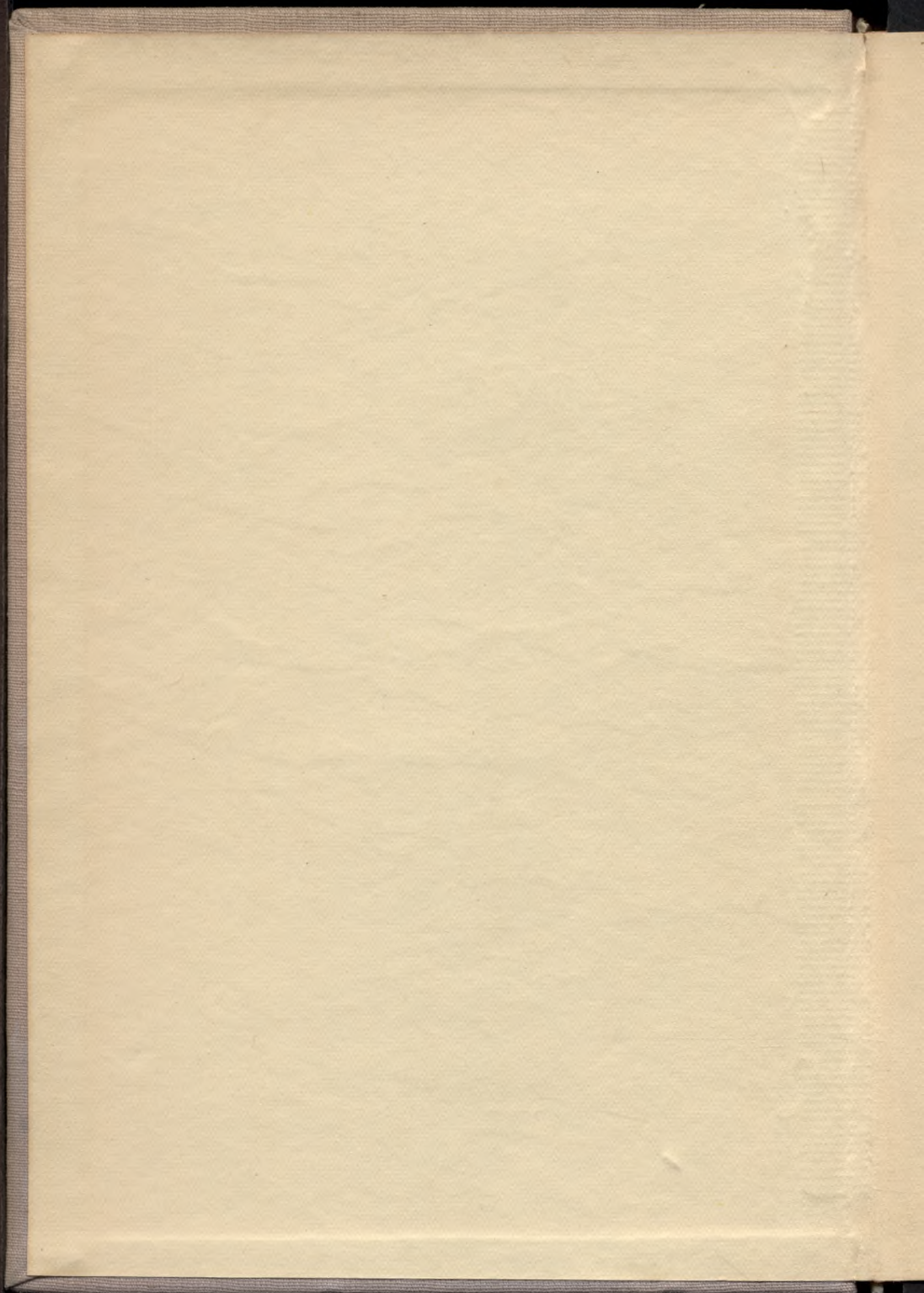
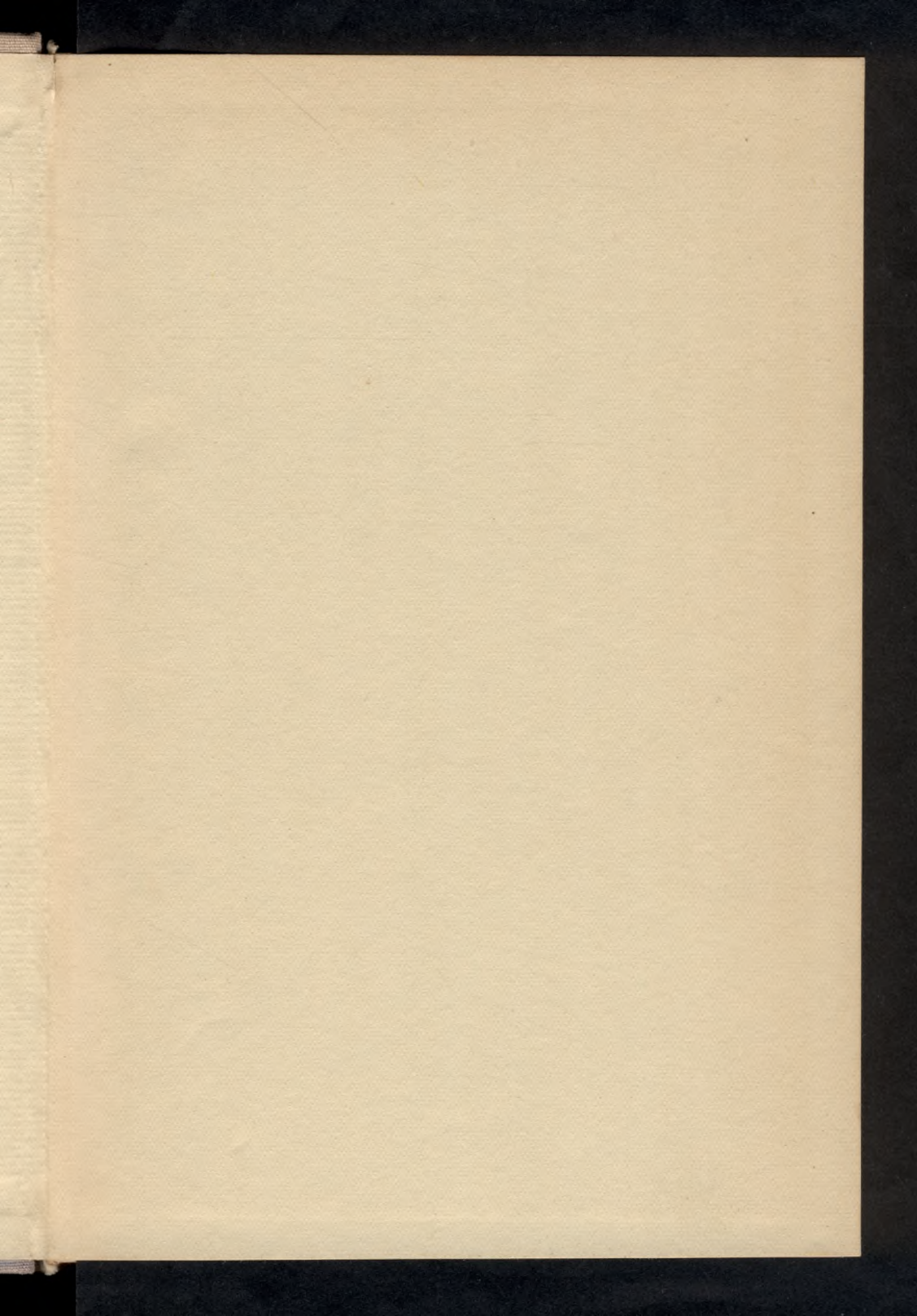

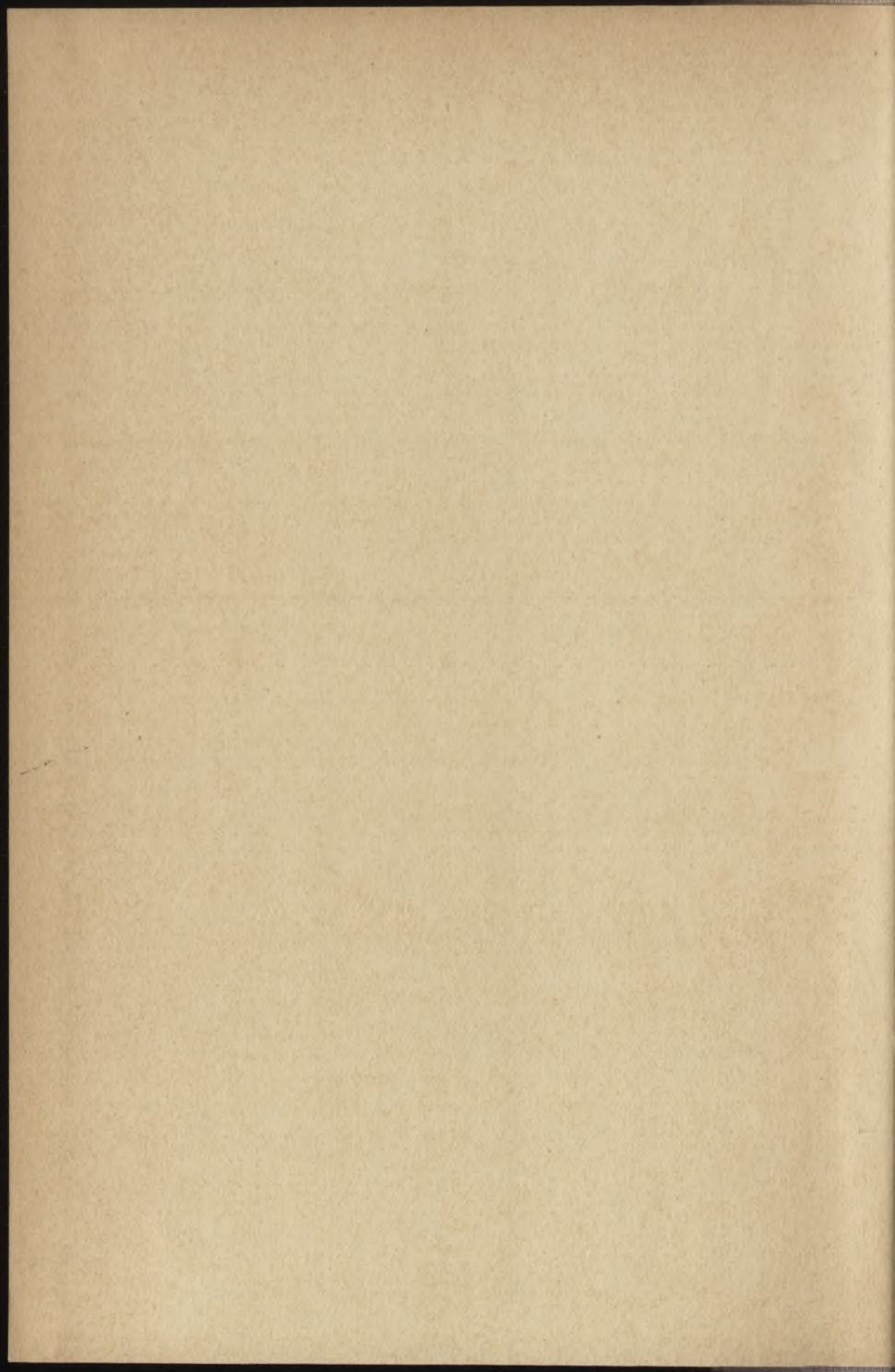
THACKERAY

HIÚSÁG
VÁSÁRA

*A Világirodalom
Remekei*

A VILÁGIRODALOM
REMEKEI

FORDÍTOTTA
VAS ISTVÁN

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

HIÚSÁG VÁSÁRA

REGÉNY

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST

1965

W. M. Thackeray
Vanity Fair
Dent, London, 1930

MB 50.759
ORSZAGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Névedéknepió

1965 év A 583 sz.

A FÜGGÖNY ELŐTT

Az előadás rendezője a függöny előtt ül az emelvény deszkáin, nézi a Vásárt, és a nyüzsgő térség láttán mélységes mélabú érzése fogja el. Van itt eszem-iszom, szerelmeskedés meg szakítás, nevetés meg annak az ellenkezője, füstölés, csálás, verekedés, tánc és hegedűszó; hetvenkedők taszigálnak, piperkőcök mustrálják a nőket, zsebmetszők üzik mesterségüket, rendőrök leselkednek, csepürágók (a többi csepürágó, fene vinné el őket!) üvöltenek bódéik előtt, parasztok bámészkodnak az aranycsillámú táncosokra meg a szegény kimázolt akrobatákra, miközben hátul könnyű ujjú emberek kezelik zsebeiket. Igen, ez a *H i ú s á g V á s á r a*; bizonyos, hogy nem erkölcsös hely, nem is vidám hely, csak nagyon zajos. Nézzétek csak a komédiások arcát, amikor munkájukból érkeznek, Jancsi-bohócot, amint éppen lemossa arcáról a festéket és a ponyva mögött vacsorához ül feleségével és a kis paprikajancsikkal. A függöny rögtön felgördül, s ő „van szerencsém”-et kiáltozva hány majd cigánykereket.

A szemlélődésre hajlamos embert, ha ilyesfajta látványosságok között jár, nem nagyon ragadja el, azt hiszem, sem a saját, sem a mások jókedve. Egy-egy humoros vagy kedves jelenet itt-ott megihatja és elszórakoztatja – egy helyes kisgyerek, amint a mézeskalácsos bódéját nézi, egy csinos kislány, aki elpirul, miközben szerelmese udvarol, és vásárfiát választ neki, szegény Jancsi-bohóc, aki ott a szekér mögött lerágja a csontot, tisztos, az ő ugrándozásaiból élő családjával együtt –, de általános benyomása inkább mélabús, mint derűs. Ha aztán az ember hazaérkezik, leül józan, elmélkedő, de nem könnyörtelen lelkiállapotban, és könnyveibe vagy munkájába merül.

Nincs egyéb hozzáfűzni való erkölcsi tanulságom a *H i ú s á g V á s á r* a itt következő történetéhez. Van, aki a vásárt általában erkölcstelennek tartja, s szolgálival és családtagjaival egyetemben el is kerüli; valószínűleg igaza van. De aki másképpen gondolkodik, s kedélye léha, jóindulatú vagy éppen gunyoros, talán szívesen fordul be ide egy félórára, és megnézi a mutatványokat. Akad mindenféle jelenet: ijesztő csaták, nagyszabású és előkelő műlovaglás, néhány jelenet a nagyvilági életből, néhány pedig a nagyon is középszerűből, némi szerelmeskedés az érzelmesek számára és némi könnyed bohózat; mindezt megfelelő díszletek között tündöklően megvilágítják a Szerző saját gyertyái.

Mi mondanivalója lehet még az Előadás Rendezőjének? Meg kell köszönnie az előzékenységet, amellyel fogadták őt Anglia valamennyi fontosabb városában, ahol mutatványával megfordult, és ahol nagyon kedvezően nyilatkoztak róla a sajtó tiszteltre méltó képviselői s a fő- és köznemesek. Büszke rá, hogy bábuja kielégítették a birodalom legjobb társaságát. A híres kis Becky-báburól megállapították, hogy izületei roppant hajlékonyak, s dróton rángatva is valósággal eleven; Emilia-babát, bár csodálóinak köre kisebb, a művész mégis a legnagyobb gonddal faragta és öltöztette; a Dobbin-figura, bár nyilvánvalóan esetlen, mégis mulatságosan és természetesen táncol, soknak tetszett a Kistiúk tánca, és a Rendező felhívja figyelmüket a Gonosz Főúr gazdag öltözetű alakjára is, amelytől semmilyen költséget nem sajnált, pedig e különös előadás végén elviszi majd az ördög.

Ezzel és egy mély meghajlással pártfogói előtt a Rendező visszavonul, s a függöny felgördül.

London. 1848. június 28.

ELSŐ FEJEZET

Chiswick Mall

E század tízes éveiben, egy napsütéses júniusi reggelen Pinkerton kisasszony Chiswick Mall-i felsőbb leánynevelő intézetének nagy vaskapuja elé egy széles családi hintó gördült két kövér, ragyogóan felszerszámozott lóval, melyet egy kövér, parókás kocsis hajtott háromszögletű kalapban, óránként négy-mérföldes sebességgel. Amint a fogat Pinkerton kisasszony ragyogó réztáblája elé ért, a kövér kocsis mellett, a bakon egy néger inas kiegyenesítette görbe lábát, és amikor meghúzta a csengőt, legalább húsz fiatal fej jelent meg a tekintélyes, öreg téglapület keskeny ablakaiban. Sőt az éles szemű megfigyelő felismerhette a jólelkű Jemima Pinkerton kisasszony kis vörös orrát is, e hölgy nappali szobájának ablakában, a muskátlis cserpepek fölött.

– Megjött Sedleyné asszony kocsija, néném – mondta Jemima kisasszony. – Sambo, a néger inas már meghúzta a csengőt. A kocsisnak szép új piros mellénye van.

– Megtett minden előkészületet Sedley kisasszony elutazásához, Jemima kisasszony? – kérdezte Pinkerton kisasszony, ez a fenséges hölgy, egy személyben a hammersmithi Semiramis, Johnson doktor barátnője, Chapone asszony levelezőtársa.

– A lányok már hajnali négykor felkeltek, és becsomagolták a holmiját, néném – felelte Jemima kisasszony –, csináltunk neki egy csokrot is.

– *Bouquet*-t mondjon, Jemima húgom, úgy előkelőbb.

– Hát igen, egy bukétát, majdnem akkorát, mint egy szénakazal, becsomagoltam két üveg szegfűvizet is Sedleyné asszony részére és a készítése receptjét is.

– És remélem, Jemima kisasszony, megírta Sedley kisasszony számláját is. Ez az, igen? Nagyon helyes – kilencvenhárom

font, négy shilling. Legyen szíves, címezze meg John Sedley úrnak, ezt a levelet pedig, amelyet a felesége önagyságának írtam, pecsételje le.

Jemima kisasszony szemében nővérének, Pinkerton kisasszonynak saját kezű levele éppolyan mély tisztelet tárgya, mintha csak egy uralkodó levele lett volna. Pinkerton kisasszony csak olyankor írt személyesen a növendékek szüleinek, ha növendékei elhagyták az intézetet, vagy amikor férjhez mentek, ezenkívül csak egy ilyen esetről tudtak, amikor a szegény Birch kisasszony meghalt vörhenyben. Jemima úgy vélekedett, hogy ha volt valami, ami megvigasztalhatta Birchnét leányának elvesztéséért, úgy az csak a kegyes és előkelően megszerkesztett levél volt, amelyben Pinkerton kisasszony közölte vele az eseményt.

Jelen esetben Pinkerton kisasszony a következő szövegű levelet írta:

Chiswick Mall, 18. . . június 15.

Asszonyom!

Abban a tisztességben és szerencsében részesülök, hogy hat-évi Chiswick Mall-i tartózkodása után Emília Sedley kisasszonyt hazaküldhetem szüleikhez, mint olyan ifjú hölgyet, aki nem méltatlan arra, hogy illő helyet foglaljon el finom és művelt körökben. Azon erények, melyek az ifjú angol nemes hölgyet jellemzik, s azon ismeretek, amelyek születéséhez és társadalmi rangjához illenek, nem hiányoznak a szeretetre méltó Sedley kisasszonyból, kit *s z o r g a l m a* és *e n g e d e l m e s s é g e* kedvessé tett tanárai előtt, s akinek elragadóan szelíd, bájos modora elbűvölte *i d ő s e b b* és *i f j a b b* társnőit.

Bizonyára úgy találják majd, hogy a zenében, táncban, helyesírásban, a himzés és horgolás minden fajtájában megvalósította barátainak leghőbb óhajait. A földrajz tekintetében még sok hiányossága van, s ajánlatos, hogy az elkövetkező három évben naponta négy órán keresztül lelkiismeretesen és lankadatlanul alkalmazza a hátegyenesítő deszkát, mert ez szükséges ahhoz, hogy elsajátítsa azt a méltóságteljes tartást és mozgást, mely nélkülözhetetlen minden fiatal társaságbeli hölgynek.

A vallás és erkölcs alapelveiben Sedley kisasszony méltónak

*mutatkozik ahhoz az intézethez, melyet a Nagy Szótáríró meg-
tisztelt megjelenésével, Chapone asszony pedig pártfogásával.
Intézetemből távozva Emília kisasszony magával viszi társnői
szívét, s igazgatónőjének őszinte szeretetét, aki tisztelettel ma-
rad Asszonyomnak*

*legalázatosabb szolgálója
Barbara Pinkerton*

*Ui. Sharp kisasszony elkíséri Sedley kisasszonyt. Nagyon
kíváncsi, hogy Sharp kisasszony ott-tartózkodása a Russell
Square-en ne haladja meg a tíz napot. Az az előkelő család,
amelyhez belép, a lehető leghamarabb igénybe óhajtja venni
szolgálatait.*

Miután ezt a levelet befejezte, Pinkerton kisasszony neki-
készült, hogy beírja a saját nevét és Sedley kisasszonyét a
Johnson-szótár első lapjára – abba az érdekes műbe, amellyel
változatlanul megajándékozta Chiswick Mallból távozó tanít-
ványait. A fedőlapba másolatban bele voltak illesztve „a néhai
tiszteletre méltó Samuel Johnson doktor sorai egy Pinkerton
kisasszony Chiswick Mall-i iskolájából távozó fiatal hölgyhöz”.
A szótáríró neve valóban mindig ott volt e fenséges modorú
nő ajkán, mert Johnson doktor egy látogatásának köszönhetette
nevét és vagyonát.

Amikor nénje felszólította, hogy vegye ki a szekrényből a
Szótár-t, Jemima kisasszony a könyv első két példányát húzta ki
a szobán forgó bútordarabból. S miután Pinkerton kisasszony
elkészült az első beírással, Jemima meglehetősen bizonytalan és
félénk arckifejezéssel átnyújtotta neki a másodikat.

– Kinek lesz ez, Jemima kisasszony? – kérdezte Pinkerton
kisasszony, félelmetesen hideg hangon.

– Becky Sharp részére – válaszolta Jemima remegve. Hervadt
arcát és nyakát előntötte a pír, és hátat fordított nővérének. –
Becky Sharp részére, ő is elmegy.

– JEMIMA KISASSZONY! – kiáltott fel Pinkerton kisass-
zony, csupa nagyon nagy betűvel. – Elment az esze? Tegye
vissza a Szótár-t a szekrénybe, és soha többé ne kövesse el ezt
a merészséget.

– De hát, néném, hiszen csak két shilling kilenc pennybe kerül, és szegény Beckynek nagyon rosszul esnék, ha nem kapna.

– Rögtön küldje ide Sedley kisasszonyt – mondta Pinkerton kisasszony.

Szegény Jemima egy szót se mert szólni többé, csak rendkívül zavartan és izgatottan kikocogott.

Sedley kisasszony papája londoni kereskedő volt és meglehetősen gazdag, míg Sharp kisasszony szerződéses növendék, akinek Pinkerton kisasszony, véleménye szerint, éppen eleget adott, akkor is, ha távozásakor nem is részesítette a *Szótár* magas tisztességében.

Iskolaigazgatónők leveleiben nem szabad se jobban, se kevésbé megbízni, mint a sírfeliratokban. De mint ahogy néha megtörténik, hogy olyasvalaki távozik az életből, aki valóban megérdemli mindazt a dicséretet, amit a kőfaragó a csontjai fölé vés, mert valóban jó keresztény, jó szülő, gyerek, feleség vagy férj volt, és valóban egy vigasztalan család siratja veszteségét – éppen úgy a fiú- és leánynevelő intézetekben is előfordul néhanéha, hogy a növendék teljes mértékben méltó azokra a dicséretekre, amelyekkel a közönyös tanár elhalmozza. Emília Sedley kisasszony olyan ifjú hölgy volt, aki ehhez a különös fajtához tartozott, és nemcsak hogy megérdemelte mindazt, amit Pinkerton kisasszony dicsérőleg elmondott róla, hanem sok olyan elbűvölő tulajdonsága is volt, amelyet ez a fennkölt öreg Minerva nem láthatott meg a maga és növendéke között fennálló rang- és korkülönbség következtében.

Mert nemcsak hogy úgy tudott énekelni, mint egy pacsirta vagy Billington asszony, és úgy táncolni, mint Hillisberg vagy Parisot, és szépen hímezett, és olyan helyesen írt, mint maga a *Szótár* – olyan kedves, mosolygó, gyöngéd, nemes, nyílt szíve volt, hogy azzal megnyerte mindenkinek a szeretetét, akinek a közelébe került, magától Minervától kezdve le egészen a szegény mosogatólányig s a félszemű cukrász lányáig, akinek megengedték, hogy áruit hetenként egyszer eladja a Chiswick Mall-i ifjú hölgyeknek. A huszonnégy fiatal hölgyből tizenkettő bizalmasa és kebelbarátnője volt. Még az irigy Briggs kisasszony se mondott róla soha rosszat, a gögös és hatalmas Saltire

kisasszony – Dexter lord unokája – elismerte, hogy Emiliának nemes az alakja, s ami Swartz kisasszonyt, a Saint Kitts-i gazdag, gyapjas hajú mulatt lányt illeti, Emília távozásának napján olyan könnyárban úszott, hogy kénytelenek voltak elküldeni Floss doktorért, és repülősökkel félig-meddig elkábítani őt. Pinkerton kisasszony érzelmei, mint az e hölgy magas állásából és kiváló erényeiből feltételezhető, nyugodtak és méltóságteljesek maradtak, de Jemima kisasszony már többször is elpityeredett Emília távozásának gondolatára, és csak a nénjétől való félelem tartotta vissza attól, hogy ő is hisztérikus zokogásba ne törjön ki, mint a Saint Kitts-i gazdag örökös, aki dupla díjat fizetett. De hát a bánatnak ilyen fényűzését csak a különkosztos növények engedhették meg maguknak. A derék Jemimának viszont az volt a dolga, hogy a számlákra, a mosásra, foltozásra, a pudingokra, az edényre, asztalneműre és a cselédekre ügyeljen. De minek is foglalkozunk vele? Valószínűleg nem hallunk többé róla, e perctől kezdve az idők végéig, és ha majd a nagy, cifra rácsos vaskapu egyszer rácsukódik, sem ő, sem félelmetes nővére nem lép ki onnan soha a történelemnek ebbe a kis világába.

De minthogy jó sokszor találkozunk majd Emiliával, nem árt elmondani már ismeretségünk kezdetén, hogy drága kis teremtes, és hogy nagy ajándék az életben is, a regényben is, amely – különösen az utóbbi – hemzseg a legsötétebb gazemberektől, ha ilyen ártatlan és jólelkű személyiséget kapunk állandó útítársul. Minthogy Emília nem hősnő, szükségtelen leírni a külsejét. Az orra, sajnos, voltaképpen inkább kurtának mondható, orcái pedig jóval kerekesebbek és pirosabbak, semmint egy hősnőhöz illenék; de arca rózsás egészségtől pirosuló, ajka a legüdébb mosolytól, szeme párja pedig a legragyogóbb és legbecsületesebb jókedélytől szikrázik, kivéve persze, ha könnyel telik meg, ez pedig nagyon is gyakran fordul elő, mert a buta kis jószág sírásra fakad egy halott kanárimadár fölött, vagy egy macskafogta egér vagy bármilyen buta regény vége miatt, vagy ha valaki egy barátságtalan szót szól hozzá, ha ugyan akadt ilyen köszívű valaki, nos, annál rosszabb az ilyennek. Még Pinkerton kisasszony, ez a zordon és istenség-szerű nő is csak egyszer szidta meg őt, aztán soha többé, s bár

az érzékenységet sem értette meg jobban, mint az algebrát, mégis minden nevelőjének és tanárának külön utasításokat adott, hogy Sedley kisasszonyt a legnagyobb gyöngédséggel kezeljék, mert a kemény bánásmód nem méltányos vele szemben.

Úgyhogy az elutazás napján Sedley kisasszony nagy zavarban volt, hogy két szokása, a sírás és nevetés közül melyiket is válassza. Örült, hogy hazamehet, de siralmasan elszomorodott, amiért itt kell hagynia az iskolát. A kis Laura Martin, az árva gyerek, már három napja úgy kullogott a nyomában, mint egy kiskutya. Legalább tizennégy ajándékot kellett adnia és kapnia, tizennégy ünnepélyes ígéretet tennie, hogy minden héten ír.

– Az én leveleimet küldd a nagyapám, Dexter grófiának címére – mondta a mellesleg elég kopott Saltire kisasszony.

– Ne törődj a postaköltséggel, hanem írd mindennap, édes drágám – mondta a heves és gypjas fejű, de nagylelkű és értelmes Swartz kisasszony.

Az árva kis Laura Martin, aki most tanulta a rondírást, megfogta barátnője kezét, sóvárogva nézett föl az arcába, és így szólt: – Emília, ha majd írok neked, mamának szólítalak.

Egy pillanatig sem kételkedem abban, hogy Jones, ha majd a klubjában olvassa ezt a könyvet, kijelenti, hogy mindez az apró részlet rendkívül ostoba, közönséges, szószátyár és érzelgős. Igen, e percben látom is magam előtt Jonest, kissé fölhevülten a maga ürücombjától és fél messzely borától, amint előveszi ceruzáját, s aláhúzza az *ostoba, szószátyár* stb. szavakat, s a margóra odairja a maga megjegyzését: *úgy van*. Hát igen, Jones fennkölt, lángeszű ember, s életben és regényben egyaránt a nagyságot és hősiességet csodálja, éppen ezért jobb is, ha észbe kap, és máshová fordul.

Hát igen. Szóval, miután Sambo úr elhelyezte a kocsiban Sedley kisasszony virágait, ajándékait, bőröndjeit, kalapdobozait, valamint egy nagyon kicsiny és viharvert, öreg tehénbőr táskát, Sharp kisasszony gondosan rászögezett névjegyével, amelyet Sambo vigyorogva nyújtott át, a kocsis pedig megfelelő gúnyos fintorral rakott fel – ütött a búcsúzás órája. De e perc bánatát meglehetősen csökkentette az a csodálatra méltó szónoklat, amelyet Pinkerton kisasszony intézett növendéké-

hez. Nem mintha a búcsúbeszéd bölcselkedésre készítette volna Emiliát, vagy bármiképpen felvértezte volna az érvelésből fakadó nyugalommal. De tűrhetetlenül unalmas, dagályos és sivár volt, s minthogy Sedley kisasszony nem feledkezett meg arról, hogy mennyire félt az intézet igazgatónőjétől, az ő jelenlétében semmiképpen sem merészelt kifejezést adni személyes bánatának. A fogadószobában köménymagos kalácsot és egy palack bort szolgáltak fel, mint az ünnepélyes látogatási napokon. S miután Sedley kisasszony ebben a frissítőben is részesült, engedélyt nyert a távozásra.

– Ugye bemegy és elbúcsúzik Pinkerton kisasszonytól, Becky? – kérdezte Jemima kisasszony egy ifjú hölgytől, akiről senki nem vett tudomást, és aki maga hozta le a lépcsőn a kalapdobozát.

– Azt hiszem, kénytelen leszek elbúcsúzni tőle – mondta Sharp kisasszony nyugodtan, Jemima kisasszony nagy bámulatára, és miután Jemima kisasszony kopogott az ajtón, és engedélyt kapott a benyitásra, Sharp kisasszony egészen elfogulatlanul lépett előre, és tökéletes francia kiejtéssel szólalt meg:

– *Mademoiselle, je viens vous faire mes adieux.*¹

Pinkerton kisasszony nem tudott franciául, ő csak irányította azokat, akik tudtak. Beleharapott ajkába, fölvetette tiszteletre méltó római arcélű fejét, tetején egy nagy és ünnepélyes turbánnal, s így felelt:

– Jó napot kívánok, Sharp kisasszony.

E szavak közben a hammersmith-i Semiramis előrelelendítette kezét, részint hogy búcsút intsen, részint hogy alkalmat adjon Sharp kisasszonynak arra, hogy e célból kinyújtott kezének egyik ujját megfoghassa.

Sharp kisasszony azonban hideg mosollyal és meghajlással összekulcsolta kezét, s vonakodott elfogadni a felajánlott megtiszteltetést, amire Semiramis még nagyobb méltatlankodással vetette fel turbánját. Valóságos kis csata volt ez az ifjú és az öreg hölgy között, de az utóbbi húzta a rövidebbet.

– Ég áldja, gyermekem – mondta Pinkerton kisasszony, s

¹ Kisasszony, búcsúzni jöttem. (francia)

megölelte Emiliát, miközben annak válla fölött megvetően nézett Sharp kisasszonyra.

– Jöjjön, Becky – mondta Jemima kisasszony, megriadva húzta el az ifjú nőt, s a fogadószoa ajtaja örökre bezárult mögöttük.

Ekkor következett a lenti búcsúzkodás és viaskodás. Szavakal nem is lehet azt visszaadni. Az előcsarnokban mind ott voltak a cselédek, mind a kedves barátnők, mind az ifjú hölgyek, s a táncmester, aki éppen most érkezett; olyan összeborulás, csókolódzás, ölelkezés és sírás volt ott, beleértve Swartz kisasszonynak, a különkosztosnak szobájából kihangzó csukló, hisztérikus zokogást, hogy azt toll nem írhatja le, és gyöngéd szív nem is bírja ki sokáig. Az ölelkezésnek vége szakadt, elbúcsúztak, azaz Sedley kisasszony elbúcsúzott barátnőitől. Sharp kisasszony már néhány perccel ezelőtt szerényen beszállt a kocsiba. Az ő távozása miatt ugyan senki sem sírt.

A görbe lábú Sambo becsapta a kocsiajtót zokogó fiatal úrnője mögött. Felugrott a kocsi hátán elhelyezett ülésre.

– Megállj! – kiáltotta Jemima kisasszony, s egy csomaggal szaladt a kapu felé.

– Néhány szendvicset hoztam, drágám – mondta Emiliának. – Még megéhezhetik... és Becky, Becky Sharp, itt a könyv, amelyet a nővérem, azaz én... Johnson *Szótár*-a, tudja; nem szabad enélkül elmennie tőlünk. Isten áldja! Indulhat, kocsis. Isten velük!

S a kedves teremtés felindultan lépett vissza a kertbe.

De nini! Amint a kocsi megindult, Sharp kisasszony kidugta sápadt arcát az ablakon, s a könyvet visszahajította a kertbe.

Jemima majd elájult a rémülettől.

– No, de ilyet... micsoda egy merész...

A felindulástól nem volt képes mondatait befejezni. A kocsi elgördült, a nagykaput bezárták, megszólalt a csengő a táncórára. A világ feltárult a két fiatal hölgy előtt, így hát Isten veled, Chiswick Mall!

MÁSODIK FEJEZET

melyben Sharp kisasszony és Sedley kisasszony hadjáratra fegyverkezik

Miután Sharp kisasszony végrehajtotta az első fejezetben említett hősie cselekedetét, és látta, amint a *Szótár* a kis kert köveire, az elbámuló Jemima kisasszony lába elé vágódik, az ifjú hölgynek imént a gyűlölettől szinte hamuszinű arcvonásai mosolyra enyhültek, ami azonban alig hatott kellemesebben, aztán megkönnyebbülten dőlt hátra a kocsiban.

– No, a *Szótár*-t elintéztam, és hála Istennek, Chiswick Mall-ból is kikerültem.

Sedley kisasszony majdnem úgy elképedt e dacos cselekedettől, mint Jemima kisasszony. Tekintetbe kell venni, hogy csak egy perce hagyta ott az iskolát, s hat év élményei nem oszlának el ilyen rövid idő alatt. Sőt, sokan örökké magukban hordozzák ezeket az ifjúkori félelmeket és rémületeket. Ismerek például egy hatvannyolc éves úriembert, aki a múltkor reggeli közben azt mondta nekem igen izgatott arckifejezéssel: – Azt álmodtam az éjszaka, hogy Raine doktor megvesszőzött. – Képezelete azon az éjszakán ötvenöt évvel vitte vissza a múltba. Raine doktor és a botja hatvannyolc éves korában még éppen olyan félelmetes volt előtte, mint tizenhárom éves korában. S mi lett volna, ha a doktor testileg is megjelent volna előtte egy nagy nyírfavesszővel, most, hatvannyolc éves korában, és félelmetes hangon megszólalt volna: „Fiú, told le a...”? Igen, igen, Sedley kisasszony rendkívül megijedt ettől a függelem-sértő cselekedettől.

– Hogy tehetnél ilyet, Rebecca? – szólalt meg végül, némi szünet után.

– Mi az, talán azt gondolod, hogy Pinkerton kisasszony jön, és visszaparancsol a sötét szobába? – kérdezte nevetve Rebecca.

- Nem, de...

- Gyűlölöm ezt az egész házat - folytatta Sharp kisasszony dühöngve. - Remélem, nem látom soha többé. Bár süllyedne a Temze fenekére, és ha vele együtt Pinkerton kisasszony is elmerülne, nem húznám ki, nem én! Ó, de szívesen elnézném, amint ott lebeg a vízen turbánostul-mindenestül, uszályos ruhájában, az orra meg felmeredne, mint egy bárkáié.

- Pszt! - szólt Sedley kisasszony.

- Mi az, talán a néger inas majd besúgja neki? - kiáltott fel nevetve Rebecca kisasszony. - Visszamehet, és elmondhatja Pinkerton kisasszonynak, hogy tiszta szívemből utálok. Bár mondaná el! És bárcsak be is tudnám bizonyítani. Két éven át csak sértést és megbántást kaptam tőle. Rosszabbul bánt velem, mint akármelyik cselédjével a konyhán. Soha nem volt barát-nőm, soha egy jó szót nem szóltak hozzám, rajtad kívül. Nekem kellett vigyáznom a kislányokra az alsó tanulószobában, a kisasszonyokkal meg franciául beszélnem, úgyhogy már meg is utáltam az anyanyelvemet. De ugye, remek tréfa volt, hogy franciául szólítottam meg Pinkerton kisasszonyt? Egy szót se tud franciául, de túl gögös hozzá, hogy bevallja. Azt hiszem, ennek köszönhetem, hogy elengedett. Így hát, hála az égnek a francia nyelvért: *Vive la France! Vive l'Empereur! Vive Bonaparte!*¹

- Ó, Rebecca, Rebecca, szégyelld magad! - kiáltotta Sedley kisasszony, mert ez volt a legnagyobb istenkáromlás, amelyet Rebecca mindeddig kiejtett. E napokban Angliában azt mondaní: „Éljen Bonaparte!”, annyit jelentett, mint azt mondani: „Éljen Lucifer!” - Hogy is tudsz... hogy is mersz ilyen bosszúra, ilyen gonoszságra gondolni?

- Lehet, hogy a bosszú gonoszság, de természetes - felelte Rebecca kisasszony. - Nem vagyok angyal. - És az igazat megvallva, tényleg nem volt angyal.

Mert annyit észre lehet venni e kis párbeszédből, amely közben a kocsi kényelmesen gördült előre a folyó partján, hogy bár Rebecca Sharp kisasszonynak kétszer is volt alkalma hálát adni az égnek - elsősorban azért, mert megszabadította őt vala-

¹ Éljen Franciaország! Éljen a császár! Éljen Bonaparte! (francia)

kitől, akit gyűlölt, másodszor, mert ellenségeit zavarba vagy kellemetlen helyzetbe tudta hozni –, mégis: egyik ok sem ad alkalmat a vallásos természetű hálára, vagy arra, hogy kedves és békés természetű emberek örüljenek neki. De hát Rebecca kisasszony legkevesbé sem volt kedves vagy békés természetű. Mindenki rosszul bánt vele, mondta ez az ifjú embergyűlölő, és meglehetősen bizonyosak lehetünk benne, hogy akikkel mindenki rosszul bánt, azok teljesen megérdemlik azt a bánásmódot, amelyben részesülnek. A világ csak tükör, amely mindenkire saját arckifejezését vetíti vissza. Ráncold csak a homlokodat, savanyú képpel néz vissza rád; neved rá és vele, mindjárt kedves, vidám útítársat nyersz te is. Így hát minden fiatal embernek módja van a választásra. Annyi bizonyos, hogy ha a világ elhanyagolta Sharp kisasszonyt, övele se fordult elő soha, hogy bárkivel is jót cselekedett volna. Azt sem lehet elvárni, hogy huszonnégy fiatal hölgy egytől egyig mind éppen olyan szeretetre méltó legyen, mint e mű hősnője, Sedley kisasszony, akit éppen azért választottunk, mert ő volt a legjobb lelkű mind között, különben mi is akadályozott volna bennünket abban, hogy Swartz kisasszonyt vagy Crump kisasszonyt, vagy Hopkins kisasszonyt tegyük meg hősnőnek az ő helyébe? Nem lehet elvárni, hogy mindenkinek olyan alázatos és gyöngéd természete legyen, mint Emilia Sedley kisasszonynak, és megragadjon minden alkalmat arra, hogy enyhítse Rebecca szívtelenségét és rosszkedvét, és ezer jó szóval és szolgálattal legalább egyszer-egyszer legyőzze Rebecca ellenséges érzéseit.

Sharp kisasszony apja festő volt, s ebben a minőségben rajzórákat adott Pinkerton kisasszony iskolájában. Okos ember volt, könnyelmű, jó cimbora, nagy hajlama volt az adósságcsinálásra, és szerette a kocsákat. Ha berúgott, meg szokta verni a feleségét és a lányát, másnap reggel aztán fejfájósan szidta a világot, amiért az nem veszi tudomásul lángelméjét. Ilyenkor nagyon ötletesen és néha teljes joggal kifigurázta ostoba festőtársait. Minthogy csak a legnagyobb nehézséggel tudta felszínen tartani magát, és egymérföldnyi körzetben mindenkinek tartozott a Sohóban, ahol lakott, azt hitte, könnyít helyzetén, amikor feleségül vesz egy fiatal francia leányt, foglalkozására nézve balett-táncosnót. Sharp kisasszony sohasem tett célzást nőnemű

szülőjének alacsony társadalmi helyzetére, hanem a későbbiek során azt állította, hogy az Entrechats család Gascogne nemességéhez tartozott, s szerfölött gőgös volt arra, hogy tőlük származik. Furcsa, hogy mennél előbbre jutott a fiatal hölgy az életben, ősei annál inkább növekedtek rangban és ragyogásban.

Rebecca anyja részesült némi oktatásban valahol, így hát a lánya tisztán, párizsi kiejtéssel beszélt franciául. Az idő tájt ez elég ritka képesség volt, s ennek köszönhette alkalmaztatását a maradi Pinkerton kisasszonynál. Mert amikor anyja meghalt, az apja, aki *delirium tremens*-ének harmadik rohama után nem nagyon bízott felgyógyulásában, férfias és megható levelet írt Pinkerton kisasszonynak, melyben árva gyermekét az ő pártfogásába ajánlotta, aztán leszállt a sírba, miután előbb még két végrehajtó is összekapott a holtteste fölött. Rebecca tizenhét éves korában került Chiswick Mallbe mint szerződéses növendék. Kötelessége az volt, mint láttuk, hogy franciául beszéljen, joga pedig az, hogy ingyen ellátást kapott, meg évente néhány guinea-t, és hogy az iskola tanáraitól ismeretmorzsákat szedhetett fel.

Ami a külsejét illeti, kicsi volt és karcsú, arca sápadt, haja homokszínű, szemét rendszerint lesütötte, de ha felnézett, kiderült, hogy nagy, különös és vonzó a szeme, olyan vonzó, hogy Crisp tiszteletes úr, aki nemrég került ki Oxfordból, és Flowerdew tiszteletes úrnak, a chiswicki lelkésznek volt a káplánja, beleszeretett Sharp kisasszonyba: szíven találta őt szeme pillantása, melyet Rebecca a chiswicki templomban az iskola részére fenntartott padosorból a szószék felé lövellt. Ez a szerelemre gerjedt fiatalember néha Pinkerton kisasszonynál teázott, akinek a mamája mutatta be, és tüstént házassági ajánlatot tett Rebeccának egy elfogott levélben, amelynek kézbesítésével a félszemű cukrásznét bízta meg. Azonnal elhívták Buxtonból Crispnét, aki hirtelen magával vitte kedves fiacskáját, de már maga az a gondolat, hogy ilyen sas rejtőzik a chiswicki galambdúcban, olyan izgalmat keltett Pinkerton kisasszony keblében, hogy elküldte volna Sharp kisasszonyt, ha ebben az esetben szerződésük szerint nem kellett volna kárpótlást fizetnie, és soha nem tudott igazán hitelt adni az ifjú hölgy tiltakozásának,

tudniillik, hogy soha egy szót sem váltott Crisp úrral, kivéve két alkalommal, amikor Pinkerton kisasszonynál az ő szeme láttára együtt teázott vele.

Az intézet sok magas, életvidám ifjú hölgye mellett Rebecca Sharp gyerekként hatott, de megvolt benne a szegények szomorú koraérettsége. Sok erőszakos hitelezőt beszélt rá s küldött el apja ajtajából, sok kereskedőt derített hízélgésével olyan jókedvre, hogy még egy ebédre valót tudott szerezni tőle. Rendszerint apja mellett üldögélt, aki nagyon büszke volt lánya eszére, és hallgatta apja cimboráinak vad beszédét, amelyet bizony gyakran nem illett volna kislánynak meghallani. De Rebecca azt mondogatta, hogy ő sohase volt kislány, hanem kész nő volt már nyolcéves korában. Minek is engedett Pinkerton kisasszony ilyen veszedelmes madarat a kalitkájába?

Az öreg hölgy viszont Rebeccát a világ legjámborabb természetének tartotta, olyan csodálatosan adta Rebecca a naivat, amikor apja magával vitte őt Chiswickbe. Csak egy évvel is a szerződés előtt, amellyel Rebeccát a házába fogadta – Rebecca tizenhat éves volt ekkor –, Pinkerton kisasszony fenségesen, egy kis beszéd kíséretében babát ajándékozott neki, amely mellesleg Swindle kisasszony elkobzott tulajdona volt; rajtakapták ugyanis, hogy őra alatt titokban babusgatta.

Hogy nevetett együtt apa és lánya, amikor hazafelé ballagott az estélyről, amelyet a valamennyi tanár jelenlétében megtartott szónoklat alkalmából rendeztek, és hogy dühöngött volna Pinkerton kisasszony, ha látta volna saját torzképét, amivé Rebecca a babát átalakította. Becky párbeszédet folytatott ezzel a karikatúrával, s ezek a párbeszédék az egész Newman Street, Gerard Street és a művésznegyed gyönyörűségére szolgáltak: a fiatal festők, amikor eljöttek vízzel kevert gint inni lusta, züllött, okos, jó kedélyű, öreg barátjukhoz, rendszerint megkérdezték Rebeccát, otthon van-e Pinkerton kisasszony. Úgy ismerték már szegény párát, akár Lawrence urat vagy West elnököt. Egyszer Rebecca abban a megtiszteltetésben részesült, hogy néhány napot Chiswickben tölthetett, ekkor Jemimát hozta haza, azazhogy egy másik babából megcsinálta Jemmy kisasszonyt. Ez a derék teremtés három gyereknek való beföttet és süteményt adott Rebeccának, s még egy hétshillingest is

búcsúzáskor, de a kislány érzéke a nevetségesség iránt erősebb volt hálaérzeténél, és Jemmy kisasszonyhoz éppen olyan könyörtelen volt, mint a nényéhez.

A szerencsétlenség után Chiswick Mallbe vitték, új otthonába. A hely merev formáságai fullasztották: a megszokott szabályossággal rendezett imák és étkezések, tanórák és séták szinte tűrhetetlenül nyomasztották, s olyan sajnálkozással tekintett vissza a sohói öreg műterem szabad kolduséletére, hogy mindenki, saját magát is beleértve, azt képzelte, apjáért emészti a bánat. Egy kis padlásszobát kapott, s a cselédlányok hallották őt éjszaka járkálni és zokogni, de ezt dühében tette, nem bánatában. Eddig nemigen volt képmutató, de most magánya megtanította a tettetésre. Nők között nem sokat forgott eddig, s apja romlottsága ellenére is tehetséges ember volt, akivel Rebecca ezerszer szívesebben elbeszélgetett, mint saját nemének a képviselőivel, akik most körülvették. Az öreg iskolaigazgató-nő nagyképzű hiúsága, hűgának ostoba jókedélye, az idősebb lányok buta fecsegése és pletykázkodása és a nevelőnők fagyos szabályszerűsége egyképpen untatta. Lágy anyai szív se lakozott e szerencsétlen lányban, máskülönben vigasztalta és érdekelte volna azoknak a fiatalabb gyerekeknek csacsogása és beszélgetése, akiknek gondozását főképpen rá bízta. Két évig élt köztük, s egyik se szomorkodott, amiért most otthagyta őket. A szelíd, gyöngéd szívű Emília Sedley volt az egyedüli ember, akihez némileg vonzódott – de ki állta volna meg, hogy ne vonzódjék Emíliához?

A körülötte élő fiatalabb lányok boldogságának, sokkal előnyösebb helyzetének láttán az irigység kimondhatatlan kinokkal gyötörte Rebeccát. „Hogy pöffeszkedik ez a lány, csak azért, mert egy gróf unokája – mondta az egyikről. – Hogy hajlonganak, hogy csúsznak-másznak az előtt a kreol nő előtt, a százezer fontjáért! Minden gazdagsága mellett is ezerszer okosabb és bájosabb vagyok, mint ez a teremtes. Engem éppen olyan jól neveltek, mint a gróf unokáját, akármilyen előkelő az ő családfája, és engem mégsem vesznek itt semmibe, pedig amikor apámnál éltem, a férfiak lemondtak a legvidámabb bálokról és társaságról, csak azért, hogy velem töltsék az estét!” Mindenesetre eltökélte, hogy kiszabadul a börtönből, amelybe

került, s felkészült rá, hogy életében először határozott tervekkel vágjon neki a jövőjének.

Ezért felhasználta a tanulásnak mindazt a lehetőségét, melyet az intézet nyújtott. Zenében és nyelvekben már eddig is jól haladt, és gyorsan átvette mindazt az ismeretanyagot, amit abban az időben hölgyek számára szükségesnek tartottak. A zenét szüntelenül gyakorolta, s egy napon, amikor a lányok elmentek, és ő egyedül maradt otthon, olyan jól játszott el egy darabot, hogy Minerva, aki meghallotta, bölcsen úgy gondolta, megtakaríthatja a fiatalabbak zenetanárát, s tudatta Sharp kisasszonnyal, hogy a kezdőket a jövőben neki kell tanítania.

A lány ezt visszautasította, s először utasított vissza valamit, az iskola fenséges igazgatónőjének nagy csodálkozására.

– Azért vagyok itt, hogy franciául beszéljek a gyerekekkel – vágta vissza Rebecca –, nem azért, hogy zenére tanítsam őket, és pénzt takarítsak meg önnek. Fizessen, akkor majd tanítom őket.

Minerva kénytelen volt engedni, s persze ettől a naptól fogva megutálta Rebeccát.

– Harmincöt éve – mondta teljes joggal – sohase láttam még olyasvalakit, aki saját házában kétségbe merite vonni tekintélyemet. Viperát melengettem a keblemen.

– Viperát, lárifári! – mondta Sharp kisasszony a bámulattól majdhogy elájuló öreg hölgynek. – Azért vett ide, mert hasznót hajtottam önnek. Szó sem lehet háláról kettőnk között. Gyűlölöm ezt a helyet, és itt akarom hagyni. Nem teszek meg semmi egyebet, mint amire köteleztem magamat.

Hiába kérdezte meg az öreg hölgy Rebeccától, vajon tudatában van-e annak, hogy Pinkerton kisasszonnyal beszél? Rebecca a szemébe nevetett, rettentő, gunyoros, démoni nevetéssel, amelytől az iskolaigazgatónő majdnem rohamot kapott.

– Adja ki a végkielégítésemet – mondta a lány –, akkor megszabadulhat tőlem. Vagy ha úgy jobban tetszik, szerezzen nekem egy jó nevelőnői állást egy előkelő családnál. Ezt is megteheti, ha tetszik. – Későbbi vitáik során is mindig ide tért vissza. – Szerezzen nekem állást, gyűlöljük egymást, és én hajlandó vagyok elmenni.

A tiszteletre méltó Pinkerton kisasszonynak hiába volt római

arcéle és turbánja, hiába volt olyan magas, mint egy gránátos, és hiába volt mind ez ideig korlátlan fejedelemszony – sem akarata, sem ereje nem ért fel kis segédtanárjáéval, s hiába hadakozott vele, hiába igyekezett fölébe kerülni. Amikor egyszer kísérletet tett, hogy nyilvánosan leszidja, Rebecca a fent említett módszerrel franciául válaszolt neki, ami egészen kihőzta a sodrából az öreg hölgyet. Ha fenn akarta tartani tekintélyét az iskolában, el kellett távolítania ezt a lázadót, ezt a szörnyeteget, ezt a kígyót, ezt a bajkeverőt. Minthogy ez idő tájt meghallotta, hogy Sir Pitt Crawley családjának nevelőnőre van szüksége, azonnal Sharp kisasszonyt ajánlotta erre az állásra, akármilyen bajkeverő és kígyó volt is.

– Annyi bizonyos, hogy nem tudok hibát találni – mondta – Sharp kisasszony viselkedésében, kivéve velem szemben, és el kell ismernem, hogy tehetsége és tudása igen magas fokú. Legálábbis, ami a készségét illeti, becsületet szerez intézetem nevelési rendszerének.

Ily módon egyeztetve össze az iskolaigazgatónő ezt az ajánlást a lelkiismeretével, a szerződést felbontották, és kisegítő tanárja felszabadult. Az itt röviden leírt háborúskodás persze néhány hónapig tartott. És mivel Sedley kisasszony tizenhét éves korában elhagyni készült az iskolát, Sharp kisasszony iránt érzett barátságában – „ez az egyetlen pontja Emilia viselkedésének – mondta Minerva –, amellyel igazgatónője nincs megelégedve” – meghívta barátnőjét, töltsön egy hetet nála, otthonában, mielőtt nevelőnői állását annál a családnál elfoglalja.

Igy nyílt meg a világ e két fiatal hölgy előtt. Emiliának ez egészen új, üde, ragyogó világ volt, érintetlen himporával. Nem volt azonban egészen új Rebeccának. És ha már meg kell mondanunk az igazat a Crisp-ügyről, a cukrásznő bizonyos célzást tett valakinek, aki ezt aztán a legnagyobb bizonyossággal adta tovább, hogy Crisp úr és Sharp kisasszony között jóval több történt, mint amennyit nyilvánosságra hoztak, és hogy az a bizonyos levél már válasz volt egy másik levélre. De hát ki tudná megmondani, mi volt az igazság ebben az ügyben? Annyi szent, ha Rebecca nem most kezdte is az életet, mindenesetre újrazekzdte.

Időközben az ifjú hölgyek elérkeztek a kensingtoni kereszt-sorompóhoz, s ha Emilia eddig nem is felejtette el barátnőit,

könnyei már felszáradtak, és meglehetősen elpirult az örömtől, amikor a testőrgárda egy fiatal tisztje mellettük ellovaglóban meglátta őt, és felkiáltott: – A fene, de szép lány! – és míg a kocsí a Russell Square-re érkezett, a két lány között sok szó esett még, hosszú beszélgetést folytattak a szalonokról, s hogy vajon a fiatal hölgyek hajporosan és abroncsszoknyában jelennek-e meg, ha az udvarnál bemutatják őket, s hogy Emiliának lesz-e része ebben a megtiszteltetésben – azt tudta, hogy a Lord Mayor báljára elviszik. És amikor végre hazaértek, és Emilia Sedley kisasszony Sambo karján kiszökkent, ő volt a legboldogabb és legcsinosabb lány egész London városában. Legalábbis Sambo s a kocsis egyetértett ebben, éppúgy Emilia apja és anyja is, valamint a ház minden cselédje, aki ott állt hajlongva, bókolva s mosolyogva az előcsarnokban, hogy üdvözölje fiatal úrnőjét.

Mindenki biztos lehet abban, hogy Emilia rögtön megmutatott Rebeccának minden szobát a házban és minden holmit a saját fiókjában, a könyveit, a zongoráját, a ruháit, minden csipkéjét, melltűjét, nyakláncát és csecsebecsét. Ragaszkodott hozzá, hogy Rebecca elfogadja tőle fehér karneol nyakláncát és türkiz gyűrűjét, meg egy édes, himzett muszlinruhát, amely neki most már rövid volt, de barátnőjének nagyszerűen állt; azt is elhatározta szívében, hogy engedélyt kér anyjától, hadd ajándékozza fehér kasmirkendőjét a barátnőjének. Hát nem lehet el nélküle? S nem hozott-e neki Joseph bátyja nemrég kettőt is Indiából?

Amikor Rebecca meglátta a két remek kasmírsálát, amelyet Joseph Sedley hozott haza húgának, azt mondta, egyébként teljes igazsággal: – Milyen jó lehet, ha az embernek bátyja van!

Ezzel aztán felkeltette a gyöngéd szívű Emilia részvétét, amiért egyedül áll a világban, árván, barátok, rokonok nélkül.

– Nem egyedül – mondta Emilia. – Tudod, Rebecca, hogy mindig a barátnőd leszek, és mindig úgy foglak szeretni, mint a testvéremet.

– Ó, de ha az embernek szülei vannak, mint neked! Kedves, gazdag, jó szüleid, akik mindent megadnak, amit kérsz tőlük. És szeretnek, ami többet ér mindennél! Az én szegény apám semmit sem adhatott nekem, és egész gyerekkoromban

mindössze két ruhám volt! Hát még ha az embernek bátyja van, egy kedves bátyja! Ó, hogy szeretheted őt!

Emília nevetett.

– Mi az! Nem szereted? Te, aki azt mondtad, hogy mindenkit szeretsz?

– Igen, persze, szeretem... csakhoggy...

– Csakhoggy mi?

– Csakhoggy Joseph nem sokat törődik velem, szeretem-e őt, vagy sem. A két ujját nyújtotta nekem, amikor tízévi távollét után megérkezett. Igazán kedves és jó, de alig szól hozzám. Azt hiszem, a pipáját sokkal jobban szereti, mint a... – de ekkor Emília hirtelen elhallgatott, mert miért is mondjon rosszat a bátyjáról? – Gyerekkoromban nagyon jó volt hozzám – tette hozzá –, csak ötéves voltam, amikor elment.

– Ugye, nagyon gazdag? – kérdezte Rebecca. – Azt mondják, minden indiai nábob rendkívül gazdag.

– Azt hiszem, nagy jövedelme van.

– És a sógornőd csinos és kedves?

– Micsoda? Joseph nőtlen – mondta Emília, és megint nevetett.

Talán már említette is ezt a tényt Rebeccának, de úgy látszik, a fiatal hölgy nem emlékezett erre, sőt erősködött, hogy azt várta, Emília számos unokaöccsével és unokahúgával találkozik majd. Egészen csalódottnak látszott, hogy Sedley úr nem nő. Biztos volt benne, hogy Emília úgy mondta neki, márpedig ő olyan nagyon imádja a kisgyerekeket.

– Azt hiszem, elegendő lehetett belőlük Chiswickben – mondta Emília, s kissé csodálkozott barátnőjének ezen a váratlan gyöngédségén; aminthogy később már Sharp kisasszony sosem követte volna el azt a hibát, hogy olyan nézeteket hangoztasson, amelyeknek valótlanágát könnyűszerrel fel lehetett fedni. De nem szabad elfelejtenünk, hogy szegény most még csak tizenkilenc éves ártatlan teremtés, és járatlan a becsapás művészetében. Most még a maga kárán kell okulnia.

Az iménti kérdéssorozat különben a tehetséges ifjú nő szíve nyelvére lefordítva egyszerűen ennyit jelentett: „Ha Joseph Sedley úr gazdag és nőtlen, miért ne menjek hozzá? Igaz, hogy csak két hetem van erre, de nem árt megpróbálnom.”

És eltökélte magában, hogy megpróbálkozik ezzel a dicsőre méltó kísérlettel. Megkettőzte gyöngédségét Emília iránt, megcsókolta a karneol nyakláncot, amikor felvette, és megesküdött, hogy soha, soha nem válik meg tőle. Amikor ebédre csöngettek, s mentek lefelé a lépcsőn, átkarolta Emília derekát, amint az már az ifjú hölgyek szokása. Olyan izgatott volt a fogadószoba ajtaja előtt, hogy alig merészelt belépni.

– Tedd a kezedet a szívemre, édesem, hogy dobog! – mondta barátnőjének.

– Nem is dobog – mondta Emília. – Gyere, ne félj, Apuka nem bánt.

HARMADIK FEJEZET

Rebecca az ellenség előtt

Egy igen erős, puffatag férfi, szarvasbőr nadrágban, hesseni csizmában, nyaka körül csaknem orráig érő többféle óriási selyemkendőben, piros csikos mellényben, tallér nagyságú acél-gombokkal díszített almazöld kabátban, az akkori idők dandy-jének vagy piperkőcének reggeli öltözetében éppen az újságot olvasta a kandalló előtt, amikor a két fiatal lány belépett. Felugrott karosszékéből, fülig pirult, és szinte egész arcát nyaka köré csavart kendőibe rejtette.

– Csak a húgod érkezett meg, Joseph – nevetett Emília, s megrázta bátyjának két kinyújtott ujját. – Végleg hazajöttem, ez pedig a barátnőm, Sharp kisasszony, akiről már beszéltem neked.

– Nem, egy szót sem szóltál, becsületemre – szólalt meg a fej, ide-oda inogva a selyemkendők mögött –, azazhogy... hát igen... Milyen szörnyű hideg van, kisasszony – ezzel aztán nekiesett a tűznek, elkezdte kotorni, pedig már június közepe volt.

– Nagyon csinos férfi – súgta Rebecca Emiliának, elég hangosan.

– Igazán? – kérdezte ez. – Megmondom neki.

– Jaj, édesem, a világért se! – mondta Sharp kisasszony, és olyan félénken hőkölt hátra, akár egy őzike. Előzőleg már egy szüziés bókkal tisztelgett az úriembernek, s szerény szemét olyan állhatatosan szögezte a szőnyegre, hogy igazán csodálatos, hogyan találhatott alkalmat a férfi megpillantására.

– Köszönöm a gyönyörű sálakat, bátyám – mondta Emília a tűzkaparó férfiúnak –, ugye gyönyörűek, Rebecca?

– Ó, isteniek! – válaszolta Sharp kisasszony, miközben pillantása a szőnyegről egyenesen a csillárra szökkent.

Joseph továbbra is éktelen zörgést csapott a szénfogóval meg a piszkavassal, fújt, zihált, és már annyira elvörösödött, amennyire csak sárga ábrázata lehetővé tette.

– Én nem tudok neked ilyen ajándékot adni, Joseph – folytatta húga –, de az intézetben himeztem neked egy gyönyörű nadrágtartót.

– Úristen! Emília! – kiáltott bátyja komoly riadalommal. – Miket beszélsz? – S teljes erővel megrántotta a csengőzsínort, úgy, hogy e berendezési tárgy a kezében is maradt, és csak nővelte a derék fiú zavarát. – Az ég szerelmére, nézd meg, a kapu előtt áll-e már a *buggy*-m. Képtelen vagyok tovább várni. Men-nem kell. Hogy az ör . . . vinné el a lovászomat! Mennem kell.

E pillanatban belépett a családapa, óraláncainak pecsétnyomóit csörgetve, mint ahogy az egy valódi brit kereskedőhöz il-lik.

– No, mi az, Emmy?

– Joseph azt akarja, nézzem meg, a kapu előtt áll-e már a *buggy*-je? Papa, mi az a *buggy*?

– Egylovas palankin – felelte az öregúr, aki nagy kópé volt a maga módján.

Joseph erre vad nevetésben tört ki, de amikor Sharp kisasszony pillantásával találkozott, hirtelen elhallgatott, mintha le-puffantották volna.

– Ez a fiatal hölgy a barátnőd? Sharp kisasszony, nagyon örülök, hogy megismerhetem. Talán már össze is vesztez Joseph-fel, hogy olyan nagyon elkívánczik?

– Megígértem Bonamy kartársamnak, hogy vele ebédelek – felelte Joseph.

– Ugyan! Hát nem azt mondtad anyádnak, hogy itthon ebé-delsz?

– De ebben az öltözékben lehetetlen.

– Nézze csak meg, Sharp kisasszony, hát nem elég csinos ah-hoz, hogy bárhol ebédelhessen?

Mire persze Sharp kisasszony ránézett a barátnőjére, s mind-ketten hangos nevetésben törtek ki, ami nagyon kellemesen érintette az öregurat.

– Ugye, Pinkerton kisasszonynál nem látott ilyen szarvasbőr nadrágot? – folytatta Sedley úr, kihasználva előnyét.

- Irgalmas ég! Apám! - kiáltotta Joseph.

- Na, most aztán megbántottam az érzelmeit. Sedleyné, drágám, megbántottam a fia érzelmeit. A szarvasbőr nadrágjára céloztam. Kérdezze csak meg Sharp kisasszonyt, nem így volt-e? Na, gyere, Joseph, barátkozz meg Sharp kisasszonnyal, és üljünk ebédhez.

- Piláf lesz ebédre, Joseph, úgy, ahogy te szereted, apus pedig a legszebb tokhalat hozta haza Billingsgate-ről.

- Gyerünk, gyerünk, úrfi, vezesd le a lépcsőn Sharp kisasszonyt, én pedig követlek ezzel a két ifjú hölgygel - mondta az apa. Belekarolt feleségébe és lányába, és vidáman lépkedett utánuk.

Nem hiszem, hölgyeim, hogy jogunk van a rosszállásra azért, mert Rebecca Sharp kisasszony eltökélte szívében, hogy meghódítja ezt a kövér piperkőcöt. Igaz, hogy a férjvadászat feladatát a fiatal lányok általában kellő szerénységgel a mamájukra bizzák, de ne felejtjük el, hogy Sharp kisasszonynak nem volt édesszüloje, aki elrendezze számára ezt a kényes ügyet, s ha ő maga nem fog magának férjet, széles e világon senkit nem talál, aki ezt a munkát elvégezné helyette.

Mi bírhatja rá a fiatal lányokat, hogy társaságba járjanak, ha nem a férjhez menés nemes becsvágya? Mi hajtja őket seregestől különböző fürdőhelyekre? Mi teszi képessé őket arra, hogy egy egész fárasztó „szezonon” át reggeli öt óráig táncoljanak? Mi veszi őket rá, hogy zongoraszonátákkal kínlódjanak, s megtanuljanak négy dalt egy divatos mestertől, óránként egy guinea-ért, s hogy hárfán játsszanak - már amennyiben szép a karjuk és gömbölyű a könyökök -, és hogy Lincoln Green-féle tollas ijászkalapokat viseljenek, hacsaknem az, hogy valami „kivánatos” fiatalembert terítsenek le ezekkel a gyilkos ijakkal és nyilakkal? Mi bírhat rá tiszteletre méltó szülőket, hogy felszedjék szőnyegeiket, feje tetejére állítsák egész házuikat, és évi jövedelmük egyötödét báli vacsorákra és jégbe hűtött pezsgőre költse? Talán pusztán, mert szeretik embertársaikat, és őszinte vágyuk, hogy vidám ifjú embereket táncolni lássanak? Ugyan! A lányukat szeretnék férjhez adni. És mint ahogy a derék Sedleyné kedves szíve mélyén már egy tucat apró tervet dolgozott

ki Emília dolgának elrendezésére, úgy a mi szeretett, de pártfogolatlan Rebeccánk is elhatározta, hogy minden tőle telhetőt megtesz, hogy magának férjet biztosítson, neki arra még nagyobb szüksége volt, mint barátnőjének.

Rebecca képzelete élénk volt, s azonkívül olvasta az *Ezeregyéjszaká*-t és Guthrie földrajzát; az is tény, hogy miután felöltözött ebédhez, és megkérdezte Emiliát, gazdag-e a bátyja – nagy-szerű légvárat épített magának, melynek ő az úrnője, a háttérben egy férjjel, akinek alakja nem volt nagyon éles, mert hiszen idáig még nem is látta. Felöltöztette magát sálak, turbánok és gyémánt nyakláncok végtelen mennyiségébe, s elefántra ült a *Kékszakállú Herceg* indulójának hangjainál, hogy udvariassági látogatást tegyen a Nagymogulnál. Elbűvölő ábrándok! Az ifjúság boldog kiváltsága, hogy bennetek ringatózzon, és Rebecca Sharpon kívül nem egy élénk képzeletű fiatal teremtes merül el gyönyörűséges éberálmokba azóta is!

Joseph Sedley tizenkét évvel volt idősebb húgánál, Emiliánál. A Kelet-indiai Társaság tisztviselője volt, s abban az időben, amelyről írunk, a *Kelet-indiai Közlöny* bengáli rovatában szerepelt, mint Boggley Wollah adószedője; ami köztudomás szerint tekintélyes és jövedelmező állás. Ha pedig az olvasó azt akarná megtudni, milyen magasabb állásra emelkedett Joseph később a szolgálatban, ugyanerre a közlönyre utalunk.

Boggley Wollah szép, magányos, mocsaras, dzsungeles vidéken fekszik, híres a szalonkavadászatáról, sőt nem ritkán tigrist is fel lehet hajtani. Ramgunge, a közigazgatási székhely csak negyven mérföldre van onnan, további harminc mérföldre pedig lovas helyőrséget találni. Legalábbis ezt írta Joseph a szüleinek, amikor adófelügyelői állását elfoglalta. Életének nyolc évét töltötte egészen magányosan ezen az elbűvölő helyen, évenként legfeljebb ha kétszer találkozott keresztény ábrázattal, olyankor, amikor megérkezett egy szakasz katona, hogy az általa behajtott adót elvigye Calcuttába.

Szerencsére ez idő tájt tört ki májbaja, s ennek gyógyítására tért vissza Európába. Ennek a májbajnak köszönhetette, hogy megint élvezhette szülőföldje pompás kényelmét és szórakozási lehetőségeit. Londonban nem a családjánál lakott, hanem saját lakást tartott fenn, mint vidám legényemberhez illik. Mielőtt

Indiába ment, túl fiatal volt még ahhoz, hogy a városi emberek pompás mulatságaiban osztozzék, visszatértekor aztán figyelemre méltó buzgalommal vetette magát e mulatságokba. A Hyde Parkban hajtotta lovait, divatos vendéglőkben étkezett – a Keleti Klubot akkor még nem találták fel –, az akkori idők divatja szerint színházba járt, vagy az operában jelent meg, s kínos gondossággal viselte a feszes nadrágot és háromszögletű kalapot.

Amikor Indiába visszatért, sőt még azután is, nagy lelkesedéssel beszélt ennek az életszakasznak gyönyöreiről, s értésére adta az embereknek, hogy ő és Brummell volt a társaság vezére. Pedig itt is éppen olyan magányos volt, mint Boggley Wollah-i dzsungelében. Alig ismert egy lelket a fővárosban, és orvosa, kék pirulái meg a májbaja nélkül belehalt volna az unalomba. Lusta és durcás volt, és *bon vivant*.¹ Egy hölgy megjelenése már megdermesztette, ennél fogva ritkán kereste fel a Russell Square-i apai házat, ahol nagy vidámság uralkodott, s ahol jó kedélyű, öreg apjának tréfái sértették *amour propre*-jét.² A pocaikja sok aggályos gondolatot és riadalmat okozott Josephnek; olykor-olykor kétségbeesett kísérletet tett, hogy megszabaduljon a fölösleges hájtól, de nemtörődömsége, meg az, hogy annyira szeretett jól élni, hamarosan felülkerekedett ezeken a reformtörökvéseken, és csakhamar azon kapta magát, hogy már megint háromszor étkezik naponta.

Sohasem volt elegáns, bár a legnagyobb igyekezettel próbálta terebélyes alakját felcicomázni, s napjának több óráját fordította erre a foglalatosságra. Inasa meggazdagodott az ő ruhatarából, öltözőasztalán annyi pomádé és illatszer állt, mint valami elhervadt szépasszonyén; kipróbált minden akkor feltalált övet, fűzőt, haskötőt, csak hogy némi derékra tegyen szert. Mint a legtöbb kövér ember, ő is túl szűkre szabatta ruháit, és gondot fordított arra, hogy élénk színűek és fiatalos vonalúak legyenek. Mikor végre felöltözött, elment, hogy a Parkban kosizzék – egyedül, aztán visszatért, hogy újra felöltözzék, és megint csak egyedül vacsorázzék a Piazza-kávéházban. Olyan

¹ Szeretett jól élni. (francia)

² Önszeretetét, hiúságát. (francia)

hiú volt, mint egy fiatal lány, s talán végtelen félszége is csak végtelen hiúságának volt a következménye. Ha Rebecca kisszony meg tudja fogni őt, és pedig világba lépésének első pillanatában, akkor nem közönséges eszű hölgy.

Az első hadmozdulat figyelemre méltó ügyességet árult el. Amikor Sedleyt igen csinos fiatalembernek nevezte, tudta, hogy Emília ezt elmondja anyjának, aki valószínűleg továbbadja Josephnek, vagy legalábbis örül a fiának szóló bókának. Minden anya örül az ilyesminek. Ha valaki azt mondta volna Sycoraxnak, hogy Caliban, a fia, éppen olyan szép, mint Apolló, még ő is örült volna, akármilyen boszorkány volt is. Rebecca elég hangosan beszélt, s így lehet, hogy maga Joseph Sedley is meghallotta a bókot, aminthogy meg is hallotta, és mivel szíve mélyén amúgy is meg volt róla győződve, hogy igen szép ember, a dicséret végigrezgett kövér testének minden porcikáján, és gyönyör csiklandozta. De aztán jött a visszahatás. „Gúnyt űz belőlem ez a lány” – gondolta, egyenesen a csengőhöz ugrott, és amint láttuk, már menekülni készült, míg végül apja tréfái és anyja rábeszélése mégiscsak otthon maradásra bírták. Kétkedő és izgatott lelkiállapotban vezette asztalhoz a fiatal hölgyet. „Igazán azt gondolja, hogy csinos vagyok? – gondolta. – Vagy pedig csak játszik velem?” Azt mondtuk Joseph Sedleyről, hogy olyan hiú, mint egy lány. Az ég irgalmazzon! Hiszen a lányoknak csak visszájára kell fordítaniuk a szót, és azt mondani egy saját nembéliről: – „Olyan hiú, mint egy férfi” – és tökéletesen igazuk lesz. Isten szakállas teremtményei éppen olyan mohók a dicséretre, éppen olyan válogatósak ruházatukban, éppen olyan büszkék személyes előnyeikre, éppen annyira tudatában vannak hódítási képességüknek, akár a legkacérabb nő a világon.

Tehát lefelé mentek a lépcsőn, Joseph lángvörösen, Rebecca igen szerényen, zöld szemét földre sütve. Fehér ruhájában, méztelen hófehér vállával maga volt a fiatalság, védtelen ártatlanság és alázatos, szüzi egyszerűség képe. „Csöndesnek kell lennem – gondolta Rebecca –, és rendkívüli módon érdeklődnöm India iránt.”

Azt már hallottuk, hogy Sedleyné finom *curry*-t készített a

fiának, éppen úgy, ahogy ő szerette, és az ebédnél Rebeccát is megkínálták belőle.

– Mi ez? – kérdezte Rebecca, és tekintetét Joseph úr felé fordította.

– Pompás – felelte az, szája tele volt vele, arca egészen belepirult a falás élvezetébe. – Anyám, ez éppen olyan jó, mint amelyet Indiában eszem.

– Ó, akkor meg kell kóstolnom, ha indiai étel – mondta Rebecca kisasszony –, bizonyos vagyok benne, hogy minden jó, ami onnan jön.

– Adj Sharp kisasszonynak is egy kis curryt, drágám – mondta Sedley úr nevetve.

Rebecca még sohasem evett ilyesmit.

– Nohát, van-e olyan jó, mint minden, ami Indiából jön? – kérdezte Sedley úr.

– Ó, remek! – mondta Rebecca, és szörnyen szenvedett a cayenne-i borstól.

– Próbáljon *chilli*-t enni hozzá, Sharp kisasszony – ajánlotta Joseph teljes odaadással.

– Chillit – mondta Rebecca levegő után kapkodva. – Ó, persze! – Azt gondolta, hogy a chilli, a nevéből ítélve, valamiféle hűsítő. A tányérjára tettek egy chillit.

– Milyen üde zöld – mondta, és a szájába vette. Égetőbb volt a currynél, a húsában és vérében tűrhetetlen tüzet érzett. Letette villáját.

– Vízet, az ég szerelmére, vizet! – kiáltotta.

Sedley úr nevetésbe tört ki. Nyers ember volt, és a Tőzsdén, ahol ügködött, az emberek nagyon szeretik egymást ugratni.

– Pedig biztosíthatom róla, hogy igazán indiai. Sambo, tölts vizet Sharp kisasszonynak.

Joseph visszhangozta az apai nevetést: pompásnak találta a tréfát. A hölgyek csak elmosolyodtak. Úgy vélték, szegény Rebecca többet szenved a kelleténél. Rebecca maga szívesen megfojtotta volna az öreg Sedleyt, de ezt a sértést éppúgy lenyelte, mint előzőleg a szörnyű curryt, és amint ismét beszélni tudott, tréfásan és jókedvűen szólalt meg:

– Emlékeznem kellett volna arra a borsra, amelyet a perzsa hercegnő tesz a tejszínhabos tortába, az *Ezeregyéjszaka*-ban.

Őnök is borsot tesznek a tejszínhabos tortába Indiában, uram?

Az öreg Sedley elnevette magát, és úgy gondolta, hogy Rebecca jó kedélyű lány. Joseph mindössze ennyit mondott: – Tejszínhabos tortába, kisasszony? Nálunk, Bengáliában, nagyon rossz a tejszín. Nálunk kecsketej van, és higgye el, már kezdem jobban szeretni, mint a tehéntejet.

– No, majd ezután nem szeret *mindent*, ami Indiából jön, Sharp kisasszony – mondta az öregúr, de amikor a hölgyek ebéd után visszavonultak, a fortélyos öreg így szólt a fiához: – Vigyázz, Jos, ez a lány kivetette rád a hálóját.

– Ugyan! Képtelenség! – mondta Jos, és rendkívül hízelgett neki a dolog. – Emlékszem, volt egy lány Dumdumban, Cutler tűzértiszt lánya, aki később Lance doktorhoz ment férjhez, de akkor, ...4-ben nagyon fájt a foga rám és Mulligatawneyra, akiről már beszéltem ebéd előtt... pokoli jópofa volt ez a Mulligatawney. Budgebudge-i előljáró, és biztos, hogy öt év múlva már tagja lesz a tanácsnak. Nohát, szóval tűzértségi bál volt, és Quintin, a tizennégyes gárdistáktól, azt mondja nekem: „Sedley – mondja –, fogadok veled tizenháromba tíz ellen, hogy vagy te, vagy Mulligatawney, még az esős évszak beállta előtt Sophy Cutler horgára akadtok.” „Tartom”, mondom én, és ... a fene, de jó ez a vörös bor! Adamsontól vagy Carbonelltől van?

Erre csupán halk horkolás volt a válasz: a derék tőzsdeügynök elaludt, így hát Joseph története ezúttal kárba veszett. Férfitársaságban mindig nagyon közlékeny volt, s ezt a gyönyörködtető esetet már több ízben elmesélte gyógyszerészének, Gollop doktornak, amikor az eljött hozzá a mája és a kék pirulái iránt érdeklődni.

Tekintettel betegségére, Joseph Sedley megelégedett egy üveg vörös borral az ebédnél elfogyasztott madeirán kívül, bekebelezett két tányér epret tejszínhabbal, hozzá huszonnégy kis süteményt, amely elhanyagoltan hevert mellette a tálcán, és – hiszen regényíróknak megvan az a kiváltságuk, hogy mindent tudjanak – bizonyosan sokat gondolt az egy emelettel feljebb időző fiatal lányra. „Kedves, vidám, jó kedélyű fiatal teremtes – gondolta magában. – Hogy nézett rám, amikor ebéd közben felvettem a zsebkendőjét. Kétszer is leejtette. Ki énekel a fogadoszobában? Ördög vigye! Felmenjek és megnézzem?”

De félénksége ellenállhatatlan erővel fogta el. Apja aludt, kalapja a hallban, és volt egy bérkocsiállomás a közeli Southampton Row-n. „Megnézem a *Negyven Rabló*-t és Decamp kisasszony táncát” – gondolta, aztán lábujjhegyen, halkán kiosont, s eltűnt, anélkül, hogy tiszteletre méltó szülőjét felkeltette volna.

– Ott megy Joseph – mondta Emília, aki éppen kinézett a fogadószoba ablakán, miközben Rebecca a zongoránál énekelt.

– Sharp kisasszony elriasztotta őt – mondta Sedleyné. – Szegény Jos, miért is olyan félszeg?

NEGYEDIK FEJEZET

A zöld selyemerszény

Szegény Jos riadalma két-három napig tartott, eközben nem is látogatott haza. Ez alatt az idő alatt Rebecca kisasszony egyszer sem említette a nevét. Csupa tiszteletteljes háládatosság volt Sedleyné irányában; a bazárok tökéletesen elbűvölték, és nem győzött hova lenni a csodálkozástól a színházban, ahová a jólelkű hölgy elvitte. Egyik napon Emiliának fájt a feje, és nem tudott elmenni valamelyik mulatságra, ahová a két fiatal lányt meghívták, barátnőjét pedig semmi sem bírhatta rá, hogy nélküle menjen el.

– Hogyisne! Te először életében megmutattad a szegény árvának, mi a boldogság és a szeretet, és én itt hagyjalak? Téged? Soha! – és zöld szeme az égre nézett, és megtelt könnyel. Sedleynének be kellett vallania, hogy lánya barátnőjének meghatóan jó szíve van.

Sedley úr tréfáin pedig Rebecca olyan szívélyesen és kitartóan nevetett, hogy a jólelkű öregúr egészen ellágyult.

De Sharp kisasszony nemcsak a családdal kedveltette meg magát. Blenkinsopné rokonszenvét azzal nyerte meg, hogy mély érdeklődést tanúsított a málnalekvár-főzés iránt, amely művelet éppen akkor folyt le a házvezetőnő szobájában; Sambót – az inas nagy gyönyörűségére – következetesen uramnak és Sambo úrnak szólította, a komorna előtt pedig kedvesen és alázatosan mentegetőzött, amiért megzavarta azzal, hogy meg merészelte húzni a csengőt, s így a cselédszobában majdnem éppen úgy el voltak ragadtatva tőle, mint a szalonban.

Egy ízben, amikor Emiliának az iskolából hazaküldött rajzait nézegették, az egyik fölött Rebecca hirtelen könnyekben tört ki, és kiment a szobából. Ez aznap történt, amikor Jos Sedley másodízben jelent meg a házban.

Emília a barátnője után sietett, hogy megtudja, mi okozta elkedvetlenedését, s a jólelkű lány egyedül jött vissza, szintén felindultan.

– Tudod, mama, az apja volt a rajztanárunk Chiswickben, és ami a rajzainkban jó, azt voltaképpen ő csinálta.

– De, édesem, úgy tudom, Pinkerton kisasszony mindig azt mondta, hogy a rajztanár nem is nyúl a rajzokhoz, csak *kasírozza* őket.

– Ezt nevezte kasírozásnak, mama. Rebecca emlékszik, hogy az apja dolgozott ezen a rajzon, és az emlék olyan hirtelen fogta el... és így... tudod...

– Ez a szegény gyerek csupa szív – mondta Sedleyné.

– Bárcsak még egy hétig nálunk maradhatna – mondta Emília.

– Pokolian emlékeztet Cutler kisasszonyra, akivel Dumdumban találkoztam, csak szebb nála. Cutler kisasszony Lance-hez, a tüdőorvoshoz ment férjhez. Tudod, mama, egyszer Quintin, a tizenévesektől fogadott velem...

– De, Joseph, már ismerjük ezt a történetet – nevetett Emília.

– Ne fáradj az elmondásával, inkább beszéld rá mamát, hogy írjon annak a Crawley Hogyishívják úrnak, adjon még egy kis halasztást szegény drága Rebeccának. Itt jön már. A szeme egészen vörös a sírástól.

– Már jobban vagyok – mondta a lány a lehető legbájosabb mosollyal, megfogta a jólelkű Sedleyné kinyújtott kezét, és tiszteletteljesen megcsókolta. – Milyen kedvesek hozzám mindannyian. Mindenki – tette hozzá nevetve –, kivéve Joseph urat.

– Engem! – mondta Joseph, és egy azonnali távozás lehetőségét fontolgatta. – Irgalmas ég! Úristen! Sharp kisasszony!

– Igen, hogy lehetett olyan kegyetlen, hogy megetette velem azt a borzasztó borsos ételt ebédre, az első nap, amikor megismert? Ön nem olyan jó hozzám, mint a drága Emília.

– Mert nem ismer annyira! – kiáltotta Emília.

– Csak kerüljön elélem valaki, aki nem jó magához, édesem! – mondta az anyja.

– A curry pompás volt, igazán pompás – mondta Jos méltóságteljesen. – Talán nem volt elég citrom benne. Nem is volt elég.

- És a chilli?

- Hű, hogy felsikított tőle! - mondta Jos, visszaemlékezett a mulatságos jelenetre, és kirobbant belőle a nevetés, ami azután szokás szerint hirtelen szakadt félbe.

- Majd máskor jobban meggondolom magamat, mielőtt felkérném önt, hogy ételt válasszon a számomra - mondta Rebecca, amikor megint lementek a vacsorához. - Nem hittem, hogy a férfiak abban lelik örömüket, ha szegény ártatlan lányokat kínozzhatnak.

- Az istenért, Rebecca kisasszony, a világért sem akarnám megbántani.

- *Tudom*, hogy nem akar - és kis kezével finoman megszorította Jos karját, aztán rémülten visszahúzta, és először egy pillanatra Jos arcába nézett, aztán le a szőnyegtartó rézrudakra. Nem akarom azt állítani, hogy Jos szíve nem dobbant meg az ártatlan kislánynak erre a kis akaratlan, félénk, finom mozdulatára.

Hát ez bizony kezdeményezés volt, amelyet talán néhány kifogástalan és jó modorú hölgy borzasztó illetlennek tart majd. De be kell látnunk, hogy szegény Rebeccának ezt a feladatot saját magának kellett végrehajtania. Ha valaki szegény ahhoz, hogy cselédet tartson, bármilyen előkelő is, magának kell ki-söpörnie a szobáját, s ha egy édes kislánynak nincs édes-mamája, hogy az ügyet elintézzé a fiatalemberrel, saját magának kell hozzálátnia. És micsoda szerencse, hogy ezek a nők nem élnek gyakrabban a hatalmukkal! Mert ha élnek vele, nem tudunk nekik ellenállni. Bármilyen kis jelét is adják hajlandóságuknak, a férfiak nyomban térdre borulnak előttük, még akkor is, ha öreg vagy csúnya nőkről van szó. Ezt pedig mint feltétlen igazságot szögezem le. Ha egy nő elég csinos és nem határozottan púpos, ahhoz megy férjhez, *akihez akar*. Hálásnak kell lennünk, hogy ezek az édes lények olyanok, mint az erdő vadjai, és nem ismerik a hatalmukat. Ha ismernék, egészen fö-lénk kerekednének.

„Ördög vigye! - gondolta Joseph, mikor az ebédlőbe léptek. - Kezdem magamat pontosan úgy érezni, mint Dumdumban, Cutler kisasszonnyal.” Sharp kisasszony ebéd közben sok édes, félig gyöngéd, félig tréfás megjegyzést intézett hozzá az ételek-

kel kapcsolatban, mert eddigre már meglehetősen bizalmas viszonyba került a családdal, ami pedig a lányokat illeti, úgy szerették egymást, mintha testvérek lennének. Fiatal lányok, míg férjnél nincsenek, mindig így vannak egymással, ha tiz napot együtt töltöttek valahol.

Mintha mindenképpen Rebecca terveit akarná előmozdítani, Emília emlékeztette bátyját egy ígéretre, amelyet még a húsvéti szünetben tett.

– Amikor még iskolás lány voltam – mondta nevetve –, megígérted, hogy elviszel Vauxhallba. Most, hogy Rebecca nálunk van, éppen ideje volna.

– Ó, nagyszerű! – mondta Rebecca, és már-már tapsolni akart örömeiben, de aztán erőt vett magán, és elcsöndesedett, mint ahogy az ilyen szerény teremteshez illik.

– Ma este nem jó – mondta Jos.

– Hát akkor holnap.

– Holnap apád meg én meg vagyunk hívva vacsorára – mondta Sedleyné.

– Csak nem gondolja, Sedleyné asszony, hogy én elmegyek oda – kérdezte a férje –, és hogy egy ilyen korú és ilyen természetű asszony nem fázik meg olyan átkozottul nedves helyen?

– Kell valaki, aki a gyerekeket elkíséri – mondta Sedleyné.

– Menjen Jos – nevetett az apa –, elég nagy hozzá.

E szavakra még Sambo úr is nevetésbe tört ki a pohárszék mellett, s a szegény, kövér Jos szinte hajlott már az apagyilkosságra.

– Bontsátok ki a fűzőjét! – folytatta a könnyörtelen öregúr. – Öntsön egy kis vizet az arcába, Sharp kisasszony, vagy vigye fel az emeletre. Szegényke mindjárt elájul. Szegény áldozat! No, vigye fel, könnyű, mint a pehely.

– Uram, ez már tűrhetetlen... – hörögte Joseph.

– Vezettesd elő Jos úr elefántját, Sambo! – kiáltotta az apja, de amikor látta, hogy Jos mindjárt sírva fakad a gyötrelemtől, az öreg tréfacsináló abbahagyta a nevetést, s kezét nyújtotta fiának.

– No, hiszen az ilyesmit fel sem vesszük a Tőzsdén, Jos. Te pedig, Sambo, hagyd azt az elefántot, hanem hozzál nekem és Jos úrnak egy üveg pezsgőt. Boney pincéjében sincs ilyen, fiam!

Egy pohár pezsgő helyreállította Joseph lelki egyensúlyát, s mire kiürült az üveg, aminek, lábadozóhoz illően, kétharmad részét fogyasztotta el, beleegyezett, hogy elkíséri az ifjú hölgyeket Vauxhallba.

– Mind a két lánynak legyen külön gavallérja – mondta az öregúr. – Bizonyos, hogy Jos elveszti Emmyt a tömegben, anynyira lefoglalja majd ez a Sharp kisasszony. Küldjétek át valakit a 96. szám alá, s kérdezzétek meg, nem jön-e el George Osborne.

Erre, nem is sejtem, miért, Sedleyné a férjére nézett, és nevetett. Sedley úr leírhatatlanul huncut módon kacintott, és Emíliára nézett, Emília pedig lehajtotta fejét, s úgy elpirult, ahogyan csak tizenhét éves ifjú hölgyek tudnak elpirulni, és ahogy Rebecca Sharp kisasszony életében sem pirult el, legalábbis nyolcéves kora óta, amikor keresztanyja azon érte, hogy lekvárt lopott a pohárszékből.

– Jobb, ha Emília ír egypár sort – mondta az apja –, hadd lássa George Osborne, milyen szép kézírással jöttünk vissza Pinkerton kisasszonytól. Emlékszel még, Emmy, hogy egyszer meghívtad őt Vízkeresztre, és „vízkeresztet” írtál?

– Az még évekkkel ezelőtt volt – mondta Emília.

– Mintha csak tegnap lett volna, ugye, John? – mondta Sedleyné a férjének; és aznap este egy beszélgetés folyt le a második emelet egyik szobájában, ahol egy sátorszerű, mennyezetes alkotmány alatt – amelyet halvány rózsaszínű kartonnal bélelt gazdag és különleges indián mintázatú pamutszövet borított – pehelypaplanos ágy állott, rajta két párna, azokon két kerek, piros arc, egyik csipkés hálófőkötőben, másik egyszerű, bojtos pamutsapkában. Szóval Sedleyné megmosta férje fejét, amiért olyan kegyetlenül viselkedett szegény Jossal.

– Nagy gonoszság ez magától, Sedley, hogy ennyire kínozza ezt a szegény fiút.

– Drágám – mondta a pamutbojt védekezően –, Jos jóval hiúbb, mint te valaha életedben voltál, ez pedig nem keveset jelent. Pedig úgy harminc évvel ezelőtt, ezerhétyszányolcvan... hányban is? talán volt is jogod hozzá, hogy hiú légy. Nem mondom, hogy nem. De nem tudom türelemmel elviselni Jos dandységgel párosult félszégességét. Túltesz a bibliai Józsefen, édesem,

és közben mindig önmagán jár az esze, meg azon, hogy milyen szép fiú ő. Félek, még sok bajunk lesz vele. Itt van az Emmy kis barátnője, és olyan tüzesen udvarol neki, amennyire csak teheti. Ez világos. És ha ez nem fogja meg őt, majd megfogja más. Ez a fiú éppen úgy arra rendeltetett, hogy egy asszony prédája legyen, mint én arra, hogy naponta bemenjek a Tőzs-dére. Még szerencse, édesem, hogy nem hozott a nyakunkra egy fekete bőrű menyét. De jegyezd meg jól, amit mondok: horgára akad az első nőnek, aki érdemesnek tartja megfogni.

– Holnap kiadom az útját a kis ravasznak – mondta Sedleyné erélyesen.

– És miért lenne ő rosszabb másnál, Sedleyné asszonyom? Ez a lány legalább fehér bőrű. Nekem ugyan mindegy, ki megy hozzá férjhez. Legyen meg Jos kedve.

A két hang hamar elcsitult, illetve felváltotta az orr halk, de romantikátlan zenéje, és minden csendes volt a Russell Square és a Tőzsde John Sedleyjének háza körül, kivéve amikor a toronyóra elütötte és az éjjeliőr kikiáltotta az időt. Reggelre a jólelkű Sedleyné már nem gondolt rá, hogy beváltsa Sharp kis-asszonyra vonatkozó fenyegetését, mert ha nincs is éberebb, általánosabb, sem pedig jogosultabb valami az anyai féltékenységnél, mégsem tudta elhinni, hogy a kis alázatos, hálás, szelíd nevelőnő olyan nagyszerű személyiségre merné felemelni tekintetét, mint a Boggley Wollah-i adószedő. Egyébként elküldték már azt a levelet is, melyben az ifjú hölgy szabadságának meghosszabbítását kérték, s így most nehéz lett volna ürügyet találni arra, hogy hirtelen útra bocsássák.

És mintha minden összeesküdött volna a szelíd Rebecca javára, még az elemek is közbeléptek a segítségére, bár Rebecca eleinte egyáltalán nem volt hajlandó örömmel fogadni közbelépésüket. Mert azon az estén, amelyre a vauxhalli kirándulást kitűzték, és George Osborne már meg is érkezett ebédre, az öregek pedig elindultak Highbury Barnbe, hogy eleget tegyenek Bals tanácsos meghívásának, olyan mennydörgéses vihar kerekedett, amilyen csak azokon az estéken szokott előfordulni, amelyeken vauxhalli kirándulást tervez az ember, és ez arra készítette a fiatalokat, hogy otthon maradjanak. Osborne urat ez az esemény, úgy látszik, csöppet sem kedveilenitette el. Ő

meg Joseph Sedley kellő mennyiségű portói bort ittak meg *tête-à-tête* az ebédlőben, s ivás közben Sedley elmesélt néhányat legjobb indiai történeteiből, mert férfitársaságban rendkívül beszédes volt, azután pedig Emília Sedley kisasszony láttá el a háziasszony szerepét a szalonban, s a négy fiatal olyan kellemes estét töltött együtt, hogy kijelentették: csak örülnek a viharoknak, amely miatt el kellett halasztaniuk vauxhalli kirándulásukat.

Osborne keresztfia volt Sedleynek, és huszonhárom év óta családtagnak tekintették. Hathetes korában ezüstserleget kapott ajándékba John Sedleytől, hathónapos korában korallcsörgőt aranyfütyülővel, és gyerekkora óta minden karácsonykor szabályosan megkapta ajándékát az öregúrtól. És jól emlékezett rá, hogy iskolai éve alatt egyszer alaposan elnászpángolta őt Joseph Sedley, aki akkor már kövér, hetvenkedő kamasz volt, George pedig tízéves, szemtelen gyerek. Szóval, George olyan bizalmas lábon állt a családdal, amilyenre csak a kedves érintkezéseknek ezek a mindennapos megnyilvánulásai jogosíthatták.

– Emlékszel-e még, Sedley, milyen dühbe gurultál, amikor levágtam hesseni csizmád bojtjait, és csak Sedley kisasz... hm... Emília mentett meg engem a megveretéstől, mert térdre esett, és úgy könyörgött Jos bátyjának, hogy ne verje meg a kis George-ot?

Jos ugyan tökéletesen emlékezett erre a figyelemre méltó eseményre, de most esküdözött, hogy teljesen elfelejtette.

– Hát arra emlékszel-e, amikor egyfogatúdon meglátogattál engem doktor Swishtail intézetében, mielőtt Indiába mentél, s egy félguinea-t adtál nekem, meg egy barackot a fejemre? Mindig az volt az elképzelésem rólad, hogy legalább hét láb magas vagy, s egészen elcsodálkoztam, amikor Indiából visszajöttél, és láttam, hogy nem vagy nagyobb nálam.

– Milyen szép volt Sedley úrtól, hogy elment önhöz az iskolába, és pénzt adott önnek! – kiáltott fel Rebecca a gyönyör elragadtatásával.

– És még hozzá azután, hogy levágtam a csizmája bojtjait. A fiúk sohasem felejtik el az ilyen iskolai ajándékot, sem azokat, akik ajándékozták.

– Én rajongok a hesseni csizmákért – mondta Rebecca.

Jos Sedley, aki nagy bámulója volt saját lábszárainak, és mindig ezt a díszes *chaussure*-t¹ viselte, rendkívül megörült ennek a megjegyzésnek, de azért, amint elhangzott, rögtön széke alá húzta a lábát.

– Sharp kisasszony – szólalt meg George Osborne –, önnek, aki olyan ügyes művész, egy nagy történelmi képet kellene festenie erről a csizmajelenetről. Sedleyt szarvasbőr nadrágban kellene ábrázolnia, amint meggyalázott csizmáját tartja egyik kezében, a másikkal meg az ingfodromat szorongatja. Emilia előtte térdel, kis kezét könyörögve kinyújtja, s a képnek valami szép allegorikus címet kell adni, amilyenek az olvasókönyvek címlapján szoktak állni.

– Itt már nem lesz rá időm – mondta Rebecca –, majd megcsinálom... ha már nem leszek itt.

S hangja elcsuklott, s olyan szomorú és szánalmas volt a tekintete, hogy mindenki érezte, milyen kegyetlen Rebecca sorsa, s milyen szomorúak lesznek mind, ha el kell tőle válniuk.

– Ó, bárcsak tovább maradhatnál, édes Rebecám – mondta Emilia.

– Miért – kérdezte a másik lány még búsabban –, hogy még boldogtala... még nehezebben hagyjalak itt benneteket?

És elfordította fejét. Emilián ismét erőt vett az a természetes gyöngeség, amely, mint már említettük, egyike volt a buta kis teremtés hibáinak, hogy hamar eleredtek a könnyei. George Osborne meghatott érdeklődéssel nézte a két fiatal nőt, Joseph Sedley pedig valami sóhajtásfélét bocsátott ki széles mellkasából, aztán szemét lesütötte kedves csizmájára.

– Halljunk egy kis zenét, Sedley kisasszony... Emilia – mondta George, aki e pillanatban rendkívüli, szinte ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy karjába zárja az említett fiatal hölgyet, és megcsókolja a társaság előtt. Emilia is ránézett egy pillanatra, de ha azt mondanám, hogy e pillanatban egymásba szerettek, talán valótlanságot állítanék, mert tény, hogy szüleik már erre a célra nevelték fel ezt a két fiatal embert, és a két család már úgy fogta fel a dolgot, mintha eljegyzésüket

¹ Lábbelit. (francia)

legalább tíz év óta kihirdették volna. Megindultak a zongora felé, mely, mint a zongorák általában, a hátsó szalonban állt, és minthogy elég sötét volt, Emilia kisasszony a legelfogulatlanabb módon megfogta Osborne úr kezét, aki természetesen sokkal jobban látta az utat a székek és kerevetek között, mint ő.

Ennek folytán viszont Joseph Sedley úr a szalonsztrátnál *tête-à-tête* maradt Rebeczával, akit egy zöld selyemerszény horgolása foglalt le.

– Felesleges családi titkokat kérdezni – mondta Sharp kisasszony –, ezek ketten már elmondták a magukét.

– Azt hiszem, elintézett dolog lesz – mondta Joseph –, amint megkapja a századát. George Osborne pompás fickó.

– Az ön húga pedig a legédesebb teremtes a világon – mondta Rebecca. – Boldog az a férfi, aki elnyeri! – Sharp kisasszony mélyet sóhajtott.

Ha egy nőtlen férfi meg egy lány együtt vannak, és ilyen bizalmas természetű dolgokról beszélnek, tüstént meghitt és bensőséges légkör alakul ki köztük. Nem szükséges részletes tudósítást adni a Sedley úr és a fiatal hölgy között lefolyt beszélgetésről, mert ez a beszélgetés, mint az előzőből is sejteni lehet, nem volt különösen szellemes vagy ékesszóló, mint ahogy magántársaságban vagy egyebütt ritkán is adódik ilyen beszélgetés, csupán a nagyon magasröptű és szellemes regényekben. Mivel a szomszéd szobában zenéltek, a beszélgetés megfelelően halk hangon folyt, bár természetes, hogy a szomszédos szobában időző fiatal párt bármilyen hangos beszéd se zavarta volna, anynyira elfoglalta őket saját ügyük.

Sedley úr életében talán most történt meg először, hogy más-sik nembeli lénnel a legkisebb félénkség és akadozás nélkül tudott beszélni. Rebecca kisasszony sok mindent kérdezett tőle India felől, ami alkalmat adott Josephnek arra, hogy sok érdekes anekdotát meséljen el erről az országról és saját magáról. Leírta a kormányzói palota báljait és azt is, hogy hűsölnek a nagy melegben *punká-k*, *tattie-k* és egyéb eszközök segítségével, és nagyon szellemesen célzott arra is, mennyi skótot pártfogol Lord Minto, a főkormányzó. Aztán leírt egy tigrisvadászatot is, és elmondta, egy dühös vadállat hogyan rántotta le üléséből

elefánthajtóját. Milyen gyönyörűséggel hallgatta Rebecca kisasszony a kormányzósági bálokat, és mennyire nevetett a skót szárnysegédekről szóló történeteken, miközben gonosz, gúnyos, rémes embernek nevezte Sedley urat; és aztán hogy megrémült az elefánt-eseten!

– Az édesanyja kedvéért, kedves Sedley úr, a barátai kedvéért, ígérje meg, hogy soha többé nem megy ilyen borzalmas expedícióra.

– Ó, ó, Sharp kisasszony – mondta Joseph, gallérját igazgatva –, a veszély teszi csak igazán kellemessé a sportot.

Csak egyetlenegyszer volt tigrisvadászaton, akkor történt az említett baleset, s őt félig megölte – nem a tigris, hanem a rémület. De amikor most beszélt róla, egyre merészebb lett, s annyira felbátorodott, hogy megkérdezte Rebecca kisasszonyt, kinek horgolja azt a zöld selyemerszényt, s őt magát is meg-lepte és örömmel töltötte el könnyed és fesztelen modora.

– Annak, akinek erszényre van szüksége – felelte Rebecca kisasszony, és a legszelídebb és legmegnyerőbb módon nézett rá. Sedley a lehető legékesszólóbb beszédre készült fel, már hozzá is kezdett: – Ó, Sharp kisasszony... mennyire... – amikor a szomszéd szobában éppen véget ért egy dal, s hirtelen olyan élesen meghallotta saját hangját, hogy elhallgatott, elpi-rult, és nagy izgalmában kifújta az orrát.

– Mit szól hozzá, milyen ékesszóló lett a bátyja? – súgta Osborne úr Emiliának. – A barátnője csodát művelt.

– Annál jobb – mondta Emilia kisasszony, aki mint minden valamirevaló nő, szíve mélyén házasságközvetítő volt, és nagyon örült volna neki, ha Joseph feleségestül tér vissza Indiába. Azonkívül e néhány nap állandó együttlétében még gyöngédebb barátságot érzett Rebecca iránt, és ezer olyan erényt és szeretetre méltó tulajdonságot fedezett fel benne, amelyet nem vett észre chiswicki együttlétük alatt. Mert hiszen fiatal hölgyek érzelme éppen olyan gyorsan nő, mint Jack indája a mesében, és egyetlen éjszaka az égig nyúlik. Azért sem szabad őket el-ítélni, ha házasságuk után ez a *Sehnsucht nach der Liebe*² alább-hagy. A nagy szavakkal élő, érzelmes emberek ezt az Eszményt

² Szerелем utáni vágyódás. (német)

utáni sóvárgásnak nevezik, holott egyszerűen annyit jelent, hogy a nőket általában véve csak az elégíti ki, ha férjükre és gyerekeikre összpontosíthatják érzelmeiket, amit addig, aprópénzre váltva, másokra tékoznak. Miután elénekelte azt a néhány dalt, amit tudott, vagy mert már elég sokáig időztek a hátsó szalonban, Emilia kisasszony illőnek találta, hogy barát-nőjét szólítsa föl éneklésre.

– Nem is hallgatott volna meg engem – mondta Osborne úrnak, bár tudta, hogy nem mond igazat –, ha Rebeccát hallotta volna előbb.

– Akkor hát figyelmeztetem Sharp kisasszonyt – mondta Osborne –, hogy akár igazam van, akár nem, Emilia Sedley kisasszonyt tartom a világ legjobb énekesnőjének.

– Csak hallgassa meg Rebeccát – mondta Emilia, Joseph Sedley pedig most elég udvarias volt ahhoz, hogy a gyertyát átvigye a zongorára. Osborne célzott rá, hogy ő éppen olyan szívesen ül sötétben is, de Sedley kisasszony nevetve háritotta el, hogy tovább is a társaságában maradjon, és így ők is követték Joseph urat. Rebecca sokkal jobban énekelt, mint a barát-nője – bár természetesen Osborne-nak jogában állt megmaradnia a véleménye mellett –, és ki is tett magáért, amennyire csak tudott, Emilia nagy csodálkozására, aki még sohasem hallotta ilyen szépen énekelni. Egy francia dalt adott elő, amelyből Joseph semmit sem értett, és George be is vallotta, hogy nem érti, aztán néhányat azok közül az egyszerű balladák közül, amelyek negyven évvel ezelőtt divatoztak, és amelyekben leginkább brit tengerészekről, királyokról, a szegény Susanról, a kék szemű Maryről és hasonlókról van szó. Azt mondják, zenei szempontból nem valami ragyogóak, de olyan őszinték, egyszerűek és szívhez szólók, hogy közelebb állnak az emberekhez, mint az a sok unalmas *lagrime*, *sospiri* és *felicità*³ az örökös Donizetti-zenében, amellyel ma elhalmoznak bennünket.

A dalok szünetében a témának megfelelő, érzelmes természetű beszélgetés folyt, amelyet, miután a teát behozta, Sambo is meghallgatott, sőt odakinn a lépcsőn a gyönyörűségtől elragadtatott szakácsnő és Blenkinsopné, a házvezetőnő is.

³ Könnyek, sóhajok, boldogság. (olasz)

A hangverseny utolsó dalocskája így hangzott:

*Zord láp fölött köd, néma gyász,
és hull a hó, vad szél sziszeg.
Biztos tető, jókedvű ház,
a tűz ragyog, a tűz meleg.
Egy árva gyermek elhalad,
s a fényes ablakon benéz:
százzszorta érzi a havat,
és százzszorta vadabb a vész.*

*Látják belülről, küzdve megy.
remeg, lankadnak tagjai,
behívják: hadd pihenne meg,
s vidítsák tréfa hangjai.
Virrad, megindul. Szánd meg, ég,
azt, ki magános útra kél.
Bent még a tűzhely lángja ég,
s a domb fölött hogy zúg a szél!*

E dalocskában megint csak az előbb említett szavak, a „ha már nem leszek itt” érzése szólalt meg. Amikor ezekhez az utolsó szavakhoz ért, Sharp kisasszony „mély zengésű hangja” megcsuklott. Mindenki érezte a célzást távozására és boldogtalan árvaságára.

A lágyszívű Joseph Sedley, aki nagyon szerette a zenét, a dal előadása közben elragadtatott állapotba került, az utolsó sorok pedig mélységesen meghatották. Ha meglett volna benne a bátorság, ha George és Sedley kisasszony, előbbinek ajánlata szerint, a másik szobában maradt volna, Joseph Sedley legényélete véget ért volna, és ez a mű sohasem született volna meg. De mikor a dalt befejezte, Rebecca felállt a zongorától, kézen fogta Emiliát, és átmentek az elülső szalon félhomályába; ugyanebben a percben Sambo úr is megjelent egy nagy tálcával, rajta szendvicsekkel, gyümölcskocsonyával, csillogó poharakkal és kancsókkal, és Joseph Sedley figyelme rögtön ezekre irányult.

Mire a Sedley szülők hazatértek a vacsoráról, a fiatalokat olyan élénk beszélgetésben találták, hogy azok nem is hallották a kocsi érkezését, Joseph úr pedig éppen ezt mondta:

– Drága Sharp kisasszony, csak egy kanállal vegyen ebből a gyümölcskocsonyából, hogy felüdüljön ez után a nagyszerű, ez után a gyönyörű előadás után.

– Bravo, Jos! – mondta Sedley úr, s e jól ismert hang kötekedésének hallatára Jos rögtön riadt hallgatásba burkolózott, és hamarosan eltávozott. Nem hevert egész éjszaka ébren, azon tűnődve, vajon szerelmes-e Sharp kisasszonyba vagy sem; szerelmi szenvedélye sohasem befolyásolta Joseph úr étvágását vagy álmát, de elgondolta magában, milyen gyönyörűséges lenne ilyen dalokat hallani, ha a hivatalból hazatér, hogy milyen *disztinguált* lány Rebecca, mennyivel jobban beszél franciául, mint maga a főkormányzó felesége, és hogy milyen szenzációt keltene a calcuttai bálokon. „Világos, hogy a szegény pára szerelmes belém – gondolta. – Nem szegényebb, mint a legtöbb lány, aki kijön Indiába. A kutyafáját, sokkal rosszabbul is járhatnék, a fene egye meg!” – s e tűnődések közben elaludt.

Hogy Sharp kisasszony ébren feküdt, és azon gondolkodott, hogy eljön-e holnap Sedley, azt nem is szükséges említeni. Megjött a másnap, és Joseph Sedley is végzetszerűen megjelent ebéd előtt. Még sohasem fordult elő, hogy ennyire megtisztelte volna a Russell Square-i házat. Valahogyan George Osborne is ott volt már, és alaposan feltartotta Emiliát, aki éppen tizenkét legkedvesebb barátnőjének írt levelet Chiswick Mallbe, Rebecca pedig tegnapi munkája fölé hajolt. Amikor Jos buggyja odahajtott, és szokásos mennydörgésszerű kapukopogtatása után Boggley Wollah volt adószedője felfelé igyekezett a lépcsőn a szalonba, Osborne és Sedley kisasszony egyetértő pillantásokat váltott egymással, és ravasz mosollyal Rebeccára néztek, aki elpirulva hajtotta szép fűrtjeit horgolása fölé. Mennyire dobogott a szíve, amikor Joseph megjelent, fújtatva a lépcsőmászástól, ragyogó, csikorgó csizmában, új mellényben, vörösen a melegtől és az izgalomtól, kipirultan bélelt nyakravalója mögött. Izgalmas pillanat volt ez mindnyájuk számára, de Emilia, azt hiszem, még felindultabb volt, mint a közvetlenül érdekelték.

Sambo kitárta az ajtót, bejelentette Joseph urat, és vigyorgva követte az adószedőt, két csinos virágcsokorral, melyet a behemót aznap reggel vásárolt gálánsan a Covent Garden-i piacon. Nem voltak éppen olyan nagy csökök, mint azok a szalma-

kazlak, melyeket manapság hordanak a hölgyek csipkés papírtölcsérben, de a fiatal nőt elbűvölte az ajándék, amint Joseph mindegyiküknek átnyújtott egyet, rendkívül ünnepélyes meghajlással.

– Bravó, Jos! – kiáltott fel Osborne.

– Köszönöm, drága Joseph – mondta Emília, és készen állt arra, hogy megcsókolja bátyját, amennyiben annak nem lenne ellenére. (Ami engem illet, ilyen édes lénynek a csókjáért, mint Emília, megvenném Lee úr üvegházainak minden virágát.)

– Ó, mennyei virágok! – kiáltott fel Sharp kisasszony, elandalodva szagolgatta, keblére szorította őket, bámulól elragadtatással emelte szemét a mennyezetre. Talán csak azért nézett előbb a csokorra, hogy meglássa, nincs-e egy *billet-doux*⁴ elrejtve a virágok közé; de nem talált levelet.

– Boggley Wollah-ban is beszélnek a virágnyelvet, Sedley? – kérdezte nevetve Osborne.

– Ugyan, dehogyis! – felelte az érzelmes fiatalember. – Na-thannál vettem, örülök, ha tetszik, és... hm... kedves Emíliám, vettem egy ananászt is, odaadtam Sambónak. Jó lesz ebédre, hűsít ilyen nagy melegben.

Rebecca azt mondta, hogy még sohasem evett ananászt, és semmire sem vágyik úgy, mint hogy egyszer megkóstolja.

Így folyt a társalgás. Nem tudom már, milyen ürüggyel hagyta el Osborne a szobát, vagy hogy miért ment el Emília tüstént utána, talán hogy felügyeljen az ananász felszeletelésénél, de Jos egyedül maradt Rebecával, aki folytatta kézímunkáját, s a zöld selyem és a villogó tű sebesen mozgott fehér, karcsú ujjai között.

– Milyen gyönyörű, gyönyörű dalt énekelt tegnap este, kedves Sharp kisasszony – mondta az adószedő. – Majdnem megrikatott vele. Becsületszavamra, majdnem sírtam.

– Mert jó szíve van, Joseph úr, mint minden Sedleynek.

– Egész éjszaka emiatt voltam ébren, s ma reggel az ágyban megpróbáltam eldúolni, becsületszavamra megpróbáltam. Gollop, az orvosom, tizenegykor jött, mert tudja, én egy szegény beteg vagyok, és Gollop mindennap meglátogat, és az istenit

⁴ Édes levélke. (francia)

neki, úgy talált, amint éppen énekeltem, akár egy... vörösbegy.

– Ó, milyen mulatságos! Úgy szeretném hallani, hogy éneklis.

– Én? Nem, Sharp kisasszony, inkább ön énekelje el, drága Sharp kisasszony!

– Most nem, Sedley úr – sóhajtott Rebecca. – Nem vagyok olyan hangulatban. Egyébként be is kell fejeznem ezt az erszényt. Segít nekem, Sedley úr?

S mielőtt még megkérdezhetné volna hogyan, Joseph Sedley úr, a Kelet-indiai Társaság hivatalnoka, máris *tête-à-tête* ült egy fiatal hölgygel, hódító arckifejezéssel meredve rá, karját könyörgő helyzetbe kinyújtva, keze pedig a zöld selyemszálak kötelékében, amelyet Rebecca gombolyított.

Ebben a romantikus helyzetben találta Osborne és Emília az érdekes párt, amikor beléptek, hogy ebédhez hívják őket. A selyemköteget Rebecca már gombolyagba tekerte, de Jos úr még nem nyilatkozott.

– De este majd biztosan szól, édesem – mondta Emília, és megszorította Rebecca kezét. Sedley is eldöntötte a dolgot lelkében, s azt mondta magában: „Istenuccse! Vauxhallban előhozakodom a kérdéssel.”

ÖTÖDIK FEJEZET

A mi Dobbinunk

Cuff és Dobbin küzdelmére s verekedésük váratlan eredményére sokáig emlékszik mindenki, aki doktor Swishtail híres iskolájában nevelkedett. Ez a fiú, akit tanulótársai Mahó Dobbinnak, Gyüa Dobbinnak, meg hasonló, gyerekes megvetést kifejező neveken neveztek – a legcsöndesebb, legidétlenebb, és úgy látszott, a legostobább volt Swishtail doktor tanítványai között. Apja citybeli fűszeres volt, s a kis Dobbinról azt híresztelték, hogy Swishtail doktor intézetébe az úgynevezett „kölcsonősségi elvek” alapján vették fel – azaz bentlakásának és tanításának költségeit apja nem pénzben, hanem áruban egyenlítette ki. S amikor felállt helyéről, a számárpadban – szűk kordbársony nadrágjában és kabátjában, melyet szinte szétrepesztettek hosszú, hatalmas csontjai –, úgy állt a többi előtt, mint ennyi meg ennyi font tea, gyertya, cukor, mosószappan, aszalt szilva (amelynek csak nagyon kis hányadát használták fel az intézet pudingjaihoz) és egyéb használati cikkek megtestesítője. Szörnyű nap volt Dobbin számára, amikor egyik iskolatársa, aki a városba szökött füstölt kolbászért és mandulás karamelláért, megpillantotta az intézet kapuja előtt Dobbin & Rudge fűszer- és festékáru kereskedés, Thames Street, London, kocsiját, melyről éppen árut raktak ki.

A kis Dobbinnak ettől fogva nem volt nyugta. Szörnyű és kegyetlen tréfákat találtak ki. – Halló, Dobby – mondta az egyik kölyök –, jó hírek az újságban. A cukor ára emelkedik, öcsém. – Egy másik meg ezt a számtani feladványt adta fel: – Ha egy font faggyúgyertya hét és fél penny, mennyibe kerül Dobbin? – és röhögés tört ki a csibészek hadából, beleértve a segédtanítókat is, akik jogosan tekintették a kiskereskedelmet

szégyenletes és alantas mesterségnek, mely kiérdemli minden igazi úriember gúnyját és megvetését.

– A te apád is csak kereskedő, Osborne = mondta Dobbin, amikor négy szemközt maradt azzal a kisfiúval, aki a vihart a fejére zúdította. De ez gögösen válaszolt:

– Az én apám úriember, fogatot tart.

William Dobbin úr erre visszahúzódott egy fészerbe, a játszótér végében, ahol szabad ideje nagyobb részét keserű bankódásban és fájdalomban töltötte. Van-e közöttünk valaki, aki ne emlékeznék vissza a keserű gyermeki bánat hasonló óráira? Ki érzi úgy át az igazságtalanságot, ki szenved úgy a mellőzés-től, ki érzékenyebb a jogtalanságra, ki érez olyan lángoló hálát a jóságért, mint egy nemes lelkű fiú? És hány ilyen nemes lelket alacsonyítanak le, vadítanak el, kínoznak meg egy kis hevenyészett számtan és nyomorult konyhalatin kedvéért!

William Dobbin képtelen volt elsajátítani az említett nyelv elemeit, ahogyan azok a csodálatos etoni Latin Nyelvtanban találhatóak, ezért kénytelen volt Swishtail doktor legutolsó növendékei között szerepelni, és állandóan elhagyták a hátulgombolós, rózsás képű kölykök; amikor az alsó osztállyal együtt vonult fel, óriásként magaslott ki közülük, lesütött, báva tekintetével, számfűles könyveivel és szűk kordruhájában. A kicsinyek is, a nagyok is gúny űztek belőle. Kurta kordnadrágját még jobban felvarrták. Elvágta ágyhevederjeit. Padokat és dézsákat borítottak fel előtte, hogy beléjük üsse a lábát, amit soha nem is mulasztott el. Csomagokat küldöztek neki, és ha felbontotta őket, az apja üzletéből való szappant és gyertyát talált benne. Nem volt olyan kiskölyök, aki meg ne tréfálta volna Dobbint. Ő pedig mindent végtelen türelemmel, teljes tompasággal és boldogtalansággal viselt el.

Cuff, ellenkezőleg, dandyje és nagyfőnöke volt a Swishtail-intézetnek. Bort csempészett be az iskolába. A városi fiúkkal verekedett, szombatonként póni lovon lovagolt haza. Szobájában ott állt magas szárú csizmája, szünetben abban szokott vadászni. Arany ismétlőórája volt, és tubákolt, akárcsak Swishtail doktor. Járt már az Operában is, ismerte a leghíresebb színészek értékét, s Keant előnyben részesítette Kemble fölött. Óránként negyven latin sort tudott bevágni, tudott franciául

verselni. Volt valami, amit nem tudott, amit nem bírt véghez vinni? Azt mondták, még a Doktor is fél tőle.

Cuff, az iskola koronázatlan királya, uralkodott, sőt tündöklő fölénnnyel zsarnokoskodott alattvalói fölött. Egyik a cipőjét tisztította, másik kenyeret pirított neki, másoknak olykor teljes nyári délutánokon keresztül kellett szedegetniük a krikett-labdáit. De valamennyi közül „Füge”-t, azazhogy Dobbint vetette meg legjobban. S bár mindig gúnyolta és kihasználta őt, sohasem ereszkedett le addig, hogy személyes érintkezést tartson fenn vele.

Egy napon aztán a két fiatalúr összekülönbözött. Füge egyedül ült a tanulószobában, s levélírással gyötrődött; Cuff belépett, s el akarta küldeni valahová Dobbint, valószínűleg süteményért.

– Nem mehetek – mondta Dobbin –, be akarom fejezni a leveletem.

– Nem mehet? – kérdezte Cuff úr, és felkapta az írást, amelyben sok szó keresztül volt húzva, sokban helyesírási hiba volt, s amely Dobbinnak sok töprengésébe, munkájába és könnyébe került, mert szegény fiú az anyjának írt, aki nagyon szerette őt, pedig csak egy fűszeres felesége volt, és udvari szobában lakott a Thames Streeten.

– Nem mehet? – kérdezte Cuff úr. – Azt szeretném tudni, miért nem? Nem írhatja meg holnap azt a levelet az öreg Füge mamának?

– Ne csúfolódjon – mondta Dobbin, és izgatottan felállt.

– Nos, uram, indul, vagy sem? – kukorékolta az iskola kasa.

– Tegye le a levelet – felelte Dobbin –, úriember nem olvassa el másnak a levelét.

– Na jó! De most aztán elmegy? – kérdezte a másik.

– Nem megyek. Ne nyúlj hozzám, mert összetörlek! – üvöltötte Dobbin, felkapott egy ólom tintatartót, s olyan vadul nézett, hogy Cuff úr megállt, felgyürt kabátujját megint le-túrte, zsebre vágta kezét, és gúnyos fintorral eltávozott. De ezután sohase kezdett ki a fűszeres fiával, bár annyiban igazságot kell neki szolgáltatnunk, hogy Dobbin úrról a háta mögött mindig megvetéssel beszélt.

Ez után az esemény után történt, hogy Cuff úr egy napsütéses délután közelébe került a szegény William Dobbinnak, aki a játszótéren hevert egy fa alatt, kedvenc *Ezeregyéjszaká*-ját betűzgette, egészen egyedül és majdnem boldogan, távol a többiektől, akik különböző sportokat űztek. Ha az emberek magukra hagynák a gyerekeket, ha a tanítók felhagynának a zsarnokoskodással, ha a szülők nem ragaszkodnának hozzá, hogy irányítsák gondolataikat, és ellenőrizték érzéseiket – ezeket a mindnyájunk számára rejtélyes érzéseket és gondolatokat (mert hiszen mit tudunk egymásról, gyermekeinkről, apáinkról, szomszédainkról? És mennyivel szebbek és szentebbek annak a szegény kölyöknek vagy kislánynak a gondolatai, akit kormányozni akarunk, mint annak az ostoba és romlott alaknak, aki uralkodik fölöttük?) –, ha, mint mondom, a szülők és a tanítók kicsit többet hagynák magukra a gyerekeket, semmi baj se történne, legfeljebb valamivel kevesebb *as in praesenti*¹ menne a fejükbe.

Igy hát William Dobbin ezúttal megfeledkezett a világról, és Szindbáddal, a hajóssal járt a Gyémántok Völgyében, vagy Ahmed herceggel és Paribanu tündérrel abban a csodálatos barlangban, ahol a herceg megtalálta a tündért, és ahova mi is szeretnénk kirándulni – amikor éles kiáltás ébresztette fel kellemes álmodozásából, mintha gyerek sírt volna, s amikor felnézett, Cuffot látta maga előtt, amint egy kisfiút ütlegett.

Az a gyerek volt, aki elárulta a többieknek a fűszereskocsi dolgát, de Dobbin nem tudott haragot tartani, legkevésbé pedig a fiatalabbakkal és kisebbekkel szemben.

– Hogy merte, uram, eltörni az üveget? – kérdezte Cuff a kisfiútól, s egy sárga krikettütőt lóbált fölötte.

A fiúnak azt a parancsot adta, hogy másszon át a játszótér falán, egy kiszemelt helyen, ahol a kerítés tetejéről leszedték az üvegcserepeket, a falba pedig kis mélyedéseket vájtak a felkapaszkodó lába számára, fusson el egy negyedmérföldnyire, vásároljon hitelbe egy messzely égetett rumot, játssza ki a Doktor kihelyezett kémeit, és másszon megint vissza a játszótérre; de visszamászás közben a fiú megcsúszott, az üveget eltörte,

¹ Jelen idejű ragozás. (latin)

a rumot kiöntötte, nadrágját elszakította, s most bűnének teljes tudatában, remegve, nyomorultan, bár ártatlanul állt megbízója előtt.

– Hogy merte, uram, eltörni? – kérdezte Cuff. – Ügyetlen kis tolvaj! Kiitta a rumot, és most azt állítja, hogy eltörte az üveget. Nyújtsa ki a kezét, uram.

A krikettűtő nagyot csattant a gyerek tenyerén. A kisfiúból kitört a jajgatás. Dobbin felnézett. Paribanu tündér Ahmed herceggel együtt a barlang belsejébe menekült, a Rok-madár elragadta Szindbádöt, a hajóst, a Gyémántok Völgyéből messze a felhők közé, s a mindennapi élet állt a derék William szeme előtt: egy nagyfiú, aki ok nélkül ver egy kisfiút.

– Nyújtsa ki a másik kezét, uram! – üvöltött Cuff kis iskolatársára, akinek arcát eltorzította a fájdalom. Dobbin megborzongott, s feltápáskodott, szűk, ócska ruhájában.

– Nesze neked, te kis ördög! – kiáltott Cuff úr, s az ütő megint lecsapott a gyerek kezére.

Ne szörnyedjenek el, hölgyeim, minden fiú így cselekszik az intézetben. Az önök gyerekei is így cselekszenek majd, és minden valószínűség szerint velük is így cselekszenek. Az ütő megint lecsapott, és Dobbin előugrott.

Nem tudom megmondani, mi hajtotta. Intézetben a kínzás éppen olyan megengedett dolog, mint a kancsuka Oroszországban. Bizonyos értelemben nem is úriemberhez illő ellenszegülési. Dobbin bolondos lelke talán a zsarnokság e megnyilvánulása ellen lázadt, vagy talán a bosszúvágy működött lelkében, és meg akart mérközni ezzel a gögös, hetvenkedő zsarnokkal, aki megkapott az intézetben minden dicsőséget, büszkeséget, pompát, elismerést, lobogó zászlókat, pergő dobokat, tisztelgő őrséget. De akármilyen ösztönözte is őt, felugrott és felkiáltott:

– Hagyd abba, Cuff. Ne bántsd azt a gyereket, különben...

– Mi lesz különben? – kérdezte Cuff, akit meghökkentett a közbelépés. – Nyújtsd ki a kezedet, te kis barom.

– Úgy elverlek, ahogy még sohasem vertek el életemben – felelte Dobbin Cuff érdeklődésére, és a kis Osborne zihálva és könnyek között, csodálkozva és hitetlenül nézett fel erre a megdöbbenő bajnokra, aki váratlanul védelmére kelt, de Cuff csodálkozása se volt kisebb. Képzeljük el megboldogult III.

György királyunkat, amikor az észak-amerikai gyarmatok lázadásáról hallott; képzeljük el a pimasz Góliátot, amikor a kis Dávid előlépett, és bajvivásra szólította; ezekből következtethetünk Reginald Cuff úr érzelmeire, amikor ez a kihívás érte.

– Iskola után – mondta, persze kis szünet után, s olyan tekintettel, mintha azt mondta volna: „Csináld meg a végrendeletedet közben, és közöld barátaiddal utolsó kívánságodat.”

– Ahogy tetszik – mondta Dobbin. – Te leszel a segédem, Osborne.

– Kérlek – felelte a kis Osborne, mert ugye, a papája fogatot tart, s ő kissé szügyellte védelmezőjét.

Igen, amikor elérkezett a küzdelem órája, szinte szégyenkezve kiáltotta el: – Rajta, Füge! – és a körülálló fiúk közül egyetlenegy sem ismételte ezt a kiáltást, a nevezetes csata első két-három menetében. Kezdetben a nagytudományú Cuff, megvető mosollyal arcán, s oly könnyedén és vidáman, mintha csak bálban volna, mérte csapásait ellenfelére, és háromszor ütötte le a szerencsétlen bajnokot. Dobbin mindhárom zuhanására „éljen” kiáltás harsant, s mindenki versengett a megtiszteltetésért, hogy a győztesnek ő nyújthassa oda a térdét pihenésre.

„Micsoda verést kapok majd, ha vége lesz” – gondolta Osborne, amikor a maga emberét felemelte. – Jobban tennéd, ha feladnád – mondta Dobbinak –, hiszen csak verésről van szó, Füge, ahhoz pedig már hozzászoktam. – De Füge, akinek minden tagja remegett, orrlýuka pedig gőzölgött a dühtől, félretolta kis segédjét, s negyedszer is belépett a körbe.

Minthogy legkevésbé sem tudta, hogyan védje ki a ráírányuló ütések, és az előző három alkalommal Cuff kezdte a támadást, anélkül, hogy ellenfelének időt engedett volna az ütésre, Füge most elhatározta, hogy ezúttal ő megy neki ellenfelének, s mint-hogy balkezes volt, ezt a karját lendítette támadásba, és két hatalmas ütest adott le, egyiket Cuff úr bal szemére, másikat pedig szép római orrára.

Ezúttal Cuff terült el, a nézők bámulatára.

– Jó ütés volt, becsületemre – szólt közbe a kis Osborne műértő tekintettel, és megveregette a maga emberének a hátát.

– Adj be neki bal kézzel, Füge fiam.

A küzdelem további folyamán Füge bal keze rettenetesen működött. Mindannyiszor Cuff vágódott el. A hatodik menet után már majdnem ugyanannyian kiabálták: – Rajta, Füge! – mint ahányan: – Rajta, Cuff! – A tizenkettedik menet végén az utóbbi bajnok, mint mondani szokás, „kikészült”, s elvesztette minden lélekjelenlétét s támadó és védekezési képességét. Füge, éppen ellenkezőleg, olyan nyugodt volt, mint egy kvéker. Arca teljesen sápadt, szeme nagyra nyílt, alsó ajkát egy hatalmas ütés felhasította, s mindez a fiúnak olyan vad és félelmetes kifejezést kölcsönzött, amely sok nézőt megrémített. Megrendíthetetlen ellenfele azonban felkészült a tizenharmadik menetire.

Ha egy Napier vagy a *Bell's Life* tollával rendelkeznék, szívesen adnék pontos leírást a csatáról. A gárda utolsó rohama volt ez – azazhogy csak lett volna az utolsó, mert hiszen a waterlooi csata még nem zajlott le –, mintha csak Ney hadoszlopa tört volna előre a La Haye Sainte dombon tízezer feltüzött bajonettel és húsz sassal, s mintha csak a bífsztekevő britek kiáltása hangzott volna fel, amint lerohantak a dombról, hogy a csata vad karjaiba szorítsák a franciákat – más szóval Cuff elszántan, de inogva és tántorogva közeledett, a fűszeres fia pedig szokása szerint bal kezével megint ellenfelének orrára vágott, és ezúttal utoljára leütötte.

– Azt hiszem, ennyi elég is lesz neki – mondta Füge, amikor ellenfele olyan hirtelen zuhant a gyepre, mint ahogy Jack Spot golyóját láttam a biliárdasztal lyukába perdülni; és valóban, mire kiszámolták, Reginald Cuff úr nem volt képes vagy nem volt hajlandó felállni.

Most aztán a fiúk mind olyan rivalgásba törtek ki Füge tiszteletére, hogy az ember azt hihette volna, már az egész küzdelem folyamán ő volt kiszemelt bajnokuk, s ez a kiáltozás kicsalta dolgozósobájából Swishtail doktort is, aki kíváncsi volt a zaj okára. Persze azzal fenyegette Fügét, hogy jól elveri, de Cuff, aki közben magához tért, és sebeit mosta, felállt, és így szólt:

– Az én hibám, uram, nem Fügéé... nem Dobbiné. Egy kisfiút vertem, és megérdemeltem, amit kaptam.

Ezekkel a nagylelkű szavakkal nemcsak legyőzőjét mentette

meg a megvesszőzéstől, de a fiúk fölött is visszanyerte fölényét, melyet veresége folytán már majdnem elveszített.

A kis Osborne szüleihez írt levelében beszámolt az eseményről.

Sugarcane House, Richmond, 18 ... március

Édes Anyukám,

remélem jól vannak. Nagyon szeretném, ha küldene nekem süteményt, és öt shillinget. Cuff és Dobbin megmérkőztek. Tudja, Cuff volt az „Iskola Kakasa”. Tizenhárom menetben verekedtek, és Dobbin Győzött. Így most Cuff Csak Második Kakas. A mérkőzés miattam történt. Cuff elvert engem, mert eltörtem egy üveg tejet, de Füge ezt nem tűrte. Fügének nevezzük, mert az apja fűszeres – Füge & Rudge, Thames St. City –, azt hiszem, az apjánál kellene vennetek teát és cukrot, merthogy énmiattam verekedett. Cuff minden szombaton hazamegy, de most nem mehet, mert mind a 2 szeme Bedagadt. Egy tehér Póni szokott érte jönni, azon megy haza, és inas kíséri pejkanacán. Bárcsak papa is venne nekem egy Pónit. És vagyok

engedelmes fiuk

George Sedley Osborne

Ui. Üdvözlöm a kis Emmyt. Kivágtam neki egy Kocsit kartonpapírból. De ne köménymagos süteményt küldjön, hanem szilvását.

Dobbin tekintélye, győzelme következtében, rendkívüli módon megnövekedett iskolatársainak szemében, és a „Füge”, amely eddig csúfnév volt, olyan tiszteletre méltó és népszerű becenévvé változott, mint bármely más iskolai becenév.

– Végeredményben nem az ő hibája, hogy az apja fűszeres – jelentette ki George Osborne, aki kisfiú létére nagyon népszerű volt a Swishtail-ifjak között. Megállapítását nagy helyesléssel fogadták. Kimondták, hogy alantas dolog Dobbint e születési hibája miatt gúnyolni. A „Vén Füge” kedveskedő, hízelgő megszólítássá változott, s ezentúl már egy segédtanító se vigyorgott rajta.

A körülmények változásával Dobbin szelleme is nagyot emelkedett. Csodálatos eredményeket ért el iskolai tanulmányaiban, Maga a gögös Cuff, akinek leereszkedésére Dobbin csak ámulni és pirulni tudott, segített neki a latin versek megtanulásában, a játzóórák alatt kikérdezte őt, és diadalmasan vitte át a kisfiúk osztályából a középsőbe, és még ott is egészen kiváló helyet vívott ki számára. Felfedezték, hogy ha a klasszikus tárgyakhoz egy kicsit tompa is az esze, matematikában viszont rendkívül fürge. Mindnyájuk meglegedésére harmadik lett algebrában, s a nyári vizsga után egy francia jutalomkönyvet is kapott. Látni kellett anyja arcát, amikor a Doktor az egész intézet, valamennyi szülő és fiú jelenlétében átnyújtotta neki a *Télémaque*-ot, ezt a gyönyörű regényt, benne ajánlással: *Guglielmo Dobbinnak*. A fiúk tapsoltak helyeslésük és rokonszenvük jeléül. Ki írná le Dobbin pirulását, vagy ki számítaná ki dadogásait, s hogy hány lábra taposott, amíg visszaért a helyére? Apja, az öreg Dobbin, aki csak most kezdte tisztelni a fiút, két guinea-t adott át neki nyilvánosan; ennek legnagyobb részét Dobbin arra fordította, hogy iskolatársait édességgel vendégelje meg. Szünet után aztán férfikabátban tért vissza az intézetbe.

Dobbin túl szerény fiú volt ahhoz, hogy körülményeinek ezt a szerencsés változását saját nemes lelkű és férfias viselkedésének tulajdonítsa: észjárásának bizonyos elferdülésével azt gondolta, hogy ezt a jó szerencsét egyedül a kis George Osborne hatása és jóakarata okozta, aki felé ezután olyan szeretettel és ragaszkodással fordult, amilyet csak gyerekek tudnak érezni, olyan vonzalommal, amilyennel, mint ahogy az elbűvölő tündérmesében olvassuk, a bárdolatlan Orson viseltetett legyőzője, a ragyogó ifjú Valentin iránt. Leborult a kis Osborne lábaihoz, és imádta. Még mielőtt megbarátkoztak, titokban már csodálta Osborne-t. Most aztán inasa, kutyája, Péntekje lett. Azt hitte, hogy Osborne maga a tökéletesség, a legcsinosabb, a legbátrabb, legügyesebb, legokosabb, legnemeslelkűbb fiú a világon. Megosztotta vele a pénzét, megszámlálhatatlan zsebkést, tolltartót, arany pecsétnyomót, karamellcukrot, matricát ajándékozott neki, azonkívül lovagok és haramiák színes képeivel díszített meséskönyveket; legtöbbjébe bele is írta: *George Osborne*

úrnak hűséges barátja William Dobbin – a hódolat e jeleit aztán George kegyesen fogadta, mint ami megilleti az ő magasabb rendű érdemeit.

Osborne hadnagy a vauxhalli kirándulás napján megjelent a Russell Square-en, s így szólt a hölgyekhez:

– Sedleyné asszonyom, remélem, van hely a mi Dobbinunk számára is: meghívtam őt vacsorára, és a vauxhalli kirándulásra is. Majdnem olyan szerény, mint Jos.

– Szerénység! Phű! – szólt közbe a vaskos úriember, és győzedelmes pillantást vetett Sharp kisasszonyra.

– Igazán szerény, de te összehasonlíthatatlanul könnyedebb vagy, Sedley – nevetett Osborne. – A Bedford-vendéglőben találkoztam vele, amikor érted akartam beszólni; megmondtam neki, hogy Emília kisasszony hazajött, és hogy ma este mindnyájan kirándulunk, aztán azt is, hogy Sedleyné asszony nem haragszik már, amiért eltörte a puncsos tálját a gyerekbálon. Emlékszik még, asszonyom, arra a szerencsétlenségre hét évvel ezelőtt?

– Flamingóné karmazsinpiros selyemruhájára ömlött a puncs – mondta a jólelkű Sedleyné. – Milyen esetlen volt, de a nővérei sem sokkal bájosabbak. Láttam tegnap este a Highburyben Lady Dobbint mind a három lányával. Teremtőm, micsoda alakok!

– Ugye, az öreg Dobbin tanácsos nagyon gazdag? – évődött Osborne. – Nem gondolja, asszonyom, hogy az egyik lánya jó fogás volna számomra?

– Bolondos fiú! Szeretném tudni, kinek is kellene maga ezzel a sárga arcával?

– Az én arcom sárga? No, várjon csak, amíg meglátja Dobbint. Már háromszor esett át sárgaságon. Kétszer Nassauban, egyszer meg St. Kittsben.

– Nekünk elég sárga a magáé is, ugye, Emmy?

Erre aztán Emília kisasszony csak nevetett és elpirult, ránézett George Osborne úr halovány, érdekes arcára s arra a szép fekete, göndör, ragyogó pofaszakállára, amelyre maga a fiatalember sem közönséges tetszéssel szokott tekinteni, s azt gondolta kicsi szívében, hogy őfelsége hadseregében, sőt az

egész világon nincs még egy ilyen ábrázat és még egy ilyen hős.

– Nem törődöm Dobbin kapitány arcszínével, sem a félszegségével, én mindig szeretni fogom, azt tudom – s erre megvolt a maga oka, mert hiszen Dobbin George barátja és védelmezője volt.

– Nincs jobb pajtás a hadseregben – mondta Osborne –, sem pedig jobb tiszt. Az persze igaz, hogy nem Adonisz.

Azután naivan belenézett a tükörbe, s ott elfogta Sharp kisasszony rá szögezett tekintetét, mire elpirult kissé, Rebecca pedig, a ravasz kis kigyó, azt gondolta magában: „*Ah, mon beau Monsieur!*”² Azt hiszem, önt is kiismertem már.”

Este, amikor Emília, előkészülve a vauxhalli hódításra, fehér muszlinruhában, dalolva, mint egy pacsirta, és üdén, mint egy rózsza, belebegett a szalonba – egy nagyon magas, nagy kezű, nagy lábú, nagy fülű, rövidre nyírt fekete hajú, szögletes úriember lépett eléje, az akkori idők szörnyű makkgombos katonai mundérjában és háromszögletű kalapjában, és olyan esetlen bókot vágott előtte, ami egyetlen más földi halandótól se telt volna ki.

Ez pedig nem volt más, mint William Dobbin kapitány, őfelsége...ik gyalogezeredéből, aki sárgasága miatt most tért vissza Nyugat-Indiából, ahová a hadiszolgálat vetette ezredét, mialatt annyi daliás bajtársa aratott dicsőséget a spanyol félszigeten.

Olyan félénken és halkán kopogtatott az ajtón, hogy a hölgyek az emeleten nem hallhatták meg, különben bizonyos, hogy Emília kisasszony sohasem mert volna dalolva belépni a szobába. Így azonban az édes, üde kis hang egyenesen a kapitány szívébe szállt, és ott meg is fészkelte. Amikor Emília kezét nyújtott neki, s mielőtt ezt a kinyújtott kezét a magáéba fogta, azt gondolta: „Lehetséges ez? Te vagy az a kislány, akire olyan jól emlékszem, nemrég még rózsaszín ruhában... akkor este, amikor feldöntöttem a puncsos tálat, nem sokkal a kinevezésem után? Te vagy az a kislány, akiről George Osborne azt mondta, hogy elveszi? Milyen virágzó, édes teremtés! Micsoda kincset

² Ó, szép uram! (francia)

kap ez a fickól" Mindezt elgondolta, mielőtt megfogta Emília kezét, s miközben háromszögletű kalapját leejtette.

Bár nem meséltük el a maga teljességében élettörténetét, amióta elvégezte az iskolát, egészen addig a pillanatig, amíg szerencsénk volt ismét találkozni vele, de azt hiszem, a találatkony olvasó eléggé megsejtheti az előző oldalon leírt beszélgetésből. Dobbin, a megvetett fűszeres, most Dobbin tanácsos; Dobbin tanácsos pedig ezredes a citybeli könnyű lovasságnál, amelyet katonai hév lelkesít, hogy ellenálljon a francia betörésnek. Dobbin ezredes hadtestét, amelyben az öreg Osborne úr csak jelentéktelen káplár volt, maga az uralkodó és a yorki herceg szemlélte meg, s az ezredes városatyát lovaggá ütötték. Fia belépett a hadseregbe, s az ifjú Osborne ugyanabba az ezredbe került. Nyugat-Indiában és Kanadában szolgáltak. Ezredük éppen most érkezett haza, s Dobbin vonzalma George Osborne iránt éppen olyan meleg és nagylelkű volt most is, mint iskolás korukban.

Ez a tiszteletre méltó társaság ült most vacsorához. Háborúról és dicsőségről beszélgettek, Boneyról és Lord Wellingtonról és a *Gazette* utolsó számáról. E nevezetes napokban a *Gazette* minden száma győzelemről számolt be, s a két vitéz fiatalember szerette volna már saját nevét is a dicsőséges névsorban olvasni, s átkozták szerencsétlen sorsukat, hogy olyan ezredhez tartoznak, amely távol maradt a dicsőség színhelyétől. Sharp kisasszonyt fellelkesítette ez az izgalmas beszélgetés, de Sedley kisasszony reszketett, és majdnem elájult, miközben hallgatta. Jos úr elmondott néhány tigrisvadász történetet, befejezte Cutler kisasszony és Lance doktor esetét, mindenből kínálgatta Rebecát, s ő maga is jó sokat falt és ivott.

Hódító keccsel ugrott fel, hogy kinyissa az ajtót a hölgyek előtt, amikor azok visszavonultak az asztaltól, ő maga aztán visszaült, s egyik pohár vörös bort a másik után hajtotta föl izgatott gyorsasággal.

– Erősíti magát valamihez – suttozta Osborne Dobbinnak, s végre eljött az óra is meg a kocsí is, hogy elinduljanak Vauxhallba.

HATODIK FEJEZET

Vauxhall

Tudom, hogy a dallam, amelyet furulyázok, igazán szelid – bár nemsokára néhány rettentő fejezet következik –, s emlékeztetnem kell a nyájas olvasót, hogy egyelőre még csak egy Russell Square-i tőzsdés családjáról van szó, melynek tagjai sétálnak, ebédelnek, vacsoráznak, beszélgetnek és szerelembe esnek, ahogy az emberek az életben általában, és egyetlen szenvedélyes vagy csodálatos esemény sem jelzi szerelmük előrehaladását. A helyzet a következő: Osborne, aki szerelmes Emiliába, meghívta egy régi barátját hozzájuk vacsorára s aztán Vauxhallba; Jos Sedley pedig szerelmes Rebeccába. Elveszi-e? Ez a soron következő nagy kérdés.

Feldolgozhattuk volna ezt a témát előkelő vagy romantikus vagy tréfás módon is. Például, ha a Grosvenor Square színterére helyeztük volna át ugyanezeket a kalandokat – ugye, hogy sokan felfigyeltek volna? Például, ha megmutattuk volna, hogyan lesz szerelmes Lord Joseph Sedley, és hogyan közeledik Osborne márkí Lady Ameliához, a hercegnek, a lány nemes atyjának teljes beleegyezésével; vagy ha a rendkívül előkelő helyett a rendkívül alacsony körökhöz fordultunk volna, és azt írtuk volna le, mi folyik Sedleyné konyhájában, hogy a fekete Sambo szerelmes a szakácsnéba – aminthogy tényleg az –, és hogyan küzdött meg érte a kocsissal, hogyan kapták rajta a késtisztító fiút, amint lopott egy hideg üröccombót, és hogy Sedley kisasszony *í j femme de chambre*-ja¹ vonakodott lefeküdni viaszgyertya nélkül – az ilyen jelenetek sokszor gyönyörteljes nevetést váltanak ki az olvasóból, és azt mondják róluk, hogy az „életet” ábrázol-

¹ Szobalánya. (francia)

ják. Vagy ha ellenkezőleg, a borzalmakban lelnénk kedvünket, s az új *femme de chambre* szeretőjét hivatásos betörőnek tettük volna meg, aki bandájával ráront a házra, Sambót gazdája lába előtt leszúrja, Emiliát pedig hálóingben hurcolja el, s nem is engedni szabadon a harmadik kötetig – akkor könnyen összehozhattunk volna egy izgalmas történetet, amelynek vad fejezetein az olvasó zihálva száguldhata végig. Képzeljék el, hogy ennek a fejezetnek a következő címe volna:

AZ ÉJI TÁMADÁS

Vad és sötét volt az éj – a fellegek feketék, feketék, tinta-feketék. Vad szél cibálta le a kéményt a régi háztetőkről, és szórta szét a törött, kavargó cserepeket az elhagyatott utcákon. Nem volt teremtett lélek, aki dacolni mert volna a viharral – az őrszemek behúzódtak a faköponyegekbe, ám az eső ott is rájuk talált – s ahol a ropogós mennykő rájuk hullott, és elpusztította őket –, egyet közülük meg is ölt a Lelencházszal szemben. Egy megperzselődött kabát, egy széttört lámpás, egy villámhasította bot – ez volt minden, ami a derék Will Steadfast-ből megmaradt. Egy bérkocsist a Southampton Row-n a ferge-tes lesodort a bakjáról – de hová? Ám a forgószél nem ad tudósítást áldozatáról, csak halálhörgését hallatja, amint tovasodorja! Borzalmas éj! Sötét volt, szuroksötét, a holdfény sem derengett át. Nem, nem. Holdfény sem. Egy csillag sem. Egyetlen kis halovány, hunyorgó, magányos csillag sem. Egy csillag feltűnt az est kezdetén, de csak megmutatta arcát, egy pillanatig remegve a fekete mennyboltozaton, aztán visszavonult.

Egy, kettő, három! Ez volt a jel, melyet Fekete Álarc megadott. – Mofy! Te morogsz ott? – szólt egy hang az alagsor bejárata-ból. – Egyet se pislogsz, és már elintézem a dögöt, a zsák-mányt meg bedugom a batyuba.

– Pofa be, és mozgás – szólt Fekete Álarc, szörnyű szitkok kíséretében. – Erre tarts testvér, és ha megnyikkannak, csak elő avval a késsel, aztán bele! Legyen gondod a smukkra, Blower. Mark, a vén szivarnak meg a dohánynak te nézel utána, én pedig – tette hozzá halkabb, de még borzalmasabb hangon –, én majd elintézem Ameliát!

Halálos csend következett erre.

– Hah! – szólt Fekete Álarc. – Mi volt az? Netán egy pisztoly?

Vagy tegyük fel, hogy a finomkodó, rózsavizes stílushoz folyamodnánk.

Osborne márkí épp az imént küldte el *petit tigre*-jét² egy *billet doux*-val Lady Ameliához.

A kedves teremtés átvette a levelet *femme de chambre*-jának, Mademoiselle Anastasie-nak kezéből.

A drága márkí! Minő szeretetre méltó udvariasság! Ölord-sága levelének tartalma az annyira óhajtott meghívás a D. Palotába!

– Ki ez a rettentően szép delnő? – kérde a *sémillant*³ Gerge of C-ambr-dge herceg a Piccadilly egyik kastélyában ugyanazon este (éppen megérkezvén az Opera nagypáholyából). – Kedves Sedley, minden Cupidók nevében kérem, mutasson be neki!

– A neve, Monseigneur – szólt Lord Joseph, méltóságteljesen meghajolván –, a neve: Sedley.

– *Vous avez alors un bien beau nom*⁴ – szólt az ifjú herceg, kissé csalódottan sarkon fordulván, s lábára lépven egy öreg úriembernek, aki mögötte állt, a szépséges Lady Amelia mély-séges csudálatában elmerülve.

– *Trente mille tonnerres*!⁵ – kiálta fel az áldozat, s megvonag-lott *dans agonie du moment*.⁶

– Ezer bocsánatot kérek kegyelmességedtől – mondá az ifjú *étourdi*⁷ elpirulva, s mélyen meghajtva szőke fürtjeit. A kor legnagyobb generálisának lábujját tapodta!

– Ó, D.! – kiáltott az ifjú herceg egy magas és jóindulatú főúrnak, akinek arcvonásai elárulták, hogy a Cavendishek vére-ből származik. – Csak egy szóra! Még mindig van kedve meg-válni gyémánt nyakékétől?

² Lovászfű. (francia)

³ Sziporkázó. (francia)

⁴ Akkor önnek igen szép neve van. (francia)

⁵ Mennydörgős-mennykő! (francia)

⁶ Pillanatnyi kínjában. (francia)

⁷ Szeleburdi. (francia)

– Már eladtam kétszázötvenezer fontért, ime, Esterhazy hercegnék.

– *Und das war gar nicht theuer, potztausend!*⁸ – kiáltott fel a magyar herceg stb., stb.

Íme, láthatják, hölgyeim, hogyan lehetett volna megírni ezt a történetet, ha a szerzőnek kedve lett volna hozzá; de az igazat megvallva, éppoly ismerős a Newgate, mint tiszteletre méltó arisztokratáink palotái tájékán, azaz: egyiket sem látta belülről. Így mivel éppoly kevésbé értem az alvilág nyelvét és szokásait, mint azt a soknyelvű társalgást, amelyet legalábbis divatos regényíróink szerint, a *bon ton*⁹ rangadói beszélnek, engedel-mükkel szerényen megmaradunk a középben, vagyis ott, ahol a szint és a szereplőket is a legjobban ismerjük.

Így az én olvasóim nem remélhetnek ilyen regényt, csak egy otthonias történetet, és meg kell e'égedniük a Vauxhallról szóló fejezettel, amelyik viszont olyan rövid, hogy alig érdemli meg a fejezet nevet. Pedig mégiscsak fejezet, s még hozzá nagyon fontos. Nincsenek-e ilyen kis fejezetek mindenki életében, amelyek semminek látszanak, s mégis kihatnak az egész történet folytatására?

Lépünk be hát a kocsiba, a Russell Square-i társasággal együtt, és menjünk mi is a liget felé. Jos és Sharp kisasszony között alig van hely a főülésen, szemközt velük pedig, szorosan egymás mellett, Dobbin kapitány és Emília között Osborne úr ül.

A kocsiban ülők mind egyetértettek abban, hogy ezen az estén Jos felajánlja majd Rebecca Sharpnak, hogy legyen Sedleyné. Az otthon maradt szülők is belenyugodtak ebbe, bár, magunk között, az öreg Sedley úr eléggé megvetette a fiát. Azt mondta róla, hogy hiú, önző, lusta és pipogya. Nem állhatta divatfi viselkedését, és szívből nevetett nagyképű dicsekvésein.

– Erre a fickóra hagyom majd a fele vagyonomat – mondta –, és melleleg neki is jó sok pénze lesz, de minthogy bizonyos vagyok benne, hogy ha te meg én és a húga is meghalnánk holnap, azt mondaná: „A fenel!” és éppen olyan jól bevacsorázna,

⁸ És ezer mennykő, ez nem is volt drága! (német)

⁹ Elegáns hangnem, (francia)

mint máskor – hát nem sok gondot okozok magamnak miatta. Vegyen el, akit akar. Nem az én dolgom.

Emilia viszont, amint az ő eszéhez és természetéhez illet, rajongott a gondolatért. Jos egyszer-kétszer éppen valami nagyon fontosat készült mondani neki, amit ő boldogan meghallgatott volna, de a hájas ifjú nem tudta elszánni magát, hogy kitárja szíve nagy titkát, így hát, húga csalódására, csak sóhajtott egy nagyot, és elfordult.

Ez a rejtelem aztán Emilia gyöngéd szívében állandó, remegő izgalmat okozott. Rebeccával ugyan nem beszélt erről a kényes tárgyról, de legalább azzal kárpótolta magát, hogy hosszú és bizalmas beszélgetéseket folytatott Blenkinsopnéval, a házvezetőnővel, aki viszont néhány célzást tett a komornának, az meg futólag említette az ügyet a szakácsnőnek, s nem kételkedem benne, hogy az meg elvitte a hírt valamennyi boltosnak, úgy-hogy Jos úr házasságáról most már meglehetősen sokan beszéltek a Russell Square világában.

Sedleyné véleménye persze az volt, hogy fiát lealacsonyítaná egy festő lányával kötött házasság.

– De hát, asszonyom – jelentette ki Blenkinsopné –, mi is csak fűszerezések voltunk, amikor feleségül mentünk Sedley úrhoz, aki pedig csak kishivatalnok volt egy tőzsdésnél, s összesen nem volt ötszáz fontunk, most pedig milyen gazdagok vagyunk!

Emilia is egészen ezen a véleményen volt, amelyhez aztán a jólelkű Sedleyné is fokozatosan megtért.

Sedley úr semleges maradt. – Vegye el Jos, akit akar, nem az én dolgom. A lánynak nincs vagyona, de hát Sedleyné aszszonyinak sem volt. Úgy látszik, okos és jó kedélyű, és talán rendben tartja majd Jost. Inkább őt, drágám, mint egy fekete Sedleynét s egy tucat mahagóni színű unokát.

Minden arra vallott tehát, hogy a szerencse rámosolyog Rebeccára. Magától értetődően fogadta el Jos karját, amikor vacsorázni mentek; ott ült mellette a bakon, nyitott kocsijában, amikor is Jos ünnepélyes látványt nyújtott, amint kiöltözve, méltóságteljesen hajtotta szürkéit, és bár senki egy szót sem szólt a házasságról, úgy látszott, hogy mindenki tud róla. Már csak a megkérés hiányzott, és ő, mennyire érezte most Rebecca az anyja

hiányát, a gyöngéd édesanyaét, aki tíz perc alatt elintézte volna az ügyet, és egy kis kényes, bizalmas beszélgetés folyamán kikényszerítette volna az izgalmas vallomást a fiatalember szemérmes ajkáról.

Így álltak az ügyek, amikor a kocsi áthajtott a Westminster-hidon.

A társaság kellő időben érkezett meg a Királyi Kertekhez. Amint a fenséges Jos kilépett a megcsikorduló kocsiból, a tömeg megéljenézte a hájas úriembert, aki elpirult, és méltóságteljesen nézett körül, miközben Rebeccával a karján előrelépkedett. George persze Emiliát vezette, aki olyan boldognak látszott, mint egy rózsabokor a napsütésben.

– Kérlek, Dobbin – szólt George –, légy jó fiú, és vigyázz a sálakra meg a holmira. – S így, míg ő Sedley kisasszony mellé szegődött, Jos pedig Rebecca oldalán vonult át a kapun a kertbe, a derék Dobbin meglegedett azzal, hogy a sálakat vette karjára, s hogy a kapunál ő fizette a belépti díjakat az egész társaságnak.

Szerényen lépkedett mögöttük. Nem akarta elrontani a játéku-
kat. Rebeccával és Jossal csöppet sem törődött. De Emiliát még a ragyogó George Osborne-hoz is méltónak találta, s amikor látta, hogy ez a tetszetős pár, a lány gyönyörűségére és büszkeségére, hogyan lépked a sétányokon, mintegy apai örömmel nézte Emilia ártatlan boldogságát. Talán érzett olyasmit, hogy szívesen vinne mást is karján a sálakon kívül – az emberek nevettek is a női holmit hordozó félszeg fiatal tiszttán –, de William Dobbin nemigen hajlott az önző számításra, és amíg barátja jól szórakozott, hogyan is lehetett volna elégedetlen? S az igazság az, hogy hiába volt a kert minden gyönyörűsége, az állandóan égő százezer lampion, a hegedűsök, akik háromszögletű kalapban elragadó dallamokat játszottak az aranyozott kagylóhéj alatt a kert közepén, az énekesek füleket bűvölő, humoros és érzelmes balladái, az ugrándo-
zó, csetlő-botló és nevető *cockney*¹⁰ legények és lányok egyszerű táncai, a kürtjel, amely hírül adta, hogy Madame Saqui most mászik az égre a csillagok felé kifeszített kötélén, a kivilágított remetelakban

¹⁰ Vérbeli londoni.

üldögélő remete, a fiatal szerelmeseknek kedvező sötét sétatányok, a söröskorsók, melyeket kopott libériás pincérek szolgáltak fel, a csillogó lugasok, amelyekben a boldog mulatozók mintha csak láthatatlan sonkás szeleteket ettek volna – mindezt a gyönyörűséget, s hozzá még a kedves Simpson, ezt a nyájas, mosolygó bohócot, aki, merem mondani, legtöbbet ért mindezek közül, William Dobbin kapitány egyáltalában nem vette észre.

Csak hordozta Emilia fehér kasmírsálját, végighallgatta az aranyozott kagylóhéj alatt, amint Salmonné előadta a borogyinói csatát – egy vad kantátát a korzikai parvenü ellen, aki nemrég ütközött össze orosz ellenfelével –, Dobbin úr dúdolni próbálta séta közben, s azon kapta magát, hogy azt a dalt dúdolja, amelyet Emilia Sedley énekelt a lépcsőn lefelé jövet.

Elnevette magát, mert őszintén megvallva annyira tudott énekelni, mint egy bagoly.

Minthogy a mi fiataljaink párokra oszoltak, magától értetődően ünnepélyes ígéretet tettek, hogy egész este egymás mellett maradnak, aztán tíz perc múlva elvesztették egymást. A vauxhalli kirándulók mindig elvesztik egymást, de csak azért, hogy vacsoránál újra találkozzanak, és elmondják időközben történt kalandjaikat.

Milyen kalandokba keveredett Osborne úr és Emilia kisasszony? Ez titok. De bizonyos, hogy tökéletesen boldogok voltak, és kifogástalanul viselkedtek, és minthogy tizenöt év óta elég gyakran voltak együtt, mostani négy szemközt maradásuk sem hozott semmi különösebb újdonságot.

De amikor Rebecca Sharp kisasszony és vastag kísérője egy elhagyott sétatányra tévedt, amelyen nem akadt több száz hozzájuk hasonló párnál, mindketten úgy érezték, hogy a helyzet rendkívül kényes és válságos, és Sharp kisasszony úgy gondolta, hogy most vagy soha, elérkezett a pillanat, elő kell csálnia a Sedley úr felénk ajkán remegő nyilatkozatot. Ezt megelőzőleg a panorámában voltak. Moszkva városát nézték meg, ahol egy durva fickó Sharp kisasszony lábára lépett, amire az egy kis sikollyal Sedley úr karjába hanyatlott, s ez a kis véletlen annyira megnövelte ennek az úriembernek gyöngédségét és bizalmas-

ságát, hogy újra, legalább hatodízben, elmondott néhányat ked-
venc indiai történeteiből.

– Mennyire szeretném Indiát látni! – mondta Rebecca.

– Szeretné? – kérdezte Joseph szívre ható gyöngédséggel, s
ezt a ravasz tudakozódást kétségkívül még gyöngédebb kérdés
követte volna, mert nem csekély mértékben lihegett és zihált,
s Rebecca keze, mely Jos melléhez ért, érezhette szívének lázas
dobogását, amikor – ő, borzasztó! – megkondukt a tűzijátékot
jelző harang, nagy rohanás és tolakodás kezdődött, s ez az érde-
kes szerelmespár kénytelen volt az emberáradatot követni.

Dobbin kapitány gondolt rá, hogy vacsoránál csatlakozik a
társasághoz, minthogy őszintén szólva, nem nagyon mulattatták
őt Vauxhall szórakozásai; kétszer is elvonult a fülke előtt, amely-
ben a két egymásra talált pár ült, de róla senki sem vett tudo-
mást. Az asztalon csak négy teríték volt. Az összetartozó párok
boldogan csevegtek, s Dobbin tudta, hogy róla úgy megfelede-
kettek, mintha soha nem is létezett volna.

„Én csak az ötödik kerék lennék közöttük – gondolta a kapi-
tány, és elég fanyarul szemlélte őket. – Legjobb lesz, ha el-
beszélgetek a remetével” – mire kivergődött az embertömegből
és a zajból, a terített asztalok közül a sötét sétányra, melynek
végén az ismert álremete tanyázott. Ez nem volt valami nagy
mulatság Dobbin számára, aminthogy magam is azt tapasztal-
tam, hogy egyedül járkálni Vauxhallban a legényember leg-
komorabb szórakozásai közé tartozik.

A két pár teljesen boldog volt fülkéjében, ahol mulatságos és
meghiitt beszélgetés fejlődött ki. Jos úszott a dicsőségben, és
nagy méltósággal parancsolgatott a pincéreknek. Ő készítette el
a salátát, ő húzta ki a pezsgősüveg dugóját, vágta fel a csirkét,
s ő ette és itta meg az asztalt borító ételek és italok legnagyobb
részét. Végül ragaszkodott hozzá, hogy arakpuncsot is rendel-
jenek: mindenki arakpuncsot rendel Vauxhallban.

– Pincér, arakpuncsot!

Ez a tál arakpuncs az okozója ennek az egész történetnek.
És mért is ne lehetne éppúgy az arakpuncs az oka, mint bármi
más? Hát nem a kéksav okozta-e a szép Rosamunda halálát?
Hát nem egy kupa bor okozta-e Nagy Sándor vesztét, vagy
legalábbis úgy mondja Lemprière doktor? Így ez a tál arak-

puncs is befolyással volt valamennyi főszereplő végzetére ebben a hős nélküli regényben, amelyet elbeszélünk. Befolyásolta egész életüket, bár legtöbbször egy csöppet sem ivott belőle.

A fiatal hölgyek nem ittak, Osborne nem szerette, minek következtében Jos, ez a hájas *gourmand* itta ki az egész tálat, s viszont annak következtében, hogy az egész tálat kiitta, eleinte megdöbbenő, aztán egyre kínosabb élenkség vett rajta erőt, s olyan hangosan beszélt és nevetett, hogy egyre több hallgató vette körül a lugast, a bent ülő ártatlan társaság legnagyobb zavarára. S amikor dalra gyűjtött azon az érzelgős, siránkozó, magas fekvésű hangon, mely az elázott úriemberek sajátja, lassanként elvonta az aranyozott kagylóhéjban muzsikáló zenészek elől a közönséget, és hallgatói hatalmas tapssal jutalmazták.

– Bravó, dagadt! – kiáltott az egyik. – Hogy volt, Daniel Lambert! – mondta egy másik. – Kötéltáncosnak született – jegyezte meg egy harmadik, a hölgyek kimondhatatlan riadalmára s Osborne úr nagy bosszúságára.

– Az ég szerelmére, Jos, gyerünk innen! – kiáltotta George, a fiatal hölgyek pedig felálltak.

– Maradjon még, é-é-é-de-de-de-sem! – kiáltott Jos, bátran, mint egy oroszlán, és átfogta Rebecca kisasszony derekát. Rebecca felugrott, de nem tudott Jos karjából kiszabadulni. Oda-kint fokozódott a nézők nevetése. Jos tovább ivott, tovább udvarolt, tovább dalolt, poharát kecsesen hallgatósága felé emelte, és mindnyájukat meghívta, hogy jöjjenek be, és igyanak a puncsból.

Osborne úr már éppen le akart ütni egy csizmás úriembert, aki már-már eleget tett a meghívásnak, s a verekedés elkerülhetetlennek látszott, amikor váratlanul és szerencsére egy Dobbin nevű úriember, aki odakint sétált a kertben, a lugashoz lépett.

– El innen, bolondok! – kiáltotta ez az úriember, s jó néhányat odább taszított a tömegből, azok pedig nyomban kereket oldottak háromszögletű kalapja és zordon megjelenése elől, ő maga pedig izgatottan belépett a lugasba.

– Úristen, Dobbin, hol tudtál így elcsavarogni? – kérdezte Osborne, miközben elvette barátja karjáról a fehér kasmírsált, és Emília vállára borította. – Tedd magadat hasznossá, és vedd gondozásodba Jost, míg én a kocsihoz vezetem a hölgyeket.

Jos felállt, és tiltakozni akart, de Osborne egyetlen ujjának érintésére visszapuffant székébe, s a hadnagy biztonságban elvezethette a hölgyeket. Jos csókokat dobált utánuk, míg visszavonultak, és csuklások közt kiáltozta: – Isten vele, Isten vele! – aztán megragadta Dobbin kapitány kezét, és szájalmas siránkozással vallotta be ennek az úriembernek szerelme titkait. Imádja azt a lányt, aki éppen kiment, összetörte a szívét a viselkedésével, tudja, hogy összetörte, de holnap reggel megesküszik vele a Szent György-templomban, a Hannover Square-en, még ha magát a canterburyi érseket kellene felzörgetnie a Lambeth-palotában, azt is bizisten felzavarná. Felhasználva ezt a tervét, Dobbin kapitány ravaszul rávette őt, hogy menjenek el a kertből, és siessenek a Lambeth-palotába, aztán mikor már a kapun kívül voltak, könnyen betuszkolhatta Jos Sedley urat egy bérkocsiba, amely sértetlenül lakására szállította.

George Osborne is sértetlenül vezette haza a fiatal lányokat, s mikor a kapu bezárult mögöttük, s ő végigment a Russell Square-en, úgy nevetett, hogy a rendőr csodálkozva nézett rá. Emilia bűnbánóan tekintett barátnőjére, míg a lépcsőn fölmentek, aztán megcsókolta, és lefeküdtek anélkül, hogy a dologról tovább beszéltek volna.

„Holnap nyilatkoznia kell – gondolta Rebecca. – Négyszer is lelke üdvének nevezett, és Emilia jelenlétében szorongatta a kezemet. Holnap nyilatkoznia kell.” Emilia is így gondolta. És merem állítani, hogy már a ruhán is gondolkozott, amelyet mint nyoszolyólány fog viselni, és az ajándékokon, amellyel elhalmozza majd szép kis sógornőjét, meg aztán egy későbbi szer-tartáson is, amelyben ő maga játszhatná a főszerepet, és így tovább és így tovább.

Ó, tapasztalatlan ifjú lelkek, milyen keveset is tudtok az arak-puncs hatásáról! Milyen elenyésző a forró puncs sustorgása a fej másnapi forróságához és sustorgásához képest! Ezt az igazságot férfiasan tanúsíthatom: a világ semmilyen fejfájása sem hasonlítható ahhoz, amit a vauxhalli puncs okoz. Húsz év elmúltával is emlékszem két pohár puncs következményére – két borospohár puncséra! –, csak kettőére, úri becsületszavamra,

Joseph Sedley pedig, akinek májbaja is volt, legalább egy fél litert nyakalt abból az átkozott keverékből.

A következő reggel, melyről Rebecca azt gondolta, hogy szerencséjének hajnala, Sedleyt nyögve találta, olyan kínok között, amelyeket a toll vonakodik leírni. A szódavíz akkor még nem találták fel. Higgyék el, hogy a híg sör volt az egyetlen olyan ital, amellyel a boldogtalan úriemberek éjszakai ivászatuk lázát enyhítették. George Osborne e szelíd ital mellett találta a volt Boggley Wollah-i adószedőt a lakásán, a kereveten nyöszörögve. Dobbin már ott ült a szobában, és jólelkűen ápolta éjszakai betegét. A két tiszt egyetértő vigyorral nézett egymásra, aztán Bacchus kidőlt hívére, még Sedley inasa is, ez az ünnepélyes és kifogástalan úriember, aki méltóságteljesen néma volt, mint egy temetkezési vállalkozó, alig tudta megőrizni arca komolyságát, amikor szerencsétlen gazdájára nézett.

– Sedley úr rendkívül izgága volt az éjszaka, uram – suttogetta bizalmasan Osborne-nak, miközben utóbbi a lépcsőn felfelé ment. – Meg akart verekedni a bérkocsissal, uram. A kapitány úr kénytelen volt őt az ölében felhozni a lépcsőn, mint egy pólyás babát. – Pillanatnyi futó mosoly suhant át beszéd közben Brush úr arcán, de tüstént visszanyerte szokásos kifürkészhetetlen nyugalmát, amikor kitérte a szalon ajtaját, és „Hosbin” urat jelentette.

– Hogy vagy, Sedley? – kérdezte a fiatal tréfamester, és szemügyre vette tréfáinak áldozatát. – Semmi csonttörés? A földszinten egy bérkocsis vár, bedagadt szemmel és vérző fejjel, s esküdözik, hogy beperel.

– Hogy érted ezt... bepörölni? – kérdezte Sedley bágyadtan.

– Mert megverted éjszaka, ugye, Dobbin? Úgy járt a kezed, mint Molyneux-nek. A rendőr is azt mondja, hogy nem látott még embert így lezuhanni. Kérdezd csak meg Dobbint.

– Hát az bizonyos, hogy volt egy meneted a kocsissal – mondta Dobbin kapitány –, és nagyon verekedős kedvedben voltál.

– Hát az a fehér köpenyes alak Vauxhallban? Hogy nekiment Jos! Hogy sikítottak a nők! Becsületszavamra, öröm volt nézni. Azt hittem, bennetek, civilekben, nincsen kurázsi. De nem szeretnék az utadba kerülni, ha felhajtottál egy-két pohárral, Jos.

– Magam is félek, hogy szörnyű vagyok, ha dühbe hoznak – nyögött fel Jos a pamlagról, és olyan bánatos és nevetséges képet vágott, hogy a kapitány udvariassága sem tudott ellenállni, s Osborne-nal együtt harsogó röhögésbe tört ki.

Osborne könyörtelenül kihasználta nyert előnyét. Jost pipogya fráternek tartotta. A Jos és Rebecca között függőben levő házasság lehetőségét forgatta fejében. S nem nagyon örült neki, hogy annak a családnak egy tagja, amelybe ő, George Osborne, a ...esektől, beházasodik, *mésalliance*-ot kössön egy kis senkiházival, egy kis feltörekvő nevelőnővel.

– Még hogy te ütöttél le valakit, szegény öreg fiú! – mondta Osborne. – Még hogy te voltál rettenetes! Ember, hiszen a lábadon sem tudtál megállni, mindenki rajtad nevetett a kertben, pedig te magad bőgtél. Eláztál, Joseph. Arra sem emlékszel, hogy elénekeltél egy dalt?

– Micsodát? – kérdezte Jos.

– Egy érzelmes dalt, és hogy azt a Rózát vagy Rebeccát, vagy hogy is hívják az Emilia kis barátnőjét, é-é-de-de-sed-nek nevezted.

S a könyörtelen fiatalember, megragadva Dobbin kezét, eljátszotta az egész jelenetet, az eredeti főszereplő rémületére, s nem törődve Dobbin jólelkű ellenvetéseivel, hogy irgalmazzon már Josnak.

– Miért kíméltem volna? – mondta Osborne barátja szemrehányásaira, amikor Gollop doktor keze között hagyták a rokkantat. – Ki az ördög jögosította fel őt arra, hogy fölényeskedjék velünk, és nevetségessé tegyen bennünket Vauxhallban? És ki ez a kis iskolás lány, aki folyton szemez vele, és udvarol neki? Az istenit neki, nélküle is éppen elég alacsony rangú ez a család. Nevelőnőnek lenni nem szégyen, de jobban szeretném, ha úrilány lenne a sógornőm. Szabadelvű ember vagyok, de van bennem büszkeség, és ismerem a rangomat: ismerje meg ő is a magáét. Majd én megfékezem ezt a hektorkodó nábobot, és visszatartom őt attól, hogy még nagyobb bolondot csináljon magából, mint amilyen. Azért mondtam, hogy vigyázzon magára, különben az a lány még pört indít ellene.

– Te tudod – mondta Dobbin, kissé kételkedve. – Te mindig

tory voltál, a családod pedig Anglia legrégibb családjai közül való. De...

– Gyerünk és látogassuk meg a lányokat, aztán udvarolj te magad Sharp kisasszonynak – szakította félbe a hadnagy barátját, de Dobbin kapitány nem csatlakozott Osborne-hoz, amikor az elindult mindennapi látogatására a Russell Square-i hölgyekhez.

George, amikor Holborn felől végigment a Southampton Row-n, nevetett, mert meglátta, hogy a Sedley ház két különböző ablakából két fej leskelődik kifelé.

Emília kisasszony a szalon erkélyéről csakugyan mohón nézett a Square túlsó oldala felé, ahol Osborne úr lakott, és magát a hadnagyot várta, Sharp kisasszony pedig második emeleti kis szobájából figyelte, mikor tűnik fel a láthatáron Joseph úr hatalmas alakja.

– *Vár Anna az őrtoronyban* – mondta Osborne Emiliának –, *de senki, senki nem jön* – s nevetve és élvezve a tréfát, a legmulatságosabb kifejezésekkel ecsetelve, leírta Sedley kisasszonynak bátyja gyászos állapotát.

– Kegyetlen dolog, hogy így nevet ezen, George – mondta Emília, és boldogtalan tekintetet vetett rá, de George csak annál jobban nevetett szálnalmas és elszontyolodott ábrázatán, a tréfát is rendkívül mulatságosnak tartotta, s amikor Sharp kisasszony lejött, nagy élénken azzal ugratta őt, hogy milyen nagy hatást tettek bájai a hájas civilre.

– Ó, Sharp kisasszony, csak látta volna őt ma reggel, virágos háziköntösében nyögdecse, pamlagján fetrengve. Csak látta volna, hogyan nyújtotta ki a nyelvét Gollop patikusnak.

– Kit kellett volna látnom? – kérdezte Sharp kisasszony.

– Kit? Hogy kit? Talán Dobbin kapitányt, akivel egyébként mindnyájan olyan figyelmesek voltunk az éjszaka?

– Nagyon barátságtalanok voltunk hozzá – mondta Emmy, s elpirult. – Én... egészen megfeledkeztem róla.

– Persze hogy megfeledkezett – kiáltotta Osborne, még mindig nevetve. – Az ember nem gondolhat *mindig* Dobbinra, Emília, ugye, hogy nem, Sharp kisasszony?

– Kivéve, amikor ebédnél feldöntötte a borospoharát – mond-

ta Sharp kisasszony gögös fejvetéssel –, egy percnyi figyelmet sem szenteltem Dobbin kapitány létezésének.

– Nagyon helyes, Sharp kisasszony, majd megmondom neki – jegyezte meg Osborne, s most először érzett Sharp kisasszony némi bizalmatlanságot és gyűlöletet a fiatal tiszttel szemben, de az egyáltalában nem ébredt tudatára annak, milyen érzelme-
ket keltett a lányban.

„Gúnyt űz belőlem? – gondolta Rebecca. – Kinevetett Joseph előtt, elijesztette őt, talán nem is jön.” Függyöny ereszkedett szeme elé, szíve gyorsan kezdett dobogni.

– Maga mindig tréfál – mondta, és olyan ártatlanul nevetett, ahogy csak tudott. – Csak tréfáljon, George úr, engem úgysem véd meg senki.

Kiment, s Emília szemrehányóan nézett George Osborne-ra, s az is egy kis lelkiismeretfurdalást érzett, amiért ilyen szükség-
telenül barátságtalan volt ezzel a gyámoltalan teremtéssel.

– Drága Emíliám, maga túlságosan jó, túlságosan kedves. Nem ismeri a világot. Én ismerem. És a maga kis barátnőjének, Sharp kisasszonynak, meg kell tanulnia, mi az ő helyzete a világban.

– Nem hiszi, hogy Jos...

– Szavamra mondom, édesem, nem tudom. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. Én nem parancsolhatok neki. Csak azt tudom, hogy hiú, ostoba fiú, s hogy az én kedves kislánykámat éjszaka nagyon kínos és kellemetlen helyzetbe hozta. É-é-de-de-sem! – megint nevetésbe tört ki, éspedig olyan mulatságosan, hogy Emmy is vele nevetett.

Jos egész nap nem jött el. De Emilia ettől nem ijedt meg, mert a kis ravasz már elküldte a kifutógyereket, Sambo úr szárnysegédjét, Joseph úr lakására, hogy elkérjen egy könyvet, amelyet Joseph megígért neki, és megtudakolja, hogy érzi magát. Jos inasa, Brush úr, azt üzenté, hogy a gazdája ágyban fekszik beteg, és éppen most volt nála az orvos. Majd eljön holnap, gondolta Emilia, de ahhoz már hiányzott a bátorsága, hogy egy szót is beszéljen erről Rebeccával, aminthogy ez a fiatal nő sem engedett meg magának egy célzást sem a vauxhalli éjszakát kö-
vető estén.

Rákövetkező napon azonban, amikor a két fiatal hölgy éppen

a kereveten ült, s úgy tett, mintha kézimunkázott vagy levelet írt vagy regényt olvasott volna, Sambo lépett a szobába, szokásos megnyerő vigyorgásával, hóna alatt egy csomaggal s egy tálcán egy papírral.

– Levél Jos úrtól, kisasszony – szólt Sambo.

Milyen reszketve bontotta fel Emília! A levél így szólt:

Kedves Emília,

itt küldöm Az erdő árvaját. Tegnap a betegségem miatt nem jöhettem. Ma Cheltenhambe utazom, kérelek, ha tudsz, ments ki a szeretetre méltó Sharp kisasszony előtt, s kérd meg őt, bocsásson meg nekem, és felejtse el minden szót, amit azon a végzetes vacsorán izgalmamban mondtam. Amint megrendült egészségemet helyreállítottam, néhány hónapra Skóciába megyek.

Szerető bátyád
Jos. Sedley

Ez halálos ítélet volt. Mindennek vége. Emília nem mert Rebecca sápadt arcába, égő szemébe nézni, de a levelet barátnője ölébe csúsztatta, aztán felállt, felment a szobájába, és ott sírt ki a szívecskéjét.

Blenkinsopné, a házvezetőnő rögtön felkereste őt, hogy megvigasztalja, s Emília az ő vállán sírt ki magát, és tetemesen meg is könnyebbült.

– Ne vegye a szívére, kisasszony, nem akartam megmondani, de itt a házban egyikünk se szerette Sharp kisasszonyt, csak eleinte. Saját szememmel láttam, hogy elolvasta Sedleyné asszony leveleit. Pinner azt mondja, hogy állandóan a kisasszony ékszeres dobozában meg a fiókjaiban, sőt mindenkinek a fiókjában kutat, és bizonyos benne, hogy a kisasszony fehér szalagját betette a maga táskájába.

– Én adtam neki – zokogta Emília.

De ez nem másította meg Blenkinsopné véleményét Sharp kisasszonyról.

– Én nem bírom ezekben a nevelőnőkben, Pinner – jegyezte meg a szobalánynak. – Úgy felvágna, mintha hölgyek volnának, pedig nekik sem nagyobb a bérük, mint a mienk.

A családban most már mindenki előtt világos volt, Emiliát kivéve, hogy Rebeccának el kell távoznia, s urak és cselédek – persze megint csak egy kivétellel – egyetértettek abban, hogy ennek a lehető leghamarabb meg kell történnie. A mi jó Emiliának felforgatta minden fiókját, szekrényét, retiküljét és csecsebecsés dobozát, szemlét tartott ruhái, kendői, csipkéi, szalagjai, selyemharisnyái és csatjai fölött, s egymás után válogatta ki a különböző holmikat, s gyűjtött egybe egy kis halmot Rebecca részére. Aztán elővette papáját, a nagylelkű brit kereskedőt, aki megígérte neki, hogy annyi guinea-t kap, ahány éves, s kikönyörögte az idős úriembertől, hogy ezt a pénzt a kedves Rebeccának adja, akinek szüksége van rá, míg neki semmije sem hiányzik.

Sőt George Osborne-t is rábírta, hogy kivegye a részét ebből az adakozásból, s az nem is nagyon állt ellen, mert éppen olyan tékozló fiatalember volt, mint a hadsereg többi tisztje, így hát elment a Bond Streetre, s megvette a legdrágább kalapot és köpenykét, amelyet pénzért vásárolni lehetett.

– Ezt George ajándékozza neked, édes Rebeccám – mondta Emília, és erre a dobozra különösen büszke volt. – Micsoda izlése van! Senki sem hasonlítható hozzá.

– Senki – válaszolta Rebecca. – Milyen hálás vagyok neki! – Magában azt gondolta: „George Osborne akadályozta meg a házasságomat”, s ennek megfelelően szerette George Osborne-t.

Nagy lelki nyugalommal készült fel távozására. A kedves kis Emília ajándékait mind elfogadta, a kellő mértékű habozás és vonakodás után. Persze, örök hálát fogadott Sedleynének, de nem nagyon erőszakolta magát e jóságos hölgyre, aki láthatóan zavarban volt, és ki akarta kerülni őt. Megcsókolta Sedley úr kezét, amikor az átnyújtotta neki azt a bizonyos erszényt, s engedélyt kért tőle, hogy a jövőben úgy tekinthessen rá, mint az ő kedves, kedves barátjára és védelmezőjére. Viselkedése olyan megható volt, hogy Sedley úr már azon volt: kitölt neki még egy húszfontos csekket is, de visszafojtotta érzéseit; a kocsi már várt rá, mert vacsorára kellett mennie, így hát elindult, s mindössze annyit mondott:

– Isten áldja, drágám, mindig jöjjön el hozzánk, ha Londonban jár. James, hajtson a Mansion House-ba.

Végül elérkezett az a pillanat, amikor Emiliától kellett el-

búcsúznia. Erre a képre azonban fátyolt kívánunk borítani. Egy jelenet után, amelyet egyik szereplője komolyan vett, a másik tökéletesen megjátszott, a leggyöngédebb ölelések, a leg-szenvedélyesebb könnyek, az illatszeres üveg és néhány szívbeli érzélem igénybevétele után Rebecca és Emilia elvált egymástól, miután az előbbi megesküdött, hogy barátnőjét szeretni fogja örökké, örökké, örökké.

HETEDIK FEJEZET

Queen's Crawley-i Crawley

Az 18...-as Udvari Címtár legelőkelőbb, C-betűvel kezdődő nevei között szerepelt Crawley, Sir Pitt, báró, Great Gaunt Street és Queen's Crawley, Hampshire. E tiszteletre méltó név sok éven keresztül állandóan szerepelt a parlamenti névsorban is, több más érdemes úriemberé mellett, akik felváltva képviselték a választókerületet.

Queen's Crawley választókerületéről azt beszélik, hogy Erzsébet királynő egyik útján kiszállt Crawleyban reggelizni, s az akkori Crawley – egy nyesett szakállú, formás lábszárú, csinos úriember – olyan különösen finom hampshire-i sörrel kínálta meg, hogy a királynő még ott a helyszínen választókerületté emelte Crawleyt, amely két képviselőt küldhet az alsóházba; s a hely e nevezetes látogatás napja óta a Queen's Crawley nevet viseli egészen a mai napig, és bár az azóta eltelt idő és mindazon változások következtében, melyeket a kor a birodalmakban, városokban és választókerületekben előidézt, Queen's Crawley már nem az a népes hely, mint Bessie királynő idejében volt, sőt a választókerületeknek abba az állapotába süllyedt, melyet rohadtnak szokás nevezni, de erre Sir Pitt Crawley teljes joggal mondaná a maga előkelő módján: – Rohadt! Hogy a fenébe?... Ezerötszázat hoz nekem egy évben.

Sir Pitt Crawley – akit a nagy alsóházi államférfiről neveztek el – Walpole Crawleynak, a Crawley család első bárójának volt fia, annak, aki II. György alatt a Zsineg és Pecsétviasz Hivatal magas rangú tisztviselője volt, s akit sikkasztásért bevádoltak, ami annak a kornak sok becsületes úriemberével megesett; Walpole Crawley pedig, ezt talán fölösleges is elmondani, John Churchill Crawley fia volt, akit viszont Anna királynő híres

hadvezéréről neveztek el. A Queen's Crawleyban lógó családfe megemlíti még Charles Stuartot, akit később Csontváz Crawley-nak neveztek, aki viszont az I. Jakab korabeli Crawley fia; és végül Erzsébet királynő Crawleyját, aki villás szakállával és páncélosan áll a kép előterében. Szokás szerint az ő zubbonyából hajt ki a fa, amelynek ágaira a fent említett híres neveket felírták. Szorosan Sir Pitt Crawley báró, a jelen írás szereplőjének neve mellé írták a fivérét, Bute Crawley tiszteletes urat – a Nagy Alsóházi éppen kegyvesztett volt e nagytiszteletű úr születése pillanatában –, Crawley és Snailby lelkészét, valamint a Crawley család több más férfi- és nőtagját.

Sir Pitt első ízben Grizzelt, Mungo Binkie-nek, Lord Binkie-nek hatodik lányát s ennek következtében Dundas úr unokahúgát vette el. Két fia született tőle: Pitt, aki nem annyira apja, mint az égből küldött miniszter után kapta nevét, és Rawdon Crawley, azt meg a walesi herceg barátjáról nevezték el, arról, akit aztán öfelsége IV. György király olyan tökéletesen elfelejtett. Sok évvel hitvesének elhunytá után Sir Pitt oltárhoz vezette Rosát, a mudburyi G. Dawson úr lányát, akitől két lánya született, s Rebecca Sharp kisasszonyt most ezek mellé szerződtette nevelőnőnek. Kiviláglik ebből, hogy az ifjú hölgy nagyon előkelő kapcsolatokkal rendelkező családhoz került, s a jövőben sokkal választékosabb körben mozog majd, mint abban a szerény világban, amelyet a Russell Square-en otthagyott.

Azt az utasítást, hogy növendékei mellé beálljon, egy régi boríték hátára írva kapta meg, s ez állt rajta:

*Sir Pitt Crawley kéri Sharp Kisasszony és Podjász legyen iten keden, mert utazok Queen's Crawley-ba holnap korán.
Great Gaunt Street.*

Rebecca, amennyire vissza tudott emlékezni, még soha életében nem látott bárót, s ezért amint elbúcsúzott Emiliától, s megszámlolta a guinea-ket, melyeket a jólelkű Sedley úr egy erszénybe helyezett el számára, és miután zsebkendőjével megtörölte szemét – ezt a műveletet azonnal véghezvitte, amint a kocsí befordult a sarkon –, képzeletében kezdte maga elé festeni, milyen is lehet egy báró. „Nem tudom, hordja-e a gyémántos

csillagot? – gondolta. – Vagy pedig csak a lordokon van csillag? De bizonyosan szép udvari ruhát visel, csipkés fodrokkal, haját kissé púderezzi, mint Wroughton úr a Covent Gardenben. Azt hiszem, rettentő gögös lesz, és nagyon megvetően bánik velem. Valahogyan csak el kell viselnem nehéz sorsomat . . . de legalább főurak között leszek, nem pedig közönséges, citybeli polgároknál” – s ugyanazzal a filozofikus keserőséggel gondolkozott Russell Square-i barátairól, mint amellyel bizonyos mesében a róka beszél a savanyú szőlőről.

A kocsi befordult a Gaunt Square-ről a Great Gaunt Streetre, s végül megállt egy nagy, komor ház előtt, két másik nagy, komor ház között, melyek mindegyikének középső ablaka fölött ott volt a gyászcímer, már amint az szokásos a Great Gaunt Street-i házakon, mert úgy látszik, e komor helyen örökké jelen van a halál. Sir Pitt házában az első emeleti ablakok zsalui be voltak zárva, az ebédlő ablakai ellenben részben nyitva álltak, s az ablakredőnyöket régi újságok fedték be gondosan.

Johnnak, a lovásznak, aki maga hajtotta a kocsit, esze ágában sem volt leszállni, és meghúzni a csengőt, hanem egy arra menő tejesfiút kért meg, hogy ezt a feladatot helyette végrehajtsa. Amikor a csengő megszólalt, egy fej jelent meg az ebédlő zsaluinak rései között, s egy fénylően kopasz fejű, vigyorgó vörös arcú, hunyorgó szürke szemű, örökké fintorgó szájú ember, világosbarna térdnadrágban és lábszárvédőben, koszos, ócska kabátban, sörtés nyaka körül piszkos, régi kendővel, ki-nyitotta a kaput.

- Ez Sir Pitt Crawley háza? – kérdezte John a bakról.
- Eegen – bólintott az ember a kapuban.
- Akkor emelje le ezeket a ládákat – mondta John.
- Emelje le maga – válaszolta a portás.
- Nem látja, hogy nem hagyhatom itt a lovaimat? Na, mozgjunk, öregem, majd a kisasszony fizet magának egy pint sört – röhögött nyerítve John, aki már nem viselkedett tiszteletteljesen Sharp kisasszonnyal, minthogy annak kapcsolata megszakadt a családdal, és búcsúzásakor nem adott semmit a cselédeknek.

A kopasz ember erre kivette kezét a zsebéből, a felszólításra előlépett, vállára vetette Sharp kisasszony ládáját, és bevitte a házba.

– Kérem, fogja meg a kosaramat és a sálamat, és nyissa ki az ajtót – mondta Sharp kisasszony, s nagy méltatlankodva kiszállt a kocsiból. – Megírom majd Sedley úrnak, hogyan viselkedett – mondta a lovásznak.

– Ugyan, minek? – felelte ez. – Remélem, nem felejtett el semmit? Bepakolta Emília kisasszony ruháit, amelyeket a szobalánynak kellett volna kapnia? Remélem, jók lesznek magának. Csukd be az ajtót, Jim, ettől ugyan semmit sem kapunk – folytatta John, és hüvelykujjával Sharp kisasszony felé bökött. – Micsoda népség, én mondom neked, micsoda népség! – s ezzel Sedley úr lovása elhajtott. Az igazság az, hogy szerelmes volt a szóban forgó szobalányba, s méltánytalannak érezte, hogy az elesett attól, ami neki járt volna.

Rebecca a lábszárvédős ember irányításával belépett az ebédlőbe, s úgy találta, hogy ez a helyiség semmivel sem vidámabb, mint már az ilyen szobák lenni szoktak, amikor a főúri családok elutaztak. Mintha csak hiányzó uraikat gyászolnák a hűséges szobák. A perzsaszőnyeg összetekeredett, és mogorván visszavonult a pohárszék alá; a képek nagy ív csomagolópapír mögé rejtették arcukat, a mennyezeti lámpa egy komor, barna vászonzsákba burkolózott; az ablakfüggönyök eltűntek mindenféle kopott huzatok mögött; csak Sir Walpole Crawley márvány mellszobra néz a fekete sarokból a csupasz padlóra, a beolajozott piszkavasakra s a kandallópárkányon az üres névjegytartókra; a kis szekrény a szőnyeg mögött lapul; a székek fejük tetején állnak a fal mellett, s a szoborral szemben, a sötét sarokban, egy régimódi, komor evőeszköz-láda bezárva áll egy tálalóasztalkán.

Két konyhaszék, egy kerek asztal meg egy öreg tűzkaparó és szénfogó vette körül a kandallót, s a pislákoló tűzön valami főtt egy lábasban. Az asztalon egy sajtdarab és egy kenyér volt látható, egy ón gyertyatartó s egy pintes korsó, benne egy kis fekete portersör.

– Remélem, ebédelt már? Nincs itt túl meleg? Akar egy kis sört?

– Hol van Sir Pitt Crawley? – kérdezte Sharp kisasszony méltóságteljesen.

– Hehe! Én volnék Sir Pitt Crawley. Ne felejtse el, hogy

tartozik nekem egy pint sörrel, amiért levettem a poggyászát. Hehe! Kérdezze csak meg Tinkernét, ki vagyok. Tinkerné, Sharp kisasszony; a nevelőnő, a takarítónő. Haha!

A Tinkernének nevezett hölgy e percben jelent meg egy pipával és egy zacskó dohánynal, amelyért Sharp kisasszony érkezése előtt egy perccel küldték el, s e tárgyakat most át is nyújtotta Sir Pittnek, aki elfoglalta helyét a tűz mellett.

– Hol a negyedpenny? – kérdezte. – Másfél pennyt adtam magának. Hol van, amit visszacapott, vén Tinkerné?

– Itt ni – felelte Tinkerné, és odahajította a pénzdarabot. – Csak a bárók törődnek egy negyedpennyvel.

– Egy negyedpenny naponta hét shilling évente – válaszolta a parlament tagja –, hét shilling évente pedig megfelel hét guinea kamatjának. Tartsa számon a negyedpennyjeit, vén Tinkerné, s majd megjönnek a guinea-i.

– Bizonyos lehet benne, hogy ez Sir Pitt Crawley, kisasszony – mondta Tinkerné zsémbesen –, merthogy úgy számon tartja a negyedpennyjét. Majd megismeri nemsokára.

– És meg is szeret, Sharp kisasszony – mondta az öregúr, majdnem udvariasan. – Csak ha előbb akkurátus vagyok, akkor lehetek nagylelkű.

– Amióta él, nem ajándékozott senkinek egy negyedpennyt – dörmögte Tinkerné.

– Nem. És ezután sem ajándékozok: elvem tiltja. Hozzon egy széket a konyhából, Tinkerné, ha le akar ülni, és vacsorázzunk.

A báró villájával belekotort a tűzön sistergő lábasba, s egy darab pacalt meg egy hagymát húzott ki onnan, melyet két pontosan egyenlő adagra osztott, egyiket magának, másikat Tinkernének.

– Tudja, Sharp kisasszony, ha nem vagyok itthon, Tinkerné kosztpénzt kap, de ha itt vagyok a városban, a családdal étkezik. Haha! Örülök, hogy Sharp kisasszony nem éhes, ugye, Tink?

És nekiláttak szűkös vacsorájuknak.

Vacsora után Sir Pitt Crawley rágyújtott pipájára, és amikor már teljesen besötétedett, meggyújtotta a gyertyacsonkot az ön gyertyatartóban, feneketlen zsebéből egy hatalmas iratsomót húzott elő, és elkezdte olvasni és rendezgetni.

– Pörös ügyben vagyok itt, drágám, s ennek köszönhetem, hogy holnap ilyen csinos útitársam lesz.

– Mindig pörös ügyben jár – szolt Tinkerné, és felhajotta a portersört.

– Igyon csak, igyon inkább – mondta a báró. – Igen, drágám, Tinkernének teljesen igaza van: több pört nyertem meg és vesztettem el, mint bárki Angliában. Itt van például a báró Crawley kontra Snaffle ügy. Két vállra fektetem, különben ne nevezzenek Pitt Crawleynak. Podden és társa kontra báró Crawley. A snailyi parókia felügyelő bizottsága kontra báró Crawley. Nem tudják bebizonyítani, hogy a község földje. Még mit nem! Az a föld az enyém. Az épp annyira a parókiáé, mint a magáé meg Tinkernéé. Megnyerem, még ha ezer guinea-mba kerül is. Nézze csak meg az iratokat, ha tetszik, drágám. Jó a kézírása? Majd hasznát veszem Queen's Crawleyban, nyugodt lehet, Sharp kisasszony. Most, hogy a nagyasszony meghalt, úgylis szükségem lesz valakire.

– Az sem volt jobb nála – mondta Tinkerné. – Minden boltosával perlekedett; negyvennyolc inast kergetett el négy év alatt.

– Akkurátus asszony volt, nagyon akkurátus asszony – mondta a báró egyszerűen –, de sokat ért nekem, és megtakarította egy jószágigazgató fizetését.

Ebben a bizalmas mederben folyt még hosszú ideig a társalgás az újonnan jött ifjú hölgy nagy mulatságára. Akár rosszak voltak Sir Pitt Crawley tulajdonságai, akár jók, legkevésbé sem titkolta őket. Szüntelenül magáról beszélt, néha a legdurvább, legközönségesebb hampshire-i kiejtéssel, néha pedig a nagyvilági ember nyelven. Azután jó éjszakát mondott Sharp kisasszonynak, miután még lelkére kötötte, hogy reggeli öt órára készen álljon.

– Ma éjszaka Tinkernével alszik. Jó nagy az ágy, van benne hely kettőnek is. Lady Crawley abban halt meg. Jó éjszakát.

Ezzel az áldással ment ki Sir Pitt, az ünnepélyes Tinkerné pedig, kezében a gyertyacsonkkal, mutatta az utat a nagy, komor kőlépcsőkön, elhaladtak a fogadószoba zord ajtója előtt, amelyeknek még a kilincsei is papírba voltak volt csomagolva, s beléptek a nagy utcai hálószobába, melyben Lady Crawley utoljára elaludt. Az ágy és az egész szoba olyan gyászos és komor volt, hogy az ember azt képzelhette, hogy Lady Crawley nemcsak

meghalt benne, hanem a kísértete még ott is lakik. Rebecca azonban teljes élénkséggel ugrált a szobában, s kukkantott be a hatalmas szekrényekbe, az almáriumokba, megpróbálta kinyitni a bezárt fiókokat, megvizsgálta a homályos képeket meg az öltözőasztal felszerelését, mialatt az öreg takarítónő imádkozott.

– Nem szeretnék rossz lelkiismerettel ebben az ágyban aludni, kisasszony – mondta az öregasszony.

– Van a szobában hely, nemcsak a mi részünkre, hanem még fél tucat kísértetnek is – mondta Rebecca. – Mondjon el mindent Lady Crawleyről és Sir Pitt Crawleyről és mindenkiről, kedves Tinkerné.

De az öreg Tinkernéből keresztkérdésekkel sem lehetett kihúzni valamit; figyelmeztette a kis kíváncsit, hogy az ágy alvásra, nem pedig társalgásra való hely, s olyan horkolást vitt végbe a maga sarkában, amilyenre csak ártatlan emberek orra képes. Rebecca hosszú, hosszú ideig álmatlanul hevert, a másnapra gondolt, arra az új világra, amelyikbe belép, és saját sikerének kilátásaira. A gyertyacsonk fénye meg-megremegett. A kandallópárkány nagy, fekete árnyat vetett a falon egy dohos, régi, ősdi himzés felére, amely nyilván az elhunyt lady kézimunkája volt, és két kis családi képre, mindegyik egy fiút ábrázolt, egyiket kollégiumi köntösben, másikat piros katonazubonyban. Mielőtt elaludt, Rebecca ezt a katonaruhás ifjút választotta ki, hogy arról álmodjék.

Négy órakor, rózsás nyári reggelen, amely még a Great Gaunt Streetet is vidámmá tette, a hűséges Tinker felébresztette hálótársát, felszólította, hogy készüljön fel az útra, kizárta és feltárta a nagykaput, amelynek csörömpölése felverte az álmos utca visszhangját, aztán kiment az Oxford Streetre, s a bérkocsiállomásról elhívott egy kocsit. Szükségtelen megemlíteni a kocsi számát, valamint azt is, hogy a kocsis azért állt meg ilyen korán a Swallow Street szomszédságában, mert azt remélte, hogy valamelyik ifjú gavallér, miközben hazafelé tántorog a kocsmából, igénybe veszi a kocsiját, s majd a mámor nagylelkűségével fizet.

Éppen így azt is fölösleges megemlíteni, hogy a kocsis, amennyiben ilyesféle reményeket táplált, nagymértékben csalódott, s

hogy az érdemes báró, akit a Citybe vitt, egyetlen pennyvel sem adott többet a viteldíjánál. Hiába lármázott és átkozódott, hiába hajította le Sharp kisasszony kalapskatulyáit az árokba, s esküdözött, hogy pörre viszi a dolgot.

– Jobb, ha felhagysz ezzel – mondta neki a lovászfiú –, ez Sir Pitt Crawley.

– Úgy van, Jos! – kiáltott helyeselve a báró. – És szeretném látni, mit árthat nekem ez az ember.

– Azt én is szeretném látni – vigyorgott mogorván Jos, s felrakta a báró poggyászát a kocsi tetejére.

– Kocsis, tartsa fenn részemre a bakülést! – kiáltotta a parlament tagja.

– Igen, Sir Pitt – nyúlt kalapjához a kocsis, de lelkében dühöngött, mert a bakülést egy cambridge-i úrfinak ígérte, aki bizonyára adott volna érte öt shillinget.

Sharp kisasszony egy kényelmes hátsó ülésen foglalt helyet a kocsiban, amely, amint mondják, a nagyvilágba vitte őt.

Hogyan rakta fel a cambridge-i fiatalember mérgesen öt nyakbátját a kocsi tetejére; hogyan engesztelődött meg, amikor Sharp kisasszonynak is el kellett hagynia a kocsi belsejét, és felmásznia a cambridge-i fiatalember mellé; hogyan takarta be Rebeccát a maga kabátjával, és derült zavartalan jókedvre; hogy foglalták el helyüket a kocsi belsejében az asztmás úriember, a finnyás hölgy, aki szent becsületére jelentette ki, hogy soha még nem utazott postakocsin (mindig akad ilyen hölgy a postakocsiban... sajnos! csak akadt, mert hol vannak már a postakocsik?), meg a kövér özvegyasszony a pálinkásüvegével; hogyan kért tőlük borravalót a hordár, s kapott hat pennyt az asztmás úriembertől s öt szutykos félpennyt a kövér özvegyasszonytól; hogyan indult el végre a kocsi, hogyan hagyta el előbb Aldersgate sötét sikátorait; hogyan robogott le a Szent Pál-templom Kék Kupolája alatt; hogyan zörgött el a Fleet Market bejárata mellett, amely azóta az Exeter Change-dzsellel együtt az árnyak birodalmába költözött; hogyan haladtak el a Piccadilly Fehér Medve fogadója mellett; hogyan látták felszállni a harmatot a knightsbridge-i ligetben; hogyan jutottak túl Turnham-Greenen, Brentfordon, Bagshoton – mindezt felesleges itt elmondani.

De e sorok írója, aki ugyanezt a nevezetes utat tette meg valaha, s ugyanilyen szép időben, csak édes és gyöngéd mélabúval tud rá visszagondolni. Hol van most az az út, és hol vannak az élet vidám kalandjai? A derék, öreg, borvirágos orrú kocsisok most már nem is találhatnak rá Chelsea-re, Greenwichre. És vajon hol vannak azok a jó cimborák? Él-e még, vagy meghalt már az öreg Weller? És a pincérek, és a fogadók, amelyekben felszolgáltak? És a fogadókbán a hideg marhasültek? És a satnya lovászgyerek, kék orrával és csörömpölő vödrével, hol van ő, és hol van egész nemzedéke? Azok a ma még hátulgombolós nadrágban járó nagy lángelmék, akik a nyájas olvasó gyerekei számára írnak majd regényeket, ezeket az embereket és ezeket a dolgokat éppolyan legendának és történelemnek látják majd, mint Ninivét, Oroszlánszívű Richárdot, vagy Jack Sheppardt. Az ő számukra már csak románc lesz a postakocsi, az eléje fogott négy ló éppolyan mesebeli, mint Bucephalus vagy Black Bess. Ó, hogy csillogott a szőrük, amikor a lovász levette róluk a pokrócot, és elindultak! Ó, hogy rázták a farkukat, amikor útjuk végén gőzölgő tomporral, komolyan léptettek befelé a fogadó udvarára! Sajnos, soha többé nem halljuk már a postakürt szavát éjféلكor, nem látjuk, amint kitárul a rácsos sorompó. De hová visz bennünket a könnyű, négyülékes, tralfalhari postakocsi? Álljunk csak meg minden további kitérés nélkül Queen's Crawleyban, és nézzük meg, hogyan telik ott Rebecca Sharp kisasszony élete.

NYOLCADIK FEJEZET

Bizalmas levél

*Rebecca Sharp kisasszony Emília Sedley kisasszonynak,
Russell Square, London*

Édes, drága Emiliám, öröm és bánat keveredik bennem, amikor tollat ragadok, hogy legdrágább barátnőmnek írkak. Micsoda különbség a tegnap és a ma között! Ma nincs egy barátom sem, egyedül vagyok; tegnap otthon voltam édes nővérem mellett, akit örökké, ö r ö k k é imádni fogok!

Nem is mondom el neked, milyen könnyek között, milyen szomorúan töltöttem azt a végzetes éjszakát, miután elváltam tőled. Te akkor kedden az öröm és a boldogság felé indultál édesanyáddal és hűséges, ifjú katonáddal; egész éjszaka rád gondoltam, s magam előtt láttalak, amint Perkinséknél táncolsz, s bizonyos vagyok benne, hogy te voltál a bálon a legszebb valamennyi fiatal hölgy között. Engem a lovász elvitt a régi kocsiában Sir Pitt Crawley városi házához, ahol John, a lovász, nagyon durván és szemtelenül viselkedett velem (könnyű megbántani a szegényt és szerencsétlent!); azután Sir P. fogadott, s éjszakára egy öreg, dohos ágyat jelölt ki nekem, ahol kettesben kellett aludnom egy rettenetes, vén takarítónővel, aki a házat rendben tartja. Egész éjszaka le nem hunytam a szememet.

Sir Pitt nem az, aminek mi, buta lányok, Chiswickben a Cecilia olvasásakor egy bárót elképzeltünk. Nem is lehet elképzelni senkit, aki ennyire ne hasonlítana Lord Orville-hez. Képzeld csak el egy öreg, zömök, kis termetű, közönséges, nagyon piszkos embert, ócska ruhában, kopott, régi lábszárvédőben, amint egy szörnyű pipát szív, és maga főzi szörnyű vacso-

ráját egy lábasban. Tájszólásban beszél, és nagyokat káromkodik az öreg takarítónőnek meg a bérkocsisnak, aki elszállított minket abba a fogadóba, ahonnan a postakocsi elindult. A postakocsiban az út legnagyobb részén a tetőn ültem.

A takarítónő hajnalban felébresztett, s miután a fogadóba értünk, először a kocsi belsejében kaptam helyet. De amikor egy Leakington nevű helységbe értünk, ahol az eső is zuhogni kezdett – hinnéd-e? –, Sir Pitt arra kényszerített, hogy üljek ki a kocsi tetejére, mert ő a kocsi tulajdonosa, s amikor egy mudburyi utas érkezett, és belül akart helyet, nekem kellett kiülnöm az esőbe, ott azonban egy fiatal úriember, egy cambridge-i egyetemi hallgató, nagyon kedvesen betakart számtalan felsőkabátjának egyikével.

Ugy látszik, ez az úriember még a kocsi ellenőre is jól ismeri Sir Pittet, és nagyot nevettek rajta. Mind a ketten csak *vénsrófnak* nevezték őt, ami annyit jelent, hogy fukar és zsugori. Azt beszéltek róla, hogy pénzt soha nem ad senkinek – ő, hogy gyűlölöm az ilyen alacsonylelkűséget! –, s a fiatal úriember azt is megjegyezte, hogy azért hajtunk olyan lassan a két utolsó állomás óta, mert Sir Pitt ül a bakon, és ezen az útszakaszon az ő lovait fogták a kocsi elé.

– Na, én nekihajtanám őket egész Squashmore-ig, ha a kezembe keríthetném a gyeplőt! – mondta a cambridge-i diák. – Rájuk is férne, Jack úrfi – felelte az ellenőr. Amikor megértettem, mit jelent ez, s hogy Jack úrfi szerette volna hajtani a lovakat a további úton, s megbosszulni magát Sir Pitt lovain, persze én is velük nevettem.

Mégis egy négyfogatú, címeres kocsi várt bennünket Mudburyben, négy mérföldre Queen's Crawleytől. A báró parkjába teljes díszben hajtottunk be. Egy mérföld hosszú, szép fasor vezet a kastélyhoz. A bejáratnál, melynek oszlopait egy kígyó és egy galamb, a Crawley-címer pajzstartó állatai díszítik, a kapus felesége hajlongott előttük, miközben kinyitotta a régi kovácsoltvas kaput, mely kissé hasonlít a gyűlöletes chiswicki kapura.

– Ez aztán az allé – mondta Sir Pitt –, egy mérföld is megvan. Hát ez er fontot kapnék a fákért, ha kivágnám és elad-

nám őket. Ez talán semmi? – Bizonyos Hodson úr, a báró mudburyi ispánja ült még a kocsinkban, de ezzel csak foglaltságról, árverésről, földforgatásról, lecsapolásról beszéltek, aztán meg a bérlőkről, a vetésről; felét sem értettem a beszédjüknek. Hogy Sam Milest vadorzáson kapták, és Peter Bailey végre szegényházba került. – Úgy kell neki – mondta Sir Pitt –, ő meg a családja már százötven éve lopnak engem abban a majorban. – Gondolom, valamelyik öreg bérlőről lehetett szó, aki nem tud tizetni. Sir Pitt azt is mondhatta volna: meglopnak engem. De gazdag báróknak nem kell annyira tisztában lenniök a nyelvtannal, mint szegény nevelőnőknek.

Ütközben egy szép templomtornyot láttam kiemelkedni a park öreg szilái közül. A fák előtt, egy tisztás közepén, néhány gazdasági épület között egy repkénnyel borított, nagy kéményű, régi vörös ház állt; ablakai ragyogtak a napfényben. – Az ön temploma ez, Sir? – kérdeztem.

– Igen, hogy a fene enné meg – felelte Sir Pitt, csakhogy, édesem, még sokkal csúnyább szót használt. – Mondja, Hodson, hogy van Buty? Tudja, kedvesem, Buty az én Bute öcsém, a lelkész öcsém. És Butinak hívom őt. Hahaha!

Hodson is nevetett, de aztán elkomolyodott, és bólogatva azt mondta: – Sajnos, Sir Pitt, jobban van. Tegnap kilovagolt a póniján, és megnézte a vetést.

– Dehogya azt nézte. A saját maga tizedét nézte, hogy a fene enné meg – csakhogy megint ugyanazt a csúnya szót használta. – Hát a pálinka sohasem végez vele? Olyan szívós, mint az az öreg hogyishívják... az öreg Matuzsálem.

Hodson úr erre megint nevetett. – A fiatalurak hazajöttek a kollégiumból, és úgy elverték John Scrogginst, hogy majd belehalt.

– Elverték a második vadörömet! – üvöltött Sir Pitt.

– A lelkész földjére tévedt, uram – felelte Hodson úr. Mire aztán Sir Pitt dühöngve megesküdt, hogy ha még egyszer vadorzáson éri, hát deportáltatja őket. Az Úristenre esküszik, hogy bezáratja. De aztán még azt is mondja: – Eladtam a kegyúri jogomat, Hodson; ebből a fajzataból többé egy sem fogja megkapni, arról kezeskedem.

Hodson úr erre azt mondta, hogy Sir Pittnek teljesen igaza

van, s mindebből csak azt vettem ki, hogy a két fivér állandóan viszálykodik egymással, ami fivérek között gyakran előfordul, sőt még nővérek között is. Emlékszel még, hogyan veszekedett, pörölt egymással mindig a két Scratchley kisasszony Chiswickben, és hogy Mary Box is mindig elverte Lujzát?

E pillanatban Hodson úr meglátta, hogy két kistű rőzsét szed az erdőben, s ezért Sir Pitt parancsára kiugrott a kocsiból, és ostorral támadt rájuk.

– Húzzon rájuk, Hodson – üvöltött a báró –, verje ki belőlük azt a kis lelküket, és hozza fel a bitangokat a kastélyba. Becsukatom őket, úgy legyenek Sir Pitt.

És máris hallottuk Hodson úr ostorának csattogását a kis sivitó nyomorultak hátán, Sir Pitt pedig, amikor látta, hogy a kártevők kézre kerültek, a kastély kapujához hajtatott.

Ott már összegyűlt az egész cselédség, hogy fogadjon bennünket, és ...

Tegnap este ezen a helyen szakított félbe egy szörnyű kopogás az ajtómon. És mit gondolsz, ki volt az? Sir Pitt Crawley, hálókabátban, hálósipkával a fején. Micsoda alak! Én visszahőköltem a furcsa látogatótól, ő azonban előrelepett, és megragadta a gyertyatartót.

– Nincs gyertya tizenegy után, Becky kisasszony – mondta. – Most aztán sötétben feketik le, maga szép kis firma – így nevezett –, és ha nem akarja, hogy minden este magam jöjjek be a gyertyáért, ágyban kell lennie tizenegyre.

Erre aztán ő és Horrocks úr, a komornyik, nevetve elment. Bizonyos lehetsz afelől, hogy nem bátorítom őt több ilyen látogatásra. Éjszakára két hatalmas vérebet bocsátanak szabadon, s azok egész éjjel ugatnak, vonítanak a holdra. – A fiatalabbik kutyát Véresnek hívom – mondta Sir Pitt –, ez a kutya egyszer megölt egy embert, és a bikával is elbír. Az anyját azelőtt Flórának hívtam, de most Éhesnek hívom, mert olyan öreg már, hogy harapni sem tud. Haha!

A Queen's Crawley-kastély előtt – amely egy utálatos, régimódi, vörös téglapülete, magas kéményekkel és Bess királynő stílusú oromzattal – terasz nyílik, két oldalán a családi galambbal és kigyóval, és erre a teraszra nyílik a főkapu. És,

ó, édesem, bizonyos vagyok benne, hogy a nagy előcsarnok éppolyan hatalmas és ijesztő, mint Udolpho várának előcsarnoka. A kandallója olyan nagy, hogy belerakhatnánk Pinkerton kisasszony iskolájának a felét. A rostélyon pedig legalábbis egy egész ökröt lehetne megsütni. A falakon körben ott lóg a Crawleyknak isten tudja, hány nemzedéke, némelyek szakállasan, csipkegallérral, mások magas parókával és kecses lábtartással, vannak, akik hosszú, egyenes derekakban és kötősekben, mások hosszú, gyűrűzött türtökkel, és... ó, édesem!... talán nincs is rajtuk tűző. Az előcsarnok egyik végéből vezet föl a fekete, nagy, tölgyfa lépcső, komorabb már nem is lehetne, kétoldalt szarvasagancsok alatt hatalmas ajtók nyílnak a biliárdszobába és a könyvtárba, a nagy sárga szalonba és a nappali szobákba. Azt hiszem, legalább húsz hálószoba lehet az első emeleten, egyikben azzal az ágygal, amelyben Erzsébet királyné aludt. Új tanítványaim ma reggel körülvezettek az egész kastélyban. Biztosíthatlak róla, hogy egyik terem sem lett kevésbé komor azáltal, hogy a zsáruk mindegyikét zárva vannak. És alig akad egyetlen szoba is, ahol meglepődtem volna, hogy – ha kinyitom az ablakot – a világosságnál kísértet pillantok meg. A tanulószobánk a második emeleten van, egyik oldalán az én hálószobámmal, másikon a két ifjú hölgyével. Ott van még Pitt úr lakosztálya is – Crawley úrnak szölitják, ő az idősebbik fiú – és Rawdon Crawley úr szobái is. Ő is tiszt, akárcsak még valaki, és most az ezredénél van. Mondhatom neked, hogy helyben nem szenvedünk szűkséget. A Russell Square valamennyi házának lakóit elhelyezhetnék itt, azt hiszem, és még akkor is maradna fölösleges hely.

Félórával megérkezésem után megszólalt a nagy, ebédre hívó csengő, és én két növendékemmel együtt lementem. Jelenlétktelen, vézna kis kölykök, egyik tízéves, a másik nyolc. A te édes muszlinruhádban mentem le, amelyik miatt az az utálatos Pinnerné úgy haragudott rám, mert nem neki adtad. Úgy bánnak velem mint családtaggal, kivéve, amikor társaság van náluk, olyankor az ifjú hölgyek és én odafent étkezünk.

Szóval megszólalt a nagy csengő, és mindnyájan összegyűltünk a kis fogadószobában, Lady Crawley körül. Ő a máso-

dik Lady Crawley és anyja az ifjú hölgyeknek. Egy vaskereskedő lánya, és a házasságát nagy szerencsének tekintették. Meglátszik rajta, hogy csinos lehetett valamikor, de most a szeme mindig könnyezik, mintha csak a szépségét siratná. Sápadt, sovány és szögletes vállú, és láthatóan nincs szava a házban. A mostohaafia, Crawley úr is ott volt a szobában, frakkban, ünnepélyesen, mint egy temetési vállalkozó. Halovány, vézna, csúf, hallgatag, lábszára vékony, mellkasa nincs, pofaszakálla szénaszínű, haja szalmaszínű. Teljesen megboldogult anyjának, a nemes Binkie családból származó Griseldának a kandalló fölött lógó arcképéhez hasonlít.

– Az új nevelőnő, Crawley úr – mondta Lady Crawley, előrelépett, megfogta a kezemet, és bemutatott: – Sharp kisasszony.

– Ó! – mondta Crawley úr, előrebillentette fejét, s újra belemerült egy nagy röpirat olvasásába.

– Remélem, kedves lesz a lányaimhoz – mondta Lady Crawley, s piros szeme egyre könnyezett.

– Hagyd már, mama, persze hogy kedves lesz – mondta az idősebb kislány, s első pillantásra megláttam, hogy e t t ő l az asszonytól nem kell félnem.

– Tálalva van, mylady – jelentette a komornyik, fekete ruhában, nyakán hatalmas ingfodorral, mely mintha Erzsébet királynő korából származna, s a hallban lógó képek egyikéről tépték volna le. Lady Crawley elfogadta Crawley úr karját, s megnyitotta a menetet az ebédlő felé, ahová én is követtem, kézen fogva kis növendékeimet.

Sir Pitt már ott volt az ebédlőben, kezében egy ezüstkancsóval. Eppen a pincéből jött, s ő is átöltözött, azaz levetette lábszárvédőjét, s kis, tömzsi lábszárát fekete gyapjúharisnyában mutogatta. A pohárszéken csillogó, öreg arany- és ezüstkupák, régi tálcák és olajos-ecetes üvegek, amilyeneket Rundell és Bridge kirakatában látni. Az asztalon is minden evőeszköz ezüsből volt, a pohárszék két oldalán pedig két vörös hajú és kanáriszín libériás lakáj állt.

Crawley úr hosszú asztali áldást mondott, amire Sir Pitt rámondta az áment, és a tálakról levették a nagy ezüstoffedőket.

– Mi lesz vacsorára, Betsy? – kérdezte a báró.

- Azt hiszem, ürüleves, Sir Pitt - válaszolta Lady Crawley.

- *Mouton aux navets*¹ - tette hozzá méltóságteljesen a komornyik -, a leves pedig *potage de mouton à l'Écossaise*.² A körettálakban *pommes de terre au naturel* és *choufleur à l'eau*.³

- Az ürü ürü - mondta erre a báró -, és pokolian jó étel. Micsoda juh volt ez, Horrocks, és mikor vágtuk le?

- Fekete fejű skót, Sir Pitt: csütörtökön vágtuk le.

- Eladtak belőle valakinek?

- Steel, Mudburyből, megvette a gerincet és a két combot, Sir Pitt, de azt mondta, hogy amit legutóbb vett, túl fiatal volt még és csupa gyapjú, Sir Pitt.

- Parancsol egy kis *potage*-t? ... ah ... hogy is ... Blunt kisasszony? - kérdezte Crawley úr.

- Pompás skót leves, drágám - mondta Sir Pitt -, még ha francia nevet is adtak neki.

- Azt hiszem, uram, jó társaságban - szólt közbe gőgösen Crawley úr -, úgy nevezik ezt a fogást, ahogy én nevezttem.

A kanáriszínű lakájok ezüst levestányérokban hordták körül, és rögtön hozzáadták a *mouton aux navets*-t is. Aztán hígított sört hoztak, nekünk, hölgyeknek, borospohárban szolgálták fel. Nem értek a sörhöz, de azt nyugodtan állíthatom, hogy ezzel a sörrrel szemben a vizet részesítem előnyben.

Amíg mi ebédünket élveztük, Sir Pitt felhasználta az alkalmat, és megkérdezte, mi történt a birka lapockájával.

- Azt hiszem, megették a cselédek - mondta az asszonyom alázatosan.

- Megettük, asszonyom - felelte Horrocks -, de aztán nem is ettünk egyebet.

Sir Pitt nyerítésszerű nevetésbe tört ki, s folytatta társalgását Horrocks úrral.

- Az a kis fekete kenti malac már jól meghízhatott.

- Még nem pukkan ki, Sir Pitt - mondta a komornyik mél-

¹ Takarmányrépával készített ürühús. (francia)

² Ürüleves skót módra. (francia)

³ Főtt burgonya és főtt kelvirág. (francia)

tóságteljes arckifejezéssel, amire Sir Pitt hangosan fölnevetett, s ezúttal a hölgyek is vele nevettek.

– Crawley kisasszony, Rose Crawley kisasszony – szólalt meg Crawley úr –, a kegyed nevetése, úgy tűnik föl nekem, egyáltalában nem helyénvaló.

– Nem baj, mylord – mondta a báró –, szombaton megkóstoljuk a disznóhúst. Szombat reggel szűrják le, John Horrocks. Sharp kisasszony imádja a disznóhúst. Ugye, Sharp kisasszony?

Úgy emlékszem, mindössze ebből állt az ebéd melletti társalgás. Ebéd végén egy kancsó forró vizet állítottak Sir Pitt elé, meg egy palackot, amelyik, úgy hiszem, rummal volt tele. Horrocks úr nekem és növendékeimnek három kis pohár bort szolgáltat fel, asszonyomnak pedig egy serleget öntöttek tele. Amikor visszavonultunk, Lady Crawley kézimunkakosarából egy véghetetlennek látszó kötést vett elő, a kis hölgyek pedig egy csomag piszkos kártyával kezdtek játszani. Csak egy gyertya égett, az viszont egy nagyszerű, régi ezüst gyertyatartóban, s asszonyom néhány kérdése után csak két szórakozás között választhattam: vagy egy kötet szentbeszédet vehettem elő, vagy pedig azt a bizonyos rőpiratot a gabonatörvényekről, amelyet Crawley úr olvasott ebéd előtt.

Így ültünk egy óra hosszat, aztán lépések hallatszottak.

– Tegyétek el a kártyát, lányok – kiáltotta az asszonyom nagy rémületében –, tegye le Crawley úr könyveit, Sharp kisasszony –, s alig tettünk eleget a parancsoknak, Crawley úr lépett a szobába.

– Folytatjuk a tegnapi elmélkedést, ifjú hölgyek – mondta –, mindegyiktek felváltva olvas egy oldalt, legalább... hogyis... Short kisasszonynak is lesz alkalma meghallani titeket...

A szegény lányok aztán nekikezdték felolvasni egy hosszú, unalmas prédikációt, amelyet a liverpooli Bethesda-kápolnában mondtak el a Chickasaw-indiánokhoz⁴ induló expedícióért. Ugye, kellemes este volt?

Tíz órakor behívták Sir Pittet és az egész háznépet esti

⁴ Észak-amerikai indián törzs tagjaihoz.

imára. Sir Pitt lépett be először, kipirulva s eléggé bizonytalan léptekkel: utána a komornyik, a kanáriszinű inasok, Crawley úr inasa, három nagyon istállószagú ember és négy nő, akik közül az egyik, észrevettem, nagyon ki volt öltözve, és csupa megvetéssel pillantott felém, miközben térdre huppan.

Miután Crawley úr befejezte a prédikációt és az elmélkedést, megkaptuk gyertyáinkat, és lefeküdtünk. Én nekifogtam a levélírásnak, s abban zavartak meg, mint azt már leírtam az én édes, kedves Emiliámnak.

Jó éjszakát, ezer, ezer, ezer csók.

Szombat. Ma reggel öt órakor hallottam a kis fekete malac visitozását. Rose és Violet még tegnap levezetett hozzá meg az istállóba, aztán a kutyákhoz s a kertészhez, aki éppen gyümölcsöt szedett, hogy a piacra küldje, s akitől a gyerekek egy fűrt melegházi szőlőt kértek, mire azt felelte, hogy Sir Pitt minden szemet megszámlolt, és elvesztené az állását, ha csak egy szem is hiányoznék belőle. A kedves kislányok elfogtak egy csikót, s megkérdezték tőlem, nem akarok-e lovagolni, aztán ők maguk kezdtek lovagolni, mire a lovász szörnyű káromkodással elkergette őket.

Lady Crawley állandóan köt, Sir Pitt minden este becsíp, s azt hiszem, Horrocksszal, a komornyikkal iszik együtt. Crawley úr este mindig szentbeszédet olvas fel, reggel pedig bezárkózik a dolgozószobájába, vagy pedig Mudburybe lovagol megyei ügyekben, vagy Squashmore-ba, ahol minden szerdán és pénteken prédikál az ottani bérlőknek. Százezer hálás üdvözllet édesapádnak és édesanyádnak. Szegény bátyád kiheverte-e már az arakpuncsot? Ó, édesem, édesem! Mennyire óvakodniok kellene a férfiaknak a gonosz puncstól!

Örökre, örökre szerető
Rebeccád

Mindent figyelembe véve, azt hiszem, a mi kedves Emília Sedleynek a Russell Square-en egészen jól járt azzal, hogy Sharp kisasszony elbúcsúzott tőle. Annyi bizonyos, hogy Rebecca tréfás, mulatságos teremtetés, és a szépségét sirató, állandóan könnyező, szegény lady meg a „szénaszín barkójú, szalmaszín hajú”

úriember leírása kétségtől okos és csípős, és nagy világismeretről tanúskodik. Hogy miközben térdén állva imádkozott, jámborabb dologra is gondolhatott volna, mint Horrocks kisasszony szalagjára, az valószínűleg a szerzőnek is, az olvasónak is eszébe jutott.

De nyájas olvasóm emlékezzék csak vissza rá, hogy ennek a történetnek a címe: *Hiúság Vására*, a Hiúság Vására pedig rendkívül hiú, komisz, ostoba hely, telve mindenféle szélhámos-sággal, álnoksággal és képmutatással. Igaz, hogy a címlapon⁵ látható moralista, aki egyébként az önök alázatos szolgájának pontos képmása, nem visel reverendát, sem papi gallért, csak ugyanazt a hosszú farkú kabátot, mint a gyülekezete, de higgyék el, kötelességünk kimondani az igazságot, amennyire ismerjük, akár bohócsapkát és csörgőket hordunk, akár széles karimájú papi kalapot. Az ilyen vállalkozás során aztán persze sok kellemtelen téma is felszínre kerül.

Nápolyban hallottam egyszer, amint egy kartársam az elbeszélő szakmából, egy banda derék, semmirekellő, lusta fickónak mesélt a tengerparton, s olyan dühvel és szenvedéllyel írta le a gazembereket, akiknek gonosztetteit ő maga találta ki, és ecsetelte hallgatósága előtt, hogy közönsége nem tudta türtőztetni magát, s ők meg a mesemondó együtt üvöltöztek, átkozódtak, fenyegetőztek az elbeszélés képzelt szörnyetege ellen, úgyhogy amikor a kalap körbejárt, hulltak belé a *bajocchik*,⁶ a rokon-szenv viharának közepette.

A kis párizsi színházakban is nem csupán azt hallhatjuk, amint a közönség *Ah, gredin!*⁷ és *Ah, monstre!*⁸ kiáltásokban tör ki, és a páholyokból átkozzák a színdarabban szereplő zsarnokot, hanem maguk a színészek sem hajlandók eljátszani gonosz szerepeket, mint amilyenek az aljas angolok, a durva kozákok, s tudj⁹ isten, még mi egyéb, inkább kisebb tiszteletdíjért saját szerepükben lépnek fel, mint tisztességes franciák. Ezt a két esetet azért állítottam egymás mellé, hogy láthassák: e történet rendezője nem pusztán anyagi okokból kívánja leleplezni és osto-

⁵ Az első londoni kiadás címlapján.

⁶ A pápai államokban használt csekély értékű rézpénzek.

⁷ Csirkefogó! (francia)

⁸ Szörnyeteg! (francia)

rozni a maga gazembereit, hanem mert őszintén gyűlöli őket, gyűlöletét nem tudja visszafojtani, szelepet kell nyitnia előtte, megfelelő szidalmakban és mérges nyelven.

Figyelmeztetem kedves barátaimat, hogy szívszaggató aljaságról és bonyolult, de remélem, rendkívül érdekes bűnökről mondok történetet. Az én gazembereim nem szelid, vizenyős gazemberek, arról kezeskedem. Amikor majd a kellő helyekre érkezünk, mi sem takarékoskodunk a szép beszéddel – nem, nem! De amikor nyugalmas vidéken haladunk át, nyugalmat kell magunkra erőltetnünk. Képtelenség volna vihart kevernünk az öblögető dézsában. Az ilyesmit a hatalmas óceánra és a magányos éjféltre tartogatjuk. Ez a fejezet nagyon szelid. A többi... de ne vágjunk elébe a többinek.

És amint jellemeimet kibontom, engedelmet kérek majd mint ember és az önök testvére, hogy ne csak elővezessem őket, hanem alkalomadtán magam is lelépjek az emelvényről, és beszéljek róluk; ha jók és kedvesek, szerethessem őket, megrázhassam a kezüket; ha ostobák, az olvasóval összehunyorítva, bizalmasan kinevethessem őket; ha pedig gonoszak és szívtelenek, szidhasam őket olyan erős kifejezésekkel, amilyeneket csak a jó modor megenged.

Máskülönben még azt képzelhetnék, hogy én csúfoltam ki az ájtatosságot, amelyet csak Sharp kisasszony talált olyan nevetésnek; hogy én nevettem ki olyan jókedvűen a tántorgó, öreg báró-Silenust, pedig a nevetés olyasvalakitől eredt, aki semmit sem tisztel, csak a gazdagságot, és szemét sohase fordítja másra, csak a sikerre. Ilyen emberek élnek és virulnak a világban, hitetlenül, reménytelenül, irgalmatlanul. Forduljunk ellenük, kedves barátaim, teljes erővel. Sokan közülük, s még hozzá a legsikeresebbek, csak ostoba szélhámosok. És kétségtelen, hogy ezeknek a leggyőzésére és leleplezésére született meg a világon a Nevetés.

KILENCEDIK FEJEZET

Családi arcképek

Sir Pitt Crawley filozófus lélek volt, hajlama pedig az alantásnak nevezett élet felé vonzotta. Első házassága, a nemes Binkie úr lányával, szüleinek fennhatósága alatt jött létre. Többször meg is mondta Lady Crawleynak még életében, hogy átkozottul ostoba, házsártos, finnyás gebe, s kössék fel őt, mármint Sir Pittet, ha Lady Crawley halála után még egy ilyet vesz el feleségül. Feleségének elhunytá után be is tartotta ígéretét, s második hitveséül Rose Dawson kisasszonyt választotta, John Thomas Dawson mudburyi vaskereskedő lányát. Micsoda boldog nő is volt Rose, hogy Lady Crawley lehetett belőle!

Soroljuk hát fel, miből is állt a boldogsága. Először is kiadta az útját Peter Buttnak, egy fiatalembernek, aki szerelmes volt belé, s aztán szerelmi csalódásában csempészésre, vadorzásra s hasonló vétkekre adta magát. Azután kötelességének tartotta, hogy összeveessen minden ifjúkori barátjával és meghitt ismerősével, akiket Queen's Crawley úrhölgye persze nem fogadhatott, de ő maga sem talált új rangjában és otthonában senkit, aki szívesen látta volna.

De volt-e már, aki hasonló körülmények között szívesebb fogadtatásra talált? Sir Huddleston Fuddlestonnak három lánya volt, s mind a három azt remélte, hogy belőle lesz Lady Crawley. Sir Giles Wapshot családját sértette, hogy nem az egyik Wapshot lányt részesítették előnyben házasság szempontjából, a grófság többi bárói pedig méltatlankodtak barátjuk rangon aluli házassága miatt. A közrendekről ne is beszéljünk, azok csak duzogjanak névtelenül.

Sir Pitt, mint maga mondta, egy rézpetákot sem adott volna egyikük véleményéért sem, megvolt a maga csinos Rose-ja, és mi egyébbre van szüksége egy embernek, mint hogy jól érezze

magát? Tehát minden éjszaka leitta magát, olykor elverte a szép Rose-t, s olyankor, amikor Londonba ment a parlamenti ülészsakra, magára hagyta őt Hampshire-ben, egyetlenegy barát nélkül széles e világon. Még Bute Crawleynak, a lelkésznek felesége is vonakodott meglátogatni őt, mert azt mondta, soha nem fog bókolni egy kereskedő lánya előtt.

Mint hogy a természet nem adott egyéb ajándékot Lady Crawleynak rózsás orcáinál és fehér bőrénél, s minthogy nem volt meg benne sem az a tehetség, okosság, gondolkodás, elfoglaltság, szórakoztató képesség, sem az a lelkierő vagy heves vérmérséklet, amelyet gyakran egészen östoba nőkben is megtalálunk, nem tett szert nagy hatalomra Sir Pitt érzelmei felett. Orcáinak rózsái lehervadtak, alakjáról az első két gyerek születése után eltűnt a szép üdeség, s pusztá gépezetté vált férje házában, akinek nem lehetett sokkal több hasznát venni, mint az elhunyt Lady Crawley nagy zongorájának. Szőke, fehér bőrű nő volt, ezért hát világos ruhákat viselt, mint a legtöbb szőke, s legtöbbször cafatos almazöld vagy szutykos égszínkék háziruhában jelent meg. Éjjel-nappal kézimunkázott. Néhány év alatt a Crawley-kastély valamennyi ágyára terítőket horgolt. Volt egy kis virágoskertje, azt eléggé szerette, de ezenkívül aztán nem vonzotta, nem taszította semmi. Ha férje durva volt hozzá, szenvedtelenül tűrte; ha megütötte, sírva fakadt. Ahhoz sem volt elég jellemereje, hogy ivásra adja magát, így hát egész nap lomposan, papírba csavart fürtökkel sóhajtozott.

Ó, Hiúság Vására! Hiúság Vására! Nélküled ez a teremtes vidám lány maradhatott volna; Peter Buttól és Rose-ból pedig boldog házaspár lett volna egy kényelmes majorban, szerető családdal; s tisztességes adag öröm, gond, remény és küzdelem jutott volna neki osztályrészül. De a Hiúság Vásárában a rang és négylovas hintó a boldogságnál becsesebb játékszerek, és ha VIII. Henrik vagy a Kékszakállú Herceg ma élne, és egy tizedik feleség kellene neki, azt hiszik, hogy nem kaphatná meg a legszebb lányt, akit ebben az évadban vezettek be először a társaságba?

Érthető, hogy mamájuk unalmas bágyatagsága nem sok szeretetet ébresztett a kislányokban, hanem a cselédszobákban és az istállóban érezték boldognak magukat. A skót kertésznek sze-

rencsére jó asszony volt a felesége, s derék gyerekei voltak, így hát a Crawley lányok némi kis oktatásra és egészséges társaságra is szert tehettek a kertészkunyhóban, de ez volt aztán az egyetlen nevelés, amelyben Sharp kisasszony megérkezéséig részesültek.

Sharp kisasszony alkalmaztatása Pitt Crawley úr beavatkozásának volt köszönhető, Lady Crawley egyetlen barátjának és védelmezőjének, s az egyetlen embernek, akihez Lady Crawley a gyerekein kívül egy kissé vonzódott. Pitt úr nemes Binkie-őseire ütött, s nagyon csiszolt és jó modorú úriember volt. Amikor a férfikorba lépett, és hazatért Oxfordból, nekilátott, hogy apja ellenére is megreformálja a ház meglazult fegyelmét. Apja voltaképpen félt tőle. Olyan mereven ragaszkodott a formákhoz, hogy inkább éhen halt volna, mintsem hogy fehér nyakendő nélkül üljön ebédhez. Egyszer, nem sokkal Oxfordból való hazatérte után, Horrocks, a komornyik, behozott neki egy levelet, anélkül, hogy előbb tálcára helyezte volna. Erre olyan tekintetet vetett a cselédre, s olyan lesújtó beszédet intézett hozzá, hogy Horrocks ettől kezdve mindig reszketett a jelenlétében. Az egész háznép meghajolt előtte: ha ő otthon volt, a papírtekercsek korábban kerültek le Lady Crawley hajáról, Sir Pitt sáros lábszárvédői is eltűntek, s ha a javithatatlan öregember egyébként még ragaszkodott is régi szokásaihoz, fia jelenlétében sohasem szopta le magát rummal, s cselédeivel is nagyon tartózkodóan és udvariasan beszélt: másrészt ezek is észrevették, hogy Sir Pitt sohasem gorombáskodik Lady Crawleyval, ha fia is a szobában van.

Ő tanította meg a komornyikot arra, hogy azt mondja: – Mylady, tálalva van – s ő ragaszkodott hozzá, hogy a ház úrnőjét karonfogva vezesse asztalhoz. Ritkán beszélt vele, de ha igen, olyankor a legtiszteletteljesebben, s ha Lady Crawley kiment a szobából, sohasem mulasztotta el, hogy méltóságteljesen fel ne álljon, s ki ne nyissa neki az ajtót, miközben előkelően meghajolt előtte.

Etonben Crawley kisasszonynak csúfolták, és sajnos, azt is el kell mondanom, hogy ugyanott Rawdon öccse alaposan el is szokta verni őt. De ha nem is voltak ragyogó képességei, a tehet-

séget buzgó szorgalommal pótolta, s a nyolc iskolai év alatt egyetlenegyszer sem vetették alá verésnek, amelyről pedig Etonban általában azt hiszik, hogy csak egy kerub kerülheti el.

Az egyetemen persze rendkívül tiszteletre méltó pályát futott be. Itt készült elő a közéletre, ahova majd a nagybátyja, Lord Binkie védőszárnya alatt vonul be. Nagy odaadással tanulmányozta az antik és a modern szónokokat, s állandóan szót kért a vitaegyletekben. De bár nagy szókincse volt, s kis terjedelmű hangját nagyon hatásosan és önelégülten tudta felhasználni, és nem is nyilvánított soha olyan érzelmet vagy véleményt, amely nem volt tökéletesen lapos és elcsépett, s azt is mindig latin idézettel támogatta – mégis valahogyan sohasem érvényesült, bár birtokában volt annak a közepszerűségnek, amely mindenkinek biztosítja a sikert. Még a verselésben sem nyerte el a díjat, pedig minden barátja bizonyos volt benne, hogy ő kapja.

Miután elvégezte az egyetemet, Lord Binkie magántitkára lett, később attasénak nevezték ki a pumpernickeli követségre. Ezt az állást kifogástalan tisztességgel töltötte be, s valahányszor hazatért, strassburgi pástétom alakjában hozta magával a jelentést az akkori külügyminiszternek. Tíz évig volt attasé, néhány évig még a szegény Lord Binkie elhunytá után is, de aztán úgy találta, hogy az előmenetel lassú, némi csömörrel lemondott a diplomáciai szolgálatról, s vidéki úriember lett belőle.

Visszatérve Angliába, egy röpiratot írt a malátáról – mert becsvágyó férfiú volt, s szeretett a közönség szeme előtt lenni –, és nagy szerepet játszott a néger emancipációs mozgalomban. Aztán barátságot kötött Wilberforce úrral, akinek politikáját csodálta; ugyanekkor jött létre nevezetes levelezése nagytiszteletű Silas Hornblower úrral az ashanti misszió ügyében. Ha a parlamenti ülészsakot nem is töltötte Londonban, legalább májusban az egyházi értekezletre mindig megjelent. Otthon a vidéken békebíró volt, s szorgalmasan látogatta és nevelte azokat, akik még nem részesültek kellő vallásoktatásban. Azt mondták róla, hogy nagy figyelemmel viseltetik Lady Jane Sheepshanks, Lord Southdown harmadik lánya iránt, akinek a nővére, Lady Emily írta azokat az édeskés értekezéseket, mint *A tenge-rész pontos iránytűje* és *A piaci kofa* című megható dolgozatok.

Sharp kisasszony beszámolója Pitt úr Queen's Crawley-i el-

foglaltságáról nem volt karikatúra. Ez az úriember valóban alávetette a cselédeknek a már fentebb említett áhítatos szertartásoknak, s ezekbe magától értetődően belevonta apját is. Támogatott egy független imaházat a crawleyi egyházközségben, nagybátyjának, a lelkésznek nagy megbotráncolására, viszont ennek következtében Sir Pitt nagy gyönyörűségére, aki emiatt egyszer-kétszer maga is ellátogatott oda; mindez néhány heves prédikációt eredményezett a crawleyi parókia templomában, egyenesen a báró öreg, gótikus faragású széke felé intézve. A derék Sir Pitt azonban nem érezte a prédikációk erejét, mert szentbeszéd közben mindig szundikált.

Crawley úr komolyan úgy vélekedett, hogy a nemzet és az egész keresztény világ érdekében neki kellene megkapnia az öregúr képviselői mandátumát, de az idősebb Crawley ezt semmiképpen sem volt hajlandó neki átengedni. Annyira okosak persze mindketten voltak, hogy nem mondtak le arról az évi ezerötszáz fontról, amelyet a második képviselői szék átengedése jelentett. Ezt a második mandátumot ez idő szerint Quadroon úr birtokolta, aki szabad kezet kapott a rabszolgakérdésben. A családi vagyon ugyanis meglehetősen összezsugorodott, és így a választókerületből származó jövedelemnek nagy hasznát vették Queen's Crawleyban.

A családi vagyon még mindig azt a tekintélyes pénzbiroságot sínylette, amelyet Walpole Crawleyra, az első báróra, a Zsinag és Pecsétviasz Hivatalnál elkövetett sikkasztásért kivetettek. Sir Walpole vidám ember volt, szerette a pénzt megszerezni is, eltékozolni is – *alieni appetens, sui profusus*,¹ mint ahogy Crawley úr sóhajtva megjegyezné –, és a maga idejében az egész grófság szerette őt a Queen's Crawleyban mindennaposá vált vendégeskedésért és ivászatokért. A pincék akkoriban burgundi borral voltak tele, az ólak kutyákkal, az istállók pedig tüzes paripákkal. Most ahány ló csak volt Queen's Crawleyban, mind az eke vagy a trafalgari postakocsi elé fogták. Ilyen lovakkal hajtattak azon a bizonyos napon Sharp kisasszonnyal is a kastély bejárata elé, mert akármilyen bugris volt is Sir Pitt, otthon ragaszkodott a maga méltóságához, és ritkán hajtattott ki másképpen, mint

¹ Másét megkívánva, magát tékozva, (latin)

négyesfogaton, és ha csupán főtt ürühúst evett, azt is mindig három inas szolgálta fel.

Ha a zsugoriság egymagában gazdaggá tehetne valakit, Sir Pitt Crawley nagy vagyonra tett volna szert; ha ügyvéd lett volna egy vidéki városban, s más tőkéje nem lett volna az eszén kívül, valószínűleg jól kamatoztatta volna, és nagy befolyáshoz és tekintélyhez jutott volna vele, de sajnos, előkelő névvel és nagy, bár megterhelt birtokkal ajándékozta meg őt a sors, és mind a kettőből inkább hátránya, mint előnye származott. Volt érzéke a jog iránt, de ez évente több ezer fontjába került: túl okos volt ahhoz – így mondogatta –, hogy egyetlen embertől rászedesse magát, és ezért eltűrte, hogy egy tucat ispán tegye tönkre a birtokát, igaz, hogy egyformán bizalmatlan is volt mindegyikkel szemben. Olyan kemény földesúr volt, hogy csupán csödbe ment emberek jöttek hozzá bérlőnek, és olyan fősvény gazda, hogy sajnálta a magot a földtől, amiért persze a bosszúálló természet sajnálta tőle azt a termést, amelyet szívesen megadott bőkezűbb gazdálkodóknak. Minden lehetséges módon spekulált: bányái voltak, csatornarészenyeket vásárolt, lovakat adott bérbe a postakocsi-társaságoknak, szerződést kötött az állammal, szóval ő volt a grófság elöljárója és legelfoglaltabb embere. Gránitbányájában nem fizette meg eléggé a tisztességes szakembereket, aminek az lett az eredménye, hogy négy felügyelője megszökött, és egész vagyont vitt magával Amerikába; mivel elmulasztotta a kellő óvintézkedéseket, szénbányáit elöntötte a víz; az állam felbontotta vele a szerződést, mert romlott marhahúst szállított; ami meg a lovakat illeti, a királyság minden postakocsi-tulajdonosa tudta, hogy az egész országban senkinek sem hullik el annyi lova, mint neki, mert olcsón vásárolja és rosszul táplálja őket.

Ami a természetét illeti, társaslény volt, és távolról sem gőgös, sőt, előnyben részesítette egy gazdálkodónak vagy egy lókupecnek a társaságát az úriemberekével, például a fia társaságával szemben is. Szeretett inni, káromkodni, a parasztlányokkal cizázni. Azt még sohasem hallotta róla senki, hogy valakinek akár egy shillinget is ajándékozott, vagy pedig bármi jót is tett volna, de tréfás, mulatós kedélyű ember volt, és képes volt tréfát üzni vagy együttlenni inni azzal a bérlőjével, akit másnap elár-

vezetett, vagy kedélyesen elbeszélgetni azzal a vadorzóval, akit másnap ugyanolyan jókedvűen deportáltatott. A szépnem iránti udvariasságára Rebecca Sharp kisasszony is célzott. Szóval Anglia valamennyi bárója, peerje² és köznemese között nem volt nála ravaszabb, hitványabb, önzőbb, bolondosabb, rossz-hírűbb öregember. Sir Pitt Crawley vérvörös keze szívesebben nyúlt bárkinek a zsebébe, mint a magáéba, és nekünk, a brit arisztokrácia bámulóinak, kínos és szomorú kénytelenség elismerni, hogy ennyi rossz tulajdonság találkozhatik olyasvalakiben, akinek a neve benne van az udvari almanachban.

Hogy Crawley úrnak ilyen hatalma volt apja érzelmei fölött, ez legfőképpen pénzügyi okokból eredt. A báró egész szép összeggel tartozott a fiának, mert nem tartotta helyénvalónak, hogy anyai örökségét kifizesse neki. Voltaképpen legyőzhetetlen ellenszenvet érzett az iránt, hogy bármit is kifizessen, és csak erőszakkal lehetett rávenni, hogy adósságát törlessze. Sharp kisasszony, akit, mint nemsokára hallani fogjuk, a család legtöbb titkába bevezettek – kiszámította, hogy pusztán adósságainak késedelmes fizetése évi több száz fontjába kerül a tiszteletre méltó bárónak, de az is igaz, hogy ez olyan gyönyörűséget szerzett neki, amiről nem tudott lemondani. Vad öröme telt abban, hogy várakoztatta a szegény nyomorultakat, és tárgyalásról tárgyalásra, határidőről határidőre tolta a kiegyenlítés időpontját. Mire jó a képviselői mandátum, ha az embernek ki kell fizetnie az adósságait? Ilyen szempontból szenátori rangja valóban sok hasznára volt.

Hiúság Vására! Hiúság Vására! Íme egy ember, aki nem tud helyesen írni, és soha eszébe sem jut, hogy olvasson, akinek szokásai, ravaszkodásai bugrisra vallanak, aki életcélját a pörökben látja, aki nem ismeri az ízlést, az érzést, az életörömet, csak azt, ami mocskos és rothadt, és mégis van rangja, jó neve és hatalma, mégis az ország egyik főméltósága, az állam egyik cszlopa. Főbíró, és aranyhintón jár. Nagy miniszterek és államférfiak udvarolnak neki, és a Hiúság Vásárában magasabb polcon áll, mint a legragyogóbb lángész vagy a legmakulátlanabb erény.

² Főrendiházi tagja.

Sir Pittnek volt egy hajadon féltestvére, aki örökölte anyja nagy vagyonát. A báró felajánlotta neki, hogy kölcsönveszi ezt a pénzt jelzálogra, de Crawley kisasszony visszautasította az ajánlatot és előnyben részesítette a biztosabbnak látszó bankbetéteket. Kinyilvánította azonban azt a szándékát, hogy halála után vagyonát részben Sir Pitt kisebbik fiára, részben a lelkes családjára hagyja. Egyszer-kétszer ki is fizette Rawdon Crawley egyetemi és katonai pályafutása során felgyülemlett adósságait. Ennek következtében Crawley kisasszonyt nagy tisztelet övezte, valahányszor Queen's Crawleyba látogatott, aminthogy bankszámlája bárhol is szeretetet ébresztett volna iránta.

Milyen méltóságot is kölcsönözhet egy öreg hölgynek az ilyen bankszámla! Milyen gyöngéden nézzük el hibáit, amennyiben rokonunk – és bár minden olvasómnak volna egy tucat ilyen rokona! –, milyen kedves, jólelkű öregasszonynak tartjuk. Milyen elbűvölő mosollyal kíséri őt a Hobbs & Dobbs cég ifjabb társa a címeres kocsijához, amelynek bakján ott ül az asztmás, kövér kocsis! „Ha látogatóba jön hozzánk, rendszerint tudtára adjuk barátainknak az öreg hölgy helyzetét a világban, azt mondjuk, éspedig teljes joggal, hogy szeretnők MacWhirter kisasszony aláírását egy ötezerfontos csekkre. Semmi az neki! – mondja a feleségünk. A nagynéném – mondjuk aztán könnyedén, ha barátunk megkérdezi, vajon rokonunk-e MacWhirter kisasszony. A feleségünk szeretetének kis tanújelét küldi neki, kislányaink szünet nélkül kézimunkakosarakat, vánkosoakat, lábzsámolyokat hímeznek számára. Milyen szép tűz lobog a szobájában, ha meglátogat bennünket, még ha feleségünk fütetlen szobában veszi is fel a fűzőjét. A ház, amíg ő benne időzik, ünnepélyes, takaros, meleg, kedélyes, nyájas arcot ölt, ahogy más évadban nemigen szokott megmutatkozni. Ön is, kedves uram, megfélekedzik az ebéd utáni alvásról, és hirtelen kiderül, hogy bolondul a whist-játékért, bár mindig veszít rajta. És milyen pompás ebédeket eszik, naponta vadat, madeirabort és szüntelen friss halat Londonból. Még a cselédek is kiveszik részüket a konyhában az általános bőségből; míg MacWhirter kisasszony kövér kocsisa ott tartózkodik, a sör is erősebb, és legkevésbé sem tartják számon, mennyi tea és cukor fogy a gyerekszobában, ahol a néni szobalánya étkezik. Így van, ugye? – a középosztály-

hoz szól ez a kérdés. Ó, irgalmas ég! Bárcsak küldenének nekem is egy öreg nagynénit, egy vénkisasszony nagynénit, címerrel a hintóján, tejeskávészínű parókával – hogyan készítenének a gyerekeim kézimunkakosarakat a számára, s hogyan gondoskodnánk a kényelméről, Júliám meg én! Ó, édes látomás! Bolondos álom!

TIZEDIK FEJEZET

Sharp kisasszony barátokat szerez

Amióta befogadták abba a nyájas családba, melynek arcképeit az előző fejezetben vázoltuk fel, Rebeccának természetesen az volt a kötelessége, mint ő maga mondta, hogy kellemessé tegye magát jótévői számára, s tőle telhetőleg megnyerje bizalmukat. Ki ne csodálná ezt a hálaérzetet egy védtelen árvában? Ha pedig az önzés is belejátszott számításaiba, ki mondhatná, hogy Rebecca eszélyessége nem volt tökéletesen jogosult?

„Egyedül állok a világban – mondta az elhagyott fiatal lány. – Semmire sincs kilátásom, csak amit a saját munkámmal szerezek meg, és míg annak a rózsaszín arcú, babaszerű Emiliának feleannyi esze sincs, mint nekem, de tízezer fontja és biztosított jövője van, addig szegény Rebecca – akinek sokkal jobb az alakja, mint Emiliáé – nem bízhatik másban, csak saját magában és a maga eszében. Hát lássuk csak, nem kerülök-e az eszem révén olyan tiszteletre méltó helyzetbe, hogy egy napon megmutathatom majd Emilia kisasszonynak a fölényemet? Nem mintha nem szeretném szegény Emiliát: ki ne szeretne ilyen ártalmatlan, jólelkű teremtet? De azért szép nap lesz az, amelyen majd öfölköttem foglalhatom el helyemet a világban – és miért is ne következhetnék ez be?”

Így ábrándozott a maga jövőjéről a mi kis romantikus barátnőnk, és nem szabad megbotránkoznunk azon, hogy valamennyi légvárának legfőbb lakója egy férj volt.

Miről is ábrándoznak fiatal hölgyek, ha nem férjeikről? Vagy mi egyébről ábrándoznak a mamáik? „Nekem kell játszanom saját mamám szerepét is” – mondta Rebecca, vereségének szorongató tudatával, amikor Jos Sedleytől elszenvedett kudarcára gondolt.

Ezért hát bölcsen eltökélte, hogy kényelmessé és biztossá kell tennie helyzetét a Queen's Crawley-i családban, és e célból elhatározta, hogy barátságot köt környezetében mindenkivel, akinek csak befolyása lehet a helyzetére.

Minthogy Lady Crawley nem tartozott ezek közé a személyiségek közé, s még hozzá olyan közönyös és jellegtelen asszony volt, hogy a legcsekélyebb fontosságra sem tudott szert tenni saját házában, Rebecca hamar rájött, hogy egyáltalán nem szükséges megnyerni a jóindulatát, sőt lehetetlen is megnyerni. Tanítványainak úgy beszélt róla, mint a „szegény mamáról” s bár hideg tiszteletadással kezelte a hölgyet, mégis figyelmének nagy részét bölcsen a család többi tagjára fordította.

A kislányokkal szemben, akiknek tetszését teljesen megnyerte, nagyon egyszerű módszerhez folyamodott. Nem gyötörte fiatal agyukat túl sok tanulással, hanem ellenkezőleg, hagyta, hogy saját módjukon képezzék magukat, mert van-e hatásosabb nevelés az önnevelésnél? Az idősebbik szeretett olvasni, s mint-hogy a Queen's Crawley-i öreg könyvtárban jókora adagot talált a múlt századbeli könnyű irodalomból francia és angol nyelven – a Zsineg és Pecsétviasz Hivatal titkára vásárolta kegyvesztettségének idején –, és rajta kívül senki sem bolygatta a könyvespolcokat, Rebecca könnyen, mintegy játszva részesíthette Rose Crawley kisasszonyt sokféle ismeretben.

Így hát ő meg Rose kisasszony sok mulatságos francia és angol könyvet olvasott el együtt. Említsük meg ezek között a tudós Smollett doktor meg a szellemes Henry Fielding úr műveit, valamint a kecses és nagy képzeletű ifjabb Crébillon urat, akit Gray, a mi halhatatlan költőnk annyira csodált, valamint a sokoldalú Voltaire urat is. Egyszer, amikor Crawley úr megkérdezte, mit olvasnak a gyerekek, a nevelőnő azt válaszolta:

– Smollettet.

– Ó, Smollettet – mondta elégedetten Crawley úr. – Az ő története unalmas ugyan, de semmiképpen sem olyan veszélyes, mint Hume úré. Történetet olvasnak?

– Igen – mondta Rose kisasszony, de nem tette hozzá, hogy Humphrey Clinker úr történetéről van szó.

Más alkalommal kissé megbotráncozott azon, hogy hűgát francia színdarabok olvasásán kapta rajta: ű amikor a nevelőnő

megjegyezte, hogy ez csak a francia társalgási nyelv elsajátítása céljából történik, kénytelen volt beérni a magyarázattal. Crawley úr mint diplomata, rendkívül büszke volt arra, hogy jól beszél franciául – mert még volt benne elég világi hiúság –, és nem kis mértékben élvezte a bókokat, amelyekkel a nevelőnő állandóan adózott nyelvtudásának.

Violet kisasszony hajlamai vadabbak, zajosabbak voltak, mint nővére kedvtelése. Tudta, milyen rejtekhelyekre rakják tojásait a tyúkok. Fel tudott mászni a fára, hogy az énekesmadarak fészkeiből elrabolja a pettyes fiókákat. Abban lelte örömét, hogy megnyergelte a kiscsikókat, és benyargalta a mezőket, akár Camilla. Ő volt apjának és a lovászoknak kedvence. Ő volt a szakácsnő szeme fénye s egyúttal rémülete is, mert felfedezte a lekvárosbödönök rejtekhelyét, és megdézsmálta őket, ha hozzájuk férhetett. Nővérével állandó harcban állt. Ha Sharp kisasszony bármilyen csínyt felfedezett, nem mondta el Lady Crawleynak, aki elmondta volna apjuknak, vagy ami még rosszabb, Crawley úrnak: hanem megígérte, hogy nem mondja el, ha Violet jó kislány lesz, és szeretni fogja a nevelőnőjét.

Crawley úrral szemben Sharp kisasszony tiszteletteljes és engedelmes volt. Tanácsát szokta kérni, ha esetleg nem értett meg egy-egy nehezebb francia mondatot, bár édesanyja francia nő volt. Crawley úr ezeket a nehézségeket mindig meg tudta oldani, s azonkívül, hogy ilyen módon segítségére jött a világi irodalomban, volt olyan kedves, hogy kiválasztott néhány komolyabb irányzatú könyvet is Rebecca kisasszony részére, és társalgás közben gyakran intézte hozzá szavait. Sharp kisasszony mértéktelenül csodálta Crawley úr beszédét a Quashimaboo Segítő Társaságban, érdeklődéssel olvasta a malátáról írt röpiratát, és gyakran könnyekig meghatódott esti prédikációin. – Ó, köszönöm, uram – mondta ilyenkor sóhajtva, menny felé emelt tekintettel, amelynek hatására Crawley úr alkalomadtán odáig is leereszkedett, hogy kezet fogott Rebeccával. – Hiába, a vér a döntő – szokta mondani ez a vallásos arisztokrata. – Mennyire megrázák Sharp kisasszonyt a szavaim, holott az itteniek közül senki sincs meghatva. Túl jó vagyok nekik, túl bonyolult, népszerűvé kell tenni a stílusomat. De ő megért. Persze, hiszen az anyja Montmorency lány.

Valóban, úgy látszik, Sharp kisasszony anyai részről ebből a híres családból származott. Azt persze nem mondta meg, hogy az anyja táncosnő volt; ezzel felháborította volna Crawley úr vallásos érzéseit. Hány nemes száműzöttet döntött nyomorba ez a szörnyű forradalom! Rebecca sok történetet mondott el őseiről, amikor már eltöltött egy-két hónapot a családnál; Crawley úr ezek közül néhányat megtalált D'Hozier-nék a könyvtárban fellelhető enciklopédiájában, s ez megerősítette hitét a történetek igazságában, valamint Rebecca előkelő származásában. Arra következtethetünk-e ebből a kíváncsiságból, valamint az enciklopédiában való keresgélésből – vagy arra következtethetünk-e mindebből hősnőnk, hogy Crawley úr érdeklődik iránta? Nem, illetve csak tisztán baráti módon. Vagy nem szögeztük le már, hogy Lady Jane Sheepshanksnek udvarolt?

Egyszer-kétszer felelősségre vonta Rebeccát, amiért kockajátékot játszott Sir Pitt-tel és azt mondta, hogy ez istentelen szórakozás, és Rebecca sokkal hasznosabban töltené el az idejét, ha *Thrupp örökségé-t* vagy *A moorsfieldsi vak mosónő-t*, vagy ehhez hasonló komolyabb természetű művet olvasna. De Sharp kisasszony azt felelte, hogy édesanyja gyakran játszotta ezt a játékot az öreg De Trictrac gróffal és a tiszteletre méltó Du Cornet apáttal, s így mentséget talált erre meg egyéb világi szórakozásokra is.

De a kis nevelőnő nemcsak azzal tette magát hasznossá munkaadójának, hogy kockajátékot játszott a báróval. Sok más módot is talált, hogy a kedvében járjon. Fáradhatatlan türelemmel olvasta át mindazokat a periratokat, amelyeket Sir Pitt Queen's Crawleyba jövetelük előtt Rebecca szórakoztatására kilátásba helyezett. Önként lemásolta a báró számos levelét, s ügyesen kijavította helyesírásukat a legújabb szokásoknak megfelelően. Érdekelte őt minden, ami a birtokra, a majorságra, a parkra, a kertre és az istállókra vonatkozott, és olyan szórakoztató volt a társasága, hogy a báró ritkán indult el nélküle – és persze a gyerekek nélkül – reggeli utáni sétájára. Ilyenkor Rebecca is tanácsokat adott, hogy a bozótos erdőnek melyik fáját kell megnyesni, milyen virággyakat kell felásni, melyik gabonátáblát kell learatni, milyen lovakat kell kocsiba vagy ekébe fogni. Még egy évet sem töltött Queen's Crawleyban, s máris egészen meg-

nyerte a báró bizalmát. A beszélgetés az ebédlőasztalnál most már nem Sir Pitt és Horrocks úr, a komornyik között, hanem szinte kizárólag Sir Pitt és Sharp kisasszony között folyt. Crawley úr távollétében szinte ő volt a ház úrnője, de új, kitüntetett helyzetében is olyan körültekintően és szerényen viselkedett, hogy nem sértette meg a konyha és az istálló tekintélyeit, akikkel szemben magatartása mindig rendkívül szerény és nyájas volt. Tökéletesen más ember volt már, mint az a gőgös, kényes, elégedetlen kislány, akinek korábban megismertük, s természetének ez a megváltozása nagy okosságra, a javulás őszinte vágyára s mindenestre nagy erkölcsi bátorságra vall. Hogy aztán a nyájasságnak és alázatosságnak ezt az új módszerét, amelyet a mi Rebeccánk alkalmazott, vajon a szíve diktálta-e, az majd a történet későbbi folyamából derül ki. A képmutatás egész rendszerét ritkán tudja egy huszonegy éves lény éveken át következetesen alkalmazni. De olvasóim emlékezhetnek rá, hogy hősnőnk, bár éveit tekintve fiatal, élettapasztalatban elég öreg, és írásunk nem érte volna el a célját, ha olvasóink nem fedezték volna föl, hogy igen eszes nőről beszélünk.

A Crawley ház idősebb és ifjabb fia, akár az időjelző házikó úriembere és hölgye, sohasem tartózkodott egyidőben otthon, mert szívből gyűlölte egymást. Ami Rawdon Crawleyt, a drago-nyos tisztet illeti, ő általában véve megvetette az egész kastélyt, s ritkán is tűnt ott fel, kivéve nagynénjének szokásos évi látogatásakor.

Ennek az öreg hölgynek a kiválóságáról már beszéltünk. Hetvenezer fontja volt, és Rawdont jóformán a fiává fogadta. Idősebb unokaöccsét maflának tartotta, utálta és megvetette, Crawley úr viszont nem habozott kijelenteni, hogy nagynénjének lelke menthetetlenül elveszett, azonkívül az volt a véleménye, hogy egy csöppet sem jobbak öccsének túlvilági esélyei sem.

– Istentelen, világias asszony – szokta Crawley úr mondogatni. – Ateistákkal és franciákkal érintkezik. Megborzong a lelkem, ha az ő szörnyű helyzetére gondolok, s arra, hogy még ilyen közel a sírhoz is a hiúság, szabadosság, léhaság és bolondság prédája.

Az öreg hölgy valóban vonakodott meghallgatni Crawley úr esti prédikációit, s amikor Queen's Crawleyban tartózkodott,

Crawley úrnak fel kellett függesztenie szokásos lelkigyakorlatait.

– Hagyd abba a prézsmítálásodat, Pitt, ha Crawley kisasszony megjön – mondta az apja. – Megírta, hogy nem állhatja a prédikációt.

– Ó, uram! És mi lesz a cselédekkel?

– Kössék fel magukat! – mondta Sir Pitt. De fia azt gondolta erre, hogy a felkötésnél még rosszabb is történhetik velük, ha megfosztják őket az ő oktatásának jótéteményétől.

– Igen, kössék fel magukat, Pitt! – válaszolta az apja fiának makacskodására. – Csak nem vagy olyan tökfej, hogy évi három-ezer fontot kiengedsz a család kezéből?

– De mi a pénz, ha a lélekkel hasonlítjuk össze, uram? – folytatta Crawley úr.

– Úgy érted, hogy az öreg hölgy nem neked hagyja a pénzét? – És ki tudja, talán csakugyan ez volt Crawley úr makacskodásának az értelme.

Annyi bizonyos, hogy az öreg Crawley kisasszony megátalkodott bűnös volt. Volt egy kényelmes kis háza a Park Lane-en, és minthogy a londoni idényben túl sokat evett és ivott, Harrogate-ben és Cheltenhamben szokott nyaralni. Ő volt a legvendégszeretőbb és legkedélyesebb öreg Vesta-szűz, s azt mondogatta magáról, hogy szépség volt a maga idejében. (Nagyon jól tudjuk, hogy minden öreg nő szépség volt valaha.) Széplélek is volt, és abban az időben rettenetesen radikális. Élt egy darabig Franciaországban is, ahol állítólag boldogtalan szerelemre ébredt Saint-Just iránt, s később is mindig szerette a francia regényeket, a francia konyhát és a francia borokat. Olvasta Voltaire-t, és kívülről tudta Rousseau-t; könnyelműen beszélt a válásról és erélyesen a nők jogairól. Mindegyik szobájában ott lógott Fox úr képe, s nem vagyok biztos benne, hogy amikor ez az államférfi ellenzékben volt, nem támogatta-e őt. Amikor kormányra jutott, a maga érdemének tulajdonította, hogy áthozta a pártjára Sir Pittet és Queen's Crawley-i képviselőtársát, noha Sir Pitt a derék öreg hölgy fáradozása nélkül, magától is átment volna. Azt szükségtelen is megjegyezni, hogy a nagy whig államférfi halála után Sir Pitt hajlandó volt megváltoztatni nézeteit.

Ez az érdemes öreg hölgy Rawdon Crawleyt már akkor meg-

szerette, amikor az még kisfiú volt. Cambridge-be küldte őt, ellentétben bátyjával, aki Oxfordban tanult, s amikor a fiatal-embert a nevezett egyetem hatósága kétévi ott-tartózkodás után távozásra szólította föl, ő vett számára tiszti rangot a zöldgárdistáknál.

Az ifjú tiszttökéletes és ünnepelt arszlán volt, városszerte ismert dandy. Ökölvívás, hajtóvadászat, ötöslabdajáték és négyesfogat volt akkoriban brit arisztokráciánk nagy divatja. Rawdon Crawley mind e nemes tudományok tudora volt. S bár a királyi testőrség tagja volt, s így nem mutathatta ki vitézségét külföldi szolgálatban, mert az volt a kötelessége, hogy a régensherceg körül legyen, Rawdon Crawley játék közben történt veszekedés kapcsán – mert imádott játszani – már háromszor vívott véres párbajt, és ezekben alaposan bebizonyította halálmegvetését.

– S a halál utáni dolgok megvetését is – jegyezné meg Crawley úr, mennyezet felé fordítva egresszínű szemét. Mindig öccsének lelkére gondolt, meg azoknak a lelkére, akiknek véleménye eltért az övétől; sok komoly ember lel vigaszt ilyesmiben.

A bolondos, romantikus Crawley kisasszony távolról sem rémült meg kedvencének bátorságától, s párbajai után mindig kifizette adósságait. Nem is hallgatta meg a sottogásokat unokaöccsének erkölcseiről.

– Majd kitombolja magát – szokta mondani –, mindenesetre sokkal többet ér, mint az a nyafogó, képmutató bátyja.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Arkádiai egyszerűség

A derék kastélybelieken kívül – akiknek egyszerűsége és édes vidéki tisztasága bizonyára kiemeli a vidéki élet előnyeit a városi élettel szemben – be kell vezetnünk az olvasót a parókiára, rokonaikhoz és szomszédaikhoz, Bute Crawleyhoz és nejéhez.

Nagytiszteletű Bute Crawley úr magas, jól megtermett, vidám, papkalapos férfi volt, sokkal népszerűbb a grófságban, mint bátyja, a báró. Az egyetemen ő volt a „Krisztus Egyháza” kollégium csónakjának vezérevezőse, és kiűtötte a város legjobb ökölvívóit. A boksolás és az atlétika iránt érzett szeretetét megőrizte magánéletében is: húszmérföldnyi körzetben nem volt olyan mérkőzés, verseny, agarászás, regatta, bál, választás, diszebéd, s általában semmiféle jó étkezés az egész grófságban, ahol ő meg nem jelent. Pejkcancáját és egyfogatújának lámpáit meg lehetett néha pillantani a lelkészlaktól néhány tucat mérföldnyire is, valahányszor vacsorát adtak Fuddlestonban, Roxbyben, Wapshot Hallban vagy a grófság nagyurainál, akikkel mind bizalmas barátságban volt. Szép hangja volt, és mindig elénekelte a *Déli szellő, telleges ég* kezdetű dalt, s kurjantásait is kórusban követték, és nagy tapssal üdvözölték. Pepita kabátjában ott lovagolt a falkavadászatokon, s a grófság legjobb horgászai közé tartozott. Felesége, a kis termetű, fürgé papné, írta ennek az érdemes egyházi férfinak szentbeszédeit. Crawleynénak házias hajlamai voltak, s többnyire a házat őrizte lányaival együtt, ezért hát feltétlen hatalommal uralkodott a paplakban, de azon kívül bölcsen teljes szabadságot adott férjének. Jöhetett-mehetett, ahogy neki tetszett, s annyiszor vacsorázhatott házon kívül, ahányszor csak a szeszélye megkívánta, mert Crawleyné takarékos asszony volt, és ismerte a portói bor árát. Amióta Bute-né

megszerezte magának az ifjú Queen's Crawley-i lelkészt – ő maga jó családból való volt, néhai Hector MacTavish alezredes lánya, s ő meg az anyja is megjátszották és megnyerték Bute-ot Harrowgate-ben –, okos és takarékos felesége lett urának. De hiábavaló volt minden gondoskodása: a lelkész mindig el volt adósodva. Legalább tíz évbe telt, amíg meg tudta fizetni még apja életében összegyűlt egyetemi adósságait. Alighogy ettől a tehertől megszabadult, 179.-ben egy húszfontosokba menő fogadás során százat tett egyre Kenguru ellen, aki megnyerte a derbyt. A lelkész kénytelen volt pénzt felvenni uzsorakamatra, és azóta is ezzel az adóssággal küszködött. Nővére száz-száz fonttal olykor kisegítette őt, de öccsének persze legfőbb reménye nővérének halála volt, mert „a fenébe is – szokta mondogatni –, Matildnak rám *kell* hagynia a fele vagyonát”.

Úgyhogy a bárónak és öccsének minden oka megvolt rá, hogy annyira haragban legyenek, amennyire csak fivérektől telik. Sir Pitt számtalan családi pénzművelet során megrövidítette Bute-ot. Az ifjabb Pitt nemcsak hogy nem vadászott, de nagybátyjának orra elé imaházat építtetett. Mindenki tudta, hogy Rawdonnak kilátása van Crawley kisasszony vagyonának oroszlánrészére. Ezek a pénzügyek, ezek az életre-halálra menő spekulációk, ezek a csendes csaták az örökségek zsákmányáért általában nemigen növelik a testvéri szeretetet a Hiúság Vásárában. Magam is tudok róla, hogy egy ötfontos bankjegy tönkretette két fivér fél évszázados vonzalmát, és csak bámulni tudok, ha arra gondolok, milyen szép és tartós dolog is a szeretet a nagyvilági emberek között.

Elképzelhetetlen, hogy Bute Crawleyné ne figyelt volna fel, amikor olyan személyiség, mint Rebecca, megérkezett Queen's Crawleyba, és fokozatosan megnyerte ott mindenkinek a jóindulatát. Az a Bute-né, aki tudta, hány napig eszik ugyanazt a vesepecsenyét a kastélyban, mennyi fehérnemű került a nagymosásba, hány őszibarack termett a déli oldalon, hány adag orvosságot vett be betegségének idején a ház úrnője, mert az ilyesmit bizonyos vidéki emberek feszült érdeklődéssel figyelik – szóval ez a Bute-né nem térhetett napirendre a kastélybeli nevelőnő fölött anélkül, hogy föl ne kutatta volna mindazt, ami élettörténetére és jellemére vonatkozott. A paplak és a kastély

cseíedei mindig jól megértették egymást. Előbbi helyen mindig akadt a konyhában egy jó pohár sör a kastélybeliek számára, akiknek általában kevés innivaló jutott – aminthogy a nagytiszteletű asszony pontosan tudta, mennyi maláta jut minden hordó sörre a kastélyban. A kastély és a paplak személyzete között éppen úgy voltak rokoni kapcsolatok, mint gazdáik között, s e csatornákon keresztül mindkét család tökéletesen kiismerte magát egymás dolgaiban. Ezt egyébként általános érvényű megjegyzésnek is elfogadhatjuk. Ha jó barátságban vagy a testvéreddel, közönyös neked, mit csinál, mit nem. De ha összevesztek, akkor ismered minden kiadását és bevételét, mintha csak kirendelt kémje lennél.

Rebecca, megérkezése után, csakhamar rendszeres helyet foglalt el azokban a jelentésekben, amelyeket Crawleyné a kastélyból kapott. Ezek a jelentések ilyeneket tartalmaztak: „A fekete disznót levágták – x fontot nyomott –, a szalonnát besózták, vacsorára aprólékpuding és disznóláb. Cramp úr megjött Mudburyből. Sir Pitt arról beszélt vele, hogy John Blackmore-t lecsukatják – Pitt úr az imaházban (leírva, kik voltak még jelen) – a lady, mint rendesen – a fiatal hölgyek a nevelőnővel.”

Aztán jöttek a hírek: „Az új nevelőnő ritka ügyesen viselkedik – Sir Pitt nagyon kedves hozzá – Crawley úr is – elméldéseket olvas fel neki.”

– Micsoda elvetemült boszorkány! – mondta a mohó, mozgékony, sötét arcú kis Bute Crawleyné.

Végül arról érkeztek hírek, hogy a nevelőnő mindenkit az ujjja köré tekert már, ő írja Sir Pitt leveleit, intézi az ügyeit, csinálja az elszámolásait, utána igazodik az egész család, az úrnő, Crawley úr, a lányok és mindenki – mire Crawleyné kijelentette, hogy ez egy ravasz kis cafka, és szörnyű szándékai vannak. Így hát a kastély eseményei szolgáltatták legfőbb anyagát a paplak társalgásának, és Bute-né villogó szeme kifürkészett mindent, ami az ellenség táborában történt – mindent, sőt még sokkal többet.

Bute Crawleyné Pinkerton kisasszonynak, Chiswick Mall
Queen's Crawley, Parókia, December

Igen tisztelt Kisasszony, sok éve elmúlt annak, hogy az Ön felbecsülhetetlen oktatásának gyönyörében részesültem, de mindig a legszeretőbb és legtiszteltettebb érzésekkel gondolok vissza Pinkerton kisasszonyra és a kedves Chiswickre. Remélem, egészsége kifogástalan. A világ és a nevelésügy még sok sok évig nem mondhat le Pinkerton kisasszonyról. Amikor nemrég barátnőm, Lady Fuddlestone megemlítette, hogy nevelőnőre van szüksége kedves lányai mellé (én magam túlságosan szegény vagyok ahhoz, hogy az enyéim mellé nevelőnőt fogadjak, de hát nem Chiswickben nevelkedtem-e magam is?), így kiáltottam: „Kitől kérjünk tanácsot, ha nem a kiváló, a páratlan Pinkerton kisasszonytól?” Szóval igen tisztelt Kisasszony, vannak-e Önénél előjegyzésben olyan ifjú hölgyek, akiknek szolgálatát az én kedves barátnőm és szomszédnőm igénybe vehetné? Biztosítom róla, hogy csak olyan nevelőnőt vesz fel, akit Ön ajánl neki.

Az én drága uram azt szokta mondani, hogy szeret minden, ami Pinkerton kisasszony intézetéből jön. Bárcsak bemutathatnám őt és szeretett lányaimat ifjúkori barátnőmnek, akit annyira csodált hazánk nagy enciklopédiai rója! Crawley úr arra kér, mondjam meg Önnek, hogy reméli, ha Ön valaha is Hampshire-be utazik, megtisztelti jelenlétével a mi falusi parókiánkat. Ott él szerényen, de boldogan

szerető és hálás tanítványa
Martha Crawley

Ui. Crawley úr bátyja, a báró, akivel sajnos nem élünk olyan egyetértésben, mint testvérekhez illik, nevelőnőt fogadott a kislányai mellé, aki, azt hallom, olyan szerencsés, hogy Chiswickben tanulhatott. Mindentélét hallok róla, s minthogy a leggyöngédebb érdeklődéssel viseltetem drága kis unokahúgaim iránt, akiket a családi viszály ellenére is gyerekeim között szeretnék látni, és minthogy szeretnék figyelmes

lenni Önnek minden növendékéhez, tegye meg nekem, drága Pinkerton kisasszony, hogy mondja el nekem e fiatal hölgy egész élettörténetét, mert az Ön kedv éért buzgón óhajtanék vele megbarátkozni. – M. C.

Pinkerton kisasszony Bute Crawleynének
Johnson Intézet; Chiswick, 18.. december

Igen tisztelt Asszonyom, van szerencsém elismerni kedves levelének vételét, és azonnal válaszolok rá. Aki olyan nehéz állást foglal el, mint én, annak legszebb jutalma, ha arról győződik meg, hogy anyai gondosságát megfelelő érzésekkel viszonozzák. Ilyen jutalom számomra, ha a tiszteletre méltó Bute Crawleynéban felismerhetem egyik kitűnő, régi tanítványomat, az élénk és tőkéletes Martha MacTavish kisasszonyt. Olyan szerencsés vagyok, hogy az Ön iskolatársai közül soknak a lányai ez idő szerint az én intézetemben tanulnak – milyen öröm volna számomra, ha az Ön szeretett ifjú hölgyeinek is szükségük volna az én oktató felügyeletemre!

Lady Fuddlestonnak tiszteletteljes üdvözlétemet küldöm, és van szerencsém levélbelileg bemutatni a ladynek két barátnőmet, Tuffin kisasszonyt és Hawky kisasszonyt.

Ezeknek az ifjú hölgyeknek mindegyike tőkéletesen felkészült arra, hogy a görögöt, latint és a héber nyelv elemeit tanítsa, valamint matematikát, történelmet, spanyol, francia, olasz nyelvet és földrajzot, zenét, éneket és zongorát, táncot táncmester segítsége nélkül, továbbá oktatást adhatnak a természettudomány elemeiből is. Mindketten jártasak a földgömb kezelésében. Mindezekhez Tuffin kisasszony, aki néhai nagytiszteletű Thomas Tuffin úrnak, a cambridge-i Corpus Kollégium tudósának lánya, a szír nyelvet és az alkotmányjogot is taníthatja. De minthogy csak tizennyolc éves, és rendkívül tetszetős megjelenésű, ez a fiatal hölgy talán nem felelne meg Sir Huddleston Fuddleston családjának.

Letitia Hawky kisasszony megjelenése nem nagyon előnyös. Huszonkilenc éves, arca himlőhelyes. Lába kissé sánta, haja vörös, szeme kissé keresztben áll. Erkölcsei és vallási

erényekben mindkét hölgy bővelkedik. Fizetési igényük természetesen érdemeikkel arányos.

Leghálásabb üdvözlétemet küldöm nagytiszteletű Bute Crawley úrnak és maradok,

igen tisztelt Asszonyom
hűséges és alázatos szolgálója,
Barbara Pinkerton

Ui. Az említett Sharp kisasszony, aki Sir Pitt Crawley báró; parlamenti tag házában nevelőnő, tanítványom volt, és semmi rosszat nem mondhatok róla. Külseje kellemetlen, de hát a természet művét nem helyesbíthetjük, s bár szülei rossz híreiek voltak (apja többször csődbe került festő volt, anyja pedig, mint azóta rémülettel hallottam, balett-táncosnő), de tehetsége figyelemre méltó, és most sem bánhatom meg, hogy annak idején irgalomból magamhoz fogadtam. Csak attól félek, hogy anyja erkölcsi szemléletét – anyjáról azt mondták nekem, hogy francia grófnő, akinek a forradalom borzalmai elől kellett menekülnie, de mint azóta megtudtam, a legalacsonyabbrendű és erkölcsű személyiség volt –, szóval, hogy anyja szemléletét örökölhette ez a boldogtalan fiatal nő, akit mint a társadalomból kiközösített lényt vettem magamhoz. Erkölcsi nézeteiben (azt hiszem) nem akadt kifogásolnivaló, és bizonyos vagyok benne, hogy semmi veszély nem fenyegeti őt e tekintetben a kiváló Sir Pitt Crawley előkelő és választékos körében.

Rebecca Sharp kisasszony Emília Sedley kisasszonynak

Az elmúlt hetekben nem írtam az én szeretett Emiliámnak, mert mi újságot is mondhattam volna neki erről az Unalomkastélyról, amint elkereszteltem. Vagy mit is érdekel téged, hogy jó volt-e a tehérrépa-termés vagy rossz, hogy mennyit nyomott a hizott sertés, és hogy jobban tejel-e a tehén a csalamádétól? Amióta legutoljára írtam, minden nap csakolyan volt, mint az előző vagy a következő. Reggeli előtt séta Sir Pitt-tel meg a kis kopójával, reggeli után tanulás (már amilyen) a tanulószobában, azután pörökről, bérletekről, szénbá-

nyákról, csatornákról szóló akták írása, olvasása, megbeszélése Sir Pitt-tel, akinek a titkárnője lettem. Ebéd után Crawley úr prédikációja vagy kockajáték a báróval; mindkét szórakozást egyforma közönnnyel nézi az asszonyom. Most ugyan valamivel érdekesebbé vált, mert nemrégén megbetegedett, és a betegsége új látogatót hozott a kastélyba, egy fiatal orvos személyében. Igen, édesem, egy fiatal nőnek sohasem szabad kétségbeesnie. Ez a fiatal orvos tudtára adta egy bizonyos barátnőnek, hogy ha az hajlandó lenne felvenni a Glauberné nevet, díszére válhatna az orvoslaknak! Azt mondtam erre a szemtelenségre, hogy éppen elég dísz ott az aranyozott mozsár meg a mozsártörő. Mintha csak bizony arra születtem volna, hogy egy vidéki orvos felesége legyek! Glauber úr ettől a kosártól meglehetősen elkedvetlenedve tért haza, de azután lázcsillapítót vett be, és most már teljesen felépült. Sir Pitt nagyon helyeselte elhatározásomat; azt hiszem, sajnálná, ha el kéne veszítenie kis titkárnőjét. A vén gazember talán szeret is engem, már amennyire a természeténél fogva szeretni tud valakit. Még hogy férjhez menjek, s hozzá egy vidéki patikushoz, azután, hogy... Nem, nem, az ember nem felejtetheti el oly hamar régi kapcsolatait, amiről azonban nem akarok többet beszélni. Térjünk vissza az Unalom-kastélyba.

Egy idő óta különben már nem is Unalom-kastély. Tudod-e, drágám, hogy Crawley kisasszony megérkezett kövér lovaival, kövér spanieljével – a nagy és gazdag Crawley kisasszony, a hetvenezer fontjával és annak ötszázalékos kamataival, akit, jobban mondva, a mi t mind a két fivére imád. Nagyon vérmesen, gutaütésesen fest a drága lélek, nem csoda, hogy a fivérei féltik őt. Látnod kellene, hogyan vetélkednek egymással, amikor meg kell igazítani a vánkását, vagy átnyújtani a kávéját!

– Ha idejövök vidékre – mondja, mert van benne humor –, a talpnyalómat, Briggs kisasszonyt, otthon hagyom. Itt két fivérem személyében két talpnyalóm is van, és ugye, drágám, milyen kedves fiúk?

Ha lejön vidékre, kastélyunk tárva-nyitva áll, és legalább egy hónapig azt lihetnéd, hogy az öreg Sir Walpole feltámadt. Vacsorákat adunk, kihajtatunk a négyestogaton, a lakájok fel-

öltik legújabb, kanáriszínű libériájukat, és úgy isszuk a francia vörös bort és pezsgőt, mintha mindig ehhez szoktunk volna. Még a tanulószobába is viaszgyertyát kapunk, és befűtenek, hogy megmelegedhessünk. Lady Crawleynak fel kell öltenie legragyogóbb borsózöld ruháját, az én növendékeim pedig leveszik vastag cipőjüket, szűk, régi, skót köpenyüket, és selyemharisnyát meg muszlinruhát hordanak, ahogy az előkelő bárókisasszonyokhoz illik. Rose tegnap szomorú állapotban került haza: a wiltshire-i koca – ez a kedvence – legázolta és tönkretette gyönyörű, világoslila selyemruháját. Ha ez egy héttel előbb történik, Sir Pitt szörnyen káromkodik, jól megpofozza, és egy hónapig kenyéren és vizen tartja szegény teremtetést. Most csak annyit mondott: – Majd adok én neked, kisasszony, ha elment a nagynénéd – és nevetett a baleseten, mintha mindennapos dologról lenne szó. Reméljük, hogy haragja elpárolog Crawley kisasszony elutazása előtt. Legalábbis Rose kisasszony érdekében ezt remélem. Milyen elbűvölően tud egyeztetni és békíteni a pénzt!

Crawley kisasszonynak és hetvenezer fontjának másik csodálatos hatása a két Crawley fivér viselkedésében nyilvánul meg. A báróról és a papról beszélek, nem a mi fivéreinkről, hanem erről a kettőről, aki egész évben gyűlöli egymást, de karácsonyra szerető testvérek lesznek. Múlt évben megírtam neked, hogy ez a rettenetes lóversenyző lelkész otrombán ki szokott prédikálni bennünket a templomban, és hogy Sir Pitt feleletképpen végighortyogja a szentbeszédet. Ha Crawley kisasszony megérkezik, hallani sem lehet veszekedésről, a kastély ellátogat a paplakba és viszont. A lelkész és a báró a legnyájasabb modorban beszélgetnek el a disznókról, vadorzókról és a grófság ügyeiről, és minden veszekedés nélkül poharazgatnak egymással. Crawley kisasszony tudniillik hallani sem akar viszályukról, és esküdzik, hogy ha megbántják őt, akkor a shropshire-i Crawleykra hagyja a pénzét. Ha ezek a shropshire-i Crawleyk okos emberek lennének, azt hiszem, így is megkaphatnák az örökséget, de a shropshire-i Crawley is lelkész, akár a hampshire-i unokafivére, és Crawley kisasszonyt, aki egy dührohamában odamenekült esztelen fivéreirel, halálosan megsértette valamilyen nagyképű erkölcsi meg-

jegyzésével. Azt hiszem, ragaszkodott hozzá, hogy az ő házában imádkozni kell.

Ha Crawley kisasszony megérkezik, becsukjuk imakönyveinket, és Pitt úr, akit utál, helyesebbnek tartja, ha beköltözik a városba. Az ifjú dandy viszont – azt hiszem, arszlánnak nevezik az ilyet –, szóval Crawley kapitány megjelenik. Feltételezem, hogy szeretnéd megtudni, miféle ember.

Hát nagyon ifjú dandy, hat láb magas, nagy hangan beszél, sokat káromkodik, és hajkurássza a cselédeket, akik mégis imádják, mert bőkezűen bánik a pénzével, és az inasok és szolgák mindent megtennének érte. Múlt héten a vadörök kis híján megöltek egy végrehajtót és a segédjét, akik Londonból jöttek, hogy letartóztassák a kapitányt. Meglátták, amint a park körül leselkednek, rajtuk ütöttek, megverték és mint vadorzókat, le is akarták puffantani őket, de a báró közbelépett.

Úgy látom, a kapitány szívből megveti apját, vén parasztnak, vén bugrisnak, vén szalonnarágónak mondja, és számtalan, ehhez hasonló szép elnevezéssel illeti. Szörnyű híre van a hölgyek között. Magával hozza vadászpajtásait, együtt mulat a grófság földesuraival, azt hívja meg vacsorára, aki neki tetszik, és Sir Pitt egy szót sem mer ellene szólni, mert fél, hogy megbántja Crawley kisasszonyt, és nem kapja meg az örökséget, ha majd a húgát megüti a guta.

Elmondjam neked, mivel bókolt nekem a kapitány? El kell mondanom, olyan kedves. Egyik este táncoltunk egy kicsit; ott volt Sir Huddleston Fuddleston a családjával, Sir Giles Wapshot és ifjú hölgyei, és nem is tudom, ki még. Egyszer csak meghallom, amint ezt mondja: – Szavamra mondom, csinos kis csikó! – és ezzel a te alázas szolgádra célzott. Aztán abban a megtiszteltetésben részesített, hogy két kontratáncot velem táncolt. A fiatal földesurakkal jól mulat, együtt iszik, fogad, lovagol, és beszél velük, vadászatról, de azt mondja, hogy a vidéki lányok unalmasak, és nem hiszem, hogy ebben nagyon téved. Látnád csak, milyen megvetéssel néznek engem, szegénykét! Mialatt táncolnak, én a zongoránál ülök, és szerényen kísérem őket, de egyik este, amikor eléggé kivörösödve átjött a kapitány az ebédlőből, s látta, hogy engem erre hasz-

nálnak fel, hangosan káromkodott, és kijelentette, hogy én vagyok a legjobb táncosnő a szobában, és nagyban esküdözött, hogy elhozatja a hegedűsöket Mudburyből.

– No, majd én eljátszom egy kontratáncot – mondta erre Bute Crawleyné, nagyon készségesen. Kicsi, barna képű, kissé görbe hátú és nagyon csillogó szemű öregasszony, turbánnal a fején. És miután a kapitány és a te szegény kis Rebeccád eltáncolt egy táncot, hinnéd-e, hogy Crawleyné megtisztelt az-zal, hogy megdicsérte a lépéseimet? Ilyesmiről még senki sem hallott. A gögös Bute Crawleyné, Tiptottf gróf elsőági unoka-húga, aki nem hajlandó odáig leereszkedni, hogy Lady Crawleyt meglátogassa, kivéve, ha sógornője itt jár. Szegény Lady Crawley! E mulatozás alatt ő többnyire fent van az emeleten, és szedi a porokat.

Bute-né hirtelen nagyon megkedvelt engem. – Kedves Sharp kisasszony – így szólt –, miért nem hozza el egyszer a kislányokat a parókiára? Unokatestvéreik olyan boldogok lennének, ha láthatnák őket. – De én tudom, mi a célja. Signor Clementi nem ingyen tanított minket zongorázni, Bute-né pedig most potya zongoratanárnőt akar a gyermekei mellé. Úgy látok a ravaszságán, mintha elmondta volna őket, de azért elmegyek hozzá, mert eltökéltem, hogy megkedveltetem magamat – hát nem kötelessége ez egy szegény nevelőnőnek, aki-nek se barátja, se pártfogója ezen a világon? A lelkeszné el-halmazott bókokkal tanítványaim előmenetele miatt, és nyilván azt hitte, hogy ezzel meghatja a szívemet a szegény, egyszerű falusi lélek. Mintha engem érdekelnének a tanítványa-
nyaim!

Édes Emiliám, azt mondják, hogy a te indiai muszlinod meg a rózsaszínű selyemruhád nagyon jól áll nekem. Most már bizony eléggé elhordtam őket, de hát, ugye, mi, szegény lá-nyok, nem engedhetünk meg magunknak des fraiches toilettes-et?¹ Ó, ha tudnád, milyen boldog vagy, hogy csak el kell hajtatnod a St. James Streetre, és édesanyád megvesz neked mindent, amit kérsz tőle. Isten veled, te legédesebb kislány, te.

Szerető Rebeccád

¹ A legfrissebb toaletteket. (francia)

Ui. Bárcsak láttad volna a Blackbrook kisasszonyok arcát – Blackbrook tengernagy lányai, szép ifjú hölgyek, londoni ruhákban –, amikor Rawdon kapitány engem kért fel.

Amikor Bute Crawleyné, akinek ravaszkodásán a mi okos Rebeccánk oly hamar átlátott, kicsalta Sharp kisasszonytól az ígéretet, hogy a tanítványaival együtt meglátogatja őt, megkönyékezte a mindenható Crawley kisasszonyt is, hogy tegye meg a szükséges lépéseket Sir Pittnél. A jólelkű öreg hölgy, aki nemcsak azt szerette, ha ő maga vidám, hanem körülötte is mindenki vidám és boldog, megörült ennek a gondolatnak, és hajlandó volt létrehozni a kiengesztelődést, és feltámasztani a bensőséges viszonyt a két fivér között. Ezért hát megállapodtak abban, hogy mindkét család ifjúsága gyakrabban fogja látogatni egymást a jövőben. Ez a barátság, persze, addig tartott, amíg a kedélyes öreg békeközvetítő közöttük maradt, s a jó viszonyt őrizte.

– Miért hívtad meg ebédre azt a bitang Rawdon Crawleyt? – kérdezte feleségétől a lelkész, miközben hazafelé mentek a parkon át. – Ki nem állhatom ezt a fickót. Úgy néz le ránk, vidékiekre, mintha négerek lennénk. Nem nyugszik addig, ameddig föl nem bontom neki sárga pecsètes boromat, azt, amelynek palackja tiz shillingembe van, hogy a fene enné meg. Azonkívül is pokoli alak, kártyás, részeges, kicsapongó. Párbanban lelőtt egy embert, nyakig úszik az adósságban, és kiforgatott minket Crawley kisasszony vagyonának java részéből. Waxy azt mondja, hogy – itt a lelkész öklét rázta a hold felé, és káromkodásfélét hallatott, aztán mélabús hangon tette hozzá – ötvenezret hagyott rá a végrendeletében, és osztozkodáskor nem lesz több harmincnál.

– Azt hiszem, végét járja – mondta a lelkész felesége –, egészen vörös volt az arca, mikor a vacsorától felálltunk, kénytelen voltam kibontani a fűzőjét.

– Hét pohár pezsgőt ivott meg – mondta halkan a nagytiszteletű úr –, és vacak egy pezsgő, amivel a bátyám megmérgez bennünket, de nektek, nőknek, soha sincs fogalmatok róla, hogy mit isztok.

– Nekünk semmiről sincs fogalmunk – felelte Bute Crawleyné.

– Vacsora után cseresznyepálinkát ivott – folytatta a nagytiszteletű úr –, a kávéjához meg narancslikőrt. Egy ötfontos bankjegyért sem innék belőle egy pohárával sem: kiégetné a szívemet. Nem bírja sokáig, mondom, hogy a végét járja, rámegegy a húsa meg a vére. Ötöt teszek kettő ellen, hogy Matild egy éven belül elpatkol.

Ilyen magasztos gondolatokba bocsátkozott, azután eszébe jutottak az adósságai meg Jim fia az egyetemen, Frank pedig Woolwichban, és négy lánya, akik, szegénykéek nem voltak éppen szépségek, és egy pennyt sem kapnak azon kívül, ami a nagynénjük után marad rájuk. A lelkes és felesége egy darabig szótlanul mentek egymás mellett.

– Pitt nem lehet olyan pokoli gazember, hogy eladja a parókia betöltésének jogát, és az idősebbik fia, az a mafla metodista, a parlamentbe akar jutni – folytatta kis szünet után Crawley úr.

– Sir Pitt Crawley mindenre képes – felelte a papné. – Rá kell bírnunk Crawley kisasszonyt, ígértesse meg vele, hogy James kapja meg a parókiát.

– Pitt hajlandó mindent megígérni – válaszolt Sir Pitt öccse. – Amikor apám meghalt, azt is megígérte, hogy kifizeti egyetemi adósságaimat. Megígérte, hogy felépítteti a parókia jobb szárnyát. Megígérte, hogy nekem engedi át Jibb szántóföldjét és négyholdas legelőjét. No, szépen megtartotta az ígéreteit! És ennek az embernek a fiára, arra a bitang, kártyás, szélhámos, gyilkos Rawdon Crawleyra hagyja Matild a pénze javát! Én mondom neked, nem keresztényi dolog ez, szavamra mondom, hogy nem. Ebben az aljas kutyában meg lehet találni minden bűnt, kivéve a képmutatást, mert az teljes egészében a bátyjának jutott.

– Csitt, drága szerelmem, Sir Pitt földjén járunk – szólt közbe a felesége.

– Én mondom neked, Crawleyné, hogy megvan benne minden bűn. Ne vitatkozzon velem, asszonyom, hát nem lőtte le Marker kapitányt? Nem fosztotta ki a Kókuszdiófában Lord Dovedale-t, és nem avatkozott-e bele az ökölvíadalba Bill Soames és a cheshire-i bajnok között, ami által negyven fontot vesztettem? Nagyon jól tudod, hogy megtette. Ami pedig a nőket illeti, hiszen hallottad, hogy énelőttem, a saját hivatali szobámban...

– Az ég szerelmére, Crawley – szólt közbe a hölgy –, kimélj meg a részletektől.

– És ezt a gazembert hívod meg a házádba! – folytatta a kétségbeesett lelkész. – Te, fiatal gyerekek anyja, egy anglikán lelkész felesége, szavamra, ez már sok!

– Buta Crawley, te buta vagy – szólt megvetően a papné.

– Buta vagy nem buta... nem is mondom, Martha, hogy olyan okos vagyok, mint te, ezt sohasem mondtam, de Rawdon Crawleyval nem akarok találkozni, az biztos. Átmegyek Huddlestonhoz, igen, átmegyek, és megnézem a fekete agarát, és futatom ellene Lancelot-t, és ötven fontot teszek ellene. Ellene vagy bármely kutya ellen Angliában, de nem akarok találkozni azzal a vadállati Rawdon Crawleyval.

– Crawley, te becsíptél, mint rendesen – válaszolta a felesége, és másnap reggel, amikor a lelkész felébredt, és higitott sört kért, emlékezetébe idézte azt az ígéretét, hogy szombaton meglátogatja Sir Huddleston Fuddlestont, s minthogy a lelkész tudta, hogy ebből görbe éjszaka lesz, megállapodtak abban, hogy majd csak vasárnap reggel nyargal haza, hogy idejében ott legyen a templomban. Ebből látható, hogy a Crawley egyház-község hívei éppen olyan szerencsések voltak a földesuruk, mint a papjuk tekintetében.

Crawley kisasszony nem sok időt töltött még a kastélyban, s Rebecca varázsereje már éppúgy megnyerte ennek a jólelkű londoni életművésznőnek a szívét, mint azokat a falusi ártatlanságokat, akiket leírtunk. Egyik nap, amikor szokott sétakocsizására indult, helyesnek tartotta elrendelni, hogy „az a kis nevelőnő” kísérje őt Mudburybe. Mire visszatértek, Rebecca már meghódította őt, mert négyszer is megnevettette, és végig mulattatta egész kis utazásuk alatt.

– Hogy Sharp kisasszony ne üljön a mi asztalunknál? – mondta Sir Pittnek, aki díszvacsorát rendezett, és meghívta rá a szomszédos bárókat. – De édes lelkem, hát azt hiszed, hogy majd a csecsemőápolásról beszélek Lady Fuddlestonnal, vagy jogi kérdésekről vitatkozom azzal az öreg gúnárral, Sir Giles Wapshottal? Ragaszkodom hozzá, hogy Sharp kisasszony is megjelenjék. Maradjon csak Lady Crawley odafent, ha nincs elég

hely, de hogy a kis Sharp kisasszony!... Hiszen ő az egyetlen ember az egész grófságban, akivel beszélgetni lehet.

Persze, ilyen határozott utasítás után Sharp kisasszony, a nevelőnő, parancsot kapott, hogy odalent ebédeljen a fényes társasággal.

S mikor Sir Huddleston ünnepélyesen és szertartásosan bevettette Crawley kisasszonyt az ebédlőbe, és éppen helyet akart foglalni mellette, az öreg hölgy élesen felkiáltott:

– Becky Sharp! Sharp kisasszony, jöjjön, üljön mellém, és szórakoztasson. Sir Huddleston pedig üljön Lady Wapshot mellé.

Az estély befejeztével, amikor a kocsik már elgördültek, a telhetetlen Crawley kisasszony így szólt:

– Jöjjön fel az öltözőmbé, Becky, hadd szóljuk meg a társaságot – amit a két barátnő együttes erővel tökéletesen el is végzett. Az öreg Sir Huddleston végigszuszogta a vacsorát, Sir Giles Wapshotnak egészen különleges módszere van arra, hogy zajosan szűrcsölje levesét, a felesége pedig hunyorgat a bal szemével. Mindezt Becky csodálatos módon tudta gúnyolni és utánózni, éppen úgy, mint az esti társalgást is: a politikát, a háborút, az üléseket, s mindazokat a nehézkes és unalmas témákat, amelyekről vidéki urak beszélgetni szoktak. Ami pedig a Wapshot kisasszonyok toalettjeit és Lady Fuddleston híres sárga kalapját illeti, Sharp kisasszony, hallgatóságának nagy mulatságára, darabokra tépte őket.

– Maga igazi *trouvaille*,² édesem – mondta Crawley kisasszony. – Bár velem jöhetne Londonba, csakhogy magát nem tudnám úgy céltáblámnak használni, mint a szegény Briggs kisasszonyt. Nem, nem, maga ravasz kis teremtés, maga nagyon eszes ahhoz. Ugye, Firkinné?

Firkinné, aki a Crawley kisasszony fején levő csekély hajmaradékot fésülgette, fölvetette fejét, s arcán a gyilkos gúny kifejezésével így szólt: – Azt hiszem, a kisasszony nagyon is okos. – Firkinnében megvolt az a természetes féltékenység, amely minden tisztességes asszony legfontosabb tulajdonságai közé tartozik.

Sir Huddleston Fuddleston visszautasítása után Crawley kis-

² Lelemény, felfedezés, talált kincs. (francia)

asszony elrendelte, hogy ezentúl mindennap Rawdon Crawley vezesse őt az ebédlőbe, és Becky hozza utána a párnát, vagy pedig Becky támogassa, és Rawdon kövesse őket a vánkossal.

– Nekünk egymás mellett kell ülnünk – mondogatta. – Mi hárman vagyunk az egyedüli keresztények az egész grófságban. – Be kell vallani, hogy ebben az esetben a vallásos érzület nagyon alacsony színvonalon állt Hampshire grófságban. De Crawley kisasszony amellett, hogy ilyen vallásos volt, szélsőségesen szabadelvű nézeteket is vallott, s mindig megragadta az alkalmat, hogy azokat a napnál világosabban ki is fejezze.

– Mit ér a születés, drágám? – mondta Rebeccának. – Nézze meg Pitt bátyámat, nézze meg Huddlestonékat, akik itt éltek már II. Henrik korában is. Nézze meg azt a szegény Bute-ot a parókián. Melyikük ér fel magával műveltség vagy jólneveltség tekintetében? Magával... Még a szegény jó Briggs kisasszonnyal, a társalkodónőmmel, vagy Bowlsszal, a komornyikkal sem érnek fel. Maga, édesem, valóságos eszménykép, igazi kis drágakő, több esze van, mint a fél grófságnak. Ha az érdem megkapná a jutalmát, magának hercegnőnek kellene lennie... De nem, hercegnőknek egyáltalán nem kellene lenniük. Senkinek sem szabadna maga fölött állnia, és én, édesem, minden tekintetben magammal egyenlőnek tekintem magát, és... Rakjon csak egy kis szenet a tűzre, drágám... és nem tűznél fel és alakítaná át ezt a ruhámat? Hiszen maga annyira ért hozzá.

Így ugráltatta ez az öreg emberbarát a vele egyenrangú emberi lényt, percnyi szeszélyei szerint, átalakíttatta vele a ruhát, s amikor már lefeküdt, elalvás előtt minden este francia regényeket olvastatott fel Rebeccával.

Ebben az időben, ahogy néhány idősebb olvasóm tán vissza is emlékszik rá, az előkelő világot nagy izgalomba hozta két esemény, amely – mint az újságok mondani szokták – nagy feladatot rótt Justitia szolgálra. Shafton zászlós megszöktette Lady Barbara Fitzurse-t, Bruin gróf lányát és örökösét; a szegény Vere Vane pedig, egy úriember, aki negyvenéves koráig tiszteletre méltó jellem volt, és nagy családot tartott el, hirtelen botrányosan elhagyta otthonát egy színésznő, Rougemont asszony kedvéért, aki hatvanöt éves volt ekkor,

– Lord Nelson jellemében is ez volt a legszebb – mondta erre Crawley kisasszony. – Pokolra ment egy asszonyért. Abban a férfiban, aki ilyet tesz, *kell* valami értéknek lenni. Imádok minden esztelen házasságot, de tudja, mit szeretek a legjobban? Ha egy nemesember elveszi egy molnár lányát, ahogy Lord Flowerdale tette. Az ilyesmitől minden nő megdühödik. Bár csak valami nagy ember megszöktetné magát, drágám, hiszen elég szép hozzá.

– Két postakocsissal! Ó, gyönyörű lenne! – sóhajtott Rebecca.

– Utána pedig azt szeretem a legjobban, ha egy szegény fiú megszöktet egy gazdag lányt. Semminek sem örülnék annyira, mint ha Rawdon megszöktetne valakit.

– Gazdag valakit vagy szegény valakit?

– Ugyan, maga liba! Rawdonnak egy shillingje sincs azon kívül, amit én adok neki. Szegény fiú *crible de dettes*³ Rendbe kell hozni az anyagi helyzetét, és érvényesülnie kell a világban.

– Nagyon okos? – kérdezte Rebecca.

– Hogy okos-e, édesem? Semmiről a világon nem tud a lovain, az ezredén és a kártyán kívül. De érvényesülnie kell, olyan elragadóan romlott. Tudja-e, hogy megölt egy embert? Egy megbántott apával szemben pedig megelégedett annyival, hogy csak a kalapját lyukasztotta keresztül. Az ezrede imádja őt, Wattier-nél és a Kókuszdiófában pedig esküsznek rá a fiatalemberek.

Amikor Rebecca Sharp kisasszony leírta szeretett barátnőjének a Queen's Crawley-i kis bált, s hogy mi módon tüntette ki őt első ízben Crawley kapitány, akkor – bármilyen furcsa is – nem számolt be egészen pontosan a tényekről. A kapitány már azelőtt is több ízben kitüntette. A kapitány már jó néhányszor sétált vele. A kapitány már ötven folyosón és benyílóban keresztezte az útját. A kapitány egy este hússzor is a zongora fölé hajolt, amikor Sharp kisasszony énekelt, Lady Crawley pedig odafent volt betegen, és senki sem törődött vele. A kapitány leveleket is írt neki a legkiválóbb fogalmazással és helyesírással, ami csak egy ilyen nagy darab, ostoba dragonyostól tellett, de nőkkel szemben a butaság éppúgy célra vezethet, mint bármely más tulajdonság. Csakhogy amikor első levelét becsempészte

³ Űszik az adósságban, (francia)

abba a kottába, amelyből Rebecca énekelt, a kis nevelő nő felállt, kihívóan a kapitány arcába nézett, kecsesen felemelte a háromszög alakú levelecskét, s mintha csak háromszögletű kalap volna, meglengette, aztán előrelépve az ellenség felé, tűzbe hajtotta a levelet, nagy bókot vágott, visszament a helyére, és folytatta a dalt, még vidámabban, mint azelőtt.

– Mi az, mi történt? – kérdezte Crawley kisasszony, akit ebéd utáni szundikálásából felriasztott a hirtelen csend.

– Hamis hang – felelte Sharp kisasszony nevetve. Rawdon Crawley pedig füstölgött a dühtől és szégyentől.

Milyen szép volt Bute Crawleynétől, hogy bár nyilvánvalóan látta Crawley kisasszony elfoglaltságát az új nevelő nő irányában, mégsem volt féltékeny, hanem meghívta a hölgyet a paplakba, s nemcsak őt, hanem Rawdon Crawleyt is, aki férjének vetélytársa volt a vénkisasszony ötszázalékaiban. Crawleyné és unokaöccse nagyon megkedvelte egymás társaságát.

A kapitány lemondott a vadászatról, visszautasította Fuddlestonné meghívásait, nem ebédelt a mudbury ezred étkezdéjében: az volt a legnagyobb öröme, ha átballagott a Crawley-parókiára, ahova Crawley kisasszony is eljött, és minthogy a mamájuk beteg volt, miért ne jöhettek volna el a gyerekek is Sharp kisasszonnyal? Így a gyerekek, az édes-drágák eljöttek Sharp kisasszonnyal, s esténként aztán a társaság egyik része együtt sétált hazafelé. Crawley kisasszony nem tartott velük, hanem előnyben részesítette a hintóját, de a parókia rétjein s a park kis rácsos ajtaján keresztül a sötét fák között végigmenni a Queen's Crawley-i fasorig, elbűvölő séta volt a holdfényben két olyan romantikus léleknek, mint a kapitány és Rebecca kisasszony.

– Ó, azok a csillagok, azok a csillagok! – mondta Rebecca kisasszony, s csillogó zöld szemét valóban a csillagok felé emelte. – Magamat is szinte szellemnek érzem, ha rájuk nézek.

– Ó... Ah... Hogy a fene... Igen, én is éppen így vagyok vele, Sharp kisasszony – válaszolta a másik rajongó. – Nem zavarja a szivarom, Sharp kisasszony?

Sharp kisasszony a világon legjobban a szivarfüstöt élvezte a szabadban, ő maga is szívott belőle egy szippantást a lehető legbájosabban, kis füstkarikát fújt ki, halkán felsikított, aztán

halkan elnevette magát, és visszaadta a gyönyörűséget a kapitánynak, aki meggödörte bajuszát, s olyan nagyot szippantott belőle, hogy a szivar vörösen felizzott a sötét fák között, úgy esküdzött: – Szavamra ... au ... a fene ... au ... ez a legfinomabb szivar, amit valaha szívtam ... au ... – Mert esze és társalgása egyaránt ragyogó volt, amint az egy súlyos ifjú dragonyoshoz illett.

Az öreg Sir Pitt, aki sör mellett pipázott, és azt beszélte meg John Horrocksszal, hogy az egyik juhot le kell vágni, dolgozószobájának ablakából megpillantotta az ily módon elfoglalt párt, és rettenetes káromkodások kíséretében fogadkozott, hogy ha nem lenne itt Crawley kisasszony, megfogná Rawdont, és úgy kivágná a kapun, ahogy az ilyen bitangok megérdemlik.

– Hát elég bitang, az bizonyos – jegyezte meg Horrocks úr. – Az inasa pedig, Flethers, még rosszabb, az olyan lármát csapott a házvezetőnő szobájában a vacsora meg a sör miatt, hogy egy lord sem csap különbet. De azt hiszem, Sir Pitt, Sharp kisasszonyban emberére akadt – tette hozzá némi szünet után.

Egyaránt emberére akadt – az apa is, a fiú is.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Egy érzelmes fejezet

El kell búcsúznunk Árkádiától és a falusi erényeknek élő, szeretetre méltó emberektől, és vissza kell utaznunk Londonba, hogy megtudjuk, mi történt közben Emília kisasszonnyal. „Ki törődik vele?” – írja valamelyik ismeretlen levelező, csinos kis betűkkel, rózsaszín pecsétes levélben. „Unalmas és együgyű” – és még hasonló kedves megjegyzéseket fűz hozzá, amelyekből egyet sem idéztem volna itt, ha a valóságban nem volnának rendkívül hízelgők arra az ifjú hölgyre, akire vonatkoznak.

Vajon a nyájas olvasó társaságbeli életében sohasem hallott hasonló megjegyzéseket valamelyik jólelkű nőismerőstől, aki elcsodálkozott azon, miért tartja elbűvölőnek Smith kisasszonyt, vagy mi bírhatta rá Jones őrnagyot, hogy megkérje annak az ostoba, jelentéktelen, szenvedő Thomson kisasszonynak a kezét, akinek egyéb előnye sincs, mint az a viasz-baba-arca? Ugyan, mi érdekes van egy rózsaszín arcon és egy kék szempárban? – kérdezik ezek a kedves erkölcsbírák, és bölcsen arra céloznak, hogy a tehetség jelei, a lelki szépségek, a Mangnall-féle kérdésekben való jártasság s az úrihölgyekhez illő növénytan és földtan ismeretek, a verselési készség, zongoraszónáták kalimpálása a Herz-iskola szerint és így tovább – sokkal értékesebb adományai a nőnek, mint azok az illanó bájak, amelyeket néhány év visszahozhatatlanul elhervaszt. Nagyon épületes dolog, ha a nők a szépség értéktelenségéről és mulandóságáról elmélkednek.

De bármennyire nemesebb dolog az erény, s azokat a boldogtalan teremtményeket, akik szép külsejük balszerencsájától szenvednek, állandóan figyelmeztetni is kellene a rájuk váró végre, és bár az a heroikus női jellem, amelyet az úrihölgyek csodálnak, sokkal dicsőségesebb és szebb adomány a kedves,

üde, mosolygó, mesterkéletlen, gyöngéd kis házi istenségnél, amelyet a férfiak imádni képesek – mégis a nők ezen utóbbi, alacsonyabb rendű fajtájának meglehet az a vigasztalása, hogy a férfiak mindazonáltal őket imádják, és hogy minden kedves, baráti figyelmeztetés és tiltakozás ellenére folytatjuk ezt a kétségbeesett tévelygésünket és örületünket egészen életünk utolsó fejezetéig. Legalábbis, akiket ismételten figyelmeztettek rá a legnagyobb mértékben tisztelt személyiségek, hogy Brown kisasszony jelentéktelen fruska, White-nének egyebe sincs, mint az a *petit minois châtonné*,¹ Blackné pedig ki se tudja nyitni a száját – én mégis tudom, hogy a leggyönyörűsegebb társalgást folytattam Blacknéval (hogy miről, drága asszonyom, az persze titok), azt is látom, hogy a férfiak mind White-né széke körül tolonganak, a fiatalemberek pedig versengenek egymással Brown kisasszony egy táncáért. Így hát hajlandó vagyok azt gondolni, hogy nagyon hízog egy nőre, ha a vele egy nemen levők megvetik.

Emiliát a vele egy társaságba járó fiatal hölgyek alaposan meg is vetették. Például alig volt valami, amiben az Osborne kisasszonyok, George nővérei, és a Dobbin kisasszonyok annyira egyetértettek, mint Emília érdemeinek lebecsülésében és afölötti csodálkozásukban, hogy bátyjaik bájosnak találják őt. – Legyünk kedvesek hozzá – mondta a két szép, fiatal, fekete szemöldökű Osborne kisasszony, akinek a legjobb nevelőnők, tanárok és szabónők álltak rendelkezésére. Olyan túlzott kedvességgel és leereszkedéssel kezelték Emiliát, és olyan tűrhetetlenül pártfogolták, hogy a szegény kislány valóban egészen elbutult a jelenlétükben, s minden látszat szerint éppolyan együgyű volt, mint amilyennek tartották. Igyekezett megszeretni őket, mert ezt kötelességének érezte jövődöbéli férjének nővéreivel szemben. „Hosszú reggeleket” töltött velük, képtelenül unalmas és komoly délelőttöket. Nagy, családi hintójukban együtt kocszított ki velük és Wirt kisasszonnyal, a nevelőnőjükkel, ezzel a nagy csontú Vesta-szúzzal. Mint valami nagyszerű szórakozásra, hangversenyekre vitték, meg oratóriumokhoz és a Szent Pál-tempomba, meghallgatni az árva gyerekeket. De itt annyira félt ba-

¹ Szabálytalan, bájos arcocska. (francia)

rátőitől, hogy alig talált élvezetet a gyerekek zsoltáiraiban. Az Osborne család kényelmes házában, gazdag, fényes asztalánál előkelő és méltóságteljes volt a társaság, s a családtagok önbecsülése mértéktelen; övék volt a legjobb pad a lelencházi kápolnában, életmódjuk hivalkodóan rendezett, minden szórakozásuk tűrhetetlenül unalmas és előírásos. Jane Osborne kisasszony, Maria Osborne kisasszony és Wirt kisasszony, a Vesta-szüzi nevelőnő, Emilia minden látogatása után (és milyen boldog volt Emilia, mikor túlesett egyen!) növekvő csodálattal kérdezték egymást: – Mit talál George ezen a kis jószágon?

– Hogy lehet ez? – kiált fel valamelyik okvetetlenkedő olvasó. Hogy lehet az, hogy Emilia, akinek annyi barátnője volt az intézetben, ahol mindenki szerette, kilép a világba, s ott a kényes női nem lenézi? De drága uram, Pinkerton kisasszony intézetében nem voltak férfiak, az öreg táncmesteren kívül, azt pedig csak nem képzeled, hogy a lányok őmiatta összekülönböztek! De nem csoda, hogy amikor csinos fivérük, George, rögtön reggeli után elszalad, és hetenként hatszor nem ebédel otthon, az elhanyagolt nővérek kissé bosszankodnak. Amikor a fiatal Bullock – a Hulker, Bullock és Tsa, Lombard Street-i bankcég beltagja –, aki a legutóbbi két idényben Maria kisasszonynak udvarolt, legutóbb Emiliát kérte fel a cotillonra, elvárható-e, hogy az előbbi fiatal hölgy örül ennek? Pedig ő mégis azt mondta, hogy örül, amint az egy mesterkéletlen, elnéző lélekhez illik.

– Úgy örülök, hogy tetszik önnek a drága Emilia – mondta buzgón a tánc után Bullock úrnak. – George bátyám menyasszonya. Semmi különös nincsen rajta, de a legjobb lelkű, legőszintébb fiatal teremtés a világon, odahaza mindnyájan *annyira* szeretjük.

Milyen kedves lány! Ki tudná felmérni, hogy a szeretetnek micsoda mélységét fejezi ki az a lelkes *annyira* szócska?

Wirt kisasszony és ez a két szeretetteljes fiatal nő olyan komolyan és sürűn tárták fel George Osborne előtt romantikus nagylelkűségét és azt az óriási áldozatot, amelyet akkor hoz, ha Emiliát veszi el, hogy nem vagyok benne bizonyos, nem tartotta-e George magát a brit hadsereg egyik legkiválóbb jellemének, s nem érzett-e némi könnyed lemondást, amikor eltúrte, hogy szeressék.

A helyzet az volt, hogy bár – mint már említettük – minden reggel elment hazulról, és hetenként hatszor házon kívül ebédelt, és ilyenkor nővérei azt hitték, hogy az elbolondított fiatalember Sedley kisasszony szoknyáján ül – valójában nem mindig volt Emiliánál, amikor mindenki azt képzelte, hogy az ő lábainál hever. Annyi bizonyos, hogy nem is egy alkalommal, amikor Dobbin kapitány felszólt barátjáért, Osborne kisasszony – aki nagyon figyelmes volt a kapitány iránt, buzgón meghallgatta haditörténeteit, és érdeklődött édesanyjának egészsége felől – nevetve mutatott a tér túlsó oldalára, és így szólt:

– Ó, ha George-dzal akar beszélni, akkor Sedleyékhez kell mennie. Mi reggeltől estig nem látjuk őt.

Az ilyen beszédre aztán a kapitány kissé kényszeredetten nevette, és világfi módján másra fordította a társalgást, valami általános érdekű témára, például az Operára, a régensherceg legutolsó báljára a Carlton House-ban, vagy az időjárásra, a társasági életnek erre az áldására.

– Milyen ártatlanság is ez a te kedvenced – mondogatta ilyenkor Maria kisasszony Jane kisasszonynak, a kapitány távozása után. – Láttad, hogyan elpirult, amikor arról beszéltél, hogy George szolgálatban van?

– Kár, hogy Frederick Bullockra semmi sem jutott az ő szerénységéből, Maria – válaszolta fejét fölvetve az idősebbik nővér.

– Szerénység! Úgy érted, hogy félszesség, ugye, Jane? Én egyáltalában nem szeretném, ha Frederick kilyukasztaná a sarkával a muszlinruhámat, mint Dobbin kapitány a tiédet Perkin-séknél.

– A te ruhádat! Haha! Hogy taposhatta volna le a te ruhádat? Hát nem Emiliával táncolt?

Az igazság az, hogy amikor Dobbin kapitány így elpirult, és ilyen félszeg volt az arckifejezése, arra a körülményre gondolt, amit nem tartott szükségesnek közölni a fiatal hölgyekkel, hogy tudniillik az imént már járt Sedley úr házában, persze azzal az ürüggyel, hogy George-ot keresi. De George nem volt ott, csak a szegény kis Emilia ült szomorú, tűnődő arccal a fogadószooba ablakában, és némi unalmas, együgyű beszélgetés után meg merte kérdezni, mi igaz abból a hírből, hogy az ezredet

hamarosan a kontinensre vezénylik, meg azt is, hogy látta-e Dobbin kapitány ma már Osborne urat.

Az ezredet még nem rendelték a kontinensre, és Dobbin kapitány még nem látta George-ot. – Valószínűleg a húgaival van – mondta a kapitány. Menjen el érte, és hozza el a csavargót? Erre aztán Emília kedvesen és hálásan kezet nyújtott neki, ő meg átment a tér túlsó oldalára. Emília pedig várt, várt, de George csak nem jött.

Szegény kis gyöngéd szíve! Egyre csak reménykedik és dobog, epekedik és bizik. Láthatják, hogy az ilyen életet nem nagyon érdemes leírni, nem sok olyasmi történik benne, amit eseménynek neveznek. Egyetlen érzés egész nap: mikor jön? Ugyanaz a gondolat elalvás előtt és felébredés után. Azt hiszem, George éppen Cannon kapitánnyal biliárdozott a Swallow Streeten ugyanabban az időben, amikor Emília Dobbin kapitánynál érdeklődött felőle; mert George kedves társaslény volt, kiűnt minden ügyesség-játékban.

Egyszer, háromnap távollét után, Emília kisasszony felvette a kalapját, és valósággal megrohanta az Osborne házat.

– Micsoda! Otthagytad a bátyánkat, és hozzánk jöttél? – kérdezték az ifjú hölgyek. – Összevesztetek, Emília? No, mondd el!

Nem, igazán nem veszték össze.

– Ki tudna vele összeveszni? – kérdezte könnyekkel a szemében. Csak ájtott, hogy... hogy meglátogassa kedves barátnőit: már olyan régen nem találkoztak. És ezen a napon olyan buta és félénk volt, hogy az Osborne kisasszonyok és nevelőnőjük utánabámultak, amikor szomorúan elment, és csodálkoztak azon – jobban, mint valaha –, mit is talál George ebben a szegény kis Emíliában.

Persze hogy csodálkoztak. Hogyan is tárhatta volna fel Emília azt a félénk kis szívet e két merész, fekete szemű fiatal hölgy tekintete előtt? Jobb, ha összehúzódik és elrejtőzik az a szív. Tudom, hogy az Osborne kisasszonyok nagyszerű kritikusok, ha egy kasmírsálról vagy rózsaszín szatén ingvállról van szó, vagy arról, hogy Turner kisasszony az ujjast bíborszínűre festette, és övet csináltatott belőle, vagy Pickford kisasszony a

hermelingallérját karmantyúvá és köpenyszegéllyé alakíttatta át. Kezeskedem róla, hogy ezek a változások nem kerültek el az említett két művelt ifjú nő figyelmét. De higgyék el, vannak olyan dolgok, amelyeknek szövése finomabb, mint a prém vagy a selyem és Salamon minden dicsősége és Sába királynőjének egész ruhatára – olyan dolgok, amelyeknek szépségét sok műértő szeme nem veszi észre. És vannak édes, szerény kis lelkek, amelyeknek illatos és gyöngéd virágzására csöndes, árnyas helyeken akadhatunk; és vannak kerti dísznövények, akkorák, mint a rézüstök, ragyogóak, még a nappal is szembe tudnak nézni. Sedley kisasszony nem a napraforgó-fajta volt, és én azt mondom, hogy az arányosság szabályainak semmibevevése az, ha az ibolyát kétszer akkorának rajzolják, mint a dália.

Nem, egy derék fiatal lány élete a szülői fészekben igazán nem bővelkedhetik azokban az izgalmas eseményekben, amelyekre regényhősnők rendszerint igényt tartanak. Csapdák és puskalövések végezhetnek a táplálék után járó öreg madarakkal, leselkedhetnek rájuk ölyvek, amelyek elől vagy megmenekülnek, vagy a karmaik közé kerülnek; de a fészekbeni fiókák élete elég kényelmes, romantikátlan lét a pihe és a szalma között, míg aztán rájuk nem kerül a sor, hogy szárnyra keljenek. Míg Becky Sharp vidéken a maga szárnyán szállt, mindenféle ágra szökkenve, csapdák tömkelege között, és ártatlanul és sikeresen szedgette fel táplálékát, Emília kényelmesen hevert Russell Square-i otthonában, s ha kilépett a világba, mindig az idősebbek védelme alatt, és az sem látszott valószínűnek, hogy bármi baj érheti akár őt, akár azt a dúslakodó, vidám, kényelmes otthont, melyben annyi szeretettel óvták.

Mamáját lefoglalták reggeli háztartási gondjai, délelőtti kikocsikázása s a látogatásoknak és boltot járásnak az a gyönyörűséges körforgása, amely egy gazdag londoni hölgy szórakozása vagy hivatása, ahogy épp nevezni akarjuk. Papája folytatta rejtelmes műveleteit a Cityben, amely izgalmas hely volt ezekben a napokban, amikor a háború végigtombolt egész Európán, birodalmak forogtak kockán, a *Courier* nevű újságra tízezrek fizettek elő, amikor egyik nap a vittoriai útközetről, másik nap Moszkva égéséről jött hír, s a rikkancs kürtje a Russell Square-en ebéd idején ilyesmiket jelentett: „A lipcsei csata – hatszázezer

emberrel – a franciák teljes veresége = kétszázezer halott.” Az öreg Sedley egyszer-kétszer nagyon komoly arccal érkezett haza, és ez nem is csoda, amikor az ilyen hírek megremegtették Európa valamennyi szívét és tőzsdéjét.

Közben a Russell Square-en, Bloomsbury-ben, minden úgy folyt tovább, mintha Európában legkevésbé sem volnának zilált állapotok. A lipcsei visszavonulás nem csökkentette azokat a fogásokat, amelyeket Sambo úr kivitt a cselédszobába. A szövetségesek behatoltak Franciaországba, de a csengő, mint mindig, ottkor változatlanul jelezte az ebédet. Nem hiszem, hogy a szegény Emília törődött Brienne-nel és Montmirail-jal vagy bármiképpen is érdekelte volna a háború egészen a császár lemondásáig, amikor aztán tapsolt és imádkozott – ő, milyen hálásan! –, és túlárado lélekkel vetette magát George Osborne karjába, mindenkinek bámulatára, aki tanúja volt ennek az érzelemkitörésnek. Mindez azért, mert a békét megkötötték. Európa megnyugszik, a korzikait leverték, és Osborne hadnagy ezredét nem küldik csatába. Emília kisasszony érvelése ezen az úton járt. Európa sorsa az ő számára George Osborne hadnagyban dőlt el. Mert őt már nem fenyegette veszély, Emília tedeumot énekelt. George volt az ő Európája, az ő császára, valamennyi szövetséges királya és fenséges kormányzóhercege. George volt az ő napja és holdja, és azt hiszem, Emília úgy gondolta, hogy az uralkodók tiszteletére rendezett Mansion House-i bál és nagy kivilágítás kizárólag George Osborne tiszteletére történt.

A hányattatásról, magárahagyatottságról és szegénységről már beszéltünk, mint Becky Sharp kisasszony zord nevelőiről. Emília Sedley kisasszony oktatója viszont utóbbi időben a szerelem volt, és bámulatos, milyen nagyot haladt a mi fiatal hölgyünk e népszerű tanító vezetésével. A tizenöt vagy tizennyolc hónapja tartó tanfolyamon, napról napra figyelve e kiváló nevelőnőre, mennyi titkot tanult Emília, amelyről Wirt kisasszonynak és a szemközti fekete szemű ifjú hölgyeknek, de még magának a chiswicki öreg Pinkerton kisasszonynak sem volt fogalma! De hogyan is lehetett volna ezeknek a szemérmes és kifogástalan hírű hajadonoknak! P. és W. kisasszonyoknál szóba se jöhet a gyöngéd szenvedély: velük kapcsolatban szuttogni sem mernék ilyen

ötletet. Maria Osborne kisasszony, igaz „vonzalmat” érzett Frederick Augustus Bullock úr, a Hulker, Bullock & Bullock cég beltagja iránt, de ez egy feltétlenül tiszteletre méltó vonzalom volt, és ugyanezt érezhette volna idősb Bullock úr iránt is, mert lelki szemei előtt, mint az egy jól nevelt fiatal nőhöz illik, egy Park Lane-i ház, egy wimbledoni villa, egy tetszetős fogat két hatalmas lóval és mutatós lakájokkal és a kiváló Hulker és Bullock cég évi jövedelmének negyedrésze lebegett – s mindezek az előnyök Frederick Augustus személyében testesültek meg. Ha már akkor felfedezték volna a narancsvirágot, a női tisztaságnak ezt a megható jelképét – melyet Franciaországból importáltunk, ahol a lányokat általában eladják férjeiknek –, Maria kisasszony felöltötte volna a makulátlan koszorút, s belépett volna az útihintóba a köszvényes, vén, kopasz, rezes orrú idősb Bullock úr mellé, s tökéletes szerénységgel szentelte volna szép életét ennek a boldogságnak – csakhogy az öreg úriember már házas volt, így hát ifjú érzelmeivel a fiatalabb üzlettársat ajándékozta meg. Édes, illatos narancsvirágok! A napokban láttam Trotter kisasszonyt, azaz a volt Trotter kisasszonyt, narancsvirágkoszorúval díszítve belibbenni az útihintóba a Szent György-templom előtt, a Hannover Square-en, és Lord Matuzsálem bicegett utána. Milyen megható szerénységgel húzta le a köcsi függönyeit ez az édes ártatlanság! A Hiúság Vására fogatjainak fele ott állt az esküvőnél.

Nem ez a fajta szerelem fejezte be Emilia neveltetését, nem ez változtatta egy év alatt a derék fiatal lányt derék fiatal nővé – hogy majd jó feleséggé tegye, amint elérkezik az a boldog idő. Ez a fiatal lány – talán nagy oktalanság volt, hogy szülei még bátorították őt, és megerősítették ebben a bálványozásban és ezekben az együgyű, romantikus gondolatokban – egész szívéből szerette öfelségének azt a fiatal tisztjét, akit futólag már megismertünk. Rá gondolt ébredésének első pillanatában, s az ő nevét mondta ki utoljára esti imájában. Sohasem látott még sem ilyen szép, sem ilyen okos férfit, ilyen lovast, ilyen táncost, általában véve ilyen hőst. A régensherceg meghajlásáról beszélnek! De mi az a George-éhoz képest? Emilia látta Brummell urat, akiről mindenki áradozott. Ilyen embert hasonlítani az

ő George-ához! Az Opera valamennyi *beau*-ja² között – és mennyi *beau* volt abban az időben, valamennyi operai cilinderekben! – egy sem volt, aki felért volna vele. Olyan jó volt, mint a mesebeli királyfi, és milyen nagylelkűség tőle, hogy észrevesz egy ilyen szerény Hamupipóké. Pinkerton kisasszony igyekezett volna csökkenteni ezt a vak odaadást, ha Emilia megvallotta volna neki, de abban biztosak lehetünk, nem nagy sikerrel. Vannak nők, akiknek ilyen a természete, az ösztöne. Vannak nők, akik ármányra születtek, vannak, akik szerelemre; és kíváncsi, hogy minden tiszteletre méltó agglegény, aki ezt olvassa, válassza azt a fajtát, amelyik legjobban tetszik neki.

E lenyűgöző élmény hatása alatt Emilia kisasszony kíméletlenül elhanyagolta tizenkét kedves chiswicki barátnőjét, ahogy azt az ilyen önző emberek általában szokták. Persze, csak ezen az egy dolgon tudott gondolkodni, Saltire kisasszony pedig túl rideg volt ahhoz, hogy őt válassza bizalmasának, arra pedig nem tudta rászánni magát, hogy Swartz kisasszonynak, a gyapjúhajas St. Kitts-i fiatal örökösnőnek mesélje el. A kis Laura Martin nála lakott a szünidőben, s én azt hiszem, neki öntötte ki szívét, s azt is megígérte, hogy miután majd férjhez ment, magához veszi Laurát, és közölt is vele a szerelmi szenvedélyről sok mindent, ami különösképpen hasznos újdonság lehetett e kis teremtésnek. Jaj, jaj! Félek, hogy szegény Emmynek nem volt valami jól szabályozott esze.

És hogyhogy a szülei nem tartották vissza ezt a kicsi szívet a túl gyors dobogástól? Az öreg Sedley, úgy látszik, nem nagyon figyelt arra, ami a családjában történt. Utóbbi időben komorabb lett, és elmerült a City ügyeiben. Sedleyné meg természeténél fogva olyan gondtalan és közömbös volt, hogy még féltékeny se volt soha. Jos úr távol volt, egy ír özvegyasszony ostromolta őt Cheltenhamben. Emilia magára maradt a házban – ő, néha túlságosan is magára! Nem mintha kételkedett volna, mert hiszen George-nak ott kell lennie a lovasgárdánál, és nem kap állandóan szabadságot Chatham-ból, aztán a barátait és hűgait is keresnie kell, és társaságba is kell járnia, amikor bent van a városban – neki, minden társaság díszének. Amikor pedig az

² Szépfíúja. (francia)

ezrednél van, fáradt ahhoz, hogy hosszú leveleket írjon. Én tudom, hol őrzí Emília a leveleit, én ki-be lopódzom szobájába és szobájából, mint Jachimo. Nem, ez csúnya szerep volna. Inkább a holdsugár szerepét játszom, és ártatlanul belesek az ágyba, amelyben a hűség, szépség és ártatlanság álmodik.

De míg Osborne katonásan kurta leveleket írt, be kell vallani, hogy ha Sedley kisasszonynak Osborne úrhoz írt leveleit is közölni akarnók, olyan hatalmas kötetekké kellene duzzasztani ezt a regényt, hogy a legérzelmesebb olvasó sem bírná ki. Mert Emília nemcsak hogy hatalmas íveket írt tele, hanem csodálatra méltó kitartással még keresztbe is írt sorokat, irgalmatlanul kímásolt egész oldalakat verskötetekből, őrzöngő lelkesedéssel húzott alá szavakat és egész mondatokat. Emília nem volt hősnő. Minden levele csupa ismétlés volt. A nyelvtannal néha nagyon gyöngén állt; verseiben pedig mindenféle prózai szabadosságot engedett meg magának. De hölgyeim, ha önök nem ejthetnék rabságba szívünket a nyelvtannal is dacolva, és nekünk nem volna szabad önöket szeretnünk, amíg nem tudják a különbséget a daktilus és az anapesztus között, akkor ördög vigye az egész költészetet, és pusztuljon el nyomorultul minden iskola-mester!

Érzelmes is meg nem is

Sajnos, az az úriember, akihez Emília kisasszony a leveleit intézte, elég hajthatatlan kritikus volt. Annyi levél követte Osborne hadnagyot, amerre csak járt az országban, hogy már szinte szégyellni kezdte kantinebeli bajtársainak tréfáit, s megtiltotta legényének, hogy a szobáján kívül bárhol másutt átadja neki ezeket a leveleket. Egyszer a többiek előtt az egyik levelet fidibusznak használta, és szivarra gyújtott vele, Dobbin kapitány rémületére, aki, azt hiszem, komolyabb bankjegyet is adott volna azért a papírárt.

George egy ideig iparkodott kapcsolatait titokban tartani. Hogy *van* nő a dologban, azt elismerte.

– És nem is ez az első – mondta Spooney zászlós Stubble zászlósának.

– Ez az Osborne ördögi fickó. Demerarában egy bíró lánya majdnem megőrült érte, aztán St. Vincentben, tudjátok, ott volt a szép félmulatt lány, Pye kisasszony, amóta pedig itthon van, azt mondják, becsületszavamra, hogy szabályos Don Juan.

Stubble és Spooney azt gondolták, hogy a „becsületszavamra, szabályos Don Juan” egyike a legnagyobb dicséreteknek, ami férfit érhet, és Osborne ragyogó hírre tett szert az ezredbeli fiatalemberek között. Pompásan bevált a sportpályán, az éneklésben, a díszszemlén, bőkezűen bánt a pénzzel, amit atyja nagylelkűsége lehetővé is tett. Több és jobban szabott ruhája volt, mint bárkinek az ezredben. A legénység imádkozta. Többet tudott inni, mint bármelyik tiszt a kantineban, beleértve az öreg Heavytop ezredest. Jobb ütései voltak, mint Knuckles közlegénynek – aki hivatásos ökölvívó volt, és káplárságig vitte volna, ha nem olyan részeges –, és ő volt az ezred legjobb krikettjátékosa. Saját lovát, Villámot lovagolta, és a quebeci futtatáson meg-

nyerte a helyőrségi kupát. Nemcsak Emília imádta őt. Stubble és Spooney valóságos Apollónak tartotta. Dobbin minden további nélkül elhitte volna, hogy ő találta fel a spanyolviaszt. O'Dowd őrnagyné elismerte, hogy elegáns fiatalember, aki Fitzjurld Fogartyra, Lord Castlefogarty kisebbik fiára emlékezteti őt.

Szóval, Stubble és Spooney meg a többiek a legromantikusabb feltevésekbe bocsátkoztak Osborne női levélírója tekintetében. Azt mondták, hogy egy londoni hercegnő szeretett bele, vagy pedig egy tábornok lánya, aki másnak a menyasszonya, de belebolondult Osborne-ba, vagy pedig egy képviselő felesége, aki négylovas szöktetést ajánlott neki, vagy pedig a gyönyörűségesen izgalmas, romantikus és mindkét részről szégyenteljes szenvedélynek valamilyen más áldozata. De Osborne nem volt hajlandó a feltevésekre a legcsekélyebb világot sem deríteni, és hagyta, hogy ifjú bámulói és barátai kitalálják és elrendezzék az egész történetet.

Az ügyek valódi állását soha senki sem tudta volna meg az ezredben, ha Dobbin kapitány nem törí meg a titoktartást. A kapitány egyik nap a kázinóban reggelizett, amikor Cackle, a segédorvos, és a két fentebb említett fiatalember Osborne szerelmi ügyén törte a fejét, és Stubble kitartott amellett, hogy a hölgy hercegnő Charlotte királyné udvarában, Cackle viszont esküdözött, hogy egy rossz hírű operaénekesnő. Ez a feltevés annyira felizgatta Dobbint, hogy bár szája tele volt tojással és vajás kenyérrel, és bár nem lett volna szabad beszélnie, nem tudta visszatartani kitörését.

– Cackle, ostoba vagy és bolond! Mindig botrányos képtelenségeket beszélsz! Osborne nem akar megszöktetni egy hercegnőt, és nem akar elcsábítani egy kalaposlányt. Sedley kisasszony a legbájosabb fiatal hölgy, aki valaha is élt. Osborne már régen eljegyezte, és legjobb, ha előttem senki sem tesz rá megjegyzést.

Dobbin fülig pirulva elhallgatott, és majdnem megfulladt a korty teától, amit lenyelt. A történetet egy félóra múlva mindenki tudta az ezredben, és O'Dowd őrnagyné még aznap este megírta Glorvina húgának O'Dowdstownba, hogy maradjon nyugodtan Dublinban – a fiatal Osborne már régebben eljegyezte magát.

Még ugyanezen az estén csinos beszédben, grogos pohárral a kezében szerencsét kívánt a hadnagynak, aki dühöngve rohant haza, Dobbinnal veszekedni. Dobbin visszautasította a meghívást O'Dowd őrnagyné estélyére, s a szobájában fuvalázott, és azt hiszem, nagyon mélabús verset írt, amikor Osborne berohant, hogy összevesszen vele, amiért elárulta.

– Ki az ördög kért meg rá, hogy az én ügyeimről beszélj? – kiáltotta méltatlankodva Osborne. – Miért kellett az egész ezrednek tudnia, hogy házasodni készülök? Hogy a locsogó vén boszorkány, Peggy O'Dowd, gúnyt űzzön belőlem a vacsoráján, és három királyságban közhírré tegye az eljegyzésemet? Végeredményben, mi jogod van, Dobbin, azt mondani, hogy eljegyeztem magamat, és mi jagon avatkozol az én ügyeimbe?

– Nekem úgy tetszik... – kezdte Dobbin kapitány.

– Nekem úgy tetszik, hogy kössenek fel, Dobbin! – szakította félbe fiatalabb barátja. – Hogy leköteleztél, azt tudom, nagyon is tudom, de nem tűröm, hogy állandóan prédikálj nekem, csak azért, mert öt évvel idősebb vagy! Kössenek fel, ha tovább tűröm a fölényes modorodat és pokoli részvétedet meg pártfogásodat! Részvét és pártfogás! Szeretném tudni, miben vagy különb nálam!

– Eljegyezted magadat? – szakította félbe Dobbin kapitány.

– De a fene egye meg, mi közöd hozzá, vagy mi köze hozzá bárki másnak?

– Szégyelled? – folytatta Dobbin.

– Mi jagon kérdezed ezt tőlem? Szeretném tudni, mi jagon – felelte George.

– Üristen, csak nem úgy érted, hogy fel akarod bontani? – kérdezte Dobbin riadtan.

– Szóval, azt kérded tőlem, tisztességes ember vagyok-e? – kérdezte vadul Osborne. – Ezt akarod mondani? Újabban olyan hangra kaptál velem szemben, hogy... amit nem vagyok hajlandó eltűrni.

– De hát mit tettem? Csak azt mondtam neked, George, hogy elhanyagolsz egy édes kislányt. Azt mondtam neked, hogy ha bemész a városba, hozzá kellene menned, nem pedig a St. James Street-i játékterembe.

– Úgy látszik, vissza akarod kapni a pénzedet – mondta fintorogva George.

– Hát persze... hiszen mindig ezt akarom, ugye? – kérdezte Dobbin. – Nagyon nemeslelkűen beszélsz.

– Nem, a fene egye meg. William, bocsáss meg nekem – szakította félbe George bűnbánóan –, az ég a tanúja, hogy száz esetben is a barátomnak bizonyultál, sok csávából húztál már ki. Amikor Crawley, a gárdatiszt, elnyerte tőlem azt a rengeteg pénzt, végem lett volna nélküled... tudom, hogy végem lett volna. De azért ne légy hozzám ilyen szigorú, nem kell mindig prédikálnod. Nagyon szeretem Emiliát, imádom őt és így tovább. Ne nézz rám ilyen dühösen, Emília makulátlan, tudom, hogy az, de tudod, nem mulatság úgy nyerni, hogy az ember ne játsszon érte. Az ördögbe is, az ezred csak most jött haza Nyugat-Indiából, hadd legyenek egy kicsit szabad, aztán majd ha megnősülök, meg is javulok, becsületszavamra! És kérlek, Dob, ne haragudj rám, jövő hónapban adok százat, tudom, hogy akkor apám majd kitesz magáért. És szabadságot is kérek Heavytoptól, és bemegyek holnap a városba, meglátogatom Emiliát. No, meg vagy ezzel elégedve?

– Lehetetlen sokáig haragudni rád, George – mondta a jólelkű kapitány. – Ami pedig a pénzt illeti, öregem, tudom, hogyha szükségem lenne rá, megosztanád velem az utolsó shillingedet is.

– Persze hogy meg, Dobbin, becsületszavamra – mondta George a legőszintébb nagylelkűséggel, mert hiszen sohasem volt egy fölösleges shillingje sem.

– De bárcsak már kitombolnád magadat, Georgel! Ha láthattad volna szegény kis Emmy kisasszony arcát, amikor múltkoriban felőled kérdezősködött, a pokolba hajítottad volna azokat a biliárdgolyókat. Menj és vigasztald meg, te mihaszna! Írj neki egy hosszú levelet! Csinálj valamit, amivel boldoggá teszed: olyan kevés elegendő ahhoz!

– Azt hiszem, fenemód szerelmes belém – mondta önelégülten a hadnagy, és elment, hogy az estét néhány vidám fiatalemberrel befejezze a kantinban.

Emília közben a Russell Square-en a holdat nézte, amely éppúgy sütött erre a békés helyre, mint a chatham-i kaszárnýára,

ahol Osborne hadnagy szállása volt – és arra gondolt, mivel tölti most hőse az idejét. Talán az őrszemeket ellenőrzi, gondolta, talán tábortűz mellett ül, talán egy beteg bajtársának fekhelye mellett virraszt, vagy a hadviselés tudományát tanulmányozza sivár szobájában. És kedves gondolatai messze szálltak, mintha csak szárnyas angyalok lennének, s a folyó mellett elrepültek Chatham és Rochester felé, és igyekeztek belesni a kaszárnyába, ahol George tartózkodott.

Mindent tekintetbe véve, azt hiszem, jó, hogy a kapukat bezárták, és az őrszem senkit sem engedett belépni a kaszárnyába, úgyhogy a szegény kis fehér ruhás angyal nem hallhatta azokat a dalokat, amiket a fiatalemberek a whiskypuncs fölött üvöltözték.

Másnap, a chathami kaszárnyában elhangzott kis párbeszéd után, a fiatal Osborne meg akarta mutatni, hogy betartja szavát, ezért a városba készült, amivel nagyon megnyerte Dobbin kapitány tetszését.

– Szerettem volna egy kis ajándékot vinni – mondta Osborne bizalmasan a barátjának –, de egy vasam sincsen, amíg az apám nem hajlandó megint adni.

Dobbin nem engedhette, hogy a jóindulat és nagylelkűség így megghiúsuljon, s ezért kisegítette Osborne urat néhány fonttal, amit az némi lelkifurdalás után el is fogadott.

S merem állítani, hogy vett volna is valami szép dolgot Emíliának, csakhogy amikor a Fleet Streeten leszállt a kocsijáról, szemet szűrt neki egy ékszerész kirakatában egy szép nyakendőtű, amelynek nem tudott ellenállni. Amikor pedig azt kifizette, olyan kevés pénze maradt, hogy további figyelmességeket már nem engedhetett meg magának.

De hát nem tesz semmit: bizonyosak lehetnek benne, hogy Emília nem az ajándékaira vágyódott. Amikor George belépett a Russell Square-i házba, mintha csak napsugár lett volna, úgy felragyogott tőle Emília arca. Elfelejtette annyi nappal és éjszaka apró gondjait, szorongásait, könnyeit, félénk szemrehányásait, álmatlan képzelődéseit, egyetlen, meghitt, ellenállhatatlan mosoly láttára. A hadnagy rásugárzott a fogadószoba ajtajából, fenégesen, ambróziás oldalszakállal, akár egy isten. Sambo, akinek arcán, amikor „Osbin kapitányt” – mert rögtön elő is léptette

a fiatal tisztet – bejelentette, rokonszenvező vigyorgás húzódott át, látta, hogyan riad fel és pirul el a kislány, és hogyan ugrik fel ablak melletti figyelőhelyéről. Sambo visszavonult, és amint betette maga mögött az ajtót, Emília George Osborne hadnagy szívére röpült, mintha ez volna egyetlen természetes fészke. Ó, te szegény, remegő kis lélek! A legszebb fát választottad ki az egész erdőben, a legsudárabb törzset, a legerősebb ágakat, a legsűrűbb lombozatot, amelyben fészket rakni és turbékolni akarsz, de lehet, hogy már régóta megjelölték ezt a fát, és nem-sokára egy roppanással kidől. Milyen régi-régi hasonlat is ez, a férfi és a szálfa között!

Közben George nagyon kedvesen megcsókolta homlokát és ragyogó szemét, s igazán kegyes és jóságos volt hozzá. Emília pedig azt gondolta, hogy George gyémánt nyakkendőtüje – amelyet eddig még soha nem látott rajta – a legszebb ékszer az egész világon.

A figyelmes olvasó, aki emlékszik még a mi fiatal hadnagyunk előző magaviseletére, és nem felejtette el beszámolóinkat a Dobbin kapitánnyal lefolyt rövid beszélgetésről, valószínűleg bizonyos következtetéseket vont le Osborne úr jellemére vonatkozóan. Egy cinikus francia mondta egyszer, hogy egy szerelmi üggyhöz ketten kellenek: az egyik, aki szeret, a másik, aki hajlandó ezt elviselni. A szerelem alkalomadtán a férfi részén van, máskor meg a nőén. Talán előfordult már ezelőtt is, hogy valamilyen megkötyagosodott udvarló az érzéketlenséget szerénységre, a butaságot lányos tartózkodásra, az üreslelkűséget édes szeméremérzésre magyarázta, szóval a libát hattyúnak nézte. Máskor meg talán valamelyik szeretett női előfizetőnk öltöztetett fel egy szamarat képzeletének ragyogásába és dicsőségébe, csodálta butaságát, mint férfias egyszerűséget, imádta önzését, mint férfias fölényt, ostobaságában fenséget és méltóságot látott, szóval úgy járt vele, mint Titánia, a ragyogó tündérkirálynő egy bizonyos athéni takáccsal. Úgy rémlik. láttam már e világban a tévedéseknek ilyen vigjátékait. De annyi bizonyos, hogy Emília azt hitte: szerelmese egyike a brit birodalom legvittezebb és legragyogóbb férfiainak, és az is lehetséges, hogy maga Osborne hadnagy is így gondolta.

George egy kissé vad volt, mint annyi fiatalember. No és nem szeretik-e a lányok a kedves gazembereket jobban, mint az anyámasszony katonáit? George még nem tombolta ki magát, de hát majd megjön annak is az ideje. Most pedig, hogy békét kötöttek, kilép a hadseregből. A korzikai szörnyeteget Elba szigetére zárták, előléptetésre nincs kilátás, és George-nak már nem jutott alkalom, hogy kétségtelen katonai tehetségét és vitézségét megmutassa. Apjától kapott járadéka meg Emilia hozománya módot ad majd rá, hogy kényelmes házat vásároljanak valahol vidéken, ahol a szomszédságban jó alkalom nyílik a sportolásra. George majd vadászik egy kicsit, kicsit meg gazdálkodik, és mindketten nagyon boldogok lesznek. Az lehetetlen volna, hogy nős ember létére a hadseregben maradjon. Képzeljék csak el George Osborne-nét albérletben egy vidéki városban, vagy ami még rosszabb, Kelet-Indiában vagy Nyugat-Indiában, tisztek társaságában, amint majd O'Dowd őrnagyné pártfogolja őt. Emilia halálra nevette magát, amikor Osborne O'Dowd őrnagynéről mesélt. George túlságosan is szerette őt, semhogy alávesse e rettenetes némbor közönséges viselkedésének és a durva bánásmódnak, mely egy katonafeleséget érhet. Saját magára nincs gondja – de nem ám; hanem ennek az édes kislánynak olyan helyet kell elfoglalnia a társaságban, amilyen megilleti, ha majd a felesége lesz. Abban pedig bizonyosak lehetnek, hogy Emilia beleegyezett ezekbe a tervekbe, ahogy ennek a tervezőnek bármelyik tervébe beleegyezett volna.

Ilyenfajta beszélgetést folytattak, számtalan légvárat építettek, amelyet Emilia mindenféle virágoskerttel, falusi sétánnyal, templommal, vasárnapi iskolával és ehhez hasonlóval díszített; míg George lelke az istálló, a pince és a kutyaól felé szállt, s ezzel az ifjú pár igen kellemesen eltöltött néhány órát. De mint-hogy a hadnagy csak egy napig időzhetett a városban, s rengeteg nagyon fontos elintézendője akadt, azt ajánlotta, hogy Emmy kisasszony ebédeljen leendő sógornőinél. Emilia örömmel fogadta a meghívást. George elkísérte őt nővéreihez, ahol olyan fecsegő és csevegő kedvében hagyta, hogy a hölgyek egészen elbámultak, és azt gondolták, hogy George mégiscsak kihoz majd Emiliából valamit. George pedig elment, hogy ügyeit intézze.

Azazhogy elment, és fagyaltozott egy Charing-Cross-i cukrászdában, új zubbonyt próbált a Pall Mallen, bekukkantott az Old Slaughters kávéházba, fölkereste Cannon kapitányt, lejátszott vele tizenegy játszma biliárdot, amelyből nyolcat megnyert, aztán visszatért a Russell Square-re ebédelni, félórával elkésve ugyan, de nagyon jókedvűen.

Nem úgy idősebb Osborne úr. Amikor ez az úriember megérkezett a Cityből, s a szalonban üdvözölték lányai meg az előkelő Wirt kisasszony, rögtön meglátták többnyire puffadt, ünnepies és sárga arcáról meg fekete szemöldökének dühös összevonásából, hogy szíve nyugtalanul és kényelmetlenül érzi magát fehér mellénye mögött. Emilia is előlépett, hogy üdvözölje, félénken és nagy remegve, mint mindig, Osborne úr viszonozásul mérgesen mordult egyet, s nagy, szőrös mancsából kiejtette a kicsi kezét, anélkül, hogy csak meg is kísérelte volna a megszorítását. Komoran nézett nagyobbik lányára, aki felfogta a tekintet jelentőségét. Ez a tekintet félreérthetetlenül azt kérdezte: „Ez meg mi az ördögöt keres itt?” S a lány így válaszolt:

– George itt van a városban, papa, elment a lovasgárda parancsnokságára, de ebédre visszajön.

– Megjött? Úgy? Én nem vagyok hajlandó várni az ebéddel *miatta*, Jane – s ezzel az érdekes férfi besüppedt karosszékébe, s ezután ennek az előkelő, gazdagon bútorozott fogadószobának mélységes csendjét már csak a nagy falióra riadt ketyegése törte meg.

Mikor az időjelző – melynek tetején álló vidám bronzcsoport Iphigenia feláldozását ábrázolta – ötöt ütött a maga súlyos, székesegyházi hangján, Osborne úr hevesen megrántotta jobb kezével a csengőt, s az inas berohant.

– Ebédet! – üvöltött Osborne úr.

– George úr még nem jött meg, uram – vetette ellen a komornyik.

– Ördög vigye George urat, talán nem én vagyok az úr a házban? Ebédet! – Osborne úr bömbölt. Emilia remegett. A három másik hölgy sürgönyjeleket váltott tekintetével. A földszinten engedelmesen megszólalt az ebédet jelző csengő. Alighogy

elhallgatott, a családfő nagy, kék, rézgombos kabátjának zsebébe dugta a kezét, és be sem várva az inas jelzését, hogy tálalva van, egymagában levonult a lépcsőn, de féloldalt még egy dühös pillantást vetett a négy női lényre.

– Mit jelent ez, drágám? – kérdezte egyik a másiktól, miközben felkeltek, és lábujjhegyen tipegtek a ház ura mögött.

– Talán estek a papirok – suttogta Wirt kisasszony. Így, csöndben és remegve követte sötét vezetőjét ez a megriadt női társaság. Némán foglalták el helyüket. Osborne úr áldásfélét dörögött, amelyik éppen olyan vadul hangzott, mintha káromkodás lett volna. Leszedték a nagy ezüst ételfedőket. Emília remegve ült a helyén, mert ő volt legközelebb a szörnyű Osborne-hoz, s egyedül ült az asztal egyik oldalán, mert mellette üresen maradt George helye.

– Levest? – kérdezte Osborne úr síri hangon, megragadva a merőkanalat, s szemét Emíliára szögezve, aztán, miután osztott neki is, a többieknek is, egy darabig nem szólalt meg.

– Vigye el Sedley kisasszony tányérját – mondta végül. – Nem tudja megenni a levest. Én sem. Ehetetlen. Vigye el a levest, Hicks, holnap pedig, Jane, dobod ki a szakácsnőt.

Miután befejezte a levesről szóló megjegyzéseit, Osborne úrnak néhány kurta, szintén vad és gunyoros hangzatú észrevétele volt a halra vonatkozólag, és a helyhez illő hévvel szidta a billingsgate-i halpiacot. Aztán hallgatásba merült, több pohár bort felhajtott, és egyre ijesztebben tekintett maga elé, míg végre élénk kopogás jelezte, hogy George megérkezett. Erre mindenki fellelegzett.

Nem jöhetett hamarabb. Dagület tábornok megváratta őt a lovasgárda parancsnokságánál. Nem fontos a leves, sem a hal. Adjanak valamit, nem érdekli, hogy mit. Nagyszerű az ürühús, minden nagyszerű. Jókedve teljes ellentéte volt apja szigorúságának; ebéd közben szüntelenül fecsegett, mindenkinek gyönyörűségére – azt nem is kell említenünk, hogy különösen egy-
valakinek a gyönyörűségére.

Amint a hölgyek megvitatták a narancsot és azt a pohár bort, mely rendszerint befejezte a gyászos étkezéseket Osborne úr házában, asztalt bontottak, és föllibegtek a fogadószobába. Emília azt remélte, hogy George is nemsokára utánuk jön. Az

emeleti fogadószoba nagy, faragott lábú, bőrrel bevont zongoráján elkezdte játszani George kedvenc keringőit, melyek akkor érkeztek el Angliába. De ez a kis cselfogás nem csalta át George-ot. Süket volt a keringőkre, amelyek egyre halkultak. A csalódott zongorista rögtön ott is hagyta a hatalmas hangszért, s amikor három barátnője előadta műsoruk leghangosabb és legragyogóbb újdonságait, Emília egyetlenegy hangot sem hallott belőlük, csak ült, elgondolkodva és rosszat sejtve. Az öreg Osborne haragja mindig ijesztő volt, de még sohasem nézett rá ilyen rettentően, mint most. Amikor kiment, úgy kísértette a tekintetével, mintha bünt követett volna el. Amikor letették eléje kávéját, úgy riadt fel, mintha Hicks úr, az inas, méregpohárral kínálta volna. Micsoda rejtelem leselkedik itt? Ó, ezek a nők! Dédelgetik legijesztőbb gondolataikat, s úgy ringatják és dajkálják őket, mint nyomorék gyermekeiket.

Az apai arc komorsága George Osborne-t is aggodalommal töltötte el. Hogyan csalja ki ilyen szemöldökből és ilyen határozottan ingerült tekintetből azt a pénzt, amelyre feltétlenül szüksége van? Elkezdte apja borát dicsérni. A hízelgésnek ez a módja rendszerint sikerre vezetett az öregúrnál.

– Hát ilyen madeirát aztán nem ittunk Nyugat-Indiában. Heavytop ezredes három üveggel eresztett át a garatján abból, amit múltkor küldött apám.

– Úgy? – kérdezte az öreg. – Nyolc shillingembe kerül egy palack.

– Akar hat guinea-t tucatjáért, apám? – kérdezte nevetve George. – A királyság egyik legnagyobb embere szeretne belőle.

– Úgy? – morogta az idősebb Osborne. – Kapjon belőle minél többet.

– Tudja, apám, amikor Daguiet tábornok nálunk járt Chathamben, Heavytop reggelit adott a tiszteletére, és megkért, adjak neki néhány üveget abból a borból. A tábornoknak is éppen úgy ízlett, s szeretett volna egy hordót küldeni belőle a főparancsnoknak, aki a királyi fenség jobbkeze.

– Az igaz, hogy pokoli jó bor – mondta a Szemöldök, s aztán valamivel jobbkedvűen nézett maga elé. George ki akarta használni ezt az ellágyulást, és szőnyegre akarta hozni a kényes

kérdést, de apja visszamerült ünnepiességébe, bár elég szívélyesen szólította fel, hogy csengessen vörös borért.

– Meglátjuk, van-e olyan jó, mint a madeira, George, amelyikből majd csak szerzünk a királyi fenségnek, és ivás közben egy fontos ügyről akarok veled beszélni.

Emília, miközben idegesen ült odafent az emeleten, hallotta, amint a csengő megszólalt a vörös borért. Valamilyen módon rejtelmesnek és rossz előjelnek érezte ezt a csengőt. Némelyeknek állandóan vannak előérzeteik, s biztos, hogy ezekből néhány be is teljesül.

– Azt szeretném tudni, George – kérdezte az öregúr, miután lassan felhörpintette az első serleget –, azt szeretném tudni, hogy hogyan is... hogyan is állsz azzal a... hm... kicsikével odafönt?

– Azt hiszem, apám, azt nem nehéz megállapítani – felelte George önelégült vigyorral. – Elég tiszta ügy, apám. Micsoda remek bor!

– Hogy érted azt, hogy tiszta ügy?

– De hát az istenért, ne faggasson így, apám! Én szerény fiú vagyok. Én... hát... nem akarom azt mondani, hogy szívtipró vagyok, de azt sejtem, hogy olyan pokolian belém szeretett, ahogy csak képes. Ezt fél szemmel is bárki megláthatja.

– És ami téged illet?

– De hát, apám, nem parancsolta meg, hogy vegyem el, és nem vagyok-e én engedelmes fia? Hát nem a szülők állapotok meg ebben már régen?

– Engedelmes fiú vagy, az már igaz. Azt hiszed, nem hallottam a dolgaidról Tarquin lorddal, aztán Crawley gárda kapitány, a tiszteletre méltó Deuceace úrral és az egész társasággal? Vigyázz magadra, azt mondom, vigyázz magadra.

Az öreg úriember a legnagyobb kéjjel ejtette ki ezeket a főúri neveket. Valahányszor egy nagyúrral került szembe, úgy csúszott-mászott előtte, s úgy mylordozta, ahogyan csak egy szabad angol polgár képes erre. Amint hazaérkezett, kikereste a főnemesek könyvéből egész történetét, mindennapi beszélgetéseibe beleszötte a nevét, és lányainak ölordságával kérkedett. Földre borult előtte, és úgy sütkérezett a fényében, akár egy nápolyi koldus a napban.

George megrémült, amikor ezeket a neveket hallotta. Attól félt, hogy apja hallott bizonyos kártyaügyeiről. De az öreg erkölcsprédikátor derűsen csak ennyit mondott neki:

– No, jól van, jól van, ez már a fiatalemberek szokása, és az vigasztal, George, hogy Anglia legjobb társaságában forogsz, amint remélem és hiszem, mert hiszen a vagyonom módját is ad neked erre...

– Köszönöm, apám – mondta George, és rögtön kihasználta előnyét. – Ezekkel a nagyurakkal nem lehet olcsón megúszni, az erszényem pedig, apám, nézze csak meg – s ezzel odanyújtotta azt a kis erszényt, amelyet Emilia hímzett neki, s amelyben már csak egyetlen font volt abból a pénzből, amelyet Dobbin adott neki.

– Nem kell zavarba jönnöd. Egy angol kereskedő fiának nem kell zavarba jönnie. Az én guinea-im éppen olyan jók, mint az övéik, George fiam, és én nem rakom őket élükre. Szólj be holnap Chopper úrhoz, ha átmész a Cityn, majd akad nála valami a részedre. Én nem fősvénykedem, ha tudom, hogy jó társaságban vagy, mert tudom, hogy jó társaság sohasem vezet rossz útra. Én nem vagyok gőgös. Én alacsony sorban születtem, de neked már vannak előnyeid. Használd ki őket. Keveredj csak a fiatal nemesemberek közé. Nem egy van köztük, aki dollárban sem költhet annyit, fiam, mint te guinea-ben. Ami pedig a rózsaszín szoknyácskákat illeti – s ekkor a sűrű szemöldök alól megértő, de nem nagyon kellemes tekintet villant elő –, hát a fiúk bizony csak fiúk maradnak. Csak egy dolgot tiltok meg neked, s ha ezt be nem tartod, becsületszavamra egy shillinget sem kapsz tőlem, ez az egy dolog pedig a kártya.

– Persze, persze, apám – felelte George.

– De hogy visszatérjünk arra az Emilia-ügyre, azt szeretném tudni, miért is ne nősülhetnél előkelőbben, George, mint egy tőzsdeügynök családjába?

– Családi ügy volt ez, apám – mondta George, és feltört egy mogyorót. – Te meg Sedley úr már száz éve megegyeztetek.

– Azt nem tagadom, csakhogy az ember helyzete megváltozik. Nem tagadom, hogy Sedleynek köszönhetem a vagyonomat, mert ő nyitotta meg előttem a szerzés útját, de a saját tehetséggemmel és eszemmel jutottam abba a, merem állítani, tekintélyes hely-

zetbe, amelyet ma foglalok el a faggyúkereskedelemben és a londoni Cityben. Én kimutattam a hálámat Sedley iránt, és ő igénybe is vette nemrégiben, mint ahogy a csekk-könyvemből kitűnik. George! Én megmondom neked bizalmasan: nem tetszenek nekem Sedley úr ügyei. Az irodafőnökömmnek, Chopper úrnak sem tetszenek, ő pedig vén róka, és úgy ismeri a Tőzsdét, mint Londonban senki. Hulker & Bullock is fél tőle. Attól tartok, hogy már a saját számlájára is játszik. Azt mondják, övé volt az a *Jeune Amélie* nevű hajó, amelyet a *Molasses* nevű jenki kalózhajó elfogott. Annyi bizonyos, hogy amíg Emília tízezer fontját nem kapom kézhez, addig nem veheted el. Nekem nem kell csödbe ment ember lánya a családban. Add ide a bort, azaz inkább csöngess kávéért.

Ezután Osborne úr kiteregette az esti lapot, és George megértette ebből a jeladásból, hogy a beszélgetésnek vége, és a papája szundikálni akar.

A legragyogóbb kedvvel rohant fel a lépcsőn Emíliához. Vajon mi okozta, hogy régóta nem volt oly figyelmes hozzá, mint ezen az estén, buzgóbban igyekezett őt szórakoztatni, gyöngédebb volt hozzá, élénkebben beszélgetett vele? Talán a balszerencse árnyában nemes szíve felmelegedett iránta, vagy pedig az, hogy elvesztheti, éppen az növelte ennek a kis drágakincsnek értékét a szemében?

Emília még napokig élt ennek a boldog estének emlékeiből, visszaidézte szavait, tekintetét, a dalt, amelyet énekelt, a mozdulatot, ahogyan föléje hajolt, vagy pedig távolabbról nézte őt. Úgy érezte, hogy még egy este sem múlt el ilyen gyorsan Osborne úr házában, s ez egyszer a fiatal lány csaknem haragra gerjedt, amikor Sambo úr – túl korán – érte jött a kendőjével.

Másnap reggel George ellátogatott hozzá, és gyöngéden elbúcsúzott tőle, aztán elrohant a Citybe, és benézett Chopper úrhoz, apja jobbkezéhez, s olyan iratot kapott ettől az úriember-től, amelyet Hulker & Bullocknál egy egész halom pénzre váltott. Amikor George belépett a bankházba, éppen az öreg John Sedley lépett ki a főnök szobájából, s meglehetősen komoran nézett maga elé. De keresztfia olyan emelkedett hangulatban volt, hogy nem vette észre az érdemes tőzsdeügynök csüggedését, sem azt a szomorú tekintetét, melyet a kedves öregúr

rávetett. Az ifjabb Bullock sem kísérte ki őt vigyorogva, mint ahogy az előző években szokta.

S amint a szárnyas ajtó becsapódott Sedley úr mögött, Quill úr, a pénztáros, akinek az a jóindulatú elfoglaltsága, hogy ropogós bankjegyeket húz ki egy fiókból, és aranypénzeket nyújt át egy rézlapáton, áthunyorított Driver úrhoz, aki tőle jobbra dolgozott egy íróasztal mellett. Driver úr visszakacsintott.

– Nem megy – suttogta D. úr.

– Nem, semmiképpen sem – mondta Q. úr. – George Osborne úr, milyen cimletekben parancsolja?

George mohón gyűrte zsebébe egy csomó bankjegyet, és még aznap este a tiszti étkezdében ötven fontot fizetett vissza Dobbinnak.

Ugyanazon az estén Emilia leggyöngédebb és leghosszabb levelét írta neki. Szívét elárasztotta a gyöngédség, de még mindig rossz előérzete volt. Miért nézett Osborne úr olyan sötéten? – kérdezte. – Talán George papája meg az övé összekülönbözött? Szegény papája olyan mélabúsan tért haza a Cityből, hogy otthon mindenki megijedt miatta – végül is négy oldalt töltött meg szerelemmel és félelemmel, reménnyel és előérzettel.

– Szegény kis Emmy ... édes kis Emmy. Mennyire szeret – mondta George, amikor átfutotta a levelet –, és a fene egye meg, hogy megfájdult a fejem attól a kevert puncstól!

Szegény kis Emmy, valóban.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Crawley kisasszony otthon

Körülbelül ugyanebben az időben a Park Lane egy rendkívül kényelmes és szép háza előtt címeres batár állt meg, melynek hátsó ülésén bodrozott hajú, elégedetlen nő ült, zöld fátyolban, a bakon pedig egy kövér bizalmi ember. Barátnőnk, a Hampshire-ből visszatérő Crawley kisasszony kocsija volt. A kocsi ablakai zárva voltak, és a kövér spaniel, melynek feje és nyelve rendszerint az egyik ablakból lógott ki, most az elégedetlen nő ölében pihent. A kocsi megállt, és egy nagy, kerek kendőgöngyöleget emelt ki belőle néhány szolga meg egy fiatal hölgy, aki a köpeny-halmot kísérte. A göngyöleg tartalma Crawley kisasszony volt, akit felszállítottak az emeletre, s ágyba fektettek egy előzőleg jól befűtött szobában. Küldöncöket szalajtottak Crawley kisasszony orvosáért és patikusáért, azok megjöttek, tanácsot tartottak, gyógyszereket írtak fel, aztán eltűntek. Amikor megbeszélésük véget ért, Crawley kisasszony fiatal útitársnője bejött átvenni utasításait, és beadta azokat a gyulladást lohasztó gyógyszereket, melyeket e kiváló férfiak előírtak.

Másnap Crawley testőrkapitány is belovagolt a Knightsbridge-kaszárnyából, fekete paripája a beteg nagynéni háza elé kötve kapálta a szénát. A kapitány a legnagyobb szeretettel kérdezősködött kedves rokonáról. Úgy látszott, van ok aggodalomra. Jövételekor Crawley kisasszony szobalánya, az a bizonyos elégedetlen nő, szokatlanul mogorva és csüggedt volt, Briggs kisasszony pedig, a társalkodónő, könnyben ázva ült egyedül a fogadószobában. Amikor meghallotta, hogy szeretett barátnője beteg, azonnal hazasietett. Ágyához szeretett volna repülni, ahhoz az ágyhoz, amelyet ő, Briggs kisasszony, annyiszor simított egyenessé a betegsége óráiban. Be sem bocsátották

Crawley kisasszony szobájába. Egy idegen nő adta be neki az orvosságot, egy idegen vidéki nő, valami utálatos... nem is tudja, milyen... kisasszony... A társalkodónő szava könnybe fulladt, s összezúzott érzelmeit és szegény, öreg, vörös orrát zsebkendőjébe temette.

Rawdon Crawley a mogorva szobalánnyal felküldte névjegyét, mire Crawley kisasszony új társalkodónője letípett a betegszobából, kis kezét a mohón feléje lépő kapitányéba helyezte, nagy megvetéssel pillantott a kétségbeesett Briggs kisasszonyra, kihívta a fiatal testőrt a fogadószobából, s levezette a földszintre, a jelenleg elhagyott ebédlőbe, ahol már annyi jó ebédet ettek végig a vendégek.

Itt aztán tíz percig beszélgettek kettesben, kétségkívül az emeleten betegeskedő öreg hölgy tüneteit vitatták meg, amikor élesen megszólalt a csengő, mire Bowls úr, Crawley kisasszony kövér, bizalmi komornyikja, aki e beszélgetés legnagyobb része közben történetesen éppen a kulcslyuknál tartózkodott, azonnal jelentkezett, a kapitány bajuszát pödörgetve kilépett a kapun, felszállt a szénát kapáló fekete paripára, az összezsúrdult utcagyerekek nagy bámulatára. Ágaskodó, ficáncoló lova hátáról még benézett az ebédlő ablakán – egy pillanatra talán a fiatal nő is feltűnt az ablakban, aztán eltűnt az alakja, s kétségkívül megint felment az emeletre, irgalmas kötelességét teljesíteni.

Vajon ki lehetett ez a fiatal nő? Ezen az estén két személy számára terítettek az ebédlőben, mialatt Firkinné, a szobalány, sietett úrnőjének szobájába, s ott foglalatoskodott, míg az új ápolónő magára hagyta a beteget, hogy Briggs kisasszonnyal együtt a csinosan terített asztalhoz üljön.

Briggs kisasszonyon annyira elhatalmasodtak érzelmei, hogy egy falatot is alig tudott megenni. A fiatal hölgy végtelenül ügyesen szeletelt fel egy csirkét, és olyan határozottan kért tojás-mártást, hogy a szegény Briggs kisasszony, aki elé ezt a remek ételt állították, felriadt, nagy csörömpölést vitt végbe a merőkanállal, s aztán újra visszaesett hisztérikus zokogásába.

– Talán jó volna, ha egy pohár bort töltene Briggs kisasszonynak – mondta a hölgy Bowls úrnak, a kövér, bizalmi komornyiknak. Az meg is fogadta utasítását, Briggs kisasszony gépiesen emelte fel a poharat, tartalmát egyszerre leöntötte a torkán, ki-

csit sóhajtott, és villájával beletúrt a tányérján levő csirkedarabokba.

– Azt hiszem, mi magunk is ki tudjuk szolgálni magunkat – mondta a fiatal hölgy nagy kegyesen –, és nincs szükségünk Bowls úr kedves segítségére. Kedves Bowls úr, majd csöngetünk, ha szükségünk lesz magára.

A komornyik lement, és rettentően káromkodott az ártatlan inasra, aki az ő alárendeltje volt.

– Kár, hogy annyira a szívére veszi ezt, Briggs kisasszony – mondta a fiatal hölgy hűvös és kissé gunyoros hangon.

– Az én legdrágább barátnőm olyan beteg, és ne... e... e... em akar látni – bugyborékkolt fel a megújuló sirás az elkeseredett Briggs kisasszonyból.

– Már nem is olyan beteg. Vigasztalódjék, kedves Briggs kisasszony. Túl sokat evett, ez az egész. Már sokkal jobban van. Nemsokára teljesen meggyógyul. Most gyenge még, mert eret vágtak rajta, és mindenféle gyógyszert vett be, de hamar rendbe jön. Kérem, vigasztalódjék, és igyék még egy kis bort.

– De hát miért nem akar látni engem? – mekegte Briggs kisasszony. – Ó, Matild, Matild! Huszonhárom esztendő gyöngédségéért ez a viszonzás a te szegény, szegény Arabelládnak!

– Ne sirjon úgy, szegény Arabella – mondta a másik nő megint csak egy kis gunyoros mosollyal. – Csak azért nem akarja látni magát, mert azt mondja, hogy maga nem ápolja őt olyan jól, mint én. Nem nagy öröm nekem egész éjszaka virrasztani az ágya mellett. Szívesen átengedném magának.

– Hát nem én ápoltam-e éveken át, ott, az ő kedves ágya mellett – kérdezte Arabella –, és most...

– Most inkább másvalakit akar. A beteg emberek szeszélyesek, és nem lehet velük ellenkezni. Ha majd jobban lesz, akkor én elmegyek.

– Soha, soha! – kiáltott Arabella, és őriöngve szippantott egyet illatszerezes üvegéből.

– Sohasem lesz jobban, vagy sohasem megyek el, Briggs kisasszony? – kérdezte a másik ugyanolyan kihívó jólelkűséggel. – Két hét múlva meggyógyul, és akkor visszamegyek Queen's Crawleyba az én kis növendékeimhez és az anyjukhoz, aki sokkal betegebb a barátnőnknel. Ne legyen énrám féltékeny, kedves

Briggs kisasszony. Én csak egy szegény kislány vagyok, akinek egyetlen barátnője sincs, és aki senkinek sem akar ártani. Nem akarom kitűrni magát Crawley kisasszony kegyeiből. Ha elmentem, egy hét múlva már elfelejt engem, de a maga iránt való szeretete hosszú évek eredménye. Töltsön nekem egy kis bort, kedves Briggs kisasszony, és legyünk jó barátok. Mert az biztos, hogy szükségem van barátokra.

A békés, lágyszívű Briggs kisasszony szótlanul nyújtotta kezét erre a felhívásra, de azért még élesen hasított szívébe barátnőjének árulása, és keservesen panaszkodott Matildjának hűtlenségére. Félóra múlva befejezték a vacsorát, és Rebecca Sharp kisasszony – mert bármilyen csodálatosan hangozzék is, ő az, akit idáig leleményesen „ifjú hölgynek” nevezünk – felment az emeletre, betegének szobájába, ahonnan lekötelező szívéllyel küldte ki a szegény Firkinnt.

– Köszönöm, Firkinné, ennyi elég is. Milyen ügyes maga. Majd csöngetek, ha szükségem lesz valamire.

– Köszönöm – mondta Firkinné, és viharzó féltékenységgel ment le a lépcsőn, s ez a féltékenység annál veszélyesebbé vált, minthogy kénytelen volt szívébe rejtteni.

Talán a féltékenység vihara rántotta fel a szalon ajtaját, amikor Firkinné az első emeleti szobák mellett elhaladt? Nem, Briggs kisasszony keze nyitotta fel egészen halkán. Briggs kisasszony az ajtó mögött leselkedett. Ő is hallotta Firkinné recsegő lépteit, és a kanál meg a tejbedarás tányér is csörömpölt a melőlőzött szobalány kezében.

– Mi az, Firkinné? – kérdezte Briggs kisasszony, amint a szobalány belépett hozzá. – Mi az, Jane?

– Semmi jó, semmi jó, Briggs kisasszony – mondta Firkinné fejét csóválva.

– Még nincsen jobban?

– Egyetlenegyszer szólalt meg, akkor megkérdeztem tőle, jobban érzi-e magát valamivel, ő pedig azt mondta, fogjam be azt az ostoba számát. Ó, Briggs kisasszony, nem gondoltam volna, hogy megérem ezt a napot!

És a mécses megint eltörött.

– Miféle nőszemély ez a Sharp kisasszony, mondja, Firkinné? Amikor karácsonyt ünnepeltem, legjobb barátaimnál, Lionel

Delamere tiszteletes úrnál és szeretetre méltó hitvesénél, nem gondoltam volna, hogy egy idegen foglalja el a helyemet az én legdrágább, még mindig legdrágább Matildom szívében!

Briggs kisasszony, mint beszédéből látjuk, érzelmes és irodalmias volt, s valaha előfizetés útján egy verseskötetet is kiadott: *A csalogány trillái*-t.

– Mindnyájan belebolondultak abba a nőbe, Briggs kisasszony – válaszolta Firkinné. – Sir Pitt nem akarta elengedni, de nem mert megtagadni valamit Crawley kisasszonytól. Bute-né a parókián éppen így járt: csak akkor boldog, ha láthatja őt. A kapitány egészen megkergült utána, Crawley úr halálosan féltékeny. Amióta Crawley kisasszony megbetegedett, senkit sem tűr meg a közelében, csak Sharp kisasszonyt, Isten tudja miért. Azt hiszem, valamivel megbabonázta őket.

Ezen az éjszakán Rebecca egyfolytában virrasztott Crawley kisasszony mellett, a következő éjszakán azonban olyan nyugalmasan aludt az öreg hölgy, hogy Rebeccának maradt ideje arra is, hogy néhány órán át ő maga is kényelmesen pihenjen a kereveten úrnője ágyának lábánál. Nemsokára Crawley kisasszony olyan jól érezte magát, hogy felült az ágyban, és szívéből nevetett, amikor Rebecca tökéletesen utánozta Briggs kisasszonyt és bánatát. Olyan tökéletesen adta vissza a társalkodónő szipákoló zokogását és zsebkendő-gyűrögetését, hogy Crawley kisasszony egészen felvidult, amin orvosai nem győztek bámulni, mert rendszerint azt tapasztalták, hogy ezt a kitűnő nagyvilági asszonyt a legkisebb betegség esetében is szármalmas csüggedés és halálfélelem fogja el.

Crawley kapitány mindennap eljött, és Rebecca kisasszony beszámolt neki a nagynéni egészségéről, amely olyan gyorsan javult, hogy a szegény Briggs kisasszony is megláthatta úrnőjét. Az érzékeny szívű olvasó elképzelheti e gyöngéd nő visszafojtott érzelmeit, s azt is, hogy milyen megható beszélgetés folyt le közöttük.

Crawley kisasszony nemsokára maga kívánta, hogy minél többször lássa Briggs kisasszonyt. Rebecca ugyanis szembe utánozta őt a legcsodálatosabb méltósággal, s ezzel kétszeresen vonzóvá tette mutatványát kiváló úrnője szemében.

Az az ok, amiért Crawley kisasszony olyan sajnálatosan meg-

betegedett, s idő előtt eltávozott bátyja házából, olyan romantikátlan természetű, hogy bővebb kifejtése aligha illik bele ebbe a nemes és érzelmes regénybe. Mert hogy is lehetne csak célozni is arra, hogy egy finom, jó társaságbeli asszony túl sokat evett és ivott, s hogy a parókián vacsorára elfogyasztott nagy mennyiségű meleg tengeri rák idézte elő azt a rosszulletet, melyet maga Crawley kisasszony kizárólag a párás időjárásnak tulajdonított? A roham olyan erős volt, hogy Matild, mint a nagytiszteletű úr kifejezte magát, majdnem a „fübe harapott”, az egész család lázasan várakozott a végrendeletre, s Rawdon Crawley bizonyos volt benne, hogy még a londoni évad kezdete előtt legalább negyvenezer fontja lesz. Crawley úr egy csomag válogatott vallásos elmélkedést küldött neki, hogy előkészítse a különbségre a Hiúság Vására és a Park Lane meg a másvilág között. De egy idejében elhívott derék southamptoni orvos legyőzte a majdnem végzetessé vált tengeri rákot, s eléggé megerősítette a beteget ahhoz, hogy képes legyen visszatérni Londonba. A báró nem leplezte keserűségét az ügy újabb fordulata miatt.

Mialatt mindenki Crawley kisasszonyt ápolta, s a küldöncök óránként érkeztek a parókiára, hogy híreket vigyenek a beteg állapotáról az ottani szerető családtagoknak, a ház másik részében egy rendkívül beteg hölgy feküdt, akiről egyáltalában senki sem vett tudomást. Ez a hölgy maga Crawleyné volt. A derék southamptoni orvos őt is megnézte, és utána megcsóválta a fejét. Ebbe az orvosi látogatásba még Sir Pitt is beleegyezett, minthogy egy pénzbe kerül, aztán otthagyták magányos szobájában, hogy lassan elenyésszen, és senki sem gondozta őt jobban, mint egy gyomot a parkban.

Az ifjú hölgyek is nagyobbreszt elvesztették nevelőjük tanításának megbecsülhetetlen előnyeit. Sharp kisasszony olyan szeretetteljes ápolónő volt, hogy Crawley kisasszony nem is akarta elfogadni az orvosságot másnak a kezéből. Firkinné megbukott még jóval azelőtt, hogy úrnője hazautazott vidékről. E hűséges szolgáló számára sivár vigasz volt, hogy amikor Londonba visszatértek, láthatta, amint Briggs kisasszony a féltékenységnek ugyanolyan kinjait állja ki, s ugyanolyan hitszegő árulásban részesül, mint ő.

Rawdon kapitány szabadságát nagynénje betegségére való

tekintettel meghosszabbították, s ő kötelességtudóan otthon maradt. Mindig ott tartózkodott nagynénje előszobájában. (Crawley kisasszony a nagy díszhálósobában feküdt, amelybe a kis kék szalonból lehetett belépni.) Rawdon mindig összetalálkozott ott az apjával, s akármilyen halkan ment is végig a folyosón, bizonyos lehetett benne, hogy apjának ajtaja is kinyílik, és ki vigyorgog mögüle az öregúr hiénaarca. Miért is figyelték egymást olyan éberen? Kétségkívül nemes versengés volt ez, hogy melyikük a figyelmesebb a nagy díszhálósoba drága betege iránt. Rebecca rendszerint kijött, és mindkettőjüket megvigasztalta, vagy legalábbis egyiküket. Mindkét kitűnő úriember rendkívül mohón várta a híreket, ha a kis bizalmas hírnök hozta őket.

Az ebédnél – mert ilyenkor lejött egy félórára az ebédlőbe – ő tartotta fenn közöttük a békét, azután egész éjszakára eltűnt. Rawdon ilyenkor átlovagolt a százötvenesekhez Mudburybe, s otthagyta apját Horrocks úr és a rum társaságában. Rebecca olyan fárasztó két hetet töltött Crawley kisasszony betegszobájában, hogy alig bírta volna ki más földi halandó, de az ő kis idegzete vasból volt, amelyen nem fogott sem a kötelességteljesítés, sem a betegszoba unalma.

Csak sokkal később mesélte el, milyen kínzó kötelesség volt ez, s milyen szeszélyes beteg a kedélyes öreg hölgy: milyen mérges volt, milyen álmatlan, hogy szenvedett a halálfélelemtől, s hogyan feküdt nyögve hosszú éjszakákon át, s szinte őrzöngve rettegett attól a jövőendő világtól, melyről tudni sem akart, ha az egészsége jól szolgált. Képzeld csak el, ó, nyájas, fiatal olvasó, egy nagyvilági, önző, bűnös, hálátlan, vallástalan öregasszonyt, aki kinban és félelemben vonaglik, és méghozzá paróka nélkül! Képzeljék csak maguk elé, s megtanulnak szeretni és imádkozni, mielőtt még megvénülnek.

Sharp kisasszony törhetetlen türelemmel figyelte ezt a bűnös ágyat. Semmi sem kerülte el figyelmét, és mint az okos gazdasszony, mindent fel tudott használni. Később sok jó történetet mesélt Crawley kisasszony betegségről – olyan történeteket, melyektől a hölgy még mesterséges arcszíne alatt is elpirult. A betegség közben semmi sem hozta ki sodrából, mindig éber volt, és minthogy tökéletesen tiszta lelkiismerete, hát könnyű álma is volt, és bármely pillanatban tudott aludni. Így hát fáradt-

ságnak nem sok nyoma látszott rajta. Arca talán egy kissé haloványabb volt, szeme körül a rendesnél kissé sötétebb karikák, de bármikor lépett is ki a betegszoba ajtaján, mindig mosolygott, üdén és tisztán, és éppen olyan csinos volt kis pongyolájában és főkötőjében, mint legszebb estélyi ruhájában.

Legalábbis így gondolta a kapitány, és faragatlan kitörésekkel őrzöngött. A szerelem szárnyas nyila áthatolt vastag bőrén. Hat-heti közelség és alkalom teljes rabságra vetette. Bizalmába avatta nagynénjét a parókián, más senkit a világon. Bute-né ugratta őt emiatt, eléje tárta örületét, figyelmeztette őt, végül maga is elismerte, hogy a kis Rebecca Sharp a legokosabb, legmulatságosabb, legkülönösebb, legjólelkűbb, legegyszerűbb, legkedvesebb teremtés Angliában. De azért Rawdonnak nem szabad könnyelműen bánnia az érzelmeivel – a drága Crawley kisasszony soha nem bocsátaná ezt meg neki, mert ő maga is teljesen belehabarodott a kis nevelőnőbe, s úgy szereti Sharp kisasszonyt, mintha saját lánya volna. Rawdonnak el kell mennie innen, vissza az ezredéhez, a léha Londonba, s nem szabad játszania egy szegény, ártatlan lány érzelmeivel.

Ez a jólelkű hölgy, aki megszánta a szegény, reményevesztett testőr helyzetét, hányszor, de hányszor adott alkalmat neki, hogy találkozzék Sharp kisasszonnyal a parókián, s vele együtt menjen haza, mint ahogy azt mi is láhattuk! Vannak férfiak, hölgyeim, akik a szerelemben hiába látják a horgot és a zsineget, az egész horgászfelszerelést, amellyel meg akarják őket fogni, mégis bekapják a csalétket, be kell kapniuk, nem lehet másképp, s máris fennakadtak, és a parton tátognak levegő után. Rawdon látta Bute-né nyilvánvaló szándékát, hogy összehozza őt Rebeczával. Nem volt nagyon okos, de mégiscsak nagyvárosi ember volt, és végigcsinált már néhány londoni idényt. Homályos lelkében, úgy vélte, Bute-nének egy megjegyzése gyújtott világot:

– Jegyezd meg a szavaimat, Rawdon. Egy napon majd Sharp kisasszony rokona leszel.

– Micsoda rokona, kedves Bute-né? Talán James udvarol neki? – kérdezte a huncut gárdatiszt.

– Nem, közelebbi rokona – mondta Bute-né, és fekete szeme megvillant.

- Csak nem Pitt? Sohasem kapja meg. Az a kigyó nem is érdemli meg. De hát ő már eljegyezte Jane Sheepshankst.

- Ti, férfiak, semmit sem vesztek észre. Ostobák és vakok vagytok. Ha bármi történik Lady Crawleyval, Sharp kisasszony lesz a mostohaanyád: így lesz, és nem másként.

Rawdon Crawley uraság e hírre nagyot fütttyentett csodálkozásának jeléül. De a tényt nem tagadhatta. Az ő figyelmét sem kerülte el, mennyire tetszik az apjának Sharp kisasszony. Jól ismerte az öreg jellemét, és a legkiismerhetetlenebb öreg... de nem fejezte be a mondatot, hanem bajszát pödörve hazament, és meg volt róla győződve, hogy felfedezte Bute-né rejtélyes viselkedésének kulcsát.

„Szavamra mondom, ez már sok - gondolta Rawdon -, túl sok, szavamra! Azt hiszem, ez a nő tönkre akarja tenni ezt a szegény kislányt, nehogy mint Lady Crawley lépjen a családba.”

Amikor legközelebb négyszemközt maradt Rebeccával, a maga szellemes módján gúnyolódni kezdett apja vonzalma fölött. Rebecca gúnyosan felvetette fejét, nyíltan szembenézett vele, s így szólt:

- Jó, tegyük fel, hogy belém szeretett. Tudom, hogy úgy van, mások is belém szerettek már, de csak nem gondolja, Crawley kapitány, hogy félek tőle? Csak nem tételezi fel, hogy nem tudom megvédeni a saját becsületemet? - kérdezte a kis nő, olyan méltóságteljes pillantással, akár egy királynő.

- Ó, dehogy... csak úgy figyelmeztetem... csak hogy vigyázzon magára... ez az egész... - mondta a kapitány bajszát pödörgetve.

- Akkor hát valami tisztességtelen dologra célzott? - tört ki Rebecca.

- Ó... a teremtésit... igazán... Rebecca kisasszony - vetette ellen a nehéz dragonyos.

- Azt hiszi, mert a gazdag emberekben nincs önérzet, nincs bennem sem, mivel szegény vagyok, és egyetlen barátom sincs? Azt hiszi, hogy mert nevelőnő vagyok, nincs annyi eszem, érzésem és jólneveltségem, mint maguknak, hampshire-i nemeseknek? Montmorency sarj vagyok. Azt hiszi, egy Montmorency kevesebbet ér, mint egy Crawley?

Ha Sharp kisasszony izgalomba jött, és anyai rokonságára

célzott, mindig olyan könnyed, idegen kiejtéssel beszélt, mely külön varázst adott tiszta, csengő hangjának.

– Nem – folytatta lángolva a kapitánynak –, kibirom a szégyenséget, de nem a szégyent; az elhagyatottságot, de nem a sértést. A sértést... öntől.

Érzelmei kitörték, könnyekre fakadt.

– Sharp kisasszony, kössenek fel, ha... Rebecca... szavamra... a lelkemre mondom, még ezer fontért se tenném. Álljon meg, Rebecca!

De már eltűnt. Aznap Crawley kisasszonnyal kocsizott ki, aki még ekkor nem volt beteg. Ebédnél szokatlanul élénk és sziporkázó volt, de nem vette tudomásul a megalázott, elvakult gárdatiszt célzásait, integetését, ügyetlen szemrehányásait. Ilyesfajta csetepatékra állandóan sor került e kis hadjárat folyamán – unalmas volna valamennyit elmesélni, mert végeredményben mind hasonlított egymáshoz. A Crawley-féle nehézlövasság belezavarodott a vereségbe, s mindennap meghátrált.

Ha Queen's Crawley bárója nem félt volna attól, hogy elveszti húga örökségét, sohasem engedte volna meg, hogy drága kislányait megfosszák felbecsülhetetlen nevelőnőjük tanításának áldásaitól. Az öreg ház nélküle pusztának látszott, olyan hasznossá és kellemessé tudta tenni magát Rebecca. Senki sem másolta és javította Sir Pitt leveleit, senki sem nyitotta fel üzleti könyveit, senki sem foglalkozott birtokának ügyeivel és a különböző tervekkel, amióta kis titkárnője eltávozott. S hogy mennyire szükség van ilyen titkárra, azt könnyű volt meglátni annak a számos levélnek hangjából, amelyben kérte és parancsolta, hogy visszatérjen. Majdnem mindennap érkezett levél a bárótól sürgető kérelmekkel Beckyhez, vagy pedig szenvedélyes fogadkozásokkal Crawley kisasszonyhoz, melyekben lányai elhanyagolt nevelésére hivatkozott. Ezekre az írásokra Crawley kisasszony nemigen vetett ügyet.

Briggs kisasszonyt nem küldte ugyan el szabályosan, de társalkodónői állása látszatelfoglaltsággá és merő gúnnyá változott, mert csak a kövér spanielnek szolgáltatott társaságot a szalonban, vagy az elégedetlen Firkinnének a házvezetónői szobában. De, bár az öreg hölgy hallani sem akart Rebecca eluta-

zásáról, azért őt sem fogadta fel szabályszerűen a Park Lane-ben. Mint a legtöbb gazdag embernek, Crawley kisasszonynak is az volt a szokása, hogy annyi szolgálatot fogadjon el alantaisaitól, amennyit csak ki tud szedni belőlük, s aztán jólelkűen újtukra bocsássa őket, ha már nem veszi hasznukat.

A gazdag embereknek egyáltalában nem természetes érzésük a hála. Úgy fogadják el a megszorult emberek szolgálatait, mint ami kijár nekik. De neked sincs okod panaszra, ó, te szegény elősdi és alázatos tányérnyaló! Barátságod a gazdagok iránt éppen olyan őszinte, mint a viszonzása. A pénzt szereted, nem az embert, s ha Krózus és az inasa helyet cserélnének, te is tudod, szegény nyomorult, ki élvezné alattvalói hűségedet.

S nem vagyok benne bizonyos, hogy a ravasz, öreg londoni hölgy, aki előtt e barátság kincsestára feltárult, Rebecca egyszerűsége, szolgálatkészsége, gyöngédsége és fáradhatatlan jókedve ellenére is nem gyanította-e szeretetteljes ápolónőjének és barátnőjének igazi érdemeit. Bizonyára gyakran eszébe jutott Crawley kisasszonynak, hogy senki semmit sem tesz ingyen. Ha felmérte a maga érzelmeit a világ iránt, talán képes volt felfogni a világ érzelmeit is maga iránt. S talán azon is eltűnődött, hogy azoknak az embereknek, akik senkivel sem törődnek, az a soruk, hogy nekik se legyen egy barátjuk sem.

Közben azonban Becky nagy vigaszára és kényelmére volt, ajándékozott is neki néhány új ruhát meg egy régi nyakláncot és kendőt, s azzal is kimutatta barátságát – mert van-e a barátságnak ennél meghatóbb bizonyítéka? –, hogy megszólta előtte minden meghitt ismerősét, azonkívül bizonytalanul valami jövődő jótéteményre is gondolt, például arra, hogy esetleg hozzáadja őt Clumphoz, a patikushoz, vagy pedig más előnyös módon bocsátja el az életbe, de mindenesetre visszaküldi Queen's Crawleyba, majd ha végzett vele, és megkezdődik Londonban az igazi idény.

Amikor Crawley kisasszony már lábadozott, és lemehetett a szalonba, Becky énekelt neki, és mindenképpen mulattatta, amikor pedig már annyira rendbe jött, hogy kikocsizhatott, Becky kísérte őt. És vajon e kocsizások során Crawley kisasszony csodálatos jólelkűsége és barátsága folytán hova vetődtek el? A Russell Square-re, Bloomsburybe, John Sedley úr házába.

De elképzelhetjük, hogy e fordulat előtt a két drága barátnő több levelet is váltott egymással. Rebecca Hampshire-ben töltött hónapjai közben örökös barátságuk – meg kell-e említenünk? – lényegesen csökkent, elgyengült, aggkori tünetek jelentkeztek rajta, s már-már az a veszély fenyegetett, hogy teljesen kimúlik. Az igazság az, hogy mindkét lánynak megvolt a maga komoly ügye, amely gondolatait elfoglalta: Rebeccának előmenetele az állásában, Emiliának a maga mindent elhomályosító témája.

Amikor a két lány újra találkozott, s azzal a hevességgel repült egymás karjába, mely fiatal hölgyek viszonyát jellemzi, Rebecca a maga ölekezési szerepét a legtökéletesebb eréllyel és vidámsággal játszotta meg. A szegény kis Emilia elpirult, miközben megcsókolta barátnőjét, s arra gondolt, hogy vétkes, mert elhidegült tőle.

Első találkozásuk nagyon kurta volt. Emilia éppen sétálni indult. Crawley kisasszony odalent várt a kocsijában, cselédjei nem győztek bámulni, hogy milyen helyre kerültek, s úgy megcsodálták a derék Sambót, a bloomsburyi feketé inast, mint e hely furcsa bennszülöttjét. De amikor feltűnt Emilia kedves, mosolygó szeme – Rebeccának be kellett mutatnia Crawley kisasszonynak, aki már nagyon szerette volna látni őt, de még beteg volt ahhoz, hogy kiszálljon a kocsijából –, szóval, amikor Emilia lejött, a Park Lane-i libériás arisztokrácia egyre jobban elámult azon, hogy ilyen lény származhatott Bloomsburyből. Crawley kisasszonyt pedig teljesen meghódította az édes, piruló arcú fiatal hölgy, aki olyan félénken és kecsesen jött feléje, hogy megadja a tiszteletet barátnője pártfogójának.

– Micsoda arcszín, drágám! És milyen édes hang! – mondta Crawley kisasszony, amikor a rövid beszélgetés után elhajtattak nyugat felé. – Kedves Sharp kisasszony, a kis barátnője elbűvölő. Hívassa majd el a Park Lane-re, jó?

Crawley kisasszonynak jó ízlése volt. Szerette a természetes modort, melyhez igen jól illett egy kis félénkség. Szerette maga körül a szép arccokat, mint ahogy szerette a szép képeket és a finom porcelánt. Vagy fél tucatszor is szóba hozta aznap Emiliát. Megemlítette Rawdon Crawleynak is, aki kötelességszerűen eljött, hogy kivegye részét nagynénje sült csirkéjéből.

Erre persze Rebecca rögtön megjegyezte, hogy Emília menyasszony, egy Osborne nevű hadnagy jegyezte el – nagyon régi szerelem.

– Ugye, gyalogezredben szolgál? – kérdezte Crawley kapitány, és mint ahogy az egy gárdistához illik, csak némi erőfeszítéssel emlékezett vissza az ezred számára.

Rebecca is úgy tudta, hogy abban az ezredben szolgál. A kapitány neve: Dobbin.

– Egy magas, esetlen alak – mondta Crawley –, mindenkibe belebotlik. Ismerem őt. Osborne pedig, ugye, csinos fiú, és nagy, fekete pofaszakállá van?

– Rendkívüli pofaszakállá – felelte Rebecca Sharp kisasszony –, de biztosíthatom, hogy rendkívül büszke is rá.

Rawdon Crawley kapitány válasz helyett nyerítésszerű nevetésbe tört ki, s amikor a hölgyek unszolták, hogy magyarázza meg az okát, a hahotázás csillapodtával elő is adta.

– Azt képzeled magáról, hogy tud biliárdozni, kétszázat nyertem tőle a Kókuszban. Hogy ő tud játszani, a kis ostoba! Egy egész vagyont veszített volna aznap, de a barátja, Dobbin kapitány, elhurcolta őt, hogy a fene enné meg!

– Rawdon, Rawdon, ne légy olyan gonosz! – jegyezte meg gyönyörködve Crawley kisasszony.

– Ugyan, miért ne, hiszen még a gyalogos fiatalemberek közt se láttam ilyen zöldfűlűt. Tarquin és Deuceace annyi pénzt szed ki belőle, amennyit akar. A pokolba is elmenne, csak hogy egy lorddal lássák együtt. Ő fizeti a vacsoráikat Greenwichben, de azok hívják meg a társaságot.

– Szép kis társaság lehet.

– Teljesen igaza van, Sharp kisasszony. Igaza van, mint rendesen, Sharp kisasszony. Rendkívül szép társaság, haha! – És a kapitány egyre jobban nevetett, s azt hitte, hogy valami nagyon mulatságosat mondott.

– Rawdon, ne légy olyan haszontalan! – kiáltott a nagynénje.

– Az apja valami citybeli ember, s azt mondják, rendkívül gazdag. A fene egye meg ezeket a City-csemetéket, hadd végezenek el. Merem állítani, hogy még nem végeztem vele, haha!

– Pfuj, Crawley kapitány, majd figyelmeztetem Emiliát. Egy szerencsejátékos férj.

– Borzasztó, ugye? – jelentette ki a kapitány nagy ünnepélyesen, aztán hirtelen ötlete támadt, és hozzátette: – Az ördög vigye el, hívjuk meg ide!

– Szalonképes? – kérdezte a nagynénje.

– Hogy szalonképes-e? Hogyne. Semmi különbséget nem lehet rajta észrevenni – válaszolta Crawley kapitány. – Kérem, hívja el majd őt, ha majd megint bírja a társaságot. Őt is, meg azt a ... hogyishívják ... a szerelmét ... ejnye, Sharp kisasszony, hogy is nevezte őt? Ördög vigye, írok neki egy kis levelet, és elhívom. Majd kipróbáljuk, hogy ugyanolyan jól tud-e pikétezni is, mint biliárdozni? Hol is lakik, Sharp kisasszony?

Sharp kisasszony megadta Crawleynak a hadnagy londoni címét, s néhány nappal e beszélgetés után Osborne hadnagy levelet kapott Rawdon kapitány elemista írásával, s a borítékban egy meghívót Crawley kisasszonytól.

Rebecca is elküldött egy meghívót kedves Emiliájának, aki = biztosak lehetnek benne – szívesen elfogadta, amikor meghallotta, hogy George is ott lesz a társaságban. Úgy beszéltek meg, hogy Emília a délelőttöt is a Park Lane-ben tölti a hölgyeknél.

A hölgyek nagyon kedvesek voltak hozzá. Rebecca nyugodt fölényvel gyámkodott rajta: ő volt az okosabb kettejük közül, barátnője pedig olyan szelid és igénytelen, hogy mindig engedelmeskedett, ha valaki parancsolni akart neki, és így Rebecca utasításait is tökéletes megadással és jókedvűen hajtotta végre. Crawley kisasszony is rendkívül kegyes volt hozzá. Tovább is lelkendezett a kis Emiliáért, és úgy dicsérte őt szemtől szembe, mintha egy baba vagy festmény vagy egy cseléd volna, s a lehető legjóindulatúbb csodálkozással szemlélte őt. Én is bámulom azt a bámulatot, mellyel az előkelő világ néha kitünteti a közrendűeket. Nincs is kellemesebb látvány az életben, mint a mayfairiek leereszkedése. Crawley kisasszony nagylelkű jóindulata meglehetősen elfárasztotta a szegény kis Emiliát, s nem vagyok benne bizonyos, hogy a Park Lane-i három hölgy közül nem a derék Briggs kisasszony volt-e számára a legkellemesebb. Rokonszenvezett Briggs kisasszonnyal, mint minden elhanyagolt és szelid emberrel: hiába, nem az volt, akit szellemes nők reveznek.

George ebédre érkezett, *en garçon*¹ ettek Crawley kapitánnyal.

Osborne-ék nagy családi hintaja hozta el őt a Park Lane-re a Russell Square-ről, ahol a meg nem hívott ifjú hölgyek a legnagyobb közönnyel viseltettek e mellőzés iránt, de azért a főnemesi évkönyvben megnézték Sir Pitt Crawley nevét, s megtanultak mindent, amit ez a mű a Crawley családról és származásukról, s rokonaikról, a Binkie-kről elmondott. Rawdon Crawley a legnagyobb barátsággal és szívélyességgel fogadta George Osborne-t, dicsérte biliárdjátékát, s megkérdezte, mikor óhajt viszonzást, érdeklődött Osborne ezrede iránt, s még ezen az estén felajánlott volna neki egy játszma pikétet, ha Crawley kisasszony határozottan meg nem tiltott volna mindenfajta szerencsejátékot a házában, úgyhogy a hős házigazda nem könnyített a fiatal hadnagy erszényén, legalábbis ezen a napon nem. De abban megállapodtak, hogy másnap megnézik és kipróbálják a Parkban Crawley egy eladó lovát, aztán együtt ebédelnek, s az estét vidám fiúkkal töltik.

– Már amennyiben nincs szolgálatban a szép Sedley kisasszonynál – tette hozzá Crawley cinkos hunyorítással. – Szörnyű csinos lány, becsületszavamra, Osborne – mondta még kegyesen. – És remélem, jó csomó pénzzel, hm?

Osborne nincs szolgálatban, és szívesen találkozik Crawley-val. Amikor másnap találkoztak, a kapitány dicsérte új barátjának lovastudományát – ezt meg is tehette teljes őszinteséggel –, és bemutatta őt három-négy fiatalembernek a legjobb társaságból; ismeretségük rendkívüli módon hizelgett az egyszerű fiatal tisztnak.

– Mellesleg, hogy van a kis Sharp kisasszony? – kérdezte Osborne borozás közben a barátját dandyszerű arckifejezéssel. – Jólelkű kislány. Jól beválik Queen's Crawleyban? Sedley kisasszony nagyon szerette őt múlt évben.

Crawley kapitány kis kék szeme vadul nézett a hadnagyra, s éberén figyelte, amikor az felújította ismeretségét a szép nevelőnővel. De Rebecca viselkedése olyan volt, hogy megnyugtathatta Crawleyt, bármilyen féltékenység élt is a testőrgárdista szívében.

¹ Férfitársaságban. (francia)

Amikor a fiatal emberek felmentek az emeletre, és Osborne már bemutatkozott Crawley kisasszonynak, odalépett Rebeccához, fölényes, könnyed leereszkedéssel. De kedves és pártfogó akart lenni hozzá, sőt hajlandó volt kezét fogni vele, mint Emilia barátnőjével, s azt mondani: „Ó, Sharp kisasszony! Hogy van?” Kinyújtotta feléje a bal kezét, s azt várta, hogy a lány majd zavarba jön ettől a megtiszteltetéstől.

Sharp kisasszony jobb kezének mutatóujját nyújtotta oda, s olyan hidegen és gyilkosan biccentette meg a fejét, hogy Rawdon Crawley, aki a másik szobából figyelte a jelenetet, alig tudta visszafojtani a nevetését, amikor látta a hadnagy teljes kudarcát, az összeremenést, a megtorpanást s a tökéletes félszegséget, amellyel a végén mégis leereszkedett hozzá, hogy elfogadja a kinyújtott ujját.

– Szavamra mondom, az ördögön is kifogna! – mondta lelkesedve a kapitány. A hadnagy meg, aki el akarta indítani a társalgást, szívélyesen megkérdezte Rebeccát, hogy tetszik neki új helye.

– A helyem? – kérdezte hűvösen Sharp kisasszony. – Milyen kedves öntől, hogy emlékeztet rá! Tűrhetően jó hely, a bér elég tisztességes, de azt hiszem, kisebb, mint Wirt kisasszonyé az ön nővérei mellett a Russell Square-en. Hogy vannak a fiatal hölgyek? Nem mintha ezt meg kellene kérdeznem.

– Miért nem? – kérdezte csodálkozva Osborne úr.

– Mert soha nem ereszkedtek le odáig, hogy szóba álljanak velem, vagy meghivjanak a házukba, míg Emiliáéknál laktam. De tudja, mi, szegény nevelőnők, megszoktuk az ilyen mellőztetést.

– De kedves Sharp kisasszony! – tört ki Osborne.

– Legalábbis bizonyos családokban – folytatta Rebecca. – El sem tudná képzelni, milyen különbségek vannak. M. Hampshireben nem vagyunk olyan gazdagok, mint maguk, szerencsés citybeliek. De legalább jó régi angol törzsokból való úri családban vagyok. Azt hiszem, tudja, hogy Sir Pitt apja visszautasította a peerséget. És láthatja, hogyan bánnak velem itt. Nagyon jól érzem magamat. Igazán elég jó hely. De milyen kedves öntől, hogy érdeklődik!

Osborne egészen dühbe gurult. A kis nevelőnő addig fölé-

nyeskedett és gúnyolódott vele, amíg ez a fiatal angol arszlán meglehetősen kényelmetlenül érezte magát, ahhoz pedig nem volt kellő lélekjelenléte, hogy ürügyet találjon a visszavonulásra ebből a kellemes beszélgetésből.

– Azt hittem, meglehetősen kedveli a citybeli családokat – mondta gőgösen.

– Úgy gondolja, hogy múlt évben, amikor éppen kiszabadultam abból a rettenetes iskolából? Akkor persze hogy szerettem. Hát nem szeret minden lány hazamenni szünidőben? Én honnan tudtam volna akkor, hogy annál különös dolog is van a világon? De ha tudná, Osborne úr, mit jelent tizennyolc hónapos tapasztalat! Tizennyolc hónap, amelyet, bocsásson meg, ha kimondom, úriemberek közt töltöttem. A drága Emília, elismerem, gyöngyszem, aki bárhol elbűvölő volna. Nicsak, látom, megjön a jókedve. De, ó, azok a furcsa, mulatságos citybeliek! És Jos úr, hogy van az a csodálatos Jos úr?

– Nekem úgy rémlik, mintha múlt évben nem lett volna visszataszító ez a csodálatos Joseph – mondta Osborne nyájasan.

– Ó, milyen szigorú hozzám! Nos hát, *entre nous*,² nem szakadt meg utána a szívem, de ha megkért volna arra, amire az ön tekintete céloz (és igazán kifejező és kedves a tekintete), nem mondtam volna nemet.

Osborne úr tekintete erre azt látszott mondani: „Igazán, nagyon lekötelező!”

– Most azt gondolja, ugye, milyen megtiszteltetés lett volna, ha ön lett volna a sógorom? Sógornője lehettem volna George Osborne úrnak, John Osborne úr fiának, aki fia . . . mi is volt a nagypapája, Osborne úr? No jó, azért ne haragudjék meg. Elvégre nem tehet a származásáról, azzal pedig teljesen egyetérték, hogy ha megkért volna, hozzámentem volna Jos Sedley úrhoz, mert mi jobbat is tehetett volna egy szegény lány, akinek nincs egy fillérje sem? Most hát tudja az egész titkomat. Én nyílt vagyok és őszinte. És mindent figyelembe véve, nagyon kedves volt öntől, hogy erre a körülményre célzott, nagyon kedves és

² Köztünk szólva. (francia)

udvarias. Emília drágám, Osborne úrral szegény Joseph bátyádról beszélgetünk. Hogy van?

Így hát George véglegesen vereséget szenvedett. Nem mintha Rebeccának igaza lett volna, de nagyon ügyesen úgy rendezte, mintha mindenről George tehetne. Az pedig szégyenkezve menekült, mert érezte, hogy ha még egy percig ott marad, még Emília előtt is nevetségessé tennék.

Bár Rebecca maradt felül, George felülemelkedett azon az aljasságon, hogy pletykálgadjék, vagy bosszút álljon egy hölgyön, de azt nem állhatta meg, hogy másnap ügyesen tudtára ne adja Crawley kapitánynak néhány nézetét Rebecca kisasszonyra vonatkozóan, és pedig, hogy az egy ravasz, elszánt nő, veszélyesen kacér és így tovább. Crawley nevetve helyeselte e nézeteket, és sietett Rebecca kisasszonyt is megismertetni velük, huszonnégy órán belül. Ezek csak megerősítették Rebecca eredeti érzelmeit Osborne úr iránt. Női ösztöne amúgyis is megsúgta neki, hogy George hiúsította meg első szerelmi kísérletét, és ennek megfelelően tisztelte őt.

– Csak figyelmeztetem – mondta George cinkos tekintettel Rawdon Crawleynak, miután megvette a lovát, és ebéd után elvesztett egy halom guinea-t. – Csak figyelmeztetem, én ismerem a nőket, és azt tanácsolom, legyen résen.

– Köszönöm, öregem – mondta Crawley furcsán hálás tekintettel. – Úgy látszik, maga átlát az embereken. – George elment, s magában úgy vélte, hogy Crawleynak teljesen igaza van.

Elmesélte Emíliának, mit cselekedett, s hogy Rawdon Crawleynak, aki pokolian jó, egyenes lelkű pajtás, azt tanácsolta, hogy legyen résen azzal a kis ravasz, intrikus Rebeccával szemben.

– Kivel szemben? – kiáltott fel Emília.

– Barátnőddel, a nevelőnővel szemben. Ne nézz olyan csodálkozva.

– George, az ég szerelmére, mit tettél? – kérdezte Emília. Mert az ő női szeme, amelyet a szerelem éleslátóvá tett, egy pillanat alatt felfedezte azt a titkot, amelyet addig nem látott meg sem Crawley kisasszony, sem a szegény aggszűz, Briggs kisasszony, és mindenekelőtt semmiképpen sem az öntelt, pofaszakállas ifjú Osborne hadnagy ostoba szeme.

Mert amikor Rebecca ráadta kendőjét az emeleti szobában, ahol a két barátnőnek alkalma volt egy kis titkos beszédre és sűgásra-bűgásra, ami a női élet legfőbb gyönyörűsége, Emília odalépett Rebecchához, kezébe fogta két kezét, és így szólt:

– Rebecca, mindent tudok.

Rebecca megcsókolta.

S erről a gyönyörűséges titokról többet egy szót sem szólt egyik fiatal nő sem. De úgy rendeltetett, hogy mégis nem sokára kipattant.

Nem sokkal a fenti események után, amikor Rebecca Sharp kisasszony még mindig pártfogónője házában időzött a Park Lane-en, még egy gyászcímer vált láthatóvá a Great Gaunt Streeten, a sok gyászcímer között, amely ezt a komor városnegyedét rendszerint díszíti. Sir Pitt Crawley háza fölött jelent meg, de nem az érdemes báró elhunytát jelezte. Női gyászcímer volt, és már néhány év előtt Sir Pitt öreg édesanyja, a néhai özvegy Lady Crawley gyászjelentéséül szolgált. Szolgálati idejének letelte után a gyászcímer lekerült a ház homlokzatáról, és visszavonult valahová Sir Pitt palotájának hátsó felébe. Most a szegény Rose Dawsonért jelent meg újra. Sir Pitt megint megözvegyült. Persze a címer, amely a pajzson összefonódott az övével, nem a szegény Rose címere volt. Rose-nak nem volt címere. De a pajzsra festett kerubok éppúgy szót emeltek érte, mint Sir Pitt anyjáért, s a címer alatt a Crawleyk galambja és kígyója között ott volt a *Resurgam* felírás. Címerpajzs és *Resurgam*: ez aztán jó alkalom az erkölcsi elmélkedésre!

Crawley úr viselte gondját az egyébként baráttalan betegágyának. Lady Crawleyt, miközben e világból távozott, olyan szavak és megnyugtatók erősítették meg, amilyenek Crawley úrtól kiteltek. Évek óta nem is tapasztalt más kedvességet, mint az övét, ez volt az egyedüli barátság, amely ezt a gyöngé, magányos lelket valami módon megvigasztalta. Szíve meghalt már jóval teste előtt. Eladta, hogy Sir Pitt Crawley felesége lehessen. Anyák és lányok naponta kötnek ilyen üzleteket a Hiúság Vásárában.

Elhunytának idején férje éppen Londonban tartózkodott, megszámlálhatatlan terveit végrehajtva és szüntelen pörösködésével elfoglalva. Arra azért talált időt, hogy gyakran jelentkez-

zék a Park Lane-en, sok levelet küldött Rebeccának, kérve őt, lelkére kötve és megparancsolva neki, hogy visszatérjen fiatal tanítványaihoz vidékre, ahol azok most anyjuk betegsége idején minden felügyelet nélkül élnek. De Crawley kisasszony hallani sem akart Rebecca távozásáról. Londonban ugyan nem volt még egy divatos hölgy, aki könnyebben hagyta volna el barátait, amint megunta társaságukat, és kevesebben is unták meg hamarabb a barátaikat, de azért, ameddig *engouement*-ja³ tartott, vonzalma bámulatos volt, és most még a legnagyobb eréllyel ragaszkodott Rebeccához.

Lady Crawley halálának híre nem keltett nagyobb fájdalmat és érdeklődést, mint várható volt Crawley kisasszony családi körében.

– Azt hiszem, el kell halasztanom a harmadiki estélyemet – mondta Crawley kisasszony. Kis szünet után pedig hozzátette: – Remélem, a bátyámban lesz annyi jó ízlés, hogy nem házasodik még egyszer.

– De ha megteszi, hogyan fog dühöngeni Pitt! – jegyezte meg Rawdon, szokott figyelmességével bátyja iránt.

Rebecca egy szót sem szólt. Úgy látszott, ő a családban a legkomorabb és legmegilletődöttebb. Ezen a napon még Rawdon távozása előtt kiment a szobából, de miután Rawdon elbúcsúzott, odalent véletlenül még találkoztak, és négy szemközt elbeszélgettek.

Reggel, amikor Rebecca kinézett az ablakon, riadt hangú kiáltásával felverte Crawley kisasszonyt, akit kellemesen kötött le egy francia regény.

– Sir Pitt van itt, asszonyom!

A báró kopogása nyomon követte ezt a bejelentést.

– Jaj, édesem, most nem tudom fogadni. Nem akarom. Mondja meg Bowlsnak, hogy nem vagyok itthon, vagy menjen le a kapuhoz, és mondja meg neki: nagyon beteg vagyok ahhoz, hogy bárkit fogadjak. Az idegzetem igazán nem viselné el e pillanatban a bátyámat! – kiáltotta Crawley kisasszony, és újra elővette a regényt.

³ Elragadtatása. (francia)

– Olyan beteg, hogy nem fogadhatja önt, uram – mondta Rebecca, amikor letípett az éppen felmenni készülő Sir Pitt-hez.

– Annál jobb – felelte Sir Pitt. – Én magához jöttem, Becky kisasszony. Jöjjön velem a társalgóba!

– Szeretném, ha visszajönné Queen's Crawleyba, kisasszony – mondta a báró már a társalgóban; szemét rámeresztette, levette kesztyűjét és széles gyászszalaggal ellátott kalapját. Tekintete olyan különös volt, s olyan állhatatosan meredt rá, hogy Rebecca Sharp szinte reszketni kezdett.

– Remélem, hamar jöhetek – felelte halkán Rebecca –, amint Crawley kisasszony jobban lesz, és visszatérhetek... a kedves gyerekekhez.

– Ezt már három hónapja mondja, Becky – válaszolta Sir Pitt. – Mégis még mindig a nővéremen csüng, aki úgy hajítja el magát, mint egy öreg cipőt, ha már elhordta. Mondom, hogy szűkségem van magára. Visszamegyek a temetésre. Jön velem? Igen, vagy nem?

– Nem merek... nem hiszem, hogy... helyes volna... ha egyedül maradnék... önnel, uram – mondta Becky, láthatóan nagy felindulásban.

– De ha mondom, hogy maga kell nekem – mondta Sir Pitt, és az asztalra csapott. – Nem tudok ellenni maga nélkül. Nem tudtam, hogyan állok, amíg el nem ment tőlünk. Azóta semmi sem megy rendben odahaza. Nem az a hely már, ami volt. Minden elszámolásom újra összezavarodott. Vissza *kell* jönnie. Jöjjön vissza, drága Becky, jöjjön.

– Jöjjenek... mint micsoda, uram? – zihált Rebecca.

– Jöjjön mint Lady Crawley, ha úgy tetszik – mondta a báró, és megragadta gyászszalagos kalapját. – No, ez csak elég magának. Jöjjön vissza, és legyen a feleségem. Van hozzá elég esze. Egye fene a származását. Olyan lady lesz magából, hogy senkiből se különb. Több esze van a kisujjában, mint bármelyik vidéki bárónénak. Hát eljön? Igen, vagy nem?

– Ó, Sir Pitt – mondta Rebecca nagyon meghatottan.

– Mondjon igent, Becky – folytatta Sir Pitt. – Öregember vagyok, de jófajta. Jó vagyok még húsz évre. Boldoggá teszem magát, majd meglátja. Azt tesz, amit akar, annyit költ, amennyit

akar, és járhatja a maga útját. Szerződést kötünk. Mindent elintézzünk törvényesen. Ide nézzen! – s az öregember térdre hullt előtte, és felvigyorgott rá, mint egy szatír.

Rebecca visszahőkölt, mint a megdöbbenés eleven képmása. E történet folyamán még sohasem volt alkalmunk azt tapasztalni, hogy elvesztette lélekjelenlétét. De most elvesztette, és olyan valódi könnyeket sírt, amilyenek még sohasem hulltak a szeméből.

– Ó, Sir Pitt! – mondta. – Ó, uram, én... már férjnél vagyok.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

melyben Rebecca térje rövid időre megjelenik

Minden érzelmes lelkű olvasó – mást meg nem is kívánunk – örömmel szemlélhette azt a *tableau*-t,¹ mellyel kis drámánk előző felvonása bevégeződött, mert mi lehet tetszetősebb annál a képnél, amelyen a Szerelem a Szépség előtt térdel?

De amikor a Szerelem meghallotta a Szépségnek azt a szörnyű vallomását, hogy már férjnél van, felugrott alázatos helyzetből a szőnyegről, és olyan kiáltásokban tört ki, amelyekből a szegény kis Szépség jobban megrémült, mint előbbi beismerésekor.

– Férjnél! Maga tréfál! – kiáltotta a báró dühének és csodálkozásának első rohama után. – Maga gúnyt űz belőlem, Becky! Ki is venné el magát egy shilling nélkül?

– Férjnél vagyok, férjnél! – mondta Rebecca zokogó rohamok között. Hangja csuklott a megindultságtól, zsebkendője a szemén, ő maga a kandallóhoz alélva; a fájdalom megtestesülése, amely a legkeményebb szívet is megindítaná. – Ó, Sir Pitt, drága Sir Pitt, ne gondolja, hogy nem vagyok hálás minden jószágáért. Csak az ön nagylelkűsége csikarta ki a titkomat.

– Egye fene a nagylelkűséget! – üvöltött Sir Pitt. – De hát ki az, akihez hozzáment, és hol van?

– Hadd menjek vissza önnel vidékre, uram, hadd gondoljam olyan híven, mint eddig. Ne szakítson el engem a drága Queen's Crawleytól!

– Az a gazember elhagyta, ugye? – mondta a báró, és úgy képzelte, hogy kezdi a dolgot érteni. – Jól van, Becky, jöjjön vissza, ha akar. Amit már lenyelt, azt nem cheti meg újból. Én

¹ Képet, (francia)

mindenesetre szép ajánlatot tettem magának. Jöjjön vissza mint nevelő, úgy élhet, ahogy akar.

Rebecca kinyújtotta kezét. Úgy sírt, mintha a szíve szakadna meg, hajának gyűrűi arcába hullottak és a kandalló márványára, amelyhez támaszkodott.

– Szóval a gazember elszökött, ugye? – mondta Sir Pitt, és visszataszító kísérletet tett arra, hogy vigasztaló legyen. – Nem baj, Becky, én majd gondoskodom rólad.

– Ó, uram, az volna az életem büszkesége, ha visszamehetnék Queen's Crawleybe, és gondját viselhetném a gyerekeknek meg önnek is, úgy, mint azelőtt, amikor azt mondogatta, hogy meg van elégedve a maga kis Rebeccája szolgálataival. Ha arra gondolok, mit ajánlott fel az imént nekem, hálával telik meg a szívem, igaz hálával. Nem lehetek a felesége, uram, hadd legyek... hadd legyek a lánya!

Így szólt Rebecca, és ezúttal ő borult térdre a legtragikusabb módon, s a maga két csinos, fehér, selyemsimaságú keze közé fogva Sir Pitt kérges fekete kezét, a gyöngéd szenvedély és bizalom kifejezésével nézett az arcába, amikor... amikor nyílt az ajtó, és Crawley kisasszony libbent be rajta.

Firkinné és Briggs kisasszony, akik történetesen megjelentek a társalgó ajtaja előtt, nem sokkal azután, hogy a báró és Rebecca belépett oda, véletlenül azt is látták a kulcslyukon át, hogy az öregúr leborul a nevelő előtt, s hallották nagylelkű ajánlatát is. Alig hagyták el az ajánlat szavai ajkát, amikor Firkinné és Briggs kisasszony már rohant is fel a lépcsőn, s berontottak a fogadószobába, ahol Crawley kisasszony azt a francia regényt olvasta, s hírül adták az öreg hölgynek a megdöbbentő újságot, hogy Sir Pitt térdén állva kéri meg Sharp kisasszony kezét. És ha önök kiszámítják, mennyi időt vett igénybe a fenti párbeszéd, mennyit, amíg Briggs kisasszony és Firkinné felrepült a fogadószobába, s mennyi idő kellett Crawley kisasszonynak ahhoz, hogy elcsodálkozzék, a Pigault le Brun-kötetet elhajítsa, s leérjen a lépcsőkön – meglátják, milyen pontosan vág ez a történet, és hogy Crawley kisasszonynak éppen abban a pillanatban *kellett* megjelennie, amikor Rebecca alázatós helyzetét elfoglalta.

– A hölgy van a földön, nem pedig az úr – mondta Crawley

kisasszony megvető hangon és tekintettel. – Azt mondták nekem, hogy te térdelsz, Sir Pitt. Térdelj csak le még egyszer, hadd lássam ezt a szép párt!

– Megköszöntem Sir Pitt Crawleynak, asszonyom – mondta Rebecca felállva –, s megmondtam neki, hogy... hogy sohasem lehetek Lady Crawley.

– Visszautasította őt! – szólt Crawley kisasszony, s még jobban megdöbbsent. Briggs kisasszony és Firkiné szeme az ajtóban tágra nyílt a csodálkozástól, s álluk leesett a bámulattól.

– Igen, visszautasítottam – folytatta Rebecca szomorú, könnyes hangon.

– És higgyek a fülemnek, hogy tényleg megkérted a kezét, Sir Pitt? – kérdezte az öreg hölgy.

– Eegen – mondta a báró –, megkértem.

– És visszautasított? Úgy, ahogy ő mondja?

– Eegen – felelte Sir Pitt, és arcvonásai széles vigyorba torzultak.

– Úgy látszik, egyáltalában nem szakad meg belé a szíved – jegyezte meg Crawley kisasszony.

– Egy csöppet sem – válaszolta Sir Pitt olyan hűvösen és jókedvűen, hogy Crawley kisasszony majd beleőrült megdöbbenésébe. Hogy egy előkelő öregúr térdre hull egy nevelőnő előtt, akinek nincs egy pennyje sem, s aztán nevetésbe tör ki, mert az kosarat ad neki, és hogy egy nevelőnő, akinek nincs egy pennyje sem, visszautasít egy bárót évi négyezer font jövedelemmel – ezeket a rejtélyeket Crawley kisasszony sohasem tudta megérteni. Ez felülmúlta a legbonyolultabb cselszövényeket is kedves Pigault le Brunjében.

– Örülök, hogy jó mulatságnak tekinted, bátyám – folytatta vakon tapogatódzva elképedésében.

– Nagyszerű mulatságnak – felelte Sir Pitt. – Ki gondolta volna! Hogy ez a ravasz kis ördög, ez a kis róka! – így motyogott, és kuncogott az örömtől.

– Ki gondolta volna? Mit? – kiáltotta Crawley kisasszony dobbantva. – Mondja, Sharp kisasszony, talán a régensherceg válására vár, hogy azt hiszi, a mi családunk nem elég jó magának?!

– A helyzet – mondta Rebecca –, amelyben meglátott, asz-

szonyom, amikor belépett ide, nem olyan volt, mintha megvetném azt a megtiszteltetést, melyet e jó, e nemes férfi hajlandó volt felajánlani nekem. Azt hiszi, nekem nincs szívem? Önök mindnyájan szerettek engem, és olyan kedvesek voltak a szegény árvához, az elhagyott lányhoz, csak én ne éreznék semmit? Ó, kedves barátaim, jötevőim! Nem szabad-e megkísérelnem, hogy szeretetemmel, életemmel, kötelességérzetemmel visszafizessem azt a bizalmat, amellyel megajándékoztak? Még a hála érzetét is megtagadja tőlem, Crawley kisasszony? Ez túl sok... a szívem oly nehéz – és olyan fennköltén hanyatlott egy székbe, hogy hallgatóságának legnagyobb része tökéletesen felolvadt az ő bánatában.

– Akár hozzám jön, akár nem, jó kislány maga, Becky, én pedig a barátja maradok, ezt ne felejtse el – szolt Sir Pitt, s felvéve gyászszalagos kalapját, eltávozott, Rebecca nagy megkönnyebbülésére, mert most már nyilvánvaló volt, hogy titkát nem leplezték le Crawley kisasszony előtt, s ezáltal időt nyert arra, hogy kicsit összeszedje magát.

Zsebkendőjét szeme elé tartotta, eltolta magától a derék Briggs kisasszonyt, amikor az követni akarta a lépcsőn, fel a szobájába. Így hát Crawley kisasszony és Briggs kisasszony rendkívül izgatottan vitatta meg a különös eseményt, Firkinné pedig nem kevésbé megindultan lemerült a konyha környékére, s ott beszélt meg az esetet a lenti férfi és női társasággal. Méghozzá Firkinnére annyira hatottak az események, hogy helyesnek tartotta, ha még aznap este „alázatos tiszteletét küldi Bute Crawleyné asszonynak s a nagytiszteletű családnak, és Sir Pitt itt járt, és házassági ajánlatot tett Sharp kisasszonynak, de az kosarat adott neki, mindenki csodálatára”.

A két hölgy az ebédlőben, ahol az érdemes Briggs kisasszony nagy gyönyörűségére végre megint bizalmas beszélgetést folytathatott úrnőjével – teljes élvezettel elcsodálkozott Sir Pitt ajánlatán és Rebecca visszautasításán.

Briggs kisasszony nagy éleslátással megjegyezte, hogy bizonyára valamilyen korábbi vonzalom lehetett az akadály, mert különben semmilyen épeszű fiatal nő nem utasítana vissza ilyen előnyös ajánlatot.

– Maga elfogadta volna, ugye, Briggs kisasszony? – kérdezte kedvesen Crawley kisasszony.

– Hát nem kitüntetés az, ha valaki Crawley kisasszony testvére lehet? – válaszolta szeliden kitérve a társalkodónő.

– Hát igen, végeredményben Beckyből egészen jó Lady Crawley lett volna – jegyezte meg Crawley kisasszony, akit ellágyított a lány visszautasítása, és nagyon szabadelvűen és nagylelkűen nyilatkozott most, hogy nem volt szükség áldozatkészségére. – Esze bőven van neki, okosabb a kisujja, mint a maga egész feje, szegény, drága Briggs kisasszony. A modora, most, hogy megneveltem, kitűnő, és Montmorency lány, Briggs kisasszony, márpedig a vér mégiscsak valami, bár a magam részéről megvetem. Azok között a fennhéjázó, ostoba hampshire-iek között sokkal jobban megállta volna a helyét, mint az a szerencsétlen vaskereskedő-lány.

Briggs helyeselt, mint rendesen, s erre aztán vitába és társalgásba fogtak arról a „korábbi vonzalom”-ról.

– Maguknak, szegény, magányos teremtéseknek, mindig van valami bolondos szívügyük – mondta Crawley kisasszony. – Hiszen tudja, maga is beleszeretett abba a szépírástanárba (ne sirjon már, Briggs kisasszony, mindig sir, az pedig nem támasztja őt fel), és azt hiszem, ez a szerencsétlen Becky is ostobán és érzelmesen viselkedett valamilyen patikussal vagy komornyikkal vagy festővel vagy egy fiatal pappal vagy valami effélével.

– Szegényke! Szegényke! – mondta Briggs kisasszony, aki visszagondolt a huszonnégy év előtti időre s arra a tüdővésztes, fiatal szépírástanárra, akinek szőke hajfürtjét és gyönyörű, de olvashatatlan leveleit odafenn őrizte öreg íróasztala fiókjában. – Szegényke, szegényke! – mondta Briggs kisasszony. Megint tizennyolc éves üde arcú lány volt, s az esti istentiszteleten ő és a tüdővésztes szépírástanár ugyanabból a zsoltároskönyvből énekelt reszkető hangon.

– Ha egyszer Rebecca így viselkedett – mondta lelkesen Crawley kisasszony –, a mi családunknak is tennie kellene valamit. Tudja meg, Briggs kisasszony, ki vonzalmának a tárgya. Beteszem őt valami boltba, vagy megrendelem nála az arcképet, tudja. Vagy beszélek az unokabátyámmal, a püspökkel, és majd adok valami hozományt Beckynek, és megtartjuk a

menyegzőt, Briggs kisasszony, maga pedig nyoszolyólány lesz, és elkészíti az esküvői villásreggelit.

Briggs kisasszony kijelentette, hogy ez nagyszerű lesz, és esküdözött, hogy az ő drága Crawley kisasszonya mindig kedves és nagylelkű volt. Aztán felment Rebecca hálósobájába, hogy megvigasztalja, és fecseljen vele a házassági ajánlatról, meg a visszautasításáról és annak az okáról, és hogy célozzon Crawley kisasszony nagylelkű szándékára, és megtudja, ki az az úriember, aki meghódította Sharp kisasszony szívét.

Rebecca nagyon kedves volt, nagyon megható és meghatott, Briggs kisasszony gyöngéd közeledését hálás hévvel fogadta, sejteni engedte, hogy egy titkos vonzalomról van szó, egy gyönyörűséges titokról – milyen kár, hogy Briggs kisasszony nem maradt egy fél perccel tovább a kulcslyuknál! Rebecca talán többet is elmondott volna, de öt perccel azután, hogy Briggs kisasszony megérkezett Rebecca szobájába, Crawley kisasszony is megjelent ott – hallatlan megtiszteltetés –, elfogta a türelmetlenség, és nem tudta bevárni követének késlekedő hadműveleteit: maga jött személyesen, és kiharcolta Briggs kisasszonyt a szobából. Aztán kifejezte, mennyire helyesli Rebecca viselkedését, részletesen kikérdezte a beszélgetésről, meg arról is, hogy mi minden előzte meg Sir Pitt meglepő ajánlatát.

Rebecca azt felelte, hogy már régóta észrevette azt a vonalmat, mellyel Sir Pitt megtisztelte őt, mert hiszen Sir Pittnek az a szokása, hogy érzelmeit nagyon őszintén és leplezetlenül adja tudtul – de nem említve magánokait, amelyekkel e pillanatban nem akarná Crawley kisasszonyt háborgatni, Sir Pitt kora, állása és életmódja szinte lehetetlenné teszi ezt a házasságot. De hát egy nő, akiben van némi önérzet és illemtudás, meghallgathat-e egy házassági ajánlatot ilyen pillanatban, amikor az udvarló elhunyt hitvesét még el se temették?

– Badarság, drágám, maga sohasem kosarazta volna ki őt, csak valaki másnak a kedvéért – mondta Crawley kisasszony, azonnal a tárgyra térve. – Mondja csak meg azokat a magánokokat. Micsoda magánokok azok? Van valakije, ugye? Ki az, aki elnyerte a szívét?

Rebecca lesütötte szemét, és beismerte, hogy csakugyan van valakije,

– Jól sejtette, drága úrnőm – mondta édes, egyszerű, remegő hangon. – Ugye, csodálkozik, hogy ilyen szegény, magányos lány is érezhet vonzalmat? Sohasem hallottam róla, hogy a szegénység megvéd ez ellen. Bár úgy volna!

– Szegény, drága kislányom! – kiáltotta Crawley kisasszony, aki mindig készen állt arra, hogy elérzékenyüljön. – Akkor hát viszonzatlan a szenvedélye? Titokban epekedünk? Mondjon el mindent, hadd vigasztaljam.

– Bár meg tudná vigasztalni, drága asszonyom – válaszolta Rebecca ugyanolyan fátyolos hangon. – Igazán, igazán szükségem volna vigasztalásra.

Fejét Crawley kisasszony vállára hajtotta, s ott olyan természetesen sírt, hogy az öreg hölgy hirtelen együttérzésében szinte anyai gyöngédséggel ölelte meg, s azzal csitította, hogy biztosította becsüléséről és szeretetéről, s esküdözött, hogy úgy tekinti őt mint édeslányát, s mindent megtesz, ami rajta múlik, hogy segítsen neki.

– És most mondja meg, édesem, ki az? Talán annak a csinos Sedley kisasszonynak a bátyja? Egyszer említette, hogy volt valami maguk között? Idehívatom őt, édesem, és megkapja őt, biztosan megkapja.

– Ne kérdezzen most – mondta Rebecca. – Nemsokára megtud majd mindent, kedves, drága Crawley kisasszony, drága barátnőm... mondhatom így?

– Persze hogy mondhatja, gyermekem – válaszolt az öreg hölgy, és megcsókolta.

– Most nem mondhatom meg – zokogta Rebecca –, olyan szerencsétlen vagyok. De azért szeressen mindig, ó, ígérje meg, hogy mindig szeretni fog.

És kölcsönös könnyek közepette – mert a fiatalabb nő érzelmei felkeltették az idősebbik rokonszenvét is – Crawley kisasszony ezt ünnepélyesen megígérte, aztán otthagya kis védencét, és dicsérettel és csodálattal gondolt rá, mint kedves, ártatlan, gyöngéd szívű, szerető, meg nem értett teremtésre.

Rebecca pedig magára maradt, és elgondolkozhatott a nap váratlan és csodálatos eseményein, azon, ami történt, és azon, ami történhetett volna. Mit gondolnak, mik voltak Rebecca kisasszony, azaz bocsánatot kérek, Rebecca asszony magánérzel-

mei? Ha néhány oldallal előbb e könyv írója igényt tarthatott arra a kiváltságra, hogy bekukkantson Emilia Sedley kisasszony hálósobájába, és a regényíró mindentudásával megismerhette azokat a gyöngéd kínokat és szenvedélyeket, amelyek ott tolongtak ezen az ártatlan párnán, miért ne jelenthetné ki magáról, hogy Rebeccának is meghitt bizalmasa, titkainak ura s e fiatal nő lelkiismeretének pecsétőre?

Rebecca tehát elsősorban őszintén és meghatóan bánkódott azon, hogy ilyen közel volt hozzá a csodálatos jószerencse, s ő kénytelen volt elhárítani magától. E természetes érzelmét minden józanul szabályozott észjárású ember megérti. Akadhat-e édesanya, aki ne szánná meg ezt a lányt, akinek nincs egy pennyje sem, s mégis lady lehetett volna belőle négyezer font évi jövedelemmel? Van-e olyan jól nevelt fiatal lány a Hiúság Vásárában, aki nem érez együtt egy szorgalmasan dolgozó, tehetős, érdemes lánnyal, ha az éppen abban a pillanatban kap ilyen megtisztelő, előnyös, csábító ajánlatot, amikor lehetetlenség elfogadnia? Bizonyos vagyok benne, hogy Becky barátnőnk csalódása minden rokonszenvet megérdemel, és azt is ébreszt mindenkiben.

Emlékszem, egy éjszaka magam is a Vásárban jártam egy estélyen. Megfigyeltem, hogy az öreg Talpnyali kisasszony különös figyelemmel és hízélgéssel tüntette ki a kis Ügytelennét, az ügyvéd feleségét, aki igaz, hogy jó családból való, de – mint mindnyájan tudjuk – olyan szegény, mint a templom egere.

Erre azt kérdeztem magamban, miért ez a hajbókolás Talpnyali kisasszony részéről? Talán Ügytelent grófsági bíróvá nevezték ki? Vagy vagyont örökölt a felesége? De Talpnyali kisasszony rögtön megmagyarázta viselkedését, a rá jellemző egyszerűséggel.

– Tudja, Ügytelenné unokája annak a Sir John Redhandnek, aki most olyan betegesen fekszik Cheltenhamben, hogy egy fél évig se húzza már ki. Ügytelenné apja öröklí a címet, így hát! látja, bárólány lesz belőle.

És Talpnyali kisasszony meg is hívta Ügytelent és a feleségét vacsorára a következő héten.

Ha már a lehetőség, hogy bárólány lesz belőle, ilyen hódolattal biztosít egy hölgynek a társaságban, akkor biztos, hogy

nyugodtan tisztelhetjük annak a fiatal nőnek a gyötrelmeit, aki elmulasztotta azt az alkalmat, hogy egy báró felesége lehessen. Ki álmodta volna, hogy Lady Crawley olyan hamar meghal? „Azok közé a beteges asszonyok közé tartozott, akik még akár tíz esztendeig is elhúzzhatják – gondolta magában Rebecca bánóán –, belőlem pedig mylady lehetett volna! Azzal a vénemberrel azt tehettem volna, amit akarok. Meghálálhattam volna Bute-né fölényeskedését és Pitt úr tűrhetetlen leereszkedését. A városi házat újrabútorozhattam volna. Nekem lett volna a legszebb fogatom Londonban, páholyom az operában, és a következő idényben bemutatnak volna az udvarnál. Mindez lehetett volna, de most . . . most minden kétséges és rejtelmes.”

De Rebecca sokkal határozottabb és erélyesebb jellemű fiatal hölgy volt annál, semhogy a jóvátehetetlen múlt miatt hasztalan és illetlen bánatba bocsátkozzék. Így hát, miután kellő adag szánakozást áldozott a múltnak, teljes figyelmét bölcsen a jövődőknek szentelte, amely most sokkal fontosabb volt számára. Áttekintette helyzetét, reményeit, kétségeit és esélyeit.

Először is férjnél van – és ez nagy dolog. Sir Pitt tudja. Nem annyira meglepetésében tette a vallomást, mint inkább hirtelen számítás eredményeképpen. Egy napon úgyis be kell vallani: miért ne inkább most, mint később? Az, aki maga is el akarta őt venni, elvben nem szólhat semmit a házasságkötése ellen. De hogyan fogadja majd Crawley kisasszony a hírt – ez a nagy kérdés. Rebeccának voltak rossz előérzetei, de aztán visszaemlékezett mindarra, amit Crawley kisasszony mondott: hogy milyen fennem hangoztatta az öreg hölgy megvetését a születés iránt, milyen merészen szabadelvűek a véleményei, általában milyen romantikus hajlamú, milyen majomszeretettel csüng unokaöccsén, s hányszor fejezte ki vonzalmát Rebecca iránt. „Annyira szereti őt – gondolta Rebecca –, hogy mindent megbocsát neki, engem meg annyira megszokott, hogy nem is érezné magát kényelmesen nélkülem. Ha majd elérkezik a felvilágosítás perce, lesz nagy jelenet, hisztériázás, veszekedés, aztán pedig nagy kiengesztelődés. És mi haszna a halogatásnak? A kocka el van vetve, s hogy ma vagy holnap, az úgysem befolyásolja az eredményt.” Így hát a fiatal nő elhatározta, hogy Crawley kisasszonnyal közli a hírt, s már csak azt fontolgatta magában, mi

módon volna a legjobb közölni vele, vajon várja-e meg szembe a vihart, vagy pedig meneküljön előre és kerülje el, amíg első dühét kitombolta. E tünődések közepette a következő levelet írta:

Kedves Barátom,
a nagy válság, amelyről olyan gyakran beszéltünk, kitört. Titkom felét tudják, és én sokat gondolkoztam a dolgon, de már bizonyos vagyok benne, hogy itt az ideje felfedni az egész rejtelmet. Sir Pitt keresett fel ma reggel, és – gondolnád-e? – szabályosan megkérte a kezemet. Képzeld csak el! Én, szegény kis árva, Lady Crawley lehettem volna. Hogy örült volna Bute-né és ma tante,² ha megelőztem volna az ő rangjukat. És a mamája lehettem volna valakinek, ahelyett, hogy . . . Ó, hogy remegek, ha arra gondolok, milyen hamar el kell mindent mondanunk! Sir Pitt tudja, hogy férjhez mentem, de nem tudja, kihez, és így idáig még nem nagyon haragszik. Ma tante most mérges, hogy kikoszaroztam őt, de hozzám csupa kedvesség és jóság. Leereszkedett odáig, hogy azt mondta, jó feleség lettem volna, s esküszik, hogy lányának tekinti a te kis Rebecádat. Majd megrendül, ha meghallja a hírt. De kell-e egyébtől félnünk, mint pillanatnyi haragtól? Nem hiszem, sőt bizonyos vagyok, hogy nem. Annnyira csüng rajtad, te haszontalan semmirevaló, hogy mindent megbocsátana neked, és igazán azt hiszem, hogy utánad rögtön enyém az első hely a szívében, és szerencsétlen volna nélkülem. Drágám! Valami azt súgja nekem, hogy győzni fogunk. Otthagyd azt az utálatos ezredet, nem kártyázol többé, és nem játszol löversenyen, hanem jó fiú leszel, és mindnyájan a Park Lane-en lakunk majd, ma tante pedig ránk hagyja az egész pénzt.

Megkísérlem, hogy holnap háromkor a szokott helyen sétáljak. Ha B. kisasszony velem jön, akkor el kell jönnöd ebédre. Hozd magaddal válaszat, és tedd be Porteus szentbeszédeinek harmadik kötetébe. De mindenképpen gyere el, mert nagyon vár

R.

² Nénikém. (francia)

*Eliza Styles kisasszonynak,
Barnet nyergesmester úr címén,
Knightsbridge.*

Gondolom, e kis történet minden olvasójának van annyi ítélőképessége, hogy tudja: Eliza Styles kisasszony (Rebecca azt mondta róla, hogy régi iskolatársnője, akivel újabban sűrű levelezésbe kezdett, s aki ezeket a leveleket a nyergestől el szokta vinni) rézsarkantyút és hosszú, pödrött bajuszt visel, mert hiszen nem más, mint Rawdon Crawley kapitány.

TIZENHATODIK FEJEZET

Levél a tüpárnán

Az pedig igazán senkire sem tartozik, hogyan házasodtak össze. Mi akadályozna meg egy nagykorú kapitányt és egy felnőtt fiatal hölgyet abban, hogy kiváltsák az engedélyt, és a város bármelyik templomában egybekeljenek? Kinek kell bizonyítani, hogy ha egy asszonynak van akarata, biztosan megtalálja módját, hogy érvényesítse is azt?

Azt hiszem, hogy egy nap, amikor Sharp kisasszony elment, hogy a délelőttöt kedves barátnőjével, Emilia Sedley kisasszonnyal töltsse a Russell Square-en, egy hozzá nagyon hasonló hölgyet láthattak belépni a City egyik templomába egy festett bajszú úriember társaságában, aki negyedóra múltán visszavezette őt a várakozó bérkocsihoz. Csendes esküvői menet volt ez.

És mindennapos tapasztalataink után van-e, aki kétségbe merné vonni egy úriembernek azt a jogát, hogy bárkit elvehessen? Hány bölcs és tanult férfi vette el a szakácsnőjét? Maga Lord Eldon is, a legokosabb férfi, nem kötött-e rangján aluli házasságot? Achilles és Ajax nem a rabnőikbe szerettek-e? És elvárhatjuk-e egy erős vágyú és gyöngye eszű, nehéz dragonyostól, aki soha életében nem fékezte meg egyetlen szenvedélyét sem, hogy hirtelen megjöjjön az esze, és vonakodjék megfizetni bármilyen árat valamilyen gyönyörűségért, amire kedve kerekedett? Ha az emberek csak okos házasságot kötnének, micsoda fennakadás állna be a népesség szaporodásában!

Az én szememben Rawdon úr házasságánál tisztességesebb cselekedetet aligha mondhatunk el ezen úriember életrajzának bármely szakaszából, amely kapcsolatba került ezzel a történettel. Senki sem nevezheti férfiatlanságnak, ha valaki rabja lesz egy nőnek, és ha már rabja lett, el is veszi feleségül. Az a bamu-

lat, gyönyörűség, szenvedély, rajongás, határtalan bizalom és korlátlan imádat, amellyel ez az erős harcos fokról fokra a kis Rebeccát körülvette, olyan érzések, amelyek, legalábbis a hölgyek ítélete szerint, nem egészen szégyenteljesek. Ha Rebecca énekelt, minden hang belecsengett tompa lelkébe, végigcsiklandott hatalmas alakján. Ha beszélt, Rawdon összeszedte minden szellemi erejét, hogy figyelje és csodálja. Ha Rebecca tréfás kedvében volt, Rawdon még félórával később is az ő tréfáit forgatta eszében, és nevetésbe tört ki rajtuk, a *tilbury*-ben mellette ülő lovász vagy a Rotten Row-ban oldalán lovagló bajtársa meglepetésére. Rebecca szavait úgy hallgatta, mint szent jóslatot, és legkisebb cselekedetét is csálhatatlan báj és bölcsesség jellemezte Rawdon szemében.

„Hogy énekel, hogy fest – gondolta magában. – Hogy megülte azt a rügös kancát *Queen's Crawley*-ban.” Meghitt pillanatokban pedig ilyeneket mondott: – Szavamra, Becky, akár vezérkari főnök is lehetnél, vagy *canterburyi* érsek, szavamra mondom. – Talán ritkaság volt az esete? Talán nem láthatunk naponta több derék Herkulest is a nagyvilágban *Omphale* szoknyája mellett és *Delila* ölébe boruló, nagy, barkós *Sámsorokat*?

Amikor hát Becky azt mondta neki, hogy közeledik a nagy válság, és megjött a cselekvés ideje, Rawdon kijelentette, hogy éppen olyan kész az ő parancsára cselekedni, mint ahogy ezredésének parancsára rohamra vinné a csapatát. Nem volt rá szükség, hogy levelét *Porteus* harmadik kötetébe tegye. Rebecca könnyen megtalálta a módját, hogy megszabaduljon *Briggs* kisasszonytól, és másnap a „szokott helyen” találkozott hűséges barátjával. Éjszaka elgondolkozott a helyzeten, és most közölte Rawdonnal elhatározásainak eredményét. Ő persze mindennel egyetértett, és bizonyos volt benne, hogy minden a legnagyobb rendben van, s amit Rebecca ajánl, az a leghelyesebb; hogy *Crawley* kisasszony kétségkívül enged majd, vagy – ahogy ő kifejezte magát – egy idő múlva „bejön az utcájukba”. Ha azonban Rebecca elhatározása egészen más lett volna, Rawdon éppen olyan feltétlenül követte volna azt is.

– Elég eszed van kettőnk számára is, Becky – mondotta –, bizonyos, hogy kihúzol bennünket a csávából. Nem láttam még

senkit, aki hozzád hasonló lett volna, pedig én is találkoztam néhány remek esettel a magam idejében.

És ezzel az egyszerű hitvallással a szerelem sújtotta dragonyos útjára indult, hogy végrehajtsa a maga részét abból a tervből, amelyet Rebecca kettejük számára kidolgozott.

Az ő része egyszerűen annyi volt, hogy egy csendes lakást béreljen Bromptonban vagy a kaszánya szomszédságában Crawley kapitány és neje számára. Mert Rebecca úgy döntött – és mi azt hisszük, nagyon okosan –, hogy megszöknek. Rawdont boldoggá tette ezzel az elhatározással, mert ő már hetek óta erre a lépésre akarta rávenni. A szerelem egész hevével nyargalt el lakást bérelni. Olyan készségesen hajlandó volt hetenként két guinea-t fizetni, hogy a háziasszony sajnálta már, hogy csak olyan keveset kért. Rendelt egy zongorát, egy fél melegház virágot és mindenféle jó falatot. Sálakat, kecskebőr kesztyűket, selyemharisnyákat, francia aranyórákat, karpereceket és illatszereket a vak szerelem s a korlátlan hitel tékozlásával küldetett oda. Aztán, miután ezzel a kiáradó bőkezűséggel könnyített a lelken, elment, idegesen megebédelt a klubban, s ott várakozott, amíg elérkezik élete nagy pillanata.

Az előző nap eseményei, Rebecca csodálatos viselkedése, amellyel visszautasított egy ilyen előnyös ajánlatot, az őt mardosó titkos boldogtalanság, a szelidség és hallgatás, amellyel bánatát eltűrte – mindez a szokásosnál gyöngédebbé tette Crawley kisasszonyt. Az ilyen természetű esemény, egy házasság, házassági ajánlat vagy kikosarazás végigborzong az egész ház asszony népén, és felébreszti minden hisztérikus együttérzésüket.

Mint az emberi természet megfigyelője, rendszeresen eljárók a Hannover Square-i Szent György-templomba az előkelő esküvők évadjában, de még sohasem láttam, hogy a vőlegény barátai könnyekre fakadtak, vagy hogy a sekrestyések és a szertartást végző papok elérzékenyültek, viszont egyáltalában nem rendkívüli dolog olyan nőket látni, akiknek semmi közük a lefolyó műveletekhez, idős hölgyeket, akik már régen kiöregedtek a férjhez menés lehetőségéből, testes, középkorú asszonyokat, számos fiú és lány anyját, sőt csinos fiatal teremtéseket rózsaszín

kalapban, akik sorsukra várnak, és természetesen érdeklődnek a szertartás iránt – szóval egészen megszokott dolog, ha a jelenlevő nők sóhajtoznak, szipákolnak, zokognak, arccskáikat kis, használhatatlan zsebkendőikbe rejtik, és öregje-fiatálja egyaránt meghatódik. Amikor barátom, a divatos John Pimlico, elvette a gyönyörű Lady Belgravia Green Parkert, az izgalom olyan általános volt, hogy könnyekben úszott még az a kis mogorva vénasszony is, aki a templomban a helyére vezeti az embert. És miért? – kérdeztem magamban, hiszen nem ő megy férjhez.

Szóval Crawley kisasszony és Briggs kisasszony Sir Pitt esete után tobzódott az érzelemben, s Rebecca leggyöngédebb érdeklődésük tárgya lett. Távollétében Crawley kisasszony könyvtárának legérzelmesebb regényeivel vigasztalódott. A titkos bánatú Sharp kisasszony volt a nap hősnője.

Ezen az estén Rebecca edesebben énekelt, és mulatságosabban beszélt, mint ahogy valaha is hallották őt a Park Lane-en. Egészen befonta Crawley kisasszony szívét. Könnyedén és mosolyogva beszélt Sir Pitt ajánlatáról, nevetségessé tette, mint egy vénember bolondos ötletét; s szeme könnyekkel telt meg, Briggs kisasszony szíve pedig a vereség kimondhatatlan kínjaival, amikor Rebecca azt mondta, hogy nem kíván egyebet a sorstól, csak hogy örökre az ő drága jötevőjénél maradhasson.

– Drága kis szívem – felelte az öreg hölgy –, nem szándéksom magát elengedni innen még évekig, ebben megnyugodhatik. Arról pedig szó sem lehet, hogy azok után, ami történt, visszamenjen ahhoz az utálatos bátyámhoz. Itt marad velem és Briggs kisasszonnyal. Briggs kisasszony nagyon gyakran szeretné meglátogatni rokonait. Briggs kisasszony mehet, amikor neki tetszik. De magának, drágám, itt kell maradnia, és gondot viselnie az öregasszonyra.

Ha ekkor Rawdon Crawley jelen lett volna, ahelyett, hogy vörös bort ivott idegesen a klubjában, a pár térdre borulhatott volna a vénkisasszony előtt, mindent bevallhatott volna, és egy szempillantás alatt bocsánatot nyert volna. De ez a szerencsés esély megtagadtatott a fiatal pártól, kétségkívül annak érdekében, hogy meg lehessen írni ezt a történetet, amelyben elmeséljük sok csodálatos kalandjukat, olyan kalandiaikat, amelyek so-

hasem történhetek volna meg velük, ha Crawley kisasszony önzetlen bocsánata otthont és védelmet nyújt nekik.

A Park Lane-i házban Firkinné felügyelete alatt szolgált egy hampshire-i lány is, akinek többek között az is kötelessége volt, hogy reggel Sharp kisasszony ajtaján kopogjon egy korsó forró vízzel, mert Firkinné inkább belepusztult volna, mintsem hogy ő nyújtsa azt át a betolakodónak. Ez a lány a család birtokán született, bátyja Crawley kapitány csapatában szolgált, s ha a teljes igazságot tudnók, azt hiszem, kiderülne, hogy ez a szolgáló értesült bizonyos intézkedésekről, amelyek fontos kapcsolatban vannak ezzel a történettel. Mindenesetre vett magának egy sárga kendőt, egy pár zöld cipőt és egy kis vörös tollas világoskék kalapot a Rebeccától kapott három guinea-ből, és minthogy a kis Sharp kisasszony távolról sem bánt túl bőkezűen a pénzével, semmi kétség, hogy Betty Martint bizonyos szolgálatok fejében vesztegette meg így.

Két nappal azután, hogy Sir Pitt Crawley azt a bizonyos ajánlatot tette Sharp kisasszonynak, a nap a szokott módon kelt fel, és a szokott órában Betty Martin, az emeleti szobalány kopogtatott a nevelőnő hálósobájának ajtaján.

Nem kapott választ, ezért hát újra kopogott. A csöndet továbbra sem törte meg senki, így Betty a forró vízzel kezében kinyitotta az ajtót, és belépett a szobába. A kis fehér, csíkos takarójú ágy éppen olyan sima és takaros volt, mint előző napon, amikor Betty saját kezével vetette be. Két kis bőrrönd összekötözve állt a szoba egyik sarkában, az ablak előtti asztalon pedig, a tüpárnán, a nagy, kövér, rózsaszín selyemmel bélelt s egy női főkötőhöz hasonlóan fodrozott tüpárnán egy levél hevert. Valószínűleg ott nyugodott egész éjszaka.

Betty lábujjhegyen közeledett feléje, mintha félne, hogy felébreszti, ránézett, aztán körülnézett a szobában, arcán hatalmas csodálkozás és elégtétel kifejezésével; felvette a levelet, vigyorgva forgatta ide-oda, végül levitte Briggs kisasszony szobájába.

Honnan tudta Betty, hogy a levél Briggs kisasszonynak szól, azt szeretném csak tudni. Betty nem részesült egyéb oktatásban, mint amit Bute Crawleyné vasárnapi iskolájában kapott, s a kéz-

zel írott betűket éppoly kevésbé tudta olvasni, mint a héber írást.

– Itt van ni, Briggs kisasszony – kiáltott a lány. – Ó, kisasszony, valaminek történnie kellett, mert senki sincs Sharp kisasszony szobájában; az ágyban nem aludt senki, ő pedig megszökött, és ezt a levelet hagyta a kisasszonynak.

– Micsoda! – kiáltotta Briggs kisasszony, leejtve fésűjét, úgy hogy fakó hajának vékony fonata a vállára hullott. – Szökés? Sharp kisasszony megszökött? Mit jelent ez? – és mohón feltörte a pecsétet, s mint mondani szokás, „felfalta szemével” a szökevény hozzá intézett levelének tartalmát.

Drága Briggs kisasszony,

*a maga szíve a leggyengédebb a világon, és bizonyára meg-
esik rajtam, együtt érez velem, és megbocsát nekem. Köny-
nyekkel, imákkal, áldásokkal hagyom el azt az otthont, ahol
a szegény árva mindig jóságra és szeretetre talált. Olyan kö-
telezettségek szólítanak el innen, amelyek megelőzik jótevőm-
mel szemben fennálló kötelezettségeimet is. Kötelességem hív
– a férjemhez. Igen, férjnél vagyok. A férjem parancsolja,
hogy jöjjenek el abba a szerény otthomba, amelyet magunkénak mondhatunk. Legdrágább Briggs kis-
asszony, adja tudtára ezt a hírt – a maga gyöngéd rokon-
szenve tudja majd, hogyan – az én kedves, szeretett barát-
nőmnnek, jótevőmnnek. Mondja meg neki, hogy távozásom előtt
könnyeimmel öntöztem az ő kedves párnáját, azt a párnát,
amelyet annyiszor simítottam el betegsége napjaiban, mondja
meg, hogy megint ott szeretnék ülni az ágyánál... ő, milyen
örömmel térnék vissza a kedves Park Lane-re, milyen remegve
várom a választ, amely megpecsételi sorsomat. Amikor Sir Pitt
azzal tisztelt meg, hogy felajánlotta nekem a kezét, s amely
megtiszteltetésről az én szeretett Crawley kisasszonyom azt
mondta, hogy megérdemeltem – áldásom rá, amiért a szegény
árvát érdemesnek ítélte arra, hogy az ő testvére lehessen! –,
azt mondtam Sir Pittnek, hogy már asszony vagyok. Még ő is
megbocsátott nekem. De hiányzott hozzá a bátorságom, hogy
megmondjak neki mindezt, azt, hogy nem lehetek a felesége,
mert a lány a va-*

gyok! A legjobb, legnemesebb lelkű férfi vett feleségül – Crawley kisasszony Rawdonja, az én Rawdonom. Az ő parancsára vallom ezt be, és követem őt szerény otthonunkba, mint ahogy követném bárhová a világon. Ő, nagyszerű és kedves barátnőm, beszéljen Rawdon szeretett nagynénjével az ő érdekében meg annak a szegény lánynak az érdekében, aki iránt egész nemes családja olyan páratlan szeretetet tanúsított. Kérje meg Crawley kisasszonyt, hogy fogadja be gyermekeit. Többet nem tudok mondani, csak áldást, áldást az egész drága házra, amelyet elhagyok.

Éjtél.

*Szerető és hálás
Rebecca Crawleyja*

Amikor Briggs kisasszony elolvasta ezt az érzelmes és érdekes okiratot, amely visszahelyezte őt Crawley kisasszony legelső bizalmasának rangjába, Firkinné lépett a szobába.

– Bute Crawleyné e percben érkezett a hampshire-i postakocsival, és teát kér. Lejön és ad neki reggelit, kisasszony?

És Firkinné meglepetésére Briggs kisasszony összefogta pongyoláját, és kibontott, lebegő, vékony fonatával, a homloka körül bodorító papírokba bújtatott fűrtökkel, lerohant Bute-néhez, kezében a csodálatos újdonságot tartalmazó levéllel.

– Ő, Firkinné – zihálta éppen Betty –, micsoda eset! Sharp kisasszony fogta magát és megszökött a kapitánnyal Gretna Greenbe.

Szentelnénk egy fejezetet Firkinné érzelmeinek leírására, ha előkelő műzsánkat nem úrnőjének szenvedélyei foglalkoztatnák.

Amikor az éjszakai utazástól elzsibbadt Bute Crawleyné a társalgó kandallójának ropogó tűzénél melegedve meghallotta Briggs kisasszonytól a titkos házasság hírét, kijelentette, hogy a gondviselés küldte őt éppen most, hogy segítsen szegény drága Crawley kisasszonynak elviselni ezt a csapást; továbbá, hogy Rebecca ravasz kis cafka, akire ő mindig gyanakodott; ami pedig Rawdon Crawleyt illeti, sohasem tudta megérteni, hogyan bolondulhatott érte a nagynénje, mert ő már régóta elveszett, feslett, elkarhozásra ítélt lénynek tekintti. Ennek a szörnyű visel-

kedésnek – vélte Bute-né – meglesz legalább az a jó hatása, hogy felnyitja a szegény jó Crawley kisasszony szemét, hogy meglássa ennek a gonosz embernek igazi jellemét. Aztán Bute-né kényelmesen megreggelizett, forró pirítóst és teát, s minthogy egy szoba megüresedett a házban, semmi szükség sem volt rá, hogy a Gloster-fogadóban maradjon, ahol a portsmouth-i postaköcsi letette őt, s ki is adta az utasítást Bowls úr szárnysegédjének, az inasnak, hogy hozza el onnan a holmiját.

Tudvalevő, hogy Crawley kisasszony majdnem délutánig odafenn szokott maradni a szobájában – reggel az ágyban itta meg csokoládéját, miközben Becky Sharp a *Morning Post*-öt olvasta fel neki, vagy másképpen szórakoztatta. Az összeesküvők odalenn megegyeztek abban, hogy megkímélik a kedves hölgy érzelmeit mindaddig, amíg meg nem jelenik a fogadószobában. Időközben csak azt jelentették neki, hogy Bute Crawleyné megérkezett a postakocsival Hampshire-ből, a Glosterbe szállt, üdvözli Crawley kisasszonyt, és reggelit kért Briggs kisasszonytól. Bute-né érkezését, amely más időben egyáltalán nem okozott volna különösebb mulatságot, most nagy örömmel fogadta Crawley kisasszony, mert megörvendezettte őt annak a lehetősége, hogy elpletykálhat sógornőjével az elhunyt Lady Crawleyről, a temetési szertartásról, s arról, hogy Sir Pitt hirtelen megkérte Rebecca kezét. Amíg az öreg hölgy szépen bele nem süppedt szokott karosszékébe a fogadószobában, s a hölgyek túl nem estek az első ölelkezésen és kérdezősködésen, az összeesküvők nem tartották tanácsosnak, hogy aláveessék a műtétnek. Ki ne csodálta volna már meg azokat a cseleket és gyöngéd célzásokat, amelyekkel a nők „előkészítik” barátnőiket a rossz hírekre? Crawley kisasszony két barátnője, olyan rejtelmet varázsolt köréje, mielőtt közölte vele a hírt, hogy addigra már a kétség és aggodalom kellő fokáig izgatták őt.

– És azért utasította vissza Sir Pittet, drága jó Crawley kisasszony, készüljön fel rá – mondta Bute-né –, mert... mert nem tehetett egyebet.

– Hát persze hogy volt rá oka – felelte Crawley kisasszony –, mást szeret. Meg is mondtam tegnap Briggs kisasszonynak.

– Hogy mást szeret! – lihegte Briggs kisasszony. – Ó, kedves barátnőm, már férjhez is ment.

- Már férjhez is ment - vágott közbe Bute-né is, s mindketten összekulcsolt kézzel ülve néztek egymásra, aztán áldozatukra.

- Küldje el hozzám abban a percben, amikor hazajön. Ravasz kis teremtés, hogy merte elhallgatni előlem? - kiáltott fel Crawley kisasszony.

- Nem érkezik meg egyhamar. Készüljön el rá, kedves barátnőm... hosszú időre ment el... egészen elment.

- Az ég szerelmére, és ki csinálja meg a csokoládémat? Küldjenek érte, és hozzák vissza. Követelem, hogy visszajöjjön - mondta az öreg hölgy.

- Az éjjel megszökött! - kiáltotta Bute-né.

- Egy levelet hagyott nekem - mondta Briggs kisasszony. - Elvette őt...

- Készítse elő, az istenért. Ne kínozza őt, kedves Briggs kisasszony.

- Ki vette őt el? - kiáltott ideges dührohamában a vénkisasszony.

- Egy... egy rokona...

- Visszautasította Sir Pittet - kiáltotta az áldozat. - Beszéljen már. Ne kergessen a tébolyba.

- Ó, csak készítse őt elő, Briggs kisasszony... Rawdon Crawley vette el!

- Rawdon elvette... Rebeccát... a nevelőnőt... azt a... azt a... sen... ki a házamból, maga bolond, maga hülye, maga vén, ostoba Briggs... hogy meri? Te is benne vagy az intrikában! Te beszélted rá a házasságra Rawdont, mert azt hitted, hogy akkor nem hagyom rá a pénzemet... igen, te, Martha... - sikította hisztérikusan a szegény öreg hölgy.

- Én beszéltem rá családunk egyik tagját, hogy elvegye egy rajztanár lányát?

- Az anyja Montmorency lány volt! - kiáltotta az öreg hölgy, és teljes erőből megrántotta a csengőt.

- Az anyja balett-táncosnő volt, és ő maga is fellépett színpadon, vagy még rosszabb helyen - felelte Bute-né.

Crawley kisasszony egy végsőt sikított, aztán elájult. Kénytelenek voltak visszavinni ismét elhagyott szobájába. Egyik hisztérikus roham követte a másikat. Elküldtek az orvosért, meg-

jött a patikus is. Bute-né vette át ágya mellett az ápolónő szerepét.

– Úgy illik, hogy a rokonai legyenek mellette – mondta ez a szeretetre méltó asszony.

Alig vitték fel a szobájába, amikor megérkezett valaki, akivel szintén közölni kellett a hírt, mégpedig Sir Pitt.

– Hol van Becky? – kérdezte, amikor belépett. – Hol van a holmija? Velem jön Queen's Crawleyba.

– Nem hallotta a megdöbbentő hírt a titkos házasságról? – kérdezte Briggs kisasszony.

– Mit érdekel az engem? – kérdezte Sir Pitt. – Tudom, hogy férjhez ment. Az nem tesz semmit. Mondja csak meg neki, hogy jöjjön le gyorsan, és ne várákoltasson engem.

– Hát nem tudja, uram – kérdezte Briggs kisasszony –, hogy elhagyta házunkat, Crawley kisasszony nagy gyászára, akit majdnem megölt az a hír, hogy Rawdon kapitány feleségül vette Rebeccát?

Amikor Sir Pitt Crawley meghallotta, hogy Rebecca férjhez ment a fiához, olyan dühös káromkodásba tört ki, amelyet nem volna helyes elismételni ezen a helyen, mint ahogy szegény Briggs kisasszony is reszketve ment ki a szobából a káromkodás hallatára. Vele együtt mi is rácsukjuk az ajtót az őrző vénemberre, akit megvadított a gyűlölet, és megbolondított a kiájtás vágya.

Másnap visszautazott Queen's Crawleyba, eszeveszetten rontott be Rebecca egykori szobájába, szétaposta dobozait, szerte szórta iratait, ruháit és egyéb holmiját. Horrocks kisasszony, a komornyik lánya felszedett egyet-mást. A többi holmit a gyerekek vették fel, és színházat játszottak bennük. Még csak néhány napja múlt, hogy szegény anyjuk magányos temetkezési helyére távozott, ahol megsiratatlanul és közömbösen helyezték el egy idegenekkel teli sírboltban.

– Tegyük fel, hogy az öreg hölgy nem tér észre – mondta Rawdon kis feleségének, amikor együtt ültek kényelmes kis bromptoni lakásukban. Rebecca egész délelőtt az új zongorát próbálta ki. Az új kesztyűk remekül illettek a kezére, az új sálak

csodálatosan festettek rajta, az új gyűrűk ragyogtak kis kezén, s az új óra ketyegett a derekán.

– Tegyük fel, hogy nem jön be az utcánkba. Akkor, Becky?

– Akkor majd én csinálom meg a szerencsédet – felelte Rebecca, és Delila megpaskolta Sámson arcát.

– Te mindenre képes vagy – felelte Rawdon, és megcsókolta a kicsi kezét. – Szavamra mondom, mindenre. Most pedig elhajtunk a Térdszalagrend-fogadóba vacsorázni, szavamra mondom.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Hogyan vásárolt Dobbin kapitány egy zongorát?

Ha van olyan mutatványos bódé a Hiúság Vásárában, ahová kar karban látogathat el a Gúny és az Érzelem, ahol a legfurcsább, legnevetetőbb, legkönnyeztetőbb és legkülönösebb ellentétekre bukkanhatunk, ahol ugyanolyan joggal lehetünk nemesek és fennkölteket, mint vadak és cinikusok: akkor azok a bizonyos összejövetelek azok, amelyekből egész tömeget hirdet naponta a *Times* utolsó oldala, s amelyeken néhai George Robins úr olyan nagy méltósággal szokott elnökölni. Azt hiszem, nagyon kevés olyan londoni lakos van, aki ne lett volna már ilyen összejöveten. Akiben van némi hajlam a moralizálásra, annak nem csekély mértékben meghökkentő és furcsa érzéssel és érdeklődéssel kell arra a napra gondolni, amikor ő is sorra kerül, és Kalapács úr, Diogenész örököseinek megbízásából vagy a végrehajtó utasítására nyilvános árverésre bocsátja az elhunyt Epikurosz könyvtárát, bútorait, ezüstedényeit, ruhatárát és válogatott borait.

A Hiúság Vására legönzőbb lelkű nézőjének is éreznie kell némi rokonszenvet és szánalmat, ha egy elköltözött barátja e mocskos természetű gyászszertartásnak tanúja lehet. Lord Gazdag földi maradványai már ott nyugszanak a családi sírboltban; a szobrász már vési a felíratot, amely az igazságnak megfelelően emlékszik meg az elhunyt erényeiről és örökösének bánatáról, aki éppen a javait értékesíti. Van-e Gazdag úr asztalának olyan vendége, aki sóhajtás nélkül tud elmenni a meghitt ház előtt? A meghitt ház előtt, amelynek fényei olyan vidáman ragyogtak fel hét óra tájt, amelynek kapui olyan készségesen nyíltak meg, amelynek hajlongó inasai, miközben az ember felfelé haladt a kényelmes lépcsőkön, emeletről emeletre adták tovább a nevün-

ket, amíg el nem érte azt a termet, ahol a vidám, öreg Gazdag üdvözölte barátait. És milyen sok barátja volt, és milyen előkelően tudta megvendégelni őket! Milyen szellemesek voltak itt azok az emberek, akik aztán mogorvákká váltak, mihelyt kiléptek a kapun, és milyen udvariasak és barátságosak azok, akik mindenütt máshol csak rágalmazták és gyűlölték egymást! Kicsit dagályos volt, az igaz, de hát mit le nem nyel az ember olyasvalakitől, akinek ilyen szakácsa van? Talán kissé unalmas is volt, de nem tesz-e bármilyen társalgást kellemessé az ilyen bor?

– Mindenáron vennünk kell néhány üveget a burgundiájából – kiáltják gyászoló barátai a klubban.

– Ezt a szelencét az öreg Gazdag árverésén vettem – mondja Csóró úr, és körbeadja. – XV. Lajos egyik szeretője... ugye csinos?... édes miniatűr... – Aztán arról beszélnek, hogyan tékozolja el a fiatal Gazdag a vagyonát.

És hogy megváltozott a ház! Homlokzatát teleragasztották az árverésre kerülő bútorokat leíró nagybetűs hirdetményekkel. Az egyik emeleti ablakon egy rongyos szőnyeget lógattak ki, a piszkos lépcsőkön fél tucat hordár ácsorog, az előcsarnokban keleties arcú, piszkos külsejű vendégek nyüzsögnek, akik tele nyomtatott kártyákat nyújtanak át az embernek, és felajánlják, hogy részt vesznek helyettük az árverésen. Az emeleti szobákat öregasszonyok és műkedvelők özönlik el, megfogdossák az ágyfüggönyöket, megnyomkodják a pehelypárnákat, kipróbálják a matracokat, s nyitogatják, csukogatják a ruhásszekrények fiókjait. Vállalkozó szellemű, fiatal háziasszonyok a tükröket és a függönyöket méregetik, vajon beleillik-e új háztartásukba. Sznob úr évekig kérkedik majd azzal, hogy ezt vagy azt a Gazdag-árverésén vette. Kalapács úr meg ott ül a nagy mahagóni ebédlőasztalnál a földszinti ebédlőben, lengeti az elefántcsont kalapácsot, s felhasználja az ékesszólás, lelkesedés, meggyőzés, érvelés, kétségbeesés minden fogását, orditozik embereivel, gúnyolja Davids urat lassúságáért, tette sarkallja Moss urat, könyörög, parancsol, üvöltözik, míg csak a kalapács le nem csap, mint a végzet, és rá nem térhetünk a következő számra. Ó, Gazdag, ki gondolta volna valaha, amikor körülültük az ezüstedénytől és makulátlan abrosztól ragyogó nagy asztalt, hogy olyan fogás kerül majd itt terítékre, mint ez a bömbölő végrehajtó?

Az árverés már a vége felé járt. A legkitűnőbb mesteremberek műhelyéből kikerült remek szalonbútor, az arra való tekintet nélkül és a vásárló jól ismert ízlésével válogatott ritka és híres borok, a gazdag és teljes családi edénykészlet már az előző napokon elkeltek. Ezeknek a boroknak jó hírük volt a szomszédság műkedvelői előtt is, s java részüket barátunk, a Russell Square-i John Osborne úr inasa vette meg gazdája számára, aki tapasztalatból ismerte e borokat. A leghasználhatóbb ezüstnemű egy kis részét néhány fiatal citybeli tőzsdeügynök vette meg. S most, amikor a közönséget a kisebb tárgyak megvételére beszéltek rá, a szónok az asztalnál éppen egy festmény értékeit írta le hallgatóságának, mely semmiképpen sem volt olyan válogatott, sem olyan számos, mint az, amely az előző napok árverésén részt vett.

– Numero 369 – üvöltötte Kalapács úr. – Üriember elefánton, festmény. Halljuk az ajánlatot az úriemberre elefánton. Emelje fel a festményt, Blowman, hadd vizsgálja meg a közönség ezt a számot is.

Egy hosszú, sápadt, katonás külsejű úriember szerényen ült a mahagóni asztalnál, s nem tudta visszafojtani vigyorgását, amikor Blowman úr felmutatta ezt az értékes számot.

– Fordítsa az elefántot a kapitány úr felé, Blowman. Mit mondjunk, uram, az elefántért?

De a kapitány hirtelen zavartan elpirult, és elfordította fejét.

– Mondjunk húsz guinea-t ezért a műremekért? Tizenötöt, ötöt? Jelölje meg saját maga az árat. Az úriember elefánt nélkül is megér öt fontot.

– Csodálom, hogy nem roskad össze alatta – mondta egy hivatásos tréfacsináló –, ritka kövér alak – mire (mert az elefántlovast a kép valóban hatalmas alaknak ábrázolta) általános kuncogás támadt a teremben.

– Ne igyekezzék becsmérlni a szám értékét, Moss úr – mondta Kalapács úr –, hadd vizsgálja meg a közönség e műremeket. Milyen természetes az állat hősi tartása, s a nanking-kabátos úriemberé, aki puskával a kezében vadászatra indul! Távolról egy fügefa meg egy pagoda látszik, nyilván valamelyik híres keleti birtokunk egyik érdekes zuga ez. Ki ad valamit ezért a számért? Gyerünk, uraim, ne tartsanak fel egész nap.

Valaki öt shillinget kínált érte, mire a katonás úriember arra nézett, ahonnan ez a ragyogó ajánlat érkezett, s megpillantott egy másik tisztet, karján egy fiatal hölgygel, mindketten láthatóan remekül mulattak a jeleneten, s végül is a kalapács részükre ütötte le ezt a számot fél guinea-ért. Az asztalnál ülő tiszt még jobban meglepődött, és zavarba jött e pár láttára, nyakát behúzta katonaköpenyének gallérjába, hogy elkerülje tekintetüket.

Nem célunk felsorolni mindazokat a tárgyakat, amelyeket Kalapács úrnak volt szerencséje nyilvános árverésre kínálni ezen a napon, csak egyet említünk meg, egy kis négyszögletes zongorát, melyet az emeletről hoztak le, mert a díszes nagy zongorát már az előző napokon elárverezték, ezt a kisebbet aztán ama bizonyos fiatal hölgy gyors és ügyes keze kipróbálta – mire a másik tiszt megint csak felriadt és elpirult –, és amikor licitálásra került a sor, a hölgy ügynöke kezdett egyre magasabb árat mondani.

Mert ellenfélre akadt: az asztalnál ülő tiszt szolgálatában álló héber hadsegéd árverezett, az elefántvásárlók alkalmazottja, egy szintén héber úriemberrel szemben, s gyors csata fejlődött ki a kis zongora felett, annál is inkább, mert a küzdő feleket harcra serkentette Kalapács úr.

Végül, mikor már a licitálás egy ideig elhúzódott, az elefántvásárló kapitány és hölgye elállott a versenytől, a kalapács lecsapott, s a végrehajtó kikiáltotta: – Lewis úr, huszonöt font – s így Lewis úr megbízója a kis négyszögletes zongora tulajdonosa lett. Miután vásárlása így sikerült, felegyenesedett, mint egy nagy megkönnyebbüléssel, a sikertelen árverezők pedig egy percre elfogták tekintetét, s a hölgy így szólt barátjához:

– Nini, Rawdon, hiszen ez Dobbin kapitány.

Becky nyilván nem volt meglegedve azzal az új zongorával, melyet férje bérelt számára, vagy talán annak a hangszernek tulajdonosai nem nyújtottak további hitelt és elvitték, vagy talán különleges vonzalmat érzett az iránt a zongora iránt, amelyet megvásárlás céljából kipróbált, mert visszaemlékezett azokra a letűnt napokra, amikor játszott rajta, a mi kedves Emília Sedleynek kis szalonjában.

Az árverés a Russell Square-en folyt le, abban a régi házban, ahol e történet elején néhány estét együtt töltöttünk. A jó öreg John Sedley tönkrement. Fizetéseképtelenségét kihirdették a Tőzszen, s ezt követte csődje és kiirtatása a kereskedelmi életből. Osborne úr komornyikja, aki megvásárolta a híres portói bort, eljött, hogy átszállítsa a tér túlsó felén levő pincékbe. Egy tucat szép kidolgozású ezüstkannalat és villát, meg egy tucat desszert evőeszközt három fiatal tőzsdeügynök, Dale, Spiggot és Dale urak, a Threadneedle Streetről, az öregúr régi ügyfelei, akik csak jóságot tapasztaltak részéről abban az időben, amikor még mindenkihez jó volt, akivel dolga akadt – ezt a néhány deszkát megmentették a hajótörésből, és üdvözlétükkel együtt elküldték a derék Sedleynének; ami pedig a zongorát illeti, amely eddig Emiliáé volt, és most bizonyára hiányzik neki: William Dobbin kapitány éppen annyira tud játszani rajta, mint amilyen jártas a kötéláncolásban, valószínű tehát, hogy a hangszer nem saját használatára vette meg.

Szóval a zongora estére megérkezett egy szép kis családi házba, a Fulham Road egyik mellékutcájába, a szép romantikus nevű utcák egyikébe – ezt például St. Adelaide Villas, Anna-Maria Road, Westnek nevezték –, ahol a házak babaházaknak hatnak, ahol ha valaki az első emeleti ablakon kinéz, azt hinnék, hogy lábának feltétlenül a földszinti fogadószobában kell lennie; ahol a házak előtti kiskertekben a bokrok gyerekkötények, kis piros harisnyák, sapkák örökös látványával virágznak; ahonnan kereplő spinétek és daloló nők hangja csap a fülünkbe; ahol a kerítéseken portersörös kancsók napoznak, ahová esténként fáradtan baktatnak haza a citybeli hivatalnokok: itt volt az ott-hona Clapp úrnak, Sedley úr könyvelőjének, s ebbe a menedékbe rejtőzött el feleségével és leányával együtt a derék öregúr, amikor a földrengés bekövetkezett.

Jos Sedley a családi szerencsétlenség hírére úgy viselkedett, amint azt a hozzá hasonló természetű emberektől várni lehet. Nem jött el Londonba, de megírta anyjának, hogy annyi pénzt vehet fel az ügynökénél, amennyit akar, úgyhogy megtört szívű, kedves öreg szüleinek egyelőre ne kelljen szegénységtől félniük. De ennyit megtéve, Jos szépen folytatta tovább életét a cheltenhami szállodájában. Hajtotta kocsiját, itta vörös

borát, kártyázott, mesélgette indiai történeteit, s az ír özvegy, szokása szerint, továbbra is vigasztalta őt, és hízelgett neki. Ajándékozott pénze, bármennyire szükségük is volt rá, nem szerzett nagy örömet szüleinek, s hallottam, amint Emília azt mondta, hogy apja a bukás után akkor emelte fel először fejét, amikor megkapta azt a csomag villát és kanalat a fiatal tőzsdeügynökök üdvözlétével, amire sirva fakadt, mint egy gyerek, és még sokkal jobban meghatódott tőle, mint a felesége, akinek pedig az ajándék szólt. Edward Dale, a cég ifjabb beltagja, aki a kanalakat a cég nevében megvette, gyöngéd érzelmeket táplált Emília iránt, és mindezek után is megkérte a kezét. Végül is azonban 1820-ban csinos vagyonnal elvette Louise Cutts kisaszonnyt, Higham & Cutts, a kiváló gabonaügynökség egyik tulajdonosának lányát, s most ragyogóan él számos gyerekével együtt előkelő villájában, Muswell Hillen. De nem szabad, hogy a dörék fiúra való visszaemlékezés eltérítsen bennünket történetünk fővonalától.

Remélem, olvasóimnak sokkal jobb véleményük van Crawley kapitány úrról és nejről, semhogy feltételeznék, hogy akár álmodtak volna is arról, hogy olyan távoli kerületben tegyenek látogatást, mint Bloomsbury, ha úgy vélik, hogy a család, amelyet megtisztelnének a látogatással, nem csupán divatosságát, hanem pénzét is elvesztette, és semmi módon nem válhatik hasznukra. Rebecca rendkívül meglepődött a kényelmes öreg ház láttán, ahol nem kevés jóssággal találkozott egykor, s amelyet most ügynökök és alkuszok dúltak fel, s melynek rejtett családi kincseit közprédának és közmegszentségtelenítésnek adták át. Egy hónappal a szökése után eszébe jutott Emília, és Rawdon nyerítésszerű nevetéssel fejezte ki azt a hajlandóságát, hogy újra lássa a fiatal George Osborné-t.

– Nagyon kellemes ismeretség, Becky – tette hozzá –, szívesen eladnék neki még egy lovat, Becky. És szívesen játszanék vele még néhány játszma biliárdot. Éppen most hasznosnak is mondanám az ilyen ismeretséget, Crawleyné, hahaha.

Az ilyesfajta beszédből kiindulva nem szabad feltételeznünk, hogy Rawdon Crawleynak eltökélt szándéka volt becsapni Osborne urat a játéknál, csupán azt a tisztességes előnyt akarta fel-

használni vele szemben, amelyet a Hiúság Vásárának minden játékos úriembere úgy tekint, mint ami szabályosan jár neki felesbarátjától.

Akármilyen hosszú idő telt is el, az öreg néni nem „jött be az utcájukba”. Egy hónap is elmúlt már, Bowls úr nem nyitotta ki az ajtót Rawdonnak, szolgálait nem szállásolhatta el a Park Lane-i házban, leveleit felbontatlanul küldték vissza. Crawley kisasszony sohasem ment el hazulról, nem jól érezte magát, s Bute-né is ott maradt, és sohase hagyta őt magára. Crawley és felesége rosszat sejtett Bute-né folyamatos ottlétéből.

– A fene egye meg, most már kezdem érteni, miért hozott össze bennünket mindig Queen’s Crawleyban – mondta Rawdon.

– Micsoda ravasz kis nő! – kiáltott fel Rebecca.

– Én azért nem bánom, ha te sem – mondta a kapitány, még mindig szerelmes elragadtatásban felesége iránt, aki felelet helyett egy csókkal jutalmazta őt, mint ahogy csakugyan nem kis mértékben hízelt neki férjének nagylelkű bizalma.

„Ha csak valamivel több esze volna – gondolta magában –, csinálhatnék belőle valamit.” De sohasem árulta el róla táplált véleményét, hanem fáradhatatlan tetszéssel hallgatta az istállókról és a kantinokról szóló történeteit, nevetett a tréfáin, érdeklődött Jack Spatterdash iránt, akinek lova letört, és Bob Martingale iránt, akit rajtakaptak egy játékházban, és Tom Cinqbars iránt, aki akadályversenyen készült részt venni. Vidám és boldog volt, ha Crawley hazajött, de ha el akart menni, siettette. Ha ott-hon maradt, énekelt és zongorázott neki, jó italokat kevert számára, ellenőrizte, hogyan főzik az ebédjét, megmelegítette papucsát, és kényelembe merítette lelkét. Nagyanyám szokta mondani, hogy a legjobb asszonyok is képmutatók. Nem tudjuk, mi mindent rejtenek előlünk, milyen éberek olyankor is, amikor a legnaivabbnak, leggyanútlanabbnak látszanak: könnyedén elővarázsolt őszinte mosolyuk hányszor csapda csak, hogy hízelegjenek vagy kijátsszanak vagy lefegyverezzenek – és ezt nem csupán a kacérokra értem, hanem a háziasság mintaképeire, a női erények megtestesítőire is. Ki ne látta volna még, hogyan leplezi egy nő ostoba férje tompaságát, vagy csitítja hízelve vad férje dühét? Mi pedig elfogadjuk ezt a szeretetre méltó szolgálalkúséget, még dicsérjük is érte az asszonyokat, és

kedves árulásukat igazságnak nevezzük. A jó háziasszony szükségszerűen szélhámoskodik, és Cornelia férjét is csak az orránál fogva vezették, akár Putifárt, csak másféleképpen.

E figyelmességek következtében Rawdon Crawley megátal-
kodott korhelyből nagyon boldog, engedelmes férjjé tért meg.
Korábbi törzhelyeiről egészen elszokott. Klubjában egyszer-
kétszer kérdezősködtek utána, de nem nagyon nélkülözték: a
Hiúság Vásárának bódéiban az emberek ritkán nélkülözik egy-
mást. Otthon ülő, mindig mosolygó és vidám felesége, kis ké-
nyelmes lakása, meghitt étkezései, otthoni estői az újdonság és
titkosság varázsával hatottak rá. Házasságukat még nem hirdet-
ték ki nyilvánosan, nem is tették közzé a *Morning Post*-ban, hi-
telezői, ha megtudták volna, hogy vagyontalan lányt vett el, tes-
tületileg megrohanták volna.

– Az én rokonságom biztosan nem fog kigyót-békát rám
kiáltani – mondta Becky kissé keserű nevetéssel, és nem volt
ellenére, hogy amíg az öreg nagynéni meg nem engesztelődik,
ne keresse helyét a társaságban. Így hát Bromptonban élt, s
egyelőre senkivel sem érintkezett, kivéve férjének néhány baj-
társát, aki előtt megnyitották kis ebédlőjüket. Ezeket viszont
mindet elbűvölte. A kis ebédek, a nevetés, a csevegés, utána a
zene mindenkit gyönyörűségbe ejtett, aki részt vett ezekben a
mulatságokban. Martingale őrnagynak eszébe se jutott elkérni
tőlük a házassági engedélyt, Cinqbars kapitányt tökéletesen ki-
elégítette Rebecca punckészítési tehetsége. A pikétjátékért bo-
londuló ifjú Spatterdash hadnagyot pedig, akit Crawley gyakran
hívott meg, láthatóan gyorsan megigézte Crawleyné. De Rebec-
cát egy pillanatig sem hagyta el illemtudása és körültekintése,
Crawleynak pedig kötekedő és féltékeny harcos híre volt, s ez
további teljes védelmet jelentett kis felesége számára.

Ebben a városban vannak igen jóvérű és divatos úriemberek,
akik még sohasem léptek be egy lady szalonjába. Így történhe-
tett meg, hogy Rawdon Crawley házasságáról sokat beszéltek
a maga grófságában, ahol persze Bute-né elterjesztette a hírét,
de Londonban nem hitték el, vagy nem törődtek vele, vagy nem
beszéltek róla. Rawdon továbbra is kényelmesen élt hitelre.
Nagy tőkéje volt adósságokból, s aki az ilyen tőkét ésszerűen
fekteti be, az évekig kihúzhatja vele, és százszor jobban megél-

het belőle, mint más ember a készpénzéből. Van-e olyan ember, aki London utcáit járja, és nem tud az ujjával rámutatni akár fél tucat olyan férfira is, aki tündökölve lovagol el mellette, míg ő gyalog baktat, akit a divat vállára emel, akit hajlongva kísérek kocsijáig a kereskedők, aki semmit sem tagad meg magától, és akiről senki sem tudja, hogy miből él. Láthatjuk Pazar Jacket, amint a parkban pöffeszkedik, vagy kis hintójában száguld végig a Pall Mallen, meg is hív bennünket csodálatos ezüst-edényekben felszolgált ebédjeire.

– Hogyan kezdődött ez – kérdezzük –, és mi lesz a vége?

– Kedves barátom – feleli Jack –, Európa minden fővárosában van adósságom.

Persze, egy napon majd elérkezik a vég is, de közben Jack éli világát, mint eddig, az emberek örülnek, ha kezet foghatnak vele, nem vesznek tudomást azokról a kis sötét történetekről, melyeket olykor-olykor suttognak róla, és jólelkű, kedélyes, bátor pajtásnak hirdetik.

Az igazság arra kötelez bennünket, hogy bevalljuk: Rebecca is ilyesféle úriemberhez ment feleségül. Házukban minden bőviben volt, kivéve készpénzt, amelynek korán kezdték érezni hiányát a háztartásban. És amikor egy nap Rawdon ezt a hivatalos közlést olvasta: „G. Osborne hadnagy vétel útján kapitánnyá lépett elő Smith helyébe” – kijelentette, hogy látni szeretné már Emília szerelmét, és erre következett látogatásuk a Russell Square-re.

Mire Rawdon és felesége az árverésen beszélgetni akart Dobbin kapitánnyal, hogy részleteket is megtudjanak a Rebecca régi ismerőseit ért szerencsétlenségről, a kapitány már eltűnt. Csak egy ácsorgó hordártól meg egy árverési ügynöktől kaphattak felvilágosítást.

– Nézd csak meg a horgas csőrüket – mondta Becky, amikor beszállt a bricskába, széles jókedvvel, hóna alatt a festménnyel –, mint csata után a keselyűk.

– Ehhez nem értek. Még sohasem voltam csatában, édesem. Kérdezd meg Martingale-t, ő lent volt Spanyolországban mint Blazes tábornok hadsegéde.

– Sedley úr nagyon kedves öregember volt – mondta Rebecca –, igazán sajnálom, hogy tönkrement.

– Ó, a tőzsdések... ha csődbe kerülnek... tudod, hozzá-
szoktak már – válaszolta Rawdon, és elhessegetett egy legyet a
lova füléről.

– Bárcsak lett volna hozzá pénzünk, hogy vegyünk valamit
az ezüstjükből, Rawdon – folytatta érzelmesen a felesége –,
huszonöt guinea szörnyű drága ár azért a kis zongoráért. Együtt
vettük Broadwoodnál Emiliának, amikor kijött az intézetből.
Akkor is csak harmincöt fontba került.

– Az a hogyishívják... Osborne, most, gondolom, meglép,
minthogy a család tönkrement. A csinos kis barátnőd biztosan
elszontyolodik, ugye, Becky?

– Majd kiheveri – felelte mosolyogva Becky, aztán elhajtot-
ta, és másról beszéltek.

Ki játszott a zongorán, amelyet Dobbin kapitány vásárolt?

Történetünk, önmagának is meglepetésére, egy pillanatra nagyon híres események és személyiségek közé keveredik, és a történelem szoknyájába kapaszkodik. Amikor Bonaparte Napóleon, a korzikai parvenü sasmadarai Provence-ból, ahol rövid elbai tartózkodásuk után leszálltak, elrepültek, és toronyról toronyra szállva, végül is elérték a Notre-Dame tornyát – nem tudom, észrevették-e a császári madarak Londonban a bloomsburyi kerületnek egy kis zugát, amelyet olyan nyugodtnak gondoltunk volna, hogy még e hatalmas szárnyak lebbenése és csatánása sem kelt benne figyelmet.

„Napóleon partra szállt Cannes-ban.” Az ilyen hír pánikot kelthet Bécsben, kiűtheti Oroszország kezéből a kártyát, sarokba szoríthatja Poroszországot, arra bírhatja Talleyrand-t és Metternichet, hogy összedugják fejüket, megdöbbentheti Hardenberg herceget, sőt Londonderry márkít is, de mi köze ehhez a hírhez egy fiatal Russell Square-i hölgynek, akinek kapuja előtt, míg alszik, az éjjeliőr kiáltja el az órákat: aki a téren is a vasrács meg az őr védelmében sétál, akit hatalmas bottal kísér a fekete Sambo, még akkor is, ha csak szalagot vásárolni megy a Southampton Rowra; akit egy csomó fizetéses és fizetés nélküli őrangyal gondoz, öltöztet, fektet ágyba és őriz? *Bon Dieu*, mondom, hát nem kegyetlenség, hogy a nagy császári küzdelem végzetes tombolása nem folyhatik le anélkül, hogy ne érintsen egy tizenhét éves szegény kis ártatlan lányt, akit csak az enyelgés meg a turbékolás érdekel, vagy pedig muszlingallérok himzése a Russell Square-en? Téged is, te kedves, házias virágszál, téged is elsöpör a nagy háború üvöltő vihara, még ha Holborn falai védnek is? Igen, Napóleon utolsó tétét veti kockára, s ennek vala-

hogyan a szegény kis Emmy Sedley boldogsága is részévé vált.

A végzetes hír elsősorban apja vagyonát söpörte el. Újabban a szerencsétlen öregúr minden spekulációja kudarcba fulladt. Vállalkozások buktak meg, kereskedők kerültek csődbe, az értékpapírok, amelyeknek esésére számított, emelkedtek. Minek is részletezzük? Tudjuk, hogy a siker ritka és lassú, a bukás gyors és könnyű. Az öreg Sedley sokáig titkolta önmagával folytatott szomorú tanácskozásait. Látszatra minden úgy folyt a nyugodt, jómódú házban, mint azelőtt. A ház jólelkű úrnője gyanútlanul folytatta tovább szorgos tétlenségét és könnyed napi elfoglaltságait, lánya továbbra is egyetlen önző, gyengéd gondolatba merült, és nem fordított figyelmet a külső világra. De megjött a végső összeomlás, amely ledöntötte az érdemes családot.

Egyik este Sedleyné meghívókat írt egy estélyre: Osborne-ék is adtak már estélyt, ők sem maradhattak mögöttük. John Sedley nagyon későn jött haza a Cityből, csöndesen leült a kandalló elé, felesége pedig csak beszélt, beszélt hozzá. Emmy nem jól érezte magát, és kedvetlenül felment szobájába.

– Nem boldog ez a lány – mondta az anyja –, George Osborne elhanyagolja. Nem állhatom mostanában azoknak az embereknek a fennhéjázását. A lányok már három hete nem voltak nálunk, George pedig kétszer is járt a városban, és hozzánk nem látogatott el. Edward Dale látta őt az operában. Edward elvonné Emmyt, abban bizonyos vagyok, és azt hiszem, Dobbin kapitány is, de utálok minden katonát. Micsoda dandy lett ebből a George-ból! És milyen katonás modorra szokott! Meg kell mutatnunk némelyeknek, hogy mi is érünk annyit, mint ők. Csak bátorítsuk egy kicsit Edward Dale-t, majd meglátod. Estélyt kell adnunk, Sedley úr. Miért nem felelsz, John? Mondjuk, keddhez két hétre? Szólj már! Az Istenért, John, mi történt?

John Sedley felugrott székéből, és feléje rohanó felesége elé lépett. Karjába fogta, és zihálva így szólt hozzá:

– Tönkrementünk, Mary. Előlről kell kezdenünk az életet, édesem. Jobb, ha mindent egyszerre tudsz meg.

Beszéd közben minden tagja remegett, és majdnem elesett. Azt hitte, hogy a hírtől majd elájul a felesége – a felesége, akihez még sohasem szólt egy kemény szót. De akármilyen hirtelen csapás érte az asszonyt, a férfi volt a felindultabb. Amikor visz-

szahanyatlott székébe, a felesége vette át a vigasztaló szerepét. Megfogta, megcsókolta, és a nyaka köré fonta remegő kezét; Johnjának, drága Johnjának, kedves öreg urának nevezte; a szerelem és a gyöngédség összefüggéstelen szavai áradtak ajkáról. Hűséges hangja, egyszerű becézése kifejezhetetlen gyönyörűséggel és szorongással töltötte el ezt a szomorú szívet, és felvidította, megvigasztalta a túlterhelt lelket.

Az egész hosszú éjszaka folyamán, miközben együtt ültek, és a szegény Sedley feltárta lelakatolt lelkét, s elmondta veszteségeit, zavarainak történetét, néhány legrégibb barátjának árulását s a férfias kedvességet olyanok részéről, akikről sohasem tettelezte fel, e nagy vallomás folyamán hűséges felesége csak egyetlenegyszer nem tudta leplezni megindultságát.

– Istenem, Istenem, Emmy szíve megszakad belé – mondta.

Az apa megfélekedezett a szegény kislányról, aki ugyanekkor ébren, boldogtalanul pihent fölöttük. Otthon, barátai és édes szülei között egyedül volt. De hát van-e, aki sok embernek tudna mindent elmondani? Ki lehet nyílt ott, ahol nem talált rokonszenvre, ki érzi szükségét, hogy olyanokhoz beszéljen, akik sohasem érthetik meg? A mi szelíd Emiliánk is így volt magányos. Úgyszólván azóta nem volt bizalmasa, amióta bizalmas mondanivalója volt. Nem mondhatta el kételyeit és gondjait öreg édesanyjának, jövődöbeli sógornői pedig napról napra idegenebbnek látszottak. Aggályai és félelmei voltak, amelyeket magamagának sem mert bevallani, de titokban mindig rajtuk rágódott.

Szíve igyekezett kitartani amellett, hogy George Osborne méltó és hűséges hozzá, bár tudta, hogy másképpen van. Mennyi mindent mondott el George-nak teljesen visszhangtalanul! Hányszor támadt vele szemben az önzés és közömbösség gyanúja lelkében, amit aztán makacsul le kellett küzdenie magában! Kinek mondhatta el a szegény kis vértanú ezeket a mindennapos küzdelmeket és kínokat? Hőse csak félig értette meg őt. Nem merte beismerni, hogy a férfi, akit szeret, alacsonyabb rendű nála, sem pedig megérezni, hogy túl korán ajándékozta oda a szívét. Mert ha már egyszer odaajándékozta, a tiszta, szemérmes lány túl szerény, túl gyöngéd, túl bizakodó, túl gyöngye, túlságosan is nő volt ahhoz, hogy visszavegye. Asszonyaink és lányaink

érzelmeivel törökök módjára bánunk; sőt őket is arra bírjuk, hogy elfogadják a mi alapelveinket. Eléggé szabadelvűen megengedjük, hogy testüket fátylak és burnuszok helyett mosollyal, bodor fürtökkel, rózsaszínű kalapokkal leplezzék, de lelküket csak egyetlen férfi láthatja, s ők ennek engedelmeskednek, még csak nem is kellenek, s hajlandók otthon maradni rabjainknak, hogy kiszolgáljanak bennünket, és lélekölő munkát végezzenek részünkre.

Ilyen rabságban és gyötrelemben élt ez a gyöngéd szív, amikor az Úr 1815-ik esztendejének március havában Napóleon partra szállt Cannes-ban, XVIII. Lajos menekült, egész Európa megremült, az értékpapírok estek, és az öreg John Sedley tönkrement.

Nem követjük az érdemes öreg tőzsdeügynököt a bukásnak azokba a végső kínjaiba és küzdelmeibe, amelyeken keresztül kellett mennie, mielőtt üzlete végleg tönkrement. Fizetéseképtelenségét kihirdették a Tőzsdén: irodájában már meg sem jelent, váltóit megóvatolták, végül szabályszerűen csődöt kellett kérnie maga ellen. A Russell Square-i házat és bútortárat lefoglalták, elárverezték, magának és családjának, mint láttuk, ki kellett onnan vonulnia, s ott kellett fejüket lehajtaniuk, ahol hely akadt számukra. John Sedleynek nem volt szíve ahhoz, hogy szembenézzen cselédségével, amely olykor-olykor megjelent már e könyv lapjain is, s amelytől most szegénysége következtében kénytelen volt elbúcsúzni. Ezeknek az érdemes embereknek a bérét azzal a pontossággal fizette ki, amely azoknak az embereknek sajátsága, akik csak nagy összegekkel tartoznak. A cselédek szomorúan hagyták el ezt a jó helyet, de persze nem szakadt meg a szívük, amiért el kellett válniuk imádott uruktól és úrnőjüktől. Emília szobalánya nem fukarkodott a részvényilatkozatokkal, de hamar beletörődött abba, hogy előkelőbb városnegyedben kap állást. A néger Sambót annyira elfogta hivatásának gögje, hogy kocsmát akart nyitni. A derék öreg Blenkinsopné azonban, aki ott volt Jos és Emilia születésénél, sőt John Sedley és a felesége lakodalmán, fizetés nélkül is náluk maradt, minthogy tekintélyes összeget takarított meg szolgálatukban, s elkísérte a bukott em-

bereket új, szerényebb menedékhelyükre, ahol egy ideig gondozta őket, és zsörtölődött velük.

A hitelezőivel folytatott veszekedések közben, amelyek annyira sértették a megalázott öregúr érzéseit, hogy hat hét alatt többet öregedett, mint előtte tizenöt éven át – ellenfelei közül a legelszántabbnak és legengesztelhetetlenebbnek John Osborne látszott, régi barátja és szomszédja, John Osborne, akit ő indított el az életben, akit százszorosan lekötölezett, és akinek fia Sedley lányának vőlegénye volt. E körülmények mindegyike már egymagában is indokolná Osborne keserű ellenségeskedését.

Ha egy ember hálával tartozik egy másik embernek, s később összevész vele, már szinte a közfelfogás és az illem is megkívánja, hogy sokkal makacsabb ellenség váljék belőle, mint egy közönyös idegenből. Hogy az ember a saját köszívűségét és hálátlanságát igazolja, ilyen esetben kénytelen bebizonyítani a másik fél bűnösségét. Mert hiszen nem mi vagyunk önzőek, erőszakosak, dühösek valamely számításunk kudarca miatt, nem, hanem a társunk rántott bele aljas árulással és sötét indítékokkal. Az üldözőnek már pusztán következetességből is meg kell mutatnia, hogy az elbukott ember gazember, különben ő maga, az üldöző, bizonyul aljasnak.

Aztán meg általános szabály – s ez minden szigorra hajlamos hitelező számára kényelmessé teszi a kíméletlenséget –, hogy a megszorult emberek általában véve nem nagyon tisztességesek. Valamit mindig lepleznek, túlozzák a szerencsés kilátásokat, elrejtik az ügyek valódi állását, azt mondják, hogy az üzlet virágzik, amikor pedig reménytelen, mosolyt csálnak az arcukra (de milyen szomorú mosolyt!) még a tönk szélén is, minden ürügy kapóra jön nekik, hogy haladékot vagy pénzt szerezzenek vele, s a kikerülhetetlen bukást néhány nappal elodázzák. – Pusztuljon az ilyen becstelenség – mondja diadalittasan a hitelező, és gyalázza süllyedő ellenségét. – Ostoba, miért kapaszkodol e szalmaszálba? – kérdi a nyugodt, józan ész a fuldoklótól. – Gazember, miért riadsz vissza attól, hogy elmerülj a helyrehozhatatlan *Hivatalos Közlöny*-ben? – kérdi a jólét a fekete örvényben küszködő szegény ördögtől. Ki ne figyelte volna meg, milyen készségesen gyanúsítják és vádolják egymást csalással a legközelebbi barátok, a legtisztességesebb emberek, ha pénz-

ügyek miatt kapnak össze? Mindenki így cselekszik. Mindenki-nek igaza van, azt hiszem, és az egész élet bitangság.

Aztán meg Osborne-t a korábbi jótétemények türehtetlen emléke is izgatta és ösztökelte: az ilyesmi mindig elmélyíti az ellenséges érzést. Végül pedig fel kellett bontania az eljegyzést fia és Sedley lánya között, és minthogy a fiatalok tán nagyon messzire mentek már, és minthogy a szegény lánynak boldogsága, sőt talán jó híre is kockán forgott, a felbontásra a legerősebb érveket kellett felhozni, és John Osborne-nak be kellett bizonyítania, hogy John Sedley nagyon rossz jellem.

A hitelezői gyűlésen tehát olyan vadul és megvetően viselkedett Sedleyvel szemben, hogy sikerült majdnem teljesen összetörnie a bukott ember szívét. George-nak azonnal megtiltotta, hogy Emíliával találkozzék, és átokkal fenyegette a fiatalembert arra az esetre, ha megszegi parancsát, a szegény ártatlan lányt pedig azzal rágalmazta, hogy aljas és ravasz boszorkány. A harag és a gyűlölet legfőbb feltétele, hogy a következetesség kedvéért hazugságokat kell terjesztetni és elhinni gyűlöletünk tárgyáról.

Amikor bekövetkezett a nagy összeomlás, a bukás bejelentése, az elköltözés a Russell Square-ről, s Emília megtudta, hogy mindennek vége van közte és George között, közte és a szerelem, közte és a boldogság, s közte és a világba vetett hite között – John Osborne-nak egy durva levele néhány kurta sorban közölte vele, hogy apja viselkedése folytán megszakadt minden kapcsolat a két család között –, amikor clérkezett a végső ítélet, ez nem rázta őt meg annyira, mint amennyire a szülei, azazhogy az anyja várta, mert hiszen John Sedleyt magát földre sújtotta üzletének bukása és becsületének megrendülése. Emília sápadtan, de nyugodtan fogadta a hírt; csak megerősítése volt ez régebbi sötét előérzeteinek; csak ítélethirdetés egy régóta elkövetett bűnért, a helytelen, túl heves, ésszerűtlen szerelem bűnéért. Most sem árult el többet a gondolataiból, mint azelőtt. Alig látzott boldogtalanabbnak most, amikor meggyőződött róla, hogy oda minden reménye, mint azelőtt, amikor érezte, de nem merte bevallani, hogy odavan. A nagy házból úgy költözött át a kis házba, hogy viselkedése semmit sem változott, nagyobbbrészt bezárkózott a szobájába, csöndesen emésztődött, és napról napra

enyészett. Nem akarom azt mondani ezzel, hogy minden nő ilyen. Egyáltalában nem hiszem, kedves Bullock kisasszony, hogy az ön szíve is így meghasadna. Ön erős lelkű, fiatal nő, és egészségesek az alapelvei. Azt sem merem állítani, hogy az én szívem meghasadna: az is szenvedett, be kell vallanom, túlélte. Vannak azonban ilyen gyöngéd alkatú, törékeny, finom és kényes lelkűek is.

Amikor az öreg John Sedley George és Emilia ügyére gondolt, vagy csak célzást is tett rá, majdnem ugyanolyan keserűséget tanúsított, mint maga Osborne. Osborne-t és egész családját szívtelennek, gonosznak, hálátlannak nevezte. Esküdözött, hogy semmiféle földi hatalom nem bírhatná őt arra, hogy a lányt ilyen gazember fiához adja, s megparancsolta Emmynek, hogy vesse ki George-ot a szívéből, és küldje neki vissza az összes ajándékot és levelet, amelyet valaha kapott tőle.

Emilia megígérte, hogy belenyugszik, és igyekezett is engedelmeskedni. Összeszedte két-három csecsebecsáját, a leveleket pedig elővette rejtékhelyükről, s újra elolvasta őket, mintha nem tudná, mi áll bennük. De nem tudott megválni tőlük. Ez túl nagy erőfeszítést kívánt tőle, visszatette hát őket keblébe, úgy bánt velük, mint anya a meghalt gyerekével. Emilia úgy érezte, hogy meghalna, vagy eszét vesztené, ha ettől az utolsó vigaszától megfosztanák. Hogy elpirult, hogy felragyogott, mikor a levelek érkeztek! Dobogó szívvel vonult félre, hogy magányosan olvashassa őket. Ha hűvösek voltak, milyen agyafúrtságot fordított ez az együgyű kis lélek arra, hogy melegséget olvasson ki belőlük! Ha rövidek vagy önzők voltak, mindig talált mentéget írójuk számára.

E néhány értéktelen papír fölött tűnődött egyre. Elmúlt életét élte újra, minden levél visszaidézte valamilyen mozzanatát. Milyen jól emlékeztet mindenre! George tekintete és hangja, ruhája, mit mondott, és hogyan mondta – a világból számára már csak a holt érzelemnek ezek az ereklyéi és emlékei maradtak meg. Életének egyetlen feladata volt már csak: virrasztani a szerelem holtteste fölött.

Kifejezhetetlen vágyakozással tekintett a halál elé. Akkor – gondolta – mindenhová képes lesz követni őt. Ezzel nem akarom dicsérni a viselkedését, sem pedig követendő mintaképül

állítani Bullock kisasszony elé. B. kisasszony jobban tudja, hogyan kell érzelmeit szabályozni, mint ez a szegény kis teremtes. B. kisasszony sohasem keveredett volna ilyen fonák helyzetbe, mint az ostoba Emília: visszavonhatatlanul elzálogosította szerelmét, odaadta szívét, és semmit sem kapott érte, csak egy morzsányi ígéretet, ami egy pillanat alatt elértéktelenedett, semmivé foszlott. A hosszú eljegyzés olyan társulás, melyet az egyik fél szabadon tart meg, vagy tör meg, de a másik egész tőkéjét fekteti bele.

Legyenek hát elővigyázatosak, ifjú hölgyek, ügyeljenek rá, hogyan jegyzik el magukat. Óvakodjanak őszintén szeretni, sohasem mondjanak el mindent, amit éreznek, de még jobb módszer, ha csak keveset éreznek. Most aztán láthatják az elsietett tiszteség és bizalom következményeit, ne bízzanak tehát sem magukban, sem másban. Úgy menjenek férjhez, mint Franciaországban, ahol az ügyvédek töltik be a koszorúslányok és a bizalmas barátnők szerepét. De főleg sohasem legyenek olyan érzelmeik, amelyek kényelmetlenné válhatnak, és sohasem tegyenek olyan ígéretet, amelyet nem tudnak bármely pillanatban visszavonni. Ez a módja annak, hogy érvényesüljenek, tiszteljék önöket, és erényes hírük legyen a Hiúság Vásárában.

Ha Emília hallhatta volna, milyen megjegyzéseket tesznek rá abban a körben, amelyből apja bukása kiűzte, megtudhatta volna, mik a bűnei, s milyen nagy veszélybe jutott hírneve. Smithné még sohasem találkozott ilyen vétkes esztelenséggel. Brownné mindig elítélte ezt a szörnyű bizalmasságot, amelynek következménye intő jelül szolgálhat lányainak.

– Osborne kapitány persze nem veheti el egy csődbe jutott ember lányát – mondták a Dobbin kisasszonyok. – Épp elég, hogy az apja becsapta őket. A kis Emília örültsége pedig igazán túllépett minden...

– Micsoda minden? – üvöltött Dobbin kapitány. – Hát nem jegyezték el őket gyerekkoruk óta? Nem volt ez ugyanannyi, mint egy házasság? Akadhat-e a világon, aki csak egy szót is mer szólni a legédesebb, legtisztább, leggyöngédebb, legangyallyabb lány ellen?

– Na, na, William, csak ne beszélj velünk olyan magas lóról, nem vagyunk mi férfiak. Nem párbajozhatunk veled – mondta

Jane kisasszony. – Egy szót sem szóltunk Sedley kisasszony ellen, csak azt, hogy a viselkedése *nagyon meggondolatlan* volt, hogy ne használjunk erősebb kifejezést, és hogy a szülei olyan emberek, akik mindenképpen megérdemlik balszerencséjüket.

– Most, hogy Sedley kisasszony szabad, nem akarnád te magad megkérni a kezét, William? – kérdezte gúnyosan Anna kisasszony. – Ez aztán előnyös családi összeköttetés volna, haha.

– Hogy én... megkérni a kezét! – mondta Dobbin, mélyen elpirult, s gyorsan beszélt. – Azért, mert ti, ifjú hölgyek, olyan készen álltok a csereberére, azt hiszitek, ő is? Csak gúnyoljátok, csak nevéssétek ki azt az angyalt. Hiszen nem hallhatja, azonkívül boldogtalan és szerencsétlen, tehát megérdemli, hogy ki nevéssétek. Csak folytasd a tréfáidat, Anna. Te vagy a család esze, mindenki szívesen hallgat rád.

– Ismétlem, William, nem vagyunk a kaszárnnyában – jegyezte meg Anna kisasszony.

– A kaszárnnyában, úristen... Szeretném látni a kaszárnnyában azt az embert, aki olyat mondana, mint ti – kiáltotta a sodrából kijött brit oroszlán. – Szeretném látni azt a férfit, aki egy szót merne szólni ellene, szavamra mondom. De férfiak nem is szoktak így beszélni, Anna, csak a nők bújnak össze, és sziszegnek, sipitoznak, gágognak így. Na, csak ne kezdjeteek sírni. Csak azt jegyeztem meg, hogy libák vagytok – mondta Will Dobbin, amikor észrevette, hogy Anna kisasszony kivörösödött szeme nedvesedni kezd szokása szerint. – No, jól van, nem vagytok libák, hattyúk vagytok, vagy amit akartok, csak hagyjátok már békén Sedley kisasszonyt.

Hogy William elfogultsága az iránt az ostoba, kacér, kacsintó kis teremtés iránt egészen hallatlan, ebben egyetértettek a testvérek a mamájukkal, és remegtek attól, hogy, mert Emília eljegyzése Osborne-nal felbomlott, tüstént felcsípi másik imádóját, a kapitányt. E sejtelmeikben megerősítette ezeket a kitűnő ifjú nőket saját élettapasztalatuk, azaz inkább – mert hiszen eddig még nem volt alkalmuk sem férjhez menni, sem kacérkodni – a jóról és a rosszról alkotott fogalmaik.

– Nagy szerencse, mama, hogy az ezredet külföldre vezényelték – mondták a lányok. – Legalább ez a veszély elhárul a bátyánkról.

Ez így is volt, s így történt, hogy a francia császár is szerepet kap a Hiúság Vásáranak abban a családi komédiájában, amelyet előadunk, és amely sohasem került volna színre e felséges statisztika közbelépése nélkül. Ő volt az, aki tönkretette a Bourbonokat és John Sedley urat. Ő volt az, akinek a fővárosba érkezése fegyverbe szólitotta egész Franciaországot, hogy megvédje, és egész Európát, hogy elűzze őt. Mialatt a francia nemzet és a francia hadsereg hűséget esküdött neki a sasok körül a Champ de Mars-on, négy hatalmas európai hadsereg indult meg a nagy sasvadászatra; ezek egyike volt a brit hadsereg, amelynek két hősünk: Dobbin kapitány és Osborne kapitány is tagja volt.

Napóleon szökésének és partraszállásának hírért a vitéz...-ik ezred azzal a vad gyönyörűséggel és lelkesedéssel fogadta, amelyet mindenki megérthet, ha ismeri ezt a híres csapattestet. Az ezredestől a legkisebb dobosig mindenkit remény, nagyravágás és hazafias düh töltött el, valamennyien hálásak voltak a francia császárnak, és személyes szíveségnek tekintették, hogy eljött megzavarni Európa békéjét. Elérkezett végre az idő, amelyért a...-ik ezred olyan régóta epedett, amikor megmutathatják bajtársaiknak, hogy ők is tudnak úgy harcolni, mint a spanyol félsziget veteránjai, és hogy a...-ik ezred bátorságát és ütőképeségét nem tette egészen tönkre Nyugat-India és a sárgaláz. Stubble és Spooney azt remélték, hogy nem kell századot vásárolniuk, mégis kapitányok lesznek. O'Dowd örnagyné azt hitte, hogy még a hadjárat befejezése előtt – amelyben ő is részt akart venni – mint O'Dowd ezredesné írhatja alá a nevét, és hogy férjéből a Bath-rend lovagja lesz. A mi két barátunk, Dobbin és Osborne, éppen olyan izgatott volt, mint a többi, mindegyik a maga módján, Dobbin úr nagyon higgadtan, Osborne úr nagyon hangosan és erőlesen, de mindketten kötelességüket teljesítve és dicsőségre, kitüntetésre törve.

Az országon és a hadseregen átáradó izgalom e hírek következtében akkorára nőtt, hogy magánügyekre nem sokat hederítettek, s valószínűleg ezzel magyarázható, hogy Georg Osborne-t, akit nemrég helyeztek századának élére, az elkerülhetetlennek látszó indulás előkészületei foglalták el, a további előléptetés csábította, s nem nagyon érintették más események, amelyek nyugodtabb korszakban talán érdekelték volna. Be

kell vallani, hogy nem nagyon verte le a jó öreg Sedley urat ért csapás. Azon a napon, amikor a szerencsétlen öregúr hitelezőinek első értekezlete összeült, George éppen új egyenruháját próbálta, ami nagyon jól állt neki. Apja beszélt neki a csődbe jutott ember gonosz, aljas, szégyenteljes viselkedéséről, emlékeztette őt arra, amit Emiliával kapcsolatban meghagyott neki, s arra, hogy eljegyzésüket egyszer s mindenkorra felbontották, s még akkor este tekintélyes pénzösszeget adott át neki, hogy kifizesse új ruháit és vállrojtjait, amelyekben olyan jól festett. Pénznek mindig hasznát tudta venni ez a bőkezű fiatalember, s ezért most is szó nélkül zsebre vágta. Az árverési hirdetményeket már felragasztották a Sedley házra, ahol annyi-annyi boldog órát töltött. Amikor este elindult hazulról, az Old Slaughters-fogadóba, ahol londoni tartózkodása idején megszállt, George is láthatta ezeket a cédulákat, amint fehérén ragyogtak a holdfényben. E kényelmes otthon kapui tehát bezárultak Emília és szülei mögött: hol is kaphattak menedéket? Bukásuk gondolata nem csekély mértékben elszomorította. Ezen az estén nagyon mélabúsan ült a Slaughters-kávéházban, és mint bajtársai megfigyelték, elég sokat ivott.

Nemsokára Dobbin is odajött, óvta őt a sok italtól, mire azt felelte, hogy csak azért iszik, mert pokolian levert. De amikor barátja ügyetlen kérdezősködésbe bocsátkozott, és jelentősen érdeklődött hírek felől, Osborne elhárította a további beszélgetést, de azért bevallotta, hogy fenemód zavart és boldogtalan.

Három nap múlva Dobbin rányitott Osborne-ra kaszárnyaszobájában: a fiatal kapitány fejét az asztalra hajtotta, egy papírhalomra, láthatóan igen csüggedten.

– Vissza... visszaküldte az ajándékaimat... néhány vacak csecsebecsét. Nézd csak!

Egy kis csomagon a jól ismert kézírással George Osborne kapitány címe állt, benne néhány holmi, egy gyűrű, egy ezüst zsebkész, amelyet még kisfiú korában vett neki egy vásáron, egy aranylánc s egy hajfűrtöt rejtő medalion.

– Mindennek vége – mondta az emésztő lelkiismeret sóhajával. – Nézd, Vill, elolvashatod, ha érdekel.

Néhány soros kis levélre mutatott.

Papa megparancsolta, hogy küldjem vissza ezeket az ajándékokat, amelyeket boldogabb napokban kaptam Öntől, és ez az utolsó alkalom, hogy Önnek írhatok. Hiszen, tudom, hogy éppen úgy érzi a minket ért csapást, mint én. Én oldom Önt fel olyan kötelezettség alól, amely lehetetlenné vált a mi mostani nyomorúságunkban. Biztosan tudom, hogy nem volt része benne, sem Osborne úr kegyetlen gyanúsításában, amely a leg súlyosabb minden szomorúság közül, amit el kell viselnünk. Isten vele. Isten vele. Imádkozom Istenhez, adjon erőt nekem, hogy el tudjam viselni ezt is, és más csapásokat is, és hogy áldja meg Önt örökre. E.

Gyakran játszom majd a zongorán, az Ön zongoráján. Önre vallott, hogy elküldte.

Dobinnak nagyon lágy szíve volt. Ha szenvedő nőt és gyerekeket látott, mindig meghatózott. Az a gondolat, hogy Emília magára maradt sebzett szívével, szorongással töltötte el szelíd lelkét, s olyan indulat tört ki belőle, amelyet férfiatlannak is nevezhet az, akinek úgy tetszik. Esküdözött, hogy Emília angyal, amire Osborne tiszta szívből áment mondott. Ő is visszaidézte életük történetét, s látta Emiliát gyerekkoruktól kezdve egészen mostanáig, olyan édesnek, ártatlannak, elbűvölően egyszerűnek, mesterkéletlennek és gyöngédnek.

Micsoda kínlódás, hogy mindezt el kell vesztenie, hogy az övé volt, és nem becsülte meg! Ezer meghitt jelenet és emlék támadt fel benne, s mindegyikben jónak és szépnek látta Emiliát. Ő maga pedig elpirult a szégyentől és lelkiismeretfurdalástól, amikor visszaemlékezett saját önzésére, közömbösségére, és összehasonlította Emília tökéletes tisztaságával. A két barát egy időre megfeledkezett a dicsőségről, a háborúról, mindenről, s csak órála beszélt.

– Hol vannak? – kérdezte Osborne, hosszú beszélgetés és hosszú hallgatás után, s az igazat bevallva, meglehetősen szégyenkezve arra gondolt, hogy még meg sem kísérelte követni őket. – Hol vannak? A levélben nincs cím.

Dobbin tudta a címüket. Nemcsak a zongorát küldte el, hanem egy levélben engedélyt is kért Sedleynétől, hogy megláto-

gathassa őket, találkozott is vele és Emiliával tegnap, mielőtt Chathambe jött, s ő hozta el azt a búcsúlevelet és a csomagot, amely annyira megindította a két barátot.

Sedleyné nagyon szívesen fogadta a jólelkű fiút, s nagy izgalmában volt a zongora érkezése miatt, amelyet – mint erősítette – *csak* George küldhetett, barátságának jeléül. Dobbin kapitány nem helyesbítette az érdemes hölgy tévedését, hanem nagy együttérzéssel hallgatta panaszainak és bajainak egész történetét, részvétét fejezte ki veszteségei és nélkülözései miatt, és ő is elítélte Osborne úr kíméletlen viselkedését korábbi jötevője iránt. Amikor Sedleyné valamelyest könnyített túláradó szívéen, és sok baját elsírta már, Dobbin összeszedte bátorságát, és megkérdezte, nem láthatná-e Emiliát is, aki szokása szerint odafenn tartózkodott szobájában. Emilia remegett, míg anyja levezette a lépcsőn.

Olyan kísértetiesen hatott, kétségbeesett tekintete olyan szenvedélyes volt, hogy a derék William Dobbin megrémült, amikor meglátta, s a legvégzetesebb sejtelemeket olvasta ki halovány, merev acából. Miután egy-két percig ott ült társaságukban, átadta a csomagot Dobbinnak, s így szólt:

– Arra kérem, adja ezt át Osborne kapitánynak, és ... és remélem, Osborne kapitány jól van ... és nagyon szép öntől, hogy meglátogatott minket ... és nagyon szeretjük új otthonunkat. És ... azt hiszem, felmegyek már, mama, mert kissé gyenge vagyok.

A szegény kislány bókolt, mosolygott és elment. Anyja, miközben felvezette, aggódó pillantással nézett vissza Dobbinnra. De a derék fiúnak nem volt szüksége erre a figyelmeztetésre, hiszen ő maga is túlságosan szerette Emmyt. Kimondhatatlan fájdalom, részvét és rémület fogta el, s úgy ment el tőlük, mintha ő maga is bűnös lett volna.

Amikor Osborne meghallotta, hogy barátja megtalálta Emiliát, mohón és aggódva kérdezősködött a szegény lányról. Hogy van? Milyennek találta őt Dobbin? Mit mondott Emilia? Bajtársa megfogta a kezét, és szembenézett vele.

– George, Emilia belehal – felelte William Dobbin, és nem is tudott többet mondani.

Egy vaskos ír szolgálo végezte a teendőket abban a kis házban, ahol a Sedley család menedéket talált. Ez a lány már sokszor igyekezett Emiliát megvigasztalni, de mindig hiába. Emmy szomorú volt ahhoz is, hogy válaszoljon, vagy akár észrevegye a lány fáradozását és kísérleteit.

Négy órával Dobbin és Osborne beszélgetése után ez a szolgálo belépett a szobába, ahol Emília szokása szerint csendesen ült, kis kincstára levelei fölött tünődve. A lány ravasz és boldog mosollyal igyekezett magára vonni szegény Emmy figyelmét, de az nem vette őt észre.

– Emmy kisasszony – szólt a lány.

– Megyek már – mondta Emmy, és fel sem nézett.

– Üzenet jött – folytatta a cseléd. – Van itt valami... valami... igen, itt egy új levél a kisasszony részére... ne tessék már azokat a régieket olvasni.

Atnyújtott egy levelet, Emília elvette és olvasta.

Látni szeretnék. Drága Emmy, drága szerelmem, drága feleségem, gyere hozzám.

George odakinn állt Emmy mamájával, s várták, hogy Emmy elolvassa már azt a levelet.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Crawley kisasszonyt ápolják

Láttuk, hogy Firkinné, a komorna, mihelyt olyan esemény jutott tudomására, amely a Crawley család számára fontos lehetett, kötelességének érezte, hogy azonnal értesítést küldjön róla Bute Crawleynénak a parókiára. Azt is említettük már, milyen különösen kedves és figyelmes volt ez a jólelkű hölgy Crawley kisasszony bizalmas cselédjéhez. Kegyes barátnője volt Briggs kisasszonynak, a társalkodónőnek is, és biztosította is jóindulatát sok olyan figyelmességgel és ígérettel, amely semmibe sem kerül annak, aki adja, és mégis olyan értékes és kellemes annak, aki kapja. Csakugyan, minden jó közgazdásznak, minden háztartás vezetőjének tudnia kell, milyen olcsók és mégis milyen jólesőek ezek az elismerések, és milyen különleges zamattal fűszerezik az életben a leghétköznapiabb fogást is. Ki volt az a tökkelütött félkegyelmű, aki azt mondta, hogy nem a szép szavak adják meg a tészta ízét? A társadalom tésztájának felét ezzel a lével teszik ehetővé. Mint ahogy a halhatatlan Alexis Soyer egy félpennyből finomabb levest főz, mint egy tudatlan szakács több font zöldségből és húsból – az ügyes művész is néhány egyszerű és kellemes mondattal többre megy, mint a kontár egy egész rakomány valódi jótétéménnyel. Sőt tudjuk, hogy a valódi jótétémény gyakran el is ront némely gyomrot, míg a szép szavakból mindenki meg tud emészteni bármilyen mennyiséget, sőt még többet kíván ebből a táplálékból. Bute-né olyan gyakran mondta el Briggs kisasszonynak és Firkinnének, milyen mélységesen szereti őket, és mi mindent tenne ilyen kitűnő és ragaszkodó barátnőikért, ha az övé volna Crawley kisasszony vagyona, hogy ezek a hölgyek is a legmélységesebb vonzalommal viseltettek iránta, és éppolyan hála és bizalom ébredt bennük, mintha

Bute-né a legköltségesebb ajándékokkal halmozta volna el őket.

Rawdon Crawley viszont, amilyen önző nehéz dragonyos volt, a legcsekélyebb gondot sem fordította arra, hogy nagynénjének hadsegédeit megnyerje, hanem teljes nyíltsággal kimutatta megvetését a két nő iránt: egy ízben Firkinnével húzatta le a csizmáját, alantas megbízásokkal küldte el zuhogó esőben, s ha olykor egy guinea-t adott neki, úgy vetette oda, mintha pofon vágta volna.

Minthogy a nagynénje Briggs kisasszonyt tette meg tréfáinak céltáblájául, ő is követte példáját, szabadjára engedte vele szemben szellemességét, amely körülbelül olyan finom volt, mint lovának rúgása. Bute-né ezzel szemben izlésbeli dolgokban, kényes kérdésekben kérte ki tanácsát, csodálta költészetét, s kedvességének és udvariasságának ezer jelével bizonyította be, milyen nagyra becsüli Briggs kisasszonyt. Ha pedig Firkinnének adott egy két és fél pennys ajándékot, annyi bókkal körítette, hogy a két és fél penny arannyá változott a hálás szobalány szívében, aki mellesleg nyugodtan és nagy várakozással tekintett a pazar jutalom elé, amelyet azon a napon fog megkapni, amikor Bute-néra száll a vagon.

E két különböző magatartást tisztelettel ajánlom azok figyelmébe, akik most kezdik a nagyvilági életet. Mindenkit dicsérni kell – szoktam mondani az ilyeneknek –, sohasem szabad finnyásnak lenni, hanem ki kell mondani bókjainkat az emberek szemébe, de a hátuk mögött is, ha van valószínűsége annak, hogy visszajut hozzájuk. Sohase mulasszunk el egy alkalmat sem, ha kedves szót mondhatunk. Mint ahogy Collingwood, amint üres helyet látott meg a birtokán, kivett a zsebéből egy szem makkot és elültette, úgy kell bánni a bókjainkkal is egész életünkben. Egy szem makk semmibe sem kerül, de csodálatos tölgyfa sarjadhat belőle.

Szóval Rawdon Crawleynak, tündöklése idején, csak mogorva beletörődéssel engedelmeskedtek, amikor pedig bekövetkezett kegyvesztettsége, nem akadt senki, aki segített vagy szánakozott volna rajta. Amikor Bute-né vette át a parancsnokságot Crawley kisasszony házában, a helyőrség el volt bűvölve attól, hogy ilyen vezér alatt működhetik, s mindenki mindenféle előléptetést várt ígéretei, nagylelkűsége, kedves szavai nyomán.

Hogy Rawdon egyetlen vereség után feladja a küzdelmet, és nem kísérli meg visszaszerezni elvesztett hadállását, ezt a feltevést Bute Crawleyné sohasem engedte meg magának. Rebeccát sokkal okosabb, szellemesebb és elszántabb nőnek ismerte ahhoz, semhogy küzdelem nélkül megadja magát, és érezte, hogy fel kell készülnie a harcra, szüntelenül ébernek kell lennie, rohammal, aknával vagy rajtaütéssel szemben.

Először is, bár az ő kezében volt a vár, megbízhatott-e annak legfontosabb lakójában? Kitart-e vajon Crawley kisasszony, s nem él-e benne titkos vágyakozás, hogy örömmel visszafogadja a kirekesztett ellenfelet? Az öreg hölgy szerette Rawdont és Rebeccát is, mert mulattatták. Bute-né nem leplezhette el maga előtt sem azt a tényt, hogy az ő pártjából senki sem tudott ennyire hozzájárulni e városhoz szokott hölgy szórakozásaihoz. „Tudom, hogy az én lányaim éneke elviselhetetlen volna az utálatos kis nevelőnő után – vallotta be magának az őszinte papné. – Ha Martha és Louisa hozzáfogtak duettjeikhez, mindig elment aludni. Jim szögletes kollégiumi modora és szegény jó Bute beszéde a kutyáiról és lovairól mindig untatták. Ha leviszem a parókiára, megharagszik mindnyájunkra, és megszökik tőlünk. Tudom, hogy így lenne, és megint csak annak a szörnyű Rawdonnak a karmai közé kerülne, s a kis Sharp-vipera áldozata lenne. Egyébként világos, hogy rendkívül rosszul érzi magát, és legalábbis néhány hétig ki sem mozdulhat. Erre az időre tervet kell csinálnunk, hogyan védjem őt meg ezeknek az erkölcsetlen embereknek ravaszságaival szemben.”

Még ha legjobb perceiben mondta is valaki Crawley kisasszonynak, hogy beteg, vagy beteges a kinézése, a remegő öreg hölgy rögtön az orvosáért küldött; azt pedig mondhatom, hogy most nagyon rosszul érezte magát a váratlan családi esemény után, amely az övénél erősebb idegeket is megrázott volna. Bute-né mindenesetre kötelességének tartotta, hogy értesítse az orvost, a gyógyszerészt, a társalkodónőt s a cselédeket, hogy Crawley kisasszony állapota válságos, s ennek megfelelően kell viselkedniük. Az utcát térdig behintette szalmával, a kopogtatót és Bowls úr bejelentő tálcáját pedig félretétette. Ragaszkodott hozzá, hogy az orvos naponta kétszer is eljöjjön, s a páciens minden két órában orvosságokkal árasztotta el. Bárki lépett is

a szobába, olyan sziszegő és baljóslatú ssss-el fogadta, hogy a szegény öreg hölgy felrezzent ágyában, ahonnan nem is nézhett fel anélkül, hogy ne találkozott volna Bute-né mohón ráfüggesztett, apró, mélyen ülő szemével, mert a papné kitartóan ott ült mellette a karosszékekben. Mintha világított volna ez a szem a sötétben – mert a függönyöket egyszer s mindenkorra össze kellett vonni –, amikor Bute-né bársonypuhán, mint egy macska, járt-kelt a szobában. Így feküdt Crawley kisasszony napokon, sok napon keresztül, Bute-né pedig ájtatos könyveket olvasott fel neki; éjszakákon, hosszú éjszakákon át hallgatta az éjjeliőr énekét s a mécsesek sercegését; éjfélkor még utoljára meglátogatta őt az óvatos gyógyszerész, aztán magára maradt, és csak Bute-né csillámló szemét nézhette, vagy a sárga foltokat, melyeket a mécses vetett a komor, sötét mennyezetre. Maga Hygieia¹ is belebetegedett volna ebben az életrendbe, mennyivel inkább ez a szegény, öreg, ideges áldozat. Említettük már, hogy ha egészséges volt és jókedvű, akkor a Hiúság Vására e tiszteletre méltó lakójának olyan szabad nézetei voltak vallásról és erkölcsről, hogy Monsieur de Voltaire se kívánhatott volna különbet, de ha a betegség kerekedett felül, olyankor a legrettenetesebb halálfélelem is súlyosbította, és teljes gyávaság kerítette hatalmába a földre sújtott, bűnös öregasszonyt.

Betegági hitszónoklatoknak és kegyes elmélkedéseknek, annyi bizonyos, nincs helyük mesekönyvekben, és nem szándékszunk néhány mai regényíró módszere szerint a közönséget szentbeszédhez csalogatni, amikor az olvasó csak komédiához fizetett belépődíjat. De prédikáció nélkül is eszünkbe veshetjük azt az igazságot, hogy az a nyüzsgés, diadalmámor, nevetés és vidámság, melyet a Hiúság Vására a közönségnek bemutat, nem mindig kíséri el a szereplőt a magánéletbe, s néha komor levertség és gyászos búbánat fogja el. A legjobban elkészített lakoma emléke sem igen vidítja fel a beteg epikureust. A legjobban álló ruhák s a legragyogóbb báli sikerek visszaidézése sem nagyon járulhat hozzá hervadt szépségek megvigasztalásához. Életük bizonyos korszakában talán még az államférfiaknak sem szerez különösebb örömet, ha visszagondolnak a legdiadalma-

¹ Az egészség görög-római mitológikus istennője.

sabb szavazásokra, s a tegnapi sikere vagy gyönyöre nem sokat számít, ha feltűnik egy bizonyos – azazhogy nagyon is bizonytalan – reggel, amelyre előbb-utóbb mindnyájunknak gondolkunk kell. Ó, bohócruhás testvérem! Nem érkeznek-e el olyan pillanatok, amikor az ember belebetegszik a vigyorgásba és buk-fencezésbe s a csörgősapka csilingelésébe? Ez az én kellemes feladatom, kedves barátaim és társaim, hogy bejárjam veletek a Vásárt, megszemléljük a bódékat és mutatványokat, s aztán mindnyájan hazatérünk a csillogásból, a zajból, a vigasságból, hogy magunkra maradva, teljesen szerencsétlennek érezzük magunkat.

„Ha annak a szegény uramnak helyén volna az esze – gondolta magában Bute Crawleyné –, mennyire hasznára lehetne ilyen körülmények között ennek a szerencsétlen öreg hölgynek. Megbánathatná vele megbotránkoztató szabadgondolkodását, lelkére beszélhetne, hogy tegye meg a kötelességét, taszítsa ki azt a gyalázatos gazembert, aki szégyent hozott magára és családjára, rávehetné, hogy igazságot szolgáltatson az én drága lányaimnak és két fiamnak, akiknek, tudom, milyen szükségük van minden támogatásra, amit rokonaiktól kaphatnak, és meg is érdemlik, hogy megkapják.”

És mert a bűn gyűlölete már magában véve is haladás az erény felé, Bute Crawleyné igyekezett sógornőjébe kellő iszonyt oltani Rawdon Crawley sokféle bűnével szemben. Mint nagybátyjának felesége, olyan bűnlajstromot állított össze, amely elégendő lett volna egy egész sereg fiatal tiszt elkárkozására. Ha valaki vétkezett életében, nincs az az erkölcsbíró, aki gondosabban hangsúlyozná tévedéseit a világ előtt, mint saját rokonsága. Így Bute-né is tökéletes családi érdeklődésről és Rawdon történetének teljes ismeretéről tett tanúságot. Megtudta minden részletét a Marker kapitánnyal lefolyt csúnya veszekedésnek, amelyben Rawdon, aki kezdettől fogva hibás volt az ügyben, végül is lelőtte a kapitányt. Tudta, hogy a szerencsétlen Dovedale lordot, akinek édesanyja házat bérelt Oxfordban, hogy ott nevelhesse fel, s aki soha életében kártyát nem vett a kezébe, ameddig Londonba fel nem jött – hogyan rontotta meg Rawdon a Kókuszdíófában, hogyan itatta tehetetlen réssé az ifjúságnak

ez az utálatos csábítója és megrontója, s hogyan csalt ki tőle négyezer fontot. A legélénkebb részletességgel írta le azoknak a vidéki családoknak a gyötrelmeit, amelyeket Rawdon tönkretett: a becsstelenségbe és nyomorba taszított fiúkat, s az elcsábított, elbukott lányokat. Ismerte azokat a szegény kereskedőket, akiket az ő költekezése kergetett csődbe, az aljas fortélyokat és bitangságokat, amelyekkel a legbőkezőbb nagynénit félrevezette, s a hálátlanságot és gúnyt, amellyel a néni áldozatkészségét viszonzta. Fokozatosan közölte ezeket a történeteket Crawley kisasszonnyal, s nem hallgatott el előle semmilyen tanulságos részletet. Úgy érezte, kötelessége ez, mint keresztény asszonynak és családanyának, a legcsekélyebb lelkiismeretfurdalást vagy megbánást sem érezte az áldozat miatt, akit éles nyelvével ledöfött, sőt valószínűleg azt gondolta, hogy cselekedete nagyon erényes, s még kérkedett is azzal, hogy milyen elszántan hajtotta végre. Igen, mondjanak, amit akarnak: ha egy ember jellemét gyalázní kell, senki úgy nem képes erre, mint valamely rokona. És az ember kénytelen bevallani, ami ezt a szerencsétlen, nyomorult Rawdon Crawleyt illeti, hogy a pusztai igazság is elégedő volt arra, hogy elítéljék őt, és hogy botrányok kitalálása teljesen felesleges fáradság volt barátai részéről.

Rebeccának is, aki most már szintén rokon volt, kijutott Bute-né kedves érdeklődéséből. Az igazságnak e fáradhatatlan kutatója egyszer szigorú parancsot adott, hogy az ajtót ne nyissák meg Rawdon küldöncei vagy levelei előtt, s Crawley kisasszony hintáján elhajtattott régi barátnőjéhez, Pinkerton kisasszonyhoz a Chiswick Mallre, a Minerva házba, s elmondta neki a szörnyű hírt, hogyan csábította el Sharp kisasszony Rawdon kapitányt. Pinkerton kisasszonytól aztán sok különös részletet tudott meg a volt nevelőnő születéséről és korábbi történetéről. A Szótáríró barátnője sok felvilágosítást tudott adni. Jemima kisasszonnyal előhozatta a rajztanár nyugtáit és leveleit. Az egyik az adósok börtönében íródott: előleget kért benne. A másikban háláját fejezte ki, amiért a chiswicki hölgyek fogadták Rebeccát. S a végső okirat, melyet a szerencsétlen művész tolla írt, az a levél volt, amelyben halálos ágyán árva gyermekét Pinkerton kisasszony pártfogásába ajánlja. A gyűjteményben ott szerepeltek Rebecca ifjúkori levelei és kérelmei is, amelyekben

segítségért könyörgött apja részére, vagy pedig saját halálát bizonygatta. A Hiúság Vásárában talán nincsenek is különbszatrak, mint a levelek. Vegyük csak elő azt a köteg levelet, amelyet legkedvesebb barátunk írt tíz év előtt – legkedvesebb barátunk, akit ma már gyűlölünk. Vess csak egy pillantást hűgöd leveleibe: mennyire ragaszkodtatok egymáshoz, amíg össze nem veszték azon a húszfontos örökségen! Vedd csak elő fiad első ákombákomait – fiadét, aki azóta önző hálátlanságával félig összetörte a szívedet. Vagy vedd csak elő saját leveleidet, melyek végtelen lángolást és örök szerelmet lihegnek, s amelyeket szerelmed küldött vissza, amikor férjhez ment a nábobhoz – szerelmed, akivel ma annyit sem törődöl, mint Erzsébet királynővel. Fogadkozás, szerelem, ígéret, vallomás, hála: milyen furcsa elolvasni egy kis idő múlva! Törvényt kellene hozni a Hiúság Vásárában, amely elrendeli, hogy minden írott okiratot el kell pusztítani, kurta és megszabott időköz után, kivéve a kereskedők nyugtázott számláit. Azokat a szemfényvesztőket és embergyűlölőket pedig, akik fakulhatatlan japán tintát hirdetnek, ki kell irtani gonosz találmányukkal együtt. A Hiúság Vásárához az a tinta illene leginkább, amelyik visszavonhatatlanul elfakul néhány napon belül, s a papír tiszta és fehér lesz utána, úgyhogy tele lehet írni másvalakinek.

Pinkerton kisasszonytól a fáradhatatlan Bute-né követte Sharpnak és lányának nyomát a Greek Street-i lakásig, ahol a néhai festő lakott, s ahol a fogadó falát még mindig a háziasszony fehér selyemruhás és a háziúr rézgombos képe díszítette, amelyeket Sharp egy negyedévi lakbér fejében festett. Stokesné közlékeny asszony volt, s gyorsan elmondott mindent, amit Sharp úrról tudott: milyen könnyelmű és szegény volt, milyen jólelkű és mulatságos, mennyire üldözték mindig a végrehajtók és a hi-telezők; s bár ki nem állhatta a nőt, mennyire megbotránkozott azon, hogy Sharp nem esküdött meg a feleségével, csak röviddel annak halála előtt; hogy milyen furcsa, vad kis sárkány volt a lánya; hogy megnevetette mindnyájukat tréfaival és utánzás-jaival; hogy ő szokta hozni a gint a kocsmából; hogy ismerték őt a negyed valamennyi műtermében – szóval Bute-né olyan ki-merítő adatokat kapott unokahúgának rokonságáról, nevelte-téséről, viselkedéséről, ami aligha szolgált volna öröme-re

beccának, ha tudott volna a személyére vonatkozó kutatásokról.

E szorgalmas kutatómunka eredményéről Crawley kisasszony teljes mértékben értesült. Rawdon Crawleyné egy balett-táncosnő lánya. Ő maga is táncolt. Modellt ült a festőknek. Olyan nevelést kapott, mint ilyen anya lányához illik. Az apjával együtt itta a gint satöbbi, satöbbi. Egy romlott nő ment itt hozzá egy romlott férfihoz, s Bute-né meséjéből azt a tanulságot lehetett levonni, hogy ennek a párnak gazsága javíthatatlan, s hogy tisztességes ember soha többé nem vehet róluk tudomást. Ezt az anyagot gyűjtötte össze az eszélyes Bute-né a Park Lane-en, ezzel a készlettel, ezzel a fegyvertárral erősítette meg a házat az ostrom esetére, amelyet – ebben biztos volt – Rawdon és neje megindít majd Crawley kisasszony ellen.

Ha hiba csúszott ebbe a számításba, akkor csak az, hogy Bute-né túl mohó volt, túlságosan is jól intézte dolgát. Crawley kisasszonyt a kelletténél betegébbé tette, és bár az öreg hölgy alávetette magát Bute-né uralmának, az olyan zaklató és szigorú volt, hogy az áldozat szeretett volna az első adandó alkalommal megszökni. Ezek a tevékeny asszonyok, nemük díszai, akik mindenkinek mindenfélét előírnak, s mindig jobban tudják az érdekelteknél, hogy mi tesz jót felebarátainknak, ritkán gondolnak egy házi lázadas lehetőségére, vagy arra, milyen szélsőséges következmények származhatnak túlságosan kiterjesztett hatalmukból.

Így például Bute-né, kétségkívül a világ legjobb szándékai-val és saját magát is halálra fárasztva azzal, hogy megvonta magától az alvást, az evést, a szabad levegőt beteg sógornőjének kedvéért, annyira meg volt győződve az öreg hölgy betegségéről, hogy majdnem sikerült őt koporsóba fektetnie. Nem mulasztotta el, hogy hangsúlyozza saját áldozatait és azok eredményeit Clump úrnak, az állhatatos gyógyszerésznek.

– Bizonyos vagyok benne, kedves Clump uram, hogy nem az én erőfeszítésemen múlik, ha nem sikerül meggyógyítanunk a mi drága betegünket, akit unokaöccse hálátlansága döntött betegágyba. *Én* semmiféle személyes kényelmetlenségtől nem riadok vissza, *én* semmiféle áldozatot nem tagadok meg.

– Be kell vallani, hogy az ön odaadása csodálatra méltó – mondta Clump úr mély meghajlással –, de...

– Mióta megérkeztem, alig hunytam le a szememet. Az alvást, az egészséget, minden kényelmet feláldoztam kötelességérzetemnek. Amikor szegény Jamesemnek bárányműlője volt, akkor talán eltértem, hogy fizetett ápolónő legyen mellette? Nem.

– Ön úgy cselekedett, ahogyan egy kitűnő anyához, az anyák legjobbjához illik, kedves asszonyom, de...

– Mint családanya és egy angol lelkész felesége, alázatosan hiszek benne, hogy életemeim helyesek – mondta Bute-né boldog és ünnepélyes meggyőződéssel –, és amíg a természet engedi, Clump úr, soha, soha nem hagyom el a kötelesség őrhelyét. Hozhatnak mások olyan bánatot erre az ősz fejre, amely betegágyba dönti – és itt Bute-né kilendítette kezét, s Crawley kisasszony kávébarna parókájára mutatott, amely egy állványon függött az öltözőszobában –, de én nem hagyom el őt. Ó, Clump úr, félek tőle, sőt tudom, hogy ennek a betegnek lelki vigaszra éppen olyan nagy szüksége van, mint orvosi vigaszra.

– Csak azt akartam megjegyezni, drága asszonyom – szolt közbe ekkor az eltökélt Clump nyájas mosollyal –, csak azt akartam megjegyezni akkor, amikor kifejezést adott a becsületére való érzelmeknek, hogy azt hiszem, szükségtelenül ijed meg annyira kedves barátnőnk miatt, s fölöslegesen áldozza fel egészségét az ő kedvéért.

– Az életemet adnám oda a kötelességemért vagy férjem családjának bármelyik tagjáért – szakította félbe Bute-né.

– Helyes, asszonyom, ha az illetőnek szüksége van rá. De nem szeretnők, ha Bute Crawleynéből vértanú lenne – felelte Clump gálánsan. – Squills doktor és én, gondolhatja, kellő gondossággal és lelkiismeretességgel fontoltuk meg Crawley kisasszony esetét. Úgy látjuk, nagyon levert és ideges: a családi események felizgatták.

– Az unokaöccse kárhozatra jut! – kiáltotta Crawleyné.

– Felizgatták, és megnyugtathatom, ön úgy érkezett, mint egy őrangyal, kedves asszonyom, mint igazi őrangyal, hogy enyhítse szenvedéseit, melyek a csapás súlya alatt érték. De Squills doktor és én úgy gondoljuk, hogy szeretetre méltó barátnőnk állapota nem teszi szükségessé az ágynak szögezést.

Levert, az igaz, de az ágyhoz kötöttség talán még jobban hozzájárul levertségéhez. Változás, szabad levegő, vidámság kell neki, ezek a gyógyszeren legkellemesebb orvosságai – mondta Clump úr, s vigyorogva mutatta ki csinos fogsorát. – Beszélje rá, kedves asszonyom, hogy felkeljen, ragadja ki fekhelyéről és levertségéből, s ösztökélje arra, hogy kissé kikocsizzon. Ezek a gyógyszererek az ön arcának rózsáit is helyreállítják, ha szabad ezt megemlítenem Bute Crawleyné asszonyomnak.

– Ha véletlenül meglátná azt a szörnyű unokaöccsét a Parkban, mert úgy hallom, ott szokott kocsizni szemtelen bűntársával az a gazember – mondta Bute-né, kieresztve titkolódzásának zsákjából önzésének macskáját –, ez olyan megrázkódtatást okozna, hogy megint vissza kellene őt fektetnünk az ágyba. Nem szabad kimennie, Clump úr, és nem is fog kimenni, ameddig én itt vagyok, hogy vigyázzak rá. Ami pedig az én egészségemet illeti, mit számít az! Vidáman mondok le róla, uram. Feláldozom kötelességem oltárán.

– Szavamra mondom, asszonyom – felelte nyersen Clump úr –, nem felelhetek a beteg életéért, ha ebbe a sötét szobába zárják. Olyan ideges, hogy bármely nap elveszíthetjük, s ha azt kívánja, hogy Crawley kapitány legyen az örököse, asszonyom, akkor, őszintén figyelmeztetem, ön minden lehetőséget elkövet arra, hogy ezt a szolgálatot megtegye a kapitánynak.

– Irgalmas Isten, hát veszélyben forog az élete? – kiáltotta Bute-né. – Miért, Clump úr, miért nem közölte ezt velem már hamarabb?

Előző este Clump úr és Squills doktor Sir Lapin Warren házában – akinek felesége a tizenharmadik gyerekkel készült megajándékozni urát – egy palack bor mellett tanácskozást tartott Crawley kisasszony esetéről.

– Micsoda kis hárpia az a hampshire-i asszony, Clump – jegyezte meg Squills –, aki most karmába kaparintotta az öreg Tilda Crawleyt. Pokolian jó ez a madeira.

– Milyen ostoba volt Rawdon Crawley – válaszolta Clump –, hogy fogta magát, és elvett egy nevelőnőt! De az is igaz, hogy van valami abban a lányban.

– Zöld szem, szép bőr, csinos alak, nagyszerűen fejlett frontális rész – jegyezte meg Squills.

– Van valami benne, de Crawley mégis ostoba volt, Squills. Atkozottul ostoba volt mindig – válaszolta a patikus.

– Persze, a vénkisasszony most kidobja őt – mondta az orvos; és egy kis szünet után hozzátette: – Remélem, most is jól tejel majd nekünk.

– Tejel, tejel – mondta vigyorogva Clump. – Nem adnám a tejelését olcsóbban évi kétszáznál.

– De az a hampshire-i asszony megöli két hónapon belül, Clump fiam, ha ott marad mellette – mondta Squills doktor. – Öregasszony, bőséges táplálkozás, idegesség, szívdobogás, agynyomás, gutaütés, elpatkol. Rázd fel, Clump, vidd ki a levegőre, különben néhány hét múlva már nem hajthatod be az évi kétszázadat.

Ennek a beszélgetésnek értelmében járt el az érdeemes gyógyszerész, amikor olyan őszintén beszélt Bute Crawleynéval.

Most, mikor az öreg hölgy az ő keze alatt volt az ágyban, és senki sem tartózkodott a közelükben, Bute-né nem egy rohamot intézett ellene, hogy rávegye végrendeletének megmásmítására. De Crawley kisasszony szokásos halálfélelme csak növekedett, amikor ilyen komor javaslatokat terjesztettek eléje. Bute-né belátta, hogy betegét jobb kedvre kell hangolnia, s egészségesebbé kell tennie, mert csak így remélheti, hogy elérí kegyes célját. De hova vigye? – ez volt a legközelebbi fogas kérdés. Az egyetlen hely, ahol nem volt valószínű, hogy azokkal a gyűlöletes Rawdonékkal találkoznak, a templom volt, az pedig nem nagyon szórakoztatná Crawley kisasszonyt – ezt helyesen érezte Bute-né. „Meg kell tekintenünk a mi szép londoni külvárosainkat – gondolta hát. – Hallom, a világ legfestőibb helyei.” Így aztán hirtelen érdeklődni kezdett Hampstead és Hornsey iránt, s úgy találta, hogy Dulwich elbűvölő. Kocsiba ültette áldozatát, s kihajtott vele ezekre a falusias helyekre; s e kis utazásokon azzal töltötték az időt, hogy Rawdonról és feleségéről beszélgettek, s Bute-né elmondott az öreg hölgynek minden történetet, amely hozzájárulhatott felháborodásához e gonosztevő emberpár fölött.

Bute-né talán ezúttal is túlfeszítette a húrt. Mert az igaz, hogy Crawley kisasszonyban kellő ellenszenvet ébresztett engedetlen unokaöccse iránt, de a lábadozót hatalmas gyűlölet és titkos

rémület fogta el kinzójával szemben is, és menekülni vágyott előle. Kis idő múltán végleg fellázadt Highgate és Hornsey ellen. A Parkba akart menni. Bute-né tudta, hogy ott majd találkoznak azzal az utálatos Rawdonnal, és igaza is volt. Egyik nap a köröndön feltűnt Rawdon bricskája: Rebecca mellette ült. Az ellenséges fogaton Crawley kisasszony a szokott helyén ült, balján Bute-né és a pudlikutya, Briggs kisasszony pedig a hátsó ülésen. Izgalmas pillanat volt. Rebecca szíve gyorsabban vert, midőn felismerte a kocsit, s amikor a két fogat egy vonalba került, összezsápta kezét, s arcán gyötrődő vonzalommal és áhítattal tekintett a vénkisasszony felé. Maga Rawdon remegett, és arca biborszínt öltött festett bajusza mögött. A másik kocsiban csak az öreg Briggs kisasszony volt felindulva, s nagy szeme idegesen meredt régi barátaira. Crawley kisasszony kalapja elszántan fordult a tó felé. Bute-né véletlenül éppen a pudlikutyát becézte, kis drágaságának, édes kis bogarának és egyetlen kincsenek nevezte. Mindkét kocsi folytatta a maga útját.

– Szavamra mondom, ez nem sikerült – mondta Rawdon a felülésének.

– Próbáld meg még egyszer, Rawdon – felelte Rebecca. – Nem tudnád a kerekeidet az övéibe akasztani, drágám?

De Rawdonnak e művelethez nem volt meg a kellő bátorsága. Amikor a kocsik megint találkoztak, felállt bricskájában, már felemelte kezét, készen arra, hogy levegye a kalapját, szeme majd kiugrott a helyéből. Crawley kisasszony arca ezúttal nem fordult el: ő és Bute-né egyenesen a szemébe nézett, s irgalmatlanul nem vettek róla tudomást. Káromkodva hanyatlott vissza ülésére, s a körből kikanyarodva, elkeseredetten hazavágtatott.

Ez Bute-né fényes és határozott diadala volt. De félt attól a veszélytől, hogy többször is találkozhatnak, mert látta Crawley kisasszony leplezetlen idegességét. Eltökélte, hogy drága barátnőjének egészsége szempontjából feltétlenül szükséges, hogy egy időre elhagyják a várost, és e célra legmelegebben Brightont ajánlotta.

HUSZADIK FEJEZET

Dobbin kapitány mint Hymen követe

William Dobbin kapitány, maga se tudta, hogyan, hirtelen George Osborne és Emilia házasságának előmozdítója, rendezője és intézője lett. Nélküle ez a házasság sohasem ütődött volna nyélbe, ez be kellett vallania magának, s kissé keserűen mosolygott arra a gondolatra, hogy éppen őrá hárul annak a gondja, hogy ezt az esküvőt létrehozza. Aligha lehetett volna kinosabb feladatot eléje tűzni, mint e tárgyalások folytatását, de ha kötelességet kellett teljesítenie, Dobbin kapitánynak az volt a szokása, hogy szófecsérlés és habozás nélkül vágjon neki; és miután tisztában volt vele, hogy ha Sedley kisasszonyt elválasztják szerelmesétől, belehal csalódásába, Dobbin kapitány eltökélte, hogy minden tőle telhetőt megtesz életben tartására.

Lemondok arról, hogy George és Emilia találkozásának részleteibe bocsátkozzam, amikor is George-ot derék barátjának, Williamnek közbelépése visszavezette szerelmének lába elé, vagy merjük kimondani, hogy a karjába? A George-énál sokkal keményebb szív is megolvadt volna, ha meglátja azt az édes arcot, amelyiken olyan szomorúan végigszántott a bánat és a csüggedés, s ha meghallja az egyszerű, gyöngéd szavakat, amelyekkel Emilia elmesélte megtört kis szívének történetét. De minthogy nem ájult el, amikor anyja reszketve felvezette hozzá Osborne-t, s csak azzal könnyített túlárado fájdalmán, hogy fejét szerelmese vállára fektette, s ott sirta el gyöngéd, bőséges és üdítő könnyeit – az öreg Sedleyné nagyon megkönnyebbült, és úgy gondolta, hogy legjobb magukra hagyni a fiatalokat. Otthagytta hát Emmyt, aki sirva borult George kezére, és alázatosan megcsókolta, mintha legfőbb ura és parancsolója előtt állna, s mintha ő volna bűnös és méltatlan személy, aki elnézésre, kegyelemre szorul.

Ez a leborulás, ez az édes, zúgolódás nélküli engedelmesség kellemesen és hizelgően érintette George Osborne-t. Ebben az egyszerű, hűséges, önmegadó teremtésben rabszolganőt látott, s lelke titkon megremegett hatalmának tudatában. Szultán létére nagylelkűség fogta el, fel akarta emelni az előtte térdelő Esztert, hogy királynővé tegye. Egyébként szomorúsága és szépsége éppen úgy meghatotta őt, mint alázatossága, így hát megvigasztalta Emmyt, felemelte, és mintegy megbocsátott neki. Emilia reményei és érzelmei, amelyek halódtak és hervadtak napjának elvesztése után, hirtelen újra kivirágzottak a fény visszatérésekor. Az ember alig hitte volna el, hogy ez a sugárzó kis arc azonos azzal a halvány, élettelen, semmivel sem törődő ábrázattal, amely előző éjszakán Emilia vánkosan nyugodott. A derék ír szolgáló annyira megörült a változásnak, hogy engedélyt kért, hadd csókolhassa meg a hirtelen rózsássá vált arcot. Emilia átkarolta a lány nyakát, tiszta szívéből megcsókolta őt, akár egy gyerek. Jóformán az is volt még. Ezen az éjszakán legalábbis clyan édes, üdítő álma volt, mint egy gyereknek – s a kifejezhetetlen boldogságnak micsoda tavaszára ébredt a reggeli nap-sütésben!

„Ma újra eljön – gondolta Emilia. – Ő a legnagyobb és legjobb ember a világon.” George csakugyan azt gondolta, hogy nála nemeslelkűbb teremtmény nem is él a földön, s hogy óriási áldozatot hoz, amikor elveszi ezt a fiatal lányt.

Míg Emilia és Osborne páros jelenetüket élvezték az emeleten, addig a földszinten az öreg Sedleyné és Dobbin kapitány megbeszélték az ügyek állását s a fiatalok esélyeit és teendőit. Sedleyné, miután egymás karjába vezette s magukra hagyta a szerelmeseket, mint igazi asszony – most úgy vélekedett, hogy semmiféle földi hatalom nem csikarhatja ki Sedley úr hozzájárulását az eljegyzéshez lánya meg annak az embernek a fia között, aki oly szégyenletesen gonoszul és szörnyűségesen bánt vele. És hosszú történeteket mesélt a boldogabb napokról s a család korábbi fényéről, amikor az öreg Osborne még nagyon szerényen élt a New Roadon, s a felesége boldog volt, amikor az egyik Osborne gyerek születésekor Sedleyné megajándékozta Jos babakelengyjével. Bizonyos, hogy annak az embernek ör-

dögi hálátlansága összetörte Sedley úr szívét, s a házasságba soha, de soha nem adja beleegyezését.

– Akkor hát meg kell szökniük, asszonyom – mondta Dobbin nevetve –, s követniük kell Rawdon Crawley kapitánynak s Emmy kisasszony barátnőjének, a kis nevelőnőnek a példáját.

Igazán? Sose hitte volna! Sedleynét nagyon felizgatta a hír. Bár ott volna Blenkinsopné, hogy ő is hallja, hiszen sohasem bízott meg Sharp kisasszonyban. Milyen jó, hogy Jos megmenekült ettől! És elmondta Dobbin kapitánynak Rebecca meg a Boggley Wollah-i adószedő szerelmi ügyét.

Dobbin azonban nem annyira Sedley úr haragjától félt, mint a másik érdekelt apától, és beismerte magában, hogy nagy kétséggel és aggodalommal tekint a Russell Square-i fekete szemöldökű, zsarnok, öreg kereskedő viselkedése elé. Egyszer s mindenkorra megtiltotta az eljegyzést, gondolta Dobbin. Tudta, milyen vad, eltökélt ember Osborne, s milyen makacsul ragaszkodik a maga szavához. „George-nak csak egyetlen reménye van, hogy kibékíti őt – okoskodott a barátja –, ha kitünteti magát a mostani hadjáratban. Ha elesik, mindketten belehalnak, s ha nem sikerül magát kitüntetnie, mi lesz akkor? Úgy hallom, maradt rá valami pénz az anyjától, elegendő ahhoz, hogy őrnagyi rangot vásároljon, vagy pedig el kell adnia századosi rangját is, kivándorolnia Kanadába, s ott ásni és kapálni, vagy eltengődni egy falusi kunyhóban.” Dobbin azt gondolta, hogy ilyen társsal azt se bánná, ha Szibériába kellene mennie, s akármilyen furcsán hangzik is, ennek a képtelen és végtelenül meggondolatlan fiatalembernek egy pillanatra sem jutott eszébe, hogy George és Sedley kisasszony házassága elé akadályként gördülhet az a tény is, hogy nem lesz módjuk szép fogatot tartani, sem olyan jövedelmük, hogy barátaikat előkelően megvendégeljék.

Ilyen alapos megfontolás után úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a házasságot nyélbe kell ütni, amilyen gyorsan csak lehet. Talán ő maga szeretett volna túl lenni rajta, mint ahogy haláleset után a hozzátartozók szeretik sürgetni a temetést, vagy ha már elhatározták, siettetik az elválást? Annyi bizonyos, hogy Dobbin úr, ha már kezébe vette az ügyet, rendkívül buzgón intézte. George-nak a rögtöni cselekvés szükségességét bizonygatta; rámutatott arra, mennyire megkönnyítené apja kibékítését, ha

George nevét kedvezően emlitenék a *Hivatalos Közlöny*-ben. Ha szükség lesz rá, ő maga száll szembe mind a két apával ebben az ügyben. Mindenesetre unszolta George-ot, hogy lásson neki a dolognak, mielőtt megjön a várva várt parancs, hogy ezredük elinduljon Angliából külföldi szolgálatra.

E házassági tervekkel elfoglalva s Sedleyné beleegyezésével és helyeslésével – mert ő maga nem merte személyesen előadni az ügyet férjének –, Dobbin úr felkereste John Sedleyt mostani citybeli telephelyén, a Tapioca-kávéházban, ahová a szegény, letört öregúr naponta eljárt, amióta a végzet föléje kerekedett, s be kellett csuknia irodáját. Itt írta és vette át leveleit, s rejtélyes csomagokba kötözte őket, némelyiket pedig kabátzsebében hordozta. Nem ismerek sivárabb valamit, mint egy tönkrement ember tevékenységét és titkolódzását, gazdag emberektől kapott leveleit, amelyeket megmutat az embereknek, a gyűrt, piszkos, támogatást ígérő és részvétet kifejező okiratokat, amelyeket sóvárogva rak elének, s amelyekre talpra állásának és jövődő vagyonának reményét építi. A nyájas olvasónak is kétségkívül akad útjába élete folyamán nem egy ilyen szerencsétlen flótás. Félrevonja az embert, kabátzsebéből kikandikál egy köteg papír, előhúzza, lefejtí róla, aztán a foga közé veszi a zsineget, úgy rakja elének kedvenc leveleit. Ki ne ismerné azt a szomorú, mohó, félőrlt tekintetet, amelyet reménytelen szeme ránek vet? Dobbin ilyenfajta emberré változva látta maga előtt a valaha virágzó, kedélyes, jómódú John Sedleyt. Régen oly fényes és sima kabátja most kifoszlott a varrásoknál, s gombjaiból is kilátszott a réz. Arca beesett, borotvátlan volt, mellfodra és nyakkendője rendetlenül lógott zsákszerűen összegyűrt melléne alatt. Ha régebben egy kávéházban megvendégelte a fiúkat, mindenkinél hangosabban kiabált, nevetett, s a pincérek mind körülötte ugráltak. Most kínos volt látni, milyen szerény és udvarias volt a Tapioca-kávéház Johnjához, egy csipás szemű, piszkos harisnyájú, repedt cipőjű öreg pincérhez, akinek az volt a dolga, hogy pecsétostyát, tintát, tollat és papírt hozott e sivár szórakozóhely látogatóinak – úgy látszik, ezeken az íróeszközökön kívül egyebet nem is fogyasztottak. William Dobbint ifjúkorában számtalanszor megajándékozgatta, és ezerszer használta fel tréfáinak céltáblájául, de most habozva, alázatosan nyújtotta

neki kezét, és uramnak nevezte. Amikor a megtört öregember ilyen módon fogadta őt, szégyen és bűnbánat érzése fogta el William Dobbint, mintha csak ő maga is bűnös lenne azokban a csapásokban, amelyek így leverték az öreg Sedleyt.

– Nagyon örülök, hogy látom önt, Dobbin kapitány úr – mondta, miután egy-két meghunyászkodó pillantást vetett látogatójára, akinek hosszú alakja és katonás megjelenése némi izgalmat keltett a repedt lakkcipőjű pincér megcsillanó csipás szemében is, s felébresztette a pult poros kávéscsészéi között szunynyadozó, fekete ruhás öreg hölgyet is. – Hogy van, uram, édesapja, a tanácsos úr, és kitűnő édesanyja öladysége? – E szavak közben ránézett a pincérre, mintha azt mondaná: „Hallja-e, John, még vannak barátaim, mégpedig neves, rangos személyek.” – Ohajt valamit tőlem, uram? Most fiatal barátaim, Dale és Spigot intézik minden ügyemet, amíg új irodám el nem készül, mert csak ideiglenesen vagyok itt, mint tudja, kapitány úr. Mit tehetünk önért, uram? Megkínálhatom valamivel?

Dobbin nagy zavarban és dadogva erősítette, hogy egyáltalában nem éhes, és nem is szomjas, nincs semmilyen üzleti elintéznivalója, csak azért jött, hogy megkérdezze, hogy van Sedley úr, hogy kezét fogjon egy régi baráttal, és az igazság elszánt ferdítésével hozzátette: – Édesanyám jól érzi magát... azaz-hogy nagyon rosszul érzi magát, csak az első szép napot várja, hogy meglátogassa Sedleyné asszonyt. Hogy van Sedleyné asszony? Remélem, egészséges. – Erre aztán el is hallgatott, és eltűnődött saját tökéletes képmutatásán, mert az idő olyan szép volt, és a nap úgy ragyogott Coffin Courtban, ahol a Tapiocakávéház állt, mint még talán soha, és arra is emlékezett Dobbin úr, hogy alig egy órával ezelőtt látta Sedleynét, amikor a *gig*-jében elvitte Osborne-t Fulhambe, és ott magára hagyta Emília kisasszonnyal.

– Feleségem nagyon örül majd a ladynek – válaszolta Sedley, s előhúzta papírjait. – Nagyon kedves levelet kaptam az apjától, uram, kérem, adja át neki tiszteletteljes üdvözetemet. Lady Dobbin valamivel kisebb házban talál majd bennünket, mint ahol barátainkat fogadni szoktuk, de kényelmes, és a levegő-változás jót tesz a lányomnak, aki már betegeskedett a városi

levegőn... hiszen emlékszik a kis Emmyre, uram? Igen, nagyon ártott neki a városi levegő.

Az öregúr szeme ide-oda járt beszéd közben, s egészen másra gondolt, miközben ott ült, papírjain dobolt, és a kopott vörös zsineggel babrált.

– Ön katonaember – folytatta. – Hát kértem önt, Bill Dobbin, gondolhatott-e bárki arra, hogy az a korzikai bitang visszajön Elba szigetéről? Amikor a szövetséges uralkodók itt voltak a múlt évben, és ebédet adtunk a tiszteletükre a Cityben, uram, és láthattuk az egyetértés templomát, a tüzijátékot s a kínai hidat a St. James Parkban, hihette-e józan ember, hogy még nem jött meg igazán a béke, amikor pedig már tedeumot is énekeltünk érte, uram? Kértem öntől, William, feltételezhettem-e, hogy az osztrák császár átkozott áruló... igen, áruló, semmi egyéb? Én nem kertelek... kétszínű, pokoli áruló és cselszövő, aki vissza akarta hozni a vejét. És én mondom, hogy Boney szökése Elbáról átkozott összejátszás és cselszövés volt, amelyben benne volt Európa hatalmainak a fele, hogy letörjék az állampapírokat, és tönkretegyék ezt az országot. Így kerültem én ide, William. Ezért volt benne a nevem a *Közlöny*-ben. Hogy miért, uram? Mert bíztam az orosz cárban és a régenshercegben. Nézzen csak ide, nézze meg a papírjaimat. Nézze meg, hogy álltak az államkölcsönök március elsején, mi volt az ötszázalékos francia kötvény árfolyama, amikor megvettem, és hogyan áll most. Összejátszás ez, uram, különben az a gazember sohasem tudott volna megszökni. Hol volt az angol megbízott, aki megengedte neki, hogy eltávozzék? Főbe kéne lőni őt, uram, haditörvényszék elé állítani és főbe lőni, szavamra mondom.

– Megyünk, és elkergetjük Boneyt, uram – mondta Dobbin, aki megijedt az öregember dühétől, a homlokán kiduzzadó erektől s ökölbe szorított kezétől, amellyel papírjait verte. – Megyünk, és elkergetjük, uram. A herceg már Belgiumban van, és mindennap várjuk a parancsot az indulásra.

– Ne kegyelmezzenek neki. Hozzák el a gazember fejét, uram. Lőjék le azt a gyávát, uram! – üvöltötte Sedley. – Magam is beállnék... de megtört öregember vagyok, tönkretett az a... az az átkozott gazember... meg egy csomó szélhámos, tolvaj

ebben az országban, akiből én csináltam embert, uram, és aki most hintón robot – tette hozzá megcsukló hangon.

Dobbin megrendülten nézte régen olyan nyájas öreg barátját, aki majdnem belebolondult a balszerencsébe, és akinek eszétt vette az aggkori dühöngés. Szánjátok meg a bukott úriembert, ti, akiknek szemében a pénz és tekintély a legfőbb javak; ugyanis ez a közhit a Hiúság Vásárában.

– Igen – folytatta Sedley –, vannak viperák, akiket az ember a keblén melenget, és azután megmarják. Vannak koldusok, akiket a nyeregbe emelünk, s aztán ők az elsők, akik legázolnak minket. Ön tudja, kire gondolok, William Dobbin fiam. Arra az erszényére büszke gazemberre a Russell Square-en, akit ismerem, amikor még egy shillingje sem volt; s csak azért imádkozom, csak abban reménykedem, hogy látom még olyan koldus állapotban, amilyenben akkor volt, amikor a barátságomba fogadtam.

– Hallottam erről, uram, George barátomtól – mondta Dobbin, aki már régen várt az alkalomra, hogy ezt szóba hozza. – A viszály ön meg az ő apja között nagy fájdalmat okozott neki, uram. Tulajdonképpen üzenetet hozok tőle.

– Ó, hát ezért jött ide! – kiáltotta az öregember és felugrott. – Mi az, talán részvétét fejezi ki? Nagyon kedves tőle, attól a fűzött derekú, dandyskedő West End-piperkőctől. Még mindig a házam körül ólálkodik? Ha a fiamban volna férfias bátorság, már lelőtte volna. Ő is éppen olyan gazember, mint az apja. Nem tűröm, hogy a nevét említsék az én házamban. Átkozom azt a napot, amelyiken beeresztettem őt, és inkább lássam a lányomat holtan a lábamnál, mintsem őhöz menjen feleségül.

– Az apja durvasága nem George bűne, uram. Hogy az ön lánya szereti őt, arról ön legalább úgy tehet, mint ő. Ki ön, hogy két fiatal ember érzelmeivel játsszon, és szeszélye szerint törje össze a szívüket?

– Jegyezze meg, hogy nem az ő apja az, aki felbontotta az eljegyzést! – kiáltott fel az öreg Sedley. – Én tiltom meg. Az a család meg az én családom örökre elszakadt egymástól. Mélyre sülyedtem, de nem ilyen mélyre. Nem, nem. Ezt elmondhatja az egész fajzatnak, a fiúnak, az apának, a nővéreinek, mindenkinek.

– Én meg azt hiszem, uram, hogy önnek sem hatalma, sem

joga nincs ahhoz, hogy kettejüket elválassa – felelte halkan Dobbin –, és ha a lánya nem kapja meg az ön beleegyezését, az a kötelessége, hogy anélkül menjen férjhez. Semmi oka arra, hogy meghaljon, vagy szerencsétlenül éljen azért, mert ön keményfejű. Nézetem szerint ő már éppúgy férjnél van, mintha London valamennyi templomában kihirdették volna őket. És mi lehet jobb válasz Osborne vádjaira, már amilyen vádjai vannak, mint az, hogy az ő fia az ön családjába akar lépni, és el akarja venni feleségül az ön lányát?

Erre az érvre valamilyen elégtételféle látszott felvillanni az öreg Sedley arcán, de még mindig ragaszkodott hozzá, hogy az ő beleegyezésével sohasem jöhet létre házasság Emilia és George között.

– Akkor hát anélkül kell létrehozunk – mondta mosolyogva Dobbin, és mint előző nap Sedleynének, most Sedley úrnak mondta el Rebecca szökését Crawley kapitánnyal. Ez láthatóan mulattatta az öregurat.

– Maguk, kapitányok, rettenetes fickók – mondta, és összedezte papírjait. Ábrázatán mosolyféle jelent meg, s ez csodálatba ejtette a belépő csipás szemű pincért, aki még sohasem látott ehhez hasonló kifejezést Sedley arcán, amióta csak idejárt ebbe a sivár kávéházba. Talán az a gondolat derítette fel az öregurat, hogy ilyen csapást mérhet ellenfelére, Osborne-ra, és amikor beszélgetésük ezzel véget ért, ő és Dobbin mint jó barátok váltak el.

– Nővéreim azt mondják, hogy akkora gyémántjai vannak, mint egy galambtojás – mondta nevetve George. – Milyen jól állhatnak sötét arcszínéhez! Ha az ékszereit felrakja a nyakára, tökéletes lehet a kivilágítás. Koromfekete haja éppen olyan göndör, mint Sambóé. Azt hiszem, az orrában is karikát viselt, amikor az udvarnál bemutatták, s a kontyába szúrt tollakkal felékesítve eljátszhatta volna a *Szép Vadnő* főszerepét.

George, miközben Emiliával társalgott, így gúnyolódott a fiatal hölgyön, akit apja meg a nővérei nemrégiben ismertek meg, s a Russell Square-i családban megkülönböztetett tiszteletnek örvendett. Az hírlett róla, hogy rengeteg ültetvénye van Nyugat-Indiában, sok pénze állampapírokban, és neve mellett három

csillag a Kelet-indiai Társaság részvényeseinek jegyzékében. Volt egy kastélya Surreyben s egy háza a Portland Place-en. A gazdag nyugat-indiai örökös nő nevét elismeréssel emlegette a *Morning Post*. Rokona, Haggistounné, Haggistoun ezredes özvegye „gardírozta”, és ő vezette a háztartását is. Nemrég hagyta el az iskolát, ahol nevelkedett, s George és testvérei az öreg Hulker estélyén ismerkedtek meg vele, a Devonshire Place-en – Hulker, Bullock & Co. régóta levelezője volt a nyugat-indiai cégnek. – A lányok szívélyesen és előzékenyen közeledtek hozzá, amit az örökös nő örömmel fogadott. – Ilyen gazdag árva... Milyen érdekes! – mondták az Osborne kisasszonyok. Csak új barát-nőjükről áradoztak Wirt kisasszonynak, társalkodónőjüknek, amikor Hulkerék báljáról visszatértek: megbeszélték, hogy állandóan együtt lesznek, s már másnap befogattak a hintóba, és meglátogatták. Haggistounné, Haggistoun ezredes özvegye, rokona volt Lord Binkie-nek, s mindig róla beszélt, amit a kedves, egyszerű Osborne-lányok kissé gőgösnek találtak, és nem nézték jó szemmel, hogy valaki annyit emlegesse előkelő rokonságát – de Rhodánál kívánni se lehetett volna különbet. A legnyiltabb, legkedvesebb, legkellemesebb lény volt – még ráfért volna egy kis csiszolás, de nagyon jólelkű. A lányok azonnal a keresztnevükön szólították egymást.

– Láttad volna csak az udvari ruháját, Emmy! – kiáltott nevetve Osborne. – Eljött megmutatni a nővéreimnek, mielőtt Lady Binkie, Haggistounné rokona, bevezette őt az udvarhoz. Ez a Haggistounné mindenkiel rokonságban van. A gyémántjai úgy csillogtak, mint Vauxhall azon az estén, amikor ott jártunk. (Emlékszel Vauxhallra, Emmy, meg Josra, amint részegen énekelte?) Gyémánt és mahagóni, édesem! Gondold csak el, milyen előnyös ellentét, s hozzá a fehér tollakat a hajában, azaz a gyapjában. A fülbevalói olyanok voltak, mint egy-egy csillár, világíthattál volna velük, szavamra mondom: és a sárga szatén uszálya úgy követte őt, mint egy üstökös farka.

– Hány éves? – kérdezte Emmy, akinek George rögtön újratálalkozásuk másnapján mindent elfecsegett erről a fekete mintapéldányról – elfecsegett, de olyan mulatságosan, ahogy bizonyára csak egyedül ő tud fecsegni az egész világon.

– A fekete hercegnő még csak most került ki az iskolából,

de azért van már vagy huszonkét-huszonhárom éves, és látnod kellene a kézírását! Rendszerint Haggistoun ezredesné írja leveleit, de egyszer egy bizalmas levelet maga írt meg a nővéreimnek, és szatén helyett azt írta *szatténn*, Saint James helyett pedig *Saint Jams*.

– De hiszen ez csak Swartz kisasszony lehet, a különkosztos az intézetben – mondta Emmy, s visszaemlékezett arra a jólelkű mulatt kislányra, aki olyan hisztérikusan zokogott, amikor Emília elhagyta Pinkerton kisasszony intézetét.

– Pontosan ez a neve – mondta George. – Az apja német volt, azt mondják, rabszolgakereskedő, aki valami módon összeköttetésben állt a Kannibál-szigetekkel. Múlt évben meghalt, s akkor Pinkerton kisasszony befejezte a lánya nevelését. El tud zongorázni két darabot, ismer három éneket, írni is tud, ha ott van mellette Haggistounné, és segít neki a helyesírásban. Jane és Maria pedig már úgy megszerették, mintha csak a húguk volna.

– Bár engem szerettek volna – mondta Emmy eltűnődve. = Hozzám mindig hüvösek voltak.

– Kedves gyereken, téged is szerettek volna, ha kétszáz-ezer fontod lett volna – válaszolta George. – Így nevelték őket. A mi társadalmunk középpénztársadalom. Bankárok és a City császárai között élünk, hogy kötnék fel őket, és akivel csak beszélsz, mindenki a guinea-it csörgeti a zsebében. Ott van az a mamlasz Fred Bullock, aki elveszi majd Mariát, ott van Goldmore, a Kelet-indiai Társaság igazgatója, aztán Dipleý a faggyúszakmában... a mi szakmánkban – mondta George, s kényelmetlenül nevetett és elpirult. – A fene egye meg az egész közönséges, harácsoló bandát! Majd elalszom azokon a nagy, unalmas ebédjeiken. Szégyellem magamat az apám ostoba nagyestélyein. Hozzászóktam, hogy úriemberek, nagyvilági, divatos emberek között éljek, Emmy, nem pedig egy csomó teknősbékán hizott üzletember között. Te, édes kislány, te vagy az egyetlen az egész fajtánkban, akinek a megjelenése, gondolkodása, beszéde olyan, mint egy ladyé, s te is csak azért, mert angyal vagy, és nem is tudsz más lenni. Csak ne tiltakozz, te vagy az egyedüli lady köztük. Hiszen ugyanezt jegyezte meg Crawley kisasszony is, aki pedig Európa legjobb társaságában élt mindig. Ami pedig

Crawleyt illeti, a gárdakapitányt, a fene egye meg, az aztán nagy-szerű fiú. Nekem nagyon tetszik, hogy elvette azt a lányt, akit választott.

Emília is nagyon csodálta ezért Crawley urat, és bízott benne, hogy Rebecca boldog lesz vele, s azt is remélte nevetve, hogy Jos is megvigasztalódik. Így csevegett a fiatal pár, akár a régi időkben. Emilia bizalma tökéletesen helyreállt, bár úgy tett, mintha nagyon féltékeny lenne Swartz kisasszonyra, s kedves képmutatással kijelentette, szörnyen fél attól, hogy George el-felejtí őt az örökösnőért meg a pénzéért meg a Saint Kitts-i bir-tokáért. De valójában túlságosan boldog volt ahhoz, hogy féljen vagy kételkedjék, vagy bármiféle rossz előérzete legyen; ha George ott volt mellette, nem félt semmiféle örökösnőtől vagy szépségtől, sem pedig bármilyen veszélytől.

Amikor Dobbin kapitány délután visszatért hozzájuk nagy együttérzéssel, jólesett a szívének, amikor látta, mennyire vissza-fiatalodott Emília, hogyan nevetett, csacsogott, és énekelte a zongoránál a meghitt régi énekeket, s ezt csak a csengő szava szakította félbe, amikor Sedley úr tért haza a Cityből, de erre aztán George is úgy érezte, hogy ideje a visszavonulásnak.

A felismerés első mosolyán kívül – és még ez a mosoly is képmutatás volt, mert hiszen Emmy inkább bosszantónak érezte a látogatását –, Sedley kisasszony tudomást sem vett Dobbinról egész ott-tartózkodása alatt. De Dobbin megelégedett azzal, hogy boldognak látja őt, s hálás volt, hogy része lehetett e boldogság előidézésében.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Veszekedés egy örökös nő körül

Elvégre meg lehet szeretni bármilyen fiatal hölgyet, ha olyan kitűnő tulajdonságai vannak, mint Swartz kisasszonynak. Neki kellett volna megvalósítania az öreg Osborne úr nagyra törő álmát. Az öregúr a legnagyobb lelkesedéssel és nyájassággal helyeselte lányai vonzódását a fiatal örökös nőhöz, és kijelentette, hogy mint apa, a legőszintebben örül, ha lányai ilyen jól gazdálkodnak a szeretetükkel.

– Bizonyos – mondta Rhoda kisasszonynak –, hogy azt a fényt és előkelőséget, amelyhez a West Enden hozzászokott, kedves kisasszony, nem találhatja meg a mi szerény Russell Square-i házunkban. Az én lányaim egyszerű, önzetlen gyermekek, de szívük a helyén van, és olyan vonzódást éreznek magáiránt, amely becsületükre válik, mondhatom, becsületükre válik. Én magam nyílt, egyszerű, szerény brit kereskedő vagyok, becsületes kereskedő, mint azt tiszteletre méltó barátaim, az ön boldogult atyjának üzletfelei, Hulker és Bullock tanúsíthatják. Nálunk meghitt, egyszerű, boldog, és talán azt is állíthatom, köz-tiszteletben álló családot talál, egyszerű asztalt, egyszerű embereket, de szíves fogadtatást, kedves Rhoda kisasszony... hadd nevezzem Rhodának, mert a szívem vonzódik magához, úgy bizony, vonzódik. Őszinte ember vagyok, és szeretem magát. Pezsgőt! Hicks, tölts pezsgőt Swartz kisasszonynak.

Aligha kétséges, hogy az öreg Osborne hitte is mindazt, amit mondott, s a lányok teljes joggal kifejezhették szeretetüket Swartz kisasszonynak. A Hiúság Vásárában az emberek egész természetesen szegődnek a gazdagok nyomába. Ha már a leg-egegyszerűbb emberek is hajlamosak arra, hogy meglehetősen nyájasan tekintsenek a nagy jólétre – mert nem hinném, hogy az

angol közönségből bárki is azt merné állítani, hogy a gazdagság fogalma ne keltene benne némi áhítatot és tetszést, önök is, ha azt hallják, hogy vacsoraszomszédjuknak félmilliója van, talán nem néznek rá bizonyos érdeklődéssel? –, szóval, ha már az egyszerű emberek is jóindulatúan nézik a pénzt, mennyivel inkább az öreg nagyvilági emberek! Érzelemkitöréssel keresik és üdvözlik a pénzt. Nyájas érzelmeik ösztönösen ébrednek fel a pénz érdekes tulajdonosai iránt. Ismerek néhány tiszteletre méltó embert, aki úgy érzi, nincs joga ahhoz, hogy barátságot kössön bárkivel, akinek nincs bizonyos rangja vagy állása a társadalomban. Csak kellő alkalmakkor engedik szabadjára érzelmeiket. Ezt bizonyítja az Osborne család nagyobb része, amely tizenöt évig nem volt képes egy szívből jövő pillantást vetni Emilia Sedleyre, de egyetlen este folyamán annyira belebolondult Swartz kisasszonyba, amennyire csak azt az első látásra ki-robbanó barátság legromantikusabb híve kívánhatja.

Micsoda házasság volna ez George számára – ebben egyetértettek a nők és Wirt kisasszony –, mennyivel előnyösebb, mint azzal a jelentéktelen kis Emiliával! Ilyen hódító fiatalember, a maga tetszetős külsejével, rangjával, tehetségével – ez lenne csak a Swartz kisasszony számára való férj. Portland Place-i bálók, udvari estélyek, főúri meghívások látomásai töltötték be az ifjú hölgyek lelkét, s szeretett új barátnőjüknek egyébről se meséltek, csak George-ról és az ő előkelő ismeretségeiről.

Az öreg Osborne is azt gondolta, hogy ez nagyszerű házasság lenne a fiának. Otthagyná a hadsereget, bevonulna a parlamentbe mint a közélet és a társasági élet egyik főszereplője. Vére pezsgett a derék brit rajongástól, amikor fia személyében megnemesítve látta az Osborne nevet, s arra gondolt, hogy esetleg bárók dicsőséges sorának lehetne az őse. Addig szaladgált a Cityben és a Tőzsdén, amíg mindent megtudott az örökös nő vagyonáról, arról is, hogy mibe fektette a pénzét, s hol vannak a birtokai.

Egyik fő hírszerzője, a fiatal Fred Bullock maga is szívesen tett volna a lánynak ajánlatot – így fejezte ki magát az ifjú bankár –, de ő már el volt könyvelve Maria Osborne javára. De ha már nem biztosíthatta magának mint feleséget, az önzetlen Fred nagy örömmel fogadta volna őt sógornőjeül is.

– George csak vágjon neki egyenesen, és vegye be gyorsan – ez volt a tanácsa. – Addig kell ütni a vasat, míg meleg, hiszen tudja: amíg még ismeretlen a városban. Néhány hét múlva majd jön egy átkozott West End-i fickó ranggal és haszonbérrel, és minket, citybelieket, kiüt a nyeregből, mint Lord Fitzrufus múlt évben Grogam kisasszonynál, aki már el is jegyezte magát Podderrel a Podder & Browntól. Minél hamarabb, annál jobb, Osborne úr, ez a véleményem – mondta a tréfás fiatalember, bár amikor Osborne eltávozott a bank fogadószobájából, Bullock úrnak eszébe jutott Emilia, hogy milyen csinos lány is volt, és mennyire szerette George Osborne-t; s értékes idejéből legalább tíz másodpercet fordított arra, hogy sajnálkozzék a balszerencsén, mely azt a boldogtalan lányt érte.

Amíg tehát a csavargó George Osborne-t saját jó érzése megbarátja és jó szelleme, Dobbin, visszavezette Emilia lábához, George szülője és testvérei előkészítették számára ezt a ragyogó házassági tervet, és nem is álmodtak róla, hogy George ellenszegülhet.

Ha az idősebb Osborne valamire – mint ő nevezte – „célzást” tett, a legkorlátoltabb ember számára sem maradt lehetőség arra, hogy ezt a célzást félreértse. Ha egy inast lerügött a lépcsőn, szerinte célzást tett arra, hogy lépjen ki a szolgálatból. Szokásos őszinteségével és tapintatával megmondta Haggistoun-nának, hogy ötezerfontos csekket ad neki azon a napon, amikor a fia elveszi az ezredesné védencét, s ezt az ajánlatot célzásnak nevezte, s nagyon ügyes diplomáciai lépésnek tekintette. Végül George-nak is tett célzást az örökösnőre, s megparancsolta neki, hogy haladéktalanul vegye el – mintha csak a komornyikjának adott volna parancsot, hogy húzzon ki egy dugót, vagy a könyvelőjének, hogy megírjon egy levelet.

Ez a parancsoló célzás alaposan megzavarta George-ot. A másodszori udvarlás első rajongása és gyönyörűsége kimondhatatlanul édes volt számára. Emilia és az örökösnő modorának és megjelenésének ellentéte még nevetségesebbé és gyűlöletesebbé tette azt a gondolatot, hogy elvehetné az utóbbit. Fogatok és operai páholyok – gondolta, s elképzelte, hogy egy ilyen mahagóni szépség oldalán mutatkoznék! Tegyük ehhez hozzá, hogy az ifjabb Osborne éppen olyan makacs volt, mint az idősebb: ha

valamire kedvet kapott, éppen olyan szilárd volt az elhatározása, hogy meg is szerzi; s ha megharagították, éppen olyan erőszakos volt, mint apja a maga legszigorúbb pillanataiban.

Amikor apja határozottan célzást tett George-nak, hogy szívét Swartz kisasszony lába elé kell helyeznie, George előbb időt akart nyerni az öregúrtól.

– Előbb kellett volna erre gondolnod, apám – mondta –, nem foghatok hozzá most, amikor mindennap várjuk, hogy külföldre rendeljenek bennünket. Várd meg, amíg visszatérek, ha ugyan visszatérek. – S aztán kifejtette, hogy nagyon rosszul választott időpont az, amikor az ezred bármikor elhagyhatja Angliát; hogy azt a néhány napot és hetet, amit még itthon tölthet, az ügyei intézésének, nem pedig szerelmeskedésnek kell szentelnie; arra elég idő marad, ha majd mint őrnagy tér vissza. – Mert azt megígérem neked – mondta önelégülten –, hogy akárhogy is, de olvasod még George Osborne nevét a *Közöny*-ben.

Apja a Cityben szerzett értesüléseire alapozta válaszát: hogyha húzzák az ügyet, a West End-i fickók feltétlenül kivetik hálójukat az örökös nőre; hogy ha már nem veszi el most rögtön Swartz kisasszonyt, legalább kössenek írásbeli megállapodást az eljegyzésről, amely csak akkor lép érvénybe, ha George visszatér Angliába; végül azt is elmondta, hogyha az ember évi tízezer fontot nyerhet azzal, hogy otthon marad, bolond, ha a tengeren túl kockáztatja életét.

– Szóval azt akarod, apám, hogy gyáván viselkedjem, és gyálatatot hozzak a nevünkre Swartz kisasszony pénze kedvéért – szakította félbe George.

Ez a megjegyzés meghökkentette az öregurat, de minthogy valamit kellett válaszolnia, és különben is lelkében eltökélt volt, azt felelte:

– Holnap itthon ebédelsz, és valahányszor csak Swartz kisasszony eljön, itt leszel, George, hogy tiszteletedet nyilvánítsd neki. Ha pedig pénz kell, szólj csak be Chopper úrhoz.

Így hát új akadály állt George útjába, amikor végre akarta hajtani Emiliára vonatkozó terveit, s ő meg Dobbin nem egy bizalmas tanácskozást folytatott erről. Barátja véleményét arról, hogy George-nak milyen utat kellene követnie, ismerjük már.

Ami pedig Osborne-t illeti, ha egyszer fejébe vett valamit, egy vagy két újabb akadály csak annál eltökéltebbé tette.

Az Osborne család összeesküvésének sötét bőrű célpontja semmit sem tudott a ráirányuló tervekről – s bármilyen furcsán hangzik is, gyámolító barátnője sem árult el belőlük semmit –, és minthogy az ifjú hölgyek hizelgését őszinte érzelemnek fogta fel, és mint már régebben volt alkalmunk bebizonyítani, melegszívű és heves természetű lány volt – szeretetükre trópusi hévvel válaszolt. S ha már az igazat be kell vallani, merem állítani, hogy őt is vonzotta önző érdek a Russell Square-i házba, azaz úgy gondolta, hogy George Osborne nagyon csinos fiatalember. Barkója rögtön az első este hatott rá, amikor meglátta Hulkerék bálján; egyébként, mint tudjuk, nem is ő volt az első nő, akit ez a barkó elbűvölt. George arca egyszerre volt hetvenkedő és mélabús, vad és epedő. Olyan férfi benyomását keltette, akinek szenvedélyei, titkai, rejtett, kínzó bánatai és kalandjai vannak. Hangja mély volt és gazdagon árnyalt. Ha azt mondta, hogy meleg este van, vagy fagyalttal kínálta szomszédnőjét, olyan szomorú és meghitt dallamot tudott belevinni, mintha anyja haláláról beszélne, vagy szerelmi vallomásba fogna. Apja körének valamennyi arszlánját legázolta, s hős volt e harmadrendű férfiak között. Voltak, akik gúnyolták és gyűlölték, voltak, akik, mint Dobbin, rajongva csodálták. S barkója már belefogott feladatába, s kezdte körülfonni Swartz kisasszony érzelmeit.

Ez az egyszerű és jólelkű fiatal nő, valahányszor csak kilátás nyílt arra, hogy ott találja George-ot a Russell Square-en, hanyatt-homlok rohant meglátogatni a drága Osborne kisasszonyokat. Hatalmas összegeket költött új ruhákra, karkötőkre, kalapokra és pazar tollakra. Minden ügyességét összeszedte, úgy díszítette fel saját személyét, hogy tetszésére legyen a Hódítónak, s mind felvonultatta szerény képességeit, csak hogy kegyét megnyerje. A lányok a legkomolyabban kérelték őt, hogy muzsikáljon egy kicsit, ő pedig mindannyiszor elénekelt a maga három dalát, eljátszotta két zongoraszámát, s maga is egyre jobban gyönyörködött bennük. E szórakoztató élvezet közben Wirt kisasszony és Swartz kisasszony gyámnője ott ült, és a főurakról meg a nemességről beszélgettek.

Az apja figyelmeztetését követő napon George valamivel ebéd-idő előtt a szalon egyik kerevetén heverészett, egészen természetesnek ható és hozzá nagyon illő mélabús pózban. Előzőleg benn járt a Cityben, Chopper úrnál, apja felszólítására, mert az öregúr, bár nagy összegeket juttatott fiának, sohasem állapított meg részére meghatározott járadékot, hanem kedve járása szerint díjazta őt. Ezután eltöltött három órát Emiliával, az ő drága kis Emiliájával Fulhamben, végül hazajött, s ott találta testvéreit a szalonban, keményített perkáruhában. A két öreg hölgy a háttérben gágogott, a derék Swartz kisasszony pedig kedvenc ámbraszínú szaténruhájában, türkiz karkötőkkel, számtalan gyűrűvel, virággal, tollal, mindenféle cicomával és csecsebecsével körülbelül olyan előkelően volt felékesítve, mint egy női kéményseprő május elsején.

A lányok, miután többször is hiába tettek kísérletet, hogy George-ot bevonják a társalgásba, ruhákról és a legutóbbi estélyről beszélgettek, amíg George szinte belebetegedett fecsegésükbe. Összehasonlította viselkedésüket a kis Emmyével, éles hangjukat az ő beszédjének gyöngéden gyűrűző dallamával, mozdulataikat, könyöklésüket és merevségüket Emilia lágy mozgásával és bájos szerénységével. A szegény Swartz kisasszony azon a helyen ült, ahol Emmy szokott ülni. Felékszerezett, szikrázó kezét ámbraszín, szatén ölében pihentette. Cicomái és fülbevalói csillogtak, nagy szeme körben forgott. Semmit sem csinált, de azt teljes önelégültséggel, s érezni lehetett: azt gondolja magáról, hogy elbűvölő. A testvérek persze még sohasem láttak ilyen csodálatos szatént.

– Kössenek fel – mondta George egy bizalmas barátjának –, ha nem olyan volt, mint egy kínai baba, amelyiknek egyéb dolga sincs, mint egész nap vigyorogni és bólogatni. Szavamra mondom, Will, alig tudtam megállni, hogy hozzá ne vágjam a diványpárnát. – De azért vissza tudta fojtani érzelmeinek ezt a megnyilvánulását.

A testvérek a *Prágai csatá*-t kezdték játszani a zongorán.

– Hagyjátok már abba – üvöltötte George dühösen a diványról. – Beleőrülök. Maga játsszon nekünk valamit, Swartz kisasszony, kérem. Énekeljen valamit, akármit, csak ne a *Prágai csatá*-t.

– Énekeljem a *Kékszemű Mary*-t vagy a *Kis szobá*-t? – kérdezte Swartz kisasszony.

– Azt az édes dalt a kis szobáról – mondták a testvérek.

– Az már volt – válaszolt az embergyűlölő a diványról.

– El tudnám még énekelni a Fljuvi dju Tedzsit – mondta Swartz kisasszony szeliden –, ha megvolna a szövege. – Ez volt a kitűnő fiatal lány műsorának utolsó száma.

– Ó, a *Fleuve du Tage* – kiáltotta Maria kisasszony –, megvan a kottája – és kiment az albumért.

Ezt az akkoriban nagyon divatos kottát a fiatal hölgyek véletlenül egy ifjú barátnőjüktől kapták, aki ráírta nevét a címlapra, és Swartz kisasszony, miután befejezte dalocskáját, és George is megtapsolta – mert eszébe jutott, hogy ez Emiliának is egyik kedvenc dala –, azt remélte, hogy még egy darabot talál az albumban, és éppen belelapozott, mikor pillantása a címlapra esett, és meglátta a sarkában Emilia Sedley nevét.

– Istenem! – kiáltotta Swartz kisasszony, és gyorsan megfordult a zongoraszéken. – Ez az én Emiliám? Emília, aki Pinkerton kisasszonynál volt Hammersmithben? Tudom, hogy ő az. Ő az ... beszéljetelek róla, hol van most?

– Ne is említse a nevét – vágott közbe gyorsan Maria Osborne kisasszony. – A családja becstelenséget követett el, az ő apja becsapta papát, ami pedig őt illeti, sohasem szabad nálunk említeni. – Ezzel állt bosszút Maria kisasszony George-on, amiért olyan durva volt a *Prágai csatá*-val kapcsolatban.

– Maga barátnője Emiliának? – ugrott fel George. – Isten áldja meg érte, Swartz kisasszony. Ne higgye, amit a lányok mondanak. Őt semmiképpen sem lehet vádolni, ő a legjobb ...

– Tudod, hogy nem beszélhetsz róla! – kiáltotta Jane. – Papa megtiltotta.

– Ki tilthatja meg nekem? – kiáltotta George. – Igenis beszélek róla. Kijelentem, hogy a legjobb, legkedvesebb, legfinomabb, legédesebb lány Angliában, és akár csödbe mentek, akár nem, a testvéreim még arra sem méltók, hogy a cipője szalagját megkössék. Ha szereti, Swartz kisasszony, látogassa meg őt, mert szüksége van barátokra. Én pedig azt mondom, Isten áldjon meg mindenkit, aki barátságos hozzá. Aki kedvesen beszél róla, az

barátom, aki ellene szól, az ellenségem. Köszönöm, Swartz kisasszony – s ezzel felállt, és megszorította a kezét.

– George! George! – kiáltott könnyörögve egyik nővére.

– Ismétlem – mondta vadul George –, megköszönöm mindenkinnek, aki szereti Emilia Sed...

Elhallgatott. Az öreg Osborne lépett a szobába, dühtől hamuszín arccal, parázsló szemmel. George nem fejezte be mondatát, de vére felforrt, és most már nem fékezhette meg az Osborne család valamennyi nemzedéke sem: azonnal összeszedte magát, apja zsarnoki pillantására olyan eltökélt és megvető tekintettel válaszolt, hogy az öregúr meghunyászkodott, és elfordította róla tekintetét. Érezte, hogy közeleg az összecsapás pillanata.

– Haggistounné asszonyom, hadd vezessem le ebédhez. George, nyújtsd karodat Swartz kisasszonynak – és ezzel elindultak.

– Swartz kisasszony, szeretem Emiliát, s szinte, amióta élünk, el vagyunk jegyezve egymással – mondta Osborne szomszédnőjének, s egész ebédidő alatt olyan élénken fecsegett, hogy maga is meglepődött, apja pedig kétszeresen izgatott lett a küzdelem miatt, amely elkerülhetetlennek látszott, amint a hölgyek elmennek.

Kettejük között az volt a különbség, hogy az apa erőszakos volt és zsarnok, de a fiának sokkal jobb idegei voltak, és bátrabb is volt nála, s nemcsak támadni tudott, hanem ellen is állni a támadásnak. Most, amikor úgy érezte, elérkezett az a pillanat, amikor meg kell vívnia a csatát apjával, tökéletes hidegvérrel és jó étvággal fogyasztotta el ebédjét, mielőtt a harc megkezdődik. Az öreg Osborne, ellenkezőleg, ideges volt, és sokat ivott. Belezavarodott a szomszédnőivel folytatott társalgásba, és George hidegvére csak még jobban dühítette. Majd esztét vesztette a nyugalom láttán, amellyel George összehajtogatta asztalkendőjét, és lendületes meghajlással kinyitotta az ajtót a hölgyek előtt, amikor elhagyták az ebédőt, aztán teletöltötte borral a poharat, megízlelte, s szembenézett apjával, mintha csak azt mondaná: „Gárdista urak, önöké az első lövés.” Az öreg is ellátta magát munícióval, de a palack a kezében hozzáverődött a poharához, amikor tölteni akart.

Aztán nagyot lélegzett, arca bíborosan felduzzadt, s így szólt:

– Hogy merted az én szalonomban, Swartz kisasszony előtt kiejteni annak a személynek a nevét? Hogy merted, mondd, hogy merted?

– Várjon csak, apám – mondta George –, ne mondjon nekem olyat, hogy hogy mertem. A brit hadsereg kapitányától nem szokták megkérdezni, hogyan merészel valamit.

– Azt mondom a fiamnak, amit akarok. Ha úgy tetszik, kidobhatom őt egy shilling nélkül. Ha úgy tetszik, koldussá tehetem. Azt mondom, amit akarok – mondta az apa.

– Üriember vagyok, bár a fia vagyok – felelte George gőgösen. – Bármilyen alacsony rangú is vagyok, úgy látja jónak, hogy parancsokat osztogasson, igényt tartok arra a hangra, amelyhez szokva vagyok.

Valahányszor a fiú ezt a gőgös hangot ütötte meg, mindig vagy nagy tiszteletet, vagy pedig nagy ingerültséget váltott ki apjából. Az öreg Osborne titokban rettegett a fiától, minthogy az különb üriember volt nála.

S talán olvasóim is megfigyelhették a Hiúság Vásárában, hogy az alantas jellemű ember senkitől sem tart úgy, mint egy úriembertől.

– Az én apám nem juttatott engem sem olyan neveléshez, sem olyan előnyökhöz, sem annyi pénzhez, mint amennyit te kaptál. Ha én olyan társaságban foroghattam volna, mint amilyenbe *egyedek* kerültek az *én pénzem*en, akkor talán az én fiamnak sem lenne oka arra, hogy a maga *felsőbbságával* és *West End-i modorával* kérkedjék. – Ezeket a szavakat az idősebb Osborne a lehető leggúnyosabb hangsúllyal mondta ki. – De az *én* időmben még nem tartották feltétlenül szükségesnek az úriemberséghez, hogy valaki megsértse az apját. Ha én megsértettem volna, az én apám lerúgott volna a lépcsőn.

– Én nem sértegettem apámat. Csak azt mondtam, arra kérem, jusson eszébe, hogy a fia éppen olyan úriember, mint maga. Nagyon jól tudom, hogy bőven ellát pénzzel – mondta George, s közben kitapogatta zsebében azt a bankjegycsomót, amelyet délelőtt vett fel Chopper úrnál. – Éppen elég gyakran emlegeti apám. Nem kell félnie, hogy elfelejtem.

– Bárcsak más dolgokat se felejtene el – felelte az apa. – Szeretném, ha nem felejtene el, hogy ebben a házban, ameddig

hajlandó vagy megtisztelni a jelenléteddel, kapitány úr, én vagyok az úr, s azt a nevet... azt a... azt a te... mondom...

– Milyen nevet, apám? – kérdezte George enyhe gúnnyal, és még egy pohár vörös bort töltött magának.

– Azt a – mondta az apja, s káromkodásba tört ki –, azt a Sedley nevet sohasem említheted itt, egyet sem az egész átkozott fajzataból!

– Nem én voltam, apám, aki Sedley kisasszony nevét szóba hozta. A testvéreim rágalmazták őt Swartz kisasszonynak, én pedig, szavamra mondom, megvédem őt, bárhol is vagyok. Senki sem beszélhet róla sértően az én jelenlétemben. A mi családunk már éppen elég igazságtalanságot követett el vele, azt hiszem, és abbahagyhatná a gyalázását most, amikor olyan mélyre került. Lelövök mindenkit, apámat kivéve, aki egy szót szól ellene.

– No, csak folytasd, csak folytasd – mondta az öregúr, és szeme kidülledt.

– Mit folytassak, apám? Arról beszéljek, hogyan bántunk ezzel az angyali lánnyal? Ki mondta nekem, hogy szeressem őt? Apám! Körülnézhettem volna máshol is, talán magasabbra is törhettem volna apám társaságánál, de én engedelmeskedtem apámnak. És most, hogy a szíve az enyém lett, apám azt parancsolja nekem, hogy elhajítsam s megbüntessem, talán meg is öljem őt más emberek hibájából. Szégyen, gyalázat, esküszöm – mondta George, miközben egyre jobban belelovalta magát a szenvedélybe és lelkesedésbe –, ilyen játékot űzni egy fiatal lány szívével, egy ilyen angyallal, aki annival felsőbbrendű azoknál az embereknél, akik között él, hogy irigységet is ébreszthetne, ha nem volna olyan jó és finom, hogy csoda, ha valaki gyűlölni meri őt. Ha elhagynám őt, apám, azt hiszi, hogy elfelejtene engem?

– Semmi közöm ehhez az átkozott, képtelen érzelmességhez és szemfényvesztéshez! – kiáltott fel az apa. – Az én családom nem köt koldusházasságot. Ha elhajítasz évi nyolcezer fontot, amelyért csak ki kell nyújtánod a kezedet, azt is megteheted, de szavamra mondom, máris foghatod a batyudat, és mehetsz eből a házból. Mondd meg hát egyszer s mindenkorra, megteszed-e, amit akarok, vagy sem?

– Hogy elvegyem azt a mulatt nőt? – kérdezte George, és kihúzta nyakát. – Nem kedvelem a színét, apám. Szóljon inkább

annak a négernek, aki a Fleet Markettel szemben söpri az utcát. *En* nem veszek feleségül egy hottentotta Vénuszt.

Osborne úr dühösen rántotta meg a csengőt, amellyel az inast szokta hívni, ha borra volt szüksége, s arca szinte elfeketedett, amikor parancsot adott, hogy hozzanak kocsit Osborne kapitány részére.

– Túl vagyok rajta – mondta George, amikor egy órával később, nagyon sápadtan, belépett a Slaughters-kávéházba.

– Micsodán, fiam? – kérdezte Dobbin.

George elmondta, mi történt közte és az apja közt.

– Holnap elveszem – mondta, és káromkodott is egyet. – Dobbin! Napról napra jobban szeretem.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Egy házasság és valami a mézeshetekből

A legmakacsabb és legbátrabb ellenség sem állhat ellen a kiéheztetésnek. Így hát az idősebb Osborne meglehetősen félvállról vette ellenfelét, s bízott benne, hogy amint George anyagi eszközei fogytán lesznek, feltétel nélkül megadja magát. Az igaz, hogy a fiú, sajnos, éppen az összecsapás napján látta el magát elég nagy készlettel, de az öreg Osborne hitt benne, hogy ez a haladék csak ideiglenes, és csak kitolja George megadásának időpontját. Apa és fiú néhány napig semmilyen módon sem érintkezett egymással. Az előbbi mogorván, de nem nyugtalanul vette tudomásul ezt a csöndet, mert úgy mondta, tudja ő, hol kell megszorítani George-ot, és most már csak kivárja ennek a hadműveletnek az eredményét. Lányainak elmondta a közte meg fia között lefolyt jelenetet, de megparancsolta nekik, hogy ne vegyenek az ügyről tudomást, s ha George visszatér, fogadják úgy, mintha semmi sem történt volna. Mindennap megterítették neki, mint azelőtt, s az öregúr talán kissé aggodalmasan is várta őt, de George nem jött. Valaki érdeklődött utána a Slaughters-kávéházban, ahol azt a felvilágosítást adták, hogy ő meg barátja, Dobbin kapitány elutazott a városból.

Egy szeles, nedves, április végi napon – az eső végigvágott annak a régi utcának kövezetén, ahol valaha az Old Slaughters-kávéház állt – George Osborne belépett a kávéházba, soványan és sápadtan, bár elég csinos volt kék kabátjában, rézgombjaival, és az akkori divat szerint csinos, sárga mellényében. Barátja, Dobbin kapitány, már várta őt, szintén kékkabátosan, rézgombosan, miután ez alkalommal levetette katonai zubbonyát s franciaszürke nadrágját, melyet ösztövére alakján viselni szokott.

Dobbin már több mint egy órája várt rá a kávéházban. Sorra felvette valamennyi újságot, de egyiket sem tudta olvasni. Ez alatt az idő alatt rengetegszer pillantott az órára s az utcára, amelyet az eső csapkodott, a facipőben elhaladó emberekre, akik hosszú árnyékot vetettek a fényes kövezetre, aztán ujjaival idegesen dobolt az asztalon, s majdnem a húsig rágt a kezének valamennyi körmét – mert gyakran ékitette fel ilyen módon nagy kezét –, ügyesen egyensúlyozta teáskanalát a tejeskannácskán, aztán felborította stb., stb., szóval a nyugtalanságnak azokat a jeleit tanúsította, s olyan kétségbeesett kísérleteket tett a szórakozásra, amilyenekhez akkor szoktak fordulni az emberek, ha lelkük nagyon aggodalmas, várakozó, zavart.

Néhány ott-tartózkodó bajtársa tréfált vele ragyogó ruházatról és izgatott modoráról. Volt, aki megkérdezte tőle, hogy házasodni készül-e? Dobbin nevetett, s azt felelte ennek az ismerősének, Wagstaff őrnagynak az utászoknál, hogy küld majd a lakodalmi kalácsból, ha valaha ez az esemény bekövetkezik. Végül megjelent Osborne kapitány is, nagyon csinosan öltözve, de mint már mondtuk, nagyon sápadtan és izgatottan. Halvány ábrázatát széles, sárgababos, illatszerrel pazarul beszórt zsebkendővel törölgette. Megrázta Dobbin kezét, az órára nézett, s Johntól, a pincértől, narancslikört rendelt. Izgatott mohósággal hajtott fel két pohárral ebből a szíverősítőből. Barátja az egészsége iránt érdeklődött.

– Hajnalig le sem hunytam a szememet, Dob – felelte. – Pokolian fáj a fejem, s lázam volt. Kilenckor felkeltem, és elmentem a gőzfürdőbe. Mondhatom neked, Dob, pontosan úgy érzem magamat, mint amikor Quebecben Rockettal álltam ki.

– Én is – mondta William. – Azon a reggelen még izgatottabb voltam, mint te. Emlékszem, nagyszerűen megreggeliztél. Egyél most is valamit.

– Derék, öreg cimbora vagy, Will. Iszom az egészségedre, öregem, és búcsúztatom a...

– Nem, hagyd már, két pohár elég ebből – szakította félbe Dobbin. – Vidd el azt a likört, John. Borsozd csak meg a csirkédet, de azért siess, mert ideje, hogy menjünk.

Fél tizenkettő lehetett, amikor ez a rövid találkozás és beszélgetés lefolyt a két kapitány között. Már régebben várt rájuk a

kocsi, amelyben Osborne kapitány inasa elhelyezte gazdája börröndjét és utazóládikáját. Közben a két úriember esernyő alatt beszállt a kocsiba, az inas felkapaszkodott a bakra, s átkozta az esőt s a nedvességtől gőzölgő kocsist.

– Az vigasztaljon – mondta a kocsis –, hogy jobb helyet találunk majd a templomajtóban. – S a kocsi elhajtott a Piccadilly felé, ahol akkor még pirostéglásan állt az Apsley ház és a Szent György-kórház, még olajlámpák pislogtak, és még nem állították fel az úton Achilles szobrát, sem a pimlicói diadalívet, sem pedig azt a borzasztó lovasszörnyeteget, amely eltorzítja az egész környéket. Így hajtottak el Brompton mellett egy bizonyos kápolnához, a fulhami út közelében.

Ott már várta őket egy négylovas kocsi meg egy üveghintó. A szörnyű időre való tekintettel csak néhány lézengő gyűlt össze.

– A fene egye meg! Csak két lovat mondtam – szolt George.

– A gazdám négy lovat akart – mondta Joseph Sedley úr ott várakozó szolgája, s ő meg Osborne úr inasa, miközben George-t és Williamet a templomba követték, egyetértettek abban, hogy „igazán szegényes kis esküvő, semmi harapnivaló, semmi lakodalmi pántlika”.

– No, itt vagytok – szolt előrelépve régi barátunk, Jos Sedley. – Öt percet késtél, George fiam. Micsoda nap! Mintha csak az esős évad kezdődne Bengáliában. De majd meglátjátok, hogy az én kocsim nem ázik be. Gyertek csak, anyám és Emmy már a sekrestyében várnak.

Jos Sedley ragyogott. Kövérebb volt, mint valaha. Gallérja magasabb, arca vörösebb, ingfodra gazdagon buggyant ki tarka mellényéből. A lakkcsizmát akkor még nem találták fel, de szép lábszárán úgy ragyogott a hesseni csizma, mintha ugyanazt a párt vette volna fel, amelyik előtt egy régi képen azt a bizonyos úriembert borotválkozni látjuk; világoszöld kabátján pedig a szép lakodalmi szalagsokor virított, mint egy nagy fehér magnólia.

Szóval George elvetette a kockát. Házasodik. Innen sápadtsága és izgatottsága, álmatlan éjszakája és reggeli idegessége. Én is hallottam már olyan emberekről, akik hasonló alkalmakor ugyanezt a lelkiállapotot érezték. Három-négy ilyen szer-

tartás után az ember kétségkívül hozzászokik, de azt mindenki bevallja, hogy az első kóstoló szörnyűséges.

A menyasszony, mint azóta Dobbin kapitány elmondta nekem, barna selyemköpenyt viselt és szalmakalapot rózsaszín szalaggal, kalapján fehér chantillyi csipkefátyolt, bátyjának, Joseph Sedley úrnak ajándékát. Dobbin kapitány arra kért engedelmet, hogy megajándékozhassa őt egy aranylánccal és egy aranyórával. Ez is rajta volt most, anyjától pedig egy gyémánt brosstűt kapott, az egyetlen ékszert, amit meghagytak az öreg hölgynek. A szertartás alatt Sedleyné a padban ült, és sokat szipogott; az ír szolgáló és háziasszonya, Clappné vigasztalta. Az öreg Sedley nem akart eljönni. Jos helyettesítette apját, ő adta ki a menyasszonyt, míg Dobbin kapitány George barátja mellett állt mint vőfély.

A templomban senki sem tartózkodott a szertartást végző papokon, a kis esküvői társaságon és szolgálkon kívül. A két inas fölényesen félrehúzódott. Az eső kopogott az ablaküvegeken, a szertartás szüneteiben tisztán lehetett hallani, valamint az öreg Sedleyné szipogását is a padjában. A lelkes hangja szomorúan visszhangzott az üres falak között. Osborne „akárom”-ja nagyon mély basszusban hangzott el. Emmy válasza szívéből szárnyalt fel ajkaira, de Dobbin kapitányt kivéve, alig is hallotta valaki.

A szertartás befejeztével Jos Sedley előlépett, és hónapok óta első ízben megcsókolta hűgát, a menyasszonyt; George tekintetéből eltűnt az árnyék, megint büszkeségtől sugárzott.

– Rajtad a sor, William – mondta, és szeretettel átkarolta Dobbin vállát, mire Dobbin felállt, és ajkával Emilia arcát érintette.

Aztán bementek a sekrestyébe, és aláírták az anyakönyvet.

– Isten áldjon meg, Dobbin, öregem – mondta George, megragadta barátja kezét, és nedvességféle csillogott a szemében. Válaszul William csak bólintott. Szíve túlságosan telítve volt ahhoz, hogy sokat beszéljen.

– Aztán írjal rögtön, és gyere el hozzánk, amint csak tudsz – mondta Osborne. Miután Sedleyné hisztérikus zokogással búcsúzott lányától, a pár felszállt a kocsiba. – El az útból, ti kis ördögök! – kiáltott George a kápolna ajtajában ácsorgó, ned-

vességtől gőzölgő gyerekek kis csoportjára. Az eső a kocsi felé lépkedő menyasszony és vőlegény arcába csapott. A kocsisok szalagjai átázott kabátjukhoz tapadtak. A néhány gyerek gyászos éljenzésbe tört ki, amikor a kocsi sarat freckendezve elhajtott.

William Dobbin furcsa alakja ott állt a templom ajtajában. A nézők kis csoportja gúnyos megjegyzéseket tett rá, de nem törődött sem velük, sem nevetésükkel.

– Jöjjön haza, Dobbin, tizórára – kiáltott mögötte egy hang, s egy puffadt kéz nehezedett a vállára, félbeszakítva a derék fiú álmodozását. De a kapitánynak nem volt kedve Jos Sedleyvel lakomázni. Kocsiba segítette a síró öreg hölgyet Jossal és a szolgálkkal együtt, s szó nélkül otthagytá őket. Ez a kocsi is elhajtott, s a kölykök még egy gúnyos éljenzésben törtek ki.

– Nesztek, kis koldusok – mondta Dobbin, s néhány félshillingest osztott ki közöttük, aztán útnak eredt az esőben. Tülesett mindenben. Megházasodtak, és boldogok – legalábbis erre kérte Dobbin az Istent. Kisfiú kora óta nem érezte magát ilyen nyomorultan és egyedül. Fájo szívvel epedett érte, hogy elmúljanak az első napok, s újra láthassa Emíliát.

Tíz nappal a fenti szertartás után három fiatalember – mind a három ismerősünk – élvezte azt a szép kilátást, melyet Brighton nyújt az utazónak, egyfelől a villák erkélyeire, másfelől a kék tengerre. A londoni ember tekintetét Brightonban néha az óceán ragadja el, számtalan mosolygó gödröcskéjével, fehér vitorlapettyeivel, kék köntösének szegélyét csókolgató száz fürdőházikóval; máskor meg az emberi természet kedvelőjét minden kilátásnál jobban vonzzák az erkélyablakok s az emberi életnek az a bősége, amelyet a szemnek kínálnak. Az egyikből zongoraszó hallatszik: egy bodorított hajú ifjú hölgy gyakorol ott hat órát naponta, szomszédjai gyönyörűségére; egy másikban a szép Polly, a pesztonka látható, amint gazdáját, Omnium úrfit ringatja karjában, mialatt Jacob, a gyerek papája, egy emelettel lejjebb tengeri rákot eszik, és reggelihez a *Times*-t falja. Arrább a Leery kisasszonyok lesik az ablakból a fiatal dragonyos tiszteket, sétálnak-e már a szikla felé; ott van még egy Citylakos is tengerészruhában és egy látcsővel, melynek hatfontos ágyúra emlékeztető csövét a tengerre szegezi, mintha csak ő pa-

rancsnokolna valamennyi kirándulójához, halászcsonak és fürdőkocsi fölött, amely elhagyja a partot, vagy éppen a part felé tart. De hát jut-e időnk leírni Brightont, Brightont, mely csak abban különbözik Nápolytól, hogy tiszta, és hogy a lazzaronijai nemesemberek, Brightont, a mindig tarkát, vidámat, élénket, amely olyan, akár egy bohóc kabátja, Brightont, amely történetünk idején még hét óra távolságra esik Londontól, most azonban csak százpercnire, és még ki tudja, mennyivel fog közelebb kerülni hozzánk, hacsak nem jön el Joinville, hogy idő előtt lebombázza.

– Micsoda szörnyű csinos lány az, aki ott lakik a kalaposbolt felett – jegyezte meg a három sétáló egyike. – Láttá, ugye, Crawley, hogyan tekintett rám, amikor elmentünk mellette?

– Ne törd össze a szívét, Jos, te gazember – mondta egy másik sétáló. – Ne játssz az érzelmeivel, te Don Juan!

– Ugyan, hagyd már – mondta Jos Sedley tetszelegve, és hódító pillantást vetett a szóban forgó cselédlányra. Jos Brightonban még jobban ragyogott, mint húga esküvőjén. Tündöklő mellényeket hordott, amelyek mindegyike elegendő lett volna ahhoz, hogy megalapozza dandy-hírét. Katonás szabású kabátot viselt, rojtokkal, bojtokkal, fekete gombokkal és indázó paszmánnyal díszítve. Újabban katonai külsőt és szokásokat vett fel, s most, hogy két hivatásos katonabarátjával sétált, ő is a sarkantyúit pengette, hetvenkedve járt, és ellenállhatatlan pillantásokat vetett mindazokra a szolgálókra, akik érdemesnek látszottak a meghódításra.

– Mit csináljunk, fiúk, amíg visszatérnek a hölgyek? – kérdezte a dandy. A hölgyek az ő fogatán kocsiztak ki Rottingdeanbe.

– Biliárdozunk! – mondta egyik barátja, a magasabbik, kipödört bajszú.

– Nem, a fene egye meg, nem, kapitány – felelt Jos ásitozva. – Ma nem biliárdozunk, Crawley fiam, elegem volt belőle tegnap.

– Pedig nagyon jól játszik – szólt nevetve Crawley. – Ugye, Osborne, hát nem jól csinálta azt az ötös lökést?

– Nagyszerűen – mondta Osborne. – Jos ördögien ért a biliárdhoz és minden egyébhez is. Hát még ha tigrisre is lehetne vadászni errefelé: elejthetnénk néhányat ebéd előtt. Ott megy

egy szép lány! Micsoda bokája van, ugye, Jos? Mondd csak el azt a történetet a tigrisvadászatról, s hogy milyen úton jutottál hozzá a dzsungelben. Csodálatos történet, Crawley – ásitott George Osborne. – Hát igen, kicsit unalmas itt. Mihez is foghatnánk?

– Ne nézzük meg a lovakat, amelyeket Snaffler éppen most hozott be a lewesi vásárról? – kérdezte Crawley.

– És mi lenne, ha gyümölcskocsonyát ennénk Duttonnál? – kérdezte a huncut Jos, aki két legyet akart ütni egy csapásra. – Duttonnál pokolian csinos a kiszolgálókisasszony.

– S mi lenne, ha megnéznők, hogyan fut be a Villám? Épp itt az ideje – mondta George. Ez az ötlet lefőzte az istállót és a gyümölcskocsonyát, s a postahivatal felé fordultak, hogy jelen legyenek a Villám megérkezésénél. Útközben találkoztak Jos Sedley pompás, címerrel díszített, nyitott kocsijával, azzal a ragyogó járművel, amellyel Cheltenhamben szokott kocsizni feleségesen és magányosan, összetett karral, félreacsapott kalappal, de legboldogabban akkor, ha hölgyek ültek az oldalán.

Most ketten ültek a kocsiban, az egyik hölgy apró, vörös hajú, nagyon divatosan öltözött, a másik barna selyemköpenyben, rózsaszínzalagos szalmakalapjában, rózsaszín, kerek, boldog arcára öröm volt ránézni. Megállította a kocsit, amint a három úriember közelébe ért, de tekintélyének érvényesítése kissé felizgatta, s hirtelen elvörösödött.

– Remekül kocsiztunk, George – mondta –, és... úgy örülünk, hogy már visszajöttünk, és... Joseph, ne engedd őt soká kint maradni.

– Ne vigye a férjeinket kísértésbe, Sedley úr, maga gonosz, gonosz ember – mondta Rebecca, és a legfinomabb francia kecskebőr kesztyűbe bújtatott, szép kis ujjával megfenyegette Jost. – Semmi biliárdozás, dohányzás, léhaskodás!

– De kedves Crawleyné asszonyom... de hogyan is! Becsületszavamra! – mindössze ennyit tudott Jos válaszképpen ki-nyögni, de sikerült hatásos testtartásba vágnia magát, fejét vállára hajtotta, felvigyorgott áldozatára, egyik kezét hátrátéve botjára támaszkodott, másikkal, a gyémántgyűrűssel, ingfodrárt és mellényét simogatta. Amikor a kocsi továbbhajtott, gyémántos kezével csókot intett a benne ülő szép hölgyeknek. Azt sze-

rette volna, ha egész Cheltenham, egész Chowringhee, egész Calcutta láthatná őt ebben a helyzetben, hogy ilyen szépségnek integet, s olyan híres gavallér társaságában, mint Rawdon Crawley gárdatiszt.

A mi fiatal párunk Brightont választotta arra, hogy a mézes-heteket ott töltse, és miután szobákat vettek ki a Hajó-szállóban, nagy nyugalomban és kényelemben élvezték az életet, s nemsokára Jos is csatlakozott hozzájuk. De nem ő volt az egyetlen jóbarát, akit ott találtak. Amikor egyik délután egy tengerparti sétáról visszatértek a szállodába, ki másba ütköztek, mint Rebeccába és a férjébe. Azonnal felismerték egymást. Rebecca legkedvesebb barátnőjének karjába repült. Crawley és Osborne elég szívélyesen ráztak kezét. Becky pedig már néhány óra leforgása alatt talált rá módot, hogy elfelejtesse Osborne-nal a lefolyt, kissé kellemetlen szökváltást.

– Emlékszik még legutolsó találkozásunkra Crawley kisasszony nál, amikor olyan goromba voltam magához, kedves Osborne kapitány úr? Akkor azt hittem, hogy nem törődik a drága Emiliával. Ez tett olyan dühössé, szemtelenné, barátságtaglanná és hálátlanná. Kérem, bocsásson meg – mondta Rebecca, s olyan őszinte és megnyerő bájjal nyújtott kezét, hogy Osborne-nak el kellett fogadnia. Aki szerényen és nyíltan elismeri, hogy nem volt igaza, nagy előnyt szerez magának. Ismertem egyszer egy úriembert, a Hiúság Vásárának érdemes látogatóját, aki szántszándékkal követett el kisebb hibákat felebarátaival szemben, hogy később nyílt, férfias módon bocsánatot kérjen tőlük – s mi következett ebből? Crocky Doyle barátomat mindenki szerette, azt mondták róla, hogy kissé heves, de a legderekabb címora. George Osborne is őszintének tartotta Becky megalázkodását.

A két fiatal párnak sok mesélnivalója volt. Megvitatták egymás házasságát, és mindkét részről a legnagyobb nyíltsággal és érdeklődéssel beszéltek meg kilátásaikat az életben. George házasságát barátja, Dobbin kapitány, tudatta apjával, s az ifjabb Osborne remegve várta e közlés eredményét. Crawley kisasszony, akibe Rawdonék minden reményüket helyezték, még kitarított eredeti szándéka mellett. Minthogy képtelenek voltak bejutni Park Lane-i házába, szerető unokaöccse és unokahúga követte

öt Brightonba, és megbízottaikat plántálták a nagynéni ajtaja elé.

– Szeretném, ha megnéznéd egyszer Rawdon barátait, akik állandóan a mi ajtónkat lesik – mondta nevetve Rebecca. – Láttál már valaha hitelezőt, édesem, vagy egy végrehajtót meg a segédjét? Két ilyen átkozott nyomorult az egész elmúlt héten a szemközti fűszeresboltból őrzött minket, és vasárnapig nem is mehettünk el hazulról. Mihez kezdünk, ha a néni nem enged?

Rawdon hahotázva mesélt el egy tucat szórakoztató történetet a hitelezőiről, s arról, hogyan bánt el velük Rebecca. Esküdzött, hogy egész Európában nincs még egy nő, aki úgy le tud venni a lábáról egy hitelezőt, mint Rebecca. Rögtön esküvőjük után elkezdte gyakorolni ezt a művészetét, de férje meg is tudta becsülni az ilyen feleség óriási értékét. Hitelben nem volt hiányuk, de a számláknak is bőviben voltak, és állandóan készpénzhiányban szenvedtek. De elronthatták-e ezek az adósságok Rawdon jókedvét? Nem. A Hiúság Vásárában mindenki megfigyelhetette már, hogy milyen jól élnek azok, akik kényelmesen üsznek az adósságban, hogy semmit meg nem tagadnak maguktól, hogy szellemük állandóan könnyed és vidám. Rawdonnak és feleségének volt a legjobb lakosztálya a brightoni szállodában. A vendéglős, amikor az első fogást felszolgált, olyan mélyen hajolt meg előttük, mint legelőkelőbb vendégei előtt. S Rawdon olyan merészen fitymálta az ebédet és a bort, hogy semelyik főúr sem különben. A megszokás, a férfias megjelenés, a tökéletes csizma és ruha, a vidám és gögös modor gyakran épp annyit használ, mint egy magas bankfolyószámla.

A két újdonsült pár állandóan együtt volt, hol az egyik lakosztályában, hol a másikéban. Két-három nap múlva az urak esténként pikéteztek, míg feleségeik külön ültek, és csevegtek egymással. Ez a mulatság, azután meg Jos Sedley érkezése, aki megjelent nagy, díszes fogatában, s néhányszor biliárdozott Crawley kapitánnyal, némileg megtöltötte Rawdon erszényét, és megajándékozta készpénzzel, amely néha a legnagyobb szellemeknél is kifogyóban van.

Igy hát a három úriember elsétált, hogy megnézzék a Villám postakocsi érkezését. Percnyi pontossággal érkezett meg a kocsi, belül és kívül zsúfolva, a kísérő a szokott dallamot játszotta kürt-

jén, a Villám végigvágatott az utcán, és megállt a postahivatalnál.

– Nini, itt az öreg Dobbin! – kiáltott fel George, s nagyon megörült, hogy meglátta régi barátját, amint ott gubbasztott a kocsi tetején. Mostanáig halogatta megígért brightoni látogatását. – Hogy vagy, öregem? Örülök, hogy eljöttél. Emmy el lesz ragadtatva – mondta Osborne, s melegen megrázta barátja kezét, amint annak sikerült a járműről leszállnia, aztán halkabban és izgatottabban hozzátette: – Mi újság? Voltál a Russell Square-en? Mit mondott az öreg? Mondj el mindent.

Dobbin arca sápadt és komoly volt.

– Beszéltem az apáddal. Hogy van Emilia . . . azaz ifjabb Osborne-né asszony? Rögtön elmondok minden újságot, de van egy legfontosabb hírem is, mégpedig . . .

– Ki vele, öregem – mondta George.

– Belgiumba rendelték bennünket. Az egész hadsereg indul . . . a gárda is, mindenki. Heavytopot a köszvénye gyötri, s dühöng, mert képtelen megmozdulni. O'Dowd veszi át a parancsnokságot; és a jövő héten behajóznak bennünket Chathamben.

Ez a háborús hír persze megrendítette szerelmeseinket, az urak hirtelen nagyon komolyan néztek maguk elé.

Dobbin kapitány közbelép

Miféle titokzatos *mesmerismus*¹ rejlik a barátságban, hogy a hatása alatt olyasvalaki, aki egyébként lomha vagy hideg vagy félénk, a más érdekében bölcsé, tevékenyé, határozottá válik? Mint ahogy Alexis, miután Elliotson doktor néhányszor végigsimítja tenyerét a homlokán, semmibe veszi a fájdalmat, elolvassa azt, aminek hátat fordít, mérföldekre ellát, s előre is lát a jövő hétre, és egyéb csodákat művel, amelyekre a maga rendes állapotában képtelen volna – éppen így láthatjuk, hogy a nagyvilágban a barátság delejes hatására a szerény ember merészé válik, a félszeg magabiztossá, a lusta tevékenyé, a heves pedig okossá és szelíddé. Másrészt pedig mi teszi azt, hogy az ügyvéd a saját ügyét jogász kartársára bizza? S mi az oka annak, hogy az orvos, ha fáj valamije, a vetélytársát hivatja el, és nem saját maga vizsgálja meg a nyelvét a kandalló feletti tükörben, s nem saját maga ír magának recepteket az íróasztalánál? Ezeket a kérdéseket okos olvasóimhoz intézem, akik tudják, hogy egyszerre vagyunk hiszékenyek és kétkedőek, engedékenyek és makacsok, szilárdak a mások ügyében és kishitűek a magunkéban. Annyi azonban bizonyos, hogy William Dobbin barátunk, aki a maga személyében olyan engedékeny természetű, hogy ha a szülei nagyon szorongatták volna, valószínűleg hajlandó lett volna lemenni a konyhába, és megkérni a szakácsnő kezét, s ha saját ügyét kellett volna előmozdítani, áthághatatlan akadállynak látta volna már azt is, hogy át kell mennie az utca egyik oldaláról a másikra, olyan serényen és erélyesen viselkedett George Osborne ügyében, mint a legönzőbb cselszövő a saját érdekében.

Míg George barátunk és ifjú felesége Brightonban élvezte a

¹ Hipnózis.

mézeshetek első hamvas napjait, a derék William Londonban maradt mint George teljhatalmú megbízottja, hogy elintézzé a házasság üzleti részét. Kötelességei közé tartozott, hogy felkeresse az öreg Sedleyt és feleségét, s jókedvre derítse az öregurat, hogy közelebb hozza egymáshoz Jost és sógorát, s így a Boggley Wollah-i adószedő állása és méltósága ellensúlyozza apja vagyonának elvesztését, és megbékítse az öreg Osborne-t a házassággal: s végül Williamnek kellett közölnie utóbbival a házasságot olyan formában, hogy a legkevésbé izgassa fel az öregurat.

Mármost, mielőtt szembenézett volna az Osborne ház fejével, s kötelességéhez híven közölte volna vele a híreket, Dobbin elgondolta, hogy politikusabb volna, ha megbarátkozna a család többi tagjával, s lehetőleg a maga oldalára vonná a hölgyeket. Azt hitte, hogy nem haragudhatnak a szívük mélyén. Nőknek sohasem igazán ellenszenves a romantikus házasság. Egy kis sírás után bizonyára bátyjukhoz pártolnak, s aztán mindhárman megostromolják az öreg Osborne urat. Így hát ez a machiavelisztikus gyalogos kapitány egy jó haditerven törte a fejét, amelylyel gyöngéden és fokozatosan az Osborne kisasszonyok tudtára adhatja bátyjuk titkát.

Csak egy kicsit kellett firtatnia anyja meghívásait, s hamar megtudta, hogy öladységének milyen barátnői adnak estélyeket ebben az évadban, s hogy melyiken találkozhatnak valószínűleg az Osborne nővérekkel, s bár benne is megvolt az az irtózás az uzsonna-összejöveletektől és estélyektől, amely, sajnos, sok józan ember sajátsága, mégis hamar megállapította, hogy hol lesznek ott feltétlenül az Osborne kisasszonyok. Ő is megjelent a házi-bálon, s mindkét nővérrel táncolt egy sort. Rendkívül udvarias volt velük, s ahhoz is megvolt a kellő bátorsága, hogy Jane Osborne kisasszonyt megkérdezze, van-e számára ideje másnap kora délelőtt néhány percre, mert nagyon érdekes híreket kell vele közölnie.

Miért riadt meg ettől úgy Osborne kisasszony, miért bámult rá egy percre, s aztán miért nézett hirtelen a földre s a saját lábára, s miért ájult volna majdnem el, ha William nem lépett volna épp a lábára, s nem térítette volna ezzel magához az ifjú hölgyet? Miért izgatta fel ilyen hevesen Dobbin kérése? Ezt

sohasem fogjuk megtudni. De amikor másnap Dobbin belépett, Maria nem volt a fogadószobában nővérével, és Wirt kisasszony is kiment azzal az ürüggyel, hogy behívja Mariát. Így aztán a kapitány és Osborne kisasszony négy szemközt maradt. Mindkettő olyan néma volt, hogy a kandallón álló, Iphigeneia feláldozását ábrázoló óra ketyegése erősen hallhatóvá vált.

– Milyen szép estély volt a tegnapi – kezdett neki végül Osborne kisasszony bátorítóan –, és... mennyivel jobban táncol, Dobbin kapitány! Bizonyára tanította valaki? – tette hozzá kedves ravaszkodással.

– Hát még ha látná, amint skót táncot táncolok O'Dowd őrnagyunk feleségével, vagy dzsigget... látott már valaha dzsiggelést? De azt hiszem, magával, Osborne kisasszony, mindenki tudna táncolni, hiszen olyan jól táncol.

– Az őrnagy felesége szép és fiatal? – kérdezte a szép vizsgálóbíró. – Ó, milyen rettenetes sors katonafeleségnek lenni. Csodálom, hogy egyáltalában van kedvük táncolni ezekben a szörnyű háborús időkben. Ó, Dobbin kapitány, néha remegek, amikor drága George-unkra gondolok és azokra a veszélyekre, amik a szegény katonákat fenyegetik. Sok a házas tiszt az ezredükben, Dobbin kapitány?

– Igazán túlságosan nyílt kártyákkal játszik – vélte Wirt kisasszony, de ezt csak úgy zárójel között jegyezzük meg, mert hiszen nem is lehetett volna meghallani az ajtóhasadékon keresztül, amelynél a nevelőnő mondta.

– Egyik fiatal barátunk éppen most nősült meg – mondta Dobbin a tárgyra térve. – Nagyon régi szerelem volt, s az ifjú pár olyan szegény, mint a templom egere.

– Ó, milyen gyönyörű! Ó, milyen romantikus! – kiáltott Osborne kisasszony, amint a kapitány a „régis szerelem” és „szegény” szavakat kiejtette. Rokonszenve felbátorította Dobbint.

– A legpompásabb fiú az ezredben – folytatta. – Az egész hadseregben nincs még egy ilyen bátor és csinos tiszt, és milyen bájos a felesége! Nagyon tetszene magának! Nagyon meg fogja szeretni, ha majd megismeri, Osborne kisasszony.

Az ifjú hölgy azt hitte, hogy elérkezett a döntő pillanat, s Dobbin elharapódzó izgatottsága, amely meglátszott arcának rángásain, azon, ahogy nagy lába a padlón kopogott, zubbonyá-

nak gyors ki- és begombolásán – szóval Osborne kisasszony azt hitte, hogy amint a kapitány lélegzethez jut, majd feltárja lelkét, és mohón készülődött is vallomásának meghallgatására. És az óra, amelynek oltárán Iphigeneia hevert, némi előzetes bongás után elkezdte a tizenkettőt ütni, olyan lassan, mintha örökké tartana, legalábbis ilyen hosszúnak tündek az ütések a mohó hajadon fülében.

– De hát nem azért jöttem, hogy házasságról beszéljek... azazhogy mégiscsak házasságról... azazhogy azt akarom mondani... kedves Osborne kisasszony, a mi drága George-unkról van szó – mondta Dobbin.

– George-ról? – kérdezte Jane olyan csalódott hangon, hogy Maria és Wirt kisasszony nevetett az ajtó mögött, sőt még a szegény, gyámoltalan Dobbin is kedvet kapott, hogy mosolyogjon, mert azért nem volt egészen gyanútlan ebben az ügyben, hiszen George elég gyakran ugratta őt: – Az istenedet, Will, miért nem veszed el az öreg Jane-t? Nem kosaraz ki, ha megkéréd. Ötöt teszek kettő ellen, hogy nem kosaraz ki.

– Igen, szóval George-ról – folytatta Dobbin. – Ő és Osborne úr összekülönbözött. Én meg annyira szeretem őt... hiszen tudja, olyanok voltunk, mint a testvérek... hogy azt remélem, el lehetne egyengetni a viszályt. Mennünk kell Európába, Osborne kisasszony. Egyik napról a másikra megjöhet a parancs. Ki tudja, mi történik a hadjáratban? Ne nyugtalankodjék, kedves Osborne kisasszony, de legalább ezek ketten ne válnának el haragban.

– Nem volt semmi veszekedés, Dobbin kapitány, kivéve egy kis szokásos jelenetet a papával – felelte a hölgy. – Mindennap visszavárjuk George-ot. Amit papa akart, az csak az ő javát szolgálná. Csak vissza kell jönnie, és bizonyos vagyok benne, hogy minden jóra fordul, és tudom, hogy a kedves Rhoda, aki nagyon szomorúan és mérgesen ment el tőlünk, megbocsát neki. A nők nagyon is hamar bocsátanak meg, kapitány úr.

– Azt tudom, hogy olyan angyal, mint maga, megbocsátana – mondta Dobbin úr ravaszul és kegyetlenül. – És egy férfi sem bocsáthatja meg önmagának, ha fájdalmat okozott egy nőnek. Ön mit érezne, ha egy férfi hűtlen lenne önhöz?

– Belepusztulnék... kiugranék az ablakon... mérget vennék

be... belehalnék a sóvárgásba. Tudom, hogy belehalnék! – kiáltotta a kisasszony, habár átesett már egy-két szívügyön anélkül, hogy öngyilkosságra gondolt volna.

– De vannak mások is – folytatta Dobbin –, éppen olyan hívek és gyöngéd szívűek, mint ön. Nem a nyugat-indiai örökösőről beszélek, Osborne kisasszony, hanem egy szegény lányról, akit George szeretett valaha, és akit gyerekkora óta arra nevelték, hogy senki másra ne gondoljon, csak őrá. Láttam őt szegénységében, panaszszót sem ejtve, megtört szívvel, makulátlanul. Sedley kisasszonyról beszélek. Drága Osborne kisasszony, neheztelhet-e az ön nemes szíve a bátyjára, amiért hű maradt szerelméhez? Megbocsáthatna-e neki valaha is a saját lelkiismerete, ha elhagyta volna Emiliát? Legyen a barátnője, hiszen ő mindig szerette magát... és azért jöttem, mert George megbízott, jöjjenek el, s mondjam meg önnek, hogy ő nem szegi meg eljegyzését, mert ezt tartja legszentebb kötelességének, s arra is megkért, hogy legalább önt vonjam az ő oldalára.

Ha Dobbin urat valamely erős indulat kerítette hatalmába, az első habozó szavak után tökéletes folyamatossággal tudott beszélni. Nyilvánvaló volt, hogy ékesszólása ezúttal némileg hatott arra a hölgyre, akihez intézte.

– Hát ez bizony – mondta Osborne kisasszony – nagyon meglepő... nagyon kínos... egészen rendkívüli... mit szól majd hozzá a papa, hogy George elvet magától egy ilyen nagyszerű házasságot, amelyet felkínáltak neki? Magában mindenesetre bátor védőre talált, Dobbin kapitány. De hát hiába – folytatta némi szünet után. – Én szegény Sedley kisasszonnyal érzek, igazán, őszintén, elhiheti nekem. Sohase tartottuk ezt jó házasságnak, de azért mindig nagyon szívélyesek voltunk hozzá, igazán nagyon szívélyesek. De bizonyos vagyok benne, hogy a papa sohasem egyezik bele. És tudja, egy jól nevelt fiatal lánynak, ha józan az esze... George-nak le kell mondania róla, kedves Dobbin kapitány, igazán le kell mondania róla.

– Elhagyhatja-e a férfi azt a nőt, akit szeretett, éppen amikor azt szerencsétlenség éri? – kérdezte Dobbin, és kinyújtotta kezét. – Kedves Osborne kisasszony, ilyen tanácsot kell hallanom, és éppen öntől? Drága kisasszonyom, önnek Emmy mellé kell állnia. George nem mondhat le róla. Nem szabad lemondania

róla. Hát azt hiszi, hogy önről lemondana egy férfi, ha ön szegényednék el?

Ez az ügyes kérdés nem kis mértékben szíven találta Jane Osborne kisasszonyt.

— Nem tudom, hihetünk-e mi, szegény lányok, annak, amit maguk, férfiak, mondanak, kapitány úr? — válaszolta. — A nőket gyengeségük teszi olyan hiszékennyé, de félek, hogy maguk kegyetlen csábítók — s Dobbin e szavaknál határozottan azt érezte, hogy Osborne kisasszony kinyújtott keze jelentősen megszorítja az övét. Kissé megriadt.

— Csábítók! Nem, kedves Osborne kisasszony, nem minden férfi csábító, az ön bátyja sem az. George már gyerekkora óta szereti Emília Sedleyt, és nincs az a vagyon, amiért mást venne el, mint őt. Vagy el kellene hagynia? Ön ezt tanácsolná neki?

Mit felelhetett volna Jane kisasszony erre a kérdésre, különös tekintettel a maga céljaira? Nem felelhetett rá semmit, ezért így tért ki a kérdés elől: — Hát ha maga nem csábító, legalábbis nagyon romantikus — ezt a megjegyzést viszont William kapitány hagyta megválaszolatlanul.

Amikor további udvarias beszélgetés után úgy vélte, hogy Osborne kisasszonyt kellőképpen előkészítette a teljes igazságra, végül is kimondta.

— George nem mondhat le Emíliáról... már megesküdtek.

Aztán elmesélte a házasság körülményeit, amelyeket mi már ismerünk: hogy a szegény lány belehalt volna, ha szerelmese nem tartja meg szavát; hogy az öreg Sedley megtagadta beleegyezését, mire diszpenzációt kaptak; hogy Jos Sedley megjött Cheltenhamből, és ő adta ki a menyasszonyt; hogy Jos négyesfogátán mentek Brightonba mézeshetekre; hogy George számít az ő kedves, drága nővéreire, mert csak ők békíthetik ki apjával, amit az ilyen hűséges és gyöngéd szívű hölgyek bizonyosan meg is tesznek. Azután engedelmet kért — rögtön meg is kapta —, hogy újra eljöhessen, s joggal tételezte fel, hogy híreit öt percen belül megtudja a két másik hölgy is. Így hát Dobbin kapitány meghajolt és elbúcsúzott.

Alig lépett ki a házból, amikor Maria kisasszony és Wirt kisasszony berohant Jane kisasszonyhoz, s az utóbbi hölgy megosztotta velük egész csodálatos titkát. Hogy igazságosak le-

gyünk, egyik testvérnek sem volt nagyon ellenére a dolog. Van valami a szöktetési házasságokban, amiért kevés hölgy haragudhatik meg azokra, akik elkövették. Emília inkább tiszteletüket vívta ki bátorságával, amellyel az ilyen házasságba beleegyezett. Miközben megvitatták az eseményt, összevissza csevegtek róla, s találgatták, mit szól majd hozzá a papa, és mit fog cselekedni – hangos kopogás hallatszott, mint egy bosszúálló mennydörgés, amely megdöbbsentette az összeesküvőket. Bizonyára a papa – gondolták –, de nem ő jött, csak Frederick Bullock úr, aki megbeszélésük szerint beszólt értük a Cityből jövet, hogy egy virágkiállításra kísérje a hölgyeket.

Elképzelhető, hogy ez előtt az úriember előtt sem maradt sokáig titokban a hír. De az ő arcán a hír hallatára egészen másféle bámulat mutatkozott, mint az az érzelmesen csodálkozó tekintet, amelyet a hölgyekén lehetett felfedezni. Bullock úr nagyvilági ember volt, s egy gazdag cég beltagja. Tudta, mit jelent és mit ér a pénz, s apró szemében a várakozás gyönyörteljes izgalma csillant fel, s rá is mosolygott Mariára, mert úgy gondolta, hogy George úr e bolondsága folytán az ő jegyese harmincezer fonttal többet ér, mint amennyit remélt tőle.

– No, nézd csak! Jane – így szólt, mert még az idősebb testvér is némi érdeklődéssel mustrálta végig –, Eels majd sajnálja, hogy lefújta a dolgot magával. Maga most ötvenezer fontot is megér.

E pillanatig a testvérek nem is gondoltak a pénzkérdésre, de Fred Bullock az egész délelőtti kirándulás közben nagy vidáman erről tréfált velük, és időközben saját szemükben is megnövekedett a becsük, amikor szórakozás után visszahajtottak ebédre. Én pedig csak arra kérem az igen tisztelt olvasót, hogy ne tartsa ezt az önzést természetellenes dolognak. E történet krónikása éppen ma reggel omnibuszon jött be Richmondból, s mialatt a lovakat váltották, a kocsi tetejéről meglátta, hogy három nagyon piszkos, barátságos és boldog gyerek játszadozik a pocsolyában. Hirtelen még egy negyedik gyerek lépett a társasághoz. – Polly – így szólt –, a húgod kapott egy pennyt. – Mire a gyerekek elszaladtak a pocsolyából udvarolni Peggynek, s amikor az omnibusz elindult, látta, amint Peggy, nyomában a gyerekek kíséretével, nagy méltósággal lépkedett a közeli cukorkásbolt felé.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

melyben Osborne úr leveszi a polcról a családi bibliát

Miután a nővéreket előkészítette a hírre, Dobbin a Citybe sietett, hogy végrehajtsa vállalt feladatának hátralevő, sokkal nehezebb részét. Az a lehetőség, hogy szembeszáll majd az öreg Osborne-nal, meglehetősen izgatta, s többször is eszébe jutott, hogy rábizza az ifjú hölgyekre, közöljék ők a titkot apjukkal, hiszen úgysem tudják magukban tartani. De mivel megígérte George-nak, hogy tudósítja őt arról is, hogyan fogadta idősebb Osborne az újságot, elment hát a Citybe, a Thames Streetre, apja irodájába, onnan küldött egy levelet Osborne úrnak, melyben félórai beszélgetést kért tőle fia ügyében. Dobbin küldönce megjött Osborne úr irodájából, üdvözlét hozott, és azt az üzenetet, hogy Osborne úr tüstént szívesen látja a kapitány urat, mire Dobbin elindult, hogy szembenézzon vele.

A kapitány, akinek olyan titkot kellett bevallania, amelyben félig-meddig maga is bűnrészes volt, s akinek kínos és viharos szóváltásra volt kilátása, borús ábrázattal és zavarában kissé meggörnyedve lépett be Osborne úr hivatalába, s áthaladt a külső szobán, ahol Chopper úr elnökkölt, aki íróasztala mellől tréfásan s még inkább zavarba ejtően köszöntötte őt. Chopper úr hunyorított, bólogatott, s tollával főnökének ajtaja felé mutatva, kihívó jókedvvel mondta:

– Jó hangulatban találja az öreget.

Osborne felállt, szívélyesen megrázta Dobbin kezét, s így szólt:

– Hogy van, kedves fiam?

Olyan szívélyesen üdvözölte, hogy George szegény követe kétszereesen bűnösnek érezte magát. Keze élettelenül pihent az öregúr mancsában. Érezte, hogy többé-kevésbé ő, Dobbin, az

oka mindannak, ami történt, hiszen ő vezette vissza George-ot Emíliához, ő helyeselte, bátorította, jóformán ő hozta létre ezt a házasságot, melyet be akar jelenteni George apjának; az öregúr viszont üdvözlő mosollyal fogadja, vállára vereget, s így szólítja őt: – Dobbin, kedves fiam. – A küldöttnek igazán minden oka megvolt rá, hogy lehorgassza fejét.

Osborne-nak nem volt kétsége afelől, hogy Dobbin a fiú megadását jött jelenteni. Chopper úr és a főnöke éppen George-nak apjával való összetűzéséről beszélgetett, amikor Dobbin küldönce megérkezett. Egyetértettek abban, hogy George megadja magát. Mindketten már napok óta várták ezt a hírt. – Üristen! Chopper, micsoda lakodalom lesz itt! – mondta Osborne úr a hivatalnokának, miközben csettintett kövér ujjával, és mély zsebében megcsörgette guinea-it és shillingjeit, és diadalmas tekintettel nézett alárendeltjére.

Most hasonló műveleteket végzett mindkét zsebében, megértő, vidám tekintettel nézett a karosszékéből Dobbinra, aki halványan és némán ült vele szemben. „Micsoda mamlasz fajánkó ez kapitány létére – gondolta az öreg Osborne. – Csodálom, hogy George nem tanította meg őt jobb modorra.”

Végül is Dobbin összeszedte bátorságát, s így kezdett hozzá a beszédhez:

– Nagyon komoly híreket hoztam. Ma reggel a főparancsnokságon voltam, s már semmi kétség: ezredünket még a hét vége előtt Belgiumba rendelik. Azt is tudja, uram, hogy nem térünk haza, amíg le nem folyt az az ütközet, amely sokunkra végzetes lehet.

Osborne komolyan nézett maga elé.

– A fi... az ezred megteszi kötelességét, remélem – mondta.

– A franciák nagyon erősek, uram – folytatta Dobbin. – Az oroszoknak és az osztrákoknak hosszú idő kell, amíg odaérnek a csapataikkal. Mi leszünk az elsők a küzdelemben, uram, és bizonyosra veheti, hogy Boney kemény küzdelemlről gondoskodik majd.

– Mire akar kilyukadni, Dobbin? – vágott közbe Osborne bizonytalanul és mérgesen. – Remélem, nem akad angol, aki félne azoktól az átkozott franciáktól, vagy igen?

– Csak azt gondolom, hogy mielőtt indulunk, tekintettel arra

a nagy kockázatra, amely mindnyájunkra vár... ha vannak nézeteltérések ön és George között... nem volna-e jó, uram, ha... megcsorítanák egymás kezét? Ha valami történne vele, azt hiszem, ön sohasem bocsátaná meg magának, hogy haragban váltak el?

Miközben ezt mondta, a szegény William Dobbin biborszínűre pirult, s árulónak érezte magát. Nélküle talán sohasem történt volna meg ez az összetűzés. Miért is nem halasztották el George házasságát? Miért is kellett olyan buzgón sürgetnie? Magában érezte, hogy George halálos fájdalmak nélkül tudott volna megválni Emiliától. Talán Emília is felgyógyult volna abból a riadalomból, hogy George-ot elveszti. Az ő tanácsára jött létre ez a házasság, s mindaz, ami belőle következett. S miért tette mind ezt? Mert annyira szerette Emiliát, hogy nem tudta elviselni a boldogtalanságát, vagy pedig mert ő maga olyan nagyon szenvedett a halogatásban, hogy szívesen túlesett volna egyszerre a kínokon, mint ahogy haláleset után siettetjük a temetést, vagy ha szeretteinktől el kell válnunk, nem nyughatunk, ameddig a búcsúzáson nem estünk túl.

- Jó fiú maga, William - mondta ellágyulva Osborne úr -, az is igaz, hogy nekem és George-nak nem szabad haraggal elválnunk. Hallgasson rám. Megtettem érte mindent, amit csak apa tehet. Bizonyos vagyok benne, hogy háromszor annyi pénzt kapott tőlem, mint amennyit magának adott az apja, de nem akarok ezzel kérkedni. Azt sem akarom elmondani, mennyit fáradtam, dolgoztam érte, felhasználva minden tehetségemet és munkabírásomat. Kérdezze csak meg Choppert, kérdezze meg őt magát, kérdezze meg a londoni Cityt. Tetejébe még olyan házasságot kínálok neki, amelyre büszke lehetne az ország bármely főura... az első dolog az életben, amit kérek tőle, és ő visszautasítja. Akkor hát én vagyok a hibás? Én tehetek a veszekedésről? Mi másra törekszem, mint az ő javára, hiszen a születése óta ezért fáradoztam, akár egy kényszermunkára ítélt fegyenc. Énrám senki sem foghatja, hogy önző vagyok. Térjen haza George. Szavamat adom rá, itt a kezem. Szavamat adom rá, hogy elfelejtem, és megbocsátok neki. Arról most úgysem lehet szó, hogy megesküdjenek. Jegyezze csak el Swartz kisasszonyt, a házasságot meg üssék nyélbe később, ha majd mint ezredes tér

vissza, mert ezredes lesz belőle, az istenit neki, ha pénzzel el lehet érni. Örülök, hogy észre térítette őt. Tudom, hogy magának köszönhetem, Dobbin. Sok csávából kihúzta már őt. Hát jöjjön csak haza, nem leszek hozzá szigorú. Jöjjön már ma ebédre a Russell Square-re. Jöjjenek el mind a ketten, a megszokott helyen, a megszokott időben. Özgerincet kapnak, és semmit sem kérdezőnk tőle.

Ez a dicséret és bizalom éles törként hatolt Dobbin szívébe. Mialatt az öregúr beszélt, percről percre bűnösebbnek érezte magát.

– Félek, uram – mondta –, hogy áltatja önmagát. Biztosan tudom, George sokkal büszkébb férfi annál, semhogy pénzért nősüljön. Az ön fenyegetése, hogy engedetlenség esetén kitagadja őt, csak ellenállást idézhetne elő a részéről.

– De ember, csak nem nevezi fenyegetésnek azt, hogy évi nyolc-tízezer fontot kínálok neki? – mondta Osborne úr még mindig kicsattanó jókedvvel. – Az istenit neki, ha Swartz kisaszony elfogad engem, máris a férje vagyok. Én nem sokat akadékoskodom egy-két árnyalat csokoládészín miatt.

Az öregúr jelentősen elvigyorodott, és harsogva felnevetett.

– Megfeledekzik, uram, Osborne kapitány korábbi kötelezettségeiről – szólt komolyan a követ.

– Micsoda kötelezettségekről? Mi az ördögre céloz ezzel? Csak nem arra – folytatta Osborne úr, s egyszerre fogta el a harag meg a csodálkozás, amikor eszébe jutott, hogy miről van szó –, csak nem arra, hogy olyan átkozott bolond, és még mindig annak a csődbe ment öreg csalónak a lánya után epekedik? Csak nem azt akarja velem elhitetni, hogy őt akarja elvenni? Őt elvenni... ez aztán jó ötlet! Hogy az én fiam és örökösöm felszedjen a csatornából egy kolduslányt, és elvegye? Vigye el a fene, ha megteszi, akkor vehet magának egy seprűt, és elmehet utcaseprőnek. Hiszen emlékszem, hogy az a lány mindig rajta lógott, és bámulta őt, és abban is biztos vagyok, hogy az az öreg szélhámos apja biztatta erre.

– Sedley úr nagyon jó barátja volt önnek, uram – szakította félbe Dobbin, és szinte örült, amikor észrevette, hogy kezdi elfogni a méreg. – Volt idő, amikor jobb neveket is tudott adni neki, mint amilyen a csaló és gazember. A házasság az ön esz-

méje volt. George-nak nem volt rá joga, hogy egy fiatal lány érzelmeivel játsszon, és...

– Egy fiatal lány érzelmeivel játsszon! – üvöltötte az öreg Osborne. – Egy fiatal lány érzelmeivel játsszon! Kössenek fel, ha nem ugyanezeket a szavakat mondta az úrfi is, amikor fejébe szállt a dicsőség, csütörtökön volt két hete, és az angol hadsereg-ről beszélt az apjának, aki életet adott neki. Akkor hát maga bujtotta fel őt? Na, köszönöm szépen, kapitány úr. Akkor hát maga akar koldusokat hozni a családomba? Köszönöm a szíves-ségét, kapitány úr. Hogy azt elvegye... hehe! És miért venné el? Kezeskedem róla, hogy anélkül is hamar megkapja őt.

– Uram! – kiáltotta Dobbin, és leplezetlen haraggal ugrott fel. – Arról a hölgyről senki sem mondhat előttem rosszat, ön pedig legkevésbé.

– Ó, talán párbajra akar kihívni engem? Várjunk csak, hadd csöngessek két pisztolyért. George úrfi azért küldte, hogy megsértse az apját? – kérdezte Osborne úr, és meghúzta a csengőt.

– Osborne úr – mondta Dobbin dadogva –, ön sértette meg a világ legjobb teremtését. Jobban tenné, ha kimélné őt, uram, mert a fia feleségéről van szó.

Dobbin érezte, hogy többet úgysem tudna mondani, és ezért kiment. Osborne visszahanyatlott a székébe, és vadul nézett utána. A csengőszóra bejött egy hivatalnok, s alig lépett ki a kapitány a házból, amelyben Osborne úr irodája volt, Chopper úr, a főkönyvelő máris rohant utána födetlen fővel.

– Az istenért, mi történt? – kérdezte Chopper úr, s megragadta a kapitány zubbonyát. – Az öreg dührohamot kapott. Mit követett el George úr?

– Öt nappal ezelőtt feleségül vette Sedley kisasszonyt – válaszolta Dobbin. – Én voltam a vőfélye, Chopper úr, de, ugye, ön a barátja marad?

Az öreg könyvelő csóválta a fejét.

– Ha ez az ön híre, kapitány úr, akkor elég rosszul áll az ügy. Az öreg sohasem bocsát meg neki.

Dobbin arra kérte Choppert, hozzon hírt a szállodájába a dolgok alakulásáról, aztán komoran elindult a város nyugati része felé, s a múlt meg a jövő egyaránt nyugtalanította.

A Russell Square-i család, amikor ezen az estén ebédhez ült, már ott találta a családapát megszokott helyén, de arcán azzal a borús kifejezéssel, amely, ha megjelent, egész környezetét elnémította. A hölgyek és a náluk ebédelő Bullock úr érezték, hogy az újságot már közölték Osborne úrral. Az öregúr sötét tekintete hallgatásra bírta még Bullock urat is. Bullock úr mindazonáltal szokatlanul kedves és figyelmes volt Maria kisasszonyhoz, aki mellette ült, és az asztalfőn ülő néniéhez is.

Wirt kisasszony ezúttal is egymaga ült az asztal egyik oldalán, mert üresen hagytak egy helyet közte és Jane Osborne kisasszony között. Ez volt George helye, amikor otthon ebédel, s mint már említettük, állandóan megterítették neki, mert készenlétben vártak a tékozló fiú megtérésére. Ebéd alatt semmi sem történt, kivéve, hogy a mosolygó Frederick úr hízogón és bizalmasan sugdolózott, s az ezüst meg a porcelán csörömpölése néha megtörte a csendet. Az inasok lábujjhegyen szolgáltak föl. Egy temetési menet bérelt halottkísérői sem hathattak volna gyászosabban, mint Osborne úr szolgálói. Ő maga teljes némasággal szeleltelte fel az özgerincet, amelyhez Dobbint is meghívta, de a saját adagját jóformán érintetlenül vitték el tőle, bár elég sokat ivott, s a komornyik szorgalmasan töltögette poharát.

Az ebéd vége felé széme, mely sorban rámeredt az asztal körül ülőkre, a George számára odakészített tányéron állapodott meg. Bal kezével odamutatott. Lányai csak nézték, és nem értették vagy nem akarták megérteni mozdulatát. Az inasok sem értették rögtön.

– Vigyétek el azt a tányért – mondta végül; káromkodásba tört ki, hátralökte székét, és bement a szobájába.

Osborne úr házában az ebédlő mögött volt az a szoba, melyet dolgozószobának neveztek, s a ház urának volt szentelve. Ide vonult vissza Osborne úr vasárnap délelőtt, ha nem volt kedve templomba menni, s itt időzött reggelenként is karmazsinpiros bőr karosszékeiben, újságot olvasva. Két üveges könyvszekrény is állt itt, bennük a megszokott kézikönyvek, vastag, aranyozott kötésben. *A Tiszti címtár, Az úriember társalgója, Blair szentbeszédei*, meg Hume és Smollett. Évről évre elmozdíthatlanul álltak ezek a kötetek a polcon, és nem volt a családnak olyan tagja, aki meg merte volna kockáztatni, hogy hozzáér a könyvekhez, ki-

véve azokat a ritka vasárnap estéket, amikor nem volt vendég, s a nagy skarlát bibliát és az imakönyvet levették abból a sarokból, ahol a főnemesi címtár mellett álltak. Ilyenkor becsöngettek az ebédlőbe a cselédséget, s Osborne hangosan, recsegően és ünnepélyesen felolvasta családjának az esti imát. Nem volt a háztartásnak olyan tagja, akár gyerek, akár cseléd, aki bizonyos rémület nélkül tudott volna ebbe a szobába belépni. Itt vizsgálta felül Osborne úr a házvezetőnő elszámolását s a komornyik borszámláit. Innen elérte szemével a tiszta, kavicsos udvaron át az istállót is, ahová külön csengő vezetett, s e csengő szavára a kocsis úgy lépett ki erre az udvarra, mint a vádlott az emelvényre, Osborne úr pedig a dolgozószoza ablakából szidta le. Évenként négyszer Wirt kisasszony azért lépett be a szobába, hogy megkapja bérét, s a lányai is itt vették át negyedévi zsebpénzüket. George-ot kisfiú korában sokszor verte el ebben a szobában, miközben anyja a lépcsőn ült féláljultan, és hallgatta a korbács csattogását. Alig fordult elő, hogy a fiú sirt volna fenytetés közben, szegény asszony pedig titokban becézte és csókolgatta, amikor kijött, és pénzt adott neki, hogy megnyugtassa.

A kandalló fölött egy családi kép függött, Osborne-né halála után hozták ide a fogadósobából: George pónin ült rajta, nénje virágcsokrot nyújtott feléje, hűgát pedig anyja vezette kézen fogva. Valamennyiük orcája piros volt, szájuk nagy és piros, s a bevált családikép-modorban vigyorogtak egymásra. Az anya azóta föld alatt fekszik, régen elfelejtve, a nővéreket és bátyjukat száz különféle érdek idegenítette el egymástól, ha egy családban maradtak is. Évek múltán, amikor a képen ábrázolt személyek megöregszenek, micsoda keserű szatíra szól ezekből a kérkedő, gyermeteg családi képekből, érzelmes arcukból, hazug mosolyukból, öntudatos és önelégült ártatlanságukból! Osborne arc képe a nagy ezüst kalamáriszal és a karosszékkal együtt elfoglalta az ebédlőben a díszhelyet, amely a családi kép eltávolítása után megürült.

Ebbe a dolgozósobába vonult hát vissza az öreg Osborne, az ebédlőben hagyott társaság nagy megkönnyebbülésére. Amikor a szolgák is elhagyták a szobát, a társaság egy ideig élénk, de suttagó beszélgetésbe kezdett, aztán halkán felmentek az emeletre, s Bullock úr is elkísérte őket, óvatosan lépkedve nyi-

korgó cipőjében. Nem volt hozzá elég bátorsága, hogy ott maradjon egyedül borozgatni, olyan közel a szomszédos dolgozószobába zárkózott rettenetes öregúrhoz. Legalább egy órával a besötétedés után a komornyik, bár nem hívták, meg merte kockáztatni, hogy bekopogtasson a dolgozószobába, és gyertyát megteát vigyen be. A ház ura karosszékében ült, úgy tett, mintha újságot olvasott volna, s amikor a szolga letette melléje az asztalra a gyertyákat és a frissítőt és visszavonult, Osborne úr felállt, és bezárta utána az ajtót.

Ezúttal szó sem lehetett félreértésről: az egész háznép tudta, hogy valamilyen nagy csapás készülődik, amely valószínűleg George úrfit sújtja majd.

Osborne úr nagy, fényes, mahagóni íróasztalának egy külön fiókjában őrizte fia ügyeit és iratait. Itt volt minden rávonatkozó emlék és feljegyzés kisfiú kora óta; szépírás-füzetei és rajztömbjei, George-nak és tanítójának keze vonásaival, itt voltak első, nagy, gömbölyű betűs levelei, amelyekben csókoltatta papáját és mamáját, és süteményt kért tőlük. Drága keresztapját, Sedleyt is nemegyszer említette benne. Szitkok remegtek az öreg Osborne elkékült ajkán, s borzasztó gyűlölet és csalódás szorította össze szívét, amikor a papírokat átnézve erre a névre bukkant. A levelek mind meg voltak számozva, rövid tartalmukkal megjelölve, vörös zsinórral összekötve, így például: „Georgytól 18.. április 23-án, 5 shillinget kér – megválaszolva április 25-én”, vagy „Georgy pónit akar, október 13-án” – és így tovább. Egy másik csomagban voltak „Dr. S. elszámolásai” és „G. szabó számlái és felszerelése, ifj. G. Osborne utalványozásai” – és így tovább.

Aztán itt voltak Nyugat-Indiából írt levelei, bankárjának elszámolásai, a kinevezéseiről szóló újságcikkek, itt volt egy ostor gyerekkorából, egy papirosba csavart érem egy hajfűrtjével, amelyet anyja hordott magán.

Megforgatta egyiket a másik után, elmerengett az emlékek fölött, így töltött el ez a boldogtalan ember sok órát. Itt heverték előtte legnagyobb reményei, hiúságának legféltebb kincsei. Milyen büszke volt a fiára! Senki sem látott még szebb fiút. Mindenki azt mondta róla, olyan, mint egy főúri gyermek. A Kew Gardenben egy királyi hercegnő meglátta és megcsókolta őt, s megkérdezte a nevét. Van-e még valaki a Cityben,

akinek ilyen fia volt? Ha herceg lett volna, lehetett volna-e különül gondoskodni róla? Amit pénzen meg lehetett venni, azt a fia megkapta. Az iskolai záróünnepélyekre mindig négylovassal fogaton és új libériás inasokkal hajtatott el, és vadonatúj shillingeket szórt szét a fiúk között. Amikor elment George-zsal ezredének állomáshelyére, mielőtt behajózták őket Kanada felé, olyan vacsorát adott a tiszteknek, hogy a yorki herceg is leülhetett volna melléje. Megtagadta-e valaha egy váltó kifizetését, ha George írta alá? Itt van előtte valamennyi – szó nélkül kifizette őket. Nem sok tábornoka van a hadseregnek, aki olyan lovakon lovagolhat, mint az ő fia. Maga előtt látta a gyermeket százféle alkalomkor, amelyekre mindig visszaemlékezett: ebéd után, mikor olyan merészen lépett be, mint egy lord, s apja mellett az asztalfőn itta ki borát; Brightonban a póniján, amikor átugrott a sövényen, s nem maradt le a vadászok mellől; aznap, amikor bemutatták a régenshercegnek a reggeli kihallgatáson, s az egész Saint James-palotában nem volt még egy ilyen szép fiatalember. És mindennek ez a vége! Elveszi egy csödbe jutott ember lányát, és arcul csapja a kötelességét és a vagyont. Micsoda megalázás, micsoda düh! Az emésztő méregnek, a kijátszott becsvágynak és szeretetnek micsoda gyötrelmei, a megsértett hiúság és gyöngédség micsoda sebei kinozták az öreg világot!

Miután megvizsgálta ezeket az iratokat, s eltűnődött egyik-másik fölött azzal a keserű és tehetetlen fájdalommal, amellyel a szerencsétlen emberek az elmúlt boldog időkre gondolnak – George apja az egész irathalmazt kivette a fiókból, ahol olyan sokáig őrizte, bezárta egy iratdobozba, amit átkötött és lepecsételt. Azután kinyitotta a könyvszekrényt, levette a már említett nagy, piros bibliát, egy pompás aranyozástól ragyogó, ritkán forgatott könyvet. A könyv címlapja Ábrahámot ábrázolta, amint éppen feláldozza Izsákot. Ennek a könyvnek előzéklapjára jegyezte fel szokás szerint Osborne a maga hivatalnok-írásával házasságának és felesége halálának a napját, azután gyerkeinek születésnapját és keresztnévét.

Először jött Jane, aztán George Sedley Osborne, aztán Maria Frances, és végül mindegyikük megkeresztelésének a napja. Toltat vett kezébe, gondosan kihúzta a lapról George nevét, aztán

mikor a tinta megszáradt, visszahelyezte a kötetet arra a helyre, amelyről elvette. Aztán kivett egy okiratot egy másik fiókból, ahol a saját írásait őrizte: átolvasta, összegyúrta, az egyik égő gyertyához tartotta, és nézte, hogyan ég le végig a kandallórács fölött. A végrendelete volt. Amikor végigégett, leült, megírt egy levelet, csengetett az inasért, s meghagyta neki, hogy reggel kézbesítse.

Már reggeledett, az egész házat bearanyozta a napfény, s a madarak daloltak a Russell Square-i fák új, zöld levelei között, mire az öreg ágyba feküdt.

Minthogy gondosan igyekezett Osborne úr egész családját és minden alárendeltjét jókedvre hangolni, s George-nak esetleges nehéz időkre lehetőleg minél több barátot szerezni – William Dobbin, aki ismerte a jó ebédeknek és jó boroknak az emberi lélekre tett hatását, amint visszatért fogadójába, azonnal egy nagyon szívélyes meghívást küldött Thomas Chopper úrnak, amelyben felkérte ezt az urat, hogy ebédeljen vele másnap a Slaughters-vendéglőben. A levelet Chopper éppen akkor kapta meg, amikor indulni készült a Cityből, és azonnal válaszolt rá: „Chopper úr tiszteletteljesen üdvözli Dobbin kapitány urat, és nagy örömmel fogadja el meghívását.” Amikor aznap este hazaért Somer's Townba, megmutatta a meghívót s a válasz fogalmazványát Choppnernének és a leányainak, s teázás közben nagy diadalmámborban sokat beszéltek katonatisztekéről és a West Endről. Amikor a lányok már lefeküdtek, Chopper úr és Chopperné megvitatták a főnök családjában történt különös eseményeket. A könyvelő úr még sohasem látta főnökét ilyen izgatottnak. Amikor Dobbin kapitány távozása után bement Osborne úrhoz, főnökét elfeketedett arccal, dühroham közepette találta, és bizonyos volt benne, hogy valamilyen szörnyű veszekedés tört ki Osborne úr és a fiatal kapitány között. Chopper utasítást kapott, hogy csináljon egy jegyzéket az utolsó három évben Osborne kapitánynak kifizetett összegekről. – Egész csinos összeget kapott – mondta a főkönyvelő, s csak még jobban tisztelte öregebb és ifjabb gazdáját, amiért olyan bőkezűen szórta a guinea-ket. Azután Sedley kisasszonyról vitáztak. Chopperné kijelentette, hogy szánja azt a szegény ifjú hölgyet, amiért

elveszt egy olyan csinos fiatallembert, mint a kapitány. De Chopper úr nem sokra tartotta Sedley kisasszonyt, mivel egy szerencsétlen és fizetéseképtelen tőzsdésnek a lánya. Az egész londoni Cityben az Osborne házat tartotta legtöbbszörre, s az volt a reménye és vágya, hogy George kapitány egy főúr lányát veszi el. Ezen az éjszakán a könyvelő sokkal nyugodtabban aludt, mint a főnöke, s amikor nagyon jó étvággal elfogyasztott, bár csak barna cukorral édesített reggeli teája után megsimogatta gyerekeit, vasárnapi ruhában és fodros ingben indult el hivatalába, de előbb még megígérte ámuló feleségének, hogy este nem sarcolja meg kíméletlenül Dobbin kapitány portói borát.

Osborne úr arca, amikor a szokott időben megérkezett a Citybe, különösen halványnak és fáradtnak látszott alkalmazottai előtt, akiknek minden okuk megvolt rá, hogy főnökük arc kifejezését megfigyeljék. Tizenkettőkor megjelent az odarendelt Higgs úr, a Higgs & Blatherwick, Bedford Row-i ügyvédi iroda beltagja, bevezették a főnök különszobájába, ahol több mint egy órára bezárkózott Osborne úrral. Egy óra körül Chopper úrnak levelet hozott Dobbin kapitány küldönce, benne egy borítékot Osborne úr részére is, ezt a könyvelő azonnal bevitte főnökének. Nem sokkal ezután Chopper urat és Birth másodkönyvelő urat behívták, és megkérték, hogy írjanak alá egy okiratot.

– Új végrendeletet írtam – mondta Osborne úr, mire a két úr is odakanyarintotta a nevét. Több szó nem esett erről. Higgs úr rendkívül komoran jött ki a szobából, jelentősen nézett Chopper úrra, de a magyarázat elmaradt. Megfigyelték, hogy Osborne úr egész nap szokatlanul nyugodt és szelíd volt, mindazok meglepetésére, akik rosszat jósoltak sötét tekintetéből. Ezen a napon senkit sem szidott meg, és egyszer sem káromkodott. Korán elment az irodából, s távozása előtt még egyszer behívta főkönyvelőjét, kiadta általános utasításait, aztán némi habozás és tévovázás után megkérdezte tőle, nem tudja-e, hogy Londonban tartózkodik-e Dobbin kapitány.

Chopper azt felelte, hogy úgy hiszi, igen. Valójában ezt a tényt mindketten egyformán tudták.

Erre Osborne átadott a könyvelőnek egy levelet, mely a kapitánynak volt címezve, és megkérte Choppert, hogy azonnal adja át Dobbin saját kezébe.

– És most, Chopper – mondta furcsa tekintettel, miközben leemelte kalapját –, megkönnyebbültem.

Amikor az óra éppen kettőt ütött, nyilván előzetes megbeszélés szerint, belépett Frederick Bullock úr, s Osborne úrral együtt elment.

Annak az ezrednek, amelyhez Dobbin és Osborne urak századai tartoztak, egy öreg tábornok volt a parancsnoka, aki még Wolfe alatt, Quebecnél vett részt első ütközetében, és azóta már túl gyenge volt a parancsnokságra, de azért még némileg érdeklődött az ezred iránt, amelynek névleges feje volt, s szívesen látott asztalánál néhány fiatal tisztet. Ilyen vendégszeretet, azt hiszem, ma már nem szokásos a tábornok kartársai között. Dobbin kapitány különleges kedvence volt az öreg tábornoknak. Dobbin járatos volt a szakirodalomban, s Nagy Frigyesről, Mária Teréziáról meg az ő háborúikról majdnem úgy el tudott beszélgetni, mint maga a tábornok, aki közönyös volt a jelenkor diadalaival szemben, s szíve az ötven év előtti hadvezérekhez húzott. Aznap is, amikor Osborne úr megváltoztatta végrendeletét, s Chopper úr a legjobb szabású ingét vette fel, a tábornok meghívta magához ebédre Dobbint, s néhány nappal a hivatalos parancs megérkezése előtt közölte ifjú kedvencével, hogy indulnak Belgiumba, amire egyébként mindnyájan vártak már. Egy-két nap múlva kiadják a hivatalos rendeletet, hogy az ezred álljon készenlétben, s minthogy bőviben vannak a szállítóeszközöknek, még a hét vége előtt útnak indítják őket. Az ezred chatham-i tartózkodása alatt bevonultak az újoncok, és az öreg tábornok azt remélte, hogy az ezred, amely segített megverni Montcalmot Kanadában s megfutamítani Washington urat Long Islanden, méltónak bizonyul majd történelmi hírnevéhez Németalföld sűrűn taposott csatamezőin is.

– Így hát, kedves barátom, ha van valami *affaire*-je itt – mondta az öreg tábornok, s reszkető fehér kezével tubákot csippentve, háziköntösének arra a pontjára mutatott, amely alatt ha gyöngén is, még ott dobogott a szíve –, ha van Phillise, akit meg kell vigasztalnia, vagy el kell búcsúznia a papjától és a mamájától, vagy végrendeletet akar írni, azt ajánlom, ne halaszsa tovább.

Ezzel a tábornok egy ujját nyújtotta fiatal barátjának, jóindulatúan megbiccentette púderes, copfos fejét, s miután az ajtó bezárult Dobbin mögött, leült és megírt egy *poulet*-t, azaz szerelmeslevelet – a tábornok rendkívül büszke volt francia tudására – Aménaide kisasszonynak, öfelsége színháza művésznőjének.

E hírre Dobbin elkomolyodott, brightoni barátainkra gondolt, aztán hirtelen elszégyellte magát, hogy még mindig Emilia az első gondolata, megelőzve mindenkit, apját és anyját, testvéreit és kötelességeit, ébredéskor, elalváskor és egész nap. Aztán visszatért szállójába, elküldött egy rövid levelet Osborne úrnak, melyben közölte vele az imént kapott hírt, azt remélve, hogy ez meggyorsíthatja a kibékülést George-zsal.

Ez a levél, melyet ugyanaz a küldönc kézbesített, aki előző nap a meghívót hozta Chopper úrnak, nem kis mértékben megriasztotta az érdemes könyvelőt. Neki volt címezve, s miközben felbontotta, azon remegett, hogy elmarad az ebéd, amelyre pedig számított. Lelke kimondhatatlanul megkönnyebbült, amikor látta, hogy a levél az ő számára csak emlékeztető. „Félhatkor várom” – írta Dobbin kapitány. Nagyon érdekelt a főnökének családja, de – *que voulez-vous?*¹ – egy nagy ebédhez mégiscsak több köze volt, mint bármely halandó ügyeihez.

A tábornok felhatalmazta Dobbint, hogy a hírt közölje ezredének minden tisztjével, aki útjába akad. Ennek megfelelően továbbadta Stubble zászlósnak, akivel bankárjánál találkozott, s aki harci hevében azonnal elrohant a fegyverárushoz új kardot venni. Ez a fiatalember, aki – bár csak tizenhét éves volt, s csak hatvanöt hüvelyk magas, angolkóros alkatú, s a korai pálinkázástól elgyöngült – oroszlánszívű és vitathatatlanul merész volt, most próbálgatta, emelgette, hajlítgatta kardját, amely, úgy hitte, megtizedeli majd a franciákat. – Haha! – orditozott, lábával rémületesen dobantott, s kardja hegyét kétszer-háromszor Dobbin kapitány mellének szegezte, aki nevetve háritotta el az ütések bambusz sétapálcájával.

Stubble úr, mint természetének magasságából és karcsúságából feltételezni lehet, a könnyű gyalogságnál szolgált. Spooney zász-

¹ Szóról szóra: mit akar? Jelentése körülbelül: mit lehet tenni? (francia)

lós, ellenkezőleg, hatalmas fiatalember volt, a gránátosokhoz, Dobbin kapitány századához tartozott, s új medvebőr kucsmát próbált, amelyben fiatal kora ellenére elég vadul hatott. Azután a két fiatalember elindult a Slaughters-fogadóba, pompás ebédet rendelt, s leült levelet írni az aggódó szülőknek, szeretettel és lelkesedéssel, elszántsággal és helyesírási hibákkal telt leveleket. Ő, ebben az időben sok szív dobogott aggódva Angliában, és sok otthonban szállt magasba az anyák imája, és ömlött az anyák könnye.

Dobbin is levelet akart írni George Osborne-nak, de amikor meglátta a Slaughters-kávéház asztalánál a fiatal Stubble-t, amint orrán végiggördülő könnyekkel fogalmaz – mert a fiatalember a mamájára gondolt, és arra, hogy talán sohasem látja többé –, Dobbin meggondolta magát, és eltette tárcáját. „Miért is ír-nék? – kérdezte magában. – Hadd legyen boldog Emília még ma éjszaka. Holnap korán reggel elmegyek a szüleimhez, aztán magam megyek ki Brightonba.”

Ezzel felállt, nagy kezét ráfektette Stubble vállára, lelket öntött az ifjú bajnokba, s megmondta neki, hogy ha abbahagyná a pálinkaivást, egész jó katona válhatnék belőle, hiszen mindig jólelkű úrifíú volt. Az ifjú Stubble-nak felragyogott a szeme, mert Dobbin az egész ezred nagyon tisztelte, mint legjobb és legokosabb tisztjét.

– Köszönöm, Dobbin – mondta, s öklével dörgölte a szemét.

– Éppen most... most fogadtam meg az anyámnak, hogy abbahagyom. És, ó, istenem, olyan fenejó volt mindig hozzám.

Erre a szivattyúk megint elkezdtek dolgozni, és nem vagyok benne bizonyos, hogy nem rezdült-e meg a lágy szívű kapitány szempillája is.

A két zászlós, a kapitány és Chopper úr ugyanabban a rekeszben ebédelt. Chopper elhozta Osborne úr levelét, melyben az öregúr kurtán üdvözlését küldte Dobbin kapitánynak, és arra kérte, hogy továbbítsa a mellékelt levelet George Osborne kapitánynak. Chopper semmi egyebet nem tudott. Igaz, hogy leírta Osborne úr viselkedését, tárgyalását az ügyvéddel, csodálkozva említette, hogy az öreg senkire sem káromkodott, és – különösen, amikor már többször is körbejárt a borosüveg – Chopper úr még okoskodásokba és találgatásokba is bocsátkozott. De

beszédje minden pohár után bizonytalanabbá és végül teljesen érthetatlenné vált. Elég késő volt, amikor Dobbin kapitány egy bérkocsiba ültette vendégét, aki csuklások között esküdözött, hogy örökre . . . hukk, hukk . . . barátja marad a kapitánynak.

Említettük, hogy amikor Dobbin kapitány elbúcsúzott Osborne kisasszonytól, engedelmet kért, hogy megint meglátogassa. A hajadon másnap órákon át várta is őt, s talán ha eljön, s felteszi azt a kérdést, amelyre a kisasszony szívesen válaszolt volna, még öccse barátjának is vallotta volna magát, és létre lehetett volna hozni a kibékülést George és haragos apja között. De bár Jane otthon maradt, a kapitány nem jött. Saját ügyeit kellett intéznie, szüleit meglátogatni és megvigasztalni, s idejekorán lefoglalni helyét a Villám postakocsiban, hogy brightoni barátait meglátogathassa. A nap folyamán Osborne kisasszony hallotta, amint apja parancsot adott, hogy azt a tolakodó gazembert, Dobbin kapitányt, nem szabad többé beengedni a házba, és ezzel aztán vége is szakadt Jane titkon táplált minden reményének. Megjött Frederick Bullock úr, rendkívül szeretetteljes volt Mariához, s figyelmes a megtört szívű öregúrhoz, mert ha Osborne úr mondta is, hogy megkönnyebbült, az eszközök, amelyeket nyugalmanak biztosítására igénybe vett, úgy látszik, még nem voltak elég eredményesek, s a legutóbbi két nap eseményei szemmel láthatóan megrendítették.

melyben valamennyi főszereplő elhagyja Brightont

Dobbin, amikor elvezették a hölgyekhez a Hajó-szállóba, kedélyes és csevegő modort erőszakolt magára, ami azt bizonyítja, hogy ez a fiatalember napról napra tökéletesebb képmutatóvá fejlődött. Igyekezett elrejteni érzelmeit, amelyeket George Osborne-né új helyzete váltott ki belőle, s elleplezni aggályait, mert félt attól, amit majd a szomorú hír Emíliából kivált.

– Az a véleményem, George – mondta –, hogy a francia császár három hét leteltével rajtunk üt lovasságával és gyalogságával, s úgy megtáncoltatja a herceget, hogy az ibériai hadjárat gyerekjátéknak tűnik fel hozzá képest. De azért ezt nem kellene megmondani Osborne-né asszonynak. Lehet, hogy mi nem is veszünk részt az ütközetben, s kiderül, hogy nem lesz egyéb dolgunk Belgiumban, mint a katonai megszállás. Sokan gondolják ezt, s Brüsszel tele van előkelő emberekkel és divatos hölgyekkel.

Megállapodtak hát abban, hogy ilyen veszélytelen színben tüntetik fel Emília előtt az angol hadsereg belgiumi feladatát.

Miután ezt a cselt kitervelték, a képmutató Dobbin egész vidáman üdvözölte George Osborne-nét, megpróbálkozott egy-két bókkal újdonsült asszonyi szerepéről, de be kell vallani, hogy ezek a bókok rendkívül idétlenek és kezdetlegesek voltak. Aztán gyorsan Brightonról kezdett beszélni, a tengeri levegőről, a mulatságokról, az út szépségeiről, s a Villám postakocsinak meg a lovaknak az érdemeiről – mindez teljesen érthetetlen volt Emília előtt, s nagyon szórakoztató Rebecca számára, aki alaposan megfigyelte a kapitányt, mint mindenkit, aki a közelébe került.

A kis Emiliának, be kell vallanunk, nem volt nagyon meg-

tisztelő véleménye férje barátjáról, Dobbin kapitányról. Hebegett, túlságosan egyszerű és köznapi volt, s rendkívül félszeg és kellemetlen. Kedvelte őt, amiért annyira ragaszkodott a férjéhez, bár igaz, hogy ez nem nagy érdem, s úgy gondolta, hogy George rendkívül nagylelkű és kedves, amikor így kiterjeszti barátságát bajtársára. George sokszor utánozta előtte Dobbin hebegését és fonák modorát, bár, hogy igazságosak legyünk hozzá, mindig nagyon elismerően beszélt barátjának jó tulajdonságairól.

Diadalának rövid időszakában, s amíg még nem ismerte közelről, Emilia nem sokra tartotta a derék Williamet, az meg nagyon jól tudta, hogyan vélekedik róla Emmy, s alázatosan meg is nyugodott ebben. Eljött később az az idő is, amikor Emilia jobban megismerte Dobbint, és megváltoztatta véleményét, de ez az idő egyelőre még messze volt.

Dobbin kapitány még két órát sem töltött el a hölgyek társágában, Rebecca máris átlátott a titkán. Nem szerette Dobbint, titkon félt is tőle, s Dobbin sem nagyon rokonszenvezett Rebecával. Olyan tisztességes volt, hogy Rebecca mesterkedése és hízeltése közönyösen hagyta, sőt ösztönösen vissza is taszította. S mint hogy Rebecca nem állt annyira fölőtte saját nemének, hogy ne érezzen féltékenységet, még kevésbé szerette őt, amikor megértette, hogy Dobbin imádja Emiliát. De azért a maga módján nagyon tiszteletteljesen és szívélyesen viselkedett a kapitánnyal. Osborne-ék barátja! Az ő legdrágább jótevőinek barátja! Fogadkozott, hogy mindig őszintén szeretni fogja őt, emlékezett még rá, hogyan viselkedett azon a bizonyos vauxhalli éjszakán, amit ravaszul el is mondott Emiliának, kissé tréfálkozva is fölőtte, amikor a két hölgy elment ebédhez átöltözni. Rawdon Crawley nemigen szentelt figyelmet Dobbinnak, jólelkű tökfilkónak és neveletlen citybelinek tartotta őt, Jos pedig méltóságteljes, pártfogói modorban bánt vele.

Amikor George és Dobbin egyedül maradt Dobbin szobájában, ahová George követte őt, Dobbin kivette tárcájából azt a levelet, amit Osborne úr küldött a fiának. – Nem az apám írása – mondta George, s kissé riadtan nézett fel. Tényleg úgy volt: a levelet Osborne úr ügyvédje írta, és így hangzott:

Bedford Row, 1815. május 7.

Tisztelt Uran,

Osborne úr megbízásából közlöm Önnel, hogy ügyfelem kitart álláspontja mellett, amelyet Önnek kifejtett, s azon házasság következtében, amelyet Ön jónak látott megkötni, ezennel megszűnik Önt úgy tekinteni, mint családjának tagját. Ez az elhatározása végleges és visszavonhatatlan.

Ambár a kiskorúsága alatt Önre költött pénzösszegek és azok a váltók, amelyeket Ön az utóbbi években olyan aggálytalanul állított ki rá, jóval meghaladják azt az összeget, amely Önt jog szerint megilleti, s amely harmadrésze az Ön édesanyja, néhai Osborne-né vagyonának, mely halála után Önre, Jane Osborne kisasszonyra és Maria Frances Osborne kisasszonyra szállt – mégis, Osborne úr utasítására tudatom Önnel, hogy ügyfelem lemond minden igényéről az Ön örökségével szemben, s hogy alulírott Önnek vagy megbízottjának az Ön nyugtája ellenében kifizet kétezer font évjáraadék, négyszázalékos állampapír napi árfolyamon számított ellenértékét, mely összeg hatezer font Önt illető egyharmad része.

Öszinte tisztelettel
S. Higgs

N. b. Osborne úr kívánságára közlöm Önnel, hogy ügyfelem egyszer s mindenkorra kijelenti: nem hajlandó Öntől elfogadni semmiféle üzenetet, levelet vagy közlést erről vagy egyéb tárgyról.

– Ezt aztán jól elintézted – mondta George, és vadul nézett William Dobbinra. – Nézd csak Dobbin – és odahajította apja levelét. – Koldus lettem, szavamra mondom, és mindezt a miatt az átkozott érzelmességem miatt. Miért ne várhattunk volna? A háborúban eltalálhatott volna egy golyó, még mindig eltalálhat, és mennyiben jobb Emmynek, ha egy koldus özvegye? Ez mind a te műved. Nem nyughattál, amíg meg nem házасítottál, és tönkre nem tettél. Mi a fenéhez kezdjek én kétezer fonttal? Két évig sem elég. Csak Crawley is elnyert tőlem száznegyvenet kártyán és biliárdon, amióta itt vagyok. No, terád is nyugodtan rábízhatja az ember az ügyeit, az aztán biztos.

– Hát azt kár is volna tagadni, hogy a helyzet nehéz – felelte Dobbin, miután sötét ábrázattal végigolvasta a levelet –, és úgy van, ahogy mondtad, részben én tehetek róla. Sokan szívesen cserélnének veled – tette hozzá keserű mosollyal. – Mit gondolsz, hány kapitánynak van az ezredben kétezer fontja? Ki kell jönnöd a fizetésedből, míg az apád meg nem békül. Ha meghalsz, évi száz fontot hagyasz a feleségedre.

– Hát azt hiszed, hogy aki olyan élethez szokott, mint én, ki tud jönni a fizetéséből és évi száz fontból? – kiáltotta George dühösen. – Megbolondultál, hogy így beszélsz? Hogy a fenébe tartsam fenn a helyzetemet a világban ilyen szánalmas alamizsnából? Nem tudok változtatni a szokásaimon. Nem tudok lemondani a kényelememről. Engem nem zabkásán neveltek, mint MacWhirtert, vagy krumplin, mint az öreg O'Dowdot. Talán azt várnád el, hogy a feleségem vállaljon a katonáktól mosást, vagy málhakocsiban döcögjön az ezred után?

– Jó, jó – mondta Dobbin még mindig szelíden –, majd alkalmasabb szállítóeszközt is találunk neki. De igyekezz elképzelni, hogy egyelőre trónjavesztett herceg vagy csak, George fiam, és várd ki nyugodtan a vihar végét. Nem tart sokáig. Említsék csak meg a nevedet a *Közlöny*-ben, és fogadni mernék, hogy az öreg megbocsát neked.

– A *Közlöny*-ben! – felelte George. – De melyik részében? Az elesettek és a sebesültek között, éspedig valószínűleg a névsor elején.

– Ugyan! Ráérünk sírni majd, ha megkapjuk az első sebet – mondta Dobbin. – Ha pedig bármi történnék, tudod, George, nekem is van egy kis vagyonom, nem vagyok nők ember, és a végrendeletemben nem feledkezem meg a keresztfiamról – tette hozzá mosolyogva.

Így aztán ez a vita is úgy végződött, mint sok korábbi beszélgetés Osborne és barátja között: az előbbi kijelentette, hogy Dobbinra nem lehet sokáig haragudni, és miután előzőleg oktanul megsértette, most nagylelkűen megbocsátott neki.

– Te, Becky! – kiáltott ki Rawdon Crawley öltözőszobájából neje önagyságának, aki saját szobájában ebédre öltözött át.

– Tessék? – kérdezte Becky éles hangon. A tükörben nézte

magát. Az elképzelhető legcsinosabb és legüdébb fehér ruha volt rajta, s meztelen vállával, kis nyakláncával, világoskék szallagjával olyan volt, mint a megtestesült ifjúi ártatlanság, kislányos boldogság.

– Azt kérdelem, mit csinál majd Osborne-né, ha Osborne elmegy az ezreddel? – kérdezte Crawley, miközben belépett a szobába, s két hatalmas hajkefével kettőst játszott fején, miközben bámulattal tekintett csinos kis feleségére.

– Azt hiszem, kisírja a szemét – felelte Becky. – Már pusztá említésére is vagy fél tucatszor elbőgte magát előttem.

– Te nem is törődöl az egésszel, ugye? – kérdezte Rawdon, félig-meddig dühösen felesége szívtelensége miatt.

– Ó, te gazember, hát nem tudod, hogy veled akarok menni? – válaszolta Becky. – Különben is, te egészen más vagy. Te Tufto tábornok hadsegéde leszel. *Mi* nem vagyunk sorkatonák. – s olyan igézően vetette fel a fejét, hogy férje lehajolt és megcsókolta.

– Rawdon drága... nem gondolod, hogy jó volna megkapni... azt a pénzt Cupidótól, mielőtt elmegy? – folytatta Becky, s egy hódító meghajlást gyakorolt. George Osborne-t nevezte Cupidónak. Már sokszor elmondta neki hízelegve, hogy milyen szép fiú. Akkor is kedves volt hozzá, amikor egyik este félórával lefekvés előtt betoppant hozzájuk, hogy *écarté*-t játszhassék Rawdonnal.

Gyakran nevezte őt rettenetes kicsapongó gazembernek, és azzal fenyegette, hogy elmeséli Emmynek a gonoszságait és léhaságait. Szívtart hozott neki, s ő gyűjtött rá helyette: ismerte ennek a hadműveletnek a hatását, hiszen már gyakorolta korábban is, Rawdon Crawleyn. George vidámnak, élénknek, huncutnak, finomnak, elbűvölőnek tartotta Rebeccát. Becky persze kis kirándulásaikon és ebédjeiken teljesen túlragyogta szegény Emmyt, aki némán és félénken nézte, hogy Crawleyné és az ő férje együtt cseveg, míg Crawley kapitány – és Jos is, amióta az ifjú házasságokhoz csatlakozott – csendesesen falatozik.

Emmynek rossz sejtelmek voltak barátnője felől. Rebecca esze, szellemessége, műveltsége aggodalmat és nyugtalanságot keltett benne. Még csak egy hete házasság, és George máris unatkozik, és mások társaságába kíváncsi. Remegett a jövőtől. „Hogyan

is tekinthetne engem élettársának = gondolta -, amikor ő olyan okos és ragyogó, én meg olyan szegény, ostoba teremtes vagyok? Milyen nagylelkű volt, hogy elvett engem, hogy mindent föl- adott, és lehajolt hozzám. Vissza kellett volna utasítanom, de nem volt hozzá elég erőm. Otthon kellett volna maradnom, és gondját viselnem a szegény papának!" Most gondolt rá elő- szőr, hogy elhanyagolja szüleit - valóban volt is némi alapja ennek a vádnak, amellyel a szegény gyereket nyugtalan lelki- ismerete gyötörte -, és szégyenében elpirult. „Ő - gondolta -, milyen gonosz és önző voltam... önző, amikor megfeledkeztem róla, hogy milyen gondban élnek... önző, amikor George-ot arra kényszerítettem, hogy elvegyen. Tudom, hogy nem vagyok méltó hozzá... tudom, hogy boldog lett volna nélkülem... és mégis... hiába próbáltam lemondani róla.”

Nehéz dolga van annak a fiatalasszonynak, akin egyhetes há- zasélet után ilyen gondolatok és vallomások hatalmasodnak el. De hát így történt, s előző este, mielőtt Dobbin meglátogatta a fiatal házásokat, egy gyönyörű, ragyogó, holdvilágos, májusi estén, amely annyira meleg és balzsamos volt, hogy az erkély- ablak tárva-nyitva állt, George és Crawleyné pedig az erkélyről bámulta az előttük ragyogó, nyugodt tengert, míg Rawdon és Jos odabent kártyázott - Emília magára hagyatva hevert egy nagy karosszékekben, a kettévált társaságot nézte, s gyöngéd, ma- gányos lelkének csak a csüggedés és a megbánás volt keserű tár- sasága. Alig egy hete, s már itt tartanak! A jövő gyászos kilátást nyújtott volna, ha Emmy belenézett volna, de még túl félnék volt ahhoz, hogy a jövő felé tekintsen, és egymagában kimerész- kedjék a nyílt tengerre, amikor vezető és védelmező nélkül kép- telen volt hajózni. Tudom, hogy Smith kisasszony nem sokra tartja őt. De hát, kedves kisasszony, a sors nem sok embert ál- dott meg az ön lelkierejével!

- Istenem, milyen gyönyörű este, és hogy ragyog a hold! - mondta George, miközben nagyot pőfékelt szivarjából, és a füst az ég felé tekeredett.

- Milyen nagyszerű a szivarfüst illata a szabad levegőn! Imá- dom. Ki gondolná, hogy a hold kétszázharminchatezer-nyolc- száznegyvenhét mérföldnyire van tőlünk? - tette hozzá Becky, és mosolyogva nézte az égitestet. - Ugye, okos vagyok, hogy

erre is emlékszem? Hű! Ezt mind Pinkerton kisasszonynál tanultuk. Milyen sima a tenger, és milyen világosan látni mindent. Kijelentem, hogy szinte látom is a francia partot! – s ragyogó zöld szemével hosszasan belebámult az éjszakába, mintha csakugyan át tudna hatolni rajta.

– Tudja-e, mit csinálók egyik reggel? – kérdezte. – Azt gondolom, hogy nagyon jól úszom, és valamelyik nap, amikor Crawley néni társalkodónője, tudja, az öreg Briggs kisasszony... hiszen emlékszik rá... az a horgas orrú, lógó hajú nő... ha Briggs kisasszony bemegy a vízbe, én a víz alatt odaúszom a fürdőkocsijához, és addig erőszakoskodom, amíg ott a vízben ki nem békülünk. Nem jó haditerv?

George-ból kitört a nevetés a vízi találkozás gondolatára.

– Hát ti ketten min mulattok? – kiáltott Rawdon. Emília pedig képtelen hisztériájával tette magát nevetéssé, mert hirtelen visszavonult a szobájába, hogy ott titokban kisírhassa magát.

Történetünk kénytelen ebben a fejezetben hátra és előre kanyarodni, mégpedig látszólag teljesen határozatlanul, s amikor a cselekményt már szerencsésen elvezettük a holnaphoz, rögtön alkalmunk adódik arra, hogy visszalépjünk a tegnaphoz, hogy így az egész mesét elmondhassuk. Mint ahogy őfelsége fogadónapján megfigyelhetik, hogy a magas méltóságok hintói külön bejárat elé robognak, míg Jones kapitány hölgyeinek bérkocsija várakozhatik sorára; vagy mint ahogy a pénzügyminiszter előszobájában láthatják, amint fél tucat kérelmező türelmesen várakozik a kihallgatásra, s egyenként hívják be őket, de hirtelen egy ír képviselő vagy valamilyen más kiváló személyiség lép az előszobába, és megelőzve valamennyi jelenlevőt, azonnal bejut az államtitkárhoz – így meseszövéis közben a regényíró is kénytelen ezt a rendkívül részrehajló igazságszolgáltatást gyakorolni. Bár meg kell hallgatni az apró eseményeket is, de félre kell tolnunk őket, amikor megjelennek a nagy események, s különösen, ha olyan körülményről van szó, mint az a hír, amelyet Dobbin hozott meg Brightonba, vagyis a gárdának és a sorkatonaságnak Belgiumba való rendelése s a szövetséges hadseregeknek Wellington herceg őkegyelmessége parancsnok-

sága alá helyezése – szóval ilyen jelentős eseményeknek jogcime van arra, hogy elébe kerüljön azoknak a kisebb jeleneteknek, amelyek ezt a történetet alkotják, s így egy kis rendszertelenség és rendetlenség menthető, sőt egyenesen illendő. Időközben tehát csak annyiban jutottunk előre a huszonkettedik fejezet óta, hogy különböző szereplőinket elhelyeztük szobáikba, hogy átöltözzenek ebédre, amelyet Dobbin érkezésének napján is a szokott időben tálalnak.

George túlságosan együttérző volt, vagy pedig nyakkendő-csokrának megkötése túlságosan elfoglalta ahhoz, hogy egyszerre közöljön Emiliával minden hírt, amit bajtársa hozott Londonból, de belépett Emmy szobájába, kezében az ügyvéd levelével, és olyan ünnepélyes, fontoskodó arckifejezéssel, hogy felesége, aki amúgy is mindig rosszat sejtett, most a legrosszabbra gondolt, odaszaladt férjéhez, s könyörgött az ő legdrágább George-ának, hogy mondjon el neki mindent... ugye, megjött a parancs az indulásra, a jövő héten már meglesz a csata, ő tudja, hogy meglesz. A legdrágább George kitért e kérdés elől, s mélabús fejcsóválással így szólt: – Nem, Emmy, nem erről van szó: magammal nem törődöm, csak veled. Rossz híreket kaptam az apámtól. Nem hajlandó velem érintkezni, kidobott és nyomorba taszít minket. *En* csak elbírom valahogy, de te, édesem, hogyan fogod te elviselni? Olvasd.

És átadta neki a levelet.

Emília, szemében gyengéd riadalommal, hallgatta nemes hősét, amint említett, nagylelkű érzelmét kifejezte, aztán leült az ágyra, és elolvasta a levelet, amelyet George olyan fennkölt, vértanúszerű arccal adott át neki. De azért Emília arca felderült, amikor végigolvasta az iratot. Az a gondolat, hogy a szegénységet és a nélkülözést kell megosztania szerelme tárgyával, ez, mint már mondtuk, távolról sem kínos egy melegszívű nőnek. Sőt, ez az elképzelés tetszett is a kis Emiliának. Aztán szokása szerint elszégyellte magát, hogy ilyen komor pillanatban boldognak érzi magát, tehát visszafojtotta örömét, s alázatosan csak így szólt:

– Ó, George! Szegény szíved hogy vérezhetik most, ha arra gondolsz, hogy elszakadtál apádtól.

– Vérzik is – mondta George gyötrődő arckifejezéssel.

– De nem sokáig haragudhatik rád – folytatta Emmy. – Bizo-

nyos vagyok benne, hogy senki sem tud rád sokáig haragudni. Meg kell bocsátania neked, édes, drága férjem. Ó, én sohasem bocsátok meg magamnak, ha ő nem bocsát meg neked.

– Engem, szegény kis Emmym, nem az én szerencsétlenségem bánt, hanem a tied – mondta George. – Én nem törődöm a szegénységgel, és azt hiszem, hiúság nélkül mondhatom, elég tehetséges vagyok ahhoz, hogy magam csináljam meg az utamat.

– Hogy elég tehetséges vagy-e? – kiáltott fel a felesége, aki azt kívánta, hogy a háború szűnjön meg, férjét pedig nevezzék ki azonnal tábornoknak.

– Igen, én majd meg tudom csinálni az utamat úgy, mint akárki más – folytatta Osborne –, de mi lesz veled, édes kislányom? Hogyan viseljem el, hogy teneked nincs meg az a kényelmed és társadalmi helyzeted, amelyhez az én feleségemnek joga van? Az én drágaságom kaszárnyában lakjék, katonafeleség legyen, egy menetelő ezred mellett szenvedjen el mindenféle kellemetlenséget és nélkülözést? Ez boldogtalanná teszi.

Emmy, hallván, hogy férjének csak ennyi oka van a nyugtalanságra, teljesen megkönnyebbült, megfogta George kezét; ragyogó arccal, mosolyogva kezdte dúdolni kedvenc dalának; a *Korhadt, öreg lépcsők*-nek azt a szakaszát, melyben a hősnő, miután megszidja Tomját figyelmetlenségéért, megígéri, hogy megfoltozza nadrágját, és megfőzi a grogját, ha hű és kedves lesz hozzá, és nem hagyja el őt.

– Egyébként – kérdezte egy kis szünet után, miközben olyan csinos volt, és olyan boldognak látszott, mint egy fiatalasszonyhoz illik – kétezer font nem rengeteg pénz, George?

George nevetett ezen a tudatlanságon, és végül lementek ebédelni, miközben Emilia George karjába kapaszkodott, és még mindig a *Korhadt, öreg lépcsők*-et dúdolta, s szíve vidámabb és könnyebb volt, mint az elmúlt napokban.

Így hát az ebéd, amelyet végre betálaltak, ahelyett, hogy gyászos lett volna, rendkívül élénken és vidáman folyt le. A hadjárat izgalma ellensúlyozta George lelkében apja kitagadó levelének csüggesztő hatását. Dobbin még mindig csevegő szerepét játszotta. Azzal mulattatta a társaságot, hogy elmesélte, hogyan él a hadsereg Belgiumban, ahol egyéb esemény sincs, mint ün-

nepélyek, mulatságok, divatbemutatók. Azután ez a ravasz kapitány határozott célzattal hozzáfogott, hogy leírja O'Dowd örnagynét, amint becsomagolja saját maga meg az örnagy ruháit, miközben az örnagy disz-vállrojtját bedugja a teásszelencébe, a maga paradicsommadárral ékesített hírhedt turbánját pedig barna csomagolópapírban urának pléh csákótartójába helyezi. Elképzelték, milyen hatást vált majd ki a francia udvarban, Gandban vagy pedig a brüsszeli nagy tiszti bálon.

– Gand, Brüsszel! – kiáltott Emília hirtelen rémülettel. – Parancsot kapott az ezred az indulásra, George? Már megkapta a parancsot? – A rémület kifejezése jelent meg az édes, mosolygó arcon, és Emmy ösztönösen George-ba kapaszkodott.

– Ne félj, drágám – mondta az jólelkűen –, a tengeri átkelés csak tizenkét óráig tart. Nem fogsz belebetegedni, te is jössz, Emmy.

– Én bizony megyek – mondta Becky. – A vezérkarban, persze, Tufto tábornok nagyban udvarol nekem, ugye, Rawdon?

Rawdon szokásos, harsány nevetését hallatta. William Dobbin pedig fülíg pirult. – Nem jöhet velünk – mondta –, gondolj csak a... – azt akarta mondani: „veszélyre”, de hiszen egész ebéd alatti beszélgetése azt akarta bizonyítani, hogy nincs veszély. Zavarba jött, és elhallgatott.

– El kell mennem, és el is megyek! – kiáltotta Emília a legnagyobb hévvel, George pedig helyeselte elhatározását, megsimogatta az állát, s megkérdezte a jelenlevőket, láttak-e már valaha ilyen háрпиát, és végül is beleegyezett, hogy a felesége elkísérje őt. – Majd O'Dowdné vigyáz rád – mondta. De mit törődött Emmy mindezzel, amíg a férje közelében volt? Így mindenesetre elodázták a búcsú keserűségét. Bár kilátásuk van háborúra és veszedelemre, de a háború és a veszély majd csak hónapok múlva csap le rájuk. Mindenesetre haladékot kaptak, ez olyan boldoggá tette a félénk kis Emiliát, mintha az egész veszedelmet felfüggesztették volna, és még Dobbin is örült magában ennek a fordulatnak, mert életének ez volt most legnagyobb ajándéka és reménysége, hogy láthatja őt, és titkon már arra gondolt, hogyan vigyáz rá, hogyan védelmezi. „Én nem engedtem volna eljönni, ha énhozzám jött volna” – gon-

dolta, de hát George a férje, és a barátja nem tartotta volna helyesnek, hogy akadékoskodják vele.

Rebecca átkarolta barátnője derekát, és elvezette Emíliát az ebédlőasztaltól, ahol olyan sok fontos ügyet vitattak meg, az urakat pedig, igen jó kedvben, vidáman iszogatva és beszélgetve magukra hagyták.

Az este folyamán Rawdon egy kis családi levelet kapott a feleségétől, amelyet azonnal összegyúrt, és elégetett a gyertya lángjában, de nekünk szerencsénk volt, és Rebecca válla fölött elolvashattuk.

Nagy újság. Bute-né elutazott. Szerezd meg a pénzt ma este Cupidótól, mert holnap valószínűleg elutazik, ne felejtsd el.

R.

Így aztán, amikor a kis társaság elindult a hölgyek lakosztálya felé kávé inni, Rawdon megérintette Osborne könyökét, s könnyedén így szólt: – Csak azt akartam mondani, Osborne, öregem, ha nem esik nehezedre... tudod, azért a csekélységért zaklatlak. – Kissé nehezebbre esett, de azért George jelentős összegű bankjegyet húzott ki azonnal tárcájából, a hátralékról pedig egy hét múlva esedékes váltót állított ki.

Miután ezt az ügyet elintézték, George, Jos és Dobbin szívrozva haditanácsot tartott, és megállapodtak abban, hogy másnap valamennyien bevonulnak Londonba Jos nyitott kocsiján. Jos, azt hiszem, szívesebben maradt volna Brightonban, ameddig Rawdon Crawley is ott marad, de Dobbin és George lebeszélte őt erről, és végül hajlandó volt a társaságot a városba szállítani, s meg is rendelt négy lovat, mint ahogy az méltóságához illett. Másnap reggeli után ezen a négylovas kocsin indultak el. Emília nagyon korán kelt fel, és fűrgén elkészítette kis csomagjait, miközben Osborne az ágyban feküdt, és azon panaszkodott, hogy feleségének nincs szobalánya, aki segítsen neki. De Emília örült, hogy elvégezheti ezt a munkát. Lelkét ködös, nyugtalan balsejtelem fogta el Rebecca felől, s bár búcsúzáskor a leggyöngédebben megcsókolták egymást, de mi tudjuk, mit jelent a féltékenység, és Emília asszonyban ez is megvolt, nemének többi erénye mellett.

E jövő-menő szereplőink mellett nem szabad megfeledkeznünk Brightonban tartózkodó, más régi barátainkról sem, név szerint Crawley kisasszonyról és kíséretéről. Bár Rebecca és férje csak néhány köhajtásnyira lakott a háztól, amelyet a beteg Crawley kisasszony foglalt el, az öreg, beteges hölgy ajtaja éppen olyan könnyörtelenül zárva maradt előttük, mint eddig Londonban. Ameddig sógornője mellett maradt, Bute Crawleyné gondoskodott róla, hogy szeretett Matildját ne izgassa fel semmilyen találkozás az unokaöccsével. Ha a vénkisasszony kikocsizott, a hűséges Bute-né mellette ült a fogaton. Ha Crawley kisasszony hordszéken levegőzött, Bute-né lépkedett a szállítóeszköz egyik oldalán, míg a derék Briggs kisasszony a másik szárnyon örködött. S ha véletlenül találkoztak Rawdonnal és feleségével, bár Rawdon állhatatosan és alázatosan levette kalapját, Crawley kisasszony társasága olyan fagyos és gyilkos közönnyel ment el mellette, hogy Rawdon kezdett kétségbeesni.

– Ilyen eredményt Londonban is elérhetnénk – mondogatta Rawdon kapitány lehorgasztott fejjel.

– Jobb egy kényelmes szálloda Brightonban, mint az adósok börtöne a Chancery Lane-en – válaszolta felesége, akit nem hagyott el bizakodó kedve. – Gondolj csak Moss úrnak, a végrehajtónak két hadsegédére, aki egy héten át őrizte lakásukat. Itteni barátaink nagyon buták, de Jos úr és Cupido kapitány még mindig jobb társaság Moss úr embereinél, ugye, Rawdon, szerelmem?

– Csodálom, hogy a végrehajtási parancs nem jött ide utánunk – mondta Rawdon még mindig csüggedten.

– Ha majd utolér bennünket, módot találunk, hogy megszökjünk előle – mondta a rettenthetetlen kis Becky, és hangsúlyozta férjének, milyen kényelmes és előnyös volt számukra, hogy Jossal és Osborne-nal találkoztak, akiknek ismeretsége épp a kellő pillanatban juttatta egy kis készpénz-segítséghez Rawdon Crawleyt.

– Alig lesz elég arra, hogy kifizessük a szállodaszámlát – dörmögte a gárdista.

– Miért kell kifizetnünk? – kérdezte a hölgy, akinek mindenre volt válasza.

Rawdon inasán keresztül, aki némiképpen fenntartotta még az ismeretséget Crawley kisasszony cselédségének férfitagjaival, és parancsot kapott, hogy hívja meg egy italra a kocsist, ahányszor csak találkoznak – a mi fiatal házaspárunk még mindig tudomást szerzett az öreg Crawley kisasszony életmódjáról. Szerencsére Rebecca gondolt arra is, hogy rosszul érezze magát, és ugyanazt a patikust hívja el, aki a vénkisasszonyt ápolta; s így hirszerzésük egészében véve türhetően jól működött. De Briggs kisasszony, bár kénytelen volt ellenséges magatartást tanúsítani, titkon szintén nem tekintette ellenségének Rawdont és feleségét. Természetből hajlott a kedvességre és megbocsátásra. Most, hogy féltékenységre nem volt már oka, Rebeccával szemben érzett ellenszenve is megszűnt, és visszaemlékezett Rebecca kedves szavaira és jó humorára, mert hiszen ő és Firkinné, a komorna, s Crawley kisasszony egész háznépe a diadalmas Bute-né zsarnoksága alatt nyögött.

Mint gyakran megtörténik, ez a jó, de uralkodó hajlamú nő túlságosan kiaknázza előnyeit, és irgalmatlanul visszaélt/sikereivel. Néhány hét alatt a beteget olyan gyámoltalan engedelmes-ségre kényszerítette, hogy a szegény lélek teljesen megadta magát sógornője parancsainak, s még Briggs kisasszonynak vagy Firkinnének se merte elpanaszolni rabszolgaságát. Bute-né mérte ki könyörtelen pontossággal azt a néhány pohár bort, amelyet Crawley kisasszony naponta megihatott, Firkinné meg a komornyik nagy bosszúságára, akiket ily módon megfosztott attól, hogy ők kezelhessék a sherrys üveget. Ő adagolta az édességet, a befőttet, a csirkét, és ő állapította meg a tálalási sorrendet. Reggel, délben, este behozta a doktor által előírt utálatos orvos-ságokat, melyeket betege olyan megható engedelmességgel vett be, hogy Firkinné azt mondta: – Az én szegény nagyságám úgy veszi be a medicinát, mint egy bárányka. – Ő írta elő, hogy kikocsiznak-e, vagy pedig tolószékben sétálnak-e ki, szóval oly módon uralkodott a lábadozó öreg hölgyön, ahogyan csak egy anyáskodó, erkölcsös asszony uralkodik saját háztartásában. Ha a beteg szelíden ellenállt, és egy falattal többet kért ebédre, vagy egy csöppel kevesebb orvosságot, ápolónője azonnal halállal fenyegette, mire Crawley kisasszony rögtön engedett. – Már csak hálni jár belé a lélek – jegyezte meg Firkinné

Briggs kisasszonynak -, három hét óta nem nevezett bolondnak.

Végül Bute-né elhatározta, hogy elbocsátja ezt a derék komornát, a kövér Bowls urat, a ház bizalmas emberét, sőt magát Briggs kisasszonyt is, s elhozatja saját lányait a parókiáról, addig is, ameddig a kedves beteget elszállítják Queen's Crawleyba. Ekkor azonban egy kellemetlen baleset szólította el kellemes kötelességétől. Férje, nagytiszteletű Bute Crawley úr, egy este hazafelé lovagolva leesett lováról, és eltörte a kulcscsontját. Láza volt, gyulladásos tünetek léptek fel, Bute-né kénytelen volt otthagyni Sussexet, hogy hazautazzék Hampshire-be. Megígérte, hogy amint Bute meggyógyul, visszatér drága barátnőjéhez, s elutazott, hátrahagyva a legszigorúbb utasításokat a háznépnek arra vonatkozóan, hogyan bánjanak úrnőjükkel, de amint beleült a southamptoni postakocsiba, olyan ujjongás és megkönnyebbülés fogta el Crawley kisasszony házat, amelyet a ház népe már nagyon régóta nem érzett. Crawley kisasszony még aznap kihagyta délutáni orvosságadagját, Bowls úr még délután kinyitott egy üveg sherryt, külön a maga és Firkinné számára, este pedig Crawley kisasszony és Briggs kisasszony Porteus szentbeszédei helyett pikétjátékkal töltötték az időt. Minden olyan volt, mint abban a régi gyermekmesében, amikor a bot elfelejti megverni a kutyát, s az események egész folyamatában békés és boldog forradalom áll be.

Briggs kisasszony kétszer-háromszor hetenként, kora reggel el szokott menni a fürdőbe, s flanell fürdőruhájában, vízhatlan fürdősapkájában bemelegszkedett a vízbe. Rebecca, mint láttuk, tudott erről a körülményről, és bár nem váltotta be fenyegetőzését, és nem tett rá kísérletet, hogy a fürdőben rohamozza meg Briggs kisasszonyt, de elhatározta, hogy akkor támadja meg, amikor visszatér, a fürdőtől felüdülve és valószínűleg felvidulva.

Becky tehát másnap jó korán felkelt, bevitte a látcsövét tengerre nyíló szobájukba, hogy szemmel tartsa a parton a fürdőkocsikat. Látta, amikor Briggs kisasszony megérkezik, belép a kocsijába, és elindul kifelé a tengerre. Rebecca éppen akkor érkezett a partra, amikor a nimfa, akit keresett, kilépett a fürdőkocsi-karaván mögül, és a kavicsos sétány felé tartott. A part csinos képet nyújtott: a fürdőző nők arcát, a napfényben ragyo-

gó, pirosuló sziklák és villák hosszú sorát. Rebecca kedvesen, gyöngéden mosolygott, s szép kis kezét a kocsik mögül előlépő Briggs kisasszonynak nyújtotta. Mi mást tehetett volna Briggs kisasszony, mint hogy elfogadja az üdvözlést?

– Sha... Crawleyné! – kiáltott fel.

Crawleyné megragadta kezét, szívéhez szoritotta, s hirtelen lendülettel átkarolta és szenvedélyesen megcsókolta Briggs kisasszonyt. – Drága, drága barátnőm – mondta olyan természetesnek ható, érzelmes hangon, hogy Briggs kisasszony persze rögtön olvadni kezdett, még a fürdősasszony is meghatódott.

Rebecának nem volt nehéz Briggs kisasszonyt hosszú, bizalmas, gyönyörűséges társalgásba bevonnia. Briggs kisasszony leírt és megmagyarázott mindent, ami azóta történt, hogy Becky hirtelen eltávozott Crawley kisasszony Park Lane-i házából, egészen Bute-né szerencsés visszavonulásáig. A társalkodónő elbeszélte Crawley kisasszony tüneteit, betegségének és gyógykezelésének minden módszerét azzal a teljességgel és részletességgel, amely a nők gyönyörűsége. Vagy belefáradnak-e valaha a hölgyek abba, hogy panaszaikról és orvosaikról beszélgesse-nek? Az biztos, hogy ezúttal Briggs kisasszony nem fáradt bele a beszédbe, Rebecca sem a hallgatásba. Hálás volt, igazán hálás, hogy a kedves, drága Briggs kisasszony meg a hűséges, megbecsülhetetlen Firkinné ott maradhatott jötevője mellett, betegségének idején. Az Isten áldja meg őt! Igaz, úgy látszik, mintha ő, Rebecca, megszegte volna kötelességét Crawley kisasszonynyal szemben, de hát nem volt-e a hibája természetes és menthető? Megtagadhatta-e kezét attól a férfitől, aki megnyerte a szívét? Az érzelmes Briggs kisasszony erre a kérdésre nem tehetett egyebet, mint hogy szemét az ég felé fordítsa, együttérzően sóhajtson, és arra gondoljon, hogy ő is megajándékozott valakit a szerelmével sok évvel ezelőtt, és elismerje, hogy Rebecát nem tartja olyan nagyon bűnösnek.

– Elfelejtetem-e valaha is őt, aki olyan barátságosan fogadta az elhagyatott árvát? Nem, még akkor sem, ha elűzött is magától – mondta Rebecca. – Én mindig szeretem őt, és az életemet szentelném az ő szolgálatának. Édes Briggs kisasszony, Crawley kisasszonyt, az én jötevőmet, szeretett Rawdonom imádott rokonát én is szeretem és imádom, jobban, mint bármilyen nőt e

világon, és őutána azokat szeretem, akik hűségesek hozzá. *En* sohasem bántam volna úgy Crawley kisasszony hűséges barátaival, mint az az utálatos, cselszövő Bute-né. Rawdon – folytatta Rebecca –, aki csupa szív, bár modora durvának és hanyagnak látszik, százszor is elmondta könnyes szemmel, hogy áldja az eget, amiért drága jó nagynénjének két ilyen csodálatra méltó ápolónőt küldött, mint a hűséges Firkinné és a nagyszerű Briggs kisasszony. Ha a rettenetes Bute-né mesterkedése azzal végződ-nék, amitől félni lehet, hogy száműz Crawley kisasszony mellől mindenkit, akit a néni szeretett, s ezt a szegény hölgyet áldozatul veti a parókiabeli hárpiaáknak, Briggs kisasszony, emlékezzék rá, hogy az én saját otthonom, bármilyen szerény is, mindig készen áll Briggs kisasszony befogadására. Drága barátnőm – kiáltott fel Rebecca elragadtatott lelkesedéssel –, *van* szív, amely *sohasem* felejt el a jótéteményeket, nem *minden* nő Bute Crawleyné. De miért is panaszkodom rá? – tette hozzá Rebecca. – Hiszen ha az ő ravaszságának eszköze és áldozata voltam is, de hát nem neki köszönhetem-e drága Rawdonomat? – És Rebecca Briggs kisasszony elé tárta Bute-né Queen's Crawley-i viselkedését, mely akkor érthetetlen volt számára, de a mostani események világosan megmagyarázzák, hiszen kivirágzott az a vonzalom, amelyet Bute-né ezerféle cselszövással bátorított, és két ártatlan ember beleesett abba a csapdába, amelyet ő készített számukra; beleszerettek egymásba, megházasodtak, és tönkre is mentek az ő mesterkedései következtében.

Mindez igaz volt. Briggs kisasszony a lehető legvilágosabban látta az egész haditervet. Bute-né hozta össze Rawdont és Rebec-cát. De akármilyen ártatlan áldozat is Rebecca, Briggs kisasszony nem titkolhatta el barátnője előtt azt a félelmét, hogy Crawley kisasszony érzelmei reménytelenül elfordultak már tőle, és az öreg hölgy sohasem bocsátja meg unokaöccsének ezt az okatlan házasságot.

E kérdésben Rebeccának megvolt a maga külön véleménye, és még nem vesztette el minden reményét. Ha Crawley kisasszony nem bocsát meg nekik rögtön, majd megbocsát később. Már most is csak az a nyafogó, beteges Pitt Crawley áll Rawdon és a báróság között, s ha bármi történék vele, minden jóra fordul. De pusztán az is, hogy kimutatta Bute-né cselszövését,

és jól leszidta őt, elégtétel volt számára, Rawdon érdekeit szolgálta, s így Rebecca, miután egy óráig csevegett újra megtalált barátnőjével, a leggyöngédebb szeretet-megnyilvánulások után hagyta el, és bizonyos lehetett benne, hogy nem telik bele néhány óra, s Crawley kisasszony már tudomást szerez majd egész beszélgetésükről.

E találkozás után éppen ideje volt, hogy Rebecca visszatérjen szállodájába, ahol az egész előző napi társaság összegyűlt már egy búcsúreggelire. Rebecca olyan gyöngéden búcsúzott el Emiliától, mint ahogy az illik két olyan nő között, akik egymást testvérként szeretik, és miután kellőképpen használatba vette zsebkendőjét, úgy csüngött barátnője nyakán, mintha örökre búcsúznának, s még az ablakból is utána lengette a zsebkendőt – amely mellesleg, egészen száraz volt –, de amint a kocsi elhajtott, visszatért a reggelizőasztalhoz, és felindulásához képest elég jó étvággal megevett néhány kis rákot, s míg ezeket az inycsfalatokat szopogatta, elmondta Rawdonnak, mi folyt le reggeli sétájukon közte és Briggs kisasszony között. Nagy reményeket táplált, s ezeket megosztotta férjével is. Általában véve sikerült elérnie, hogy férje ossza az ő véleményét, akár mélabús, akár vidám.

– És most kérlek, drágám, ülj le az íróasztalhoz, és írd egy csinos kis levelet Crawley kisasszonynak, amelyben elmondod, hogy jó fiú vagy, és más hasonló dolgokat.

Így hát Rawdon leült, és gyorsan elkezdte írni: „Brighton, csütörtök”, és „kedves néném”, de itt aztán a vitéz tiszt képzelete felmondta a szolgálatot. Csak rágcsálta a tollszár végét, és felnézett felesége arcába. Az meg nem állhatta, hogy ne nevesen férje szálnalmas arckifejezésén, aztán hátratett kézzel föl-le járva a szobában, az apró asszony elkezdte tollba mondani a levelet, férje meg írta.

– „Mielőtt elhagyom az országot, és elindulok a háborúba, amely valószínűleg végzetes lesz számomra...”

– Micsoda? – kérdezte Rawdon kissé meglepetve, de aztán felfogta a mondat humorát, és vigyorogva rögtön leírta.

– „... amely valószínűleg végzetes lesz számomra, eljöttem e helyre...”

– Nem volna helyesebb: „eljöttem ide”, Becky? Így egyszerűbb – vetette közbe a dragonyos.

– „... eljöttem e helyre – ismételte Rebecca toppantva –, hogy búcsút vegyek legdrágább és legrégibb barátnőmtől. Arra kérem, mielőtt elmegyek és talán soha vissza sem térek, engedje meg még egyszer, hogy megszorítsam azt a kezét, amelytől egész életemben csak jóságot kaptam.”

– Jóságot kaptam – visszhangozta Rawdon, lefirkantva a szavakat, s maga is elbámult, milyen könnyedén tud szerkeszteni.

– „Nem kérek egyebet, csak azt, hogy ne váljunk el haraggal. Némely dologban, ha nem is mindenben, megvan bennem a családi büszkeség. Egy festő lányát vettem el, és nem szégyellem ezt a házasságot.”

– Nem is szégyellem, négyeljenek fel, ha szégyellem! – tört ki Rawdonból.

– Ó, te öreg fiúcska – mondta Rebecca, megcsipkedte ura fülét, aztán átnézte, hogy nincs-e a levélben helyesírási hiba. – „Egyebet” nem két té-vel írják, viszont „haraggal”, azt két gé-vel.

Rawdon kijavította ezeket a szavakat, meghajolván kis feleségének felsőbbrendű tudása előtt.

– „Azt hittem, észrevette növekvő vonzalmamat – folytatta Rebecca –, és tudtam, hogy Bute Crawleyné megerősítette és bátorította. De nem teszek szemrehányásokat. Szegény lányt vettem feleségül, és örömmel tartok ki amellett, amit tettem. Hagyja a vagyonát arra, akire akarja, kedves néni. Én sohasem fogom felpanaszolni, hogyan rendelkezett. Csak azt szeretném, ha elhinné, hogy saját magáért szeretem, nem pedig a pénzéért. Csak azt kívánom, béküljön ki velem, mielőtt elhagyom Angliát. Engedje, hogy lássam, mielőtt indulok. Néhány hét múlva vagy néhány hónap múlva talán már késő lesz, és nem tudom elviselni azt a gondolatot, hogy elhagyom az országot, és búcsút sem veszek a nénémtől.”

– Ebben aztán nem ismer rá a stílusomra – mondta Becky. – Rövid és élénk mondatokat diktáltam, a célnak megfelelően. – Ezt az eredeti levelet aztán elküldték Briggs kisasszony címére.

Az öreg Crawley kisasszony nevetett, amikor Briggs kisasszony nagy rejtélyesen átnyújtotta neki ezt a tiszta és egyszerű

írásművet. – Most, hogy Butē-né elment, elolvashatjuk – mondta.
– Olvassa fel, Briggs kisasszony. – Amikor a kisasszony végig-
olvasta a levelet, úrnője még jobban nevetett.

– Hát nem látja, maga liba – mondta Briggs kisasszonynak,
aki bevallotta, mennyire meghatotta őt az az őszinte érzelem,
amelyet a levél fogalmazása tanúsít –, hát nem látja, hogy ennek
egy szavát sem Rawdon írta? Ő még életében sem írt nekem
úgy, hogy pénzt ne kért volna, és minden levele tele van helyes-
írási hibákkal, kihúzásokkal, nyelvtani tévedésekkel. Ez a ne-
velőnő, ez a kígyó uralkodik rajta.

„Mind egyformák – gondolta magában Crawley kisasszony. –
Mind a halálotomat kívánja, és csak a pénzem után szalad.”

– Nem bánom, beszélhetek Rawdonnal – tette hozzá, kis szü-
net után, egészen közömbös hangon. – Egyre megy, hogy kezét
fogok-e vele, vagy sem. Feltéve, hogy nem rendez jelenetet;
miért ne találkoznom vele? Nem bánom. De az emberi türelem-
nek is megvannak a maga határai, és tudja meg, drágám: tisz-
teletteljesen visszautasítom, hogy Rawdonnét fogadjam. Azt már
nem!

Briggs kisasszony kénytelen volt megelégedni ezzel a félig
békülékeny üzenettel, és úgy gondolta, leghelyesebb módja az
öreg hölgy és unokaöccse találkozásának, ha Rawdon bevárja
őt a parti sziklánál, amikor Crawley kisasszonyt hordszéken arra
viszik levegőzni.

Ott találkoztak is. Nem tudom, támadt-e Crawley kisasszony-
ban valami titkos érzelem vagy meghatottság, amikor meglátta
régi kedvencét. De olyan mosolyogva és jókedvűen nyújtotta
feléje két ujját, mintha csak tegnap találkoztak volna. Ami Raw-
don illeti, skarlátvörösré pirult, s nagy izgalmban és zavará-
ban Briggs kisasszony kezét szorongatta. Talán csak az érdek
hajtotta, talán a szeretet; talán meghatotta az a változás, melyet
az utóbbi hetek betegsége nagynénjében véghezvitt.

– Az öregasszony mindig kihúzott a bajból – mondta a fele-
ségének, amikor találkozásukat elbeszélte –, és tudod, kicsit
furcsán éreztem magamat, hogy is mondjam... annak a hogysis-
hívjáknak az oldala mellett lépkedtem, tudod, elkísértem a ka-
puig, ahonnan kilépett Bowls, és kisegítette őt. És én is be sze-
rettem volna menni, de...

- Hát nem mentél be, Rawdon? - sikitott fel a felesége.
- Nem, drágám. Akasszanak fel, ha meg nem ijedtem, mikor erre került a sor.
- Te ostoba! Be kellett volna menned, és soha többé nem jöttél volna ki onnan - mondta Rebecca.
- Ne sértegezz - mondta duzzogva a hatalmas gárdista. - Lehet, hogy ostoba vagyok, de azért nem kellene annak nevezned. - Olyan mérges pillantást vetett feleségére, amellyel nem volt kellemes szembenézni.
- No, jól van, drágám, holnap megint oda kell menned, hogy beszélj vele, s elmenj hozzá, akár hiv, akár nem - mondta Rebecca, s igyekezett lecsillapítani igába fogott, haragos házastársát. Mire ő azt válaszolta, hogy azt tesz, amit akar, s jó lesz, ha Rebecca vigyáz a nyelvére. Ezzel aztán a megsértett férj elment, s a délelőttöt mogorván, némán és gyanakodva töltötte a biliárdteremben.

De még el sem múlt az este, és máris kénytelen volt, mint rendesen, meghajolni felesége felsőbbrendű okossága és előre látása előtt, mert az események szomorúan igazolták Rebecca balsejtelmeit Rawdon hibájának következményeiről.

Crawley kisasszony mégiscsak megghatódhatott, amikor olyan hosszú szakítás után meglátta őt, és kezét fogott vele. Hosszan elmerengett a találkozáson.

- Rawdon nagyon meghízott és megöregedett, Briggs kisasszony - mondta társalkodónőjének -, az orra vörös lett, és egész megjelenése rendkívül durva. Házassága azzal a nővel reménytelenül közönségessé tette. Bute-né mindig azt mesélte, hogy együtt isznak, és nem is kételkedem ebben. Igen, utálatos ginszaga volt. Észrevettem. Maga nem?

Briggs kisasszony hiába vetette közbe, hogy Bute-né mindenkiről rosszat mond, és amennyire valaki az ő szerény helyzetében megítélheti...

- Egy ravasz, alattomos nő? Úgy van, és mindenkiről rosszat mond, de abban biztos vagyok, hogy az a nő ivásra szoktatta Rawdont. Ez az alantas népség mind ilyen.

- A kapitány úr nagyon megghatódott, amikor meglátta a kis-

asszonyt – mondta a társalkodónő –, és bizonyos vagyok benne, ha a kisasszony arra gondol, hogy most a csatamezőre indul...

– Mennyit ígért magának, Briggs kisasszony? – kiáltott fel a vénkisasszony, és belelovalta magát ideges dühébe. – No tesék, most persze sirni kezd. Utálom a jeleneteket. Miért gyötörnek folyton? Menjen és sirja ki magát a saját szobájában, és küldje be hozzám Firkinnét. De mégsem! Álljon meg... üljön le, fújja ki az orrát, hagyja abba a sírást, és írjon egy levelet Crawley kapitánynak.

A szegény Briggs kisasszony visszajött, és engedelmesen leült az írómappához. A lapokon még most is ott volt a nyoma a vénkisasszony legutóbbi titkára határozott, erős, gyors kézírásának.

– Kezdje így: „Kedves uram”, vagy még jobb „Tisztelt uram”; és most írja, hogy Crawley kisasszony... de nem, inkább Crawley kisasszony orvosa, Cremer úr megkérte arra, közölje vele, hogy egészségi állapotom olyan, hogy minden erősebb felindulás veszélyes lehet mostani kényes állapotomra, és el kell hárítanom minden családi vitát vagy megbeszélést. Köszönöm, hogy eljött Brightonba és így tovább, és arra kérem, az én kedvemért ne maradjon tovább. És hozzáteheti, Briggs kisasszony, hogy jó utat kívánok neki, és ha el akar fáradni az ügyvédemhez a Gray's Inn Square-re, egy üzenetet talál a részére. Igen, ez jó lesz, erre majd elhagyja Brightont.

A jóakarató Briggs kisasszony az utolsó mondatot a legnagyobb meglepődéssel írta le.

– Megrohanni engem első nap, hogy Bute-né elutazott – zsörtölődött az öreg hölgy –, ez igazán illetlenség. Briggs kisasszony, drágám, írjon Bute Crawleynénak is, és mondja meg, hogy nem kell visszajönnie. Nem... nem kell... ne is jöjjön... nem leszek rabszolga a saját házámban. Nem tűröm, hogy halálra éheztesse, és mérgekkel tömjenek. Mindnyájan meg akarok ölni... mindnyájan... mindnyájan... – és ezzel a magányos, öreg nő hisztérikus zokogásba tört ki.

Közel volt már az utolsó jelenete annak a gyászos komédiának, amelyet a Hiúság Vásárában játszott: a tarka lampionok egymás után hunytak ki, és a sötét függöny már készen állott arra, hogy legördüljön.

Az utolsó mondat, amely Crawley kisasszony londoni ügyvédjéhez utasította Rawdont, és amelyet Briggs kisasszony olyan jólelkűen írt le, némileg megvigasztalta a dragonyost és feleségét legelső, keserű csalódásukért, amikor azt olvasták, hogy Crawley kisasszony visszautasítja a kibékülést. És ez a mondat el is érte azt a célt, amelyért az öreg hölgy leíratta, Rawdon most már sürgősen Londonba akart menni.

Jos veszteségéből és George Osborne bankjegyeiből kifizette szállodai számláját. A fogadás valószínűleg máig sem tudja, milyen kétes volt ez a követelése. Mert mint ahogy a tábornok ütközet előtt az utóvédhez küldi a poggyászt – Rebecca bölcsen becsomagolta minden értékesebb holmijukat, és elküldte George inasával, aki ura bőröndjeivel a postakocsin utazott Londonba. Rawdon és felesége másnap, ugyanazzal a postakocsival követte.

– Szerettem volna még egyszer látni az öreg hölgyet, mielőtt elindulunk – mondta Rawdon. – Annyira elgyöttrődött és megváltozott, hogy bizonyos vagyok benne, nem húzhatja már sokáig. Kíváncsi vagyok, mekkora csekket találok Waxynél? Kétszázat... nem lehet kevesebb kétszáznál, ugye, Becky?

A middlesex-i seriff hadsegédeinek ismételt látogatásai következtében Rawdon és felesége nem tért vissza a bromptoni lakásba, hanem egy fogadóba szállt. Másnap korán reggel Rebeccának alkalma volt meglátni ezeket a végrehajtó-segédeket, amikor útban az öreg Sedleyné fulhami háza felé érintette azt a külvárost, mert meg akarta látogatni az ő kedves Emíliáját és brightoni barátait. De azok már mind elindultak Chathambe, onnan Harwichba, hogy onnan az ezreddel együtt behajózzanak Belgium felé. A kedves, öreg Sedleyné nagyon levert és magányos volt, s könnyezett. E látogatásból visszatérve, Rebecca már otthon találta a szállodában férjét, aki járt már a Gray's Innen, és megtudta sorsát. Dühöngve jött vissza.

– Szavamra mondom, Becky – mondta –, csak húsz fontot adott!

Jó tréfa volt, még ha ők voltak is az áldozatai, és Becky nevétsébe tört ki Rawdon kudarcán.

HUSZONHATODIK FEJEZET

London és Chatham között

Brightcnból George barátunk, mint ahogy ez egy rangjabeli, divatos, négylovas hintón utazó, előkelő emberhez illik, teljes diszben a Cavendish Square egy előkelő szállodája elé hajtatott, ahol ragyogó szobák, ezüsttől csillogó, nagyszerűen megterített asztal és fél tucat fekete ruhás, szóltan pincér fogadta a fiatal úriembert és feleségét. George hercegi módon meghívta Jost és Dobbint, Emilia pedig rendkívül félénken és szerényen életében először ült asztalfőn, annál az asztalnál, melyet George az ő saját asztaluknak nevezett.

George leszólt a bort, és királyi módon gorombáskodott a pincérekkel, Jos viszont rendkívüli meglepéssel szűrölte a teknősbéka-levest. Dobbin találta ki neki, mert a háziasszony, aki elé a levesestálat helyezték, annyira nem ismerte a tartalmát, hogy Sedley úrnak csak levest tett a tányérjára, és nem adott neki sem a sárga, sem a zöldes kocsonyából.

A ragyogó vendéglátás, a fényűző környezet aggasztotta Dobbin urat, aki ebéd után, amikor Jos már elaludt nagy karos-székében, elő is adta kifogásait. De hiába szólalt fel a hatalmas teknősbéka és az érsekhez illő pezsgő ellen.

– Hozzászoktam, hogy úgy utazzam, mint egy úriember – mondta George –, és az istenit neki, a feleségem is úgy utazzék, mint egy úrinő. Amíg van egy fityingem, ő ne lásson hiányt semmiben – mondta a nagylelkű fiatalember, és nagyon meg volt elégedve önmagával, amiért ilyen fennkölt szellemű. Dobbin aztán nem is próbálta meggyőzni arról, hogy Emilia boldogsága nem a teknősbéka-levestől függ.

Ebéd után Emilia félénken kifejezte azt a kívánságát, hogy elmenne Fulhambe meglátogatni édesanyját. George némi mor-

gás után megadta erre az engedélyt. Emilia feltípegett óriási hálószobájába, amelynek közepén ott állt az óriás, ravatszerű ágy – „Sándor cár testvére aludt ebben, amikor a szövetséges császárok voltak itt minálunk” –, gyorsan és vidáman felvette kis kalapját és sálját. Amikor visszatért az ebédlőbe, George még mindig vörös bort ivott, és nem adta semmi jelét annak, hogy elöhajt mozdulni. – Nem jössz velem, drágám? – kérdezte Emilia. Nem, a „drágámnak” ma este „dolga” van. Az inas majd hoz egy kocsit, és elkíséri őt. Amikor a kocsi a szálloda kapuja elé érkezett, Emilia kissé csalódottan hajolt meg George felé, egyszer-kétszer hiába nézett az arcába, aztán szomorúan ment le a lépcsőn, nyomában Dobbin kapitánnyal, aki fölsegítette a kocsira, és még utánanézett, amint továbbrobogott. Maga az inas is szégyellte a szállodai szolgák előtt megadni a címet a bérkocsisnak, és azt mondta, hogy majd útközben irányítja.

Dobbin gyalog ment vissza régi szállására, a Slaughters-fogadóba, és valószínűleg arra gondolt, hogy milyen jó volna Osborne-néval abban a bérkocsiban ülni. George-nak nyilván egészen más volt az ízlése, mert amikor már elég bort megivott, félárú jeggyel elment a színházba, hogy megnézzze Keant Shylock szerepében. Osborne kapitány nagy barátja volt a színháznak, ő maga is kitűnően játszott vígjátéki szerepeket több helyőrségi műkedvelő előadáson. Jos sokáig aludt még, besötétedés után is, és arra riadt föl, hogy szolgája némi lármával szedi le az asztalról a poharakat és az üvegeket. Erre aztán megint igénybe vették a bérkocsiállomást, hogy kövér hősünk a lakására és az ágyába juthasson.

Bizonyosak lehetnek benne, hogy Sedleyné, amikor a kocsi megállt a kis kerti kapu előtt, s ő kiszaladt elébe, hogy a síró, remegő fiatalasszonyt fogadja – minden anyai mohóságával és szeretetével ölelte keblére a lányát. Az ingujjban gereblyező öreg Clapp úr riadtan szaladt be a házba, hogy felvegye kabátját. Az ír szolgáló kirohant a konyhából, és „Isten hozta”-t mosolygott. Emilia alig bírt saját lábán bemenni a köves, kerti úton és a lépcsőn át a nappali szobába.

Hogyan nyíltak meg a zsilipek, hogyan sírt anya és lánya, amikor e szentélyben megölelte egymást, azt könnyen elképzel-

heti minden olvasó, akiben csak a legkisebb érzélem is lakozik. Mikor is nem sírnak a hölgyek? Van-e olyan öröm, bánat vagy egyéb ügy az életükben? Olyan esemény után pedig, mint az esküvő, anya és lánya igazán szabadjára engedheti azt az érzelmet, amely nemcsak gyöngéd, de felüdítő is. Láttam már házasságok kapcsán összecsókolózni és őszintén együtt sírni olyan nőket, akik egyébként gyűlölik egymást. Hát ha még szeretik egymást! A jó anyák másodszor mennek férjhez lányuk esküvőjén, ami pedig a következményeket illeti, ki ne tudná, milyen fokozottan anyák a nagyanyák? Gyakori eset, hogy egy nő, ameddig nem nagyanya, nem is tudja igazán, mi az, anyának lenni.

Hagyjuk hát Emiliát és édesanyját szipákolni, könnyezni, nevetni és sírni a homályos nappaliban. Így tett az öreg Sedley úr is. Ő még nem sejtette, ki ül abban a kocsiban, amely a ház elé gördült. Nem szaladt ki a lánya elé, de azért nagyon melegen megcsókolta, amikor Emilia bejött hozzá a szobájába – ahol, mint rendesen, most is irataival, kötegeivel és számlakivonataival foglalkozott –, és miután kis ideig együtt üldögélt az anyával és a lányával, nagyon bölcsen átengedte nekik a kis szobát.

George inasa fölényesen nézett le Clapp úrra, aki megint ingujjban öntözte rózsáit. De nagy leereszkedéssel vette le kalapját Sedley úr előtt, aki veje felől érdeklődött, meg Jos kocsija felől, s hogy vajon az ő lovaival voltak-e Brightonban, aztán arról a pokoli árulóról, Bonapartéról, és a háborúról, míg aztán bejött az ír szolgáló egy tálcával és egy üveg borral, amelyből az öregúr mindenáron maga akart tölteni az inasnak. Egy fél guinea-t is adott neki, amelyet a szolga félig csodálkozva, félig megvetően vágott zsebre.

– Ura és úrnője egészségére, Trotter – mondta Sedley úr. – Ez pedig a magáé, hogy ha hazaér, a saját egészségére is igyék, Trotter.

Még csak kilenc napja múlt annak, hogy Emilia elhagyta ezt a kis házat és otthont, és mégis, milyen messzinek látszott az a nap, amikor búcsút mondott neki! Micsoda szakadék keletkezett közte és elmúlt élete között! Mintha egészen más lény vált volna belőle, úgy tudott visszanézni mostani helyzetéből arra a szerelmében elmerülő fiatal lányra, akinek csak egyvalaki

számára van szeme, s aki a szülői szeretetet, ha nem is hálátlanul, de legalábbis közönyösen, mint egy neki kijáró jogos adót fogadja, hiszen szívét és gondolatát egyetlen vágy beteljesülése foglalja el. Azoknak a nemrég elmúlt és mégis oly távoli napoknak a szemlélete szégyennel töltötte be őt, kedves szüleinek látása enyhe lelkiismeret-furdalást okozott neki. Elnyerte a díjat, az élet mennyországát, és a győztes mégis kétkedik, és kielégületlen? A regényíró, mihelyt hőse és hősnője belép a házasságba, többnyire leereszti a függőnyt, mintha csak a dráma befejeződnék, az élet kételyei és küzdelmei véget érnének, mintha a házasság országában minden zöldellő és örömteljes volna, s a férjnek és feleségnek egyéb dolga sem akadna, mint kart karba öltve szelíden ballagni lefelé, az öregkor felé, boldog és tökéletes beteljesedésben. De a mi kis Emiliánk éppen most ért az új ország határára, s máris aggódalmasan tekintett visszafelé, azokra a szomorú baráti alakokra, akik istenhozzádot intenek neki a folyón túlról, a távoli másik partról.

A fiatalasszony látogatásának tiszteletére anyja szükségesnek tartotta, hogy tudom is én, miféle ünnepélyes vendégséget készítsen elő, s a beszélgetés első kiáradása után egy időre magára hagyta George Osborne-nét, s a ház alsóbb szintjeibe merülve bevonult a konyha melletti kamrába, melyet Clapp úr és Clappné foglalt el Flanagan kisasszonnyal, az ír szolgálóval együtt, aki esténként, mikor már elmosogatta az edényt, és hajából kivette a bodorító csigákat, szintén hozzájuk csatlakozott – s megtette az előkészületeket egy egészen különleges uzsonna elkészítésére. Minden embernek más a módja arra, hogy szeretetét kifejezze, s Sedleynének úgy tetszett, hogy egy kis teasütemény és a kristálytálcára rakott narancsdzsem különösen kellemes frissítő lesz Emmy számára, mostani érdekes helyzetében.

Amíg odalent ezek az ingyencségek elkészültek, Emília ott hagyta a fogadószobát, felment a lépcsőn, s maga is alig tudta, hogyan, hirtelen abban a kis szobában találta magát, amelyben házassága előtt lakott, ugyanabban a karosszékekben, melyben annyi keserű órát töltött. Úgy dőlt karjai közé, mintha régi barátjával találkozott volna, s így gondolt vissza az elmúlt hétre s azon túl egész életére. Máris szomorúan és bizonytalanul viszanézni, mindig csak vágyakozni valami után, amit ha elért,

inkább kételyt és bánatot hozott magával, mint örömet: ez volt a mi szegény kis Emiliánknak, a Hiúság Vására tülekedő tömegeiben útját vesztett ártatlan vándornak a sorsa.

Itt ült, és vágyakozva idézte maga elé George-nak azt a képét, amely előtt lánykorában térdre borult. Bevallotta-e magának, mennyire különbözik a valódi férfi attól a büszke, fiatal hőstől, akit ő imádott? Sok, sok év kell hozzá – és a férfinak igazán nagyon rossznak kell lennie ahhoz, amíg a női büszkeség és hiúság megengedi, hogy ilyen vallomást tegyen. Aztán felvillant előtte Rebecca csillogó zöld szeme és baljóslatú mosolya, s rémülettel töltötte el. És így ült egy ideig, elmerülve szokásos, önző tünődésébe, abban a kedvetlen, mélabús helyzetben, amelyben a derék szolgáló találta őt aznap, amikor felhozta neki George házassági ajánlatát felújító levelét.

Ránézett a kis fehér ágyra, amely néhány nappal ezelőtt még az övé volt, arra gondolt, hogy szívesen aludna benne ma éjszaka, s szívesebben ébredne fel reggel, mint régen, arra, hogy anyja mosolyog rá. Aztán rettegve gondolt arra a nagy, ravatal-szerű damaszt díszágyra a hatalmas, elhanyagolt, ünnepélyes hálósobában, amely a Cavendish Square-en vár rá a nagy szállodában. Drága, fehér kis ágy! Hány hosszú éjszakát töltött el zokogva a párnáin! Hányszor esett kétségbe, és remélte, hogy meghal ezen az ágyon! És nem beteljesült-e most minden vágya, s nem lett-e az övé örökre szerelme, aki miatt kétségbeesett? Ó, a kedves, jó anya! Milyen türelmesen és gyengéden ült az ágya mellett! Emilia felkelt, és térdre borult az ágy mellett, s félénk és megsebzett, de gyöngéd és szerető lelke ott keresett vigasztalást, ahova, be kell vallanom, a mi kislányunk ritkán tekintett eddig. Idáig a szerelem volt egyetlen hitvallása, most a szomorú, vérző, csalódott szív érezni kezdte egy másféle vigasz hiányát.

Van-e rá jogunk, hogy elismételjük vagy kihallgassuk imáit? Titkok ezek, felebarátom, és kívül esnek a Hiúság Vásáran, amelyben a mi történetünk mozog.

De azt elmondhatjuk, hogy amikor végül teázni hívták, a mi ifjú hölgyünk jóval vidámabban jött le a lépcsőn, hogy nem volt csüggedt, nem siratta sorsát, nem gondolt George hidegségére, sem Rebecca szemére, mint utóbbi időben oly gyakran. Lejött a

lépcsőn, megcsókolta apját és anyját, elbeszélgetett az öregúrral, s ezzel olyan vidámmá tette őt, amilyen régóta nem volt. Leült a zongora mellé, melyet Dobbin vett neki, és újra elénekelt apjának valamennyi kedvenc régi dalát. Kijelentette, hogy a tea kitűnő, dicsérte azt a finom ízlést, amellyel a dzsemet a kis tálakon elrendezték. S miután elhatározta, hogy mindenkit boldoggá tesz, ő maga is az lett, és nyugodtan elaludt a nagy, ravatal-szerű diszágyon, és csak akkor ébredt fel mosolyogva, mikor George megjött a színházból.

Másnap George-nak sokkal fontosabb „dolga” akadt annál, mint hogy megnézze Keant Shylock szerepében. Amint megérkezett Londonba, rögtön írt apja ügyvédjének, és tudatta vele nagyúri beleegyezését, hogy másnap találkozzanak. Szállodaszámlája, biliárd- és kártyaveszteségei Crawley kapitánnyal szemben jóformán kiürítették a fiatalember erszényét, melyet meg kellett tölteni, mielőtt útnak indul, és nem volt más forrása, mint az a kétezer font, melynek kifizetésére az ügyvéd megbízást kapott. Lelke mélyén szilárdul hitt abban, hogy apja nemsokára megbocsát neki. Hogyan is lehetne bármilyen apa engesztelhetetlen hosszú ideig olyan mintafiúval szemben, mint ő? Ha múltja és személyes élményei nem lágyítják meg apját, George elhatározta, hogy olyan fényesen kitünteti magát a következő hadjáratban, hogy az öregúrnak engednie kell. És ha nem? Eh, előtte áll a világ! Megfordulhat a szerencséje a kártyán, és aztán a kétezer font is ad némi módot a költekezésre.

Így hát Emiliát megint csak kocsiba ültette, és elküldte édesanyjához azzal a szigorú utasítással, hogy bármennyibe kerül is, a két hölgy vásároljon be mindent, ami olyan előkelő hölgynek kell, amilyen George Osborne-né, ha külföldi útra indul. Csak egy napjuk volt a bevásárlásra, s így elképzelhetik, hogy feladatuk teljesen lefoglalta őket. Sedleyné megint kocsiban ült, divatárustól fehérneműkészítőhöz hajtott, alázatos segédek és udvarias kereskedők kísérték vissza kocsijához, s a család szerencsétlensége óta első ízben volt igazán boldog. És Emilia asszony sem emelkedett felül a bevásárlás, alkudozás, a szép holmi kiválasztásának és megvásárlásának örömén. De hát adna-e férfi, akár a legfilozófusabb természetű is, két pennyt olyan nőért, aki nem leli ilyesmiben gyönyörűségét? Nekilendült tehát, engedelmes-

kedve férje parancsának, s összevásárolt egy sereg női holmit, miközben jó izlésről és előkelő hozzáértésről tett tanúságot, mint a kereskedők mondogatták.

A kilátásban levő háborútól pedig nem nagyon riadt meg Osborne-né: Bonapartét jóformán harc nélkül fogják össze-zúzni. Naponta teli hajók vitték az előkelő urakat és hölgyeket Brüsszelbe és Gandba. Az emberek nem is annyira háborúba indultak, mint divatos utazásra. Az újságok nevettek a nyomorult parvenün, és gúnyolódtak a szélhámoson. Egy ilyen korzikai bandita akar szembeszállni Európa hadseregeivel és a halhatatlan Wellington lángelméjével! Emília a végsőkéig megvetette, mert mondanunk sem kell, hogy ez a szelíd és finom lény az őt körülvevő emberek véleményét osztotta, hiszen az ilyen hűséges teremtés sokkal szerényebb annál, semhogy saját maga gondolkozék. Szóval ő és az anyja reggeltől estig nagy bevásárlást folytatott, és nagyon elevenen és tekintélyesen történt Emília első megjelenése London előkelő világában.

Közben George félrevágott kalappal, feszes könyökkel, hetvenkedő, harcias arccal ment el Bedford Row-ra, s lépett be az ügyvéd irodájába, mintha ő volna az ura valamennyi sápadt hivatalnoknak, aki ott körmöl. Büszkén és fölényesen parancsot adott valamelyiküknek, jelentse be Higgs úrnak Osborne kapitányt, mintha az ügyvédjelölt, akinek háromszor annyi esze, ötvenszer annyi pénze és ezerszer annyi tapasztalata van, mint neki, nyomorult rabszolga volna, akinek azonnal abba kell hagynia minden dolgát, hogy a kapitány rendelkezésére álljon. Nem vette észre, milyen megvető mosoly járt végig a termen, az irodavezetőtől az ügyvédjelöltekig, az ügyvédjelöltektől a kopott irtokokig és sápadt arcú, kinőtt ruhájú kifutókig, amint ott ült csizmáját verve sétapálcájával, és arra gondolt, hogy micsoda nyomorúságos, szegény ördögök ezek itt körülötte. Ezek a nyomorúságos, szegény ördögök azonban ismerték az ő ügyét. Az ő ügyéről beszéltek a többi hivatalnokokkal esténként a pint sörük mellett a kocsmában. Azt csak az Isten tudja, hogy mi mindent nem tudnak a londoni ügyvédek és ügyvédjelöltek. Semmi sem maradhat rejtve előttük, és titokban ők kormányozzák városunkat.

George, amikor Higgs úr szobájába lépett, talán azt remélte,

hogy ennek az úriembernek az a megbízatása, hogy átadjon neki valamilyen alkudozó vagy békülő üzenetet az apjától; talán gögös és hideg viselkedésének csak eltökéltségét kellett volna jelezni – de bárhogyan is, büszkeségét az ügyvéd rideg közönyösséggel viszonzotta, s ez értelmetlenné tett minden kérdést. Amikor a kapitány belépett, az ügyvéd úgy tett, mintha írna.

– Foglaljon helyet, uram – így szólt –, egy perc múlva elintézem az ön kis ügyét. Poe úr, kérem, hozza be a nyugtákat – s ezzel újra nekilátott az írásnak.

Poe behozta az iratokat, főnöke kiszámította a kétezer font névértékű részvény napi árfolyamát, s megkérdezte Osborne kapitányt, csekkben óhajtja-e az összeget, vagy pedig utasítja-e bankárját, hogy ugyanezért az összegért értékpapírt vásároljon.

– Néhai Osborne-né végrendeletének egyik végrehajtója ugyan elutazott Londonból – mondta közömbösen –, de ügyfelem előzékenységből hajlandó teljesíteni az ön kívánságát, hogy az ügyet a lehető legsürgősebben lebonyolítsuk.

– Csekket adjon, uram – mondta a kapitány nagyon barátság-talanul. – Fenébe a shillingekkel és a félpennyekkel, uram – tette hozzá, amikor az ügyvéd kiírta a csekk összegét, s azzal hízelgett magának, hogy ezzel a nagylelkű gesztussal rápirított az öreg emberre, aztán zsebében a csekkel, kicsörtetett az irodából.

– Két éven belül börtönben ül a fickó – mondta Higgs úr Poe úrnak.

– Nem gondolja, uram, hogy Osborne meglágyul?

– Hát a köszobor meglágyul-e? – felelte Higgs úr.

– Az biztos, hogy elég gyorsan csinálja – mondta a hivatalnok. – Csak egy hete házasság, és tegnap előadás után láttam, hogy ő és néhány tiszt a kocsijához kísérték Highflyer asszonyt.

Aztán más üggyre tértek rá, és George Osborne úr nem szerepelt többé ezen érdemes úriemberek emlékezetében. A csekk Hulker és Bullock barátaink Lombard Street-i bankjába szolgált, és George abban a tudatban, hogy még mindig üzleti ügyeit intézi, el is ment oda, és meg is kapta a pénzét. Frederick Bullock úr véletlenül szintén bent tartózkodott az irodában, sárga arca a főkönyv fölé hajolt, amely előtt egy alázatos írnok ült. Sárga arca azonban még halálszínűbbre vált, mikor meglátta a kapitányt, s erre büntudattal visszasuhant a belső szobába.

George sokkal mohóbban nézegette a bankjegyeket – mert még életében sem látott ekkora összeget –, mintsem észrevette volna húga hullaszínű udvarlójának ábrázatát vagy menekülését.

Fred Bullock elmondta az öreg Osborne-nak, hogyan viselkedett a fia.

– Pimasz képpel jött be – mesélte Frederick. – Felvett mindent az utolsó fillérig. Meddig tart néhány száz font az ilyen fickónál?

Osborne nagyot káromkodott, és esküdözött, hogy csöppet sem bánja, mikor és hogyan fogy ki a pénz. Fred mostanában naponta a Russell Square-en ebédelt. George azonban mindent egybevetve nagyon meg volt elégedve aznapi üzleti tevékenységével. Egész poggyásza és felszerelése készenlétben, becsomagolva állt, s Emília bevásárlásait csekkel és egy lord eleganciájával fizette ki.

melyben Emília bevonul ezredéhez

Amikor Jos szép hintója a chathami fogadó belső kapuja elé hajtott, az első arc, amelyet Emília felismert, Dobbin kapitány barátságos ábrázata volt. Dobbin már egy órája fel-alá járkált az utcán, barátait várta. Köpenyén kagylószerű gombokkal, karmazsinszínű övével és kardjával nagyon katonás volt a külseje. Jos büszke volt rá, hogy ilyen ismeretsséggel dicsekedhetik, s a poca-kos civil olyan nyájassággal üdvözölte a kapitányt, mely lényegesen különbözött attól a fogadtatástól, amivel Jos Brightonban és a Bond Streeten köszöntötte barátját.

Stubble zászlós is ott volt a kapitánnyal, s amint a fogat közeledett a fogadóhoz, így kiáltott fel: – Szavamra mondom, nagyon csinos lány – így hát teljes mértékben helyeselte Osborne választását. És csakugyan, Emília menyegzői köpenyében, rózsaszín szalagjaival, a gyors hajtástól és a szabad levegőtől kipírult arcával olyan szép és üde volt, hogy mindenképpen igazolta a zászlós bókját. Dobbin mindenesetre méltányolta Stubble megjegyzését. Miután Dobbin előrelépett, és kisegítette a hölgyet a kocsiból, Stubble láthatta, milyen szép kis kéz nyúlik ki, és milyen édes, szép kis láb szökken le a hágcSORÓL. Mélységesen elpirult, és igyekezett a lehető legszebben meghajolni, mire Emília, meglátva a zászlós sapkáján a . . .-ik ezred számát, piruló mosollyal és bókkal válaszolt. S ezzel aztán elintézte a fiatal zászlóst. Ettől a naptól kezdve Dobbin nagyon kedvesen bánt Stubble úrral, s bátorította őt, hogy sétáikon és szállásaikon nyugodtan beszélhet Emíliáról. De különben is a . . .-ik ezred derék, fiatal tisztjei között divattá vált Osborne-nét csodálni és imádni. Egyszerű, keresetlen viselkedése, szerény kedvessége megnyerte romlatlan szívüket. Ennyi egyszerűséget és édességet nem is lehet egy-

szerre nyomtatásban közreadni. De hát ki ne fedezte volna még fel ezeket a tulajdonságokat nőkben, s ki ne vett volna észre bennük mindenféle erőnyeket, még ha nem is mondtak egyebet, csak hogy a következő négyest már másnak ígérték, vagy hogy valóban nagyon meleg van? George, aki mindig is az ezred büszkesége volt, hatalmasat nőtt a tisztikar ifjainak szemében, amiért ilyen bátor volt, és hozomány nélkül nősült, s ilyen szép, kedves élettársat választott.

A szálloda fogadószobájában Emilia meglepetésére egy Osborne kapitány feleségének címzett levelet talált. Háromszög alakú, rózsaszínű papír volt, a pecsét rajta egy galamb olajággal, a pecsétviasz világoskék színű, a címzés nagybetűs, határozatlan, női kézírás.

– Peggy O'Dowd ákombákomjai – mondta nevetve George. – Megismerem a pecsétjéről. – És valóban O'Dowd őrnagyné levele volt, amelyben megkérte Osborne-nét, részesítse őt abban az örömben, hogy megjelenik aznap este egy kis baráti összejövetelen.

– El kell menned – mondta George. – Nála megismerkedel az ezreddel, O'Dowd vezényli az ezredet, O'Dowdot pedig Peggy vezényli.

De csak néhány percre élvezhették O'Dowdné levelét, mert ekkor kitárult az ajtó, s belépett a szobába egy lovaglórúhás, kövér, vidám hölgy, nyomában néhány tiszttel.

– Nohát, nem tudtam a teáig várni. George, kedves fiam, mutasson be felesége őnagyságának. Asszonyom, örülök, hogy megismerhetem, és hogy bemutatathatom férjemet, O'Dowd őrnagyot – ezzel a lovaglórúhás, vidám hölgy melegen megragadta Emilia kezét, s Emilia rögtön felismerte, hogy az az asszony áll előtte, akiről a férje annyi nevetséges történetet mesélt. – Biztosan sokat hallott rólam a férjétől – mondta élénken a hölgy.

– Gyakran hallhatott róla – visszhangozta férje, az őrnagy.

Emilia mosolyogva mondta, hogy igen, hallott már.

– És ugye, kevés jót mondott rólam – mondta O'Dowdné, hozzátéve: – George ördögi gazfickó.

– Azt én is bizonyíthatom – mondta az őrnagy, s igyekezett cinkosan hunyorítani, mire George nevetett. O'Dowdné az őrnagy

nagy felé legyintett lovaglőostorával, és csendre intette, azután megint csak azt követelte, hogy szabályszerűen mutassák be Osborne kapitány feleségének.

- Drágám - mondta George nagy méltósággal -, ez az én nagyon jó, nagyon kedves, nagyon kiváló barátnőm, Aurélia Margareta, másképpen Peggy.

- Szavamra mondom, igaza van - szólt közbe az őrnagy.

- Másképpen Peggy Michael O'Dowd, ezredünk őrnagyának felesége őnagysága, Fitzjurd Ber'sford de Burgo Malony of Glenmalony lánya, Kildare grófság.

- Dublin, Muryan Square - tette hozzá a hölgy nyugodt fölényvel.

- Muryan Square, úgy van - suttogta az őrnagy.

- Ott udvaroltál nekem, kedves őrnagyom - mondta a hölgy, s az őrnagy egyetértett ezzel, mint bármely más kijelentéssel is, ami általában a társaságban elhangzott.

O'Dowd őrnagy, aki a világ minden részében szolgálta már uralkodóját, s minden előléptetését és rangját legalább egyenértékű merészséggel és hőstettel fizette meg, a legszerényebb, legcsöndesebb, legfélélnkebb kis ember volt, és úgy engedelmeskedett feleségének, mintha az inasa volna. A kantinban csöndesen ült, és sokat ivott. Ha megtelt szesszel, csöndben hazatért. Ha megszólalt, mindenkivel egyetértett minden lehetséges kérdésben, és tökéletes nyugalommal, jókedvűen élte le életét. India legforróbb napja sem hevítette fel vérmérsékletét, s a mocsárláz sem rendítette meg. Éppolyan közönyösen ment az üteghöz, mint az ebédlőasztalhoz; ugyanazzal a kedvvel és étvágygal ebédelt lóhúst, mint teknősbéka-levest, s volt egy öreg édesanyja, O'Dowdné, O'Dowdstownban, akivel szemben soha nem volt engedetlen, kivéve, amikor megszökött hazulról, hogy katonának álljon be, és amikor ragaszkodott hozzá, hogy elvegye azt az utálatos Peggy Malonyt.

Peggynek tíz testvére volt, közöttük négy lány, mindnyájan a nemes Glenmalony családból származtak. Férje az unokabátyja volt, de anyai ágról, s így nem volt meg az a felbecsülhetetlen előnye, hogy vérrokona lehetett volna a Malonyknak, akiket Peggy a világ leghíresebb családjának tartott. Miután Malony kisasszony kilenc idényt töltött Dublinban, kettőt pedig

Bathban és Cheltenhamben, s még mindig nem talált élettársat, harminchárom éves korában megparancsolta unokabátyjának, Micknek, hogy vegye őt feleségül. A derék fiú engedelmeskedett, és elvitte magával Nyugat-Indiába, hogy a főhelyen üljön a hölgyek között a . . .-ik ezredben, amelyhez éppen akkor helyezték át.

O'Dowdné még félórát sem töltött Emilia – vagy bárki más – társaságában, s a szeretetre méltó hölgy már elmondta egész származását és családfáját új barátnőjének.

– Az volt a szándékom, édesem – mondta jólelkűen –, hogy George az én sógorom legyen, mert Glorvina húgom kitűnően illett volna hozzá. De ami elmúlt, az elmúlt, magát vette el, és elhatároztam, hogy húgomma fogadom magát, s úgy nézek magára, s úgy szeretem, mintha a családomhoz tartozna. Szavamra mondom, olyan csinos, jóságos arca van, és olyan kedves a modora, hogy máris biztos vagyok benne, hogy megférünk majd egymással, és maga is beleillik a családukba.

– Meghíszem azt, hogy beleillik – mondta O'Dowd helyeslő arccal, s Emilia nem kis mértékben mulatott és örült azon, hogy hirtelen ilyen kiterjedt családba vezetik be.

– Mi itt mind jó cimborák vagyunk – folytatta az őrnagy felesége. – Nincs még egy ezred az egész hadseregben, ahol ilyen egyetértő társaságot és ilyen kellemes tisztí étkezdet találna. Nálunk nincs veszekedés, fondorkodás, áskálódás, pletykálkodás. Mi mindnyájan szeretjük egymást.

– Különösen Magenisné – mondta George nevetve.

– Magenis kapitány felesége és én már kibékültünk, pedig úgy bánt velem, hogy a bánat megőszíthetne, és sirba vihetne.

– Pedig olyan szép fekete hajad van, Peggy drágám! – kiáltott fel az őrnagy.

– Fogd be a szád, Mick, te mafla. Ezek a férjek mindig utunkban vannak, Osborne-né drágám. Ami pedig az én Mickemet illeti, gyakran mondom, hogy nem is szabadna máskor kinyitnia a száját, csak amikor vezényel, vagy ételt-italt dug bele. Majd ha magunkra maradunk, elmondok magának mindent az ezredről, és megmondom, mire kell vigyáznia. Mutassa be a bátyját, látom, szép, erős ember, és az unokabátyámra emlékeztet, Dan Malonyra, Malony of Ballymalonyra, édesem, tudja, aki Ophelia

Scullyt vette el, Oysthertownból, Lord Poldoody unokatestvérét. Sedley úr, örülök, hogy megismerhetem. Remélem, a tiszti étkezdében ebédel? Ne feledkezz meg arról az átkozott doktorról, Mick, és akárhogyan is fordul, maradj józan az én mai estélyemre.

– A százötvenesek adnak a tiszteletünkre búcsúebédet, édesem – szólt közbe az őrnagy –, de könnyen szerezhetünk meghívót Sedley úrnak is.

– Fusson csak át, Simple... kedves Emiliám, el is felejtettem magának bemutatni Simple zászlóst a mi ezredünkől. Fusson csak át Tavish ezredeshez, mondja meg, hogy O'Dowd őrnagyné üdvözlí, és hogy Osborne kapitány elhozta a sógorát, és elviszi magával a százötvenesek tiszti étkezdéjébe, pont ötkor... maga meg én, drágám, majd itt harapunk valamit, ha úgy tetszik.

O'Dowdné még be sem fejezte mondatát, s a fiatal zászlós máris rohant le a lépcsőn megbízatásával.

– Engedelmség a hadsereg lelke. Mi elmegyünk, ahová a kötelesség szólít, te meg, Emmy, majd O'Dowdnéval maradsz, aki mindenről felvilágosít – mondta Osborne kapitány, s a két úriember közrefogta az őrnagyot, a feje fölött egymásra mosolyogtak, és mindhárman elindultak kifelé.

Most, hogy teljesen lefoglalhatta új barátnőjét, a heves O'Dowdné hozzáfogott, hogy olyan mennyiségű híranyaggal szolgáljon, amelyet egyetlen szegény kis nő emlékezete sem tudott volna igazán magába fogadni. Ezer apró részletet mondott el Emiliának arról a nagyszámú családról, amelynek a megdöbent fiatal hölgy hirtelen tagjává vált.

– Heavytopné, az ezredes felesége, Jamaicában halt meg sárgalázban, meg azért is, mert a szíve meghasadt, mivel az a rémes öreg ezredes, akinek a feje olyan kopasz, mint egy ágyúgolyó, egy félvér lányra meresztette a szemét. Magenisé, igaz, teljesen tanulatlan, de azért jó asszony, csakhogy ördögi a nyelve, és whist-játékban még a tulajdon édesanyját is becsapná. Kirk kapitánynénak muszáj égre fordítania azt a kidülledt rákszemét, amint egy jó kis játék terve felmerül, pedig az apám, akinél jámborabb ember még sohasem járt templomba, és Dan Malony bátyám meg unokatestvérünk, a püspök, egész életükben minden este leültek whistezni. De ezúttal ezek a hölgyek nem jönnek

el az ezreddel – tette hozzá O'Dowdné. – Fanny Magenis az anyjánál marad, aki valószínűleg szénnel vagy krumplival kereskedik Islingtonban, London mellett, holott mindig az apja hajóival hencegett eddig, és valahány hajót láttunk a folyón, mind-egyikre azzal mutatott rá, hogy az is az apjáé. Kirkné a gyerekeivel itt marad a Bethesda Place-en, hogy közel legyen kedvenc papjához, Ramshorn doktorhoz. Bunnyné áldott állapotban van, szavamra mondom, mindig áldott állapotban van, már hét gyerekkel ajándékozta meg a hadnagyot. És Posky zászlós felesége csak két hónappal maga előtt vonult be hozzánk, édesem, de már vagy egy tucatszor összeveszett Tom Poskyval. Maga is hallhatja a veszekedésüket végig a kaszárnán, azt mondják, már tányérokat is vágtak egymás fejéhez, és Tom schasem akarta megmondani, miért dagadt be a szeme, de most visszamegy a felesége az anyjához, akinek lányintézete van Richmondban, elég rosszul tette Poskyné, hogy megszökött onnan. Maga hol vizsgázott, édesem? Nálam nem kímélték a költséget, és Madame Flanahanhoz adtak, az Ilyssus Grove intézetbe, Booterstownban, Dublin mellett, és egy márkiné tanított bennünket az igazi, párizsi kiejtésre, egy nyugalmazott francia tábornok pedig tornára.

Ennek a nem nagyon összeillő családnak vált tagjává a csodálkozó Emília, és O'Dowdné lett a nénje. Teánál bemutatták nőrokonainak, akik úgy találták, hogy Emília nyugodt, jólelkű s nem túlságosan csinos, éppen ezért elég kellemes benyomást keltett bennük, egészen addig, amíg a százötvenesek tisztí étkezéjéből megérkeztek az urak is, akik annyira csodálták Emiliát, hogy persze újdonsült testvérei kezdtek benne hibákat találni.

– Remélem, Osborne már kitombolta magát – mondta Magenisné Bunnynének. – Ha megtért bűnöséből lesz a jó férj, akkor biztos, hogy jól járt George-dzsál – jegyezte meg O'Dowdné Poskynénak, aki már nem játszhatta tovább a legfiatalabb aszszony szerepét az ezredben, és ezért meglehetősen dühös volt a bitorlóra. Ami pedig Kirknét illeti, Ramshorn doktor tanítványa két-három hitéleti kérdést tett fel Emiliának, hogy lássa, vajon felébredt-e már, vallásos keresztény-e és így tovább, s minthogy Osborne-né egyszerű válaszaiból arra következtetett, hogy még

teljes sötétségben botladozik, három, képekkel diszitett filléres füzetet nyomott a kezébe, az *Üvöltő pusztaság*-ot, a *Wandsworthi mosónő*-t és *Az angol katona igazi szuronyá*-t, és mert még elalvás előtt föl akarta ébresztetni a lelkét, arra kérte Emíliát, hogy mindezeket még ma este olvassa el, lefekvés előtt.

De valamennyi férfi, mint jó cimborákhoz illik, összegyűlt bajtársuk csinos felesége körül, és katonás galantériával udvarolt neki. Emília szellemét hevítette, szemét megragyogtatta kis diadala. George büszke volt felesége népszerűségére, és tetszett neki a vidám és bájos, bár naiv és kissé félénk modor, amellyel az urak figyelmét fogadta, és bókjaikra válaszolt. Ő pedig az egyenruhájában... mennyivel szebb volt minden férfinál a szobában! Emília érezte, hogy az ura szeretettel figyeli őt, s kedveségétől elfogta a gyönyör. „Megkedveltetem magam a barátaival – tökélt el magában. – Mindnyájukat úgy fogom szeretni, mint őt. Igyekszem majd, hogy vidám és jókedvű legyek, és derüssé tegyem az otthonát.”

Az ezred tehát ujjongva fogadta tagjává. A kapitányok helyesleltek, a hadnagyok tapsoltak, a zászlósok lelkesedtek. Az öreg Cutler, az orvos, megkockáztatott egy-két tréfát, de ezek annyira mesterségbe vágtak, hogy nem szükséges őket ismételni; Cackle pedig, az edinburghi segédorvos, odáig ereszkedett le, hogy megvizsgálja Emília irodalmi ismereteit, és három legjobb francia idézetével tegye próbára. A fiatal Stubble sorra járta az urakat, és mindegyiknek odasúgta: – Ugye csinos nő? – és le sem vette róla a szemét, kivéve, amikor behozták a forralt bort.

Ami Dobbin kapitányt illeti, egy szót sem szólt Emíliához egész este. Hanem ő és Porter kapitány a százötvenesektől hazavitték a szállodába Jost, aki alaposan elázott, és nagy hatással adta elő tigrisvadász-történetét a tiszti étkezdében is, később pedig a *soirée*-n a turbános, paradicsommadaras O'Dowdnének. Miután az adószédőt rábízta inasára, Dobbin szivarozva ácsorgott a fogadó kapuja előtt. George közben gondosan betakarta sáljába feleségét, és miután sorra kezét fogtak a fiatal tisztekkel, akik a kijáratig kísérték őket, kocsijukba ültek, és elhajtattak O'Dowdnétől. Mikor Emília a kocsiból kiszállt, Dobbinak nyújtotta kis kezét, és mosolyogva szemére hányta, hogy észre sem vette egész este.

A kapitány folytatta a dohányzás kártékony mulatságát, még sokáig azután is, hogy a fogadó és az utca nyugovóra tért. Megfigyelte, hogyan alszik ki a világosság George nappali szobájának ablakában, s hogyan ragyog fel mellette a hálószobában. Már majdnem reggel volt, amikor szállására visszatért. Hallgatta a part mentén horgonyzó hajók sürgését, forgását, amelyeken már megkezdődött a berakodás: nemsokára indulnak lefelé a Temzén.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

melyben Emília behatol Németalföldre

Azokat a hajókat, amelyekben az ezredet tisztjeivel együtt átszállítják, őfelsége kormányja bocsátotta rendelkezésre külön erre az alkalomra, és két nappal az O'Dowdné lakásában rendezett estély után, a folyóban horgonyzó kelet-indiai hajók legénységének s a parti katonaságnak éljenzése, a zenekar *God save the King*-je, a tisztek kalaplengetése s a legénység elszánt hurrázása közben a hajók elindultak lefelé a folyón, és fedezet alatt Ostende felé vitorláztak. Közben a gavallér Jos hajlandó volt elkísérni hűgát és az őrnagynét, akinek bőröndjei és dobozai legnagyobb részét, bennük a hírhedt paradicsommadarat és a turbánt az ezred poggyászával vitték, úgyhogy két hösnőnk tehermentesen kocsizhatott Ramsgate-be, ahol bőven volt postahajó, és ezek egyikén gyorsan átkelhettek Ostendébe.

Jos életének ezután következő szakasza annyira telve volt eseménnyel, hogy még sok évig ellátta őt társalgási anyaggal, s még a tigrisvadász-történet is háttérbe szorult az izgalmasabb elbeszélések mögött, amelyeket a waterlooi nagy ütközetről tudott mesélni. Attól kezdve, amikor megegyeztek abban, hogy átkíséri hűgát a kontinensre, észrevették, hogy nem borotválta a bajuszát. Chathamben nagy buzgósággal jelent meg a katonai gyakorlatokon és díszszemléken. A legnagyobb figyelemmel hallgatta, hogyan társalognak tisztársai – mint a későbbi napokban néha nevezte őket –, és annyi katonai szakkifejezést tanult meg, amennyit csak tudott. E tanulmányaiban nagy segítségére volt a kitűnő O'Dowdné, és azon a napon, amikor végre beszálltak a *Gyönyörű Rózsa* nevű hajóra, amelynek rendeltetési helyükre kellett őket szállítani – paszományos köpenyben, fehér vászonnadrágban, aranyzsinoros sapkában jelent meg a fedél-

zeten. Minthogy a kocsiját is magával vitte, s a hajón bizalmasan mindenkivel közölte, hogy Wellington herceg hadseregéhez csatlakozik, az emberek nagy fontosságú személyiségnek, hadbiztos tábornoknak vagy legalábbis a kormány futárának tartották.

Nagyon szenvedett az átkeléstől, amely a hölgyeket is ágyba kényszerítette, de Emilia azonnal magához tért, amint Ostendében kikötöttek, mert meglátta az ezredét szállító hajókat, melyek szinte a *Gyönyörű Rózsá*-val egy időben futottak be a kikötőbe. Jos magába roskadva érkezett meg a fogadóba, míg Dobbin kapitány a hölgyeket kísérte, és abban fáradozott, hogy Jos kocsiját és poggyászát kiváltsa a hajóról és a vámházból, miután Jos úr inas nélkül maradt, tekintve, hogy Osborne legénye meg az ő elkényeztetett inasa összeesküdtek Chathamben, és kereken megtagadták, hogy átkeljenek a vizen. Ez az utolsó napon támadt hirtelen lázadás annyira megriasztotta ifjabb Sedley urat, hogy már-már le akart mondani az egész kirándulásról, de Dobbin kapitány, aki, mint Jos maga is beismerte, minden elképzelhető módon igyekezett segítségére lenni ebben az ügyben, megszidta és alaposan kinevette őt. Jos bajusza is kinőtt már, így hát végül is engedett a rábeszélésnek, és hajlandó volt behajózni. A jól nevelt, jól táplált és csak angolul beszélő londoni szolga helyébe Dobbin egy barna bőrű, belga inast szerzett Josnak, aki semmilyen nyelven nem beszélt, de sürgős-forgásával s azzal, hogy Sedley urat rendíthetetlenül mylordnak nevezte, hamar megnyerte ennek az úriembernek a kegyét. Azóta változtak az idők Ostendében is, az odajáró angolok közül kevés látszik lordnak, és nem is igen viselkedik úgy, mintha ősi arisztokráciánk tagja volna. Többnyire kopott a ruhájuk, rojtos az ingük, szeretik a biliárdot, a pálinkát, a szivart és a kiskocsmákat.

Általában azonban el lehet mondani, hogy Wellington herceg hadseregében minden angol megfizette azt, amit evett. Ennek a ténynek az emléke kétségtelenül méltó egy kalmárnemzethez. Kereskedőországra pedig valóságos áldás, ha ilyen fogyasztó hadsereg rohanja meg, és ilyen hitelképes harcosokat kell táplálnia. Az az ország, amelyet e hadsereg védeni jött, nem volt katonás ország. A történelemnek már egy hosszú korszakán át mindig csak hagyta, hogy más népek harcoljanak a területén.

Amikor e sorok írója sasszemével végigpillantott a waterlooi csatamezőn, megkérdezték a postakocsi vezetőjétől, egy jóképű, harcias külsejű hadastyántól, hogy ő is ott volt-e a csatában. – *Pas si bête*¹ – ez volt a válasza, márpedig nincs a világon francia, aki így felelne, és ilyen érzelemről tenne tanúságot. Másrészt azonban a postakocsis vicomte volt, egy tönkrement császári tábornok fia, aki örömmel fogadott el tőlünk az úton egy pohár sört. Bizonyára ennek a példának is megvan a maga erkölcsi tanulsága.

Ez a sík, virágzó, kényelmes ország sohasem nyújtott gazdagabb és virulóbb képet, mint 1815 kora nyarán, amikor zöld mezőit és nyugodt városait piros köpenyek tarkították, amikor tágas országútjain ragyogó angol hintók nyüzsgöttek, amikor gazdag legelők, festőiien szép régi falvak, öreg fák között megbújó öreg kastélyok mentén a csatornákon elsikló nagy bárkák gazdag angol utasokkal voltak tömve, amikor a katona, aki a falusi kocsmában ivott, nemcsak megitta, hanem ki is fizette italát, és a flamand tanyára beszállásolt skót Donald a kisbaba bölcsőjét ringatta, míg Jean és Jeanette begyűjtötte a szénát. Minthogy festőink szívesen foglalkoznak mostanában katonai tárgyakkal, megemlítem ezt a jó témát ceruzájuk számára, hogy a becsületes angol hadviselői elvet ábrázolhassák. Minden olyan ragyogónak és ártalmatlannak látszott, mint egy Hyde Park-i diszszemle. Közben pedig Napóleon, határerődeinek függőnye mögött, előkészítette a kitörést, mely ezeket a derék embereket majd dühbe és vérbe borítja, és annyiukat halálba kergeti.

Mindenki feltétlenül megbízott a vezérben – mert az az elszánt hit, amelyet Wellington herceg az egész angol nemzetben keltett, éppen olyan erős volt, mint az az áradó lelkesedés, amellyel egy időben a franciák néztek Napóleonra –, az ország védelmi rendszere olyan tökéletesnek látszott, a segítség szükség esetén olyan közelinek és túlnyomónak, hogy ijedtségnek nyoma sem volt, és a mi utazóink is, akik közül pedig kettő nagyon félénk természetű volt, a számos többi angol turistához hasonlóan kitűnően érezte magát. Azt a nevezetes ezredet, amelynek oly sok tisztjével megismerkedtünk, a csatornai hajók Bruges-be és

¹ Annyira nem vagyok buta. (francia)

Gandba vitték, hogy onnan Brüsszelbe meneteljenek. Jos az utas szállító hajón kísérte a hölgyeket, s a régi flandriai utazók bizonyára emlékeznek még arra a fényűzésre és kényelemre, amelyet ezek a hajók nyújtottak. Olyan csodálatosan jól lehetett enni és inni ezeken a nehézkes, de rendkívül kényelmes vízi járműveken, hogy a legenda szerint egy angol utas, aki egy hétre jött Belgiumba, miután megismerkedett az egyik ilyen hajóval, annyira élvezte az ellátást, hogy attól fogva állandóan oda-vissza utazott Gand és Bruges között, mindaddig, míg feltalálták a vasutat, s akkor a hajó utolsó útján vízbe ölte magát. Josnak nem ilyen halál rendeltetett, de az ő kényelme is rendkívüli volt, és O'Dowdné váltig azt állította, hogy Josnak a tökéletes boldogsághoz már csak az ő Glorvina hűgára van szüksége. Jos egész nap a fedélzeten ült, és flamand sört ivott, inasa, Isidor után kiáltozott, és vitézi módon beszélgetett a hölgyekkel. Bátorsága bámulatos volt.

– Még hogy Boney megtámad bennünket? – kiáltotta. – Szegény, drága kis Emmy, nem kell félned, semmi veszély. Én mondom neked, hogy a szövetségesek két hónapon belül Párizsban lesznek, akkor pedig, szavamra mondom, elviszlek ebédelni a Palais Royalba. Én mondom neked, hogy háromszázezer orosz lépi most át Franciaország határát Mainznál és a Rajnánál, háromszázezren Wittgenstein és Barclay de Tolly alatt. Drágám, te nem értesz a katonai dolgokhoz. De én értek, és én mondom neked, hogy nincs olyan francia gyalogság, mely megállna az orosz gyalogsággal szemben, és Boneynak nincs olyan tábornoka, aki méltó volna, hogy a csizmáját lehúzza Wittgensteinnek. Aztán ott vannak még az osztrákok is ötszázezren, tiznap járásra a határtól, Schwarzenberg és Károly főherceg vezetése alatt. Aztán ott vannak a poroszok a vitéz tábornagy herceggel. Mutass még egy olyan lovassági vezért, mint ő, mióta Murat nincs többé. Így van-e, O'Dowdné asszony? Gondolja, hogy a mi kislányunknak félnie kell? Hát van ok félelemre, Isidor? Hé, pincér! Hozzon még sört!

O'Dowdné erre csak azt mondta, hogy az ő Glorvina hűga nem fél eleven férfitől, legkevésbé pedig franciától. Aztán felhajtott egy pohár sört, és szemhunyorítással fejezte ki, mennyire szereti ezt az italt.

Minthogy már gyakran szembenézett az ellenséggel, azazhogy a hölgyekkel Cheltenhamben és Bathban, adószedő barátunk nagy részét elvesztette már eredeti félénkségének, és különösen amikor a szesz is bátorította, rengeteget összebeszélt. Az ezredben meglehetősen kedvelték, minthogy bőkezűen megvendégelte a fiatal tiszteket, és mulattatta is őket katonás viselkedésével. És minthogy van a hadseregnek egy jól ismert ezrede, amely oszlopának élén egy kecskével menetel, másikat pedig egy szarvas vezet, George azt mondogatta, sógorára célozva, hogy az ő ezrede egy elefánttal masíroz.

Amióta Emiliát bemutatta az ezrednek, George kezdte szégyellni a társaság egy részét, amelyet feleségével meg kellett ismertetnie. Meg is mondta Dobbinnak – nem is kell említeni, mennyire örült ennek a kapitány –, hogy amint lehet, át akarja magát helyeztetni valamilyen jobb ezredbe, hogy a feleségét kivonja ezeknek az átkozottul közönséges asszonyoknak a társaságából. De az az alsóbbrendű szokás, hogy szégyellik bizonyos ismerőseik társaságát, sokkal közönségesebb a férfiak, mint az asszonyok között – kivéve persze a divatos hölgyeket, akik ebben is kiválnak –, és a természetes és keresetlen Emília asszonyban jele sem volt annak a mesterkéltszűgyenkezésnek, amelyet férje a maga részéről finomságnak képzelt. O'Dowdné például kakastollat viselt a kalapjában és egy nagy ismétlőórát a gyomrán, amelyet minden lehető alkalommal meg szokott szólaltatni, és el is mesélte, hogy az apjától kapta ajándékba, amikor esküvője után beszállt a hintóba; ezek a díszek, valamint az őrnagyné sok furcsasága, gyötrő kínokat okoztak Osborne kapitánynak olyankor, amikor feleségét és az őrnagynét együtt látta, Emiliát viszont csak mulattatták a derék hölgy különöségei, és csöppet sem szégyellte társaságát.

Arra a jól ismert útra, amelyet minden középosztálybeli angol megjár azóta, lehet műveltebb társaságot találni, mint O'Dowd őrnagynét, de mulattatóbbat aligha.

– Még hogy csatornai hajókról beszélnek, édesem! Csak látnia kellene, milyen hajók járnak Dublin és Ballinasloe között. Az aztán gyors utazás, és milyen szép jóságot látni közben! Az én apám is kapott egyszer egy aranyérmet egy négyéves üszőért, amelyet *ebben* az országban még sohasem láttak. A kegyelmes úr

is evett belőle egy szeletet, és azt mondta, hogy finomabbat még életében sem kóstolt.

Jos is sóhajtván ismerte be, hogy jól hizlalt marha húsát, amelyben igazán együtt van a kövérje a tisztájával, sehol nem lehet kapni, csak Angliában.

– Kivéve Írországot, ahonnan a maguk legjobb marhahúsa származik – mondta az őrnagy felesége, és mint az már nemzetének hazafiai között szokásos, összehasonlításokba kezdett, amelyek nagymértékben szülőföldje javára ütöttek ki. Már maga az a gondolat, hogy össze lehet hasonlítani a bruges-i és dublini piacot – bár hiszen neki magának jutott eszébe –, óriási gúnyt és megvetést váltott ki belőle.

– Ugyan nem mondaná meg, mit akarnak azzal az öreg galambdúccal ott a piactér végén? – és erre olyan nevetésbe tört ki, hogy a városháza szóban forgó tornya majd összedőlt tőle.

A tér, amelyen átmentek, tele volt angol katonasággal, reggelenként angol kürtök ébresztették őket, esténként pedig angol sípok és dobok hangjánál feküdtek le, az egész ország, egész Európa fegyverben állt, s a történelem legnagyobb eseménye volt készülöben, de a derék Peggy O'Dowd, akinek éppannyi köze volt hozzá, mint másnak, egyre csak Ballinafadról fecsegett, s a glenmalonyi istállók lovairól meg az ottani vörös borról, mire Jos Sedley a dumdumi rizses curryről beszélt, Emília pedig a férjére gondolt, és arra, hogyan is mutathatná ki leginkább, mennyire szereti őt – mintha ezek lettek volna a világ nagy kérdései.

Akik szeretik néha letenni a történelemkönyvet, és eltűnődni azon, hogy is *történhetek volna* a dolgok, ha véletlenül nem úgy történtek volna, ahogyan történtek – rendkívül izgatónak, szórakoztató, szellemes és hasznos fejtörés –, kétségkívül nemegyszer elgondolták magukban, hogy milyen különösen rossz időt választott Napóleon arra, hogy visszatérjen Elba szigetéről, és felrepítse sasait a San Juan-öböltől a Notre-Dame-ig. A mi pártunkon álló történetírók azt mondják, hogy a szövetséges hatalmak seregei gondviselészerűen hadikészültségben voltak, készen arra, hogy egyik pillanatról a másikra csapjanak az elbai császárra. Valójában a Bécsben összegyűlt fenséges kufároknak, akik

bölcsességüknek megfelelően szeletelték fel Európa királyságait, annyi okuk volt egymással veszekedni, hogy a Napóleont legyűrő hadseregek egymás ellen fordulhattak volna, ha közös gyűlöletük és félelmük okozója vissza nem tér. Az egyik uralkodó azért tartotta meg teljes létszámban a hadseregét, mert kikufárkodta magának Lengyelországot, és el volt rá tökéelve, hogy meg is tartja; a másik elrabolta fél Szászországot, és ragaszkodott szerzeményéhez: a harmadik kapzsiságának Olaszország volt a tárgya. Mindegyik tiltakozott a másik mohósága ellen, és ha a korzikai nyugodtan ki tudta volna várni börtönében, amíg mindezek egymás hajába kapnak, később visszatérhetett volna, és zavartalanul uralkodhatott volna. De hát akkor mi lett volna a mi történetünkben és barátainkban? Ha minden cseppje felszáradna, mi lenne a tengerből?

Közben azonban folytatni kellett az életet és a megélhetést, és különösen az élvezetet éppen úgy hajszolták, mintha soha vége nem szakadna, és nem állna ellenség előttük. Amikor utasaink megérkeztek Brüsszelbe, ahová az ezredet szállásolták – mindenki azt mondta, hogy ez nagy szerencse –, Európa egyik legvidámabb és legragyogóbb kis fővárosában találták magukat, ahol a legcsábítóbb élénkséggel és fénnel tákolták össze a Hiúság Vásárának bódéit. Virágozott a szerencsejáték, folyt a tánc, a lakomázás gyönyörűséggel töltötte el Jost, a nagy nyencet; a színházban a csodálatos Catalani bővölte el hallgatóit; voltak gyönyörű lovaglások, csillogó, harcias pompával; ott volt a ritka szép, régi város, különös viseleteivel és csodálatos építészeteivel, hogy a kis Emília szemét gyönyörködtesse, és elbűvölt meglepetéssel töltse el, hiszen még sohasem látott idegen országot – úgyhogy most és még néhány hétig, egy szép és előkelő lakásban, melynek költségeit Jos és a pénzben úszó, feleségével szemben csupa figyelem Osborne viselte, szóval körülbelül két hétig, ameddig a mézeshetek tartottak, Emília volt a legvidámabb, a legboldogabb fiatalasszony Európában.

E boldog időben minden nap meghozta mindenki részére a maga újdonságát és mulatságát. Hol egy templomot néztek meg, hol egy képtárat, hol kilovagoltak, hol operába mentek. Az ezred zenekarai minden időben hangversenyeztek. Anglia legelőkelőbb emberei sétáltak a parkban, örökös volt a katonai

ünnepély. George minden este új kirándulásra vagy mulatságba vitte feleségét, mint rendesen, most is el volt ragadtatva saját magától, és esküdözött, hogy mintaférj vált belőle. És kirándulásra, mulatságba menni *vele!* Nem volt ez már magában is elég ahhoz, hogy örömtől dobogtassa meg Emmy kicsi szívét? Anyjának írt levelei ebben az időben örömmel és hálával voltak tele. A férje csipkéket, kalapokat, ékszereket és mindenféle csecsebecsét vétetett vele. Ó, hiszen ő volt a legkedvesebb, legjobb, legnagyobb lelkűbb férfi a világon.

A várost betöltő és minden nyilvános helyen megjelenő lordok, ladyk, régi, előkelő személyiségek látványa mély gyönyörűséggel töltötte meg George igaz brit lelkét. Levették azt az öntelt fagyosságot és pimasz modort, amely e nagyokat alkalomadtán otthon jellemzi, s minthogy számtalan nyilvános helyen kellett megjelenniük, odáig ereszkedtek le, hogy elvegyültek az ott található közemberekkel. Egyik este annak a hadosztálynak a parancsnoka, amelyhez George ezrede is tartozott, estélyt adott, s George abban a megtiszteltetésben részesült, hogy Lady Blanche Thistlewoodal, Lord Bareacres lányával táncolhatott. Törte magát, hogy fagyaltot és frissítőt hozzon a két előkelő hölgynek; lökdösődött és könyökölt, hogy előteremtse Lady Bareacres fogatát, és hazamenet úgy kérkedett a grófnővel, hogy az apja sem tehette volna különben. Másnap meglátogatta a hölgyeket, oldalukon lovagolt a parkban, meghívta a társaságot egy nagy ebédre az egyik vendéglőbe, s vad ujjongás fogta el, amikor hajlandók voltak eljönni. Az öreg Bareacres, akinek göggjénél sokkal nagyobb volt az étvágya, bárhova elment volna egy ebédért.

– Remélem, hogy a mi társaságunkon kívül nem lesz ott más nő – mondta Lady Bareacres, amikor később eszébe jutott a meghívás, amelyet olyan hirtelen kaptak, és olyan hirtelen fogadtak el.

– Az ég szerelmére, mama, csak nem gondolod, hogy ez az ember elhozza a feleségét is? – sikoltott fel Lady Blanche, aki a frissen importált keringő közben órákon át epekedett George karjában. – A férfiakat még el lehet valahogy viselni, de az asszonyaik...

– Új házasság, úgy hallom, pokolian csinos nő – mondta az öreg gróf.

– Hát jól van, drága Blanche – mondta a mama –, azt hiszem, ha a papa el akar menni, nekünk is el kell menni, de tudod, aztán Angliában nem kell őket megismerni.

Így hát, miután elhatározták, hogy új ismeretségüket a Bond Streeten megszakítják, ezek az előkelő emberek elmentek George brüsszeli ebédjére, leereszkedésükben megengedték neki, hogy fizessen az élvezetükért, és méltóságukat csak azzal mutatták ki, hogy kényelmetlenné tették felesége helyzetét, és gondosan ki-
rekesztették őt a beszélgetésből. Az effajta méltóságban az angol nő az egész világon kiválik. Megfigyelni egy előkelő hölgy viselkedését egy szerényebb nővel szemben – nagyon jó szórakozás a Hiúság Vására bölcselkedő hajlamú látogatójának.

Ez a lakoma, melyre a becsületes George jó sok pénzt dobott ki, a leggyászosabb volt valamennyi szórakozások között, amelyben Emíliának a mézeshetek alatt része volt. A legsiralmasabban számolt be a lakomáról a mamájának; hogy Bareacres grófnő nem válaszolt a kérdésére, hogy Lady Blanche a lornyonján át bámult rá, hogy Dobbin kapitány dühbe gurult a viselkedésük miatt, hogy a lord a lakoma végén megnézte a számlát, kijelentette, hogy pokolian rossz és pokolian drága ebéd volt. De ha Emília mindezt elő is adta, és megírta haza vendégeik durvaságát és saját kényelmetlen érzését, az öreg Sedleynének mégis mindez nagyon tetszett, s olyan buzgón beszélt mindenütt Emmy barátnőjéről, Bareacres grófnőről, hogy még a Citybe, Osborne fülébe is eljutott a híre, hogy a fia főurakat és főúri hölgyeket lát vendégül.

Akik ismerik Sir George Tufto altábornagyot, a Bath-rend lovagját, és látták őt, mint ahogy az évad legtöbb napján láthaták, kiváltázza és befűzve, magas sarkú lakkcsizmájában, rogadozó inakkal sétálgatni a Pall Mallen, amint a hölgyek kalapja alá kacsint, vagy szép pejlovon lovagolva bekukucskál a parkban gördülő fogatokba – szóval akik ismerik a mostani George Tuftót, alig ismernék fel benne a spanyol hadjárat és Waterloo vakmerő tisztjét. Most sűrű, göndör, barna haja van, szemöldöke fekete, barkója sötétbíbora színű. 1815-ben szőke volt és kopasz, teste és végtagjai vastagabbak, s főleg a lába az utóbbi időben

nagyon összezsugorodott. Amikor hetven év körül járt – most a nyolcvanhoz közeledik –, gyér és teljesen fehér haja hirtelen megsűrűsödött, megbarnult és göndör lett, barkója és szemöldöke pedig mostani színét öltötte fel. Rosszmájú emberek azt mondják, hogy a melle nem egyéb, mint vatta, sohasem növekvő haja pedig paróka. Tom Tufto, akinek apjával sok-sok évvel ezelőtt összeveszett, azt állítja, hogy Jaisey kisasszony, a francia színház művésznője a színház társalgójában levette nagypapája haját, de Tom hirhedten rosszindulatú és féltékeny, egyébként is az altábornagy parókájának semmi köze a mi történetünkhöz.

Egy napon, amikor néhány ...-ik ezredbeli barátunk a brüszszi virágpiacon sétálgatott, miután megnézte a városházát, amelyről O'Dowd örnagyné kijelentette, hogy közel sem olyan nagy és olyan szép, mint az ő apja kastélya Glenmalonyban, egy magas rangú tiszt vágatott keresztül a piactéren, nyomában a segédtisztjével, leszállt a lováról, bement a virágok közé, kiválogatta a legszebb csokrot, amit pénzen lehetett vásárolni. Miután a gyönyörű virágokat papírba csomagolták, a tiszt újra felült lovára, a csokrot rábízta lovászára, aki vigyorogva ügyelt rá, és követte önelégülten ellovagló gazdáját.

– Látnia kellett volna a virágokat Glenmalonyban – jegyezte meg O'Dowdné. – Apámnak három skót kertésze és kilenc segédkertésze van. Üvegházunk egy egész holdat foglal el, és annyi nálunk az ananász, mint tavasszal a borsó. A szőlőnk olyan, hogy hat fontot is nyom egy fürtje, és becsületszavamra mondom, hogy a magnóliáink akkorára nőnek, mint egy teáskanna.

Dobbin, aki sohasem szokta „ugratni” O'Dowdnét – amiben az a gonosz Osborne lelte a gyönyörűségét, Emília rémületére, aki hiába könyörgött neki, hogy kímélje az örnagynét –, szóval, Dobbin krákogva és prűszkölve hátrált a tömegben, amíg kellő távolságra jutott, ahol a csodálkozó piaci árusok között harsány nevetésbe tört ki:

– Mit gurgulyázik az a félkegyelmű? – kérdezte O'Dowdné.
– Vérzik az orra? Mindig azt mondja, hogy az orra vérzik, pedig már kifolyhatott volna az egész vére. Hát nem akkorára nőnek a magnóliák Glenmalonyban, mint egy teáskanna, O'Dowd?
– De bizony, sőt még nagyobbra is, Peggy – felelte az örnagy.

De ekkor a beszélgetést félbeszakította az az esemény, amelyet már leírtunk, tudniillik ekkor érkezett a térre a tisz, aki aztán a csokrot vásárolta.

– A ló pokolian szép... ki ez? – kérdezte George.

– Molloy Malony bátyám lovát kellene látnia, a Molassest, amelyik megnyerte a curragh-i versenyt – kiáltott fel az őrnagy felesége, és folytatni akarta családja történetét, de férje félbeszakította:

– Tufto tábornok a ...-ik lovashadosztály parancsnoka – jegyezte meg csendesen –, ugyanazon a lábunkon sebesültünk meg Talaveránál.

– Önt ott léptették elő őrnaggyá – mondta nevetve George.
= Tufto tábornok! Akkor, drágám, Crawleyék is megjöttek!

Emília szíve összeszorult, maga sem tudta, miért. Mintha már a nap sem sütött volna olyan fényesen. A régi, magas tetők és oromfalak hirtelen nem hatottak olyan festőien, bár tündöklött az alkonyat, és egyike volt ez a legragyogóbb, legszebb május végi napoknak.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Brüsszel

Jos úr bérelt egy pár lovat nyitott kocsijához, és ezzel meg előkelő londoni hintójával egész türhetően hatott a brüsszeli kocsiorkozón. George egy hátszlovat vett magának, s ő és Dobbin kapitány gyakran kísért el Jost meg a hűgát napi sétakocsikázásukra. Ezen a napon a szokásos irányban hajtottak a parkban, ahol George megjegyzése Rawdon Crawley és felesége érkezéséről helyesnek bizonyult. Brüsszel legelőkelőbb személyiségeiből álló kis lovascsopót közepén volt látható Rebecca a legcsinosabb, legfeszesebb lovaglórúhában, egy szép kis arabszóló hátán, amelyet pompásan ült meg, tekintve, hogy a lovaglóművészetét megtanulta Queen's Crawleyban, ahol a báró, Pitt úr és maga Rawdon is sűrűn adott neki leckét. Ezúttal a hűs Tufto tábornok oldalán lovagolt.

– Nini, a herceg! – kiáltotta O'Dowd őrnagyné Josnak, aki hevesen elpirult. – Az meg ott a pejlovon Lord Uxbridge. Milyen elegáns! A bátyám, Malony, úgy hasonlít hozzá, mint egyik borszszem a másikhoz.

Rebecca nem jött oda a kocsizhoz, de amint észrevette, hogy régi ismerőse, Emília ül benne, egy kegyes szóval és mosollyal jelezte, hogy felismerte, s tréfásan csókot dobott a hintó felé. Azután folytatta beszélgetését Tufto tábornokkal, aki megkérdezte: – Ki az a kövér tiszt az aranyzsinóros sapkában? – mire Rebecca azt felelte, hogy a Kelet-indiai Társaság szolgálatában áll. De Rawdon Crawley kivált a társaságából, odaügetett hozzájuk, szívélyesen kezét fogott Emíliával, Joshoz meg így szólt: – No, öregem, hogy van? – O'Dowdné arcába és fekete kakastollaira pedig olyan megdöbbenten bámult, hogy az őrnagyné azt hitte, hogy meghodította ezt az ismeretlen tisztet.

George, aki egy kicsit elmaradt a kocsi mögött, most odanyargalt Dobbinnal, és sapkájukhoz emelték kezüket a fenséges személyiségek előtt, akik között Osborne azonnal felfedezte Crawleynét. Annak is örült, hogy Rawdon olyan bizalmasan hajolt be a kocsiba, és beszélgetett Emiliával, s így a hadsegéd nyájas köszöntését több mint megfelelő melegséggel viszonzta. Rawdon és Dobbin azonban alighogy udvariasan biccentett egymás felé.

Crawley elmondta George-nak, hogy Tufto tábornokkal az Hôtel du Parcban szálltak meg, és George megígértette barátjával, hogy hamarosan eljönnek hozzájuk.

– Sajnálom, hogy nem találkoztunk már három nap előtt – mondta George. – Ebédet adtam a vendéglőben, elég jól sikerült. Lord Bareacres meg a grófnő és Lady Blanche volt olyan kegyes, hogy eljött. Nektek is örültünk volna.

Miután így tudtára adta barátjának, hogy ő is igényt tart a nagyvilági ember rangjára, Osborne elbúcsúzott Rawdontól, aki követte a fenséges lovasrajt a fasorba, míg George és Dobbin újra elfoglalta helyét Emília kocsijának két oldalán.

– Milyen elegáns volt a herceg – jegyezte meg O'Dowdné. – A Wellesleyk és a Malonyk rokonságban vannak, de persze én, szegény, nem is álmodom róla, hogy magam tolakodjam oda, amíg őkegyelmessége nem tartja helyesnek, hogy megemlékezzék családi kapcsolatunkról.

– Nagy hadvezér – mondta Jos, aki most, hogy a nagy ember elment, sokkal kényelmesebben érezte magát. – Volt-e nagyobb győzelem a salamancai csatánál? No, Dobbin? De hol tanulta a tudományát? Indiában, fiam! A dzsungel a legjobb iskola a hadvezérnek, ezt jegyezze meg magának! Én is ismerem őt, O'Dowdné asszony. Ugyanazon az estén táncoltunk mind a ketten Dumdumban. Cutler kisasszonnyal, Cutler tűzértiszt lányával, aki ördögien csinos volt.

Ezekről az előkelő személyiségekről folyt köztük a beszélgetés egész kocsikázás alatt s az ebédnél is, sőt, egészen addig, míg csak mindnyájan az Operába nem mentek.

Mintha csak a jó öreg Angolországban lettek volna, a nézőtérén csupa ismerős brit arc s azok a toalettek, amelyek régóta híressé tették a brit hölgyeket. O'Dowdné semmivel sem volt

náluk kevésbé feltűnő, s homlokának díszé egy odafésült hajfürt volt, meg egy sor ír gyémánt, amely véleménye szerint túlragyogta a nézőtér minden ékszerét. Jelenléte szinte kinpadra vonta Osborne-t, de az örnagyné ragaszkodott hozzá, hogy elmenjen minden mulatságba, amelyről azt hallotta, hogy ifjú barátai is ott lesznek. Esze ágába se jutott, hogy esetleg nincsenek elbűvölve társaságától.

– Igaz, hasznodra volt, drágám – mondta George a feleségének, akit az örnagyné társaságában nyugodtabban hagyhatott magára. – De milyen könnyebbség, hogy megérkezett Rebecca! Most itt van a barátnőd, és megszabadulhatunk ettől az átkozott ír nőtől.

Emília erre nem felelt sem igent, sem nemet, s ki tudja, mit gondolt magában.

O'Dowdné már az első pillantásra is megállapította, hogy a brüsszeli opera korántsem olyan szép, mint a dublini színház a Fishamble Streeten, és véleménye szerint a francia zene sem ér fel szülőföldjének dallamaival. Ilyen és ehhez hasonló véleményekkel kedveskedett barátainak, meglehetősen hangosan, de hozzá hatalmas legyezőjét is nagy önelégültséggel csapdosta.

– Ki az a csodálatos nő Emiliával, Rawdon, szerelmem? – kérdezte a szemközti páholyban egy hölgy, aki négy szemközt is nagyon udvarias volt férjével, de leginkább társaságban imádta őt. – Nem látod? Az ott ni, azzal a sárga izével a turbánján, piros selyemruhában és egy nagy órával.

– A csinos kis fehér ruhás nő mellett? – kérdezte egy középkorú úriember, aki a kérdező hölgy mellett ült, gomblyukában rendjelekkel, sokbodrú mellényben és egy nagy, fojtogató fehér gallérban.

– Az a csinos, fehér ruhás nő Emília, tábornok úr. Minden csinos nőt észrevesz, maga haszontalan ember.

– Csak egyet, esküszöm, csak egyet az egész világon – mondta elragadtatva a tábornok, mire a hölgy meglegyintette őt a kezében tartott csokorral.

– Persze hogy ő az – mondta O'Dowdné. – Az pedig ugyanaz a csokor, amelyet a virágpiacon vett! – És amikor Rebecca elfogta barátnője pillantását, és megint csókot dobott feléje, O'Dowd örnagyné magára vette a bókot és az üdvözlést kegyes

mosollyal viszonzta, ami arra kényszerítette a szerencsétlen Dobbint, hogy ismét pukkadozva rohanjon ki a páholyból. Az első felvonás után George egy pillanat alatt eltűnt a páholyból, és ment, hogy tiszteletét tegye Rebeccánál. A folyosón találkozott Crawleyval, és néhány szót váltottak ez elmúlt két hét eseményeiről.

– Rendben volt a csekkem a bankban? – kérdezte George cinikusan.

– Tökéletesen, öregem – felelte Rawdon. – Örömmel adok revánsot. Hát az apád megpuhult-e?

– Még nem – mondta George –, de majd megjön az is. És tudod, maradt rám egy kis vagyunka az anyám után is. Hát a néni megbékült-e?

– Húsz fontot küldött az átkozott vén boszorkány. Mikor találkozunk? Kedden a tábornok nem ebédel otthon. Nem jöhetnétek kedden? Ugyan, borotváltasd le már Sedleyvel a bajuszát. Mi az ördögöt akar egy civil bajusszal meg azokkal a pokoli sujtásokkal a köpenyén? Jöjjetek hát kedden, ha csak lehet. – S ezzel Rawdon már el is ment két ragyogó, előkelő, fiatal úriemberrel, aki éppúgy, mint ő, valamelyik tábornok törzskarához tartozott.

George örömét elrontotta, hogy éppen arra a napra hívták meg ebédre, amikor a tábornok nem ebédel otthon. – Megyek, és tiszteletemet teszem a feleségednél – mondta, de Rawdon csak annyit felelt komor tekintettel: – Hm... ha úgy tetszik – mire a két fiatal tiszt cinkos pillantást váltott egymással. George elvált tőlük, és végigcsörtetett a folyosón a tábornok páholyához, amelynek helyét előzőleg gondosan kiszámította.

– *Entrez* – hangzott tiszta, vékony hangon, és egyszerre ott állt barátnőnk, Rebecca előtt, aki felugrott, és összezsapta kezét, s aztán mindkettőt elragadtatva nyújtotta George felé. A tábornok, rendjelekkel gomblyukában, duzzogó bosszúsággal nézett az újonnan jöltre, mintha csak azt kérdezné: „Hát ez meg ki az ördög?”

– Drága George kapitányom! – kiáltotta a kis Rebecca lelkesen. – Milyen kedves magától, hogy felkeresett. A tábornok meg én *tête-à-tête* búslakodtunk éppen. Tábornok úr, ez George kapitány, akiről már beszéltem magának.

– Igazán? – mondta a tábornok, s alig észrevehetően meghajolt. – Melyik ezredben szolgál, George kapitány?

George megemlítette a ...-ik ezredet. Mennyire szerette volna, ha valamelyik előkelő lovas hadtestet említhette volna!

– Úgy tudom, nemrég jöttek haza Nyugat-Indiából. Nem sok arcvonalszolgálatuk volt a háborúban. Itt van a szállásuk, George kapitány? – folytatta a tábornok gyilkos fölénnel.

– Nem George kapitány, maga csacsi, hanem Osborne kapitány – vetette közbe Rebecca. A tábornok vadul nézett egyikről a másikra.

– Osborne kapitány, csakugyan. Rokona a 1...-i Osborne-oknak?

– Ugyanaz a címerünk – felelte George, és ez meg is felelt a tényeknek, mert Osborne úr, amikor tizenöt évvel ezelőtt hintót vásárolt, előzőleg hosszan tanácskozott egy Long-Acre-i¹ heraldikussal, és aztán a 1...-i Osborne-ok főnemesi címerét tétette kocsijára. A tábornok nem válaszolt erre a felvilágosításra, hanem felvette színházi látcsövét – a kettős látcsövet még nem találták fel abban az időben –, és úgy tett, mintha a nézőteret fürkészné, de Rebecca látta, hogy szabad fél szemét feléje fordítja, és vérben forgó tekintetet vet rá is, meg George-ra is. Erre csak megkettőzte nyájasságát.

– Hogy van az az édes Emília? De nem is kell kérdezniem, olyan szép. És ki az a csinos, jó kedélyűnek látszó teremtes mellette? Talán a maga ideálja? Ó, ezek a gonosz férfiak! Aztán látom, ott van Sedley úr is, éppen fagyaltot eszik, látszik rajta, mennyire ízlik neki. Tábornok úr, mi miért nem kapunk fagyaltot?

– Talán hozzak? – kérdezte a tábornok, méregetől pukkadozva.

– Kérem, hadd hozzak én – mondta George.

– Nem, én át akarok menni Emília páholyába. Édes, drága kislány! Nyújtsa a karját, George kapitány – így szólt, a tábornok felé biccentett, s már tipegett is ki a folyosóra. Amikor már négyszemközt voltak, sokatmondó, cinkos pillantást vetett George-ra, amely körülbelül ezt jelentette: „Nem látja, hogy

¹ Londoni utcánév.

áll az ügy, és milyen bolonddá teszem őt?" De George ezt a pillantást nem vette észre, csak a saját terveire gondolt, és elmerült a maga ellenállhatatlan, csábító erejének csodálatába.

Rebeccának és hódítójának távozása után a tábornok olyan alantas káromkodásokra ragadtatta magát, hogy bizonyos va-
gyok benne: nincs olyan szedő, aki ki merné nyomatni, ha le is
írnám őket. De a szívéből fakadtak, és csodálatos dolog elgon-
dolni, hogy miket tud kitermelni és kivetni magából az emberi
szív, ha az alkalom úgy kívánja, miccsoda bőségét a vágnak
és a haragnak, a dühöngésnek és a gyűlöletnek!

Emília szelid szeme is aggódva szegeződött arra a párra,
amelynek viselkedése ennyire felbosszantotta a féltékeny tábor-
nokot, de Rebecca, amikor belépett a páholyba, olyan szenvedé-
lyes elragadtatással vetette magát barátnője karjába, mintha nem
is nyilvános helyen lettek volna.

Az egész nézőtér előtt ölelte meg legkedvesebb barátnőjét,
legalábbis úgy látta a tábornok Osborne-ékra irányított lát-
csövének középpontjában. Jost is a legnyájasabban üdvözölte,
megcsodálta O'Dowdné nagy topáz melltűjét és pompás fényű
ír gyémántjait, és nem akarta elhinni, hogy azok nem Golcondá-
ból valók. Csacsogott, csicssergett, forgott, illegett, most erre
mosolygott, aztán arra nevetett, s mindezt a szemközi féltékeny
látcső előtt. S mire megkezdődött a darab – amelynek egyetlen
táncosnője sem számította ki jobban arcjátékát, nem adta elő
jobban mozdulatait, mint Rebecca –, visszaszökdécselt a saját
páholyába, ezúttal azonban Dobbin kapitány karján. Nem, nem
akarja, hogy George kísérje, ő csak maradjon itt, és beszélgessen
legdrágább, legjobb kis Emiliájával.

– Milyen komédiás ez a nő – morogta George-nak a derék
öreg Dobbin, amikor visszatért Rebecca páholyából, ahova
olyan némán, olyan komor képpel kísérte, mint egy temetkezési
vállalkozó. – Úgy forog és csavarodik, mint egy kígyó. Észre-
vetted-e, George, hogy egész idő alatt, amíg itt volt, csak a
tábornoknak játszott a túlsó oldalra?

– Komédiás... játszott! Fene vigyen el, a legcsinosabb asz-
zonyka egész Angliában – válaszolta George, fehér fogait ki-
villogtatta, és végigsimított isteni barkóján. – Hiába, nem vagy
nagyvilági ember, Dobbin. Most nézz oda, hogy leszerelte Tuf-

tót egy pillanat alatt. Nézd csak, hogy nevet. Az istenfáját, mi csoda válla van! Emmy, neked miért nincs csokrod? Mindenkinek van csokra.

– Miért nem vett neki? – kérdezte O'Dowdné, és Emilia is, William Dobbin is hálás volt neki ezért a helyénvaló megjegyzésért. De ettől kezdve egyik hölgynek sem volt kedve tréfálkozni. Emiliát nyomasztotta nagyvilági vetélytársnőjének csillogása, tündöklése és szellemes társalgása. Még O'Dowdnét is lecsendesítette és elkábitotta Becky ragyogó megjelenése, és egész este jóformán egy szót sem szólt Glenmalonnyról.

– Mikor hagyod már abba a kártyázást? – kérdezte Dobbin néhány nappal az operai este után barátjától. – Már száz éve ígéred, hogy abbahagyod.

– Mikor hagyod már abba a prédikálást? – ez volt a válasz. – Mi az ördögnek csapsz emiatt ekkora lármát? Kicsiben játszunk. Tegnap este is nyertem. Csak nem gondolod, hogy Crawley csal? Tisztességes játék mellett egy éven belül a nyereség és a veszteség körülbelül kiegyenlíti egymást.

– De nem hiszem, hogy ki tudná fizetni, ha vesztene – mondta Dobbin, de tanácsának csak annyi eredménye volt, mint a tanácsokénak általában.

Osborne és Crawley mostanában sokat volt együtt. Tufto tábornok majd mindig házon kívül vacsorázott. George-ot mindig szívesen látták a hadségéd és felesége lakosztályában, mely igen közel volt a tábornokéhoz.

Amikor George és felesége először látogatta meg Crawleyékat ezen a szálláson, Emilia modora kis híján alkalmat adott első veszekedésükre: oly nyilvánvaló kelletlenséggel jött el, s oly gögös és fölényes volt Crawleynéval, régi barátnőjével szemben. Emilia egy szót sem felelt erre, de amikor a második látogatást tették Rawdonéknál, és magán érezte férje szemét, meg Rebecca átható tekintetét is, ha lehet, még ügyetlenebb és félénkebb volt, mint első ízben.

Rebecca persze kétszeresen kedves volt, és legkevésbé sem vette tudomásul barátnője hidegségét. – Azt hiszem, Emmy büszkébb lett, amióta apja neve belekerült a... amióta Sedley

úr szerencsétlenül járt – mondta Rebecca, könyörületesen szelídítve a mondatot, George fülére való tekintettel.

– Szavamra mondom, Brightonban azt hittem, azzal tisztelt meg, hogy féltékeny rám. De most azt hiszem, megbotránkoztatja, hogy Rawdon, én meg a tábornok együtt lakunk. De hát, drágám, hogy élhetnénk meg a jövedelmünkből, ha nem volna egy barátunk, akivel megoszthatjuk a költségeinket? És azt hiszi talán, Rawdon nem elég erős ahhoz, hogy vigyázzon a becsületemre? De azért nagyon hálás vagyok Emmynek, nagyon – mondta Rawdonné.

– Ugyan! Féltékenység – felelte George –, hiszen minden nő féltékeny.

– És minden férfi. Maga talán nem volt féltékeny Tufto tábornokra, a tábornok meg magára akkor este az Operában? Igenis, fel akart falni, amiért elmentem meglátogatni a maga buta kis feleségét. Mintha egy fikarcnyit is törődnék bármelyikükkel – mondta Crawleyné, és hetykén felvetette fejét. – Akar nálam ebédelni? A dragonyos a főparancsnokkal ebédel. Nagy dolgok készülnek. Azt mondják, a franciák átlépik a határt. Nyugodtan ebédelhetünk.

George elfogadta a meghívást, bár a felesége kissé rosszul érezte magát. Még csak alig hat hete voltak házasok. Egy másik asszony kinevette, kigúnyolta a feleségét, és ő nem haragudott meg érte. Önmagára sem haragudott ez a jólelkű fiú. Hogy ez szégyellni való, azt magának is bevallotta, de hát egye fene, ha egy csinos nő oda akarja magát dobni egy férfi útjába, mit tehet ez ellen az ember, igaz-e? – Én csakugyan kissé könnyen veszem a nőket – mondogatta gyakran mosolyogva és cinkos bólintással Stubble-nak, Spooneynek és más bajtársainak a tisztí étkezdében, ezek pedig csak még jobban tisztelték őt ezért a merészségeért. A Hiúság Vásárában a férfiak között mindjárt a háborús hódítás után a szerelmi hódítás a büszkeség legfőbb forrása, ősidők óta, különben miért kérkednének az iskolás fiúk szerelmükkel, és miért lenne népszerű Don Juan?

Így hát Osborne úr, akinek titkon az volt a szilárd meggyőződése magáról, hogy nőcsábász, és hódításra született, nem harcolt a végzet ellen, hanem egész jólesően megadta magát neki. És minthogy Emmy nem beszélt sokat, és nem gyötörte

öt féltékenységgel, hanem csak titokban emésztette magát, és vált boldogtalanná – George azt szerette képzelni, hogy Emmy még csak nem is gyanítja, amiről minden ismerőse tudott, tudniillik, hogy elszánt flörtbe kezdett Crawleynéval. Valahányszor Rebecca szabad volt, kilovagolt vele. Szolgálati elfoglaltság ürügyén – ami azonban legkevésbé sem tévesztette meg Emiliát –, magányosan vagy bátyja társaságában hagyta feleségét, és estéit Crawleyéknál töltötte, elvesztette pénzét a férjnél, és azzal hízelt meg magának, hogy a feleség halálosan szerelmes belé. Valószínű, hogy ez az érdemes házaspár nem esküdött össze szó szerint, és nem is volt szükségük rá, hogy megbeszéljék egymással a dolgot, hogy tudniillik, az egyik hízeleg a fiatalúr-nak, míg a másik elnyeri kártyán a pénzét, de tökéletesen megértették egymást, és Rawdon jókedvűen nézte Osborne jövő-menését.

George-ot annyira elfoglalták új ismerősei, hogy mostanában távolról sem volt annyit együtt William Dobbinnal, mint azelőtt. George kerülte a barátját nyilvánosság előtt és az ezrednél is, és mint láttuk, nem szerette azokat a prédikációkat, amelyekkel idősebb barátja hajlamos volt elárasztani őt. Ha viselkedése aggasztotta és elhidegítette is Dobbin kapitányt, mi haszna lett volna, ha meg is mondja George-nak, hogy bár hatalmas a barkója, és nagy véleménynel van a saját élettapasztalatáról, voltaképpen olyan zöldfűlű, mint egy iskolás gyerek; hogy Rawdon csak ki akarja fosztani, mint már annyi mással tette, s amint teljesen kihasználta, fölényel elhajtja majd? Úgyse hallgatott volna minderre, s Dobbinnak különben is ritkán volt olyan szerencséje, amikor ezekben a napokban meglátogatta Osborne-ékat, hogy találkozhatott volna régi barátjával, viszont sok kínos és haszontalan beszélgetéstől kímélte meg őket. George barátunk benne volt a Hiúság Vására gyönyöreinek sűrűjében.

Darius napjai óta nem volt még seregnek olyan ragyogó uszálya, mint az, amely Wellington herceg haderejét követte Nemetalföldre 1815-ben, és táncolva, lakomázva vele tartott szinte egészen a csatatér széléig. Egy bizonyos bál, amelyet ugyanennek az évnek június 15-én adott egy előkelő hercegnő Brüsszelben – történelmi jelentőségre tett szert. Egész Brüsszelt

izgalomban tartotta, és olyan hölgyektől hallottam, akik ebben az időben a városban tartózkodtak, hogy saját nemük tagjainak beszélgetését és érdeklődését sokkal jobban lefoglalta a bál, mint a közvetlen közelben álló ellenség. A meghívókért olyan küzdelem, cselszövés és könyörgés folyt, amire csak angol hölgyek képesek annak érdekében, hogy nemzetük előkelő társaságába belépést nyerjenek.

Jos és O'Dowdné, akiknek a szívük szakadt meg, hogy ott lehessenek, hiába igyekeztek belépőjegyeket szerezni, de más barátaink szerencsésebbek voltak. Így például Lord Bareacres szívességből és viszonzásul a vendéglőben adott ebédért, küldött egy jegyet Osborne kapitány és neje részére, s ez nagyon büszkévé tette George-ot. Dobbin barátja volt annak a tábornoknak, aki az ezredüket is magába foglaló hadosztály parancsnoka volt. Egy nap nevetve jött Osborne-ékhoz, és felmutatott egy hasonló meghívót, amire Jos irigykedett, George pedig nem győzött rajta csodálkozni, hogy az ördögbe jut ez be a társaságba. Végül persze Rawdon úr és Rawdonné is meghívót kapott, ami meg is illeti egy lovasdandár tábornokának barátait.

A várva várt estén George, aki mindenféle új ruhát és cicomát rendelt Emiliának, elhajtattott a nevezetes bálra, ahol felesége egy árva lelket sem ismert. Miután körülnézett Lady Bareacres irányában – aki azonban fagyos volt hozzá, mert úgy gondolta, hogy a meghívóval eleget tett kötelességének –, és miután elhelyezte Emiliát egy padon, átengedte őt tünődéseinek, s úgy gondolta, hogy a maga részéről éppen elég szép tőle, hogy új ruhát vett neki, és elhozta a bálba, ahol módjában áll úgy szórakozni, ahogy akar. Emília nem éppen kellemes gondolatait nem is zavarta meg senki, Dobbint kivéve.

Míg Emília határozottan kudarcot vallott a megjelenésével – mint ahogy ezt férje dühösen megállapította magában –, Rawdon Crawleyné *début*-je² ellenkezőleg, ragyogó volt. Nagyon későn érkezett. Arca sugárzott, ruhája maga a tökéletesség. Az egybegyűlt előkelő személyiségek között s a ráirányzott lornyonok tüzeiben Rebecca olyan hűvösnek és nyugodtnak látszott, mint amikor Pinkerton kisasszony fiatalabb növendékeit vezette a

² Első fellépése. (francia)

templomba. Számos férfit ismert már, s a dandyk tolongtak körülötte. A hölgyek pedig azt susogták róla maguk között, hogy Rawdon egy kolostorból szöktette meg, és hogy rokonságban áll a Montmorency családdal. Olyan tökéletesen beszélt franciául, hogy lehetett is valami igazság ebben a szöbeszédben, és mindenki megegyezett abban, hogy modora előkelő, s a megjelenése *distinguée*³. Ötven táncos tolongott körülötte egyszerre, és mind könyörgött neki, hogy vele táncoljon. De Rebecca azt mondta, hogy már eligérkezett, és csak keveset akar táncolni, és rögtön arrafelé tartott, ahol Emmy magára hagyatottan és gyászosan, boldogtalanul ült. Hogy rögtön kivégezze szegény kislányt, Rawdonné odarohant, nagy szeretettel üdvözölte az ő drága Emiliáját, és rögtön elkezdte pártfogolni. Hibát talált a ruháján, a frizuráján, csodálkozott rajta, hogyan jöhetett ilyen cipőben, s fogadkozott, hogy már másnap reggel elküldi hozzá a saját *corsetière*-jét⁴. Kijelentette, hogy a bál remek, hogy itt van mindenki, akit az ember ismer, és csak nagyon kevés a *senki* az egész teremben. Meg kell adni, hogy két hét alatt és három nagy társasági ebéden ez a fiatal nő olyan jól elsajátította az előkelő zsargont, akár egy bennszülött, s csak a túl jó francia kiejtéséből lehetett sejteni, hogy nem született úrinőnek.

George, aki, mióta beléptek a bálterembe, otthagya Emmyt a helyén, nagyon hamar visszatálatott hozzá, amint Rebecca ott volt kedves barátnője mellett. Becky éppen arról oktatta ki Osborne-nét, hogy milyen örütségeket követ el a férje.

– Az Isten szerelmére, ne engedd őt játszani, drágám – mondta, – hiszen tönkreteszi magát. Ő meg Rawdon minden este kártyáznak, és tudod, hogy George milyen szegény. Rawdon pedig elnyer tőle minden shillinget, ha nem vigyáz. Miért nem tartod őt vissza, te kis gondatlan teremtés? Miért nem jössz el egy este hozzánk, helyett, hogy otthon unatkoznál azzal a Dobbin kapitánnyal? Hiszen én is azt mondom róla, hogy *très aimable*,⁵ de hogyan szerethet az ember egy férfit, akinek ilyen nagy a lába? A te uradnak nagyon csinos a lába... no, itt jön.

³ Választékos. (francia)

⁴ Fűzősnőjét. (francia)

⁵ Nagyon szeretetre méltó. (francia)

Hol járt, maga haszontalan? Emmy már kisírja a szemét magáért. Értem jött, hogy négyest táncoljunk?

Csokrárt és sálját Emiliánál hagyta, és ellibbent táncolni George-dzsál. Csak nők tudják, hogyan kell megsebezni valakit. Méregbe mártják kis nyilaik hegyét, s ezek ezerszer jobban égetnek, mint a férfiak tompább fegyverei. Szegény kis Emmy, aki még soha életében nem gyűlölt, nem gúnyolt ki senkit, tehetetlen volt könnyörtelen kis ellenségének kezében.

George kétszer-háromszor táncolt Rebecával – Emília maga sem tudta már, hányszor. Elhagyatva ült a sarokban, kivéve, amikor Rawdon jött hozzá néhány szavas esetlen társalgásra, és amikor később Dobbin kapitány merészkedett frissítőt hozni, és melléje ülni. Dobbin nem szívesen kérdezte volna meg tőle, miért olyan szomorú, de Emmy ürügyet akart találni a szemét előntő könnyekre, és azt mondta, hogy Crawleyné megijesztette azzal, hogy George folytatja a kártyázást.

– Furcsa, hogy ha egy férfi egyszer játszani kezd, milyen silány gazemberektől hagyja magát becsapni – mondta Dobbin, és Emmy azt felelte rá: – Csakugyan. – Másra gondolt, nem az elveszett pénz bántotta.

Végül aztán George visszajött Rebecca kendőjéért és virágjaiért. Rebecca hazaindult. Még annyira sem ereszkedett le, hogy visszajöjjön, és elköszönjön Emiliától. Szegény kislány szótlanul tűrte, hogy férje visszajöjjön, aztán újra elmenjen. Fejét lehorgasztotta. Dobbint éppen elszólították, és halk beszélgetésbe mélyedt barátjával, a hadosztály tábornokával, s nem látta ezt a jelenetet.

George ment a csokorral, de amikor átnyújtotta tulajdonosának, egy levél is volt benne, meglapulva, mint egy kígyó a virágok közt. Rebecca egy szempillantással észrevette. Hozzászókkott az ilyen levélkékhöz. Kinyújtotta kezét, és átvette a csokrot. George látta rávillanó szeméből, hogy tisztában van vele, mit talál a virágok között. Férje elsietett vele, s meglátszott rajta, hogy túlságosan elfoglalták saját gondolatai, semhogy tudomást vegyen az érdeklődés jeleiről barátja és felesége között. Különben is ezek elég futólagos jelek voltak. Rebecca szokásos gyors, cinkos pillantásával adott kezet George-nak, aztán meghajolt és elment. George a keze fölé hajolt, nem válaszolt Crawleynak

egy megjegyzésére, még csak nem is hallotta, annyira lüktetett agya a diadaltól és az izgalomtól, és szótlankul bocsátotta útjára a házaspárt.

Felesége látta a csokorjelenetet, legalábbis egyik részét. Azt még természetesnek találta, hogy George Rebecca kérésére elviszi neki a sálját meg a virágjait, hiszen az utóbbi napokban hússzor is megtette ezt. De ez már túl sok volt számára.

– William – mondta, és hirtelen megfogódzott a közelében álló Dobbinban –, maga mindig nagyon kedves volt hozzám... nem... nem érzem jól magam. Kísérjen haza.

Nem is vette észre, hogy keresztnévén szólítja Dobbin, mint George szokta. A kapitány gyorsan elindult vele. Közel volt a lakásuk. Utat törtek a kinti tömegben, amely még izgatottabbnak látszott, mint a bálterem közönsége.

George már kétszer-háromszor megharagudott, ha valamilyen estélyből vagy társaságból visszatérve, ébren találta feleségét, így hát Emília rögtön lefeküdt, de ha nem is tudott elaludni, és ha szakadatlanul folyt is a láрма, a csattogás és lovasok vágatása – semmit sem hallott a zajokból, mert egészen más zűrzavar tartotta őt ébren.

Ezalatt Osborne mámorosan lépett a kártyaasztalhoz, és vadul rakta a téteket. Szakadatlanul nyert. „Ma éjszaka minden sikerül” – mondta magában. De még kártyaszerencséje sem csitította le nyugtalanságát, egy idő múlva felugrott, zsebre vágta nyereségét, s a pohárszékhez ment, néhány pohár bort felhajtani.

Éppen a körülötte álló emberekkel fecsegett, hangosan nevetett, és veszett jókedve volt, amikor Dobbin rátalált. Már a kártyaasztalnál is kereste barátját. Dobbin éppen olyan sápadt és komor volt, amilyen kipirult és kedélyes a bajtársa.

– Hohó, Dob! Gyere, igyál, öreg Dob. Nagyszerű a herceg bora. Adjál még egy pohárral, fiam – és remegő kézzel tartotta poharát az inas felé.

– Gyere már, George – mondta Dobbin még mindig komolyan. – Ne igyál többet!

– Igyál te is! Ez ér a legtöbbet a világon. Az ital majd felderíti a te beesett arcodat is, öregem. Egészségedre!

Dobbin közelebb lépett hozzá, és súgott neki valamit, mire

George felugrott, vadul hurrázott, kihajtotta poharát, lecsapta az asztalra, és barátjába karolva elsietett.

– Az ellenség átkelt a Sambre folyón – mondta William. – Balszárnnyunk már tűzben van. Gyere! Három óra múlva indulunk.

George csak ment, idegei remegtek az izgalomtól a régóta várt és mégis olyan hirtelen jött hírre. Hová lett most a szerelem és a cselszövés? Sietős útján a lakása felé ezer dolog is eszébe jutott... elmúlt élete, jövődő kilátásai... a végzet, amely elérheti... felesége, még gyereke is, akit talán sohasem fog meglátni. Mennyire szeretne volna most, ha nem történt volna meg, amit éjszaka elkövetett, és legalább tiszta lelkiismerettel búcsúzhathatott volna el attól a gyöngéd és ártatlan lénytől, akinek szerelmét annyira semmibe vette.

Visszagondolt rövid házasesetére. A néhány hét alatt rettenetesen elpazarolta kis tőkéjét. Milyen féktelen és meggondolatlan volt! Ha most szerencsétlenség éri, mi marad Emiliának? Mennyire méltatlan volt a feleségéhez! Miért is vette el? Hiszen ő még nem érett meg a házasságra. Miért nem engedelmeskedett az apjának, aki mindig olyan nagylelkű volt hozzá? Remény, bűnbánat, becsvágy, gyöngédség és önző megbánás töltötte be szívét. Leült, és levelet írt apjának, miközben visszaemlékezett arra, mit írt neki egyszer régen, amikor párban állt. A hajnal már sápadtan terjedt el az égen, mire befejezte ezt a búcsúlevelét. Lepecsételte, és a címzést megcsókolta. Arra gondolt, hogy cserbenhagyta ezt a nagylelkű apát, és visszaemlékezett arra a sok jótéteményre, melyben a szigorú öreg részesítette.

Mikor hazaért, bepillantott Emilia hálósobájába: nyugodtan feküdt, szemét lehunyta, és George örült, hogy alszik. Amikor a bálról megérkezett lakására, tisztiszolgája már az indulásra készült, de megértette George csendre intő jelét, és gyorsan és csöndesen végezte a csomagolást. Bemenjen, és felébressze Emiliát, tűnődött George, vagy hagyjon egy levelet Emmy bátyjának, hogy ő adja hírül távozásukat? Még egyszer belépett a hálósobába, hogy egy pillantást vessen a feleségére.

Emmy már ébren volt, amikor George először nyitott a szobába, de hunyva tartotta szemét, hogy még ébrenlétét se érez-

hesse George szemrehányásnak. De attól, hogy férje ilyen hamar követte őt haza, félénk kis szíve megnyugodott, s amikor George halkán kiment a szobából, utána nézett, aztán könnyű álomba merült. George most még halkabban lépett be, s újra megnézte Emmyt. Az éjjeli lámpás sápadt fényénél láthatta édes, sápadt arcát, a karikás, pirosuló szemhéjakat s a takarón kívül sima, fehér, kerek karját. Úristen! Milyen tiszta volt, milyen nemes, milyen gyöngéd és milyen elhagyatott! Ő maga pedig önző, durva és sötét bűnös. Szorongó szívvel, szégyenkezve állt az ágy lábánál, és nézte az alvó fiatal nőt. Hogyan merhet ő... ki ő, hogy ilyen makulátlan lélekért imádkozzon? Isten áldja meg! Isten áldja meg! Odalépett az ágyhoz, s elnézte a nyugodtan fekvő, sima, kicsi kezét, aztán nesztelenül a párna fölé, a nemes, sápadt arc fölé hajolt.

Két szép kar kulcsolta át gyöngéden a nyakát, amint lehajolt. – Ébren vagyok, George – mondta a szegény kislány olyan zokogással, amely majdnem megrepesztette a George-hoz olyan közel fészkelő kis szívet. Felébredt szegényke, de mire? Ebben a pillanatban a *Place d'Armes* felől tisztán felharsant a kürt, hangja végigszállt a városon, s a gyalogság dobpergésére, a skótok éles sípjaira az egész város felébredt.

HARMINCADIK FEJEZET

„Isten veled, édes rózsám!”

Nem tartunk igényt a háborús regényírók rangjára. A mi helyünk azok között van, akik nem harcolnak. Amikor a fedélzeten ütközetre készen állnak, mi lemegyünk, és türelmesen várunk a hajó belsejében. A hadműveletek közben csak útjában lennénk a bátor fiúknak odafönt. A ...-ik ezredet nem kísérjük a város kapuján túl, átengedjük O'Dowd őrnagyot kötelességének, és visszatérünk az őrnagy feleségéhez, a többi hölgyhöz meg a poggyászhoz.

Az őrnagynak és felesége őnagyságának – akiket nem hívtak meg arra a bálra, amelyen utolsó fejezetünkben több más barátunk megjelent – sokkal több ideje maradt, hogy egészséges és természetes pihenőjét élvezze az ágyban, mint azoknak, akik a szórakozást is ki akarták élvezni és kötelességüket is teljesíteni.

– Azt hiszem, Peggy, drágám – mondta az őrnagy, és nyugodtan fülére húzta hálósapkáját –, hogy egy-két nap múlva olyan bál lesz itt, amilyenről sokan közülük még sohasem hallottak – és sokkal jobban örült, hogy egy nyugodtan felhajtott pohár bor után nyugodni térhetett, mintha bármilyen mulatságon meg kellett volna jelennie. Peggy persze szívesen megmutatta volna a bálon turbánját és paradicsommadarát, de férje kijelentésétől ő is nagyon elkomolyodott.

– Szeretném, ha felórával ébresztő előtt felkeltenél! – mondta az őrnagy a feleségének. – Szólj fél kettőkor, Peggy, drágám, és nézz utána, hogy a holmim készen álljon. Lehet, hogy nem jövök vissza reggelire.

E szavak után – melyek azt a véleményét fejezték ki, hogy az ezred másnap reggel elmasírozik – az őrnagy elhallgatott és álomba merült.

O'Dowdné, a derék háziasszony = hálókabátban és papírtercsekkel a hajában – érezte, hogy ezúttal a cselekvés a kötelessége, nem pedig az alvás. „Arra lesz elég időm – gondolta –, ha majd Mick elment” – így hát becsomagolta férje kézitáskáját, kikefélt kabátját, sapkáját és egyéb harci ruházatát rendszerben kikészítette, a kabátzsebeket megtöltötte könnyű frissítő csomagokkal, zsebpisztoly helyett szalmafonatú üveget gyömszólt bele, amelybe majdnem egy pint fért bele abból a figyelemre méltó konyakból, amelyet ő és az őrnagy annyira szerettek, s amint az ismétlőóra mutatói fél kettőt jeleztek, s belső szerkezete – amelynek hangját az óra szép tulajdonosnője egy székesegyházéhoz hasonlította – elütötte a végzetes órát, O'Dowdné felkeltette őrnagyát, és olyan remek csésze kávé tett eléje, amilyenhez senki sem jutott aznap reggel Brüsszelben. És ki merné tagadni, hogy e kitűnő hölgy előkészületei legalább annyi érzelemről tanúskodtak, mint azok a könnyek és hisztérikus rohamok, amelyekkel érzékenyebb nők kimutatták a szerelmüket, és hogy az a csésze kávé, amelyet együtt fogyasztottak el a kürtök riadói és a városszerte felhangzó dobpergés közben, hasznosabb és célszerűbb volt, mint az érzelmeknek bármilyen fitogtatása? Mert az eredmény az volt, hogy az őrnagy rendszeren, üdén, frissen jelent meg a szemlén, és miközben lova hátán ült, simára borotvált, rózsás arca az egész hadtestbe vidámságot és bizalmat öntött. Amikor az ezred elhaladt O'Dowdné erkélye alatt, valamennyi tiszt feltisztelgett a bátor őrnagynénak, aki vidáman integetett nekik vissza, és merem állítani, hogy nem a bátorság hiánya, hanem csak a női tapintat és illem érzése tartotta vissza attól, hogy személyesen vezesse ütközetbe a vitéz...-ik ezredet.

Vasárnaponként és különösen ünnepélyes alkalmakkor O'Dowdné nagy komolysággal szokta olvasgatni egy vaskos kötetből nagybátyjának, az esperesnek szentbeszédeit. Nagy vigaszra lelt bennük a hajón, amikor Nyugat-Indiából visszatérve, majdnem hajótörést szenvedtek. Most is, az ezred elvonulása után, ehhez a kötethez fordult lelki épülésért. Talán nem sokat értett abból, amit olvasott, mert a gondolatai másfelé kalandoztak, de alvásra hiába is gondolt volna, amikor a szegény Mick hálósípkája elhagyatva feküdt a párnán. Ez a világ sora! Jack

és Donald a dicsőség felé masírozik, borjával a vállán, és vígan lépdel az „Isten veled, édes rózsám” dallamára. De az édes rózsza otthon marad és szenved, és elég ideje marad, hogy gondolkozzék, ábrándozzék és emlékezzék.

Tudván, hogy milyen haszontalan a bánkódás, s hogy az érzelgősség csak még szerencsétlenebbé teszi az embert, Rebecca asszony bölcsen eltökélte, hogy nem enged utat semmiféle hiábavaló bánkódásnak, és spártai egykedvűséggel viselte el férje távozását. Rawdon kapitányt sokkal jobban megthotta a búcsúvétel, mint az elszánt kis nőt, akinek istenhozzádót mondott. Rebecca leigázta ezt a nyers, durva természetet, az pedig szeretete és imádta őt minden tőle felhető tisztelettel és csodálattal. Soha életében nem volt olyan boldog, mint az elmúlt néhány hónap alatt a felesége mellett. Minden korábbi gyönyörűség, a lóverseny, a tiszti étkezde, a vadászat, kártyaasztal, a régebbi szerelmek és kalandok kalaposlányokkal, táncosnőkkel, s az esetben, katonás Adonis hasonló könnyű diadalai unalmasnak látszottak, ha összehasonlította az utóbbi időben élvezett házastársi örömekkel. Rebecca mindig tudta, hogyan szórakoztassa férjét, s Rawdon az ő társaságát és otthonát ezerszer szórakoztatóbbnak találta, mint bármilyen helyet vagy társaságot, amelyet gyerekkora óta kitapasztalt. S átkozta elmúlt bolondságait és könnyelműségeit, s mindenekfölött hatalmas adósságain siránkozott, amelyek örökre akadályozzák felesége előbbrejutását a nagyvilágban. Gyakran panaszkodott emiatt Rebeccával folytatott éjjeli beszélgetései során, holott legénykorában sem nem nyugtalanította az ilyesmi. Őt magát is megdöbbenetette ez a jelenség.

– A fene egye meg – mondogatta, vagy talán egyszerű szótárának erősebb kifejezéseit is felhasználta –, mielőtt megházasodtam, sohasem törődtem vele, miféle váltókra biggyesztem rá a nevemet, s ameddig Moss hajlandó volt várni, vagy Levy megújította váltóját három hónapra, nem is törődtem az egésszel. De amióta megházasodtam, becsületszavamra mondom, hozzá se nyúltam bélyeges papiroshoz, kivéve persze, amikor meg kellett hesszabbítani.

Rebecca mindig tudta, hogyan kell szétoszlatni ezeket a mélabús hangulatokat. – Ugyan már, te édes butám – mondta –, még

nem végeztünk a nénivel. De ha kitagad, még mindig ott van a *Közlöny* fizetéseképtelenség-rovata. Vagy várj csak, ha Bute bácsi elpatkol, van egy tervem. A parókia mindig a fiatalabb testvért illette; miért ne adhatnád el a tisztí rangodat, és miért ne mehetnél papnak?

Ez átváltozás ötletére Rawdon harsány nevetésbe tört ki, s mindenki meghallotta éjfélkor a szállodában a hatalmas drago-nyos hahotáját. Tufto tábornok is hallotta lakásán, fejük fölött az első emeleten, és Rebecca másnap reggelinél nagyon szellemesen adta elő a jelenetet, sőt el is mondta Rawdon első szentbeszédét a tábornok nagy gyönyörűségére.

Letűnt napok, letűnt beszélgetések! Amikor megérkezett végre a hír, hogy megkezdődött az ütközet, s a csapatoknak előre kell vonulniuk, Rawdon annyira elkomolyodott, hogy Becky gúnyolta is emiatt, s ez kissé sértette is a gárdista érzelmeit.

– Csak nem gondolod, hogy félek, Becky? – mondta remegő hangon. – De elég jó céltáblát nyújtok a golyóknak, és tudod, ha leterítenek, hát itt hagyok valakit, sőt talán kettőt is, akikről szerettem volna gondoskodni, ha már énmiattam kerültek a csá-vába. Ez semmiképpen sem nevetnivaló, Crawleyné!

Rebecca százféle becézéssel és kedves szóval igyekezett csilapítani szerelmesének megsebzett érzelmeit. Csak amikor az élénkség és a humorérzék kerekedett felül e dévaj teremtés-ben – mint egyébként az élet legtöbb körülménye között –, akkor tört ki belőle a gúnyolódás, de hamar fel tudta ölteni illedelmes ábrázatát.

– Édes szerelmem – mondta –, azt hiszed, én semmit sem érzek? – hirtelen kitörölt valamit a szeméből, aztán mosolyogva nézett fel férje arcába.

– Figyelj ide! – mondta Rawdon. – Lássuk, mi marad rád, ha engem elvisz az ördög. Mostanában elég szerencsésen játszottam, itt van kétszázharminc font. Tíz napóleont zsebre vág-tam. Többre nem lesz szükségem, mert a tábornok úgy fizet min-dent, mint egy herceg. Ha pedig elesem, hát az meg semmibe se kerül. Ne sírj, kicsikém, talán életben maradok, hogy tovább gyötörjelek. Nem viszem magammal egyik lovamat sem, hanem a tábornok szürkéjén lovagolok, így olcsóbb. Azt mondtam neki, hogy az enyém lesántult. Ha ott maradok, ezért a kettőért is

kapsz valamit. Grigg tegnap kilencvenet kínált ezért a kancáért, mielőtt ez az átkozott hír megjött, de amilyen bolond vagyok, nem akartam százon alul adni. Mullfinchért bármikor megadják az árát, de jobb, ha ebben az országban adod el, mert az otthoni lókupeceknél annyi a váltóm, hogy helyesebb, ha a ló nem kerül vissza Angliába. A te kis kancád, amit a tábornoktól kaptál, az is hoz majd valamit, és itt nincsenek olyan fene nagy istállóköltéségek, mint Londonban – tette hozzá Rawdon nevetve. – Aztán itt van ez az útikészlet, amely kétszáz fontomba került, azaz annyiival tartozom érte, és az arany fedőlapok és palackok legalább harminc-negyvenet megérnek. Tedd csak zálogba a tüimmel, gyűrűimmel, órámmal, láncommal és egybekkel együtt. Jó sok pénzbe kerültek. Crawley kisasszony, tudom, százat fizetett ki a láncért és a zsebóráért. Arany fedelek és palackok, a fene egye meg, most már bánom, hogy nem vettem annak idején többet. Edwards rám akart erőszakolni egy aranyozott, ezüst csizmahúzórt, és lehetett volna egy ezüst ágymelegítővel és ezüst evőeszközökkel felszerelt útitáskám is. De hát be kell érünk azzal, ami itt van, Becky.

És Crawley kapitány, aki ritkán gondolt másra, mint saját magára, kivéve életének legutóbbi hónapjait, amikor a szerelem leigázta a dragonyost – most, hogy végrendelkezett, és sorra vette értékeinek rövid jegyzékét, csak arra volt kíváncsi, hogyan lehetne belőlük pénzt szerezni feleségének abban az esetben, ha őt szerencsétlenség éri. Abban lelte kedvét, hogy egy ceruzával, nagy iskolás betűivel leírja azokat az ingóságait, amelyeket özvegye eladhat, mint például: „Kétcsövű Manton-puskám, mondjuk, 40 guinea; cobolyprémmelel bélelt útiköpenyem 50 font; párbajpisztolyaim rózsafa dobozban (köztük az is, amellyel lelőttem Marker kapitányt) 20 font; nyeregkapám és takaróm; ugyanaz Laurie-től” és így tovább, s mind e tárgyak úrnőjévé Rebeccát tette meg.

Híven takarékosági elvéhez, a kapitány legrégibb, legkopotabb egyenruháját és vállrojtjait öltötte magára, az újakat felesége – vagy talán özvegye – őrizetére bízta. És ez a híres windsori és Hyde Park-i dandy olyan szerény öltözképpen vonult a csaiába, mint egy őrmester, ajkán valami imafélével azért az asszonyért, akitől elbúcsúzott. Felémelte őt, egy percig a karjá-

ban tartotta, és erősen dobogó szívéhez szorította. Amikor letette és otthagya, arca bíborvörös volt, szeme ködös. Tábornoka mellett lovagolt, csöndben szívta szivarját, míg a dandár után siettek, csak amikor útkülből már néhány mérföldet megtettek, akkor hagyta abba bajusza pödörgetését, csak akkor törte meg a csöndet.

Rebecca, mint már említettük, bölcsen elhatározta, hogy nem engedi át magát semmiféle céltalan érzelmességnek férje távo-zása miatt. Az ablakból búcsút intett neki, s még egy percig utánanézett. A székesegyház tornyai s a furcsa, ódon házak magas oromzatai éppen pirulni kezdtek a felkelő nap sugaraiban. Ezen az éjszakán nem lehetett lefeküdni. Még a szép báliruhájában volt, vörös haja kissé kibomolva hullott a nyakára, szeme körül a virrasztástól fekete karikák húzódtak. „Milyen csúnya vagyok így – gondolta tükrében vizsgálva magát –, és hogy halványit ez a rózsaszín”. Így hát levetette rózsaszín esélyi ruháját, mi-közben egy levélke esett ki a füzőjéből, azt mosolyogva felvette, és elzárta piperedobozába. Aztán báli bokrétáját egy pohár vízbe tette, lefeküdt az ágyba, és igen pihentetően aludt.

A város már teljesen elcsendesedett, amikor tíz órakor Rebec-ca felébredt, s a reggeli események izgalmi és szomorúsága után jötevő és üdítő kávét ivott.

Reggeli után átnézte a derék Rawdon éjszakai számításait, és összefoglalta saját helyzetét. Mindent egybevéve, még a leg-rosszabb esetben is elég jól áll. Azon kívül, amit az ura hagyott rá, ott voltak a saját ékszerei és kelengyéi is. Leírtuk és meg is dicsértük már Rawdon nagylelkűségét házassága első napjaiban. A tábornok is – Rebecca rabszolgája és imádója – a kis kancán kívül sok szép ajándékkal lepte meg, egy tönkrement francia tá-bornok feleségétől árverésen vett kasmírsálakkal és sok, éksze-részboltból származó hódolati jellel, amely mind Rebecca bá-mulójának ízléséről és gazdagságáról tanúskodott. „Ketyegők-től”, mint a szegény Rawdon az órákat nevezte, hangos volt Re-becca lakása. Mert amikor egy este megemlítette, hogy az ő órá-ja, amelyet Rawdontól kapott, angol gyártmány, és nem jár jól, másnap reggel egyszerre érkezett meg egy Leroy jelzésű kis biszu, aranylánccal és türkizekkel kirakott fődéllel, és egy má-sik, Breguet védjegyű, gyöngyökkel borítva, alig vastagabb egy

félkoronásnál. Az egyiket Tufto tábornok vette, a másikat Osborne kapitány nyújtotta át gavallérosan. Osborne-nének nem volt órája, bár, hogy méltányosak legyünk George-hoz, lehetett volna neki, ha kért volna. Tuftóné ömeltóságának pedig csak anyjáról maradt öreg szerszáma volt, amely bevált volna olyan ezüst ágymelegítőnek is, amilyenről Rawdon beszélt. Ha Howell és James ékszerész urak közzétennék vevőiknek jegyzékét, bizonyára meglepődnék némely család; s ha e drágaságokat csak az urak törvényes hitvesei és lányai kapnák, micsoda pazar ékszereket lehetne látni a Hiúság Vásárának legelőkelőbb otthonaiban!

Miután ezeket az értéktárgyakat mind felbecsülte, Rebecca asszony nem minden bizsergő és önelégült diadalézés nélkül úgy találta, hogy ha bármi történik is, legalább hat-hétszáz fontja marad új élet kezdésére. Aztán a délelőttöt a legkellemesebb módon töltötte azzal, hogy tulajdonát elrendezte, elrakosgatta és elzárta. Rawdon tárcájában a különféle iratok között talált egy húszfontos utalványt Osborne bankárjára, erről eszébe jutott Osborne-né. „Elmegyek, beváltom az utalványt – gondolta –, utána meglátogatom szegény kis Emmyt.”

Ha már hős nélküli regényt írunk, hadd tartsunk igényt egy hősnőre. A csatába vonuló brit hadseregben nem akadt egyetlen férfi sem, beleértve a herceget is, aki a kétségek és nehézségek között hidegebb és nyugodtabb lehetett volna, mint a hadsereg rendíthetetlen kis felesége.

Ismerőseink között hátramaradt még valaki, aki szintén nem harcolt, s akinek érzelmeit és viselkedését ennél fogva jogunk van megismerni. Ez pedig barátunk, a volt Boggley Wollah-i adószedő, akinek nyugalját, akárcsak a többi emberét, félbeszakította korán reggel a kürtök hangja. Minthogy nagy alvó volt, és imádta az ágyat, lehet, hogy a brit hadsereg minden dobja, kürtje és dudája ellenére is továbbszundított volna egészen megszokott délelőtti órájáig, ha álmát félbe nem szakítja – nem George Osborne –, hanem Dobbin kapitány. Osborne, aki megosztotta Jos lakását, szokása szerint túlságosan el volt foglalva saját ügyeivel és azzal a bánattal, hogy el kell búcsúznia feleségétől, semhogy eszébe jutott volna búcsút venni szundikáló sógorától – szóval nem George állt Jos Sedley és az álma közé,

hanem Dobbin kapitány, aki eljött, felkeltette őt, s ragaszkodott hozzá, hogy távozása előtt megszorítsa a kezét.

– Nagyon kedves magától – mondta Jos ásitva, miközben pokolba kívánta a kapitányt.

– Nem... nem akartam elmenni... tudja... anélkül, hogy el ne búcsúzzam – mondta akadozva –, mert... tudja... lehet, hogy néhányan közülünk nem jönnek vissza, és szeretném, ha mindnyájan rendben lennének, és... izé... hiszen tudja.

– Hogy érti ezt? – kérdezte Jos, szemét dörzsölve. A kapitány egyáltalában nem hallgatott rá, sőt rá se nézett a kövér, hálósapkás úriemberre, aki iránt pedig olyan gyöngéd érdeklődést hangoztatott. A képmutató kapitány, amennyire csak lehetett, George szobáinak irányába nézett és figyelt, miközben ideoda járt a szobában, felborította a székeket, ujjaival dobolt az asztalon, körmét rágta, és a nagy felindulás egyéb belső jeleit mutatta.

Josnak mindig elég csekély véleménye volt a kapitányról, s most kezdte már azt hinni, hogy a bátorsága sem ér sokat. – Mit tehetek magáért, Dobbin? – kérdezte gúnyosan.

– Megmondom, mit tehet – felelte a kapitány, és az ágyhoz lépett. – Egy negyedóra múlva indulunk, Sedley, és lehet, hogy sem George, sem én nem jövünk többé vissza. Figyelmeztetem, hogy nem mozdulhat ki ebből a városból, amíg nem bizonyos benne, hogy állnak a dolgok. Itt kell maradnia, és a hűgára vigyáznia, vigasztalnia és ügyelnie rá, hogy semmi baj ne érje. Ha bármi történik George-dzsal, ne felejtse el, hogy magán kívül nincs neki senkije. Ha a hadsereget megverik, magának kell őt hazavinnie Angliába, és meg kell ígérnie a becsületszavára, hogy sohasem hagyja őt cserben. Tudom, hogy nem is hagyja, ami a pénzt illeti, mindig bőkezű volt, Nincs szüksége pénzre? Úgy értem, van-e elég aranya ahhoz, hogy baj esetén visszavigye őt Angliába?

– Uram – mondta Jos méltóságteljesen –, ha pénzre lesz szükségem, tudom, hová kell fordulnom érte. Ami pedig a hűgomat illeti, semmi szükség rá, hogy maga oktasson ki, hogyan kell viselkednem vele szemben.

– Úgy beszél, Jos, mint akinek helyén van a szíve – felelte Dobbin jólelkűen –, és örülök, hogy George ilyen jó kézben

hagyja őt. Akkor hát közölhetem vele, hogy becsületszavát adta nekem, és baj esetén melléje áll?

– Persze, persze – felelte Jos, akinek bőkezűségét Dobbin egészen helyesen ítélte meg.

– És gondja lesz rá, hogy elvigye innen Brüsszelből vereség esetén?

– Vereség! Ne beszéljen vereségről, hiszen az lehetetlen. *Engem* nem ijeszthet meg! – kiáltotta ágyából a hős, és Dobbin lelke egészen megkönnyebbült, amikor Jos ilyen eltökélten nyilatkozott arról, hogyan viselkedik majd a húgával. „Legalább – gondolta a kapitány – a legrosszabb esetben is biztosítva lesz a menekülése.”

Ha Dobbin kapitány azt várta, hogy megláthatja Emiliát az ezred indulása előtt, s ebből személyes vigaszt és elégtételt merithet – önzése megkapta azt a büntetést, amit az ilyen gyűlöletes egoizmus érdemel. Jos hálósobája a család közös nappali szobájából nyílt, s vele szemben volt Emilia szobájának ajtaja. A kürtök mindenkit felébresztettek: nem lett volna értelme a további leplezgetésnek. George inasa ebben a szobában csomagolt, Osborne ki-kijött a szomszédos hálósobából, s odavetett szolgájának egy-egy tárgyat, amiről azt gondolta, hogy jó lesz elvinni az ütközetbe. S ekkor Dobbinnak alkalma adódott ki-elégíteni szíve vágyát; még egyszer megláthatta Emilia arcát. De milyen volt ez az arc! Olyan fehér, dúlt és kétségbeesett, hogy emléke még sokáig követte, mint a bűn kísértete, s ez a látvány az epedés és a részvét kimondhatatlan kínjaival töltötte el Dobbint.

Fehér reggeli köntös volt rajta, haja a vállára hullott, nagy szeme tompán meredt maga elé. Segíteni akart az úti készülődésnél, megmutatni, hogy ő is hasznos tud lenni ilyen válságos pillanatban, s ezért a szegény lélek kivette a fiókból George egy övét, s kezében az övvel követte ide-oda urát, s csak némán nézte, hogyan halad a csomagolás. Kijött, a falnak dőlve megállt, és kebléhez szorította az övet, amelynek súlyos karmazsin fonadéka nagy vérfoltnak hatott a ruháján. A mi gyengéd szívű kapitányunkat megrázta a bűntudat, amikor meglátta. „Úristen! – gondolta. – Ilyen fájdalmat merészelttem meglesni?” És nem volt segítség: ezt a gyámoltalan és szótlan szenvedést sem-

miképpen nem lehetett enyhíteni és megvigasztalni. Egy pillanatra megállt, és tehetetlenül, szánakozva nézte Emiliát, mint ahogy egy szülő nézi szenvedő gyermekét.

Végül is George kézen fogta Emmyt, és visszavezette a hálószobába, ahonnan aztán egyedül jött ki. A búcsúzás egy percig tartott, és George már indult is.

„Hál Istennek, ezen túl vagyunk” – gondolta George, lerohanva a lépcsőn, és kardjával hóna alatt futott a gyülekezőhelyre, ahol az ezred sorakozott, s ahová közkatonák és tisztek robogtak szállásaikról. Erei lüktettek, arca kipirult: megkezdődött a háború nagy játszma, és ő is a játékosok között lehet. Kétség, remény, gyönyörűség vad izgalma! Nyereségnek és veszteségnek micsoda roppant esélyei! Mi volt minden szerencsejáték, amit eddig játszott, ezzel összehasonlítva? Kisfiú korától kezdve teljes szívvel vetette bele magát minden versenybe, amelyhez testi ügyesség, bátorság kellett. Ő volt a bajnoka iskolájának, és később ezredének is, s mindenhova követte társainak éljenzése, a kisfiúk krikettversenyétől a helyőrségi futtatásokig száz diadalt aratott, s ahol csak feltűnt, nők és férfiak bámulták és irigyelték.

Milyen tulajdonságokért is kaphat az ember olyan hamar tapsot, mint a testi fölényért, mozgékonyaságért és bátorságért? Időtlen idők óta az erő és a bátorság volt a bárdok és románcok főtémája, s Trója történetétől napjainkig a költészet mindig katonát választott hőséül. Nem tudom, hogy az emberek nem azért csodálják-e a merészséget, s nem azért jutalmazták és tisztelik-e mindenekelőtt a katonai erényeket, mert szívük mélyén gyávák.

Szóval a harci riadó hangjára George kitepte magát a finom karokból, ahol addig késlekedett, nem minden szégyenérzet nélkül – bár felesége csak gyengén szorította –, hogy olyan sokáig hagyta magát visszatartani. De ugyanez a mohó és izgatott érzés fogta el azokat a barátait is, akikre alkalomadtán már vethettünk pillantást, a zömök őrnagytól kezdve, aki az ezredet az ütközetbe vezette, egészen a kis Stubble zászlósig, akire ezen a napon az ezred zászlaját bízta.

A nap éppen felkelt, amikor a menet megindult – vidám látvány volt –, az oszlop élén a banda játszotta az ezred induló-

ját, aztán következett a vezénylő őrnagy, Pyramuson, izmos, harci lován nyargalva, mögötte a gránátosok masíroztak, élükön kapitányukkal, középben vonultak a zászlók, az idősebb és fiatalabb zászlósok kezében, aztán jött George, százada élén. Fel-nézett, rámosolygott Emiliára, és továbbment, aztán még a zene hangja is elhalt.

melyben Jos Sedley gondoskodik a húgáról

Minthogy valamennyi magasabb rangú tisztet máshová szőlített a kötelesség, Jos Sedley vette át a brüsszeli kis csoport parancsnokságát, a gyengélkedő Emiliával, a saját, Isidor nevű, belga inasával s a *bonne*-nal, azaz a lakás mindenésével mint helyőrséggel. Bár Dobbin közbelépése és a reggeli események megzavarták kedélyét, és tönkretették nyugalmát, Jos még órákig feküdt az ágyban, ébren és ide-oda hanykolódva, egészen amíg felkelésének szokásos órája meg nem érkezett. A nap már magasan állt az égen, s a mi . . .-ik ezredbeli vitéz barátaink már mérföldeket meneteltek, amikor a mi civilünk virágos háziköntő-sében megjelent a reggelineél.

George távolléte nem nagyon bántotta sógorát. Jos talán még örült is a szíve mélyén, hogy Osborne elment, mert George jelenlétében csak másodrendű szerepet játszott a háztartásban, s Osborne leplezetlenül kimutatta megvetését a kövér civil iránt. De Emmy mindig kedves és figyelmes volt hozzá. Ő vigyázott a kényelmére, ő ügyelt fel arra, hogy megkapja kedvenc ételeit, ő sétált vagy kocsizott ki vele – mindegyre nagyon sok alkalma volt, mert hiszen mikor is volt otthon George? –, s az ő édes arca állt férjének gúnyolódása és bátyjának dühe között. Sokszor félénken tiltakozott George-nál bátyja érdekében, de az a maga metsző modorában leintette ezeket a kérleléseket.

– Becsületes ember vagyok – mondogatta –, s amit érzek, azt ki is mutatom, mint ahogy becsületes emberhez illik. Hogy az ördögbe kívánod tőlem, édesem, hogy tisztelettel bánjak olyan tökfejjel, mint a bátyád?

Így hát Jos örült George távollétének. A pohárszéken heverő csákója és kesztyűje, valamint az a gondolat, hogy tulajdoncsuk

messze jár, titkos örömmel borzongatta meg Jost. „Ma reggel legalább nem zavar dandy modorával és szemtelenségével” – gondolta Jos.

– Vidd ki a kapitány csákóját az előszobába – mondta inasának, Isidornak.

– Talán nem is lesz rá többé szüksége – mondta a lakáj, és cinikusan hunyorított urára. Ő is gyűlölte George-ot, aki angol lenézéssel bánt vele.

– És kérdezd meg madame-ot, jön-e reggelizni – mondta Sedley úr méltóságteljesen, mert szégyellt volna egy inassal tárgyalásba bocsátkozni arról, hogy nem szereti George-ot. De az igazság az, hogy már számtalanszor szidta sógorát az inas előtt.

Sajnos, madame nem jöhetett reggelizni, és nem készíthette el Jos úr kedvenc *tartine*-jait¹. Madame nagyon beteg, és férje távozása óta rettenetes állapotban van – ezt mondta a *bonne*-ja. Jos azzal mutatta ki részvétét, hogy egy nagy csésze teát küldött be neki. Ő így szokta kimutatni a kedvességét, sőt még tovább ment, és nemcsak reggelit küldött be, hanem azon is gondolkodott, milyen inycncfalatokat szeretne Emilia legjobban ebédre.

Isidor, az inas, nagyon mogorván nézte, hogyan csomagolja be Osborne legénye a gazdája poggyászát a kapitány indulása előtt. Először is azért, mert gyűlölte Osborne urat, aki rendszerint fennhéjázóan bánt vele és minden alárendeltjével (egyéb-ként is a kontinensbeli cseléd a mi szelídebb természetű szolgálóinktól eltérően nem szereti, ha lenézően bánnak vele), másodszor pedig dühös volt, amiért annyi értéktárgyat mozdítanak el a keze ügyéből, hogy más emberek kezébe jusson, amikor majd az angol vereség bekövetkezik. Ebben a vereségben nem kételkedett sem ő, sem a legtöbb ember Brüsszelben és Belgiumban. Legelterjedtebb nézet az volt, hogy a császár elvágja egymástól a porosz és az angol hadsereget, egyiket a másik után megsemmisíti, és három napon belül bevonul Brüsszelbe, amikor majd mostani gazdáit megölik, elkergetik vagy foglyul ejtik, és minden ingóságuk törvényesen Monsieur Isidor tulajdonává válik.

Ez a hűséges szolga, amikor átsegítette Jost fáradságos és bonyolult napi öltözködésén, azt számítgatta, mit kezdjen azzal

¹ Gyümölcsizzal töltött süteményeit. (francia)

a holmival, amely most gazdája személyét ékesíti. Az ezüst illatos szemes üvegeket és a toalettfelszerelést odaajándékozta egy fiatal hölgynek, akibe szerelmes: az angol borotvakészüléket és a nagy rubin nyakkendőjét megtartja magának. Nagyon csinosan áll majd a szép, bodros ingen, amely az aranyzsinóros sapkával, azzal a sujtásos kabáttal, amelyet könnyen át lehet szabni az ő alakjára, és a kapitány aranygombos sétapálcájával együtt tökéletes Adonisszá tenné őt, a rubintos duplagyűrű pedig, két szép fülbevalóvá átalakítva, könnyen zsákmányul ejti majd Mademoiselle Reine-t. „Milyen jól illenek majd nekem ezek a szép kézelőgombok – gondolta, amikor összekapcsolta őket Sedley úr vastag, zsiros csuklói körül. – Régi vágyam, hogy kézelőgombjaim legyenek, a kapitány rézsarkantyús csizmája pedig a szomszéd szobában, *corbleu*,² milyen feltűnést kelt majd az *Allée Verte-en*!”³ Így hát, míg Monsieur Isidor testi ujjaival gazdája orrát tolta a magasba, és Jos arcának alsó részét borotválta, képzeletében már a Zöld Sétányon sétált sujtásos, zsinóros kabátban, Mademoiselle Reine társaságában; lélekben a rakparton kószált, s a bárkákat nézegette, amelyek lassan úsztak el a csatorna menti fák hűs árnyékában, vagy pedig egy korsó sörrel üdítette magát egy kocsmá padján, a Laekenbe vezető úton.

De Joseph Sedley úr – szerencséjére lelki nyugalmanak – éppen olyan kevéssé tudta, mi jár szolgája fejében, mint ahogy a tisztelt olvasó és én magam sem gyanítom, mit gondol rólunk John vagy Mary, akinek bérét fizetjük. Hogy mit gondolnak rólunk cselédeink! Ha csak azt tudnók, mit gondolnak rólunk bizalmas barátaink és kedves rokonaink, már akkor is örömmel hagynók itt ezt a világot, és olyan lelkiállapotban és rémületben élnénk, amely teljesen elviselhetetlen. Jos inasa már úgy kijelölte magának áldozatát, mint ahogy Paynter úr vendéglőjének pincére a kirakatban látható gyanútlan teknősbéka hátára odailleszti a táblát ezzel a felírással: „Holnap leves”.

Emília szolgálója nem volt ilyen önző természetű. Kevesen közelítették meg ezt a kedves és finom lényt anélkül, hogy hűséggel és szeretettel ne adóztak volna kedves és vonzó termé-

² Az áldóját. (francia)

³ A Zöld Sétányon. (francia)

szetének. Az is igaz, hogy Pauline, a szakácsnő, jobban megvigasztalta úrnőjét, mint bárki, akit Emília ezen a szerencsétlen reggelen maga elé bocsátott, mert amikor azt látta, hogy Emília órákon át némán, mozdulatlanul, kimerülten ül az ablaknál azóta, hogy a hadoszlop utolsó szuronyait elvonulni látta, a derék lány megfogta úrnője kezét, és így szólt: *Tenez, madame, est-ce qu'il n'est pas aussi à l'armée mon homme à moi?*⁴ – s ezzel könnyekbe tört ki, mire Emília sírva a karjába vetette magát, s így kölcsönösen sajnálták és vigasztalták egymást.

A délelőtt folyamán Jos úr Isidorja többször is elment lakásukról a városba, a park körüli szállodák és házak kapui elé, ahol az angolok összegyűltek; ott elvegyült a többi inassal, futárral, lakájjal, összegyűjtötte a szállongó híreket, s hozta haza a jelentéseket. Majdnem mindezek az úriemberek szívük mélyén a császár hívei voltak, és mindnyájukban az a vélemény alakult ki, hogy a hadjárat hamar befejeződik. A császár avesnes-i kiáltványa szép számban elterjedt Brüsszelben is. Ez állt benne:

Katonák! Ma van Marengo és Friedland évfordulója. Ezen a napon már kétszer dőlt el Európa sorsa. Akkor, éppen úgy, mint Austerlitz és Wagram után, túlságosan nagylelkűek voltunk. Hittünk azoknak a fejedelmeknek esküiben és ígéreteiben, akiket megtűrtünk trónjaikon. Induljunk még egyszer ellenük! Vajon nem ugyanazok a férfiak állnak-e mind a két részen? Katonák! Ugyanezek a poroszok, akik ma olyan szemtelenek, Jénánál háromszor annyian, Montmirailnál hatszor annyian voltak, mint mi. Azok, akik angol hadifoglyok voltak közületek, elmondhatták bajtársaiknak, milyen rettenetes kínokat álltak ki az angol hajóbörtönökben. Örültek! A pillanatnyi szerencse elvakította őket, de ha beteszik a lábukat Franciaországba, a sírjukat is ott lelik.

De a franciapártiak még ennél is gyorsabb pusztulást jósoltak a császár ellenségeinek, és mindnyájan egyetértettek abban, hogy a poroszok és az angolok soha többé vissza nem térnek, hacsak nem mint foglyok, a győztes hadsereg utóvédjével.

⁴ De hát, asszonyom, hiszen az én emberem is a hadseregben van! (francia)

A nap folyamán ezek a vélemények jutottak el Sedley úrhoz. Elmondták neki, hogy Wellington herceg azért vonult ki, hogy megkísérelje rendbe szedni hadseregét, amelynek elővédjét előző éjszaka teljesen megsemmisítették.

– Megsemmisítették? Ugyan! – mondta Jos, akinek szíve a reggelinél még büszkén dobogott. – A herceg azért vonult ki, hogy megverje a császárt, mint ahogy megverte már valamennyi tábornokát.

– Az iratait elégették, a holmiját elszállították, és a szállását már elő is készítették Dalmácia hercege számára – válaszolta Jos hírszerzője. – A saját *maitre d'hôtel*-jétől⁵ tudom. Richemont herceg emberei mindent becsomagoltak. A fenséges úr már el is menekült, a hercegné pedig csak azt várja, hogy az ezüsteneműt is becsomagolják, aztán a francia király után megy Ostendébe.

– A francia király Gandban van, fickó – válaszolta Jos, hitetlenséget színlelve.

– Már az éjszaka elmenekült Bruges-be, és még ma hajóra száll Ostendében. Berry herceget elfogták. Aki menteni akarja a bőrét, minél előbb tegye, mert holnap már megnyitják a zsilipeket, és ki menekülhet, amikor az egész ország víz alatt áll?

– Képtelenség, fiú! Hárman vagyunk egy ellen, akármilyen sereget tud összehozni Boney – jegyezte meg Sedley úr. – Az osztrákok és az oroszok már közelednek. Meg kell őt semmisíteni, és meg is fogják semmisíteni – mondta Jos, és az asztalra csapott.

– A poroszok háromszor annyian voltak Jénánál, s a császár egy hét alatt megverte hadseregüket, és elfoglalta az országot. Hatszor annyian voltak Montmirailnál, és úgy szétverte őket, mint a birkákat. Az osztrákok közelednek, az igaz, de a császárnéval és a római királlyal az élükön. Az oroszok pedig! Az oroszok majd visszavonulnak. Az angolok számára nem lesz könnyűület, amiért a mi hőseinkkel olyan kegyetlenül bántak, azokon a gyalázatos álló csónakokon. Itt van, nyomtatásban van. Íme a császár és király öfelsege kiáltványa! – mondta Napóleonnak ez a most már nyílt párthíve, és kihúzva zsebéből az ok-

⁵ Főkomornyikjától. (francia)

mányt, szigorúan gazdája szeme elé dugta, és már úgy nézett a sujtásos kabátra és egyéb értékekre, mint saját zsákmányára.

Jos, ha még nem is ijedt meg komolyan, de kezdett nyugtalankodni.

– Hol a kabátom és a kalapom? – kérdezte. – Gyerünk. Én magam megyek, és megtudom, mi igaz ezekből a hírekből.

Isidor dühöngött, hogy Jos a sujtásos kabátot veszi fel.

– Jobb volna, ha uraságod nem venné fel ezt a katonás kabátot – mondta –, mert a franciák megmondták, hogy egyetlen angol katonának sem kegyelmeznek.

– Csend legyen! – szólt rá Jos, még mindig eltökélten. Rettenthetetlenül dugta be karját kabátja ujjába, és éppen e hőstett végrehajtása közben talált rá Rawdon Crawleyné, aki megérkezett Emília látogatására, és csengetés nélkül lépett be az előszobába.

Rebecca, szokása szerint, most is csinosan és ízlésesen volt öltözve, nyugodt álma Rawdon távozása után felüdítette, és mosolygó, rózsaszín arca kellemes látvány volt ebben a városban és ezen a napon, amikor mindenkinek az ábrázatán ott látott a legnagyobb aggodás és szomorúság kifejezése. Nevetett azon a helyzeten, amelyben Jost meglepte, az erőlködésen s a görcsös rángásokon, amelyekkel a kövér úriember a sujtásos kabátba préselte magát.

– Ön is a hadsereghez készül, Joseph úr? – kérdezte. – Hát senki sem marad Brüsszelben, hogy megvédjen bennünket, szegény asszonyokat?

Josnak végre sikerült a kabátba bújni, s pirulva, dadogva és mentegetődzve lépett közelebb szép látogatójához.

– Hogy érzi magát a reggeli izgalmak után... azazhogy az éjszakai bál fáradalmi után?

Monsieur Isidor eltűnt gazdája szomszédos hálósobájában, és magával vitte a virágos hálóköntöst.

– Milyen kedves, hogy érdeklődik – mondta Rebecca, s mindkét kezébe fogta Jos kezét. – Milyen nyugodt, milyen hidegvérű, amikor mindenki más retteg! Hogy van a mi édes kis Emmynk? Szörnyű, szörnyű búcsú lehetett.

– Borzalmas – felelte Jos.

– Maguk, férfiak, mindent elviselnek – válaszolta a hölgy. –

A búcsú, a veszély semmi maguknak. Vallja be, hogy a hadsereghez akart menni, és minket a sorsunkra bízni. Tudom, hogy így van... valami azt súgja nekem. Annyira megijedtem, amikor az eszembe jutott... mert sokszor gondolok magára, amikor egyedül vagyok, Joseph úr... azonnal iderohantam, hogy megkérjem, hogy könyörögjek, ne hagyjon el bennünket.

Ezt a beszédet így lehetett értelmezni: „Kedves uram, ha baj éri a sereget, és menekülni kell, önnek van egy igen kényelmes hintója, amelyben hajlandó vagyok egy ülést elfogadni.” Nem tudom, Jos ebben az értelemben magyarázta-e a szavakat. De mélységesen sértette őt, mennyire semmibe vette a hölgy brüsszeli tartózkodásuk közben. Rawdon Crawleyék előkelő ismeretségéből senkinek se mutatták be, még Rebecca is alig hívta meg őt, mert Jos túl félénk volt ahhoz, hogy nagy tétekben játsszék, jelenléte pedig egyformán untatta George-ot és Rawdont, azonkívül nem is szerették, ha szórakozásuknak tanúja akad. „Ó! – gondolta Jos. – Most, hogy szüksége van rám, eljön. Ha senki más nem akad, eszébe jut az öreg Joseph Sedley!” De túl e kétségeken hízelt neki, amit Rebecca a bátorságáról mondott.

Erősen elpirult, és fontoskodó képet öltött.

– Szeretném látni a csatát – mondta. – Minden férfi, akiben van egy kis bátorság, szereti az ilyet. Indiában ugyan láttam már ilyesmit, de nem ilyen nagy arányokban.

– Maguk, férfiak, mindent feláldoznának az élvezetért – felelt Rebecca. – Crawley kapitány olyan vidáman hagyott el ma reggel, mintha vadászatra indult volna. Mit törődik ő velem? Mit törődik bármelyikük egy szegény, elhagyott nő kínjával és szenvedéseivel? (Igazán a csapat után akart menni ez a kövér, lusta ínyenc?) Ó, kedves Sedley úr, megnyugtatósaért, vigaszért jöttem önhöz. Egész reggel térdem állva imádkoztam. Remegek, ha arra gondolok, milyen szörnyű veszedelemben rohannak férjeink, bárataink, vitéz csapataink és szövetségeseink. És amikor idejövök oltalomért, azt látom, hogy még egy barátom... az utolsó, aki megmaradt, arra a szörnyű csatátérre akar menni!

– Drága asszonyom – válaszolta Jos, aki lassan egészen megszédült –, ne ijedjen meg! Csak azt mondtam, hogy szeretnék odamenni. Van-e brit férfi, aki ne szeretne? De a köte-

lességem ideszegez: nem hagyhatom el azt a szegény teremtet a szomszéd szobában – s Emilia szobájának ajtajára mutatott.

– Jóságos, nemes fivér! – mondta Rebecca, szeméhez emelve zsebkendőjét, és megszagolta a kölnvizet, amellyel be volt hintve. – Igazságtalan voltam önhöz; mégis van szíve. Már azt hittem, nincs.

– Ó, becsületszavamra! – mondta Jos, s olyan mozdulatot tett, mintha a szóban forgó szervre szeretné helyezni kezét. – Igazságtalan hozzám, igazán igazságtalan... drága Crawleyné.

– Igen, igazságtalan voltam, hiszen a szíve hű maradt a hűgá-hoz. De emlékszem, két évvel ezelőtt... hozzám hűtlen volt! – mondta Rebecca, egy pillanatra rászegezte szemét, s aztán az ablak felé fordult.

Jos hirtelen elpirult. Az a szerve, amelyet Rebecca el akart tőle vitatni, viharosan dobogni kezdett. Visszaidézte azokat a napokat, mikor menekült Rebecca elől, s a szenvedélyt, mely egykor lángra gyújtotta őt, azt az időt, amikor Rebecca mellette ült a kocsiában, és a zöld selyemerszényt horgolta számára; visszagondolt azokra a napokra, amikor ott ült, és elragadtatva bámulta Sharp kisasszony fehér karját és ragyogó szemét.

– Tudom, azt hiszi, hálátlan vagyok – folytatta Rebecca, el-lépve az ablaktól, még egyszer ránézett, és halk, remegő hangon fordult hozzá. – Az ön hidegsége, elfordított tekintete, egész viselkedése, valahányszor csak az utóbbi időben találkoztunk... most is, hogy beléptem, mind azt bizonyítja. De hát nem volt-e okom, hogy kerüljem önt? Kérdezze csak meg a saját szívét. Azt hiszi, hogy a férjem nagyon örült önnek? Az egyedüli szemrehányás, amelyet tőle hallottam... ezt el kell ismernem Crawley kapitányról... ön miatt ért, és milyen kegyetlen, kegyetlen szemrehányás!

– Jóságos Isten! De hát mit tettem? – kérdezte Jos a gyönyör és zavar keverékével. – Mit tettem, hogy... hogy...

– Hát a féltékenység semmi? – kérdezte Rebecca. – Elkekeríti az életemet ön miatt, pedig akármilyen volt is valaha, ma övé a szívem. Ártatlan vagyok, ugye, Sedley úr?

Jos egész vére forrt a gyönyörűségtől, amikor ránézett saját vonzerejének erre az áldozatára. Néhány ügyes szó, egy-két sokatmondó, gyöngéd tekintet, és szíve megint lángolt, és min-

den kétségét és gyanúját elfelejtette. De hát Salamon óta nem vettek-e le lábukról, nem tettek-e bolonddá a nők nála bölcsebb férfiakat is? „Ha legrosszabbra fordul – gondolta Becky –, a menekülésem biztosítva van, főhelyet kapok a hintóban.”

Nem lehet tudni, milyen szerelmi nyilatkozatokra és hevületre ragadta volna el Joseph urat lobogó szenvedélye, ha Isidor, az inas, nem jelenik meg ebben a percben, és nem kezd tenni-venni a szobában. Jos, aki éppen egy vallomást dadogott volna el, majdnem megfulladt attól az indulattól, amelyet kénytelen volt visszafojtani. Rebecának is eszébe jutott, hogy ideje bemenni, és megvigasztalni drága Emiliáját. – *Au revoir!* – mondta, csókot dobott Joseph úrnak, és gyöngéden kopogott Emmy szobájának ajtaján. Amint belépett és becsukta maga után az ajtót, Jos egy karosszékbe süllyedt, és rettenetesen lihegve, fúj-tatva bámult maga elé. – Ez a kabát nagyon szűk uraságnak – mondta Isidor, aki még mindig nem vette le a szemét a sujtásokról, de a gazdája meg se hallotta, gondolatai másfelé jártak, hol izzóan örjítették, ha az elbűvölő Rebecára gondolt, hol pedig büntudattal ijesztették, ha a féltékeny Rawdon Crawleyt látta maga előtt, kipedert, harcias bajuszával, rettenetes, töltött, felvont kakasú párbajpisztolyaival.

Rebecca megjelenése megrémítette és visszariasztotta Emiliát. Ráébresztette a világra és a tegnapi. A holnaptól való rázúduló félelemben elfelejtette Rebecát, a féltékenységet, mindent, kivéve, hogy a férje elment, és veszély érheti. Míg ez a rettenthetetlen nagyvilági nő be nem lépett, meg nem törte a varázst, és le nem nyomta a kilincset, mi is óvakodtunk attól, hogy behatoljunk ebbe a szomorú szobába. Milyen sokáig térdelt ott szegény kislány! A néma imádkozás és a keserű leborulás milyen óráit töltötte ott! A háborúk krónikásai, akik ragyogó történeteket írnak a harcokról és győzelmekről, mindezt alig mondják el nekünk. Túl kicsi részletei ezek a színjátéknak, és nemigen hallani ki az özvegyek sirását és az anyák sóhajait a győzelem nagy kórusának diadalénekéből és ujjongásából. És mégis, volt-e idő, hogy ezek ne sírtak volna? Tört szívű, alázatos tiltakozások, amelyeket elnyom a diadal zenekonája.

Emília lelkében a rémület első mozdulatát – amikor Rebecca zöld szeme rávillant, és új selyemruhájában, csillogó ékszereivel,

kitárt karokkal sietett feléje, hogy magához ölelje – a harag érzése követte, arca halálos sápadtságból pirosra váltott, és egy perc után Rebecca tekintetét olyan keményen viszonzotta, hogy vetélytársnője meglepődött, kissé zavarba is jött.

– Édes Emília, te nagyon rosszul vagy – mondta a látogató, s kezét kinyújtotta, hogy megfogja Emília kezét. – Mi van veled? Nem volt nyugtom, amíg meg nem tudom, hogy vagy.

Emília visszavonta kezét – amióta a világon volt ez a szelíd lélek, még sohasem tagadta meg, hogy a jóindulat meg a szeretet bármely megnyilvánulásának ne higgyen, és ne fogadja szívesen. De most visszahúzta kezét, és egész testében remegett.

– Mit keresel itt, Rebecca? – kérdezte, és még mindig komolyan nézett rá nagy szemével. Ez a tekintet zavarba hozta látogatóját.

„Biztosan látta, mikor a bálban ideadta a levelet” – gondolta Rebecca. – Ne izgasd magadat, drága Emiliám – mondta, és lesütötte szemét. – Csak azért jöttem, hogy lássam... jól vagy-e?

– És te jól vagy? – kérdezte Emília. – Biztos, hogy igen. Te nem szereted az uradat. Nem volnál itt, ha szeretnéd. Mondd, Rebecca, nem voltam-e mindig jó hozzád?

– De igen, az voltál, Emília – felelte a másik, még mindig lehorgasztott fejjel.

– Amikor egészen szegény voltál, ki barátkozott veled? Nem olyan voltam hozzád, mintha a testvéred lettem volna? Ismertél minket boldogabb napokban is, még mielőtt megesküdünk. Akkor én voltam a mindene, különben nem mondott volna le nagylelkűen a vagyonáról, a családjáról, hogy engem boldoggá tegyen. Miért álltál közém és a szerelmem közé? Ki küldött, hogy elválaszd azt, amit Isten egybekapcsolt, és elvedd tőlem az én drágám szívét, a férjemét? Azt hiszed, tudtad volna őt úgy szeretni, mint én? Nekem mindenem volt az én szerelmem. Te tudtad ezt, és mégis el akartad rabolni tőlem. Szégyelld magadat, Rebecca, gonosz asszony vagy, rossz barátnő, rossz feleség.

– Emília, Isten előtt esküszöm, hogy nem vétettem a férjem ellen – mondta Rebecca, és elfordult.

– És énellenem sem, Rebecca? Nem sikerült, de megpróbálkoztál vele. Kérdezd meg csak a szívedet, mit mond.

„Semmit sem tud” – gondolta Rebecca.

– Visszajött hozzám, tudtam, hogy visszajön. Tudtam, hogy nincs az az álnokság, hízélgés, ami sokáig távol tarthatná tőlem. Tudtam, hogy visszajön. Imádkoztam érte, hogy visszajöjjön.

A szegény asszony olyan szenvedéllyel és túláradással mondta e szavakat, amelyet Rebecca még sohasem tapasztalt nála, és tanácstalanul állt ilyen indulat előtt.

– De hát mit vétettem ellened – folytatta még keserűbb hangon –, hogy el akartad venni tőlem? Csak hat hétig volt az enyém. Ennyit engedhettél volna nekem, Rebecca. De már első napon az esküvőnk után megjelentél, és megzavartad a boldogságunkat. Most, hogy elment, eljöttél megnézni, milyen boldogtalan vagyok? Elég szerencsétlenné tettél az elmúlt két hét alatt, legalább a mai napon megkímélhettél volna.

– Én... én sohasem jöttem ide – vetette közbe Rebecca elég szerencsétlen igazmondással.

– Nem. Te nem jöttél. Te elvitted őt. Azért jöttél, hogy elvidd tőlem? – folytatta még indulatosabban. – Itt volt, de már elment. Ott ült azon a pamlagon. Ne nyúlj hozzá. Mi ültünk ott, és beszélgettünk. A térdén ültem, átkulcsoltam a nyakát, és elmondtuk a miatyánkot. Igen, itt volt, aztán érte jöttek és elvitték, de megígérte, hogy visszajön.

– Visszajön, édesem – mondta Rebecca, és akarata ellenére meghatódott.

– Nézd – mondta Emília –, itt van az öve. Ugye, szép a színe? – és megcsókolta a bojtját. Már valamikor előbb a dereka köré kötötte. Most láthatóan elfelejtette a haragját, a féltékenységet, még azt is, hogy ott van a vetélytársnője. Csöndesen, szinte mollyal az arcán az ágyhoz lépett, és George vánkösát kezdte kisimítani.

Rebecca egész csöndesen kiment a szobából.

– Hogy van Emília? – kérdezte Jos, aki még mindig nem hagyta el őrhelyét a karosszékből.

– Valakinek mellette kellene maradnia – kérte Rebecca. – Azt hiszem, nagyon rosszul érzi magát – és komoly arccal eltávozott. Még azt is visszautasította, hogy megossa a korai ebédet, amelyet Sedley úr megrendelt.

Rebecca jóindulatú és segítségre kész kedvében volt, Emiliát pedig inkább szerette, mint nem. Barátnőjének kemény szavai, szemrehányásai is bókók voltak: olyasvalakinek a jajsavai, aki már csak legyőzve vagdalkozhatik. Amint meglátta O'Dowdnt, akit az esperes prédikációi semmiképp sem vigasztaltak meg, és nagyon leverten bolyongott a parkban, Rebecca rögtön csatlakozott hozzá, ami meglehetősen meglepte az őrnagynét, mert nem volt hozzászokva ilyen udvariassághoz Rawdon Crawleyné részéről. Közölte vele, hogy a szegény kis Osborne-né kétségbeejtő állapotban van, majdnem megőrül a bánattól, és rögtön elküldte a jólelkű ír asszonyt, hátha ő meg tudja vigasztalni fiatal kedvencét.

– Magamnak is éppen elég a bajom – mondta O'Dowdné eltűnődve –, és azt gondoltam, szegény Emília ma nemigen kívánczik társaság után. De ha rosszul van, ahogyan maga mondja, és maga, aki olyan jó barátnője, nem tudja ápolni, hát elmegyek, meglátom, tudok-e rajta segíteni? Akkor hát jó napot, asszonyom – s e szavakkal és fejbiccentéssel az ismétlőórás hölgy elbúcsúzott Crawleynétől, akinek társaságáért semmiképpen sem esengett.

Becky mosollyal az ajkán nézett utána. Éles humorérzéke volt, és a parthusi tekintet láttán, melyet a távozó O'Dowdné vállán keresztül vetett rá, Crawleyné alig bírta megőrizni komolyságát. „Szerencsés utat, szépasszony, örülök, hogy olyan vidámnak látom – gondolta Peggy. – Maga aztán semmiképpen sem fogja kisírni a szemét bánatában.” Ezzel aztán sietve folytatta útját Osborne-né lakása felé. A szegény lélek még mindig úgy állt az ágy mellett, ahogyan Rebecca otthagyta, és majdnem esztét veszítette bánatában. Az erősebb lelkű őrnagyné megtett minden tőle telhetőt, hogy fiatal barátnőjét megvigasztalja. – Össze kell szednie magát, Emília drágám – mondta kedvesen –, nem szabad betegnek lennie, ha majd a győzelem után magáért küld. Nem maga az egyetlen nő, aki ma Isten kezében van.

– Tudom. Nagyon rossz vagyok, nagyon gyöngé – mondta Emília. Éppen eléggé ismerte saját gyengeségét, de határozottabb barátnőjének jelenléte felrázta valamelyest, s társasága és korholása jót tett neki. Így maradtak együtt kettőig, szívük ott járt a hadoszlopnál, amely mind messzebb és messzebb menetelt.

Rettegő kétség és félelem, kimondhatatlan fohászok, aggodalmak, bánatok követték az ezredet. Ez volt a nők háborús adója. Mert a háború mindenkit megadóztat, a férfiktól a vérüket veszi el, a nőktől a könnyüket.

Fél háromkor olyan esemény következett be, amely minden nap fontos volt Joseph úrnak: elérkezett az ebéd órája. A harcosok küzdhetnek és eleshetnek, neki azonban ebédelnie kell. Bejött Emília szobájába, hátha rá tudja őt beszélni, ossza meg vele a lakomát.

– Kóstold meg – mondta –, a leves igazán jó. Kóstold meg, Emmy – és megcsókolta a kezét. Az esküvőt kivéve, évek óta nem tett ilyesmit.

– Te nagyon jó vagy és nagyon kedves, Joseph – mondta Emmy. – Mindenki jó hozzám, de ha megengeded, ma inkább a szobámban maradok.

A leves illata azonban kellemesen érintette O'Dowdné orrát, és úgy gondolta, el tudja viselni Jos úr társaságát. Így hát ketten ültek az asztalhoz.

– Isten áldja meg az ételünket – mondta az őrnagyné ünnepélyesen, és derék Mickjére gondolt, aki ezrede élén lovagolt. – Azoknak a szegény fiúknak ma elég rossz ebédjük lesz – mondta sóhajtván, aztán filozófusi természettel nekilátott az evésnek.

Jost felderítette az étkezés. Inni akart az ezred egészségére, azaz bármilyen ürügy jó lett volna ahhoz, hogy pezsgőt bonthasson. – O'Dowdra iszunk és a vitéz ...esekre – mondta, és gálánsan meghajolt vendége felé. – Ugye, O'Dowdné asszony? Isidor, töltsd tele O'Dowdné asszony poharát.

De Isidor hirtelen felriadt, az őrnagyné pedig letette kését és villáját. A szoba ablakai tárva-nyitva álltak, dél felé néztek, ahonnan távoli zaj hallatszott át a napsütötte háztetők fölött.

– Mi az? – kérdezte Jos. – Miért nem töltesz, számár?

– *C'est le feu*⁶ – rebegte Isidor, és kiszaladt az erkélyre.

– Irgalmas Isten, ágyúznak! – kiáltotta O'Dowdné, felugrott, és az ablakhoz rohant. A többi házak ablakaiban is ezernyi sápadt, aggodalmas arc jelent meg. És utána rögtön úgy látszott mintha a város egész lakossága az utcákra tódult volna.

⁶ Tűz! (francia)

HARMINCKETEDIK FEJEZET

melyben Jos menekül, és a háború véget ér

Mi a békés London városában sohasem láttunk, és adja Isten, hogy ne lássunk soha olyan zűrzavart és riadalmat, mint amilyen akkor Brüsszelben keletkezett. Tömegesen tódultak a namuri kapuhoz, mert onnan hallatszott a zaj. Sokan még messze ki is lovagoltak a síma országútra, hogy előbb kapjanak hírt a hadseregről. Mindenki a szomszédjától tudakolta az újságokat, még előkelő angol lordok és ladyk is odáig ereszkedtek le, hogy szóba álltak ismeretlen emberekkel. A franciabarátok vad izgalomban, császáruk diadalát jósolgatva jöttek-mentek. A kereskedők bezárták üzleteiket, és ők is hozzájárultak a zaj és riadalom általános kórusához. A nők a templomokba szaladtak, megtöltötték a kápolnákat, s térden állva imádkoztak a kőkockákon és a lépcsőkön. Az ágyúk tompa zaja egyre közelebb dübörgött. Nemsokára utasokkal telt kocsik kezdték elhagyni a várost, és a gandí sorompó irányába vágattak. A franciapártiak jóslatai már tényeknek számítottak.

– Elvágta a hadseregüket – mondták. – Egyenesen Brüsszel felé közeledik. Megsemmisíti az angolokat, és estére itt lesz. – Megsemmisíti az angolokat – vijjogta Isidor gazdájának –, és estére itt lesz. – Ide-oda rohant a lakásból az utcára, mindig új vészhirrel érkezett. Jos arca egyre sápadtabb és sápadtabb lett. Az ijedtség egészen hatalmába kerítette a kövér civilt. A pezsgő sem hozta meg a bátorságát. Alkonyat előtt már olyan ideges volt, hogy Isidor lelke örült, ha ránézett, és most már biztos zsákmányának tekintette a zsinóros kabát tulajdonosának valamennyi holmiját.

A két hölgy ezalatt bent maradt. A zömök őrnagyné csak egy percig hallgatta az ágyúzást, aztán eszébe jutott barátnője

a másik szobában, berohant, hogy mellette legyen, és ha lehet, megvigasztalja. Az a tudat, hogy neki kell megvédenie ezt a finom és gyámoltalan teremtest, csak növelte a derék ír nő természetes bátorságát. Öt órát töltött barátnője mellett, néha a lelkére beszélt, néha tréfálkozott vele, de leggyakrabban hallgaton, remegve, titkosan imádkozott.

– Egy pillanatig sem engedtem el a kezét – mesélte később a természetes hölgy –, csak alkonyat után, amikor az ágyúk tüze elhallgatott.

Pauline, a *bonne*, a közeli templomban térdelt, és imádkozott; hogy *son homme à elle*¹ visszatérjen.

Amikor az ágyúk zaja elhallgatott, O'Dowdné kilépett Emilia szobájából a szomszédos nappaliba, ahol Jos ült két kiürített üveggel és erősen megcsappant bátorsággal. Egyszer-kétszer bemerészkedett húga hálósobájába, arca nagyon ijedtnek látszott, mintha mondani akart volna valamit. De az örnagyné a helyén maradt, és Jos nem könnyebbülhetett meg beszéd által. Szégyellte megmondani, hogy menekülni akar. De amikor az örnagyné megjelent az ebédlőben, ahol Jos a szürkületben, két üres pezsgősüveg sivár társaságában ült, kezdte feltárni előtte a szívét.

– O'Dowdné asszony – kérdezte –, nem volna-e jobb, ha Emilia felöltözne?

– Talán el akarja vinni sétálni? – kérdezte az örnagyné. – Túl gyöngye ahhoz, hogy mozogjon.

– Én... én iderendeltem a kocsit – mondta Jos – és a postálovakat. Isidor már elment értük.

– Hogy jutott eszébe ez az esti kocsikázás? – kérdezte a hölgy.
– Nem jobb neki az ágyban? Éppen most bírtam rá, hogy lefeküdjék.

– Keltse fel – mondta Jos. – Fel kell keltenie, azt mondom – és erélyesen dobbantott. – Mondom, hogy már iderendeltem a lovakat. Mindennek vége, és...

– És? – kérdezte O'Dowdné.

– Megyek Gandba – felelte Jos –, mindenki megy már, az ön számára is van hely. Félóra múlva indulunk!

¹ Az ő embere. (francia)

Az őrnagyné végtelen megvetéssel nézett rá.

– Én nem mozdulok innen, amíg O'Dowd nem mondja, hogy menjek – felelte. – Mehet, ha úgy tetszik, Sedley úr, de Emilia meg én itt maradunk.

– Emiliának jönnie kell – mondta Jos, és megint dobbantott. O'Dowdné csipőre tett kézzel állt meg a hálószoba előtt.

– Talán az anyjához akarja vinni? – kérdezte. – Vagy pedig maga kívánczik a mamájához, Sedley úr? Jó napot, szerencsés utat kívánok. *Bon voyage*,² ahogy ezek mondják, de fogadja meg a tanácsomat: borotváltassa le a bajuszát, mert még bajba keveri.

– Az áldóját! – robbant ki Jos, és egészen megvadította őt a félelem, a düh és a sértettség. E pillanatban Isidor is megérkezett, ő is káromkodott.

– *Pas de chevaux, sacrebleu!*³ – sivitotta dühöngve az inas. – Minden lovat elvittek. – Nem Jos volt az egyedüli Brüsszelben, akit ezen a napon elfogott a pánik.

De a sors úgy akarta, hogy Jos féelme, bármilyen nagy és kegyetlen volt máris, szinte örült rémületté fokozódjék, még mielőtt az éjszaka véget ér. Említettük már, hogy Pauline-nak, a *bonne*-nak *son homme à alle-je*, szintén ott menetelt annak a hadseregnek soraiban, mely Napóleon császárral szembe vonult. Ez az udvarló brüsszeli fiú volt, belga huszár. A belga csapatokat ebben a háborúban minden inkább jellemezte, mint a bátorság, és az ifjú Van Cutsum, Pauline hódolója, túlságosan jó katona volt, semhogy megtagadta volna az engedelmességet, amikor ezredese parancsot adott a futásra. Amíg Brüsszelben volt helyőrségen, az ifjú Regulus – mert a forradalom éveiben született – nagy kényelemben élt, és majdnem minden szabad idejét Pauline konyhájában töltötte, zsebét és pisztolytokját is a Pauline kamrájából származó jó falatok töltötték meg néhány nappal ez előtt, amikor elbúcsúzott síró szerelmétől, hogy az ütközetbe vonuljon.

Az ő ezrede számára már vége is volt az ütközetnek. Látszólagos uralkodójuk, az orániai herceg parancsnoksága alatt álló

² Jó utazást! (francia)

³ Nincsenek lovak, az istenit! (francia)

hadosztályhoz tartoztak, s ami a kardok és bajszok hosszúságát és egyenruhájuk és felszerelésük gazdagságát illeti, Regulus és bajtársai olyan tetszetős csapatnak látszottak, amelynél vitézebbnek még sohasem fújtak meg a harci kürtöt.

Mindaddig, amíg az angol hadseregnek Brüsszelből érkező zöme meg nem változtatta a Quatre Bras-i ütközet képét, és Ney, megrohanván a szövetséges hadsereg elővédjét, egyik hadállást a másik után foglalta el, a belga lovasszázadok, ahova Regulus tartozott, a legnagyobb tevékenységet fejtették ki a franciák előli visszavonulásban, és tökéletes mozgékonyságot tanúsítottak, amikor egyik állást a másik után ürítették ki. Hadmozdulataikat csak a mögöttük előrehaladó angolok zavarták meg. Miután ily módon kénytelenek voltak megállni, az ellenséges lovasságnak – amelynek vérszomjas csökönyösségét nem lehet eléggé szigorúan megbélyegezni – végre alkalma nyílt arra, hogy szorosabb érintkezésbe kerüljön az előtte álló vitéz belgákkal, ezek azonban szívesebben néztek szembe az angolokkal, mint a franciákkal, s lovaikat azonnal megfordítva, keresztülvágattak a mögöttük álló angol ezredekben, és szétszóródtak a szélrózsa minden irányába. Az ezred a valóságban már nem létezett. Sehol sem volt. Nem volt táborkara. Regulus azon vette észre magát, hogy teljesen magányosan vágdat, jó néhány mérföldnyire a csatatértől, és hová fusson menedéért, ha nem természetyszerűen abba a konyhába és azokba a hűsleges karokba, ahol Pauline oly gyakran fogadta szívesen őt?

Tíz óra tájt kardcsörtetés hallatszott annak a háznak lépcsőházában, melynek egyik emeletét kontinentális szokás szerint Osborne-ék foglalták el. Kopogtatott a konyhaajtón, és a templomból hazatérő szegény Pauline szinte elájult a rémülettől, amikor kinyitotta az ajtót, és maga előtt látta zilált huszáriját. Olyan sápadt volt, mint az az éjféli dragonyos, aki Leonóráját jött felzavarni. Pauline szívesen sikított volna, de a kiáltást meghallották volna gazdái, és felfedezték volna barátját. Visszafojtotta sikítását, hősét a konyhába vezette, sört tett eléje s az ebédről maradt ingyencfalatokat, melyeknek megízlelésére Josnak már nem maradt lelkieréje. A huszár az elfogyasztott rop-pant mennyiségű hússal és sörrel bizonyította be, hogy nem ki-

sértet, és a falatok közben előadta a maga meséjét a szerencsétlenségről.

Ezrede a bátorság csodáit művelte, és egy ideig egymagában védte ki az egész francia hadsereg támadását. Végül legyőzte őket a túlerő, mint különben addigra az egész angol hadsereget is. Ney sorra semmisítette meg az ezredeket. A belgák hiába vetették magukat az ellenségre, hogy megakadályozzák az angolok lemészárlását. A braunschweikeket megfutamították, hercegük elesett. Általános *débâcle*⁴ volt. A vereség miatt érzett bánatát sörtengerbe igyekezett fojtani.

Isidor kijött a konyhába, meghallgatta a beszélgetést, aztán berohant, hogy hírekkel lássa el gazdáját.

– Mindennek vége! – rikácsolta Josnak. – A herceg öfensége fogoly, a braunschweigi herceg elesett, az angol hadsereg ész nélkül szalad, egyetlen ember menekült meg, s az most itt van a konyhában, jöjjön és hallgassa meg.

Jos tehát kíváncszorgott abba a helyiségbe, ahol Regulus még mindig ott ült a konyhaasztalnál, és söröskancsójába kapaszkodott. Jos a tőle telhető legszabályosabb francia nyelven – amely azonban meglehetősen ellentmondott a nyelvtannak – megkérte a huszárt, hogy adja elő történetét. Mennél tovább beszélt Regulus, annál nagyobb méretű lett a csapás. Ő volt az egyetlen az ezredében, akit nem kaszaboltak le a csatamezőn. Saját szemével látta, amint a braunschweigi herceg elesett, a fekete huszárok menekültek, s a skótok rakásra hulltak az ágyúk tüzeiben.

– És a ... -esek? – hebegte Jos.

– Felkoncolták őket – felelte a huszár, mire Pauline elkiáltotta magát: – Ő, szegény úrnőm, *ma bonne petite dame*⁵ – görcsös zokogásba tört ki, és betöltötte a házat sikoltozásával.

Sedley úr vad rémületében nem tudta, hogyan és hol keressen menekülést. A konyhából visszarohant a nappaliba, és esedező pillantást vetett Emília ajtajára, amelyet O'Dowdné az orra előtt becsapott és be is zárt, de aztán visszaemlékezett, milyen gúnyosan bánt vele az őrnagyné, és miután egy ideig hallgatódzott az

⁴ Összeomlás. (francia)

⁵ Az én jó kis asszonyom. (francia)

ajtónál, elhatározta, hogy kimegy az utcára, aznap első ízben, gyertyát ragadott, és keresni kezdte az aranyzsinóros sapkáját, meg is találta a szokásos helyen, egy kis asztalon a tükör előtt, ahol Jos tetszelegni szokott, megbodorítva fürtjeit, sapkáját a kellő szögben csapva szeme közé, mielőtt a nyilvánosság előtt megjelenne. Olyan nagy a szokás hatalma, hogy még rémületében is bodorítani kezdte haját, és igazgatni sapkáját. Aztán riadtan bámult tükörből visszanező sápadt arcába, különösen a bajuszára, amely több mint hat hét óta, amióta kibújt a világra, buja növekedésnek indult. Még majd katonának tartanak, gondolta, visszaemlékezve Isidor figyelmeztetésére, hogy lemeszárlással fenyegetik az egész legyőzött angol hadsereget, ezért visszatámolygott hálószobájába, és vadul rángatni kezdte a csengőt.

Isidor megjelent a hívásra. Jos a karosszékbe süllyedt, letépte magáról nyakkendőjét, hátrahajtotta gallérját, s mindkét kezét a nyakához emelte.

– *Coupez-moi, Isidor* – kiáltotta –, *vite!*⁶ *Coupez-moi!*

Isidor egy percig azt hitte, hogy gazdája megbolondult, és azt kívánja, hogy vágja el a nyakát.

– *Mes moustaches!*⁷ – dadogta Jos –, *mes moustaches . . . coupi rachi vite!* – ilyen volt az ő francia beszéde. Folyékony, mint már említettük, de nem nagyon felelt meg a nyelvtannak. Isidor a bajuszt egy pillanat alatt eltüntette borotvájával, és kimondhatatlan gyönyörűséggel hallgatta gazdája parancsát, hogy hozzon civil kalapot és kabátot.

– *Ne porty plu . . . habit militair . . . bonny . . . bonny a vu, prennny dehors!*⁸ – szölt Jos, s a köpeny és a sapka végre Isidor tulajdonába ment át.

Az ajándékozás után Jos kiválasztott ruhatárából egy egyszerű fekete kabátot és mellényt, s széles, fehér nyakkendőt kötött, fejére puha, civil kalapot tett. Ha tudott volna szerezni egy papi kalapot, azt viselte volna. De így is azt hihette róla az ember, hogy az anglikán egyház egy jómódú, kövér lelkészével áll szemben.

⁶ Vágjon le gyorsan! (francia)

⁷ A bajuszomat. (francia)

⁸ Rossz francia kiejtéssel: nem hordok többé katonaruhát, a sapka a magáé, vigye ki.

- *Venni maintenong* - folytatta aztán -, *suivi... alli... parti... doug la ru...*⁹ - ezzel gyorsan legurult a lépcsőn, és kilépett az utcára.

Regulus ugyan esküdözött, hogy ezredéből, sőt szinte az egész szövetséges hadseregből ő az egyetlen, aki elkerülte azt a sorsot, hogy Ney felkoncolja, de úgy látszik, ez az állítása nem felelt meg a valóságnak, és az állítólagos áldozatok közül jóval többen éltek túl a mészárlást. Regulus bajtársai tucatjával találták meg az utat vissza Brüsszelbe, mind bevallotta, hogy megfutamodott, és betöltötte az egész várost a szövetségesek vereségének hírével. Minden órában várták a franciák bevonulását, a vakrémület tovább tartott, és mindenütt folytatták a menekülés előkészületeit. Nincsenek lovak, gondolta rémülten Jos. Isidort mindenfelé elküldte érdeklődni, van-e eladó vagy kölcsönadható ló, és szíve egyre jobban elszorult, amikor mindenfelől tagadó válasz érkezett. Gyalog vágjon neki az útnak? Még a félelem sem mozgathatta meg ennyire ezt a súlyos testet.

Brüsszelben jóformán valamennyi angol lakta szálló a parkra nézett, és Jos határozatlanul bolyongott ebben a negyedben a tömeg között, amelyet szintén a félelem és a kíváncsiság ösztökölt. Látott néhány nálánál szerencsésebb családot, amely fedezett egy pár lovat, és menekülve robogott végig az utcákon; mások helyzete viszont az övéhez hasonlított: sem pénzzel, sem könyörgéssel nem tudták megszerezni a szökéshez szükséges eszközöket. E reménybeli menekülők között észrevette Lady Bareacrest és a lányát: kocsijukon ültek, szállodájuk kapujában, a kocsi teteje tele volt poggyással, s menekülésüknek egyetlen akadálya ugyanaz a mozgatóerő-hiány volt, amely Jost is helyben marasztalta.

Rebecca Crawley is ebben a szállodában lakott, és már előzőleg néhány ellenséges találkozása esett a Bareacres család hölgyeivel. Ha véletlenül szembekerültek a lépcsőn, Lady Bareacres elfordította a fejét, s mindenütt, ahol Crawleyné nevét említették, konokul becsmérelte szomszédját. A grófnőt felháborította a bizalmas viszony Tufto tábornok és hadsegédének felesége között. Lady Blanche úgy kerülte Rebeccát, mintha ragályos be-

⁹ Értelmetlenül eltorzított francia szavak.

teg volna. Csak a gróf tartotta vele a felületes ismeretséget, amikor hölgyeinek ítélőtávoltságán kívül esett.

Most aztán Rebecca bosszút állhatott szemtelen ellenségein. A szállóban híre kelt, hogy Crawley kapitány hátrahagyta lovait, és amikor kitört a vakrémület, Lady Bareacres odáig ereszkedett le, hogy elküldte komornáját a kapitánynéhoz öladysége üdvözlétével és azzal a kívánsággal, hogy megtudja Crawleyné lovainak árát. Crawleyné egy cédulát küldött vissza a maga üdvözlétével és azzal a közléssel, hogy nem szokása komornákkal üzletet kötni.

E kurta válasz után maga a gróf jött el Beckyhez, de ő sem ért el több sikert, mint az előző követ.

– Komornát küldeni *hozzám!* – kiáltotta Crawleyné dühösen. – Miért nem üzeni mindjárt Lady Bareacres, hogy fogjam be a lovakat a kocsijába? Ki akar menekülni, öladysége vagy öladysége komornája? – ez volt az egyedüli válasz, amelyet a gróf a grófnénak megvitt.

De hát mit meg nem tesz a szükség? Második küldöttjének kudarca után rögtön maga a grófnő tisztelgett Crawleynénál. Könyörgött neki, hogy mondjon olyan árat, amelyet akar, sőt azt is felajánlotta, hogy meghívja Beckyt a Bareacres-kastélyba, ha módot ad rá, hogy eljussanak oda. Crawleyné kinevette.

– Nincs kedvem hozzá, hogy libériába bűjtatott tisztartók szolgáljanak ki – mondta –, de valószínűleg sohasem kerül haza, legalábbis nem a gyémántjaival együtt, azokat majd elveszik a franciák. Két óra múlva itt lesznek, és én akkor már feleúton leszek Gand felé. Nem adom el önnek a lovaimat, még a két legnagyobb gyémántért sem, amelyet öladysége a bálon viselt.

Lady Bareacres remegett a dühtől és a rémülettől. A gyémántok be voltak varrva a ruhájába, és eldugva a lord válltömésébe és csizmáiba.

– Maga némbér! A gyémántok a bankban vannak, lovaim pedig *lesznek*.

Rebecca a szemébe nevetett. A dühöngő grófnő lement, és beült a kocsijába, szobalányát, fullajtárját és férjét még egyszer elküldte mindenfelé a városba lovat szerezni, és jaj annak, aki későn érkezik. Öladysége eltökélte magában, hogy abban a

pillanatban, amikor bárhonnan is megjönnek a lovak, elindul... a férjével vagy anélkül.

Rebeccának megvolt az az élvezete, hogy láthatta öladységét a ló nélküli kocsiban, és tekintetét rászögezve, a leghangosabban szánakozott a grófnő baján.

– Hogy nem képes lovakat kapni! – mondta. – S valamennyi gyémántját a kocsiváncosokba varrták! Micsoda zsákmány lesz a franciáknak, persze a kocsi meg a gyémántok, nem a lady.

Mindezt a fogadóssal, a cselédekkel, a szálló vendégeivel és az udvaron ácsorgó számtalan semmittevővel közölte. Lady Bareacres le tudta volna őt puffantani a kocsi ablakából.

Miközben ellenségének megaláztatását élvezte, Rebecca megpillantotta Jost, aki egyenesen feléje tartott, amint észrevette.

Ez a rémült, eltorzult, zsiros arc eléggé nyíltan vallotta be titkait. Látszott, hogy ő is menekülni akar, csak a szökés eszközeit keresi. „Ő veszi meg a lovaimat – gondolta Rebecca –, én meg a kancára ülök.” Jos odalépett barátnőjéhez, és egy óra óta immár századszor tette fel a kérdést: nem tudja-e, hol lehet lovakat kapni?

– Csak nem menekül? – kérdezte nevetve Rebecca. – Azt hittem, hogy ön a hölgyek védelmezője, Sedley úr.

– Én... én nem vagyok katona – dadogta Jos.

– És Emília? Ki védi meg a maga szegény húgát? – kérdezte Rebecca. – Csak nem akarja itt hagyni őt?

– Mit segíthetek rajta, feltéve... feltéve, ha az ellenség megérkezik? – felelte Jos. – A nőket nem bántják, de az inasom azt meséli, hogy megesküdtek rá: férfiaknak nem adnak kegyelmet... a gyáva gazemberek.

– Rettenetes! – kiáltotta Rebecca, Jos zavarában gyönyörködve.

– Különben is én nem akarom őt itt hagyni – kiáltotta a jó fivér. – Dehogyan akarom. Az ő részére is van egy ülés a kocsimban, és a maga részére is, kedves Crawleyné asszony, ha eljön, és ha kapunk lovakat – sóhajtott Jos.

– Van két eladó lovam – mondta a hölgy.

Erre a hírre Jos majdnem a karjába vetette magát. – Kocsit, Isidor! – kiáltotta. – Megvannak... megvannak a lovak.

– De az én lovaim még sohasem voltak befogva – tette hozzá

a hölgy. – Bullfinch szétrúgná a kocsit, ha rá akarná tenni a hámat.

– De lovaglásra elég szelid? – kérdezte a civil.

– Szelid, mint egy bárány, és gyors, mint egy nyúl – felelte Rebecca.

– Gondolja, hogy elbír engem? – kérdezte Jos. Képzeletben már a ló hátán ült, és eszébe sem jutott szegény Emilia.

Ki tudott volna ellenállni a kísértésnek, ha van egy kis érzéke a lóspekulációhoz?

Rebecca válaszul a szobájába hívta, ahová Jos zihálva követte, hogy megkösse az alkut. Még aligha töltött el életében egy fél-órát, amely ilyen sok pénzébe került. Rebecca eladó árujának értékét Jos vásárlási mohósága szabta meg, valamint az árucikk ritkasága, amelynél fogva olyan roppant árat kért lovaiért, hogy első pillanatban még a civil is visszariadt. Vagy mind a kettőt eladja, vagy egyiket sem, mondta eltökélten. Rawdon megparancsolta neki, hogy ne adja kevesebbért. Lord Bareacres odalént ugyanennyit hajlandó adni értük, és bármennyire is szereti és tiszteli a Sedley családot, a drága Joseph úrnak be kell látnia, hogy a szegény embernek is meg kell élnie – szóval üzleti ügyekben senki sem lehetett volna nála szívélýesebb, sem határozotabb.

Jos, mint ezt feltételezhetjük róla, végül is beleegyezett. Olyan nagy összeget kellett fizetnie, hogy kénytelen volt rá haladékat kérni; olyan összeget, amely egész kis vagyon volt Rebecca számára, aki gyorsan ki is számította, hogy ezzel a pénzzel meg Rawdon maradék örökségével, és amennyiben Rawdon elesik, az özvegyi nyugdíjból teljesen függetlenül élhet, és bizalommal nézhet özvegyi sorsa elébe.

Persze, a nap folyamán egyszer-kétszer ő is gondolt a menekülésre, de józan esze jobb tanácsot adott. „Tegyük fel, hogy bevonulnak a franciák – gondolta Becky –, mit tehetnének egy szegény tiszt özvegyével? Eh! Már túl vagyunk a fosztogatások és ostromok idején. Vagy nyugodtan hazamehetek, vagy külföldön is kellemesen élélhetek csinos kis jövedelmemből.”

Közben Jos és Isidor lement az istállóba megnézni az újonnan vásárolt lovakat. Jos elrendelte inasának, hogy azonnal nyergeljen. Még az este, még ebben az órában el akar nyargalni. Aztán

otthagytta a lovakkal foglalatосkodó inasát, és hazament, hogy elkészüljön az útra. Persze titokban. Majd a hátsó bejáraton megy a szobájába. Nem akart szembekerülni O'Dowdnéval, sem Emiliával, és nem akarta bevallani nekik, hogy szökní készül.

Mire Jos befejezte alkudozását Rebeccával, s megnézte és megvizsgálta lovait, majdnem pirkadt. De akármilyen késő éjszaka volt is, a város még nem nyugodott le, a lakosok ébren voltak, a házak kivilágítva, tömegek álltak a kapukban, és nyüzsögtek az utcákon. A legkülönbözőbb hírek jártak szájról szájra; egyik úgy szólt, hogy a poroszokat teljesen megverték, másik, hogy az angolok szenvedték el a rohamot és a vereséget, a harmadik, hogy az utóbbiak megállották a helyüket. Ez a hír egyre erősödött. Franciát egyelőre sehol sem lehetett látni. Szállingózók érkeztek a hadseregtől, és egyre kedvezőbb híreket hoztak, végül egy hadsegéd is megérkezett Brüsszelbe a városparancsnoknak szóló üzenettel, aki azonnal kifüggesztette a városban a hivatalos hirdetményt a szövetségeseк Quatre Bras-i sikeréről, és arról, hogy hat óráig tartó ütközet után végleg visszaverték a Ney parancsnoksága alatt álló franciákat. A hadsegéd körülbelül akkor érkezhetett, amikor Jos és Rebecca éppen alkudoztak, vagy amikor Jos a szerzeményeit tekintette meg. Mire szállójába ért, vagy egy tucat lakó a kapuban vitatta meg a híreket: kétség sem férhetett igazságukhoz. Erre Jos felment, és közölte az újságokat a gondjaira bízott hölgyekkel. Azt már nem tartotta szükségesnek elmondani, hogyan akarta őket otthagyni, hogyan vásárolt lovakat, és milyen árat fizetett értük.

De nem a siker vagy a vereség kérdése volt a legfontosabb azok számára, akik csak szeretteik biztonságára gondoltak. Emília a győzelem hírére csak még izgatottabb lett, mint azelőtt. Még abban a pillanatban indulni akart az ezred után... Könnyekkel a szemében kérte bátyját, hogy vezesse őt oda. Kétsége és remélete a tetőfokra hágott, szegény kislány néha órákra révületbe esett, de most örvöngött, s hisztérikusan járkált ide-oda... szánalmas látvány volt. Nem volt kinjában nyöszörgő férfi a tizenöt mérföldnyire fekvő, véráztatta csatatéren, ahol a küzdelmek után a hősök sokasága feküdt holtan – nem volt férfi, aki többet szenvedett volna, mint a háborúnak ez az ártatlan áldozata. Jos nem tudta végignézni szenvedését. Húgát erő-

sebb társnője gondjaira bízta, s ő maga megint lement a szálloda előcsarnokába, ahol még mindenki ott lézengett, beszélgett, új hírekre várt.

Már majdnem egészen kivilágosodott, és még mindig ott álltak, amikor kezdtek új hírek érkezni a háborúból: olyan férfiak hozták, akik maguk is szereplői voltak a színjátéknak. Sebesültekkel megrakott kocsik és hosszú falusi szekerek gördültek be a városba, kísérteties nyögések hangzottak belőlük, és halál-sápadt arcok néztek fel szomorúan a szalmáról. Jos Sedley gyötrelmes kíváncsisággal nézte az egyik kocsit, a rajta levő emberek rettenetesen nyöszörögtek, a fáradt lovak alig húztak már. – Állj, állj! – hangzott egy gyöngé hang a szalmáról, és a kocsi megállt Sedley úr szállója előtt.

– George az, tudom, hogy ő az! – kiáltotta Emília, s egy pillanat alatt az erkélyen termett sápadt arccal, lazán lebegő hajjal. De nem George volt, csak valami, ami közel állt hozzá: hír jött róla.

A szegény Tom Stubble volt az, aki huszonnégy órával azelőtt olyan délcegen vonult ki Brüsszelből, és vitte az ezred zászlaját, amelyet olyan vitézül védett meg a csatatéren. Egy francia dzsidás combon szúrta az ifjú zászlóst, az lehanyatlott, de még mindig bátran fogta a lobogót. Az ütközet után a szegény fiú részére is akadt hely az egyik szekéren, és visszahozták őt Brüsszelbe.

– Sedley úr, Sedley úr! – kiáltotta elhalóan a fiú, és Jos ijedten lépett oda erre a hívásra. Nem ismerte fel mindjárt, ki szólítja.

A kis Tom Stubble kinyújtotta forró, gyöngé kezét. – Vigyenek be – mondta. – Osborne... és... Dobbin azt mondta, hogy ide vigyenek, és hogy ön adjon két napóleont ennek az embernek, majd az anyám megfizeti. – A fiatalember gondolatai a szekéren töltött, hosszú, lázas órák alatt visszakóvályogtak apja parókiájára, amelyet csak néhány hónappal ezelőtt hagyott el, és önkívületében néha még kínjáról is megfedkezett.

A szálló tágas volt, az emberek jólelkűek, a szekér valamennyi sebesültjét leemelték, és különféle fekvőhelyeken elhelyezték. A fiatal zászlóst felvitték Osborne-ék szállására, Emília és az örnagyné lerohantak hozzá, amint az utóbbi felismerte az er-

kélyről. Elképzelhetik, mit éreztek ezek az asszonyok, amikor elmondták nekik, hogy az ütközet napja elmúlt, és mindkettőjük férje épségben van; hogy milyen néma elragadtatással borult Emília barátnője nyakába, és ölelte meg őt, milyen szenvedélyes hálával borult térdre, és imádkozott és mondott hálát annak a hatalomnak, amely férjét megmentette.

Fiatal hölgyünknek lázas, ideges állapotában semmiféle orvos sem írhatott volna elő üdvösebb orvosságot annál, amelyet a véletlen juttatott neki. Sem ő, sem O'Dowdné nem mozdult a sebesült mellől, aki nagyon komoly kinokat szenvedett, s a rákényszerített kötelesség teljesítése közben Emíliának nem maradt ideje, hogy a maga személyes bajain töprengjen, és átadja magát, szokása szerint, félelmeinek és balsejtelmeinek. A fiatal sebesült a maga egyszerű módján mondta el az eseményeket és a mi vitéz...-es barátaink tetteit. Komoly küzdelmet álltak, sok tisztet és közlegényt vesztek. Az őrnagy alól kilőtték a lovát, amint az ezred rohamra indult, s mindnyájan azt gondolták, hogy O'Dowdnak vége, s Dobbin kapja meg az őrnagyságát, de a rohamról visszatérve kiindulópontjukra, látták, amint ül Pyramus tetemén, és egy fonatos üvegből üdíti magát. Azt a francia dzsidást, aki a zászlóst megszúrta, Osborne kapitány vágta le. Emília annyira elsápadt erre a hírre, hogy O'Dowdné félbeszakította az ifjú zászlós történetét. Dobbin kapitány volt az, aki a nap végén, bár maga is megsebesült, karjába fogta a fiút, elvitte az orvoshoz, onnan a szekérre, amely visszahozta őt Brüsszelbe. És ő ígért két aranyat a kocsisnak, ha a városban útba ejti Sedley úr szállóját, és elmondja Osborne kapitánynénak, hogy vége az ütközetnek, és férje ép és egészséges.

– Igazán jó szíve van ennek a William Dobbinnak – mondta O'Dowdné –, pedig engem mindig kinevet.

A fiatal Stubble esküdözött, hogy nincs még egy ilyen tiszt a hadseregben, és nem győzte dicsérni a kapitányt, szerénységét, kedvességét és a csatában tanúsított csodálatos hidegvérét. A beszélgetés e részleteit Emília szórakozottan hallgatta; csak akkor figyelt, ha George-ról beszéltek, s ha nem róla folyt a szó, őrá gondolt.

Betegének ápolásával s az előző nap csodás eseményeire való gondolással ez a második nap már hamarabb telt el. Az ő szá-

mára csak egy ember volt az egész hadseregben, s be kell vallanunk, hogy amíg az jól volt, a hadmozdulatok nem nagyon érdekelték. Mindazok a hírek, amelyeket Jos hozott az utcáról, csak homályosan ütötték meg a fülét, pedig ebben a félénk úriemberben és még sok más brüsszeli lakosban is méltán keltettek nyugtalanságot. Igaz, hogy a franciákat visszaverték, de csak nehéz és kétes harc után, és csak egyetlen hadosztályát a francia hadseregnek. A császár a sereg zömével Lignynél állt, ahol teljesen megsemmisítette a poroszokat, és most egész felszabadult haderejét a szövetségesekre vethette. Wellington herceg a főváros felé vonul vissza, és valószínűleg annak falai alatt vívják meg a nagy ütközetet, amelynek esélyei nagyon kétségesek. Wellington hercegnek csak húszezer angol katonája van, akiben megbízhat, mert a németek kiképzetlen népfelkelők, a belgák kelletlenek, s ökegyelmességének ezzel a maroknyi hadsereggel kell megállítania azt a százötvenezer embert, aki Napóleon alatt betört Belgiumba. Napóleon alatt! Melyik az a hadvezér, bármily híres és ügyes, aki ilyen egyenetlen küzdelmet vívhat?

Jos végiggondolta mindezt, és remegett. De mindenki remegett Brüsszelben, az emberek úgy érezték, hogy az előző napi küzdelem csak előjátéka volt a küszöbönálló nagyobb ütközetnek. A császár már széjjelszórta a szélrózsa minden irányába az egyik, vele szemben álló sereget. Az a kevés angol, aki szembe mer szállni vele, elpusztul majd, s a hódító a holttesteiken át vonul a városba. Jaj azoknak, akiket ott talál! Már meg is fogalmazták az üdvözlő beszédek, a városi tisztviselők titkon összeültek és tanácskoztak, már készítették a szállásokat, gyártották a háromszínű lobogókat és diadalmi jelvényeket, hogy megünnepeljék öfelsége a császár és király bevonulását.

A menekülés még folytatódott, s amelyik család módot talált rá, szökött. Amikor június 17-én délután Jos elment Rebecca szállodájába, látta, hogy a nagy Bareacres-kocsi végre elrobogott a kapuból. A gróf szerzett valahogyan egy pár lovat, Crawleyné bosszúságára, és kirobogtak a Gand felé vezető útra. Lajos király is szedte a sátorfáját. Úgy látszott, mintha a balszerencse sohasem fáradna el abban, hogy ezt az elhízott száműzöttet hajszolja.

Jos érezte, hogy a tegnapi haladék csak átmeneti, s hogy

drágán vásárolt lovait biztos készenlétben kell tartania. Egész nap gyötrő kínokat állt ki. Amíg az angol hadsereg ott állt Brüsszel és Napóleon között, semmi szükség nem volt menekülésre, de azért elhozatta lovait távoli istállójából a saját szállodájának udvarán levő istállóba, hogy mindig szeme előtt legyenek, és ne kelljen erőszakos eltulajdonítástól tartania. Isidor állandóan őrt állt az istállóajtóban, megnyergelve tartotta a lovakat, indulásra készen, és alig bírta kivárni ezt az eseményt.

Az előző napi fogadtatás után Rebecca nem igyekezett drága Emiliájának közelébe férközni.

Rövidebbre vágta a George-tól kapott rózsát, friss vizet adott neki, és újra olvasta a levelet. „Szegény pára – gondolta magában, miközben ujja köré csavarta a papírt –, hogy összezúzhatnám ezzel! És egy ilyen emberért szakad meg a szíve, egy ilyen tökfilkőért, egy ilyen léha szoknyavadásért, aki nem is törődik vele! Az én szegény Rawdonom tíz ilyennel felér.” Aztán arra gondolt, mihez kezd, ha... ha valami történik azzal a szegény jó Rawdonnal, de az is eszébe jutott, milyen nagy szerencse, hogy itt hagyta neki a lovakat.

A nap folyamán Crawleynének, aki nem minden bosszankodás nélkül nézte végig, amint Bareacresék elhajtottak, eszébe jutott a grófnő elővigyázatossága, és ő maga is végzett egy kis kézimunkát: ékszerei, váltói és bankjegyei nagy részét bevarrta ruhájába, és így felszerelve készen állt minden lehetőségre: menekülni, ha az látszik alkalmasnak, vagy maradni és üdvözölni a győztest, legyen az angol vagy francia. Nem vagyok benne bizonyos, nem álmodott-e éjszaka arról, hogy hercegnő lett és Madame la Maréchale,¹⁰ mialatt Rawdon, köpenyébe burkolózva, a szakadó esőben Mont Saint-Jeannál ült a tábortűz mellett, és szívének egész erejével otthon hagyott kis feleségére gondolt.

Másnap vasárnap volt. O'Dowd őrnagyné elégtétellel látta, hogy az éjszakai rövid pihenés mindkét betegét testben-lélekben felüdítette. Ő maga egy nagy karosszékekben aludt Emília szobájában, készen arra, hogy akár szegény barátnőjénél, akár a zászlósnál teremjen, ha szükségük van az ápolásra. Reggel aztán ez

¹⁰ Tábornagyné őnagysága. (francia)

az erőteljes asszony hazament szállására, s a naphoz illő gondos és fényes toalettet öltött. Az is lehetséges, hogy amikor egyedül maradt a szobában, amelyben férje lakott, akinek hálósapkája még mindig ott hevert a vánkosán, sétapálcája még mindig a sarokban állt – legalább egy imát küldött az ég felé a vitéz katonáért, Michael O'Dowdért.

Amikor visszatért, magával hozta imakönyvét, s nagybátyjának, az esperesnek híres prédikációs könyvét, amelyből egy vasárnap sem mulasztott el olvasni, és ha nem is értett meg mindent, és sok hosszú és kitekert szót – mert az esperes tudós ember volt, és szerette a hosszú latin szavakat – nem is ejtett ki helyesen, de annál komolyabban, annál nyomatékosabban és általában elég szabályosan olvasott fel. „Hányszor hallgatta az én Mickem ezeket a prédikációkat – gondolta –, amikor szelcsendes időben a kabinban felolvastam neki!” Elhatározta, hogy ma is folytatja ezt a lelkigyakorlatot, s Emília és a sebesült zászlós lesz a gyülekezet. Ugyanazokat az imákat olvasták fel ezen a napon, ugyanabban az órában, húszezer templomban, és angol férfiak és asszonyok milliói könyörögtek térden állva védelemért a mindenek atyjához.

Ezek azonban nem hallották azt a zajt, mely a mi kis brüsszeli gyülekezetünket megzavarta. Miközben O'Dowdné fennhangon olvasta az imákat, Waterloo felől dörögni kezdtek az ágyúk, sokkal hangosabban, mint két nappal azelőtt.

Amikor Jos meghallotta ezt a rémitő hangot, elhatározta lelkében, hogy nem viseli el tovább ezt az örökösen visszatérő rettegést, hanem azonnal menekül. Berontott a betegszobába, ahol három barátunk félbeszakította imáját, de még jobban félbeszakította őket Jos szenvedélyes felhívása Emíliához.

– Nem bírom tovább, Emmy – mondta –, nem bírom! Velem kell jönnöd. Vettem egy lovat a te számodra is, nem számít, mennyiért, felöltözzél és velem jössz, Isidor mögött ülsz a nyeregben.

– Isten bűnömül ne vegye, Sedley úr, de hiszen maga gyáva – mondta O'Dowdné, és letette az imakönyvét.

– Azt mondom, gyere, Emília – folytatta a civil –, és ne hallgass rá. Miért maradjunk itt? Hogy lemészároljanak a franciák?

– Megfeledekzik a ...esekről, fiam – szólt ágyából a kis

Stubble, a sebesült hős – ... és ugye, nem hagy el, O'Dowdné asszony?

– Nem, kedves fiam – mondta O'Dowdné, felállt, és megcsókolta a gyereket. – Nem lehet semmi baja, amíg én itt vagyok. Én pedig el nem mozdulok, amíg Mick nem mondja. Aztán meg szép figura is lennék egy ilyen fickó mögött a nyeregben.

Erre az elképzelésre a fiatal beteg nevetésbe tört ki ágyán, sőt még Emilia is mosolygott.

– Őt nem hívtam – kiáltotta Jos –, nem hívtam ezt a ... ezt az ír nőt, csak téged, Emilia. Nos hát, egyszer s mindenkorra: jössz-e, vagy sem?

– Az uram nélkül, Joseph? – kérdezte Emilia csodálkozó tekintettel, és megfogta az örnagyné kezét. Jos türelme fogytán volt.

– Akkor hát Isten veled – mondta, dühében öklét rázta, és becsapta maga mögött az ajtót. Ezúttal valóban parancsot adott az indulásra, és az udvarban nyeregbe szállt. O'Dowdné hallotta a lovak patáinak csattogását, amint kivágtattak a kapun, és utánuk nézve gúnyos megjegyzéseket tett szegény Josephre, aki ott lovagolt az úton, mögötte Isidor a zsinóros sapkában. A lovak, melyeket már néhány napja nem jártattak, elevenen ágaskodtak az utcán. Jos, az esetlen és félénk lovas nem festett valami jól a nyeregben.

– Nézd csak, Emilia drágám, nekinyargal a fogadószoba ablakának. Ilyet még nem is láttam, mintha bikát eresztenének egy porcelános boltba.

De a két lovas nemsokára rövid vágtaban eltűnt a gandí út felé vezető utcában. O'Dowdné, ameddig csak láthatta, tüzes gúnnnyal ostorozta őket.

Egész nap, reggeltől alkonyat utánig, nem szűnt az ágyúdörgés. Teljesen besötétedett már, mire hirtelen elhallgatott.

Mindnyájan olvastunk arról, ami időközben történt. Ez a rege ott él minden angol ember ajkán, s önök is, én is, akik gyerekek voltunk, amikor ezt a nagy csatát megnyerték és elvesztették, soha nem fáradunk bele, hogy meghallgassuk és újra elmeséljük a híres ütközet történetét. Emlékezete ott sajog még a csatavesztő hősök millió honfitársának szívében, epednek az alkalomért, hogy megbosszulhassák ezt a megaláztatást, s ha új

viszály törne ki, amely az ő győzelmükkel végződne, őket tenné mámorossá, s ránk hagyná a gyűlölet és düh átkos örökségét, vége-hossza nem volna az úgynevezett dicsőségnek és szégyennek, a sikeres és sikertelen gyilkolás változásainak, amely két büszke nemzetet szembeállíthat egymással. Mi, franciák és angolok, még századokon át verhetnők a mellünket, és gyilkolhatnók egymást, vitézül eleget téve az ördög becsületekódexének.

Valamennyi barátunk kivette részét a nagy csatából, és férfi módra harcolt. Egész nap, míg tíz mérfölddel arrébb a nők imádkoztak, a rettenthetetlen angol gyalogság sorai felfogták és visszakergették a francia lovasság dühös rohamait. A Brüsszelben is hallható ágyúk felszántották soraikat, a bajtársak hullottak, s akik életben maradtak, eltökélten zárkóztak egymáshoz. Estefelé lanyhult kissé az újra meg újra oly hőiesen visszavetett francia csapatok dühe. Az angolokon kívül más ellenséggel is meg kellett küzdeni, majd pedig végső támadást készítettek elő. Arra is sor került végül: a császári gárda oszlopai a Saint-Jean-hegy felé meneteltek, hogy egyszerre söpörjék le az angolokat arról a magaslatról, amelyet mindennek ellenére egész nap megszállva tartottak. Ügyet sem vetve az angol arcvonalból halált üvöltő ágyútűzre, a sötét, hömpölygő oszlop nyomult előre a dombon felfelé. Már szinte úgy látszott, hogy áthömpölyög a hegy gerincén, amikor elkezdett megtorpanni és ingadozni, aztán megállt, de még mindig szembenézve a golyókkal. Végül az angol csapatok kirohantak hadállásaikból, ahonnan az ellenség képtelen volt kivetni őket – s a gárda megfordult és menekült.

Brüsszelben már nem hallatszott ágyútűz – az üldözés mérföldekkel továbbhömpölygött. Sötétség szállt a csataterre és a városra, s Emilia még mindig George-ért imádkozott, aki már holtan feküdt, golyóval a szívében, arccal a föld felé.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

melyben Crawley kisasszonyért nagyon aggódnak rokonai

Hadd emlékeztessük a nyájas olvasót – míg a hadsereg Flandriából kifelé menetel, és hősiek ütközetek után előnyomul, hogy bevegye Franciaország határerődeit, s aztán elfoglalja az országot –, hogy Angliában békésen él néhány személyiség, akinek sok köze van a jelen történethez, és ki kell vennie részét a krónikából. E csaták és veszélyek közben az öreg Crawley kisasszony Brightonban élt, és csak mérsékeltlen érdekelték őt a folyamatban levő nagy események. Igaz, hogy ezek a nagy események elég izgalmassá tették az újságokat. Briggs kisasszony felolvasta a *Közlöny*-t, amely tiszteletadással említette meg Rawdon Crawley hőstettét, és nem sokkal ezután előléptetését is közölte.

– Milyen kár, hogy ez a fiatalember olyan helyrehozhatatlan lépésre szánta el magát – mondta a nagynénje. – Az ő rangjával és kitüntetésével elvehette volna egy serfőző lányát is negyedmillió hozománnyal, például Grains kisasszonyt. Vagy be-nősülhetett volna Anglia legjobb családjaiba. Előbb-utóbb megkapta volna a pénzemet, ha nem ő, hát a gyerekei, mert nekem nem sietős, hogy elmenjek innen, Briggs kisasszony, akármenyire sietős magának, hogy megszabaduljon tőlem. Ehelyett szégyenségre van kárhozható, és egy táncosnő a felesége.

– Nem akarna a drága Crawley kisasszony részvétellel nézni a hős katonára, aki beírta nevét hazája dicsőségének évkönyveibe? – kérdezte Briggs kisasszony, akit nagyon fellelkesítettek a waterlooi események, és szeretett romantikusan beszélni, ha erre alkalom adódott. – Nem hajtott-e végre a kapitány, vagy az ezredes, mert most már így címezhetem, olyan tetteket, amelyek híressé teszik a Crawley nevet?

– Briggs kisasszony, maga ostoba – mondta Crawley kisasszony. – Crawley ezredes sárba taposta a Crawley nevet, Briggs kisasszony. Elvenni egy rajztanár lányát! Elvenni egy *dame de compagnie*-t¹... mert az volt... semmivel sem különb, mint maga, csak fiatalabb, sokkal csinosabb és okosabb. Nem tudom, nem volt-e maga is cinkosa annak az átkozott kis boszorkánynak, aki gonosz mesterkedéssel áldozatává tette Rawdont. Hiszen maga is nagy csodálója volt. Igen, fogadni mernék, hogy maga is cinkosa volt. De mondhatom, majd maga is csalódni fog, ha meglátja a végrendeletemet. És lesz szíves írni Waxy úrnak, közölje vele, hogy azonnal látni akarom.

Crawley kisasszony mostanában szinte naponta írt Waxy úrnak, az ügyvédjének, mert a vagyonára vonatkozó minden korábbi intézkedését visszavonta, és most zavarban volt, hogyan rendelkezzen a jövőben a pénzével.

A vénkisasszony azonban közben határozottan összeszedte magát, ezt bizonyította többek közt az is, hogy egyre hevesebben és gyakrabban gúnyolta Briggs kisasszonyt. Ezeket a támadásokat a szegény társalkodónő szelíden, gyáván, félig nemes lelkű, félig képmutató megadással viselte el – szóval azzal a rabszolgai alázattal, amelyet az ő helyzetében és állásában levő nők kénytelenek tanúsítani. Ki nem látta még, hogyan tud kínogni egy nő egy másik nőt? Mi az a szenvedés, melyet a férfiaknak kell elviselni, azokhoz a naponta ismétlődő, gúnyos és kegyetlen szúrásokhoz képest, amellyel saját nembeli zsarnokaik gyötrik meg a szegény nőket? Szegény áldozatok! De eltértünk attól, amit mondani akartunk, tudniillik, hogy Crawley kisasszony mindig akkor volt különösen házsártos és goromba, amikor valamely betegségből gyógyult; ahogy mondani szokták: gyógyuló seb viszket a legjobban.

Mialatt így, mint mindenki remélte, egyre jobban felgyógyult, Briggs kisasszony volt az egyedüli áldozat, akit a lábadozó magához engedett. De Crawley kisasszony távollevő rokonai sem feledkeztek meg hozzátartozójukról, és számos ajánlékkal, szeretetteljes levéllel igyekeztek magukat emlékezetébe idézni.

¹ Társalkodónőt. (francia)

Említsük meg itt első helyen unokaöccsét, Rawdon Crawleyt. Néhány héttel a híres waterlooi csata után, amikor a *Közlöny* is hírt adott a kiváló tiszt vitézségéről és előléptetéséről, a dieppe-i postahajó egy ajándékokat tartalmazó dobozt hozott Crawley kisasszonynak Brightonba és hozzá egy tiszteletteljes levelet unokaöccsétől, az ezredestől. A dobozban egy pár francia vállrojt volt, a becsületrend keresztje és egy kardmarkolat, csupa csatateri ereklye, s a levél jó humorral írta le, hogy a kardmarkolat egy magas rangú gárdatiszté volt, akit egy perccel azután, hogy megesküdt: „A gárda meghal, de nem adja meg magát!” – elfogott egy közkatona, aki muskétájának agyával kettétörte a francia kardot, Rawdon pedig elragadta tőle a szét tört fegyvert. Ami a keresztet és a vállrojtot illeti, az egy francia lovasági ezredesé volt, akit a hadsegéd kardja vágott le a csatában, s Rawdon Crawley nem tudta jobban felhasználni zsákmányát, mint hogy elküldje legkedvesebb, legszeretettebb régi barátnőjének. Írjon-e neki Párizsból is, ahová a hadsereg vonul? Érdekes újdonságokat közölhetne vele a fővárosból és Crawley kisasszony néhány régi emigráns barátjáról, akikkel olyan kedvesen viselkedett szomorú helyzetükben.

A vénkisasszony kegyes és dicsérő levelet íratott válaszul Briggs kisasszonnyal, melyben arra bátorította az ezredest, hogy folytassa levelezését. Első levele olyan rendkívül élénk és szórakoztató volt, hogy örömmel várja a folytatását.

– Persze tudom – magyarázta Briggs kisasszonynak –, hogy Rawdon éppen olyan kevésbé tud ilyen jó levelet megírni, mint maga, szegény Briggs kisasszony, és hogy Rebecca, az az okos kis boszorkány diktálja minden szavát, de ez nem ok arra, hogy az unokaöcsém ne szórakoztasson. Ezért hát írja csak meg neki, hogy nagyon jó kedvemben vagyok.

Azt már nem tudom, tudta-e azt is, hogy nemcsak Becky írta a leveleket, hanem hogy Rawdonné szerezte be és küldte haza a diadaljeleket is: néhány frankért vette őket a számtalan házaló egyikétől, aki azonnal elkezdett háborús ereklyékkel kereskedni. A mindentudó regényíró ezt is tudja. De bárhogyan áll is a dolog, Crawley kisasszony kegyes válasza nagyon felbátorította fiatal barátainkat, Rawdont és hölgyét, akik a legjobb reményeket merítették a nagynéni nyilvánvalóan megbékült kedvéből,

és sok mulatságos levéllel igyekeztek szórakoztatni őt Párizsból, ahová, mint Rawdon írta, a hódító hadsereg nyomában volt szerencsájuk megérkezni.

A papnénak, aki férje törött kulcscsontját ment ápolni a Queen's Crawley-i parókiára, a vénkisasszony egyáltalában nem küldött ilyen kegyes üzeneteket.

Bute-né, ez az eleven, ügyes, erélyes, uralkodó hajlamú asszony a legvégzetesebb hibát követte el sógornőjével szemben: nemcsak hogy elnyomta háza népével együtt, hanem még untatta is Crawley kisasszonyt. Ha szegény Briggs kisasszony csak egy kicsit is okos nő lett volna, boldoggá tette volna az úrnőjétől kapott megbízás, hogy Crawley kisasszony egészsége nagyot javult, amióta Bute-né itt hagyta őt, és arra kéri a tiszteletes asszonyt, semmi esetre se zavartassa magát, és ne hagyja el családját Crawley kisasszony kedvéért. Ez a diadal olyan nő fölött, aki nagyon gögösen és kegyetlenül viselkedett Briggs kisasszonnyal, a legtöbb nőt örömmel töltötte volna el. De az igazság az, hogy Briggs kisasszony egy cseppet sem volt okos nő, és abban a pillanatban, mikor ellensége vereséget szenvedett, részvétet kezdett érezni iránta.

„Milyen buta voltam – gondolta Bute-né, és joggal –, hogy amikor Crawley kisasszonynak elküldtük a gyöngytyúkokat, abban az ostoba levelemben céloztam a visszamenetelemre. Szó nélkül kellett volna beállítanom a szegény, drága, gyengeelméjű vénasszonyhoz, és kiragadni őt annak a hülye Briggs kisasszonynak és annak a hárpia *femme de chambre*-nak karmai közül. Ó, Bute, ó Bute, miért is törted el a kulcscsontodat?”

Miért is? Láttuk, hogy Bute-né, amikor kezében tartotta a kártyákat, túlságosan is jól játszott. Teljesen és tökéletesen uralma alá hajtotta Crawley kisasszony egész háztartását, hogy azok aztán teljesen és tökéletesen lerázzák magukról, amikor kedvező alkalom kínálkozott a lázadásra. Ő és háza népe azonban ezt úgy tekintették, mintha ő lett volna elrettentő önzés és árulás áldozata, és hogy mindazt, amit Crawley kisasszonyért tett, a legrútabb hálátlansággal viszonozták. Rawdon előléptetése és nevének dicsőséges megemlítése a *Közlöny*-ben szintén riadalommal töltötte el ezt a jó keresztény asszonyt. Nem bocsát-e majd most meg neki a nagynéni, most, hogy már alezre-

des és a Bath-rend lovagja? Nem fogadja-e megint kegyébe azt az utálatos Rebeccát? A papné megírt egy prédikációt férje számára a katonai dicsőség hiúságáról és az istentelenek szerencséjéről, amelyet az érdemes lelkész a legzengzetesebb hangon mondott el, anélkül, hogy egy betűt is értett volna belőle. Hallgatói között ott volt Pitt Crawley is – Pitt, aki két féltestvérrel jött el a templomba, mert az öreg bárót már semmiképpen sem lehetett rávenni, hogy oda ellátogasson.

Becky Sharp távozása óta a vén gazember egészen átadta magát rossz hajlamainak, az egész grófság nagy megbotránkozására s fiának néma elborzadására. Horrocks kisasszony egyre színesebb szalagokat viselt a kalapján. Az úri családok rémülten kerülték a kastélyt és tulajdonosát. Sir Pitt ellátogatott borozni bérlőihez, vasárnapokon pedig grogot ivott a gazdákkal Mudburyben, és a szomszédos helyeken. A családi négyesfogaton Horrocks kisasszony oldalán el-elhajtott Southamptonba, s a grófságban az emberek hétről hétre várták – mint ahogy fia is, némán gyötrődve –, hogy a helybeli lapban megjelenik a házasság híre. Igazán nehéz teher volt ez Crawley úr számára. Ékesszólása mintha megbénult volna a missziós gyűléseken és a környék más vallásos összejövetelein, ahol ő szokott elnökölni és órákig beszélni, s most, amikor felemelkedett, érezte, hogy a hallgatóság összeség: – Ez az elvetemedett Sir Pitt fia, és apja e percben valószínűleg a kocsmában iszik. – Egyszer, amikor Timbaktu királynak sötétben való tévelygéséről és szintén sötétben leledző feleségeinek nagy számáról beszélt, a gyülekezetből valamelyik istentelen cigány, az előljárók meglepetésére és Pitt úr beszédének vesztére felszólt: – És hány feleség van Queen's Crawleyban, ifjú erénycsősz úr? – A Queen's Crawley-i ház két hajadon lánya pedig teljesen elvadult volna – mert Sir Pitt megesküdt, hogy az ő küszöbét többé nevelőnő át nem lépi –, ha Crawley úr mindenféle fenyegetéssel rá nem kényszeríti az öregurat, hogy iskolába küldje őket.

Közben, mint már említettük, bármilyen egyéni nézeteltérés választotta is el őket, Crawley kisasszony kedves unokaöccsei és unokahúgai abban teljesen egyetértettek, hogy a nénit szeretnék, és szeretetük jeleivel halmozták el. Így Bute-né gyöngygyűrűket küldött neki és néhány különösen szép kelvirágot,

meg egy csinos erszényt és tőpárnát, amelyet kedves lánykái himeztek, akik csak egy kis helyért könyörögtek drága nénjük emlékezetében, míg Pitt úr őszibarackot, szőlőt meg vadat küldött a kastélyból.

A szeretet e jeleit a southamptoni postakocsi szokta elvinni Crawley kisasszonynak Brightonba; néha Pitt urat is oda szálította, mert Sir Pitt-tel való nézeteltérései egyre többször eltávolították hazulról Crawley urat, akit egyébként is Brightonba vonzott Lady Jane Sheepshanks személye, akivel, mint e történet folyamán már említettük, Crawley úr jegyben járt. Őladysége és testvérei Brightonban laktak mamájukkal, Southdown grófnővel, ezzel az erős lelkű asszonnyal, akinek olyan előnyös híre volt a komoly emberek közt.

Helyénvaló néhány szót szólni őladységéről és előkelő családjáról, akiket mostani és jövőendő rokonság kötelékei kapcsolnak a Crawley családhoz. A Southdown család fejről, Clement Williamról, a negyedik Southdown grófról nem szükséges sokat elmondani, kivéve, hogy őlordsága, még mint Lord Wolsey, Wilberforce úr pártfogásával került a parlamentbe, ahol egy ideig becsületére vált politikai vezetőjének, és határozottan komoly fiatalembernek mutatkozott. De szavak le sem írhatják csodálatra méltó édesanyjának érzéseit, amikor nem sokkal nemese férjének elhunytá után megtudta, hogy fia több nagyvilági klub tagja, és nagy pénzeket vesztett kártyán Wattiersnél és a Kókuszdiófában, kölcsönt vett fel apja halálára, megterhelte a családi birtokot, négylovas fogatot hajtott, pártolta a birkózóversenyeket, páholya van az Operában, ahol a legveszedelmesebb legénytársaságot látja vendégül. Ettől fogva csak sóhajtasok kíséretében mondták ki nevét az özvegy grófnő körében.

Lady Emily több évvel volt idősebb öccsénél, figyelemre méltó helyet foglalt el komoly emberek társaságában, mint néhány, már említett vallásos röpirat és több zsoltár és vallásos költemény szerzője. Érett aggszűz volt, már csak néha-néha gondolt házasságra, és ezért a negerek iránti szeretet majdnem teljesen lefoglalta érzelmeit. Azt hiszem, neki köszönhetjük ezt a szép költeményt:

*Napsütötte szép sziget,
Óceánon, messze túl,
Mosolygó ég integet
És a néger könnye hull stb.*

Levelezésben állt kelet-indiai és nyugat-indiai birtokaink lel-
kész úriembereivel, és titokban nagyon vonzódott tiszteletes
Silas Hornblower úrhoz, akit az Atlanti-óceán szigetein meg-
tetováltak. Ami Lady Jane-t illeti, akire, mint már említettük,
Pitt Crawley úr érzelmei irányultak, bájos, piruló, csöndes és
félénk lány volt. Bármennyire elzüllött is a bátyja, ő még min-
dig siratta, és eléggé szégyellte is magát, hogy még mindig sze-
reti. Még most is szokott neki küldeni sebtében írt leveleket,
amelyeket titokban ő maga adott postára. Egyetlen szörnyű titok
nyomta lelkiismeretét: ő meg az öreg házvezetőnő lopva meglá-
togatta Southdownt a szállásán, Albanyben, s a drága, léha, el-
vetemült gazembert szivarozva és egy üveg narancslikőr társa-
ságában találta. Lady Jane csodálta nénjét, imádta anyját, azt
tartotta, hogy Crawley úr a legmulatságosabb, legtökéletesebb
férfi, mármint Southdown, a bukott angyal után, s mamája és
nővére, e legfelsőbbrendű hölgyek intéztek mindent helyette,
s azzal a nyájas szánakozással néztek rá, melyből a mi igazán
felsőbbrendű asszonyaink olyan bő készletet tartanak raktáron.
A mamája rendelte meg a ruháit, könyveit, kalapjait, gondolatait.
Aszerint kellett kilovagolnia, zongorán gyakorolnia, vagy más
hasznos testmozgást végeznie, ahogy jónak látta Lady South-
down, aki még máig is, huszonhat éves koráig gyerekként
járatta volna a lányát, ha azt nem kellett volna levetni, amikor
Lady Jane-t Charlotte királynőnek bemutatták.

Amikor a hölgyek beköltöztek brightoni házukba, Crawley úr
eleinte csak őket látogatta meg személyesen, és beérte azzal,
hogy nagynénje házána a névjegyét adta le, s szerényen érde-
klődött Bowls úrnál vagy az inasnál a lábadozó hölgy egészségi
állapota felől. Amikor egyszer az utcán találkozott Briggs kis-
asszonnyal, ki kölcsönkönyvtárból jött, egy halom regénnyel a
háza alatt, Crawley úr nála szokatlan módon elpirult, és kezét
szorított Crawley kisasszony társalkodónőjével. Bemutatta Briggs
kisasszonyt annak a hölgynek, akivel sétált, Lady Jane Sheep-

shanksnek, s így szólt: – Lady Jane, engedje meg, hogy bemutassam nagynéném legkedvesebb barátnőjét s lakótársát, Briggs kisasszonyt, akit ön már ismer máshonnan is, mint annak a gyönyörű verskötetnek, *A szív dalai*-nak szerzőjét. Hiszen annyira szereti azt a verskötetet. – Lady Jane is elpirult, amikor kedves kis kezét Briggs kisasszonynak nyújtotta, és nagyon udvariasan és összefüggéstelenül mondott valamit a mamájáról, meg arról, hogy fel akarja keresni Crawley kisasszonyt, és örül, hogy megismerheti Crawley úr barátait és rokonait, s elváláskor szelíd gerliceszemmel köszöntötte Briggs kisasszonyt, míg Pitt Crawley olyan mélyen meghajolt előtte, mint a pumpernickeli hercegné öfensége előtt, amikor attasé volt az udvarában.

Nemhiába volt ügyes diplomata és a machiavelliánus Binkie tanítványa. Ő maga adta oda Lady Jane-nak a szegény Briggs kisasszony ifjúkori költeményeit: emélkezett rá, hogy látta már a kötetet a Queen's Crawley-i könyvtárban, a költőné saját kezű ajánlásával a boldogult bárónéhoz, elhozta hát a kötetet Brightonba, útközben a southamptoni postakocsiban el is olvasta; s egyes sorokat alá is húzott benne ceruzával, mielőtt átadta a szelid Lady Jane-nek.

Továbbá ő volt az, aki Lady Southdownnak kifejtette, milyen nagy előnyökkel járhatna a bizalmasabb viszony a Southdown család és Crawley kisasszony között – világi és lelki előnyökkel egyaránt, mert Crawley kisasszony most teljesen magára van hagyatva, fivérének, Rawdonnak szörnyű pazarlása és házassága elidegenítette Crawley kisasszony vonzalmát az elvetemült fiatal embertől, Bute Crawleyné mohó zsarnoksága és kapzsisága pedig fellázította az öreg hölgyet a család e részének túlzott igényei ellen, és bár ő maga, talán helytelen gögből, egész életében tartózkodott attól, hogy Crawley kisasszony barátságát keresse; most mégis úgy gondolja, hogy minden megengedhető eszközt fel kell használni arra, hogy megmentse Crawley kisasszony lelkét az elkárhozástól, valamint, hogy biztosítsák a vagyonát az ő számára, mint a Crawley család feje számára.

Az erős lelkű Lady Southdown egyetértett vejének kétirányú javaslatával, és amellet volt, hogy Crawley kisasszonyt azonnal meg kell téríteni. Otthon, Southdownban és a Trottermore kastélyban, az igazságnak e jól megtermett és félelmetes misszio-

náriusa hintóján bejárta a környéket, lovas fullajtárok vitték utána a vallásos értekezéseket a bérlők és napszámosok közé, és például Gaffer Jonesnak úgy parancsolta meg a megtérést, mint Goody Higgsnek azt, hogy vegye be az orvosságot, s ilyenkor nem tűrt fellebbezést, vonakodást, haladékot. Megboldogult ura, Lord Southdown, egy epilepsziás, egyszerű gondolkodású főúr, megszokta, hogy mindent helyeseljen, amit az ő Matildja tesz vagy gondol. Ugyhogy bármilyen változást szenvedett a grófné – márpedig az idők folyamán a vélemények óriási változatához alkalmazkodott, mindenféle szakadár hittudóست követve –, a legcsekélyebb lelkiismeret-furdalás nélkül parancsolta meg minden bérlőjének és alattvalójának, hogy kövessék őt, és azt higgyék, amit ő. Így hát, akár nagytiszteletű Sanders McNitre-t, a skót lelkészt fogadta be, akár Luke Waters tiszteletes urat, a szelíd wesleyánust, vagy Giles Jowls tiszteletes urat, a szentlelektől megszállt vargát, aki saját magát avatta pappá, éppúgy, mint ahogy Napóleon császárrá koronázta magát – Lady Southdown elvárta egész házanépétől, gyerekeitől, bérlőitől, hogy öladységével együtt térdeljenek le, és mondjanak áment a soron levő hittudósok imáira. E lelkigyakorlatok közben csak az öreg Southdownnak engedte meg, hogy tekintettel beteges állapotára, a saját szobájában üljön, forralt bort igyék, és felolvastassa magának az újságot. Az öreg grófnak Lady Jane volt a kedvenc lánya, aki ápolta és őszintén szerette őt; Lady Emilynek, *A piaci kofa* szerzőjének leírásai a túlvilági büntetésről ebben az időben – mert véleményét később módosította – olyan rettenetesek voltak, hogy megrémítették a félénk öregurat, s az orvosok kijelentették, hogy mindig öladységének prédikációja után áll be roham.

– Okvetlenül felkeresem – mondta hát Lady Southdown válasszul lánya *prétendu*-jének,² Pitt Crawley úrnak buzdítására. – Kicsoda Crawley kisasszony orvosa?

Crawley úr megnevezte Creamer urat.

– Rendkívül veszélyes és tudatlan orvos, kedves Pitt. Én voltam a gondviselés eszköze arra, hogy néhány házból eltávolítsam őt, bár egy-két esetben már nem érkeztem idejében. Nem tudtam megmenteni a szegény jó Glanders tábornokot, aki már haldok-

² Jövendőbelijének. (francia)

lott e tudatlan ember keze között. Igen, haldoklott. Kissé összezsedte ugyan magát a Podgers-féle piruláktól, melyeket én adtam be neki, de, sajnos, már elkéstem. Halála mindenesetre gyönyörű volt, és csak nyert vele. Creamer nem maradhat a nagynénje mellett, kedvesem.

Pitt teljes beleegyezését adta ehhez. Őt magát is elsodorta már előkelő rokonának s jövődöbeli anyósának erélye, elfogadtatta vele Sanders McNitre-t, Luke Waterst, Giles Jowlst, a Podgers-féle pirulákat, a Rodgers-féle pirulákat, a Pokey-féle elixirt, öladysége valamennyi testi és lelki gyógyszerét. Sohasem hagyta el a házat anélkül, hogy tisztelettudóan magával ne vitte volna a grófnő valamely orvosi vagy teológiai kuruzslószerét. Ó, kedves felebarátaim és vendégtársaim a Hiúság Vásárában, van-e közületek, aki ne ismerne ilyen jóakarató zsarnokot, és ne szenvedne tőle? Hiába mondja nekik az ember: – Drága asszonyom, múlt évben az ön parancsára Podgers-pirulákat vettem be, és hiszek is bennük. Miért, miért kell most megtagadnom őket a Rodgers-féle pirulák kedvéért? – Nincs segítség, a buzgó újonnan megtért, ha nem tud meggyőzni érvel, könnyekbe tör ki, és a vonakodónak a vita végén mégiscsak le kell nyelnie a labdacsot, és azt mondania: – Hát jó, legyen Rodgers.

– Ami pedig lelkének állapotát illeti – folytatta a lady –, persze annak is rögtön utána kell nézni, mert ha Creamer ápolja, bármely nap elhunynak, és milyen rettenetes erkölcsi állapotban, kedves Pitt! Azonnal elküldöm hozzá Irons tiszteletes urat. Jane, írj néhány sort Bartholomew Irons tiszteletes úrnak harmadik személyben, közöld vele, hogy nagyon örülnék a társaságának, ha ma este fél hétre eljönne teára. Nagyon magunkra ébresztő ember, meg kellene látogatnia Crawley kisasszonyt, még mielőtt a kisasszony ma este nyugovóra tér. Te pedig, Emily drágám, készíts ki néhány könyvet Crawley kisasszony részére. Jó lesz a *Hang a lángok közül*, *Intő kürtjel Jerikónak* és az *Összetört hűsösfazekak*, *avagy A megtért kannibál*.

– És *A piaci kofát* is, mama – mondta Lady Emily. – Jobb az ilyen megnyugtató olvasmánnyal kezdeni.

– Egy pillanatra, drága hölgyeim – mondta Pitt, a diplomata. – Minden tiszteletem mellett is, amellyel a szeretett és nagyra becsült Lady Southdown véleményének irányában viseltetem,

azt hiszem, egyáltalán nem tanácsos rögtön ilyen komoly témákkal közeledni Crawley kisasszonyhoz. Nem szabad elfelejtenünk kényes egészségi állapotát, valamint azt, hogy nagyon kevésbé szokott hozzá idáig, hogy örök jólétével kapcsolatos kérdésekben elmélkedjék.

– Hát lehet ezt túl korán kezdeni, Pitt? – kérdezte Lady Emily, és felállt a hat füzettel a kezében.

– Ha ilyen hirtelen fognak hozzá, egészen megrémítik. Ismerem annyira nagynéném világias természetét, hogy bizonyos vagyok benne: minden váratlan kísérlet a megtérítésére a legrosszabb módszer arra, hogy e szerencsétlen hölgy üdvösségét megmentsük. Csak megrémítenék és bosszantanák őt. Valószínűleg elhajítaná e füzeteket, és vonakodnék megismerni azokkal, akiktől kapta.

– Pitt, maga éppen olyan világias, mint Crawley kisasszony – mondta Lady Emily, és fejcsóválva, könyvekkel a kezében, kiment a szobából.

– Talán nem szükséges megemlítenem, drága Lady Southdown – folytatta Pitt halkán és nem hederítve a félbeszakításra –, hogy a legkisebb gyöngédtelenség és elővigyázatlanúság milyen végzetessé válhatnék azokra a reményekre, melyeket nagynéném világi javai iránt táplálunk. Ne felejtse el, hogy hetvenezer fontja van, gondoljon korára s rendkívül kényes és ideges egészségi állapotára. Tudom, hogy megsemmisítette azt a végrendeletet, amelyet öcsém, Crawley ezredes javára készített. Csak kímélettel vezethetjük ezt a megsebzett lelket a helyes ösvényre, nem pedig elrettentéssel. S így azt hiszem, egyetért velem ... hogy ...

– Persze, persze – jegyezte meg Lady Southdown. – Jane drágám, nem kell elküldened azt a levelet Irons úrnak. Ha egészségi állapota olyan, hogy a vita fárasztaná, ki kell várnunk a gyógyulást. Holnap felkeresem Crawley kisasszonyt.

– És ha szabad valamit ajánlanom, édes asszonyom – mondta Pitt hízelegve –, tanácsos volna, ha nem a mi drága, de túlságosan lelkes Emilynket vinné magával, hanem a mi kedves és szelíd Lady Jane-ünk kísérné el.

– Teljesen igaza van, Emily minden elrontana – mondta Lady Southdown, s ezúttal beleegyezett abba, hogy letegyen szokott módszeréről, amely, mint említettük, az volt, hogy mielőtt sze-

mélyesen tört volna arra az egyénre, akit igájába akart hajtani, nagy mennyiségű vallásos traktátussal tüzelt a fenyegetett pont-ra, mint ahogy a franciák rohamát mindig dühös ágyúzás előzte meg. Lady Southdown, mint már mondtuk, a beteg egészségének vagy lelke végső üdvének vagy pedig pénzének kedvéért ezúttal hajlandó volt lassított ütemben haladni.

Másnap a nagy női Southdown-hintó a grófi koronával és a nagy családi címerrel – a Southdownok zöld mezejében baktató három ezüsbárányt aranysáv választotta el a fekete mezőbe helyezett három burnótszelencétől, a Binkie-ház jelvényétől – ünnepélyesen megállt Crawley kisasszony kapuja előtt, s a hatalmas, komoly lakáj átnyújtotta Bowls úrnak öladysége névjegyét Crawley kisasszony, valamint Briggs kisasszony számára. Kárpótlásul Lady Emily előző este egy csomagot küldött Briggs kisasszonynak, benne a *Kofa* néhány példányát, valamint több más szelid és közkedvelt értekezést Briggs kisasszony saját használatára, azonkívül néhányat a cselédszoba részére, ezek – mint például a *Morzsák a tálalóból*, *A tepsi és a tűz* és *A bűn libé-riája* – már sokkal erősebb természetű dolgok voltak.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

James Crawley pipája kialszik

Crawley úr nyájas viselkedése és Lady Jane szívélyessége nagyon hízelgett Briggs kisasszonynak, aki, miután a Southdown család névjegyeit átnyújtották Crawley kisasszonynak, módot talált arra, hogy néhány jó szót ejtsen róluk. Egy grófnő névjegye, amelyet személyesen az ő, Briggs kisasszony részére adnak le, nagyon kellemesen érintette ezt a szegény, elhagyatott társalkodónőt.

– Mit akart Lady Southdown azzal, hogy névjegyét hagyja maga számára, Briggs kisasszony? – kérdezte a republikánus Crawley kisasszony, mire a társalkodónő szelíden csak annyit válaszolt, hogy reméli, nem olyan nagy bűn, ha egy rangbeli hölgy tudomást vesz egy szegény, de nemesi származású nőről, és aztán elrakta a névjegyét a kézimunkakosarába, legdrágább kincsei közé. Továbbá elmondta Briggs kisasszony, hogyan találkozott Crawley úrral, aki unokatestvérével és régóta eljegyzett menyasszonyával sétált, elmondta, milyen kedves, finom tekintetű a hölgy, milyen egyszerű, hogy ne mondja, közönséges volt rajta a ruha, melyet aztán tetőtől talpig, kalapjától a cipőjéig női pontossággal irt le és becsült fel.

Crawley kisasszony kevés közbeszólással túrta Briggs kisasszony fecsegését. Amióta jobban lett, vágyakozott a társaság után. Orvosa, Creamer úr, hallani sem akart róla, hogy visszatérjen londoni lakásába, régi szórakozásai közé. A vénkisasszony boldog volt, hogy bármiféle társaságot talál Brightonban, s nemcsak hogy másnap viszonzta a névjegyleadást, hanem Pitt Crawleyt még kegyesen meg is hívta, hogy látogassa meg a nagynénjét. Pitt el is jött, és magával hozta Lady Southdownt és a lányát. Az özvegy hölgy egy szót sem szólt Crawley kisasszonynak.

lelki üdvösségéről, hanem nagy tapintattal beszélgetett az időjárásról, a háborúról, Bonaparténak, a szörnyetegnek bukásáról, s mindenekfölött orvosokról, kuruzslókról, és rajongása akkori tárgyának, Podgers doktornak különleges érdemeiről.

Beszélgetésük közben Pitt Crawley egy mesterfogással bizonyította be, hogy ha a korai mellőzés nem hiúsította volna meg diplomáciai pályafutását, magas rangig juthatott volna el ezen a pályán. Amikor özvegy Southdown grófnő az akkori divat szerint elkezdte gyalázni a korzikai parvenüt, kimutatva, hogy minden elképzelhető bűnnel bemocskolt szörnyeteg, azonkívül gyáva és zsarnok, aki nem méltó az életre, s akinek bukása meg volt írva a végzet könyvében stb. stb., Pitt Crawley hirtelen sikra szállt a végzet embere mellett. Leírta az első konzult, ahogyan Párizsban látta, amikor megkötötték az amiens-i békét, s amikor őt, Pitt Crawleyt az a szerencse érte, hogy megismerkedhetett a nagy és kiváló Fox úrral, azzal az államférfival, akit, bármennyire nem értett vele egyet az ember, lehetetlen volt nem csodálni, azzal az államférfival, aki mindig igen nagyra tartotta Napóleon császárt. Azután a felháborodás legerőteljesebb kifejezéseivel emlékezett meg a szövetségesek hitszegő viselkedéséről a trónjafosztott uralkodóval szemben, akit miután olyan nagylelkűen kényükre-kedvükre megadta magát, nemtelen és kegyetlen száműzetésre ítélték, az ő helyén pedig vakbuzgó, pápista söpredék zsarnokoskodik Franciaország fölött.

Ez az igazhitű irtózás Róma babonáitól megmentette Pitt Crawleyt Lady Southdown ítéletétől, az pedig, hogy Foxot és Napóleont bámulta, mérhetetlenül emelte az értékét Crawley kisasszony szemében. Crawley kisasszony barátságát az elhalt brit államférfival már akkor említettük, amikor bemutattuk őt ebben a történetben. Crawley kisasszony, mint hűséges whig, az egész háború alatt ellenzékben volt, és ha a császár bukása alig is izgatta az öreg hölgyet, s az, hogy rosszul bántak vele, egyáltalában nem zavarta meg éjszakai nyugodalmát, Pitt mégis a szívéből beszélt, mikor a két bálványt úgy dicsérte, s ezzel az egyetlen hozzászólásával rendkívüli módon előbbre jutott a vénkisasszony kegyében.

– És maga hogy gondolkodik erről, édesem? – kérdezte Crawley kisasszony az ifjú hölgyet, akit első látásra megszeretett,

mint általában a tetszetős és szerény fiatal embereket, bár azt is be kell vallani, hogy érzelmei éppoly gyorsan hűltek le, mint amilyen gyorsan tudtak felhevülni.

Lady Jane erősen elpirult, és azt felelte, hogy ő nem ért a politikához, ezt átengedi a nála okosabbaknak, és bár a mamájának kétségkívül igaza van, Crawley úr nagyon szépen beszélt. Amikor aztán a hölgyek látogatásuk végén búcsúztak, Crawley kisasszony kifejezte azt a reményét, hogy Lady Southdown lesz olyan kedves, és elküldi hozzá néha Lady Jane-t, ha tudják nélkülözni, hogy eljőjön megvigasztalni egy szegény, beteg, elhagyatott öregasszonyt. Ezt a hölgyek szívélyesen megígérték, és nagy barátságban váltak el.

– Lady Southdownt ne engedd többé ide, Pitt – mondta az öreg hölgy. – Buta és dagályos, mint mindenki anyád családjából, amelyet sohasem tudtam elviselni. Hanem azt az édes, jószívű kis Jane-t hozd el, ahányszor csak akarod.

Pitt ezt meg is ígérte. Southdown grófnőnek nem mondta el, milyen véleménye volt nagynénjének öladységéről, aki, ellenkezőleg, úgy gondolta, hogy a legkellemesebb és legfenségesebb benyomást keltette Crawley kisasszonyban.

Lady Jane semmiképpen sem vonakodott a beteg hölgy megvigasztalásától, s talán nem is nagyon búsult a szívében, amiért olykor-olykor megszabadulhatott Bartholomew Irons tiszteletes úr fárasztó papolásától s azoktól a nagyképű talpnyalóktól, akik mamája, a fennkölt grófnő lábzsámolya körül gyülekeztek – és így szinte állandó vendége lett Crawley kisasszonynak, együtt kocsiztak ki, s megosztotta vele sok estéjének magányát. Természetből fogva annyira jó és szelid volt, hogy még Firkiné sem volt rá féltékeny, a gyöngéd Briggs kisasszony meg úgy találta, hogy barátnője kevésbé kegyetlen hozzá, amikor a kedves Lady Jane jelen van. A fiatal ladyvel Crawley kisasszony elbűvölően viselkedett. A vénkisasszony ezer mulatságos történetet mesélt neki a maga fiatalságából, de ezeket egészen más hangnemben adta elő, mint amelyben az istentelen kis Rebeccával szokott társalogni, mert Lady Jane ártatlansága előtt a laza beszéd vakmerőségnek látszott, Crawley kisasszony pedig sokkal előkelőbb hölgy volt annál, semhogy ilyen tisztaságot meg akart volna bántani. A fiatal hölgy viszont bátyján és atyján kívül még senkitől

sem tapasztalt ilyen kedvességet, mint a vénkisasszonytól, és ezért Crawley kisasszony *engouement*-jét¹ keresetlen bájjal és barátsággal viszonzta.

Az őszi estéken – mialatt Rebecca, mint a vidám hódítók között is a legvidámabb, Párizsban pompázott, Emiliánk pedig, a mi drága, megsebzett Emiliánk, ő, hol is volt ő? – Lady Jane Crawley kisasszony fogadószobájában ült, s a homályban szeliden énekelt neki egyszerű dalokat és zsoltárokat, mialatt a nap lemenőben volt, a tenger pedig üvöltve csapkodta a partot. A vénkisasszony minden dal után felébredt szundításából, és újat kért.

Ami pedig Briggs kisasszonyt illeti s boldog könnyeinek kiöntött sokaságát, ő úgy tett, mintha horgolna, pedig az ablak előtt sötétlő, hatalmas óceánt nézte, s az ég egyre fényesebben ragyogó lámpásait – ki is tudná felmérni Briggs kisasszony boldogságát és elérzékenyülését?

Pitt közben az ebédlőben, a gabonatörvényről szóló röpirattal vagy a *Misszionárius Közlöny*-nyel maga előtt, azt a fajta szórákozást üzte, amely romantikus és romantikátlan embereknek egyaránt megfelel ebéd után. Madeirát kortyolt, légvárakat épített, nagyszerű férfinak tartotta magát, s nagyobb szerelmet érzett Jane iránt, mint bármikor e hét év folyamán, amióta kapcsolatuk tartott, s ami közben Pitt a legcsekélyebb türelmetlenséget sem érezte – és sokszor el is aludt az asztal fölött. Amikor eljött a kávé ideje, Bowls úr zajosan belépett a szobába, s kihívta Pitt urat, aki ilyenkor hirtelen lapozni kezdte a sötétben a röpiratot.

– Bárcsak akadna valaki, édesem, aki pikétet tudna játszani velem – mondta Crawley kisasszony egy este, amikor a komornyik megjelent a gyertyákkal és a kávéval. – A szegény Briggs kisasszony annyit ért a kártyához, mint tyúk az ábécéhez, olyan buta – a vénkisasszony minden alkalmat felhasznált arra, hogy a cselédek előtt alázza meg Briggs kisasszonyt –, pedig azt hiszem, jobban tudnék aludni, ha előbb játszhatnék.

Lady Jane erre kis füle cimpájáig és szép ujjai hegyéig elpirult, s amikor Bowls úr kiment a szobából, és becsukta maga után az ajtót, így szólt:

¹ Elragadtatását. (francia)

– Crawley kisasszony, én egy kissé tudok játszani, szoktam... szoktam néha játszani szegény drága papával.

– Jöjjön ide, és csókoljon meg. Jöjjön és csókoljon meg ebben a pillanatban, maga drága, jó kis lélek – kiáltotta Crawley kisasszony önkívületben, s Pitt úr ebben a festői és barátságos helyzetben találta az öreg hölgyet, amikor megérkezett a földszintre, kezében a röpiratával. Hogy pirult egész este az a szegény Lady Janel!

Nem szabad azt hinni, hogy Pitt Crawley úr mesterkedése elkerülte kedves rokonainak figyelmét a Queen's Crawley-i parókian. Hampshire és Sussex közel van egymáshoz, s Bute-nének voltak barátai Sussexben, akik gondoskodtak róla, hogy értesüljön mindenről, sőt még többről is annál, ami Crawley kisasszony brightoni házában történt. Pitt egyre gyakrabban járt ott. Hónapokon át feléje se nézett a kastélynak, amelyben förtelmes vén apja teljesen átadta magát a grognak és a Horrocks család utálatos társaságának. Pitt sikere felbőszítette a lelkészcsaládot, s Bute-né – bár nemigen vallotta be magának – egyre jobban megbánta szörnyű hibáját, hogy úgy megsértette Briggs kisasszonyt, s olyan gőgös és fukar volt Bowls és Firkinné irányában, s így egyetlen embere sem maradt Crawley kisasszony háztartásában, aki tájékoztatná arról, ami ott történik.

– Mindennek Bute kulcsontja az oka – állította makacsul. – Ha az nem törött volna el, sohasem jöttem volna el onnan. A kötelesség vértanúja vagyok, meg azé az utálatos, paphoz nem illő vadászszenvedélyedé, Bute.

– Vadászszenvedély! Képtelenség! Te rémitetted meg őt, Barbara – vetette közbe a pap. – Okos asszony vagy, de pokoli a természeted, és nagyon is ráülsz a pénzedre, Barbara.

– Te pedig börtönben ülnél, Bute, ha nem vigyáztam volna a pénzedre.

– Tudom, tudom, drágám – mondta szelíden a lelkész. – Mondom, hogy okos asszony vagy, de tudod, túlságosan is ügyes – s a jámbor férfi egy nagy pohár portóival vigasztalta magát.

– Mi az ördögöt talál azon a mafla Pitt Crawleyn? – folytatta a papné. – Annak a fiúnak annyi mersze sincs, hogy egy libát elkerگessen. Emlékszem, hogy Rawdon, aki igazi férfi, hogy a

fene enne meg, úgy kergette ostorral az istálló körül, mintha bűgöcsiga volna. Pitt meg böggve szaladt a mamája szoknyája mögé. Akármelyik fiam fél kézzel is földhöz vágna. Jim azt meséli, hogy Oxfordban még mindig Crawley kisasszonynak emlegetik azt a maflát.

– Mondok valamit, Barbara – szólt némi hallgatás után a nagytiszteletű úr.

– Mi az? – kérdezte Barbara, aki körmét rágta, és az asztalon dobolt.

– Miért ne küldjük át Jimet Brightonba, hadd lássuk, nem tud-e ő zöld ágra vergődni az öreg hölgygel? Hiszen nemsokára szigorlatozik. Csak kétszer bukott meg – én is úgy jártam –, de mégis megvan az az előnye, hogy egyetemet végez, és pedig Oxfordban. A legúrabb fiúkkal barátkozik ott. A Bonifác-cső-nakban vezérevezős. Csinos fiú. Isten neki, eresszük rá az öreg-asszonyra, és mondjuk meg neki, hogy rakja el Pittet, ha egy szót mer szólani. Hahaha.

– Az biztos, hogy Jim elmehetne és megnézhetné – mondta a derék háziasszony, s sóhajtvá tette hozzá: – Ha csak az egyik kislányt bejuttathatnók abba a házba! De sohasem tudta őket elviselni, mert nem szépek.

A szerencsétlen, jól nevelt ifjú hölgyek lármája áthallatszott a szomszéd fogadószobából, mert mialatt anyjuk beszélt, gör-csős ujjakkal egy bonyolult zenedarabot nyűttek a zongorán. Egész nap vagy zenéltek, vagy hátegyenesítő deszkában ültek, vagy földrajzot, és történelmet tanultak. De mit ér mindez a műveltség a Hiúság Vásárában olyan lányoknak, akik alacsony termetűek, szegények, jelentéktelenek, és csúnya az arcuk? Bute-né legfeljebb a káplánra gondolhatott, mint aki majd az egyik-től megszabadítja őt, ekkor azonban belépett az istállóból az ablakon át Jim, szájában kurta pipával, fején vízhatlan vászon-sapkával, s apjával rögtön a St. Leger-i futtatásról kezdett beszélni, s ezzel a párbeszéd a pap és a papné között abbamaradt.

Bute-né nem sok jót jósolt James fia követjárásából, s elég le-verten búcsúzott tőle. Maga a fiatalember sem remélt különös élvezetet vagy hasznót, amikor megmondták neki, milyen küldet-éssel indul, de megvigasztalódott arra a gondolatra, hogy az öreg hölgy ad neki valamilyen csinos emléket, amelyből az elkö-

vetkező oxfordi félév elején kifizetheti legsürgősebb számláinak egy töredékét, s így helyet foglalt a southamptoni postakocsin, s ugyanaznap este szerencsésen megérkezett Brightonba bőröndjével, kedvenc Towser nevű bulldogjával és egy hatalmas kosár majorsági és kerti terménnyel, amelyet a kedves lelkészcsalád küldött a drága Crawley kisasszonynak. Tekintettel arra, hogy megérkezésének éjszakáján túl késő lett volna megzavarni a lábadózó hölgyet – fogadóban szállt meg, és csak másnap délután jelentkezett Crawley kisasszonynál.

James Crawley, amikor nagynénje utoljára látta, félszeg kamasz volt, abban a kényelmetlen életkorban, amikor a fiúk hangja földöntúli hiperszoprán és természetalatti basszus között váltakozik, amikor nem ritkaság, hogy arcuk olyan tünetényeket virágzik, amelyeket állítólag a Rowland-féle Kalydor-kenőcs tud meggyógyítani, amikor lopva borotválkoznak nővérük ollójával, s más fiatal nők látványa tűrhetetlen rémületet ébreszt bennük, amikor a nagy kezek és bokák hosszú darabon kilátszanak hamar kinőtt ruháikból, amikor vacsora után a jelenlétük kényelmetlen a hölgyeknek, akik a fogadószoba homályában sugdolóznak, s elviselhetetlen a mahagóni asztal körül az uraknak, akiket a suta kamaszártatlanság jelenléte korlátoz beszélgetési szabadságukban és élceik gyönyörteljes kicserélésében. Ilyenkor a második pohár után azt mondja az apa: – Jack fiam, menj ki és nézd meg, milyen az idő – s a fiatalember, aki szívesen szabadul, mégis megsértődik férfiúi önérzetében, s otthagyja a még be nem fejezett lakomát. James, az egykori süvölvény, mostanra fiatalember lett, élvezte az egyetemi nevelés jótéteményeit, és megszerezte azt a felbecsülhetetlen csiszoltságot, melyet egy kis kollégium zárt társaságában való élet, a növekvő adósságok, az elszenvedett büntetések és a megbukások adnak.

Mindenesetre csinos fiú volt, amikor eljött tisztelt nagynénjéhez Brightonba, és a tetszetős külső mindig jó ajánlólevél volt az állhatatlan öreg hölgy kegyének elnyerésére. Pirulása és esetlensége sem ártott neki: a vénkisasszonynak tetszetek a fiatalember ártatlanságának ezek az egészséges jelei.

Azt mondta, hogy néhány napra jött meglátogatni egy kollégiumi barátját, és tiszteletét tenni a nénjénél, és átadni apja és anyja üdvözlétét, akik azt remélik, hogy jól van.

Pitt éppen Crawley kisasszonynál ült a szobában, amikor a fiút bejelentették, s nevének említésére elsápadt. Az öreg hölgynek jó humorérzéke volt, s élvezte kimért unokaöccse zavarát. Nagy érdeklődéssel kérdezősködött a parókia lakói felől, akiket már meg szándékozott látogatni, és azt mondta, hogy szépen megnőtt és megférfiasodott, kár, hogy húgainak külseje nem hasonlít az övére. S amikor kérdezősködésére megtudta, hogy a fiú szállóban lakik, hallani sem akart erről, hanem elrendelte Bowlsnak, hogy azonnal küldjön el James Crawley úr holmijáért. – És figyeljen csak, Bowls – tette hozzá nagy kegyesen –, legyen olyan kedves, és fizesse ki James úr számláját.

Huncut diadalpillantást vetett Pittre, amire a diplomata majd megfulladt az irigységtől. Bármennyire is beférkőzött nagynénje kegyeibe, őt még sohasem hívta meg házába lakni, ezt a tacsót pedig első látásra meghívják.

– Bocsánatot kérek, uram – lépett előre Bowls mély meghajlással –, milyen szállóból hozza el Thomas a poggyászt?

– Az istenit! – ugrott fel riadtan a fiatal James. – Majd én megyek.

– No, melyikből? – kérdezte Crawley kisasszony.

– Tom Cribb kocsmájából – mondta James fülíg pirulva.

Crawley kisasszony e névre nevetésbe tört ki. Bowls úr hirtelen csuklott egyet, mint a család meghitt szolgája, de a nevetés-rohamot elfojtotta; a diplomata csak mosolygott.

– Én... nem tudtam jobbat – mondta James szemét lesütve. – Még sohasem jártam itt, a postakocsistól kaptam a címet.

Ó, ez az ifjú hazudozó! Ebből annyi igaz, hogy James Crawley előző nap a southamptoni postakocsin találkozott a tutburyi Pettel, aki azért jött Brightonba, hogy bokszmérkőzésre álljon ki a rottingdeani Fibberrel, s Pet társalgása annyira elbűvölte Jamest, hogy estéjét e nagy tudományú embernek és barátainak társaságában töltötte a szóban forgó fogadóban.

– Én... én... legjobban lesz, ha megyek, és kifizetem a számlát – folytatta James. – Ezt nem fogadhatom el a nénitől – tette hozzá nagylelkűen.

Ez a tapintat csak még jobban megneveltette a nagynénit. – Menjen és rendezze a számlát, Bowls – intett a kezével –, s hozza el nekem.

A szegény hölgy nem tudta, mit csinál.

– Van... van egy kiskutyám – mondta James, és szörnyű büntudat látszott a tekintetéből. – Jobb, ha én hozom el. Bele szokott harapni az inasok lábába.

Erre a jellemzésre az egész társaság hangosan nevetett, még Briggs kisasszony és Lady Jane is, aki mindvégig némán ült, míg Crawley kisasszony és unokaöccse beszélgetett, Bowls pedig szó nélkül kiment a szobából.

Crawley kisasszony még tovább is büntetni akarta idősebb unokaöccsét, s ezért kitartott amellett, hogy kegyes lesz az ifjú oxfordihoz. Kedvességének, bókjainak nem volt határa, ha egyszer belekezdett. Pittnek azt mondta, hogy ő is eljöhét ebédre, de ragaszkodott ahhoz, hogy James kísérje el sétakocsikázásra, s a hintó főülésén ünnepélyesen parádézott vele, föl-le, a szikla alatti sétányon. Az egész kirándulás alatt udvariaskodott vele, olasz és francia verseket idézett a szegény, megzavarodott kamasznak, bizonygatta, hogy milyen kitűnő diák, s bizonyos volt benne, hogy majd elnyeri az aranyérmet, és első osztályú *Wrangler* lesz belőle.

– Haha – nevetett James, akit ezek a bókok felbátorítottak.

– *Wrangler!* Hiszen azt a másik boltban árulják.

– Miféle másik boltban, drága gyermekem? – kérdezte a hölgy.

– *Wranglerek* Cambridge-ban vannak, nem Oxfordban – mondta fölényesen a diák, és bizonyára még bizalmasabb is lett volna, ha hirtelen meg nem jelenik a sétányon egy felcicomázott pónitól vont bérkocsiban, gyöngyházgombos, fehér kabátban, két barátja, a tutburyi Pet és a rottingdeani Fibber s még három ismerős úriember, aki mind üdvözölte a hintóban ülő szegény Jamest. Ez a találkozás lehűtötte a szellemes fiatalember kedélyét, és ettől fogva az egész sétakocsizás alatt egy igent vagy nemet sem lehetett belőle kihúzni.

Mire visszatért, szobáját már készen, bőröndjét már kicsomagolva találta, és észrevehette volna, hogy Bowls úr arca, amikor szobájába vezette, milyen komoly, csodálkozó és részvétteljes volt. De hát eszébe sem jutott, hogy megfigyelje Bowls urat. Kétségbe volt esve a szörnyű helyzet miatt, amelybe került, csupa vénasszony között, aki franciául meg olaszul locsog, és költé-

szetről beszél vele. – Ezt jól kifogtam! – kiáltott fel a szemérmes fiú, aki a nő nem legszelídebb tagjával sem tudott szembenézni, még Briggs kisasszonnyal sem, ha beszédbe elegyedett vele, pedig, ha egy matrózkocsmába vittük volna, túltett volna káromkodásban a legmerészebb bárkáslegényen is.

Ebédhez James fullasztóan szorosra kötött, fehér nyakkendőben jelent meg, és abban a megtiszteltetésben részesült, hogy ő vezethette a földszintre Lady Jane-t, míg mögötte Briggs kisasszony és Crawley úr az öreg hölgyet vezette, s az ő kendőit és vánkosait vitte. Ebédnél Briggs kisasszony fele idejét azzal töltötte, hogy a lábadozó hölgy kényelméről gondoskodott, és csirkehúst aprított fel a kövér spanielnek. James nem túl sokat beszélt, de minden hölgyet borivásra biztatott, s elfogadva Crawley meghívását, ő fogasztotta el nagyobb felét annak a pezsgősüvegnek, amelyet Bowls úr az ő tiszteletére felbontott. Miután a hölgyek visszavonultak, s a két unokatestvér magára maradt, Pitt, az exdiplomata, nagyon közlékeny és barátságos lett. Érdeklődött James egyetemi pályafutása felől, megkérdezte, mihez szándékozik fogni az életben, remélte, hogy majd sikere lesz, szóval közvetlen és barátságos volt. A portói bor megoldotta James nyelvét, s elmesélte unakobátyjának az életét, a terveit, az adósságait, vizsgai baleseteit, a felügyelőkkel való torzsalkodásait, miközben gyorsan üritgette az előtte álló palackokat, és vidám fürgeséggel tért át a portóiról a madeirára.

– Nagynénémnek az a legfőbb öröme – mondta Crawley úr, és megtöltötte unokaöccse poharát –, ha a vendégek jól érzik magukat a házában. Ez a szabadság csarnoka, James, és nem okozhatsz Crawley kisasszonynak nagyobb örömet, mint ha azt teszed, ami neked tetszik, és azt kéred, amit megkívánsz. Tudom, hogy otthon a faluban gúnyolódnak rajtam, amiért tory vagyok. Crawley kisasszony azonban olyan szabadelvű, hogy kívánni sem lehet különbet. Elvben köztársaságpárti, és megvet minden rangot és címet.

– Akkor hát miért veszel el egy grófkisasszonyt? – kérdezte James.

– Kedves barátom, ne felejtse el, hogy nem szegény Lady Jane hibája, ha arisztokratának született – válaszolt udvarias-

kodva Pitt. – Nem tehet róla, hogy lady. Különben is tudod, hogy én tory vagyok.

– Ó, ami azt illeti – felelte Jim –, semmi sem ér fel a kék vérrel, nem, az istenit neki, semmi sem. Én ugyan nem vagyok radikális. Én tudom, mi az, úriembernek lenni, az istenit. Nézd meg a fiúkat az evezősversenyen vagy a verekedésnél, sőt, nézd csak meg a kutyákat, ha patkányokra eresztik őket – melyik győz? A jóvérű. Hozzon csak még egy üveg portóit, Bowls, öreg fiú, amíg ezzel a palackkal csevegek. Miről is beszéltem?

– Azt hiszem, patkányölő kutyákról – jegyezte meg szeliden Pitt, és unokaöccse keze ügyébe tolta a palackot, hogy csevegessen vele.

– Patkányölőkről? Mondd csak, Pitt, sportember vagy te? Akarsz látni egy kutyát, amelyik ért a patkányöléshez? Ha igen, gyere velem Tom Corduroyhoz, a Castle Street Mewsba, olyan bullterriert mutatok neked, hogy... Hű! Butaság! – kiáltott James, és nevetésbe tört ki saját képtelenségén. – Hiszen téged nem érdekel se kutya, se patkány, nincs ennek semmi értelme. Legfeljebb ha egy kutyát meg egy macskát tudsz egymástól megkülönböztetni.

– Meglehet – folytatta Pitt egyre nyájasabban. – De te a vérről beszéltél meg azokról a személyes előnyökről, amelyeket a főúri születés biztosít az embereknek. Itt az új üveg!

– Hát igen, a vér – mondta James, és felhörpintette a rubint folyadékot. – Nincs, ami a vérrel felérne, se lóban, se kutyában, sem emberben. A múlt félévben is, éppen mielőtt kicsaptak, illetve azt akarom mondani, mielőtt megkaptam a kanyarót, hahaha!... én és Ringwood, Bob Ringwood, Lord Cinqbars fia, amikor a blenheimi Harangban söröztünk, a banburyi révész kihívta valamelyikünket egy kancsó puncsba. Én nem állhattam ki. A karom kötésben volt, még hajtani sem tudtam, a gyalázatos kancám két nappal előbb felbukott velem, amikor az abingdoniakkal voltam, úgyhogy azt hittem, eltörött a karom. Szóval én nem végezhettem vele, de Bob rögtön levetette a kabátját, és három perc alatt négy menetben odavágta a banburyi révészt. Hű, hogy elvágódott! És mi tette ezt? A vér, csak a vér.

– Te nem is iszol, James – folytatta az exattasé. – Úgy látszik,

az én időmben Oxfordban gyorsabban járt körbe az üveg, mint köztetek, fiatalok között.

– Nocsak, nocsak – mondta James, kezét orrához emelte, és boros szemmel hunyorított unokabátyjára –, csak semmi tréfa, öreg fiú. Rajtam úgysem fog. Le akarsz itatni, de az úgysem megy. *In vino veritas*,² öreg fiú. Mars, Bacchus, Apollo *virorum*, mi? Küldhetne a néni néhány ilyen üveget az öregemnek, nagyszerű itóka.

– Csak szólnod kell neki – folytatta Machiavelli –, de addig is most használd fel a jó alkalmat. Hogyan is mondja a poéta? – *Nunc vino pellite curas, Cras ingens iterabimus aequor*!³ – és a bacchanáliák e híve, miután parlamenti méltósággal idézte e sorokat, széles ívben felemelte poharát, és majdnem egy gyűszűnyt ivott a borából.

A parókián, amikor ebéd után felbontottak egy üveg portóit, az ifjú hölgyek egy-egy pohár ribizkeborra kaptak, Bute-né egy pohár portóit ivott, a derék James általában kettőt, de az apja nagyon mérges lett, ha fia további rohamokat intézett a palack ellen, s ezért a jó fiú rendszerint óvakodott attól, hogy erre kísérletet tegyen, s vagy ráfanyalodott a ribizkeborra, vagy pedig titkon ivott néhány pohár gint ásványvízzel az istállóban, a kocsis meg pipája társaságában. Oxfordban korlátlan mennyiségű bor állt rendelkezésére, de silány minőségű. Amikor azonban a mennyiség és a minőség egyesült, mint például a nagynénje házában, James értékelni tudta ezt, és aligha volt szüksége unokabátyja biztatására, hogy lecsapolja a második palackot is, amelyet Bowls úr beadott.

De amikor megjött a kávé ideje, s fel kellett menniök a hölgyekhez, akiktől a fiatalúr reszketett, hirtelen elvesztette kedves közvetlenségét, visszamerült szokott mogorva félszégébe, s az egész este folyamán beérte azzal, hogy legfeljebb igent meg nemet mondott, bosszúsan nézett Lady Jane-re, és feldöntött egy csésze kávé.

De ha nem is beszélt, annál szánalmasabban ásitott, és jelenléte súlyosan nehezedett az este szerény szórakozásaira, mert

² Borban az igazság. (latin)

³ Most borral üzd el a gondokat, holnap a tengeren utazunk! (Horatius: Ódák, I. könyv, VII. óda, 31–32. sor.)

Crawley kisasszony és Lady Jane pikétezés, Briggs kisasszony pedig kézimunkázás közben magukon érezték James vadul rájuk meredő szemét, s kényelmetlenül hatott rájuk ez az érzelmesen részeg tekintet.

– Csöndes, szégyenlős, félszeg kamasznak látszik – mondta Crawley kisasszony Pitt úrnak.

– Férfitársaságban közlékenyebb, mint hölgyek között – válaszolta szárazon Machiavelli, és kissé talán csalódott is, hogy a portói bor nem tette beszédesebbé Jimet.

Másnap kora délelőtt Jim azzal foglalkozott, hogy áradozó beszámolót irt haza édesanyjának arról, hogyan fogadta őt Crawley kisasszony. De sajnos, nem sejtette, milyen bajokat tartogat még számára ez a nap, és milyen rövidre van mérve kegyencuralma. Jim megfélemedkezett egy eseményről, egy hétköznapi, de végzetes eseményről, amely a Cribb-féle kocsmában történt előző este, mielőtt nagynénjét meglátogatta. Ez pedig nem volt egyéb, mint hogy Jim, aki mindig hajlott a bőkezűsége, s amikor már néhány pohár mélyére nézett, különösen vendégszerető volt, az éjszaka folyamán a tutburyi és rottingdeani bajnokokat és barátaikat kétszer-háromszor meghívta egy-egy pohár ásványvizes ginre, úgyhogy nem kevesebb, mint tizennyolc pohár ilyesfajta folyadék, poharanként nyolc pennyért, terhelte James Crawley úr számláját. Nem a nyolc pennyk végösszege, hanem a gin mennyisége szólt végzetesen szegény James jelleme ellen, amikor nagynénjének komornyikja, Bowls úr, úrnőjének utasítására bement kifizetni a fiatal úriember számláját. A vendéglős, aki félt, hogy különben nem fogadják el a számláját, ünnepélyesen megesküdött, hogy Jim személyesen fogyasztotta el az italt, mire Bowls végül kifizette a számlát. Amikor hazaért, megmutatta Firkinének, akit megbotránkoztatott ez a rettenetes mennyiségű gin, s elvitte a számlát Briggs kisasszonynak mint főszámvévőnek, aki pedig kötelességének tartotta, hogy megemlítsen ezt a körülményt úrnőjének, Crawley kisasszonynak.

Ha tizenkét palack vörös bort ivott volna, a vénkisasszony meg tudott volna neki bocsátani. Fox úr és Sheridan úr is ivott vörös bort. Úriemberek szoktak vörös bort inni. De elfogyasztani tizennyolc pohár gint egy alantas kocsmában, ökölvívók között – ez utálatos bűn volt és nem egykönnyen lehetett meg-

bocsátani. Minden összeesküdött a fiú ellen: istállószagúan ment át az udvaron – kutyáját, Towsert látogatta meg, és éppen levegőre akarta vinni, amikor találkozott Crawley kisasszonnyal, és lihegő blenheimi spanieljével, amelyet Towser bizonyára felfalt volna, ha a blenheimi kutya nem menekül nyivákolva Briggs kisasszony védelme alá, a bulldog kegyetlen gazdája azonban csak nevetett ezen a szörnyű üldözésen.

Ezen a napon a szerencsétlen fiút még a szerénysége is cserbenhagyta. Ebéd közben élénken élcelődött. Elsütött egy-két tréfát Pitt Crawleyra, majdnem ugyanannyi bort ivott meg, mint előző nap, egész gyanútlanul ment fel a fogadószobába, s a hölgyeket válogatott oxfordi történetekkel kezdte szórakoztatni. Részletezte Molineux és Dutch Sam ökölvívó erőnyeit, fogadást ajánlott Lady Jane-nek a tutburyi Petre, a rottingdeani bajnokkal szemben, vagy fordítva, ahogy öladységének tetszik, és tréfálkozását azzal koronázta meg, hogy kijelentette: hajlandó unokabátyjával is ököltre menni, kesztyűben vagy anélkül.

– Rendes ajánlat, öregem – s hangosan nevetve vállon veregette Pittet –, az apám is azt mondta, hogy csak rakjalak el, és ő tartja a tét felét, hahaha.

Így szólt a kedélyes fiatalember, cinkosan hunyorított a szegény Briggs kisasszonyra, és tréfálkozva és ingerkedve mutatott titkon hüvelykujjával Pitt Crawleyra.

Pittnek ez talán nem nagyon tetszett, de alapjában véve nem volt elégedetlen. Szegény Jim jól kinevette magát, s amikor az öreg hölgy felállt, hogy visszavonuljon, Jim, nagynénje gyerityájával a kezében, végigbotorkált a szobán, s a legnyájasabb részeseges mosollyal üdvözölte őt, aztán maga is elbúcsúzott, tökéletesen meg volt magával elégedve, s azzal a jóleső tudattal ment fel hálószobájába, hogy nagynénje őt fogja előnyben részesíteni apjával s a család valamennyi tagjával szemben, és őrá hagyja a pénzt.

Az ember azt gondolná, hogy ha már egyszer felért a hálószobájába, nem sokat ronthatott saját ügyén, de ez a szerencsétlen fiú még erre is képes volt. A hold ragyogott a tengeren, s Jimet az óceán és az ég romantikus látványa az ablakhoz vonzotta, s úgy gondolta, hogy majd pipázva élvezi a kilátást. Senki sem fogja érezni a dohányfüstöt – gondolta, ha ügyesen

kinyitja az ablakot, s fejét és pipáját kitartja a szabad levegőre. Így is cselekedett, de szegény Jim izgalmaiban megfeledkezett róla, hogy ajtaja az egész idő alatt nyitva állt, úgyhogy huzat keletkezett, amely a pipafüstöt befelé sodorta, le a földszintre, ahol egyáltalában nem csökkentett erővel érkezett meg Crawley kisasszonyhoz és Briggs kisasszonyhoz.

Az egész ügy végére aztán pontot tett ez a pipafüst, s Bute Crawleyék sohasem tudták meg, hány ezer fontjukba került ez nekik. Firkinné lerohant Bowlshoz, aki éppen a *Tűz és tepsi*-t olvasta fel szárnysegédjének, hangosan és kísértetiesen. Firkinné olyan rémült tekintettel mondta el nekik a szörnyű titkot, hogy Bowls úr és az inas azt gondolta, rablók járnak a házban, s Firkinné valószínűleg azoknak a lábát pillantotta meg Crawley kisasszony ágya alatt. De amikor megtudta a tényállást, egy pillanat műve volt Bowls úr számára felszaladni az emeletre, hármásával venni a lépcsőket, berohanni a gyanútlan James szobájába, s riadt hangon felkiáltani: – James úr, az Isten szerelmére, hagyja abba a pipázást. Ó, James úr, mit cselekedett? – mondta a legmélyebb csüggedés hangján, s a dohányzószerszámot kihajította az ablakon. – Mit cselekedett, uram? A kisasszony ki nem állhatja a pipafüstöt.

– A kisasszonynak nem is kell pipáznia – mondta James kitörő, de egyáltalán nem helyénvaló nevetéssel, és az egészet kitűnő tréfának tartotta. De érzelmei teljesen megváltoztak másnap reggel, amikor Bowls úr segédje, miután kitisztította James úr csizmáját, és elhozta a forró vizet, hogy a fiatalúr leborotválja azt a szakállat, amelyet olyan epedve várt, egy levelet nyújtott át neki Briggs kisasszony kezeirásával.

Tisztelt uram,

Crawley kisasszonynak rendkívül nyugtalan éjszakája volt azon megbotránkoztató eljárás folytán, mely a házat dohányfüsttel árasztotta el. Crawley kisasszony megkért, közöljem önnel: sajnálatára sokkal rosszabbul érzi magát, semhogy láthatná önt távozása előtt, s rendkívül sajnálja, hogy arra bírta önt, hogy elköltözzék a kocsmból, mert bizonyos benne, hogy ott sokkal kényelmesebben fogja eltölteni brightoni tartózkodásának hátralevő idejét, mint minálunk.

És ezzel a derék James pályafutása – amennyiben nagynénje kegyére pályázott – véget ért. Valóban, anélkül, hogy tudta volna, megtette azt, amivel fenyegetődött. Megmérkőzött unokabátyjával, Pitt-tel – kesztyűs kézzel.

Hol volt közben az, aki valaha első favoritja volt e pénz utáni versenytűtésnek? Láttuk már, hogy Becky és Rawdon Waterloo után találkozott, s 1815 telét Párizsban töltötték, nagy fényben és vidámságban. Rebecca jól tudott gazdálkodni, s az az ár, amelyet a szegény Jos Sedley a két lóért kifizetett, egymagában elegendő volt, hogy kis háztartásukat legalább egy évig felszínen tartsa, és nem került sor arra, hogy pénzzé tegyék „párbajpisztolyomat, azt, amellyel lelöttem Marker kapitányt”, sem az arany útikészletet, sem a cobolyprémes kabátot. Becky köpennyé alakította a maga számára, abban lovagolt a Bois de Boulogne-ban mindenki ámulatára. És látniuk kellett volna a jelenetet közte és elragadtatott férje között, akivel akkor találkozott össze, amikor a hadsereg Cambray-be vonult be, s amikor felfejtette ruhája bélését, s kihúzta belőle azokat az órákat, csecsebecséket, bankjegyeket, csekkeket, ékszereket, amelyeket titokban bevarrt oda, miközben a Brüsszelből való menekülést fontolgatta. Tufto el volt bűvölve, Rawdon pedig harsány, ujjongó nevetésbe tört ki, és esküdözött, hogy Rebecca többet ér minden színdarabnál, amit életében látott, becsületszavára mondja. Amikor pedig végtelen mulatságosan előadta, hogyan nyergelte meg Jost, férje elragadtatása már egész az örült lelkesedésig fokozódott. Úgy hitt a feleségében, mint a francia katonák Napóleonban.

Becky jelentékeny sikert aratott Párizsban. A francia hölgyek mind elbűvölőnek találták. Csodálatosan beszélt nyelvüket. Rögtön elsajátította kecsességüket, élénkségüket, modorukat. Igaz, hogy a férje buta, mint minden angol, de hát Párizsban az ostoba férj mindig javára szól egy hölgynek. De azonkívül ez a férj örököse a gazdag és szellemes Crawley kisasszonynak, aki az emigráció idején annyi francia arisztokrata előtt nyitotta meg háza kapuját. Most saját palotáikban fogadták az ezredes feleségét. Egy előkelő hercegnő, akitől Crawley kisasszony olyan áron vette meg csipkéit és ékszereit, amilyet az megszabott, és

akit sokszor vendégül látott a forradalom utáni szorongatott időben, így írt Crawley kisasszonynak:

Miért nem látogatja meg a mi drága kisasszonyunk unokaöccsét és unokahúgát s az ő ragaszkodó párizsi barátait? Mindenki bolondul – raffole – a bájos Crawleynéért és espiègle⁴ szépségeért. Igen, mindnyájan a mi drága barátnőnk, Crawley kisasszony báját, varázsát, szellemességét látjuk benne viszont. Tegnap a Tuilériákban a királynak is feltűnt, és mindnyájan féltékenyek vagyunk arra a figyelemre, amelyben Monsieur részesítette. Ha látta volna, hogy bosszankodott bizonyos ostoba Milady Bareacres – akinek sasorra és tollas kalapja minden vendég feje közül kimagaslik –, amikor Madame, az angoulême-i hercegnő, királyok tetséges lánya és társnője, külön kifejezte azt a kívánságát, hogy bemutassák Crawleynénak, az ön kedves lányának és protegée-jának,⁵ és Franciaország nevében megköszönte neki, hogy ön olyan jóindulatúan fogadta a mi szerencsétlen száműzötteinket. Ott van minden társaságban, minden bálon, ott van, de nem táncol, és mégis milyen érdekes és csinos ez a szép teremtés, amint a férfiak hódolata veszi körül, s közben nemsokára anya lesz. Ahogyan önről, pártfogójáról, valóságos édesanyjáról beszél, a vadállatnak is könnyeket csalna a szemébe. Hogy szereti önt! S hogy szeretjük mi mindnyájan a mi csodálatra méltó Crawley kisasszonyunkat!

Félő, hogy a párizsi előkelő hölgy levele egyáltalában nem mozditotta elő Becky asszony ügyét csodálatos, tiszteletre méltó rokonánál. Ellenkezőleg, a vénkisasszony dühe nem ismert határt, amikor értesült róla, milyen helyzetbe jutott Rebecca, s milyen merészen felhasználta Crawley kisasszony nevét arra, hogy entrée-t⁶ szerezzen a párizsi társaságba. Testileg-lelkileg túlságosan meg volt rendülve ahhoz, hogy francia nyelven fogalmazzon levelet a hercegnőnek, így hát anyanyelvén diktált Briggs kisasszonynak egy felháborodott választ, amelyben tel-

⁴ Pajkos. (francia)

⁵ Védencének. (francia)

⁶ Belépőt. (francia)

jességgel megtagadta Rawdon Crawleynét, s figyelmeztette az embereket, hogy óvakodjanak tőle, mint rendkívül ravasz és veszedelmes személytől. De minthogy Madame la Duchesse X. csak húsz évig élt Angliában, egy szót sem értett e nyelven, s beérte azzal, hogy legközelebbi találkozásukkor közölte Rawdon Crawleynéval, milyen bájos levelet kapott a *chère Mis*-től,⁷ csupa dicséretet Crawleynéről, aki erre komolyan kezdett reménykedni a vénkisasszony megenyhülésében.

Közben azonban ő volt a legcsodáltabb, legvidámabb angol hölgy Párizsban, s fogadóestélyén egy egész kis európai kongresszus gyűlt össze. Poroszok és kozákok, spanyolok és angolok – az egész világ Párizsban töltötte ezt a nevezetes telet, s az egész Baker Street elsápadt volna az irigységtől, ha megpillanthatta volna a csillagokat és rendszalagokat Rebecca szerény szalonjában. Híres hadvezérek lovagoltak kocsija mellett a Bois-ban, tolongtak szerény kis operai páholyában. Rawdon rendkívül jókedvű volt. A végrehajtók nem jutottak el Párizsba, de mindennap nagy ebéd volt Vérynél vagy Beauvilliers-nél, játékbőven volt alkalom, és a kártyajárása is jó volt. Tufto talán kissé mogorva volt. Tuftóné ájtott Párizsba, pedig senki sem hívta, s e *contretemps*-on⁸ kívül még vagy egy tucat tábornok vette most körül Becky székét; s ha színházba ment, tizenkét csokor közül választhatott. Lady Bareacres s az angol társaság kimagasló nőalakjai, buta és feddhetetlen erkölcsű asszonyok, pukkadoztak dühükben a kis parvenü Becky sikere miatt, akinek mérgezett tréfái megremegtették és mardosták szüzies keblüket. A férfiak azonban mind az ő pártján voltak. Rettenthetetlen bátorsággal küzdött a nők ellen, azok pedig csak a saját nyelvükön tudták gyalázni őt.

Így *fête*-ek,⁹ szórakozások között jómódban telt el az 1815–16-os tél Rawdon Crawleyné számára, aki úgy beleilleszkedett a nagyvilági életbe, mintha ősei már századok óta előkelő emberek lettek volna. Szellemessége, tehetsége és akaratereje folytán valóban díszhelyet érdemelt ki a Hiúság Vásárában. 1816 tavaszán a *Galignani's Journal* a családi hírek rovatában a követ-

⁷ Kedves kisasszonytól. (francia)

⁸ Akadályon. (francia)

⁹ Ünnepek. (francia)

ező hirdetést jelentette meg: „Március 26-án Crawley testőrezredes felesége fiúörökösnek adott életet.”

Ezt a hírt átvették a londoni újságok is, és Briggs kisasszony felolvasta Brightonban a reggelinél Crawley kisasszonynak. Bármennyire számítottak is erre az eseményre, híre mégis válságot idézett elő a Crawley családban. A vénkisasszony dühe tetőfokra hágott, azonnal elküldött unokaöccséért, Pittért és Lady Southdownért a Brunswick Square-re, és azt követelte, azonnal kössék meg a házasságot, amely már oly régen függőben volt a két család között. S kijelentette, hogy életében évi ezer fontot ad a fiatal párnak, halála után pedig vagyonának zöme unokaöccsére és drága unokahúgára, Lady Jane Crawleyra száll. Eljött Waxy, és megszerkesztette az okmányokat. Lord Southdown volt a kiadó násznagy, az esketést egy püspök végezte, nem pedig Bartholomew Irons tiszteletes úr – a szabálytalan prelátus csalódására.

Esküvő után Pitt nászútra szeretett volna indulni ifjú feleségével, amint az rangjabeli emberekhez illik. De az öreg hölgy annyira megszerette Lady Jane-t, hogy őszintén bevallotta: nem tud megválni kedvencétől. Pitt és a felesége tehát Crawley kisasszonyhoz költözött, és szegény Pitt nagy bosszúságára – aki rendkívül sérelmesnek találta helyzetét, mert egyrészt nagynénje, másrészt anyósa szeszélyének volt alávetve – Lady Southdown uralkodott szomszédos házából az egész család, Pitt, Lady Jane, Crawley kisasszony, Briggs kisasszony, Bowls, Firkinné, mindenki fölött. Könyörtelenül beadta nekik orvosságait és valóságos rőpiratait, elküldte Creamert, beültette helyébe Rodgerst, és hamar megfosztotta Crawley kisasszonyt tekintélyének még a látszatától is. A szegény lélek olyan félenkké vált, hogy már Briggs kisasszonyt sem gyötörte, csak az unokahúgan csüngött napról napra gyöngédebben és rémültebben. Isten veled, te kedves és önző, hiú és nagylelkű vén pogány! Nem látunk többé. Reméljük, hogy Lady Jane kedvesen támogatta és finom kézzel vezette ki a Hiúság Vására zajos küzdelméből.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Özveggy és anyja

A Quatre Bras-i és waterlooi nagy ütközetek híre egyszerre ért Angliába. A *Közlöny* először a két csata kimenetelét közölte, s a dicsőséges hiradásra egész Anglia megremegett a diadaltól és a félelemtől. A részletek később következtek, s a győzelmek közlése után megjött a sebesültek és elesettek jegyzéke is. Ki tudná elmondani, micsoda rettegéssel nyitották ki és olvasták el ezt a névsort? Képzelnék el az ujjongás és a hála, a gyász és az emésztő bánat érzéseit, melyeket a flandriai csatákról érkező hírek a három királyság minden falujában és szinte minden tűzhelynél kiváltottak, amikor átfutották az ezredvesztességek jegyzékét, és megtudták, hogy megmenekült-e vagy elesett a drága barát vagy rokon. Aki rászánja magát, hogy bele nézzen egy sorozat akkori újságba, még most is, másodkézből is meg kell éreznie az akkori feszült várakozást. A veszteséglistát naponta folytatólag közölték, s úgy szakadt félbe, mint valami, melynek folytatása a legközelebbi számban következik. Gondoljuk csak el, milyen érzéseik lehettek az embereknek, amikor ezek a lapok szünet nélkül követték egymást a sajtó alól. S ha ilyen érdeklődést váltottak ki a mi országunkban egyetlen ütközet miatt, amelyben csak húszezer emberünk vett részt, gondoljuk el egész Európa helyzetét húsz évvel ezelőtt, amikor az emberek nem ezerszámra, hanem milliószámra harcoltak egymással, s bármelyikük csapott le ellenfelére, egyúttal szörnyen megsebzett valamilyen távoli ártatlan szívet is.

A *Közlöny* híre Osborne-ék számára borzalmas volt az egész családnak és a család fejének. A lányok teljesen átadták magukat a bánatnak. A komor, öreg apát még jobban meggörnyesztette végzete és fájdalma. Igyekezett azt gondolni, hogy fián engedet-

lenségéért betelt az ítélet. Magának se merte bevallani, hogy a büntetés szigorúsága megrémítette, s átkaira túl hamar következett el a beteljesülés. Néha borzongó rémület fogta el, mintha ő lett volna az oka annak a csapásnak, amelyet fia fejére idézett. Mind ez ideig volt még lehetőség a kiengesztelődésre. A fiú felesége meghalhatott, vagy ő maga visszatérhetett, hogy azt mondja: „Apám, vétkeztem.” De most már nem maradt remény. Fia ott állt az áthághatatlan szakadék másik oldalán, s szomorú szemmel meredt szülőjére. Visszaemlékezett fia szemére, amikor ugyanígy látta lázban égve, s mindenki azt gondolta, hogy a fiú meghal, az pedig szótlanként feküdt ágyán, s ijesztő komorsággal bámult maga elé. Jóságos Isten! Hogyan csüngött akkor az apa az orvoson, és milyen emésztő aggodalommal követte őt! A bánat mekkora súlya esett le szívéről, amikor a válságos láz után felgyógyult a fiú, és megint felismerő szemmel nézett apjára. Most azonban nincs segítség, sem gyógyítás, semmi lehetőség a kibékülésre. És mindenekelőtt hiábavalók volnának az alázatos szavak, hogy lecsillapítsák a sértett és dühöngő hiúságot, vagy természetes medrébe térítsék a mérgezett, haragos vért. S nehéz megmondani, melyik kín marcangolta élesebben a gögös apa szívét – az, hogy fia kikerült az ő megbocsátásának hatóköréből, vagy pedig az, hogy most már örökre elmaradt az a bocsánatkérés, amelyre büszkesége várt. De bármit érzett is, a szigorú öregember nem akart bizalmasra találni. Sohasem említette fia nevét a lányai előtt, de a legidősebbnek megparancsolta, hogy aki nő a házban lakik, mind öltözzön gyászba, s megkövetelte, hogy a férfiszolgák is hasonlóképpen mind feketébe öltözzenek. Persze, minden estélyt és szórakozást lemondtak. Jövendőbeli vejével semmit sem közölt, holott már kitűzték a házasság napját, de Osborne úrnak már a megjelenése is elég volt ahhoz, hogy meggátolja Bullock urat a kérdezősködésben, vagy abban, hogy bármiképpen is sűrgesse a szertartást. Ő és a hölgyek suttogva beszéltek erről néha a fogadószobában, ahova az apa sohasem lépett be. Állandóan a dolgozószobájában tartózkodott, és a ház utcai részét még a mély gyász letelte után is sokáig zárva tartották.

Körülbelül három héttel június tizenennyolcadika után Osborne úr ismerőse, Sir William Dobbin jelent meg a Russell Square-en,

Osborne úr házában, nagyon sápadt és izgatott arccal, és mindenáron beszélni akart a ház urával. Amikor szobájába bevezették, néhány szó után, melyet sem a látogató, sem a házigazda nem értett, kihúzott egy borítékból egy vörös pecséttel lezárt, nagy levelet.

– A fiam, Dobbin őrnagy – mondta kissé habozva a városatya –, levelet küldött nekem a ...-esek egyik tisztjével, aki ma érkezett a városba. A fiam levelében volt egy levél a maga számára is, Osborne.

A városatya letette a levelet az asztalra, s Osborne egy-két percig némán bámult rá. Tekintete megijesztette a követet, aki egy kis ideig büntudatosan nézett a gyász sújtotta férfira, aztán szó nélkül elsietett.

A levél George jól ismert, merész kézírása volt. Az a levél volt ez, melyet virradat előtt írt, június tizenhatodikán, éppen mielőtt Emiliától búcsúzott. A nagy vörös pecséten az a *Pax in bello*¹ felírású álcimer domborodott, amelyet Osborne a főnemesi címerkönyvből vett, annak a hercegi háznak a címere, amelynek rokonságával a hiú öregember áltatni igyekezett magát. A kéz, amely a levelet írta, soha többé nem fog sem tollat, sem kardot. Még a zárópecsétet is ellopták George holttestéről, amikor a csataterén hevert. Az apa nem tudott erről, csak ült, és nézte a levelet, rémülettel üres tekintettel. Amikor végre rászánta magát, hogy kinyissa, majdnem összeesett.

Összevesztél-e már valaha egy kedves barátoddal? Hogy meggyötörnek és megszegyenítenek a szeretet és bizalom korszakában írt levelei! Milyen gyászosan sivár érzés elidőzni a meghalt szeretet e heves fogadkozásainál! Milyen hazug sírfeliratnak tűnnek a szeretet holtteste fölött! Milyen sötét, kegyetlen széljegyzetek az élethez és a hiúsághoz! Legtöbben már egész fiókra valót kaptunk és írtunk belőlük. Íróasztali csontvázak ezek, amelyeket megörzünk és elhárítunk. Osborne sokáig remegett halott fia levele fölött.

A szegény fiú levele nem volt sokatmondó. Túl büszke volt ahhoz, hogy kifejezze szíve gyöngédségét. Csak annyit mondott, hogy egy nagy csata előestéjén szeretne elbúcsúzni apjától,

¹ Béke a háborúban. (latin)

s ünnepélyesen megkérni őt, hogy viseljen gondot a feleségére; talán a gyerekére is, akit hátrahagy. Bűnbánattal vallotta be, hogy rendszertelensége és költekezése már felemésztette anyja kis vagyonának nagy részét. Köszönetet mondott apjának korábbi nagylelkűségéért, megígérte neki, hogy akár elesik a csatamezőn, akár élve marad, a George Osborne névhez méltóan fog viselkedni.

Angol modora, gőgje, talán féltékenysége is meggátolta abban, hogy többet mondjon. Apja nem láthatta azt a csókot, melyet George a levél címzésére nyomott. Osborne úr a megcsalt szeretet és bosszúvágy legkeservesebb, leghalálosabb kinjával ejtette ki kezéből a levelet. Fiát még mindig szerette, és még mindig nem bocsátott meg neki.

De azért két hónappal később, amikor a család ifjú hölgyei templomba mentek apjukkal, észrevették, hogy nem arra az ülésre ül, amelyet istentisztelet közben rendszerint elfoglalt, hanem a szemközti ülőhelyről a fejük fölötti falra néz. Erre ők is abba az irányba bámultak, ahova apjuk komor szeme meredt, s egy kifaragott síremléket láttak ott a falon, mely Britanniát ábrázolta, amint egy hamvveder fölött sir, azonkívül egy törött kardot meg egy heverő oroszlánt, s mindez arra vallott, hogy a szoborművet egy elhunyt harcos tiszteletére állították fel. Az akkori szobrászok egész sereg ilyen síremléket tartottak raktáron, még mindig láthatjuk a Szent Pál-székesegyház falain, amelyet százával borítanak ezek a kérkedő, pogány allegóriák. E század első tizenöt évében állandó kereslet mutatkozott bennük.

A szóban forgó emlékmű alatt a jól ismert, pompázó Osborne-címer domborodott, a felirat így hangzott: „Ifjú George Osborne úr, öfelsége ...-ik gyalogezrede kapitányának emlékére, aki elesett 1815. június 18-án, 28 éves korában, királyáért és hazájáért küzdve, a dicsőséges waterlooi csatában. *Dulce et decorum est pro patria mori.*”²

E sírkő látványa annyira felizgatta a nővérek idegeit, hogy Maria kisasszony kénytelen volt eltávozni a templomból. A gyülekezet tisztelettel nyitott utat a feketébe öltözött, zokogó lány-

² Öröm és dicsőség a hazáért meghalni. (latin)

nak, és szánalommal nézte a halott katonára síremlékével szemközt ülő, szigorú, öreg apát. – Megbocsát-e George feleségének? – kérdezték egymástól a lányok, amint fájdalmuk kitörése elmúlt. Sok beszéd folyt erről az Osborne család ismerősei között is, akik tudtak az apa és a fiú között létrejött szakításról, amelyet a fiú házassága okozott – vajon van-e lehetőség arra, hogy az öreg Osborne kibéküljön a fiatal özvegygel? Az úriemberek fogadást is kötöttek erre a Russell Square-en.

Ha a nővérekben élt némi aggodalom, hogy Emiliát esetleg elismerik a család gyermekének, ez az aggodalom csak növekedett, amikor ősz vége felé apjuk közölte velük, hogy külföldre utazik. Nem mondta meg, hova, de ők rögtön kitalálták, hogy Belgium felé irányítja lépteit, és azt is tudták, hogy George özvegye még Brüsszelben él. Lady Dobbintól és lányaitól elég pontos híreket kaptak szegény Emília felől. A mi derék kapitányunkat előléptették, minthogy az ezred rangban második őrnagya elesett a csatamezőn, a vitéz O'Dowd pedig – aki itt is nagyon kitüntette magát, mint mindig, ha alkalma támadt kimutatni hidegvérét és bátorságát – ezredes lett, és a Bath-rend lovagja.

A vitéz ...-esek közül, akik súlyos veszteségeket álltak ki a csata mindkét napján, sokan még Brüsszelben tartózkodtak ezen az őszön: sebeikből lábadoztak. A város hatalmas hadikórház volt még hónapokkal a nagy csaták után is, s amikor a közlegények és a tisztek kezdtek felépülni sebeikből, a kertek és szórakozóhelyek hemzsegték öreg és ifjú béna harcosoktól, akik a halál torkából szabadulva, belevetették magukat a játékba, mulatozásba, szerelmeskedésbe, mint az már a Hiúság Vásárában szokásos. Osborne úr könnyen talált valakit a ...-esek közül. Nagyon jól ismerte az egyenruhájukat, figyelemmel kísérte az előléptetéseket és változásokat az ezredben, s szeretett úgy beszélni az ezredről és tisztjeiről, mintha ő maga is közéjük tartoznék. Brüsszelbe érkezését követő napon, amint kilépett a parkkal szemközt levő szállodájából, meglátott egy katonát a jól ismert egyenruhában, aki egy kőpadon ült a kertben, mire odalépett, és reszketve ült a lábadozó sebesült mellé.

– Talán Osborne kapitány századában szolgált? – S egy kis szünet után hozzátette: – A fiam volt.

A katona nem a kapitány századában szolgált, de sértetlen karját szomorúan és tiszteletteljesen emelte sapkájához a sápadt, megtört lelkű úriember előtt, aki kérdezte.

– Az egész hadseregnek nem volt még egy ilyen nagyszerű tisztje – mondta a katona. – A kapitány úr századának őrmestere (azóta Raymond kapitány a parancsnok) itt van még a városban, éppen most gyógyult be a váll-lövése. Nagyságod felkeresheti őt, ha úgy tetszik, az mindent meg tud majd mondani a . . . -esek dolgairól. De hiszen nagyságod bizonyosan látta Dobbin őrnagyot, a vitéz kapitány úr legjobb barátját, és Osborne-né aszszonyt is, aki még mindig itt van, és nagyon odavolt, ahogy mindenki beszélt. Azt mondják, hat hétig vagy még tovább, nem is volt eszénél. De hiszen nagyságod úgyis tudja mindezt . . . bocsánatot kérek.

Osborne egy guinea-t dugott a katona kezébe, s még egyet ígért neki, ha elhozza az őrmestert az Hôtel du Parcba. Ezzel az ígérettel Osborne úr hamar elérte, hogy az altiszt megjelenjék előtte. A katona elment, s egy vagy két bajtársának elmondta, hogy megérkezett Osborne kapitány apja, aki nagyon bőkezű úriember, aztán elmentek, és jöt ittak és ettek, amíg futotta a gyászoló öreg apa büszke erszényéből származó guineak-ból . . .

Osborne a lábadozó őrmester társaságában megtette a waterlooi és Quatre Bras-i kirándulást, akárcsak ezer meg ezer honfitársa. Kocsijába ültette az őrmestert, és az ő vezetésével járta be mind a két csatateret. Látta az országútnak azt a pontját, ahonnan az ezred tizenhatodikán ütközetbe lendült, s a lejtőt, ahová visszaüzte a hátráló belgákat szorító francia lovasságot. Látta azt a helyet, ahol a vitéz kapitány levágta azt a francia tisztet, aki ki akarta csavarni a fiatal zászlós kezéből az ezred lobogóját, miután a zászlótartó őrmestereket már lelőtték. Ezen az úton vonultak vissza másnap, és itt volt az a töltés, amelyik mellett az ezred táborozott tizenhetedikének éjszakáján a szakadó esőben. Távobabb megtalálták az állást, amelyet elfoglaltak, és egész nap meg is tartottak, kivédve az ellenséges lovaság rohamait, s a töltés mögött fekve, a dühöngő francia ágyútűzben. És ennél a horpadásnál történt, hogy amikor este az egész angol arcvonal parancsot kapott az előrenyomulásra, és az ellenség utolsó rohama összeomlott – a kapitány hurrázva s

kardját villogtatva rohant le a dombról, lövés érte, és holtan esett össze.

– Dobbin őrnagy úr vitte vissza a kapitány úr holttestét Brüsszelbe – mondta halkan az őrmester –, s ott temette el, amint nagyságod tudja.

Miközben a katona a történetet elmesélte, parasztok és ereklvevadászok tolakodtak körülöttük, s mindenféle harci emléket, kereszteteket, vállrojtokat, horpadt vértkeket és sasokat kínáltak megvételre.

Osborne bőséges jutalmat adott az őrmesternek, amikor elváltak, miután bejárták fia utolsó tetteinek színhelyét. A sirját már látta. Azonnal odahajtatott, amint Brüsszelbe megérkezett. George holtteste a szép lackeni temetőben pihent a város közelében. Egyszer egy vidám kiránduláson elmentek erre, és akkor könnyedén odavetette, hogy itt szeretne nyugodni. S oda is fektette a fiatal tisztet barátja, a sirkert felszenteletlen sarkába, melyet alacsony sövény választott el a kápolnáktól, tornyocskáktól, virágágyaktól és díszcserjéktől, amelyek alatt a római katolikus halottak pihentek. Az öreg Osborne megalázónak találta, hogy az ő fiát, egy angol úriembert, a híres brit hadsereg kapitányát nem ítélték méltónak, hogy abba a földbe temessék, amelyben végeredményben csak külföldiek nyugodtak. Melyikünk tudná megmondani, mennyi hiúság lappang a mások iránt érzett legmelegebb érzéseinkben is, milyen önző a szeretetünk? Az öreg Osborne nem sokat töprengett érzéseinek vegyes természetén, s azon, hogyan küzd egymással ösztöne és önzése. Szentül hitt abban, hogy minden, amit tesz, helyes, hogy mindig úgy kell cselekednie, ahogy neki tetszik, és akár a darázs vagy a kigyó fullánkja, gyűlölete felfegyverzetten és méreggel tele fogadott mindent, ami szembeszegült vele. Éppen olyan büszke volt a gyűlöletére, mint bármi másra. Mindig szilárdnak lenni a maga igazában, mindig előretörni, sohasem kételkedni – nem ezek azok a nagy képességek, amelyekkel a butaság megszerzi vezető szerepét a világban?

Amikor a waterlooi út után Osborne úr kocsija alkonyatkor a város kapujához közeledett, egy másik nyitott batárral találkozott, melyben két hölgy és egy úriember ült, a kocsi mellett pedig egy tiszt lovagolt. Osborne visszahőkölt, a mellette ülő

őrmester meglepett pillantást vetett szomszédjára, és sapkájához emelte kezét a tiszt előtt, aki gépiesen viszonzta tisztelegését. A kocsiban Emilia ült, mellette a béna fiatal zászlós, vele szemben pedig hűséges barátnője, O'Dowdné. Emilia volt, de mennyire más, mint az üde és csinos lány, akit Osborne ismert! Arca fehér és vékony. A szegény gyermek szép barna haja ketté volt választva az özvegyi főkötő alatt. Szemét előreszegezte, de sehova sem nézett. Amikor a két kocsi egymás mellett elrobogott, üresen bámult Osborne arcába, de nem ismerte fel. Egyébként Osborne sem ismerte fel Emiliát mindaddig, amíg meg nem látta, hogy Dobbin lovagol mellette. Csak akkor tudta meg, kívül találkozott. Gyűlölte Emiliát. Maga sem tudta, mennyire gyűlöli, amíg ott meg nem látta. Amikor a kocsi elhaladt mellettük, az őrmester felé fordult bósz és megvető tekintettel, amiért az rá mert nézni. Mintha csak azt felelné: „Hogy mersz te rám nézni? Egyen meg a fenét! Igen, gyűlölöm. Ő tiporta le reményemet és büszkeségemet.”

– Mondd meg a gazembernek, hogy hajtson gyorsabban! – kiáltotta káromkodva a bakon ülő inasnak. Egy perccel később patkó csattogott a kövezeten Osborne kocsija mögött: Dobbin lovagolt feléje. Gondolatai messze jártak, amikor a két kocsi találkozott, és csak valamivel odább eszmélt rá, hogy Osborne haladt el mellette. Ekkor Emilia felé fordult, hogy meglássa, milyen hatást keltett benne apósának megpillantása, de a szegény teremtés nem tudta, kívül találkoztak. Erre William, aki naponta el szokta kísérfi sétakocsizásra, elővette óráját, mentegőzni kezdett egy hirtelen észébe jutott megbeszélés miatt, és elvágtatott. Emilia ezt sem vette észre, csak ült, és maga elé nézett a lapos táj fölött, a távoli erdők felé, amerre George elvonult.

– Osborne úr, Osborne úr! – kiáltotta Dobbin, s amint a kocsához ért, kinyújtotta kezét. Osborne meg sem mozdult, hogy elfogadja, hanem másik káromkodással kiáltotta a szolgának, hogy hajtson tovább.

Dobbin a kocsi oldalára tette kezét.

– Beszélnem kell önnel, uram – mondta. – Üzenetem van a számára.

– Attól a nőtől? – kérdezte Osborne vadul.

- Nem - válaszolta Dobbin. - Az ön fiától.

Osborne erre visszahanyatlott a kocsi sarkába, és Dobbin engedte, hogy a kocsi előrehajtsa, s szó nélkül nyargalt mögötte a városon keresztül, amíg csak el nem érték Osborne úr szállodáját. Dobbin követte őt lakosztályába. George gyakran járt ezekben a szobákban: brüsszeli tartózkodásuk alatt ez volt Crawleyék lakása.

- Van valami kívánsága, Dobbin kapitány, azazhogy azt kellett volna mondanom, Dobbin *örnagy*, minthogy magánál különb emberek meghaltak, s most a helyükre lépett - mondta Osborne úr abban a gúnyos hangnemben, amelyben néha tetszelegni szeretett.

- Igen, nálam különbek haltak meg - felelte Dobbin. - Egyikükről szeretnék önnel beszélni.

- Csak röviden - mondta Osborne, káromkodott, és fenyegetően nézett látogatójára.

- Mint fiának legjobb barátja vagyok itt - kezdte az *örnagy* -, és végrendeletének végrehajtója. Akkor bizta rám, mielőtt elindult az ütközetbe. Tudja-e, milyen kevés maradt utána, és milyen szűkös viszonyok között él az özvegye?

- Nem ismerem az özvegyét - mondta Osborne -, menjon vissza az apjához.

Az úriember, akihez ezt a kijelentést intézte, eltökélte, hogy megőrzi nyugalma, és a közbeszólásra nem is hederítve, folytatta:

- Van-e tudomása, uram, Osborne-né állapotáról? A csapás megrendítette életét és értelmét. Kérdésem, hogy felgyógyul-e. De egy lehetősége még maradt, és éppen erről akarok önnel beszélni. Nemsokára anya lesz. Büntetni akarja-e az apa vétkét a gyermekben, vagy pedig megbocsát-e a gyerekek szegény George kedvéért?

Osborne öndicséretből és átkozódásból összeszórt rapszódiaiban tört ki; az öndicsérettel saját lelkiismerete előtt akarta igazolni viselkedését, az átkozódással George engedetlenségét akarta túlozni. Nincs olyan apa Angliában, aki nagylelkűbb lehetett volna gonoszul fellázadó fiával. Hiszen úgy halt meg, hogy még csak be sem ismerte, hogy nem volt igaza. Viselje hát engedetlenségének és örültségének a következményét. Ami őt

illeti, Osborne urat, ő megtartja szavát. Megesküdött, hogy soha nem áll szóba azzal a nővel, és nem ismeri el a fia feleségének.

– Ezt megmondhatja neki – fejezte be káromkodva –, és ehhez tartom magamat életem utolsó napjáig.

Igy hát nem maradt remény. Az özvegynek csekély évdíjából kell élnie, vagy pedig abból, amivel Jos segítheti. „Megmondhatnám neki, de nem is hallaná” – gondolta Dobbin szomorúan, mert a szegény asszony a szerencsétlenség óta nem tudta összeszedni gondolatait, s nagy bánatától elkábulva, jó és rossz iránt egyképpen közönyös volt.

Közönnyel fogadta még a barátságot és kedvességet is, panasz nélkül, de miután elfogadta, megint visszazuhanat bánatába.

Gondoljuk el, hogy e beszélgetés óta tizenkét hónap telt el szegény Emilia életéből. Ennek az időnek első felét olyan mély-séges és szánalmas szomorúságban töltötte, hogy nekünk, akik megfigyeltük és leírtuk már a gyöngye és gyöngéd szív néhány indulatát, vissza kell vonulnunk e vérző, kegyetlen fájdalom láttán. Halkan járjunk csak a szegény, lesújtott lélek boldogtalan fekhelye körül. Óvatosan csukjuk be annak a sötét szobának ajtaját, amelyben szenved, mint ahogy azok a kedves emberek is tették, akik szenvedésének első hónapjaiban ápolták őt, és nem is mozdultak el mellőle, amíg az ég vigasztalást nem küldött neki.

Eljött az a nap – a rémült gyönyör és csodálkozás napja –, amikor a szegény özvegyasszony egy gyereket szoríthatott keblére, egy gyereket, akinek a szeme olyan, mint az eltávozott George-é, egy kisfiút, aki olyan szép, mint egy kerub. Milyen csoda volt meghallani első sikítését, hogy nevetett, hogy zokogott fölötte, hogyan ébredt fel a szeretet, a remény, az imádság újra keblében, amelyhez a kisbaba odasimult. Emilia megmenekült. Kezelőorvosai, akik vagy az életét, vagy az értelmét féltették, aggodalommal várták ezt a válságot, mielőtt kijelenthetik, hogy bármelyik is biztonságban van. Azoknak, akik állandóan mellette voltak, megérte a hosszú hónapok kétségét és rettegését az, hogy megint láthatták, amint szeme gyengéden sugárzik rájuk.

Dobbin barátunk is ezek közé tartozott. Ő hozta haza Emiliát

Angliába, Sedleyné házába, amikor O'Dowdné, ezredesének haladékot nem tűrő hívására, kénytelen volt elhagyni betegét. Látni Dobbint, amint a gyereket fogja, s hallani Emília diadalmas nevetését, amikor ezt nézte – mindenkinek jólesett volna, akiben van humorérzék. William keresztapja volt a gyerekeknek, s nagy leleményességet árult el csészék, kanalak, tálacskák és csörgők vásárlásában a kis keresztény számára.

Hogyan dajkálta, öltöztette, és mennyire csak neki élt az anyja; hogyan kergette el valamennyi dajkát és pesztonkát, s alig akarta tűrni, hogy más keze is érintse; hogy a legnagyobb kegynek tekintette a gyerek keresztapja, Dobbin őrnagy részére, ha megengedte neki, hogy alkalomadtán ringassa – mindezt nem szükséges itt elmondani. Ez a gyerek volt egész élete. Egész léte az anyai gond volt. Szeretettel és imádattal vette körül a gyöngye és öntudatlan kis teremtményt. Életével táplálta ezt a csecsemőt. Éjszakánként és ha magára maradt, elfogta az anyai szeretet rejtett és szenvedélyes elragadtatása, amellyel Isten csodálatos gondviselése a női ösztönt megajándékozta, ezzel az értelemnél sokkal magasabb és sokkal alacsonyabb örömmel, azzal a vak, gyönyörű odaadással, amelyet csak a nők szíve ismer. William Dobbin feladta volt, hogy eltűnődjék Emília megindultságain, és megfigyelje szívét, s ha szerelme felismertette vele mindazokat az érzelmeket, amelyek e szívét hevítették, sajnos, végzetes éleslátással kellett megértenie, hogy az ő számára ott nincs hely. Ezt tudva, szelíden viselte el sorsát, és örült is neki, hogy elviselheti.

Azt hiszem, Emília apja és anyja átlátott az őrnagy szándékain, és nem idegenkedtek attól, hogy bátorítsák, mert hiszen Dobbin naponta meglátogatta házukat, s órákig maradt náluk vagy Emiliánál, vagy a derék házigazdánál, Clapp úrnál és családjánál. Hol ezzel, hol azzal az ürüggyel mindenkinek ajándékokat hozott, majdnem mindennap, s a házigazda kislánya, Emília kedvence, Cukrosszilva őrnagynak nevezte el. Rendszerint ez a kisgyerek játszotta a szertartásmesternő szerepét, amikor bejelentette őt Osborne-nénál. Különösen nagyot nevetett egy napon, amikor Cukrosszilva őrnagy kocsija megállt Fulhamben, az őrnagy leszállt róla, és kiemelt belőle egy hintalovát, egy dobbot, egy trombitát és más harcias játékokat a kis Georgynak,

aki még alig volt hathónapos, s így a szóban forgó tárgyak egy kicsit koraiak voltak számára.

A gyerek aludt.

– Pszt – mondta Emília, s talán bosszantotta is az őrnagy csizmájának csikorgása, és kezét nyújtotta neki. Aztán elmosolyodott, mert hiszen William nem is foghatta meg, mielőtt meg nem szabadult a játékszerek terhétől.

– Menj csak le, kis Mary – mondta az őrnagy a kislánynak –, szeretnék beszélni Osborne-néval.

Emília kissé csodálkozva nézett fel, és az ágyra fektette a gyereket.

– Búcsúzni jöttem, Emília – mondta Dobbin, és gyengéden megszorította a karcsú, kis fehér kezét.

– Búcsúzni? Hova megy? – kérdezte mosolyogva Emília.

– Címezze a leveleket az ügynökömnek, az majd továbbítja. Mert, ugye, ír majd nekem? Hosszú időre megyek el.

– Írok majd magának Georgyról – felelte Emília. – Drága William, milyen jó volt maga hozzá és énhozzám. Nézze csak meg, ugye olyan, mint egy angyal?

A gyerek kis rózsaszínű keze gépiesen fogta körül a derék katona ujját, s Emília anyai örömtől sugározva nézett Dobbin szemébe. A legkegyetlenebb tekintet sem sebezhetne volna őt jobban, mint ez a reménytelenül sugárzó kedvesség. Lehajolt a gyerek és az anya fölé. Egy percre nem is tudott megszólalni. Aztán csak minden erejének megfeszítésével tudta kimondani az istenáldjont.

– Isten áldja – válaszolta Emília, felágaskodott, odatartotta arcát, és megcsókolta Dobbint.

– Pszt! Ne ébressze fel Georgyt! – tette hozzá. William Dobbin nehéz lépteivel megindult az ajtó felé. Amikor Dobbin elhajtatott, Emília nem hallotta meg a kocsikerek csikorgását: a gyereket nézte, aki álmában nevetett.

HARMINCHATODIK FEJEZET

Hogyan lehet évi semmi jövedelemből jól élni?

Azt hiszem, nincs ebben a Hiúság Vásárában ember, bármilyen kevésbé legyen is kíváncsi, aki nem gondolkodik el néha ismerőseinek világi ügyein, vagy bármilyen rendkívüli módon könyörületes is, nem csodálkozik azon, miből telik Jones szomszédjának vagy Smith szomszédjának a sok kiadásra. Bármennyire is tisztellem például a Jenkins családot – mert egy évadban kétszer-háromszor is náluk ebédek –, be kell vallanom, hogy megjelenésük a parkban, abban a nagy batárban, a gránátos inasokkal, halálom napjáig meglepő és rejtelmes maradt előttem, mert még ha tudom is, hogy a fogatot csak bérlik, s Jenkinsék cselédsége csak napszámot kap, ez a három ember és a kocsi még így is legalább évi hatszáz font kiadást jelent, aztán ott vannak a ragyogó ebédek, a két fiú Etonben, a lányok nevelőnöje és tanárai, a külföldi utazás, az őszi tartózkodás Eastbourne-ben vagy Worthingban, évenként egy bál, amelyhez Guntertől rendelik a vacsorát – egyébként ő szállítja azokat az *elsőrangú* ebédek is, amelyeket Jenkinsék adnak, amit onnan tudok, hogy egyszer engem is meghívtak egy ilyenre, egy üresen maradt hely betöltésére, és akkor azonnal megláttam, hogy ezek a lakomák sokkal előkelőbbek azoknál a közönséges ebédekénél, amelyekre Jenkinsék szerényebb ismeretségi köre kap meghívót – mondom, a világ legjölelkübb embere sem állná meg csodálkozás nélkül, hogyan győzik ezt Jenkinsék? Mert micsoda Jenkins? Mindnyájan tudjuk, a Zsineg és Pecsétviasz Hivatal tisztviselője, évi ezerkétszáz font fizetéssel. Talán a feleségének volt vagyona? Ugyan! Flint kisasszony egy buckinghamshire-i kisbirtokos tizenegyedik gyereke. Egyebet sem kap a családjától, mint egy pulykát karácsonyra, aminek viszonzásául két-három növé-

rét kell meghívnia a holtszezonra, s a bátyjainak is szállást és ellátást adni, amikor a városban tartózkodnak. Hogyan osztja be Jenkins a jövedelmét? Csak azt mondom erre, amit a többi barátja mondhat: Isten tudja, hogy lehet az, hogy már régen börtönbe nem zárták, és hogy múlt évben mindenki meglepetésére visszatért Boulogne-ból.

Az „én” itt általában a világot személyesíti meg, Pletyka önagságát, aki ott található minden tisztelt olvasó magánkörében, és mindig rá tud mutatni valamely ismerős családra, amelyik Isten tudja, miből él. Nem kételkedem benne, hogy mindnyájan sok pohár bort ittunk meg, koccintgatva a vendégszerető házigazdával, és találgatva, hogy az ördögbe fizette ezt ki.

Három-négy évvel párizsi tartózkodásuk után, mikor Rawdon Crawley és felesége egy igen kicsiny és kényelmes házban rendezkedtek be a Curzon Streeten, a Mayfairen,¹ számos barátjuk közül, akiket ebédre vendégül láttak, aligha volt egy is, aki ne tette volna fel magában a fenti kérdést. Mondtuk már, hogy a regényíró mindent tud, és minthogy abban a helyzetben vagyok, hogy meg tudom mondani a közönségnek, hogyan élt meg Crawley és felesége minden jövedelem nélkül, hadd kérjem meg a hírlapokat, amelyeknek az a szokásuk, hogy leközlík a különféle folyóiratokban megjelent folytatásos művek egyes részeit, ne közöljék utánnyomásban az itt következő pontos előadást és számításokat – mert hiszen, minthogy én vagyok a felfedező, és ez költségembe is került, enyém kell hogy legyen a haszna is. „Fiam – mondanám, ha gyerekekkel lennék megáldva –, szorgalmas kutatással és az állandó érintkezés fenntartásával megtudhatod, hogyan élhet meg valaki kényelmesen évi semmiből. De legjobb, ha nem kerülsz bizalmasabb viszonyba olyan úriemberekkel, akik ezt a foglalkozást üzik, hanem másodkézből szerzed be a számításokat, mintha a logaritmussal számolnál, mert ha magad akarod ezeket a számításokat kidolgozni, nyugodt lehetsz, hogy sok pénzedbe kerül.”

Szóval, évi semmiből két-három éven át – s ezeknek az éveknek történetét csak röviden tudjuk elmondani – Crawley és neje nagyon boldogan és kényelmesen élt Párizsban. Ebben az időben

¹ London előkelő negyedében.

lépett ki Crawley a gárdából, és adta el a tiszti rangját. Mire újra találkozunk vele, katonai hivatásának már nincs más maradványa, csak bajusza és névjegyén az ezredesi cím.

Említettük, hogy Rebecca rögtön Párizsba érkezése után nagyon előkelő és vezető helyet foglalt el a főváros társaságában, és szívesen látták a jogaiba visszahelyezett francia arisztokrácia néhány legválasztékosabb házában. A Párizsban tartózkodó előkelő angol urak is udvaroltak neki, feleségeik öladységeiknek nagy bosszúságára, mert ők ki nem állhatták a parvenüt. A Faubourg Saint-Germain szalonjai – amelyekben helye biztosítva volt – s a ragyogó új udvar, melyben kitüntetően fogadták, néhány hónapig gyönyörködtette, talán egy kissé meg is részegítette Crawleynét, aki ebben az emelkedett korszakában hajlamos volt arra, hogy semmibe vegye azokat a férfiakat – többnyire derék, fiatal tiszteket –, akikből a férje társasága állt.

Az ezredes azonban szomorúan ásitózott az udvar hercegnői és előkelő hölgyei között. Azok az öregasszonyok, akik *écarté*-t játszottak, akkora lármát csaptak egy ötfrankos miatt, hogy Crawley ezredesnek nem volt érdemes leülni velük a kártyasztalhoz. Társalgásuk szellemességét nem tudta értékelni, mert nem ismerte a nyelvüket. S mi haszna a feleségének abból – hajtogatta –, ha minden este egy egész sor hercegnő előtt bókol? Hamarosan ráhagyta Rebeccára, hogy egyedül látogassa ezeket a társaságokat; ő maga folytatta egyszerű foglalatosságait és szórakozásait azokkal a szeretetre méltó barátaival, akiket maga választott.

Az igazság az, ha azt mondjuk egy úriemberről, hogy előkelően él évi semmiből, hogy a *semmi* szót valami ismeretlen dolognak a megjelölésére használjuk, s csak annyit akarunk vele mondani, hogy nem tudjuk, hogyan fedezi a szóban forgó úriember életmódjának költségeit. Mármost a mi ezredes barátunk nagyon ügyes volt mindenfajta szerencsejátékban. És minthogy állandóan gyakorolta magát a kártyajátékban, a kockázásban és biliárdozásban, természetesen fel lehet tételezni, hogy nagyobb ügyességre tett szert a kártya, a kocka és a dákó kezelésében, mint akik csak alkalomadtán veszik kézbe e szerszámokat. Jól kezelni a dákót ugyanolyan nehéz, mint jól bánni a ceruzával, a fuvolával vagy a vívótőrrel – előszörre egyiknek sem lehet

mestere az ember, s csak ha a természetes hajlamhoz ismételt tanulmány és állhatatosság járul, tűnhetik ki valaki ezekben a művészetekben. Crawley azonban ragyogó műkedvelőből a biliárd tökéletes mesterévé vált. Akár egy nagy hadvezérnek, lángelméje a veszéllyel együtt növekedett, s ha a szerencse egy egész játékon át nem kedvezett neki, és mindenki ellene fogadott, érett ügyességgel és merészséggel vállalkozott olyan csodálatos lökésekre, melyek javára billentették a küzdelmet, s végül is győzelmesen került ki belőle mindenkinek a csodálkozására. Mindenkinek, azaz csak olyannak, aki nem ismerte a játékmódját. Akik azonban már többször is látták, kétszer is meggondolták, hogy kockáztassák-e pénzüket ilyen hirtelen leleményű emberrel, ilyen ragyogó és mindent legázoló ügyességgel szemben.

Ugyanílyen ügyes volt a kártyajátékban is, mert ha az este kezdetén folyamatosan veszített is, s olyan gondtalanul és olyan baklövésekkel játszott, hogy az újonnan érkezettek gyakran hajlandók voltak lebecsülni a tehetségét, amikor komolyra fordult a dolog, s az ismételt kis veszteségek után elővigyázatos lett, mindenki észrevette, hogy Crawley játéka hirtelen megváltozott, és meglehetősen biztosra lehetett venni, hogy alaposan megveri ellenfelét, még mielőtt az éjszaka véget ér. Aminthogy nagyon is kevesen mondhatták el magukról, hogy valaha nyertek tőle.

Sikere olyan sorozatos volt, hogy nem csoda, ha az irigyek és a vesztesek néha keserőséggel beszéltek róla. És mint Wellington hercegről, aki sohasem szenvedett vereséget, azt mondják a franciák, hogy csak a szerencsés véletlenek csodálatos sorozatának köszönhetette állandó győzelmeit, de még így is célozgatnak arra, hogy a herceg csalt Waterloonál, és csak így tudta megnyerni az utolsó nagy fordulót – úgy suttoztak az angol hadiszállásokon arról, hogy valami nem lehet rendben Crawley ezredes állandó nyereségei körül.

Bár akkoriban Frascati és a Salon már megnyílt Párizsban, a játékörület annyira elterjedt, hogy a nyilvános játéktérnek nem tudták kielégíteni az általános szenvedélyt, s a magánházakban is úgy folyt a játék, mintha nem is lett volna nyilvános hely arra, hogy áldozzanak ennek a szenvedélynek. Crawleyék elbűvölő

kis esti *réunion*-jain² is ezt a végzetes szórakozást űzték, a jó-lelkű kis Crawleyné elkeseredésére. A legmélyebb fájdalommal beszélt férje szenvedélyéről a kockajáték iránt, mindenkinek elpanaszolta, aki a házukat látogatta. Könyörgött a fiatalembereknek, hogy soha, soha ne vegyének kockát a kezükbe, és amikor a fiatal Green, aki a karabélyosoknál szolgált, egyszer jelentős pénzösszeget veszített, Rebecca – mint ahogy a szolgáló a szerencsétlen ifjú úriembernek elmesélte – az egész éjszakát könnyek közt töltötte, térdre borult az ura előtt, úgy kérte őt, hogy engedje el az adósságot, és égesse el az elismervényt. De hogyan is tehetett volna ilyesmit? Hiszen ő meg ugyanannyit veszített Blackstone-nal, a huszártiszttal, és Punter gróffal, a hanoveri lovastiszttel szemben. Green kaphat rá haladékot, de fizetni... fizetni persze kell, és kötelezvények elégetéséről beszélni gyerekeség.

Más tiszték, főként fiatalok – mert a fiatalemberek tolongtak Crawleyné körül –, megnyúlt képpel jöttek el az estélyeikről, miután több-kevesebb pénzt hagytak végzetes kártyaasztalain. Crawleyné háza rossz hirbe keveredett. A régebbi játékosok óva intették a veszélytől a tapasztalatlanokat. O'Dowd ezredes, a Párizst megszálló egyik ezrednek, a ...-eseknek parancsnoka figyelmeztette is Spooney hadnagyot. Hangos és heves összeütközésre is került sor, egyrésről a Café de Paris-ban ebédelő gyalogsági ezredes és felesége, másrésről az ugyancsak ott étkező Crawley ezredes és neje között. A hölgyek is mindkét részről beavatkoztak. O'Dowdné ujjai elcsattantak Crawleyné arcán, a férjéről pedig azt mondta, hogy semmivel sem különb egy szélhámosnál. Crawley ezredes kihívta O'Dowd ezredest, a Bath-rend lovagját. Amikor a főparancsnok hallott erről az összetűzésről, magához hívatta Crawley ezredest, aki már előkészítette ugyanazt a pisztolyt, „amellyel lelötte Marker kapitányt”, és beszélgetést folytatott vele, amelynek az lett a következménye, hogy párbajra nem került sor. Ha Rebecca nem borult volna térdre Tufto tábornok előtt, Crawleyt visszaküldték volna Angliába. Ezután néhány hétig csak civilekkel játszott.

De akármilyen ügyes volt is Rawdon, s akármilyen folyama-

² Összejövetelein, (francia)

tosak voltak a sikerei, Rebecca előtt, ha mindezt tekintetbe vette, nyilvánvalóvá vált, hogy helyzetük bizonytalan, és bár alig is fizettek valakinek, kis tőkéjük egy nap majd semmivé foszlik.

– A játék, drágám – mondogatta –, csak arra jó, hogy pótolja a jövedelmünket, de magában véve még nem jövedelem. Az emberek egy nap belefáradhatnak a játékba, és akkor hová leszünk?

Rawdon elismerte véleményének helyességét, aminthogy valóban észrevette már, hogy az urak, ha néhány éjszakán részt vettek az ő kis vacsoráin stb., megunták a vele való játékot, és hiába voltak Rebecca bájai, nem siettek újra jelentkezni.

Bármilyen könnyű és kellemes volt is az életük Párizsban, végeredményben mégiscsak tétlen mulatozás és kellemes időfecsérlés volt, és Rebecca belátta, hogy Rawdon szerencsését otthon, Angliában kell megalapoznia. Állást, vagy kinevezést kell szereznie számára otthon, vagy a gyarmatokon, s el is határozta, hogy mihelyt szabad az útjuk, visszamennek Angliába. Mindekelőtt rábirta Crawleyt, hogy adja el gárdatiszti rangját, és menjen félzsoldba. Hadsegédi beosztása Tufto tábornok mellett már régebben megszűnt. Rebecca minden társaságban kinevelte a tábornokot, a parókáját, amelyhez Párizsban szokott hozzá, a fűzőjét, a hamis fogsorát, azt a beképzeltségét, hogy ellenállhatatlan nőcsábász, és képtelen hiúságát, amellyel azt hitte, hogy minden nő, akihez közeledik, beleszeret. A tábornok most Brentnét, Brent hadbiztos sűrű szemöldökű feleségét tüntette ki figyelmével, csokraival, az előkelő vendéglőkben adott ebédjeivel, operapáholyaival és csecsebecséivel. Szegény Tuftóné most sem volt boldogabb, mint azelőtt, és még mindig hosszú estéket töltött egyedül a lányaival, tudva, hogy a tábornok azért ment el kiillatosítva és kibodorítva, hogy Brentné széke mögött álljon a színházban. Igaz, hogy Beckynek egy tucat hódolója is akadt a helyébe, és szellemességével darabokra tudta szedni vetélytársnőjét, de mint mondtuk, belefáradt ebbe a léha társadalmi életbe, az operapáholyok és az előkelő vendéglői vacsorák untatták, a csokrokat nem lehetett eltenni tartalékul a jövőendő életre, s nem élhetett meg csecsebecsékből, csipkés zsebkendőkből

és szarvasbőr kesztyűkből. Érezte az élvezetek haszontalanságát, és megfoghatóbb javakra áhitozott.

Így álltak a dolgok, amikor olyan hírek érkeztek, amelyek nagy elégtétellel szolgáltak az ezredes számos párizsi hitelezőjének. Crawley kisasszony, a gazdag nagynéni, akitől az ezredes óriási örökséget várt, haldoklik: az ezredesnek halálos ágyához kell sietnie. Crawleyné és a gyereke itt maradnak mindaddig, amíg az ezredes nem hívja őket. Crawley elutazott Calais-be, és miután épségben eljutott odáig, feltételezhető volt, hogy átmegy Doverbe. Ehelyett felült a dunkerque-i postakocsira, onnan pedig Brüsszelbe utazott, amelyet már régebben megszeretett. A valóság az volt, hogy több pénzzel tartozott Londonban, mint Párizsban, és a nyugodt kis belga várost előnyben részesítette mindkét zajosabb fővárossal szemben.

Nagynénje meghalt. Crawleyné a legsötétebb gyászruhákat rendelte magának és a kis Rawdonnak. Az ezredest az örökségi ügyek rendezése foglalta el. Most már kivehették az első emeleti lakosztályt a kis földszinti lakás helyett, amelyet eddig elfoglaltak. Crawleyné és a háziúr hosszas tanácskozást folytatott az új függönyökről, barátságos kis veszekedést a szőnyegekről, és a végén mindenben megegyeztek, kivéve a számlát. Rebecca a háziúr egyik kocsiján utazott el, magával vitte francia *bonne*-ját, mellette ült a gyereke, s a kitűnő háziúr és háziasszony búcsúzóul a kapuból mosolyogtak utána. Tufto tábornok dühöngött, amikor meghallotta, hogy elutazott, Brentné pedig azért dühöngött, hogy a tábornok ilyen dühös. Spooney hadnagynak vérzett a szíve, a háziúr pedig rendbe hozatta a legszebb lakosztályt, mire majd az elbűvölő kis asszony és férje visszatér. A legnagyobb gonddal zárta le azokat a ládákat, amelyek ottmaradtak. Madame Crawley ezekre külön felhívta a figyelmét. De amikor később felnyitották a ládákat, nem találtak bennük különösebb értékeket.

Mielőtt azonban férjéhez utazott volna a belga fővárosba, Crawleyné átrándult Angliába, a kontinensen hagyva kisfiát a francia szobalány gondjaira.

A válás Rebecca és a kis Rawdon között egyik félnek sem okozott gyötrelmet. Az igazat megvallva, születése óta nem sokszor látta a fiatalurat. A francia anyák szeretetre méltó szokását

követve, kiadta dajkaságba egy Párizs környéki faluba, ott töltötte a kis Rawdon életének első hónapjait, nem is boldogtalanul, facipős tejtestvéreinek népes családjában. Apja elég gyakran lovagolt oda, hogy meglátogassa, s az idősebb Rawdon atyai szíve örömtől dagadt, amikor meglátta, amint rózsásan és piszkosan, vidáman kiáltozva, boldogan gyúrt cipókat a sárból dajkájának, a kertész feleségének felügyelete alatt.

Rebecca nem nagyon igyekezett meglátogatni fiát és örökösét. A gyerek egyszer tönkretette új, galambszínű köpenyét. A kisfiú különben is előnyben részesítette dajkája becézgetését az anyjával szemben, s amikor végül ott kellett hagynia ezt a vidám dajkát, majdnem anyját, órákig hangosan zokogott. Csak anyja ígérete vigasztalta meg, hogy másnap visszatérhet a dajkájához; aminthogy a dajkának is, akinek valószínűleg szintén fájt volna a válás, azt mondták, hogy a gyereket hamar visszahozzák, s egy ideig csakugyan szorongva várta visszatérését.

A mi barátainkról valóban el lehet mondani, hogy ott voltak az első rettenthetetlen angol kalandorok között, akik később elárasztották a kontinenst, és végigcsalták Európa valamennyi fővárosát. Azokban a boldog 1817–18-i napokban az anglok gazdagsága és becsülete nagy tiszteletben állt. Azt mondják, akkor még nem tanulták meg azt a szívós alkudozást és üzlethajhászást, amely most megkülönbözteti őket a többi embertől. Európa nagyvárosai még nem álltak nyitva a mi szélhámosaink vállalkozásai előtt. És míg ma alig van olyan város Franciaországban és Olaszországban, ahol ne láthatnók valamely nemes honfitársunkat, aki azzal a boldog fennhéjázással és pimasz viselkedéssel, amelyet mindenhol tanúsítunk, becsapja a fogadósokat, fedezetlen csekkeket vált be hiszékeny bankároknál, hintót csal ki a kocsigyártótól, ékszereket az aranyművestől, könnyelmű utasok pénztét nyeri el kártyán, még a közkönyvtárakból is ellopja a kikölcsönzött könyvet, harminc év előtt elég volt, ha „Milor Anglais” saját kocsiján utazott, s a hitel ott állt rendelkezésére, ahol akarta – és az úriemberek nem csaltak, hanem őket csapták be mások.

Csak amikor már néhány hét eltelt Crawleyék távozása után, akkor jött rá a háziuruk, hogy milyen veszteségeket szenvedett: csak amikor Madame Marabou, a divátárusnő, már ismételt

jelentkezett számláival a Madame Crawleynak szállított divatcikkekről; csak amikor Didelot úr a Palais Royal-beli Boule d'Or-ból már egy fél tucatszor is eljött megkérdezni, hogy viszszaérkezett-e már az a bájos milady, aki órákat és karkötőket vásárolt nála. Tény, hogy még a szegény kertész felesége – aki madame gyereket dajkálta – sem kapott fizetést az első hat hónap után az emberi jóság tejéért, amellyel a vidám és egészséges kis Rawdont táplálta. Nem, még a dajkát sem fizették ki – Crawleyék túlságosan siettek ahhoz, hogysem ilyen jelentéktelen adósságra emlékezhetek volna. Ami a háziurat illeti, átkai az angol nemzet ellen élete végéig sem vesztek hevesességük-ből. Minden utazót megkérdezett, ismer-e bizonyos Lord Crawley ezredest – *avec sa femme – une petite dame très spirituelle*.³ – *Ah monsieur!* – szokta hozzátenni – *ils m'ont affreusement volé*.⁴ – Csüggesztő volt a hangját hallani, amint erről a csapásról beszélt.

Rebeccának az volt a célja londoni utazásával, hogy meggyezést hozzon létre férje nagyszámú hitelezőjével, és fontonként kilenc pennyt vagy egy shillinget ajánljon fel nekik, ha lehetővé teszik férje hazatérését. Nem ránk tartozik, hogy köves-sük azokat a lépéseket, amelyeket ezeknek a nehéz alkudozásoknak érdekében megtett, de miután kellően kifejtette nekik, hogy az az összeg, amelyet hatalmában áll felajánlani, férje egyedüli hozzáférhető tőkéje, és miután meggyőzte őket arról, hogy Crawley ezredes inkább választaná az állandó visszavonulást a kontinensre, mintsem hogy rendezetlen adósságokkal telepedjék le hazájában, és miután bebizonyította, hogy nincs lehetőségük arra, hogy másfelől szerezzenek pénzt, és semmi esélyük arra, hogy nagyobb osztalékot kapjanak annál, mint amit hatalmában áll felajánlani, rábirta az ezredes hitelezőit, hogy egyöntetűen elfogadják ajánlatát, és ezerötyszáz font készpénzzel több mint tízszer akkora tartozást egyenlített ki.

Crawleyné nem vett igénybe ügyvédet ehhez a művelethez. Az ügy olyan egyszerű volt – elfogadni vagy otthagyni, mint ő maga helyesen megjegyezte –, hogy végül is az ügyet a hitelezők

³ A feleségével, egy nagyon szellemes kis hölgygel. (francia)

⁴ Ó, uram! engem rettenetesen megloptak. (francia)

ügyvédei intézték el. És Lewis úr, a Red Lion Square-i Davids úr képviselője, és Moss úr, a Cursitor Street-i Manasseh úr megbízottja – ezek voltak az ezredes fő hitelezői – elismerését fejezte ki öladységének, amiért olyan ragyogóan intézte az üzleti ügyeket, s kijelentette, hogy nincs az a hivatásbeli, aki túljár az eszén.

Rebecca illő szerénységgel fogadta szerencsekívánataikat, egy üveg sherryt és süteményt hozatott a sötét kis lakásba, amelyben üzleti tárgyalásai alatt megszállt, így vendégelte meg az ellenfél ügyvédjeit, búcsúzóul kitűnő kedvében még kezet is fogott velük, s azonnal visszatért a kontinensre férjéhez és fiához, hogy közölje az előbbivel teljes megszabadulásuk örömhírét. Ami pedig az utóbbit illeti, anyja távollétében meglehetősen elhanyagolta Mademoiselle Geneviève, a francia szobalány, akiben nagy vonzalom lángolt fel a calais-i helyőrség egyik katonája iránt, e *militaire* társaságában megfeledkezett kötelességéről, s ebben az időben történt, hogy a kis Rawdon majdnem vízbe fúlt a calais-i strandon, ahol a szórakozott Geneviève elvesztette és magára hagyta őt.

Így tért vissza Londonba Crawley ezredes és felesége, és Curzon Street-i házukban, a Mayfairen mutatták meg igazán azt az ügyességet, amelyre szüksége van annak, aki a fent említett jövedelemből akar megélni.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

A téma folytatódik

Elsősorban és mint legszükségesebbet azt kell leírni, hogyan lehet évi semmiből házat bérelni. Lakást vagy bútorozatlanul lehet kivenni, amikor is, ha az embernek van hitele Gillows vagy Bandings uraknál, az ember ragyogóan berendezheti és feldíszítheti a saját ízlése szerint; vagy pedig bútorozva kell bérelni, ami a legtöbb ember számára a kevésbé fáradságos és bonyolult elintézés. Crawley és neje is az utóbbi módot részesítették előnyben.

Mielőtt Bowls úr Crawley kisasszony házának és pincéjének élére került a Park Lane-en, az úrnő komornyikja bizonyos Raggles úr volt, aki a Queen's Crawley-i családi birtokon született, s az ottani kertész kisebbik fia volt. Jó magaviseletének, csinos alakjának és lábszárának s méltóságteljes modorának következtében Raggles a konyhaasztaltól, ahol az evőeszközöket tisztította, a kocsihágcsóra, onnan pedig a tálaló helyiségbe, a komornyik mellé emelkedett. Amikor már jó néhány éven keresztül állt Crawley kisasszony háztartásának élén, ahol jó bére, zsiros mellékjövedelme volt, és bőséges alkalma a félrerakásra, bejelentette, hogy házassági szerződésre készül lépni Crawley kisasszonynak egy volt szakácsnőjével, aki tisztességes módon tartotta el magát mángorlásból és a szomszédságban levő kis zöldségesboltjából. Az igazság az, hogy a szertartást titokban már néhány évvel ezelőtt nyélbe ütötték, s Crawley kisasszony Raggles úr házasságáról első ízben egy hétéves kisleány és egy nyolcéves kislány révén értesült, akiknek a konyhában való állandó jelenléte felkeltette Briggs kisasszony érdeklődését.

Raggles úr ekkor visszavonult a szolgálatból, és személyesen ügyelt fel a kis boltra és a zöldségekre. Tejjel és tejszínnel, tojás-

sal és falun hizlalt sertéssel bővítette árucikkeit, s míg más visszavonult komornyikok szeszt árusítottak kocsmáikban, ő megelégedett azzal, hogy egyszerű vidéki áruval kereskedjék. S minthogy jó összeköttetése volt a szomszédság komornyikjaihoz és egy kényelmes szobája az üzlet mögött, ahol ő és Ragglesné vendégül látták őket, sok egykori kartársa tőle szerezte be a tejet, tejszint és tojást, s így jövedelme évről évre nőtt. Évről évre csöndben és szerényen gyűjtötte a pénzt, és amikor végül árverés alá került az a csinos és kényelmesen berendezett legénylakás a Mayfairen, Curzon Street 201. alatt, mely a legjobb műhelyekből kikerült gazdag bútorzatával a nemrégiben külföldre költözött, tiszteletre méltó Frederic Deuceace székhelye volt, ki más állt elő, és vásárolta meg a ház örök bérletét és bútorzatát, mint Charles Raggles? Igaz, hogy a pénz egy részét kölcsönvette, és pedig igen magas kamatra egy komornyik kartársától, de a vételár legnagyobb részét a sajátjából fizette ki, s Ragglesné, nem kis büszkeségére, egyszerre csak selyemfüggönyös, mahagónifából faragott ágyban aludt, szemközt vele nagyszerű állótükör és egy ruhaszekrény, amelybe belefért volna ő is, Raggles is és az egész család.

Persze, ilyen ragyogó lakást nem akartak állandóan elfoglalni. Raggles azért vásárolta meg a házat, hogy kiadja. Amint bérletet talált, ő maga újra visszavonult a zöldségesboltba, de boldog érzés volt, ha onnan elsetált a Curzon Streetre, és elnézte a házat – a saját házat –, muskátlikkal az ablakban és faragott bronz kopogtatóval a kapun. Az inas, ha éppen a ház előtt ácsorgott, tisztelettel köszöntötte, a szakácsnő nála vette a zöldséget, és háziúrnak nevezte őt, s a bérló nem tehetett olyat, s nem kerülhetett olyan étel az asztalára, amiről Raggles ne szerzett volna tudomást, ha neki úgy tetszett.

Jó ember volt, jó és boldog. A ház olyan csinos évi jövedelemhez juttatta, hogy előkelő iskolába akarta küldeni a gyerekeit, és ennek megfelelően, tekintet nélkül a költségekre, Charlest beadta doktor Swishtail „Cukornád” nevezetű intézetébe, a kis Matildot pedig Peckover kisasszony laurentiumába, Claphamben.

Raggles szerette és imádta a Crawley családot, mint az életben való boldogulásának forrását. Az üzlet mögötti szobában ott ló-

gott úrnőjének árnyképe, a Queen's Crawley-i kapusház rajza, amelyet maga a vénkisasszony rajzolt tussal, a Curzon Street-i ház díszítményeit pedig csak egy tárggyal növelte, egy metszettel a Hampshire-i Queen's Crawleyről, Sir Walpole Crawley báró ősi székhelyéről s magáról a báróról, aki hat fehér lótól vont aranyos kocsiban vonult el a hattyúkkal borított tó mellett, amelyen krinolinós hölgyekkel és szalagos, parókás muzsikussal telt bárkák úsztak. Raggles valóban azt gondolta, hogy nincs a világon még egy ilyen kastély, sem ilyen fenséges család.

A szerencse úgy akarta, hogy Raggles Curzon Street-i háza éppen kiadó volt, amikor Rawdon és felesége visszatért Londonba. Az ezredes ismerte a házat is, meg a gazdáját is, mert utóbbi állandóan fenntartotta kapcsolatát a Crawley családdal: Raggles segített Bowls úrnak, valahányszor Crawley kisasszony vendégeket fogadott. Az öregember nemcsak a házat adta ki az ezredesnek, hanem a komornyiki szolgálatot is ellátta, valahányszor társaság gyült náluk össze, Ragglesné pedig odalent a konyhában működött, és olyan ebédeket küldött fel, amelyekkel maga az öreg Crawley kisasszony is meg lett volna elégedve. Hát ilyen módon kapta meg Crawley a házat semmiért; mert ámbár Ragglesnek ki kellett fizetnie az állami és községi adót, komornyik kartársának a kölcsön kamatait, életbiztosítását, a gyerekek iskolaköltségeit, s mindazt az ételt és italt, amelyet családjá – s egy ideig Crawley ezredes családjá is – elfogyasztott, s bár ez az ügylet teljesen tönkretette a szegény nyomorultat, gyermekeit kidobták az utcára, őt magát pedig az adósok börtönébe vetették, de hát valakinek fizetnie kell azokért az úriemberekért, akik évi semmiből élnek – s így ez a szerencsétlen Raggles helyettesítette Crawley ezredes hiányzó tőkéjét.

Nem tudom, hány családot hajtanak nyomorba és romlásba a Crawley módján élő nagy életművészek? Hány előkelő úr rabolja meg kis szatócsát, hányan ereszkednek le odáig, hogy nyomorúságos kis összegeket lopnak szegény alkalmazottaiktól, és néhány shillingért csalnak? Ha azt olvassuk, hogy egy előkelő úriember elutazott a kontinensre, vagy egy másik úriember házat elárverezik, s hogy ez vagy az hat-hét millióval tartozik, a bukás még dicsőségnak is látszik, s tiszteljük az áldozatot, tekintve a pusztulás hatalmas arányait. De ki sajnálja azt a sze-

gény borbélyt, aki nem tudja megkapni a pénzét a lakájok fejének behajporozásáért, vagy azt a szegény kárpitost, aki tönkrement azokon a díszeken és függönyökön, amelyeket a mylady *déjeuner*-jére¹ szerelt fel, vagy azt a szegény ördögöt, a szabót, akit az inas ajánlott, és aki elzalogosította minden értékét, sőt még annál is többet, hogy elkészítse a libériákat, amelyeknek a megrendelésével őlordsága megtisztelte? Amikor a palota összeomlik, ezeket a szegény ördögöket észrevétlenül temeti maga alá; mint a régi legendákban, mondják, mielőtt valaki maga megy a pokolba, előbb egy egész sereg más lelket küld oda.

Rawdon és felesége nagylelkűen pártfogásukba vették Crawley kisasszony szállítói közül mindazokat, akik hajlandók voltak szolgálni nekik. Néhányan készek is voltak erre, különösen a szegények. Csodálatos volt látni azt az állhatatosságot, amellyel a mosónő minden szombaton elhozta Tootingból a friss ruhával megrakott targoncát és hétről hétre a számláit. Raggles úrnak magának a zöldséget és a fűszert kellett szállítania. Az az összeg, amely a Hadiszerencséhez címzett kocsmá számláján szerepelt a cselédség söréért, ritkaságnak számít a sörfogyasztás krónikájában. Azonkívül minden cselédnek tartoztak bére nagyobb részével, s így saját állandó érdekük fűzte őket a házhoz. Az igazság az, hogy senki sem kapta meg a pénzét. Sem a lakatos, aki kinyitotta a zárat, sem az üveges, aki megjavította az ablakot, sem a vállalkozó, aki nekik kocsit adott bérbe, sem a lovász, aki hajtotta, sem a mészáros, aki ürücombbal látta el őket, sem a szenes, aki az ürücomb megsütéséhez szükséges tüzelőanyagot adta, sem a szakácsnő, aki megsütötte, sem a cselédek, akik megették. És arról értesülök, hogy ez nem ritka módja annak, hogyan élnek emberek előkelően évi semmiből.

Kisvárosban az ilyet nem lehet feltűnés nélkül véghezvinni. Ott tudjuk, mennyi tejet fogyaszt a szomszédunk, s kikémleljük, hogy mennyi hús és baromfi kerül az asztalára. Valószínűleg a Curzon Street 200-ban és 202-ben is tudták, mi folyik a köztük levő házban, mert hiszen a cselédek érintkeztek egymással a rácson át. De Crawley és felesége és barátaik nem ismerték a

¹ Villásreggelijére. (francia)

200-as és 202-es házat. Ha az ember a 201-esbe látogatott, szívélyes üdvözlés, nyájas mosoly, jó ebéd s a házigazda és a házaszszonegy vidám kézszorítása fogadta, mintha mindenkor meglett volna a vitathatatlan évi három-négyezer font jövedelmük – és ez meg is volt, nem pénzben, hanem termékekben és munkában –, mert ha nem is fizettek az ürüért, ha nem is adtak aranyat a borukért, megkapták mind a kettőt. Senkinek az asztalán sem lehetett jobb vörös bort találni, mint a derék Rawdonén, sehol sem szolgáltak fel vidámabb és finomabb ebédeket. A fogadószobák az elképzelhető legcsinosabbak, szerény kis szalonjukat a legnagyobb ízléssel és ezer, Párizsból hozott csecsebecsével díszítette Rebecca, s ha leült a zongorájához, és könnyű szívvel trillázta el dalait, az idegen az otthonias kényelem kis paradicsomában érezte magát, s mindenki egyetértett abban, hogy ha a férj egy kissé buta is, a felesége bűbájos, s náluk ebédelni a legkellemesebb dolog a világon.

Rebeccát szellemessége, okossága és éles nyelve hamar divatba hozta London bizonyos rétegének körében. Kapuja előtt szerény kocsikat lehetett látni, amelyekből azonban igen nagy urak szálltak ki. A parkban is meg lehetett pillantani a kocsiját, ismert dandyktól körülvéve. A kis harmadik emeleti operapáholy állandóan változó fejekkel telt meg, de be kell vallani, hogy a hölgyek távol tartották magukat tőle, s becsukták ajtajukat kis kalandornőnk előtt.

Ha a divatos hölgyek világára s annak szokásaira kerül sor, e mű írója persze csak másodkézből szerzett értesülései alapján beszélhet. Egy férfi éppoly kevésbé hatolhat be e rejtelmekbe, s éppoly kevésbé értheti meg őket, mint ahogy nem tudhatja, miről beszélnek a hölgyek, ha ebéd után felmennek emeleti szobájukba. Csak fürkészéssel és állhatatossággal lehet elfogni egy-egy célzást ezekre a titkokra; és ugyanilyen szorgalommal mindenki, aki a Pall Mall kövezetét tapossa, s e főváros klubjait látogatja, megtudhat valamit – akár saját tapasztalásából, akár valamely ismerőse révén, akivel biliárdozik, vagy akivel egy asztalnál étkezik – London előkelő világáról, s megtudhatja azt is, hogy amint vannak férfiak – mint például Rawdon Crawley, akinek helyzetét az előbb említettük –, akik kitűnő hatást keltenek az avatatlanok világában s a parkban sétáló tudatlanok kö-

zött, mert hiszen a legismertebb dandyk között lehet őket látni – úgy vannak hölgyek is, akiket a férfitársaság hölgyeinek nevezhetünk, mert az úriemberek rajonganak értük, de feleségeik megvetik őket, és nem érintkeznek velük. Ilyen például Firebracené, az a szép, szőke fürtű hölgy, akit mindennap láthatunk a Hyde Parkban, ahol a birodalom legelőkelőbb és leghíresebb dandyjei veszik körül. Ehhez a fajtához tartozik Rockwoodné is, akinek estélyeiről szorgalmasan tájékoztatnak a divatos hírlapok, s mindenféle nagykövetet és nagyurat láthatunk nála ebédelni; és még sok ilyen hölgyet megemlíthetnénk, ha valami közülük volna ehhez a történethez. De míg a nagyvilágon kívül élő egyszerű emberek, vagy azok a vidékiek, akik előszeretettel viselkednek az előkelőségek iránt, ezeket a hölgyeket látszólagos dicsőségük pompájában látják a nevezetességek közt, vagy éppen csak távolról irigylik, a jobban értesültek felvilágosíthatnák őket, hogy ezeknek az irigyelt hölgyeknek sincs több esélyük arra, hogy bejussanak a „társaságba”, mint az egyszerű földesúr tudatlan feleségének Somersetshire-ben, aki a *Morning Post*-ban olvassa viselt dolgaikat. Azok, akik Londonban élnek, ismerik ezeket a szörnyű igazságokat. Hallhatjuk, milyen könyörtelenül kizárnak ebből a „társaságból” rangosnak és gazdagnak látszó hölgyeket. Az eszeveszett erőfeszítések, amelyekkel ebbe a körbe be akarnának jutni, az aljasságok, amelyekre elszánják magukat, a sértések, amelyeket hajlandók elviselni – csodálatra készítik még azokat is, akik az emberi vagy a női lelket tették tanulmányuk tárgyává, s az előkelő világba való bejutás nehézségeit leírni kitűnő téma volna bármilyen előkelő személyiségnek, aki-ben megvolna erre a szellemesség, akinek van szabad ideje, s eléggé ismeri az angol nyelvet ahhoz, hogy ilyen történet megírásához foghasson.

Az a néhány hölgy, akivel Crawleyné külföldön megismerkedett, nemcsak hogy nem volt hajlandó meglátogatni őt a csatorna innesső oldalán, de szigorúan el is nézett fölötte, ha nyilvános helyen találkoztak. Ahogyan ezek az előkelő hölgyek elfelejtették őt, érdekes látvány volt, s kétségtől nem is egészen kelle-mes tanulmány Rebecca számára. Ha Lady Bareacres az opera előcsarnokában találkozott vele, maga köré gyűjtötte lányait, mintha Beckynek már az érintése is megfertőzhetné őket, s egy-

két lépést hátrálva, eléjük állt, úgy nézett szembe kis ellenségével. Ahhoz, hogy Beckyt kihozza sodrából, persze szigorúbb pillantás kellett volna még annál is, amilyet a fagyos, vén Barearesné lövellni tudott barátságtalan szeméből. Amikor Lady de la Mole, aki vagy hússzor is kilovagolt Beckyvel Brüsszelben; a Hyde Parkban találkozott Crawleyné nyitott fogatával, öladysége teljesen megvakult, s egyáltalában nem volt képes felismerni régi barátnőjét. Még Blenkinsopné, a bankár felesége sem ismerte fel a templomban. Becky most rendszeresen járt templomba; épületes látvány volt, amint Rawdon oldalán belépett; mindkettőjük kezében nagy aranyozott imakönyv, s a legméltóságteljesebb megadással állták végig a szertartást.

Rawdon kezdetben nagyon élesen érezte át azt a megvetést; amellyel feleségét kezelték, s hajlott rá, hogy komoran és vadul viselkedjék. Arról beszélt, hogy párbajra hívja mindazoknak a szemtelen nőknek férjeit vagy fivéreit, akik nem tanúsítanak kellő tiszteletet felesége iránt, s Rebecca csak a legszigorúbb parancsokkal és kérésekkel tudta józan viselkedésre bírni.

– Golyóval nem röpíthetsz be a társaságba – mondta jókedvűen. – Ne felejtse el, édesem, hogy csak nevelőnő voltam, neked pedig, szegény, buta öregem, nagyon rossz a híred az adósságaid, a kockajátékok és mindenféle gonoszságod miatt. Majd szerzünk annyi barátot, amennyire szükségünk van, de addig jó fiúnak kell lenned, és szót kell fogadnod a tanító néni- nek, mindenben, amit mond neked. Emlékszel még, amikor meghallottuk, hogy nagynénéd majdnem mindenét Pittre és feleségére hagyta, milyen dühbe gurultál? Ha én nem csillapítalak le, elmondtad volna egész Párizs- nak, és hol lennél akkor most? A Sainte-Pélagie-börtönben, az adósságaid miatt, nem pedig Londonban, egy minden kényelemmel berendezett csinos házban. Úgy dühöngtél, hogy meg tudtad volna ölni a bátyádat, te gonosz Káin, te, de mi hasznunk lett volna abból, ha mérges maradsz? A világ minden dühe sem szerezhette volna meg nekünk a nagynénéd pénzét, de sokkal jobb, hogy barátságban élünk a bátyád családjával, nem pedig haragban, mint azok a boldond Bute-ék. Ha majd az apád meghal, Queen's Crawleyban egész kellemesen eltölthetjük a telet, te meg én. Ha tönkre- megyünk, te szeletelheted fel a sültet az asztalnál, és felügyelhetsz

az istállóban, én pedig nevelőnő lehetek Lady Jane gyerekei mellett. Tönkremenni... ezt! Előbb szerzek én neked jó állást, vagy meghal Pitt és a kisleány, és te Sir Rawdon leszel, én pedig mylady. Amíg az élet tart, addig a remény is tart, drágám, és én mégiscsak embert akarok faragni belőled. Ki adta el a lovaidat, ki fizette ki az adósságaidat?

Rawdon kénytelen volt bevallani, hogy mindezeket az előnyöket a feleségének köszönheti, és a jövőben is az ő vezetésére kell bíznia magát.

Valóban úgy történt, hogy amikor Crawley kisasszony elköltözött e világból, s pénzét, amelyért egész rokonsága olyan mohón harcolt, végül is Pittre hagyta, Bute Crawley megtudván, hogy csak ötezer font maradt rá a húszezer helyett, amire számított, e csalódásra olyan dühbe gurult, hogy vad szitkozódásba tört ki unokaöccse ellen, s az állandóan közöttük lappangó viszály végül az érintkezés teljes megszakítására vezetett. Rawdon Crawley azonban, aki csak száz fontot kapott, úgy viselkedett, hogy bátyját csodálatra készítette és elragadtatásra sógornőjét, aki amúgy is hajlandó volt szeretettel nézni férje családjának mindegyik tagjára. Rawdon igazán nyílt, férfias, jó humorú levelet írt bátyjának Párizsból. Tudatában van annak, mondta, hogy házasságával eljátszotta nagynénje kegyét, s bár nem leplezte csalódását afölött, hogy a néni oly végsőkéig engesztelhetetlen volt iránta, mégis örült, hogy a pénz a családnak ebben az ágában maradt, és szívből gratulált bátyjának jó szerencséjéhez. Szeretetteljes üdvözlét küldte sógornőjének is, és remélte, hogy jóakarattal lesz majd az ő felesége iránt; egyébként ez utóbbi hölgy is csatolt egy utóiratot Pittnek a saját kézírásával. Ő is szeretne csatlakozni férje szerencsekívánataihoz. Sohasem fogja elfelejteni Crawley úr kedvességét, amivel azokban a napokban viseltetett iránta, amikor ő még csak elhagyatott árva volt, Crawley úr kistestvéreinek a nevelőnője; egyébként e hölgyek sorsa még mindig a leggyöngédebb érdeklődéssel foglalkoztatja. Boldogságot kívánt Crawley úrnak a házasesetben, és engedélyt kért tőle, hogy üdvözlét küldhesse Lady Jane-nek, akinek jószágáról mindenkitől hallott már, s reméli, hogy egyszer majd bemutatthatja kisfiát nagybátyjának és nagynénjének, és kéri a számára jóindulatukat és támogatásukat.

Pitt Crawley ezt a közlést nagyon kegyesen fogadta, kegyesebben, mint Crawley kisasszony Rebecca korábbi fogalmazványait Rawdon kézírásában; Lady Jane-t pedig annyira elbűvölte a levél, hogy azt várta, férje azonnal két egyenlő részre osztja nagynénje örökségét, és az egyik felét elküldi öccsének Párizsba.

Pitt azonban öladysége meglepetésére vonakodott megajándékozni öccsét egy harmincezer fontos csekkkel. De lekötelezően felajánlotta Rawdonnak kézszorítását, ha majd visszatér Angliába, és hajlandó azt elfogadni; Crawleynénak pedig megköszönte jó véleményét róla és Lady Jane-ről, s kegyesen hajlandónak nyilatkozott arra, hogy amennyire lehet, segítségére legyen a kisfiának.

Így szinte teljes kibékülés jött létre a fivérek között. Amikor Rebecca megérkezett a városba, Pitt és felesége nem tartózkodott Londonban. Becky sokszor elhajtattott a Park Lane-i öreg kapu előtt, hogy lássa, nem költöztek-e be Crawley kisasszony házába. De az új család nem jelent meg, csak Raggles révén értesült ténykedéseiről – hogy Crawley kisasszony cselédjeit csinos végkielégítéssel elbocsátották, s hogy Pitt úr csak egyetlenegyszer jelent meg Londonban, amikor néhány napra megszállt a házban, elintézte ügyeit az ügyvédekkel, és Crawley kisasszony valamennyi francia regényét eladta egy Bond Street-i könyvkereskedőnek. Beckynek megvolt a maga oka arra, hogy türelmetlenül várja új rokonának a megérkezését. „Ha Lady Jane megjön – gondolta –, ő vezet majd be a londoni társaságba. Ami pedig az asszonyokat illeti! Ugyan! Az asszonyok majd meghívják, ha észreveszik, hogy a férfiak ott akarnak látni engem.”

Az ilyen helyzetben levő hölgy számára a társalkodónő éppen olyan fontos cikk, mint a kocsi vagy a csokor. Mindig csodálattal néztem, hogy ezek a gyengébb lények, akik nem élhetnek rokonszenv nélkül, kibérelnek maguknak egy saját nembeli, rendkívül csúnya barátnőt, s attól szinte soha el nem válnak. Ahogyan ez az elkerülhetetlen nő megfakult ruhájában ott ül drága barátnője mögött az operapáholyban vagy a hintó kisülésén, mindig épületes és erkölcsös látvány számomra, ugyan-

olyan kedélyes és különös fintorú emlékeztetője a Hiúság Vásárának, mint a halálfej az egyiptomi *bon-vivant*-ok² lakomáin. Micsoda? Még a viharedzett, arcátlan, szép, lelkiismeretlen, szívtelen Firebrace-né is, akinek apja meghalt szegényében a lánya miatt, még a gyönyörű, vakmerő Mantrapné is, aki Angliában bármelyik férfival kiállja a versenyt a lóugratásban, és maga hajtja szürkéit a parkban, mialatt anyja még mindig zöldséges kofa Bathban – még ezek is, akik olyan merészek, hogy az ember azt hinné, bármivel szembenéznek, nem mernek szembenézni a világgal társalkodónő nélkül? Kell valaki, akire támaszkodjanak ezek a gyöngéd teremtések! És nem is igen láthatjuk őket semmiféle nyilvános helyen anélkül, hogy egy kopott társalkodónő fakó selyemben ne ülne valahol mögöttük az árnyékban.

– Rawdon – mondta Becky egyszer késő éjszaka, amikor férfitársaság ülte körül a pattogó tüzet fogadósobájában (mert a férfiak az éjszakát befejezni jöttek hozzá, és a legjobb fagyaltja és kávéja volt számukra, amit csak Londonban kapni lehetett) –, egy juhászkutya kell nekem.

– Micsoda? – nézett fel Rawdon a kártyaasztaltól.

– Juhászkutya! – kiáltotta az ifjú Southdown lord. – Micsoda ötlet ez, drága Crawleyné asszony! Miért nem inkább dán dog? Tudok egyet, akkora, mint egy zsiráf, szavamra mondom. A kocsijába foghatná. Vagy egy perzsa agár, mi? Hiszen ez csak egy ajánlat. Vagy egy kis mopszli, akkora, hogy beleférne Lord Steyne tubákos szelencéjébe. Van egy ember Bayswaterben, annak olyan mopszlija van – bemondom a királyt, és kijátszom –, hogy az orrára akaszthatná a kalapját.

– Bemondom a tricket – szólta Rawdon komolyan. Rendszerint figyelt a játékra, és nem elegyedett bele a társalgásba, kivéve, ha lovakról vagy fogadásról volt szó.

– Mire kellhet magának egy juhászkutya? – folytatta élénken a kis Southdown.

– *Erkölcsei* juhászkutyáról beszélek – mondta Becky nevetve, és felnézett Lord Steyne-re.

– Hát az meg mi az ördög? – kérdezte őlordsága.

² Itt: életművészek. (francia)

– Olyan kutya, amelyik távol tartja tőlem a farkasokat – felelte Rebecca. – Társalkodónő.

– Édes kis ártatlan bárány, magának aztán szüksége van rá – mondta a márkí, s állát erőretolva utálatosan elvigyorodott, kis szeme sóváran meredt Rebeccára.

A nagy Steyne lord a kandalló mellett állt, és kávéját kortyolgatta. A tűz kellemesen pattogott és lobogott. Vagy húsz gyer-tya égett a kandalló párkányán, mindenféle régi arany, bronz vagy porcelán karos gyertyatartóban. Csodálónivalóan megvilá-gították Rebecca alakját, amint a tarka virágos terítővel leborí-tott pamlagon ült. Ruhája üde, mint a halvány rózsza, kápráztató fehér karját és vállát csak félig borította be az áttetsző vékony fátyol, haja csigákban omlott a nyakára, egyik kicsi lába ki-kandikált a selyem üde, suhogó redői közül, a világ legcsino-sabb kis lába a világ legcsinosabb kis szandáljában és legfino-mabb selyemharisnyájában.

A gyertyák megvilágították Lord Steyne vörös hajjal szegélye-zett, fénylő, kopasz fejét. Sűrű, bozontos szemöldöke volt, s kicsi, villogó, vérben forgó szemét ezer ránc vette körül. Álla előreállt, amikor nevetett, két fehér szemfog tolakodott előre és villogott vadul vigyorgó szájában. Királyi személyekkel va-csorázott, és ezért térdszalagrendjét és mellszalagját viselte. Örordsága apró termetű, széles mellkasú, karikalábú volt, de nagyon büszke formás lábfejére és bokájára, s mindig a térd-szalagrendjét simogatta. – Úgy, hát a juhász nem elég hozzá – kérdezte –, hogy megvédje a báránykáját?

– A juhász túlságosan szeret kártyázni és klubba járni – fe-lelte nevetve Becky.

– Üristen, micsoda züllött Corydon! – mondta a mylord. – Egyenesen a sípra van teremtvé a szája.

– Tartom a tétet: három kettő ellen – mondta Rawdon a kár-tyaasztalnál.

– Hallja Meliboeust? – mormogta a nemes márkí. – Most is pásztori tevékenységet végez: Southdownt nyírja. Ugye, milyen ártatlan bárány? A fene egye meg, micsoda aranygyapjú!

Rebecca szeméből gúnyos humor izzott.

– Mylord – mondta –, ön is a Rend lovagja.

A lord nyakában csakugyan ott lógott az Aranygyapjas Rend szalagja, a restaurált spanyol uralkodó ajándéka.

Lord Steyne fiatal korában híres volt vakmerő és szerencsés játékaról. Ő és Fox úr két nap, két éjjel sem kelt fel a kártyasztal mellől. A birodalom legfenségesebb személyeitől is nyert már pénzt, sőt azt mondták, hogy a márkiságát is kártyán nyerte, de nem szerette, ha ezekre a hajdani *fredaine*-ekre³ célozgattak. Rebecca látta, hogy komor szemöldöke fölött a harag felhői gyülekeznek.

Felkelt a pamlagról, odalépett, és egy kis meghajlással kivette a gróf kezéből a kávéscsészét.

– Igen – mondta –, házőrző kutya kell nekem, de *magát* nem fogja megugatni.

S ezzel átment a másik szobába, leült a zongorához, s kis francia dalokba fogott, olyan elbűvölően trillázó hangon, hogy az ellágyult nagyúr azonnal követte őt a kis szobába, s mindenki láthatta, ahogyan fölé hajolva fejével bólingat az ütemre.

Rawdon és barátja közben *écarté*-t játszott, míg meg nem elégték. De bármilyen sokat és gyakran is nyert az ezredes, az ilyenféle éjszakák, melyek hetenként többször is előfordultak, eléggé untathatták a volt dragonyost. Mindenki a feleségével beszélt, azt csodálta, ő pedig félrehúzódva ült, s egy szót sem értett meg a tréfákból, a célzásokból, az egész rejtelmes nyelvezetből.

– Hogy van, Crawleyné férje? – szokta Lord Steyne „jó napot” helyett kérdezni, ha összetalálkoztak, aminthogy ez volt most már hivatása az életben. Már nem volt Crawley ezredes. Crawleyné férje volt.

Ha időközben egy szót sem szóltunk a kis Rawdonról, ez vagy azért történt, mert eldugták valahova a padlásszobába, vagy pedig lebotorkált a konyhába, ahol társaságot talált. Anyja nemigen vett róla tudomást. Napjait a francia *bonne*-nal töltötte, amíg a lány Crawleyéknál maradt, amikor pedig a francia nő elment, a kisfiú addig bögött éjszakai magányában, amíg meg nem könyörült rajta egy cseléd lány, aki átvitte őt magányos

³ Csínyekre, huncutságokra. (francia)

gyerekszobájából a padlósszobába, a maga ágyába, és ott megvigasztalta.

Rebecca, Lord Steyne s még néhányan éppen a fogadószobában teáztak opera után, amikor a fejük fölül lehallatszott ez a bömbölés.

– Az én angyalom a dajkájáért sir – mondta Rebecca. Eszébe sem jutott, hogy felkeljen, és megnézzé a gyereket.

– Ne izgassa fel magát azzal, hogy felmegy és megnézi – mondta gúnyosan Lord Steyne.

– Ugyan – válaszolta Rebecca elpirulva –, majd álomba sírja magát. – Aztán megint az operáról kezdtek beszélni.

Rawdon azonban kilopódzott, hogy megnézzé fiát és örökösét. Csak akkor tért vissza a társaságba, amikor meggyőződött róla, hogy a derék Dolly vigasztalja a gyereket. Az ezredes öltözőszobája szintén odafent volt. Ott szokott titkon együtt lenni a fiúval. Minden reggel találkoztak, amikor az ezredes borotválkozott; az ifjabb Rawdon egy lánán ült apja mellett, és soha nem szűnő gyönyörűséggel nézte ezt a műveletet. Ők ketten nagyon jó barátságban voltak. Az apja édességeket hozott neki a vendégségekből, elrejtve azokat egy régi vállrojt-dobozban, a gyerek pedig megkereste, s kacagott a gyönyörűségtől, ha felfedte a kincset; kacagott, de nem túl hangosan, mert a mama odalent alszik, és nem szabad őt zavarni. Rebecca mindig nagyon későn feküdt le, és ritkán kelt fel tizenkettő előtt.

Rawdon egy egész sereg képeskönyvet vett a fiúnak, és játékszerekkel tölte tele a szobáját. A falakat képek borították, melyeket az apa készpénzért vásárolt, és saját kezűleg ragasztott fel. Ha nem volt szolgálatban a felesége mellett, idefent üldögélt, és órákat töltött a fiúval, aki a mellén lovagolt, úgy rángatta nagy bajuszát, mintha gyeplőszár lett volna, és egész napokat töltöttek fáradhatatlan játszadozásban. A szoba alacsony volt, s egyszer, amikor a gyerek még nem volt ötéves, az apja vadul hintázta a karjában, s a szegény kis kölyök koponyáját olyan hevesen odavágta a mennyezethez, hogy majdnem leejtette a gyereket, annyira megrémítette őt a szerencsétlenség.

Az ifjabb Rawdon iszonyú bömbölésre készítette elő a száját, hiszen az ütés olyan komoly volt, hogy feljogosította erre az

élvezetre, de amikor éppen neki akart kezdeni, az apja közbeszólt:

– Az Istenért, Rawdon, ne ébreszd föl a mamát! – kiáltotta, s a gyerek keményen és szánalmasan nézett apjára, összeharapta ajkát, ökölbe szorította kezét, és egy hangot sem hallatott. Rawdon elmesélte ezt a történetet a klubban, a tiszti étkezdében, mindenkinek a városban.

– Szavamra mondom – magyarázta a közönségnek –, micsoda elszánt kölyök az én fiam! Micsoda csirkefogó! Majdnem beszakítottam a mennyezetet a fejével, és szavamra, nem is sirt, mert félt, hogy zavarja az anyját.

Néha, hetenként egyszer-kétszer, az említett hölgy is fellátogatott abba a felső régióba, ahol a gyerek élt. Úgy lépett be, mint a *Magasin des Modes* megelevenedett figurája, nyájasan, mosolyogva, gyönyörű új ruhájában, kicsi kesztyűjében és cipőjében. Csodálatos kendők, csipkék, ékszerek csillogtak rajta. Mindig új kalapja volt, s azon örökké nyíló virágok, vagy pedig pompás, bodorodó strucctollak, lágyak és hófehérek, akár a kaméliák. Kétszer-háromszor pártfogóan bólintott a kisfiú felé, aki felnézett rá a vacsorája mellől, vagy azokból a katonaképekből, amelyeket kiszínezett. Ha az anyja kiment, utána rózsa- vagy valamilyen más bűvös illat lebegett a gyerekszobában. Földöntúli lény volt a kisfiú szemében, felsőbbrendű az apjánál, az egész világnál, arra való, hogy távolról csodálják és imádják. Ezzel a hölgygel kikocsikázni szörnyűséges szertartás volt: a kisfiú a kis ülésen ült, és meg sem mert szólalni, csak bámulta mind a két szemével a vele szemközt ülő, gyönyörű ruhába öltözött hercegnőt. Urak nyargaltak oda ragyogó, ficáncoló lovakon, mosolyogtak az anyjára, és beszélgettek vele. Hogyan sugárzott a szeme mindegyikükre, keze kecsesen intett, amikor elhaladtak mellette. Ha az anyjával ment, őrá is az új piros ruháját adták. Ha otthon maradt, megtette az ócska barna is. Néha, mikor az anyja elment, s Dolly ágyazott, ő is lejött az anyja szobájába. Tündérpalota volt ez neki, a fény és a gyönyörűségek sejtelmes szobája. Ott, a szekrényben lógtak azok a csodálatos ruhák, rózsaszínek, kékek, tarkák. Ott volt az ezüstveretes ékszerdoboz és a pompás bronzkéz az öltözőasztalon, amelynek ujjain száz gyűrű csillogott. Ott volt a falitükör, a művészet-

nek ez a csodája, amelyből megláthatta a saját bámuló arcát és Dolly mását is, furcsán eltorzulva, mintha csak odafent rázná fel a párnákat a mennyezeten. Ó, te szegény, magányos, együgyű kisfiú! Anya az Isten neve a kisgyerekek ajkán és szívében, de ez a gyerek kőbálványt imádott.

Rawdon Crawley ezredes szívében azonban, bármilyen hitvány ember volt is, még mindig volt némi férfias hajlam érzelmekre, és még mindig tudott szeretni egy gyereket és egy asszonyt. Az ifjabb Rawdon iránt nagy és titkos gyöngédséggel viseltetett, ami nem kerülte el Rebecca figyelmét, ha nem is beszélt róla a férjével. Nem is bosszankodott emiatt, ehhez túlságosan jó volt a kedélye. Csak a megvetése növekedett a férje iránt. Rawdon némileg szégyellte is ezt az apai ellágyulást, és eltitkolta felesége előtt – csak akkor merte átadni magát neki, ha egyedül maradt a fiúval.

Magával vitte reggelenként, ilyenkor együtt mentek az istállóba és a parkba. A kis Southdown lord, a legjobbszívű ember, aki a kalapját is odaadta volna a fejről ajándékba, s akinek az volt fő elfoglaltsága az életben, hogy csecsebecséket vásárolt, és aztán elajándékozta őket – vett a kis kölyöknek egy póni lovat, amely – mondta az adományozó – nem volt sokkal nagyobb egy kövér patkánynál, s az ifjú Rawdon szálás apja erre a fekete shetlandi törpére szerette ültetni a fiút, és sétált mellette a parkban. Jólesett viszontlátnia régi szállását is és régi baktársait Knightsbridge-ben, és kezdett valamilyen sajnálkozásfélével visszagondolni legénykorára. Az öreg testőrök örömmel ismerték fel egykori tisztjüket, és dédelgették a kis ezredest. Crawley ezredes úgy találta, hogy nagyon kellemes a tisztieztkezésben ebédelni, régi tiszttársaival.

– Ördög vigye, nem vagyok elég okos neki, tudom. Nem fogok neki hiányozni – mondogatta, és igaza volt: nem hiányzott a feleségének. Rebecca szerette a férjét, mindig jókedvű és szeretetteljes volt hozzá. Még csak a megvetését se nagyon mutatta előtte, talán még jobban is szerette, hogy buta. Első inasa és *maitre d'hôtel*-ja volt. Eljárt megbízásaiban, ellenvetés nélkül engedelmeskedett a parancsainak, panaszzó nélkül kocsizott ki vele, elvitte az operapáhollyba, előadás alatt a klubban vigasztalódott, és aztán pontosan az előírt időben eljött, hogy hazavigye

öt. Szerette volna, ha Rebecca egy kissé jobban szereti a fiát. De még ebbe is beletörődött.

– Ördög vigye, tudja, ő olyan okos – mondogatta –, én pedig nem értek az irodalomhoz, sem más ilyesmihez.

Hiszen mondtuk már, nem nagy bölcsesség kell ahhoz, hogy valaki nyerni tudjon kártyán és biliárdon, Rawdon pedig nem is tartott igényt másféle kiválóságra.

Amikor megjött a társalkodónő, Rawdon otthoni szolgálata sokkal könnyebb lett.

A felesége még bátorította is, hogy ebédeljen házon kívül, még az operai szolgálatot is elengedte neki.

– Ne maradj itthon, ne bosszankodj hiába ma este, drágám – szokta mondani. – Olyan emberek jönnek, akik csak untatnának. Nem hívnám meg őket, de tudod, a te érdekedben teszem, és most már van juhászkutyám, nem kell félned, hogy egyedül maradok.

„Juhászkutya... társalkodónő! Becky Sharp társalkodónője! Hát nem jó tréfa?” – gondolta magában Crawleyné. Ez a gondolat nem kis mértékben csiklandozta humorérzékét.

Egyik vasárnap reggel amikor Rawdon Crawley, a kisia és a póni megszokott sétáját végezte a parkban, elhaladt mellettük az ezredesnek egy régi ismerőse, Clink, aki az ő egykori ezredében volt káplár, s most egy barátjával társalgott, egy öregúrral, aki a kis Rawdonnal körülbelül egyidős fiút tartott a karjában. Ez a kisiú a káplár waterlooi érmével játszott, és gyönyörűséggel vizsgálgatta.

– Jó reggelt, ezredes úr – válaszolta Clink az ezredes „hogyan van, Clink?”-jére. – Ez a fiatalúr körülbelül a kis ezredessel egyidős, uram – folytatta a káplár.

– Az ő apja is ott volt Waterloonál – mondta az öregúr, aki a fiút vezette. – Ugye, Georgy?

– Igen – mondta Georgy. Ő meg a pónin ülő kis kölyök bámulta egymást, ahogy csak tudta, olyan komolyan fürkészve, ahogy a gyerekek szokták.

– Egy gyalogezredben – mondta Clink leereszkedően.

– A...-esek kapitánya volt – mondta az öregúr fennhéjázva.

George Osborne kapitány... talán ismerte őt. A korzikai zsarnok ellen küzdve halt hősi halált, uram.

Crawley ezredes mélyen elpirult. – Nagyon jól ismertem őt, uram – mondta –, és a feleségét is, azt az édes kis feleségét... ő hogy van?

– A lányom, uram – mondta az öregúr, letette a fiút, nagy ünnepélyesen egy névjegyet vett elő, és átnyújtotta az ezredesnek. Ez állt rajta:

*Sedley úr, a Fekete Gyémánt Szénkereskedelmi Társaság
kizárólagos megbízottja, Blunker rakpart, Thames Street
és Anna-Maria Cottages, Fulham Road, West.*

A kis Georgy előlépett, és felnézett a shetlandi pónira.

– Szeretnél lovagolni egyet? – kérdezte az ifjabb Rawdon a nyeregből.

– Igen – mondta Georgy. Az ezredes, aki érdeklődve nézte, felemelte a gyereket, s felültette a pónira, ifjabb Rawdon mögé.

– Fogd meg őt, Georgy – mondta –, karold át a kisfiam derekát: Rawdonnak hívják.

A két gyerek elnevette magát.

– Azt hiszem, szebb pár kisfiút sem láttunk az idén, uram – mondta a jólelkű káplár, s az ezredes, a káplár és az öreg Sedley úr az ernyőjével elindult a gyerekek mellett.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

Egy család szűkös viszonyok közt

Tegyük fel, hogy a kis George Osborne Knightsbridge-ből Fulham felé lovagolt, és álljunk meg ott mi is, kérdezősködünk a faluban néhány barátunkról, akit itt hagytunk. Hogy van Emilia asszony a waterlooi vihar után? Él és virul? Mi lett Dobbin őrnagyból, akinek bérkocsija mindig ott várakozott Emilia háza körül? Mi hír a Boggley Wollah-i adószedőről? Az utóbbit illetően a tények röviden ezek:

A mi érdemes kövér barátunk, Joseph Sedley, nem sokkal Brüsszelből való menekülése után visszatért Indiába. Vagy lejárt a szabadsága, vagy pedig attól félt, hogy találkozik waterlooi futásának valamelyik tanújával. Bármilyen volt is a helyzet, visszatért hivatali kötelességeihez Bengáliába, nem sokkal azután, hogy Napóleon elfoglalta székhelyét Szent Ilonán, ahol Jos látta is az excsászárt. Aki a hajón hallotta Sedley urat beszélni, azt hihette, hogy ő meg a korzikai nem először találkozott, s hogy ez a civil már Mont Saint-Jeannál is szemben állt a francia hadvezérrel. Ezer anekdotát tudott a nevezetes csatáról. Ismerte minden ezred hadállását és a veszteségeket is, amelyeket elszenvedett. Nem tagadta, hogy volt köze ezekhez a győzelmekhez, hogy ott volt a hadsereggel, és üzeneteket vitt Wellington hercegnek, s őkegyelmessége érzelmeinek és gondolatainak olyan pontos ismeretével írta le mindazt, amit a herceg tett és mondott Waterloo napjának minden elképzelhető pillanatában, hogy világos volt: egész napon át ott kellett lennie a nagy győztes oldalán, bár mint civilnek nem említették meg a nevét a csatára vonatkozó nyilvános jelentésekben. Talán magamagát is belelovalta már abba a hitbe, hogy ott volt a hadseregben; annyi bizonyos, hogy egy ideig hatalmas feltűnést keltett

Calcuttában, s bengáliai tartózkodásának egész hátralevő részében Waterloo-Sedleynek hívták.

A váltókat, melyeket Jos azoknak a szerencsétlen lovaknak a megvásárlására írt ki, ő és ügynökei szó nélkül beváltották. Sohasem hallotta senki, hogy ezt a vásárt szóba hozta. És azt sem tudja senki bizonyosan, hogy mi történt a lovakkal, hogyan szabadult meg tőlük, vagy mi lett Isidorból, belga inasából, aki 1815 őszének folyamán Valenciennes-ben eladott egy szürke lovat, amelyik nagyon hasonlított ahhoz, amelyen Jos lovagolt.

Jos londoni ügynöke utasítást kapott, hogy évenként száz-húsz fontot fizessen ki az adószedő szüleinek Fulhamben. Ez volt az öreg házaspár fő jövedelme, mert Sedley úr spekulációi, tönkremenetele után, életének hátralevő részében semmiképpen sem állították helyre a megtört öregúr vagyonát. Megkísérelte a borkereskedést, a szénkereskedést, a sorsjegy-ügynökösködést stb. Valahányszor új üzletágba fogott, körleveleket küldött ki barátainak, új réztáblát rendelt az ajtóra, és ünnepélyesen beszélt arról, hogy még egyszer vagyont szerez. De a szerencse soha többé nem tért vissza a gyöngé és sors sújtotta öregemberhez. Barátai egymás után elmaradtak mellőle, és belefáradtak, hogy drága szemet vagy rossz bort vegyenek tőle; az egész világon egyedül már csak a felesége hitt abban, hogy amikor reggelenként eltotyog a Citybe, még mindig üzleti ügyeit intézi. Esténként lassan vánszorgott haza, és aztán egy kiskocsmába szokott járni, ahol elrendezte az egész ország pénz-ügyeit. Csodálatos volt hallani, amint milliókról beszél, ázsióról, leszámítolásról, és arról, hogy mit csinálnak a Rotschild meg a Baring fivérek. Olyan hatalmas összegekről beszélt, hogy a kocsmái úriemberek, a gyógyszerész, a temetkezési vállalkozó, az építőmester, a községi írnok, akinek megengedték, hogy belopózzék, és régi ismerősünk, Clapp úr – tisztelettel tekintettek az öregúrra.

– Valaha jobban álltam, uram! – ezt nem mulasztotta el közölni bárkivel, aki a kocsmát „látogatta”. – A fiam e pillanatban főtisztviselő Ramgunge-ban, a bengáliai főkörmányzóságban, és havi négyezer rupia a fizetése. A lányom egy ezredes felesége lehetne, ha akarna. Akár holnap is kiírhatnék fiamra, a főtisztviselőre, egy kétezer fontos elfogadványt, és Alexander azonnal

készpénzben beváltaná nekem a váltót, uram. De a Sedley család mindig büszke család volt.

Őn is, nyájas olvasóm, meg én is ebbe a helyzetbe juthatunk egy napon, mert hiszen nem történt-e már meg sok barátunkkal ugyanez? Szerencsénk elpártolhat tőlünk, erőnk elhagyhat, helyünket jobb és fiatalabb szereplők foglalják el a színpadon, az élet esélyei elszaladnak, megrokkantan és hajótörötten hagyunk itt bennünket. Akkor aztán az emberek, ha meglátnak bennünket, majd átmennek az utca másik oldalára, vagy ami még rosszabb, két ujjukat nyújtják, szánakozva, leereszkedve beszélnek velünk, és mi tudjuk majd, hogy mihelyt hátat fordítottak nekünk, a barátaink rákezdi: „Szegény ördög, milyen ostobaságokat követett el, micsoda lehetőségeket mulasztott el.” Jó, jó... egy fogat és évi háromezer font még nem a világ teteje, sem pedig Isten ítéletének megpecsételése. Ha a szélhámosok ugyanolyan gyakran boldogulnak is, mint ahányszor falnak mennek, ha fajankók sikert aratnak, és gazemberek vagyont szereznek és *vice versa*, a legügyesebb és legderekabb embert is érheti szerencse és kudarc – azt mondom, testvéreim, hogy a Hiúság Vásárának ajándékait és gyönyörűségeit nem lehet sokra tartani, és valószínű, hogy... de ezzel már el is kalandoznánk e történet területéről.

Ha Sedleyné erélyes asszony lett volna, férje bukása után megmutatta volna, hogy az, és nagy házat bérelt volna ki, hogy kosztosokat tartson. A megtört Sedley egészen jól szerepelt volna mint a lakást és ellátást adó háziasszony férje, a magánéletbe visszavonult Muñoz, a ház címzetes ura és parancsolója, pecsenye-felszeletelő, házgondnok, a kopott trón birtokosának szerény férje. Láttam én már eszes, jól nevelt, valaha szépreményű és tetterős embereket, akik ifjúkorukban földesuraknak adtak lakomát, és vadászatokat rendeztek, később pedig szelíden szeletelték az ürücombot házsártos, vén szipirtyóknak, és úgy tettek, mintha ők ülnének szomorú asztaluk főhelyén – de Sedleynének, mondjuk így, nem volt elég lelkiereje ahhoz, hogy abban serénykedjék, hogy „néhány kifogástalan úriember otthont lelhet jó kedélyű, zenekedvelő családnál”, mint azt a *Times*-ben szoktuk olvasni. Beérte azzal, hogy ott maradt a par-

ton, ahová a szerencse kivetette, és mindenki láthatta, hogy ennek az öreg párnak pályafutása véget ért.

Nem hiszem, hogy boldogtalanul éltek. Talán még valamivel büszkébbek is voltak bukásukban, mint gazdagságuk idején. Sedleyné mindig előkelő személyiség volt a háziasszonya, Clappné szemében, ha lement hozzá, és eltöltött vele néhány órát az alsó lakásban vagy a csinos, tiszta konyhában. Az ír szolgálynak, Betty Flanagannek kalapjai és szalagjai, kotnyelessége, lustasága, mérhetetlen pazarlása a konyhai gyertyákkal, tea- és cukorfogyasztása és így tovább, majdnem annyira elfoglalta és szórakoztatta az öreg hölgyet, mint korábbi háztartásának tennivalói, amikor ott volt Sambo, a kocsis, a lovászfíú, a lakáj s a házvezetőnő, egy egész sereg szobalánnyal – korábbi háztartása, amelyet a derék hölgy naponta százszor is megemléített. És Betty Flanaganen kívül Sedleyné felügyelete kiterjedt az utca valamennyi mindeneslányára. Tudta mindegyik lakóról, melyik fizeti ki a házbérét, és melyik marad adós vele. Elfordult, ha Rougemont-né, a színésznő haladt el mellette kétes hírű családjával. De jól felvetette a fejét, ha Pestlerné, a patikus felesége hajtatott el mellette férjének hivatásbeli egyfogatúján. Tárgyalásokat folytatott a zöldségessel a répa minőségéről, amelyet Sedley úr szeretett, szemmel tartotta a tejest és a pékinast, és ellátogatott a mészároshoz, aki valószínűleg száz ökröt is kevesebb bajjal adott el, mint amennyi Sedleyné ürücombjával járt; és megszámlolta a burgonyát, amelyet a vasárnapi sült-höz adott ki, mert vasárnap legjobb ruhájába öltözve kétszer is elment a templomba, este pedig Blair szentbeszédeit olvasta.

Vasárnap – mert hétköznapi az „üzlet” megakadályozta az efféle szórakozásban – az volt az öreg Sedley mulatsága, hogy elvitte kis unokáját, Georgyt, a közeli parkba vagy a Kensington Gardensbe, megnézni a katonákat, vagy a kacsákat etetni. Georgy szerette a vöröskabátosokat, és nagyapja elmesélte neki, hogy az ő apja is híres katona volt, megismertette néhány Waterloo-érmes őrmesterrel és közkatonával, akiknek az öreg kérkedve mutatta be a gyereket mint fiát annak az Osborne kapitánynak, a ...-esektől, aki dicsőségesen halt meg azon a dicsőséges tizenhatalcadikán. Tudták róla, hogy néhány altisztet mindig meghív egy pohár portersőrrre, és az első vasárnapi

sétákon a kis Georgy rendszerint elrontotta a gyomrát, mert a nagyapja teletömte a fiút almával és kaláccsal, egészségének nagy kárára, míg Emília ki nem jelentette, hogy Georgy soha többé nem mehet el a nagypapájával, ha az ünnepélyesen és becsületszavára meg nem ígéri, hogy nem ad többé a gyerekeknek tortát, cukrot, se egyéb, bódében vásárolható árucikket.

Sedleyné és a lánya között a kisfiú bizonyos hűvösséget és titkos féltékenységet idézett fel, mert egyik este, amikor George még egészen apró volt, Emília, aki a kis nappali szobában kézimunkázva ült, alig vette észre, hogy az öreg hölgy kiment a szobából, ösztönösen felszaladt a gyerekszobába az addig nyugodtan alvó gyerek sírására, s ott találta Sedleynét, amint titkon éppen a Daffy-féle életelixírből akart beadni a kisbabának. Emília, akinél nem volt szelidebb és nyájasabb halandó a földön, amikor látta, hogy így anyai hatáskörébe avatkoznak, remegni kezdett a dühtől. Rendszerint halovány arca most fellángolt, és olyan piros lett, mint amikor még tizenkét éves gyerek volt. Kiragadta a gyereket Sedleyné karjából, aztán elvette tőle az üveget is, nem törődve az öreg hölgygel, aki tátott szájjal, fűhősen bámul utána, kezében a vétkes teáskanállal.

Emília a kandallóba hajította az üveget, s az darabokra tört.

– Nem engedem megmérgezni a gyereket, mama! – kiáltotta Emmy, mindkét karjával hevesen ringatva a gyereket, és szikrazó szemmel nézett anyjára.

– Megmérgezni, Emília! – mondta az öreg hölgy. – Így beszélsz velem?

– Nem kaphat más orvosságot, mint amit Pestler úr ad neki. Ő mondta nekem, hogy a Daffy-féle életelixír méreg.

– Nagyon jó. Szóval úgy gondolod, hogy gyilkos vagyok? – felelte Sedleyné. – Így beszélsz hát az anyáddal. Sok szerencsétlenség ért, mélyre süllyedtem az életben, azelőtt kocsit tartottam, most gyalog járok, de azt nem tudtam, hogy gyilkos vagyok. Köszönöm, hogy megmondtad.

– Mama – mondta a szegény lány, aki mindig kész volt elsírni magát –, ne haragudjon rám, én... nem úgy értettem... úgy értem... nem akartam azt mondani, hogy rosszat akar a drága kicsikének, csak...

– Ó nem, édesem... csak azt, hogy gyilkos vagyok, és hogy

jobb volna, ha az Old Baileybe vinnének. Igaz, hogy téged nem mérgeztelek meg, amikor gyerek voltál, hanem a legjobb nevelést kaptad, és a legköltségesebb tanárokat, akiket pénzért meg lehetett szerezni. Igen, öt gyereket dajkáltam, hármát eltemettem, és éppen az, akit a legjobban szerettem mind között, akit ápoltam a torokgyíkban, fogzásban, bárányhimlőben, szamárköhögésben, aki mellé nyelvtanárokat fogadtam, tekintet nélkül a költségekre, akit a Minerva-intézetbe küldtem – amiben nekem mindben nem volt részem lánykoromban, én csak megelégedtem azzal, hogy tiszteljem apámat és anyámat, hogy sokáig éljek ezen a földön, és hasznomat lássák, és ne ábrándozzam egész nap a szobámban, és ne adjam az előkelő hölgyet –, igen, éppen ő mondja, hogy gyilkos vagyok. Ó, kedves Osbornéné, csak azon imádkozom, hogy legalább te ne melengess viperát a kebleden.

– Mama, mama! – zokogta a megrettent lány, és karjában a gyerek is torkaszakadtából üvöltött.

– Gyilkos, én! Hullj térdre, s imádkozz Istenhez, hogy tisztítsa meg gonosz, hálátlan szívedet, Emília, és bocsásson meg neked, mint ahogy én megbocsátok – ezzel Sedleyné kivonult a szobából, még egyszer elsziszegte a *méreg* szót, és így fejezte be irgalmas áldását.

Amíg csak élt, Sedleyné és a lánya között sohasem tűnt el egészen ez a szakadás. A viszály számtalan előnyhöz juttatta az öreg hölgyet, aki nem is mulasztotta el, hogy ezt az előnyt női találékonyssággal és kitartással ki ne használja. Így például még hetekig alig beszélt Emiliával. Figyelmeztette a cselédeket, hogy ne nyúljanak a gyerekhez, mert Osbornéné megsértődik. Felszólította lányát, nézze meg és győződjék meg maga róla, hogy nem tettek mérget a Georgynak naponta készített ételekbe. Ha a szomszédok a kisfiú egészsége felől érdeklődtek, csipősen Osbornénéhoz utasította őket. Ő maga sohasem meri megkérdezni, jól van-e a baba, vagy rosszul. Ő hozzá sem mer élni a gyerekhez, bár unokája és egyetlen drága kincse, mert hiszen ő nem ért a gyerekhez, és megölheti. S ha Pestler úr körlátogatásai során megérkezett, olyan gúnyosan és megvetően fogadta a doktort, hogy az kijelentette, hogy még Lady Thistlewood – akit van szerencséje kezelhetni – sem fogadhatná őt

fennhéjázóbban, mint az öreg Sedleyné, akitől sohasem fogadott el egy fillért sem. Az is nagyon valószínű, hogy Emmy féltékeny volt, mint minden anya, azokra, akik a gyereket helyette ápolni akarják, vagy igényt tartanak az első helyre a gyerek szívében. Bizonyos, hogy kényelmetlenül érezte magát, bárki dajkálta is a gyereket, és éppen olyan kevésbé engedte meg Clappnénak vagy a cselédeknek, hogy öltöztessék és gondozzák, mint ahogy nem engedte, hogy ők törölgessék le férjének miniatűr-képét, amely kis ágya fölött függött, ugyan a fölött az ágy fölött, amelyből a szegény kislány az ura ágyába került, s ahova most visszatért sok hosszú, csöndes, könnyes, de boldog évre.

Ebben a szobában volt Emília egész szíve és minden kincse. Itt ápolta a fiát, itt virrasztott mellette a gyermekkor sok betegsége közben, állandó, szenvedélyes szeretettel. Valahogyan az idősebb George tért benne vissza, csak megjavultan, mintha az égből jött volna vissza. A gyerek száz kis hangsúlyban, tekintetben, mozdulatban annyira hasonlított apjára, hogy az özvegy szíve reszketett, amikor magához szorította, és a gyerek gyakran kérdezgette is, miért könnyezik. Nem habozott megmondani neki, hogy azért, mert annyira hasonlít apjához. Állandóan beszélt neki a halott apjáról, és az ártatlan és csodálkozó gyerekeknek vallotta be George iránti szerelmét, sokkal inkább, mint George-nak vagy ifjúkora bármilyen meghitt barátjának. A szüleinek sohasem beszélt erről: visszariadt attól, hogy feltárja előttük a szívét. Valószínűleg a kis George sem értette meg jobban, mint ők, mégis az ő fülébe, és csak az ő fülébe, fenntartás nélkül öntötte ki érzelmi titkait. Ennek a nőnek még az öröme is valamiféle bánat volt, vagy legalábbis gyöngédség, amelynek könny volt a kifejezési módja. Érzékenysége olyan félénk és remegő volt, hogy talán nem is szabadna róla könyvben beszélni. Pestler doktor – aki most az asszonyok kedvenc orvosa, pompás sötétzöld kocsija van, háza a Manchester Square-en, és kilátása arra, hogy hamarosan lovagi címet kap –, ő mondta nekem, hogy fájdalma, mikor a gyereket elválasztották, olyan látvány volt, amely még egy Heródest is ellágyított volna. Pestler doktor évekkal ezelőtt még nagyon puha

szívű volt, és felesége akkor és még sokáig azután is halálosan féltékeny volt Emilia asszonyra.

Lehet, hogy a doktornénak megvolt a maga jó oka a féltékenységre, amelyet megosztott vele a legtöbb nő, aki Emilia kis ismeretségi köréhez tartozott, és aki mind nagyon bosszús volt a lelkesedés miatt, amellyel a másik nem Emiliára tekintett. Mert majdnem minden férfi, aki a közelébe került, szerette őt, bár kétségkívül zavarba jött volna, ha meg kellett volna mondania, miért. Nem volt ragyogó, sem szellemes, sem túlságosan okos, még csak rendkívül csinos sem. De bárhová ment, minden férfit megihatott és elbűvölt, éppen olyan biztosan, mint ahogyan felkeltette saját nemének hitetlenségét és megvetését. Azt hiszem, a gyengesége volt a legfőbb elbűvölő ereje: valamiféle édes önmegadás és lágyság, amely mintha szánalmat és pártfogást kért volna minden férfitől, akivel találkozott. Láttuk, hogy az ezredben, ahol George-nak csak egy-két bajtársával váltott szót, a tiszti étkezdében ülő fiatalemberek kardjai mind kirepültek volna hüvelyükből védelmére, és ugyanígy volt a fulhami szűk kis bérház körében is: mindenkit érdekelt, mindenkinek tetszett. Ha maga Mangóné lett volna, a nagy Mango, Plantain & Co., *A mankós barátokhoz* címzett cég beltagjának hitvese, a fulhami Ananász-villa dúsgazdag tulajdonosnője, akinek nyári *déjeuner*-it hercegek és grófok látogatták, és olyan ragyogó sárga libériás inasokkal és pompás pejlovakkal hajtott végig a községen, amilyenek még a kensingtoni királyi istállóból sem kerültek ki – mondom, ha maga Mangóné lett volna, vagy a menyé, Lady Mary Mango, Castlemouldy gróf lánya, aki odáig ereszkedett le, hogy férjhez ment a cégfőnök fiához –, a környékbeli kereskedők még akkor sem adózhattak volna nagyobb tisztelettel a kedves, fiatal özvegyasszonynak, amikor az elhaladt ajtajuk előtt, vagy szerény bevásárlását végezte boltjukban.

Így hát nemcsak Pestler úr, az orvostudomány embere, hanem Linton úr is, fiatal segédje – aki a cselédlányokat és a kis-kereskedőket gyógyította, és örökké a *Times*-t olvasta a rendelőben – nyíltan Osborne-né rabszolgájának vallotta magát. Tet-szetős külsejű fiatalúr volt, akit szívesebben láttak Sedleyné Lúzában, mint a főnökét, és ha Georgynak valami baja volt,

naponta kétszer-háromszor is eljött, hogy megnézzze a kis kölyköt, és eszébe sem jutott, hogy egy fillért is elfogadhatna. Szalmiákcukrot, édes pasztillát és egyéb gyógyáru-termékeket vont el a rendelő patikakészletéből a kis Georgy javára, és olyan csodálatosan édes, kész keverékeket készített neki, hogy egész gyönyörűség volt a gyereknek, ha beteg lehetett. Ő meg Pestler, a főnöke, két egész éjszakán át ült a gyerek betegágya mellett azon az emlékezetes szörnyű héten, amikor Georgy megkapta a bárányhimlőt, és amikor az anya rémületéből ítélve azt lehetett volna gondolni, hogy ezelőtt még soha senkinek nem volt a világon bárányhimlője. Megtették volna ezt másokért is? Ott ültek-e az Ananász-villában, amikor Ralph Plantagenet, Gwendoline és Guinever Mango esett át ugyenezen a gyerekbetegségen? Vagy ott ültek-e a kis Mary Clapp, a háziúr lánya mellett, aki a betegséget a kis Georgytól kapta meg? Az igazság kényszerít arra, hogy bevalljuk: nem. Zavartalanul átaludták az éjszakát, legalábbis a kislány miatt, kijelentették, hogy könnyű eset, magától meggyógyul, elküldtek neki egy-két orvosságot, aztán, amikor a gyerek már lábadozni kezdett, teljesen közönyösen, csak a forma kedvéért kinint is tettek az orvosságba.

Aztán ott volt szemközt a kis francia lovag, aki anyanyelvéből adott leckéket a környék iskoláiban, és aki éjszakánként remegő régi gavottokat és menüetteket játszott egy rekedt öreg hegedűn. Valahányszor ez a hajporos, udvarias öregúr, aki egyetlen vasárnap sem mulasztotta el a hammersmith-i kolostorkápolna miséjét, és aki minden tekintetben, gondolataiban, viselkedésében és módorában végképp különbözött nemzetének szakállas vadembereitől, akik a perfid Albiont átkozzák, és a Quadrant árkádjai alatt szivarjaik fölött mérges pillantásokat vetnek az emberre egészen a mai napig is – valahányszor az öreg Chevalier de Talonrouge Osborne-néről beszélt, előbb felszívta a csipetnyi burnótot, egy kecses kézmozdulattal lesöpörte magáról a kiszóródott szemecskéket, összefogta ujjait, szájához emelve csókot lehelt rájuk, és így kiáltott: *Ah, la divine créature!*¹ Esküdözött, és fogadkozott, hogy ha Emilia Brompton ösvényein sétál, virágok fakadnak a lába nyomán. Cupidónak nevezte a kis

¹ Ő, az isteni teremtés! (francia)

Georgyt, és megkérdezte tőle, mit csinál Venus, a mamája, a megdöbben Betty Flanagannek pedig azt mondta, egyike ő a gráciáknak, s a *Reine des Amours*² legkedvesebb kísérője.

Még sok példáját felsorolhatnók ez öntudatlanul és könnyen szerzett népszerűségnek. Nem volt-e Binny úr, a szelid és nyájas káplán abban a kerületi kápolnában, amelybe a család eljárt, buzgó vendég az özvegnél, nem lovagoltatta-e térdén a kisfiút, nem ajánlkozott-e, hogy latinra tanítja, nagy bosszúságára vénkisasszony nővérének, aki a háztartását vezette?

– Nincs semmi rajta, Beilby – mondogatta ez a hölgy. – Ha eljön teázni, szó nélkül ül itt egész este. Szegény, nyafogó teremtes csupán, és szentül hiszem, hogy egyáltalán nincs is szíve. Ti, férfiak csak azt a csinos kis arcát csodáljátok annyira. Grits kisasszony, akinek ötezer fontja van, és örökség is vár rá, kétszer olyan kellemes az én izlésem szerint, és ha csinosabb volna a külseje, tudom, te is tökéletesnek tartanád.

Valószínű, hogy Binny kisasszonynak sokban igaza volt. Csakugyan a csinos arc ébreszt rokonszenvet a férfiaknak, ezeknek a bitang gazembereknek a szívében. Lehet egy nő olyan bölcs és szűz, mint Minerva, és semmibe sem vesszük, ha az arca csúnya. Van-e olyan butaság, amelyet ne tenne megbocsáthatóvá egy pár ragyogó szem? Van-e unalom, amelyet ne tenne kellemessé a piros ajk és az édes hangsúly? És így a hölgyek szokásos igazságérzőnkkel úgy érvelnek, hogy mert egy nő csinos, azért már buta is. Ó, hölgyek, hölgyek! Vannak önök között, akik sem nem csinosak, sem nem okosak.

Ezek csak hétköznapi események, amelyeket hösnőnk életéből feljegyeztünk. Az ő története nem szól csodákról, mint azt már a nyájas olvasó kétségkívül észrevehette, és ha naplót vezetett volna ténykedéseiről a fia születését követő hét év alatt, aligha lett volna figyelemre méltóbb esemény az előbb feljegyzett báránymúlónél. Igaz, egy napon, nagy csodálkozására, a már említett nagytiszteletű Binny úr arra kérte, cserélje fel az Osborne nevet az övével, amikor is ő mélyen elpirulva, könnyekkel a szemében és a hangjában megköszönte a megtiszteltetést, kifejezte háláját a figyelmességért, amelyben őt és szegény

² A szerelem királynője. (francia)

kisfiát részesítette, de azt mondta, hogy soha, soha nem tudna másra gondolni, csak . . . csak a férjére, akit elvesztett.

Április huszonötödikén és június tizennyolcadikán, esküvőjének és megözvegyülésének napján ki sem mozdult szobájából, s az egész napot elköltöztött kedvese emlékének szentelte – és ki tudja, még magányos éjszakájának hány óráját, mialatt kisfia ott aludt a bölcsőben ágya mellett. Napközben most már tevékenyebb volt, meg kellett tanítani George-ot olvasni és írni, egy kicsit rajzolni is. Könyveket olvasott, hogy tudjon mit mesélni a gyerekeknek. Ahogy a gyermek szeme kinyílt, és szelleme a környező természet hatására kitágult, szerény erejétől telhetőleg megtanította a világmindenség alkotójának ismeretére, és minden este és minden reggel a kisfiú és ő – abban az áhitatot fakasztó és megható egyesülésben, amely, azt hiszem, megremegteti mindenki szívét, aki ilyesmit láthat, vagy visszaemlékszik rá –, az anya és gyereke együtt imádkozott Mi Atyánkhoz, az anya egész gyöngéd szívével, a kisfiú pedig utánaselypítve a szavakat. És mindannyiszor imádkoztak Istenhez, hogy áldja meg a drága papát, mintha élne még, és itt lenne velük a szobában.

Megmosdatni és felöltöztetni ezt az úrfit, sétálni vinni reggeli előtt, és mielőtt a nagypapa elindult „üzleti” útjaira, a legbámulatosabb és legleleményesebb ruhákat készíteni számára, mely célra a szűkösen élő özvegy felszabdalt és átalakított minden felhasználható kelengyedarabot, mely házassága idejéből megmaradt, mert Osborne-né maga – anyja nagy bosszúságára, aki különösen szerencsétlenségük óta nagyon szerette a finom ruhákat – mindig feketében járt, s egy fekete szalagos szalmakalapban: mindez a foglalatosság napjának több óráját is elvette. Hátralevő idejét fenn kellett tartania öreg apja és anyja szolgálatára. Nem sajnálta a fáradságot, és megtanult durákoszni, hogy játszhasson az öregúrral azokon az estéken, amikor nem megy el a klubjába. Énekelt is neki, ha úgy kívánta, és ez jó jel volt, mert kivétel nélkül mindig nyugodt álomba merült zenehallgatás közben. Ő írta le a nagyszámú ajánlatot, levelet, köriratot, tervezetet. Az ő kézírásából értesültek az öregúr régebbi ismerősei, hogy Sedley úr a Fekete Gyémánt Szénkereskedelmi Társaság megbízottja lett, és abban a helyzetben van, hogy elláthatja

barátaikat és a közönséget a legjobb szénnel, ennyi meg ennyi shillingért. Az öregúr aztán nem tett egyebet, mint hogy aláírta ezeket a körleveleket a maga kacskaringós betűivel, és megcímezte reszkető, takaros kézírásával. Az egyik ilyen körlevelet elküldték Dobbin őrnagynak is, . . .-es ezred, Cox és Greenwood urak címén. Minthogy az őrnagy ebben az időben Madrasban tartózkodott, nem volt különösebb szüksége szénre, de felismerte, hogy kinek a keze írta a körlevelet. Űristen! Mit nem adott volna érte, hogy azt a kezet a kezében tarthassa. Egy második körlevél is érkezett, amely arról értesítette az őrnagyot, hogy J. Sedley és Társa Oportóban, Bordeaux-ban és St. Maryben ügynökséget állított fel, és módjában áll, hogy barátainak és a nagyérdemű közönségnek elérhető áron és a legkedvezőbb feltételek mellett szállítsa a legfinomabb portói, sherry és bordeaux-i borokat. Erre az ajánlatra Dobbin dühös ostrom alá fogta a kormányzót, a főparancsnokot, a bírákat, az ismerős ezredeket és mindenkit, akit ismert, és olyan rendelkezéseket küldött haza Sedley & Co.-nak, amelyek valóban bámulatba ejtették Sedley urat és Clapp urat, aki a Co. szerepét játszotta az üzletben. De nem követték újabb megrendelések a jó szerencsének ezt az első felvillanását, amelyre pedig a szegény, öreg Sedley már egy egész házat akart felépíteni a Cityben, egy egész hadsereg hivataltokkal, külön rakparttal és ügyfelekkel az egész világon. Az öregúr elvesztette korábbi borszakértelmét, a tiszti étkezde átkai pedig mind Dobbin őrnagyra hárultak a rossz italokért, amelyeket ő vezetett be hozzájuk, amire aztán visszavásárolta a bormennyiség nagy részét, és nyilvános árverésen adta el újra, óriási veszteséggel. Ami Jost illeti, akit időközben előléptettek a calcuttai pénzügyigazgatóság egyik vezetőjévé, magánkívül volt dühében, amikor a posta kikézbesített neki egy köteg ilyen bacchusi ismertetőt, apjának egy magánlevelével, amelyben közölte Jossal, hogy számít rá ebben a vállalkozásban, s egyidejűleg szállított is neki egy adagot a legválogatottabb fajtákból, aminek megfelelően váltókat is állított ki számlája terhére. Jos, aki éppen úgy félt attól, hogy megtudják: az apja – Jos Sedleynek, a pénzügyigazgatóság vezető tisztviselőjének az apja – megrendeléseket gyűjtő borkereskedő, mintha az derülne ki róla, hogy hóhér fia, dühösen megtagadta a váltók beváltását, és

gőgös levelet írt az öregúrnak, melyben felszólította, hogy ne ártsa magát az ő ügyeibe; s amikor a megóvatolt váltó visszaérkezett, Sedley & Co.-nak kellett kifizetnie a madrasi üzletből származó haszonból és Emmy megtakarított pénzének egy kis részéből.

Évi ötven font nyugdíján kívül – mint ura végrendeletének végrehajtója megállapította – még ott volt az az ötszáz font, amely Osborne elestekor bankárjánál maradt. Dobbin mint George gyámja, azt ajánlotta, hogy helyezték ezt ki nyolc százalék kamatra egy indiai banknál. Sedley úr azt gondolta, hogy az őrnagynak valamilyen alattomos célja van ezzel a pénzzel, hevesen ellenezte ezt a tervet, s elment a bankba, hogy személyesen jelentse be tiltakozását az ellen, hogy a pénzt így használják fel, de ott meglepetten hallotta, hogy náluk egyáltalában nem szerepel ilyen összeg, hogy az elhunyt kapitány minden követelése sem éri el a száz fontot, s hogy a szóban forgó ötszáz font bizonyára különálló összeg, amelyről csak Dobbin őrnagy tud részleteket. Most még jobban meg volt győződve, mint valaha, hogy itt valami gázság történik, és az öreg Sedley rátámadt az őrnagyra. Mint lánya legközelebbi hozzátartozója, nagy hangon elszámolást követelt a néhai kapitány hagyatékáról. Dobbin dadogása, pirulása és félszége csak megerősítette abban a meggyőződésében, hogy gazemberrel van dolga, és méltóságteljesen kijelentette: meggyőződése, hogy az őrnagy jogtalanul tulajdonította el elhunyt vejének pénzét.

Dobbin erre elvesztette türelmét, és ha vádlója nem lett volna olyan öreg és megtört, veszekedés tört volna ki köztük a Slaughter-kávéházban, az egyik páholyban, ahol az urak beszélgetése lefolyt.

– Jöjjön fel hozzám az emeletre, uram – dadogta az őrnagy. – Ragaszkodom hozzá, hogy feljöjjön hozzám, és majd megmutatom, ki itt a károsult fél, szegény George-e vagy én?

És magával vonszolva az öregurat emeleti szobájába, kivette íróasztala fiókjából az Osborne-ra vonatkozó számadást, s egy csomó kötelezvényt, amelyet, hogy méltányosak legyünk hozzá, Osborne mindig kész volt megadni.

– Angliai váltóit kifizette – tette hozzá Dobbin –, de amikor elesett, már összesen nem volt neki száz fontja. Én és egy-két

tisztvársam adtuk össze ezt a kis összeget, amennyi tellett tőlünk, és ön azt merészeli mondani, hogy be akarjuk csapni az özvegyet és az árvát.

Sedley szégyellte magát, és megbánást érzett, bár tény, hogy William Dobbin nagyot hazudott az öregúrnak: ennek az összegnek minden shillingjét maga adta, ő temette el a barátját, s ő fizetett ki minden költséget, amellyel az egész szerencsétlenség és szegény Emília hazautazása járt.

Az öreg Osborne sohasem zavartatta magát, azzal, hogy ezekre a kiadásokra gondoljon, de Emília egyetlen rokona, sőt Emília maga sem. Megbízott Dobbin őrnagyban mint könyvelőjében, később elfogadta kissé zavaros elszámolását, és még csak nem is sejtette, hogy milyen sokkal adósa.

Évente kétszer-háromszor, ígéretéhez képest, levelet írt neki Madrasba, mindig csak a kis Georgyról. Milyen kincsként őrizte Dobbin ezeket a leveleket! Amint Emília írt, rögtön válaszolt rá, máskor nem mert írni. De számtalan emléket küldött haza keresztfiának és az anyjának. Egy egész doboz selyemkendőt küldött, s egy nagy, kínai elefántcsont sakkjátékot. A parasztok kis zöld és fehér emberi alakok voltak, valódi pajzsokkal és kardokkal, a futárok lovon ültek, s a bástyák elefántok hátán mozogtak előre. – Mangónénak sincs ilyen szép sakkjátéka az Ananász-villában – jegyezte meg Pestler úr. Ez a sakkjáték volt eddigi életében legnagyobb gyönyörűsége Georgynak, aki első levelét e keresztapai ajándék megköszönése céljából írta meg, csupa nyomtatott betűvel. Dobbin befőtteket és savanyúságokat is küldött neki, amelyekbe az úrfi titkon belekóstolt, és majdnem meghalt tőlük. Azt gondolta, hogy a lopásért járó büntetés ez, annyira csípték a nyelvét. Emmy tréfás kis beszámolót írt erről a balesetről az őrnagynak, aki elégedetten gondolt rá, hogy Emmy lelke kezd már gyógyulni, és néha vidám is tud lenni. Két sálat is küldött, egy fehérét neki, egy pálmaleveles feketét pedig az anyjának, két piros téli sálat pedig az öreg Sedley úrnak és Georgynak. A sálak darabja legalább ötven guinea-be került, amint ezt Sedleyné jól tudta. A magát nagy ünnepélyességgel viselte a bromptoni templomban, és barátnői szerencsét kívántak a ragyogó szerzeményhez. Emmyé is nagyon jól illett szerény fekete ruhájához.

– Milyen kár, hogy tudni sem akar róla – jegyezte meg Sedleyné Clappnénak és valamennyi bromptoni barátnőjének. – Jos még sohasem küldött ilyen ajándékot, abban bizonyos vagyok, és mindent sajnál tőlünk. Látnivaló, hogy az őrnagy fülig szerelmes bele, és mégis, ha csak célzok is rá, Emmy elpirul, sírni kezd, és felmegy a szobájába az arcképéhez. Már torkig vagyok azzal az arcképpel. Bár sohase láttuk volna ezeket az utálatos, pénzükkel kérkedő Osborne-okat.

Ilyen szerény jelenetek között, ilyen környezetben telt el George korai fiatalsága, s a gyerek kényes, érzékeny, parancsoló, asszonyi nevelésű fiúvá lett, és zsarnokoskodott szelíd édesanyja fölött, akit szenvedélyesen szeretett. De uralkodott az egész környező kis világon is. Amint felnőtt, az idősebbek elképedtek gögös modorán s azon, hogy egyre jobban hasonlít apjához. Folyton kérdezősködött, amint az a kíváncsi fiatalság szokása. Megjegyzéseinek és kérdéseinek mélysége csodálatot keltett öreg nagyapjában, aki halálra untatta klubját és kocsmáját a kis kölyök tudásáról és tehetségéről szóló történetekkel. Nagyanyját jókedvű közönnyel viselte el. A körülötte élő kis kör azt hitte, hogy ilyen fiú nincs még egy a világon, s minthogy Georgy apja gögjét örökölte, talán hitt is abban, hogy nem tévednek.

Mire hatéves lett, Dobbin gyakrabban kezdett neki írni. Tudni szerette volna, iskolába jár-e már Georgy, s remélte, hogy nem vall szégyent. Vagy pedig egy jó házitanítót fogadtak mellé? Ideje, hogy tanulni kezdjen, s kereszta pja és gyámja célzást tett rá, engedjék meg neki, hogy magára vállalja a fiú neveltetési költségét, amely nagyon súlyosan megterhelné anyja szűkös jövedelmét. Szóval, az őrnagy mindig gondolt Emiliára és a kisiúra, s londoni megbízottjának utasítást adott, lássa el George-ot képeskönyvekkel, festődobozokkal, rajzta blával s a tanulás és szórakozás minden elképzelhető eszközével. George hatodik születésnapja előtt három nappal megjelent egy bricskán egy úriember, inas kíséretében, megállt Sedley úr háza előtt, és George Osborne úrfit kereste. Woolsey úr volt, a Conduit Street-i katonai szabó, aki az őrnagy utasítására eljött, hogy mértéket vegyen a fiatalúrról. Abban a megtiszteltetésben részesült, hogy ő csirálta már a fiatalúr apjának, a kapitánynak a ruháit is.

Néha, nyilván szintén az őrnagy kívánságára, nővérei, a Dobbin kisasszonyok jelentek meg családi hintójukban, hogy elvigyék kocsikázni Emiliát és a kisfiát, ha nekik is úgy tetszik. E hölgyek pártfogó modora és nyájassága nagyon kényelmetlen volt Emiliának, de eléggé szelíden viselte el, mert természetétől fogva engedelkeny volt, és azért is, mert a hintó ragyogása nagy örömet szerzett a kis Georgynak. A hölgyek alkalomadtán el kérték a gyereket, hogy egy napot velük töltsön, és Georgy mindig örömmel ment el a Denmark Hill-i kertes házba, ahol Dobbinék éltek, s ahol olyan szép szőlő nőtt az üvegházban és finom őszibarackok a fal melletti fákon.

Egy napon a Dobbin kisasszonyok egy hírrel jöttek kedveskedni Emiliának, és *biztosak* voltak benne, hogy örömet szereznek vele, valami *nagyon* érdekeset tudtak meg az ő drága Williamükről.

– Mi van vele, hazajön? – kérdezte Emília sugárzó szemmel.

Ő nem, legkevésbé sem, de komoly okuk van azt hinni, hogy a drága William házasodni készül... Emília egy nagyon kedves barátnőjének rokonát veszi el... Glorvina O'Dowd kisasszonyt, Sir Michael O'Dowd húgát, aki meglátogatta Lady O'Dowdot Madrasban... nagyon szép és művelt lány, mindenki mondja.

Emília csak annyit mondott: – Ó! – Emília igazán nagyon, *nagyon* örült neki. Csak azt hiszi, hogy Glorvina nem hasonlíthat az ő régi barátnőjéhez, aki nagyon kedves... de... szóval nagyon örült neki. És hirtelen indulattal, amelynek jelentőségét nem tudom megmagyarázni, karjába vette George-ot, és rendkívüli gyöngédséggel csókolgatta. Szeme nedves volt, mikor a gyereket letette, s a kocsizás további folyamán alig szólt egy szót... bár hiszen olyan nagyon örült ennek a hírnek.

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

Egy cinikus fejezet

Kötelességünk rövid időre visszaszólít néhány hampshire-i ismerősünkhöz, aki olyan fájdalmasan csalódott gazdag rokonának örökségébe vetett reményében. Miután harmincezer fontra számított testvére részéről, nagy csapás volt Bute Crawleyra, hogy csak ötöt kapott, s amikor ebből az összegből kifizette saját meg Jim fiának kollégiumi adósságát, csak nagyon kis töredék maradt négy csúnya lányának kiházásítására. Bute-né sohasem sejtette, vagy legalábbis soha nem ismerte be, hogy saját zsarnoki viselkedése mennyiben járult hozzá férje tönkremeneteléhez. Kijelentette, hogy mindent megtett, amit egy nő megtehet. Talán az ő hibája, hogy nem ért a talpnyalás művészetéhez, amelyet képmutató unokaöccse, Pitt Crawley, olyan mesterien űzött? Annyi boldogságot kívánt neki, amennyit az ilyen csúnyán szerzett nyeremény megérdemel.

– Legalább a családban marad a pénz – mondta könyörületesen. – Pitt sohasem fogja elkölteni, drágám, az egészen biztos, mert nála nagyobb zsugori nem él Angliában. Ha más módon is, de éppen olyan utálatos, mint az a tékozló öccse, az elvetemült Rawdon.

Így hát Bute-né a mérge és a csalódás első megrázkódtatása után tőle telhetőleg kezdett alkalmazkodni megváltozott viszonyaihoz, s takarékoskodni és összehúzódni, amennyire tehetett. Arra tanította lányait, hogyan kell vidáman elviselni a szegénységet, és ezer figyelemre méltó módszert talált ki a szegénység eltitkolására. Dicséretre méltó eréllyel vitte őket tovább is a szomszédságban adott bálokra és multságokra, sőt nagyszabásúan vendégül látta barátait a parókián, mégpedig sokkal gyakrabban, mint mielőtt a drága Crawley kisasszony öröksége

esedékessé vált. Viselkedéséből senki sem gyaníthatta, hogy a család várakozásaiban csalódott, aminthogy gyakori nyilvános megjelenéséből sem sejthették, mennyire garasoskodtak és éheztek otthon. Lányai több divatárut kaptak, mint valaha. Állhatatosan megjelentek a winchesteri és southamptoni összejöveteleken, elmentek Cowesba is a versenybálókra és a regatta-mulatságokra. Kocsijuk, melyet az eke elöl kifogott lovak húztak, állandóan úton volt, míg végül is már szinte mindenki elhitte, hogy a négy testvér vagyont örökölt a nagynénitől, akinek nevét a család nyilvánosan csak a leggyöngédebb hálával és tisztelettel emlegette. Nem ismerek hazudozást, mely gyakoribb volna a Hiúság Vásárában, mint ez; s az is figyelemre méltó, hogy akik gyakorolják, még nagy véleménnyel is vannak magukról képzetatásuk miatt, s úgy képzelik, rendkívül erényesek és dicséretre méltóak, amiért képesek jövedelmük felől becsapni a világot.

Legalábbis annyi bizonyos, hogy Bute-né Anglia egyik legerényesebb asszonyának hitte magát, s boldog családja idegeneknek is épületes látvány volt. Olyan jókedvűek, olyan szeretteltjesek, jól neveltek, egyszerűek. Martha szépen festett virágokat, s a grófság jótékonyági bazárjának felét ellátta ezzel a cikkel. Emma a grófság csalogánya volt, s versei a *Hampshire Telegraph* költői rovatának dicsőségére szolgáltak. Fanny és Matild duettezni szoktak, s anyjuk zongorán kísérte őket, míg a két másik nővér egymás derekán átfont karral, érzelmesen hallgatta. Senki sem látta a szegény lányokat, miközben otthon a duetteket kalapácsolták. Senki sem látta a mamát, amint órákon át ridegen gyakoroltatja őket. Szóval, Bute-né vidáman nézett szembe a sorssal, s a legerényesebb módon megőrizte a külszint.

Megtett mindent, amit egy jó és tiszteletre méltó anya megtehet. Meghívta a jachtozó férfiakat Southamptonból, a káplánokat a winchesteri székesegyházból s a tiszteket az ottani kaszárnyából. Igyekezett megkönyékezní az esküdtbíróságokkal kiszálló fiatal ügyvédek, és biztatta Jimet, hozza el a barátait, akikkel vadászni járhat a falkával. Mit meg nem tesz egy anya, ha szeretett gyermekeinek boldogságáról van szó!

Nyilvánvaló, hogy ilyen asszonynak nem sok köze lehetett sógorához, a kastélyban lakó gyűlöletes báróhoz. Teljessé vált

a szakadás Bute és bátyja, Sir Pitt között, sőt Sir Pitt és az egész grófság között, amelynek szemében botrány volt az öregember viselkedése. Irtózása a tiszteletre méltó társaságtól csak növekedett a korral, s a rácsos kapu nem nyílt ki úriember előtt, amióta Lady Jane és Pitt jött el kötelességszerű látogatásra, házasságuk után.

Rettenetes és szerencsétlen látogatás volt, a család sohasem tudott rémület nélkül rágondolni. Pitt kísérteties arccal kérte a feleségét, hogy sohase beszéljen róla, s csak Bute-nénak köszönhető, aki még mindig mindent megtudott, ami a kastélyban történt, hogy köztudomásúvá váltak azok a körülmények, melyek között Sir Pitt a fiát és menyét fogadta.

Már amikor csinos és jó karban tartott kocsijukon behajtottak a kastély fásorába, Pitt komoran és haraggal vette észre a nagy hézagokat a fák között, a saját fáit között, melyeket az öreg báró teljesen jogtalanul kivágatott. A park a teljes sivárság és pusztulás képét mutatta. Az utakat elhanyagolták, s a szép hintót iszapos pocsolyák fröcskölték be. A nagy feljáró a terasz és a főbejárat előtt fekete volt, és gaz borította, az egykor ápolt virággyakba gyom és dudva keveredett. Majdnem az összes homlokzatsori ablakon zárva volt a zsalu, az előcsarnok ajtaját csak hosszas előzetes csöngetés után nyitották ki, egy felszalagozott alak suhant el a fekete tölgyfa lépcsőn, amikor Horrocks végre beengedte Queen's Crawley örökösét a hitvesével apáinak csarnokába. Sir Pitt úgynevezett könyvtárába vezette őket, s a dohányfüst szaga egyre erősödött, amint Pitt és Lady Jane a teremhez közeledtek. – Sir Pitt nem érzi jól magát – jegyezte meg Horrocks mentegetőzve; s arra célozgatott, hogy ura köszvénytől szenved.

A könyvtár ablakai a parkra nyíltak. Sir Pitt kinyitotta az egyiket, s kihajolva ráförmedt a kocsisra és Pitt inasára, akik éppen a poggyászt akarták lecsatolni.

– Ne mozdítsátok el azokat a bőröndöket – kiáltotta, pipájával mutogatva. – Ez csak amolyan délelőtti vizit, Tucker, te számár. Nézd csak, micsoda piszok a rudas patája körül. Nincs senki a Koronában, aki lecsutakolta volna? Hogy vagy, Pitt? Hogy van, drágám? Eljöttek megnézni az öregembert? A fene, de csinos az arca. Nem hasonlít ahhoz a lóképű anyjához. No,

jöjjön, és adjon az öreg Pittnek egy csókot, ahogy jó kislányhoz illik.

Az ölelés kissé zavarba hozta a fiatalasszonyt, ami érthető is volt a borostás és dohányszagú öregúr becézgetése után. De aztán eszébe jutott, hogy bátyjának, Southdown lordnak is van bajusza és szivarozik, s ezért türelmes bájjal tűrte a báró üdvözlését.

– Pitt meghízott – mondta a báró szeretetének ilyen megnyilvánulása után. – Magának is olyan hosszú prédikációkat tart, édesem? A századik zsoltár, az esti zsoltár, ugye, Pitt? Hozz egy pohár malváziát és süteményt Lady Jane-nek, Horrocks, te mafla fajankó, és ne bámulj, mint egy hizott disznó. Nem beszélem rá, hogy maradjon, drágám, nagyon unná magát, mint ahogy én is unnám magamat Pitt-tel. Öregember vagyok, és szeretek a magam módján élni, este pipázni és ostáblát játszani.

– Én is tudok ostáblázni, uram – mondta nevetve Lady Jane. – Szoktam játszani édesapámmal és Crawley kisasszonnyal. Ugye, Crawley úr?

– Lady Jane ismeri a játékot, amelyhez apám olyan nagyon ragaszkodik – mondta gögösen Pitt.

– De azért csak ne maradjon itt. Nem, nem, csak menjetek vissza Mudburybe, hadd keressen rajtatok Rincerné, vagy pedig hajtsatok el a parókiára, és kérjetek vacsorát Butytól. El lesz bővölve, hogy láthat benneteket, hiszen tudod, mennyire le van kötelezve nektek, amiért megkaptátok az öregasszony pénzét. Haha! Legalább lesz mivel rendbe hozni a kastélyt, ha én már nem leszek itt.

– Láttam apám – mondta Pitt emelt hangon –, hogy az emberei kivágták a fákat.

– Igen, igen, nagyon szép időszak van az évszakhoz képest – felelte a hirtelen megsüketült Sir Pitt. – De én már öregszem, Pitt. Az ég áldjon, hiszen te sem vagy már messze az ötventől. De hát jól tartja magát, szép kis Lady Jane, ugye? Ezt csak a jámborság, józanság és az erkölcsös élet teszi. Nézzen csak meg engem, én sem vagyok már nagyon messze a nyolcvantól, hehehe.

Nevetett, burnótot szippantott, Jane-re kacsintott, és megveregette a kezét. Pitt vissza akarta terelni a beszélgetést a fákra, de a báró egy pillanat alatt megint megsüketült.

– Nagyon megöregedtem, és kutyául voltam ebben az évben a köszvényem miatt. Már nem sok időm van hátra. De örülök, hogy eljött, menyemasszony. Tetszik nekem az arca, Lady Jane, nincs benne semmi abból az átkozott, fennhéjázó Binkie-tekintetből. És adok magának valami szépet, drágám, amivel elmehet az udvarba. – Odacsoszogott a szobán keresztül az egyik szekrényhez, és kivett belőle egy kis régi tokot, amelyben értékebb ékszereit tartotta. – Vegye el, drágám – mondta –, az anyámé volt, és aztán az első Lady Crawleyé. Csinos gyöngyök, sohasem adtam oda a vaskereskedő lányának. Nem, nem. Vegye és tegye el gyorsan – mondta, s menyé kezébe adta a tokot, és be is csukta a szekrény ajtaját, amikor Horrocks belépett, egy tálcán frissítőkkal.

– Mi jutott eszébe, és mit adott Pitt feleségének? – kérdezte a felszalagozott egyén, amikor Pitt és Lady Jane már búcsút vett az öregúrtól. Horrocks kisasszony volt a komornyik lánya, a grófság botrányának okozója, az a hölgy, aki most szinte a legfőbb hatalmat gyakorolta Queen's Crawleyban.

A Szalagok emelkedését és térfoglalását komoran figyelte a család és az egész grófság. A Szalagok folyószámlát nyitottak a mudburyi takaréknál, a Szalagok kocsin hajtottak a templomba, kisajátítva azt a pónifogatot, amely eddig a kastélybeli cselédség rendelkezésére állt. A cselédekét kénye-kedve szerint bocsátották el. A skót kertész, aki még a helyszínen maradt, és büszke volt a fal menti fákra és az üvegházra, és elég jól megélt a kertből, amelyet gondozott, és amelynek termékeit Southamptonban eladta – rajtakapta a Szalagokat, amint egy napsütéses reggelen a déli falnál őszibarackokat ettek, s amikor e tulajdona ellen intézett támadás miatt tiltakozott, a Szalagok pofon vágták őt. Skót feleségével és skót gyerekeivel, immár Queen's Crawley egyedüli tiszteletre méltó lakóival, kénytelen volt szedni a holmiját és elköltözni, s otthagya a pompás kertet, amely pusztulásnak indult, és a virágágyak tönkrementek. Szegény Lady Crawley rózsakertje sivár vadonná züllött. Csak két-három cseléd öggyelgett a komor, öreg cselédségi ebédlőben. Az istálló s a kamra üresen, félig összeomolva tátongott. Sir Pitt bezárkózva élt, esténként Horrocksszal, komornyikjával, vagy ahogy most

nevezni kezdte magát, házgondnokával és az elvetemült Szalagokkal ivott.

Elmúlt már az az idő, amikor a Szalagok székéren hajtottak be Mudburybe, és a szatócsot is uramnak nevezték. Lehet, hogy szegényében, lehet, hogy csak azért, mert utálta szomszédait, de Queen's Crawley cinikus, öreg gazdája mostanában alig lépett ki a park kapuján. Levélben veszekedett ügynökeivel, és zaklatta bérelőit. Napjai azzal teltek, hogy levelezését intézte, az ügyvédek és az intézők, akiknek dolguk akadt vele, nem tudtak hozzá jutni, csak a Szalagokon keresztül, akik a házvezetőnő szobájában fogadták őket, mert onnan mindenkit láttak, aki a hátsó bejáraton – mert csak az volt nyitva – közeledett, s így a báró mindennapos zavarai egyre nőttek, s ügyei egyre inkább összekuszálódtak körülötte.

Elképzelhetjük Pitt Crawley rémületét, amikor apja aggkori gyermetegségének híre eljutott a legpedánsabb és legfeddhetlenebb úriemberhez. Naponta reszketett, nem hallja-e, hogy a Szalagokat második törvényes mostohaanyjává léptetik elő. Ez után az első és utolsó látogatás után apja nevét sohasem emlegették Pitt finom és előkelő házában. Mintha csontváz lett volna házában, és az egész család halkán és rémülettel ment volna el mellette. Southdown grófnő kocsijából a kerti kapun át a legmegrendítőbb röpiratokat dobta be, olyan röpiratokat, amelyekről égnek állt az ember haja. Bute-né éjszakánként kinézett a parókia ablakain, hogy meglássa, nem vöröslik-e az ég a szilfák fölött, amelyek a kastélyt eltakarták, s nem lángol-e a ház? Sir G. Wapshot és Sir H. Fuddleston, a család régi barátai nem voltak hajlandók Sir Pitt-tel egy padba ülni a negyedévi megyegyűlésen, és mereven elnéztek fölötté a southamptoni főutcán, ahol a megátalkodott bűnös megállt, s feléjük nyújtotta piszkos öreg kezét. De semmi sem hatott rá: zsebre vágta kezét, és nevetésbe tört ki, amikor beszállt négylovas hintójába. Lady Southdown röpirataira is harsányan nevetni szokott, kinevette fiait, az egész világot, még a Szalagokat is, ha mérgesek lettek, ami nem volt ritkaság.

Horrocks kisasszonyt most már házvezetőnővé léptették elő Queen's Crawleyban, s nagy méltósággal és szigorral uralkodott a cselédek fölött. Az egész személyzet utasítást kapott, hogy

„asszonyomnak” szólítsa, sőt volt egy kis szolgáló, aki előléptetés reményében kitartoán myladynek szólította őt, anélkül, hogy a házvezetőnő ezért rendre utasította volna.

= Voltak már nálam jobb ladyk, de rosszabbak is, Hester. – Ez volt Horrocks kisasszony válasza alárendeltjének bókjára, és így uralkodott legfelső hatalommal mindnyájuk fölött, kivéve apját, bár őt is meglehetősen felülről kezelte, s intette, hogy ne viselkedjék túl bizalmasan olyasvalakivel, „aki egyszer majd báróné lesz”. És már próbálgatta is életének ezt a remek szerepét, önmaga nagy megelégedésére és az öreg Sir Pitt mulatságára, aki kuncogva nézte finomkodását és kecskeskedését, és órák hosszat nevetett rajta, hogyan képzei az előkelő világ méltóság- teljes viselkedését, és hogyan utánozza modorát. Esküdözött, hogy fölér egy színházzal, ha láthatja őt az előkelő dáma szerepében, és rá is adta az első Lady Crawley egyik udvari ruháját, és fogadkozott – bár ebben teljesen megegyezett a véleménye Horrocks kisasszonyéval –, hogy nagyszerűen áll neki a ruha, és azzal fenyegetőzött, hogy még ebben a percben befogat a négylovas hintóba, és elhajt az udvarhoz. A két elhunyt hölgy egész ruhatára ott állt prédájául, s Horrocks kisasszony össze is vagdosta és szabdalta hátrahagyott holmijukat a maga alakjára és ízlésére. Ékszereiket és csecsebecséiket is szeretete volna birtokába venni, de az öreg báró azokat elzárta, és semmiféle hízelgésre, erőszakoskodásra sem adta elő a kulcsot. Az is tény, hogy amikor már e hölgy elhagyta Queen’s Crawleyt, megtalálták egy irkáját, mely arról tanúskodott, hogy titokban nagy fáradságot fordított az írás elsajátítására, s különösen arra, hogy a saját nevét ilyesféle változatokban írja le: Lady Crawley, Lady Betsy Horrocks, Lady Elisabeth Crawley stb.

Bár a parókia derék lakói sohasem mentek át a kastélyba, és elkerülték förtelmes, vén, agyalágyult gazdáját, mégis pontos tudomást szereztek mindenről, ami ott történt, és mindennap várták azt a szerencsétlenséget, amely után Horrocks kisasszony is áhitozott. De az irigy sors közbelépett, és megakadályozta benne, hogy elnyerje makulátlan szeretetének és erényének jutalmát. Egy nap a báró azon kapta „öladységét”, ahogyan tréfásan nevezte, hogy ott ül a fogadószobában a régi, lehangolt zongora előtt, amelyet aligha érintett valaki, amióta Becky Sharp négye-

seket játszott rajta – ott ül a zongora mellett a legteljesebb méltóságban, és a tőle telhető legnagyobb erővel rikácsolja, utánozza azt a zenét, amelyet itt néha hallott. A kis konyhalány előléptetésének reményében úrnője mellett állt, gyönyörködött az előadásban, bólogatott a fejével, és így kiáltozott:

– Jaj, nagysága, gyönyörűl – akárcsak egy nagyúri talpnyaló egy igazi szalonban.

E látványra az öreg báró szokása szerint harsogó nevetésbe tört ki. Az este folyamán vagy egy tucatszor elmesélte a jelenetet Horrocksnak, Horrocks kisasszony nagy bosszúságára. Dobolt az asztalon, mintha hangszer lett volna, és rikácsolva utánozta a hölgy éneklését. Esküdözött, hogy az ilyen szép hangot ki kell művelni, kijelentette, hogy énekmestereket kellene fogadni mellé, de Horrocks kisasszony ezen az ötleten semmi nevetnivalót nem talált. A bárónak nagyon jó kedve volt ezen az estén, barátjával és komornyikjával rendkívüli mennyiségű grogot ivott meg, s a hú barát és szolga igen késői órában támogatta fel urát a hálószobába.

Félóra múlva nagy riadalom és fejvesztettség verte fel a házat. Világosság cikázott ablakból ablakba, az elhagyott, vigasztalan, öreg kastélyban, amelynek tulajdonosa rendszerint csak két-három szobát foglalt el. Egy fiú póniháton rögtön Mudburybe ügetett az orvos házába. Egy óra múlva pedig Bute Crawleyné – s ebből is láthatjuk, hogy ez a kitűnő hölgy milyen pontos hírszolgálatot szervezett a kastélyban – megjelent felhajtott csuklyás köpenyében, fatalpú cipőjében s vele együtt a nagytiszteletű Bute Crawley, James Crawley, a fia – a parkon át jöttek a parókiából, s az előcsarnok nyitott ajtaján léptek be a kastélyba.

Átmentek az előcsarnokon s a tölgyfa bútorú kis nappali-szobán, amelynek asztalán ott állt még a három pohár és az az üres rumosüveg, mely Sir Pitt tivornyájához szolgált, s beléptek Sir Pitt dolgozószobájába, ahol azon kapták a bűnös, szalagokkal díszített Horrocks kisasszonyt, hogy izgatott arccal s egy kulcs-csomóval igyekszik kinyitni a fiókokat és a szekrényeket. Rémült sikollyal ejtette le a kulcsokat, amikor a kis Bute-né szeme rávillogott fekete csuklyája alól.

– Nézzetek csak oda, Crawley úr és James! – kiáltotta Bute-né, s a fekete szemű bűnös némbor rémült alakjára mutatott.

– Nekem adta, ő adta! – sikította a lány.

– Neked adta, te elvetemült teremtes! – visította Bute-né. – Te vagy a tanúm, Crawley, hogy ezt a haszontalan nőt rajtakaptuk, amikor a bátyád tulajdonát megrabolta. Felakasztják, én mindig mondtam, hogy felakasztják.

Betsy Horrocks teljesen megsemmisülve térdre vetette magát, és könnyekben tört ki. De akik ismerik az igazán jóságos nőket, azok tudják, hogy nem egyhamar bocsátanak meg, és ellenségük megalázása diadallal tölti el a lelküket.

– Csöngess, James – mondta Bute-né –, addig csöngess, amíg be nem jönnek az emberek.

A három-négy cseléd, aki megmaradt az elhagyott, öreg házból, hamar bejött erre a csörömpölő és állandó hívásra.

– Tegyük ezt a nőt lakat alá – mondta Bute-né. – Megfogtuk, amikor éppen ki akarta rabolni Sir Pittet. Crawley úr, állítsd ki az elfogatási parancsot, maga pedig, Beddoes, reggel a szekéren beviszi a southamptoni börtönbe.

– De drágám – szólt közbe a lelkész, aki egyben békebíró is volt –, hiszen csak...

– Hol vannak a bilincsek? – folytatta Bute-né, fatalpú cipőjével dobantva. – Itt mindig voltak bilincsek. Hol van ennek a teremtesnek az a gyalázatos apja?

– Igazán nekem adta! – sikitozott még mindig a szegény Betsy. – Ugye, Hester? Te láttad, hogy Sir Pitt... te tudod... nekem adta, még régen... a mudburyi vásár után. De nekem nem is kell. Vegye el, ha azt hiszi, hogy nem az enyém.

A szegény nyomorult kihúzott a zsebéből egy pár széles, hamis kővel kirakott cipőcsatot, amely már régen felkeltette bámulatát, s amelyet az imént tulajdonított el a könyvszekrény egyik fiókjából.

– Az istenért, Betsy, hogy mondhat ilyen hazugságot! – mondta Hester, az előléptetésről lekéssett kis konyhalány. – És még hozzá Crawleyné asszonynak, aki olyan jó és kedves, és a nagytiszteletű úrnak! – Itt mélyen meghajolt. – Az én ládámat megnézhetik, itt vannak a kulcsaim, mert én tisztességes lány vagyok, még ha szegény volt is az apám meg az anyám, és

szegényházban nevelkedtem is... és ha nálam csak egy darabka csipkét vagy egy selyemharisnyát találnak abból a sok ruhából, amiben *maga* csak úgy turkált, soha többé ne mehessek a templomba.

– Ide a kulcsaidat, te elvetemült cafat – sziszegte az erényes kis hölgy a csuklyája alól.

– Tessék parancsolni egy gyertyát, nagyságos asszony, és ha tetszik, nagyságos asszony, megmutathatom a szobáját, nagyságos asszony, és a szekrényt a házvezetőnő szobájában, nagyságos asszony, amit a holmijával teletömött, nagyságos asszony – kiáltozta hajbókolva a buzgó kis Hester.

– Te meg fogd be a szádat. Nagyon jól tudom, melyik ennek a perszónának a szobája. Brownné, legyen szíves, jöjjön velem. Maga meg, Beddoes, ne veszítse szeme elől ezt a nőt – mondta Bute-né, és felragadta a gyertyát. – Crawley úr, jobban tennéd, ha felmennél az emeletre, és ügyelnél, hogy ne gyilkolják meg azt a szerencsétlen bátyádat. – Ezzel a csuklya Crawley kíséretében elvonult a szoba felé, amelyről helyesen mondta, hogy igen jól ismeri. Bute felment az emeletre, s ott találta a mudburyi orvost, amint a rémült Horrocksszal együtt hajoltak a ház ura fölé, aki egy karosszékben ült. Eret akartak vágni Sir Pitt Crawleyn.

Hajnalban a papné, aki átvette a parancsnokságot, és egész éjjel virrasztott az öreg báró mellett, gyorsküldöncöt menesztett Pitt Crawley úrhoz. Valamelyest visszatérítették az életbe: beszélni nem tudott, de mintha felismerte volna az embereket. Bute-né elszántan kitarzott az ágya mellett. Ennek a kis asszonymnak mintha sohasem lenne szüksége alvásra, le sem hunyta vadul villogó, fekete szemét, miközben az orvos a karosszékben hortyogott. Horrocks kétségbeesett kísérleteket tett arra, hogy tekintélyét megtartsa, és gazdáját ápolja, de Bute-né részeges, vén gazembernek nevezte, és felszólította, hogy soha többé ne mutakozzék ebben a házban, különben őt is eltoloncoltatja, mint azt az alávaló lányát.

Bute-né modorától megfélemlítve Horrocks lesomfordált a tölgyfaburkolatos nappaliba, ahol James úr kitapasztalta, hogy az ott található üvegben nincsen szesz, mire megparancsolta

Horrocks úrnak, hogy hozzon még egy üveg rumot, s az hozott is, hozzá tiszta poharakat, mire a pap és a fia letelepedtek hozzá, megparancsolva Horrocksnak, hogy még abban a pillanatban adja át a kulcsait, és soha többé ne merjen mutatkozni.

E viselkedésre Horrocks meggyávult, átadta a kulcsokat, lányával együtt csendben elsuhantak az éjszakában, s feladták a Queen's Crawley-i kastély birtoklását.

NEGYVENEDIK FEJEZET

melyben a család befogadja Beckyt

E szerencsétlenség után Crawley örököse a kellő időben megérkezett otthonába, s ettől fogva el lehet mondani, hogy ő uralkodott Queen's Crawleyban. Igaz, hogy az öreg báró még elélt néhány hónapig, de sohasem nyerte vissza teljesen értelmét és beszélőképességét, és a birtok kormányzása idősebb fiára szállt. Pitt zavaros helyzetben találta a birtokot. Sir Pitt folyton vásárolt és elzálogosított, hűsz ügynöke is volt, és mindegyikkel civakodott, civódott és pörösködött a bérlőivel, az ügyvédekkel, a bánya- és dokktársasággal, melynek társtulajdonosa volt, és egyáltalában mindenkivel, akivel üzleti viszonyban állt. Elsimítani ezeket a nehézségeket, és tisztázni a birtokot, méltó feladat volt a rendszerető és állhatatos pumpernickeli diplomatához, s ő csodálatra méltó buzgósággal neki is látott a munkának. Persze, egész családját átköltöztette Queen's Crawleyba, Lady Southdownt is, aki a lelkész orra előtt hozzáfogott az egyházközség megtérítéséhez, s a dühös Bute-né nagy bosszúságára magával hozta szakadár papjait is. Sir Pitt úgy döntött, hogy nem adja el a Queen's Crawley-i uradalom pap-kijelölési jogát. Óladysége azt ajánlotta, hogy ha megüresedik a parókia, majd maga veszi kezébe a patronátust, s egy fiatal jelöltjét ülteti a paplakba, de a diplomatikus Pitt egyelőre nem nyilatkozott a tárgyról.

Bute-né szándéka Betsy Horrocks kisasszonyra vonatkozólag nem valósult meg: a lány nem került a southamptoni börtönbe. Ő és apja elhagyta a kastélyt, s utóbbi letelepedett a Crawley-cimerről elnevezett falusi kocsmában, amelynek bérletét még Sir Pitt-től kapta meg. A volt komornyik még egy kis szabad birtokot is kapott, amely szavazati jogot is biztosított neki. Ő, a lelkész és még négyen alkották azt a testületet, amely Queen's Crawley két képviselőjét választotta,

A parókia és a kastély hölgyei nagy udvariasságot tanúsítottak egymás iránt, legalábbis a fiatalabbak, mert Bute-né és Lady Southdown sohasem találkoztak veszekedés nélkül, és fokozatosan megszüntették egymással az érintkezést. Óladysége fennmaradt a szobájában, valahányszor a parókiabeli hölgyek meglátogatták rokonaikat a kastélyban. Pitt úrnak talán nem is volt nagyon kedve ellenére, hogy anyósa alkalomadtán távol maradt. Hitt abban, hogy a Binkie család a legelőkelőbb, legokosabb és legérdekesebb család a világon, s nagynénje óladysége sokáig megőrizte a fölényt vele szemben, de most már néha érezte, hogy túlságosan is parancsol neki. Kétségtelenül hízelgő dolog, ha az embert fiatalnak tekintik, de ha negyvenhat éves korában úgy bánnak vele, mint egy kisfiúval, az néha bosszantó tud lenni. Lady Jane azonban mindenben engedett anyjának. Csak a gyerekeit szerette a maga módján, s szerencséjére Lady Southdown sokféle tennivalója, papjaival való tárgyalásai és levelezése Ázsia, Afrika és Ausztrália valamennyi hittérítőjével, annyira elfoglalta a tiszteletre méltó grófnőt, hogy csak kevés időt tudott szentelni unokáinak, a kis Matildnak és Pitt Crawley úrfinak. Utóbbi vézna gyerek volt, s Lady Southdown csak mindenféle hatalmas mennyiségű orvossággal tudta életben tartani.

Ami Sir Pittet illeti, ugyanazokba a szobákba vonult vissza, ahol korábban Lady Crawley fonnyadozott, s itt ápolta őt Hester kisasszony, az előléptetésre váró cseléd lány, kitartó gondossággal és buzgalommal. Milyen szeretet, hűség, állhatatosság ér fel egy jól fizetett ápolónőével? Eligazítja a párnákat, elkészíti maranta-gyökérből a gyógylevest, éjszaka felkel, tűri a panaszt, a zsörtölődést, látja, amint a nap süt odakint, és nem akar kimenni, karosszékben alszik, magányosan fogyasztja el ebédjét, vacsoráját, hosszú-hosszú estéket tölt el semmivel, csak a parazsat nézi és az üvegben pezsgő orvosságot, a hetilapot egész héten át olvassa, s *A törvény komor szava* vagy *Az ember teljes kötelessége* egy egész évre elegendő irodalom neki – és mi mégis veszekszünk vele, ha hetenként egyszer látogatásra érkező rokonai egy kis gint csempésznek neki fehérműkosarába. Hölgyeim, melyik férfi szerelme olyan nagy, hogy egy álló évig ápolója lenne szerelme tárgyának? Az ápolónő viszont negyedévi tíz fontért kitart mellettünk, s mi mégis azt hisszük, hogy

túlfizetjük. Legalábbis Crawley úr ennek a felét is csak nagy morogva fizette ki Hester kisasszonynak, amiért apját, a bárót, állandóan ápolta.

Napsütéses időben az öregurat egy tolószékben kitolták a teraszra, ugyanabban a tolószékben, amelyet Crawley kisasszony használt Brightonban, s amelyet Lady Southdown egy csomó holmijával együtt átszállítottak Queen's Crawleyba. Lady Jane mindig ott sétált az öregember mellett, s nyilvánvaló volt, hogy ő a kedvence. Ha belépett a szobába, Sir Pitt többször is feléje bólintott, mosolygott rá, ha pedig kiment, tagolatlanul nyöszörgött, panaszkodott. Amikor az ajtó becsukódott Lady Jane mögött, az öreg szipogni és zokogni kezdett, mire Hester, aki úrnője jelenlétében mindig rendkívül nyájas és szelíd volt, hirtelen megváltoztatta arcát és modorát, ráfintorgott, öklét emelte Sir Pittre, s felkiáltott: – Fogja be a száját, ostoba, vén bolond! – s elhúzta székét a tüztől, amelyet szeretett nézegetni –, amire Sir Pitt még jobban sírt. Mert mindössze ez maradt belőle több mint hetvenévi ravaszkodás, viszálykodás, ivás, fondorkodás, bűn és önzés után: egy nyafogó, vén hülye, akit csecsemőként kellett ágyba fektetni, felkelteni, mosdatni és táplálni.

Végül eljött az a nap, amikor az ápolónőnek nem akadt több dolga. Egy kora reggelen, amikor Pitt Crawley intézőjének és ispánjának számadásait nézte át, kopogtattak az ajtón, s Hester nyitott be mélyet bókolva.

– Bocsánatot kérek, Sir Pitt. Sir Pitt ma reggel meghalt, Sir Pitt. Éppen kenyeret pirítottam neki, Sir Pitt, a kásátához, Sir Pitt, amelyet minden reggel pontosan hatkor szokott megenni Sir Pitt, és... mintha valami nyöszörgést hallottam volna, Sir Pitt... és...

És megint mélyet bókolt.

Mitől pirult el úgy Pitt sápadt arca? Talán azért, mert végül Sir Pitt lett, helyet kap a parlamentben, és talán még jövődöbeli rangokra is van kilátása? „Most aztán rendbe hozom a birtokot készpénzzel” – gondolta, és gyorsan kiszámította magában, mennyi rajta a teher, és mit kell befektetnie. Eddig nem akart a nagynénjétől örökölt pénzhez nyúlni, mert hátha Sir Pitt még felgyógyul, és akkor hiába költekezett.

A kastélyban és a parókián becsukták a zsalukat, meghúzták

a templom harangját, a szószéket fekete posztóval vonták be. Bute Crawley nem ment el hajtóvadászatra, hanem csak Fuddlestonba, ahol csendesen ebédelt, és a portói mellett barátaival elhunyt bátyjáról és a fiatal Sir Pittről beszélt. Betsy kisasszony, aki közben férjhez ment egy mudburyi nyergesmesterhez, sokat sírt. A család orvosa átnyargalt a kastélyba, tiszteletteljesen kifejezte részvétét, és érdeklődött a hölgyek egészsége felől. Erről a halálesetről beszéltek Mudburyben és a Crawley-címerről elnevezett kocsmában, melynek gazdjával a lelkész nemrégiben kibékült, úgyhogy alkalomadtán benézett a hátsó szobába is, ahol megkóstolta Horrocks úr ászoksörét.

– Én írok az öcsédnek, vagy te írsz neki? – kérdezte Lady Jane a férjétől, Sir Pitt-től.

– Írok neki, persze – mondta Sir Pitt –, és meghívom őt a temetésre: úgy illik.

– És ... és ... a feleségét? – kérdezte félénken Lady Jane.

– Jane! – kiáltott Lady Southdown. – Hogy gondolhatsz ilyesmit?

– Természetesen a feleségét is meg kell hívni – jelentette ki eltökélten Sir Pitt.

– Amíg én ebben a házban vagyok, addig nem – mondta Lady Southdown.

– A grófnőnek méltóztassék emlékezni rá, hogy én vagyok a család feje – válaszolta rá Sir Pitt. – Kérlek, Lady Jane, írdál egy levelet Rawdon Crawleynénak, hogy kérjük megjelenését e fájdaímas alkalomból.

– Jane, megtiltom, hogy tollat végy a kezedbe! – kiáltotta a grófnő.

– Azt hiszem, én vagyok a család feje – ismételte Sir Pitt –, és akármennyire sajnálnám, ha bármilyen körülmény arra bírná a grófnőt, hogy elhagyja ezt a házat, mégis úgy kell azt kormányoznom, ahogyan jónak látom.

Lady Southdown felállt, olyan méltóságteljesen, mint Siddons asszony a Lady Macbeth szerepében. És parancsot adott, hogy fogjanak be a kocsiba. Ha fia és lánya kiutasítja őt a házából, majd valahol a magányba rejti bánatát, és imádkozik értük, hogy térjenek jobb belátásra.

– Nem űtasítjuk ki a házunkból, mama = szólt könyörögve a félénk Lady Jane.

– De olyan társaságot hívtok ide, amellyel keresztény úri-hölgy nem találkozhatik, s ezért holnap reggel befogatok.

– Légy szíves, Jane, ird, amit diktálok – mondta Sir Pitt. Felállt, s olyan parancsoló testtartásba vágta magát, mint a kiállításon az *Uriember arc képe*. – Kezdd el: „Queen’s Crawley, 1822. szeptember 14. Kedves öcsém...”

Amint ezeket az eltökélt és borzasztó szavakat hallotta, Lady Macbeth, aki a gyöngeség vagy habozás jelére várt veje részéről, felállt, és ijedt tekintettel kiment a könyvtárszobából. Lady Jane felnézett a férjére, mintha anyját szeretne volna követni, hogy kiengesztelje, de Pitt nem engedte.

– Nem megy el – mondta. – Brightoni házáat már kiadta, és múlt félévi osztalékait már elköltötte. Egy grófnő, aki fogadóban lakik, annyi, mintha tönkrement volna. Már régóta vártam az alkalmat arra, hogy megtegyem ezt a... döntő lépést, drágám, mert magadnak is látnod kell, lehetetlen, hogy egy családnak két feje legyen. Most pedig, kérlek, folytatom a diktálást. „Kedves öcsém, a gyászos hír, melyet kötelességem közölni családom tagjaival, régóta előrelátható volt stb.”

Szóval Pitt, miután megkapta királyságát, és jószerencséje, vagy mint ő gondolta, érdeme révén rászállt majdnem az egész vagyona, amelyre minden rokona várakozott – elhatározta, hogy kedvesen és tiszteletre méltóan fog bánni családjával, és Queen’s Crawleyből megint előkelő kastélyt csinál. Jólesett neki az a gondolat, hogy ő lesz a család feje. Elhatározta, hogy azt a hatalmas befolyást, amelyet lenyűgöző tehetsége, rangja bizonyára gyorsan megszerez neki a grófságban, arra használja majd, hogy öccsét elhelyezze, unokaöccseiről pedig illően gondoskodik, és talán egy kis lelkiismeretfurdalást is érzett, amikor arra gondolt, hogy most az ő tulajdona lett mindaz, amiben azok reménykedtek. Uralma első három-négy napja alatt viselkedése teljesen megváltozott, s terve megszilárdult: elhatározta, hogy igazságosan és tisztességesen uralkodik, megfosztja trónusától Lady Southdownt, és a legbarátságosabb viszonyba kerül vérrokonával.

Igy hát egy levelet diktált Rawdonnak, öccsének, ünnepélyes

és gondosan csiszolt levelet, tele a legmélyebb megállapításokkal, a leghosszabb szavakkal, amelyek csodálattal töltötték el a jámbor kis titkárnőt, aki ura szavait papírra vetette. „Milyen szónok lesz belőle – gondolta –, ha majd elfoglalja helyét az alsóházban.” Erre meg Lady Southdown zsarnokságára Pitt már célzott néhányszor felesége előtt az ágyban. „Milyen bölcs és jó az én férjem! Micsoda lángelme! Kissé hidegnek képzeltem őt, de milyen jóságos és micsoda lángelme.”

A valóság az volt, hogy Pitt Crawley kívülről tudta a levél minden szavát, és diplomatai titoktartással mélyen és tökéletesen végiggondolta, mielőtt időszerűnek látta, hogy bámuló feleségével közölje.

Ezt a levelet széles fekete szegéllyel és nagy gyászpecséttel Sir Pitt Crawley elküldte öccsének, az ezredesnek, Londonba. Rawdon Crawley csak félig örült neki. „Mi értelme van lemenni abba az unalmas fészekbe? – gondolta. – Ki nem állhatom, hogy egyedül maradjak Pitt-tel vacsora után, a lovak pedig oda meg vissza hús fontunkba kerülnek.”

Mint az életben minden nehézséggel tenni szokta, a levelet is felvitte Beckyhez emeleti hálószobájába, csokoládéjával együtt, melyet reggel mindig maga készített és vitt fel neki.

A tálcát, rajta a reggelivel és a levéllel, letette az öltözőasztalra a vörösés haját fésülgető Becky elé. Becky felvette a fekete szegélyű levelet, elolvasta, aztán felugrott székéről, hurrát kiáltott, és meglobogtatta a levelet a feje fölött.

– Hurrá? – kérdezte Rawdon, és elcsodálkozott a lobogó flanelpongolyában szökdécselő, zilált hajú kis alakon. – Nem hagyott ránk semmit, Becky, már megkaptam a részemet, amikor nagykorú lettem.

– Te sohasem leszel nagykorú, ostoba öregem – felelte Becky. – Most szaladj el Madame Brunoyhoz, gyászruhára van szükségem, te is tégy fekete szalagot a kalapodra, és végy fel fekete mellényt. Nem hiszem, hogy volna itthon, tehát rendelj egyet holnap reggelre, úgy, hogy csütörtökön indulhassunk.

– Csak nem akarsz elmenni? – kérdezte Rawdon.

– Persze, hogy el akarok menni. Azt akarom, hogy Lady Jane mutasson be jövőre az udvarnál. Azt akarom, hogy a bátyád szerezzen neked mandátumot a parlamentben, öreg számár. Azt

akarom, hogy Lord Steyne számíthasson a szavazatodra meg az övére is, és kinevezzen ír államtitkárrá vagy nyugat-indiai kormányzóvá vagy kincstárnokká vagy konzullá, vagy ilyesmivé.

– A postakocsi fene sok pénzbe kerül – dörmögte Rawdon.

– Mehetnének Southdown kocsiján, akinek ott kell lennie a temetésen, hiszen rokona a családnak, de nem... jobbnak látom, hogy postakocsin menjünk. Ez jobban fog tetszeni nekik. Szerényebbnek látszik...

– Persze, Rawdy is jön? – kérdezte az ezredes.

– Szó sincs róla. Minek külön jegyet venni? Ahhoz meg túl nagy, semhogy kettőnk között ülhetne. Maradjon csak itthon a gyerekszobában, Briggs kisasszony majd varr neki fekete ruhát. Most csak menj, és tedd, amit mondtam. Legjobb, ha Sparksnak, az inasnak is elmondod, hogy az öreg Sir Pitt meghalt, és nagyobb összeget örökölsz, mihelyt lebonyolítják az ügyeket. Ő majd elmondja Ragglesnek, aki a pénzt sűrgeti, ez talán megvigasztalja kicsit szegény Ragglest.

És Becky szürcsölni kezdte csokoládéját.

Amikor este megérkezett a hűséges Lord Steyne, Beckyt és társalkodónőjét, aki nem volt más, mint barátnőnk, Briggs kisasszony, szorgalmas munkában találta: válogatták, szabdalták, repesztették, tűzték, varrogatták a fekete anyagot, amit ilyen szomorú alkalomra fel lehet használni.

– Briggs kisasszony és én bánatba és kétségbeesésbe kerülünk papánk halála miatt – mondta Rebecca. – Sir Pitt Crawley meghalt, lord. Egész délelőtt a hajunkat téptük, most pedig régi ruháinkat tépjük.

– Ó, Rebecca, hogy tud így... – Briggs kisasszony csak ennyit tudott mondani, égre fordítva szemét.

– Ó, Rebecca, hogy tud így... – visszhangozta a lord. – Szóval meghalt a vén gazember, ugye? Ha jobban kezeli a kártyát, peer is lehetett volna belőle. Pitt úr már majdnem kinevezette őt, de az öreg mindig rosszkor forgatott köpönyeget. Micsoda öreg Silenus volt!

– Én meg Silenus özvegye lehetnék – mondta Rebecca. – Emlékszik még, Briggs kisasszony, amikor bekukucskált a kulcslyukon, és látta, amint Sir Pitt előttem térdel?

Régi barátnőnk, Briggs kisasszony mélyen elpirult erre a visz-

szaemlékezésre, és nagyon örült, amikor Lord Steyne felszólította őt, hogy menjen le, és főzzön neki egy csésze teát.

Briggs kisasszony volt az a juhászkutya, akit Rebecca beszerzett magának ártatlansága és jó híre örül. Crawley kisasszony egy kis évjáradékot hagyott neki. Örült volna, ha a Crawley családban maradhatott volna Lady Jane mellett, aki jó volt hozzá is, mint mindenkihez, de Lady Southdown elküldte a szegény Briggs kisasszonyt, mihelyt az illendőség megengedte; Pitt úr pedig, aki úgy gondolta, nagy méltatlanság éri őt azáltal, hogy elhunyt rokona olyan indokolatlanul nagylelkű volt egy nővel, aki csupán húsz évig gondozta hűségesen Crawley kisasszonyt – nem emelt kifogást az ellen, hogy a grófnő így gyakorolta hatalmát. Bowls és Firkinne szintén megkapták a hagyatékból a nekik járó részt és felmondó levelüket, aztán összeházasodtak, és szobákat adtak bérbe, magukfajta emberek szokása szerint.

Briggs kisasszony megkísérelte, hogy vidéki rokonaihoz költözzék, de úgy találta, hogy hiábavaló kísérlet ez, az után a jobb társaság után, amelyhez hozzászokott. Briggs kisasszony rokonai, kisvárosi boltosok, éppen olyan buzgón és még nyíltabban viszálykodtak Briggs kisasszony évi negyven fontján, mint Crawley kisasszony rokonai a hölgy vagyona miatt. Briggs kisasszony bátyja, egy radikális kalaposmester és fűszeres, arisztokrata pénzeszsáknak nevezte a hűgát, mert az nem akarta odaadni neki tőkéje egy részét áruraktárának növelésére, pedig szívesen odaadta volna, ha nővérük – egy cipész felesége, aki összekülönbözött a kalaposmesterrel és fűszeressel, mert más-más templomba jártak – be nem bizonyítja, hogy bátyjuk a csőd szélén áll, s meg nem kaparintja egy időre a maga számára Briggs kisasszonyt. A szakadár hitű cipész viszont azt kívánta, hogy Briggs kisasszony küldje az ő fiát kollégiumba, és csináljanak belőle úriembert. Közben a két család megtakarított pénzének jó részét kiszedte belőle, s a vénkisasszony végül is Londonba menekült, mindkettejük átkaitól követve, és elhatározta, hogy megint szolgálatba lép, minthogy az távolról sem olyan terhes, mint a szabadság. És miután közzétett az újságban egy hirdetést – „Kellemes modorú, a legjobb társaságban forgott úri-nő ajánlkozik stb.” –, kivett egy szobát Bowls úrnál a Half Moon Streeten, s ott várta ki a hirdetés eredményét.

Igy akadt össze Rebeccával. Rawdonné vidám kis póni fogata éppen akkor vágatott végig az utcán, amikor a kimerült Briggs kisasszony – miután egy fárasztó utat tett meg a Citybe, a *Times* kiadóhivatalába, hogy hatodszor is leadja hirdetését – Bowls úr kapujához ért. Rebecca maga hajtott, azonnal felismerte a kellemes modorú úrinőt, és minthogy, mint már tapasztaltuk, nagyon jólelkű asszony volt, és előszeretettel viseltetett Briggs kisasszony iránt, a kapu előtt megállította a pónikat, a gyeplőt átadta az inasnak, leugrott, megragadta Briggs mindkét kezét, mielőtt még a kellemes modorú öreg hölgy magához térhetett volna abból a meglepetésből, hogy ilyen régi barátnőjét láthatja.

Briggs kisasszony elsírta magát, Becky pedig nagyot nevetett, s mihelyt az előszobába léptek, megcsókolta az úrinőt, aztán bementek Bowlsné piros függönyös, nagy, kerek tükrös nappali szobájába, ahol a tükör fölött egy megláncolt sas üvegszeme meredt az ablakba tett cédulára, mely azt hirdette: „Kiadó szobák.”

Briggs kisasszony elmondta neki egész történetét, ama teljesen helyén nem való szipogások és csodálkozó felkiáltások közepette, melyekkel a magafajta érzékeny lelkű nők régi ismerőseiket üdvözlik, vagy egy utcai találkozásukról beszámolnak; mert igaz, hogy az emberek naponta foglalkoznak más emberekkel, de vannak köztük olyanok, akik ragaszkodnak hozzá, hogy ebben csodát fedezzenek fel; a nők pedig, még ha utálták is egymást, zokogni kezdenek, ha találkoznak, s visszasírva emlegetik azt az időt, amikor utoljára veszekedtek egymással. Szóval, Briggs kisasszony elmondta egész történetét, Becky pedig szokásos mesterkéletlenségével és nyíltságával a saját életét mesélte el.

Bowlsné, az egykori Firkinné előjött, s az előszobából morgván hallgatta a nappaliban lefolyó hisztérikus szipogást és kuncogást. Becky sohasem volt a kedvence. Mióta a házaspár Londonban letelepedett, gyakran találkozott korábbi barátaival, Ragglesékkal, és nem tetszett nekik az, ahogyan Raggles az ezredes *ménage*-áról¹ beszámolt. – Én nem bíznék meg benne, Ragg fiam – jegyezte meg Bowls; és a felesége csak nagyon savanyú bókkal köszöntötte a hölgyet, amikor Rawdonné kilépett a nappaliból, ujjai pedig, mint megannyi kis kolbász, hi-

¹ Háztartásáról. (francia)

degek és élettelenek voltak, amikor kezét kénytelen tisztelettel Rawdonné felé nyújtotta, aki ragaszkodott hozzá, hogy kezét fogjon a nyugalomba vonult szobalánnyal. Aztán tovább vágatott a Piccadilly felé, legédesebb mosolyával bólogatva vissza Briggs kisasszony felé, aki integetve ott maradt az ablakban, éppen a hirdető cédula alatt, de Rebecca a következő percben már a Parkban volt, s egy fél tucat dandy ügetett a kocsija mögött.

Amikor megtudta, milyen helyzetben él barátnője, és mint-hogy csinos kis hagyatékot kapott Crawley kisasszonytól, a fizetés nem is fontos a mi úrinőknek, Becky azonnal kieszelte rá vonatkozó, jóakarátú, szerény kis tervét. Éppen ilyen társalkodónő illenék az ő lakásába, s ezért meghívta Briggs kisasszonyt vacsorára még aznap estére, amikor majd megláthatja Becky édes, aranyos kis Rawdonját.

Bowlsné figyelmeztette lakóját, hogy ne merészkedjék az oroszlánbarlangba. – Mert megbánja, Briggs kisasszony, jegyezze meg a szavaimat, megbánja, olyan biztosan, mint ahogy engem Bowlsnének hívnak. – Briggs kisasszony megígérte, hogy nagyon óvatos lesz. Ennek az óvatosságnak volt a következménye, hogy már a következő héten Rawdonnéhoz költözött, és fél év sem telt bele, százszáz fontot adott kölcsön Rawdon Crawleynének évjáradék ellenében.

melyben Becky viszontlátja ősei csarnokát

A gyászruha elkészült, Sir Pitt Crawleyt értesítették jövetelük-ről, s Crawley ezredes és neje elfoglalt két helyet ugyanabban a régi gyorskocsiban, amelyben Rebecca az elhunyt báró társaságában első utazását tette meg a világban, vagy kilenc évvel ezelőtt. Milyen jól emlékezett a fogadó udvarára, a lovászra, akitől megtagadta a borraivalót, s az udvarias cambridge-i diákra, aki köpenyébe burkolta az úton! Rawdon odakint ült, és szívesen hajtott volna maga, de gyásza megakadályozta ebben. A kocsis mellett ült, és egész idő alatt a lovakról meg az útról beszélt, meg arról, hogy kik a fogadók gazdái, és kinek a lovai húzták a kocsit, amelyben annyit járt, amikor ő meg Pitt etoni diákok voltak. Mudburyben kétlovas hintó fogadta őket, feketebe öltözött kocsissal.

– Ez még a régi bárka, Rawdon – mondta Rebecca, amikor beszálltak. – A molyok jókora területen kirágták a posztót... még itt a folt, amely miatt Sir Pitt... nini, látom, hogy Dawson, a vaskereskedő leeresztette a redőnyt... amelyik miatt Sir Pitt olyan nagy zajt csapott. Egy üveg cseresznyepálinka törött el, amit Southamptonból hoztunk a nagynénédnek. Hogy repül az idő, bizony Isten! De csak nem Polly Talboys az a sudár lány, ott az anyja mellett a házkapuban? Emlékszem, milyen piszkos kis féreg volt, amikor gyomlálni járt hozzánk a kertbe.

– Szép lány – mondta Rawdon, s két ujjával kalapja gyászszalagjához érve, viszonzta a kapuból jövő köszöntést. Becky bólogatott, köszönetet, és itt-ott kegyesen megismerte az embereket. Ezek a felismerések kimondhatatlanul jólestek neki. Mintha már nem kalandornő volna, hanem ősi otthonába térne meg. Rawdon viszont kissé komor és levert volt. Gyerekkorá-

nak és ártatlanságának miféle emlékei szállhattak keresztül agyán? A homályos lelkipurdalás, kétely és szégyen micsoda kínjai?

– A húgaid már nagy kisasszonyok lehetnek – mondta Rebecca, és amióta otthagya őket, talán most először gondolt ezekre a lányokra.

– Fogalmam sincs – válaszolta az ezredes. – Nini, ez az öreg Lock anyó. Hogy van, Lockné asszony? Nem emlékszik rám? Rawdon úrfira? Az istenit, milyen soká élnek ezek az öregasszonyok! Már gyermekkoromban is százéves volt.

Keresztülhajtottak a rácsos kapun, amelyet az öreg Lockné kinyitott. Rebecca ragaszkodott hozzá, hogy kezét fogjon vele, amikor széttárta a csikorgó, öreg vaskaput, és a hintó elhaladt a két mohával benőtt, galambbal és kígyóval díszített oszlop között.

– Az öreg kivágatta a fákat – mondta Rawdon körülnézve, aztán elhallgatott, és Becky sem beszélt. Mindketten eléggé izgatottan gondoltak a régi időkre. Rawdon Etonre, az anyjára, akire úgy emlékezett, mint rideg, ájtatos asszonyra, meg egy halott nővérére, akit szenvedélyesen szeretett, aztán arra, hogy el szokta rakni Pittet, aztán meg az otthon hagyott kis Rawdyra. Rebecca pedig a saját ifjúságára gondolt, s a hamar beszennyezett napok sötét titkaira, bevonulására az életbe, amely ugyanezen a kapun keresztül történt, és Pinkerton kisasszonyra, Josra és Emíliára.

A kavicsos utat meg a teraszt tisztára söpörték. A nagy, feketére festett gyászcímer ott volt már a főbejárat fölött, és amikor a kocsí a jól ismert lépcsők elé hajtott, két nagyon ünnepélyes és hatalmas, feketébe öltözött alak rántotta fel a kocsí két ajtaját. Rawdon elpirult, Becky pedig kicsit elsápadt, amikor kar a karban áthaladtak a régi előcsarnokon. Becky megcsípte férje karját, miközben beléptek a tölgyfaburkolatú nappali szobába, ahol Sir Pitt és neje készen állt a fogadásukra. Sir Pitt feketében, Lady Jane is feketében, Lady Southdown pedig üveggyöngyből készült, tollas, fekete fejdíszben, amely úgy ingott a fején, mint a halottaskocsí lovainak csótárja.

Sir Pitt helyesen ítélte meg, hogy a grófnő nem váltja be fenyegetését. Beérte azzal, hogy ünnepélyes és dermedt hallga-

tásba merült Pittnek és lázadó feleségének társaságában, és azzal, hogy viselkedésének kísérteties komolyságával ijesztgette a gyerekeket a gyerekszobában. Csak a fejdísz és a tollak nagyon tartózkodó bölintása üdvözölte Rawdont és feleségét, amikor a tékozló gyerekek visszatértek családjuk kebelébe.

Az igazat megvallva, ez a ridegség semmiképpen sem érintette őket mélyebben. Az ő szemükben most öladysége csak nagyon másodlagos fontosságú személyiség volt – az foglalkoztatta őket, milyen fogadtatásban részesülnek az uralkodó fivér és sógornő részéről.

Pitt kissé élénkebbé vált arccal ment öccse elé, és rázta meg kezét. Rebeccát pedig kézfogással és nagyon mély meghajlással üdvözölte. Lady Jane azonban mindkét kezét megfogta sógornőjének, akit nagy szeretettel meg is csókolt. Ez az ölelés valahogyan könnyeket csalt a kis kalandornő szemébe, pedig tudjuk, hogy ritkán viselt ilyen ékköveket. A jóságnak és a bizalomnak ez a mesterkéletlen jele meghatotta és tetszett neki, Rawdon pedig, akit sógornőjének viselkedése felbátorított, megpödrölte bajuszát, és engedelmet kért, hogy csókkal üdvözölje Lady Jane-t, ami rendkívüli pirulásra készítette öladységét.

– Pokolian csinos kis asszony ez a Lady Jane – ez volt ítélete, mikor feleségével maradt. – Pitt elhízott, és egész rendszeren viselkedik.

– Megengedheti magának – mondta Rebecca, de egyetértett férje további véleményével, hogy az anyós rettenetes vén madár-ijesztő, és hogy a kislányok elég csinosak lettek.

Mert azokat is hazahívták az iskolából, hogy részt vegyenek a gyászszertartáson. Úgy látszik, Sir Pitt Crawley, háza és családja méltóságának érdekében, helyesnek vélte, hogy annyi feketébe öltözött személyiség legyen ott, amennyit csak össze bírt gyűjteni. A ház valamennyi szolgája és szolgálója, a szegényházbeli öregasszonyok, akiknek járandóságából néhai idősebb Sir Pitt mindig lelopott egy részt, a községi jegyző családja, a kastély és a parókia külön béresei, mind feketébe öltöztek, ezután ott voltak a temetkezési vállalkozó emberei legalább húszan, gyászszalaggal karjukon és kalapjukon, s nagyon tetszetős látványt nyújtottak, mikor a nagy gyászszertartás lejátszódott – de ezek mind csak statisztái a mi drámánknak, s minthogy semmi tenni-

vagy mondanivalójuk nincsen, csak igen kis helyet kell itt elfoglalniuk.

Rebecca nem igyekezett kis sógornőivel elfeledtetni, hogy régebben nevelőnői állást töltött be mellettük, hanem nyíltan és kedvesen emlékeztette őket erre, sok komolysággal kérdezte ki őket tanulmányaik felől, és elmondta nekik, hogy sokszor, nagyon sokszor gondolt rájuk, és nagyon hiányzott neki, hogy semmit sem hallott a hogylétükről. Az ember igazán azt hihette volna, hogy amióta otthagya őket, nem szűnt meg gondolataiban velük foglalkozni, és a legnagyobb gyöngédséggel viseltette a hogylétük iránt. Legalábbis ezt hitték Lady Crawley és fiatal sógornői is.

– Alig változott nyolc év alatt – mondta Rosalinda kisasszony Violet kisasszonynak, mialatt ebédre öltöztek át.

– Ezek a vörös hajú nők csodálatosan jól tartják magukat – válaszolt a másik.

– Az övé sokkal sötétebb, mint volt, azt hiszem festi – tette hozzá Rosalinda kisasszony. – Testesebb is lett, és ez sokkal előnyösebb neki – folytatta Rosalinda kisasszony, aki nagyon hajlott a hizásra.

– És legalább nem adja az előkelőt, és nem felejt el, hogy valaha a nevelőnőnk volt – mondta Violet kisasszony, jelezve ezzel, hogy a nevelőnőkhöz az illik, ha tudják, hol a helyük, miközben teljesen megfélemezett róla, hogy ő maga nem csupán Sir Walpole Crawleynak unokája, hanem a mudburyi Dawson úrnak is, és így egy szenesvödör is hozzátartozik a címeréhez. De az ember a Hiúság Vásárában naponta találkozhatnak olyan jóakarató emberekkel, akik hasonlóképpen feledékenyek.

– Nem lehet igaz, amit a parókián beszélnek a lányok, hogy az anyja balett-táncosnő volt.

– Az ember nem tehet a születéséről – válaszolta Rosalinda nagyon szabadelvűen. – És egyetérttek a bátyáinkkal, hogy ha már bent van a családban, természetesen tudomást kell vennünk róla. Bizonyos vagyok benne, hogy Bute néninek semmi beszélnivalója nincs: Kate-et a fiatal Hooperhez, a borkereskedőhöz szeretné férjhez adni, és már szólt is neki, hogy feltétlenül jöjjön el a parókiára, mert rendelést akar nála leadni.

– Kiváncsi vagyok, elmegy-e Lady Southdown: nagyon komoran nézett Rawdonnára – mondta a másik lány.

– Bárcsak elmenne. – *En nem olvasom el A piaci kotát* – fogadkozott Violet, aztán kikerülve egy folyosót, amelynek végén egy bizonyos koporsó volt elhelyezve, mellette két virrasztóval és körülötte állandóan égő gyertyákkal a lefüggönyözött szobában, a kisasszonyok lementek a családi ebédre, amelyre szokás szerint már megszólalt a harang.

De Lady Jane előbb még felvezette Rebeccát a számára elkészített lakosztályba, amely csakúgy, mint a ház többi része, Pitt uralma óta nagyot javult rend és kényelem tekintetében, s látva, hogy Rawdonné szerény kis poggyászát időközben elhozták s elhelyezték a hálósobában és a hozzátartozó öltözőben – segített sógornőjének levenni csinos fekete köpenyét és kalapját, s megkérdezte tőle, miben lehetne még szolgálatára.

– Legjobban azt szeretném – mondta Rebecca –, ha bemehetnék a gyerekszobába, és megnézhetném drága kicsinyeidet.

Mire a két hölgy nagyon melegen nézett egymásra, és kéz a kézben megindult a gyerekszoba felé.

Becky megcsodálta a még nem egészen négyéves kis Matildot, akiről kijelentette, hogy a legelbűvölőbb gyönyörűség az egész világon, a fiúról pedig, egy kis kétéves, sápadt, karikás szemű, nagyfejű kölyökről azt állította, hogy testi fejlettség, értelem és szépség tekintetében valóságos csoda.

– Bárcsak a mama ne ragaszkodnék hozzá, hogy annyi orvosságot adjon neki – mondta sóhajtván Lady Jane. – Gyakran azt gondolom, jobban fejlődnek anélkül.

És Lady Jane és újonnan szerzett barátnője között megindult az a meghitt orvosi beszélgetés a gyerekekről, amelyben minden anya, sőt mint ahogy értesülök róla, a legtöbb nő gyönyörűségét leli. Nagyon jól emlékszem, hogy ötven évvel ezelőtt, amikor jelen könyv szerzője érdekes kisfiú volt, és ebéd után a hölgyekkel együtt kiparancsolták a szobából, beszélgetésük legfőként testi bántalmaik körül forgott, s amikor azóta kétszer-háromszor érdeklődtem ez irányban, mindig olyan felvilágosítást kaptam, hogy az idők e tekintetben nem változtak. Szép olvasónőim erről maguk meggyőződhetnek, még ma este, ha felkelnek a csemege mellől, és összegyűlnek a fogadósobai misztériumok meg-

ünneplésére. Szóval félórán belül Becky és Lady Jane közeli és meghitt barátnők lettek, s még az este folyamán közölte öladysége Sir Pitt-tel, hogy azt hiszi: új sógornője kedves, őszinte, mesterkéletlen és meleg érzésű fiatalasszony.

Miután ilyen könnyen megnyerte Lady Jane jóindulatát, a fáradhatatlan kis nő hozzáfogott, hogy kiengesztelje a lady anyját, a fenséges Lady Southdownt. Amint öladységét egyedül találta, Rebecca azonnal a gyerekszoba felől támadta meg őt, és elmondta, hogy saját kisfiát megmentette, szó szerint megmentette a nagy mennyiségben beadott kalomel, amikor Párizs valamennyi orvosa lemondott már a drága gyermekről. Aztán megemlítette azt is, milyen gyakran beszélt neki Lady Southdownról egy kiváló férfi, a nagytiszteletű Lawrence Grills úr, a mayfairi kápolna papja, amelyet ő látogatni szokott; aztán elmondta, mennyire megváltoztatták nézeteit a körülmények és csapások, hogy reméli, az evilágiságban és tévelygésben eltöltött élete nem teszi lehetetlenné, hogy *komolyabb* gondolatokkal ne foglalkozzék a jövőben. Elmondta, hogy milyen hálára kötelezte őt valaha Crawley úr vallásos oktatásával, hogy mennyire meghatotta őt *A piaci kőta*, amelyet a legnagyobb lelki haszonnal olvasott, és érdeklődött annak tehetséges szerzője, Lady Emily, most Lady Emily Hornblower felől, aki jelenleg Cape Townban él, ahol férjének nagy reménye van arra, hogy Caffraria püspökévé legyen.

A keronát azonban, amivel magát Lady Southdown kegyében megszilárdította, azzal tette föl, hogy amikor a temetés után nagyon fölizgult, és nem jól érezte magát, kikérte öladységének orvosi tanácsát, amelyet az özvegy grófnő nemcsak hogy megadott, hanem hálóköntösébe burkolózva és jobban hasonlítva Lady Macbeth-hez, mint valaha, éjszaka saját személyében jelent meg Becky szobájában egy csomó kedvenc értekezésével és saját készítményű orvosságával, s ragaszkodott hozzá, hogy Rawdonné azt bevegye.

Becky először a röpiratokat vette át, nagy érdeklődéssel kezdte vizsgálgatni őket, beszélgetésbe vonta az öreg grófnőt azok tartalma és saját lelkének üdvössége felől, s ilyen módon azt remélte, hogy legalább testét megmentheti a gyógykezeléstől. De miután a vallásos témát kimerítették, Lady Macbeth nem

akarta elhagyni Becky szobáját mindaddig, amíg a magával hozott serleget ki nem üríti. Szegény Rawdonnének még hálásan is kellett néznie, s lenyelnie az orvosságot a hajthatatlan öreg grófnő szeme előtt, aki végre áldását adva hagyta el áldozatát.

Az áldás nem sokat használt Rawdonnének, s az arca nagyon furcsa volt, amikor Rawdon bejött, és meghallotta tőle, mi történt. Ő viszont a szokásos hangos nevetésbe tört ki, amikor Becky azzal a szellemességgel, amelyről akkor sem tudott lemondani, ha a saját rovására történt, leírta az esetet, és azt is, hogyan lett Lady Southdown áldozatává. Lord Steyne és a kis Rawdon Londonban sokszor nevetett ezen a történeten, amikor Rawdon és neje hazatért mayfairi szállására. Becky eljátszotta nekik az egész jelenetet. Felvett hozzá egy főkötőt és hálókötőt. Nagy prédikációt tartott igazi, komoly modorban és értekezést az ajánlott gyógyszer előnyeiről, olyan tökéletesen utánzott méltósággal, hogy az ember azt hihette, a grófnő saját római metszésű orrán keresztül húzza a szavakat. – Kérjük Lady Southdownt és a fekete orvosságot! – ez a kiáltás hangzott állandóan Becky mayfairi kis fogadószobájának vendégei között. És özvegy Southdown grófnő, életében először, szórakoztató volt.

Sir Pitt visszaemlékezett a tiszteletnek és elismerésnek azokra a tanújeleire, amelyekkel Rebecca hajdani időben adózott neki, s ezért meglehetősen jóindulattal viseltetett iránta. Akármilyen helytelen volt is ez a házasság, nagyon javított Rawdonon – ez kitűnt az ezredes megváltozott szokásaiból és viselkedéséből –, s nem volt-e szerencsés egyesülés különösen Pitt szempontjából? A ravasz diplomata befelé mosolygott, amikor bevallotta magában, hogy ennek köszönheti vagyonát, és elismerte, hogy legalábbis nem szabad panaszkodnia miatta. S Rebecca kijelentései, viselkedése és társalgása nem csökkentették ezt a megelégedést.

Becky megkettőzte a hódolatot, amellyel Pittet azelőtt elbájolta, és most olyan ügyesen adott alkalmat Pitt társalgási képességeinek gyakorlására, hogy meglepte Pittet magát is, aki mindig hajlott arra, hogy saját tehetségét tisztelje, de amikor Rebecca hívta fel rá figyelmét, csak még jobban csodálta. Sógornőjét viszont hamar meggyőzte Rebecca arról, hogy Bute Crawleyné hozta össze a házasságot, amelyet később annyira meg-

rágalmazott, hogy Bute-né azt remélte, elnyerheti Crawley kisasszony egész vagyonát, és kiűtheti Rawdont nagynénje kegyéből, és csak az ő kapzsisága találta ki és terjesztette a sok gonosz szóbeszédet Rebeccáról.

– Sikerült neki, hogy szegénnyé tegyen bennünket – mondta Rebecca, arcán az anygali türelem kifejezésével. – De hogyan is haragudhatnék arra az asszonyra, akinek a világ legjobb férjét köszönhetem? És hát nem bűnhődött-e meg eléggé kapzsiságáért azzal, hogy reményei összeomlottak, és elesett a vagyontól, amelyet olyan fontosnak tartott? A szegénység! – kiáltotta. – Kedves Lady Jane, mit törődünk mi a szegénységgel? Én hozzászoktam gyerekkorom óta, és gyakran hálát adok érte, hogy Crawley kisasszony pénze arra szolgál, hogy helyreállítsa annak az előkelő, régi családnak a fényét, amelynek én is tagja vagyok, és büszke vagyok rá, hogy az lehetek. Bizonyos vagyok benne, hogy Sir Pitt jobban felhasználja majd, mint ahogyan Rawdon tudta volna.

Mindezeket a megjegyzéseket a leghívebb feleség Sir Pitt tudomására hozta, és így csak növelte azt a kedvező benyomást, amelyet Rebecca kelített benne, annyira, hogy amikor a temetést követő harmadik napon a család ebédnél ült, Sir Pitt Crawley, aki az asztalfőn a csirkét szeletelte fel, így szólt Rawdonnéhoz: – Hm! *Rebecca*, adhatok egy szárnyat? – s ez a megszólítás gyönyörrel szikráztatta fel az asszonyka szemét.

Mialatt Rebecca ezeket a fondorlatokat és reményeket szötte, s Pitt Crawley a gyászszertartást s a jövődöbeli haladásával és rangjával összefüggő más ügyeket intézte, Lady Jane pedig a gyerekszobában volt elfoglalva, már amennyire az anyja engedte, a nap pedig felkelt és leszállt, s a kastélybeli torony harangja szokás szerint ebédre és imára kondult – Queen's Crawley legutóbbi tulajdonosának holtteste ott feküdt abban a szobában, melyet a végső napokban elfoglalt, s szüntelenül virrasztottak mellette azok a hivatásos virrasztók, akiket erre a szertartásra béreltek. Egy-két asszony és a temetkezési vállalkozó három-négy embere, a legjobbak azok közül, akik Southamptonból kikerültek, feketébe öltözve és a megfelelő merev és tragikus testtartásban vigyáztak a megboldogult földi maradványaira, sorban

virrasztva mellette, szolgálaton kívül pedig a házvezetőnő szobájában volt a helyük, ott kártyáztak, és itták a sörüket.

A családtagok s a ház cselédei elkerülték a komor helyiséget, ahol a hajdani lovagok és urak leszármazottjának csontjai feküdtek, arra várva, hogy végleges elhelyezést nyerjenek a családi sirböltben. Senki sajnálkozása nem kísérte e csontokat, kivéve azét a szegény nőt, aki valaha remélte, hogy Sir Pitt felesége és özvegye lesz, s aki kegyvesztetten menekült a kastélyból, amelynek majdnem úrnője volt már. Kivüle s kedvenc, vén vizsláján kívül, akivel elbárgyuultságának korában nagyon vonzódtak egymáshoz, az öregembernek egyetlen barátja sem volt, aki meg-sirassa, aminthogy egész életében nem is tett semmit, hogy barátot szerezzen magának. Ha közülünk a legjobbaknak és legkedvesebbeknek, miután elköltöztek a földről, alkalmuk nyílnék, hogy újra visszatérjenek, azt hiszem – feltéve, hogy a Hiúság Vásárának érzelmeiből megmarad valami abban a világban, ahova jutunk –, keserű gyötrellemmel tapasztalnánk, milyen hamar vigasztalódnak meg azok, akik túlélnek bennünket. Így Sir Pittet is elfelejtették, akár a legkedvesebbeket és legjobbakat – csak néhány héttel hamarabb.

Akiknek kedvük van, elkísérhetik maradványait a sirhoz, ahová a meghatározott napon a legillendőbb módon kivitték: a család fekete ruhában, zsebkendővel az orruk előtt, készenlétben azokra a könnyekre, melyek nem jelentkeztek, a temetkezési vállalkozó és úriemberei mélyen lesújtva, a bérlők küldöttsége gyászos arckifejezéssel, előzékenységből az új földesúr iránt, a szomszéd birtokosok kocsijai óránkénti három mérföld lassúsággal, üresen, mélységes szomorúságban, s a pap a maga mon-dókájával „drága elköltözött testvérünkről”. Amíg előttünk van a holttest, eljártsszuk felette kis játékainkat, szertartásokkal és szélhámosságokkal vesszük körül, díszes ravatalra helyezzük, aranyozott szögek és bársony közé csomagoljuk, s azzal vége-zük kötelességünket, hogy követ állítunk föléje, amelyet tele-irunk hazugsággal. Bute káplánja, egy jóvágású, Oxfordban végzett fiatalember és Sir Pitt Crawley egy ékes nyelvű latin sírfeliratot szerkesztett az elhunyt és megsiratott báró számára, s a káplán egy klasszikus sirbeszédet is tartott, amelyben arra buz-dítja az életben maradottakat, hogy ne adják át magukat fájdalom-

muknak, s a legtiszteletteljesebb kifejezésekkel közölte velük, hogy egy napon ők is elhivatnak majd, hogy áthaladjanak azon a komor és rejtelmes kapun, amely most zárult be megsiratott testvérük maradványai mögött. Aztán a bérlők ismét felültek lovukra, és a Crawley-címerhez címzett kocsmában üditették fel magukat. Később, a Queen's Crawley-i kastély cselédszobájában felszolgált ebéd után, a birtokosok kocsijai elhajtottak különböző rendeltetési helyeik felé, a temetkezési vállalkozó emberei pedig összeszedték a köteleket, a szemfedőt, a bársonyokat, a disztollakat és egyéb halotti díszeket, felmásztak a halottaskocsi tetejére, és elrobogtak Southampton felé. Amikor a lovak, maguk mögött hagyva a kapu rácsát, az országúton gyorsabb ügetésbe fogtak, a temetkezési emberek arca is visszanyerte természetes kifejezését, és csapatostul lehetett őket látni, amint ellepték a kocsmák bejáratát, s magasba emelt cinkorsóikon megcsillant a napfény. Sir Pitt tolókkocsiját betolták a kerti fészkerbe, a vén vizsla eleinte üvöltött néha, de a bánat e hangjain kívül másoké nem hallatszott abban a kastélyban, amelynek Sir Pitt Crawley vagy hatvan évig volt a gazdája.

Minthogy fogolynak bőviben voltak, s a fogolyvadászat hozzátartozik egy államférfiúi hajlamokkal rendelkező angol úriember kötelességeihez, Sir Pitt Crawley, amikor túlesett a gyász első nagy rohamán, szintén kijárt egy kicsit, és gyászszalagos fehér kalapban részt vett e szórakozásban. Sok titkos örömet szerzett neki, hogy végignézhette ezeket a tarlókat és répaföldeket, amelyek most már az övéi voltak. Néha finom szerénységében még puskát sem vitt magával, csak egy békés bambuszbottal járkált, míg Rawdon, magas növésű öccse, s a vadőrök mellette pufogtatták fegyvereiket. Pitt pénze és földje nagy hatást gyakorolt öccsére. A pénztelen ezredes most már alázatosan és tiszteletteljesen viselkedett családjá fejével, és nem vetette meg többé a mafla Pittet. Figyelemmel hallgatta bátyja ültetési és csatornázási terveit, tanácsot adott az istállók és a jószág dolgában, átlovagolt Mudburybe megnézni egy kancát, amely véleménye szerint megfelelő volna Lady Jane-nek, és ajánlkozott, hogy be is lovagolja stb.: a lázongó dragonyos megalázkodott és behódolt, s nagyon elfogadható öcs vált belőle. Briggs kis-

asszonytól állandó jelentést kapott Londonból a kis Rawdonra vonatkozólag, akit otthagytak, de az saját kezűleg is írt. „Nagyon jól vagyok – írta –, remélem, ti is nagyon jól vagytok. Remélem, mama nagyon jól van. A póni nagyon jól van. Grey el szokott vinni a parkba lovagolni, tudok már ügetni. Találkoztam a kisiúval, aki lovagolt velem. Bőgött, amikor ügettünk. Én nem bőgök.” Rawdon felolvasta ezeket a leveleket bátyjának és Lady Jane-nek, aki el volt ragadtatva tőlük. A báró megígérte, hogy gondoskodik a gyerek iskoláztatásáról, jószívű felesége pedig egy bankjegyet nyújtott át Rebeccának, és arra kérte, vegyen rajta ajándékot unokaöccsének.

Nap nap után múlt, s a ház hölgyei a vidéki hölgyeket kielégítő nyugodt foglalatosságokkal és szórakozásokkal töltötték el idejüket. Harang szólt az étkezésekhez és az imákhoz. A fiatal hölgyek reggeli után mindig a zongorán gyakoroltak, s Rebecca szívesen tanította őket. Aztán vastag talpú cipőt húztak, és a parkban vagy a csalliban sétáltak, esetleg bementek túl a kerítésen a faluba, egészen a kunyhókig, Lady Southdown orvosságaival és vallásos röpirataival a betegek számára. Lady Southdown pónifogaton kocsikázott ki, ilyenkor Rebecca ült a grófnő mellett, és a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta ünnepélyes beszédeit. Rebecca különben esténként Händelt és Haydnt énekelt a családnak, és belekezdett egy nagy terítő horgolásába, mintha csak erre született volna, és ezt az életmódot akarná folytatni, amíg csak tisztos öregkorban sírba nem hanyatlik, sajnálatot és egy nagy csomó rögzített kamatozású állampapírt hagyva maga után – mintha csak a park kapuin kívül nem várnának rá gondok, végrehajtók, fondorlatok és szegénység, amelyek rávetik magukat, amint újra kilép a világba.

„Nincs nehéz dolga egy vidéki földesúr feleségének – gondolta Rebecca. – Azt hiszem, jó asszony tudnék lenni, ha ötezer fontom lenne egy évben. Én is el tudnék lézengeni a gyerek-szobában, és meg tudnám számolni a barackokat a fákon. Meg tudnám öntözni a növényeket az üvegházban, és lecsipkedni a fonnyadt leveleket a muskátlikról. Meg tudnám kérdezni az öregasszonyoktól, mi van a reumájukkal, és főzetnék egy félkorona árú levest a szegényeknek. Nem nagyon érezném meg, ha ötezer fontom lenne egy évben. Sőt, még azt is meg tudnám

tenni, hogy tíz mérföldre kikocsizsam a szomszédságban ebédelni, múlt évi divat szerint készült ruhákban. El tudnék menni a templomba, és ébren tudnék maradni a nagy családi padban, vagy pedig leeresztett fátyollal aludnék a függöny mögött, ha megszoknám. Én is tudnék mindenkinek fizetni, ha volna rá pénzem. Mert erre olyan büszkék ezek az itteni félistenek. Szánalommal néznek le ránk, nyomorult bűnösökre, akiknek nincs pénzünk. Nagylelkűnek képzelik magukat, ha egy ötfontos bankjegyet adnak a gyerekeinknek, minket pedig megvetésre méltónak, mert még annyink sincs.”

Ki tudja, tán Rebeccának igaza is volt okoskodásaiban, s csak a pénz és szerencse kérdése okozta a különbséget közte és a tisztességes asszonyok között. Ha számba vesszük a kísértéseket, ki mondhatja el magáról, hogy különb a szomszédjánál? Ha a kényelmes jólét nem is teszi tisztességgé az embert, legalább megtartja a tisztesség útján. A városi tanácsos, aki teknősbékaleves-lakomáról tér haza, nem fog kiszállni hintójából, hogy ellopjon egy ürücombot, de éheztesse csak egy kicsit, s akkor lássuk meg, nem hajlandó-e elemelni egy kényeret. Becky az esélyeknek ilyen egyensúlyozásával s a jó és rossz evilági elosztásának ilyen kiegyenlítésével vigasztalta magát.

A régi helyeket, a mezőket és erdőket, a tisztásokat, a tópartot, a kertet, a régi házat, ahol hét évvel ezelőtt két teljes esztendőt töltött, most gondosan újra bejárta. Itt volt fiatal, vagy legalábbis viszonylag fiatal, mert azt az időt már el is felejtette, amikor igazán fiatal volt, de visszaemlékezett hét év előtti gondolataira és érzéseire, és szembeállította a mostaniakkal, amikor már látta a világot, élt a nagy emberek között, és magasán felül-emelkedett akkori szerény helyzetén.

„Felülemelkedtem, mert van eszem – gondolta Becky –, s az emberek legnagyobb része ostoba. Most már nem tudnék visszamenni, és azokkal az emberekkel érintkezni, akikkel apám műtermében találkoztam. Csillagos és térdszalagrendes lordok kopogtatnak az ajtómon, azok helyett a szegény festők helyett, akik dohánytekercseket hordtak a zsebükben. Üriember a férjem, és egy gróf lánya a sógornóm ugyanabban a házban, ahol néhány évvel ezelőtt alig voltam több egy cselédnél. De hát sokkal jobban megy-e sorom most, mint amikor egy festő lánya vol-

tam, és körülhízelegtem a sarki fűszerest cukorért és teaért? Tegyük fel, hogy férjhez mentem volna Francishoz, aki annyira szerelmes volt belém – akkor sem lehetnék sokkal szegényebb, mint most vagyok. Hajaj! Bár kicserélhetném társaságbeli helyzetemet és minden ismerősomet egy csinos összegű, háromszázalékos állampapírral!”

Így gondolkodott Becky az emberi dolgok hiúságáról, és az ilyenféle értékpapírokba szeretett volna horgonyt vetni.

Talán megfordult a fejében az is, hogyha szegény és tisztességes asszony lett volna, ha megtette volna a kötelességét, és egyenesen ment volna a maga útján, éppolyan közel kerülhetett volna a boldogsághoz, mint azon az ösvényen, amelyen most igyekszik elérni. De ugyanúgy, mint ahogy a gyerekek Queen's Crawleyban kikerülték azt a szobát, amelyben atyjuk feküdt, Becky is, ha ugyan voltak ilyen gondolatai, megszokta, hogy kikerülje azokat, és ne nézzen a mélyükre. Elhárította és megvetette ezeket a gondolatokat, vagy legalábbis rajta járt a másik ösvényen, amelyről már lehetetlen volt visszafordulnia. A magam részéről pedig azt hiszem, hogy a megbánás a legkevésbé hatékony az ember összes erkölcsi érzései közül, a legkönnyebben lehet elfojtani, ha felébred, némelyekben pedig egyáltalában fel sem ébred. Bánkódunk, ha felfedeztetéstől félünk, vagy a szégyenre és büntetésre gondolunk, de a helytelen cselekedet biztos tudata kevés embert tesz boldogtalanná a Hiúság Vásárában.

Így aztán Rebecca, mialatt Queen's Crawleyban tartózkodott, a Hamisság Mammonjának áldozva annyi barátot szerzett, amennyihez csak hozzáférhetett. Lady Jane és férje a jóindulat legmelegebb kinyilvánításával búcsúzott tőle. Örömmel néztek az elé az idő elé, amikor a Gaunt Street-i kijavított és megszépített ősi házban újra találkoznak majd Londonban. Lady Southdown egy csomó orvosságot csomagolt be neki, és levelet küldött vele Lawrence Grills nagytisztetű úrnak, arra buzdítva ezt az úriembert, hogy azt az üszköt, amely e levelet a kézbesítéssel „megtiszteli”, mentse ki a lángokból. Pitt négylovas kocsin vitte el őket Mudburybe, miután poggyászukat egy egész rakomány vaddal együtt szekéren már előre küldte.

– Milyen boldog leszel, ha drága kis fiadat újra meglátod – mondta Lady Crawley a búcsúzáskor sógornőjének.

– Ó, milyen boldog! – mondta Rebecca, ég felé fordítva zöld szemét. Roppant boldog volt, hogy elszabadult erről a helyről, és mégis nehezére esett elmennie. Queen's Crawley szörnyen unalmas hely volt, de a levegő itt mégis valahogyan tisztább, mint az, amelyikben ő szokott lélegzeni. Mindenki ostoba volt, de a maga módján kedves. „Mindez a hosszú ideig birtokolt háromszázalékos állampapír hatása” – gondolta magában Becky, és valószínűleg igaza is volt.

De azért London lámpái vidáman ragyogtak, amikor a gyorskocsi berobogott a Piccadillyre, Briggs kisasszony nagy tüzet rakott a Curzon Streeten, a kis Rawdon pedig ébren maradt, hogy üdvözlje hazaérkező papáját és mamáját.

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET

mely az Osborne családról szól

Jó sok idő telt el azóta, hogy utoljára láttuk tiszteletre méltó barátunkat, az öreg Osborne urat a Russell Square-en. Nem vált belőle a legboldogabb halandó, amióta utoljára találkoztunk vele. Olyan események történtek, amelyek nem vidították fel a kedélyét, és nem egy esetben még csak nem is tehette azt, ami jólesett volna neki. Ha ebben az ésszerű kívánságának a teljesítésében megakadályozták, az mindig nagyon sértette az öregurat, és mindenféle ellenállás kétszeresen böszítővé vált, amikor a köszvény, az aggkor, a magány s annyi csalódás ereje mind egyesült, hogy ránehezédjék. Sűrű fekete haja rögtön fiának halála után őszülni kezdett, arca meg vörösebbé vált, keze egyre jobban reszketett, amikor a portói bort poharába töltötte. Megnehezítette hivatalnokainak életét a Cityben, de otthon a családjának sem volt sokkal jobb dolga. Alig hiszem, hogy Rebecca, aki pedig, láttuk, milyen jámborul imádkozott állampapírokért, felcserélte volna szegénységét és élete vakmerő izgalmait és esélyeit Osborne pénzéért és az őt körülvevő nyomasztó komorságért. Osborne úr megkérte Swartz kisasszony kezét, de a hölgy hozzátartozói megvetően elutasították, és férjhez adták a lányt egy skót nemesi család ifjú sarjadékához. Képes lett volna, hogy alantas sorból is feleségül vegyen egy lányt, hogy később szörnyen megkinozza, de nem tűnt fel nő, aki megfelelt volna az ízlésének, így hát ehelyett hajadon lánya fölött zsarnokoskodott, otthon. Osborne kisasszonynak gyönyörű hintója volt gyönyörű lovakkal, ő ült a súlyos ezüstedényekkel megrakott asztal főhelyén, csekk-könyve volt, hatalmas termetű lakáj kísérte, ha gyalog ment, korlátlan hitele volt, minden kereskedő hajbókolt előtte, megvolt mindene, ami egy örökös nő külső megjelenésé-

hez tartozik, de napjai siralmasan teltek. A lelencházi kis árva-lány, az utcakeresztezésnél söprögető napszámosasszony, a cse-lédszobában a legszegényebb mosogatólány is boldog volt evvel a szerencsétlen és már középkorú fiatal hölgygel összehasonlítva.

Frederick Bullock úr, a Bullock, Hulker & Bullock cég bel-tagja, feleségül vette Maria Osborne-t, nem minden nehézség és nem Bullock úr dörmögése nélkül. Minthogy George meg-halt, és kimaradt apja végrendeletéből, Frederick ragaszkodott hozzá, hogy az öregúr vagyonának felét az ő Mariája kapja, és sokáig vonakodott is „starthoz állni” – ez Frederick úr saját kifejezése volt – más feltétellel. De Osborne azt mondta, hogy Fred beleegyezett már abba, hogy lányát húszezerrel veszi el, és ő nem kötelezi magát többre. – Fred elveheti ennyivel, és akkor Isten hozta, ha pedig nem kell neki, akkor menjen, és kösse fel magát!

Fred, akinek reménye megduzzadt George kitagadásakor, úgy gondolta, hogy az öreg kalmár gyalázatosan becsapta őt, és egy ideig úgy tett, mintha fel akarná bontani az eljegyzést. Osborne visszavonta számláját Bullock és Hulkertől, lovaglóstorral ment a Tőzsdére, esküdözve, hogy végigver vele egy bizonyos gaz-fickó hátán, akit nem akar megnevezni, szóval szokásos erő-szakos módján viselkedett. Jane Osborne e családi viszálykodás közben együtt érzett húgával, Mariával.

– Mindig mondtam neked, Maria, hogy a pénzedet szereti nem téged – vigasztalta húgát.

– Mindenesetre *engem* választott és az én pénzemet, nem pe-dig téged és a te pénzedet – felelte fejét felvetve Maria.

De a szakítás csak ideiglenes volt. Fred apja és idősebb cég-társai azt tanácsolták, vegye csak el Mariát a megállapodás sze-rinti húszezer fonttal – a fele készpénzben, a fele Osborne úr halála után –, s a vagyon további szétosztásának kilátásával. Így hát „nyelt egyet”, hogy megint csak a saját kifejezését hasz-náljuk, és elküldte az öreg Hulkert béketárgyalásra Osborne-hoz. Azt mondta, hogy az apja nem akart hallani az eljegyzésről, nehézségeket támasztott, ő maga azonban mindenáron ragaszkodik a megállapodáshoz. Osborne úr mogorván elfogadta a men-tegetődzést. Hulkerék és Bullockék a City arisztokráciájának elő-kelő családjai közé tartoztak, és összeköttetésben álltak a West

Fred előkelőségeivel. Az öregúr adott rá, hogy elmondhatja: „Vöm a Hulker, Bullock & Co. tagja, lányom unokatestvére Lady Mary Mango, Castlemouldy gróf öméltóságának a lánya.” Képzeteiben már látta, hogy házát benépesítik az arisztokraták. Így hát megbocsátott az ifjú Bullocknak, és beleegyezett, hogy megtartsák az esküvőt.

Nagy eset volt – a vőlegény családja adta a reggelit, minthogy közel laktak a Hannover Square-i Szent György-templomhoz, ahol az ügyletet lebonyolították. A „West End-i nagyurak” meghívót kaptak és többen be is jegyezték nevüket az anyakönyvbe. Ott volt Mango úr és Lady Mary Mango is, a drága kis Gwendoline és Guinever Mango nyoszolyólány volt, ott volt Bludyer ezredes a dragonyos gárdából – a Mincing Lane-i Bludyer testvérek legidősebb fia –, a vőlegény unokatestvére, s a tiszteletre méltó Bludyerné, azonkívül a tiszteletre méltó George Boulter, Lord Levant fia és a felesége, született Mango kisasszony; Lord Castletoddy örgróf, a tiszteletre méltó James McMull és McMullné, azelőtt Swartz kisasszony, és egy sereg előkelőség, aki mind beházasodott a Lombard Streetre, és sokat tett a Cornhill megnemesítésére.

Az ifjú párnak háza volt a Berkeley Square közelében és egy kis villája Roehamptonban, az ottani bankártelepen. A család hölgytagjai, akiknek nagyapja ugyan árvaházi iskolában nevelkedett, de férjeik révén Anglia néhány legjobb vérű családjával kerültek rokonságba – úgy tartották, hogy Fred kissé *mésalliance*-ot¹ kötött. Maria kénytelen volt születési fogyatékoságait azzal kiegyenlíteni, hogy különös göggel és gonddal állította össze vendégeinek jegyzékét, s ennek folytán szükségesnek tartotta, hogy apját és nővérét a lehető legkevesebbszer lássa.

De képtelenség volna azt hinni, hogy végképp szakított az öregemberrel, aki még olyan sok ezer fonttal rendelkezett. Fred Bullock ezt sohasem engedte volna meg neki, Maria azonban még fiatal volt, nem tudta elrejteni érzelmeit; s azzal, hogy papját és nővérét harmadrangú vendégségeibe hívta meg, s ha eljöttek, nagyon hűvösen viselkedett velük, a Russell Square-t pedig kerülte, s tapintatlanul arra unszolta apját, hogy költözzék

¹ Rangon aluli házasságot. (francia)

el erről az utálatos, közönséges helyről – mindezzel többet ártott, mint amennyit Frederick diplomáciája helyrehozhatott, s amilyen könnyelmű, szeleburdi teremtség volt, nagyban veszélyeztette örökségének esélyeit.

– Szóval a Russell Square már nem elég jó Maria asszonynak? – kérdezte az öregúr, felrántva a hintó ablakát, amikor egy este a lányával vacsora után elhajtattott Frederick Bullockné-től. – Szóval az apját és nővérét maradék ebédre hívja (kössenek fel, ha azt az előételt, vagy ahogy ő mondja, *ontré*-t nem szolgálták fel már tegnap is), és csak kereskedők meg irodalmárok közé, a grófokat, a ladyket és az előkelőségeket pedig megtartja magának. Előkelőségek? Fenét előkelőségek! Én csak egyszerű brit kereskedő vagyok, semmi több, de mindenestül megvehetném ezeket a koldus kutyákat. Ezek aztán lordok! Láttam, amikor az egyik szoaréján valamelyikük egy semmiházi hegedüssel beszélgetett, akivel még csak szóba sem állnék. És hogy nem jönnek a Russell Square-re, ők nem jönnek? Vesszek meg, ha nem adok jobb bort és drágábbat, és nem terítették szebb ezüstenművel, és nem kerül jobb ebéd az asztalomra, mint amit ezek valaha is látnak, ezek a hajlongó, csúszó-mászó, felfújt hülyék. Gyorsan hajts, James, szeretnék már otthon lenni a Russell Square-en! Haha!

Dühös nevetéssel vetette magát hátra a kocsi sarkába. Az öregúrnak elég gyakori szokásává vált, hogy saját felsőbbrendűségéről szőtt ilyenfajta elmélkedéssel vigasztalja magát.

Jane Osborne csak oszthatta apja véleményét nővére viselkedéséről, és amikor Frederickné elsőszülöttje, Frederick Augustus Howard Stanley Devereux Bullock megszületett, az öreg Osborne, akit meghívtak a keresztelőre, és keresztapának kértek fel, beérte azzal, hogy aranyserleget küldött a gyerekeknek, benne hús guinea-vel a dajka számára.

– Ez több, mint amit bármelyik a lordjaitok közül adni fog, erről kezeskedem – mondta; és vonakodott megjelenni a szertartáson.

A ragyogó ajándék mindazonáltal nagy elégtételül szolgált a Bullock háznak. Maria azt gondolta, hogy apja nagyon meg van vele elégedve, Frederick pedig a legjobbakat jósolta ebből kisleány és örököse számára.

Elképzelhetjük, milyen gyötrelmekkel olvasta Russell Square-i magányában Osborne kisasszony a *Morning Post*-ot, amelyben olykor-olykor testvérének neve is megjelent *A társaságból* felíratú rovatban, ahol alkalma nyílt elolvasni F. Bullockné teljes öltözkékének leírását, amikor Lady Frederica Bullock bemutatta őt az udvarnál. Jane élete, mint már említettük, nem adott helyet az ilyen ragyogásnak. Rettenetes élet volt. Fel kellett kelnie sötét téli reggeleken, hogy elkészítse a reggelit mogorva, öreg apjának, aki felfordította volna a házat, ha fél kilencre nincs készen a teája. Jane némán ült vele szemben, hallgatta a teafőző duruzsolását, s remegve várta, hogy apja elolvassa az újságot, s elfogyassza a szokott adag kalácsát és teáját. Fél tizkor az öregúr felállt, elment a Citybe, és Jane majdnem ebédig szabad volt, benézhetett a konyhába, és összeszidhatta a cselédeket, aztán kikocsizhatott, és leszállhatott a boltok előtt, ahol a kereskedők rendkívül tiszteletteljesen fogadták, leadhatta a maga és a papája névjegyét citybeli barátaik nagy, komor, tekintélyes házaiban, vagy pedig ülhetett egyedül a tágas fogadószobában, látogatókat várva, míg tűz mellett a pamlagon egy nagy kötött terítőn kézimunkázott, közvetlenül az Iphigeneiával díszített óra alatt, amely a sivár szobában gyászos egyhangúsággal ketyegett, és ütötte el az órákat. A kandalló fölötti nagy tükör s szemközt vele a szoba másik végén függő másik tükör minden oldalról megmutatta s megsokszorozította azt a barna huzatot, amellyel a csillár be volt vonva, úgyhogy a sok barna vászonzsák végtelen távlatokig folytatódott, és Osborne kisasszony szobája mintha csak a fogadószobák egész sorozatának lett volna a központja. Ha a kordován terítőt levette a nagy zongoráról, és néhány hangot próbált eljátszani rajta, a húrok gyászos szomorusággal bongtak, és mélabús visszhangot vertek fel a házban. George képe eltűnt a falról, felvitték a padlásra, a lomtárba, és bár a tudatukból nem tűnt el, sőt apa és lánya sokszor ösztönösen megéreztek, hogy róla gondolkodnak, soha nem történt említés a hős és valaha kedvenc fiúról.

Öt órakor Osborne úr hazajött ebédre, amelyet ő és lánya csöndben fogyasztott el. Ezt a csöndet az öreg ritkán törte meg, kivéve, ha az étel nem volt inyére, ilyenkor káromkodott és dühöngött. Havonta kétszer megosztotta ebédjét egy csomó ha-

sonló korú és rangú barátjával. Ilyenkor eljött az öreg Gulp doktor és felesége a Bloomsbury Square-ről, az öreg Frowser úr, a Bedford Row-i ügyvéd, igen előkelő ember, akit foglalkozása közeli barátságba hozott „a West End-i nagyurakkal”, az öreg Livermore ezredes, aki valaha a bombayi hadseregben szolgált, és Livermore-né, az Upper Bedford Place-ről, az öreg Toffy, a jogtanácsos, és Toffyné, sőt néha az öreg Sir Thomas Coffin és Lady Coffin a Bedford Square-ről. Sir Thomas hírneves akasztató bíró volt, s ha Osborne úrnál ebédelt, a halványvörösés portói bort szolgálták fel.

Ezek és a hozzájuk hasonlók aztán viszonozták a Russell Square-i kereskedő pompás ebédeit. Ha borozgatás után felmentek az emeletre, ünnepélyes whist-partikat játszottak, és fél tizenegykor hívták a hintójukat. Sok gazdag ember, akit mi, szegény ördögök, irigyelni szoktunk, ilyen elégedett életet él, mint amilyet leírtunk. Jane Osborne alig-alig találkozott hatvanon aluli férfival, s jóformán az egyetlen legényember, aki a társaságukban megfordult, Smirk úr volt, a híres nőorvos.

Mégsem állíthatom, hogy e rettenetes élet egyhangúságát soha semmi sem zavarhatta meg, mert tény, hogy a szegény Jane életében volt egy titok, amely apját még vadabbá és mogorvábbá tette, mint ahogy természetétől, gögjétől és túltápláltságától amúgy is lett volna. Ez a titok összefüggött Wirth kisasszonnyal, akinek volt egy festő unokaöccse, Smee úr, azóta ünnepelt arcképfestő és a királyi akadémia tagja, de valamikor nagyon örült annak, hogy társaságbeli hölgyeknek rajzórákat adhatott. Smee úr most már elfelejtette, merre van a Russell Square, de boldogan látogatta az 1818-as évben, amikor Osborne kisasszony lelkét vett tőle.

Smee – a Frith Street-i Sharpnak, egy rendetlen, züllött, sikertelen embernek, de nagy művésznek a tanítványa – unokaöccse volt, mint említettük, Wirth kisasszonynak, s az mutatta be őt Osborne kisasszonynak, akinek különböző félbenmaradt szerelmi ügyek után keze és szíve még szabad volt; nagy vonzalomra ébredt a hölgy iránt, és állítólag annak keblében is hasonlót ébresztett. Wirth kisasszonyt beavatták ebbe a titokba. Nem tudom, ki szokott-e menni abból a szobából, ahol a mester és a tanítvány festegetett, és így adott-e nekik alkalmat, hogy ki-

cseréljék azokat a fogadkozásokat és érzelemmegnyilvánulásokat, amelyeket nemigen lehet előnyösen elmondani harmadik személy jelenlétében; azt sem tudom, remélte-e, hogy ha unokaöccsének sikerül elnyernie a gazdag kereskedő lányát, akkor részt juttat Wirth kisasszonynak is abból a jólétből, amelynek elnyeréséhez hozzásegítette – csak annyi bizonyos, hogy Osborne úr valahogyan megneszelte az ügyet, váratlanul hazaérkezett a Cityből, bambuszbotjával a kezében lépett be a fogadószobába, ott találta a festőt, a növendéket és a társalkodónőt, valamennyit rendkívül sápadtan, a festőt kipenderítette az ajtón, megfenyegette, hogy összetöri minden csontját, s egy félóra múlva hasonlóképpen küldte el Wirth kisasszonyt is, ládait lerugdosta a lépcsőn, szalagos dobozaira rátaposott, és öklét rázta a bérkocsi után, amely a társalkodónőt elszállította.

Jane Osborne több napig hálósobáját őrizte. Ezek után nem tarthatott társalkodónőt. Az apja megesküdtött, hogy egy shillinget sem kap tőle, ha beleegyezése nélkül megy férjhez, és minthogy az öregnek szüksége volt valakire, aki a házát vezesse, nem tartotta szükségesnek, hogy a lánya férjhez menjen, így hát Jane-nek le kellett tennie minden olyan tervéről, ami Cupidóval összefüggött. Beletörődött tehát, hogy amíg apja él, az itt leírt életmódot folytatja, és rászánta magát a vénlányságra. Közben húgának minden évben előkelőbb nevű gyereke született, s kettejük között az érintkezés egyre ritkábbá vált.

– Jane és én más körökben élünk – mondta Bullockné. = Persze, azért testvéremnek tekintem ... – ami annyit jelent ... mit is jelent, ha azt mondja egy hölgy, hogy Jane-t testvérenek tekinti?

Elmondtuk már, hogy a Dobbin kisasszonyok egy szép villában laktak apjukkal a Denmark Hillen, ahol azok a szép szőlőlugasok és őszibarackfák annyi gyönyörűséget szereztek a kis Georgy Osborne-nak. A Dobbin kisasszonyok, akik gyakran elhajtottak Bromptonba, meglátogatni a mi drága Emiliánkat, eljöttek néha a Russell Square-re is, hogy megnézzék régi barátnőjüket, Osborne kisasszonyt. Azt hiszem, hogy bátyjuk, az Indiában élő őrnagy, akit apjuk nagy tiszteletben tartott, parancsolta meg nekik, hogy figyelmesek legyenek Osborne-né iránt, mert az

örnagy, Emília kisfiának keresztapja és gyámja, még mindig azt remélte, hogy a gyerek nagyatyja idővel mégiscsak megengesz-
telődik, és fia kedvéért elismeri unokáját. A Dobbin kisasszo-
nyok állandóan tájékoztatták Osborne kisasszonyt Emilia ügyei-
ről: hogyan él az apjával és az anyjával, milyen szegények, és ők
mennyre csodálják, hogy a férfiak, és olyan férfiak, mint az ő
bátyjuk és a drága Osborne kapitány, mit találhattak ilyen jelen-
téktelen kis teremtésben, hogy még mindig ugyanaz az affek-
tált, nyífi-nyafi aludttej, aki volt, de hogy a fiú igazán a legfino-
mabb kisfiú, akit valaha láttak – mert minden nő szíve felme-
legszik a gyerekek iránt, s a legsavanyúbb vénkisasszony is
kedves hozzájuk.

Egyszer, miután a Dobbin kisasszonyok már annyit kérlelték
őt, Emilia megengedte, hogy a kis George egy napot velük tölt-
sön a Denmark Hillen, ő maga pedig e nap nagy részét azzal
töltötte, hogy levelet írt az örnagynak Indiába. Szerencsét ki-
vánt neki az örvendetes hír alkalmából, amelyet nővérei nemrég
közöltek vele. Imádkozik a boldogságáért és menyasszonyáért,
akit választott. Megköszönte neki azt az ezer meg ezer kedves
szolgálatot, s állhatatos barátságának annyi próbáját, amelyet az
ő gyászában tanúsított. Elmondta neki a legújabb híreket a kis
Georgyról, s hogy ezt a napot is az ő nővéreinél tölti vidéken.
Sok mindent aláhúzott a levélben, és úgy írta alá: hű barátnője,
Emília Osborne. Elfelejtette üdvözlétét küldeni Lady O'Dowd-
nak, amit eddig sohasem mulasztott el és Glorvina nevét
sem említette, csak aláhúзва, mint az örnagy *menyasszonyát*,
akire *áldást* kért. De az örnagy házasságának híre megszüntette
azt a tartózkodást, amelyet eddig megőrzött iránta. Örült, hogy
végre bevallhatja, és szabadon érezheti, milyen meleg szeretet-
tel és milyen hálásan tekint rá... ami pedig azt illeti, hogy eset-
leg féltékeny lehetne Glorvinára – majd éppen Glorvinára! –,
Emília ezen csak nevetni tudott volna még akkor is, ha egy
mennyei angyal súgta volna neki.

Este, amikor Georgy hazaérkezett a pónifogaton, amelyet
nagyon élvezett, s amelyet Sir William Dobbin öreg kocsisa haj-
tott, szép aranylánc és aranyóra függött a nyakán. Azt mondta,
hogy egy csöppet sem csinos öreg hölgy adta neki, aki sírt, és
sokszor csókolgatta. De ő nem szereti. A szőlőt nagyon szereti.

És csak a mamáját szereti. Emilia összerezzent, megriadt: félénk lelkét rémület előérzete töltötte el, amikor azt hallotta, hogy a gyerek találkozott apjának valamelyik rokonával.

Osborne kisasszony hazament, hogy feltálalhassa az ebédet apjának. Az öreg aznap jó üzletet kötött a Cityben, elég jókedvű volt, s véletlenül észrevette, milyen izgatott a lánya.

– Mi baj, Osborne kisasszony? – kegyeskedett kérdezni.

A lány könnyekben tört ki:

– Apám – mondta –, láttam a kis Georgyt. Olyan szép, mint egy angyal... és úgy hasonlít hozzá!

A szemben ülő öregember egy szót sem szólt, de elvörösödött, és minden tagja reszketni kezdett.

melyben az olvasónak körül kell hajóznia a Jóreménység tokát

A csodálkozó olvasót fel kell kérnünk, hogy tegyen meg tízezer mérföldet a bundlegunge-i katonai állomásig, indiai birodalmunk madrasi kerületében, ahol régi, vitéz barátaink a...-ik ezredből a hős ezredes, Sir Michael O'Dowd parancsnoksága alatt állomásoztak. Az idő szelíden bánt ezzel a zömök tiszttel, mint általában azokkal, akiknek jó a gyomruk, jó a kedélyük, és nem nagyon gyötirik magukat agyvelejük túlságos kifárasztásával. Az ezredes alaposan megforgatja kését és villáját a villásreggelineél, és nagy sikerrel alkalmazza e fegyvereket ebéd közben. Mindkét étkezés után elszívja vízipipáját, és mialatt felesége zsörtölődik vele, éppen olyan nyugodtan pőfékel, mint a franciák ágyútüzében Waterloonál. A kor és a hőség nem csökkentette a Malonyk és Molloyk leszármazottjának tevékenységét és ékesszólását sem. Óladysége, régi ismerősünk, éppannyira ott-hon van Madrasban, mint Brüsszelben, a helyőrségi állomáson éppúgy, mint a sátrak alatt. Igazán nagyszerű látványt nyújt menetelés közben, az ezred élén haladó királyi elefánt hátán. Egy ilyen állaton ülve részt vett a tigrisek ellen folytatott ütközetben is a dzsungelben; fogadták őt bennszülött fejedelmek is, akik szívesen látták Glorvinával együtt *zenana*-ik¹ legbelsőbb zugaiban is, és olyan kendőket és ékszereket ajánlottak fel neki, hogy a szíve majd meghasadt belé, hogy nem fogadta el. Bárhol jelenik meg, minden fegyvernem őrsége tiszteleg neki, ő pedig viszonzásul méltóságteljesen megérinti a kalapját. Lady O'Dowd a madrasi kerület legelőkelőbb hölgyei közé tartozik – ma is emlegetik még Madrasban, hogyan vészett össze Lady Smith-

¹ Női lakosztályaik.

szel, Sir Minos Smith másodbíró feleségével, amikor is az ezredsné végigkarmolta a bíróné arcát, és azt mondta, hogy ő pedig sohasem fog egy rongyos civil asszonyt maga elé engedni. Még ma, huszonöt év múlva is akadnak, akik visszaemlékeznek arra, hogy Lady O'Dowd eljárt egy dzsigget a kormányzói palotában, és betegre táncolt ebből az alkalomból két szárnysegédet, a mad-rasi lovasság egyik őrnagyát és két úriembert a kormányzósági hivatalból, s csak akkor volt hajlandó visszamenni a vacsorázó terembe, amikor Dobbin őrnagy, a Bath-rend lovagja, a ...-esek másodparancsnoka rábeszélte erre; *lassata nondum satiata recessit*.²

Igen, Peggy O'Dowd még mindig az, aki volt, tetteben és gondolatban jóságos, vérmérsékletében indulatos, parancsolásra törő. Michaeljének zsarnoka, az ezred hölgyeinek szemében sárkány, anyja valamennyi fiatal tisztnek, ápolja őket betegségükben, védelmezi, ha bajba jutottak, s akiknek szemében Lady Peggy rendkívül népszerű. De a beosztott hadnagyok és kapitányok hölgyei – az őrnagy nőtlen – éppen eleget berzenkednek ellene. Azt mondják, hogy Glorvina fennhéjázó, Peggy pedig türehetetlenül hatalmaskodik. Megzavart egy kis kongregációt, amelyet Kirkné hozott össze, és addig gúnyolta őket, amíg elzavarta a fiatal tiszteket a szentbeszédektől, kijelentette, hogy katona felesége ne vegye át a lelkes munkáját, hogy Kirkné sokkal jobban tenné, ha megfoltozná a férje ruháit, és ha az ezrednek szentbeszédekre lenne szüksége, neki megvannak a világ legszebb prédikációi, amelyeket nagybátyja, az esperes írt. Hirtelen véget vetett egy udvarlásnak, amelyet Stubble hadnagy kezdett az ezredorvosné mellett, és azzal fenyegette Stubble-t, hogy visszakéri tőle a pénzt, amelyet kölcsönzött neki – mert a fiatalember még mindig rendkívüli módon költekezett –, hacsak nem szakít hirtelen, és nem megy betegszabadságra a Jóreménység Fokára. Viszont befogadta és védelmébe vette Poskynét, aki egy éjszaka elmenekült *bungalow*-jából, nyomában dühöngő férjével, aki kezében a második üveg pálinkával üldözte; Poskyt pedig áthúzta a delirium tremensen, és leszoktatta az ivásról, amely elhatalmasodott ezen a tisztén, ahogy minden rossz szokás szen-

² Elfáradva, de még kielégítetlenül visszavonult. (latin)

vedéllyé válik. Szóval bajban ő volt a legvigasztalóbb, jó sorban a legterhesebb jó barát, mindig nagyszerűen vélekedett önmagáról, és rendíthetetlenül ment a maga útján.

Többek között elhatározta, hogy Glorvina menjen férjhez régi barátunkhoz, Dobbinhoz. O'Dowdné tudta, milyen örökség vár az őrnagyra, becsülte jó tulajdonságait és hivatása teljesítése közben kifejtett képességeit. Glorvina nagyon csinos, piros arcú, fekete hajú, kék szemű ifjú hölgy volt, úgy lovagolt, s úgy tudott eljátszani egy szonátát, mint bármelyik lány Cork grófságban, és éppen ennek a nőnek látszott, aki biztosíthatja Dobbin boldogságát, sokkal inkább, mint az a szegény, jó, kis hígvelejű Emilia, akivel olyan nagyra van.

– Nézze meg, hogy lép be Glorvina egy szobába – szokta mondani O'Dowdné –, és hasonlítsa össze azzal a szegény Osborne-néval, aki társaságban meg se tud mukkanni. Ő volna magának való, higgye el, őrnagy... maga úgyszólván olyan csendes ember, szüksége van valakire, aki maga helyett is beszél... Igaz, hogy nem származik olyan jó vérből, mint a Malonyk és Molloyk, de mondhatom, olyan ősi családból való, hogy bármely nemesember büszke lehet, ha beházasodhatik oda.

Be kell vallani, hogy Glorvina, mielőtt erre az elhatározásra jutott, és eltökélte, hogy Dobbin őrnagyot leigázza bájaival, egyebüktől már elég sokszor megpróbálkozott velük. Eltöltött egy teljes idejét Dublinban, s ki tudja, mennyit Corkban, Killarneyben és Mallow-ban? Flörtölt valamennyi, házasság szempontjából számba jövő tiszttel, akit hazájában, a helyőrségben fel lehetett lelteni, és valamennyi számba vehetőnek látszó nőtlen földbirtokossal. Legalább tizszer eljegyezte magát Írországból, nem szólva a bathi lelkészeiről, aki olyan csúnyán viselkedett vele. Madrasba jövet, egész úton flörtölt a *Ramchunder* kapitányával és főkörmányosával, és már Madrasban is töltött egy idejét bátyjánál és O'Dowdnénál, mialatt az ezred állomáshelyén az őrnagy vette át a parancsnokságot. Itt mindenki csodálta, mindenki táncolt vele, de senki sem kérte meg a kezét, akihez érdemes lett volna férjhez menni, csak egy-két rendkívül fiatal hadnagy sóhajtozott utána s egy-két tejfölösszájú civil, de ezeket elutasította, mert nem feleltek meg igényeinek, és így más, fiatalabb hajadonok megelőzték őt a férjhezmenésben. Vannak nők,

méghez a csinos nők, akiknek ez a sorsuk az életben. Rendkívül könnyű szívvel esnek szerelembe, a hadsereg tisztí címjegyzékének a felével kilovagolnak és sétálnak, de bár közel járnak már a negyvenhez, az O'Grady kisasszonyok még mindig O'Grady kisasszonyok. Glorvina azt hajtogatta, hogy ha Lady O'Dowd-nak nincs az a szerencsétlen összekapása a bírónéval, jó házasságot köthetett volna Madrasban, ahol az öreg Chutney úr – aki a polgári közigazgatás élén állt, és később elvette Dolby kisasszonyt, egy tizenhárom éves ifjú hölgyet, aki egyenesen az iskolából, Európából érkezett – éppen meg akarta kérni a kezét.

Szóval, bár Lady O'Dowd és Glorvina naponta számtalanszor és jóformán minden elképzelhető alkalomkor összeveszett – csakugyan, ha Mick O'Dowd-nak nincs olyan anyagi kedélye, két ilyen nő, aki állandóan a nyakán lóg, megörjítette volna –, de abban az egyben megegyeztek, hogy Glorvina férjhez megy Dobbin őrnagyhoz, s elhatározták, hogy az őrnagynak nem lesz nyugta, amíg ezt el nem rendezik. Glorvínát nem csüggesztette el korábbi negyven-ötven veresége: azonnal ostromhoz fogott. Szüntelenül ír dalokat énekelt az őrnagynak. Olyan gyakran és olyan fennköltén kérdezte meg tőle: „*Jössz-e velem a lugasba?*”, hogy csoda, miként állhatott ellen érző ember ennek a meghívásnak. Nem fáradt bele az iránt érdeklődni, vajon „*Ifjú napjaidat bánat epesztette?*”, és mindig készen volt rá, hogy meghallgassa, és könnyezni kezdjen, mint Desdemona, ha az őrnagy veszedelmekről és csatákról beszélt. Említettük már, hogy derék és kedves barátunk magányos óráiban fuvolázni szokott; Glorvina ragaszkodott hozzá, hogy duettet játsszanak, és Lady O'Dowd, míg a fiatal pár ezzel volt elfoglalva, fel szokott kelni, és ártatlanul kiment a szobából. Glorvina arra kényszerítette az őrnagyot, hogy reggelenként kilovagoljon vele. Az egész helyőrség látta őket elindulni és visszatérni. Állandóan leveleket küldött neki, kölcsönkérte könyveit és vastagon aláhúzta azokat az érzelmes vagy humoros helyeket, amelyek megnyerték a tetszését. Kölcsönkérte a lovait, a szolgálait, ezüstkanalait, hordszékét is, nem csoda hát, hogy a közbeszéd már eljegyezte vele, s az őrnagy nővérei Angliában azt hitték, hogy nemsokára sógornót kapnak.

Dobbin azonban, akit ilyen erélyesen ostromoltak, egész idő

alatt a legkiállyhatatlanabb nyugalommal viselkedett. Névetett, ha az ezred fiatal tisztjei tréfásan célozgatnak rá, mennyire tesszik Glorvinának.

– Ugyan – mondta ilyenkor –, csak ismételteti, amit tud, gyakorol rajtam, mint Tozerné zongoráján, mert ez a hangszer van leginkább a keze ügyében. Nagyon is kopott és öreg vagyok én olyan szép, fiatal hölgyhöz, mint Glorvina.

És tovább lovagolt vele, dalokat és verseket másolt le emlékkönyvébe, s engedelmesen sakkozott vele, mert ilyen egyszerű szórakozással szokta némelyik tiszt Indiában szabad pillanatait eltölteni, míg a kevésbé házias természetűek vaddisznóra vadásznak, szalonkára lesnek, vagy kártyáznak, szivaroznak, és szódavizes pálinkára adják magukat. Ami Sir Michael O'Dowdot illeti, bár felesége és húga állandóan sürgették, szóljon az őrnagynak, hogy nyilatkozzék, és ne gyötörjön ilyen szégyenletes módon egy szegény, ártatlan lányt, az öreg katona kereken megtagadta, hogy ebbe az összeesküvésbe elegyedjék.

– Az őrnagy eléggé felnőtt már, hogy választani tudjon – mondta Sir Michael. – Majd szól, ha akar.

Néha pedig tréfára fordította a dolgot:

– Dobbin fiatal még ahhoz, hogy családot alapítson, de már irt haza a mamájának engedélyért.

Sőt, tovább ment ennél, és amikor négy szemközt beszélgetett az őrnaggal, figyelmeztette, és óvatosságra intette:

– Jó lesz vigyázni, Dob fiam. Ezek a nők forralnak valamit. A feleségem most kapott egy láda ruhát Európából, és van közöttük egy rózsaszínű selyemruha Glorvinának, amelyiknek bájosan fogsz ellenállni, Dob, ha ugyan nő, vagy selyem egyáltalában meg tud ingatni téged.

Az igazság azonban az, hogy sem a szépség, sem a divat nem hódította meg Dobbint. A mi derék barátunk őrzött a fejében egy eszményképet a nőről, és ez az eszménykép semmiképpen sem hasonlított a rózsaszín selyemruhás Glorvina O'Dowd kisasszonyra. Egy szelíd, kis fekete ruhás nő, nagyszemű, barna hajú, aki ritkán szólt, rendszerint csak ha szóltak hozzá, s akkor is a Glorvina kisasszonyéhoz legkevésbé sem hasonlítható hangon; egy bájos fiatal anya, aki gyermekét ringatja, és felmosolyog az őrnagyra, hogy nézze meg; egy rózsás arcú lány, aki dalolva lép

be a szobába a Russell Square-en, vagy pedig boldogan és szerelemmel kapaszkodik George Osborne karjába – ez a kép töltötte be a mi derek őrnagyunk lelkét éjjel-nappal, mindig ez uralkodott fölötte. Nagyon valószínű, hogy Emília nem hasonlított ahhoz a képhez, amelyet az őrnagy alkotott róla; nővéreinek egyik divatlapjában, még Angliában, egyszer egy rajzot talált, azt titkon elsajátította, és írómappájának belső lapjára ragasztotta, mert azt képzelte, hogy némileg hasonlít Osborne-néra, márpedig én láttam azt a képet, és megesküdhetem rá, hogy az pusztán egy magas derekú ruha képe, amely fölött egy lehetetlen babaarc negédeskedik – és lehet, hogy Dobbin úr érzelmeinek Emíliája sem hasonlított jobban a valódira, mint a képtelen kis metszet, amelyet ő dédelgetett. De hát van-e közöttünk szerelmes férfi, aki tisztábban lát? Vagy boldogabb-e, ha belátja, és bevallja tévedését? Ilyen varázslat uralkodott Dobbinon. Nem nagyon untatta barátait és ismerőseit érzelmeivel, nem is vesztette el sem álmát, sem étvágát miattuk. Feje szürkébb lett, amióta utoljára láttuk, s egy-két ezüst sáv is látható puha barna hajában, de érzelmei legkevésbé sem változtak vagy vénültek: szerelme olyan üde maradt, mint egy férfi emlékei a gyerekkorából.

Elmondtuk, hogy a két Dobbin kisasszony és Emília levelezett az őrnaggyal, és hogy Osborne-né nagy őszinteséggel és szívélyességgel küldte szerencskívánatait O'Dowd kisasszonnyal a közeljövőben kötendő házasságához. Ezt írta:

Nemrég látogatott meg kedves nővére, és közölt velem egy érdekes eseményt, s engedje meg, hogy ehhez legőszintébb szerencsekívánataimat küldjem. Remélem, az a fiatal hölgy, akivel, mint hallom, egybekel, minden tekintetben méltónak bizonyul olyasvalakihez, aki maga a kedvesség és a jóság. A szegény özvegy csak imáit és szívbéli jókívánságait ajánlhatja fel az ön boldogságáért! Georgy szeretettel üdvözli drága keresztapját, és reméli, hogy az nem felejtí el őt. Elmondtam neki, hogy ön most újabb köteléket vesz magára, olyasvalakivel, akiről bizonyos vagyok, hogy megérdemli az ön teljes szeretetét, de bár az ilyen kötelék természetesen a legerősebb és a legszentebb és minden másnál előbbrevaló, mégis

bizonyos vagyok benne, hogy az özvegynek és a gyereknek, akiket ön mindig pártfogolt és szeretett, marad egy kis zug a szívében.

A levél, amelyre már céloztunk az előbb, ebben a mederben folytatódik, és véges-végig írójának rendkívüli megelégedéséről tanúskodik.

Ez a levél, amely ugyanazzal a hajóval érkezett, mint Lady O'Dowd londoni divatárusnőjének küldeménye (és amelyet, biztosak lehetünk benne, Dobbin minden más csomagjánál előbb bontott fel), olyan lelkiállapotba hozta a címzettet, hogy Glorvina meg a rózsaszín selyemruhája és minden, ami hozzátartozott, végleg gyűlöletessé vált a szemében. Az őrnagy átkozta az asszonyi fecsegést és általában a női nemet. Minden bosszantotta ezen a napon – a díszszemle elviselhetetlenül izzasztó és unalmas volt. Jóságos ég! Egy értelmes ember azzal pocskolja el életét nap nap után, hogy vállszíjakat vizsgáljon, és tökfilkókat gyakorlatoztasson? A tisztí étkezdében a fiatal emberek értelmetlen fecsegése idegesítőbb volt, mint valaha. Mit érdekli őt, aki közel jár a negyvenhez, hogy hány szalonkát lőtt Smith hadnagy, és mire képes Brown hadnagy kancája? Az asztal melletti tréfák szégyenkezéssel töltötték el. Túl öreg volt már ahhoz, hogy a segédorvos léhaságait és a hadnagyok durvaságait hallgassa, amelyeken az öreg O'Dowd kopasz fejével és piros arcával olyan könnyen tudott nevetni. Az öreg harminc év óta szüntelenül hallja ezeket a tréfákat, és Dobbin maga is tizenöt év óta. És a tisztí asztal zajos unalma után az ezred hölgyeinek veszekedései és pletykái! Elviselhetetlen, szégyenletes. „Emilia, Emilia – gondolta –, te, akihez olyan hű voltam, te teszel szemrehányást! Mert nem tudsz engem szeretni, azért olyan unalmas teher nekem az élet. És annyi évi odaadás után azzal jutalmazol, hogy áldásodat adod a házasságomra ezzel a páváskodó ír lánnyal!”

Szegény William levert és szomorú volt: nyomorultabbnak és magányosabbnak érezte magát, mint valaha. Szeretett volna túl lenni az életen és minden hiúságán, olyan céltalannak és üresnek érezte a küzdelmet, olyan örömtelennek és sivárnak látta a jövőt. Egész éjszaka álmatlanul hevert, és hazavágyódott. Emília levele lesújtotta. Sem hűség, sem állandó ragaszkodás és szenved-

dély nem melegíthette fel Emília szívét. Nem akarja észrevenni, mennyire szereti. Ágyában forgolódva, hozzá beszélt: „Az istenért, Emília! Hát nem tudod, hogy egyedül téged szeretlek az egész világon? Téged, aki olyan vagy hozzám, mintha kőből volnál. Téged, akit hónapokon és hónapokon át ápoltalak betegségedben és bánatodban, és aki mosolyogva búcsúztál el tőlem, és elfelejtettél, még mielőtt az ajtó becsukódott köztünk!”

A bennszülött szolgák, akik odakint feküdtek a verandán, csodálkozva vették észre, hogy a máskor hideg és nyugodt őrnagy most olyan izgatott és levert. Vajon megsajnálná-e Emília, ha most látná? Újra és újra olvasta a leveleket, amelyeket tőle kapott... üzleti levelek arról a kis vagyonról, melyről Dobbin elhitette vele, hogy a férjéről maradt rá... rövid meghívások... megörzött minden sor írást, amely tőle származott... milyen hűvös, milyen kedves, s milyen reménytelen, milyen önző volt valamennyi!

Ha lett volna a közelben valamilyen kedves, szelid lélek, aki tudott volna olvasni e hallgatag, nemes szívben, és megbecsülte volna, ki tudja, talán véget ért volna Emília uralma, és William barátunk szerelme nyájasabb mederbe fordult volna. De csak a fekete fürtű Glorvina volt ott, akivel érintkezni szokott, és ennek a nagyravágyó fiatal nőnek nem az volt fontos, hogy ő szeresse az őrnagyot, hanem hogy az őrnagy csodálja őt – rendkívül hiábavaló és reménytelen feladat, tekintve azokat az eszközöket, amelyek a szegény lánynak célja elérésére rendelkezésére álltak. Bodorította a haját, és mutogatta Williamnek a vállát, mintha csak azt mondaná: láttál-e már ilyen hollófeke fürtöket és ilyen hamvas bőrt? Ránevetett, hogy észrevehesse, hogy még mindegyik foga ép – ő pedig ügyet sem vetett ezekre a bájakra.

Nem sokkal a divatárusnő ládájának megérkezése után, sőt, talán annak tiszteletére, Lady O'Dowd és a királyi ezred hölgyei bált rendeztek a Kelet-indiai Társaság ezrede és az állomáshely polgári tisztviselőinek tiszteletére. Glorvina felvette a szíven döfő rózsaszínű ruhát, de az őrnagy, aki jelen volt a mulatságon, és nagyon szomorúan ödöngött a termekben, még csak észre se vette a rózsaszínű ruhát. Glorvina tombolva táncolt el mellette a helyőrség minden hadnagyával, de az őrnagy legkevesébe sem volt féltékeny a mutatvány miatt, és nem haragudott meg, amiért

Bangles lovaskapitány vezette vacsorához Glorvinát. Sem féltékenység, sem ruhák, sem vállak nem hathatták meg, Glorvinának pedig nem volt egyebe.

Így hát ők ketten az élet hiúságát példázták: mindegyikük olyasmiért epedett, amit nem kaphatott meg. Glorvina sírt dühében a kudarc miatt. Az őrnagyot „jobban a fejébe vette, mint a többit”, vallotta be zokogva. – Összetöri a szívemet, meglátod, Peggy – nyögdécselte a sógorasszonyának, mármint olyankor, ha jó barátságban voltak –, nézd, mindegyik ruhámat be kellett vetetnem... már egészen csontváz vagyok. – De lehetett kövér vagy vézna, kacagó vagy mélabús, ülhetett lóháton vagy a zongoraszéken – egyre ment az őrnagynak. Az ezredes pipájából pöfökelve s a panaszokat hallgatva, azt ajánlotta, hogy Glory a legközelebbi ládával hozasson néhány fekete ruhát Londonból, és elmondott egy rejtelmes történetet arról az ír hölgyről, aki belehalt bánatába, mert elvesztette a férjét, mielőtt még megszerzte volna.

Mialatt az őrnagy folytatta ezt a tantaluszi kínzó módszert, és nem akart sem nyilatkozni, sem szerelembe esni, újabb hajó érkezett Európából, és az is hozott leveleket, többek között e szívtelen embernek is. Hazulról érkeztek a levelek, bélyegzőjük korábbi kelt, mint az előbb érkezett csomagok, s az egyiken Dobbin őrnagy megismerte nénje keze írását, aki mindig keresztként is teleírta fivérének szóló leveleit, amelyekben összehordott minden lehetséges rossz hírt, amelyhez hozzájuthatott, és testvéri őszinteséggel korholta és szidta az őrnagyot, úgyhogy a „legdrágább William” egy teljes napig rosszkedvű volt, ha egyszer elolvasta e levelek egyikét, az igazság kedvéért meg kell mondanunk, a legdrágább William éppen ezért nem sietett feltörni Dobbin kisasszony levelének pecsétjét, hanem kedvezőbb napra és hangulatra várt vele. Egyébként is két hét előtt írt nővérének, és megszidta, amiért olyan képtelen történeteket mesél el Osborne-nénak, ugyanakkor ennek a hölgynek is válaszolt, tiszteletteljesen megcáfolta a felőle szóló híreket, és biztosította őt, hogy „semmi szándéka változtatni jelenlegi állapotán”.

Két-három nappal e második levélküldemény megérkezése után az őrnagy elég kedélyesen töltötte az estét Lady O'Dowd házában, s Glorvina úgy vélte, hogy a szokásosnál figyelmeseb-

ben hallgatja a *Vízi találkozás-t*, *A lantos fiú-t* meg a többi dalt, amelyet neki elénekelni kegyeskedett. Az igazság az, hogy semmivel sem figyelt jobban Glorvinára, mint a holdfényben odakint üvöltő sakálokra, és a hölgy, mint rendesen, most is tévedt. Miután játszott vele egy játszma sakkot – Lady O'Dowd kedvenc esti időtöltése az volt, hogy az ezredorvossal durákozott –, Dobbin őrnagy a rendes időben elbúcsúzott az ezredes családjától, és hazament. Asztalán még mindig ott feküdt szemrehányóan nénye levele. Felemelte, kissé szégyellte magát nemtörődömsége miatt, és előkészült egy kellemetlen órai érintkezésre ezzel a macskakaparas-kézírású, távollevő rokonával... Körülbelül egy órával azután, hogy az őrnagy eltávozott az ezredes házából – Sir Michael már az igazak álmát aludta, Glorvina becsavarta fekete fűrtjeit abba a számtalan kis papírtekercsbe, amelyekre éjszaka bízni szokta őket, Lady O'Dowd is bebújt ágyába a földszinti hitvesi szobában, és összehúzta a moszkítófüggönyöket bájos alakja körül –, a parancsnoksági épület kapujában álló őr megpillantotta a holdfényben Dobbin őrnagyot, aki gyors léptekkel és rendkívül izgatott arccal rohant a ház felé, elhaladt az őr előtt, s az ezredes hálósobájának ablakához lépett.

– O'Dowd! Ezredes úr! – kiáltotta Dobbin harsányan.

– Az ég szerelmére, őrnagy! – mondta Glorvina, papírcsigás fejét kidugva az ablakon.

– Mi az, Dob fiam? – kérdezte az ezredes, és azt hitte, hogy tűz ütött ki a táborban, vagy indulási parancs érkezett a főhadiszállásról.

– Sza... szabadságot kérek. Angliába kell utaznom... nagyon sürgős magánügyben – mondta Dobbin.

„Jóságos isten, mi történhetett?” – kérdezte magában Glorvina, és a papírgyűrűk reszkettek a fején.

– Indulnom kell... még most... még ma éjjel – folytatta Dobbin, és az ezredes felkelt, és kijött, hogy beszéljen vele.

Dobbin kisasszony keresztül-kasul írt levelének utóiratában az őrnagy eljutott a következő szakaszhoz:

Tegnap elkocsiztam régi ismerősökhöz, Osborne-né-
hoz. Tudod, milyen nyomorúságos helyen laknak, amióta tönk-
rementek. S. úr a kunyhója ajtaján elhelyezett réz táblával
ítélve – mert nem jobb az a lakás a kunyhónál – most szé-
kereskedő. A kistfiú, a keresztfiád, nagyon szép gyerek, bár
kissé neveletlen és meglehetősen elbizakodott és akaratos. De
mi ligyelmések voltunk hozzá, úgy, ahogy kívántad, és bemu-
tattuk nagynénjének, O. kisasszonynak, akinek eléggé tetszett.
Talán a nagyapját – nem a csödbejutottat, aki már szinte
gyengeelméjű, hanem Osborne urat a Russell Square-en – rále-
het venni, hogy megengesztelődjék barátodnak, az ő eltéve-
lyedett és dacos fiának gyermeke iránt. Emíliának
sem esik majd nehezére, hogy odaadja a gyereket. Az özvegy
megvigasztalódott, és készül férjhez menni egy pap-
hoz, nagytiszteletű Binny úrhoz, az egyik bromptoni káplán-
hoz. Szegényes házasság. De O.-né öregszik, én magam is sok
szürke szálát láttam a hajában, nagyon jókedvű volt, a te kis
keresztfiád pedig betegre ette magát nálunk. Mamával együtt
nagy szeretettel ölel

Ann Dobbin

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET

Oda-vissza fejezet London és Hampshire között

Régi barátaink, a Crawleyk ősi házán, a Great Gaunt Streeten, a homlokzat fölött még mindig ott függött a halotti címer, amelyet a Sir Pitt Crawley elhunytáért viselt gyász jeléül helyeztek oda, de ez a heraldikai jelvény önmagában véve nagyon ragyogó és élénk tárgy volt, s az egész kastély fényesebbé vált tőle, mint a néhai báró idejében valaha is volt. A téglákra rakódott fekete réteget eltávolították, és azok most fehér rovátkás, vidám, piros arccal tűntek elő; a kopogtató öreg bronz oroszlánját szépen be-aranyozták, a rácsot befestették, s a Great Gaunt Street legkomorabb háza egyszerre az egész negyed legmutatósabb palotája lett, még mielőtt Hampshire-ben zöld levelek váltották volna fel azokat a sárgulókat, amelyek Queen's Crawley fasorában a fákon fonnyadoztak, amikor az öreg Sir Pitt Crawley utoljára járt alattuk.

Allandóan a ház körül lehetett látni egy apró termetű nőt, aki megfelelő méretű kocsin járt; azt is meg lehetett figyelni, hogy naponta arra látogat egy öreg kisasszony is, egy kisfiú kíséretében. Ez Briggs kisasszony volt, a kis Rawdonnal, mert neki jutott az a feladat, hogy utánanézzon a Sir Pitt házában folyó helyreállítási munkáknak, hogy felügyeljen a függönyök és redőnyök megvarrására felfogadott női seregre, hogy feltúrja és rendbehozza a fiókokat és szekrényeket, amelyek tömve voltak két nemzedék Lady Crawleyjainak poros emléktárgyaival és felgyülemlett csecsebecséivel, és leltárt készítsen a szekrényekben és kamrákban található porcelánról, üvegneműről és egyéb holmíróról.

Ennek az átalakításnak a főparancsnoka azonban Rawdon Crawleyné volt, Sir Pitt részéről teljhatalommal megbízva búto-

rok eladására, kicserélésére, elkótyavetyélésére, lefoglalására és megvásárlására, és nem kis örömet szerzett neki e foglalatosság, amely tág teret adott ízlésének és ügyességének. A ház helyreállítását akkor határozták el, amikor Sir Pitt novemberben feljött Londonba, hogy ügyvédjével tárgyaljon, s ebből az alkalmából majdnem egy hetet töltött a Curzon Streeten szerető öcsésének és sógornőjének fedele alatt.

Kezdetben egy szállodában szállt meg, de amint Becky meghallotta, hogy a báró megérkezett, elment hozzá egyedül, hogy üdvözlje, s egy óra múlva oldalán Sir Pitt-tel tért haza kocsiján a Curzon Streetre. Néha lehetetlen volt ellenállni e mesterkéletlen kis teremtés meghívásainak, olyan nyíltan és szeretetteljesen ajánlotta fel, és olyan kedvesen sürgette. Amikor Pitt beleegyezett, hogy eljön, Becky túláradó hálával ragadta meg a kezét.

– Köszönöm – mondta, s kezét szorongatta, és szemébe nézett a bárónak, aki mélyen elpirult. – Milyen boldoggá teszi vele Rawdont!

Amint hazaértek, rögtön felsietett Pitt hálósobájába, vezette a szolgákat, akik felvitték a bőröndjeit. Ő maga nevetve hozott a saját szobájából egy vödör szentet.

A tűz már égett is Sir Pitt szobájában (amely egyébként Briggs kisasszonyé volt, őt magát felküldték az emeletre, a szobalányhoz). – Tudtam, hogy elhozom magammal – mondta Rebecca örömtől sugárzó tekintettel. Igazán és őszintén örült vendégének.

Mialatt Pitt náluk lakott, Becky úgy intézte, hogy Rawdonnak egyszer-kétszer „üzleti ügyben” házon kívül kelljen vacsoráznia, s a báró az ilyen boldog estéket egyedül vele és Briggs kisasszonnyal töltötte. Becky lement a konyhába, és maga készített el neki kis ínycfogásokat.

– Ugye, jó ez a vadpástétom? – kérdezte. – Én magam készítettem. De ennél még jobbakat is csinálhatok magának, és csinállok is, ha legközelebb eljön.

– Akármit csinál, jól csinálja – mondta lovagiasan a báró. – A vadpástétom igazán kitűnő.

– Tudja, szegény ember feleségének – felelte Rebecca vidáman – hasznossá kell tennie magát.

Mire sógora kijelentette, hogy Rebecca „császár feleségének is beillenék, és bizonyos, hogy a házi dolgokban való ügyesség

egyike a legelbájozóbb női tulajdonságoknak". Sir Pitt némi ke-serűséggel gondolt az otthon hagyott Lady Jane-re és arra a rendkívül utálatos pástétomra, amelyet mindenáron maga akart elkészíteni és ebédre felszolgálni.

A pástétomon kívül, amely Lord Steyne stillbrooki birtokáról való fácánokból készült, Becky egy palack fehér bort is adott a sógorának, amelyet Rawdon hozott Franciaországból, ahol szinte ingyen jutott hozzá, legalábbis a kis mesemondó szerint, mert a valóságban ez az ital *Hermitage blanc* volt Steyne márki híres pincéjéből, s tüzet csalt a báró sápadt arcába, és lángot árasztott szét gyöngé testében.

Amikor Sir Pitt kiitta a teljes palack *petit vin blanc*-t¹ Becky kézen fogta őt, s felvezette a fogadószobába, kényelmesen elhelyezte a pamlagon, a tűz mellett, és beszéltette, ő maga pedig mellette ülve, gyöngéd érdeklődéssel hallgatta, miközben egy inget varrt édes kisfiának. Valahányszor Rawdonné különösképpen szerénynek és erőnyesnek akart mutatkozni, ez a kis ing mindig előkerült a kézimunkakosárból. Jóval, mielőtt elkészült, már kicsi volt Rawdonnak.

Így hát Rebecca hallgatta Pittet, beszélt neki, énekelt neki, hízelgett neki, és kényeztette, úgyhogy a báró napról napra nagyobb örömmel tért haza ügyvédeitől a Gray's Innből, a Curzon Streeten lobogó tűzhöz – ebből az örömből a jogtudorok szintén kivették részüket, mert Pitt fejtegetései a leghosszabbak közé tartoztak –, úgyhogy amikor el kellett utaznia, szinte fájdalmat érzett a búcsúzásakor. Milyen csinos volt Rebecca, amikor kezével csókot dobott feléje fogatából, s a zsebkendőjével integetett, amikor a báró már elfoglalta helyét a postakocsiban! Egyszer még szeméhez is emelte a zsebkendőt. Pitt, amint a kocs elindult, fejébe húzta fókabőr sapkáját, s hátradőlve elgondolkozott magában, mennyire tiszteli őt Rebecca, ő pedig mennyire megérdemli a tiszteletet, hogy milyen ostoba, unalmas fickó ez a Rawdon, aki nem becsüli meg eléggé feleségét, s hogy milyen mamlasz és buta az ő saját felesége ehhez a ragyogó kis Becky-hez hasonlítva. Lehet, hogy Becky maga célzott minderre, de olyan tapintatosan és finoman, hogy az ember aligha vehette

¹ Könnyű fehér bort. (francia)

észre, hol és mikor történt ez a célzás. S mielőtt elváltak egymástól, megállapodtak abban, hogy a londoni házat a következő évadra helyreállítják, s hogy a két testvéri család együtt tölti a karácsonyt a vidéki kastélyban.

– Jó lett volna, ha egy kis pénzt tudtál volna belőle kiszedni – mondta Rawdon rosszkedvűen, amikor a báró elment. – Szeretnék valamit fizetni az öreg Ragglesnek, szavamra mondom, szeretnék. Nincs rendjén, hogy szegény öreg minden pénzét elveszítse. Ez még kellemetlen lehet, és tudod, másnak is bérbe adhatja a házat.

– Mondd neki – felelte Becky –, hogy mihelyt Sir Pitt elrendezi az ügyeit, mindenkit kifizetünk, és adj neki egy kis előleget. Itt egy csekk, amit Pitt hagyott a gyerekeknek.

És ezzel kivett a táskájából és átadott a férjének egy utalványt, amelyet sógora nyújtott át neki kislát, a Crawleyk ifjabb ágának örököse számára.

Az igazság az, hogy önmagától is rálépett már arra a talajra, melyre férje szeretete volna, ha kimerészkedik – nagyon óvatosan lépett rá, és ingatagnak találta a talajt. Már a pusztta célzás is arra, hogy meg vannak akadva, felverte és megriasztotta Sir Pitt Crawleyt. És hosszú beszédbe kezdett, megmagyarázta, milyen szűken van maga is pénz dolgában; hogy a bérlők nem akarnak fizetni, hogy apja ügyei és az öregúr elhunytával kapcsolatos kiadások mennyire igénybe vették, mennyire szeretné kifizetni az adósságait, de kimerítette már a bankárokat és ügynököket, s végül is Pitt Crawley úgy intézte el sógornőjét, hogy igen kis összeget adott neki a kislát részére.

Pitt tudta, milyen szegény lehet öccse és öccse családja. Nem kerülhette el egy ilyen hidegfejű és tapasztalt diplomata figyelmét, hogy Rawdonéknak nincs jövedelmük, s hogy a házat és a fogatot nem adják ingyen. Nagyon jól tudta, hogy ő volt a tulajdonosa vagy eltulajdonítója annak a pénznek, amelynek minden józan számítás szerint öccsére kellett volna jutnia, s biztosak lehetünk benne, hogy voltak titkos lelkiismeret-furdalásai, amelyek figyelmeztették, hogy bizonyos igazságszolgáltatással, mondjuk, kárpótlással tartozik e csalódott rokonoknak. Mint igazságos, illetendő, nem buta ember, aki naponta imádkozott, tudta a katekizmust, és külsőleg egész életében teljesítette kötelességét,

kétségtelenül tudnia kellett, hogy valami jár tőle öccsének, s hogy erkölcsileg adósa Rawdonnak.

De amikor az ember olykor-olykor furcsa híradásokat olvashat a *Times* hasábjain, melyekben a pénzügyminiszter elismeri, hogy átvett ötven fontot A. B. vagy tíz fontot W. T. részéről mint lelkiismereti törlesztést, a nevezett A. B. vagy W. T. adótartozásainak részlettörlesztése fejében, mely összeg vételének sajtó útján való elismerésére a bűnbánó adófizetők kérték meg a tiszteletre méltó miniszter urat – ilyenkor a miniszter kétségtelenül, az olvasó pedig hasonlóképpen mindig teljesen biztos benne, hogy a fent nevezett A. B. és W. T. csak nagyon kis részét fizetik meg annak, amivel a valóságban tartoznak, s hogy annak az embernek, aki húsz fontot küld be, valószínűleg százakkal vagy ezrekkel többet kellene beszolgáltatnia. Legalábbis ilyen érzés támad bennem, amikor A. B. vagy W. T. nem kielégítő vezeklésének tanúsítványát olvasom. És nem kételkedem benne, hogy Pitt Crawley töredelme, vagy ha úgy akarják, jósága öccse iránt, akinek révén ilyen haszonhoz jutott, csak nagyon kis osztalék volt arra a tőkére, mellyel Rawdonnak adósa volt. Nem mindenki hajlandó akár ennyit is fizetni. Pénztől megválni olyan áldozat, amely meghaladja úgyszólván minden rendérzéssel megáldott ember erejét. Aligha van olyan ember a földön, aki nem tartja nagy érdemének, ha öt fontot adott felebarátjának. Könnyelmű úr nem az adakozás jótékony örömeiből, hanem a tékozlás léha gyönyörűségéből adományoz. Nem tagad meg magától semmi élvezetet, sem az operapáholyát, sem a hátslovát, sem a vacsoráját, még azt az örömet sem, hogy öt fontot adjon Lázárnak. Takarékos úr, aki jóságos, bölcs, igazságos, és senkinek sem tartozik egy pennyvel sem, koldus előtt elfordítja a fejét, alkudozik a bérkocsissal, megtagadja szegény rokonát, és nem tudom, melyik az önzőbb kettejük közül. Csak éppen hogy a pénz értéke mind-egyikük szemében más.

Szóval, Pitt Crawley is azt gondolta, hogy tesz már valamit az öccséért, aztán meg azt gondolta, hogy majd máskor gondolkodik erről.

Ami pedig Beckyt illeti, nem az az asszony volt ő, aki túl sokat vár felebarátainak nagylelkűségétől, s így egészen megelégedett azzal, amit Pitt Crawley tett érte. A család feje elismerte őt. Ha

Pitt nem is ad neki semmit, egy napon majd hozzásegíti őt valamihez. Ha nem is kapott pénzt a sógorától, kapott olyasmit, ami ér annyit, mint a pénz: hitelt. Raggles lelkét kissé megnyugtatta a két fivér egyetértésének látványa, meg a kis részlettörlesztés és az az ígélet, hogy nemsokára nagyobb összeget is juttatnak neki. És Rebecca elmondta Briggs kisasszonynak, akinek a tőle kölcsön vett kis összeg után járó karácsonyi kamatot Becky olyan őszinte örömtől sugárzó arccal fizette ki, mintha pénzesszekrénye tömve lenne arannyal – szóval, Rebecca elmondta Briggs kisasszonynak szigorúan bizalmasan, hogy beszélt Briggs kisasszony érdekében Sir Pitt-tel, aki híres pénzügyi szakember, arról, hogy mi módon kellene B. kisasszony még hátralevő tőkéjét a legelőnyösebben befektetni, és hogy Sir Pitt alapos megfontolás után talált egy biztos és előnyös módot Briggs kisasszony pénzének kihelyezésére, és mert különleges érdeklődéssel viselkedik iránta mint az elhunyt Crawley kisasszony és az egész család ragaszkodó barátnője iránt, még elutazása előtt azt ajánlotta, hogy Briggs kisasszony tartsa készen a pénzét, hogy bármely percben a legkedvezőbb alkalommal megvásárolhassa azokat a részvényeket, amelyeket Sir Pitt kiszemelt a számára.

Szegény Briggs kisasszony nagyon hálás volt Sir Pitt figyelmének e jeléért – váratlanul érte, úgy mondta, mert még sohasem gondolt arra, hogy kivonja pénzét az állampapírokból –, és ez a figyelmesség csak fokozta a szolgálat értékét, és megígérte, hogy rögtön felkeresi ügynökét, s kis pénzével készenlétben várja a kellő pillanatot.

Ez az érdemes kisasszony olyan hálás volt Rebecca és az ő nagylelkű jötevője, az ezredes kedvességéért, hogy a félévi kamat nagy részét ráköltötte egy fekete bársonyruhára a kis Rawdonnak, aki mellesleg szinte már túlságosan is nagyra nőtt ahhoz, hogy bársonyruhát viseljen, és természetéhez és korához is inkább a férfiasabb kabát és nadrág illett volna.

Szép, nyílt arcú, kék szemű, hullámos kenderszín hajú, erős izmú, de nagylelkű, és lágy szívű fiú volt; szeretettel ragaszkodott mindenkihez, aki jó volt hozzá, a pónihoz, Lord Southdown-hoz, akitől a lovat kapta (elpirult és lángolt az arca, ha meglátta ezt a kedves, fiatal nagyurat), a lovászhoz, aki a lovat gondozta, Mollyhoz, a szakácsnőhöz, aki esténként kísértet-történetekkel

és a vacsoráról megmaradt jó falatokkal tömte, Briggs kisaszonyhoz, akit meggyötört és kinevetett, és különösen az apjához, akinek a kölyökhöz való szeretetét érdemes volt megfigyelni. Ezzel aztán, mire körülbelül nyolcéves lett, körülbelül be is zárult azok sora, akikhez vonzódott. A gyönyörű anya-látomány egy idő múlva elfakult. Rebecca közel két éven át alig szólt egy szót a gyerekekhez. Nem szerette. Rawdon megkapta a bárányméltóságot és a számarköhhögést. Untatta anyját. Egy napon, amikor a lépcső kanyarodóján állt, ahová anyjának hangja csalogatta le az emeletről – éppen Lord Steyne-nek énekelt –, a fogadószoa ajtaja hirtelen kinyílt, és belülről meglátták a kis kémet, aki egy perccel előbb elragadtatott gyönyörrel hallgatta az éneket.

Anyja kijött, és dühösen két pofont adott neki. A gyerek kihallotta a szobából a márki nevetését – akit mulattatott Becky indulatának ez a szabad és keresetlen megnyilvánulása –, és lemenekült konyhabeli barátaihoz, ahol halálos bánata kitört belőle.

– Nem azért, mintha fájna – szipogott a kis Rawdon –, csak... csak... – és a mondat végét a zokogás és könnyek vihara sodorta el. A kisfiú szíve vérzett. – Miért nem hallgathatom, ha énekel? Miért nem énekel soha nekem... úgy, mint annak a kopasz, nagyfogú embernek?

Hosszabb-rövidebb megszakításokkal törtek ki belőle a dühnek és a fájdalomnak ezek a felkiáltásai. A szakácsnő a szobalányra nézett, a szobalány az inassal hunyorított össze; a rettenetes konyhai inkvizíció, mely minden házban ítéletet tart, és mindent tud, e pillanatban törvényt ült Rebecca fölött.

E jelenet óta az anya ellenszenve gyűlöletté fokozódott: az a tudat, hogy a gyerek ott van a házban, kín és szemrehányás volt neki. Már a pusztán látványa is bosszantotta, de a gyerek szívében is félelem, gyanakvás és ellenállás sarjadt. A pofonok napja végleg elválasztotta őket.

Lord Steyne is szívből utálta a fiút. Ha balszerencséje elébe hozta, gúnyos meghajlással és megjegyzésekkel köszöntötte, vagy pedig vadul rámeredt. Rawdon viszonzásul farkasszemet nézett vele, és összeszorította kis öklét. Tudta, ki az ellensége: valamennyi úriember közül, aki bejáratos volt a házba, erre az egyre haragudott leginkább. Egyszer az inas meglátta, amint az

előszobában öklével fenyegeti Lord Steyne kalapját. Az inas ezt az esetet, mint jó tréfát, elmesélte Lord Steyne kocsisának, az pedig továbbadta Lord Steyne komornyikjának és általában az egész személyzetnek. És nemsokára, amikor Rawdon Crawleyné megjelent Gaunt House-ban, a kaput nyitó portás, a különböző egyenruhájú szolgák az előcsarnokban, a fehér mellényes lakájok, akik a lépcsőn fordulóról fordulóra továbbadták Crawley ezredes és Rawdon Crawleyné nevét, mindent tudtak róla, vagy legalábbis azt hitték, hogy mindent tudnak. Az az ember, aki a frissítőt hozta neki, és vacsoránál a széke mögött állt, alaposan megtárgyalta jellemét a mellette álló tarka ruhás, kövér úriemberrel. *Bon Dieu!* Szörnyű a szolgák inkvizíciója. Ragyogó szalonban, nagy estélyen látunk egy hűséges udvarlóktól körülvett, szikrázó pillantásokat osztogató, tökéletesen öltözött, kibodorított, kipirosított, mosolygó és boldog nőt – és egyszerre tiszteletteljesen közeledik hozzá a Felismerés, egy magas, rizs-porozott hajú, vastag lábikrájú ember képében, kezében a fagyaltos tálcával, mögötte pedig egy ostyát hozó testes fickó alakjában a Rágalom, amely éppen olyan végzetes, mint az igazság. Asszonyom, ezek az emberek még ma éjszaka megbeszélnek a titkát a klubjukban és kocsmájukban. James pipázgatás és sörözgetés közben elmeséli Charlesnak, mit tud önről. Vannak emberek a Hiúság Vásárában, akiknek néma szolgákat kellene tartani, de írástudatlan némákat. Asszonyom, ha bűnös, reszkessen. Lehet, hogy az a fickó a széke mögött janicsár, s a bársornadrágja zsebében ott van már a selyemzsinór. Ha pedig nem vétkes, vigyázzon a látszatra, amely éppen úgy tönkretetheti, mint a bűn.

Bűnös volt-e Rebecca vagy sem? – a cselédszoba titkos vérszörényszéke ellene döntött.

És – szégyen, de így van – nem is lett volna hitele, ha nem tartották volna bűnösnek. Steyne márki kocsilámpáinak fénye Rebecca kapuja előtt, ahogyan az éjféli sötétségben pislákolnak – ez „tartotta a lelket” Ragglesben, ahogyan később mondta, sokkal inkább, mint Rebecca ravaszkodása és hízeltése.

És, valószínűleg ártatlanul, így furakodott és tolakodott Rebecca a felé, amit „társaságnak” neveznek, s a cselédek máris ujjal mutattak rá, mint aki elveszett és elzüllött. Így láthatjuk Mollyt is, a szobalányt, ahogyan reggeli takarításkor figyel egy

pókot, amely az ajtóban szövi hálóját, és szorgalmasan futkározik fel-alá, míg Molly meg nem unja a mulatságot, felemeli seprűjét, és lesöpri a hálót azzal együtt, aki szötte.

Néhány nappal karácsony előtt Becky, a férje és a fia felkészültek, hogy az ünnepeket őseik székhelyén, Queen's Crawleyban töltsék. Becky szívesen otthon hagyta volna a kis kölyköt, és meg is tette volna, ha Lady Jane nem hívta volna meg olyan nyomatékosan a gyereket is, s ha Rawdonon nem veszi észre a lázongás és elégedetlenség jegyeit, amiért fiát úgy elhanyagolja.

– A legszebb fiú egész Angliában – mondta az apa szemrehányó hangon –, s te, úgy látszik, annyit sem törődöl vele, Becky, mint a spanielkutyáddal. Nem sokat fog zavarni téged, otthon elkerül mellőled a gyerekszobába, útközben pedig mellettem ül majd a bakon.

– Ahová te is csak azért ülsz, hogy azokat az utálatos szivarjaidat szívhasd – felelte Rawdonné.

– Emlékszem, volt idő, amikor még szeretted a szivarjaim szagát – válaszolta a férj.

Becky nevetett, majdnem mindig jókedvű volt.

– Az akkor volt, amikor az előléptetésemre vártam, te csacsi – mondta. – Nem bánom, ülted magad mellé Rawdont, és akár szivart is adhatsz neki.

Rawdon azonban nem szivarozással akarta megóvni kisfiát a téli utazás hidegétől, hanem Briggs kisasszony segítségével becsavarta a gyereket kendőkbe és takarókba, aztán óvatosan fel-emelték a kocsi tetejére a sötét reggelben a Fehér Ló lámpásainak fényénél, s a gyerek nem kis gyönyörűséggel szemlélte a pirkadást, és tette meg első utazását arra a helyre, amelyet apja még mindig otthonnak nevezett. Határtalanul kellemes utazás volt ez a fiúnak, mert az út eseményei kifogyhatatlan érdekességgel szolgáltak neki, apja pedig megfelelt minden kérdésére, s elmondta, ki lakik jobbra, abban a nagy fehér házban, és kié a park. Anyja a kocsi belsejében ült a szobalánnyal, prémbe burkolózva, jól betakarva, kezében az illatszeres üvegcsével, s úgy nyafogott, hogy az ember azt hihette: még soha eddig nem utazott postakocsiban; azt pedig senki sem álmodta volna, hogy pontosan ugyanezen a kocsin, egy bizonyos utazáson, vagy tíz

év előtt, kitessékelték a kocsi belsejéből, hogy helyet adjon egy fizető utasnak.

Már ismét sötét volt, amikor a kis Rawdont Mudburyben felébresztették, mert átszálltak nagybátyja hintójába. A kisfiú csak ült a kocsiban, és csodálkozva bámult ki belőle, amikor a nagy vasrácsos kapu kitárult, és elrobogtak a hársfák fehér törzse mellett, míg végre megálltak a kastély kivilágított ablakai előtt, melyekből derűsen sugárzott a karácsonyi szíveslátás. Az előcsarnok ajtaja tárva volt, hatalmas tűz égett a régi, nagy kandallóban, a kockás padlóra szőnyeget teritettek. „A régi török szőnyeg, amely a női szalonban szokott lenni” – gondolta Rebecca, s a következő pillanatban már megcsókolta Lady Jane-t.

Lady Jane és Sir Pitt nagy méltósággal hasonlóképpen viszonozta az üdvözlést, Rawdon azonban, minthogy az úton szivarozott, kissé visszahúzódott sógornőjétől, akinek két gyermeke odalépett unokafivérükhöz, és míg Matild kezét nyújtott és megcsókolta Rawdont, Pitt Binkie Southdown, a fiúörökös nem jött közelebb, hanem úgy nézett rá, mint ahogy kis kutya szokta a nagy kutyát vizsgálni.

A nyájas háziasszony felvezette vendégeit a kényelmes szobákba, melyekben vidám tűz lobogott. Azután a kisasszonykák jöttek, kopogtak Rawdonné ajtaján azzal az ürüggyel, hogy segíteni akarnak neki, a valóságban azért, hogy megszemlélhessék bőröndjének és kalapskatulyáinak tartalmát és a ruháit, amelyek ha feketék voltak is, a legújabb londoni divat szerint készültek. És elmesélték neki, milyen előnyösen változnak a dolgok a kastélyban, hogy az öreg Lady Southdown elment. Pitt milyen tekintélyes szerepet játszik a grófságban, ahogyan illik is egy Crawleynak. Aztán megkondult az ebédre hívó harang, a család az ebédlőben gyülekezett, amikor is az ifjabb Rawdon nagynénje, a ház jólelkű úrnője mellett kapott helyet, míg Sir Pitt jobbján ülő sógornőjéhez volt rendkívül figyelmes.

A kis Rawdonnak kitűnő étvágya volt, és úgy viselkedett, mint kész úriember.

– Szeretek itt ebédelni – mondta nagynénjének az étkezés végén, amikor Sir Pitt illendően elmondta a hálaimát, és a kis fiúörököst is behozták, s leültették a báró mellé egy magas gyerek-székbe, míg a kislány anyja oldalán foglalta el a helyét, s vette

kezébe az apró borospohárkát. – Szeretek itt ebédelni – mondta az ifjabb Rawdon, és föltekintett nagynénje kedves arcába.

– Miért? – kérdezte a jó Lady Jane.

– Otthon a konyhában ebédelek – felelte az ifjabb Rawdon –, vagy pedig Briggs kisasszonnyal.

De Becky annyira el volt foglalva házigazdájával, a báróval, úgy árasztotta magából a bókokat, a gyönyör és az elragadtatás felkiáltásait, úgy rajongott a kis Pitt Binkie-ért, aki a legszebb, a legokosabb s a legnemesebb arcú kisfiú, s annyira hasonlít apjához, hogy nem is hallotta saját húsának és vérének megjegyzéseit a ragyogó asztal túlsó végéről.

Mint vendégnek és mert ez volt az első estéje a házban, ifjabb Rawdonnak megengedték, hogy fennmaradjon egészen tea utánig, amikor Sir Pitt elé egy nagy aranyfedelű könyvet helyeztek az asztalra, az egész cselédség beözönlött a szobába, és Sir Pitt hangosan imádkozni kezdett. A szegény kisfiú eddig soha nem látott ilyen szertartást, még hírét sem hallotta.

A kastély sokat szépült a rövid idő alatt is, amióta a báró uralkodott, s amikor Becky megszemlélte, tökéletesnek, elragadónak, gyönyörűnek találta. Ami a kis Rawdont illeti, aki a gyerekek vezetése mellett járta végig, neki varázspalotának, csodakastélynak tetszett. Voltak benne hosszú folyosók, ősi díszhálósobák, festmények, régi porcelán edények és fegyverek. Ott volt az a szoba is, amelyben nagypapa meghalt: a gyerekek félénk tekintettel csontak el mellette. – Ki volt nagypapa? – kérdezte Rawdon, s erre elmondták neki, hogy nagyon öreg volt, kerekesebb székben tologatták. Egy nap még a kerekesebb székbe is megmutatták, ott korhadott a fészerben, ahová begurították, miután az öregurat elszállították a templomba, amelynek tornya felcsillant a park szilfái mögött.

A két fivérnek jó elfoglaltságot adott néhány délelőttre, hogy sorban vizsgálták a javításokat, amelyeket Sir Pitt lángesze és gazdasági tudása véghezvitt. És mialatt gyalog vagy lóháton járva megszemléltek az átalakításokat, tudtak beszélgetni, anélkül, hogy túlságosan untatták volna egymást. Pittnek persze volt rá gondja, hogy közölje Rawdonnal, milyen súlyos pénzbefektetésbe került ez a sok javítás, s hogy akinek földbirtokban és

értékpapírokban van a vagyona, sokszor húsz font miatt is zarba jön.

– Itt van például az új rácsos kapu – mondta Pitt, és bambuszboltjával szerényen odamutatott. – Amíg a januári osztalékot meg nem kapom, sehogyan se tudom kifizetni.

– Kölcsönözhetem neked addig, Pitt – válaszolta Rawdon, meglehetősen lehangolva. Aztán odamentek, és megnézték az újraépített kapusházat, melyen éppen akkor faragták ki kőből a családi cimert, s ahol az öreg Lockné hosszú éveken át első ízben mondhatta el, hogy az ajtó jól zárul, a tető nem csurog, és az ablakok épek.

NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET

Hampshire és London között

Sir Pitt Crawley többet tett annál, mint hogy kerítéseket javíttatott, és omladozó kapusházakat építtetett újra a Queen's Crawley-i birtokon. Bölcs ember volt, hozzálátott tehát, hogy helyreállítsa családja elvesztett népszerűségét, és betömje azokat a réseket és repedéseket, amelyeket rossz hírű, tékozló, vén elődje ejtett a nevére. Apja elhunyt után hamarosan megválasztották képviselőnek, és mint békebíró, a parlament tagja, a grófság egyik mágnása s egy ősi család képviselője, kötelességének tartotta, hogy kiálljon a hampshire-i közönség elé. Csinos kis összegeket adott a jótékonyági intézményeknek, szorgalmasan látogatta a környékbeli urakat, szóval nekilátott, hogy előbb Hampshire-ben, majd a birodalomban elfoglalja azt a helyet, amelyről azt gondolta, hogy jogosan illeti meg bámulatos tehetségét.

Lady Jane utasítást kapott, hogy legyen barátságos Fuddlestone-ékhoz és Wapshotékhoz s szomszédaikhoz, a többi nevezetes báróhoz. Ezeknek a hintóit most már gyakran lehetett látni a Queen's Crawley-i fasorban, elég gyakran ebédeltek a kastélyban, ahol olyan jól főztek, hogy világos volt: Lady Jane csak ritkán avatkozik e műveletbe. Viszonzásul Pitt és felesége is nagy eréllyel járt vendégségbe, nem törődve sem az időjárással, sem a távolsággal. Mert ámbár Pitt mint hideg vérmérsékletű, gyenge egészségű és kis étkü férfiú, nem sokat adott a kedélyességre, mégis úgy ítélte, hogy helyzete megköveteli a vendéglátást és a barátkozást, s ezért valahányszor az ebéd utáni hosszú poharazgatáskor megfájdult a feje, a kötelességteljesítés vértanújának érezte magát. A legjobb vidéki urakkal társalgott a termésről, a gabonatörvényekről, a politikáról. Ő, aki azelőtt e tekintetben sajnálatos szabadelvűségre hajlott, most szenvedélyes érdeklő-

dést tanúsított az orvvadászat és a vadállomány megóvása iránt. Ő maga nem vadászott, nem volt vadászember, a könyvek és a békés időtöltés embere volt, de az volt a véleménye, hogy a lötenyésztést vidéken ápolni kell, ezért a rókákkal is törődni kell, s kijelentette, hogy amennyiben barátja, Sir Huddleston Fuddleston, hajtóvadászatot óhajt rendezni az ő birtokán, és mint egykor, Queen's Crawleyből óhajtja elindítani a falkát, boldog lesz, ha ott üdvözölheti őt és az egész vadásztársaságot. És Lady Southdown nagy szomorúságára, napról napra nagyobb híve lett a hivatalos egyháznak: abbahagyta a nyilvános prédikálást, és az imaházakba járást, büszkén jelent meg a templomban, és látogatott el a püspökhöz és az egész winchesteri papsághoz, és egy szava sem volt ellene, amikor nagytiszteletű Trumper főesperes úr egyszer egy játszma whistet indítványozott.

Micsoda gyötrelem lehetett ez Lady Southdownnak, és milyen elvetemültnek kellett tartania a vejét, hogy megenged ilyen istentelen szórakozást! Hát még amikor egy winchesteri oratóriumelőadásról hazajövet a báró bejelentette az ifjú hölgyeknek, hogy jövő évben valószínűleg elviszi őket a grófsági bálókra – a lányok imádták őt a jóságáért. Lady Jane pedig sokkal engedelmesebb volt annál, semhogy el ne menjen, sőt talán örült is, hogy elmehet. Az özvegy grófné lányának világias viselkedéséről a legiszonytatóbb leírásokat küldte Cape Townba, *A piaci kofa* szerzőjének, és miután brightoni háza ez idő szerint éppen üresen állt, visszaköltözött a fürdőhelyre, gyermekeinek nem túlságosan nagy sajnálatára. Azt is feltételezhetjük, hogy Rebecca se bántódott Queen's Crawleyban tett második látogatásakor az orvosságos hölgy távolléte miatt, ámbár karácsonyra írt a grófnénak egy üdvözlő levelet, melyben tiszteletteljesen ajánlotta magát Lady Southdown emlékezetébe, és hálásan írt arról a gyönyörűségről, amelyet előző látogatása alkalmával a grófné társalgása okozott neki, kitért arra a jóságra, amellyel öladysége kezelte betegségében, s kijelentette, hogy Queen's Crawleyban minden a távollevő barátnőre emlékezteti őt.

Sir Pitt Crawley megváltozott viselkedésének és népszerűségének nagy része talán a Curzon Street-i ravasz kis hölgy tanácsaira vezethető vissza.

– Ön megmaradna bárónak? Ön megelégednék azzal, hogy

egyszerű vidéki úr legyen? – mondta neki már akkor, amikor Sir Pitt vendége volt Londonban. – Nem, Sir Pitt Crawley, én jobban ismerem önt. Ismerem tehetségét és becsvágyát. Azt hiszi, el tudja rejteni őket. De énelöttem hiába rejtegeti. Megmutattam Lord Steyne-nek azt a röpiratát, amelyet a malátáról írt. Ő már ismerte, és azt mondta, hogy az egész kormány véleménye szerint ez volt a legmesteribb mű, amely erről a kérdésről megjelent. A minisztérium figyelemmel kíséri önt, és én tudom, hogy ön mit akar. Ki akar tűnni a parlamentben. Mindenki mondja, hogy ön Anglia legjobb szónoka, mert emlékeznek még oxfordi beszédeire. Az egész grófságát akarja képviselni, hiszen ott a saját szavazatával és a falu szavazatával mindent elérhet. Ön Lord Crawley szeretne lenni, és az is lesz, még mielőtt meghal. Én látom mindezt, mert olvasni tudok a szívében, Sir Pitt. Ha nekem olyan férjem volna, aki nemcsak az ön nevét viselné, hanem az eszét is megkapta volna... néha azt hiszem, nem lennék méltatlan hozzá... de... elvégre is a rokona vagyok önnek – tette hozzá nevetve. – Szegény kis koldus vagyok, de van némi befolyásom... és ki tudja, az egér megint megsegítheti talán az oroszlánt.

Pitt Crawleyt ámulatba ejtették és elragadták Rebecca szavai. „Hogy megért engem ez az asszony! – gondolta magában. – Jane-t sohasem tudtam rávenni, hogy legalább három oldalt elolvasson abból a maláta-röpiratból. *Neki* sejtelve sincs róla, hogy kimagasló tehetség és titkos becsvágy lakozik bennem. Szóval emlékeznek még az oxfordi beszédeimre? A bitangok! Most, hogy a kerületemet képviselem, és lehet, hogy a grófság is megválaszt, most kezdek az eszükbe jutni! Lord Steyne tavaly meg sem ismert a *lever*-n. Most végre kezdenek rájönni, hogy Pitt Crawley is valaki. Pedig ugyanaz az ember voltam akkor is, amikor ezek nem vettek rólam tudomást, csak az alkalom hiányzott, de most majd megmutatom nekik, hogy szónokolni és cselekedni éppen olyan jól tudok, mint írni. Achilles is csak akkor fedte fel magát, amikor odaadták neki a kardot. Az én kardom itt van a kezemben, és a világ még hallani fog Pitt Crawleyről.”

Ezért lett ez az agyafűrt diplomata olyan vendégszerető, ezért adakozott oratóriumokra és kórházakra, ezért volt olyan udvarias az esperesekhez és káplánokhoz, ezért adott és fogadott el

olyan nagylelkűen ebédeket, ezért volt olyan kedves vásárokon a gazdákkal, ezért érdeklődött úgy a grófság ügyei iránt, s ezért folyt le a kastélyban olyan vidáman a karácsony, hogy emberemlékezet óta nem volt rá példa.

Karácsony első napján nagy családi összejövetel volt. A parókiából valamennyi Crawley eljött az ebédre. Rebecca olyan nyílt és szívélyes volt Bute-néhez, mintha az sohasem lett volna ellensége, nagy szeretettel érdeklődött a drága kislányok iránt, meglepődött, hogy mennyire haladtak azóta a zenében, és mindenképpen meg akart velük ismételtetni egy duettet azokból a nagy daloskönyvekből, amelyeket Jim morogva hozott át hóna alatt a parókiáról. Bute-né kénytelen volt illedelmesen viselkedni a kis kalandornővel, ami persze nem akadályozta meg abban, hogy később szabadon ne nyilatkozzék lányai előtt arról a képtelen tiszteletről, amelyet Sir Pitt a sógornője iránt tanúsít. De Jim, aki mellette ült ebédnél, kijelentette, hogy remek nő, abban pedig az egész papcsalád egyetértett, hogy a kis Rawdon nagyon helyes fiú. Az esetleges bárót tisztelték a gyerekekben, mert közte és a cím között csak a kis beteg, sápadt Pitt Binkie állt.

A gyerekek nagyon megbarátkoztak. Pitt Binkie túlságosan kis kutya volt ahhoz, hogy kikezdjen olyan nagy kutyaival, mint Rawdon, Matild pedig csak lány lévén, természetesen nem volt illő pajtás egy majdnem nyolcéves fiatalúrhoz, aki nemsokára már kabátban fog járni. Rawdon nyomban átvette a parancsnokságot a kis csoport fölött: a kislány és a kisfiú nagy tisztelettel követték, ha néha-néha leereszkedett odáig, hogy velük játsszék. A vidéki élet nagy örömet és boldogságot okozott Rawdonnak. A konyhakert rendkívül tetszett neki, a virágok kevésbé, legnagyobb öröme azonban a galambokban, a baromfiakban és az istállókban telt, ha szabad volt a közelükbe mennie. Nem hagyta, hogy a Crawley kisasszonyok megcsókolják, de Lady Jane-nek néha megengedte, hogy megölelje, és ömelleste szeretett ülni, amikor a hölgyek visszavonultak a társalgóba, s magukra hagyták az urakat vörös borukkal – inkább mellette, mint az anyja mellett. Mert Rebecca, amikor látta, hogy itt a gyöngédség a divat, egy este magához hívta Rawdont, lehajolt, és valamennyi hölgy jelenlétében megcsókolta.

A kisfiú e művelet után egyenesen az arcába nézett, s reszketett és elpirult, mint mindig, ha indulat fogta el.

– Otthon sohasem csókolsz meg, mama – mondta, mire általános csend és megdöbbenés támadt, s Becky tekintete semmiképpen sem volt kellemes.

Rawdon el volt ragadtatva a sógornőjétől, amiért olyan kedves a fiához. Lady Jane és Becky ezúttal nem voltak *egészen* olyan jóban, mint az előző látogatáskor, amikor az ezredesné meg akarta magát kedveltetni. A gyerek két kijelentése kissé fagyasztó volt. És talán Sir Pitt kissé túlságosan is figyelmes volt Beckyhez.

Az ifjabb Rawdon azonban korához és természetéhez illően jobban szerette a férfiak társaságát, mint a nőkéét, és sohasem fáradt bele, hogy apját elkísérje az istállókhöz, ahová az ezredes azért vonult vissza, hogy a szivarját elszívja. Néha Jimnek, a lelkes fiának társaságában ment oda, aki ebben és egyéb szórakozásokban is csatlakozni szokott unokafivéréhez. Jim jó barátságban volt a báró kerülőjével is, összehozta őket kölcsönös szeretetük a kutyák iránt. Egy nap James úr, az ezredes és Horn, a kerülő, elmentek fácánlesre, és magukkal vitték a kis Rawdont is. Egy másik pompás reggelen ugyanez a négy úriember a patkányvadászat multságának hódolt egy pajtában, s ennél finomabb játékot a kis Rawdon még soha életében nem látott. A pajta néhány csatornanyílását eltömték, a többibe pedig vadászmenyéteket eresztettek, aztán csendben várakoztak, husággal a kezükben, mellettük pedig egy izgalomtól remegő kis terrier – James úr híres Forceps kutyája – lihegve, három lábon állva, mozdulatlanul leste a patkányok alulról hallatszó halk nyivákolását. Végül az üldözött állatok elkeseredett merészséggel kibújtak a lyukból. A terrier rögtön végzett eggyel, a kerülő a másikkal, Rawdon azonban buzgalmában és izgatottságában elhibázta a maga patkányát, viszont félig agyonverte az egyik menyétet.

De a legnagyobb nap az volt, amikor Sir Huddlestone Fuddlestone kutyái összegyűltek Queen's Crawley gyepén.

Pompás látvány volt ez a kis Rawdonnak. Fél tízenegykor Tom Moody, Sir Huddlestone Fuddlestone vadásza feltűnt a fasorban ügetve, mögötte zárt rajban a nemes falka, a végén skarlátpiros frakkban a két ostoros – két kemény arcvonású

kamasz, jóvérű sovány lovakon. Csodálatos ügyességgel találták el hosszú, súlyos ostoruk hegyével minden kutya vékonyát, amelyik elszakadt a rajtól, vagy akár csak tudomást is vett az orruk előtt felbukkanó nyulakról.

Azután következik Jack, Tom Moody fia, aki hetven fontot nyom, negyvennyolc hüvelyk magas, és sohasem fog megnőni. Terjedelmes nyereggel félig beborított, magas, csontos vadászparipa nyakában ül. Ez Sir Huddlestone Fuddlestone kedvenc lova, Nob. Időközben más lovak is érkeznek, más kis lovászfíúkkal a hátukon, gazdáikat várják, akik nemsokára vágatva érkeznek majd.

Tom Moody a kastély kapujához lovagol, ahol a komornyik fogadja és itallal kínálja, de ő visszautasítja. Falkájával aztán a pázsit egyik védettebb sarkába vonul, ott a kutyák végighemperegnek a fűvön, játszanak, vagy mérgesen egymásra vakkantanak, olykor-olykor dühös marakodásba is törnek ki, amit hamar lecsillapít Tom verhetetlen hangja, vagy az ostor kigyózó szíjai.

Telivér lovakon vágatva sok fiatal úriember érkezik, térdig telefröcskölve sárral. Bemennek a házba, cseresznyepálinkát isznak, és üdvözlík a hölgyeket, vagy ha szerényebben és sportszerűbben viselkednek, csizmát és lovat váltanak, s egy kis előzetes ügetéssel melegítik a vérüket. Aztán a sarokban a falka körül összegyűlnek, s elbeszélgetnek Tom Moodyval régi vadászatokról, Nyüszítő és Gyémánt érdemeiről, a terepről és a rókák elfajulásáról.

Sir Huddlestone is megjelenik már zömök lován, a bejárat-hoz lovagol, belép, eleget tesz a hölgyeknél az udvariasság szabályainak, és ezek után, szűkszavú ember lévén, hozzálát a dologhoz. A kutyákat a kastély bejárata elé terelik, a kis Rawdon is közéjük elegyedik, izgatja, de meg is riasztja a kutyák enyelgése, kedveskedése, amellyel elárasztják, csóváló farkuk simogatása s morgásuk, viháncolásuk, amelyet Tom Moody hangja és ostroma is alig tud visszatartani.

Közben Sir Huddlestone nehézkesen felkapaszkodott Nob há-tára.

– Próbáljuk ki ma Sowster's Spinneyt, Tom – mondja a báró.
– Mangle gazda azt mondja, hogy két róka van ott.

Tom befűj kürtjébe, elüget, nyomában a falka, az ostromo-

sok, a winchesteri fiatalurak, a környékbeli gazdák, gyalog a béresek, akiknek nagy ünnep ez a nap. Sir Huddlestone zárja be a menetet Crawley ezredessel, aztán az egész csapat eltűnik a fásor végén.

Bute Crawley nagytiszteletű úr, aki sokkal szerényebb volt annál, semhogy a nagy nyilvánosság előtt, unokaöccse ablaka alatt csatlakozzék a gyülekezethez, s akire Tom Moody úgy emlékszik, hogy negyven év előtt, sovány teológus korában, a legvadabb lovakat lovagolta, a legszélesebb árkokat ugratta át, s a legmagasabb sorompók fölött is átrepült – szóval, a nagytiszteletű úr véletlenül éppen akkor üget ki hatalmas fekete lován a parókia sövénye mögül, amikor Sir Huddlestone odaér: rögtön csatlakozik az érdeemes báróhoz. A kutyák és a lovasok eltűnnek, s a kis Rawdon ámulva és boldogan néz utánuk a kapu előtti lépcsőről.

Ha a kis Rawdon az emlékezetes ünnep alatt nem is szeretette meg különösebben a nagybátyját, aki mindig olyan merev és hűvös volt hozzá, és bezárkózott a dolgozósobájába, a pörös ügyekbe mélyedve s intőzőkkel és bérlőkkel tárgyalva – annál inkább megnyerte férjezett és hajadon nagynénjeinek kegyeit, a kastélybeli két apróságot s a parókiabeli Jimet is, akit Sir Pitt felbátorított, hogy udvaroljon az egyik ifjú hölgynek, kétségtelenül annak a beleértésével, hogy ha a rókavadász öregúr után megürül a papi javadalom, akkor majd neki juttatja. Maga Jim már lemondott erről a sportról, s megelégszik egy kis ártatlan vadkacsa- vagy szalonkavadászattal, esetleg egy kis patkánykergetéssel a karácsonyi ünnepek alatt, amelyek után visszatér majd az egyetemre, és igyekezni fog, hogy ne bukjon meg ismét. Már most félretette zöld kabátjait, piros nyakkendőit és egyéb világi díszait, és készül családi állapotának megváltoztatására. Sir Pitt ilyen olcsó és takarékos módon kívánja törleszteni adósságát a családdal szemben.

Továbbá még mielőtt ez a vidám karácsony véget ért, a báró összeszedte minden lelkierejét, s átadott öccsének egy utalványt bankárjaihoz, mégpedig nem kisebb összegről, mint száz font-ról, s ez a cselekedet Sir Pittnek eleinte kegyetlen kínokat okozott, de később az a tudat hevítette, hogy egyike a legnagyul-kübb embereknek. Rawdon és fia nagyon nehéz szívvel indult

útnak, Becky és a hölgyek azonban elég könnyedén búcsúztak, s barátnőnk visszatért Londonba, hogy megkezdje azt a tevékenységet, mellyel e fejezet elején foglalkozni láttuk. Gondoskodása folytán a Great Gaunt Street-i Crawley ház egészen megfiatalodott, és készen állt arra, hogy befogadja Sir Pittet és családját, ha majd a báró Londonba jön, hogy a parlamentben eleget tegyen kötelességének, s elfoglalja az országban azt a helyet, mely lánghelmét megilleti.

Az első ülőszakban ez a mélységes alakoskodó elrejtette terveit, és soha ki nem nyitotta száját, kivéve egy ízben, mikor egy mudburyi kérvényt nyújtott be. De szorgalmasan eljár az ülésekre, és alaposan kitanulta a parlament módszereit és ügyvitelét. Otthon a Kék Könyvek tanulmányozására adta magát, riadalmára és csodálkozására Lady Jane-nek, aki attól félt, megöli magát a virrasztással és a beható tanulással. Megismerkedett a miniszterekkel, pártja kimagasló tagjaival, és eltökélte, hogy nem telik bele sok esztendő, ő is közéjük fog tartozni.

Lady Jane szelidsége és kedvessége olyan megvetést keltett Rebeccában öladysége iránt, hogy a kis nőnek nem kis neheztelés esett eltitkolnia. Az a fajta jóság és egyszerűség, amely Lady Jane-ben megvolt, bosszantotta Becky barátnőnköt, és lehetetlen volt időnként nem kimutatnia s nem éreztetnie a másikkal lenézését. De Lady Jane-t is feszélyezte az ő jelenléte. Férje állandóan Beckyvel beszélt. Mintha az egyetértés jelei röpködtek volna köztük, Pitt olyan kérdésekről beszélt vele, amelyeket eszébe se jutott Lady Jane előtt szóba hozni. Annyi bizonyos, hogy az utóbbi nem értett hozzájuk, de kínos volt, hogy nem szólhat hozzá, még kínosabb tudnia, hogy semmi mondanivalója erről, és hallgatni, amint a merész kis Rawdonné egyik témáról a másakra csapong, mindenkihez van szava, mindig készen áll valami tréfával, az ember pedig magányosan ül a saját házában a kandallónál, és nézi, hogy a többi férfi vetélytársnője körül forog.

Már otthon a kastélyban is, ha Lady Jane mesét mondott a térdére kapaszkodó gyerekeknek – ott volt a kis Rawdon is, aki nagyon szerette őt –, s Becky lépett a szobába fitymálós pillantással gúnyos, zöld szemében, a szegény Lady Jane elnémult e baljóslatú csillogástól. Egyszerű kis képzelete remegve össze-

zsugorodott, mint a meséskönyvben a tündérek egy felsőbbrendű rossz angyal előtt. Nem tudta folytatni, bár Rebecca, hangjában a gúnynak szinte észrevehetetlen árnyalatával, kérte, hogy folytassa elbűvölő történetét. Becky asszonynak viszont a szelid gondolatok és egyszerű örömök voltak utálatosak, mert nem egyeztek a természetével: gyűlölte azokat, akik ilyesmiben lelték kedvüket, s lenézte a gyerekeket és a gyermekbarátokat.

– Ki nem állhatom a vajás kenyeret – mondogatta Lord Steyne-nek, amikor Lady Jane-t és a modorát gúnyolta neki.

– Éppen úgy, mint az a bizonyos valaki a szenteltvizet – felelte őlordsága meghajolva és vigyorogva, aztán pedig harsogó nevetésbe tört ki.

Igy hát a két hölgy nem sokat látta egymást, kivéve amikor az ifjabb fivér feleségének szüksége volt valamire, s ezért felkereste a másikat. Buzgón drágámozták és angyalomozták egymást, de általában távol maradtak egymástól, míg Sir Pitt meg-növekedett elfoglaltságában is naponta talált időt arra, hogy sógornőjét meglátogassa.

Amikor először kapott meghívást az alsóház elnökének ebéd-jére, Sir Pitt felhasználta az alkalmat, hogy díszruhában jelen-jék meg sógornőjénél, a régi diplomataöltözetében, amelyet at-tasé korában hordott a pumpernickeli követségén.

Becky el volt ragadtatva a díszruhától, és majdnem annyira megbámulta benne, mint a felesége és a gyerekek, akiknek szintén megmutatta magát, mielőtt elindult. Kijelentette Becky, hogy csak a telivér nemesember tudja előnyösen viselni az udvari ruhát, és csak az ősi családok sarjainak illik a *culotte courte*.¹ Pitt tetszelegve nézett le lábszárára, amely, az igazat megvallva, semmivel sem volt arányosabb és formásabb, mint az oldalán fityegő, vékony kard; lenézett a lábára, és szívében azt gondolta, hogy nagyon hódító jelenség.

Miután elment, Becky megrajzolta a torzképét, és megmutatta Lord Steyne-nek, mikor az megérkezett. Őlordsága el volt ragadtatva a tökéletes hasonlóságtól, és magával vitte a rajzot. Sir Pitt Crawleyt már előzőleg megtisztelte azzal, hogy Becky asszonynál találkozott vele, és nagyon kegyes volt az új báró és

¹ Térdradrág. (francia)

képviselő iránt. Pittre nagyon hatott az a hódolat, amelyet sógor-nője iránt a magasrangú peer tanúsított, az a könnyedség és sziporkázás, amellyel Rebecca társalgott, s az az elragadtatás is, mellyel az urak valamennyien hallgatták. Lord Steyne nem kételkedett benne, hogy a báró még csak most kezdi meg politikai pályafutását, s kijelentette, mohó érdeklődéssel várja, hogy mint szónokot is hallhassa őt; amúgy is szomszédok – mert a Great Gaunt Street kivezet a Gaunt Square-re, amelynek egyik oldalán van, mint mindenki tudja, a Gaunt House –, s így őlordsága azt reméli, hogy amint Lady Steyne megérkezik Londonba, lesz szerencséje megismerkedni Lady Crawleyval. Egy-két nappal később a névjegyét is leadta szomszédja házában, pedig annak elődjét arra sem tartotta érdemesnek, hogy tudomást vegyen róla, bár a két család már csaknem száz év óta élt egymás szomszédságában.

E cselszövések, ragyogó estélyek, okos és csillogó személyiségek közepette Rawdon napról napra elszigeteltebbnek érezte magát. Többet járhatott klubjába, együtt ebédelhetett nőtlen barátaival, jöhetett-mehetett, amikor neki tetszett: senki se zaklatta kérdésekkel. A kis Rawdonnal sokszor elsétált a Gaunt Streetre, és ott üldögélt a ház úrnőjével és a gyerekekkel, mialatt Sir Pitt Rebeccával zárkózott be a parlamentbe menet vagy onnan jövet.

A volt ezredes órákig elüldögélt fivére házában, nagyon hallgatagon, s a lehető legkevesebbet gondolkodott és cselekedett. Örült, ha megbízták valamivel, hogy menjen, és tudakozódjék egy lóról vagy egy cselédről, vagy szeletelje fel az ürüpecsenyét ebédre a gyerekeknek. Le volt győzve, és beletörődött a tétlenségbe és az alárendeltségbe. Delila rabságban tartotta, és a haját is lenyírta. A tíz év előtti merész, zabolátlan, ifjú vérű katona járom alatt nyögő, renyhe, engedelmes, középkorú, kövér úriemberré változott.

Szegény Lady Jane pedig tudatára ébredt, hogy Rebecca foglyul ejtette férjét, de azért Rawdonnéval továbbra is drágámozták és angyalomozták egymást, valahányszor találkoztak.

NEGYVENHATODIK FEJEZET

Küzdelmek és megpróbáltatások

Időközben bromptoni barátaink is megünnepezték a karácsonyt a maguk módján, semmiképpen sem túl vidáman.

Az évi száz fontból – mert körülbelül ennyi volt a jövedelme = özvegy Osborne-né hetvenöt fontot adott apjának és anyjának a maga és kislánya ellátásáért. Ebből és a Jostól kapott százhusz fontból a négytagú család – melyet egy ír cseléd lány szolgált ki, aki Clapp és felesége számára is dolgozott – emelt fővel, tisztességes kényelemben élhetett, s régebbi életük viharai és csalódásai után még mindig meg tudta vendégelni egy-egy barátját uzsonnával, egy csésze teával. Sedley fenntartotta tekintélyét volt hivatalnokaként, Clapp úr és családja szemében. Clapp emlékezett még arra az időre, amikor a szék szélén ülve koccintott Sedleyné, Emmy kisasszony és az Indiában levő Joseph úr egészségére, a kereskedő gazdag asztalánál a Russell Square-en. Az idő megnövelte az emlékek fényét a derék hivatalnok szívében. Valahányszor feljött a konyhanappaliból a fogadószobába, s megivott Sedley úr társaságában egy csésze teát vagy egy pohár vizes gint, azt szokta mondani: – Nem ilyesmihez szokott ön, uram – s éppen olyan ünnepélyesen és tiszteletteljesen ivott a hölgyek egészségére, mint a család virágzása idején. Meg volt róla győződve, hogy Emmy kisasszony zongorázása a legistenibb zene, amelyet valaha hallottak, ő maga pedig a legfinomabb úrihölgy. Soha nem ült le Sedley előtt, még a klubban sem, és nem tűrte, hogy társaságában bárki is ócsárolja ezt az úriembert. Ő még látta, amikor London legelőkelőbb emberei fogtak kezét Sedley úrral – szokta mondani. Ismerte őt abban az időben, amikor naponta együtt lehetett látni vele a Tőzsdén Rotschildot, aki sokat köszönhetett neki.

Clapp kitűnő bizonyítványaival és szép kézírásával gazdája szerencsétlensége után hamarosan újra álláshoz jutott. – A magm fajta kis hal minden dézsában el tud úszkálni – szokta megjegyezni, és annak a cégnek, amelyből az öreg Sedley kivált, egyik tagja nagyon szívesen használta fel Clapp úr szolgálatait, és tisztességes fizetést adott neki. Végül is Sedley valamennyi gazdag barátja egymás után elmaradt, csak ez a szegény, hajdani alkalmazottja tartott ki mellette hűségesen.

Jövedelmének kis maradékával, melyet Emília magának tartott, a legtakarékosabban és a leggondosabban kellett gazdálkodnia, hogy drága kisfiát úgy öltöztesse, ahogyan George Osborne fiához illett, és megfizethesse a tandíját abban a kis iskolában, ahová sok kétség és vonakodás, sok titkos fájdalom és rettegés után mégiscsak elküldte a gyereket. Késő éjszakáig fenn ült, leckéket tanult, s bonyolult nyelvtani meg földrajzi könyvekkel vesződött, hogy Georgyt taníthassa. Még a latin deklinációhoz is hozzáfogott abban a buzgó reményben, hogy majd a fiát megtaníthatja rá. Mindennap megválni tőle, s kitennie a tanító nádpálcájának és az iskolatársak durvaságának – olyan volt e gyenge, remegő, érzékeny anyának, mintha megismételné az elválasztást. A kölyök viszont boldogan rohant iskolába. Változatosságra vágyott. Ez a gyermek öröm sértette anyját, aki annyira bánkódott, hogy el kell szakadnia tőle. Szinte jobban szerette volna – gondolta magában –, ha a gyerek is szomorú, de aztán mélységes szemrehányásokat tett magának, amiért olyan önző mer lenni, hogy fiát boldogtalannak akarja látni.

Georgy szépen haladt az iskolában, melynek igazgatója anyja állandó bámulójának, nagytiszteletű Binny úrnak barátja volt. Számtalan díjat és kitűnő bizonyítványokat hozott haza. Anyjának minden este vég nélküli történeteket mesélt iskolatársairól, hogy milyen jó cimbora Lyons, milyen alamuszi Sniffin, s hogy Steel apja szállítja a húst az intézetnek, míg Golding anyja minden szombaton hintón jön a fiáért; hogy Neatnek talpalló van a nadrágján – nem kaphatna-e ő is talpallót? –, s hogy a nagyobbik Bull annyit tud (igaz, hogy csak Eutropiusból), hogy azt hiszik, túltesz még Ward tanító úron is. Ilyenformán Emília lassanként ugyanolyan jól ismert minden gyereket az iskolában, akár

Georgy maga; esténként segített neki a feladataiban, s olyan buzgón törte kis fejét a leckéken, mintha másnap reggel neki kellett volna odaállnia a tanító elé. Egyszer, egy bizonyos mérkőzés után Smith úrfival, Georgy dagadt szemmel jött haza, és nagyban kérkedett anyjának és elragadtatott nagyapjának, hogy milyen vitéz volt a küzdelemben, holott az igazat megvallva, nem tanúsított különleges hősiességet, és határozottan ő maradt alul. De Emília mai napig sem bocsátott meg ennek a Smithnek, aki ma már békés gyógyszerész a Leicester Square közelében.

Ilyen csendes tevékenységben és ártatlan gondokban telt el a szelid özvegyasszony élete, egy-két ezüst szál a hajában, s egy apránként mélyülő vonal szép homlokán jelezte az idő múlását. Ő maga csak mosolygott az elmúlás e jelein. – Mit számít ez – kérdezte – olyan öregasszonynál, mint én vagyok? – Csak az a remény éltette, hogy fiát nagynak, híresnek, dicsőségesnek lássa, amint meg is érdemli. Megőrizte irkáit, rajzait, dolgozatait, és kis körében úgy mutogatta, mintha lángelme csodái volnának. Néhányat átadott közülük Dobbin kisasszonynak, hogy mutassa meg Osborne kisasszonynak, George nagynénjének, aki pedig mutassa meg magának Osborne úrnak – hadd bánja meg az öregember kegyetlenségét és haragját ahhoz, aki eltávozott. Férjének minden hibáját és gyengéjét beletemette a sirba, csak a szerelmesre emlékezett, aki annyi áldozat árán vette őt feleségül, a szép, vitéz és nemes férjre, aki karjában tartotta azon a reggelen, amikor elment harcolni és dicsőségesen meghalni királyáért. A hős az égből bizonyára mosolyogva néz le arra a mintafiúra, akit támaszul és vigaszul hátrahagyott neki.

Láttuk, hogyan vált napról napra indulatosabbá és mogorvábbá Russell Square-i karosszékében George egyik nagyapja. Azt is láttuk, hogy lánya szép hintójával, szép lovaival és a város játékonysági gyűjtőíveinek felén ott szereplő nevével milyen magányos, boldogtalan, rettegésben tartott vénlány volt. Újra és újra rágondolt arra a szép kisiúrra, öccse fiára, akit egyszer látott. Sóvárgott azért, hogy szép hintóján elhajthasson ahhoz a házhoz, ahol lakik, és magányos sétakocsikázásain a Parkban napról napra mindenfelé körülnézett, abban a reményben, hogy megláthatja valahol. Nővére, a bankárné, alkalomadtán leereszkedett odáig, hogy ellátogasson régi otthonába, a Russell Square-

re. Elhozott magával két vézna gyereket, akikre felcicomázott dajka vigyázott, vékony, finomkodó orrhangon nyafogott nővérének előkelő ismeretségeiről, s hogy a kis Frederick szakasztott mása Lord Claude Lollypopnak, s hogy édes kis Mariája magára vonta a báróné figyelmét, amikor csacsifogaton hajtottak Roehamptonba. Unszolta nővérét, hogy szóljon a papának, tegyen már valamit a drága kicsikéért. Elhatározta, hogy Frederickből testtörtiszt lesz, de ha hitbizományt létesítenek, és így látják el a fiút – márpedig Bullock úr valósággal tönkreteszi és agyonhajszoja magát, hogy földbirtokot vásároljon –, hogyan gondoskodjanak a drága kislányról?

– *Benned* van a reményem, édesem – mondta Bullockné –, mert, persze, ami a papa vagyonából énám jut, az természetesen a fiamé kell hogy legyen. A kedves Rhoda McMull megváltja az egész castletoddyi birtokot, amint a szegény, kedves Lord Castletoddy, aki meglehetősen epilepsziás, meghal, s akkor majd a kis Macduff McMull lesz Castletoddy örgróf. A Mincing Lane-i Bludyer testvérek mind a ketten Fanny Bludyer kisleánya hagyják a vagyonukat. Az én drága Frederickemnek okvetlenül hitbizományt kell kapnia, és... és, drágám, kérd meg a papát, hozza vissza hozzánk a betétjét, a Lombard Streetre, jó? Nem illik, hogy Stumpy & Rowdy kezelje a pénzét.

Az ilyesfajta beszédek után, amelyekben a nagyvilágiasság egyesült az érdekhajhászással, és egy csók után – amely olyan volt, mint az osztriga érintése – Frederick Bullockné fogta ki keményített kisdedeit, és visszalibegett hintójába.

Minden ilyen látogatása, amellyel ez a hangadó társasági hölgy családját megtisztelte, csak még jobban ártott neki. Apja annál több pénzt fizetett be Stumpy & Rowdyhoz. Lánya előkelősködése egyre tűrhetetlenebbé vált. A szegény özvegy pedig aromptoni kis házban, ahol kincsét őrizte, nem is sejtette, hogy valaki mennyire vágyakozik a gyereke után.

Akkor este, amikor Jane Osborne megmondta apjának, hogy látta az unokáját, az öregember nem válaszolt, de nem látszott haragudni érte, sőt amikor szobájába vonult, majdnem nyájasan mondott jó éjszakát lányának. Bizonyára gondolkodott is azon, amit hallott, kérdezősködhett is a Dobbin családnál a látoga-

tásról, mert körülbelül két hét múlva megkérdezte lányától, hova lett kis francia órája és lánc, amelyet viselni szokott.

– A magam pénzén vettem, apám – felelte megrettenve.

– Végy egy másik ugyanolyat, vagy még szebbet, ha kapsz – mondta az öregúr, és megint hallgatásba merült.

Utóbbi időben a Dobbin kisasszonyok többször is megismélték kérésüket, hogy Emília engedje el hozzájuk látogatóba George-ot. Nagynénje láthatóan jóindulattal van iránta, sőt arra is célozgattak, hogy talán nagyapja is hajlandó lenne kibékülni. Bizonyos, hogy Emília nem utasíthatott el ilyen előnyös lehetőséget a fia részére. Nem is utasította el, de nagyon nehéz és gyanakvó szívvel egyezett bele közbenjárásukba, s amíg a gyermek távol volt tőle, állandóan nyugtalan volt, s úgy fogadta, mikor hazajött, mintha valamilyen veszélyből menekült volna. Pénzt és játékokat hozott haza, melyeket az özvegy riadtan és féltékenyen nézett, és mindig megkérdezte, nem látott-e ott valami úriembert?

– Csak az öreg Sir Williamet, aki elvitt kocsikázni a négykerekű bricskában, és Dobbin urat, aki gyönyörű pejlovon jött ki délután, zöld kabátban, rózsaszín nyakkendővel, aranygombos lovaglóstorral, és megígérte, hogy megmutatja a Towert, és elvisz a surrey-i falkavadászatra.

Végre aztán egyszer ezt mesélte:

– Ma ott volt egy öregúr, bozontos a szemöldöke, széles a kalapja, és mindenféle pecsétnyomó lóg vastag óraláncán.

Akkor jött, amikor a kocsis Georgyt éppen a szürke pónin lovagoltatta házuk körül.

– Nagyon nézett rám. Erősen reszketett. Ebéd után elszavaltam *Az én nevem Norval-t*. A néni sírni kezdett. Mindig sír.

Ez volt George beszámolója erről az estéről.

Így tudta meg Emília, hogy a fiú látta a nagyapját, és lázasan várt arra az üzenetre, amelyről biztosan tudta, hogy el fog következni, aminthogy el is következett néhány nap múlva. Osborne úr szabályszerűen felajánlotta, hogy magához veszi a fiút, s örökösevé teszi annak a vagyonnak, amelyet az apja örökölt volna. George Osborne-nének évjáradékot ad, amelyből tisztességesen megélhet. Ha George Osborne-né újból férjhez megy, amint ez – ahogy Osborne úr hallotta – szándéka, az évjáradékot nem

vonja vissza. De ennek az a feltétele, hogy a gyermek nagypapjánál lakják a Russell Square-en, vagy pedig bárhol másutt, ahol Osborne úr jónak látja. De azért időnként engedélyt kap, hogy George Osborne-nét otthonában meglátogassa. Ezt az üzenetet éppen olyankor olvasták fel Emiliának, amikor anyja elment hazulról, apja pedig szokása szerint, a Cityben tartózkodott.

Emiliát eddig életében csak kétszer vagy háromszor látták mérgesnek, s Osborne úr ügyvédje abban a szerencsében részesült, hogy az egyik ilyen esetnek tanúja lehetett. Miután Poe úr felolvasta, és odanyújtotta neki a levelet, Emilia remegve és kipirultan állt fel, a levelet apró darabokra tépte s rátaposott.

– „Hogy én újra férjhez megyek! Pénzért megváljak a gyerekeimtől! Ki merészel engem ilyen ajánlattal megsérteni? Mondja meg Osborne úrnak, hogy ez a levél gyalázatos... igen, gyalázatos... nem felelek rá. Jó napot kívánok, uram.” És olyan mozdulattal tessékelt ki a szobából, mint egy tragédia királynője – mondta az ügyvéd, amikor elmesélte az esetet.

Szülei aznap nem vették észre izgatottságát, és ő sohasem beszélt nekik erről a találkozásról. El voltak foglalva saját ügyeikkel, olyan ügyekkel azonban, amelyek mélyen érintették az ártatlan és gyanútlan hölgyet. Az öregúr, az apja, még mindig üzleteken törte a fejét. Láttuk már, hogy a borkereskedés és a szénkereskedés nem sikerült neki. De minthogy mindig ott sűrűlődött a Cityben, mohón és nyughatatlanul, új ötlet villant fel benne, amelyet olyan jónak tartott, hogy nekivágott, akár-mennyire ellenezte is Clapp úr, akinek voltaképpen sohasem merte elmondani, mennyire lekötötte már magát. És minthogy mindig Sedley úr alapelvei közé tartozott, hogy nők előtt nem szabad pénzügyekről beszélni, azoknak sejtelmük sem volt a fejük fölött tornyosuló csapásokról, míg csak a boldogtalan öregúr kénytelen nem volt apránként bevallani a dolgokat.

Azzal kezdődött, hogy a kis háztartás hetenként kifizetendő számlái hátralékban maradtak. Nem jött meg az átutalás Indiából, mondta Sedley úr zavart arckifejezéssel feleségének. Mint-hogy Sedleyné mindeddig nagyon pontosan fizette ki számláit, az az egy-két kereskedő, akitől a szegény hölgynek haladékol kellett kérnie, nagyon bosszús volt azért a késedelemért, amelyhez kevésbé pontos vevők részéről régen hozzászokott. De

Emmy járadéka, amelyet minden kérdezősködés nélkül örömmel kifizetett, féladagokon eltartotta a kis családot. Az első hat hónap meglehetősen könnyen telt el, s az öreg Sedley még mindig reménykedett abban, hogy hozzájut nyereségéhez, és minden jóra fordul.

De fél év elteltével sem érkezett meg a hatvan font a háztartás segítségére, és a zavarok egyre növekedtek. Sedleyné, aki betegeskedett, és nagyon megtört, hallgatott, vagy pedig Clappnénál sírdogált a konyhában. Főképpen a mészáros volt kelletlen, a fűszeres goromba, egyszer-kétszer a kis Georgy is panaszkodott az ebéd miatt, és Emiliának, aki megelégedett volna ebédre egy szelet kenyérrel is, észre kellett vennie, hogy fiát hanyagul látják el, s ezért a saját erszényéből vásárolt kis nyalánkságokat a gyerekeknek, hogy egészségét megőrizze.

Végül is elmondták neki, illetve elmondtak egy olyan zavaros történetet, amelyet az emberek akkor szoktak előadni, ha nehézségekkel küzdenek. Egy napon, miután megkapta saját pénzét, s mielőtt átadta a szüleinek, Emília, aki pontosan felírta minden kiadását, felvetette, hogy egy részt elvesz belőle, mert új ruhát ígért Georgynak.

Ekkor derült ki, hogy Jos átutalásai fennakadtak, hogy a család nehézségekbe került, amelyeket már Emiliának is régen látnia kellett volna, mondta az anyja, de ő nem törődik semmivel és senkivel, Georgyt kivéve. Erre Emília szó nélkül az asztalra tette egész pénzét az anyja elé, s felment a szobájába, hogy kisírja magát. Még egy nagy fájdalomon kellett aznap átesnie, amikor kénytelen volt elmenni, lerendelni a ruhát, azt az édes ruhát, amely miatt olyan epedve várta a karácsonyt, s amelynek szabását és formáját olyan sok megbeszélésen határozta el egy kis varrónővel, aki barátnője volt.

A legnehezebb az volt, hogy az ügyet meg kellett mondania Georgynak, aki erre hangosan elsírta magát. Karácsonykor mindenki kap új ruhát. A többiek majd kinevetik. Neki *kell* az új ruha. Az anyja megígérte. A szegény özvegy csak csókokat adhatott neki. Könnyek között foltozta meg a régi ruhát. Felbolygatta minden kis ékességét, nem talál-e valamit, amit eladhatna, hogy megvásárolja az annyira kívánt új ruhát. Ott volt az indiai sál, amelyet Dobbin küldött neki. Eszébe jutott, hogy valaha járt

anyjával a Ludgate Hillen, egy finom indiai üzletben, melyben a hölgyek ilyenféle holmit vásárolni és cserélgetni szoktak. Arca kipirult, szeme felragyogott az örömtől, amikor erre a lehetőségre gondolt, és reggel, amikor George-ot megcsókolta és az iskolába küldte, derűs mosollyal nézett utána. A fiú érezte, hogy e tekintet jó hírt tartogat számára.

A sálát becsomagolta egy zsebkendőbe, amely szintén a derék őrnagy ajándéka volt, aztán a köpenye alá dugta, s kipirultan és türelmetlenül gyalogolt el a Ludgate Hillre, a park kerítése mentén sietett, átszaladt az utcakeresztezéseken, úgyhogy sok férfi utánafordult, amikor szép, rózsás arcával elrohant mellette. Kiszámította, mire fogja kiadni a sál árát: a ruhán kívül megveszi a könyveket is, amelyekre George annyira vágyakozott, s kifizeti a félévi tandíjat, aztán az apjának is vesz egy kabátot a helyett az ócska, szürke helyett, melyet most visel. És nem csalódott az őrnagy ajándékának értékében. Nagyon finom és szép szövés volt, s a kereskedő igazán jó üzletet csinált, amikor húsz guinea-t adott érte.

Gazdagságától ámultan és boldogan szaladt Darton boltjába, a St. Paul's Churchyardba, s ott megvette a *Szülők támaszá*-t és a *Sandford és Merton*-t, amelyekre Georgy már régóta vágyakozott, s csomagjával beszállt az omnibuszba, és örömtől repesve ment haza. Megszerezte magának azt az örömet, hogy a belső címlapra beírta legszebb kézírásával: „George Osborne-nak karácsonyi ajándékul, szerető anyja.” Ma is megvannak még a könyvek s bennük a szép írású, gyengéd ajánlás. Szobájából magával vitte a könyveket, hogy letegye George asztalára, ahol megtalálja majd őket, amikor hazajön az iskolából, s ekkor a folyosón találkozott anyjával. A csinos kis könyvek – összesen hét kötet – arany kötése szemet szúrt az öreg hölgynek.

– Mi ez? – kérdezte.

– Néhány könyv Georgynak – felelte Emília –, megígértem neki karácsonyra.

– Könyvek! – kiáltott fel az öreg hölgy megbotránkozva. – Könyvek, amikor nincs kenyér a házban. Könyvek, amikor azért, hogy téged meg a fiadat kényeztesselek, és édesapádat megmentsem a börtöntől, eladtam minden ékszeremet, még a sálamat is a nyakamról, és az ezüstkancalakat is, csak hogy a bol-

tosok ne s rtegessenek, és Clapp  r – aki m lt n megkövetelheti, mert nem uzsorás háziúr, hanem udvarias ember, s maga is családapa – megkapja a b r t!  , Emília,  sszet r d a szívemet a k nyveiddel és a fiaddal, akit inkább tönkretesz, mintsem hogy megv lj tőle.  , Emília, adja Isten, hogy k teleless gtud bb gyereked legyen, mint nekem. Itt van Jos, aki cserbenhagyja öreg apját, és itt van George, akinek elvethetn k a gondját, gazdag lehetne, és aki aranyórával meg lánccal a nyakában megy az iskolába... miközben az  n drága, drága öregemnek nincs egy shill... shillingje.

Sedleyné szavai görcsös zokogásba fulladtak, mely a kis ház minden szobájában visszhangzott, s a női lakók a beszélgetés minden szavát hallgatták.

–  , mama, mama! – felelte sírva szegény Emília. – Egy szót se sz lt l erről...  s  n... megígértem a könyveket. Ma reggel adtam el a sálamat. Itt a pénz... vedd el az egészet.

 s reszkető kézzel szedte el  ez stp nzeit és az aranyakat, a drága szép aranyakat, anyja kezébe nyomta őket, ahova bele sem fértek, hanem kics szt k, és legurultak a lépcsőn.

Aztán felment a szobájába, és kétségbeesésében és végső nyomorúságában leroskadt. Most már mindent látott.  nz s nek áldozta fel a fi t. Ha   nem volna, gazdagság,  ri helyzet, iskoláztatás várna rá, s elfoglalhatná apja helyét, amelyet az idősebbik George miatta, Emília miatt hagyott oda. Csak ki kellene mondan a azt a sz t, és apja újra kényelemben  lhetne, fia pedig vagyonhoz juthatna.  , micsoda felismerés volt ez ennek a gyöngéd és megt rt szívnek!

NEGYVENHETEDIK FEJEZET

Gaunt House

Mindenki tudja, hogy Lord Steyne városi palotája a Gaunt Square-en áll, ahonnan a Great Gaunt Street nyílik, melybe Rebeccát megboldogult Sir Pitt Crawley idején kísértük először. Ha az ember a rácson át és a fekete fák között benéz a kertbe, mely a tér közepét foglalja el, egy elaszott nevelőnőt láthat, aki néhány sápadt arcú növendékével jár körbe-körbe a fakó gyepek körül, melynek közepén ott emelkedik Lord Gaunt, a mindenharcos szobra, hármasszobrász parókában, egyébként pedig olyan öltözékben, mint egy római császár. Gaunt House majdnem teljesen betölti a tér egyik oldalát. A másik három oldalon özvegykézre jutott ősi házak sorakoznak, nagy, sötét épületek, kőkeretes vagy halványvörös téglákkal szegélyezett ablakok. Mostanában nem sok világosság látszik ki a keskeny, kényelmetlen épületekből, s mintha a vendégszeretet éppen úgy elköltözött volna kapuik mögül, mint a sok hajdani csipkés lakáj és fáklyahordó fiú, aki fáklyáját azokban a csupasz vascészsékekben szokta eloltani, amelyeket még most is ott láthatunk a lépcsőházban a lámpák mellett. Réztáblák hatoltak be a térre – orvosok, a Diddlesex-bank nyugati kerületi fiókja, az Angol és Európai Egyesület stb. –, komor kép, és nem kevésbé komor Lord Steyne palotája. Én ugyan nem láttam belőle egyebet, mint a magas falat a terméskő oszlopokkal körülfogott nagy kapuval, melyből néha egy kövér és mogorva öreg portás szokta kidugni vörös képét, s a fal felett a padlást s a hálószobák ablaksorát, a kéményeket, melyekből ma már csak ritkán gomolyog füst. A jelenlegi Lord Steyne ugyanis Nápolyban él, mert a Gaunt Square-i fal komor látványával szemben előnyben részesíti az öbölre, Capri szigetére és a Vezúvra nyíló kilátást.

Néhány lépéssel arrébb, a New Gaunt Streeten, amely a Gaunt Mewsra nyílik, van egy szerény kis hátsó ajtó, melyet az ember meg se különböztetne az odanyíló istállóajtóktól. Pedig sok kis zárt kocsi állt meg ernél az ajtónál, ahogyan azt tudósítom a kis Tom Eaves, közölte velem, aki mindent tud, és a helyet megmutatta nekem.

— Ezen az ajtón járt ki és be a herceg és Perdita. Marianne Clarke is itt lépett be a...-i herceggel. Ez vezet Lord Steyne híres *petit appartement*-jaihoz¹ — az egyik szoba elefáncsonttal van kirakva és fehér selyemmel bevonva, a másik ébenfa burkolatú, és fekete bársonyfüggönyök lógnak benne. A kis ebédlő Sallustius pompeji villájának másolata, Coswey festette ki, s van itt egy kis konyha, melyben a serpenyők vert ezüsből, a nyársak pedig színaranyból készültek. Égalité Orléans herceg itt süttött roston foglyot azon az éjszakán, amikor ő és Steyne márki száz-ezer fontot nyert *hombre* játékban egy magas rangú úrtól. A pénz fele a francia forradalomra ment el, a másik fele pedig arra, hogy Steyne márki lehessen belőle. A térdszalagrendet is megvette, a maradékból pedig...

De igazán nem tartozik tárgyunkhoz, hogy elmondjuk, mi lett a maradékkal, különben is minden shillingjéről és még sok minden egyébről is bármikor kész beszámolni a kis Tom Eaves, aki mindenkinek az ügyeit ismeri.

Városi palotáján kívül a márkinak a három királyság legkülönbözőbb helyein voltak kastélyai és palotái, melyeknek leírását megtalálhatjuk az útikönyvekben: a strongbow-i kastély a Shannon partján; a Gaunt-kastély Carmarthenshire-ben, ahol II. Richardot elfogták; Gauntly Hall Yorkshire-ben, ahol, úgy hallottam, kétszáz ezüst teáskanna állt a vendégek rendelkezésére, megfelelő fényes berendezéssel; továbbá Hampshire-ben Stillbrook, őlordsága vidéki birtoka, szerény falusi otthon, melynek csodálatos bútorzatára mindnyájan emlékszünk abból az időből, amikor a lord elhunyt után egy híres közvetítő nyilvános árverésre bocsátotta.

Steyne márkiné a nevezetes és ősi Caerlyon családból, a Came-lot márkiktól származott, akik megőrizték a régi hitet, első ősök-

¹ Kis lakosztályaihoz. (francia)

nek, a tiszteleltre méltó druidának megtérése óta, s akiknek családja messze visszanyúlik abba az időbe, amikor még Brute király nem érkezett meg a szigetekre. A ház legidősebb fia a Pendragon címet viseli. A fiúsarjakat emlékezetlen idők óta Arthurnak, Uthernek és Caradocnak nevezik. Sok királyhű összeesküvésben hullott le a fejük. Erzsébet királyné lefejeztette az akkor élő Arthurt, aki Fülöp és Mária kamarása volt, és ő hozta-vitte a leveleket a skót királynő és nagybátyjai, a Guise hercegek között. A ház egyik ifjabb sarja tisztje volt a nagy hercegnek, és kitüntette magát a híres Szent Bertalan-éji összeesküvésben. Stuart Mária fogságának egész ideje alatt a Camelot ház összeesküvéseket szőtt az érdekében. Nagymértékben sújtotta a családot az a teher, hogy fegyvereseket kellett felszerelnie a spanyolok ellen a Nagy Armada idején, valamint a bírságok és elkobzások, amelyeket Erzsébet rótt ki rá papok rejtegetése, konok ellenkezés és pápista üzelmek miatt. Jakab korában e nagy teológus érvei a család egyik gyáva tagját ideiglenesen eltérítették hitétől, s ez az átmeneti gyengeség valamelyest helyrehozta a család vagyoni helyzetét. De Károly uralkodása alatt Camelot gróf visszatért családjának régi hitéhez, s azóta valamennyien harcoltak a hitért, és tönkrementek érte, amíg csak akadt egy Stuart, aki élükre állt, vagy lázadásra uszította őket.

Lady Mary Caerlyont egy párizsi zárdában nevelték; a dauphin felesége, Marie Antoinette, volt a keresztanyja. Szépsége teljében férjhez adták – úgy beszéltek, hogy eladták – Lord Gaunthoz, aki akkoriban Párizsban tartózkodott, s Orléans-i Fülöp egyik estélyén hatalmas összeget nyert a hölgy bátyjától. Gaunt híres gróf párbajának De la Marche gróffal, a szürke muskétások tisztjével, a közbeszéd szerint az volt az oka, hogy ez a tiszt, aki a királyné apródja volt, és később is kegyence maradt, igényt tartott a szép Lady Mary Caerlyon kezére. Mialatt a gróf betegen feküdt sebével, a hölgyet férjhez adták Lord Gaunthoz. Az új pár a Gaunt House-ba költözött, és rövid ideig nagy szerepet játszott a walesi herceg ragyogó udvarában. Fox pohárköszöntőt mondott a ladyre. Morris és Sheridan dalokat írt róla. Malmesbury legkecsesebb meghajlásával köszöntötte, Walpole kijelentette róla, hogy elbűvölő, Devonshire majdnem féltékeny volt rá, de őt visszariasztotta környező társaságának vad mulatozása és kicsapón-

gása, és miután megszült két fiút, ájtatos magányba vonult. Nem csoda, hogy Steyne mylordot, aki szerette a mulatságot és a jókedvet, házasságuk után nem sokszor lehetett látni reszkető, csendes, babonás, boldogtalan felesége mellett.

A már említett Tom Eaves – akinek semmi szerepe ebben a történetben, kivéve, hogy minden előkelő embert ismer Londonban, s tud minden családi történetet és rejtélyt – még egyebet is közölt Lady Steyne-ről, ami lehet, hogy igaz, lehet, hogy nem.

– Ennek az asszonynak – szokta Tom mondani – rettenetes megaláztatásokat kellett saját házában elviselnie. Lord Steyne arra kényszerítette, hogy olyan nőkkel üljön le egy asztalhoz, akikkel akkor sem engedném Eavesnét érintkezni, ha halállal fenyegetnének is érte: Lady Crackenburyvel, Chippenhamnéval, Madame de la Cruchecrassée-val, a francia követségi titkár feleségével – Tom Eaves, aki inkább feláldozta volna feleségét, mintsem hogy megismertesse velük, valójában boldog volt, ha e hölgyek bármelyike is biccentett feléje, vagy meghívta ebédre –, szóval az uralkodó kegyencnőkkel. És mit gondol: ez a nő, aki olyan családból származik, mely büszke, mint a Bourbonok, s amelyhez képest a Steyne-ek nem egyebek lakájoknál, felkapaszkodott jöttmenteknél (mert elvégre is *nem* a régi Gauntokból valók, hanem csak annak a családnak egyik ifjabb és kétséges ágából), mit gondol, azt kérdem – az olvasónak nem szabad elfelejtenie, hogy még mindig Tom Eaves beszél –, Steyne márkiné, Anglia leggögösebb asszonya ilyen engedelmesen fejet hajtana férje előtt, ha nem volna rá oka? Ugyan! Én mondom önnek, megvannak ennek a maga *titkos* okai. Én mondom önnek, hogy az a De la Marche abbé, aki az emigráció idején itt járt, és Puisaye és Tinteniác társaságában részt vett a quiberoni ügyben, ugyanaz a szürke muskétás ezredes volt, akivel Steyne nyolcvanhatban párbajozott, s ő meg a márkiné újra találkozott, s csak miután a tisztelendő ezredes Bretagne-ban agyonlőtték, csak akkor fogta el Lady Steyne-t az a rendkívüli vallásos áhítat, hogy mint most is, mindennap bezárkózik a gyóntatójával, minden reggel misét hallgat a Spanish Place-en, ahol megfigyeltem... azaz véletlenül arra jártam... és higgye el, van valami titok az ő esetében. Az emberek nem szoktak ilyen boldogtalanok lenni, ha

nincs valami megbánnivalójuk – tette hozzá Tom Eaves sokatmondó fejbólintással –, és higgye el, az az asszony nem lenne ilyen engedelmes, ha a márkinak nem volna ellene valami fegyver a kezében.

Igy tehát, ha Eaves úr közlései helyesek, valószínű, hogy ennek a főrangú hölgynek sok titkos megalázást kellett eltűrnie, és nyugodt arca sok titkos bánatot rejtett. Mi pedig, felebarátaim, akiknek nincs benne a nevünk a Vörös Könyvben, azzal vigasztaljuk magunkat, hogy kényelmesen elgondoljuk, milyen szerencsétlenek lehetnek a nálunk előkelőbbek, s hogy a selyempárnákon heverő s aranytálból étkező Damoklésznek szörnyű kard függ a feje fölött, a végrehajtó, valamilyen öröklött betegség vagy családi titok képében, mely időnként kísértetiesen ki-kibukkan a himzett kárpit mögül, és bizonyos, hogy egy napon lecsap majd a kellő helyre.

Ha összehasonlítjuk a szegény ember helyzetét a nagyúréval, Eaves úr szerint az előbbinek van még egy másik vigaszforrása is. Önök, akik csak kis örökséget vagy semmilyen sem hagyhatnak vagy várhatnak, jó viszonyban lehetnek apjukkal vagy fiukkal, míg a fejedelmi örökös, mint például Lord Steyne, természetesen bosszankodik, ha arra gondol, hogy kirekesztették az uralomból, és nem nézi jó szemmel azt, aki éppen birto-
kolja.

– Szabálynak tekintheti – szokta mondani ez a gúnyos, derék Eaves –, hogy valamennyi nagy családban gyűlölnek egymást az apák és a legidősebb fiúk. A trónörökös mindig szembekerül a koronával, vagy pedig sóvárog utána. Shakespeare ismerte a világot, tisztelt uram, s amikor leírta, hogy Harry herceg (akinek családjától a Gauntok származtatni akarják magukat, holott nincsenek közelebbi rokonságban John of Gaunttal, mint ön) felpróbálja apja koronáját, minden örökösnek természetű leírását adja. Ha önre hercegség és napi ezer font várna, meri mondani, hogy nem akarna mielőbb az örökség birtokába jutni? Ugyan! És a józan ész számára világos, hogy minden előkelő ember, miután tudja, hogy ilyesmit érzett apjával szemben, tisztában van azzal, hogy a fia is ugyanilyen érzelmet táplál öiránta, s így lehetetlen, hogy ne gyanakvóan és ellenségesen nézzenek egymásra.

– Aztán meg milyen a helyzet a idősebbik és a fiatalabbik fiú között? Tudnia kell, tisztelt uram, hogy minden legidősebb fivér úgy néz a ház ifjabb fiaira, mint természetes ellenségeire, akik egy csomó, jog szerint őt megillető készpénztől fosztják meg. Gyakran hallottam George MacTurktól, Lord Bajazet legidősebb fiától, hogy ha azt tehetné, amit akar, mihelyt rászállna a cím, úgy cselekedne, mint a szultánok, s akképpen tisztázná a helyzetet, hogy egy csapásra leüttetné valamennyi öccsének a fejét, és többé-kevésbé valamennyien úgy vannak ezzel. Én mondom önnek, hogy szívük mélyén mindnyájan törökök. Hja, uram, ismerik a világot.

E pillanatban szerencsére egy nagyúr közeledett, s Tom Eaves kalapja egyszerre leperdült a fejről, ő maga pedig olyan mély meghajlással és mosollyal rohant köszönni, hogy bebizonyította: ő is ismeri az életet, mármint hogy Tom Eaves-i értelemben. S minthogy vagyonát az utolsó shillingig lekötötte évjáradék ellenében, Tom megengedhette magának, hogy ne nézze rossz szemmel unokaöccseit és unokahúgait, az előkelőségek előtt pedig ne kelljen más érzésére hallgatnia, mint arra az állandó és nemes vágyra, hogy meghívják ebédre.

A márkiné s a közt a természetes, gyengéd vonzalom között, mely az anyát gyermekeihez fűzi, ott állt egy kegyetlen sorompó: hitük különbözősége. Még a szeretet is, melyet fiai iránt érezhetett, csak még rettegőbbé és boldogtalanabbá tehette ezt a félnék és jámbor hölgyet. A szakadék, amely elválasztotta őket, végzetes és áthághatatlan volt. Gyenge karját nem tudta rajta átnyújtani, sem pedig gyerekeit visszahúzni arra az oldalra, amelyen kívül, mint hite tanította, nincs üdvözülés. Fiainak ifjúkorában Lord Steyne, aki tanult ember volt, és szeretett hitvitázni, falun nem talált jobb mulatságot annál, mint hogy esténként, vacsora után, a fiúk nevelőjét, Trail tiszteletes urat – ma az ealingi püspök öminenciája – bor mellett ráuszítsa Mole atyára, a márkiné gyónatójára, s viadalba vigye Oxfordot St. Acheul ellen. Váltakozva kiáltotta: – Bravó, Latimer! Jól mondtad, Loyola! – Püspökséget ígért Mole-nak, ha áttér, és fogadkozott, hogy minden befolyását felhasználja arra, hogy Trailnek bibornoki kalapot szerezzen, ha katolikussá lesz. Egyik pap sem ismerte el, hogy alulmaradt, s ha a szerető anya azt remélte, hogy fiata-

labb és kedvenc fia megtér az ő egyházához, az anyaszentegyházhoz – szomorú és szörnyű csalódás várt a kegyes hölgyre, olyan csalódás, mely a férjhezmenetelével elkövetett bűn büntetésének tünt fel előtte.

Lord Gaunt, mint mindenki tudja, aki főrangú körökben járatos, Lady Blanche Thistlewoodot vette nőül, az előkelő Baracres család lányát, akit már említettünk ebben az igaz történetben. A fiatal párnak a Gaunt House egyik szárnyát jelölték ki lakásul, mert a család feje úgy döntött, hogy őket is jogara alatt tartja, s amíg uralkodik, korlátlanul akar uralkodni. Fia és örököse azonban nem fért össze feleségével, ezért nem sokat tartózkodott otthon, s a pénzt, melyre az apjától kapott, igen mérsékelt összegeken túl szüksége volt, öröklésekor beváltandó váltókra vette kölcsön. A márkí az utolsó shillingig tudott fia adósságairól. Sajnálatos elhalálózása után kiderült, hogy ő maga a tulajdonosa örököse sok kötelezvényének, amelyet előnyösen vásárolt össze, és ifjabb fia gyermekeinek hagyományozott. Minthogy Lord Gaunt bánatára s természetes ellenségének és apjának kárörvendő gyönyörűségére, Lady Gauntnak nem voltak gyerekei – Lord George Gauntot hazaszállították Bécsből, ahol keringőtáncolással és diplomáciával foglalkozott, s úgy döntöttek, hogy elveszi John Jones, Helvellyn első bárója s a Jones, Brown és Robinson, Threadneedle Street-i bankárcég főnökének egyetlen lányát, a nemes Joan kisasszonyt. Ebből az egyesülésből több fiú és lány is származott, akiknek viselt dolgai azonban nem tartoznak bele ebbe a történetbe.

A házasság eleinte boldog és szerencsés volt. Lord George Gaunt nemcsak olvasni tudott, hanem elég szabatosan írt is. Meglehetősen folyékonyan beszélt franciául, és Európa legjobb keringőtáncosai közé tartozott. Nem lehetett kételkedni abban, hogy őlordsága ilyen képességekkel s otthoni összeköttetéseivel hivatásának legmagasabb méltóságait is el fogja érni. Őladysége, a felesége, érezte, hogy az udvarok világa a neki való kör, s gazdagsága módot adott neki arra, hogy ragyogó fogadásokat rendezzen a kontinensnek azokban a városaiban, ahová férjét diplomáciai hivatása szolgáltatta. Már arról is volt szó, hogy követte nevezik ki, s a Travellers-klubban fogadásokat kötöttek, hogy nemsokára nagykövet lesz, amikor hirtelen

szóbeszéd támadt a titkár különös viselkedéséről. Egy nagy diplomáciai ebéden, melyet a főnöke adott, felugrott, és kijelentette, hogy a *pâté de foie gras*² meg van mérgezve. A bajor követ, Springbock-Hohenlaufen gróf bálján borotvált fejjel, kapucinus csuhában jelent meg. Nem álarcosbál volt, mint ahogy némelyek el akarták hitetni. Valami nincs rendben, suttogták az emberek. A nagyapja is ilyen volt. Benne van a családban.

Felesége és gyerekei hazatértek Angliába, és visszaköltöztek Gaunt House-ba. Lord George lemondott állásáról az európai kontinensen, és a hivatalos lapban megjelent áthelyezése Brazíliába. De az emberek másképpen tudták: sohasem tért vissza braziliai kiküldetéséből, nem is halt meg ott, nem is élt ott, egyáltalában soha nem is volt ott. Sehol sem volt: megszűnt. Brazília – így tudta a vigyorgó pletyka –, Brazília nem egyéb, mint St. John's Wood. Rio de Janeiro egy négy fallal körülvett falusi ház, és George Gaunt megbízólevelét egy ápolónak adta át, aki a kényszerzubbony-rendet adományozta neki. – Ilyenfajta sirfeliratokkal búcsúztatják egymást az emberek a Hiúság Vásárában.

A szegény anya hetenként kétszer-háromszor kora reggel azaz vezekelt büneiért, hogy meglátogatta a szegény beteget. Néha nevetve fogadta anyját (és nevetése még szánalmasabb volt, mint a sírása), néha pedig Lady Steyne úgy találta a bécsi kongresszus ragyogó dandy-diplomatáját, amint valamilyen gyerekjátékot húzott maga után a földön, vagy az ápoló kislányának babáját dajkálta. Néha megismerte anyját és Mole atyát, anyja gyóntatóját, aki elkísérte, de rendszerint elfelejtette őt, éppúgy, mint a feleségét, gyerekeit, a szerelmet, a becsvágyat, a hiúságot. De az ebéd óráját emlékezetében tartotta, és sírni szokott, ha vízzel kevert bora nem volt elég erős.

A vér rejtelmes szeplője volt ez: a szegény anya saját ősi nemzetségéből hozta magával. A baj egyszer-kétszer kitört már apja családjában, még jóval mielőtt Lady Steyne bünei elkezdődtek, és bűntjeit, könnyeit, vezekléseit engesztelésül felajánlotta. A család büszkeségét úgy sújtotta le a csapás, mint a fáraó elsőszülöttjét. A végzet és az ítélet sötét jegye ott volt a küszöbön,

² Libamájpástétom. (francia)

a magas régi küszöbön, amely fölé koronákat és címereket vés-tek.

A távollevő lord gyermekei ezalatt csacsogtak és növekedtek, nem is sejtve, hogy az ítélet felettük is ott lebeg. Eleinte beszéltek apjukról, és terveket szőttek visszatérése idejére, aztán az élőhalott neve ritkábbá vált ajkukon, végül egyáltalában nem is említették. De a megtört, öreg nagyanya remegett arra a gondolatra, hogy ezek a gyerekek éppúgy örökösei apjuk szégyenének, mint rangjának, s borzadva várta a napot, amikor majd a rettenetes ősi átok lecsap rájuk.

Ez a sötét előérzet Lord Steyne-t is kísértette. Igyekezett az ágya mellett virrasztó szörnyű kísértetet a bor és a mulatság Vörös-tengerébe fojtani, és élvezeteinek zajában és forgatagában néha el is veszítette szem elől. De mindig visszatért, ha magára maradt, és évről évre fenyegetőbbé vált. „Elvettem a fiadat – mondta –, miért ne vehetnélek el téged is? Egy napon éppúgy börtönbe zárathatlak, mint George fiadat. Akár holnap is fejbe kőlinthatlak, és akkor vége a mulatságnak és a dicsőségnak, a lakomáknak és a szépségnek, a barátoknak, hízelgőknek, a francia szakácsoknak, szép lovaknak és palotáknak... cserébe börtön jár és a börtönőr meg egy szalmazsák, mint George Gauntnak.” Ilyenkor a lord szeme közé meredt a fenyegető kísértetnek, mert tudott egy orvosságot, amelynek segítségével kijátszhatta ellenfelét.

Így tehát fény és gazdagság bőven volt a Gaunt House idő barnította, koronákkal és kezdobetűkkel díszített, magas, faragott nagykapuja fölött, de aligha valami nagy boldogság. Az ott adott estélyek London legelőkelőbb ünnepélyei közé tartoztak, de meglegedés nemigen kísérte őket, kivéve a lord asztalát körülülő vendégek részéről. Ha nem ilyen nagy úr, valószínűleg igen kevesen látogatták volna, de a Hiúság Vásárában az ilyen előkelő személyiségek bűneire elnézően tekintenek. „*Nous regardons à deux fois*”,³ ahogy a francia hölgy mondta, mielőtt a lordhoz hasonló valakit elítélünk. Néhány hírheft kárpáló és finnyás moralista fintoroghatott esetleg Lord Steyne-re, de azért eléggé szívesen eljött, ha a lord meghívta.

³ Kétszer is megnézzük. (francia)

– Lord Steyne igazán túlságosan gonosz – mondta Lady Slingstone –, de mindenki elmegy hozzá, és én persze majd vigyázok, hogy a lányaimnak ne essék bántódásuk.

– Sokkal tartozom őlordságának, mindent az életben neki köszönhetek – mondta doktor Trail püspök ő Eminenciája, és arra gondolt, hogy az érsek egészsége megrendült. Trailné meg az ifjú hölgyek pedig inkább elmulasztották volna a templomot, mint őlordságának valamelyik estélyét.

– Az erkölcsse elég rossz – mondta a kis Lord Southdown a húgának, aki erőtlenül szabadkozott, mert mamájától elborzasztó legendákat hallott arról, mi folyik a Gaunt House-ban –, de vigye el az ördög, neki van a legjobb száraz pezsgője egész Európában.

Ami pedig Sir Pitt Crawley bárót illeti, Sir Pittet, az illendőség mintaképét, Sir Pittet, aki missziós gyülekezeteket vezetett – egy pillanatra sem gondolt arra, hogy ne menjen el.

– Ahol az ember olyanokkal találkozhatik, mint az ealingi püspök és Slingstone grófnő, oda, légy nyugodt efelől, Jane – szokta mondani a báró –, mi is elmehetünk. Lord Steyne-t magas rangja és állása olyan vezető személyiséggé teszi, hogy a magunkfajta ember bátran igazodhatik utána. Egy grófsági lord-helytartó, kedvesem, tiszteletre méltó ember. Egyébként pedig George Gaunt és én valamikor bizalmas barátok voltunk, hozzám volt beosztva, amikor mind a ketten attasék voltunk Pumpernickelben.

Szóval mindenki eljárt tisztelegni ehhez a nagyúrhoz – mindenki, akit meghívott. Aminthogy az olvasó is – (ne tagadja) és az író is elmenne, ha meghívót kapott volna.

melyben az olvasót bevezetjük a legjobb társaságba

Becky kedvessége és figyelmessége férje családjának fejéhez végre elnyerte a maga rendkívül nagy jutalmát, olyan jutalmat, amely után, bármennyire is nem volt kézzelfogható, a kis nő mohóbban áhitozott, mint hasznot hajtóbb előnyök után. Ha nem is óhajtott erényes életet folytatni, legalább élvezni szeretne volna az erényesség hírnevét, ezt pedig, tudjuk, az előkelő világ egyetlen hölgye sem éri el, amíg uszályos ruhában, fején tollakkal be nem mutatják uralkodójának az udvarban. E magasztos találkozásból mint fémjelzett tisztességes asszony lép ki. A főudvarmester állítja ki az erkölcsi bizonyítványt. És mint ahogy gyanús holmit vagy leveleket vesztégzár alá helyezni, átfüstölik, szagos ecettel hintik meg, s aztán tisztának nyilvánítják – nem egy hölgy is, akinek a híre különben kétséges volna, és fertőzést okozhatna, átmegy a királyi jelenlét üdvös próbáján, és szeplőtlenül kerül ki belőle.

Nagyon lehetséges, hogy Lady Bareacres, Lady Tufto, Bute Crawleyné a vidéken, és más hölgyek, akik érintkezésbe kerültek Rawdon Crawleynéval, megbotránkoznak arra a gondolatra, hogy az utálatos kis kalandornő bókolhat az uralkodó előtt, és kijelentik, hogy ha a drága jó Charlotte királynő élne, sohasem engedne be szüziess fogadótermébe ilyen rendkívül laza erkölcsű személyt. De ha meggondoljuk, hogy Európa legelső gentlemanje volt az, akinek magas színe előtt Rawdonné levizsgázott, és mintegy oklevelet nyert a jó hírből – egyszerűen felségsértés lenne, ha ezek után kételkednénk az erényében. Én a magam részéről szeretettel és áhítattal tekintek vissza a történelem e nagy jellemére. Ő, a gentleman fogalmának milyen magas és nemes értékelését jelentette a Hiúság Vásárában, hogy ezt a

szeretve tisztelt és felséges lényt e birodalom kifinomult és művelt társasága közfelkiáltással királysága első gavallérjának címével ruházta fel! Emlékszel-e, kedves M., ifjúkorom barátja, arra a gyönyörűséges estére, huszonöt évvel ezelőtt, amikor a *Képmutató*-t adták a színházban, Elliston volt a rendező, és Dowton meg Liston játszotta a főszerepeket, és két fiú engedelmet kapott királyhű tanítóitól, hogy a Slaughter House-iskolából, melyben nevelkedett, elmeheessen a Drury Lane-színházba, s elvegyüljön a tömegbe, amely azért gyűlt össze, hogy üdvözölje a királyt. A KIRÁLY! Ott volt a király. Testőrök álltak a magasztos páholy előtt, Steyne márki (a főkamrás) és más országnagyok álltak a szék mögött, melyen ült, Ő ült, vöröslő arccal, testesen, rendjelekkel borítva, dúsan göndörödő hajjal – hogy énekeltük: „Isten óvja!” Hogy rengett és harsogott a ház ettől a nagyszerű zenétől! Hogy éljeneztek, kiáltoztak, zsebkendőket lengettek az emberek! Hölgyek sírtak, anyák magukhoz szoritották gyermekeiket, néhányan elájultak a meghatottságtól. A földszinten fulladoztak az emberek a tolongásban, sikoltások és nyögések hangzottak népének tülekedő és ordítózó tömegéből, amely kész volt meghalni érte, aminthogy erről bizonyosságot is szolgáltatott. Igen, láttuk őt. Ettől nem foszthat meg bennünket a sors. Vannak, akik látták Napóleont. Még élnek néhányan, akik látták Nagy Frigyeszt, Johnson doktort, Marie Antoniette-et stb. – mi azonban jogosan dicsekedhetünk gyermekeinknek, hogy láttuk a jó, a dicsőséges, a nagy Györgyöt.

Igen, elkövetkezett az a boldog nap Rawdon Crawleyné életében, amikor ez az angyal bebocsáttatást nyert az udvar paradicsomába, amelybe vágyakozott. Újjászületésének során sógornője volt a keresztanyja. A kitűzött napon Sir Pitt és felesége a nagy családi hintóban (most készült el arra az alkalomra, hogy a bárót beiktatják grófságának főseriffi méltóságába) elhajtattott a Curzon Street-i kis házhoz, nagy épülésére Ragglesnek, aki zöldsegesboltjából figyelte őket, s gyönyörű tollakat látott a kocsiiban és óriási virágcsokrokat a lakájok új libériájának mellén. Sir Pitt kiszállt, és csillogó egyenruhában, oldalán lóbálódzó kardjával bement a házba. A kis Rawdon a fogadószoba ablakában állt, arcát az üvegtáblához szorította, és teljes erejéből integetett és mosolygott a hintóban ülő nagynénje felé, de

már jött is ki a házból Sir Pitt, karján egy nagy tolldiszes, fehér sálba burkolt, pompás brokát uszályát kecsesen emelő hölgygel. Úgy szállt be a kocsiba, mint egy hercegnő, és mintha egész eddigi életében hozzászokott volna az udvarba járáshoz – kegyesen mosolygott az ajtóban álló inasra és Sir Pittre, aki követte őt a hintóba.

Ezután Rawdon következett régi testőregyenruhájában, mely siralmasan megkopott, és most már túl szűk volt. Úgy beszéltek meg, hogy ő majd külön követi a társaságot, és bérkocsiban megy tisztelegni uralkodójához, de jólelkű sógornője ragaszkodott hozzá, hogy az egész család együtt maradjon. A kocsi tágas volt, a hölgyek nem nagyon terjedelmesek, uszályukat majd az ölükbe emelik – végül is testvériesen mind a négyen együtt mentek, és hintójuk hamarosan csatlakozott a királyhű fogatok sorához, mely a Piccadillyn és a St. James Streeten át a régi téglapalota felé tartott, ahol Braunschweig Csillaga már készenlétben várta főurait és nemeseit.

Becky úgy érezte, hogy a hintó ablakán át meg tudná áldani a népet, olyan emelkedett hangulatban volt, s olyan mélyen átérezte ezt a dicsőséges helyzetet, amelyet végre elért. Még a mi Beckynknek is megvoltak a maga gyöngéi, és ahogy gyakran látjuk, hogy némelyik ember olyan kiválóságaira büszke, amelyeket mások alig vesznek észre – így például Commus szilárdan hiszi, hogy a legnagyobb tragikus színész Angliában; Brown, a híres regényíró, nem arra áhítozik, hogy lángelmének, hanem hogy divatférfinak tartsák, míg Robinson, a nagy jogász, egyáltalában nem törődik a Westminster Hallban szerzett hírnevével, hanem legyőzhetetlen akadályugrató lovasnak képzei magát –, úgy Beckynek is az volt az életcélja, hogy tiszteletre méltó asszony legyen, annak is tekintsék, és elképesztő kitartással, készséggel és sikerrel sajátította el az előkelő modort. Mondtuk, hogy voltak pillanatok, amikor maga is finom úrihölgynek hitte magát, s elfelejtette, hogy otthon nincs pénze a szekrényben, hitelezők ólálkodnak a kapu körül, boltosoknak kell hízelegnie és udvarolnia, szóval, nincsen biztos talaj a lába alatt. És ahogy a hintóban, a családi hintóban az udvar felé haladt, olyan fenséges, önelégült, magabiztos és tekintélyes arckifejezést öltött, hogy még Lady Jane-t is megnevet-

tette. Olyan fejtartással lépdelt be a királyi termekbe, amely császárnőhöz illett volna, aminthogy nem is kétkedem benne, hogy ha császárnő lett volna, tökéletesen játszott volna a szerepét.

Illetékesen megállapítjuk, hogy Rawdon Crawleyné udvari ruhája, amelyet akkor viselt, amikor bemutatták az uralkodónak, a legelőkelőbb és a legragyogóbb volt. Láthattunk néhány hölgyet – mi, akik kitüntetések és rendszalagokat viselünk, és jelen szoktunk lenni a St. James-palota összejövetelein, és mi is, akik sáros csizmában lödörgünk a Pall Mallen, és bekukkantunk a kocsikba, amint a feltollazott előkelőségek elrobognak mellettünk –, mondom, láthattunk néhány előkelő hölgyet a fogadónapon, két óra körül, amikor a testőrezred sujtásos zenekara ficáncoló székein, a hófehér paripákon ülve, diadalmi indulókat harsogtat, s ezek a hölgyek e kora délutáni órában semmiképpen sem nyújtanak szépséges és csábító látványt. Egy hatvanéves, kövér, kivágott ruhájú, kimázolt, lelógó szemhéjaig kipirosított, parókájában gyémántokat csillogtató grófnő üdvös és épületes, de nem kellemes látvány. Olyan elfakultan hat, akár a St. James Street kivilágítása kora hajnalban, amikor eloltották már a lámpások felét, másik fele pedig bágyadtan pislákol, mintha kísértetként a semmibe akarna foszlani még virradat előtt. Az olyan bájaknak, amilyenek akkor villannak meg előttünk, ha öladysége fogatja halad el mellettünk – csak éjszaka szabadna házon kívül mutatkozniuk. Ha még Cynthia is, mint ahogy a jelen téli évszak némely délutánján láthatjuk, sápadtnak látszik, amikor Phoebus halványítja el csillogásával az ég ellenkező sarkából, hogyan emelhetné fel büszkén a fejét az öreg Lady Castlemoudly, ha a nap teljes világosságát árasztja rá a hintó ablakán át, és megmutatja az összes ráncot és repedést, amellyel az idő jelet vésett arcába? Az udvari fogadásokat novemberben vagy az első ködös napon kellene megtartani, vagy pedig a Hiúság Vására élemedettebb szultánáinak csukott hordszékekben kellene érkezniük, és lefátyolozottan kiszállni a kocsijukból, és a lámpafény oltalma alatt szabadna csak bókolniuk az uralkodó előtt.

Szeretett Rebeccánk szépségének azonban nem volt szüksége ilyen barátságos fényudvarra. Arcbőre most még bármilyen nap-

sütést el tudott viselni, ruhája pedig – bár ha ma látnák, a Hiúság Vásárának minden jelenlegi ladyje a legbolondabb és legnevetésesebb öltözetnek nyilvánítaná, amit valaha is viseltek – huszonöt évvel ezelőtt a maga meg az akkori közönség szemében éppen olyan gyönyörűnek látszott, mint az önök szemében a jelen évad leghíresebb szépségének legragyogóbb ruhája. Húsz év múlva majd a női szabászat e csodája a többi előző hiába-valósággal együtt a képtelenségek birodalmába kerül. De nagyon is messzire kalandozunk. Rawdonné ruháját bemutatásának ezen az eseményteljes napján elragadónak nyilvánították. Még a jó kis Lady Jane is kénytelen volt ezt elismerni, amikor sógornőjére ránézett, és bánatosan vallotta be magának, hogy ízlés dolgában egészen alulmarad Becky asszonnyal szemben.

Nem tudta, mennyi gondot, töprengést, lángelmét fordított Rawdonné erre a ruhára. Rebeccának volt olyan jó ízlése, mint Európa bármelyik nagy szabónőjének, és olyan ügyesen tudta intézni a dolgait, hogy Lady Jane nem sokat érthetett belőle. Azt azonban hamarosan észrevette, milyen pompás brokátból készült Becky uszálya, és milyen ragyogó ruhájának csipkedísz.

A brokát régi maradék, mondta erre Becky, ami pedig a csipkét illeti, alkalmi vétel. Már száz éve megvan neki.

– Egész kis vagyomba kerülhetett, drágám – mondta Lady Jane, s rápillantott saját csipkéjére, amely távolról sem volt ilyen finom, aztán megtapogatta a régi brokát minőségét, amely Rawdonné udvari ruhájának anyagát szolgáltatta, s majdnem kimondta, hogy ő nem engedhet meg magának ilyen finom ruházkodást, de erőt vett magán, és elnyelte a szavakat, mert nem akart gyengédten lenni sógornőjével.

Pedig ha Lady Jane mindent tudott volna, azt hiszem, még őt is cserbenhagyta volna béketűrése. Az történt, hogy Rawdonné, amikor Sir Pitt házát rendbe hozatta, a csipkét és a brokátot ott találta a régi ruhásszekrényekben, a ház egykori hölgyeinek tulajdonai között, s nyugodtan hazavitte, és saját kis személyére szabta a holmikat. Briggs kisasszony látta, amikor elvitte, de nem kérdezett semmit, nem is beszélt róla, hanem azt hiszem, teljesen helyeselte a dolgot, mint ahogy sok tisztességes asszony is ezt tette volna.

És a gyémántok?...

– Honnan az ördögből szedted ezeket a gyémántokat, Becky?
– kérdezte a férje, s megcsodált néhány ékszert, amelyet eddig sohasem látott, s amely most ragyogva szikrázott felesége fülén és nyakán.

Becky elpirult kissé, s egy pillanatig keményen ránézett férjére. Pitt Crawley is elpirult kissé, és kinézett az ablakon. Tény az, hogy a briliánsok egy kis részét ő adta Beckynek: egy csinos gyémántcsatot, amely a gyöngysorát zárta le a nyakán, s amelyről a báró elfelejtett említést tenni hitvesének.

Becky a férjére nézett, aztán Sir Pittre, csintalanul diadalmas tekintettel, mintha csak azt kérdezné: „Eláruljalak?”

– Találd ki! – mondta a férjének. – Ó, te csacsi – folytatta –, hát mit gondolsz, hol szereztem? Kivéve azt a kis csatot, amelyet már jó régen kaptam egy kedves barátomtól, kölcsönvettem valamennyit. Polonius úrnál béreltem a Coventry Streeten. Csak nem gondolod, hogy valamennyi gyémánt, amely az udvarnál megjelenik, azé, aki viseli, mint például ezek a gyönyörű kövek, amelyeket Lady Jane hord, s amelyek sokkal szebbek azoknál, amiket rajtam láthatsz, ebben nyugodt lehetsz.

– Családi ékszerek – mondta Sir Pitt megint csak zavart tekintettel. S e családi beszélgetés közben a hintó végiggördült az utcákon, míg végül letette, rakományát a palota kapuja előtt, melyben az uralkodó teljes díszben ülve várta vendégeit.

A Rawdon csodálkozását kivívó gyémántok sohasem kerültek vissza Polonius úrhoz, a Coventry Streetre, s ez az úriember sohasem szorgalmazta visszaszolgáltatásukat, hanem bekerültek annak a régi írókészletnek titkos rekeszébe, amelyet évekkel ezelőtt Emilia Sedley ajándékozott Beckynek, s ahol az egy csomó hasznos és talán értékes dolgot is tartogatott, amelyről férje semmit sem tudott. Némely férjnek hozzátartozik a természetéhez, hogy semmit vagy csak nagyon keveset tud. És hány asszony természetéhez tartozik hozzá a rejtegetés? Ó, hölgyeim! Hánynak van önök között titkon őrzött ruhaszámlája? Mennyi ruhájuk és karkötőjük van, amit nem mernek mutogatni, vagy pedig csak remegve viselnek? Remegve és mosolyogva hízelegnek az oldalukon haladó férjnek, aki nem tudja megkülönböztetni az új bársenyruhát a régitől, sem az új karkötőt a tavalyitól, valamint arról sincs sejtelve, hogy az a kopottnak látszó

sárga csipkekendő negyven guinea-be került, és Madame Bobinot hetenként ír sürgető levelet a pénzéért. Így hát Rawdon sem tudott semmit a gyémánt fülönfüggőkről, sem arról a remek bri-liáns díszről, amely feleségének szép keblét ékítette, de Lord Steyne – aki mint a rizsperos doboz lordja s az angol trón egyik főméltósága és nevezetes támasza, ott állt a maga helyén az udvarnál valamennyi rendjelével, a térdszalaggal, nyakláncával és rendszalagjaival, és különös figyelemmel tüntette ki a kis nőt – tudta, honnan származnak az ékszerek, és ki fizetett értük.

Amikor meghajolt előtte, mosolyogva idézte az agyoncsépe-lt szép sorokat a *Fürtrablás*-ból, Belinda gyémántjairól, melyeket „zsídó csókolna, hitetlen imádna”.

– De remélem, lordságod igazhitű? – mondta a kis hölgy, és felvetette fejét. Körülötte sok hölgy összesúgott, és meg-beszélésbe fogott, sok úriember bólintott és suttogott, amikor látta, milyen kitüntető figyelemmel fordul a nagyúr a kis kalan-dornőhöz.

Hogyan folyt le a találkozás Rebecca Crawley, született Sharp és felséges királya között, azt olyan gyenge és tapasztalatlan toll, mint az enyém, meg sem kísérelheti elmondani. A káprázó szem behunyódik a Magasztos Eszme előtt. Az alattvalói tisz-telet és az illendőség még a képzeletre is ráparancsol, hogy ne nagyon élesen és merészen nézzen körül a felszentelt kihallgatási teremben, hanem gyorsan, némán és tiszteletteljesen vonuljon vissza, mélyen meghajolva a Felség színe előtt.

Annyit azonban el lehet mondani, hogy egész Londonban nem akadt királyhűbb szív, mint Beckyé e találkozás után. Kirá-lyának nevét állandóan ajkán hordozta, s kijelentette, hogy ő a legelbűvölőbb férfi az egész világon. Elment Colnaghihoz, és megrendelte öfelsége legszebb arcképét, melyet a művészet létrehozott, és a hitel hozzáférhetővé tett. Azt a híreset válasz-totta, amely az uralkodók legjobbját prémgalléros szalon-kabátban, térdnadrágban és selyemharisnyában ábrázolja, amint pamlagon ülve, göndör, barna parókája alól mosolyog. Melltűbe is megfestette, hordta is a mellén, s ismerőseit mulattatta is, untatta is öfelsége finom modorának és szépségének örökös emlegetésével. Ki tudja? Ez a kis nő talán arra is gondolt, hogy egy Maintenon vagy Pompadour asszony szerepét játszhatná.

A legnagyobb mulatság azonban az volt, ha az ember a bemutatás után Rebeccát az erkölcsről hallotta beszélni. Volt néhány nőismerőse, aki – be kell vallanom – nem örvendett a legjobb hírnek a Hiúság Vásárában. Miután azonban most úgyszólván tisztesseges asszonnyá minősítették, Becky nem óhajtott tovább e kétes egyéniségekkel érintkezni, s nem viszonzotta Lady Crackenbury üdvözlését, amikor operapáholyából feléje intett, a kocsikorzón pedig nem ismerte meg Washington White-nét.

– Tudod, drágám – mondta –, az embernek meg kell mutatnia, hogy valaki. Nem szabad, hogy kétes hírű emberekkel lássák. Szívemből sajnálom Lady Crackenburyt, és az is lehet, hogy Washington White-né nagyon jólelkű teremtés, *te* elmehetsz hozzájuk, s ott is ebédelhetsz, mert kártyázni akarsz. De *én* nem megyek, és nem is mehetek, és légy szíves, mondd meg Smith-nek, hogy ha valamelyik meglátogat, nem vagyok itthon.

Becky ruházatának részleteivel az újságok is foglalkoztak – a tollakkal, az uszályal, a pompás gyémántokkal, mindennel. Lady Crackenbury keserű lélekkel olvasta a leírást, s előadást tartott híveinek arról a nagyizolásról, amelyet ez az asszony véghezvisz. Bute Crawleyné és a lányai a vidéken megkapták a városból a *Morning Post*-ot, és kifejezést adtak jogos felháborodásuknak.

– Ha vörös volna a hajad, zöld a szemed, és egy francia kötél-táncosnőnek lennél a lánya – mondta Bute-né legidősebb lányának, aki ellenkezőleg, barna bőrű, alacsony, krumpliorrú fiatal hölgy volt –, neked is lehetnének pompás gyémántjaid, s nagynénéd, Lady Jane, téged is bemutatott volna az udvarnál. De te csak úrilány vagy, szegény, drága gyermekem. Neked csak Anglia egyik legjobb családjának vére folyik ereidben, s csak jó erkölcs és jámborság volt az osztályrészed. Én magam pedig egy báró öccsének vagyok a felesége, s még sohasem gondoltam arra, hogy elmenjek az udvarba... és mások se gondoltak volna rá, ha élne még a jóságos Charlotte királyné. – Ilyen módon vigasztalódott a derék papné, lányai pedig sóhajtottak, és egész éjszaka a főúri címtárt böngészték.

Néhány nappal a nevezetes bemutatás után az erényes Becky másik nagy és rendkívüli megtiszteltetésben részesült. Lady Steyne hintója hajtott Lady Crawley házához, és az inas nem a ház homlokzatát akarta bezúzni, ahogyan rettenetes kopogásai-ból következtetni lehetett, hanem beérte azzal, hogy leadott két névjegyet, az egyikre Steyne márkiné, a másikra Gaunt grófnő neve volt vésvé. Ha ez a két darabka keménypapír gyönyörű festmény lett volna, vagy pedig mindegyikre száz rőf malines-i csipkét csavartak volna fel kétannyi guinea értékben: Becky akkor sem szemlélhette volna őket nagyobb örömmel. Biztosak lehetnek benne, hogy szembetűnő helyet foglaltak el a szalonszalkán álló porcelán tálban, ahol Becky látogatóinak névjegyeit tartotta. Istenem, Istenem! Washington White-né és Lady Crackenbury névjegye, melynek kis barátnőnk annyira megörült néhány hónap előtt, sőt, amelyekre még elég büszke is volt az ostoba kis teremtes – Istenem, Istenem! mondom, ezeknek az előkelő udvari névjegyeknek megjelentével milyen hamar sülyyedtek ezek a szegény kis elhanyagolt papírlapok a névjegycsomó alá. Steyne! Bareacres, Johnes of Helvellyn! Camelot-Caeriyon! Biztosak lehetünk benne, hogy Becky és Briggs kisasszony azonnal kikereste ezeket a fenséges neveket a főúri címtárból, és nyomon követte az előkelő nemzetségeket a családfa valamennyi elágazásán keresztül.

Amikor néhány órával utóbb megérkezett Lord Steyne, s szokása szerint körülnézett, és mindent megfigyelt, észrevette hölgyeinek névjegyeit olyan elrendezésben, mintha ütokártyák lettek volna Becky kezében – erre elvigyorodott, ami már szokása is volt ennek a vén cinikusnak az emberi gyöngeség minden naiv megnyilvánulásának láttán. Becky rögtön lejtött hozzá; valahányszor a drága kislány ölordságát várta, toaletjtét már előkészítette, haja tökéletesen rendben volt, zsebkendője, köténye, kendője, kis szattyánpapucs és egyéb női csecsebecsői elrendezve, így ült mesterkéletlen és kellemes pózban, készen arra, hogy fogadja őt, de ha meglepte a lord, persze fel kellett szaladnia a szobájába, hogy gyorsan szemlét tartson a tükörben, s csak akkor tipegett le az előkelő főúr rendelkezésére.

Amikor leért, a lord vigyorogva hajolt a porcelán tál fölé. Becky le volt leplezve, és kissé elpirult.

– Köszönöm, Monseigneur – mondta. – Mint látja, a hölgyek már itt voltak. Milyen kedves magától! Nem jöhettem előbb: a konyhában voltam, pudingot készítettem.

– Tudom, hogy ott volt, láttam a rácson át, amikor idehajtatam – válaszolta az öregúr.

– Maga mindent lát – felelte Rebecca.

– Igen, egyet-mást, de ezt nem, szép hölgyem – mondta a lord jókedvűen. – Maga buta kis szélhámos! Hallottam lépteit a fejem fölött, ahol bizonyára egy kis pirosítót kent magára; adhatna belőle Lady Gauntnak, mindig olyan lehetetlen az arc-színe! Aztán hallottam, amikor kinyitotta a hálósobája ajtaját, utána pedig lejött a lépcsőn.

– Olyan nagy bűn, hogy igyekszem lehetőleg csinos lenni, ha maga eljön? – kérdezte Rawdonné panaszosan, és zsebkendőjével megdörzsölte arcát, mintha csak azt akarná bebizonyítani, hogy nincsen rajta pirosító, csak természetes arcpír és a szerénység elpirulása. De hát ki tudná ezt megmondani? Arról is hallottam, hogy van bizonyos arcpirosító, amelyet nem lehet zsebkendővel ledörzsölni, sőt olyan is, amelyet még a könnyek se mosnak le.

– No jó – mondta az öregúr, és ujja köré csavarta felesége névjegyét. – Maga mindenáron előkelő hölgy akar lenni. Megmérgezi az én szegény öreg életemet csak azért, hogy bejutassam a nagyvilágba. Ott nem fogja tudni fenntartani magát, maga kis csacsi. Nincs pénze.

– Majd szerez nekünk állást – szakította félbe a lehető leggyorsabban Becky.

– Nincs pénze, és versenyezni akar azokkal, akiknek van. Maga kis szegény lábas, együtt akar úszni a folyón a nagy réz-üstökkel. Minden asszony egyforma. Mind olyasmi után epekedik, amit nem érdemes megszerezni. Uramisten! Tegnap a királynál ebédeltem, és ürügerinc volt répával. A főzelék sokszor jobban ízlik, mint a hizott marhahús. Maga a Gaunt House-ba akar járni. Nem hagy nyugton egy öregembert, amíg be nem jut oda, pedig ott félig sem olyan kellemes, mint itt. Unatkozni fog. Én is unatkozom. A feleségem olyan vidám, mint Lady Macbeth, lányaim pedig olyan jókedvűek, mint Regan és Goneril. Nem is merek az úgynevezett hálósobám-

ban aludni. Az ágyam akkora, mint a Szent Péter-templom mennyezete, az ottani képek pedig megijesztenek. Az öltözőszobámban van egy kis rézágyam és egy szőrmatracom, mint egy remetének. Remete vagyok, hahaha. Jövő héten majd meghívót kap ebédre. De vigyázzon az asszonyokra, legyen résen! Hogy meg fogják gyötörni azok a nők!

Olyan szófukar embertől, mint Lord Steyne, ez nagyon hosszú szónoklat volt, és nem is az első, amelyet aznap Becky érdekében elmondott.

Briggs kisasszony, aki a szomszéd szobában kézimunkázott, felnézett a varróasztal mellől, s mélyen felsóhajtott, amikor a nagy márkí ilyen félvállról beszélt a női nemről.

– Ha el nem kergeti azt az utálatos juhászkutyát – mondta Lord Steyne, és vad oldalpillantást vetett feléje –, megmérgezetem.

– A kutyámat mindig a magam tányérjáról etetem – nevetett kajánul Rebecca, és miután egy ideig élvezte a lord bosszúságát, aki gyűlölte szegény Briggs kisasszonyt, mert zavarta *tête-à-tête*-jét a szép ezredesnével, Rawdonné végül megszánta imádóját, behívta Briggs kisasszonyt, elkezdte dicsérni az időjárását, és meghagyta, hogy vigye sétálni a gyereket.

– Nem küldhetem el – mondta Becky rövid szünet után nagyon szomorúan. Beszéd közben könny szökött a szemébe, és elfordította a fejét.

– Gondolom, tartozik neki a bérével? – kérdezte a főúr.

– Sokkal rosszabb – felelte Becky, és lesütötte a szemét. – Tönkretettem.

– Tönkretette? Akkor miért nem dobja ki? – kérdezte az úriember.

– Ilyesmit csak férfiak tesznek – felelte Becky keserűen. – A nők nem olyan gonoszak, mint maguk. Tavaly, amikor az utolsó guinea-nk is elfogyott, mindenét ideadta. Itt marad nálam, amíg teljesen tönkre nem megyünk, ami különben, úgy látszik, nincs is olyan messze, vagy pedig amíg az utolsó garasig meg nem kapja tőlem a pénzét.

– A f... és mennyi az? – kérdezte káromkodva a főúr.

Becky pedig arra gondolt, hogy milyen gazdag Lord Steyne,

s nemcsak annyit mondott, amennyit kölcsönvett Briggs kisasszonytól, hanem majdnem a dupláját.

Ez viszont arra ösztönözte Lord Steyne-t, hogy dühe megint kurta, de erélyes kifejezésben törjön ki, mire Rebecca még mélyebbre csüggesztette fejét, és keservesen sírni kezdett.

– Nem volt mit tennem. Ez volt az egyetlen menekvés. Nem is merem megmondani a férjemnek. Ha megmondanám neki, mit tettem, megölne. Mindenki elől eltitkoltam, de maga... kikényszerítette belőlem. Jaj, mit tegyek, Lord Steyne? Nagyon, nagyon boldogtalan vagyok.

Lord Steyne nem felelt, csak ujjjaival dobolta az ördög indulóját, és körmét rágta. Végül fejébe vágta a kalapját, és kirohant a szobából. Rebecca nem mozdult csüggedt tartásából, míg az ajtó be nem vágódott a lord mögött, és hintója el nem robogott. Akkor felállt, zöld szemében a győzelmes huncutság sajátságos csillogásával. Leült kézimunkájához, közben egy-kétszer hangosan felnevetett, aztán leült a zongorához, és olyan diadalindulót csörömpölt a billentyűkön, hogy az emberek megálltak az ablaka alatt, és hallgatták a kitűnő zongorájátékot.

Ezen az estén két levélboríték érkezett a Gaunt House-ból a kis nő számára, az egyikben meghívó volt Lord és Lady Steyne-től ebédre a Gaunt House-ba a következő péntekre, a másik egy szürke kis papírszeletet tartalmazott, rajta Lord Steyne aláírása, Jones, Brown és Robinson urak címére, Lombard Street.

Éjszaka Rawdon egyszer-kétszer nevetni hallotta Beckyt. Csak annak örül, mondta, hogy elmehet a Gaunt House-ba, és szembenézhet az ottani hölgyekkel. Az igazság azonban az, hogy egész csomó másfajta gondolat foglalkoztatta. Kifizesse-e az öreg Briggs kisasszonyt, és mondjon-e fel neki? Ejtse ámulatba Ragglesékat azzal, hogy rendezi a számláját? Ezeket a dolgokat forgatta elméjében vánkosán. Másnap, amikor Rawdon szokásos reggeli útjára ment a klubba, Crawleyné egyszerű ruhában, arca előtt fátyollal, bérkocsin a Citybe hajtatott, megérkezett Jones és Robinson urak bankjába, bemutatott egy okmányt a pénztárnál ülő úriembernek, mire az válaszul megkérdezte tőle: – Hogyan óhajtja?

Szelíden azt felelte, hogy százötvenet apróban, a többit egy-

ben, s útba ejtve St. Paul's Churchyardot, ott megállt, s megvette Briggs kisasszonynak a legcsinosabb fekete selyemruhát, amelyet aztán egy csók és a legnyájasabb szavak kíséretében nyújtott át az együgyű vénkisasszonynak. Aztán elment Raggles úrhoz, melegen érdeklődött gyerekei iránt, és törlesztésül átadott neki ötven fontot. Aztán elment a fuvaroshoz, akitől a kocsiját bérelte, és hasonló összeget adott neki is.

– És remélem, ebből tanul majd, Spavin – mondta –, s a legközelebbi fogadónapon sógorom, Sir Pitt, nem lesz kénytelen négyünket elvinni a hintójában őfelsége udvarlására, mert a *saját* kocsim nem áll elő.

Ebből kiderült, hogy a legutolsó fogadáskor véleménykülönbség merült fel köztük. Ez okozhatta azt a megaláztatást, amelyet az ezredesnek majdnem el kellett szenvednie, hogy bérkocsin vonuljon uralkodójának színe elé.

Miután mindezt elrendezte, Becky fellátogatott szobájába, a már említett írókészlethez, ahhoz, amelyet már évekkel ezelőtt Emilia Sedleytől kapott, s ahol annyi hasznos és értékes holmiját őrizte: e magánmúzeumban helyezte el azt az egy bankjegyet, amelyet Jones és Robinson urak pénztárosa nyújtott át neki.

NEGYSZÁZVÉGEREDIK FEJEZET

amelyben végigélvezünk három fogást és egy csemegét

Ugyanennek a napnak reggelén, amikor a Gaunt House hölgyei reggelinél ültek, Lord Steyne (aki csokoládéját külön szokta elfogyasztani, és ritkán zavarta vagy látta a házbeli nőket, kivéve társaságban, vagy ha az előcsarnokban mentek el egymás mellett, vagy pedig ha az Operában földszinti páholyából nézte őket nagy emeleti páholyukban) – szóval, őlordsága megjelent a hölgyek és a gyerekek között, akik tea és pirítós kenyér mellett ültek, s ezzel nagy ütközet indult meg Rebecca miatt.

– Lady Steyne – mondta Lord Steyne –, szeretném látni a vendégek névsorát pénteki ebédjére, és legyen szíves, írjon meghívót Crawley ezredesnek és feleségének.

– Blanche írja a meghívókat – rebegte zavartan Lady Steyne.
– Lady Gaunt írja.

– Nem írok annak a személynek – mondta Lady Gaunt, egy magas és méltóságteljes hölgy, s felpillantott, aztán rögtön le-sütötte szemét. Nem volt tanácsos Lord Steyne szeme közé néznie annak, aki megbántotta őt.

– Küldje ki a gyerekeket a szobából. Menjetek! – mondta Lord Steyne, és megrántotta a csengőzsinórt. A gyerekek, akik mindig reszkettek tőle, kivonultak, anyjuk is követni akarta őket. – Maga nem – mondta a lord. – Maga marad.

– Lady Steyne – fordult újra a feleségéhez –, még egyszer mondom, legyen olyan kedves, üljön le az íróasztalához, és írja meg azt a meghívót a pénteki ebédjére.

– Én nem leszek itt azon az ebéden – mondta Lady Gaunt –, hazamegyek.

– Bárcsak menne, és ott is maradna. Bareacresben nagyon jól érzi majd magát a végrehajtók között, én pedig megszaba-

dulok attól, hogy pénzt kölcsönözzek a rokonainak, és nézzem a maga ostoba, tragikus pózait. Ki maga, hogy itt parancsokat osztogasson? Nincs pénze. Nincs esze. Azért volna itt, hogy gyerekei legyenek, és gyerekei sincsenek. Gaunt unja már magát, és George felesége az egyetlen a családban, aki nem kívánja a maga halálát. Mert akkor Gaunt újra megházasodna.

– Bárcsak meghaltam volna – felelte öladysége könnyekkel és dühvel a szemében.

– Maga pedig adja az erénycsösz, míg a feleségemnek, aki makulátlan, szent asszony, mint azt mindenki tudja, és soha rosszat nem tett életében, semmi kifogása az ellen, hogy találkozzék ifjú barátnőmmel, Crawleynéval. Lady Steyne tudja, hogy a látszat néha a legderékabb asszonymak is ellene szól, és hogy sokszor a legártatlanabbakat is megrágalmazza. Akarja, asszonyom, hogy elmondjak magának néhány kis anekdotát Lady Bareacresről, a maga mamájáról?

– Megüthet, ha úgy tetszik, vagy lehet velem akármilyen kegyetlen – mondta Lady Gaunt. Ha felesége vagy a menyé szenvedett, ölordsa azonnal jókedvre derült.

– Kedves Blanche – mondta –, én úriember vagyok, és sohasem emelek kezét nőre, kivéve simogatás formájában. Csak néhány kis hibát szeretnék kiigazítani a jellemében. Maguk, nők, túlságosan büszkék, és sajnálatosan hiányzik magukból az alázatosság, aminthogy bizonyos vagyok benne, hogy Mole atya is, ha itt volna, ugyanezt mondaná Lady Steyne-nek. Ne legyenek ilyen fennhéjázók, szelidnek és szerénynek kell lenniük, drágám. Mindenekelőtt pedig Lady Steyne jól tudja, hogy ez a megrágalmazott, egyszerű, jólelkű Crawleyné tökéletesen ártatlan... még nála is ártatlanabb. A férje nem valami kiváló jellem, de van olyan jó, mint Bareacres, aki szintén kártyázott egy kicsit, és adós maradt jó sokkal, kifosztotta magát egyetlen örökségéből, és koldusan hagyta a nyakamon. Igaz, hogy Crawleyné nem előkelő származású, de nem alantasabb, mint Fanny hírneves öse, az első De la Jones.

– A pénz, amit a családba hoztam... – kiáltott fel Lady George.

– Örökösödési lehetőséget vásárolt rajta – mondta sötéten a márk. – Ha Gaunt meghal, a maga férjére marad a rangja,

esetleg a kisfiaik örökölhetik, és ki tudja, mi mindent még. Addig is, hölgyeim, házon kívül lehetnek olyan büszkék és erényesek, ahogy csak tetszik, de előttem ne komédiázzanak. Ami pedig Crawleyné becsületét illeti, nem alacsonyítom le magamat, sem pedig azt a feddhetetlen és teljesen kifogástalan hölgyet azzal, hogy megpróbáljam őt védelmezni. Lesznek szívesek a legudvariasabban fogadni őt, mint ahogy fogadniuk kell mindenkit, akit ebbe a házba bevezetek. Ebbe a házba? – felnevetett. – Ki az úr ebben a házban? És mi ez a ház? Az erénynek ez a temploma az enyém, és ha egész Newgate-et vagy Bedlamet meghívom ide, azt a ... szívesen kell fogadniuk őket.

Ez után az erélyes szónoklat után, amelyhez hasonlókkal szokta kezelni Lord Steyne a „háremét”, valahányszor a függelék-sértés jeleit vette észre a háztartásban – a térdre kényszerített nők nem tehettek egyebet, mint hogy engedelmeskedjenek. Lady Gaunt megírta a meghívót, amelyet ölord-sága kívánt, s anyósával együtt személyesen és keserű, megalázott szívvel hajtattott el, hogy Rawdonéknál leadják névjegyeiket, amelynek kézhezvétele olyan nagy örömet okozott az ártatlan Rebeccának.

Voltak családok Londonban, amelyek feláldozták volna egyévi jövedelmüket, ha ilyen megtiszteltetésben részesülhettek volna az előkelő hölgyek részéről. Frederick Bullockné például térden csúszott volna Mayfairtől a Lombard Streetig, ha Lady Steyne és Lady Gaunt kegyeskedett volna eljönni a Citybe, és beszólni hozzá: – Jöjjön el jövő pénteken – nem azokra a nagy fogadásokra és Gaunt House-i fényes bálókra, ahová mindenki elmehet, hanem egy olyan felszentelt, megközelíthetetlen, rejtelmes, gyönyörűségecses összejövetelre, ahová bebocsáttatni kiváltság, megtiszteltetés és igazi áldás.

A szigorú, feddhetetlen és szépséges Lady Gaunt a legelőkelőbb rangot foglalta el a Hiúság Vásárában. Az a választékos udvariasság, amellyel Lord Steyne bánt vele, mindenkit elbűvölt, aki viselkedésének tanúja lehetett, s a legszigorúbb kritikuskokat arra készítette, hogy beismerjék, milyen tökéletes úriember ölord-sága, s hogy legalábbis a szíve a helyén van.

A Gaunt House hölgyei Lady Bareacrest hívták segítségül, hogy elűzze közös ellenségüket. Lady Gaunt egyik kocsija elhajtattott a Hill Streetre öladysége édesanyjáért, akinek minden

fogata a végrehajtók kezén volt, sőt azt beszélték, hogy még az ékszereit és ruhatárát is lefoglalták azok a könyörtelen izraeliták. A Bareacres-kastély is az övék lett, valamennyi értékes festményével, bútorával, kincsével együtt – ide jutottak a nagyszerű Van Dyckek, a nemes Reynolds-képek, a szép, pompázatos és harminc évvel azelőtt az igazi lángész alkotásával egyenértékűnek tartott Lawrence-arcképek, Canova felülmúlhatatlan *Táncoló nimfa*-ja, amelyhez Lady Bareacres állt, modelt ifjúkorában – Lady Bareacres, akkor ragyogó, gazdagságtól, rangtól, szépségtől sugárzó hölgy, ma fogatlan, kopasz öregasszony, rongydarab egy hajdani díszruhából. Ura, akit ugyanabban az időben festett le Lawrence, amint kardját villogtatja a Bareacres-kastély előtt a thistlewoodi népfelkelők ezredesének egyenruhájában, most kopott, öreg és sovány ember, nagykabátban és Brutus-parókában, délelőtt főképpen a Grey's Inn körül ögyeleg, és egyedül ebédel a klubjában. Mostanában nem szeret Steyne-nel ebédelni. Ifjúkorukban versenyeztek az élvezethajhászásban, és Bareacres volt a győztes. De Steyne-nek hosszabb volt a lélegzete, és jobban bírta. A márki ma tízszer nagyobb ember, mint a fiatal Lord Gaunt volt, nyolcvanötben, Bareacres pedig eltűnt a porondról, megvénült, csődbe jutott és letört. Túlságosan sok pénzt kért kölcsön Steyne-től, úgyhogy nem lelte örömét abban, ha gyakran találkozik régi pajtásával. Utóbbi, ha mulatni akart, gunyorosan meg szokta kérdezni Lady Gaunttól, miért nem látogatja meg az apja?

– Már négy hónapja nem volt itt – szokta mondani Lord Steyne. – A csekk-könyvemből mindig meg tudom mondani, mikor járt nálam utoljára Bareacres. Milyen kényelmes beosztás ez, hölgyeim: az egyik fiam apósa az én bankárom, a másik fiam apósának viszont én vagyok a bankárja.

A többi nevezetes személyiségről, akivel Beckynek találkozni szerencséje lehetett ezen az első bemutatkozáson a nagyvilágban – e történet krónikása nem tartja helyénvalónak sokat beszélni. Ott volt őexcellenciája, Pétervárad hercege a hercegnőjével, szorosan fűzött, katonásan széles mellkasú, előkelő úr, aki ragyogó rendcsillagot viselt, s nyaka körül az aranygyapjú piros szalagját. Számtalan juhnyáj tulajdonosa volt. – Nézze csak meg az arcát, azt hiszem, ő maga is egy birkától származik

- súgta Becky Lord Steyne-nek. Valóban, őexcellenciájának hosszúság, ünnepélyes, halovány ábrázata, a nyakában lógó rendszalaggal, emlékeztetett némileg egy tiszteletre méltó vezérürüre.

Ott volt John Paul Jefferson Jones úr is, az amerikai nagykövetség címzetes tagja s a *New York Demagogue* levelezője, aki kedveskedni akart a társaságnak, s ezért, amikor ebéd közben egy kis szünet állt be a társalgásban, megkérdezte Lady Steyne-t, hogyan érzi magát az ő kedves barátja, George Gaunt, Brazíliában? Ő meg George nagyon bizalmas barátok voltak Nápolyban, és együtt mentek fel a Vezúvra. Jones úr teljes és részletes beszámolót írt az ebédéről, amely annak rendje és módja szerint meg is jelent a *Demagogue*-ban. Megemlítette valamennyi vendég nevét és címét, s a legfőbbekről életrajzi vázlatokat is közölt. Nagy ékesszólással írta le a hölgyeket, az asztali készletet, az inasok alakját és ruházatát, a felszolgált fogásokat és italokat, a tálalóasztalok díszítését s az ezüstmű valószínű értékét. Kiszámította, hogy ilyen ebédet nem lehetett előállítani fejenként tizenöt-tizennyolc dolláron alul. Egyébként egészen a legutóbbi időkig szokása volt, hogy pártfogoltjait elküldte ajánlólevelekkel a jelenlegi Steyne márkához, amire az a bensőséges viszony bátorította fel, amely kedves barátjához, a megboldogult lordhoz fűzte. Rendkívül felháborodott azon, hogy egy fiatal és jelentéktelen arisztokrata, Southdown gróf, elébe vágott, amikor a társaság az ebédlőbe vonult. „Éppen karomat akartam nyújtani egy nagyon csinos és szellemes nagyvilági hölgynek, a ragyogó és büszke Rawdon Crawleynénak – írta –, amikor az ifjú patricius közém és a hölgy közé tolakodott, és Szép Helénámat egyetlen mentegetőző szó nélkül elragadta. Kénytelen voltam a hátvédhez csatlakozni az ezredessel, a hölgy férjével, egy kövér, vörös képű harcossal, aki kitüntette magát Waterloonál, ahol nagyobb szerecséje volt, mint némely vörös kabátos bajtársának New Orleansnál.”

Az ezredes arca, amikor ebbe az előkelő társaságba lépett, ugyanannyiszor pirult el, mint egy tizenhat éves fiúé, ha szembe kerül nővére iskolatársnőivel. Említettük már, hogy a derék Rawdon életének egyik korszakában sem forgolódott sokat úri-hölgyek társaságában. Férfiak között a klubban vagy a tiszti

étkezdében elég jól érezte magát, és egyik mögött sem maradt el lovaglásban, fogadásokban, dohányzásban, biliárdozásban. Volt egy korszaka, amikor nőkkel is barátkozott, de az már húsz évvel ezelőtt volt, s azok a hölgyek olyan színvonalon álltak, mint akikkel a vígjátékban az ifjú Marlow barátkozik, mielőtt megszégyenül Hardcastle kisasszony színe előtt. Olyan idöket élünk, hogy az ember célozni is alig mer olyasfajta társaságra, mint amilyet fiatalembereink nap mint nap meglátogatnak a Hiúság Vásárában, s amilyen társaság éjszakánként megtölti a kaszinókat s a tánctermekeket, s amelynek létéről éppen úgy tud mindenki, mint a Hyde Park-i kocsikorzóról vagy a St. James-i kongregációról – de a legfinnyásabb, ha nem is a legerkölcösebb társadalom eltökélte, hogy erről a társaságról nem vesz tudomást. Szóval Crawley ezredes most negyvenöt éves, de egész életében még egy fél tucat tisztességes nővel sem találkozott, mintafeleségét kivéve. Kivéve őt és jószágos sógor-nőjét, Lady Jane-t, akinek szelíd természete megfékezte és megnyerte őt, minden nő elriasztotta az érdemes ezredest, s Gaunt House-beli első ebédjén nem hallottak tőle egyetlen megjegyzést sem, legfeljebb azt a megállapítást, hogy nagyon meleg van. Becky voltaképpen szívesen otthon hagyta volna, ha az erény nem parancsolja, hogy férje ott álljon oldala mellett, s megvédje ezt a félénk és remegő kis teremtest, amikor első ízben jelenik meg előkelő társaságban.

Amikor megjelent, Lord Steyne elébe ment, megfogta kezét, nagy udvariassággal köszöntötte, s bemutatta Lady Steyne-nek és menyeeinek. Óladységeik háromszor ünnepélyesen bókoltak, a legidősebb hölgy kezét is nyújtotta az újonnan jötteknek, de a keze hideg és élettelen volt, mint a márvány.

Becky azonban hálás alázatossággal szorította meg a feléje nyújtott kezét, s olyan meghajlást mutatott be, amely a legjobb táncmesternek is becsületére vált volna. Ügyszólván Lady Steyne lába elé vetette magát, s kijelentette, hogy ölordsaága volt edesapjának legrégebbi barátja és pártfogója, s ő, Becky, már gyermekkorra óta megtanulta tisztelni és becsülni a Steyne családot. Tény, hogy Lord Steyne valamikor vásárolt néhány képet a megboldogult Sharptól, s az érzelmes árva máig sem tudta elfelejteni, hogy hálával tartozik e kegyességért.

Ezután Lady Bareacrest ismerte meg Becky, őt is tiszteletteljes bókkal köszöntötte, melyet a magas rangú hölgy szigorú méltósággal viszonzott.

– Tíz év előtt volt már szerencsém öladységével találkozni Brüsszelben – mondta Becky legmegnyerőbb modorában. – A richmondi hercegnő bálján, a waterloci csata előestéjén. És emlékszem, hogy öladysége és kedves lánya, Lady Blanche, ott ült másnap a fogadó nagykapuja előtt a kocsiban, lovakra várva. Remélem, öladysége gyémántjainak nem történt semmi bajuk.

Mindenki szomszédjára nézett. A nevezetes gyémántok egy nevezetes foglalás áldozatai lettek, de úgy látszik, hogy erről Becky semmit sem tudott. Rawdon Crawley visszavonult Lord Southdownnal egy ablakmélyedésbe, s hallani lehetett, amint a lord hahotázva nevet, mert Rawdon elmondta neki Lady Bareacres esetét, amikor lovakat akart, és „térdre kényszerült, szavamra mondom”, Crawleyné előtt. „Azt hiszem, ettől a nőtől nem kell tartanom” – gondolta Becky. Csakugyan, Lady Bareacres ijedt és dühös pillantásokat váltott lányával, aztán félrevonult egy asztalhoz, ahol nagy buzgalommal képeket kezdett nézegetni.

Amikor a Duna menti nagyúr megjelent, a társalgás franciára fordult, s Lady Bareacres meg az ifjabb hölgyek újabb bosszúsággal tapasztalták, hogy Crawleyné sokkal jobban tudja ezt a nyelvet, mint ők, és sokkal jobb kiejtéssel is beszél. Becky más magyar mágnásokkal is megismerkedett a hadseregben 1816–17-ben, Franciaországban. Nagy érdeklődéssel kérdezősködött barátairól. A külföldi vendégek azt hitték, hogy nagyon előkelő hölgy, s a herceg és a hercegnő külön is megkérdezte Steyne lordot és a márkinét, akik asztalhoz vezették őket, hogy ki az a *petite dame*,¹ aki olyan kellemesen társalog.

Végül megalakult a menet úgy, ahogy az amerikai diplomata leírta, és bevonultak a terembe, ahol a lakomát felszolgálták, és amint megígértém, az olvasónak joga van három olyan fogást és egy csemegét rendelni magának, amelyet képzelete kíván.

Becky azonban tudta, hogy az igazi küzdelem csak akkor kezdődik, amikor a hölgyek magukra maradnak. És ekkor a

¹ Kis hölgy. (francia)

kis nő csakugyan olyan helyzetbe került, hogy be kellett ismer-
nie, mennyire igaza volt Lord Steyne-nek, amikor óvta őt az övé-
nél magasabb körbeli hölgyek társaságától. Azt mondják, hogy
ír embert igazán csak egy másik ír tud gyűlölni, éppúgy bizo-
nyos, hogy nőt csak nő tud igazán megkínózni. Amikor a szegény
kis Becky magára maradt a hölgyekkel, odalépett a kandalló-
hoz, ahová az előkelő hölgyek összegyűltek, s ekkor az előkelő
hölgyek elvonultak egy asztalhoz, amelyen metszetek heverték.
Amikor Becky követte őket a metszetes asztalhoz, egyenként
visszaszívárogtak a kandallóhoz. Megpróbált egyik vagy másik
gyerekekkel beszélgetni (nagy nyilvánosság előtt rendszerint rajon-
gott a gyerekekért), de George Gaunt úrfit a mamája rögtön
magához szólította, s az idegen asszonnyal olyan kegyetlenül
bántak, hogy végül maga Lady Steyne is megszánta, odalépett
hozzá, és megszólította az elhagyott kis nőt.

– Lord Steyne-től hallottam – mondta öladysége, és sápadt
arcát vér borította el –, hogy milyen szépen énekel és zongorázik
Crawleyné asszony. Örülnék, ha volna olyan szíves, és énekelne
nekem valamit.

– Mindent megteszek, amivel örömet szerezhetek Lord Steyne-
nek, vagy a márkinénak – mondta Rebecca őszinte örömmel és
hálával, s leült a zongorához, és énekelni kezdett.

Mozart egyházi dalait énekelte, amelyeket Lady Steyne vala-
mikor nagyon szeretett, mégpedig olyan édesen és gyöngéden,
hogy a lady, aki eleinte tétovázott a zongora körül, egyszerre
leült mellé, hallgatta, míg csak könnyek nem csordultak ki a
szeméből. Igaz, hogy az ellenpárti hölgyek a szoba túlsó végé-
ben szakadatlan és hangos dongást és locsogást vittek véghez,
de Lady Steyne nem hallotta ezeket a zajokat. Gyermekek volt
újra – negyven év pusztaságán át visszavándorolt a zárda kert-
jébe. A kápolna orgonája ugyanezeket a hangokat búgta, s az
orgonán játszó nővér, akit legjobban szeretett az apácák közül,
ezekre tanította meg azokban a régmúlt, boldog napokban. Fiatal
lány volt megint, s boldogságának rövid korszaka újra kivirág-
zott egy órára – összerendezte, amikor az ajtószárnyak hirtelen
nagy robajjal kitárultak, s a társaságbeli férfiak a hangosan
nevető Lord Steyne-nel vidáman beléptek. A lord első pillan-
tásra észrevette, mi történt távollétében, és ez egyszer hálás volt

feleségének. Odalépett hozzá, beszélt vele, és keresztnévén szólította, ami újra pirba vonta a sápadt arcot.

– A feleségem azt mondja, hogy úgy énekelt, mint egy angyal – szólt a lord Beckyhez. Persze, kétfajta angyal van, és azt mondják, mindegyik elbűvölő a maga módján.

Bármilyen volt is az est előző szakasza, a hátralevő része nagy diadalt hozott Beckynek. Olyan szépen énekelt, ahogy csak tudott, úgyhogy a férfiak mind a zongora körül gyűltek össze. Ellenségei, a nők teljesen magukra maradtak. Paul Jefferson Jones úr azt gondolta, nagyon kedvében jár Lady Gaunt-nak, ha odalép öladységéhez, és dicsérni kezdi elbűvölő barát-nőjének nagyszerű énekét.

ÖTVENEDIK FEJEZET

mely egy köznap esetről szól

A műzsának – bármelyik is az, akinek fennhatósága alá tartozik ez a komikus történet – le kell most szállnia az előkelő magasságból, melybe felszárnyal, és lesz szíves leereszkedni John Sedley alacsony fedele alá Bromptonba, és leírni, mi minden történik ott. Itt is, e szerény hajlékban, gond, bizalmatlanság és aggodalom lakozik. Clappné a konyhában titkon urával zsémbel a házbér miatt, s unszolja a jóembert, lázadjon fel régi barátja és gazdája s jelenlegi lakója ellen. Sedleyné már nem látogat el háziasszonyához az alsóbb régiókba, aminthogy nincs is már abban a helyzetben, hogy pártfogóan beszéljen Clappnéval. Hogyan is lehetne leereszkedő az ember egy hölgyhöz, akinek negyven fonttal tartozik, és aki állandóan célzásokat tesz a pénzre? Az ír cselédlány legkevésbé sem változtatta meg kedves és tiszteletre méltó viselkedését, de Sedleyné azt képzei, hogy szemtelen és hálátlan lett, és mint ahogy a tolvaj minden bokor mögött csendőrt sejt, ő is fenyegető példálódzást és célzást hall ki a lány minden szavából és feleletéből. Clapp kisasszonyt, aki már kész fiatal nő, az elsavanyodott öreg hölgy elviselhetetlen és szemtelen kis fruskának tartja. Nem tudja megérteni, miért is szereti annyira Emília, miért hívja olyan gyakran a szobájába, és miért sétál vele állandóan. A nyomor keserősége megmérgezte ennek a valaha vidám és kedves asszonynak az életét. Köszönet nélkül fogadja Emília állandó és kedves gondoskodását, zsörtölődéssel viszonzozza nyájas iparkodását és szolgálatkészségét, kötekedik vele, amiért olyan bután büszke a fiára, és elhanyagolja a szüleit. Georgy otthona nem nagyon kellemes hely, amióta Jos bácsi beszüntette az évjáradékot, s a kis család majdnem éheznek.

Emília gondolkodik és gondolkodik, töri a fejét, hogyan tudná növelni azt a szűk járadékot, amelyből az egész háztartás tengődik. Tudna órákat adni? Kártyadobozokat festeni? Kézimunkázni? Azt látja, hogy vannak nők, akik napi két pennyért keményen dolgoznak, jobban, mint ahogy ő tudna. Vesz a boltosnál két aranyozott szélű kartont, és legjobb tehetsége szerint ráfest az egyikre egy piros mellényes, rózsaszín arcú, mosolygó pásztorfiút egy ceruzával rajzolt táj közepén, a másikra pedig egy pásztorlányt, aki átmegy a hídon egy csinosan árnyalt kutyával. A „Bromptoni Díszműáruraktár és Művészeti Emporium” tulajdonosa (akitől a kartonokat vásárolta, abban a hiú reményben, hogy így, saját kezűleg felékesítve, majd visszavásároltatja) alig tudja elleplezni a lenézést, amellyel e gyenge műalkotásokat vizsgálja. Gyanakvó pillantást vet az üzletben várakozó hölgyre, és a kartonokat visszacsomagolja a barna papirosba, s átnyújtja szegény özvegynék és Clapp kisasszonynak, aki pedig soha életében nem látott ilyen szép holmit, és nagyon bízott benne, hogy a boltos legalább két guinea-t ad a lámpaernyőkért. Kísérletet tesznek más boltosokkal is London belsejében, egyre halványuló reménnyel. – Nincs szükségem rájuk – mondja az egyik. – Vigye innen – mondja gögösen egy másik. Három és fél shillinget költött el hiába – a lámpaernyők visszavonultak Clapp kisasszony hálószobájába, aki kitart amellett, hogy gyönyörűek.

Legszebb kézírásával, sok gondolkodás és fáradságos fogalmazás után megír egy kis kártyát, amelyben értesíti a közönséget, hogy „úrihölgy, akinek van még egy kis szabad ideje, elvállalja kislányok nevelését, akiket angol és francia nyelven földrajzban, történelemben és zenében oktatna. Cím: E. O. Brown úr üzletében”, és a kártyát átadja a Bromptoni Díszműáruraktár tulajdonosának, aki kegyesen megengedi, hogy elhelyezze a pénztárasztalon, ahol megfakul, és tele lesz légy-piszokkal. Emília sokszor halad el sóvárogva az ajtó előtt abban a reményben, hogy Brown úrnak lesz valami közölnivalója, de Brown úr sohasem int neki. Ha valami apróságot vásárol, akkor sincs semmi újság a számára. Szegény együgyű hölgy, gyöngéd és tehetetlen, hogyan is akarnád felvenni a harcot a küzdelmes, erőszakos világgal?

Napról napra megviseltebb és szomorúbb a gondtól, riadt

tekintettel nézi gyerekét, s a kisfiú ezt nem tudja mire vélni. Éjszaka felriad, és bekukkant a gyerek szobájába: alszik-e, nem löpt-e el valaki? Ő maga keveset alszik. Állandó gond és rettegés kíséri. Hogyan zokog és imádkozik a hosszú csendes éjszakákon, hogyan igyekszik elrejtteni maga elől is azt a gondolatot, amely állandóan visszatér, hogy el kellene válnia fiától, hogy csupán ő áll fia boldogulásának útjában! De nem tudja megtenni, nem tudja. Legalábbis most nem. Majd máskor. Ó, nagyon nehéz erre gondolni, és ezt elviselni.

Felmerül benne egy gondolat, amelytől elpirul, és megvetéssel fordul el magától: szülei tartsák meg az évdíjat, ő pedig férjhez mehetne a lelkészhez, aki otthont adna neki és fiának. De ott van George arcképe és drága emléke, hogy szemrehányást tegyen neki. A szemérem és a szerelem nemet mond erre az áldozatra. Visszaretten tőle, mint valami megszenstelenítéstől, és ez a gondolat sohasem tud befészkelődni e tiszta és szelíd szívbe.

A küzdelem, amelyet egy-két mondatban írunk le, több héten át tartott szegény Emília lelkében. És egész idő alatt nincs senki bizalmasa, nem is lehet senki, hiszen magának sem vallotta be azt a lehetőséget, hogy végül enged, bár napról napra hátrált az ellenség elől, amellyel meg kellett küzdenie. Egyik igazság a másik után vonult fel némán ellene, és mindegyik tért nyert. Szegénység és nyomor mindnyájuknak, nélkülözés és megalázás szüleinek, méltatlan helyzet a fiának – egymás után estek el kis fellegvárának külső erődjei, amelyekben a szegény lélek szenvedélyesen őrizte egyetlen szerelmét és kincsét.

E küzdelem kezdetén gyengéd, könyörgéssel teli levelet írt bátyjának Calcuttába, és arra kérte, ne vonja vissza a támogatást, amelyet szüleiknek juttatott, s keresetlen pátosszal festette le elhagyott és reménytelen helyzetüket. Nem tudta igazában, hogyan áll a dolog. Jos még mindig rendszeresen küldte az évjáradékot, de egy pénzkölcsönző kapta meg a Cityben: az öreg Sedley eladta egy összegért, amelyet hiábavaló terveibe ölt. Emmy mohón számlálta az időt, ameddig a levél megjárja az utat, és válasz is érkezik rá. Jegyzőkönyvébe felírta azt a napot, amelyen elküldte. Fia gyámjának, a Madrasban levő derék őrnagynak egy szót sem írt gondjairól és bánatairól. Nem írt

neki azóta, hogy szerencsét kívánt közelgő házasságához. Levert csüggedéssel gondolt rá, hogy ez a barátja, az egyetlen barátja, az egyetlen, aki annyira tisztelte őt – elpártolt.

Egy napon, amikor az ügyek már nagyon rosszul álltak, a hitelezők fenyegetőztek, anyja sirógörcsben, apja a szokottnál is komorabban, s a családtagok boldogtalanságuk és az őket ért sérelem titkos terhe alatt elkerülték egymást – apa és lánya véletlenül magukra maradtak, s Emilia azt hitte, megvigasztalja apját, ha elmondja neki, mit cselekedett. Írt Josephnek – három-négy hónap múlva meg kell jönni a válasznak. Joseph mindig nagylelkű volt, ha gondatlan is. Nem utasíthatja vissza őt, ha megtudja, milyen szorult helyzetben élnek szülei.

Ekkor a szegény öregúr feltárta előtte a teljes igazságot: hogy fia még mindig fizeti az évjáradékot, amelyet saját oktalansága vesztett el. Eddig nem merte elmondani. És amikor remegő, könnyes hangon elmondta gyónását, Emilia kísérteties és rémült tekintetéből szemrehányást velt kiolvasni titkolózásáért.

– Ó – mondta s elfordult, és ajka remegett –, most megveted öreg apádat!

– Ó, papa, nem, nem! – kiáltotta Emilia, apja nyakába borult és összecsókolta. – Papa mindig jó és kedves volt. Most is a legjobbat akarta. Nem a pénz... hanem... ó, Istenem, Istenem, könyörülj rajtam, s adj erőt, hogy elviseljem ezt a megpróbáltatást – s újra vadul megcsókolta apját, és kirohant.

Az apa még mindig nem tudta, mit jelent ez a magyarázkodás s az aggodalomnak az a kitörése, amellyel szegény lánya ott hagyta őt. Azt jelentette, hogy Emmy behódolt. Döntött. A gyerekek elkerül tőle... másokhoz... elfelejti őt. A szíve, a kincse, az öröme, a reménysége, szerelme, imádata... majdnem az istene! Le kell mondania róla, s aztán... aztán ő is elköltözik George-hoz, s majd együtt örködnek a gyerekek fölött, és együtt várják, amíg ő is feljön hozzájuk az égbe.

Alig tudta, mit cselekszik, feltette kalapját, s elindult a keskeny utcákon, amerre George az iskolából hazajönni, s ő rendszerint elébe menni szokott. Május volt, fél nap szünet. A levelek most bontakoztak a fákon, ragyogó idő volt, s a fiú rohanva jött feléje, egészségtől pirosan, énekelt, könyveit lóbálta. Odaért.

Átkulcsolta a nyakát. Nem, lehetetlen. Nem válhatnak el egymástól.

– Mi baj, mama? – kérdezte Georgy. – Olyan sápadt vagy.

– Semmi, fiacskám – felelte Emília, s lehajolt hozzá, és megcsókolta. Aznap este Emília Sámuel történetét olvastatta fel a gyerekekkel, és hogy Hannah, az anyja, elváltasztotta, és magával vitte Élihez, a főpaphoz, hogy szolgáljon az Úrnak. És a fiú felolvasta Hannah hálaadó énekét: „Az Úr szegénnyé tesz és gazdagít, megaláz s fel is magasztal, felemeli a porból a szegényt... mert nem az erő teszi hatalmassá az embert.” Aztán azt olvasta a fiú, hogy Sámuel anyja „kicsiny felsőruhát csinált vala néki, és felvivé néki esztendőnként, mikor felment az esztendőnként való áldozat bemutatására”. És aztán a maga szelid és egyszerű módján Georgy anyja megmagyarázta a fiúnak ezt a megható történetet. Hogy Hannah, bár nagyon szerette a fiát, mégis odaadta, mert fogadalmat tett. És hogy mennyire csak rá gondolt, amikor otthon, messze tőle, a kicsiny felsőruhát varrta, és hogy bizonyosan Sámuel sem felejtette el soha az anyját, és milyen boldog lehetett anyja, amikor eljött az idő (az évek gyorsan múlnak), és megint megláthatta fiát, aki közben jó és bölcs emberré nőtt fel. Ezt a kis beszédet Emília szelid, ünnepélyes hangon és száraz szemmel mondta el, amíg el nem ért ahhoz a részhez, ahol Hannah és Sámuel újra találkozik – ekkor hirtelen abbamaradt a szónoklás, a gyengéd szív túláradt, szívére szorította a fiút, karja között ringatta, és némán sirt fölötte szent fájdalmában.

Miután így eltökélte magát, az özvegy hozzáfogott azokhoz az intézkedésekhez, amelyek kitűzött céljának elérésére helyesnek látszottak. Egy nap Osborne kisasszony a Russell Square-en (Emília tíz év óta nem írta le ennek a háznak a számát, s most ifjúsága, egész hajdani élete eszébe jutott, amikor a címet írta) – szóval Osborne kisasszony egy nap levelet kapott Emiliától, amelytől mélyen elpirult, és apjára nézett, aki komoran tűnődve ült az asztal végén.

Emília egyszerű szavakkal mondta el, milyen okok bírták rá, hogy a fiú tekintetében megváltoztassa elhatározását. Apját újabb csapások érték, s ezek végleg tönkretették. Saját évdíja olyan kicsi, hogy alig tudja eltartani belőle a szüleit, s nem ele-

gendő arra, hogy George-nak megadja azokat az előnyöket, amelyek megilletik. Akármilyen szenvedésébe kerül, hogy elváljon tőle, Isten segítségével elviseli majd, a fiú kedvéért. Tudja, hogy akikhez kerül, mindent elkövetnek majd, ami tőlük telik, hogy boldoggá tegyék. Leírta természetét, amilyennek ő képzelte: gyors felfogású, türelmetlen az ellenőrzéssel és a durvasággal szemben, de könnyen megindítható szeretettel és kedvességgel. Az utóiratban kikötötte, hogy írásos megállapodást akar arról, hogy a gyereket annyiszor láthatja, ahányszor akarja – másképpen nem tud megválni tőle.

– Úgy? Őgőgössége térdre kényszerült? – mondta az öreg Osborne, miután Osborne kisasszony remegő, mohó hangon felolvasta neki a levelet. – Szabályszerű kiéheztetés, haha! Tudtam, hogy ez lesz a vége.

Igyekezett megőrizni méltóságát, és szokása szerint az újságot olvasta, de nem értette, amit olvasott. Az újságiv mögött kuncozott és káromkodott.

Végül ledobta a lapot, szokása szerint haragos pillantást vetett a lányára, s átment szomszédos dolgozószobájába, ahonnan hamarosan egy kulccsal tért vissza. Odahajította Osborne kisasszonynak.

– Hozasd rendbe a felettem levő szobát... azt a szobát, amelyik... – mondta.

– Igen, papa – felelte reszketve a lánya. George szobája volt. Több mint tíz éve nem nyitották ki. Néhány ruhadarabja, irata, zsebkendője, ostora, sapkája, sportfelszerelése és horgászbotta még mindig ott hevert. Egy 1814-es tiszti címtár, címlapján az ő nevével, egy kis szótár, melyet írás közben szokott használni, s a biblia, amelyet anyja adott neki, egy pár sarkantyú s egy tíz év porával borított, kiszáradt tintatartó állt a kandalló párkányán. Ó, micsoda napok és micsoda emberek múltak el azóta, hogy az a tinta még nedves volt! Az írómappa még ott feküdt az asztalon, George írásától foltosan.

Osborne kisasszony nagyon felindult, amikor először lépett be újra ebbe a szobába, nyomában a cselédekkel. Sápadtan roskadt a kis ágyra.

– Ez jó újság, kisasszony... igazán, kisasszony – mondta a házvezetőnő. – Visszatér a régi szép idő, kisasszony. A drága

kis kölyök milyen boldog lesz itt, kisasszony! De lesznek bizonyos személyek, a Mayfairen, kisasszony, akik nem örülnek majd ennek, kisasszony – s ezzel visszapattantotta az ablak reteszét, és friss levegő áradt a szobába.

– Legjobb lesz, ha küldesz valami pénzt annak a nőnek – mondta Osborne úr, mielőtt elment hazulról. – Ne lásson szükséget. Küldj neki száz fontot.

– És meglátogathatom holnap? – kérdezte Osborne kisasszony.

– Ez rád tartozik. De ő nem jöhet ide, azt ne felejtsd el. Nem, hogy azt a... London minden pénzéért sem. De nélkülöznie nem kell már. Nézz hát utána, és intézz el mindent.

E néhány szóval Osborne úr elbúcsúzott a lányától, s elindult szokott útján a Citybe.

– Tessék, papa, egy kis pénz – mondta aznap este Emília az apjának, megcsókolta az öreget és egy százfontos csekket nyomott a kezébe. – És... és, mama, ne légy szigorú Georgyhoz. Már... már nem sokáig marad nálam.

Többet nem tudott szólni, hanem némán ment fel a szobájába. Csukjuk rá az ajtót imádságaira és bánatára. Azt hiszem, legjobban tesszük, ha nem sokat beszélünk ilyen nagy szeretetről és fájdalomról.

Másnap eljött Osborne kisasszony, ahogy a levelében megígérte, és beszélt Emíliával. Találkozásuk barátságosan folyt le. Osborne kisasszony tekintete és néhány szava megnyugtatta a szegény özvegyet, hogy ettől a nőtől legalábbis nem kell féltenie az első helyet fia szívében. Osborne kisasszony hűvös természetű volt, de nem volt érzéketlen, sem barátságtalan. Az anyának talán kevésbé tetszett volna, ha vetélytársnője csinosabb, fiatalabb, gyengédebb és melegebb szívű lett volna. Osborne kisasszony viszont a régi időkre és emlékekre gondolt, és meg volt hatva a szegény anya szánalmas helyzetétől. Emília megadta magát, letette a fegyvert, és alázatosan meghódolt. Még aznap megtárgyalták a kapituláció feltételeit.

Másnap George-ot nem küldték iskolába, hanem nagynénje meglátogatta őt. Emília magukra hagyta őket, s felment a szobájába. Próbálta az elválást, mint ahogy az a kedves, szegény Lady Jane Grey megtapintotta a bárd életét, mely majd lesújt rá, hogy

kioltsa gyenge életét. Napok teltek megbeszélésekkel, látogatásokkal, előkészületekkel. Az özvegy nagy óvatosan közölte az újságot Georgyval: arra számított, hogy a hír nagyon elszomorítja majd. De inkább felvidította a fiút, és a szegény asszony szomorúan fordult félre.

Georgy még aznap elhencegett az újsággal az iskolában a gyerekek előtt, elmondta, hogy a nagyapjánál fog lakni, az apja apjánál, nem annál, aki néha érte jön: hogy nagyon gazdag lesz, lesz kocsija és pónija, sokkal előkelőbb iskolába fog járni, s ha majd gazdag lesz, megveszi Leader tolltartóját, és kifizeti a süteményes asszonyt. Mint ahogy rajongó anyja gondolta, a fiú valóban apja képmása volt.

Egyébként szegény Emiliánk miatt nincs szívem ahhoz, hogy leírjam George utolsó napjait otthon.

Végre elérkezett a nagy nap, megjött a koci, a szerény kis csomagok a szeretet és az emlékezés zálogaival már régen készen és elrendezve álltak az előszobában – George-on új ruhája volt, amelyhez a szabó előzőleg mértéket vett. Már napkeltekor kiugrott ágyából, és felvette új ruháját, anyja hallotta őt a szomszéd szobából, ahol szótlan bánatában virrasztva feküdt. Napok óta készült már: apróságokat vásárolt a fiának, jelzéssel látta el könyveit és fehérneműjét, beszélgetett vele, és előkészítette a változásra – rajongó szeretete azt képzelte, hogy a gyerekek szüksége van előkészületre.

Pedig hát mi egyébre volt gondja a gyerekek, mint hogy egyáltalán változás legyen? Sóvárogva várta. Ezer mohó kijelentéssel arról, hogy mit csinál majd, ha nagyapjánál él – megmutatta a szegény özvegynek, milyen kevéssé sújtotta le az elválás gondolata. Majd gyakran eljön a mamájához a póniján, mondta, vagy érte jön kocsin, és kocsikáznak majd a parkban, és mindent megvesz neki, amit kíván. A szegény anya kénytelen volt beérni a szeretetnek ezekkel az önző megnyilvánulásaival, és igyekezett meggyőzni magát arról, milyen őszintén szereti őt a fia. Biztosan szereti. Minden gyerek ilyen, kissé újdonságra vágyó és... nem, nem önző, csak akaratos. Fiának szüksége van szóra-kozásra és becsvágya teljesülésére. Ő maga az, aki önzésből és esztelen szeretetből eddig megfosztotta méltó jogaitól és a neki kijáró örömöktől.

Kevés meghatóbb dolgot ismerek, mint egy asszonynak azt a félénk lealacsonyodását és önmegalázását, amikor bevallja, hogy ő a bűnös, nem a férfi, amikor minden hibát magára vesz, amikor szinte kihívja a büntetést azokért a vétkekért, amelyeket nem követett el, és amikor állhatatosan védelmezi az igazi bűnöst! Akik méltatlanul bánnak a nőkkel, azok kapják tőlük a legtöbb gyöngédséget – a nők született gyávák és zsarnokok, és azokkal a legkomiszabbak, akik legalázatosabban viselkednek velük.

Így hát szegény Emília néma szenvedésben várta fia távozását, és sok, sok magányos órát töltött azzal, hogy készült rá. George anyja mellett állt, és a legkisebb együttérzés nélkül nézte rendezkedését. Könnyek hullottak dobozaiba, könyveibe, egy-egy sor alá ceruzavonás került, régi játékok, emlékek, kincsek gyűltek halomba, és kerültek nagy gonddal a takarosán összerakott csomagokba, s a fiú minderről alig vett tudomást. A gyerekek mosolyogva megy el, miközben az anyának megszakad a szíve. Szánalmas látvány a nők hiábavaló szeretete gyermekeik iránt a Hiúság Vásárában.

Eltelt néhány nap, és megtörtént a nagy változás Emília életében. Semmiféle angyal nem lépett közbe. A gyereket feláldozta és felajánlotta a végzetnek, az özvegy egészen egyedül maradt.

Igaz, a fiú gyakran meglátogatja. Pónin lovagol, lovász kíséri, nagyapja gyönyörűségére, mert az öreg Sedley büszkén lépeget mellette a keskeny utcában. Emília nézi, de ez már nem az ő fia. Lámcsak, ellovagol a kis iskolába is meglátogatni a fiúkat, s megmutatkozni előttük új gazdagságában és fényében. Két nap alatt máris kissé felsőbbbé és pártfogó modort vett fel. Parancsolásra született, gondolta az anyja, ugyanúgy, mint az apja...

Szép az idő mostanában. Olyan napokon, amikor Georgy nem jön el, esténként anyja hosszú sétára indul Londonba, igen, egészen a Russell Square-ig, ott megpihen a kert kökerítésének párkányán, Osborne úr házával szemben. Kellemes és hűvös hely. Onnan felnézhet, és láthatja a fogadószoba kivilágított ablakait, s kilenc óra körül az emeleti szobáát is, amelyben Georgy alszik. Tudja, hogy az az ő szobája, a fiú elmondta neki. Amikor a világosság kialszik, Emília imádkozik, imádkozik alázatos szívéből, aztán összegörnyedve, csendben hazamegy.

Nagyon fáradt, mire hazaér. Talán annál jobban alszik majd a hosszú, fárasztó séta után, és lehet, hogy Georgyról álmodik.

Egy vasárnap véletlenül a Russell Square-en járt, némi távolságra Osborne úr házától (hiszen távolról is odaláthat), amikor megkondult valamennyi ünnepi harang, s George meg a nagynénje kilépett a kapun, hogy templomba menjen; egy kis kéményseprő alamizsnát kért, s az inas, aki az imakönyveket vitte utánuk, el akarta kergetni, de Georgy megállt, és pénzt adott a kis koldusnak. Áldja meg érte az Isten. Emmy átszaladt a téren, és a kis kéményseprőhöz érve, ő is átadta neki alamizsnáját. Valamennyi ünnepi harang zúgott, és Emmy követte őket egészen a Lelencek templomáig, ahová bement, s leült egy helyre, ahonnan láthatta a fiú fejét apjának siremléke alatt. Sok száz üde gyerekhang csendült fel, és himnuszokat dalolt a jóságos atyának, a kis George lelke borzongott a gyönyörűségtől a dicsőséges, szárnyaló zsoltárok hallatára. Anyja egy ideig nem is látta a szemét elhomályosító ködtől.

ÖTVENEGYEDIK FEJEZET

Rejtvény, amely izgathatja is, nem is, az olvasót

Becky tehát megjelenhetett Lord Steyne külön és zártkörű estélyein, s ezzel a tiszteletre méltó asszony nagyvilági igé-
nyei kielégültek, s a főváros néhány legnagyobb és legelőkelőbb
ajtaja hamarosan megnyílt előtte – olyan nagy és előkelő ajtók,
hogy a nyájas olvasó s e sorok írója hiába reménykednék abban,
hogy beléphetne rajtuk. Kedves felebarátaim, reszkessünk e fen-
séges kapuk előtt. Úgy képzelem, komornyikok őrzik őket lán-
goló ezüstvillákkal, amelyekkel keresztüldöfik mindazokat, akik-
nek nincs joguk az *entrée*-ra. Azt mondják, hogy az a derék
újságíró, aki a sarokban ül, s jegyzi az ünnepélyre bebocsátott
előkelőségek nevét, rövidesen meghal. Nem bírja sokáig az úri
világ ragyogását. Megperzseli őt, mint a teljes díszében meg-
mutatkozó Jupiter jelenléte elpusztította azt a szegény, oktan
Semelét – mint ahogy a szédült moly is vesztébe rohan, amikor
kimerészkedik természetes légköréből. Mítoszát megszívlelhet-
nék a tyburniánusok és belgraviánusok – Semele történetét és
talán Beckyt is. Ő, hölgyeim, kérdezzék csak meg Thurifer tisz-
teletes urat, nem zengő kürt-e Belgravia és nem csengő cimba-
lom-e Tyburnia. Mindez csak hiúság. Ezek is elmúlnak majd.
S eljön majd az a nap (de ez már a mi korunk után lesz, hála
Istennek), amikor a Hyde Parkról sem fognak többet tudni, mint
Babilon hírneves kertvárosairól, s a Belgrave Square éppen olyan
elhagyott lesz, mint a Baker Street vagy Tadmor a pusztaság-
ban.

Hölgyeim, tisztában vannak-e azzal, hogy a nagy Pitt a Baker
Sreeten lakott? Mit nem adtak volna nagyanyáink, ha meghívót
kaptak volna Lady Hester estélyére abban a ma már elomló
házban? Én – *moi qui vous parle*¹ – ebédeltem ott.

¹ Én, aki önhöz szólok. (francia)

Benépesítettem a szobát hatalmas halottak kísérteteivel. Amikor ott ültünk, és mértékletesen ittuk a vörös bort a mai emberekkel, bejöttek az elköltözöttek szellemei, és elfoglalták helyüket a sötét asztal körül. A kormányos, aki megküzdött a viharral, nagy serlegekkel ürítette a szellemek portói borát. Dundas árnya annyit se hagyott a serleg fenekén, amennyi egy kortynak a kísértete lehetett volna. Addington bóbiskolva és önelégülten mosolyogva, kísértetiesen ült a helyén, és ő sem akart a többiek mögött elmaradni, amikor körbejárt a zajtalan palack; Scott bozontos szemöldöke alól hunyorított, amikor feltűnt az oportói; Wilberforce a mennyezetre nézett, s így láthatóan nem is értette, hogyan került a pohara telten a szájához, és hogyan ért vissza üresen – a mennyezetre nézett, amely még tegnap is felettünk boltosult, s amelyre az elmúlt napok nagyjai valamennyien felnéztek. Most bútorozott szobákat adnak ki bérbe abban a házban. Igen, Lady Hester egykor a Baker Streeten lakott, és most a pusztaságban szendereg. Eothen meglátogatta ott, nem a Baker Streeten, hanem a másik magányosságban.

Mindez hiúság, igaz, de ki nem vallja be, hogy azért mégis szereti egy kicsit? Szeretném tudni, melyik épeszü ember utálja a roastbeefet pusztán azért, mert mulandó? Igaz, ez is hiúság, de kívánom, hogy mindenkinek, aki e sorokat olvassa, egész életében kellő adagja legyen belőle, még akkor is, ha ötszázezer olvasóm akad. Üljünk le, uraim, és lássunk hozzá szívbeli jó étvággal, ki, ahogy tetszik, kövérjét, soványat, lével vagy tormával – ne kíméljük. Még egy pohár bort, Jones fiam, no, még egy falatot ebből a pirosasból. Igen, lakjunk jól ebből a hiúságból, és legyünk hálásak érte, és hasonlóképpen ne sajnáljuk Beekytől arisztokratikus örömeit, mert hiszen ezeknek is, mint minden egyéb halandó gyönyörűségnek, mulandóság a sorsuk.

A Lord Steyne-nél eltöltött estének az volt az eredménye, hogy őfensége, a pétervárad-i herceg, másnap megragadta az alkalmat, és felújította ismeretségét Crawley ezredessel, amikor a klubban találkoztak, és a Hyde Park-i kocsiúton mély kalapemeléssel üdvözölte Crawleynét. Rebecca férjével együtt hamarosan meghívást kapott a herceg egyik szűkkörű estélyére, a Levant House-ba, ahol őfensége a palota előkelő tulajdonosának rövid távolléte alatt lakott. Rebecca ebéd után egy nagyon

kis társaság előtt énekelt. Steyne márki is ott volt, és atyai jóindulattal nézte pártfogoltjának sikereit.

A Levant House-ban Becky Európa egyik legfinomabb úriemberével és legnagyobb miniszterével találkozott. De la Jabotière herceggel, aki akkor a legkeresztényebb király nagykövete volt, később ugyanennek az uralkodónak minisztere lett. Kijelentem, hogy dagadozom a büszkeségtől, amikor tollam e fenséges neveket leírja, és elgondolom, milyen ragyogó társaságban forog az én kedves Beckym. Állandó vendége lett a francia nagykövetségnek, nem is tartották igazinak azt az estét, amelyen nem jelent meg az elbűvölő Madame Rawdon Crawley.

A nagykövetség két attaséja, Messieurs de Truffigny (a Perigord családból) és Champignac, teljesen odavolt a szép ezredesné bájaiért, s mindkettő kijelentette, nemzete szokásainak megfelelően (mert ki látott már olyan Angliából hazatérő franciát, aki nem hagyott hátra egy fél tucát feldúlt családot, és nem hozott magával ugyanannyi szívet a tárcájában?), szóval mindkettő kijelentette, hogy *aux mieux*² volt a bájos Madame Rawdonnal.

Én azonban kételkedem ennek az állításnak az igazságában; Champignac nagyon szerette az *écarté*-t, és esténként sok játszmát végigjátszott az ezredessel, mialatt Becky a szomszéd szobában Lord Steyne-nek énekelt; ami pedig Truffignyt illeti, köztudomású, hogy nem mert megjelenni a Travellersben, ahol tartozott a pincéreknek, s ha a nagykövetségen nem kapott volna ebédet, az érdemes ifjú úriembernek éheznie kellett volna. Mondom, én kételkedem benne, hogy Becky e fiatalemberek közül bármelyiket is érdemesnek tartotta volna, hogy kegyében részesítse. Szaladgáltak megbízásaival, kesztyűket és virágokat küldözgettek neki, adósságokba verték magukat, hogy operapáholyt szerezzenek Beckynek, és ezerféleképpen igyekeztek magukat kellemessé tenni. Imádni való egyszerűséggel beszéltek angolul, és Becky a saját meg Lord Steyne állandó mulattatására szemtől szembe utánozta őket, és olyan komolysággal bókolt nekik az angol nyelvben elért haladásukért, amely mindig nevetésre ingerelte a márkít, Becky öreg, gúnyos pártfogóját. Truffigny egy sálát ajándékozott Briggs kisasszonynak, hogy meg-

² A legjobb viszonyban, (francia)

nyerje Becky bizalmasát, s megkérte, hogy juttasson el egy levelet, amelyet az együgyű vénasszony nyilvánosan adott át a címzettnek, s amelynek szövege mindenkit mulattatott, aki olvasta. Lord Steyne olvasta. Mindenki olvasta, a derék Rawdont kivéve, akinek nem volt szükséges elmondani mindent, ami a mayfairi házban történt.

Itt, a mayfairi házban, Becky nemsokára nemcsak a „legjobb” külföldieket fogadta (mert ez a mai nemes és csodálatra méltó társalgási nyelvünk megfelelő kifejezése), hanem néhányat a legjobb angolok közül is. Nem úgy értem, hogy a legerényesebbeket vagy a kevésbé erényeseket, a legokosabbakat vagy a legbutábbakat, vagy a leggazdagabbakat vagy a legelőkelőbb szültsüeket, hanem a „legjobbakat”, szóval azokat az embereket, akikhez nem fér kétség, mint a nagyszerű Lady Fitz-Willis, Almack védszentje, a nagyszerű Lady Slowbore, a nagyszerű Lady Grizzel Macbeth (született Lady G. Glowry, Lord Grey of Glowry lánya) és a hozzájuk hasonlóak. Ha Fitz-Willis grófnő (őladysége a King Street-i családból való, lásd Debrett és Burke zsebkönyvét) valakit pártfogásába vett, az illető révbe ér. Ehhez vita sem férhet. Nem mintha Lady Fitz-Willis különb volna, mint bárki más, ellenkezőleg ötvenhét éves fonnyadt hölgy, se nem csinos, se nem gazdag, nem is mulattató, de mindenki meg-egyezik abban, hogy a „legjobb emberek” közül való. Akik hozzá járulnak, azok is a legjobb emberekhez tartoznak, és – nyilván régi neheztelésből Lady Steyne iránt (akinek márki-koronájára, őladysége, akkor még az ifjú Georgina Frederica, a walesi herceg kegyencének, Portansherry grófnak a lánya, valamikor pályázott), az előkelő világ e nagy és híres vezető hölgye jónak látta befogadni Rawdon Crawleynét, az összejövetelen, amelyen ő elnökkölt, feltűnő bókkaal üdvözölte, s nemcsak fiát, Sir Kittset (őlordsága Lord Steyne befolyásának köszönhetette az állását) bátorította, hogy Crawleyné házába járjon, hanem házába is meghívta Beckyt, s ebéd közben kétszer a legnyilvánosabban és a legleereszkedőbben megszólította. Ezt a fontos tényt még aznap este egész London megtudta. Az emberek, akik addig fintorogtak Crawleyné nevére, elnémultak. A szellemes Wenham üggyvéd, Lord Steyne jobbkeze, mindenütt Rebecca dicséretét zengte, azok, akik addig haboztak, egyszerre előléptek és üd-

vözölték; a kis Tom Talpnyali, aki óvta Southdownt attól, hogy ilyen züllött asszonyhoz járjon, most arra kérte őt, hogy muntassa be neki. Szóval, bebocsátást nyert a „legjobb” emberek közé. Ő, szeretett olvasóim és felebarátaim, ne irigyeljék túl korán a szegény Beckyt – azt mondják, hogy az ilyesfajta dicsőség tűnékeny. Az a hír járja, hogy még a legbelsőbb körökben sem boldogabbak az emberek, mint a szegény vándorok a külső zónában, s Becky, aki behatolt az előkelő világ kellős közepébe, és szemtől szembe látta a nagy IV. György királyt, azóta bevalotta, hogy ott is minden csak hiúság.

Rövidre kell fogunk leírásunkat pályafutásának e szakaszáról. Mint ahogy nem tudnám leírni a szabadkőművesség misztériumait, bár az a sejtelmem, hogy az egész szélhámosság – ugyanígy az avatatlan nem vállalkozhatik arra, hogy helyes képet adjon az előkelő világról, s legjobb, ha megtartja magának a véleményét –, akármilyen is az a vélemény.

Az elkövetkező években Becky gyakran beszélt életének e korszakáról, amikor a londoni előkelő társaság legzártabb köreiben forgott. Sikere izgatta, mámorította, aztán untatta. Eleinte semmiféle elfoglaltság se lehetett kellemesebb, mint kigondolni és megszerezni (ez az utóbbi tevékenység mellesleg nem csekély fáradságot és leleményt követelt olyan szűkös eszközök mellett, mint amilyenekkel Rawdon Crawleyné rendelkezhetett) – szóval megszerezni a legcsinosabb új ruhákat és díszeket; finom ebédekre hajtatni, ahol előkelő emberek üdvözölték, s a finom ebédekről finom összejövetelekre, ahol ugyanazok az emberek gyűltek össze, akikkel ebédelt, s akikkel előző este találkozott, és akiket másnap láthat – a fiatalemberek kifogástalan öltözetben, csinos nyakravalóval, a legtetszetősebb lakkcsizmában és fehér kesztyűben, az idősebbek testesen, rézgombosan, méltóságos tekintettel, csiszoltan s unalmasan; a fiatal hölgyek szökén, félénken és rózsaszínben; az anyák gőgösen, pompázva, ünnepélyesen és gyémántosan. Angolul beszéltek, nem pedig rossz francia nyelven, mint a regényekben. Egymás háztartásáról, személyi tulajdonságairól és családjáról beszéltek, éppúgy, mint a Jonesok a Smithekről. Beckyt régebbi ismerősei gyűlölték és irigyelték, maga a szegény nő lelke mélyén ásitózott. „Bárcsak szabadulnék innen – mondta magában. – Inkább egy falusi lelkész felesége

lennék, és a vasárnapi iskolában tanítanék, vagy őrmesterné, aki az ezred szekeren utazik, vagy, ó, mennyivel mulatságosabb lenne, ha aranycsillámosan és bugyogóban táncolnék egy piaci bódé előtt a vásáron.”

– Biztos, hogy jól csinálná – mondta nevetve Lord Steyne. Becky a maga mesterkéletlen módján el szokta mondani a nagy embernek a maga kis bajait és kellemetlenségeit. A lordot mulattatta ezzel.

– Rawdonból nagyon jó műlovar lenne... szertartásmester... vagy hogy is hívják... aki nagy csizmában, egyenruhában körbejár a porondon, és csattogtatja az ostorát. Elég magas, nehézkes és katonás hozzá. Emlékszem – folytatta Becky elgondolkodva –, apám egyszer gyermekkoromban elvitt a brookgreeni vásárra, s mikor hazajöttünk, gólyalábat csináltam magamnak, és úgy táncoltam a műteremben a növendékek ámulatára.

– Szívesen megnéztem volna – mondta Lord Steyne.

– Szívesen megtenném most is – folytatta Becky. – Milyen nagyra nyitná a szemét Lady Blinkey, s hogy bámulna Lady Grizzel Macbeth! Pszt! Csend! Pasta énekelni kezd...

Becky mindig ügyelt arra, hogy kétszeresen udvarias legyen azokhoz a művészekhez és művésznőkhöz, akik felléptek ezeken az arisztokratikus estélyeken – felkereste őket a sarokban, ahol csendesen ültek, kezét fogott velük, és mindenki szeme láttára rájuk mosolygott. Maga is művésznő volt, mint ahogy találóan megjegyezte; őszinteség és alázatosság volt abban, ahogyan bevallotta származását, s ez kihívta vagy lefegyverezte vagy mulattatta az embereket.

– Milyen szemtelen ez a nő – mondta az egyik. – Milyen önzértes a fellépése, ahelyett, hogy csöndben ülne, és hálás lenne, ha valaki szól hozzá.

– Milyen derék és jólelkű teremtes – mondta a másik.

– Milyen ravasz kis bestia – mondta a harmadik.

Valószínűleg mindnek igaza volt, de Becky csak ment a maga útján, s úgy elbűvölte a hivatásos urakat és hölgyeket, hogy még a torokfájásról is megfeledkeztek, ha arról volt szó, hogy az estélyein énekeljenek, vagy ingyen leckéket adjanak neki.

Igen, Rebecca estélyeket adott a Curzon Street-i kis házban. A ragyogó lámpájú hintók tucatszámra torlaszolták el az utcát,

nagy bosszúságára a százas ház lakóinak, akik nem alhattak a mennydörgő kopogástól, valamint a százkettes ház lakóinak is, akik nem tudtak aludni az irigységtől. Az óriási inasok, akik a járműveket kísérték, sokkal természetesebbek voltak annál, sem hogy Becky kis előcsarnokába befértek volna, s ezért a szomszédos kocsmákban helyezték el őket, ahonnan inasgyerekek hívták el őket a sörük mellől, ha szükség volt rájuk. A londoni előkelő dandyk tucatszámra tolongtak és hágtak egymás lábára a kis lépcsőn, s nevettek, hogy itt találkoznak egymással; sok feddhetetlen és szigorúan hangadó hölgy ült a kis fogadóteremben, s hallgatta az énekeseket és énekesnőket, akik szokásuk szerint úgy énekeltek, mintha harsogásukkal be akarnák törni az ablakokat. Másnap a *Morning Post* társaságrovatában a következő hír jelent meg:

Tegnap Crawley ezredes és neje válogatott társaságot látott vendégül vacsorára mayfairi házában. Ott volt a péterváradi herceg ökegyelmessége a kegyelmes asszonnyal, Papucs pasa, a török nagykövet ökegyelmessége (Kidob bejnek, a követség dragománjának kíséretében), Steyne bárki, Southdown gróf, Sir Pitt és Lady Jane Crawley, Wagg úr stb. Vacsora után Crawleyné estélyt adott, amelyen többek között megjelent Stilton hercegné (az idősebbik), Duc de la Gruyère, Cheshire márkiné, Alessandro Strachino bárki, De Brie gróf, Schapzuger báró, Tosti lovag, Slingstone grófnő, továbbá Lady F. Macadam, G. Macbeth vezérőrnagy és neje a két Macbeth kisaszonnyal, Paddington ögróf, Sir Horace Fogey, a méltóságos Sands Bedwin, Bobbacy Bahawder stb.

Ezt a stb.-t az olvasó tetszése szerint helyettesítheti egy tucat apró betűs, sűrű nyomású sorral.

Kedves barátnőnk, ha előkelő emberekkel érintkezett, ugyanolyan őszintén viselkedett, mint amikor alsóbbbrangúakkal akadt dolga. Egy alkalommal, egy igen arisztokratikus házban, Rebecca – tán kissé tüntetően – franciául beszélgetett egy ugyanolyan nemzetiségű ünnepelt tenoristával, mialatt Lady Grizzel Macbeth oldalról mérgesen nézte őket.

– Milyen jól beszél franciául – mondta Lady Grizzel, aki maga igen érdekes edinburghi kiejtéssel beszélte ezt a nyelvet.

– Kell hogy jól beszéljek – mondta Becky szerényen, és le-
sütötte szemét. – Franciául tanítottam egy iskolában, és az anyám
is francia asszony volt.

Ez az alázatosság megnyerte Lady Grizzelt, aki meglágyult
a kis nő iránt. Rosszallta a kor végletes egyenlősítő irányzatát,
amely mindenféle osztálybeli embernek utat nyitott feljebbvalói
társaságába, de öladységének be kellett vallania, hogy ez az egy
legalább jól viseli magát, és sohasem felejtí el, hol a helye. Lady
Grizzel nagyon derék asszony volt, jól bánt a szegényekkel,
buta, feddhetetlen, gyanútlan hölgy volt. Nem öladysége hibája,
ha különbnek képzei magát nálunk. Ősei ruhaszegélyét száza-
dokon át csókolgatták az emberek, s azt mondják, ezer éve an-
nak, hogy a család fejének kockás köpenyét ajkukkal illették az
elhunyt Duncan lordjai és tanácsosai, amikor a család nagy őse
Skótország királya lett.

Lady Steyne a zongorajelenet óta megadta magát Beckynek,
és talán nem is találta ellenszenvesnek. A Gaunt House ifjabb
hölgyei is kénytelenek voltak meghódolni. Egyszer-kétszer rá-
usztítottak valakit, de mindig kudarcot vallottak. A ragyogó Lady
Stunnington megkísérelte, hogy összemérje vele a kardját, de a
rettenhetetlen kis Becky véresen megfutamtította. Ha néha meg-
támadták, Becky azzal a fogással élt, hogy alázatos naivságot
színlelt, s ilyenkor volt a legveszedelmesebb. Ebben a kedvé-
ben a leggonoszabb dolgokat mondotta ki a legegyszerűbb kere-
setlenséggel, s aztán volt rá gondja, hogy ravaszul még bocsána-
tot is kérjen elszólásaiért, hadd tudja meg az egész világ, mit
mondott.

Wagg urat, a híres szellemes férfit s Lord Steyne tányérnyaló-
ját és konclesőjét a hölgyek rávették, hogy támadja meg Beckyt.
S az érdemes fickó egy este pártfogónőire hunyorított, s intett
nekik, mintha azt mondaná: – „No, most nézzetek ide” –, s
rohamot intézett Becky ellen, aki gyanútlanul ette vacsoráját.
A kis nőt váratlanul érte a támadás, de sohasem hagyta el fegy-
verét, egy pillanat alatt védőállásba állt, kivédte a vágást, és egy
mestervágással olyat riposztzott, hogy Wagg elpirult szégye-
nében; aztán Becky tökéletes nyugalommal, mosolyogva kana-
lazta tovább levesét. Wagg előkelő pártfogója – aki meg szokta
hívni ebédre, s néha egy kevés pénzt is kölcsönzött neki, s aki-

nek választási, hírlapi s egyéb ügyeit Wagg intézte – olyan vad pillantást vetett a szerencsétlen flótásra, hogy az majdnem az asztal alá süllyedt, és könnyekre fakadt. Siralmasan nézett a mylordra, aki egész vacsora alatt egy szót se szólt többé hozzá, s a hölgyekre is, akik megtagadták, és elfordultak tőle. Végül is Becky szánta meg őt, igyekezett bevonni a beszélgetésbe. Hat hétig nem kapott újabb ebédmeghívást, s Fiche, ölordsa bízalmas embere, akinek Wagg természetesen nagyban udvarolt, utasítást kapott, mondja meg neki, hogy ha még egyszer meg meri sérteni Crawleynét, vagy pedig ostoba tréfáinak céltábláivá teszi, a mylord valamennyi adóslevelét átadja ügyvédjének, és könyörtelenül elárverezteti minden holmiját. Wagg sírni kezdett Fiche előtt, és könyörgött drága barátjának, hogy járjon közbe az érdekében. Írt egy költeményt R. C. asszonynak ajánlva, s az megjelent a *Harumscarum Magazine* következő számában, amelyet Wagg szerkesztett. Ha társaságban találkozott Beckyvel, jóindulatáért könyörgött. A klubban megkörnyékezte Rawdont, és hízelt neki. Nemsokára megengedték, hogy visszatérjen a Gaunt House-ba. Becky mindig kedves volt hozzá, mulatott rajta, és sohasem érezte haragját.

Ölordsa nagyvezére s legfőbb bízalmas szolgája – akinek helye volt a parlamentben és a lord ebédlőasztalánál –, Wenham úr, viselkedésében és véleményében sokkal óvatosabb volt Wagg úrnál. Bármennyire hajlott is arra, hogy gyűlöljön minden parvenüt (Wenham úr maga rendületlen, régi, igazi kékvérű tory volt, apja viszont kis szénkereskedő Észak-Angliában), a márki e hadsegéde sohasem nyilvánított ellenséges érzületet az új kegyencnövel szemben, hanem titkos kedveskedéssel s alamuszi, hódoló udvariassággal vette körül, ami jobban feszélyezte Beckyt, mint más emberek nyílt ellenségeskedése.

Hogy Crawleyék honnan szereztek a pénzt, amelyet az előkelő világ megvendégelésére költöttek, olyan rejtély volt, amely annak idején sok beszédre adott alkalmat, és valószínűleg csak fokozta e kis ünnepek érdekességét. Némelyek azt állították, hogy Sir Pitt Crawley csinos járadékot ad öccsének; ha így történt, Beckynek valóban rendkívüli hatalma lehetett a báró felett, annak viszont korának előrehaladtával nagyon megváltozhatott a természete. Mások azt suttogták, hogy Becky adót szokott

kivetni férje minden barátjára, az egyiket könnyek között keresi föl, s elmeséli neki, hogy végrehajtás folyik a házban, a másikat előtt térdre esik, s kijelenti, hogy az egész család börtönbe kerül vagy öngyilkosságot követ el, ha ezt vagy amazt a számlát azonnal ki nem fizeti. Azt mondják, Lord Southdown több száz fontot adott ehhez hasonló, patetikus jelenetek után. A fiatal Feltham a...-es dragonyosoktól – a Tiler és Feltham kalapos és katonai szállító cég fia –, akit Crawleyék vezettek be az előkelő világba, állítólag szintén Becky egyik pénzügyi áldozata volt. Mások azt állítják, hogy Rebecca különböző együgyű emberektől azon a címen kapott pénzt, hogy bizalmi állásokat szerez nekik a kormánytól. Ki tudja, mi mindent beszéltek a mi kedves és ártatlan barátnőnkéről! Bizonyos csak annyi, hogyha csakugyan meglelt volna mindaz a pénz, amelyet állítólag összekoldult, kölcsönvett vagy ellopott, olyan tőkét szerzett volna, hogy további életében tisztességes asszony lehetett volna belőle, holott... de ne vágjunk elébe a dolgoknak.

Az igazság az, hogy beosztással és jó gazdálkodással – ha takarékosan bánik a készpénzzel, és nem fizet jóformán senkinek – az ember, legalábbis egy ideig, kevésből is igen fényesen élhet, és azt hisszük, hogy Becky sokat emlegetett estélyei, amelyek végül is nem voltak olyan nagyon gyakoriak – e hölgynek nem kerültek sokkal többbe, mint a falikarokban égő viaszgyertyák. Stillbrook és Queen's Crawley bőségesen ellátták vaddal és gyümölcscsel. Lord Steyne pincéje rendelkezésére állt, s a kintű főúr híres szakácsai álltak Becky kis konyhájában a tűzhely mellett, vagy pedig mylord parancsára a legritkább ingyenségeket küldték saját konyhájukból. Kijelentem, szégyenteljes dolog így megrágalmazni ilyen egyszerű teremtetést, mint ahogy az emberek Beckyvel tettek, és óva intem a közönséget attól, hogy csak egy tizedét is elhiggye annak, amit róla beszélnek. Ha mindenkit ki kell vetni a társadalomból, aki adósságokba keveredik és nem tud fizetni, ha bekukucskálnánk mindenkinek a magánéletébe, és gondolkodni kezdenénk a jövedelméről, és megszakítanók vele a kapcsolatot, ha nem helyeselelnők kiadásait – micsoda kietlen pusztasággá s elviselhetetlen hajlékká válnék a Hiúság Vására! Ez esetben mindenki szembefordulna felebarátjával, kedves uram, s civilizáció vívmányai odaveszné-

nek. Veszekedés, szidás, emberkerülés lenne a következménye. Házaink barlangokká válnának, mi pedig rongyokban járnánk, mert nem törödnénk senkivel. A házbérek lezuhannának. Senki sem adna többé estélyeket. A város valamennyi kereskedője csődbe menne. A bor, a viaszgyertyák, a csemegék, a pirosítók, a krinolinszoknyák, a gyémántok, a parókák, a Louis Quatorze csecsebecsék, régi porcelánok, a paripák és a ragyogó, kényes járású hintóslovak – mondom, az élet valamennyi gyönyörűsége az ördögé lenne, ha az emberek csak együgyű elveik szerint cselekednének, és kerülnék és vádolnák azokat, akik nem tet-szenek nekik. Holott egy kis irgalmasság és kölcsönös elnézés mellett a dolgok eléggé kellemesen folynak: szidhatunk valakit, amennyire csak tetszik, mondhatjuk róla, hogy a legnagyobb gazember, akit fel kellene akasztani – de igazán azt kívánjuk-e, hogy felakasszák? Nem. Ha találkozunk, kezet fogunk vele. Ha jó a szakácsa, megbocsátunk neki, és elmegyünk hozzá ebédre, s elvárjuk tőle, hogy ő is ugyanígy viselkedjék. Így aztán a kereskedelem virágzik, a civilizáció előrehalad, a béke fennáll, új ruhák kellenek minden héten az új összejövetelekre, és Lafitte tavalyi szüretje jó hasznót hajt a derék szőlőbirtokosnak.

Bár abban az időben, amelyről írunk, a nagy György király ült a trónon, s a hölgyek sonkaujjat és hajukban ásó nagyságú teknősbéka-fésűt viseltek, nem pedig a ma divatos egyszerű sima ujjat és a kedves, bájos kontyot – azért azt hiszem, hogy az elő-
kelő világ szokásai nemigen különböztek a maiaktól, és szóra-
kozásaik meglehetősen hasonlítottak. Nekünk, akik kívülről, a
rendőr válla mögött ágaskodva bámuljuk az udvari fogadásokra
vagy bállokba siető, izgató szépségeket, földöntúli ragyogású
lényeknek tetszhetnek, akik elérhetetlen, válogatott boldogság
részesei. Éppen az ilyen elégedetlenek vigasztalására meséljük el
a mi kedves Beckynk küzdelmeit, diadalait, csalódásait, mert
mindenből kijutott neki, mint ahogy minden valamirevaló em-
bernek.

Ebben az időben az élőképes rejtvények kedves szórakozása
Franciaországból hozzánk is áterjedt, és igen divatossá vált,
s alkalmat adott számos szép hölgynek, hogy érvényesítse bájait
s kevésbé számos okos nőnek, hogy szellemességét csillogtassa.
Becky, aki talán azt hitte, hogy mind a két tulajdonság megvan

benne, rábírta Lord Steyne-t, hogy rendezzen egy estét a Gaunt House-ban, amelyen néhány ilyen kis drámát is előadnak majd – nekünk pedig engedelmet kell kérnünk az olvasótól, hogy bevezessük erre a fényes *réunion*-ra, éspedig bizonyos mélabús búcsúhangulattal vezessük be, mert ez lesz az utolsó előkelő mulatságok egyike, ahová szerencsénk lesz elvinni.

A Gaunt House ragyogó képcsarnokának egyik részét alakították át színpaddá. Egyszer már használták ilyen célra, még III. György korában. S még megvan Gaunt márkí képe hajporosan, rózsaszínű szalaggal – ezt akkoriban római öltözetnek nevezték –, amint Cato szerepét játszotta Addison úr hasonló című tragédiájában, amelyet a walesi herceg, az osnabrücki püspök és William Henry herceg ökirályi fenségeik előtt adtak elő, akik akkor még gyerekek voltak, akárcsak a színészek. Egy-két régi díszletet lehoztak a padlásról, ahol azóta heverték, és kissé felújították a mostani ünnepélyre.

A mutaványok rendezője az ifjú Bedwin Sands volt, az akkori elegáns dandy és keleti utazó. Keleti utazónak lenni akkoriban még nem volt kicsiség, és a kalandos Bedwin, aki közzétette a maga negyedréti kötetét, és néhány hónapot töltött sátor alatt a sivatagban, eléggé fontos személyiség volt. Kötetében több kép is szerepel Sandsről különféle keleti jelmezben. Állandóan egy rettentő külsejű fekete inas kísérte, akárcsak egy második Brian de Bois Guilbert-t. Bedwint, jelmezeit és fekete inasát mint igen értékes szerzeményt köszöntötték a Gaunt House-ban.

Megkezdődik az első élőkép-rejtvény. Egy török tiszt, fején hatalmas tollforgóval (olybá vették, mintha megvolnának még a janicsárok, s a piros fez nem szorította volna ki az igazhivők őseinek méltóságos fejdíszét) hevert egy kereveten, s úgy tett, mintha nargiléből pőfékelne, de a hölgyek kedvéért csak egy illatos pasztillát füstöltettek. A török méltóság ásit, s unalmának és lustaságának ad kifejezést. Tapsol, és belép a núbiai Mesrur, mindenféle keleti díszszel felcicomázva, karja meztelen, rajta karperecek, kezében jatagán, szikár, magas, undorító. Mélyet szálemezik az aga mylord előtt. Rémmület és gyönyörűség borzong végig a gyülekezeten. A hölgyek suttognak. A fekete rabszolgát egy egyiptomi pasa adta Bedwin Sandsnek cserébe

három tucat maraszkinó likőrért. Hány odaliszkot varrhatott zsákba, és vethetett a Nilusba!

– Vezesd be a rabszolgakereskedőt – mondja egy kézmozdulattal a török kéjenc. Mesrur a mylord színe elé bocsátja a rabszolgakereskedőt, aki lefátyolozott nőt hoz magával. Fellebbenti a fátyolt. Harsány taps reszketteti végig a termet. A szép szemű, szép hajú Winkworthné az (ezelőtt Absolom kisasszony). Pompás keleti jelmezt visel, fekete gyűrűs fűrtjeiben számtalan ékszer, ruháját arany piaszterek borítják. A gyűlöletes mohamedán jelzi, hogy el van ragadtatva szépségétől. A hölgy térdre hull, s könyörög, hogy engedje vissza a hegyekbe, ahol született, s ahol cserkesz szerelmese még mindig siratja Zulejkája távollétét. Semmiféle könyörgés nem hatja meg a kőszívű Hasszánt. A cserkesz vőlegény gondolatára a török felkacag. Zulejka elfödi arcát, és a leggyönyörűbb kétségbeesés mozdulatával roskad össze. Úgy látszik, számára már nincsen remény, amikor – megjelenik a kizlár aga.

A kizlár aga levelet hoz a szultántól. Hasszán átveszi, s homlokához érinti a retteggett fermánt. Kisérteties rémület fogja el, míg a néger arcán – megint Mesrur, de más jelmezben – káröröm vigyorog. – Kegyelem, kegyelem! – kiáltja a pasa, míg a kizlár aga rettenetes vigyorral előveszi a selyemzsinórt.

A függöny éppen akkor csapódik össze, amikor már használni akarja ezt a szörnyű fegyvert. Hasszán a függöny mögül kiáltja: – A két első szótag! – s Rawdon Crawleyné, aki indul, hogy szintén fellépjen a rejtvényben, előrelép és bókol Winkworthnének csodálatosan szép jelmezéhez.

Kezdődik a rejtvény második része. Ez is keleti jelenet. Hasszán más ruhában együtt van Zulejkával, aki teljesen megengesztelődött iránta. A kizlár agából békés, fekete rabszolga lett. Napkelte a sivatagban, a törökök kelet felé fordulnak, és leborulnak a homokba. Minthogy tevék nincsenek kéznél, a zene tréfásan *Jönnek a dromedárok*-at játssza. Egy óriási egyiptomi fej is szerepel a jelenetben. Nagyon zeneértő fej, s a keleti utazók meglepetésére egy mulatságos dalt énekel, amelyet Wagg úr szerzett. Az utasok kitáncolnak, mint Papageno és a mór király a *Varázstűz* lá-ban. – A két utolsó szótag! – bömböli a fej.

Felgördül a függöny, utolsó felvonás. Ezúttal görög sátorban

vagyunk. Magas, széles vállú férfi pihen a heverőn, fölötte sisakja és pajzsa lóg. Most nincs rájuk szüksége. Ilion leomlott. Iphigeniát feláldozták, Kasszandra rabnő a külső csarnokokban. A férfiak királya, az *anax andrón* – Crawley ezredes játssza, aki nek persze sejtelve sincs Ilion ostromáról vagy Kasszandra elfogásáról – nyugodtan alszik a szobájában, Argoszbán. A lámpa az alvó harcos széles árnyékát imbolyogva vetíti a falra – a trójai kard és pajzs megcsillan a fényében. A zenekar a *Don Juan* zenéjének azt a borzongató részét játssza, amely a köszobor belépését megelőzi.

Sápadtan és lábujjhegyen belopódzik Aigiszthosz. Miféle kísérteties arc néz utána baljóslatúan a kárpit mögül? Felemeli törét, hogy leszúrja az alvót, aki megfordul ágyában, mintha széles mellkasát kitárná a döfésnek. Aigiszthosz nem tud lesújtani a szunnyadó nemes vezérre. Klütaimnésztra gyorsan, mint egy jelenés, besuhan a szobába, karja csupasz és fehér, vörös haja vállára omlik, arca halotthalvány, szemében olyan kísérteties tűz lobog, hogy a nézőket hideg rázza.

Döbbenet fut át a termen.

– Jóságos Isten! – mondja valaki. – Hiszen ez Rawdon Crawleyné.

Megvetően ragadja ki a tört Aigiszthosz kezéből, és az ágyhoz lép. A tör megcsillan feje fölött a lámpa fényében, aztán . . . aztán a lámpa kialszik, egy hördülés, és minden elsötétedik. A sötétség és a jelenet megijesztette a közönséget. Rebecca olyan jól játszotta a szerepét, olyan kísérteties igazsággal, hogy a nézők egészen megnémultak, mindaddig, amíg az összes lámpák egyszerre kigyúltak, s mindenki tapsolni kezdett. – *Brava! Brava!* – süvöltötte túl az egészet az öreg Steyne éles hangja. – Azt a . . . meg is tenné – sziszegte fogai között. Az egész ház éljenezte a szereplőket, és visszhangzott a kiáltás: – Rendező! Klütaimnésztra! – Agamemnónt nem lehetett rábírní, hogy megmutatkozzék klaszszikus tunikájában, hanem a háttérben állt Aigiszthossal és a kis darab más szereplőivel. Bedwin Sands úr elővezette Zulejkát és Klütaimnésztrát. Egy előkelő személyiség követelte, hogy mutassák be az elbűvölő Klütaimnésztrának. – Hohó, leszúrni törrel, és férjhez menni máshoz? Ugye? – ez volt ő királyi fenségének alkalmoszerű megjegyzése.

– Rawdon Crawleyné ellenállhatatlan volt a szerepében – mondta Lord Steyne, Rebecca nevetett, s vidáman és csintalan tekintettel és az elképzelhető legcsinosabb kis bókkaal söpörte végig a padlót.

Az inasok nagy tálcákon mindenféle hideg falatot szolgáltak fel, s a szereplők eltűntek, hogy elkészüljenek a második élőképrejtvényre.

Ennek a rejtvénynek három szótágját három kis némajátékkal akarták kifejezni, és pedig az előadás a következőképpen folyt le:

Első szótág. Rawdon Crawley ezredes, a Bath-rend lovagja, letűrt karimájú kalapban, bottal, hosszú kabátban és az istállóból kölcsönzött lámpával áthalad a színen, miközben a száját tátoztatja, mintha azt akarná jelezni, hány óra. A színen két kereskedelmi utazó kártyázik, és nagyokat ásít. Belép egy inas – a tiszteletre méltó G. Ringwood –, akinek szerepét a fiatal úriember tökéletesen játszotta, és lehúzza róluk alsó burkolatukat, utána pedig jön a szobalány – Lord Southdown – két gyertyatartóval és az ágyemelegítő serpenyővel. Felmegy az emeletre, és megmelegíti az ágyat. Az ágyemelegítő serpenyőt fegyvernek használja, amellyel elhárítja a kereskedelmi utazók udvarlását. Kimegy. Az utazók hálósipkát húznak, és leeresztik a redőnyöket. Az inas kijön, és a földszinti szobában bezárja az ablaktáblákat. Látni és hallani, ahogy ráteszi a láncot az ajtóra, és azt is elzárja. Minden világosság kialszik. A zene a *Dormez, dormez, chers Amours*-t játssza. A függöny mögül kiszól egy hang: – Első szótág.

Második szótág. A lámpák hirtelen kigyúlnak. A zene a régi dalt játssza a *Jean de Paris*-ból, a *Quelle plaisir d'être en voyage*-t.³ A szín ugyanaz. A színpadon ábrázolt ház első és második emelete között egy cégér látható a Steyne címerrel. Az egész házban szólnak a csengők. Az alsó helyiségben egy ember hosszú papírszeletet nyújt át egy másiknak, az meg rázza az öklét, fenyegetődzik, és esküdözik, hogy szörnyűséges. – Álljon elő a kocsim! – kiáltja egy másik a kapuban. Megcsípkedi a szobalány – Lord Southdown – állát, aki, úgy látszik, sajnálja távozá-

³ Minő öröm az utazás. (francia)

sát, s úgy viselkedik, mint Kalüpszó ama másik kiváló utazóval, Ulyssesszel. Az inas – a tiszteletre méltó G. Ringwood – fatalcán ezüstkancsókat visz át a színpadon, s olyan nagyszerű humorral és természetességgel kiáltja: – Sört tessék parancsolni! –, hogy az egész ház zúg a tapstól, és bokrétát is dobna neki. Hopp, hopp, hopp, ostorcsattogás hallatszik. A gazda, a szobalány, a pincér az ajtóhoz rohan, de éppen, amikor valamilyen előkelő vendég érkezik, a függöny összezsapódik, s mögötte kikiált a láthatatlan rendező: – Második szótág.

– Ez biztosan hotelt jelent – mondja Grigg testőrkapitány. A kapitány éles eszére általános nevetés válaszol. Nem jár nagyon messze az igazságtól.

Mialatt a harmadik szótagra készülődnek, a zenekar különböző tengerészdalokat játszik. *Mindenütt a parton, Szűnj meg, zord Boreas, Légy te úr, Britannia, A Biscayai-öbölben* – bizonyára valami tengeri esemény lesz. Amikor a függöny szétnyílik, csengetés hallatszik. – Tessék kiszállni! – kiáltja egy hang. Az emberek búcsúznak egymástól. Aggódva néznek a felhők felé, amelyeket egy fekete függöny jelez, és ijedten rázzák fejüket. Lady Nyafka – Southdown lord – ölebével, csomagjaival, táskájával és férjével leül, és egy kötélbe kapaszkodik. Világos, hogy hajóról van szó.

A kapitány – Crawley ezredes, a Bath-rend lovagja – háromszögű kalapban, távcsővel bejön, kalapját a fejéhez szorítja, körülnéz, kabátja szárnya ide-oda lobog, mintha szél fújná. Amikor elereszti kalapját, hogy szeméhez illessze a távcsövet, kalapja elrepül, és ezt hatalmas taps fogadja. Erősen fúj a szél. A zene egyre szélesebb és hangosabb. A matrózok tántorogva jönnek-mennek a színpadon, mintha a hajó heves ingásban volna. A hajópincér – a tiszteletre méltó G. Ringwood úr – tántorogva halad át a színen, kezében hat tállal. Az egyiket gyorsan odateszi Lord Nyafka elé; Lady Nyafka belecsíp a kutyájába, amely keserves vonításba kezd, zsebkendőjét a szájához szorítja, és elrohan a kabinja irányában. A zene a viharos izgalom legnagyobb kavargásával harsog, és ezzel befejeződött a harmadik szótág is.⁴

⁴ A három élőkép megfejtése, nightingale (fülemüle), éspedig az első szótág night (éjszaka), a második inn (fogadó), a harmadik gale (erős szél). A balett maga nightingale-t, a fülemülét ábrázolja. A szójáték lefordíthatatlan.

Ezután egy kis balett következett. *A tülemüle*, amelyben akkoriban nagy sikere volt Montessunek és Noblet-nek, és amelyet Wagg úr mint operát ültetett át franciából angolba. Versek írt a balett szép dallamaihoz: ilyesmiben nagyon ügyes volt. Régi francia jelmezekben játszották, és a kis Southdown lord most mint botra támaszkodó vén anyóka jelent meg, és elken-dőzésével sikerült általános csodálatot keltenie.

A színpad mögül egy édes, rózsával és folyondárral borított papírmasé házikóból gyöngyöző trillázás hallatszott: Philomèle! Philomèle! – kiáltja az öregasszony, és kijön Philomèle! Újabb taps. Philomèle – Rawdon Crawleyné – hajporosan és szépség-tapaszkodással, soha még ilyen *ravissante*⁵ kis *marquise* a világon.

Kacagva, dúdolva jön be, és a színpadi ifjúság teljes ártatlan-ságával szökell a színpadon és bókol. Az anyja rászól: – Mi az, gyermekem, te mindig csak nevetsz és énekelisz? – mire Philomèle rákezdi:

*Erkélyemen a reggeli légben kinyílt a rózsá,
De sóvárogva várt, amíg nem jött a kikelet.
Kérded, hogy édes szirma mért virágzik illatozva?
Mivelhogy már a nap kisüt s madarak zengenek.*

*A csalogány dallama száll a zöld erdőn keresztül,
De hallgatott, mikor a fán gyászdalt fütyült a szél.
S anyám, ha kérded, mért van ez, hogy dala zengve pezsdül,
Mivelhogy a nap már kisüt s zöldell minden levél.*

*Megjött a hangja már, anyám, a sok vidám madárnak,
Virul a rózsá már, anyám, és illatot lehel,
Szívemben is a nap kisüt, anyám, életre támad,
Anyám, a szívem is azért virágzik, énekel.*

A dal egyes strófái között az a jólelkű személy, akit az énekes-nő anyjának nevezett, s akinek széles barkója előtűnt a főkötő alól, mindenáron azon igyekezett, hogy anyai szeretetét kimu-tassa, s meg-megőlelte azt az ártatlan teremtest, aki a lány szere-pét játszotta. A rokonszenvező közönség minden ölelést hangos tapsolással és nevetéssel fogadott. A dal végén, mialatt a zene-

⁵ Elragadó. (francia)

kar egy madárcsicsergést utánzó szimfóniába kezdett, az egész ház egyhangúlag ismétlést követelt, és az est FÜLEMÜLÉ-jét taps és bokréták zápora árasztotta el.

Lord Steyne tapsa kihallatszott az általános tapsból. Becky, a fülemüle, felemelte a virágokat, amelyeket Steyne dobott neki, és a tökéletes színésznő mozdulatával szorította szívéhez. Lord Steyne tombolt gyönyörűségében. Vendégeink lelkesedése összhangban volt az övével. Hol van már az a szép, fekete szemű huri, akinek megjelenése az első előképben olyan gyönyörűséget okozott? Kétszerte csinosabb volt Beckynél, de az utóbbinak ragyogása egészen elhalványította. Mindenki őt dicsérte. Valóságos Stephens, Caradori, Ronzi de Begnis – mondogatták egymásnak az emberek, és megegyeztek abban, s valószínűleg nem alaptalanul, hogyha színpadra lépett volna, senki se múlta volna felül. Teljes diadalt aratott, hangja trillázva és ragyogva szállt a tapsvihár fölé, éppoly magasan és örömtelten, mint a diadala.

A színielőadás után bál következett, és mindenki Becky körül tolongott, hiszen ő volt az este legvonzóbb pontja. A királyi fenség káromkodva jelentette ki, hogy Becky maga a tökéletesség, s mindig újra hozzáfordult társalgásával. A kis Becky lelke e megtiszteltetésekre büszkeségtől és gyönyörűségtől dagadozott: vagyont, hírnevet, előkelőséget látott maga előtt. Lord Steyne a rabszolgája volt, mindenhova követte, s alig is szólt máshoz a szobában: válogatott bókokkal és figyelmességekkel tüntette ki. Becky még mindig *marquise*-jelmezében volt, és menüettet táncolt Monsieur de Truffignyvel, Monsieur Le Duc de la Jabotière attaséjával, s a herceg, aki a régi udvar hagyományát képviselte, kijelentette, hogy Madame Crawley méltó volna, hogy Vestris tanítványa legyen, és Versailles-ban táncoljon. Öccsellenciáját csak méltóságának érzése, a köszvény, s a kötelesség és a személyi áldozat legerőteljesebb átérzése tartotta vissza attól, hogy maga is ne táncoljon vele, de a nyilvánosság előtt kijelentette, hogy egy hölgy, aki úgy tud társalogni és táncolni, mint Rawdonné, bármelyik előkelő udvarban nagykövetné lehetne. Csak akkor vigasztalódott meg, amikor hallotta, hogy születésénél fogva félfrancia. – Csak honfitársnőm adhatta így elő ezt a fenséges táncot – jelentette ki öccsellenciája.

Becky aztán keringőt táncolt Monsieur de Klingenspohrral,

a péterváradi herceg unokaöccsével és attaséjával. Az elbűvölt herceg, akiben kevesebb volt a *retenue*,⁶ mint francia diplomata kollégájában, ragaszkodott hozzá, hogy egy fordulót járjon a bájos teremtéssel, s keresztülperdült vele a termen, csizmabojtjaiból és huszárdolmányáról lepattantak a gyémántok, míg végül öfelsége kifogyott a szuszból. Papucs pasa maga is szeretett volna táncolni vele, ha az ilyesfajta szórakozás szokás lett volna hazájában. A társaság körülálta Beckyt, és olyan vadul tapsolt neki, mintha egy második Noblet vagy Taglioni lett volna. Mindenki magánkívül volt, s bizonyosak lehetnek benne, hogy Becky is. Gúnyos pillantással haladt el Lady Stunington előtt. Fölényes hangon beszélt Lady Gaunttal és Lady Gaunt megdöbbsent és megalázott sógornőjével – minden vetélytársát eltiporta. Ami a szegény Winkworthnét illeti, hosszú hajával és nagy szemével, amelynek olyan nagy hatása volt az est kezdetén – hol volt most már? Lemaradt a versenyben.

Most már téphette hosszú haját, kisírhatta szemét, senki sem vetett ügyet rá, nem is sajnálta senki.

Legnagyobb diadalát azonban a vacsoránál aratta Becky. A külön nagy asztalhoz ültették, amelynél a királyi fenség, az előbb említett magas rangú személyiség és a többi előkelő vendég kapott helyet. Itt aranytálon szolgálták fel a fogásokat. Ha akarta volna, gyöngyöket olvaszthatott volna fel a pezsgőjében, mint egy új Kleopátra. És a péterváradi hatalmasság gyémántjainak felét odaadta volna dolmányáról e ragyogó szem egy kedves pillantásáért. Jabotiére jelentést tett róla kormányának. A többi asztalnál ülő hölgyek, akik csak ezüstkábelből étkeztek, s észrevették Lord Steyne megkülönböztetett figyelmét, esküdöztek, hogy ez szörnyűséges elvakultság és durva sértés a rangbeli hölgyekkel szemben. Ha a gúny ölni tudott volna, Lady Stunington helyben meggyilkolta volna Beckyt.

Rawdon Crawley nem örült e diadalnak. Úgy látszott, mintha feleségét ez messzebb sodorná tőle, mint valaha. Olyan érzéssel, amely nagyon hasonlít a kinhoz, arra gondolt, hogy Rebecca milyen mérhetetlenül felsőbbrendű nála.

Amikor eljött a távozás órája, a fiatalemberek egész csapata

⁶ Tartózkodás. (francia)

kísérte Beckyt a hintójához, amelyet a kint őgyelgő szolgák szólítottak elő: kiáltásukat a kocsiszőlítók adták tovább, akik a Gaunt House magas kapuja előtt álltak, a kilépőket alázatosan üdvözölték, s hajlongva adtak kifejezést annak a reményüknek, hogy ölordsa jó érezte magát e fényes estélyen.

Rawdon Crawleyné fogata a kellő kiáltozás után begördült a kivilágított udvarba, és megállt a fedett feljáró alatt. Rawdon besegítette feleségét a kocsiba, amely elhajtott. Neki pedig Wenham úr azt ajánlotta, hogy sétáljanak gyalog haza, s üdülésül egy szivarral kínálta az ezredest.

Az egyik kocsiszőlító fiú lámpájánál szivarra gyújtottak, s Rawdon és Wenham barátja nekiindult. Két alak kivált a tömegből, s követte a két úriembert, s amikor már a Gaunt Square-en jártak, az egyik ember odalépett hozzájuk, megérintette Rawdon vállát, és így szólt: – Bocsánat, ezredes úr, négy szemközt szeretnék beszélni önnel. – A másik úr közben nagyot füttyentett, s e jelre a Gaunt House előtt állomásozó kocsisorokból robogva közeledett egy egyfogatú, a szóban forgó úriember pedig előre-sített, és Crawley ezreddessel szemben foglalt állást.

A vitéz katonatiszt azonnal tudta, mi történt. Végrehajtók kezébe került. Hátrahőkölt, és beleütődött abba az emberbe, aki megszólította.

– Hárman vagyunk... nincs értelme az ellenkezésnek – mondta a mögötte álló ember.

– Maga az, Moss? – kérdezte az ezredes, aki, úgy látszott, ismeri megszólítóját. – Mennyiről van szó?

– Csak egy csekélységről – suttogta Moss úr a Cursitor Streetről (Chancery Lane) a middlesex-i seriff segédje. – Százharminchat font, hat shilling és nyolc penny Nathan úr követelése.

– Adjon kölcsön százat, Wenham, az Isten szerelmére – mondta szegény Rawdon. – Hetven fontom van odahaza.

– Összesen nincs tíz fontom – mondta szegény Wenham úr. – Jó éjszakát, kedves barátom.

– Jó éjszakát – mondta Rawdon borúsan. Wenham továbbment, Rawdon Crawley pedig éppen akkor ért szivarja végére, amikor a kocsi befordult a Temple Bar alatt.

*melyben Lord Steyne nagyon kedvező megvilágításban
mutatkozik*

Ha Lord Steyne jóindulatú kedvében volt, nem állt meg félúton, s kedvessége a Crawley család irányában a legnagyobb mértékben becsületére vált jóakarató ítélőképességének. Őlordsága kiterjesztette jóindulatát a kis Rawdonra is: figyelmeztette a fiú szüleit annak szükségességére, hogy be kell iratni egy *public school*¹-ba: abban a korban van, amikor a versengés, a latin nyelv alapfogalmai, az öklözési gyakorlatok és az iskola-társaival való érintkezés a fiú javára válik. Az apa azzal az ellenvetéssel felelt, hogy nem elég gazdag ahhoz, hogy a gyereket jó iskolába adja, az anyja pedig azzal, hogy Briggs kisasszony kitűnően tanítja, és (ami igaz is volt) nagyszerű haladást ért el nála az angol nyelvben, a latin nyelv elemeiben és általános ismeretekben; de ezek az ellenvetések eltörpültek Steyne márki nagylelkű unszolásával szemben. Őlordsága igazgatósági tagja volt a híres Whitefriars kollégiumnak. A hajdani időben cisztercita kolostor állt ott, amikor a szomszédos Smithfieldben még lovagjátékokat tartottak. Megátalkodott eretnekeket szoktak idehozni, hogy elégessék őket. VIII. Henrik, a hit védője, elkobozta a kolostort és a hozzátartozó földbirtokokat, s kőpadra vonatott és felakasztatott néhány barátot, aki nem akart lépést tartani újításaival. Végül egy gazdag kereskedő megvásárolta a házat és a szomszédos területet, és más birtokosok és pénzemberek segítségével híres alapítványi kórházat emelt rajta öregemberek és gyermekek számára. A régi, majdnem kolostori épület körül világi iskola épült, amely még ma is fennáll középkori szokásaival és jelmezeivel, és minden cisztercita imádkozik érte, hogy sokáig virágozzék.

¹ Előkelő középiskolai magáninternátusoa.

E híres intézet igazgató tanácsa Anglia néhány legelőkelőbb főúrából, főpapjából, főméltóságából tevődik össze, és mivel a fiúk kényelmes lakást, bőséges ellátást és jó nevelést kapnak, azután pedig az egyetemen ösztöndíjat, később pedig egyházi javadalmak várnak rájuk – sok kis úriembert már zsenge korában papi pályára szánnak, s az alapítványi helyekért meglehetősen nagy a versengés. Eredetileg szegény és érdemes papi és világi személyek gyermekei számára létesültek, de az intézet igazgató tanácsának előkelő tagjai közül sokan, széles körű és kissé szeszélyes jóindulatukban, nagylelkűségüket mindenféle körökre kiterjesztették. Jó nevelést kapni ingyen, később pedig biztosított megélhetést és állást, olyan előny, hogy a leggazdagabb emberek sem vetik meg, s így nemcsak az előkelő emberek rokonai, hanem maguk az előkelő emberek is ide küldték fiaikat, hogy felhasználják az alkalmat – főtisztelendő prelátusok rokonait vagy papjaik fiát helyezték el az intézetben, más részről pedig néhány előkelő arisztokrata sem vetette meg, hogy bizalmas szolgáltnak gyerekeit ilyenképpen pártfogolja, úgyhogy az idekerült kamasz az ifjúi társadalom mindenféle változatával keveredhetett.

Rawdon Crawley ugyan a Lóverseny-naptáron kívül nem tanulmányozott más könyvet, s a művelődésről való legfőbb emlékei menthetetlenül összekapcsolódtak azokkal a vessző-csapásokkal, amelyeket kora ifjúságában Etonben kapott – a klasszikus tanulmányok iránt mégis azzal az illő és derék tisztelettel viseltetett, amelyet minden angol úriember érez, és örömmel gondolt arra, hogy fia egész életére megélhetést talál, s talán még arra is alkalma nyílik, hogy tudóssá váljék. A fia volt Rawdon legfőbb vigasza és barátja, ezer kis kötelék fűzte hozzá, s nem tartotta szükségesnek, hogy szóljon erről a feleségének, aki teljes közömbösséget tanúsított fiuk iránt – mégis Rawdon rögtön beleegyezett, hogy megváljék a gyerektől, s lemondjon legnagyobb örömről és mulatságáról, a kis kölyök boldogulásának érdekében. Amíg nem kellett elszakadnia tőle, nem is tudta, mennyire szereti a gyereket. Amióta a fiú elment, olyan szomorú és levert volt, hogy be sem merte vallani, sokkal szomorúbb, mint maga a fiú, aki örült, hogy új pálya nyílik előtte, és magával egykorú pajtások közé kerül. Becky egyszer-kétszer hangosan

elnevette magát, amikor az ezredes a maga nehézkes és összefüggéstelen módján megpróbálta kifejezni szomorú érzelmeit a fiú távozása miatt. Szegény ember érezte, hogy legdrágább kincsét és legközelebbi barátját vették el tőle. Gyakran és búslakodva nézett a kis üres ágyra az öltözőszobában, ahol a gyerek aludni szokott. Szomorúan nélkülözte reggelenként, és hiába tett kísérletet, hogy nélküle sétáljon a Parkban. Amíg a kis Rawdon el nem ment, nem is tudta, mennyire magányos. Szerette azokat, akik szerették a fiát, órákig elüldögélt jólelkű sógornőjénél, Lady Jane-nél, s elbeszélgetett vele a gyerek jó tulajdonságairól, csinoságáról és száz apró jellemvonásáról.

A kis Rawdon nagynénje, mint már említettük, nagyon szerette a gyereket, éppúgy a kislánya is, aki keservesen sirt, amikor elérkezett unokafivére eltávozásának ideje. Az idősebb Rawdon hálás volt az anyának és lányának ezért a szeretetért. A férfi legjobb és legbecsületesebb érzései törtek utat az apai szeretetnek azokban a mesterkéletlen megnyilvánulásaiban, amelyeknek sógornője és unokahúga jelenlétében s az ő rokonszenvük bátorítására átengedte magát. Lady Jane-nek nemcsak kedvességét, hanem őszinte becsülését is megnyerte ezekkel az érzésnyilvánításokkal, amelyeket nem árulhatott el saját felesége előtt. A két sógornő különben a lehető legritkábban találkozott. Becky keserűen nevetett Jane érzésein és lágyságán, Lady Jane kedves és szelíd természete viszont megbotránkozott sógornőjének érzéketlen viselkedésén.

Ez Rawdont jobban elidegenítette feleségétől, mint ahogy maga is sejtette, vagy be merte magának vallani. Becky nem törődött ezzel az elidegenüléssel. Voltaképpen nem hiányzott neki a férje és senki más sem. Úgy tekintett rá mint küldöncére, alázas rabszolgájára. Lehetett mégolyan levert vagy komor, Becky nem vette észre, s ha igen, akkor is gúnyt űzött belőle. Gondolatai egyre a maga helyzetével vagy szórakozásával, vagy társaságbeli emelkedésével foglalkoztak – annyi bizonyos, hogy abban előkelő helyet kellett volna elfoglalnia.

A jó Briggs kisasszony állította össze a kis holmit, amit a fiú magával visz az iskolába. Molly, a szobalány, pityergett a kapu alatt, amikor a kis Rawdon elment, a kedves és hűséges Molly, pedig már régóta hátralékban voltak a bérével. Becky asszony

nem engedhette át a férjének a kocsit, hogy azon vigye a fiút az iskolába. Két lóval a Citybe! Ki hallott már ilyet? Hozzanak bérkocsit! A búcsúzáskor nem nyújtotta csókra az arcát, de a gyerek sem akarta megölelni, ellenben csókot adott az öreg Briggs kisasszonynak – aki iránt pedig nagyon tartózkodó volt a kedveskedésével –, s azzal vigasztalta, hogy szombatonként majd hazajön, s akkor meglesz Briggs kisasszonynak az az öröme, hogy láthatja őt.

Amint a bérkocsi elgördült a City felé, Becky hintója is elrobogott a Parkba. A Serpentine-tó partján egy tucat dandyvel évődött és nevetgélt, amikor apa és fia belépett az iskola kapuján – Rawdon otthagya a gyereket, aztán fájóbb, tisztább érzéssel lépett ki, mint amilyet ez a szegény, viharvert ember valaha is érzett, amióta kikerült a gyerekszobából.

Nagyon szomorúan gyalogolt haza, és kettesben ebédelt Briggs kisasszonnyal. Nagyon kedves és hálás volt hozzá, amiért szerette és gondozta a fiút. Marta a lelkiismeret, hogy kölcsönvette Briggs kisasszony pénzét, és segített becsapni őt. Sokáig beszélgettek a kis Rawdonról, mert Becky csak átöltözködni jött haza, már ment is valahová ebédre – az ezredes pedig nyugtalanul elment Lady Jane-hez teázni, és elmondta neki, mi történt, hogy a kis Rawdon milyen bátran viselkedett, s ezután talárt és térdnadrágot visel majd, s az ifjú Blackball, régi ezredtársának, Jack Blackballnak fia, vette gondjaiba, és megígérte, hogy jó lesz hozzá.

Az ifjú Blackball egy héten belül kinevezte a kis Rawdont inasának, cipőtisztítójának és kenyérpirítójának, bevezette a latin nyelvtan rejtelseibe, el is verte háromszor-négyszer, de nem nagyon komolyan. A kis kölyök jólelkű, becsületes ábrázata mindenkit megnyert magának. Csak annyi adag verést kapott, amennyi kétségkívül előnyére vált, ami pedig a cipőtisztítást, kenyérpirítást és általában az inaskodást illeti – nem volt-e mindez szükséges tartozéka minden fiatal angol úriember nevelésének?

A mi feladatunk nincsen kapcsolatban a második nemzedékkel és Rawdon úrfi iskolai életével, különben ez a történet végtelen hosszúságúra nyúlnék. Az ezredes hamarosan meg-

látogatta fiát, s elég jó állapotban és boldogan találta, vigyorgó és nevető képpel kis fekete talárjában s térdnadragjában.

Apja előrelátóan egy sovereignt nyomott főnökének, Blackballnak kezébe, s biztosította e fiatal úriember jóindulatát inasa iránt. Mint a nagy Lord Steyne pártfogoltja, egy parlamenti képviselő unokaöccse s egy olyan Bath-renddel kitüntetett ezredesnek a fia, akinek neve a *Morning Post*-ban a legelőkelőbb társaságok névsorában szerepel – a gyerek tapasztalhatta, hogy iskolai feljebbvalói nem néznek rá éppen barátságtalanul. Bőven volt zsebpénze, ebből pajtásait királyian megvendégelte málnatortával, és gyakran megengedték neki, hogy szombatonként hazamenjen az apjához, akinek ez mindig örömnép volt. Ha szabad volt, Rawdon elvitte a színházba, vagy pedig az inassal küldte oda, vasárnap pedig a gyerek Briggs kisasszonnyal, Lady Jane-nel és unokatestvéreivel templomba ment. Rawdon csodálattal hallgatta a fiú meséit az iskoláról, a verekedésekről s az inasi szolgálatról. Nemsokára éppen olyan jól tudta valamennyi tanár és a vezető fiúk nevét, mint maga a kis Rawdon. Meghívta a kis Rawdon cimboráját is, és színház után mind a két gyereket betegre tömte süteménnyel, osztrigával és sörrel. Igyekezett hozzáértő képpel nézni a latin nyelvtanra, amikor a kis Rawdon megmutatta neki nagy komolyan – semmi sem ér fel a jó klaszszikus neveléssel! Semmi!

Becky megvetése férje iránt napról napra nőtt.

– Tégy, amit akarsz, ebédelj, ahol kedved tartja, menj és igyál gyömbérsőrt Astleynél, vagy énekelj zsoltárokat Lady Jane-nél, csak azt ne várd, hogy magam törődjem a fiúval. Nekem a te érdekeiddel kell törődnöm, minthogy te magad nem tudsz törődni velük. Szeretném tudni, hol tartanál ma, és milyen helyed lenne a társaságban, ha én nem törődtem volna veled?

Igaz, a szegény öreg Rawdon senkinek sem kellett azokban a társaságokban, ahová Becky járt szokott. Mostanában gyakran hívták meg az ura nélkül. Úgy beszélt az előkelő emberekről, mintha az egész Mayfair az övé volna, és ha az udvar gyászolt, ő is mindig feketében járt.

Miután a kis Rawdont elintézték, Lord Steyne, aki oly apai érdeklődéssel viseltetett e szeretetre méltó, de szegény család iránt, úgy vélte, hogy költségeiket nagyon előnyösen apaszthat-

nák, ha Briggs kisasszonyt elbocsátának, s hogy Becky elég ügyes ahhoz, hogy maga vezesse a háztartását. Elmeséltük már egy korábbi fejezetben, hogyan adott a jóindulatú főúr pénzt a pártfogoltjának, hogy kifizesse kis adósságát Briggs kisasszonynak, aki azonban még mindig ott maradt barátnőjénél, amiből mylord arra a kínos következtetésre jutott, hogy Crawleyné másra használta fel a rábízott pénzt, mint amelyre nagylelkű pártfogója átadta neki a kölcsönt. Lord Steyne azonban nem volt olyan durva, hogy e gyanúját közölje is Becky asszonnal, akinek érzéseit sérthette volna bármiféle pénzkérdésből adódó nézeteltérés, és akinek ezer kínos oka lehetett arra, hogy másképpen rendelkezék őlordsága nagylelkű kölcsönével. Elhatározta azonban, hogy utánajár az ügy valóságos állásának, s rendkívül óvatos és tapintatos módon látott hozzá a szükséges nyomozáshoz.

Elsősorban hamar megragadta az alkalmat, hogy kifaggassa Briggs kisasszonyt. Ez nem volt nehéz művelet. Nagyon kis bátorítás is bőbeszédűsége bírta ezt az érdemes nőt, és boldogan elmondta, ami a szívéen feküdt. Egy napon, amikor Crawleyné kikocsizott (ahogy erről Fiche úr, őlordsága bizalmas szolgája könnyűszerrel értesülhetett abban az istállóban, ahol Crawleyék kocsijukat és lovaikat tartották, jobban mondva, ahol a kölcsönadó tulajdonos hintót és lovakat tartott Crawley úr és Crawleyné számára), mylord betoppant a Curzon Street-i házba, egy csésze kávéért kért Briggs kisasszonytól, elmondta neki, hogy jó híreket kapott az iskolából a kisfiúról, és öt perc múlva kivette belőle, hogy Rawdonné semmit sem adott neki, kivéve egy fekete selyemruhát, amelyért Briggs kisasszony végtelenül hálás volt.

Nevetett magában ezen a mesterkéletlenül elbeszélt történeten. Mert az igazság az, hogy a mi kedves Rebecca barátnőnk a legkörülményesebb mesét mondta el neki arról, hogy Briggs kisasszony mennyire megörült, amikor megkapta a pénzét, ezeregyszázhuszonöt fontot, milyen értékpapírokba fektette, és mennyire fájt neki, Beckynek, hogy kénytelen volt ilyen gyönyörű összeget kifizetni. „Ki tudja – gondolhatta magában a drága nő –, talán ad még valamit?” Mylord azonban nem tett ilyen ajánlatot a kis cselszövőnek – valószínűleg azt gondolta, hogy máris elég nagylelkű volt.

Aztán a lord egyébre is kíváncsi volt, és megkérdezte Briggs kisasszonyt, hogyan állnak magánügyei, az pedig őszintén elmondta ölordságának, milyen a helyzete, hogy Crawley kisasszony örökséget hagyott rá, de annak egy részét elszedték tőle a rokonai, más részét pedig Crawley ezredes vette el, de erre jó fedezetet kapott, és kamatot is fizetett utána, s hogy Rawdon úr és Rawdonné asszony kedvesen még Sir Pittnél is közbejárt, aki majd a maradékot a legelőnyösebben elhelyezi a számára, amint ideje lesz erre. A lord megkérdezte, mennyit fektetett már be eddig az ezredes, Briggs kisasszony pedig azonnal és híven megmondta, hogy kereken hatszáz fontot.

De amint elmondta történetét, a bőbeszédű Briggs kisasszony megbánta nyíltságát, és könyörgött a lordnak, hogy ne szóljon Crawley úrnak erről a vallomásáról. Az ezredes olyan kedves volt hozzá... Crawley úr megsértődhetnek, és még visszafizethetné a pénzt, amelyre másutt nem kaphatna ilyen jó kamatot. Lord Steyne nevetve megígérte, hogy sohasem árulja el beszélgetésüket, s amikor elvált Briggs kisasszonytól, még jobban nevetett.

„Micsoda tökéletes kis ördög ez az asszony! – gondolta magában. – Milyen ragyogó színésznő, milyen ügyes! Nemrégem majdnem újabb támogatást húzott ki belőlem a hízelkedésével. Túltesz valamennyi nőt, akivel dolgom volt jól eltöltött életem folyamán. Hozzá hasonlítva, valamennyi szopós baba. Én is zöldfülű vagyok a kezében, és bolond, vén bolond. Felülmúlhatatlan a hazugságban.”

Ügyességének ez a bizonyítéka roppantul emelte Beckyt ölordsága csodálatában. Megszerezni a pénzt, az semmi, de kétszer annyit szerezni, mint amennyire szüksége volt, és egy fillért sem fizetni – ez mestervágás. És Crawley, gondolta ölordsága, Crawley sem olyan ostoba, mint amilyennek látszik. A maga részéről elég ügyesen intézte a dolgot. Arcáról és viselkedéséről ítélve, senki sem gondolta volna, hogy tud valamit erről a pénzügyről, pedig hát kétségkívül ő biztatta rá, s aztán elköltötte a pénzt. Ölordsága ebben a véleményében, mint tudjuk, tévedett, de ez a véleménye nagyban befolyásolta viselkedését Crawley ezredessel szemben, és kezdte úgy kezelni, hogy még az ediginél is kevésbé adta meg neki a tisztelet látszatát. Crawleyné pártfogója-

nak eszébe sem jutott, hogy a kis hölgy külön erszénybe gyűjt, és az igazat megvallva, Crawley ezredest aszerint ítélte meg, amit más férjeknél tapasztalt, akikkel eddig találkozott hosszú és jól töltött élete folyamán, amely megismertette az emberiség gyöngéinek nagy részével. Őlordsága annyi embert vásárolt meg életében, hogy bizonyára meg lehet bocsátani neki, ha azt hitte, hogy ennek az egynek is megtudta az árát.

A legelső alkalommal, amikor négy szemközt maradt Beckyvel, szóba hozta előtte a dolgot, és jó kedéllyel szerencsét kívánt neki ügyességéhez, hogy több pénzt szerzett, mint amennyire szüksége volt. Becky csak egy kicsit jött zavarba. Ez a drága teremtés nem szokott hazugságokat mondani, csak ha szükség kényszerítette rá, de ezekben a nagy pillanatokban teljes fesztelenséggel hazudott, és most is egy pillanat alatt kész volt egy másik csinos, hihető, körülményes történettel, amelyet beadott pártfogójának. A múltkori dolog, amelyet elmondott neki, hazugság volt, csúnya hazugság, ezt bevallotta – de ki bírta erre rá?

– Ó, mylord – mondta –, ön nem tudja, mit kell nekem titokban elviselnem és szenvednem. Ön engem mindig vidámnak és boldognak lát, és nem sokat tud arról, mit kell eltűrnöm, ha nincs mellettem senki, aki megvédelmezzen. A férjem volt az, aki fenyegetésekkel és a legvadabb viselkedéssel kényszerített, hogy elkérjem öntől azt a pénzt. Előre látta, hogy ön megkérdezheti, mit csináltam a pénzzel, és ezért kényszerített arra, amit tettem. Ő vette el a pénzt. Azt mondta nekem, hogy kifizette Briggs kisasszonyt, én pedig nem akartam, és nem is mertem ebben kételkedni. Bocsássa meg azt a rosszat, amit egy elkeseredett férfi kénytelen volt elkövetni, és szánjon meg egy szerencsétlen, szerencsétlen asszonyt.

Miközben beszélt, könnyekben tört ki, az üldözött erény soha nem látszott elbűvölőbben boldogtalannak.

Hosszan beszélgettek, mialatt Crawleyné kocsijában körbe-körbe hajtottak a Regent's Parkban, de nem szükséges elismételni a beszélgetés minden részletét. Az eredmény az volt, hogy amikor Becky hazaért, mosolygó arccal repült az ő drága Briggs kisasszonyához, és közölte vele, hogy nagyon jó hírt hozott neki. Lord Steyne a legnemesebb, legnagyobblelkűbb ember a vilá-

gon. Mindig arra gondol, hogyan és mikor tehetne jót valakivel. Most, hogy a kis Rawdon intézetbe ment, Beckynek nincs már szüksége drága társalkodónőjére és barátnőjére. Mérhetetlenül fáj neki, hogy meg kell válnia Briggs kisasszonytól, de helyzete megköveteli, hogy mindenben takarékoskodjék, és szomorúságát enyhíti az a gondolat, hogy az ő drága Briggs kisasszonya nagylelkű pártfogójának jóvoltából sokkal jobb ellátásban fog részesülni, mint az ő szerény otthonában. Pilkingtonné, a Gauntlykastély házvezetőnője, nagyon megöregedett, gyenge és reumás, már nem tudja ellátni a felügyeletet e hatalmas kastély fölött, és utódról kell gondoskodni a számára. Ragyogó állás. A család két éveként legfeljebb egyszer látogat el Gauntly-kastélyba. Egyébként a házvezetőnő ennek a nagyszerű kastélynak az úrnője, négyfogásos ebédet kap, a papok és a grófság legtiszteletreméltóbb emberei látogatják. Pilkingtonné ezt nem tehette, mint-hogy ő a jelenlegi lelkész nagynénje. Az állást még nem kell elfoglalnia, de lemehetne és meglátogathatná Pilkingtonnét, és meggyőződhetik róla, hogy szeretne-e utóda lenni.

Milyen szavak tudnák lefesteni Briggs kisasszony rajongó háláját! Csak azt kötötte ki, hogy a kis Rawdon eljöhessen meglátogatni őt a kastélyban. Becky megígérte neki ezt is, minden egyebet is.

Amikor ura hazajött, felszaladt hozzá, és elmondta neki az öröndetes újságot. Rawdon örült neki, fenemódon örült, kő esett le a lelkiismeretéről, amely a szegény Briggs kisasszony pénze miatt terhelte. Ő legalább el van látva, de... azért valami nyugtalanságot érzett. Mintha nem volna minden egészen rendben. Elmesélte a kis Southdownnak Lord Steyne jótettét, s a fiatalember olyan szemet meresztett Rawdonra, hogy az kissé meghökölt.

Lady Jane-nek is elmondta Steyne jóságának ezt a második bizonyítékát, ő is furcsán és riadtan nézett rá, úgyszintén Sir Pitt is.

– Rebecca túlságosan is eszes és... és jókedvű ahhoz, hogy társalkodónő nélkül járhasson estélyről estélyre – mondták mind a ketten. – Neked kell vele menned, Rawdon, bárhová megy is,

és *kell* hogy tarts mellette valakit, talán valamelyik lányt Queen's Crawleyból, bár ez kissé gyenge védelem lenne.

Valaki kell Becky mellé. Egyelőre azonban világos, hogy a derék Briggs kisasszony nem mulaszthatja el az alkalmat jövőjének biztosítására, ezért hát csomagjaival együtt elkészítették az útra, és már el is indulhatott. Így aztán Rawdon két előretolt örszeme az ellenség kezére jutott.

Sir Pitt eljött sógornőjéhez, és megbeszélést folytatott vele Briggs kisasszony elbocsátásáról és egyéb kényes családi ügyekről. Hiába mutatott rá Becky, hogy milyen szükséges Lord Steyne pártfogása az ő szegény férjének, és milyen kegyetlenség lenne részükről, ha megfosztanák Briggs kisasszonyt a neki felajánlott állástól. Hízlgés, bók, mosoly, könny nem békítette ki Sir Pittet, és majdnemhogy veszekedett valaha annyira csodált Beckyjével. Emlegette a család becsületét, a Crawleyk mocsoktalan hírnevét. Méltatlankodó hangon beszélt arról, hogy Becky fogadja azokat a fiatal franciákat, a kicsapongó divathősöket és magát Lord Steyne-t, akinek fogata állandóan ott áll a kapu előtt, aki naponta órákat tölt el a társaságában, s akinek állandó jelenléte sok beszédre ad alkalmat az emberek között. Mint a család feje, arra kérte őt, legyen óvatosabb. A társaságban már pletykálnak róla. Lord Steyne a legmagasabb rangú és tehetségű főúr, mégis olyan férfi, akinek figyelmessége bármilyen asszonyt veszélybe keverne, s ezért Pitt kérte, könyörgött neki, felszólította sógornőjét, hogy legyen elővigyázatos, ha ezzel a főúrral érintkezik.

Becky megígért mindent, amit Pitt kívánt, de Lord Steyne azért éppen olyan gyakori vendég volt a házában, mint azelőtt, és Sir Pitt haragja növekedett. Nem tudom, Lady Jane bosszankodott vagy örült-e neki, hogy férje végre valami hibát talált kedvenc Rebeccájában. Minthogy Lord Steyne látogatásai folytatódtak, Sir Pitt a maga látogatásait beszüntette, felesége pedig amellet kardoskodott, hogy szakítsanak meg minden további érintkezést ezzel a főúrral, és ne menjenek el arra az élőkép-estélyre, amelyre a márkiné meghívót küldött nekik; de Sir Pitt úgy gondolta, hogy el kell fogadni, minthogy ő királyi fensége is ott lesz.

Sir Pitt tehát elment a szóban forgó estélyre, de nagyon korán

távozott, és felesége is nagyon örült, hogy eljöhet onnan. Becky alig váltott szót Sir Pitt-tel, és nem vett tudomást a sógornőjéről. Pitt Crawley kijelentette, hogy Rebecca viselkedése szörnyen illetlen volt, kemény kifejezésekkel kárhoztatta a színjátszás és jelmezbe öltözés szokását, ami teljességgel méltatlan egy brit nőhöz, és amikor a rejtvények befejeződtek, szemrehányást tett öccsének, Rawdonnak, amiért maga is fellépett, és megengedte feleségének, hogy ilyen ledér mutatványokban részt vegyen.

Rawdon kijelentette, hogy Becky ezentúl nem vesz részt ilyen mulatságokban, valójában azonban, s talán bátyja és sógornője célzásainak hatására, máris igen örökdő és példásan házas férjjé változott. Cserbenhagyta a klubot és a biliárdjátékot. Sohasem ment el hazulról. Együtt kocsizott ki Beckyvel, és állhatatosan elkísérte minden társaságba. Valahányszor Lord Steyne benézett hozzájuk, biztos lehetett abban, hogy ott találja az ezredest. És ha Becky a férje nélkül akart elmenni valahova, vagy olyan meghívást fogadott el, amely csak az ő személyének szólt, kereken megtiltotta neki, hogy elmenjen, és volt valami ennek az úriembernek a modorában, ami engedelmességet parancsolt. Hogy igazságosak legyünk a kis Becky iránt, el volt ragadtatva Rawdon figyelmességétől. Ha Rawdon komoly volt is, ő soha. Akár barátaikkal voltak, akár magukban, mindig volt számára egy kedves mosolya, és mindig gondot fordított a szórakozására és kényelmére. Mintha házasságuk első napjai tértek volna vissza: ugyanaz a jókedv, szórakozás, mesterkéletlen bizalmasság és kölcsönös megbecsülés.

– Mennyivel kellemesebb – szokta mondani Rebecca –, ha te ülsz mellettem a kocsiban, mint az a vén, buta Briggs kisasszony. Maradjon mindig így, édes Rawdon. Milyen szép lenne, és milyen boldogok lennénk mindnyájan, csak pénzünk volna!

Ebéd után Rawdon el szokott szundítani karosszékében, s nem látta a szemközi megviselt, fáradt, ijesztő arcot; mire felébredt, megint üde, őszinte mosoly ragyogott rajta. Becky vidáman megcsókolta őt. Rawdon csodálkozott, hogy valaha is gyanakodhatott rá. Nem, soha nem is gyanakodott, mindezek a tompa kétségek és komor sejtelmek, amelyek agyában összegyűltek – mindez üres féltékenység volt. Becky szereti őt, min-

dig is szerette. Hogy a társaságban ragyog, az nem az ő hibája, arra született, hogy ragyogjon. Van-e még nő, aki úgy tud beszélni, énekelni, bármit is csinálni, mint ő? Bárcsak a fiát is szeretné! – gondolta Rawdon. De az anyát és a fiát sehogy sem lehetett összehozni.

Mialatt Rawdon elméjében ezeket a kétségeket és zavaros gondolatokat forgatta – megtörtént vele az, amit az előző fejezetben említettünk, s a boldogtalan ezredes fogoly volt, távol az otthonától.

ÖTVENHARMADIK FEJEZET

Szabadulás és katasztrófa

Rawdon barátunk tehát Moss úr székháza felé robogott a Cursitor Streetre, s annak rendje és módja szerint bevezették a komor vendégszeretetnek e helyére. Reggeledett már a Chancery Lane vidám háztetői felett, amikor a kocsizörgés felébresztette az utca visszhangját. Egy kis, gyulladt szemű zsidógyerek, akinek a feje éppen olyan piros volt, mint a kelő nap, bebocsátotta a társaságot a házba, s Rawdont a földszinti szobában útitársa és házigazdája, Moss úr üdvözölte, s jókedvűen megkérdezte tőle, nem óhajt-e valamilyen meleg italt a kocsikázás után.

Az ezredes nem volt annyira levert, mint némely halandó lenne, ha egy palotát s egy *placens uxor*-t¹ maga mögött hagyva, hirtelen a végrehajtó házában találná magát, lakat alatt – mégpedig azért nem, mert az igazat megvallva, az ezredes már azelőtt is egyszer-kétszer lakója volt Moss úr intézetének. Elbeszélésünk eddigi folyamán nem tartottuk szükségesnek megemlíteni e közönséges kis magánmozzanatokat, de az olvasó meg lehet róla győződve, hogy az ilyesmi nem ritkán történik meg olyan ember életében, aki évi semmiből él.

Amikor az ezredes, aki akkor még legényember volt, első ízben látogatta meg Moss urat, nagynénje bőkezűsége szabadította ki onnan; a második baleset alkalmával a kis Becky a legnagyobb lélekjelenléttel és kedvességgel kölcsönkért egy pénzösszeget Lord Southdowntól, s hízélgéssel rávette férje hiteltelzőjét (aki valójában az ő sáljainak, bársonyruháinak, csipke zsebkendőinek, ékszereinek és csecsebecséinek szállítója volt), hogy érje be követelésének egy részével, a hátralékra pedig

¹ Szép feleséget. (latin)

fogadja el Rawdon kötelezvényét. Így hát mindkét alkalommal a letartóztatás és az elbocsátás a legnagyobb udvariassággal folyt le mindkét fél részéről, s így Moss és az ezredes a legjobb viszonyban volt egymással.

– Megtalálja majd a régi ágyát, ezredes úr – mondta ez az úriember –, és merem állítani, hogy minden egyéb kényelmét is. Bizonyos lehet benne, hogy kellőképpen szellőztették, mégpedig a legkitűnőbb társaság után. Tegnapelőtt éjszaka Famish kapitány aludt benne, az ötös dragonyosoktól, a mamája váltotta ki két hét után, mint mondta, azért, hogy egy kicsit megbüntesse. Szép kis büntetés! Ő pedig az én pezsgőmet büntette meg, minden éjszaka társaság gyűlt össze nála, csupa elsőrangú gavallér a klubokból és a West-End-ről. Ragg kapitány, Deuceace úr, aki a Temple-ben lakik, és még néhányan, akik tudják, mi az a jó bor, erről kezeskedem önnek. Az emeleten egy teológiai doktor a vendégem, a kávézóban ötven vannak, és Mossné asszony fél hatkor tart közös ebédet, utána egy kicsit kártyázunk és muzsikálunk, és nagyon örülnénk, ha önhöz is szerencsénk lehetne.

– Majd csengetek, ha kell valami – mondta Rawdon, és nyugodtan felment a szobájába. Mint már említettük, öreg katona volt, és apró sorscsapások nem hozták ki a sodrából. Gyengébb ember rögtön a letartóztatása után levelet küldött volna a feleségének. „Minek zavarnám meg az éjszakai nyugalmát? – gondolta Rawdon. – Úgyse tudja, hogy a szobámban vagyok-e, vagy nem. Ráérek írni, ha már kialudta magát, és én is magamat. Csak százhetven fontról van szó, és elvihet az ördög, ha ennyit nem tudunk összeszedni.” Aztán a kis Rawdonra gondolt (nem szerette volna, ha a fiú megtudja, milyen furcsa helyen van az apja), s az ezredes elhelyezkedett az ágyban, amelyet nemrég még Famish kapitány foglalt el, és hamar álomba merült.

Tíz óra volt, mire felébredt, s a piros fejű ifjú öntudatos büszkeséggel behozott egy szép, ezüst toalettkészletet, amelynek segítségével Rawdon végrehajthatta a borotválkozás műveletét. Valóban, Moss úr háza, ha kissé piszkos volt is, mégis fényesen volt berendezve. A tálalón állandóan piszkos tálcák és borhűtő vedrek álltak, nagy, piszkos, aranyozott függőnyrudakról mocskos, sárga selyemfüggönyök omlottak a Cursitor Streetre néző

rácsos ablakokra, széles, piszkos aranykeretek vették körül a legnagyobb mesterektől származó sportképeket és szentképeket, s ezek a képek érték el a legnagyobb vételárat a különböző számlarendezések során, amikor újra meg újra eladásra vagy megvásárlásra kerültek. Az ezredes reggelijét is hasonlóképpen piszkos, de pazar ezüstedényekben szolgálták fel. Moss kisasszony, egy fekete szemű, papircsigákkal felbodorított hajú lány, megjelent a teáskannával, és mosolyogva kérdezte meg az ezredest, hogy aludt. Behozta neki a *Morning Post*-ot is mindazoknak az előkelőségeknek nevével, akik előző éjszaka jelen voltak Lord Steyne estélyén. Ragyogó tudósítás számolt be az ünnepségekről s a szép és nagytehetségű Rawdon Crawleyné csodálatra méltó alakításairól. Miután egy ideig élénken elcsevegett ezzel a hölgygel (aki könnyed tartással ült le a reggelizőasztal szélére, s látni engedte harisnyája ráncait és valaha fehér, félretaposott sarkú atlaszcipőjét), Crawley ezredes tollat, tintát és papírt kért, s arra a kérdésre, hogy hány ívet parancsol, csak egyet kívánt, ezt aztán Moss kisasszony mutatoujja és hüvelykujja közé fogva hozta be neki. Sok ilyen ívet hozott már be ez a fekete szemű kisasszony; sok szegény ördög kapart és porzózott rájuk sietős könyörgő sorokat, s járt fel s alá e félelmetes szobában, amíg a küldönc visszahozta a választ. A szegény emberek mindig küldöncöket vesznek igénybe a posta helyett. Ki nem kapott már ilyen levelet, amelyen nedves még az ostya, s amelyet azzal adnak át, hogy az előszobában vár valaki a válaszra?

Ami az ő kérésének hatásosságát illeti, Rawdonnak nemigen voltak balsejtelmei. Ezt írta:

Drága Becky!

Remélem, jól aludtál. Ne ijegy meg, ha nem hozom be a kávédat. Az éjszaka szivarozva mentem hazafelé de egy kis balesett ért. Elcsípett Moss a Cursitor Streetről – az ő aranydiszitéssű pompás szobájában írom ezt, ugyanabban, ahol most két éve is voltam. Moss kisasszony hozta be a teámat – nagyon meghízott, és mint rendesen, a sarkáig lóg a harisnyája.

A Nathan-ügyről von szó – százötven, költségekkel együtt

százhetven. Kérlek, küldd be az írómappámat és valamiféle ruhát is – báli ruhában vagyok, fehér nyakkendőben (kezd már hasonlítani M. kisasszony harisnyájához) –, hetven font van benne. És amint a levelet megkapod, hajtass el Nathanhoz, ajánlj neki hetvenötöt készpénzben, és kérd meg, hogy újítsa meg a váltót – mondd meg neki, hogy hajlandó vagyok bort átvenni, sherryre úgyis szükségünk van, de képek nem kellenek, túl drágák.

Ha nem megy bele, vedd a ketyegőmet, és amit a te holmidból nélkülözhetsz, – és küldd el Ballshoz – estére természetesen meg kell lenni a pénznek. Nem akarom holnapig halasztani, mert holnap vasárnap. Meg aztán az ágyak sem nagyon tiszták, és egyéb ügyek is előkerülhetnek ellenem – örülök, hogy ezen a szombaton nem jön haza Rawdon. Isten áldjon.

Sietve csókol

R. C.

Ui. Siess és gyere.

Ezt az ostyával leragasztott levelet rábízták a küldöncök egyikére, akik mindig ott őgylegtek Moss úr intézete körül, Rawdon pedig, amikor látta, hogy elindult, kiment az udvarra, túrhető jókedéllyel szívta szivarját, s nem törődött a vasrostéllal a feje fölött, mert Moss úr udvara be van rácsozva, mint a ketrec, nehogy a vendégszeretetét élvező úriembereknek eszébe jusson megszökni.

Legfeljebb három órára lesz szükség ahhoz – így számította –, hogy Becky megérkezzék, és kinyissa börtöne ajtaját; ezt az időt elég kellemesen töltötte dohányzással, újságolvasással és a kávézóban egy ismerősével, Walter kapitánnyal, aki véletlenül szintén itt volt, s akivel néhány órán át hatpennys alapon, mindkét részről meglehetősen egyenletes szerencsével elkártyázott.

Azonban elmúlt a nap, és nem tért vissza sem a küldönc, sem Becky. Moss úr társasbédjét pontosan fél hatkor szolgálták fel, amikor is azok a házban lakó úriemberek, akik megengedhették maguknak ezt a költséget, összegyűltek a fentebb leírt, ragyogó utcai fogadóteremben, amely a Crawley úr ideiglenes lakásával szomszédos volt. Ilyenkor M. kisasszony a reggeli papírcsigák

nélkül jelent meg. Mossné pedig osztott a főtt ürücombból és rúpából, amiből az ezredes csak nagyon gyenge étvággal evett. Amikor azonban megkérdezték tőle, „elvállal-e” egy üveg pezsgőt a társaságnak, beleegyezett, a hölgyek ittak az egészségére, Moss úr pedig a legudvariasabban felköszöntötte.

Ebéd közben azonban megszólalt a csengő, a vörös hajú ifjabb Moss fogta a kulcsot, ajtót nyitott, aztán visszajött, és közölte az ezredessel, hogy megérkezett a küldönc egy táskával, egy írómappával és egy levéllel, amelyet át is adott Rawdonnak.

– Csak semmi ceremónia, ezredes úr, kérem – mondta Mossné, és intett. Rawdon kissé remegve nyitotta fel a levelet. Szép levél volt, erősen beillatosítva, rózsaszín papíron, halványzöld pecséttel.

*Mon pauvre cher petit!*²

Egy pillanatig sem tudtam aludni, mindig arra gondoltam, mi lett az én borzasztó öreg szörnyetegemmel, és csak reggel aludtam el, miután elhívtam Blench urat (mert lázam volt), aki adott nekem valamilyen orvosságot, és meghagyta Finette-nek hogy semmi esetre se zavarjanak. Úgyhogy az én szegény uram küldöncének, akinek, mint Finette mondja, bien mauvaise mine-je³ volt és sentoit le Genièvre,⁴ órákig kellett várnia az előszobában, amíg csöngettem. Elképzelheted, milyen lelkiállapotban olvastam szegény, drága, rossz helyesírású leveledet.

Nagyon rosszul éreztem magamat, de azért rögtön elküldtem a kocsiért, és amint felöltöztem (egy korty csokoládét sem tudtam meginni, hidd el, egy kortyot sem, mert nem az én szörnyetegem hozta be nekem), és ventre à terre⁵ Nathanhoz hajtottam. Beszéltem vele, sirtam, zokogtam, odaborultam az undorító térdéhez. Semmi sem lágyíthatta meg ezt a rettenetes embert. Az egész pénz kell neki, azt mondta, különben börtönben tartja az én szegény szörnyetegemet. Hazahaj-

² Szegény kicsikém! (francia)

³ Nagyon rossz kinézése. (francia)

⁴ Borovicskaszagú volt. (francia)

⁵ Vágtatva. (francia)

tottam azzal a szándékkal, hogy hadd következzen az a *triste visite chez mon oncle*⁶ (amikor is minden ékszerem rendelkezésedre áll, bár száz fontot sem lehet kapni rájuk, mert mint tudod, egy csomó máris *ce cher oncle*⁷ kezében van), és otthon találtam a lordot azzal az öreg, birkaképű, bolgár szörnyeteggel, aki eljött, hogy gratuláljon tegnap esti felépésemhez. Paddington is eljött, húzta a szavakat, selypített és a haját borzolta, aztán Champignac és a főnöke, mindegyik csak úgy *ontotta* a bókot és a magasztalást rám, szegényre, aki csak azért epekedtem, hogy megszabaduljak tőlük, és egész idő alatt minden pillanatban csak *mon pauvre prisonnier*⁸-re gondoltam.

Amikor elmentek, térdre borultam mylord előtt, megmondtam neki, hogy mindenünket el kell zálogosítani, s kértem őt, könyörögtem neki, hogy adjon kétszáz fontot. Dühösen *pssz-ezett* és *hallatlan-ozott*, azt mondta, örülség elzálogosítani, és azt mondta, meglátja, kölcsön tudja-e adni a pénzt. Végül elment, és megígérte, hogy reggel elküldi. Így hát reggel viszem majd el az én szegény öreg szörnyetegemnek, akit addig is csókol szerető

Beckyje.

Az ágyban írok. Úgy fáj a fejem és a szívem!

Rawdon, miután a levelet elolvasta, úgy elvörösödött, és olyan vadul nézett, hogy az asztaltársaság rögtön tudta: rossz hírt kapott. Minden gyanúja, amit eddig elűzni igyekezett, visszatért. Becky még csak el sem tudott menni hazulról, hogy eladja az ékszereit, és kiszabadítsa őt. Képes volt tréfálni és bókokról beszélni, mialatt ő börtönben ül. És ki juttatta ide? Wenhammel sétált. Talán... Alig tudta végiggondolni azt, amit gyanított. Hirtelen felugrott, berohant szobájába, kinyitotta írómappáját, leírt két kusza sort, amelyet Sir Pittnek vagy Lady Crawleynek címzett, meghagyta a küldöncnek, azonnal vigye a Gaunt Streetre, mégpedig kocsin, s egy guinea-t ígért neki, ha egy órán belül visszatér.

⁶ Szomorú látogatás a bácsikámnál. (francia)

⁷ E kedves bácsi. (francia)

⁸ Az én szegény foglyom. (francia)

A levélben arra kérte kedves bátyját és sógornőjét, hogy az Istenért, drága fia és becsülete érdekében jöjjenek, és szabadítsák ki bajából. Börtönben van, száz font kell neki ahhoz, hogy kiszabadulhasson, könyörgött, hogy jöjjenek el érte.

Miután a küldöncöt útnak indította, visszatért az ebédlőbe, és újabb bort kért. Furcsán, zajosan nevetett és beszélt, legalábbis így tűnt fel az embereknek. Néha tébolyultan nevetett saját aggodalmain, és egy órán át folytatta az ivást, miközben állandóan a kocsira fülelt, amely eldönti sorsát.

Az egy óra elteltével kocsikerék zördült a kapunál – az ifjú kapus ment ki kapukulcsaival. Egy hölgyet bocsátott be.

– Crawley ezredest keresem – mondta a hölgy, és erősen remegett. A gyerek beavatott pillantással zárta be a hölgy mögött a külső ajtót, aztán kinyitotta a belsőt is, és bekiáltott:

– Ezredes úr, keresik! – s bevezette a hölgyet a hátsó társalgóba, mely az ezredes szobája volt.

Rawdon bejött az ebédlőből, ahol a társaság tovább iddógált, széles, nyers fénynyaláb hatolt be vele együtt a szobába, ahol a hölgy még mindig igen izgatottan állt.

– Én vagyok, Rawdon – mondta félénk hangon, amelyet igyekezett vidámmá tenni. – Én vagyok, Jane.

Ez a kedves hang és megjelenés teljesen meghatotta Rawdont, odarohant hozzá, karjába kapta, néhány érthetetlen hálaszót mormogott, és bizony, zokogott a vállán. Jane nem értette, mi az oka ennek a felindultságnak.

Moss úr számláit gyorsan kiegyenlítették, talán csalódására is ennek az úriembernek, aki számított már arra, hogy legalábbis vasárnap estig vendége lesz az ezredes; aztán Jane ragyogó mosollyal, boldog szemmel vitte el Rawdont a végrehajtó házból, s elindultak hazafelé a bérkocsin, amelyen megszabadulására sietett.

– Pitt egy parlamenti ebéden van – mondta –, már nem volt itthon, mikor a levele megérkezett, és így, kedves Rawdon, én... én magam jöttem – s közben megfogta Rawdon kezét. Talán jobb volt Rawdon Crawleynak, hogy Pitt éppen ebéden volt. Rawdon százszor is megköszönte sógornőjének, és a hálának olyan heveségével, amely meghatotta és szinte megriasztotta ezt a lágy szívű asszonyt.

– Ó – mondta az ezredes a maga nyers, mesterkéletlen módján, –, maga... maga nem tudja, mennyire megváltoztam, amióta ismerem magát, és... és amióta a kis Rawdy... szeretnék... szeretnék valahogyan más lenni. Látja, azt szeretném... azt szeretném... ha...

Nem fejezte be a mondatot, de Jane megértette. S aznap este, miután Rawdon elment tőle, s ő leült kisfia ágya mellé, alázatosan imádkozott azért a szegény tévelygő bűnösért.

Rawdon elbúcsúzott és hazasietett. Este kilenc óra volt. Végigszaladt a Hiúság Vásárának utcáin és nagy terein, és végül kifulladásra megérkezett háza elé. Visszahőkölt, és nekiesett a rácsnak, közben remegve felpillantott. A fogadószoba ablakai fényben ragyogtak. Becky azt írta, hogy beteg, és ágyban fekszik. Rawdon ott állt egy ideig, sápadt arcán a szobákból kiszűrődő világosság.

Elővette kapukulcsát, és belépett a házba. A felső szobákból nevetés hallatszott le. Még mindig abban a báli ruhában volt, amelyben előző este letartóztatták. Halkan ment fel a lépcsőn, és odafent áthajolt a korláton. Senki sem mozgott a házban – a cselédséget elküldték. Rawdon nevetést hallott belülről – nevetést és éneklést. Becky az előző éjszakai dal egyik szakaszát énekelte, egy rekedtes hang pedig közbekiáltott: – Bravó! Bravó! – Lord Steyne hangja volt.

Rawdon kinyitotta az ajtót, és belépett. Egy kis asztalra ebéd volt odakészítve, borral, ezüst terítéken. Becky a pamlagon ült, Steyne fölébe hajolt. A nyomorult asszony ragyogó, teljes estélyi ruhában volt, karja és minden ujja karperecektől, gyűrűktől csillogott, mellén a Steyne-től kapott gyémántok. A lord kezében tartotta Becky kezét, és éppen fölébe hajolt, hogy megcsókolja, amikor Becky fojtott sikollyal ugrott föl, mert megpillantotta Rawdon fehér arcát. A következő percben már megpróbálkozott egy mosollyal, egy rettenetes mosollyal, mintha üdvözlölni akarná urát, Steyne pedig felugrott, fogát csikorgatta, halványan, dühös tekintettel.

Ő is nevetni próbált, előrelépett, és kinyújtotta kezét.

– Micsoda, már visszatért? Hogy van, Crawley? – kérdezte, s szája széle megrándult, ahogy vigyorogni próbált a betolakodóra.

Volt valami Rawdon arcában, ami úgy hatott Beckyre, hogy elébe vetette magát.

– Ártatlan vagyok Rawdon – mondta –, Isten látja, hogy ártatlan vagyok.

Belekapaszkodott Rawdon ruhájába, kezébe; saját kezét, karját kígyó alakú karperecek és csillogó gyűrűk borították. – Ártatlan vagyok. Mondja meg, hogy ártatlan vagyok – fordult Lord Steyne-hez.

A lord azt hitte, csapdát állítottak neki, s éppen olyan dühös volt az asszonyra, mint a férjére.

– Ártatlan? A fene vigye el! – kiáltotta. – Maga ártatlan? Hiszen minden ékszerrel, amit a testén visel, én fizettem ki. Ezer meg ezer fontot adtam magának, amit ez a fickó elköltött, és amiért eladta magát. Ártatlan, hogy a...! Éppen olyan ártatlan, mint az anyja, a balett-táncosnő, és az ura, aki a feleségéből él. Ne higgye, hogy engem is megijeszt, mint másokat! Félre az útból, engedjen!

Ezzel Lord Steyne felkapta kalapját, szikrázó szemmel, ellenségének vadul arcába nézett, feléje tartott, és egy percig sem kételkedett benne, hogy az utat enged neki.

– Hazudsz, kutya! – mondta Rawdon. – Hazudsz, gyáva gazember!

Aztán a főurat kétszer arcul vágta, s véresen a padlóra hajította. Mindez olyan gyorsan történt, hogy Rebecca nem tudott közbelépni. Remegve állt Rawdon előtt, csodálta erős, bátor, győztes férjét.

– Ide gyere! – mondta Rawdon. Rebecca azonnal odalépett.

– Rakd le ezeket!

Rebecca reszketve húzta le az ékszereket karjáról, a gyűrűket reszkető ujjairól, az egészet egy halomba fogta, s borzongva nézett fel Rawdonra.

– Dobd le! – mondta Rawdon. Rebecca lehullatta az ékszereket. Rawdon letépte melléről a gyémánt melltűt, s Lord Steyne-hez hajította. Felsebezte kopasz homlokát. Steyne halála napjáig hordta ezt a sebhelyet.

– Gyere fel az emeletre! – mondta Rawdon a feleségének.

– Ne ölj meg, Rawdon! – kérte Rebecca.

Rawdon vadul nevetett.

– Látni akarom, a pénzről is úgy hazudott-e az az ember, mint rólam. Adott neked pénzt?

– Nem! – mondta Rebecca. – Azaz . . .

– Add ide a kulcsaidat! – válaszolta Rawdon, és együtt felmentek az emeletre.

Rebecca – egyet kivéve – valamennyi kulcsát odaadta, s azt remélte, hogy Rawdon nem veszi majd észre, hogy az az egy hiányzik. Annak a ládikának volt a kulcsa, amelyet Emilia adott neki valaha, s amelyet titkos helyen őrzött. De Rawdon feltúrta a szekrényeket és a fiókokat, kidobálta belőlük jobbra-balra az ezerféle kacatot, s végül megtalálta a kazettát. Az aszszony kénytelen volt kinyitni. Papírok voltak benne, több éves szerelmes levelek, mindenféle kis csecsebecsék, női emlékek. És volt benne egy tárca bankjegyekkel. A bankjegyek között voltak tíz év előttié is, de az egyik egészen új volt, ezerfontos bankjegy, amelyet Lord Steyne adott neki.

– Ezt ő adta neked? – kérdezte Rawdon.

– Igen! – felelte Rebecca.

– Még ma elküldöm neki – mondta Rawdon (mert közben megint hajnalodott, és sok óra telt el a keresésben) –, aztán kifizetem Briggs kisasszonyt, aki olyan jó volt a gyerekekhez, és más adósságokat. Majd megmondod, hová küldjem a maradékot. Száz fontot rám szánhattál volna ennyiből, Becky. Én mindig mindent megosztottam veled!

– Ártatlan vagyok – mondta Becky.

Rawdon szó nélkül otthagya.

Mit gondolt, amikor egyedül maradt? Órákon át nem mozgott, a napfény már beáradt a szobába, s Rebecca még mindig egyedül ült az ágy szélén. A fiókok nyitva álltak, tartalmuk szét-szórva hevert, ruhák, tollak, kendők, ékszerek, a hajótörés után egy halomba hányt hiábavalóságok. Haja a vállára omlott, ruhája elszakadt, amikor Rawdon kitépte belőle a gyémántokat. Hallotta, amikor Rawdon lement a lépcsőn, s az ajtó becsapódott mögötte. Rebecca tudta, hogy soha többé nem tér vissza. Elment, örökre. Megöli magát? – kérdezte magában. Addig biztosan nem, ameddig ki nem áll Lord Steyne-nel. Visszagon-dolt elmúlt, hosszú életére s valamennyi gyászos mozzanatára.

Ó, milyen sivárnak látszott most, nyomorultnak, magányosnak, eredménytelennek. Vegyen be laudánomot, és fejezze be valamennyi reményét, cselszövését, adósságát és diadalát? A francia szobalány ebben a helyzetben találta, ahogy összekulcsolt kézzel, száraz szemmel ült e nyomorúságos romok közepette. A lány cinkostársa volt, és Lord Steyne zsoldjában állt.

– *Mon Dieu, Madame,*⁹ mi történt?

Mi is történt? Bűnös volt-e, vagy sem? Azt mondta, hogy nem, de ki tudja megmondani, mi igaz abból, ami erről az ajakról hangzik el, s hogy ez a romlott szív tiszta volt-e ebben az esetben? Minden hazugsága és cselszövése, önzése, mesterkedése, szellemessége és tehetsége ehhez a csödhöz vezetett. A szobalány összehúzta a függönyöket, és némi könnyörgéssel és tettetett kedvességgel rábeszélte úrnőjét, hogy lefeküdjék. Aztán lement, és összeszedte az ékszereket, amelyek a padlón heverték, amióta Rebecca férje parancsára odadobta őket, és amióta Lord Steyne eltávozott.

⁹ Űristen, asszonyom! (francia)

ÖTVENNEGYEDIK FEJEZET

Vasárnap az ütközet után

Sir Pitt Crawley Great Gaunt Street-i palotája éppen nap-pali köntösét kezdte felölteni, amikor Rawdon, még mindig két napja viselt báli ruhájában, elhaladt a lépcsőt sikáló, ijedt nő-személy mellett, és belépett bátyja dolgozószobájába. Lady Jane már fenn volt, és a gyerekszobában pongyolában ügyelt fel a gyerekek mosdására, s meghallgatta reggeli imájukat, amelyet az apróságok térden állva mondtak el. Lady Jane és gyerekei minden reggel egyedül végezték el ezt a kötelességüket, még a nyilvános szertartás előtt, amelyen Sir Pitt elnökölt, s amelyen a háztartás valamennyi tagjának meg kellett jelennie. Rawdon leült a dolgozószobában, a báró íróasztala elé, amelyen rendbe rakva sorakoztak a kék könyvek és a levelek, a csinosan összefűzött számlák, a szimmetrikusan egymásra rakott röpiratok, a lezárt számadási könyvek, írómappák, a leveles dobozok, a biblia, a *Quarterly Review* és a *Court Guide* – mintha díszszemlén várták volna a parancsnok megjelenését. Egy családi hitszónoklat-gyűjtemény is előkészítve várt az íróasztalon, hogy Sir Pitt körültekintően válasszon belőle, mert vasárnap reggelenként ebből a könyvből szokta adagolni családjának a prédikációt. A prédikációs könyv mellett az *Observer* nevű újság hevert, még nedvesen és szépen összehajtva Sir Pitt magánhasználatára. Csak az inas használta fel az alkalmat arra, hogy átfussa az újságot, mielőtt ura asztalára leteszi. Ezen a reggelen is, mielőtt behozta a dolgozószobába, elolvasott a hírlapban egy lángoló beszámolót „A Gaunt House-i ünnepély” címen, amely felsorolta mindazoknak az előkelőségeknek nevét, akiket Steyne márkí meghívott, hogy a királyi fenségnek bemutassa őket. Miután a házvezetőnőnek és unokahúgának, akikkel az előbbi

hölgy szobájában teát és forró vajas pirítóst evett reggelire, megtette észrevételeit a mulatságra, és csodálkozott azon, hogyan győzik Rawdon Crawleyék az egészséget – az inas újra meggőzölte és összehajtogatta az újságot, amely most már frissen és érintetlenül tekintett a ház urának megérkezése elé.

Szegény Rawdon felvette az újságot, és megkísérelt olvasni, amíg bátyja megérkezik. De a nyomtatott sorok összefolytak szeme előtt, és egyáltalában nem tudta, mit olvas. A hivatalos hírek és kinevezések (amelyeket Sir Pitt mint közéleti férfiú köteles volt átfutni, máskülönben semmiképpen sem engedte volna meg, hogy az ő házába vasárnapi lapot hozzanak be), a színházi kritikák, a százfontos díjbirkózás a Cساهó Mészáros és Tutbury Pet között, sőt a Gaunt House-i krónika is, nagyon hízelgő, bár óvatos tudósítással arról a híressé vált szőrejtvényjátékról, melynek Becky asszony volt a hősnője – mindez mintegy ködbe burkolva vonult el Rawdon előtt, amint ott ült, és a családfő megjelenésére várakozott.

Pontosan amikor a dolgozószoza élés hangú, fekete márvány órája a kilencet kezdte ütni, Sir Pitt megjelent üdén, tisztán, csinosan megborotválva, viasszerűen sima arccal, kemény inggallérral, ritkás haja megfésülve és olajozva, ő maga pedig körmét csiszolva, méltóságteljesen jött le a lépcsőn, keményített nyakravalóval és sötét flanel háziköntösben – szóval igazi, régi, angol úriember, a tisztaság és illendőség mintaképe.

Visszahőkölt, amikor meglátta a dolgozósobájában szegény Rawdont összegyűrt ruhában, vérekes szemmel és arcába hulló hajjal. Azt gondolta, hogy öccse nem józan, s hogy az egész éjszakát valamilyen tivornyán töltötte.

– Úristen, Rawdon – mondta elsápadva. – Mi hozott ide ilyen korán reggel? Miért nem vagy otthon?

– Otthon? – mondta Rawdon, és vadul nevetett. – Ne ijedj meg, Pitt. Nem vagyok részeg. Csukd be az ajtót, beszélni szeretnék veled.

Pitt betette az ajtót, odament az asztalhoz, ott leült egy másik karosszékre – abba, amelyik az intéző, az ügynök vagy üzleti tárgyalásra érkező bizalmas látogatók részére volt odakészítve –, és közben a szokottnál hevesebben csiszolta körmeit.

– Pitt, nekem már befellegzett – mondta az ezredes egy kis szünet után. – Végem van.

– Mindig mondtam, hogy ez lesz belőle! – kiáltotta a báró indulatosan, és tisztára csiszolt körmeivel dobolni kezdett az asztalon. – Ezerszer figyelmeztettelek. Többé nem tudok segíteni rajtad. A pénzem az utolsó shillingig le van kötve. Még azt a száz fontot is, amit Jane tegnap este elvitt neked, holnap reggelre ígértem az ügyvédemnek, és nagyon kellemetlen lesz, hogy nincs meg. Nem azt akarom mondani, hogy később sem segíthetek, de hogy teljesen kifizessem a hitelezőidet, az éppen olyan reménytelen igyekezet volna, mint kifizetni az államadóságot. Örültség, tiszta örültség ilyesmire gondolni. Ki kell egyezned. Kínos dolog lesz a családnak, de mindenki így tesz. George Kitley, Lord Ragland fia is múlt héten tárgyalta az ügyét, és ahogy mondani szokták, tisztára mosatta magát, azt hiszem. Lord Ragland egy shillinget sem akart érte fizetni, és...

– Nem pénzre van szükségem – szakította félbe Rawdon. – Nem magam miatt jöttem hozzád. Nem az a fontos, hogy mi történik velem...

– Hát mi a fontos? – kérdezte Pitt, és némileg megkönnyebült.

– A gyerek – mondta Rawdon rekedten. – Azt szeretném, ha megígérnéd, hogy gondoskodik róla, ha már nem leszek. Az a drága jó feleséged mindig kedves volt hozzá, és a fiú is jobban szereti őt, mint a saját... a fene egye meg! Hallgass ide, Pitt... Tudod, hogy nekem kellett volna megkapnom Crawley kisasszony pénzét. Engem nem úgy neveltek fel, mint egy fiatalabb testvért, aki nem kap örökséget, hanem mindig arra bátorítottak, hogy költekező és lusta legyenek. Ha ez nincs, talán egészen más emberré lettem volna. Az ezrednél nem végeztem rosszul a kötelességemet. Te tudod, hogyan maradtam ki a pénzből, és ki kapta meg.

– Az áldozatok után, amiket érted hoztam, és ahogyan melléd álltam, azt hiszem, felesleges az ilyesfajta szemrehányás – mondta Sir Pitt. – A házasságod a te ügyed volt, nem az enyém.

– Annak már vége – mondta Rawdon. – Annak már vége. – A szavai olyan hördüléssel szakadtak ki belőle, hogy bátyja megriadt.

– Üristen! Meghalt? – kérdezte Sir Pitt őszinte riadalommal és részvéttel.

– Bár én haltam volna meg – válaszolta Rawdon. – Ha a kis Rawdon nem volna, ma reggel elvágtam volna a torkomat és azét az átkozott gazemberét is.

Sir Pitt azonnal megsejtette az igazat, és kitalálta, hogy Lord Steyne az, akinek az életét Rawdon ki akarta oltani. Az ezredes röviden és töredezett szavakban mondta el bátyjának az eset körülményeit.

– Szabályszerű tervet beszélt meg azzal a gazemberrel – mondta. – Rám uszították a végrehajtókat: alighogy kiléptem az utcára, elfogtak, és amikor pénzért irtam neki, azt felelte, betegen fekszik, és várjak másnapig. De amikor hazajöttem, ott láltam őt gyémántokban, és egyedül ült azzal a csirkefogóval.

Azután gyorsan leírta személyes összeütközését Lord Steynnel. Az ilyen természetű ügynek – mondta – persze csak egy folytatása lehet, és mihelyt bátyjával beszélt, megy és megteszi a szükséges előkészületeket a párbajra, amely nem maradhat el.

– És mert végzetes kimenetele is lehet – mondta Rawdon megtört hangon –, és minthogy a fiúnak nincs anyja, rád kell őt bíznom, Pitt, rád és Jane-re... Vigasztalás lenne nekem, ha megígérnéd, hogy pártfogója leszel.

Az idősebb testvér mélyen meghatódott, s nála ritkán tapasztalt szívéllyességgel rázta meg Rawdon kezét. Rawdon bozontos szemöldökéhez emelte kezét.

– Köszönöm, bátyám – mondta. – Tudom, hogy megbízhatom a szavadban.

– Ígérem, becsületemre – mondta a báró, s ezzel majdnem némán létrejött köztük az egyezség.

Ezután Rawdon elővette zsebéből azt a kis tárcát, amelyet Becky kazettájában talált, s egy csomó bankjegyet húzott ki belőle.

– Itt van hatszáz font – mondta –, ugye, nem is hitted, hogy ilyen gazdag vagyok? Arra kérlek, add a pénzt Briggs kis-asszonynak, akitől kölcsönvettük, és aki jó volt a gyerekhez... mindig szégyelltem, hogy kiforgatjuk a pénzéből a szegény öreg-asszonyt. És itt a többi... magamnak csak néhány fontot tartok meg... legyen Beckyé, hogy újrakezdhesse az életet.

És már nyújtotta is a többi bankjegyet a bátyjának, de a keze remegett, és annyira izgatott volt, hogy kihullott belőle a pénztárca s abból az ezerfontos bankjegy, a szerencsétlen Becky utolsó szerzeménye.

Pitt lehajolt, felemelte, és elcsodálkozott ezen a gazdagságon.

– Ezt ne – mondta Rawdon. – Remélem, golyót röptek abba, akié.

Elgondolta magában, hogy finom bosszú lenne, ha a golyót ebbe a bankjegybe göngyölné, és ezzel ölné meg Steyne-t.

E megbeszélés után a fivérek még egyszer kezet szorítottak, és elváltak. Lady Jane megtudta, hogy az ezredes eljött, női ösztöneivel rosszat sejtett, s a szomszédos ebédlőben várt a férjére. Az ebédlő ajtaja véletlenül nyitva volt, és Lady Jane persze éppen akkor lépett ki rajta, amikor a két fivér is kifelé indult a dolgozószobából. Kezét nyújtotta Rawdonnak, és azt mondta, örül, hogy eljött reggelire, bár meggyötört, borotvátlan arcából és férje sötét tekintetéből megérthette, hogy nem sok szó esett köztük a reggeliről. Rawdon hebegett valamilyen mentőfélét arról, hogy másfelé van dolga, erősen megszorította sógor-nőjének feléje nyújtott, félénk kis kezét. Lady Jane könyörgő szeme csak szorongatottságot olvashatott le arcáról, de Rawdon szó nélkül távozott. Sir Pitt sem nyújtott neki magyarázatot. A gyerekek bejöttek, hogy üdvözljék apjukat, aki szokásos rideg módján megcsókolta őket. Az anyjuk szorosan magához vonta őket, és nem engedte el a kezüket, miközben letérdeltek, hogy meghallgassák az imádságot, amelyet Sir Pitt olvasott fel nekik s a vasárnapi ruhába vagy libériába öltözött cselédeknek, akik a zümmögő teáskanna másik oldalán ültek, a sorba állított székeken. A közbejött események következtében ezen a napon olyan későre maradt a reggeli, hogy a harangok már megkondultak, és ők még mindig asztalnál ültek. Lady Jane azt mondta, nagyon is rosszul érzi magát ahhoz, hogy templomba mehessen, bár a gondolatai már a családi áhitat közben is egészen másfelé jártak.

Rawdon Crawley ezalatt továbbsietett a Great Gaunt Street-ből, megkopogtatta a Gaunt House kapuját őrző, nagy, bronz Medúza-fejet, s előcsalta a piros- és ezüstcsikos mellényű, bíborarcú Silenust, aki a palota portási tisztségét viselte. Az is meg-

ijedt az ezredes zilált megjelenésétől, s elállta az útját, mintha csak attól félné, hogy a látogató erőszakkal akar behatolni. De Crawley ezredes csak egy névjegyet vett elő, s a lelkére kötötte, hogy adja át Lord Steyne-nek, jegyezze meg a ráírt címet, s mondja meg, hogy Crawley ezredes egy órától kezdve a Regent-klubban tartózkodik a St. James úton, nem pedig otthon. Amikor továbbhaladt, a kövér, piros arcú ember csodálkozva nézett utána, éppígy azok a vasárnapi ruhába öltözött emberek is, akik e korai órában már kint jártak az utcán: a fénylő arcú, árvaházi gyerekek, az ajtajának támaszkodó fűszeres és a kocsmáros, aki a napfényben berakta ablaktábláit, mert kezdődött az istentisztelet. A bérkocsi-állomáson is tréfás megjegyzéseket tettek a külsejére, amikor kocsiba ült, és megmondta a kocsisnak, hogy hajtson a Knightsbridge-kaszárnyába.

Amikor odaért, valamennyi harang zengett-bongott. Ha kitekintett volna a kocsi ajtaján, megláthatta volna régi ismerősét, Emiliát, úton Bromptonból a Russell Square felé. Iskolás gyerekek csoportosan vonultak a templomba, a külvárosokban a ragyogó kövezet és az omnibuszok teteje nyüzsgött a vasárnapi szórakozást kereső emberektől, de az ezredest gondolatai túlságosan elfoglalták ahhoz, hogy észrevegye ezeket a jelenségeket, és amint Knightsbridge-be ért, felsietett régi barátjának és bajtársának, Macmurdo kapitánynak szobájába. Crawley a kapitányt nagy örömeire a kaszárnyában találta.

Macmurdo kapitány öreg tiszt volt, Waterloo-nál harcolt, ezredében nagyon szerették, és csak a pénzhiány gátolta abban, hogy a legmagasabb rangokat elérje. Ágyában nyugodtan heverészve élvezte a délelőttöt. Előző este nagy vacsorán vett részt, amelyet a tiszteletre méltó George Cinqbars kapitány adott Brompton Square-i lakásán néhány ezredbeli fiatalember és néhány balettkarbeli hölgy tiszteletére, s az öreg Mac, aki otthon volt minden korú és rangú társaságban, s egyképpen barátkozott tábornokokkal, kutyaaidomítókkal, operai táncosokkal, ökölvívókkal, szóval mindenféle emberrel, az éjszakai fáradalmakat pihente ki, és minthogy nem volt szolgálatban, ágyban maradt.

Szobája falain körös-körül ökölvívásokat, vadászatokat és táncosnőket ábrázoló képek lógtak, amelyeket bajtársai ajándékoztak neki, amikor kiléptek az ezredből, megházasodtak, és

visszavonultak a békés életbe. Minthogy pedig a kapitány most már majdnem ötvenéves volt, s ebből huszonnégyet az ezredben töltött, sajátos múzeumra tett szert. Anglia egyik legjobb céllövője volt, és testes ember letére egyike a legjobb lovasoknak. Ő és Crawley versenyeztek egymással, amikor az utóbbi még a hadseregben szolgált. Tehát, hogy rövidre fogjuk a dolgot, Macmurdo úr, a tiszteletre méltó, borostás, rövidre nyírt szürke hajú, selyem hálósipkás, vörös arcú, vörös orrú, nagy festett bajszerű harcos az ágyban feküdt, és a *Bell's Life*-ban olvasott egy tudósítást a Csaló Mészáros és Tutbury Pet már említett díjbirkózásáról.

Amikor Rawdon azt mondta a kapitánynak, hogy jó barátja van szüksége, ez rögtön tudta, milyen baráti szolgálatot kívánnak tőle, aminthogy már ismerőseinek sok hasonló ügyét intézte a legnagyobb körültekintéssel és ügyességgel. Ő királyi fensége, a megboldogult főparancsnok, e tekintetben a legnagyobb megbecsüléssel viseltetett Macmurdo iránt, aki általában véve menedéke volt a bajba jutott úriembereknek.

– Miről van szó, Crawley fiam? – kérdezte az öreg harcos. – Csak nem megint kártyahistória, mint amikor lelőttük Marker kapitányt?

– Nem, a ... a feleségem miatt – felelte Crawley, s elpirult, és lesütötte szemét.

Macmurdo füttyentett.

– Mindig mondtam, hogy ott fog hagyni téged – mondta, aminthogy csakugyan az ezredben és a klubokban fogadást kötöttek Crawley ezredes sorsára, olyan kevésre becsülték bajtársai és a nagyvilág feleségének jellemét. De amikor Macmurdo látta, milyen vad pillantással fogadja Rawdon e véleményét, nem tért ki bővebben erre a tárgyra.

– Nincs más módja az elintézésnek, öregem? – folytatta a kapitány komoly hangon. – Csak gyanú az egész, vagy ... vagy pedig micsoda? Levelek? Nem lehetne csendben elintézni? Legjobb, ha az ember nem csap zajt az ilyesimből, ha csak egy mód van rá.

„Hogy csak most jön rá” – gondolta magában a kapitány, s visszaemlékezett száz beszélgetésre a tisztí étkezdében, amikor darabokra tépték Crawleyné hírnevét.

– Csak egyetlen mód van – felelte Rawdon –, és csak együnk kerülhet ki belőle, Mac... érted-e? Engem félreállítottak az útból, elfogattak, együtt találtam őket egyedül. Megmondtam neki, hogy hazug és gyáva, aztán leütöttem és felpofoztam.

– Úgy kell neki – mondta Macmurdo. – Ki az?

Rawdon megmondtá, hogy Lord Steyne.

– A fenét! A márki! Hiszen azt mondták, hogy ő... azaz hogy te...

– Mi az ördögöt beszélsz? – ordította Rawdon. – Azt akarod mondani, hogy hallottad, amikor valaki rosszat mondott a feleségemről, és nem mondtad meg nekem, Mac?

– Az emberek annyi mindent pletykálnak, öregem – felelte a másik. – Mire lett volna jó, ha elmondom neked, mit fecsegnék a szamarak?

– Ez egyáltalában nem volt szép tőled, Mac – mondta Rawdon egészen összetörve, két kezével elfödte arcát, és utat engedett megindultságának, amelynek láttára a vele szemben ülő kemény, öreg katona is kénytelen volt meghiúsultságával küzdeni.

– Fel a fejvel, öregem – mondta –, akármilyen nagy úr, golyót röpitünk belé, egye meg a fene. Ami pedig a nőket illeti, mind ilyenek.

– Nem tudod, mennyire szerettem ezt az egyet – mondta Rawdon alig tagoltan. – Az inasa voltam. Mindenről lemondtam érte. Koldus vagyok, mert elvettem. Szavamra mondom, az órámat tettem zálogba, ha meg kellett szerezni valamit, amire szeszélye támadt, és ő... ő egész idő alatt félrerakta a pénzét, és sajnált tőlem száz fontot, hogy kiváltson a börtönből.

Azután vadul és összefüggéstelenül s olyan izgalomban, amilyenben öreg barátja még sohasem látta, elmondtá Macmurdónak a történet részleteit. Tanácsadója megakadt néhány részleten.

– Azért mégis lehet, hogy ártatlan – mondta. – Ő azt állítja, Steyne már azelőtt is százszor egyedül maradt vele a házban.

– Lehet – felelte Rawdon szomorúan –, de ez itt nem nagyon bizonyít az ártatlansága mellett – és megmutatta a kapitánynak a Becky pénztárcájában talált ezerfontos bankjegyet. – Ezt adta neki, Mac, és titokban tartotta előttem, és amikor a pénz a házban volt, nem akart kiszabadítani a börtönből.

A kapitánynak be kellett vallania, hogy ez a titokban tartott pénz csúnya dolog.

Miközben tanácskozásba merültek, Rawdon elküldte Macmurdo kapitány szolgáját a Curzon Streetre, és parancsot küldött az inasának, hogy csomagoljon be egy táska ruhaneműt, amelyre az ezredesnek nagy szüksége van. Mialatt a legény oda járt, Rawdon és segédje nagy fáradtsággal és Johnson szótárának gyakori igénybevételével megszerkesztett egy levelet, melyet majd a kapitány elküld Lord Steyne-nek. Macmurdo kapitánynak van szerencséje Rawdon Crawley ezredes megbízásából köszönteni Steyne márkít, és közölni vele, hogy az ezredes felhatalmazta őt, tegyen meg minden előkészületet arra a találkozásra, amely kétségtől ölordságának is kívánsága, s amelyet a reggeli események elkerülhetetlenné tettek. Macmurdo kapitány tisztelettel kéri Lord Steyne-t, nevezze meg egy barátját, akivel ő (M'M kapitány) érintkezésbe léphet, és azt óhajtja, hogy a találkozás a lehető legrövidebb időn belül megtörténjék.

Az utóiratban a kapitány közölte, hogy egy nagycímletű bankjegy van nála, amelyről Crawley ezredesnek oka van azt hinni, hogy Steyne márkí tulajdona. Ezt a bankjegyet az ezredes megbízásából sürgősen át akarja adni tulajdonosának.

Mire ez az írat elkészült, a kapitány szolgálja visszatért Crawley ezredes Curzon Street-i házából, táska és bőrönd nélkül, amiért küldték, de nagyon furcsa és zavart arckifejezéssel.

– Nem akarták kiadni – mondta az ember. – Valóságos bolondokháza az, és minden a feje tetején áll. A háziúr ott járt, és mindent lefoglalt. A cselédek a fogadószobában ülnek és isznak. Azt mondják... azt mondják, hogy az ezredes úr megszökött az ezüsttel – tette hozzá egy kis szünet után a legény. – Az egyik szolga már el is ment, és Simpson, az inas, nagy lármát csapott, máris részeg, és azt mondja, hogy semmi sem mehet ki a házból, amíg nem fizetik meg a bérét.

Ennek a mayfairi kis forradalomnak a leírása meglepte őket, és egy kis vidámságot vitt az egyébként nagyon bánatos beszélgetésbe. A két tiszt nevetett Rawdon balesetén.

– Örülök, hogy a gyerek nincs otthon – mondta Rawdon, és körmét harapdálta. – Emlékszel rá, Mac, a lovardából? Hogy megülte a rügöst, ugye?

– De mennyire, öregem – mondta a jólelkű kapitány.

A kis Rawdon ezalatt ott ült ötven taláros fiú között, a fehér barátok iskolájának kápolnájában, de nem a szentbeszédre figyelt, hanem azon tűnődött, hogy a legközelebbi szombaton hazamegy, s akkor az apja biztosan ad neki zsebpénzt, talán még színházba is elviszi.

– Nagyszerű kölyök – folytatta az apa, mert még mindig a fia dolgain merengett. – Te, Mac, ha valami baj lesz... ha elesem... szeretném, ha te... ha elmennél, és meglátogatnád őt, tudod, és elmondanád, hogy nagyon szerettem őt és miegymás. És... az ördög vigye el... öreg cimborá, add át neki ezt a pár arany kézelőgombot, egyebem úgy sincs.

Elfödte arcát piszkos kezével, amelyen a ráhulló könnyek fehér csíkot hagytak. Macmurdo úrnak is volt oka levennie selyem hálósipkáját, és megdörgölni vele a szemét.

– Menj le, és rendelj valamilyen reggelit – mondta élénk, vidám hangon a legényének. – Mit akarsz, Crawley? Mondjuk, pirított vesét és heringet? És, Clay, készíts ki valami ruhát az ezredes úrnak! Mindig körülbelül egy alakunk volt, Rawdon fiam, és most már egyikünk sem lovagol olyan könnyedén, mint amikor beléptünk az ezredbe.

Ezzel Macmurdo a fal felé fordult, folytatta a *Bell's Life* tanulmányozását, amíg barátja befejezte öltözködését, és ő is elkezdhetette a magáét.

És minthogy lorddal kellett találkoznia, Macmurdo kapitány különös gondot fordított megjelenésére. Bajuszát ragyogó fényesre viaszolta, szorosra kötötte nyakkendőjét, és egy csinos, őszszínű mellényt vett fel, úgyhogy a tiszti étkezdeben, ahová Crawley már előbb lement, a reggelinél a fiatal tisztek mind bókkoltak Macnek megjelenéséhez, s megkérdezték tőle, vajon most vasárnap lesz-e az esküvője.

ÖTVENÖTÖDIK FEJEZET

melyben ugyanaz a téma folytatódik

Becky nem is tért magához abból a kábulatból és zűrzavarból, amelybe az éjszaka eseményei ejtették rettenthetetlen lelkét, mindaddig, amíg a Curzon Street-i kápolna harangja meg nem kondult a délutáni istentiszteletre, akkor felkelt ágyából, és ő is megkondította a maga csengőjét, hogy behívja a francia szobalányt, aki néhány órával azelőtt magára hagyta.

Rawdon Crawleyné hosszasan csengetett, végül már olyan erősen, hogy majdnem leszakította a csengőzsinórt, de Mademoiselle Fifine mégsem jelentkezett, még akkor sem, amikor úrnője nagy bosszúsán kilépett a lépcsőre, s kezében a csengőzsinórral, vállára hulló hajjal, ismételten lekiáltott szolgálójáért.

Az igazság az, hogy már órákkal azelőtt elhagyta a házat, mégpedig azzal a módszerrel, amit nálunk franciás távozásnak neveznek. Miután felszedte a fogadószobában az ékszereket, Mademoiselle felment a szobájába, becsomagolta és összeszujazta dobozait, kitípeggett, bérkocsit hívott magának, saját kezűleg vitte le a poggyászát, még csak segítséget sem kért a többi cselédétől, akik valószínűleg amúgy is megtagadták volna tőle a segítséget, minthogy szívből gyűlölték, és anélkül, hogy bármelyiktől is elköszönt volna, kivonult a Curzon Streetből.

Véleménye szerint e meghitt kis hajlékban véget ért a játék. Fifine bérkocsiban távozott, mint ahogy tudomásunk szerint ezt más, vele egy nemzethez tartozó, magasabb rangú személyiségek is megtették hasonló körülmények között, de elővigyázatosabb vagy szerencsésebb volt, mint azok, mert nemcsak saját tulajdonát helyezte biztonságba, hanem részben az úrnőjét is, ha ugyan elmondhatjuk arról a hölgyről, hogy bármiféle tulajdona volt – s nemcsak a már említett ékszereket vitte magával és nem-

csak kedvenc ruháit, amelyekre már régen szemet vetett, hanem négy, gazdagon aranyozott Louis Quatorze gyertyatartó, hat aranyozott album, emlékkönyvek és egy aranyzománcos burnótszelence, amely valamikor Madame du Barryé volt, egy édes kis tintatartó és egy gyöngyházzal kirakott írómappa, amelyet akkor használt Becky, amikor elbűvölő kis rózsaszínű leveleit szerkesztette, szintén eltűnt Mademoiselle Fifine-nel együtt a Curzon Street tájékáról, valamint az az ezüstmű is, amely az asztalon állt a kis lakoma céljaira, amelyet Rawdon megzavart. Azok az ezüstözött tálak, amelyeket Mademoiselle otthagyott, valószínűleg túl terjedelmesek voltak, kétségkívül ugyanebből az okból hagyta ott a piszkálóvasakat, a kandallótükröket és a rózsafa zongorát is.

Később egy hozzá igen hasonló hölgy divatárusboltot nyitott a Rue du Helderén, Párizsban, ahol nagyon jó híre volt, és Lord Steyne pártfogását is élvezte. Ez a hölgy mindig úgy beszélt Angliáról, mint a világ legkétszínűbb országáról, s azt állította tanulólánynak, hogy *affreusement volée*¹ hagyta ott a sziget bennszülötteit. Steyne márkit kétségkívül a balsorsa iránt érzett részvét bírta rá arra, hogy olyan kedves legyen Madame de Sainte Amaranthe-hoz. Boldoguljon érdeme szerint – többé nem jelenik meg a Hiúság Vásárának abban a negyedében, amely körzetünkbe tartozik.

Crawleyné letről zajt és mozgolódást hallott, felháborodott a cselédek szemtelenségén, hogy nem felelnek hívására, ezért magára kapta pongyoláját, és méltóságteljesen lement a fogadószobába, ahonnan a nesz hallatszott.

A szakácsnő kormos arccal ült ott a szép, virágos huzatú pam-lagon Ragglesné mellett, és maraszkinót töltött a poharába. A cukorsüveggombos kis inas, aki Becky rózsaszín leveleit szokta kihordani, s olyan fürgén ugrált mindig kis fogata körül, most azzal volt elfoglalva, hogy egy tejszínhabos tálba mártogassa ujjait, a lakáj Ragglesszel beszélt, akinek arcán zavar és szomorúság tükröződött, és bár az ajtó nyitva volt, Becky pedig vagy fél tucatszor is kiáltott pár lépésnyire tőlük, a cselédek közül senki sem hederített a hívásra.

¹ Szörnyen meglöpva. (francia)

– No, még egy cseppet, Ragglesné asszony – szólott éppen a szakácsnő, amikor Becky belépett lebegő, fehér kasmírpongyolájában.

– Simpson, Trotter! – kiáltotta dühösen a ház úrnője. – Hogy mernek itt ülni, amikor hallják, hogy hívom magukat? Hogy mernek ülvé maradni előttem? Hol a szobalány?

A kis inas pillanatnyi rémületében kikapta ujjait a szájából, de a szakácsnő felhajtott egy pohár maraszkinót, amely Ragglesnének már nem kellett, s miközben felhörpintette a kis aranyozott pohár tartalmát, kihívóan nézett Beckyre. Úgy látszott, hogy az ital bátorságot önt az aljas lázadóba.

– Talán a *maga* kanapéja ez? – kérdezte a szakácsné. – Én Ragglesné kanapéján ülök. Csak ne zavartassa magát, Ragglesné asszony, én Raggles úr és Ragglesné kanapéján ülök, amelyet tisztességesen szerzett pénzen vettek. És milyen sok pénzbe került! És azt hiszem, ha addig ülnék itt, ameddig megkapom a bérémet, egész szép időt tölthetnék itt, Ragglesné asszony, pedig én itt maradok ülvé, hahaha!

Ezzel még egy pohárral töltött magának a szeszből, és még undorítóbb, gúnyos arccal itta ki.

– Trotter! Simpson! Dobják ki ezt a részeg nőszemélyt! – kiáltotta Crawleyné.

– Nem én – mondta Trotter, a lakáj –, dobja ki maga. Fizesse ki a bérünket, és dobjon ki engem is. Majd meglátja akkor, milyen gyorsan elmegyünk.

– Azért vannak itt, hogy engem sértegessenek? – kiáltotta dühöngve Becky. – Ha az ezredes úr hazajön...

Erre aztán a cselédek röhögésbe törtek ki, amelyben azonban Raggles, aki még mindig megőrizte mélabús arckifejezését, nem vett részt.

– Nem jön az vissza – folytatta Trotter úr. – Elküldött a holmijáért, de én nem adtam ki, pedig Raggles úr ki akarta adni, én azt hiszem, ő éppúgy ezredes, ahogy én vagyok az. Ő már odébbállt, és most biztosan maga is megy utána. Szélhámosok mind a ketten. Velem ne kiabáljon, nem tűröm, fizesse ki a bérünket, annyit mondok! Fizesse ki a bérünket!

Trotter úr kivörösödött arcáról és megcsukló hangjából nyilvánvaló volt, hogy ő is az italhoz folyamodott ösztönzésért.

– Raggles úr – mondta Becky kétségbeesett kinjában –, maga engedi, hogy ez a részeg ember sértэгessen engem?

– Fogd be már a szádat, Trotter – mondta Simpson, a kis inas. Meghatotta úrnőjének szálnalmas helyzete, és sikerült megakadályoznia, hogy a lakáj sértéssel válaszoljon a „részeg” jelzőre.

– Ó – mondta Raggles –, sohase hittem volna, hogy ilyen napot érek meg. Amióta megszülettem, ismerem a Crawley családot. Harminc évig voltam Crawley kisasszony komornyikja, és sohasem hittem volna, hogy ennek a családnak egy tagja tesz majd tönkre... igen, tönkretesz – mondta a szegény ember, könnyekkel a szemében. – Hogyan akar kifizetni? Négy évig laktak a házamban. Az enyém itt minden, az ezüst is meg az abrosz is. Kétszáz fonttal tartoznak nekem tejért és vajért, mindig friss tojás kellett a rántottájukhoz, és még a spanieljüket is tejszínnel etették.

– De azzal nem törődött, mit eszik a saját húsa-vére – szölt közbe a szakácsné. – Ha én nem vagyok, már sokszor éhen halhatott volna.

– Most árvaházba tették – mondta Trotter úr részegen röhögve, a derék Raggles pedig siralmas hangon folytatta bánatainak elsorolását. Igazat beszélt. Becky és a férje tönkretette őt. Jövő hétre esedékes váltói vannak, és semmiképpen sem tudja kifizetni őket. Majd elárverezik, és kiteszik a boltjából, a házából, mert bízott a Crawley családban. Könnyei és siránkozása még jobban felingerelték Beekyt.

– Úgy látszik, mind ellenem vannak – mondta keserűen. – Mit akarnak tőlem? Vasárnap nem fizethetem ki magukat. Jöjjenek holnap, és akkor mindent kifizetek. Azt hittem, az ezredes mindent elrendezett. Majd holnap elrendezi. Becsületszavamra mondom, hogy ma reggel ezerötszáz fonttal a zsebében ment el hazulról. Nekem semmit sem hagyott. Forduljanak hozzá. Adják ide a kalapomat és a kendőmet, hadd menjek el, és hadd keressem meg. Ma reggel összekülönböztünk. Úgy látszik, maguk mind tudják már. Szavamra mondom, mindnyájukat kifizetem. A férjem jó állást kapott. Engedjenek ki, hadd keressem meg őt.

Ennek a merész kijelentésnek az lett az eredménye, hogy Raggles és a többiek riadt meglepetéssel néztek egymásra, s közben Rebecca otthagya őket. Felment a szobájába, és ezúttal

francia szobalánya segítsége nélkül öltözött fel. Bement Rawdon szobájába, s ott meglátott egy becsomagolt ládát és egy táskát elszállításra készen, valamint egy ceruzával írt utasítást, hogy adják oda annak, aki jelentkezik értük. Aztán bement a francia szobalány kamrájába: tisztára volt takarítva, a fiókok mind ki-
ürítve. Eszébe jutottak a padlón hagyott ékszerek, és bizonyosra vette, hogy a lány megszökött. „Jóságos Isten! Volt-e már valaki ilyen szerencsétlen, mint én – kérdezte magában –, hogy olyan közel legyen a célhoz, és akkor mindent elveszítsen? Igazán vége mindennek? Nem, még van egy lehetőség.”

Felöltözött, és ezúttal háborítatlanul, de egymagában kiment. Négy óra volt. Gyorsan ment végig az utcákon (kocsira nem volt pénze), és meg sem állt, amíg a Great Gaunt Streetre nem ért, Sir Pitt Crawley kapujához. Hol van Lady Jane Crawley? Templomban. Becky nem bánta. Sir Pitt a dolgozószobájában van, de megparancsolta, hogy ne zavarják. Neki azonban beszélnie kell vele – elsuhan a libériás őrszem mellett, s még mielőtt a csodálkozó báró letehetné volna az újságot, már bent is volt Sir Pitt szobájában. A báró elvörösödött, s megdöbbsent és rémült tekintettel riadt vissza.

– Ne nézzon így rám – mondta Rebecca. – Nem vagyok bűnös. Pitt, drága Pitt, maga valaha a barátom volt. Isten előtt esküszöm, nem vagyok bűnös, csak annak látszom. Minden ellem nem szól, és ő, éppen most, éppen amikor minden reményem készült valóra válni, éppen amikor boldogság várt volna ránk!

– Akkor hát igaz, amit az újságban olvastam? – kérdezte Sir Pitt, akit nagyon meglepett a reggeli lap közleménye.

– Igaz. Lord Steyne pénteken éjjel mondta el nekem, azon a végzetes bálon. Egy fél év óta folyton ígérte, hogy kinevezteti. Martyr úr, a gyarmatügyi államtitkár, tegnap értesítette őt, hogy rendben van. Aztán következett az a szerencsétlen letartóztatás és az a borzasztó jelenet. Csak az a bűnöm, hogy túlságosan szolgálni akartam Rawdon ügyét. Százszor is fogadtam már egyedül Lord Steyne-t. Bevallom, hogy volt pénzem, amelyről Rawdon nem tudott. De hát nem tudja, milyen könnyelmű Rawdon? Hogyan merhettem volna rábízni?

És máris nekikezdett egy tökéletesen összefüggő történetnek, amelyet zavarba ejtett rokonának fülébe csurgatott.

A következőt adta elő. Bevallotta, mégpedig teljes nyíltsággal, de mély megbánással, hogy amikor észrevette Lord Steyne iránta való hajlandóságát (ennek említésére Pitt elpirult), és minthogy bizonyos volt saját erényében, elhatározta, hogy az előkelő főúr vonzalmát saját maga és családja előnyére fordítja.

– Peerséget akartam szerezni magának, Pitt – mondta, mire sógora megint elpirult. – Már beszéltünk is róla. A maga tehetsége és Lord Steyne befolyása több mint valószínűvé tette, ha az a szörnyű szerencsétlenség nem jön közbe, és nem vet véget minden reményünknek. De, bevallom, hogy mindenekelőtt meg akartam menteni drága férjemet, akit még mindig szeretek, akár milyen rosszul bánt velem, és akármennyire gyanakszik is rám, ki akartam szabadítani a szegénységből és a fenyegető nyomorból. Láttam Lord Steyne hozzám való hajlandóságát – mondta Rebecca, és lesütötte a szemét. – Bevallom, mindent elkövettem, hogy tessen neki, és hogy amennyire egy tisztességes asszony megteheti, biztosítsam a... a becslését. Csak pénteken reggel érkezett a híre, hogy Coventry-sziget kormányzója meghalt, és a lord azonnal biztosított róla, hogy az én drága férjemet nevezeti ki oda. Meglepetésnek szántam neki, hogy csak ma olvassa el az újságban. Amikor megtörtént az a borzasztó letartóztatás (Lord Steyne nagylelkűen magára vállalta a rendezését, úgy-hogy némileg felmentett engem attól, hogy én siessek a segítségére), még neveltünk is a lorddal, hogy az én drága Rawdonom majd megvigasztalódik, ha kinevezését olvassa az újságban, abban az utálatos bört... a végrehajtó házában. És akkor... és akkor hazajött. A gyanúja felébredt, és akkor támadt az a rettenetes jelenet a lord, és az én kegyetlen, kegyetlen Rawdonom között... és jaj, Istenem! Mi lesz most? Pitt, drága Pitt! Könyörüljön rajtam, és békítsen össze bennünket!

Miután így beszélt, térdre vetette magát, könnyekbe tört ki, s megragadta és szenvedélyesen megcsókolta Pitt kezét.

Ebben a helyzetben találta a bárót és sógornőjét Lady Jane, aki a templomból tért vissza, és azonnal férje szobájába rohant, amint meghallotta, hogy Rawdon Crawleyné bent van nála.

– Meglep, hogy ennek az asszonynak van bátorsága belépni ebbe a házba – mondta Lady Jane, s minden tagjában remegett, és egészen elsápadt. Őladysége rögtön reggeli után elküldte tu-

dakozódni a szobalányát, aki beszélt Ragglesszel, Rawdon Crawley háztartásának tagjaival, azok mindent, amit tudtak, sőt, még sokkal többet is elmondtak neki erről az esetről, és még sok más egyébről is. – Hogyan merészel Crawleyné belépni egy... egy tisztességes házba?

Sir Pitt elámult felesége erélyes fellépésén, és visszahőkölt. Becky még mindig térdelve szorongatta Sir Pitt kezét.

– Mondja meg neki, hogy nem tud mindent, mondja meg neki, drága Pitt, hogy ártatlan vagyok – nyöszörögte.

– Szavamra mondom, édesem, azt hiszem, igazságtalan vagy Crawleynéhez – felelte Sir Pitt, s e szavakra Rebecca megkönnyebbült. – Igazán azt hiszem, hogy ő...

– Hogy ő? – kiáltotta Lady Jane remegő, tiszta hangon, s szíve hevesen dobogott, miközben beszélt. – Hogy gonosz asszony... szívtelen anya, hűtlen feleség? Sohasem szerette a kisfiát, aki ide szokott menekülni, hogy elpanaszolja, milyen kegyetlenül bánt vele. Amelyik családba belépett, mindenüvé szerencsétlenséget akart hozni, és gonosz hízélgésével és álnokságával meglazítani a legszentebb kötelékeket. Megcsalta az urát, mint ahogy mindenkit megcsal. A lelke fekete a hiúságtól, a léhaságtól, mindenfajta büntől. Reszketek, ha hozzáérek. Óvom a gyermekeimet a tekintetétől. Én...

– Lady Jane! – kiáltotta Sir Pitt, és felegyenesedett. – Ez igazán olyan beszéd...

– Igaz és hűséges felesége voltam, Sir Pitt – folytatta Lady Jane rendületlenül. – Megtartottam a házassági fogadalmat, amelyet Isten előtt tettem, engedelmes és szelíd voltam, ahogy feleséghez illik. De a jogos engedelmességnek is megvan a határa, és kijelentem, nem tűröm, hogy... hogy ezzel az asszonnyal még egyszer egy fedél alatt legyünk, és ha ide megint belép, én és a gyermekeim elmegyünk. Nem méltó arra, hogy keresztény emberek között ülhessen. Választania kell... közte és köztem.

Ezzel Lady Jane kirohant a szobából, maga is csodálkozott merészségén, de az otthagytott Rebecca és Sir Pitt sem kevésbé csodálkoztak rajta.

Ami Beckyt illeti, nem sértődött meg, sőt inkább mulatott a dolgon.

– A gyémántcsat miatt van, amelyet nekem adott – mondta

Sir Pittnek, s kezét nyújtotta neki, de mielőtt elbúcsúzott tőle (s biztosak lehetünk benne, hogy ezt az eseményt Lady Jane öltözőszobájának emeleti ablakából leste), a báró megigérte, hogy elmegy, felkeresi öccsét, s igyekszik létrehozni a kibékülést.

Rawdon az ezred néhány fiatal tisztjét reggelinél találta az étkezőben, és nem sok rábeszélés kellett hozzá, hogy maga is vegyen a sült csirkéből, és a szódavízből, amellyel a fiatalurak erőiket pótolták. Azután a napi eseményekhez és életkorukhoz illő beszélgetés indult meg a legközelebbi battersea-i galamblovó versenyről, s arról, hogy kire fogadjanak, Rossra vagy Osbaldistonra, Mademoiselle Ariane-ról, a francia opera művésznőjéről, s arról, hogy ki hagyta őt ott, és hogyan vigasztalta meg Panter Carr, a Mészáros-Pet mérkőzésről, s arról, hogy kicsinált mérkőzés volt-e. Az ifjú Tandyman, e tizenhét éves hős, aki fáradtságosan igyekezett bajuszt növeszteni, látta a küzdelmet, s a legtudományosabb kifejezésekkel beszélt a harcról és a bajnokok állapotáról. Mészárost ő vitte kocsiján a porondig, s az egész előző éjszakát vele töltötte. Ha nem lett volna család a dologban, neki kellett volna győznie. De az öreg csirkefogók mind összejátszottak, és ő, Tandyman, nem fizet, nem, az istenit neki, nem fizet. A fiatal zászlós, aki most olyan szakértelemmel beszélt a tiszti étkezdében, egy évvel ezelőtt még a töltött csokoládéért rajongott, és sokszor elverték őt Etonben.

Így folytatták a beszélgetést táncosnőkről, birkózásról, ivásról, kis nőcskékről, s amikor Macmurdo lejött, ő is részt vett a fiúk társalgásában. Láthatóan eszébe sem jutott, hogy valamiféle tisztelettel viseltessen fiatal koruk iránt: a vén cimbora olyan történeteket adott elő, hogy túltett a legfiatalabbakon is, és nem féltélezte sem saját szürke haja, sem hallgatóinak csupasz arca. Az öreg Mac híres volt borsos történeteiről. Nem éppen hölgytársaságba illő ember volt: a férfiak inkább a szeretőjükhöz hívták meg ebédre, mint anyjukhoz. Aligha lehet alantasabb életet elképzelni az övénél, de ő meg volt vele elégedve, és jókedélyűen, egyszerűen, szerényen élte ezt az életet.

Mire Mac befejezte bőséges reggelijét, a többiek is végére értek az étkezésnek. Az ifjú Lord Varinas hatalmas tajtékpipát

szívott, míg Hugues kapitány egy szivarral volt elfoglalva, a nyughatatlan kis Tandyman lába között kis bullterrierjével fej vagy írást játszott teljes lelkesedéssel (ez a fiú mindig játszott valamit), Deuceace kapitány ellen; Mac és Rawdon pedig elindult a klubba, de persze egyikük sem árulta el, mi foglalkoztatja elméjüket. Sőt, mindketten elég vidáman vettek részt a társalgásban – miért is szakították volna félbe? Lakmározás, ivás, trágárkodás, nevetés a kísérője mindenféle elfoglaltságnak a Hiúság Vásárában – a templomból özönlött kifelé a tömeg, mikor Rawdon és barátja végigment a Saint James Streeten, és belépett a klubba.

Az öreg gavallérok és törzsvendégek, akik rendszerint bá-mészkomdva és vigyorogva álltak a klub nagy utcai ablakában, még nem érkeztek meg őrhelyükre, az olvasóterem is majdnem üres volt még. Egyvalaki ült ott, de azt Rawdon nem ismerte, egy másiknak pedig whist-játékból kifolyólag még tartozott valamivel, ezért hát nem iparkodott vele találkozni, egy harmadik pedig az asztalnál a *Royalist*-ot, ezt a botrányairól s az egyházhoz és a királyhoz való ragaszkodásáról híres vasárnapi újságot olvasta, érdeklődve nézett fel belőle Crawleyra, és így szólt:

– Gratulálok, Crawley!

– Mihez? – kérdezte az ezredes.

– Bent van az *Observer*-ben és a *Royalist*-ban is – mondta Smith úr.

– Micsoda? – kérdezte Rawdon, és erősen elpirult. Azt hitte, hogy Lord Steyne-nel való ügye már benne van a lapokban. Smith csodálkozva pillantott fel, és mosolygott azon az izgatótságon, amellyel az ezredes felkapta az újságot, és remegve olvasni kezdte.

Brown úr, az az úriember, akivel Rawdonnak a whist-játékból kifolyólag még függő elszámolása volt, éppen az ezredesről beszélt Smith úrral, amikor az előbbi belépett.

– A legjobbkor jött ez – mondta Smith. – Azt hiszem, Crawleynak nem maradt egy shillingje sem.

– Mindenkinek kapóra jön ez a hír – mondta Brown úr. – Nem mehet el anélkül, hogy meg ne fizesse nekem egy póni árát, amivel tartozik.

– Mennyi lesz a fizetése? – kérdezte Smith.

– Két- vagy háromezer – felelte a másik. – De az éghajlat olyan pokoli, hogy senki sem élvezi ott sokáig a fizetését. Liverseege másfél év után behalt, az elődje pedig, úgy hallom, hat hét alatt pusztult bele.

– Azt mondják, a bátyja okos ember. Én mindig fene nagy képűnek találtam – fakadt ki Smith. – De nagy befolyása lehet, bizonyára ő szerezte az ezredesnek ezt az állást.

– Hó! – mondta vigyorogva Brown. – Ugyan. Lord Steyne szerezte.

– Hogy érti ezt?

– Az erényes asszony a férj ékessége. – felelte rejtélyesen a másik, és tovább olvasta újságját.

Rawdon szintén elolvasta a *Royalist*-ban a következő meglepő közleményt:

Coventry-sziget kormányzósága

Ófelsége hajója, a Yellowjack (parancsnoka Jaunders) leveleket és iratokat hozott Coventry-szigetről. Sir Thomas Liverseege ökegyelmessége áldozatul esett a Swamptonban dühöngő járványos láznak. Elhunytát a virágzó gyarmat mélységesen gyászolja. Úgy halljuk, a kormányzóságot Rawdon Crawley ezredesnek, a Bath-rend lovagjának ajánlották fel, aki Waterloonál kitiűntette magát. Gyarmataink ügyeinek vezetése nemcsak elismert bátorságú, hanem adminisztratív képességű férfitak követel, és nem kételkedünk benne, hogy az az úriember, akit a Gyarmatügyi Minisztérium a Coventry-szigeten sajnálatosan megürült hely betöltésére kiválasztott, kiválóan rátermett arra az állásra, amelyet elfoglalni készül.

– Coventry-sziget! Hol van az? Ki neveztetett ki kormányzónak? Magaddal vihetnél titkárodnak, öregem – mondta nevetve Macmurdo kapitány.

Miközben Crawley és barátja a hír fölött csodálkozva és zavartan álldogált, a klub pincére egy névjegyet hozott az ezredesnek, amelyen Wenham úr neve állt, aki beszélni óhajt Crawley ezredessel.

Az ezredes és szárnysegéde kiment az úriember elé, helyesen sejtve, hogy Lord Steyne megbízottja.

- Hogy van, Crawley? Örülök, hogy látom - mondta Wenham úr nyájas mosollyal, és nagyon szívélyesen rázta meg Crawley kezét.

- Gondolom, azért jött, hogy...

- Igen, azért - felelte Wenham úr.

- Akkor hát bemutatom a barátomat, Macmurdo testőrkapitányt.

- Nagyon örülök, hogy megismerhetem Macmurdo kapitány urat - szólt Wenham úr, és ugyanolyan mosollyal és kézfogással üdvözölte a szárnysegédet, mint előzőleg a főnökét. Mac szarvasbőr kesztyűs kezének csak egy ujját nyújtotta, és igen hűvösen biccentett szoros nyakravalója fölé Wenham úr felé. Talán csatlódást érzett, amiért egy közönséges civillel kell tárgyalnia, s úgy vélte, hogy Lord Steyne-nek legalábbis ezredest kellett volna küldenie.

- Minthogy Macmurdo a megbízottam, és tudja, mi a fölfogásom - mondta Crawley -, jobb lesz, ha visszavonulok, és magukra hagyom önöket.

- Persze - mondta Macmurdo.

- Semmiképpen, drága ezredesem - mondta Wenham úr. - A beszélgetés, melyre tisztelettel felkérem önt, személyes jellegű, bár Macmurdo kapitány úr jelenléte csak kellemes lehet számomra. Mert azt remélem, kapitány úr, hogy beszélgetésünk a legkellemesebb eredményekkel fog járni, egészen másfélékkal, mint amilyenekre barátom, Crawley ezredes, számítani látszik.

- Hmm! - mondta Macmurdo kapitány. „Akasszák fel ezeket a civileket - gondolta magában -, mindig csak elsimítani és locsogni igyekeznek.” Wenham úr leült egy székre, mellyel senki sem kínálta meg, kihúzott a zsebéből egy újságot, és így folytatta. - Olvasta ezt az örvendetes hírt a reggeli lapokban, ezredes úr? A kormány egy kiváló tisztviselőre, ön pedig remek állásra tesz szert, ha, mint ahogy remélem, elfogadja. Évi háromezer font, remek éghajlat, nagyszerű kormányzói palota, teljes rendelkezési jog a gyarmaton és biztos további előléptetés. Teljes szívemből gratulálok. Azt hiszem, uraim, tudják, kinek köszönheti az én barátom ezt a kinevezést?

- Kössenek fel, ha tudom - mondta a kapitány, megbízója pedig mélyen elvörösödött.

– A világ egyik legnagyobbkübb, legjobb és egyszersmind legelőkelőbb emberének ... kitűnő barátomnak, Steyne márkinak.

– Előbb eszi meg őt a fene, mint én elfogadom ezt az állást – fortyant föl Rawdon.

– Ön ingerült az én nemes barátommal szemben – folytatta nyugodtan Wenham úr –, de a józan ész és az igazságosság nevében mondja meg, miért?

– Hogy miért? – kiáltott meglepetten Rawdon.

– Miért? Ez aztán furcsa! – mondta a kapitány, és botjával a padlóra dobantott.

– Igazán furcsa – mondta Wenham úr a legnyájasabb mosollyal. – Mert vizsgálja csak meg az ügyet, mint nagyvilági ember, mint tisztességes ember, és lássa be, hogy nincs igaza. Hazatér egy útról, és azt találja ... mit is? ... hogy Lord Steyne a Curzon Streeten, az ön házában vacsorázik Crawleyné asszonynál. Olyan különös újság ez? Nem fordult elő már százszor is? Mint úriember, becsületszavamat adom – mintha csak a parlamentben beszélné, mellénye kivágásába akasztotta ujját –, hogy az ön gyanúja szörnyűséges és teljességgel alaptalan, és egy olyan tiszteletre méltó urat sért meg vele, aki ezerféle jótéteménnyel bizonyította be jóindulatát ön iránt ... és megsért vele egy feddhetetlen, ártatlan hölgyet.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy ... Crawley tévedett? – kérdezte Macmurdo.

– Meggyőződésem, hogy Crawleyné éppolyan ártatlan, mint a tulajdon feleségem – mondta Wenham úr igen erélyesen. – Meggyőződésem, hogy az én kedves barátom pokoli féltékenységeben nemcsak egy magas rangú, beteg öregembert, ragaszkodó barátját és jötevőjét támadja meg, hanem saját feleségét, saját becsületét, fiának jövődjét jó hírnevét és saját kilátásait az életben. Elmondom, mi történt – folytatta Wenham úr nagy ünnepélyességgel. – Lord Steyne ma reggel hívatott. Siralmas állapotban találtam, aminthogy Crawley ezredes úrnak aligha kell magyaráznom, hogy minden idősebb és beteges ember ilyen állapotban lett volna, ha hasonlóan erős férfival ütközik össze. Megmondom a szemébe, kegyetlenül visszaél az erejével, Crawley ezredes. Az én nemes és kitűnő barátomnak nemcsak a testét sebezte meg ... a szíve is vérzett, uram. Az az ember, akit jóté-

teményeivel halmozott el, és szeretett, a legdurvább méltatlansággal bánt el vele. Ez a kinevezés is, amely a mai lapokban jelent meg, mi más, mint ön iránt való jószágának bizonyítéka? Amikor ma reggel ölordságához beléptem, igazán szánalomra méltó állapotban találtam, de éppúgy ragaszkodott hozzá, hogy a rajta esett gyalázatot vérrel mossa le, mint ön. Azt hiszem, Crawley ezredes, hogy a lord már sokszor megállta a próbát.

– Bátorság, az van benne – mondta az ezredes. – Senki sem mondta rá, hogy gyáva.

– Legelső utasítása az volt, hogy írjak egy kihívó levelet, és vigyem el Crawley ezredesnek. „Kettőnk közül az egyik – mondta – nem élheti túl a mai éjszakai sértést.”

Crawley bólintott.

– Végre megérkeztünk a tárgyhöz, Wenham – mondta.

– Mindent elkövettem, hogy megnyugtassam Lord Steyne-t. „Urísten – mondtam –, mennyire sajnálom, hogy a feleségem és én nem fogadtuk el Crawleyné vacsorai meghívását!”

– Vacsorára hívta magukat? – kérdezte Macmurdo kapitány.

– Opera utánra. Itt a meghívó ... nem ... nem, ez egy másik írás ... Azt hittem, nálam van, de hát nem jelent semmit, szavamat adom rá. Ha elmentünk volna ... és csak a feleségem fejfájása akadályozott benne ... nagyon sokat szenved a fejfájástól, különösen tavasszal ... ha elmentünk volna, és ön hazajön, nem lett volna veszekedés, sem sértés, sem gyanakodás ... és így voltaképpen az én szegény feleségem fejfájása az oka annak, hogy két tisztességes ember halálos veszélybe került, és az egész királyság két legkitűnőbb és legősibb családját szegyenbe és bánatba akarja dönteni.

Macmurdo úr egy mélységesen meggyötört ember tekintetével nézett megbízójára, Rawdont pedig elfogta a méreg, amiért prédája kisiklik kezéből. Egy szót sem hitt el az egész történetből, de hogyan bizonyítsa be, hogy hazugság?

Wenham azzal a folyékony szónoki készséggel folytatta, amelyet annyiszor gyakorolt parlamenti helyén:

– Egy óráig vagy még tovább is ott ültem Lord Steyne ágya mellett, és kértem őt, könyörögtem neki, álljon el attól a szándékától, hogy fegyveres elégtételt kérjen. Hangsúlyoztam, hogy a körülmények utóvégre is gyanúsak voltak ... igen, gyanúsak

voltak. Elismerem, az ön helyében minden férfi gyanakodott volna... megmondtam, hogy a féltékenységeben dühöngő ember minden szempontból örültnek tekintendő... hogy a párbaj önök között minden érdekelt félnek csak árthat... hogy olyan magas rangú úrnak, mint őlordsága, ma, amikor a közemberek között a legfelháborítóbb forradalmi elveket és a legveszedelmesebb egyenlőségi tanokat prédikálják, nincs joga nyilvános botrányt okozni, és hogy akármilyen ártatlan, a köznép nem állna el attól, hogy bűnös. Szóval, könyörögtem neki, hogy ne küldje el a kihívást.

– Egy szót sem hiszek az egész meséből – mondta fogcsikorgatva Rawdon. – Meg vagyok róla győződve, hogy pokoli hazugság, és ön is részes benne, Wenham úr. És ha ő nem hív ki engem, majd kihívom én, őt, szavamra mondom.

Wenham úr halálsápadt lett az ezredes vad közbeszólására, és az ajtó felé tekingetett.

De Macmurdo kapitányban védelmezőjére talált. Ez az úriember káromkodva felugrott, és rendre utasította Rawdont.

– Az én kezembe helyezted az ügyet, és úgy fogsz cselekedni, ahogy én látom jónak, szavamra mondom, nem pedig úgy, ahogyan neked tetszik. Nincs jogod ilyen beszéddel megsérteni Wenham urat, és az istenit neki, Wenham úr, magának ezért bocsátnatkérés jár. Ami pedig azt illeti, hogy kihívjam Lord Steyne-t, keress magadnak más segédet, én nem vagyok rá hajlandó. Ha őlordsága, miután elverted, úgy látja jónak, hogy csöndben ülve maradjon, a fenébe is, hadd tegye! Ami pedig Crawleyné... izé... ügyét illeti, azt hiszem, semmi sincs bizonyítva, és a feleséged éppolyan ártatlan, mint Wenham úr mondja, és mindenestre átkozott bolond lennél, ha nem fogadnád el az állást, és nem fognád be a szádat.

– Macmurdo kapitány úr, ön úgy beszél, ahogy józan embernek beszélnie kell – kiáltotta rendkívül megkönnyebbülve Wenham úr. – Elfelejttem mindazokat a sértő szavakat, amelyeket Crawley ezredes pillanatnyi izgatottságában mondott.

– Gondoltam, hogy elfelejti – mondta gúnyosan Rawdon.

– Fogd be a szádat, vén számár – mondta kedélyesen a kapitány. – Wenham úr nem verekedő ember, és ez nagyon helyes.

– Ezt az ügyet véleményem szerint – mondta Lord Steyne

megbízottja – a legmélyebb feledés homályával kell borítani. Egyetlen szónak sem szabad innen kikerülni. Ezt nemcsak barátom érdekében mondom, hanem Crawley ezredesében is, aki ragaszkodik hozzá, hogy ellenségének tekintsen.

– Azt hiszem, Lord Steyne nem sokat fog beszélni róla – mondta Macmurdo kapitány –, és nem látom be, miért beszél-nénk róla mi? Akárhonnan nézzük is, nem valami szép ügy, és minél kevesebbet beszélünk róla, annál jobb. Maguk kapták a verést, nem mi, és ha maguk meg vannak vele elégedve, nem látom be, miért ne lennénk mi is.

Erre Wenham úr fogta a kalapját, Macmurdo kapitány az ajtóig kísérte, s ő becsukta az ajtót maga és Lord Steyne követe mögött, és magára hagyta a bosszús Rawdont. Amikor már kívül voltak, Macmurdo keményen a másik segédre nézett, vidám, ke-rek arcán olyan kifejezéssel, amelyből mindent inkább ki lehe-tett olvasni, mint tiszteletet.

– Wenham úr, ön nem akad fenn csekélységeken – mondta.

– Ön hízleg nekem, Macmurdo kapitány – felelte mosolyog-va a másik. – Becsületemre, és lelkiismeretemre mondom, hogy Crawleyné meghívott minket opera után vacsorára.

– Persze, persze, és Wenhamné asszonynak fáj a feje. Nézze, itt egy ezerfontos bankjegy, amelyet szeretnék átadni önnek, kérem, adjon róla elismervényt, és borítékba teszem Lord Steyne számára. A barátom nem párbajozik vele, de azért a pénzét nem fogadjuk el.

– Félreértés volt az egész, kedves úram, félreértés az egész – mondta a másik a legártatlanabb hangon, Macmurdo kapitány meghajlással búcsúzott tőle a klub lépcsőjén, éppen akkor, ami-kor Sir Pitt Crawley jött fölfelé. A két úr futólag ismerte egy-mást, a kapitány, miközben visszament a báróval a szobába, ahol a báró öccsét hagyta, bizalmasan elmondta Sir Pittnek, hogy el-simította az ügyet Lord Steyne és az ezredes között.

Sir Pitt persze nagyon örült ennek a hírnak, és melegen gra-tulált öccsének az ügy békés megoldásához, kellő erkölcsi meg-jegyzésekkel a párbaj bűnéről s a viták ilyen módon való elinté-zésének ki nem elégítő voltáról.

E bevezetés után minden ékesszólásával igyekezett létrehozni a kibékülést Rawdon és felesége között. Megismételte Becky

állításait, hangsúlyozta Becky igazának valószínűségét, és kifejezte saját meggyőződését Becky ártatlanságáról.

De Rawdon hallani sem akart róla.

– Tíz éven keresztül rejtegette előlem a pénzét – mondta –, még az éjszaka is megesküdt, hogy nem kapott pénzt Steyne-től, pedig tudta, hogy odafent van a pénz, aminthogy rögtön meg is találtam. Ha nem bűnös is, Pitt, olyan gonosz, mintha bűnös volna, és nem akarom többé látni... soha többé.

Feje mellére csuklott, és szomorúan nézett maga elé.

– Szegény öreg ifú – mondta Macmurdo fejét csóválva.

Rawdon Crawley egy ideig ellenállt annak a kísértésnek, hogy elfogadja az állást, amelyet ilyen gyűlöletes pártfogó szerzett neki, sőt fiát is ki akarta venni az iskolából, ahová Lord Steyne befolyása juttatta. Bátyja és Macmurdo rábeszélése azonban arra bírta, hogy nyugodjon bele ezekbe a jótéteményekbe. Főképpen az hatott rá, hogy a kapitány hangsúlyozta, mennyire dühöng majd Steyne, ha elgondolja, hogy ő maga alapította meg ellenfele szerencséjét.

Amikor Steyne márki, balesete után, újra kijárt, a gyarmatügyi miniszter mélyen meghajolva köszöntötte, és gratulált önmagának és hivatalának is, hogy ilyen kitűnő embert sikerült kinevezniük. Elképzelhetjük, milyen hálával fogadta ezt a gratulációt Lord Steyne.

A közte és Crawley ezredes között lefolyt *rencontre*² titkát a legmélyebb feledésbe merítették, mint Wenham mondta, már-mint hogy a felek és a segédek nem beszéltek róla. De még el sem múlt el az este, és máris ötven ebédlőasztalnál beszéltek róla a Hiúság Vásárában. A kis Crackleby egymaga hét társaságba is elment, s mindenütt magyarázatokkal és toldásokkal mondta el a történetet. Mennyire élvezte ezt Washington White-né! Az ealingi püspök felesége kimondhatatlanul megbotránkozott, a püspök meg még aznap elment a Gaunt House-ba, és feliratkozott a vendégkönyvbe. A kis Southdown elszomorodott, és bizonyosak lehetünk benne, hogy nővére, Lady Jane, még inkább. Lady Southdown megírta másik lányának a Jóreménység fokára.

² Találkozás. (francia)

Legalább három napig erről beszélt a város, s az újságok csak azért nem írtak róla, mert Wenham úr figyelmeztetésére Wagg úr közbenjárt náluk.

A végrehajtók és az ügynökök foglalást folytattak le szegény Raggles ellen a Curzon Streeten, míg a szegény kis úriház legutóbbi szép lakója azalatt... mit is csinált azalatt? Ki törődött vele? Egy-két nap múlva már ki kérdezősködött utána? Bűnös volt-e, vagy sem? Mindnyájan tudjuk, milyen irgalmas a világ, és milyen a Hiúság Vásárának ítélete kétes ügyekben. Voltak, akik azt mondták, hogy Nápolyba ment Lord Steyne után, mások viszont kijelentették, hogy őlordsága Becky megérkezésének hírére elhagyta e várost, és Palermóba menekült, némelyek azt mondták, hogy Bierstadtban él, és a bolgár királynő udvarhölgye, némelyek azt, hogy Boulogne-ban van, mások, hogy Cheltenhamben bérelt szobát.

Rawdon tűrhető évjáradékot juttatott neki, és bizonyosak lehetünk benne, hogy Becky az az asszony volt, aki tudta, hogyan lehet a keveset megnyújtani, amint mondani szokás. Rawdon ki akarta fizetni adósságait, mielőtt elhagyja Angliát, ehhez azonban életbiztosítást kellett volna kötnie, hogy azt is pénzzé tehesse, de Coventry-szigetnek olyan rossz az éghajlata, hogy nem kapott kölcsönt a fizetésére. Bátyjának azonban pontosan küldte a részleteket, és minden postahajóval rendszeresen írt a kisfiának. Macmurdót állandóan ellátta szivarral, Lady Jane-nek pedig nagy mennyiségben küldte a kagylót, cayenne-i borsot, befőtet, guajava-kocsonyát és egyéb savanyúságot. Hazaküldte bátyjának a *Swamptoni Közlöny*-t, mely óriási lelkesedéssel dicsérte az új kormányzót, míg a *Swamptoni Figyelő* – a szerkesztő felelőségét nem hívták meg a kormányzói palotába – kijelentette, hogy ökegyelmessége zsarnok, akihez képest Néró felvilágosult emberbarát volt. A kis Rawdon örült, ha megkapta az újságokat, és olvashatott bennük öexcellenciájáról.

Anyja sohasem törekedett arra, hogy a gyerekekkel találkozzék. A kis Rawdon vasárnaponként és szünidőben a nagynénjénél tartózkodott, csakhamar minden madárfészket ismert Queen's Crawleyban, és ott lovagolt Sir Huddleston falkája mögött, amelyet emlékezetes első hampshire-i látogatásán annyira megcsodált.

ÖTVENHATODIK FEJEZET

Georgyból úriembert faragnak

Georgy Osborne már egész otthonosan berendezkedett nagyapja házában a Russell Square-en, apja szobáját foglalta el, ő volt az egész pompa örököse. A fiú csinos arca, udvarias modora és úriemberes megjelenése megnyerte a nagyapa szívét. Osborne úr éppen olyan büszke volt rá, mint valaha az idősebb George-ra.

A gyerekeknek több fényűzésben és elnőzésben volt része, mint amennyi apjának jutott. Osborne üzlete virágzásnak indult az utolsó években. Vagyona és tekintélye a Cityben nagyot nőtt.

Valamikor örült, hogy az idősebb George-ot jó magániskolába adhatta, és nem kis mértékben emelte a gőgjét, hogy a hadseregben tiszti rangot vehetett a fiának; de ha már a kis George-ról és jövődő kilátásairól volt szó, az öreg sokkal magasabbra tekintett. Úriembert akar faragni a kis kölyökből – ezt mondogatta állandóan Osborne úr Georgyról. Lelki szemeivel már ott látta az egyetemen, a parlamentben, talán még bárói rangban is. Az öregember azt gondolta, hogy elégedetten halna meg, ha unokáját jó úton láthatná e méltóságok felé. Csak elsőrangú egyetemi embert akart számára nevelőül, nem pedig azokat az üres szélhámosokat... nem, nem. Néhány évvel ezelőtt még vadul kikelt a papok, tudósok és a hozzájuk hasonlók ellen, kijelentette, hogy csaló, kuruzsló banda, egyébre se jó, mint hogy latin és görög karattyolással keresse a kenyerét, fennhéjázó kutyák, akik le merik nézni a brit kalmárt és úriembert, aki pedig közülük félszázat is ki tud fizetni. Most pedig ünnepélyesen sajnálkozott, hogy az ő nevelését elhanyagolták, és Georgyhoz intézett dagályos szónoklatokban hangoztatta a klasszikus ismeretek szükségességét és értékét.

Ha ebédnél találkoztak, a nagyapa meg szokta kérdezni a fiút, mit olvasott napközben, nagyon érdekelte a gyerek beszámolója tanulmányairól, és úgy tett, mintha értené, amit a kis George beszél róluk. Százféle baklövést követett el, és sokszor kimutatta tudatlanságát. Ez nem növelte a gyerek tiszteletét nagyszülője iránt. Gyors felfogása és jobb nevelése hamar megmutatta a fiúnak, hogy nagyapja korlátolt és műveletlen. Ennek megfelelően kezdett fölébe kerekedni és lenézni rá, mert bármilyen szerény és szűkös volt is eddigi neveltetése, különb úriemberré faragta Georgyt, mint amilyené nagyapjának valamennyi terve tehetne volna. Egy kedves, gyöngé és gyöngéd asszony nevelte föl, aki semmire sem volt büszkébb, mint őrá, akinek szíve olyan tiszta, viselkedése olyan szelíd és szerény volt, hogy szükségképpen nem tudott más lenni, mint igazi hölgy. Minden tevékenysége szelíd szolgálatkészség és csendes kötelességteljesítés volt, s ha nem is mondott soha szípkázó szellemességet, legalább nem beszélt és nem is gondolt soha rosszat, ártatlan volt és mesterkéletlen, szeretetteljes és tiszta; mi más lehetett volna a mi szegény kis Emiliánk, mint igazi úriasszony?

A kis Georgy uralkodott e lágy és engedékeny természet fölött, s az ellentét anyjának egyszerűsége és tapintatossága s a tompa öregembernek, akivel most érintkezésbe került, durva dagályossága között – úrrá tette ez utóbbi fölött is. Ha királyi hercegnek születik, akkor se nevelhették volna eredményesebben arra, hogy nagy véleménynel legyen önmagáról.

Mialatt anyja odahaza epekedett utána, s azt hiszem, a nap minden órájában s a szomorú, magányos éjszakák legnagyobb részében őrá gondolt, addig a fiatal úriembert annyi élvezetben és vigasztalásban részesítették, hogy nagyon könnyen el tudta viselni az elszakadást Emiliától. A kisfiúk, ha sírnak, amiért iskolába kell menniük, azért sírnak, mert nagyon kellemetlen helyre indulnak. Közülük csak nagyon kevesen sírnak őszinte érzésből. Ha eszünkbe jut, hogy gyerekkorunk könnyei felszáradtak egy darab mézeskalács láttára, s hogy egy szilvaslepény kárpótlásul szolgált az anyánktól és testvéreinktől való elválás kínjaiért, akkor, ő, felebarátaim, nem kell olyan nagyra tartanunk gyengéd érzéseinket.

Szóval, George Osborne úrfit ellátták mindazzal a kényelem-

mel és fényűzéssel, melyben egy gazdag és bőkezű öreg nagy-papa illőnek tartotta őt részesíteni. A kocsis parancsot kapott, hogy vegye meg neki a legszebb pónit, amelyet pénzért kapni lehet, ezen tanították meg lovagolni a kis George-ot, először egy lovaglóiskolában, ahonnan, amikor már kengyel nélkül is megállta a próbát, és a korláton is át tudott ugratni, a New Roadon át a Regent's Parkba mehetett, onnan pedig a Hyde Parkba, ahol diszben lovagolt, háta mögött Martinnal, a kocssal. Az öreg Osborne most már könnyebben vette citybeli elfoglaltságát, az ügyeket ifjabb cégtársaira bízta, és gyakran kikocsizott Osborne kisasszonnyal ugyanerre a divatos sétányra. Ha aztán a kis Georgy dandyszerű tartással, lefelé feszített sarokkal feléje ügetett, nagyapja könyökével meglökte a fiú nagynénjét, s így szólt: – Nézd csak, Osborne kisasszony. – S nevetett, arca kivörösödött a gyönyörűségtől, amikor az ablakból kibólintott a fiúnak, s a lovász köszönt a kocsisnak, az inas pedig George úrfinak. De a kisfiú másik nagynénje, Frederick Bullockné (akinek kocsiját naponta ott lehetett látni a kocsisorban, három aranyozott ökörfejes címerképpel a hintó ajtaján és a lószerszámon, s három térszaktépő, szalagsokrokkal és tollbokrétaikkal feldíszített, az ablakon kibámuló kis Bullockkal a kocsiiban), keserű gyűlölettel telt pillantásokat vetett a kis betolakodóra, aki csipőre tett kézzel és félrecsapott kalappal lovagolt el mellette, büszkén, mint egy lord.

Még alig volt tizenegy éves, de George úrfi már talpallós lovagló nadrágot és szép kis csizmát viselt, akár egy felnőtt férfi. Aranyozott sarkantyúja volt, aranygombos lovaglóostora, szép tű a nyakkendőjében, kezén pedig a legcsinosabb kis kecskebőr kesztyű, melyet a Conduit Streeten Lambnél kapni lehetett. Anyja adott neki két nyakravalót, s gondosan megvarrt és beszegett néhány inget is neki, de amikor Sámuelje először látogatta meg az özvegyet, már sokkal finomabb fehérnemű volt rajta. Batiszt ingfodrában kis ékköves gombok voltak. Anyja szerény ajándékait félretették – azt hiszem, Osborne kisasszony a kocsis fiának adta őket. Emília igyekezett azt gondolni, hogy örül a cserének. De igazán boldog volt, és elbűvölte őt, hogy fiát ilyen szépek látja.

Volt róla egy kis fekete arcélképe, amely egy shillingbe került,

s ott függött ágya fölött, egy másik arckép mellett. Egy nap a gyerek megint eljött szokott látogatására, végigügetett a kis bromptoni utcán, melynek lakosai, mint rendesen, az ablakba csődültek, hogy megbámulják a fiú pompáját, s nagy mohón és diadalmas tekintettel kihúzott felöltője zsebéből (csinos, fehér körgalléros és bársonyhajtókás felöltőből) egy piros szattyánbőr tokot, s átnyújtotta anyjának.

– A magam pénzén csináltattam, mama – mondta. – Azt gondoltam, tetszik majd neked.

Emilia kinyitotta a tokot, elragadtatott örömeiben felsikoltott, magához szorította a fiút, és százszor is megcsókolta. A tokban Georgy miniatűr arcképe volt, nagyon csinos munka, bár bizonyosak lehetünk benne, az özvegy azt gondolta, félig sem elég csinos. Nagyapja arcképet festetett róla egy művésszel, akinek a Southampton Row egyik kirakatában kiállított művein az öregúr szeme megakadt, s George, aki bőviben volt a pénznek, arra gondolt, megkérdezi a festőt, hogy mibe kerül egy másolat a kis arcképről, s kijelentette, hogy ezt saját pénzéből akarja kifizetni, s az anyjának adja. A meghatott festő olcsón csinálta a másolatot, s az öreg Osborne maga is, mikor az esetet meghallotta, elégedetten morgott, és kétszer annyi sovereignt adott a fiúnak, mint amennyit az fizetett a miniatűrért.

De mi volt a nagyapa tetszése Emilia elragadtatásához képest? Fia szeretetének ez a bizonyítéka annyira elbűvölte, hogy azt gondolta, nincs még egy ilyen jó gyerek a világon. Még hosszú hetekig boldoggá tette, ha arra gondolt, mennyire szereti őt a fia. Jobban aludt, amióta a képet vánkosa alá tette, s hányszor, de hányszor csókolta meg, és sírt és imádkozott felette! Egy kis jóság azoktól, akiket szeretett, hálával töltötte el ezt a félenk szívet. Mióta George-tól megvált, nem volt még része ilyen örömben és vigasztalásban.

George úrfi új otthonában úgy uralkodott, mint egy lord, ebédnél teljes hidegvérrel szólította fel a hölgyeket, hogy koc-cintsanak. S ahogy a pezsgőt kiitta, azzal elbűvölte öreg nagyapját.

– Nézze csak meg – mondta ilyenkor az öregember gyönyörűségtől bíborló arccal, és oldalba bökte szomszédját –, látott már

valaha ilyen kölyköt? Uramisten, legközelebb majd útikészletet és borotvafelszerelést rendel. Akármi legyen, ha nem!

A kölyök tréfái azonban nem gyönyörködtették annyira Osborne úr barátait, mint az öregurat. Coffin bíró úrnak semmi örömet nem szerzett, ha Georgy beleszólt a beszélgetésbe, és elrontotta történeteit. Fogey ezredest sem lelkesítette, hogy félig berúgva láthatta a kisleányt. Toffy ügyvéd felesége nem érzett különösebb hálát, amikor a gyerek egy könyökmozdulattal ráborított egy pohár portói bort sárga selyemruhájára, és még nevetett is a baleseten, és az sem tetszett neki jobban, bár az öreg Osborne el volt ragadtatva tőle, amikor Georgy a Russell Square-en megrakta harmadik fiát (egy fiatal úriembert, aki egy évvel volt idősebb Georgynál, és szünidőre hazajött Ticleus doktor ealingi iskolájából). George nagyapja két aranyat adott a fiúnak ezért a hőstettért, és megígérte, hogy ugyanilyen jutalmat kap minden nála nagyobb és idősebb fiú megveréséért. Nehéz megmondani, mi jót látott az öregúr ezekben a harcokban, de volt benne valamilyen homályos sejtélem arról, hogy a verekezés edzi a fiúkat, és csak hasznukra lehet, ha megtanulják a zsarnokoskodást. Időtlen idők óta nevelik így az angol ifjúságot, s százezerszámra vannak védelmezői és csodálói a gyerekek között elterjedt igazságtalanságnak, elnyomásnak és erőszakosságnak. A Toffy úrfi fölött aratott győzelem és a dicsérek felhevítették George-ot, aki természetesen folytatni akarta diadalait, s egy napon, amikor dandys új ruhájában pompázott St. Pancras környékén, s egy pékinas gúnyos megjegyzést tett külsejére, az ifjú patricius bátran levetette dandy-kabátját, átadta kíséretében levő barátjának (Todd úrfinak, az Osborne és Társa cég ifjabb cégtársa fiának), s igyekezett megrakni a kis péket. De ezúttal nem kedvezett a hadiszerencse, és a kis pék rakta meg Georgyt, aki siralmasan bedagadt szemmel és kis orrából hullott vörös nedűvel telepötyögtetett infodorral érkezett haza. Nagyapjának elmondta, hogy egy óriással bocsátkozott útközetbe, s szegény anyját Bromptonban megrémítette a csatáról szóló hosszú, de semmiképpen sem hiteles beszámolójával.

Ez a fiatal Todd George úrfi barátja és nagy bámulója volt. Mindketten szerettek színpadi szerepeket ábrázoló rajzokat kiszínezni, egyformán szerették a mandulás karamellát és a málna-

tortát, a csúszkálást, és a korcsolyázást a Regent's Parkban és a Serpentine-tó jegén, ha az idő megengedte, és a színházat, ahová Osborne úr parancsára gyakran elvitte őket Rowson, a George úrfi személyes szolgálatára kirendelt inas, akivel nagy kényelemben ültek a földszinten.

Ennek az úriembernek a társaságában végiglátogatták a főváros nevezetesebb színházait, és tudták valamennyi színész nevét Drury Lane-től egészen Sadler's Wellsig, és West híres figuráival keménypapírból készített színpadukon sok darabot el is játszottak a Todd családnak és ifjú barátaiknak. Rowson, az inas, akinek volt hajlama a bőkezűsége, gyakran, ha pénze volt, előadás után megvendégelte ifjú gazdáját osztrigával és egy pohár punccsal, hogy jobban aludjék utána. De meg lehetünk róla győződve, hogy viszont Rowson úr is élvezte ifjú gazdájának nagylelkűségét és háláját az élvezetekért, melyekbe inasa beavatta.

Egy híres szabót a West Endből – mert Osborne úr hallani sem akart azokról a citybeli vagy holborni kontárokról (bár neki jó volt a citybeli szabó is) – felszólítottak, hogy ékesítse föl a kis George személyét, és azt mondták, hogy nem kell kímélnie a költségeket. Erre a Conduit Street-i Woolsey úr szabadjára engedte képzeletét, és annyi divatnadrágot, divatmellényt és divatkabátot küldött haza a gyerekeknek, hogy abból egy egész iskolára való kis dandyt felruházhattak volna. Georgynak voltak kis fehér estélyi mellényei, kis fekete bársonymellényei ebédhez, és egy drága kis selyem hálóköntöse, akárcsak egy igazi kis férfinak. Mindennap átöltözött ebédhez, „akár egy igazi West End-i gavallér”, mint nagyapja megjegyezte. Egyik inast teljesen az ő szolgálatára rendelték, az segített neki az öltözködésnél, bejött, ha a gyerek csöngetett, és mindig ezüsttálcán hozta be a leveleit.

Reggeli után Georgy egy karosszékből ült az ebédlőben, és a *Morning Post*-ot olvasta, mint egy felnőtt férfi. – Hogy tud káromkodni és átkozódni! – kiáltottak a cselédek, elragadtatva ettől a koraérettségtől. Akik visszaemlékeztek apjára, a kapitányra, kijelentették, hogy George úrfi szakasztott az apja. Életet hozott a házba tevékenységével, parancsolgatásával, szitkozódásával és jókedvével.

George nevelését egy szomszédságban lakó tudósra és magántanárra bízta, aki „fiatal nemeseket és úriembereket előkészít az egyetemre, a törvényhozó és tudományos pályákra, rendszere elkerüli a lealázó testi fenytétet, mely a régi nevelőintézetekben még szokásos, s családjában a növendékek megtalálják a kifinomult társaság eleganciáját és az otthon bizalmasságát és szeretetteljességét”. Ilyen módon igyekezett Lawrence Veal tiszteletes úr (Hart Street, Bloomsbury), a Bareacres grófok házikáplánja, és felesége, Vealné, növendékeket fogni. Ilyen hirdetésekkel és szorgalmas utánjárással a házikáplánnak és feleségének rendszerint sikerült is egy-két bentlakó diákra szert tenni, aki nagy díjakat fizetett, s akiről szüleik azt hitték, hogy rendkívül jó helyen vannak. Volt ott egy nagy, mahagóni arcszínű, gyapjas hajú, rendkívül dandys megjelenésű nyugat-indiai fiú, akit soha senki sem látogatott, aztán egy időtlen, huszonhárom éves fiatalember, akinek neveltetését elhanyagolták, s akit Veal úrnak és Vealnének kellett bevezetni az előkelő világba, ott volt a Kelet-indiai Társaságnál szolgáló Bangles ezredes két fia. Ezek négyen ülték körül Vealné előkelő asztalát, amikor Georgyt beírták az intézetbe.

Georgy, mint egy tucat más növendék, csak nappali diák volt. Reggel érkezett meg barátjának, Rowson úrnak kíséretében, és ha szép idő volt, délután póniján lovagolt el, mögötte a lovásszal. Az iskolában azt mesélték, hogy nagyapja csodálatosan gazdag. Veal tiszteletes úr ezért többször személyesen is kifejezte elismerését Georgynak, s figyelmeztette, hogy nagy jövő vár rá, s úgy illik hozzá, hogy még ifjúkorában szófogadással és szorgalommal készítse elő magát azokra a magasztos feladatokra, amelyeket majd érett korban kell vállalnia; az engedelmesség a gyerekkorban a legjobb előkészület a parancsoláshoz, s hogy ezért arra kéri George-ot, ne hordjon töltött csokoládét az iskolába, s ne tegye tönkre a Bangles úrfiak egészségét, akiknek mindenük megvan, amit csak kívánhatnak, Vealné előkelő és bőséges asztalánál.

Ami a tanulást illeti, a „curriculum”, ahogy Veal nevezni szerette, csodálatosan sokat ölelt fel, és a fiatal úriemberek a Hart Streetben valamennyi ismert tudományból megtanulhattak valamit.

Veal tiszteletes úrnak volt planetáriuma, villanyozógépe, esztergapadja, színháza (a mosókonyhában), vegytani szertára, mint ő nevezte, az ó- és újkori legjobb és mindenféle nyelvű szerzők műveiből összeállított, válogatott könyvtára. Elvitte a fiúkat a British Museumba, s ott egész előadást tartott nekik a régiségekről s a természetrajzi gyűjteményekről, úgyhogy mialatt beszélt, jókora hallgatóság gyűlt össze körülötte, s egész Bloomsbury rendkívüli módon bámulta őt mint csodálatosan jól tájékozott embert. Valahányszor beszélt (és szinte mindig beszélt), gondot fordított arra, hogy a legelőkelőbb és leghosszabb szavakat használja, amelyeket a szótár ismer, mert úgy okoskodott – és jogosan –, hogy semmivel sem kerül többbe, ha szép, terjedelmes és hangzatos jelzőt használ, mintha csak kicsi, fukar szót.

Például így szólt George-hoz az iskolában:

– Tegnap hazatérőben egy esti tudományos társalgás után, melyben doktor Bulders barátomnál volt részem – egy igazi archeológusnál, uraim, egy igazi archeológusnál –, megfigyeltem, hogy az ön tisztelt nagyatyja Russell Square-i, szinte fejedelmi úrilakjának ablakai ki voltak világítva, mintegy ünnepély céljából. Igazam van-e abban a feltevésben, hogy Osborne úr tegnap este válogatott szellemek társaságát látta vendégül bőséges asztalánál?

A kis Georgy, akinek meglehetősen humorérzéke volt, és Veal urat merészen és ügyesen szemtől szembe szokta utánozni, azt válaszolta erre, hogy Veal úr következtetése teljesen kifogástalan.

– Akkor azoknak a barátoknak, akik abban a megtiszteltetésben részesültek, hogy Osborne úr vendégszeretét élvezhessék, fogadni mernék, nem volt okuk arra, hogy a lakomára panaszkodjanak. Engem magamat is nem egyszer ért ez a kegy. (Mellesleg, Osborne úrfi ma reggel egy kicsit elkésett, s e tekintetben nem első ízben vét a szabályok ellen.) Mondom, uraim, szerénységet sem találták méltatlannak arra, hogy Osborne úr előkelő vendégszeretetében részesüljek. És bár lakomáztam már e világ nagyjaival és hatalmasaival – mert feltételezem, hogy ezek közé számíthatom kitűnő barátomat és pártfogómat, a tiszteletre méltó Bareacres gróft –, de biztosíthatom önöket, hogy a brit kalmár asztala éppolyan gazdagon van megrakva, s vendégfogadása

éppolyan jóleső és előkelő. Bluck úr, folytassuk, ha úgy tetszik, Eutropiusnak azt a mondatát, amelyet Osborne úrfi kései érkezése félbeszakított.

Georgy nevelését egy ideig erre a nagy férfiúra bízták. Emiliát megdöbentették Veal úr mondatai, de azt gondolta róla, hogy a műveltség csodája. A szegény özvegy barátságot kötött Vealnéval, és erre megvolt a maga oka. Szeretett ott lenni a házban, hogy lássa Georgyt iskolába érkezni. Örült, ha meghívták Vealné *conversazione*-ira, amelyeket havonta egyszer tartottak (mindezt rózsaszínű lapokon közölték, melyekre ezt a szót metszették: AΘHNH, és ahol a tanár úr növendékeit és hozzátartozóikat gyöngé teára és tudományos társalgásra látta vendégül. Szegény kis Emilia sohasem mulasztotta el ezt a szórakozást, sőt élvezetesnek találta mindaddig, míg Georgy mellette ült. Bármilyen volt is az időjárás, begyalogolt Bromptonból, és könnyezve és hálálkodó öleléssel szokta megköszönni Vealnénak az élvezetes délutánt, amikor a társaság szétoszlott. Georgy már elment a szolgájával, Rowson úrral, szegény Osborne-né pedig felöltötte köpenyét és kendőjét, s készülődött hazagyalogolni. Ami azokat az ismereteket illeti, melyeket Georgy a százféle tudomány e kitűnő mesterének vezetése alatt magába szívott – a nagyapjának hazavitt heti jelentésekből ítélve, előmenetele figyelemre méltó volt. Húsz vagy még több kíváncsi tudományág nevét sorolta fel ez a táblázat, és a tanár mindegyikbe beleírta a növendék előmenetelét. Görögből Georgy *aristos* volt, latinból *optimus*, franciából *très bien* és így tovább, év végén pedig mindenki mindenből jutalmat kapott. Még Swartz úr is, a gyapjas hajú fiatalember, a tiszteletre méltó MacMullné féltestvére, és Bluck úr, a mezőgazdasági vidékről való, huszonhárom éves, elhanyagolt, ifjú növendék, és a már említett, lusta naplopó Todd úrfi is kapott kis tizenhatsz pennys könyveket, *Athéné* felírással, és a tanár úr egy dagályos latin ajánlásával ifjú barátainak.

Todd úrfi családja az Osborne család alárendelt függvénye volt. Az öregúr Toddot hivatalnokából ifjabb cégtársává léptette elő.

Osborne úr keresztapja volt Todd úrfinak (aki későbbi életében az Osborne-Todd nevet vésette névjegyeire, és határozottan

divatférfivá fejlődött), míg Osborne kisasszony Maria Todd kisasszonyt tartotta keresztvíz alá, és minden évben egy imádságoskönyvvel, vallásos értekezésekkel, az Alsó Egyház versgyűjteményeivel és jóságának hasonló jeleivel ajándékozta meg pártfogoltját. Osborne kisasszony néha-néha elvitte kocsikázni Toddékat, s ha betegek voltak, Osborne-ék bő bársonynadrágos és mellényes inasa befőtteket és egyéb nyalánkságokat vitt a Russell Square-ről a Coram Streetre.

A Coram Street reszketett a Russell Square előtt, és felnézett rá, s Toddné, aki ügyesen tudott papírcsipkét kivagdosni az ürücomb feldíszítéséhez, sárgarépából pedig nagyon tetszetős virágokat, kacsákat s hasonló figurákat tudott nyenesni, át szokott menni „a Square”-re, ahogy ők nevezték, és segíteni szokott a nagy ebédek előkészületeiben, anélkül, hogy gondolni mert volna rá, hogy ő is ott üljön a lakomán. Ha valamelyik vendég utolsó percben lemondott, Toddot hívták meg a helyébe. Toddné és Maria az est folyamán átjött, halk kopogtatással besurrantak, s mire Osborne kisasszony és fedezete alatt a többi hölgy felért a fogadószobába, ők már ott voltak, készen arra, hogy duetteket adjanak elő és énekeljenek, amíg az urak is fel nem jönnek. Szegény Maria Todd, szegény ifjú hölgy! Mennyit kellett gyakorolnia és kalimpálnia e duetteket és szonátákat a Streeten, mielőtt nyilvánosan is felléphetett a Square-en.

Így tehát mintha a sors rendelése lett volna, hogy Georgy mindenki fölött uralkodjék, akivel érintkezésbe került, és hogy minden barátjának, rokonának, cselédjének térdet kelljen hajtania a kis kölyök előtt. Be kell vallani, hogy ő maga nagyon szívesen alkalmazkodott ehhez az elrendezéshez. Legtöbb ember így van ezzel. És Georgy nagyon szerette az úr szerepét játszani, s talán természetes hajlama is volt rá.

A Russell Square-en mindenki félt Osborne úrtól, Osborne úr pedig Georgytól félt. A fiú erőszakos modora, fölényes fecsegése könyvekről és tanulmányairól, hasonlósága apjához (aki odaát Brüsszelben halt meg kibékületlenül), megfélemlítette az öregurat, és úrrá tette a fiatalembert. Az öregember néha meghökkent a kis kölyök valamilyen öröklött vonásától vagy öntudatlan hangsúlyától, és úgy rémlett neki, mintha újra George apját látná maga előtt. Engedékeny volt unokájával, ezzel igye-

kezett jóvátenni szigorúságát az idősebb George-hoz. Az embereket meglepte, milyen szelíd a fiúhoz. Osborne kisasszonyra éppúgy morgott és szitkozódott, mint azelőtt, de csak mosolygott, ha George későn jött le reggelizni.

Osborne kisasszony, George nagynénje, elhervadt vénkisasszony volt, akit megtört a több mint negyven évig tartó unalom és durva bánásmód. Őt könnyen igájába hajthatta egy merész suhanc. S valahányszor George akart tőle valamit, a pohárszékekben őrzött befőttjeitől a megrepedezett és kiszáradt régi festékekig, amelyeket festékesdobozában tartogatott (abban a régi festékdobozban, amelyet azóta őrzött, amióta még szinte fiatalon és virágzóan Smee úr növendéke volt) – Georgy egyszerűen birtokába vette vágyainak tárgyát, s ha azt elérte, tovább nem is vett tudomást nagynénjéről.

És barátai, cimborái... Volt egy dagályos iskolamestere, aki hízelgett neki, és egy nála idősebb talpnyalója, akit elrakhatott. A kedves Toddnének jólesett, ha egyedül hagyhatta legkisebb lányával, Rosa Jemimával, egy édes, nyolcéves gyerekkel. – A kis pár olyan jól összeillik – szokta mondani, de bizonyosak lehetünk benne, hogy „a Square”-beliek nem így vélekedtek. „Ki tudja, mi történhetik... hát nem édes kis pár?” – gondolta a szerető anya.

A megtört lelkű, öreg, anyai nagyapa szintén rabja volt a kis zsarnoknak. Nem tudott nem tisztelni egy kölyköt, akinek ilyen finom ruhái vannak, és aki mögött lovász nyargal. Georgy viszont egészen megszokta, hogy John Sedleyről csak durva szidalmat és közönséges gúnyolódást halljon könyörtelen régi ellenfelétől, Osborne úrtól. Osborne vén koldusnak, vén szenesembernek, vén csődbejutottnak szokta nevezni, vagy pedig más hasonlóan megvető kifejezéseket talált ki rá. Hogyan tisztelhetett volna a kis George ilyen földre tiport embert? Néhány hónappal azután, hogy apai nagyatyjához költözött, meghalt Sedleyné. Ő meg a gyerek nemigen szerették egymást. George nem is nagyon igyekezett különösebb fájdalmat tettetni. Szép, új gyászruhájában eljött meglátogatni anyját, és dühös volt, hogy nem mehetett el egy színdarabhoz, ahová pedig nagyon vágyódott.

Az öreg hölgy betegsége elfoglalta Emiliát, és talán ez volt

a mentsvára. Mit tudnak a férfiak a nők vértanúságáról? Beleörülnénk, ha csak a századrészét kellene elviselnünk azoknak a szenvedéseknek, amiket sok nő szeliden tűr el. Szüntelen rabszolgaság, amely nem kap jutalmat, állandó szelidség és jóság, melyért éppoly állandó kegyetlenség a viszonzás, szeretet, fáradás, türelem, éberség, melyet még csak egy jó szóval sem ismernek el – mindezt milyen sok nő viseli el nyugodtan, s vídám arccal jelenik meg, mintha semmit sem érezne. Amilyen gyöngéd rabszolgánők, nem is lehet másként, mint hogy gyarlók és képmutatók.

Emília anyját karosszékéből ágyába fektették, melyből fel sem kelt többé, s amely mellől Osborne-né sohasem mozdult el, kivéve, amikor azért szaladt el, hogy George-ot láthassa. Az öreg hölgy még e ritka látogatásokért is zsörtölődött. Valamikor, gazdagsága idején, jóságos, mosolygó, jó kedélyű anya volt, de megtörte a szegénység és a betegség. Betegsége és elidegenedése nem kedvetlenítette el Emiliát. Ez a betegség inkább segítségére volt abban, hogy elviselje azt a másik baját, amelytől szenvedett, s a beteg szüntelen szólongatásai eltérítették gondolataitól. Emília szeliden tűrte anyja zsémbelődését, eligazgatta az összegyűrt vánkost, mindig készen volt rá, hogy nyájasan feleljen az ingerlékeny, pörlekedő hangra, reményteljes szavakkal csitította a szenvedőt, úgy, ahogy csak az ő jámbor, egyszerű szíve tudott érezni és megnyilvánulni, aztán lezárta a szemét, amely valaha olyan gyöngéden nézett rá.

Ekkor minden idejét és gyengédségét elárvult öreg apja vigasztalásának és gyámolításának szentelte. Az öreg belekábult a csapásba, amely sújtotta. Teljesen egyedül állt a világban. Felesége, becsülete, vagyona, minden, amit szeretett, odavolt. Csak Emília állt mellette, hogy gyöngéd karjával támogassa a botorkáló, megtört szívű öregembert. Ezt a történetet nem szándékozunk megírni: túlságosan sivár és unalmas volna. Már előre látom, mekkorákat ásitana fölötte a Hiúság Vására.

Egy napon, amikor a fiatalurak összegyűltek Veal tiszteletes úr dolgozószobájában, és a tiszteletre méltó Bareacres gróf házikáplánja szokása szerint öntötte magából a szót, egy csinos kecski hajtott az Athéné szobrával díszített kapuhoz, és két úri-

ember szállt ki belőle. A Bangles úrfiak az ablakhoz szaladtak, mert úgy sejtették, hogy apjuk érkezett meg Bombayból. A nagy, esetlen, huszonhárom éves tudós, aki titokban épp Eutropius egy mondatán esett kétségbe, laposra nyomta elhanyagolt orrát az ablaküvegen, és éppen akkor pillantott a batárra, amikor a *la-quais de place*¹ leugrott a bakról, és kinyitotta az ajtót a kocsi-ban ülők előtt.

– Egy kövér meg egy sovány – mondta Bluck úr, amikor mennydörgő kopogtatás hangzott a kapun.

Mindenki érdeklődött, a házikáplántól kezdve, aki abban reménykedett, hogy jövődó tanítványok apáit látja majd, egészen George úrfiig, aki örült, ha bármilyen ürüggyel letehetette a könyvét.

Az inas, akinek kopott libériáján megfakultak a rézgombok, s aki, ha ajtót kellett nyitnia, mindig belepréselte magát a szűk kabátba, belépett a dolgozósobába, és így szólt: – Két úr Osborne úrfival akar beszélni. – A tanár úrnak reggel egy kis szóváltása volt a fiatalúrral, mert eltért a véleményük az óra alatt ropogtatott petárdák tárgyában, de arca újra felvette szokott nyájasan udvarias kifejezését, és így szólt:

– Osborne úrfi, engedélyt adok önnek, hogy kimenjen és beszéljen kocsin érkezett barátaival, akiknek, kérem, adja át tiszteletteljes üdvözetemet, valamint Vealné asszony üdvözlét is.

Georgy kiment a fogadósobába, két idegent látott meg, és fejét felvetve szokásos göggjével tekintett rájuk. Az egyik kövér volt, nagybajszú, a másik kék katonaköpenyben, magas és sovány, barna arcú és deresedő fejű.

– Istenem, mennyire hasonlít hozzá – mondta megdöbbenve a hosszú úriember. – Tudod-e, kik vagyunk, George?

A fiú arca, mint rendszerint, ha meghatódott, mélyen elpirult, szeme felragyogott.

– A másik urat nem ismerem – mondta –, de azt hiszem, ön Dobbin őrnagy.

Valóban, a mi régi barátunk volt. Hangja remegett az öröm-

¹ Kocsit kísérő lakáj. (francia)

től, amikor a gyereket üdvözölte, és mindkét kezét megfogva magához vonta.

– Anyád már beszélt rólam, ugye? – kérdezte.

– De mennyire, hogy beszélt – felelte Georgy –, százszor és százszor.

ÖTVENHETEDIK FEJEZET

Eothen

Annak a személyi gőgnek, amellyel az öreg Osborne szerette magát felüdíteni, sok forrása volt, egyik az, hogy Sedley, hajdani vetélytársa, ellenfele és jötevője, végső napjaiban annyira megtört és megalázkodott, hogy kénytelen volt pénzbeli segítséget elfogadni attól az embertől, aki a legjobban megsértette és megbántotta. A világi sikerek embere szidta a vén koldust, és időnként alamizsnát vetett neki. Amikor George-nak pénzt adott anyja számára, a maga durva, erőszakos módján elejtett célzásaival tudtára adta a fiúnak, hogy anyai nagyatyja nem egyéb, mint egy nyomorult, csődbe jutott, élősdű öregember, és hogy John Sedley hálás lehet annak, akinek amúgy is annyi pénzzel tartozik, a nagylelkűségért, amellyel most is hajlandó segíteni rajta. George elvitte a fennhéjázó ajándékot anyjának és az özszereskedt, öreg özvegyembernek, akinek ápolása és vigasztalása most már Emília életének főfoglalkozása volt. A kis kölyök pártfogó fölénnyel bánt a gyenge és csalódott öregemberrel.

Talán a „kellő büszkeség” hiánya mutatkozott meg abban, hogy Emília hajlandó volt elfogadni ezeket a pénzadományokat apja ellenségétől. De a kellő büszkeség és ez a szegény hölgy sohasem voltak közeli ismeretségben. Természete kezdettől fogva egyszerű volt, és gyámolításra szorult; szegénység és megalázkodás, mindennapi nélkülözés, kemény szavak, viszonzatlan jócselekedetek hosszú sora – ez volt az osztályrésze asszonnyá érése vagy legalábbis George Osborne-nal kötött szerencsétlen házassága óta. Mi, akik napról napra látjuk, hogy nálunk jobbak elviselik e szégyent, és szeliden türik a szerencse mellőzését, szeliden, szegényen és szegénységük miatt megvetetten – lehajlunk-e ilyenkor jómódunkból, és megmossuk-e a szegény,

nyomorult koldusok lábát? Még rájuk gondolni is utálatos és alantas dolog. – Kell hogy osztályok legyenek, kell hogy legyenek gazdagok és szegények – mondja Gazdag úr, mialatt vörös borát szürcsöli, és még jó, ha a morzsákat kiküldi az ablaka alatt ülő Lázárnak. Igen, nagyon igaz, de gondoljuk csak el, milyen rejtélyes és gyakran kiszámíthatatlan az életnek ez a sorsjátéka, mely az egyiknek bibort és finom vásznat juttat, a másiknak rongyokat lők oda ruházatul, és kutyákat vigasztalásul.

Így hát be kell vallanom, hogy Emília nem sok szégyenkezéssel, inkább némi hálával fogadta a morzsákat, amelyeket apósa olykor-olykor lehullatott neki, és azokkal táplálta saját szülőjét. Sőt, egyenesen ezt tartotta kötelességének, mert olyan volt a természete a fiatalasszonynak (hölgyeim, már harmincéves, és mi még ebben a korban is fiatalasszonynak merjük őt nevezni!) – mondom, olyan volt a természete, hogy feláldozza magát, és hogy mindenét annak lába elé vesse, akit szeret. Mennyi hosszú, sívár éjszakán át dolgozta sebesre ujjait a kis Georgyért, amíg még otthon lakott nála, mennyi szidalmat, megvetést, nélkülözést, szegénységet tűrt el apjáért és anyjáért! S e magányos lemondások és láthatatlan áldozatok közepette csöppet sem becsülte magát többre, mint amennyire a világ becsülte őt, sőt, azt hiszem, szívében úgy gondolkozott magáról, hogy csak szerény képességű, jelentéktelen kis teremtes, akinek még mindig több szerencse jutott, mint amennyit megérdemelt. Ó, ti szegény asszonyok, ó, ti szegény titkos vértanúk és áldozatok, akiknek élete gyötrelem, akik kínpadon feküsztek ágyatokban, akik a fogadószoba asztalánál naponta hajtjátok fejeteket a hóhér tőkéjére; minden férfinak, aki szenvedéseket figyel, vagy bepillant azokba a homályos zugokba, ahol a kinszenvedést róják ki rátok, meg kell szánnia benneteket... és... meg kell köszönnie Istennek, hogy szakállat adott neki. Emlékszem, hogy évekkkel ezelőtt Párizs mellett, Biccetre-ben, a hülyék és örültek fogházában láttam egy szegény nyomorultat, fogságától és betegségtől görnyedten. Társaságunk egyik tagja félpenny ára burnótot adott neki papírtölcserben. Ennyi jóság túl sok volt a szegény epilepsziásnak: sirt a szorongató gyönyörtől és a hálától. Ha nekünk évi ezer fontot adna valaki, vagy az éle-

tünket mentené meg, nem tudnánk ennyire meghatódni. Éppen így, ha az ember kellőképpen zsarnokoskodik egy nő fölött, azt tapasztalhatja, hogy félgaras ára jószág hasonlóképpen hat rá, könnyeket csal a szemébe, mintha jötevő angyalával került volna össze.

Néhány ilyen hitvány ajándék volt a legtöbb, amit a sors szegény kis Emiliának engedélyezett. Élete, amely nem kezdődött szerencsétlenül, idáig hanyatlott – rideg börtönbe és hosszú, nemtelen rabságba. A kis George néha meglátogatta fogságában, s megvigasztalta a bátorítás halvány sugaraival. Börtönének határa a Russell Square volt: alkalomadtán elgyalogolhatott odáig, de mindig vissza kellett térnie éjszakára, hogy cellájában aludjon, sivár kötelességeket teljesítsen, hálátlan betegágyak mellett virrasszon, és elviselje a zsörtölődő, csalódott öregkor zaklatását és zsarnokságát. Hány ezer ember van, többnyire asszony, arra kárhoztatva, hogy eltűrjön ilyen hosszú rabszolgaságot! Csupa fizetés nélküli kórházi ápolónő, irgalmasnővér, ha úgy tetszik, de az önfeláldozás regényessége és érzelme nélkül, aki megsajnálatlanul vesződik, böjtöl, virraszt és szenved, s nemtelenül és ismeretlenül hervad el. A rejtett és szörnyű bölcsesség, amely az emberek végzetét kiosztja, örömét leli abban, hogy megalázza és lesújtja a gyengédet, a jót, a bölcsét, és felmagasztalja az önzőt, az ostobát, a gonoszat. Ó, légy alázatos, felebarátom, jólétedben. Légy szelíd azokkal, akik kevésbé szerencsések, ha ugyan nem érdemesebbek nálad. Gondold meg, mi jogod van, hogy lenézz másokat, te, akinek erénye nem egyéb a kísértés hiányánál, akinek sikere talán csak véletlen, rangja valamelyik őse véletlen érdeme, és jóléte valószínűleg szatíra tárgya lehetne.

Emília anyját a bromptoni temetőben temették el, éppen olyan esős, sötét napon – Emília visszaemlékezett rá –, mint amikor először járt a bromptoni templomban, hogy megesküdjék George-dzsal. Kisfia pompás gyászruhában ült mellette. Emília visszaemlékezett az öreg padnyitogató asszonyra és a sekrestyésre. Gondolatai a letűnt időben jártak, mialatt a lelkész az imát olvasta. Ha nem fogta volna George kezét, talán szívesen cserélt volna a... aztán szokása szerint elszégyellte magát önző

gondolataiért, és bensőségesen imádkozott, hogy legyen ereje kötelességéhez.

Igy hát elhatározta, hogy minden erejével és képességével igyekszik majd öreg apját boldoggá tenni. Rabszolga módon dolgozott, fáradozott, varrt és foltozott, énekelt és ostáblát játszott, felolvasott az újságból, főzött a szegény öreg Sedleyre, szorgalmasan sétált vele a Kensington Gardensben vagy a Brompton Lane-en, fáradhatatlan mosollyal és szerető képmutatással hallgatta történeteit, vagy némán ült mellette saját gondolataival és emlékeivel elfoglalva, miközben a gyenge és zsörtölődő öregember a kerti padon napozott, és sérelmeiről, bánatairól locsogott. Milyen szomorú és rideg gondolatai voltak a szegény özvegynek! A park dombjain és széles útjain fel-alá rohanó gyerekek George-ra emlékeztették, akit elvettek tőle; az első George-ot is elvették; önző, bűnös szeretetért mindkétszer megbűnhődött, és keserűen megszenvedett. Iparkodott azt gondolni, hogy jogosan érte ez a büntetés, hiszen olyan nyomorult és gonosz bűnös. Egészen egyedül volt a világon.

Tudom, hogy az ilyenfajta magányos fogság elbeszélése türhetlenül unalmas, hacsak nem élénkíti valamilyen vidám vagy humoros mozzanat – például egy szerelmes börtönőr vagy egy tréfás erődparancsnok, vagy egy egér, amelyik előjön, és Latude szakálla és bajusza körül játszadozik, vagy egy kastély alatt elhúzódó föld alatti folyosó, amelyet Trenck a körmeivel és egy fogpiszkálóval vájt ki: a történet írójának nincs módjában hasonló élénkítő mozzanatot elmondania Emília fogságáról. Képzeliük el őt, ha úgy tetszik, életének ebben a korszakában, nagyon szomorúnak, de mindig késznek arra, hogy mosolyogjon, ha szólnak hozzá, nagyon alantas, szegény, hogy ne mondjuk, közönséges életkörülmények között, amint éppen valami dalt énekel, pudingot kever, apjával kártyázik, vagy a harisnyáját javítja. Ne törődjünk vele, hogy hős nő vagy sem, de bárcsak önöknek is, meg magamnak is, ha öregek, zsémbesek és csödbe jutottak leszünk, akadna végső napjainkban egy jóságos puha váll, amelyre támaszkodhatunk, és egy szelíd kéz, amely elsimítaná vánkosunkat.

Az öreg Sedley, felesége halála után, nagyon megszerette lá-

nyát, Emília pedig vigasztalást talált abban, hogy az öregember mellett teljesíti kötelességét.

De nem szándékunk, hogy ezt a két embert sokáig ilyen alacsony és nehéz életsorban hagyjuk. Ami a világi jólétet illeti, jobb napok várnak mindkettőjükre. A leleményes olvasó talán meg is sejtette, ki volt az a kövér úriember, aki régi barátunkkal, Dobbin őrnaggyal együtt Georgyt az iskolában felkereste. Egy másik régi ismerősünk ez, aki visszatért Angliába, mégpedig éppen olyankor, amikor jelenléte nagy segítséget jelentett itteni hozzátartozóinak.

Dobbin őrnagy, miután jólelkű parancsnokától könnyen sikerült engedélyt kapnia arra, hogy sürgős magánügyei miatt Madrasba és onnan valószínűleg Európába menjen, éjjel-nappal folytatta utazását, éspedig olyan gyorsan haladt, hogy magas lázzal érkezett Madrasba. Kíséretében levő szolgálai önkívületi állapotban szállították annak a barátjának a házába, akinél Európába utazásáig lakni szándékozott, és sok-sok napon át úgy gondolták, sohasem utazhatik már messzebb, mint a Szent György-templom temetőjébe, ahol a csapatok sortűzet adnak majd a sírja felett, és ahol sok vitéz katonatiszt fekszik, távol otthonától.

Itt, mialatt szegény ember lázasan hánykolódott, azok, akik mellette virrasztottak, hallhatták őt Emiliáról beszélni. Világos pillanataiban elcsüggesztette az a gondolat, hogy sohasem láthatja többé. Azt hitte, már elérkezett utolsó napja, és megtette ünnepélyes előkészületeit a távozásra: elrendezte evilági dolgait, és azt a keveset, amije volt, azokra hagyta, akiknek javát legjobban kívánta. Végrendeletének tanúja az a barátja volt, akinél lakott. Az volt a kívánsága, hogy azzal a kis barna hajfonattal együtt temessék el, amelyet állandóan nyaka körül viselt, és amelyet, az igazat megvallva, Emília szobalányától kapott Brüsszelben, mikor a fiatal özvegyasszony haját levágták, lázában, miután George Osborne a Mont St. Jean fennsíkján elesett.

Az őrnagy jobban lett, lábadozott, aztán megint visszaesett, közben annyiszor vágta rajta eret, s annyi hashajtót adtak be neki, hogy ez egymagában is bizonyosága volt szervezete eredeti szívósságának. Szinte csontváz volt, amikor felrakták a Bragg kapitány parancsnoksága alatt álló *Ramchunder* nevű kelet-

indiai hajóra, mely Calcuttából jövet Madrast is érintette. Anynyira legyengült, és kimerült, hogy barátja, aki betegségében ápolta, azt jósolta, hogy a derék őrnagy nem éli túl az utazást, és egy reggel majd zászlóba csavarva bocsátják le a hajó oldalán, s leviszi magával a tengerbe a szíve fölött viselt ereklyét. De akár a tengeri levegő tette, akár az újraéledő remény – attól a naptól kezdve, hogy a hajó felvonta vitorláit, és útnak indult *hazafelé*, barátunk állapota javulni kezdett, és még mielőtt elérték a Jóreménység fokát, már egészen felépült, noha még sovány volt, mint egy agár. – Kirk ezúttal még elesik az őrnagyságtól – mondta mosolyogva –, pedig azt várja, hogy mire az ezred hazaér, az ő kinevezése is megjelenik a *Közlöny*-ben.

Meg kell ugyanis jegyeznünk, hogy miután az őrnagy olyan csodálatos sietséget fejtett ki a távozásban, és miközben betegen feküdt Madrasban, a vitéz ...-es ezred, amely annyi évet töltött tengeren túl, és Nyugat-Indiából való hazatérte után megfosztotta otthoni pihenőjétől a waterlooi hadjárat, aztán Flandriából Indiába rendelték – most parancsot kapott a hazatérésre, és ha az őrnagy hajlandó lett volna megvárni, amíg Madrasba érkeznek, együtt utazhatott volna bajtársaival.

De talán nem volt kedve arra, hogy ebben a kimerült állapotban megint Glorvina felügyelete alá kerüljön.

– Azt hiszem, O'Dowd kisasszony végezne velem – mondta nevetve egy útitársának –, ha velünk volna a fedélzeten, és majd ha engem már a vízbe süllyesztett, rád vetné magát, efelől biztos lehetsz, és mint zsákmányát hurcolna magával Southamptonba, Jos fiam.

Mert hát akihez beszélt, nem volt senki más, mint a mi kövér barátunk, aki szintén a *Ramchunder* utasa volt. Tíz évet töltött Bengáliában. A folytonos ebédek, villásreggelik, világos sörök és sötét borok, az a szörnyű hivatalos munka a kormányzósági palotában és a jeges brandyk, amiket ott üdülésül kénytelen volt elfogyasztani, megtették hatásukat Waterloo-Sedleyre. Megállapították, hogy Európába utazása már szükségessé vált, és miután Indiában kitöltötte teljes szolgálati idejét, s szép javadalmazása arra is képessé tette, hogy jelentékeny összeget tegyen félre, most választhatott, haza akar-e menni, és jó nyugdíjjal otthon maradni, vagy pedig visszatérni, és elfoglalni azt a rang-

ját, amelyre szolgálati éveinek száma és hatalmas tehetsége feljogosította.

Valamivel soványabb volt, mint amikor utoljára láttuk, de viselkedése csak nyert méltóságban és ünnepélyességben. Újra megnövesztette bajuszát, amelyre Waterloo-nál tett szolgálatai feljogosították, és nagyszerű, aranyzsinóros bársonysapkával, tükkel és drágakövekkel pazarul felékesítve feszelt a fedélzeten. Kabinjában reggelizett, s mielőtt a fedélzeten megjelent, olyan ünnepélyesen öltözött fel, mintha a Bond Streetre vagy a calcuttai korzóra készült volna. Egy bennszülött szolgát hozott magával, ez volt inasa és pipahordozója, s turbánján az ezüstmű kirakott Sedley-címert viselte. E keleti cselédnek nyomorult élete volt Jos Sedley zsarnoksága alatt. Jos olyan hiú volt a külsejére, mint egy asszony, és annyi időt töltött toalettasztalánál, mint akármelyik hervatag szépség. A fiatalabb utasok, az ifjú Chaffers a százötvenesektől és a szegény kis Ricketts, aki harmadik lázrohama után tért haza, be szokták hívni Sedleyt az ebédlőbe, és elmondatták vele csodálatos történeteit magáról és kalandjairól a tigrisekkel és Napóleonnal. Óriási volt, amikor Longwoodban meglátogatta a császár sírját, és – Dobbin őrnagy nem volt jelen – ezeknek az uraknak meg a hajó fiatal tisztjeinek leírta az egész waterlooi csatát, és majdhogya értésükre nem adta, hogy Napóleon sohasem került volna Szent Ilonára, ha nincsen ő, Jos Sedley.

Amikor maguk mögött hagyták Szent Ilonát, nagy vendégséget adott, és nagy mennyiségben szolgáltatva fel a hajó készleteit, vörös bort, füstölt húst és hordószámra a szódavizet, melyet saját élvezetére hozott magával. Hölgyek nem voltak a hajón; az őrnagy átengedte az asztalfőt civil barátjának, úgyhogy az volt a főszemély az asztalnál, a Bragg kapitány és a *Ramchunder* tisztjei a rangjának kijáró tisztelettel kezelték. Kisé fejvesztetten tűnt el egy kétnapos vihar alatt, miközben kabinjának ablaknyílásait betapasztatta, s függőágyában maradt, ott olvasta a *A piaci kofá-t*, melyet a tiszteletre méltó Lady Emily Hornblower, Silas Hornblower tiszteletes úr felesége hagyott a *Ramchunder*-en, amikor Fokvárosba utazott, ahol a tiszteletes úr misszionárius volt. Rendes olvasmányául azonban Jos egy sereg regényt és szindarabot hozott magával, s ezeket szívesen

adta kölcsön a többi utasnak; általában mindenki előtt kellemsé tette magát kedvességével és leereszkedésével.

Sok-sok éjszaka, amikor a hajó a zúgó, sötét tengert átszelte, s fejük fölött a hold meg a csillagok ragyogtak, és a harang jelezte az örváltást, Sedley úr és az őrnagy a hajó fedélzetén ült, s elbeszélgetett az otthoni dolgokról, miközben az őrnagy szívját szívtá, a civil pedig vízipipájából pöfékelt, melyet szolgálja odakészített neki.

Csodálatos volt, hogy e beszélgetésekben milyen kitartóan és leleményesen tudta Dobbin őrnagy a szót mindig Emiliára és kisleányára terelni. Jost kissé felfigyelt arra, hogy a fésztelenség, amellyel hozzáfordult segítségért, de az őrnagy lecsillapította, és az öregúr szerencsétlenségét és agg korát hangsúlyozta. Jos talán nem szívesen lakna együtt az öreg párral, akiknek szokásai és időbeosztása nem felelhetnek meg egy egészen más társasághoz szokott fiatalembernek (Jos meghajította magát e bókra), de az őrnagy rámutatott arra, hogy milyen előnyös lenne Jos Sedleynek, ha saját háza lehetne Londonban, nem pedig csak olyan legénylakása, mint azelőtt; hogy nővére, Emília, mennyire alkalmas lenne a ház vezetésére, milyen előkelő, milyen finom, s milyen nagyszerű a modora! Elmesélte, milyen sikere volt annak idején George Osborne-nének Brüsszelben és Londonban, ahol a legelőkelőbb körök is bámulták; aztán arra tett célzást, mennyire illő lenne, hogy Jos jó iskolába adja Georgyt, és embert neveljen belőle, mert anyja és nagyszülei bizonyosan elkényeztetik a gyereket. Szóval, ez a ravasz őrnagy megígértette a civillel, hogy gondoskodik Emiliáról és védtelen gyermekéről. Akkor még nem tudta, milyen események folytak le a kis Sedley családban, s hogyan ragadta el Emiliától anyját a halál, George-ot pedig a gazdagság. Tény azonban, hogy napjának minden percében Osborne-néra gondolt ez a szerelem sújtotta, középkorú úriember, és egész szívével arra törekedett, hogy a javát szolgálja. Olyan kitartóan és nyájasan hizelgett, udvarolt, kedveskedett és bókolt Jos Sedleynek, hogy maga se hitte volna, de akinek hajadon nővére vagy lánya van, emlékezhetik rá, hogy némely úriember milyen rendkívül előzékeny a férfirokonhoz, ha női hozzátartozójának udvarol, és lehet, hogy ezt a gaz Dobbint is ilyesfajta képmutatás ösztökélte.

Az igazság az, hogy amikor Dobbin őrnagy nagybeteg a *Ramchunder* fedélzetére került, a három nap alatt, míg a hajó a madrasi kikötőben horgonyzott, nem kezdett el gyógyulni, sőt már régi ismerősének, Sedley úrnak megjelenése sem vidította fel, míg csak egy napon, amikor az őrnagy éppen bágyadtan feküdt a fedélzeten, le nem folyt köztük egy beszélgetés. Az őrnagy akkor azt mondta, hogy azt hiszi, neki már befellegzett, s végredeletében hagy valami csekélységet a keresztfiának, és bízik benne, hogy Osborne-né majd szívesen emlékszik rá vissza, és boldog lesz abban a házasságban, amelyet kötni készül.

– Házasság? Erről ugyan – felelte Jos – egy szót sem hallottam tőle, említést sem tett házasságról. Egyébként érdekes, éppen ő írta, hogy te készülsz házasodni, s reméli, boldog leszel.

Mikor is kelt a levél, amelyet Sedley Európából kapott? A civil felhozta a levelet. Két hónappal később kelt, mint az a levél, melyet az őrnagy kapott, és a hajó orvosa büszke volt rá, milyen jól kikezelte új betegét, akit a madrasi orvos úgy adott át neki, hogy nincs már sok reménye. Mert ettől a naptól, pontosan attól a naptól kezdve, amelyen más orvosságra tért át, Dobbin őrnagy kezdett felépülni. És így történt, hogy egy érdemes tiszt, Kirk kapitány, elesett az őrnagyságtól.

Amikor pedig elhagyták Szent Ilonát, Dobbin őrnagy jókedve és ereje már elképesztette útitársait. Bolondozott a hajó kadétjaival, botvívást rendezett a tisztekkel, úgy küszött a kötélhágcsókon, mint egy hajóinas, egy este, vacsora után, grog mellett, egy tréfás dalt énekelt az összegyűlt társaság mulattatására, és olyan vidám, élénk és szeretetre méltó volt, hogy még Bragg kapitány is, aki eleinte nem sokra tartotta ezt az utasát, és gyámoltalan fickónak gondolta, kénytelen volt bevallani, hogy az őrnagy kissé tartózkodó, de alapos tudású és érdemes tiszt.

– Nincs valami úri modora, az istenfáját – jegyezte meg Bragg első tisztjének –, nem illenék bele a kormányzói palotába, Roper, ahol ölordtsága Lady Williammel együtt olyan kedves volt hozzám, s az egész társaság szeme láttára kezét fogott velem, és ebédnél előbb kínált sörrel, mint magát a főparancsnokot; nincs jó modora, de azért van benne valami...

Ezzel Bragg kapitány bebizonyította, hogy éppen olyan jó emberismerő, mint amilyen ügyes hajóparancsnok.

De amikor a *Ramchunder* tiznapnyira volt Angliától, és szélcsend állt be, Dobbin olyan türelmetlen és rosszkedvű lett, hogy egészen meglepte társait, akik addig élénkségét és jó kedélyét csodálták. Állapota nem is javult mindaddig, amíg a szél újra fel nem támadt, és rendkívül izgatott lett, amikor a révkalauz a fedélzetre jött. Jóságos Isten, hogy dobogott a szíve, amikor Southampton két barátságos tornya feltűnt a láthatáron!

ÖTVENNYOLCADIK FEJEZET

Barátunk, az őrnagy

Őrnagyunk olyan népszerűvé vált a *Ramchunder*-en, hogy amikor Sedley úrral leereszkedett a várva várt parti bárkába, mely értük jött a hajóhoz, az egész legénység, a matrózok és a tisztek, magával a nagy Bragg kapitánnyal az élükön, háromszoros hurrával búcsúztatták Dobbin őrnagyot, aki mélyen elpirult, és köszönete jeléül nyakába húzta fejét. Jos, aki valószínűleg azt hitte, neki szól a hurrázás, levette aranyzsinóros sapkáját, és méltóságteljesen meglengette barátai felé. Így értek partra, nagy méltósággal kiszálltak a mólón, onnan pedig bevonultak a Royal George fogadóba.

Habár a nagyszerű béli szin és a valódi, otthon főzött, brit világos- és portersört ígérő fedeles ezüstkancsó látványa, mely a George-szálló kávéházába belépő, idegen földről hazatért utast öröktől fogva köszönti, olyan szívvidító és gyönyörűséges, hogy aki ilyen kényelmes, barátságos, otthonos angol fogadóba kerül, igazán kedvet kap rá, hogy néhány napig ott maradjon – Dobbin mégis azonnal postakocsi felől kezdett érdeklődni, és alig ért Southamptonba, máris úton szeretett volna lenni London felé.

Jos azonban hallani sem akart róla, hogy még aznap este tovább utazzék. Miért is töltené az éjszakát postakocsiban a nagy, széles, ruganyos, pehelyaplanos ágy helyett, amely készen várta, hogy felváltsa a rettenetes, szűk kis jászolt, melyben a testes bengáli úriember kénytelen volt megférni az utazás alatt? Nem is gondolhat rá, hogy innen továbbmenjen, amíg poggyászát ki nem rakják. Így hát az őrnagy is kénytelen volt éjszakára ott maradni, s levelet küldött családjának, amelyben megérkezését jelezte, s Josból is kiszedte azt az ígéretet, hogy ír a maga hozzátartozóinak. Jos ezt megígérte, de nem tartotta meg. A ka-

pitány, az orvos és egy-két utas odajött a fogadóba, és együtt ebédelt a két úriemberrel: Jos nagyszerű ebédet rendelt, és megígérte, hogy másnap együtt utazik el az őrnaggyal. A fogadós kijelentette, öröm volt látnia, hogyan hajtotta fel Sedley úr első kancsó portersörét. Ha volna időm és merésznélék ennyire eltérni a tárgytól, írnék egy külön fejezetet az első kancsó söréről, amelyet angol földön iszik meg az ember. Ó, milyen jólesik! Érdemes elmenni egy esztendőre hazulról, csak azért, hogy ezt az első kortyot élvezzük.

Dobbin őrnagy másnap reggel szokása szerint gondosan megborotválkozva és felöltözve jelent meg. Olyan korán volt, hogy a házban még senki sem volt ébren, kivéve azt a csodálatos fogadói csizmatisztítót, akinek, úgy látszik, soha sincs szüksége alvásra. Ahogy a homályos folyosókon csizmáját csikorgatva végigment, Dobbin őrnagy kihallhatta a ház különböző vendégeinek horkolását, amely együttesen végigharsogott a házon. Aztán az álmatlan csizmatisztító ajtóról ajtóra járt, és összeszedte a Blücher-, Wellington- és oxfordi csizmákat. Aztán felébredt Jos indiai szolgája, és kezdte előkészíteni gazdája bonyolult öltözködési felszerelését és vizipipáját, aztán felkeltek a szolgálólányok is, s amikor a folyosón találkoztak a fekete emberrel, felsikoltottak, mert ördögnek nézték. Az indiai inas is és Dobbin is megbotlott a takarítónők dézsáiban, amelyekből a Royal George padlóját sikálták. Amikor az első borotvátalan pincér megjelent, és kireteszelte a szálló ajtaját, az őrnagy úgy gondolta, elérkezett elutazásuk ideje, és meghagyta, hogy azonnal álljon elő a postakocsi, mert indulni akarnak. Aztán Sedley úr szobája felé irányította lépteit, és széthúzta a függönyt a széles családi ágy fölött, melyben Jos úr hortyogott.

– Gyerünk, Sedley – mondta az őrnagy –, ideje hogy felkelj. A kocsi félóra múlva a kapu előtt áll.

Jos felmordult a takaró alól, hogy mennyi az idő, de amikor végre a piruló őrnagytól (aki sohasem hazudott, bármennyire is előnyére válhatott volna) megtudta, hogy tulajdonképpen milyen korán van még, a gorombaságok egész áradatába tört ki, ezeket itt nem ismételjük, de mindenesetre értésére adta velük Dobbinnak, hogy kockára teszi üdvösségét, ha már most felkel, s hogy az őrnagy akassza fel magát, de ő nem utazik Dobbinnal, s hogy

rendkívül barátságtalan és úriemberhez nem méltó dolog ilyen módon felzavarni valakit álmából. Erre a megrökönyödött őrnagy kénytelen volt visszavonulni, s hagyta, hogy Jos befejezze félbeszakított szendregését.

A kocsi nemsokára előgördült, s az őrnagy nem akart tovább várni.

Ha mulatságból utazó angol főúr lett volna, vagy újságíró, aki hírt visz a szerkesztőségbe (kormányüzeneteket általában véve sokkal kényelmesebben szállítanak), akkor sem utazhatott volna gyorsabban. A postakocsisok csodálkoztak, mennyi borralót vet oda nekik. Milyen vidám és zöldellő volt a vidék, ahogy a kocsi mérföldkőtől mérföldkőig robogott csinos kisvárosokon át, ahol a fogadósok kiléptek az ajtó elé, s mosolyogva, hajlongva üdvözölték, a kíváncsú útmenti kocsmák mellett, melyeknek cégére szilfákon lógott, s a fák fényfoltos árnyékában lovak és fuvarosok ittak, ősi kastélyok és parkok, régi, szürke templomok körül meglapult falusi kunyhók mellett, az elbűvölő, barátságos angol tájon keresztül. Van-e mása ennek az egész világon? A hazatérő utasnak olyan kedvesen tűnik szemébe, mintha kezet szorítana az emberrel, miközben áthalad rajta. Dobbin őrnagy Southamptontól Londonig mindezen áthaladt anélkül, hogy sokkal többet látott volna, mint a mérföldköveket az út mentén. Ebből is láthatjuk, mennyire vágyott már meglátni szüleit Camberwellben.

Morgott azon, milyen hosszú az út a Piccadillytől régi tanyájáig, a Slaughters-szállóig, ahová hűségesen odahajtatott. Hosszú évek teltek el, mióta utoljára látta, mióta ő és George mint fiatal emberek, sokat lakomáztak, sokat dárídóztak itt. Most már aggregénykorba lépett. Feje őszbe csavaródott, s időközben ifjúkorának sok szenvedése és érzése megsűrűlt. Az öreg pincér azonban ugyanabban a kifényesedett, fekete ruhában állt az ajtóban, ugyanazzal a kettős tokával, duzzadt arcával, óraláncán ugyanazzal a csomó pecsétnyomóval, ugyanúgy csörgette zsebében pénzt, mint azelőtt, és úgy fogadta az őrnagyot, mintha csak egy hete távozott volna el.

– Vidd az őrnagy úr holmiját a huszonhármasba, az az ő szobája – mondta John, és legkevésbé sem látszott rajta meglepetés. – Ebédre sült csirkét, ugye? – kérdezte. – Nem nősült

meg, őrnagy úr? Azt mondták, megnősült... A skót ezredorvosuk járt itt, az mondta. Nem is, Humby kapitány volt a harminchármasoktól, aki Indiában egy helyőrségben volt a...-esekkel. Tetszik meleg víz? Hozhatok! Miért jött különkocsiban? A rendes postakocsi nem felelt meg?

Ezzel a hűséges pincér, aki ismert és emlékezetében tartott minden tisztet, ha valamikor megfordult a házban, s akinek a tíz év előtti idő annyi volt csak, mintha tegnap történt volna, felvezette Dobbint régi szobájába, melyben még mindig ott állt a nagy, selyemtakarós ágy, a kopott szőnyeg egy árnyalattal piszkosabban s az egész fekete bútorzat megfakult huzatával úgy, ahogyan az őrnagy ifjúkorából emlékezett rá.

Visszaemlékezett George-ra, ahogyan egy nappal az esküvője előtt körmét rágta, és esküdözött, hogy az öregnek engednie kell, ha pedig nem, azzal se törődik egy cseppet sem. Maga előtt látta, amint belépett, és becsapta az ajtót Dobbin szobája meg a magáé között...

– Nem lett fiatalabb, őrnagy úr – mondta John, miközben nyugodtan végignézte régi barátját.

Dobbin nevetett. – Sem a tíz év, sem a láz nem fiatalít meg senkit, John – mondta. – De maga mindig fiatal. Nem is, mindig öreg.

– Mi lett Osborne kapitány özvegyével? – kérdezte John. – Finom ember volt. Úristen, hogy szórta a pénzt! Azóta, hogy innen elment megházasodni, többé nem tért vissza. Még most is tartozik három fontommal. Tessék csak idenézni, itt van a könyvemben: „1815, április 10. Osborne kapitány: 3 font.” Nem hiszem, hogy az apja megfizetné nekem – és ezzel John, a Slaughters-szálló pincére, előhúzta ugyanazt a szattyánbőrbe kötött jegyzetkönyvet, amelybe beleírta a kapitánynak adott kölcsönét, egyik foltos, elsárgult lapjára sok más ákombákkal, a ház elköltözött vendégeire vonatkozó feljegyzéseivel együtt.

Miután vendégét elhelyezte a szobában, John teljes nyugalommal visszavonult, Dobbin őrnagy pedig nem minden pirulás és a saját képtelenségén való vigyorgás nélkül kikereste bőrröndjéből legszebb és legillőbb civil ruháját, s nevetett saját cserzett arcán és ősz haján, amikor megpillantotta az öltözőasztalkán álló, kopott kis tükörben.

„Örülök, hogy az öreg John nem felejtett el – gondolta magában. – Remélem, ő is felismer majd” – s kivitorlázott a fogadóból, és lépteit megint Brompton felé irányította.

Utolsó találkozásuknak minden pillanatnyi mozzanata jelen volt az állhatatos ember lelkében, amikor Emília háza felé lépkedett. Amióta legutoljára a Piccadillyn járt, elkészült a diadalív és az Achilles-szobor, százféle változás történt, amelyről szeme és elméje csak homályosan vett tudomást. Remegni kezdett, amikor a bromptoni fasorba ért, a jól ismert fasorba, mely elvezetett ahhoz az utcához, ahol Emília lakott. Férjhez megy-e, igen vagy nem? Ha találkozónék vele meg a kisfiával... jószágos Isten, mit is csinálna? Megpillantott egy nőt, aki egy körülbelül öt éves gyerekkel jött vele szemben... ő az? Már a pusztá gondolatára is reszketni kezdett. Amikor végül felérkezett a házhoz és a kapuhoz, ahol Emília lakott, megfogózkodott a kapuban, és megállt. Hallhatta saját szíve dobogását. „A mindenható Isten áldja meg, akármilyen történet is – gondolta magában. – Ugyan! Lehet, hogy már el is költözött” – mondta magában, s belépett a kapun.

A nappali szobának, amelyben Emília tartózkodni szokott, most nyitva állt az ablaka, és a szoba üres volt. Az őrnagy úgy vélte, hogy ráismert a zongorára, felette a képpel, mint ahogy hajdan volt, és zavara kiújult. Clapp úr réztáblája még mindig ott volt az ajtón s a kopogtató is, amelyet Dobbin működésbe léptetett.

Egy jól megtermett, pirosposzsgás, ragyogó szemű, tizenhat éves lány nyitott ajtót a kopogtatásra, s rámeredt az ajtófélfához támaszkodó őrnagra.

Dobbin sápadt volt, mint egy kísértet, s alig tudta kinyögni ezeket a szavakat: – Itt lakik Osborne-né asszony?

A lány egy pillanatig erősen a szemébe nézett, aztán ő is elsápadt, és így szólt: – Úristen, ez Dobbin őrnagy. – Mindkét kezét feléje nyújtotta. – Nem emlékszik rám? – kérdezte. – Én vagyok az, aki Cukrosszilva őrnagy bácsinak neveztem.

Mire az őrnagy – és azt hiszem, életében először viselkedett így – karja közé kapta és megcsókolta a lányt. Az meg elkezdett nevetni, sírni, és teli torokból kiáltozott: – Mama, papa! – s ezzel előcsalta ezeket az érdekes embereket, akik a konyha

ablakából már amúgyis is megpillantották az őrnagyot, és csodálkoztak, hogy a kapualjban egy vállas, magas, kék kabátos, fehér nadrágos férfi ölelgeti a lányukat.

– Régi barátjuk vagyok – mondta nem minden pirulás nélkül. – Nem emlékszik rám, Clappné asszony, meg azokra a finom süteményekre, amelyeket teához szokott adni? Nem emlékszik rám, Clapp? Én vagyok George keresztapja, és most jöttem meg Indiából.

Nagy kézzorítás következett, Clappné mélyen meg volt hatva, s nagyon örült, és még itt a kapualjban sokszor fordult az éghez segítségért.

A háziúr és a háziasszony bevezették az érdemes őrnagyot Sedley szobájába (melynek minden bútordarabjára emlékezett, a régi rézkeretes zongorától, a Stothard gyártmányú, hajdan csinos kis hangszertől kezdve, egészen a kályhaellenzőig és a kis alabástrom síroszlopig, melynek közepén Sedley úr arany-órája ketyegett), ott leült a lakó üres karosszékébe, s az apa, anya és lányuk ezer közbevetett felkiáltással elmesélte Dobbin őrnagynak azt, amit mi már tudunk, de Emilia élettörténetének ezeket a részleteit ő még nem ismerte, nevezetesen Sedleyné halálát, George kibékülését az Osborne nagypapával, hogyan viselte el az özvegy az elválást, és életének más részleteit. Kétszer-háromszor kérdezősködni akart a házasságról, de hiányzott hozzá a bátorsága. Nem akarta megmutatni szívét ezeknek az embereknek. Végül is közölték vele, hogy Osborne-né éppen a papájával sétál a Kensington Gardensban, ahová szép időben mindig eljár az öregúrral (aki mostanában nagyon gyöngé és ingerlékeny, s nagyon megnehezíti lánya életét, pedig az olyan hozzá, mint egy angyal).

– Nagyon kevés az időm – mondta az őrnagy –, és ma este fontos dolgom van. Mégis szeretném látni Osborne-nét. Talán Polly kisasszony eljönne velem, és megmutatná, merre szoktak menni.

Polly kisasszony megörült ennek a felszólításnak, és el is csodálkozott rajta. Igen, tudja, merre szoktak menni. Szívesen megmutatja Dobbin őrnagynak. Gyakran ő kísérte el Sedley urat, amikor Osborne-né elment... elment a Russell Square felé, és tudja, melyik padon szeret ülni. Felszaladt a szobájába, de

hamar visszatért legszebb kalapjában, a mamája sárga sáljával és achát melltűjével, amelyet kölcsönvett, hogy méltó kísérlője legyen az őrnagynak.

Erre a kék kabátos, szarvasbőr kesztyűs tiszt karját nyújtotta a fiatal hölgynek, és nagy vidáman útnak indultak. Az őrnagy örült, hogy lesz mellette egy baráti lény annál a jelenetnél, amelytől valahogy rettegett. Ezerfélét kérdezett útitársnőjétől Emiliáról; jóságos szíve fájt arra a gondolatra, hogy Emiliának meg kellett válnia a fiától. Hogyan viselte el? Gyakran láthatja őt? Anyagilag elég tlrhetően van mostanában Sedley úr? Polly a Cukrosszilva őrnagy bácsi kérdéseire igyekezett a tőle telhető leghívebb válaszokat adni.

Éppen félúton voltak, amikor történt valami, önmagában véve egyszerű esemény, mégis a legnagyobb gyönyörűséget okozta Dobbin őrnagynak. Egy gyér barkójú és keményített fehér nyak-kendős, sápadt fiatalember jött szembe velük a fasorban, *en sandwich*, azaz mindegyik karján egy-egy hölgygel. Az egyik magas, parancsoló külsejű, középkorú asszony, akinek arcvonásai és arcszíne hasonlított az anglikán egyház mellette haladó lelkészéhez, a másik pedig vézna, barna arcú kis asszony, szép új kalapban és fehér szalagokkal felékesítve, divatos köpenyben, derekán értékes aranyórával. Az úriember, akit a két hölgy ilyen módon megbilincsel, ezenfelül még egy napernyőt, egy sálat és egy kosarat is vitt, úgyhogy keze teljesen le volt foglalva, s persze képtelen volt kalapját megemelni, hogy viszonozza Mary Clapp kisasszony üdvözlő bókját. Csak bólintott visszonzásul az üdvözlésre, amelyet a két hölgy pártfogó arckifejezéssel vette tudomásul, de ugyanakkor mindkét hölgy szigorúan nézett a kék kabátos, bambuszbotos egyénre, aki Polly kisasszonyt kísérte.

– Ki ez? – kérdezte az őrnagy, akit mulattatott a kis csoport, és utat engedett hármuknak, hogy együtt haladhassanak el a fasorban. Mary kissé huncutul nézett rá.

– Ez a mi káplánunk, Binny tiszteletes úr (Dobbin arca megvonaglott) és a nővére, Binny kisasszony. Úristen, hogy megszokott gyötörni bennünket a vasárnapi iskolában! A másik hölgy pedig, az a kicsike, aki bandzsít, azzal a szép órával, az meg Binnyné, lánynevén Grits kisasszony, a papája fűszeres

volt, övé volt a „Kis Eredeti Arany Teáskanna”, Kensington Gravel Pitsben. Múlt hónapban esküdtek össze, s most tértek haza Margate-ből. Ötezer fontja volt neki, de már össze is vett Binny kisasszonnyal, pedig az hozta létre a házasságot.

Ha az őrnagynak az imént csak az arca vonaglott meg, most egész testében megrázkódott, és bambuszbotjával olyan nagyot ütött a földre, hogy Clapp kisasszony felsikított, és aztán elnevette magát. Dobbin egy pillanatig némán állt, és tátott szájjal bámult a távolodó ifjú pár után, miközben Mary kisasszony elmondta a történetüket, de ő a nagytiszteletű úriember házassága után már semmit sem hallott: elméjét elöntötte a boldogság. E találkozás után megkettőzte a lépteit útjának célja felé, de mégis úgy találta (mert remegett még a gondolatára is annak a találkozásnak, amely után az utóbbi tíz év alatt mindig epedezett), hogy túl hamar értek ki a bromptoni fasorból, és lépnek be a Kensington Gardens kis öreg kapuján.

– Ott vannak – mondta Polly kisasszony, és érezte, hogy karján az őrnagy úr megremegett. Egyszerre megértette az egészet. Olyan jól tudta a történetet, mintha egyik kedvenc regényében olvasta volna, az *Apátlan Fanny*-ben vagy a *Skót törzsfők*-ben.

– Nem tenné meg, hogy előreszaladna, és megmondaná neki? – kérdezte az őrnagy. Polly előreszaladt, sárga sálja lobogott a szélben.

Az öreg Sedley úr egy padon ült, zsebkendőjét térdére terítette és szokása szerint valamelyik régi történetét mesélte el a régi időkből, amelyet Emília már sokszor hallott, és most is türelmes mosolygással fogadott. Újabban már a maga ügyeire is tudott gondolni, s közben mosolyogni, vagy figyelmének egy-egy jelével követni apja történeteit, holott alig hallott egy szót is az öregember meséiből. Amikor Mary feléjük szökölt, és Emília megpillantotta, felugrott a padról. Első gondolata az volt, hogy Georgynak történt valami baja, de a hírnök izgatott és boldog arca eloszlatta a félelmet az aggódó anya szívében.

– Nagy újság! – kiáltotta Dobbin őrnagy követe. – Megjött! Megjött!

– Ki jött meg? – kérdezte Emmy, és még mindig a fiára gondolt.

– Oda nézzen – felelte Clapp kisasszony, megfordult, és ki-

nyújtotta kezét, Emília pedig, mikor abba az irányba nézett, meglátta Dobbin sovány alakját és a fűre vetett hosszú árnyékát. Most Emilián volt a sor, hogy megriadjon, elpiruljon, és persze sirva fakadjon. Ennek az egyszerű kis teremtésnek minden ünnepélyes pillanatában felcsobbant a szökőkút, *les grands eaux*.

Dobbin nézte őt – ó, mily szerelmesen! –, ahogy feléje rohant, és két kezét messziről kinyújtotta. Nem változott. Kissé halvány volt, alakja kissé teltebb. Szeme ugyanaz a jóságos, bizalommal teljes szem. Puha, barna hajában legfeljebb három ezüst szál. Kezét Dobbinnak nyújtotta, s könnyein keresztül pirulva, mosolyogva nézett fel az őrnagy becsületes, meghitt arcába. Dobbin a maga két kezébe fogta, és ott is tartotta a két kis kezét. Egy pillanatig szólni sem tudott. Miért nem fogta karjába, s miért nem esküdött meg, hogy soha nem engedi el? Nem szegülhetett volna ellen, nem tehetett volna mást, mint hogy engedelmeskedjék.

– Még... még másvalakinek a megérkezését is be kell jelentenem – mondta egy kis szünet után.

– Dobbinnéét? – kérdezte Emília, s egy kicsit visszahúzódtott. – Miért nem beszél már?

– Nem – felelte az őrnagy, és elbocsátotta Emmy kezét –, ki hazudta ezt magának? Úgy értettem, hogy Jos bátyja ugyanazzal a hajóval jött, mint én, és hazajött, hogy mindnyájukat megsegítse.

– Papa, papa! – kiáltotta Emmy. – Ez aztán újság! Jos itt van Angliában. Hazajött segíteni. Itt van Dobbin őrnagy.

Sedley úr felriadt, erősen reszketett, és összeszedte gondolatait, aztán előrelépett, és régimódián meghajolt az őrnagy előtt, akit Dobbin úrnak nevezett, és remélte, hogy érdemes édesapja, Sir William, jól érzi magát. Az a szándéka, hogy meglátogatja Sir Williamet, aki nemrég tisztelte meg látogatásával. Sir William nyolc évvel ezelőtt látogatta meg utoljára az öregurat – ezt a látogatását akarta viszonzni.

– Nagyon megtört – suttogta Emmy, amikor Dobbin odalépett az öregemberhez, és szívélyesen kezét fogott vele.

Bár olyan nagyon fontos dolga volt este Londonban, az őrnagy mégis beleegyezett, hogy elhalassza, és eleget tegyen Sedley

úr meghívásának, azaz kísérje őket haza, és teázzék velük. Emilia karon fogta sárga kendős kis barátnőjét, és hazafelé mentek ők ketten mentek elől, úgyhogy Dobbinnak jutott Sedley úr társasága. Az öregember nagyon lassan lépkedett, és elmesélt egy csomó régi történetet magáról és szegény Bessyjéről, régebbi gazdagságáról és csődbejutásáról. Gondolatai, a sir felé hanyatló öregek szokása szerint, teljesen a hajdani időkben jártak. A jelenről nem sokat tudott, kivéve azt az egy csapást, amelyet olyan súlyosan érzett. Az őrnagy örült, hogy beszélni hallhatja. Nem vette le szemét az előtte haladó alakról, arról a drága kis alakról, aki mindig jelen volt képzeletében és imáiban, meglátogatta és betöltötte álmait, akár ébren volt, akár aludt.

Emília egész este boldog, mosolygó és élénk volt. Dobbin véleménye szerint a legnagyobb bájjal és illendőséggel látta el a szerény vendéglátással járó háziasszonyi kötelességeket. Miközben ott ültek a félhomályban, tekintete állandóan Emmyt követte. Hányszor sóvárgott e pillanat után, és gondolt rá messze-messze, perzselő szélben, fárasztó menetelés közben, úgy, ahogy most látja, szelidnek és boldognak, amint kedvesen teljesíti az aggkor szeszélyeit, és édes beletörődéssel ékesíti a szegénységet. Nem azt mondom, hogy Dobbin izlése a legmagasabb rendű volt, sem pedig hogy nagy szellemek kötelesek megelégedni az ilyen hétköznapi édennel, amilyennel a mi egyszerű öreg barátunk beérte volna, de hát az ő vágyai – akár jók, akár rosszak – ilyenek voltak, és ha Emília kínálta, kész volt annyi csésze teát meginni, akár doktor Johnson.

Emília látta és nevetve bátorította is ezt a hajlandóságot, s rendkívül huncutul nézett rá, miközben egyik csészét a másik után töltötte neki. Igaz, nem tudta, hogy az őrnagy nem ebédelt, s hogy a Slaughtersben terítettek számára, s az asztalára odattették a táblát, hogy foglalt, ugyanabban a fülkében, amelyben az őrnagy és George annyiszor ittak együtt, amikor Emília még kislány volt, és épp akkor jött haza Pinkerton kisasszony intézetéből.

Az első, amit Osborne-né az őrnagynak megmutatott, Georgy miniatűr képe volt – amint hazaértek, rögtön felszaladt érte a szobájába. Persze félig sem olyan csinos, mint amilyen az életben, de nem volt-e szép tőle, hogy megajándékozta vele az any-

ját? Míg az apja ébren volt, nem sokat beszélt Georgyról. Az öregember nem szívesen hallott Osborne úrról és a Russell Square-ről, valószínűleg annak sem volt tudatában, hogy néhány hónap óta főleg gazdagabb vetélytársának nagylelkűségéből él, és kijött a sodrából, ha a nevét is említették.

Dobbin elmondott neki mindent, sőt talán még többet is, ami a *Ramchunder*-en történt, és túlozta Jos jó szándékát apja iránt s azt az elhatározását, hogy kényelmessé tegye öreg napjait. Az igazság az volt, hogy utazás közben az őrnagy erőlesen figyelmeztette útítársát kötelességére, és ígéretet csalt ki belőle, hogy gondoskodik hűgáról és annak gyermekéről. Lecsillapította Jos ingerültségét a váltók miatt, amelyeket az öregúr az ő terhére kiállított, és nevetve számolt be saját hasonló kellemetlenségeiről s arról a híres borszállítmányról, amellyel az öreg kitüntette őt, s így Jos urat – aki semmiképpen sem volt rosszindulatú ember, ha jól mulatott, és némileg hízelegtek neki – barátságos érzésekre hangolta európai hozzátartozói iránt.

Végül szégyenkezve vallom be: az őrnagy még jobban túlozta az igazságot, és azt mondta az öreg Sedley úrnak, Jost főképpen az a vágy hozta vissza Európába, hogy apját megláthassa.

A megszokott időben Sedley úr szunyókálni kezdett karoszekében, és ezzel Emiliának alkalmat nyílt, hogy maga is beszélni kezdjen, amihez buzgón hozzá is látott – persze kizárólag Georgyról. Arról, hogy ő maga mit szenvedett az elváláskor, egyáltalában nem beszélt, mert ez a derék asszony, bár félig megölte, hogy el kellett szakadnia a gyerektől, azt gondolta, bűnös dolog tőle, ha bánkodik, hogy elveszíti; de kiöntötte a szívét mindarról, ami Georgyra vonatkozott, jó tulajdonságairól, tehetségéről, kilátásairól. Leírta angyali szépségét, elmesélte száz példáját nemesszívűségének és nagylelkűségének abból az időből, amikor még nála lakott: hogyan állította és csodálta őt meg Kensington Gardensben egy királyi főhercegnő, milyen nagyszerű dolga van most, hogy lovásza van és pónija, hogy milyen okos és gyors felfogású, hogy milyen csodálatosan művelt és nagyszerű ember Lawrence Veal tiszteletes úr, George tanára.

– *Mindent* tud – mondta Emília. – Olyan kellemes összefüggések vannak nála. Maga, aki szintén annyit tanult és olva-

sott, és olyan okos és művelt... ne rázza a fejét, és ne tagadja... ő mindig azt mondta, hogy így van... maga el lesz ragadtatva Veal úr teadélutánjaitól. Minden hónap utolsó keddjén. Veal úr azt mondja, hogy nincs a törvénykezésben, sem az egyetemi tanácsban olyan hely, amelyre Georgy ne tarthatna igényt. Nézzen csak ide – s odalépett a zongorafiókhoz, s elővette Georgy egy dolgozatát. A lángelmének ez a remeklése, amelyet Georgy anyja még ma is őriz, a következőképpen hangzik:

Az önzésről

Minden bűn között, amely az emberi jellemet lealacsonyítja, az önzés a legutálatosabb és legmegvetendőbb. A mértéktelen önszeretet a legszörnyűbb bűnökhöz vezet, és a legnagyobb szerencsétlenségek okozója az államok és családok életében. Mint ahogy az önző ember gyakran nyomorba dönti és tönkreteszi családját, úgy az önző király tönkreteszi és gyakran háborúba sodorja népét.

Példa rá Achilles önzése, mint Homérosz, a költő megjegygette, ezer bajt okozott a görögöknek. – μνησθ' Ἀχιλῆος ὅτι καὶ ἑθνη¹ (Hom. Il. A. 2.) A nemrég elhunyt Napóleon Bonaparte önzése számtalan háborút okozott Európában, és odavezetett, hogy ő maga is az Atlanti-óceán egy nyomorult szigetén, Szent Ilonán pusztult el.

Látjuk e példákból, hogy nem szabad saját érdekünkre és becsvágunkra hallgatnunk, hanem mások érdekeire éppúgy gondolnunk kell, mint a magunkéira.

George S. Osborne

Athéné-lak, 1827. április 24.

– Ugye szép a kézírása? És gondolja csak el, hogy görögül idéz, az ő korában! – mondta az elragadtatott anya. – Ó, William – tette hozzá, és kezét az örnagy felé nyújtotta –, milyen kincset adott nekem az ég ebben a fiúban! Ő az én életem vigasza... és teljesen őrá hasonlít... őrá, aki elment.

¹ ... mely sok ezer kint szerzett minden akhájnak. (görög)

„Haragudhatok-e rá, amiért hűséges hozzá? – gondolta William. – Lehetek-e féltékeny sírban nyugvó barátomra, megsértődhetem-e, amiért olyan szív, mint Emíliaé, csak egyszer tud szeretni, de akkor örökké? Ó, George, George, mennyire nem tudtad, hogy mekkora kincs a tiéd.” Ilyen érzelem fogta el William lelket, mialatt Emília kezét fogta, aki közben zsebkendőjével szemét törölgette.

– Drága barátom – mondta Emília, és megszorította a kezét, mely az övét fogta –, milyen jó, milyen kedves volt maga mindig hozzám! Nézze, a papa kezd felébredni. Ugye, meglátogatja Georgyt holnap?

– Nem holnap – mondta szegény öreg Dobbin –, holnap dolgom van.

Nem szívesen vallotta volna be, hogy még nem volt szüleinél és kedves Anna nővérénél – és biztos vagyok benne, hogy minden illetudó ember elítéli e mulasztásért az őrnagyot. Gyorsan elbúcsúzott, s meghagyta címét Josnak, amikor majd megérkezik. Így hát elmúlt az első nap, találkozott Emíliával.

Mire visszaérkezett a Slaughtersbe, a sült csirke persze már kihűlt, és hidegen ette meg, vacsorára. S mivel tudta, milyen korán fekszik le családja, s szükségtelen lenne ilyen késői órában megzavarni álmukat, az történt, hogy Dobbin őrnagy félét a jegyet váltott magának erre az estére Haymarket színházba, ahol reméljük, jól mulatott.

ÖTVENKILENCEDIK FEJEZET

A régi zongora

Az őrnagy látogatása egészen felizgatta és felkavarta az öreg John Sedleyt. Lánya nem tudta rávenni, hogy ezen az estén is leüljön szokott elfoglaltságához és multságához. Azzal töltötte az estét, hogy dobozaiban és fiókjaiban kutatott, reszkető kézzel oldozta fel iratcsomóit, szétválogatta és rendezte őket Jos megérkezésére. A legnagyobb rendben tartotta aktáit és iratkötegeit, nyugtáit, levelezését az ügyvédekkel és az ügyfelekkel, külön iratokban a borügylet (ami előre nem látható apróságon bukott meg, miután a legnagyobb kilátásokkal indult), a szénügylet (melyet csak a tökehiány gátolt meg, hogy a legjövedelmezőbb üzlet legyen, amelyet valaha láttak), a gőzfűrészes fűrészpörügylet stb., stb. Késő éjszakáig ezeknek az iratoknak előkészítésével foglalkozott, s remegve járt egyik szobából a másikba lobogó gyertyával, reszkető kézzel.

– Itt vannak a boriratok, itt a fűrészpör, itt a szén, itt vannak a Calcuttába és Madrasba írt leveleim másolatai, és itt vannak Dobbin őrnagynak, a Bath-rend lovagjának és Joseph Sedley úrnak levelei ugyanabban az ügyben. *Nálam*, Emmy, nem találhat szabálytalanságot – mondta az öregúr.

Emmy mosolygott.

– Nem hiszem, hogy Josnak fontos lesz, hogy lássa ezeket az iratokat, papa.

– Te nem értesz az üzlethez, drágám – felelte az apa, és fontoskodó arckifejezéssel rázta fejét. És be kell vallanunk, hogy Emmy e téren csakugyan nagyon tudatlan volt, és ez baj, mert sokan annyira értenek hozzá. Mindezt a két pennyt sem érő iratot az öreg Sedley elrendezte az asztalon a fal mellett, aztán gondosan letakarta egy tiszta indiai zsebkendővel (egyikkel azok

közül, amelyeket Dobbin őrnagy küldött), s a legünnepélyesebben figyelmeztette a szolgálót és a háziasszonyt, hogy ne nyúljanak hozzá azokhoz a papírokhoz, amelyek azért vannak oda-készítve, mert holnap megérkezik Joseph Sedley úr, „Joseph Sedley úr, a tiszteletre méltó Kelet-indiai Társaság Bengáliában szolgáló alosztályának főtisztviselője.”

Emília másnap korán reggel ébren találta, mohóbban, izgatottabban és reszketőbben, mint valaha.

– Nem sokat aludtam, Emmy drágám – mondta. – Szegény Bessymre gondoltam. Szeretném, ha még élne, hogy megint Jos hintóján kocsizhatna. Valamikor neki is volt saját kocsija, és milyen jól illett neki!

Szeme könnyel telt meg, amely legördült ráncos, öreg arcán. Emília letörölte könnyeit, mosolyogva megcsókolta, szép csokorra kötötte az öregember nyakkendőjét, melltűjét betűzte legszebb ingfodrába, s az öreg így vasárnapi gyászruhájában ült reggel hat órától, és várta, hogy megérkezzék a fia.

A postás megjelenése véget vetett a kis társaság várakozásának: levelet hozott Jostól a húgának, amelyben közölte, hogy kissé fáradt az utazás után, s hogy nem képes aznap indulni, hanem másnap korán reggel utazik el Southamptonból, és estére ott lesz apjánál és anyjánál. Emília, amikor felolvasta a levelet apjának, kihagyta ezt az utolsó szót: világos, hogy bátyja nem tudta, mi történt a családban. De nem is tudhatta, mert bár az őrnagy helyesen gyanította, hogy útitársa nem válhatik mozgásképesse olyan rövid idő alatt, mint huszonnégy óra, s majd talál valami ürügyet a halasztásra, mégsem írt Josnak, hogy értesítse a Sedley családot ért szerencsétlenségről: az Emíliával való beszélgetése olyan sokáig tartott, hogy közben a posta elindult.

Ugyanazon a reggelen Dobbin őrnagynak is érkezett levele a Slaughters-kávéházba southamptoni barátjától, melyben Jos arra kérte a kedves Dobot, bocsássa meg neki, hogy olyan dühös volt, amikor előző nap felébresztette (roppantul fájt a feje, és éppen első álmát aludta), s arra kérte Dobot, foglaljon kényelmes szobákat a Slaughtersben Sedley úr és szolgálái számára. Az őrnagy az utazás alatt nélkülözhetetlenné vált Josnak. Jos megszerette, és ragaszkodott hozzá. A többi utas továbbment Londonba. A fiatal Ricketts és a kis Chaffers még aznap elutazott

a társaskocsival – Ricketts a bakra ült, és Botleytől, a kocsistól elvette a gyeplőt, a doktor hazautazott Portsea-be, a családjához, Bragg az üzlettársaihoz sietett Londonba, az első tiszt pedig a *Ramchunder* kirakodásával foglalatoskodott. Jos úr nagyon magányosnak érezte magát Southamptonban, és a George-fogadó vendéglőjét hívta meg egy pohár borra, éppen abban az órában, amelyben Dobbin őrnagy leült apjának, Sir Williamnek asztalához, ahol is nővére hamarosan kivette belőle (mert az őrnagy képtelen volt hazudni), hogy már meglátogatta George Osbornét.

Southampton főutcájában van néhány fényes szabóüzlet, amelynek szép tükörrakataiban pompás selyem és bársony, arany- és karmazsinszínű mellények függnek, továbbá képek a legújabb divatról, csodálatos úriemberek csíptetővel, akik rendkívül nagy szemű és csigás hajú kisfiúkat fognak kézen, és az Apsley-House előtt, az Achilles-szobornál lovaglórúhában lovukat ficáncoltató hölgyekkel szemeznek. Jos ugyan el volt látva a legragyogóbb ruhákkal, amelyekkel Calcutta szolgálhatott, de azért úgy gondolta, hogy nem utazhatik Londonba, amíg nem szereli fel magát egy-két ilyen ruhadarabbal, s ezért kiválasztott egy aranypillangókkal himzett karmazsin atlaszmellényt s egy fehér sávós, kerek gallérú, fekete és piros kockás bársonykabátot, aztán ezzel és egy pompás kék szatén nyakkendővel s egy aranytűvel, melyen rózsaszín, zománcos lovas ugratott át egy ötgerendás korláton, úgy gondolta, némi méltósággal vonulhat be Londonba. Jos korábbi szégyenlősségét és esetlen, piruló félénkségét ugyanis felváltotta saját értékének őszintébb és bátrabb öntudata.

– Be merem vallani – mondogatta Waterloo-Sedley a barátainak –, én sokat adok a ruházatra. – És bár kissé kényelmetlen volt neki, ha a hölgyek a kormányzói palota báljain ránéztek, s bár ilyenkor elpirult, és riadtan fordult el tekintetük elől, főleg azért kerülte őket, mert félt, hogy szerelmet vallanak neki, holott ő teljességgel ellene volt a házasságnak. De azért azt hallottam, hogy egész Calcuttában nem volt még egy olyan gavallér, mint Waterloo-Sedley, neki volt a legmutatósabb fogata, ő adta a leg-

jobb legénylakomákat, s neki volt a legfinomabb ezüstkészlete az egész városban.

Ahhoz, hogy e mellények elkészüljenek az övéhez hasonló méltóságú és termetű férfi számára, legalább egy nap kellett, melynek egy részét arra fordította, hogy inast fogadjon, aki kiszolgálja őt és bennszülött szolgáját, továbbá azzal töltötte el az időt, hogy utasításokat adott az ügynöknek, aki elhozatta málháját, soha nem olvasott könyveit, mangó-, curry- és egyéb indiai fűszerrel megrakott ládáit, sáljait, amelyeket ajándékba hozott olyanoknak, akiket még nem ismert, s egész „perzsa” felszerelésének egyéb tartozékait.

Végül a harmadik napon új mellényében kényelmesen Londonba hajtatott, bennszülött szolgája fogvacogva, kendőbe burkolva, mégis reszketve ült a bakon az új európai inas mellett, Jos közben odabent pőfékelt pipájából, s olyan fenséges látványt nyújtott, hogy a kisfiúk hurráztak, sok járókelő pedig azt gondolta, valamilyen főkormányzó érkezik. Kijelenthetem, hogy ő bezzeg nem utasította el a vendéglősök szolgálatkész meghívását, hogy pihenjen meg és üdüljön fel a csinos kis városokban. Southamptonban bőséges reggelit kebelezett be, halat, rizst és kemény tojásokat, de Winchesterig már annyira összeszedte magát, hogy szükségesnek tartott egy pohár aszúbort. Altonban inasa biztatására kiszállt a kocsiból, és megkóstolta azt a sört, melyről ez a helység nevezetes. Farnhamben megállt, hogy megnézzé a püspöki kastélyt, és elfogyasszon egy könnyű ebédet, mely párolt angolnából, borjúbordából, franciás zöldbabból és egy palack vörös borból állt. Bagshot Heathen túl hűvös volt, a hindu egyre jobban vacogott, és Jos sahib egy kis grogot ivott, úgyhogy mire Londonba behajtatott, annyira telítve volt borral, sörrel, hússal, uborkával, cseresznyepálinkával és dohánnyal, mint valamely tengeri gőzös pincérfülkéje. Esteledett, mire kocsija a kis bromptoni kapu elé dübörgött, mert a szeretetteljes fiú ide hajtatott először, még mielőtt megtekintette volna azt a lakosztályt, amelyet Dobbin úr foglalt le számára a Slaughtersben.

Az utca valamennyi lakójának arca megjelent az ablakokban, a kis szolgáló szaladt ajtót nyitni, a Clapp hölgyek a konyha ablakából nézték, Emmy izgatottan állt az előszobában a kala-

pok és köpenyek között, az öreg Sedley pedig odabent a nappali szobában egész testében reszketett. Jos kiszállt a postakocsiból, le a nyikorgó, rettentően ingó lépcsőkön, s e műveletben támogatta őt egyfelől southamptoni új inasa, másfelől a didergő hindu, akinek barna arca a hidegtől lilaszínű volt, akár a pulyka zúzaja. Óriási feltűnést keltett rögtön a kapualjban, ahova Clappné és Clapp kisasszony bejött, talán azért, hogy a nappali szoba ajtaján hallgatózzék, s a hindu Loll Jewabot ott találták, amint az előcsarnokban, egy padon didergett köpönyegek alatt, furcsán, szánalmasan nyöszörgött, s kimutatta sárga szembogarát és fehér fogait.

Így hát, amint látjuk, ügyesen becsuktuk az ajtót, amely mögött Jos és öreg apja meg szegény kis szelid húga találkozott. Az öregember nagyon meg volt hatva, persze ugyanúgy a lánya is, Jos sem volt érzéketlen. Tízévi hosszú távollét alatt a legönzőbb ember is elgondolkozik otthonán és a régi köteléken. A távolság mindkettőt megszenteli. A hosszú mélézás az elvesztett örömök fölött fokozza bájukat és édességüket, Jos öszintén örült, hogy viszontláthatja apját, akitől az utóbbi időben elhidegült, megrázhatja kezét, örült, hogy viszontláthatja hűgát, akire úgy emlékezett, mint csinos, mosolygó kislányra, és fájt neki az a változás, melyet az idő, a bánat és a balsors hozott létre a megtört öregemberen. Emmy fekete ruhában jött eléje az ajtóba, megsúgta neki, hogy anyja meghalt, s azt is, hogy erről ne beszéljen az apja előtt. De ez az óvatosság szükségtelen volt, mert az idősebb Sedley rögtön erről az eseményről kezdett beszélni, és bőséges könnyhullatással fecsegett róla. Ez nem kevéssé rendítette meg az indiait, aki ennek következtében valamivel kevesebbet gondolt magára, mint ahogy a szegény fickó megszokta.

A találkozás eredménye nagyon kielégítő lehetett, mert amikor Jos újra felszállt postakocsijába, és elhajatott fogadójába, Emmy gyöngéden megölelte apját, és diadalmas tekintettel kérdezte meg az öregembertől, nem mondta-e neki mindig, hogy bátyjának jó szíve van.

Csakugyan, Joseph Sedleyt meghatották azok a szegényes körülmények, melyek között hozzátartozóit találta, s szívének az első találkozás okozta ellágyulásában és túlradásában kijelen-

tette, hogy többé nem fognak hiányt, sem kényelmetlenséget szenvedni, ő legalábbis egy időre mindenesetre itthon marad, s ezalatt háza és mindene rendelkezésükre áll, s Emilia nagyon csinos háziasszony lesz az ő asztalánál, amíg fel nem cseréli egy másik asztallal, amelyet magáénak vall.

Emmy szomorúan megrázta fejét, és mint rendesen, könnyezni kezdett. Elértette, mire célzó Jos. Ő és fiatal bizalmasa, Mary kisasszony, alaposan megbeszélte az ügyet még az őrnagy látogatásának estéjén, mert ennél tovább a lobbanékony Polly nem állhatta meg, hogy ne beszéljen felfedezéséről, le ne írja azt az összzerezenést és örömteljes remegést, amellyel Dobbin őrnagy elárulta magát, amikor Binny úr elhaladt mellette újdonsült feleségével, és az őrnagy megtudta, hogy már nem kell tartania vetélytársától.

– Nem tetszett látni, mennyire felindult, amikor megkérdezte tőle, hogy megházasodott-e, és azt felelte: „Ki hazudta ezt magának?” Ő – mondta Polly –, le sem vette a szemét magáról, és bizonyos vagyok benne, abba öszült bele, hogy mindig magára gondolt.

De Emilia ágya fölé nézett, ahol ott függött férjének és fiának arcképe, és megmondta fiatal pártfogoltjának, hogy soha, soha többé ne beszéljen erről. Dobbin őrnagy volt férjének és neki is legjobb barátja és George jószágos és szeretetteljes gyámja; úgy szereti őt, mint a fivérét, de egy asszony, akinek olyan földre szállt angyal volt a férje – s ezzel a falra mutatott –, az soha többé nem gondolhat új házasságra. Szegény Polly sóhajtott, arra gondolt, mit tenne ő, ha a fiatal Tomkins úr, az orvos segédje, aki mindig őt nézi a templomban, s aki ezekkel az ostromló pilantásokkal annyira zavarba hozta félénk kis szívét, hogy rögtön kész lett volna megadni magát – mit tenne ő, ha Tomkins úr meghalna. Tudta róla, hogy sorvadása van, azért olyan piros az arca, s azért olyan rendkívül vékony a dereka.

Nem mintha Emmy, amikor tudatára ébredt a derék őrnagy szenvedélyének, bármiképpen is visszautasította volna, vagy neheztelt volna érte. Ilyen hű és igazi úriember vonzalma egyetlen asszonyt sem haragithatna meg. Desdemona nem haragudott Cassióra, bár aligha kétséges, hogy észrevette a hadnagy iránta való hajlandóságát (és a magam részéről azt hiszem, hogy sok

minden történt e szomorú ügy folyamán, több, mint amennyit az érdemes mór tiszt valaha is megtudott), és hát Miranda még kedves is volt Calibanhoz, és bizonyosak lehetünk benne, hogy ugyanebből az okból. Nem mintha a legkevésbé is bátorította volna a szegény otromba szörnyeteget... persze hogy nem. Mint ahogy Emmy is a legkevésbé sem akarta bátorítani bámulóját, az őrnagyot. Meg akarta adni neki azt a barátságos figyelmet, amelyet ennyi kiválóság és hűség megérdemelt; teljes nyíltsággal és szívélyességgel akart bánni vele, ameddig nem lép fel mint kérő; akkor majd még mindig lesz idő rá, hogy beszéljen vele, és véget vessen soha meg nem valósulható reményeinek.

Ezért hát akkor este, a Polly kisasszonnyal folytatott beszélgetés után, nagyon egészségesen aludt, és bár Jos késett, a szokottnál boldogabb volt. „Örülök, hogy nem veszi el azt az O'Dowd kisasszonyt – gondolta. – O'Dowd ezredesnek nem lehet olyan húga, aki méltó volna olyan kiváló emberhez, mint William őrnagy.” Ki is van az ő kis körében, aki jó felesége lenne az őrnagynak? Binny kisasszony nem, az túl öreg és házsártos. Osborne kisasszony? Az is túl öreg. A kis Polly túl fiatal. Osborne-né elalvás előtt senkit sem talált, aki illenék az őrnaghoz.

Jos olyan kitűnően elhelyezkedett a St. Martin's Lane-en, olyan kényelmesen élvezhette ott a vízpipáját, olyan kellemesen elparádézhatott onnan a színházakba, ha kedve támadt rá, hogy talán végleg ott maradt volna a Slaughtersben, ha barátja, az őrnagy, nincs a sarkában. Ez az úriember nem hagyott nyugtot a bengálinak mindaddig, amíg nem teljesítette ígéretét, hogy ott-hont szerez Emiliának és az apjának. Jos lágy anyag volt mindenkinek a kezében. Dobbin pedig rendkívül erélyes volt mindenkinek ügyében, sajátját kivéve, ennélfogva a főtisztviselő könnyűszerrel áldozatul esett e jólelkű diplomata ártatlan csel-szövéseinek, és hajlandó volt megtenni, megvásárolni, bérelni vagy abbahagyni bármit, amit barátja helyesnek tart. Loll Jewabot, akit a St. Martin's Lane-i gyerekek kegyetlenül megréftak, valahányszor füstös ábrázatával az utcán mutatkozott, hazaküldték Calcuttába, a *Lady Kicklebury* nevű kelet-indiai hajón,

mely részben Sir Willam Dobbin tulajdona volt, előbb azonban megtanította Jos európai inasát az indiai fűszeres ételek, piláfok elkészítésére és a pipák meggyújtásának művészetére. Josnak nagy élvezet és kellemes elfoglaltság volt felügyelni egy elegáns kocszi megépítésére, melyet ő és az őrnagy rendelt meg a szomszédos Long Acre-en; két szép lovat is szereztek, s Jos ezekkel hajtattott teljes díszben a Parkba, vagy pedig meglátogatta indiai barátait. A kirándulások során, nem ritkán, Emilia is mellette ült, ilyenkor Dobbin őrnagy is látható volt a kocszi hátsó ülésén. Máskor az öreg Sedley és lánya használta a kocsit, és Clapp kisasszonynak, aki gyakran kísérte el barátnőjét, nagy élvezete telt benne, ha az a fiatal úriember, akinek arca rendszerint megjelent az orvosi rendelő ablakában, amikor a kocszi ott elhaladt, felismerte őt nevezetes sárga kendőjében.

Nemsokára azután, hogy Jos először jelent meg Bromptonban, igazán gyászos jelenet játszódott le a szerény kerti házban, melyben Sedleyék életük utóbbi tíz esztendejét töltötték. Jos kocsija (az ideiglenes, nem pedig a készülő) megérkezett egy napon, s elvitte magával az öreg Sedleyt és lányát, hogy soha többé vissza ne térjenek. A háziasszonynak és a háziasszony lányának ez esemény közben ontott könnyei a legőszintébb fájdalom könnyei voltak, ezeknél őszintébbeket egész történetünk során nem ejtettek. Nem emlékeztek rá, hogy hosszú ismeretségük és bizalmas viszonyuk közben egyetlen durva szót is hallottak volna Emiliától. Maga volt a szelidség és kedvesség, mindig hálás volt, mindig finom, még akkor is, amikor Clappné kijött a sodrából, és a házbért sürgette. Most, amikor ez a kedves teremtés örökre elment tőlük, a háziasszony keserű szemrehányást tett magának, amiért valaha is nyersebb kifejezést használt vele szemben – mennyire sírt, amikor ostyával kiragasztották az ablakokra azt a papírszeletet, amely hírül adta, hogy az oly sokáig elfoglalt szobák kiadók. Hogy ilyen lakókat nem kapnak többé, az bizonyos. A bekövetkező idők igazolták ezt a mélabús jóslást, Clappné pedig azzal állt bosszút az emberiség elfajulásán, hogy a legvadabb dézsmálásnak vetette alá lakóinak teásdobozait és ürücombjait. Legtöbbjük morgott és szitkozódott, néhányan nem fizettek, egyikük sem maradt sokáig. A háziasszony igazán sajnálhatta régi-régi barátait, akik elhagyták.

Ami Mary kisasszonyt illeti, annyira bánkódott Emília távozásán, hogy szomorúságát meg sem kíséreltem leírni. Gyerekkorától kezdve naponta együtt volt vele, és olyan szenvedélyesen megszerette azt a drága, jóságos hölgyet, hogy amikor eljött a nagy batár, amely majd elviszi őt a ragyogásba, barátnője karjába ájult, de az maga is alig volt kevésbé megdöbbentve, mint a jólelkű kislány. Emília szerette őt, mintha csak a saját lánya lett volna. Tizenegy éven át ez a kislány volt állandó barátnője és társa. Az elválás neki is nagyon fájt. Persze abban maradtak, hogy Mary gyakran jön el abba a nagy, új házba, ahová Osborne-né költözik, de Mary bizonyos volt benne, hogy ott sohasem lesz olyan boldog, mint az ő szerény viskójukban, ahogy Clapp kisasszony szeretett regényeinek nyelvén a házukat nevezte.

Reméljük, hogy tévedett ebben a jóslatában. Szegény Emmynek nagyon kevés boldog napja volt abban a szerény viskóban. Sötét végzet nehezedett itt rá. Sohasem volt kedve visszatérni abba a házba, miután elhagyta, sem pedig találkozni a háziasszonnyal, aki zsarnokoskodott rajta, ha rosszkedve volt, és adósak maradtak a bérével, ha pedig jókedve volt, nyers bizalmassággal bánt vele, és ez sem volt kevésbé utálatos. Szolgalelkűsége és túlzott bókolása, amikor Emmy újra gazdagságba jutott, semmivel sem tetszett jobban e hölgynek. Elragadtatott csodálattal dicsért mindent az új házban, minden bútordarabot vagy díszítményt, megtapogatta Osborne-né ruháit, és kiszámította az árakat. Esküdözött és fogadkozott, hogy semmi sem lehet elég jó ennek az édes hölgynek. De a közönséges talpnyaló mögött, aki most udvarolt neki, Emmy mindig ott látta a durva zsarnokot, aki annyi idejét keserítette el, akinek néha könnyörögnie kellett, ha adós maradt a lakbérrel, aki szemére vetette a tékozlását, ha némi csegemét vásárolt beteg anyjának vagy apjának, aki rátaposott megaláztatásában.

Soha senki sem hallott ezekről a bántalmakról, melyek pedig részei voltak e szegény asszonyka életének. Eltitkolta őket apja előtt is, akinek elővigyázatlansága fő oka volt az ő nyomorúságának. Neki kellett viselnie a következményeket apja baklövéséért, s eközben olyan végtelenül szelíd és alázatos volt, mint a természet is áldozatnak teremtette volna.

Remélem, többé nem kell ilyen balsorstól szenvednie. És mivel azt mondják, minden bánatban van valami vigasztaló is, megemlíthetem, hogy szegény Maryt, mikor barátnője távozása után önkívületbe esett, a fiatal segédorvos vette gyógykezelésbe, s az ő gondozása alatt kisvártatva összeszedte magát. Emmy, amikor elköltözött Bromptonból, Marynek ajándékozta lakásuk egész bútorkészletét, csak a képeit vitte magával (az ágya fölötti két képet) és a zongoráját, azt a kis régi zongorát, amely már panaszosan csörömpölő öregkort ért meg, de amelyet Emmynek volt miért szeretnie. Még gyerek volt, amikor először játszott rajta: a szüleitől kapta. Aztán újra megkapta valakitől, mint ahogy az olvasó bizonyára emlékszik rá, amikor apja háza összeomlott, s ezt a hangszert kimentették a hajótörésből.

Dobbin őrnagy rendkívül megörült, amikor éppen Jos új lakásának berendezésére felügyelt – mert ő ragaszkodott hozzá, hogy nagyon szépnek és kényelmesnek kell lennie –, és megérkezett Bromptonból a szekér, rajta az átköltözők bőröndjeivel és dobozaival, s köztük a régi zongorával. Emília a nappali szobájában akarta elhelyezni, egy szép kis szobában, a második emeleten, apja szobája mellett, ahol majd az öregúr esténként elüldögél.

Amikor az emberek bejöttek a házba, vállukon az öreg hangszerrel, és Emília utasította őket, hogy vigyék fel az említett szobába, Dobbin egészen felderült.

– Örülök, hogy megőrizte – mondta nagyon érzelmesen. – Már féltem, hogy nem törődik vele.

– Többre becsülöm mindennél a világon – mondta Emília.

– Igazán, Emília? – kiáltott az őrnagy. Tény az, hogy miután ő maga vette a zongorát, bár sohasem szólt róla egy szót sem, mégse fordult meg a fejében soha a feltevés, hogy Emília azt gondolhatja, más vásárolta meg, s azt hitte, magától értetődő, hogy Emmy tudja: tőle származik az ajándék. – Igazán, Emília? – mondta, és már a nagy kérdés remegett az ajkán, amikor Emmy megismételte:

– Hogyan is lehetne másképp? Hát nem ő adta-e nekem?

– Nem is tudtam – mondta szegény öreg Dob, és ábrázata megnyúlt.

Emmy nem vette észre rögtön ezt a körülményt, és nem tűnt

fel neki rögtön Dobbin ábrázatának hirtelen gyászos kifejezése, de később visszagondolt rá, és akkor hirtelen beléhasított ki-mondhatatlan kinnál és keserőséggel, hogy William ajándékozta a zongorát, nem pedig George, ahogy ő képzelte. Nem George ajándéka volt; az egyetlen ajándék, melyet kedvesétől kapott, legalábbis így gondolta – az a tárgy, amelyet mindennél többre tartott, ez volt legdrágább kincse és ereklyéje. Beszélt hozzá George-ról, eljátszotta rajta George kedvenc dalait, hosszú, esti órákon át ült mellette, és a maga egyszerű művészetével mélabús összhangokat hozott ki a billentyűkből, némán sírt fölöttük. De nem George ereklyéje volt, s így elvesztette értékét. Amikor legközelebb az öreg Sedley arra kérte, hogy játsszon, azt felelte, hogy a zongora botrányosan lehangolódott, neki meg fáj a feje, és nem tud játszani.

Aztán, szokása szerint, szemrehányást tett magának szeszélyes-sége és hálátlansága miatt, s eltökölte, hogy jóváteszi a derék Williammel szemben azt a lekicsinylést, amelyet ugyan nem éreztetett vele, de érzett a zongorája iránt. Néhány nap múlva, amikor a fogadósobában ültek, s Jos ebéd utáni szundikálásba süllyedt, Emília kissé remegő hangon fordult Dobbin őrnagyhoz. – Bocsánatot kell kérnem valamiért.

– Miért? – kérdezte Dobbin.

– Hát a ... kis zongora miatt. Nem köszöntem meg magának, amikor nekem ajándékozta, sok-sok évvel ezelőtt, mielőtt férjhez mentem. Azt hittem, másvalaki adta. Köszönöm, William. – Odanyújtotta kezét, de a szegény asszonyka szíve vérzett, ami pedig a szemét illeti, az persze megint megtelt könnyel.

De William nem bírta tovább.

– Emília, Emília – mondotta –, én vettem magának. Szerettem, ahogy most is szeretem. Meg kell már mondanom. Azt hiszem, szeretem magát már az első pillanattól kezdve, hogy láttam, amikor George elvitt a maguk házába, hogy megmutassa nekem Emíliát, akivel jegyben jár. Maga még csak kislány volt, fehér ruhában, hosszú fürtökkel, dalolva jött le – emlékszik? –, és elmentünk Vauxhallba. Azóta csak egy nőre gondoltam állandóan, és ez maga volt. Azt hiszem, tizenkét év óta nem múlt el egyetlen napnak egyetlen órája sem anélkül, hogy magára ne gondoltam volna. Mielőtt Indiába mentem, eljöttem, hogy el-

mondjam magának, de maga nem törődött velem, nekem pedig nem volt bátorságom beszélni. Nem törődött vele, maradok-e, vagy megyek.

– Nagyon hálátlan voltam – mondta Emília.

– Nem, csak közönyös – folytatta csüggedten Dobbin. – Nincs bennem semmi, ami másképpen hasson egy nőre. Tudom, most mit érez. Fáj a szíve, amiért felfedezte, hogy a zongora tőlem származik, nem pedig George-tól. Nem gondoltam rá, különben sohasem lett volna szabad beszélnem róla. Nekem kell bocsánatot kérnem, hogy egy pillanatig olyan ostoba voltam, és azt hittem, hogy annyi évi állhatatosság és odaadás a szószólóm lehet magánál.

– Most maga kegyetlen – mondta Emília élénkebben. – George a férjem itt és a másvilágon. Hogyan is szerethetnék valakit rajta kívül? Most is az övé vagyok, éppen úgy, mint amikor először látott engem, kedves William. Ő mondta el nekem, milyen jó és nagylelkű volt maga, ő tanított arra, hogy úgy szeressem magát, mintha a fivérem volna. És nem volt-e mindenünk, nekem is meg a fiamnak is? A legdrágább, a leghűségesebb, legkedvesebb barátunk és gyámolítónk? Ha néhány hónappal korábban érkezik, talán megmenthetett volna attól a... attól a szörnyű elszakadástól. Ő, ez majdnem megölt engem, William, de maga nem jött, bár imádkoztam érte, hogy jöjjön... és őt is elvették tőlem. Hát nem nagyszerű fiú, William? Legyen továbbra is a barátja és az enyém is – s itt megtört a hangja, s arcát elrejtette Dobbin vállán.

Az örnagy átkarolta, úgy szorította magához, mintha gyerek volna, s megsókolta a haját:

– Én nem változom, kedves Emília – mondta. – Nem kérek többet, csak a szeretetét. Félek, hogy máskülönben még azt is elveszteném. Csak hadd maradjak a közelében, s hadd láthassam gyakran.

– Igen, gyakran – mondta Emília. Így hát William kedvére nézhetett és epekedhetett, mint ahogy a szegény iskolás fiú is, ha nincs pénze, csak sóhajtozik a cukrásznő tálcájának tartalma felé.

HATVANADIK FEJEZET

Visszatérés az előkelő világba

Most már a jó szerencse kezd mosolyogni Emiliára. Örülünk, hogy kiszabadíthatjuk abból az alantas környezetből, amelyben eddig küszködött, és bevezethetjük egy csiszolt társaságba. Nem olyan előkelő és kifinomult társaságba, mint amelyikben egy másik barátnőnk, Becky asszony forgott, de azért ez is épp eléggé igényt tart az előkelőségre és divatosságra. Jos barátai valamennyien a három kormányzóságból kerültek ki, új háza abban a kényelmes angol-indiai körzetben állt, melynek Moira Place a középpontja. Minto Square, Great Clive Street, Warren Street, Hastings Street, Ochterlony Place, Plassy Square, Assaye Terrace (a jó hangzású *Gardens* elnevezést 1827-ben még nem alkalmazták a kikövezett előterű, stukkódíszes házakra) – ki nem ismeri a nyugalomba vonult indiai arisztokrácia e tiszteletre méltó hajlékait, melyeket Wenham úr *Fekete Lyukak*-nak nevez?

Jos nem foglalt el az életben elég magas társadalmi helyzetet ahhoz, hogy joga lett volna arra, hogy a Moira Place-en vegyen ki lakást, ott, ahol nem lakhatnak mások, csak nyugalomba vonult tanácstagok és indiai cégek társtulajdonosai (akik száz-ezer fontot feleségük nevére íratnak, aztán fizetéseképtelenséget jelentenek be, és viszonylagos szegénységben, évi négyezer fonttal vidékre vonulnak vissza): ő a Gillespie Streeten bérelt egy kényelmes, másod- vagy harmadrangú házat, melybe a szőnyegeket, drága tükröket, a Seddons tervezte csinos és különleges bútortárat attól a csődbe jutott Scape úrtól vásárolta meg, akit legutóbb társnak fogadtak a nagy calcuttai Fogle, Fake és Cracksman cégbe, melybe a szegény Scape hetvenezer fontot fektetett be, egy hosszú és tiszteletre méltó élet szerzeményét, s Fake helyébe lépett, aki Sussexbe vonult vissza, egy hercegi parkba

(a Fogle-ok már régen kiléptek a cégből, és Sir Horace Fogle most kapja meg majd a peerséget mint Bandanna báró) – mondom, társnak fogadták, két évvel azelőtt, hogy a Fogle és Fake híres ügynöksége egymillió font adóssággal megbukott, s nyomorba döntötte és tönkretette fél Indiát.

A csődbe jutott, tisztességes és megtört szívű Scape hatvanöt éves korában kiment Calcuttába, lebonyolítani a cég ügyeit. Walter Scape-et kivették Etonból, és betették egy kereskedő irodájába. Florence Scape és Fanny Scape anyjukkal együtt el-tűntek Boulogne-ba, és többé nem hallunk róluk. Elég az hozzá, hogy Jos megjelent, megvette szőnyegeiket és szekrényeiket, s megcsodálta magát a tükörben, melyek azelőtt a Scape lányok kedves, csinos arcát vetítették vissza. A Scape család szállítói, akik tisztességesen megkapták pénzüket, leadták névjegyeiket az új háztartásban, és buzgón ajánlkoztak annak ellátására. A fehér mellényes, hatalmas legények, akik Scape ebédjein felszolgáltak, és akik magánéletükben zöldségesek, bankszolgák, tejkihordók voltak, meghagyták címüket, és behízelegtek magukat a komornyiknál. Chummy úr, a kéményseprő, aki már három családot söpört végig ebben a házban, igyekezett lekötelezni a komornyikot és az alája rendelt inast, akinek az volt a kötelessége, hogy gombokkal borítva, csikos pantallóban járjon Emilia asszony mögött, ha annak kedve támad kísétálni.

Háztartásuk szerény volt. A komornyik egyúttal Jos inasa is volt, és soha nem volt részegebb, mint amennyire egy kis család komornyikjához illik, aki kellőképpen megbecsüli gazdája borait. Emmy kapott egy szobalányt; Sir William Dobbin városmenti gazdaságából került ki, jó lány volt, s kedvessége és alázatossága lefegyverezte Osborne-nét, aki először megrettent arra a gondolatra, hogy külön cselédje legyen, őt kiszolgálja, holott azt se tudta, mire használja, és mindig a legtisztellettesebb udvariassággal szólt a cselédekhez. De ennek a szobalánynak jó hasznát vette a család, mert ügyesen ápolta az öreg Sedley urat, aki szinte állandóan a szobáját őrizte, és sohasem vette ki részét a ház vidám szórakozásaiból.

Osborne-nét sokan látogatták. Lady Dobbin és lányai el voltak ragadtatva sorsának jobbra fordulásától, és tisztelőtüket tették nála. Osborne kisasszony eljött a Russell Square-ről, nagy

hintáján, melynek vörös posztóját a Leeds-címer ékesítette. Jos-
ról az a hír járta, hogy rendkívül gazdag. Az öreg Osborne-nak
semmi kifogása nem volt az ellen, hogy Georgy ne csak az ő
vagyonát örökölje, hanem a nagybátyját is. – A kutyafáját,
embert faragunk a kölyökből – mondta –, és mielőtt meghalok,
a parlamentben akarom látni. Te, Osborne kisasszony, elmehe-
tessz, és megnézheted az anyját, de én soha nem akarom látni. – És
Osborne kisasszony el is ment. Emmy, abban bizonyosak lehe-
tünk, nagyon örült a látogatásának, s annak, hogy így közelebb
kerül George-hoz. A fiúnak mostanában sokkal többször enged-
ték meg, hogy meglátogassa anyját. Hetenként egyszer vagy két-
szer a Gillespie Streeten ebédelt, és ott éppúgy zsarnokosko-
dott a cselédek és a család fölött, mint a Russell Square-en.

Dobbin őrnaggyal azonban mindig tiszteletteljesen viselke-
dett, és modora szerényebbé vált, mihelyt ez az úriember is jelen
volt. Okos kamasz volt, és tartott az őrnagytól. George kény-
telen volt megcsodálni barátja egyszerűségét, jó humorát, fitog-
tatás nélkül megnyilvánuló sokféle tudását, egyetemes igazság-
szeretetét és méltányosságát. Eddig még nem találkozott ilyen
férfival és ösztönszerűen vonzódott hozzá. Nagy szeretettel csün-
gött keresztapján, gyönyörűség volt neki Dobbinnal sétálni a
Parkban, és hallgatni a beszédét. William az apjáról mesélt
George-nak, Indiáról és Waterloóról, mindenről, csak magáról
nem. Ha George a szokottnál szemtelenebb és önhittebb volt,
az őrnagy kifigurázta, amit Osborne-né nagyon kegyetlen eljá-
rásnak tartott. Egy napon elvitte a színházba, s a fiú vonakodott
a földszintre menni, mert az közönséges dolog. Az őrnagy erre
fölvezette a páholysorba, otthagyta, s ő maga lement a föld-
szintre. Még nem ült ott sokáig, és már érezte, hogy egy kar
nyúl az övé alá, s egy kis kesztyűs dandykéz szorítja meg.
George belátta, milyen képtelenül viselkedett, s erre lejött a felső
régióból. Gyöngéd, jóakarátú mosoly villant fel az öreg Dobbin
arcán és szemében, mikor ránézett a kis bűnbánatos tékozlóra.
Szerette a fiút, mint mindent, ami Emiliához tartozott. Hogy el
volt bűvölve Emilia, mikor meghallotta George jószágának ezt a
bizonyítékát! Még soha nem nézett ilyen kedvesen Dobbinra.
Belepirult ebbe a pillantásba – úgy rémlett az őrnagynak. Georgy
sohasem fáradt el abban, hogy anyjának az őrnagyot dicsérje.

– Szeretem őt, mama, mert annyi mindent tud, és nem olyan komoly, mint az öreg Veal, aki mindig hengeg, és tudod, olyan hosszú szavakat használ. A gyerekek az iskolában „gilisztaszavúnak” nevezik. Én találtam ki, hát nem nagyszerű? De Dob úgy tud latinul, akár angolul és franciául. És ha együtt sétálunk, történeteket mesél a papáról, magáról pedig soha nem beszél. Pedig hallottam, amikor a nagypapánál Buckler ezredes azt mondta, hogy egyike a legvitézebb tisztnek a hadseregben, és már nagyon sokszor kitüntette magát. Nagypapa egészen meglepődött, és azt mondta: „Az a fickó? Azt gondoltam róla, annyit sem tud, hogy *mú*.” De én tudom, hogy tud. Hát nem, mama?

Emmy nevetett: ő is azt gondolta, hogy az őrnagy ennél többet is tud.

Ha George és az őrnagy között őszinte vonzalom fejlődött ki, azt is be kell vallani, hogy a fiú és nagybátyja nem nagyon szerette egymást. George dagadtra fújta arcát, kezét mellényzsebébe dugta, s azt mondta: – Nahát ilyet! Ugyan ne mondja! – Pontosan úgy, ahogyan az öreg Jos szokta mondani, és lehetetlen volt nevetés nélkül megállni. Ebédnél a cselédek majd kirobbantak, ha a kölyök olyasmit kért, ami nem volt az asztalon, s közben felöltötte ezt az arckifejezést, és elismételte nagybátyja kedvenc szólását. A fiú színészkedése még Dobbinból is hirtelen hahotázást váltott ki. Csak Dobbin szemrehányása és Emilia rémült könyörgése tartotta vissza a kis haszontalant attól, hogy szembe utánozza a nagybátyját. Az érdemes főtisztviselőben viszont homályos sejtélem támadt, hogy a kölyök számárnak tartja, és hajlandó nevetségessé tenni őt, s ezért rendkívül félénken és persze kétszeresen dagályosan és méltósággteljesen viselkedett Georgy úrfi jelenlétében. Ha megtudta, hogy a fiatalurat ebédre várja az anyja a Gillespie Streeten, Jos úr rendszerint ráeszmélt, hogy már elígérkezett a klubba. Valószínűleg senki sem búsult nagyon a távolléte miatt. Az ilyen napokon rendszerint Sedley urat is rá lehetett bírni, hogy elhagyja menedékhelyét a felső emeleten, és szűk családi ebédet tartottak, melyen többnyire Dobbin őrnagy is részt vett. Ő volt a ház barátja, az öreg Sedley barátja, Emmy barátja, Georgy barátja, Jos tanácsadója. – Amennyit *mi* látjuk, attól akár Madrasban is lehetne – jegyezte meg Ann Dobbin kisasszony Camberwellben. – Ó, Ann kisasz-

szony, hát nem jut eszébe, hogy az őrnagy nem kegyedet szeretné elvenni?

Joseph Sedley különben azt a méltóságteljesen tétlen életet folytatta, amely a hozzá hasonló kiválóságokhoz illik. Első dolga persze az volt, hogy tagja lett a Keleti-klubnak. Ott töltötte délelőttijeit indiai barátainak társaságában, ott ebédelt, vagy onnan hozott haza vendégeket ebédre.

Ezeket az urakat és hölgyeket Emiliának kellett fogadnia és szórakoztatnia. Tőlük hallotta meg, hogy Smith hamarosan benne lesz a tanácsban, hogy hány százezer rupiát hozott haza Jones, hogyan tagadta meg a londoni Thomson-cég a Thomson, Kibobjee és Társa bombayi ház utalványainak beváltását, s hogy azt hiszik, a calcuttai üzletház kénytelen lesz felszámolni; hogy, enyhén szólva, milyen elővigyázatlanul viselkedett az ahmednugguriaknál szolgáló Brown felesége a testőrségnél szolgáló Swankey fiúval, akivel órák hosszat ült kettesben a fedélzeten, és amikor Fokvárosban kilovagoltak, elszakadtak a társaságtól; hogy Hardymanné kihozatta tizenhárom testvérét, egy vidéki lelkésznek, Felix Rabbits tiszteletes úrnak lányait, és tizenegyet férjhez is adott közülük, mégpedig hetet magas rangú tisztviselőkhöz; hogy Hornby dühös, mert a felesége Európában akar maradni, és Trottert kinevezték adószedőnek Ummerapoorába. Ilyen és ehhez hasonló beszélgetés folyt le ebben a társaságban valamennyi nagy ebéden. Mindenütt ugyanaz a társalgás, ugyanazok az ezüsttálak, ugyanazok az ürücombók, főtt pulykák és körítések. Nem sokkal a csemege után politika, amikor a hölgyek már visszavonultak az emeletre, s panaszaikról és gyerekeikről beszélgettek.

Mutato nomine,¹ mindenütt így van. Hát az ügyvédfeleségek talán nem a bíróságról beszélnek, s a tisztai hölgyek nem az ezredpletykákról? A tiszteletesasszonyok nem a vasárnapi iskolákról értekeznek-e, és arról, hogy kinek melyik parókia jut? És a legelőkelőbb hölgyek nem azokról beszélnek, akik az ő szűk kis körükhöz tartoznak? Miért ne lenne meg hát a mi indiai barátainknak a maguk külön beszéd tárgya? De azt elisme-

¹ Csak a név változik. (latin)

rem, hogy mindez unalmas lehet a laikus számára, akit az a sors ér, hogy néha köztük kell ülnie, és hallgatnia őket.

Emmynek nemsokára jegyzéket kellett vezetnie látogatásairól, és rendszeresen kikocsizott, meglátogatni Lady Bludyert, Sir Roger Bludyernek, a bengáliai hadsereg Bath-keresztes vezér-örnagyanak feleségét, Lady Hufföt, a Bombayben szolgáló Sir G. Huff feleségét, Pice-nét, Pice igazgató feleségét stb. Az ember hamar beleszokik a megváltozott életkörülményekbe. A hintó naponta előállt a Gillespie Streeten, a gombokkal borított inas fel-felugrált a bakról Emmy és Jos névjegyével, megállapított órában Emmy elment kocsin Josért a klubba, elvitte őt levegőzni, vagy pedig az öreg Sedleyt ültette maga mellé a hintóba, és körülkocsikáztatta a Regent's Parkban. A szobalány és a hintó, a látogatási napló és a gombdiszes inas nemsokára éppolyan megszokottá vált Emiliának, mint bromptoni szerény életmódja. Éppúgy alkalmazkodott az egyikhez, mint a másikhoz. Ha a végzet úgy rendelkezett volna, hogy hercegnő legyen, még ezt a kötelességét is teljesítette volna. Jos nőismerősei között az volt a híre, hogy eléggé kellemes fiatal nő... sok nincs benne, de kellemes stb.

A férfiak, mint rendesen, szerették mesterkéletlen kedvességét és egyszerű, finom viselkedését. A szabadságra hazaérkezett délceg indiai ifjú dandyk – ezek aztán a dandyk, felláncozva és felbajuszozva, szédítő kocsikat hajtva, a színházak oszlopai, a West End-i szállodák lakói – mégis csodálták Osborne-nét, örültek, ha meghajolhattak kocsija előtt a parkban, és örültek, ha engedélyt kaptak, hogy délelőtt meglátogathassák. Magát Swankeyt is, a testőrtisztet, ezt a veszedelmes fiatalembert, az indiai hadsereg legnagyobb, most szabadságon levő hódítóját egy napon Dobbin őrnagy négyszemközt érte Emiliával, amint éppen nagy humorral és ékesszólással írta le a lándzsás disznóvadászat sportját, aminthogy a testőrtiszt is emlegetett később egy pokoli gyalogos tisztet, aki mindig ott ténfergett a ház körül, egy hőrihorgas, sovány, furcsa képű idősebb alakot... bár ördögös fickó, és könnyen belezavarja az embert a beszédjébe.

Ha az őrnagyban több lett volna a személyes hiúság, féltékeny lett volna egy ilyen veszedelmes fiatal gavallérra, mint a lenyűgöző bengáliai kapitány. Dobbin azonban túlságosan egyszerű

és nagylelkű természet volt ahhoz, hogy kételkedhetett volna Emíliában. Örült, hogy a fiatal emberek tisztelettel adóznak neki, és hogy mások is bámulják. Hiszen asszonykora óta mindig csak elnyomták és lebecsülték! Jólesett látnia, hogy a kedvesség milyen jó tulajdonságokat vált ki belőle, hogy kedélye lassan élénkül a jólétben. Mindenki, aki Emíliát méltányolta, az őrnagy jó ítélőképességének bókolt vele, ha ugyan lehet jó ítélőképességről beszélni olyan embernél, aki a szerelem káprázatának hata-
tása alatt áll.

Jos megjelent az udvarnál is, ezt meg kellett tennie mint uralkodójának hűséges alattvalója (megjelent teljes udvari díszben a klubban is, ahová Dobbin eljött érte kopott, régi egyenruhájában) – s ezután ő, aki mindig rendületlenül királyhű volt s IV. György bámulója, olyan megrögzött toryvá és az állam oszlopává lett, hogy ragaszkodott hozzá: Emília is menjen el egy udvari fogadásra. Valahogy belelovalta magát abba a gondolatba, hogy hivatása a közjó fenntartása, és az uralkodó nem lehet boldog addig, amíg Jos Sedley és családja meg nem jelenik, hogy köréje csoportosuljon a St. James-palotában.

Emmy nevetett.

– Ne vegyem fel a családi gyémántokat, Jos? – kérdezte.

„Bár vehetnék én neki – gondolta az őrnagy. – Szeretném látni azt a gyémántot, amelyik elég szép volna hozzá.”

HATVANEGYEDIK FEJEZET

melyben két tény kialszik

Elérkezett egy nap, amikor az illő élvezetek és ünnepélyes vidámságok sorát, melyeknek Jos Sedley úr családja átadta magát, olyan esemény szakította félbe, mely a legtöbb házban előfordulhat. Ha felfelé haladsz házad lépcsőjén, a fogadószobából fel az emeleti hálósobába, észrevehetsz a falban egy kis ívelt nyílást: az látja el világossággal a lépcsőnek azt a szakaszát, mely felvezet a második emeletről a harmadikra (ahol rendszert a gyerekszoba és a cselédszobák helyezkednek el), de amely ív más célra is szolgál, s erről a temetkezési vállalkozó emberei adhatnának felvilágosítást. Oda helyezik a koporsót, vagy pedig azon át eresztik le anélkül, hogy illetlenül háborgatnák a fekete láda kihűlt, szunnyadó lakóját.

A londoni házaknak e második emeleti boltíve, mely fel is néz és le is néz a lépcsőház aknájába, szemben a főbejárattal, melyen át a lakók közlekednek – amely mellett a szakácsné még hajnal előtt leoson a konyhába kisikálni a fazekait és serpenyőit – amely mellett a fiatalúr fellopakodik, miután cipőjét odalent hagyta az előcsarnokban, ha a klubban töltött vidám éjszaka után virradatkor tér haza – amely mellett a kisasszony suhogó szalagokkal, kikeményített muszlinban, ragyogva és szépségesen, s bálra, hódításra felkészülve suhan lefelé – vagy Tommy úrfi, megvetve a lépcsőt és a veszélyt, a karfát választja közlekedési eszközül, és itt siklik le – mosolyogva halad lefelé az anya, és szerelmesen simul férje erős karjához, az pedig óvatosan lép vele lépcsőről lépcsőre, nyomában az ápolónővel, azon a napon, mikor az orvos kijelentette, hogy bájos betege elhagyhatja szobáját – amely mellett ásitozva, csöpögő faggyúgyertyával botorkál felfelé John, hogy lefeküdjék, és aztán majd napkelte

előtt összeszedje az ajtók előtt rá váró cipőket – ez a lépcső, amelyen a csecsemőket viszik fel és le, öregembereket támogatnak, vendégeket vezetnek bálba, lelkész megy a keresztelőre, orvos a betegszobába, s a temetkezési vállalkozó emberei a felső emeletre – micsoda intő jel ez az ív és ez a lépcső az életnek, a halálnak és a hiúságnak – ha ugyan hajlandó vagy ezt megfontolni, s leülni a párkányon, és fel-alá tekinteni a lépcsőház aknájába! Hozzánk is itt jön fel majd utolszor az orvos, bohócruhás felebarátom. Az ápolónő benéz majd ágyad függönye mögé, de te nem veszel erről tudomást... aztán kis időre kitarja az ablakodat, és levegőt bocsát be a szobába. Aztán behúzzák a zsalukat a ház utcai ablakain, és a hátsó szobákba vonulnak... aztán elküldenek majd az ügyvédért és más fekete ruhás emberekért stb. A te komédiád és az enyém véget ér, minket pedig eltávolítanak, ő, milyen messzire a harsonáktól, az ujjongástól, a pózolástól! Ha előkelő emberek vagyunk, kiteszik a gyász-cimert volt lakásunk fölé, aranyozott kerubokkal és jeligékkel, amelyek megállapítják: „Békesség a mennyben.” Fiad újrabútoroztatja a házat, vagy talán kiadja, és ő maga divatosabb városnegyedbe költözik, neved pedig ott szerepel klubod legközelebbi évi jelentésében az „Elhunyt tagok” között. Bármennyire is meggyászolnak, özvegyed azért jobban szereti, ha csinosan varrják meg gyászruháját, a szakácsné felizen, vagy maga jön megkérdezni, hogy mi legyen ebédre, s akik túlélnek, nem-sokára el tudják viselni, hogy a kandalló fölé nézzenek, képedre, mely hamarosan lekerül a díszhelyről, hogy helyet engedjen az uralkodó fiú arcképének.

A halottak közül kiket siratnak meg a leggyöngédebben és legszenvedélyesebben? Azt hiszem, azokat, akik legkevésbé szeretik az életben maradottakat. Egy kisgyerek halála olyan szenvedélyes gyászt és őrjöngő könnyhullatást okoz, amelyet a te elmúlásod, olvasó barátom, sohasem fog gerjeszteni. Egy kisgyerek halála, aki alig ismert téged, aki egyheti távollét után már megfeledkezett volna rólad, jobban lesújtana, mintha elvesztenéd legközelebbi barátodat vagy elsőszülött fiadat, aki felnőtt ember, mint te, és saját gyerekei vannak. Lehetünk nyeresek és szigorúak Júdához és Simeonhoz – szeretetünk és szánalmunk túlrad a kicsi Benjáminért. És ha öreg vagy, mint ahogy

e könyv némely olvasója bizonyára öreg, vagy megöregszik majd, öreg és gazdag, vagy öreg és szegény – egy napon ezt gondolod magadban: „Ezek az emberek, itt körülöttem, nagyon kedvesek hozzám, de nem nagyon bánkódnak majd, ha én már eltávoztam. Gazdag vagyok, és az örökségemet várják – vagy szegény, és belefáradtak, hogy eltartsanak.”

A Sedleyné halála után viselt gyász éppen letelt, Josnak még alig volt rá ideje, hogy levesse fekete ruháját, és megjelenhessék szeretett ragyogó mellényeiben, amikor Sedley úr környezete előtt nyilvánvalóvá vált, hogy újabb esemény áll küszöbön, s az öregember készül útra indulni, hogy megkeresse feleségét abban a sötét országban, ahol Sedleyné megelőzte őt.

– Apám egészségi állapota – jegyezte meg Jos Sedley ünnepélyesen a klubban – nem engedi, hogy ebben az évadban nagytársaságot lássak vendégül, de ha szép csendesen eljössz hozzám fél hétkor, Chutney fiam, és megelégszel egyszerű ebédrel és egy-két régi cimborával, mindig szívesen látlak.

Így hát Jos és barátai csendben, szűk körben ebédeltek, és itták meg vörös borukat, míg fent az emeleten az öregember homokórájából lassan pergett az élet homokja. A bársonyléptű komornyik behozta borukat, ebéd után kártyázásba fogtak, amiben néha Dobbin őrnagy is részt vett, alkalomadtán Osborné né is leült köztük, ha ellátta már odafent betegét, és az megkezdte azt a nyugtalan szendergést, mely az öregkor vánkását látogatni szokta.

Az öregember betegsége alatt valósággal csüngött a lányán. Más kezéből alig akarta elfogadni levesét és az orvosságokat. Emmynek az ő ápolása vált jóformán egyetlen életcéljává. Ágyát szorosan a beteg szobájába nyíló ajtó mellé helyezték, s a legkisebb neszre vagy mozgolódásra, mely a zsémbes beteg fekhelyéről hallatszott, már felriadt. Bár, hogy igazságosak legyünk, az öreg hosszú órákon át feküdt ébren, csöndben és mozdulatlanul, nehogy felébressze kedves és éber ápolónőjét.

Most talán forróbban szerette lányát, mint bármikor gyerekkora óta. Ez az egyszerű teremtés legkivált a szelíd szolgálatokban és a gyermeki kötelességek kedves teljesítésében tündökölt. „Olyan csendesen lép be a szobába, mint a napsugár” – gondolta Dobbin úr, amint elnézte, hogy jár ki meg be apja szobájába.

vidám, édes ragyogással arcán, nesztelenül és kecses mozgással. Amikor nők virrasztanak gyereük felett, vagy betegszobában foglalatoskodnak, ki nem látta arcukon a szeretetnek és a szána-lomnak ezt az édes, angyali sugárzását?

Egy éveken át tartó, titkos vizsály orvoslása és hallgatag ki-engesztelése volt ez. E végső órákban, lánya szeretetétől és jósá-gától meghatva, az öregember elfelejtette korábbi panaszát s Emmy hibáit, melyeket hosszú éjszakákon keresztül vitatott meg a feleségével: hogy mindent háttérbe helyezett a fiáért, nem törődik szüleivel szenvedésükben és öregségükben, csak a gyer-mekére gondol, hogy képtelenül és ostobán, sőt istentelenül vi-selkedett, amikor George-ot elvették tőle. Az öreg Sedley elfelej-tette ezeket a vádakát most, amikor végső számadást csinált, és igazságot szolgáltatott a szelíd és panasztalan kis vértanúnak. Egy éjszaka, amikor Emilia belopódzott apja szobájába, ébren találta, s a megtört öregember elmondta gyónását.

– Ó, Emmy, arra gondoltam, hogy nagyon szívtelenek és igazságtalanok voltunk hozzád – mondta, és feléje nyújtotta hideg és gyöngye kezét. Emmy letérdelt ágya mellé, és imádko-zott, valamint az öreg Sedley is, aki még mindig lánya kezét fogta. Ha ránk kerül a sor, barátom, bárcsak nekünk is ilyen társunk volna az imában!

Ahogy így ébren feküdt, talán elvonult előtte egész élete, ifjúkora, reményteljes küzdelmei, férfikorának sikerei és gazdag-sága, bukása hanyatló éveiben és jelenlegi gyámoltalan helyzete – semmi reménye arra, hogy bosszút álljon a sorson, amely fő-léje kerekedett, sem neve, sem vagyona, amelyet örökül hagy-hatna, eltékozolt, vereséggel és csalódással teljes, eredménytelen élet, és most itt a vég!

Nem tudom, olvasó felebarátom, melyik a jobb sors: jólét-ben és híresen, vagy szegényen, csalódottan halni meg, ha van-nak javaink, és kénytelenek vagyunk itt hagyni őket, vagy ha kihullunk az életből, miután játszottunk, és elvesztettük a játs-zmát. Furcsa érzés lehet, ha elérkezik életünknek az a napja, melyen elmondhatjuk: „*Holnap* siker vagy kudarc már egyre megy, s a nap fölkel, és az emberiség milliói nekifognak mun-kájuknak vagy mulatságuknak, mint rendesen, de én már túl leszek minden izgalmon.”

És így elérkezett az a reggel és az a napfelkelte, amikor az egész világ felkelt, és nekilátott különböző munkájának és mulatóságának, az öreg John Sedley kivételével, akinek többé nem kell a sorssal harcolnia, sem reménykednie, sem ravaszkodnia, csak elindulni, és elfoglalni egy csendes, merőben ismeretlen nyugvóhelyet a bromptoni temetőben, öreg felesége mellett.

Dobbin őrnagy, Jos és Georgy kísérté a síríg az öreg földi maradványait tartalmazó fekete posztós kocsit. Jos Richmond-ból érkezett, a Térdszalag-szállóból, ahová a gyászos esemény után elvonult. Nem akart a házban maradni együtt a... ilyen körülmények között... hiszen értik, ugye? De Emmy ott maradt, és mint rendesen, teljesítette kötelességét. Nem görnyesztette valamilyen különösebb bánat, inkább ünnepélyes volt, mint fájdalmas. Azon imádkozott, hogy az ő elmúlása is ilyen nyugodt és fájdalom nélküli legyen, s bizalommal és tisztelettel gondolt apja szavaira, melyeket betegsége közben hallott tőle, s amelyek hitéről, megadásáról és jövődő reményéről tanúskodtak.

Igen, azt hiszem, mégiscsak ez a jobbik vég a kettő közül. Mert tegyük fel, hogy nagyon gazdag vagy, és jó dolgod van, és így szólsz azon a végső napon: „Nagyon gazdag vagyok, meg lehetően ismernek, egész életemet a legjobb társaságban töltöttem, és hála Isternek, rendkívül tiszteletre méltó családból származom. Dicsőségesen szolgáltam királyomat és hazámat. Több éven át voltam tagja a parlamentnek, ahol, merem állítani, meghallgatták és elég jól fogadták a beszédeimet. Senkinek sem tartozom egy shillinggel sem, ellenkezőleg, régi kollégiumi barátomnak, Jack Lazarusnak öiven fontot kölcsönöztem, s ezért örököseim nem fogják őt zaklatni. Lányaimnak fejenként tízezer fontot hagyok – kitűnő hozomány; ezüstneműmet és bútoraimat, Baker Street-i házamat csinos évjáradékkal együtt életfogytiglan az özvegyemre; birtokomat, értékpapírjaimat s Baker Street-i pincémben levő válogatott boraimat fiamra. Évi húsz fontot hagyok az inasomra, és kíváncsi vagyok, ki az az ember, aki távozásom után rosszat mondhat a jellememről.”

Vagy tegyük fel, ellenkezőleg, hogy a hattyú egészen másfajta gyászéneket zeng, és akkor így szólsz: „Szegény, tönkrement, csalódott öregember vagyok, s egész életemet elhibáztam. A természet nem ajándékozott meg sem nagy ésszel, sem jó

szerencsével, és bevallom, száz hibát és baklövést is elkövettem. Bevallom, hogy sokszor feledkeztem meg kötelességemről. Nem tudom megfizetni azt, amivel tartozom. Halálos ágyamon végképpen tehetetlenül és megalázottan fekszem, bocsánatot könyörgök gyöngeségemért, és megtört szívvel borulok az isteni irgalom elé." Mit gondolsz, a két beszéd közül melyik volna jobb saját gyászbeszédednek? Az öreg Sedley a másodikat mondta el, s ebben az alázatos lelkiállapotban fogta lánya kezét, míg az élet, a csalódás és a hiúság elszállt belőle.

– Láthatod – mondta George-nak az öreg Osborne –, hova vezet az érdem, az iparkodás, a megfontolt spekuláció és így tovább. Nézz meg engem és az én bankfolyószámláimat. És nézd meg szegény Sedley nagyapádat és bukását. Pedig külön ember volt nálam húsz évvel ezelőtt... bizony külön ember, mégpedig tizezer fonttal különb.

Az említetteken és a Clapp családon kívül, amely eljött Bromptonból részvétlátogatásra, egyetlen eleven lélek sem törődött egy fikarcnyit sem az öreg John Sedleyvel, és nem emlékezett rá, hogy ilyen nevű személy is élt valaha a világon.

Amikor az öreg Osborne első ízben hallotta barátjától, Buckler ezredestől (mint ahogy a kis Georgy már közölte velünk), milyen kiváló katonatiszt Dobbin őrnagy, nagyfokú, gúnyos hitetlenséget tanúsított, és kifejezte meglepetését afölött, hogy az ilyen fráternek esze vagy jó hírneve lehet. De aztán társaságának több tagjától is hallotta dicsérni az őrnagyot. Sir William Dobbinnak nagy véleménye volt a fiáról, és sok történetet mesélt az őrnagy tudásáról, vitézségéről és arról, hogy mennyire becsüli őt a nagyvilág. Végül megjelent a neve egy-két főúri estély névsorában is, és ez a körülmény nagy hatással volt a Russell Square-i öreg arisztokratára.

Az őrnagy helyzete, tudniillik, hogy gyámja volt Georgynak, akit átengedtek nagyapjának, elkerülhetetlenné tett néhány találkozást a két úriember között, s egy ilyen alkalommal történt, hogy az öreg Osborne, aki éles szemű üzletember volt, belenézett az őrnagy elszámolásába gyámfiával és a gyerek anyjával, észrevett valamit, ami nagyon meghökkentette, s ugyanakkor, amikor kínosan érintette, jól is esett neki, mégpedig azt, hogy annak

a tőkének egy része, amelynek kamataiból a szegény özvegy és a gyerek élt, William Dobbin saját zsebéből származott.

Amikor sarokba szorította, Dobbin, aki nem tudott hazudni, elpirult, és némi dadogás után végül bevallotta:

– A házasság – mondta, miközben a másik fél arca elsötétedett – nagy részben az én művem volt. Úgy gondoltam, szegény barátom olyan messzire ment, hogy ha az eljegyzéstől visszalépne, ez neki a becstelenséget, Osborne-nének a halált jelentené, s amikor Osborne-né minden segélyforrás nélkül maradt, nem tehettem kevesebbet, mint hogy a megélhetéséhez annyi pénzt adtam, amennyit nélkülözni tudtam.

– Dobbin őrnagy – mondta Osborne úr, s keményen a szeme közé nézett, és ő is nagyon elvörösödött –, ön nagyon megbántott engem, de hadd mondjam meg önnek, uram, hogy derék ember. Itt a kezem, bár legkevesbé sem gondoltam volna, hogy saját húsom és vérem abból él, amit öntől kapott. – És kezet fogtak, nagy zavarára Dobbin őrnagynak, akit ilyen módon rajtakaptak könyörületes képmutatásán.

Dobbin igyekezett meglágyítani az öregembert, és kiengesztelni fia emlékével.

– Olyan nagyszerű fiú volt – mondta –, hogy mindnyájan szerettük, és bármit is megtettünk volna érte. Nekem, a hajdani fiatalembernek, rendkívüli módon hízelgett, hogy engem választott barátjául, és jobban örültem, hogyha az ő társaságában láttak, mintha a főparancsnokkal. Soha nem ismertem senkit, aki felért volna vele bátorság, elszántság és minden egyéb katonai jó tulajdonság dolgában – és Dobbin annyi történetet mondott el az öreg apának fia vitézségéről és hőstetteiről, amennyire csak vissza tudott emlékezni. – Georgy pedig annyira hasonlít rá – tette hozzá az őrnagy.

– Annyira hasonlít rá, hogy néha beleborzongok – mondta a nagyapa.

Egyszer-kétszer az őrnagy is eljött vacsorára Osborne-ékhoz (Sedley úr betegsége közben), s amikor este kettesben együtt ültek, beszélgetésük mindvégig az elhunyt hősről folyt. Az apa szokása szerint kérkedett vele, és saját magát dicsőítette fia tetteinek és vitézségének emlegetésével, de ez a hangulata mindenestre jobb és irgalmasabb volt, mint amilyennel eddig visel-

tetett a szegény fiú irányában, s a jóságos őrnagy keresztényi szíve örült a visszatérő béke és jóakarát e tüneteinek. Második este az öreg Osborne már Williamnek nevezte Dobbint, éppen úgy, mint abban az időben, amikor Dobbin és George kisfiúk voltak. A derék úriembernek pedig jólesett a megengesztelődésnek e jele.

Másnap reggelinél, amikor Osborne kisasszony korának és természetének fanyarságával megkockáztatott néhány gáncsoló megjegyzést az őrnagy megjelenésére és viselkedésére, a ház ura félbeszakította:

– De azért boldog lettél volna, ha megkaparintod őt magadnak, Osborne kisasszony. Most aztán savanyú a szőlő, haha. William őrnagy kitűnő fiú.

– Bizony az, nagypapa – mondta Georgy helyeslően, és odament az öregúrhoz, megfogta széles, szürke pofaszakállát, jókedvűen a szemébe nevetett, és megcsókolta. Este pedig elmondta az egész történetet anyjának, aki teljesen egyetértett a fiúval.

– Igaz – felelte. – Drága édesapád is mindig mondta. Egyike a legjobb és legegyszerűbb embereknek.

Dobbin véletlenül rögtön e beszélgetés után érkezett, s erre Emília kissé elpirult, a kis haszontalan pedig még csak növelte a zavarát azzal, hogy elmondta Dobbinnak a történet másik felét.

– Én mondom, Dob – így szólt –, hogy egy rendkívül csinos fiatal lány szeretne férjhez menni magához, tele van pénzzel, vendéghaját visel, és reggeltől estig szidja a cselédekét.

– Ki az? – kérdezte Dobbin.

– Osborne néném – felelte a fiú. – Nagypapa mondta. És tudja, Dob, nagyszerű volna, ha maga lehetne a nagybácsim.

E pillanatban a szomszéd szobából áthallatszott az öreg Sedley reszkető hangja; Emiliát hívta, és a nevetés véget ért.

Világosan látszott, hogy az öreg Osborne gondolkodása megváltozott. George-től néhányszor kérdezősködött nagybátyja felől, és nevetett, amikor a gyerek utánozni kezdte Jost, ahogyan levesét szűrcsöli, és azt mondja: „Nahát ilyet! Ugyan ne mondja!” De aztán megjegyezte:

– Nem illik, hogy ilyen tacsó kicsúfolja a rokonait. Osborne kisasszony, ha ma kikocsikázol, add le a névjegyemet Sedley úrnál, érted? Utóvégre is közte és köztem nem volt semmi harag.

A névjegy leadását viszonzották, s Jos és az őrnagy meghívást kapott ebédre, talán a legragyogóbb és legunalmasabb ebédre, amelyet Osborne úr valaha is adott. A családi ezüst minden darabját közszemlére tette, és a legjobb társaságot hívta meg. Sedley úr vezette az ebédlőbe Osborne kisasszonyt, az pedig nagyon kedves volt hozzá, ugyanakkor alig szólt az őrnagyhoz, aki távol tőle, igen félénken ült Osborne úr mellett. Jos nagy ünnepélyességgel jelentette ki, hogy ez a legjobb teknősbéka-leves, amit életében evett, s megkérdezte Osborne urat, hol szerezte a madeiráját.

– A Sedley-féle borokból való – súgta a komornyik gazdájának fülébe.

– Már régen vettem, és jól megfizettem érte – mondta hangosan Osborne úr vendégének, aztán odasúgta jobb oldali szomszédjának: – Az öreg huncut árverésén.

Többször is kérdezősködött az őrnagytól George Osborne-né felől is – olyan téma volt ez, amelyről az őrnagy, ha akart, nagyon ékesszólóan tudott beszélni. Leírta Osborne úrnak Emilia szenvedéseit, szenvedélyes ragaszkodását férjéhez, akinek emlékét még imádjá, gyöngéd kötelességteljesítését, mellyel szüleit támogatta, és fiát átengedte, amikor úgy látta, hogy meg kell ezt tennie.

– Ön nem tudja, hogy mit szenvedett – mondta a derék Dobbin, és hangja megremegett –, s remélem és bízom benne, hogy kibékül vele. Ha el is vette öntől a fiát, odaadta a magáét, és bármennyire is szerette ön a maga George-át, higgye el nekem, ő tízszer annyira szereti az övét.

– Szavamra mondom, derék fiú maga. – Ennyi volt minden, amit Osborne úr válaszolt erre. Eddig soha nem jutott eszébe, hogy az özvegynek fájhatott megválni a fiától, vagy hogy bánkodhatik a fiának jutott csinos vagyon miatt. A kibékülésnek most már gyorsan és kikerülhetetlenül be kellett következnie, s Emilia szíve már dobogni kezdett, ha a George apjával való félelmetes találkozásra gondolt.

De hát úgy rendeltetett, hogy ez sohase történjék meg. Közbejött az öreg Sedley elhúzódó betegsége, majd a halála, ez pedig egy időre lehetlenné tette a találkozást. Ez a szerencsétlenség és egyéb események is erősen hatottak Osborne úrra. Az utóbbi

időben egészsége megrendült, megöregedett, elhallgatott gondolatok emésztették. Elhívatta ügyvédeit, és valószínűleg megváltoztatta végrendeletét. Az orvos megnézte, s kijelentette, hogy gyöngének és izgatottnak találja, s egy kis érvágásról és tengerparti üdülésről beszélt, de az öreg egyik gyógymódot sem vette igénybe.

Egy napon, amikor nem jött le reggelizni, inasa benyitott az öltözőszobájába, s ájultan fekvé találta az öltözőasztal lábánál. Értesítették Osborne kisasszonyt, elküldtek az orvosokért, Georgyt otthon tartották az iskolából, jöttek az érvágók és a köpölyözők. Osborne részben visszanyerte eszméletét, de többé nem tudott megszólalni, bár egyszer-kétszer rettenetes erőfeszítést tett rá, négy nap múlva pedig meghalt. Az orvosok lementek a lépcsőn, a temetkezési vállalkozó emberei felmentek a lépcsőn, s a Russel Square kertjére néző ablakok tábláit felrakták az ablakokra, Bullock odarohant a Cityből.

– Mennyi pénzt hagyott arra a fiúra? Csak nem a fél vagyonát? Remélhetőleg, három egyenlő részre osztotta a pénzt?

Izgalmas pillanat volt.

Mi volt az, amit a szegény öregember hasztalanul próbált egyszer-kétszer elmondani? Remélem, az, hogy látni akarja Emiliát, és mielőtt itt hagyja a világot, ki akar békülni fia drága és hűséges feleségével.

Valószínűleg ez volt, mert végrendelete megmutatta, hogy oly sokáig táplált gyűlölete eltűnt a szívéből.

Hálókabátja zsebében megtalálták azt a nagy vörös pecsétetes levelet, amelyet George írt neki Waterlooból. Átnézte a fiára vonatkozó többi iratot is, mert annak a fióknak a kulcsa, melyben ezeket az írásokat tartotta, szintén a zsebében volt, és észrevették, hogy feltörte a pecséteket, és felbontotta a borítékokat, valószínűleg a rohama előtti este, amikor a komornyik a dolgozószobájába vitte neki a teát, és a nagy piros családi bibliába merülve találta.

Amikor a végrendeletet felbontották, kiderült, hogy fele vagyonát George-nak hagyta, a többi a két nővér között osztotta fel. Bullock úrnak módjában áll közös haszonra továbbvezetni az üzletet, vagy pedig kilépni belőle, ahogy jónak látja. George vagyonának terhére ötszáz font évjáradékot hagyott az anyjá-

nak, „szeretett fiam, George Osborne özvegyének”, aki újra átveszi fia nevelését.

„William Dobbin őrnagyot, szeretett fiam barátját”, nevezte ki a rendelet végrehajtójának, és „mivel jóságosan és bőkezűen és saját tökéjéből támogatta unokámat és fiam özvegyét, amikor minden segélyforrás nélkül maradtak (ez állt a végrendeletben), szívből köszönetet mondok neki az irántuk tanúsított szeretetért és gondoskodásért, és kérem, fogadjon el olyan összeget, amely elegendő arra, hogy megvásárolhassa alezredesi kinevezését. Ezzel az összeggel egyébként tetszése szerint rendelkezhetik.”

Amikor Emília meghallotta, hogy apósa megengesztelődött iránta, szíve elérzékenyült, és hálás volt a ráhagyott vagyonért. De amikor azt hallotta, hogy Georgyt visszakapta, és megtudta, hogyan és kinek a segítségével, hogy William nagylelkűsége támogatta őt szegénységében, és hogy Williamnek köszönheti férjét és fiát – ő, akkor térdre hullott, és áldásért könyörgött erre az állhatatos és jóságos szívre: meghajolt és megalázkodott, és gondolatban leborult e szép és áldozatos szeretet előtt.

És a hála volt minden, amivel ilyen csodálatos odaadásért és jótékonyágért megfizethetett – csak a hála! Ha más viszonzásra gondolt, George képe merült fel a sírból, és így szólt: „Az enyém vagy, és csak az enyém, most és mindörökké.”

William ismerte Emmy érzéseit: vagy nem azzal töltötte egész életét, hogy ezeket az érzelmeket kitalálja?

Amikor a világ megtudta Osborne úr végrendeletének tartalmát, épületes látvány volt, mennyire megnőtt George Osborne-né becsülete ismeretségi körének szemében. Jos háztartásának cselédei, akik kétkedve szokták fogadni szerény parancsait, s azt felelték, hogy „megkérdezik az urat”, engedelmeskedhetnek-e vagy sem, többé nem is gondoltak ilyen fellebbezésre. A szakácsnő elfelejtett gúnyosan fintorogni kopott, régi ruháira (amelyek csakugyan szegényesen festettek, ellentétben e hölgy fényűzésével, ha vasárnap esti templomba menetelre felöltözött), a többiek pedig nem dörögtek, ha csöngetett, és nem késlekedve, hanem tüstént engedelmeskedtek hívásának. A kocsis, aki mindig morgott, hogy tönkreteszik a lovait, és az öreg meg Osborne-né kórházat csinál a kocsijából, most rendkívül fürgén hajtotta a hintót, és mert attól reszketett, hogy Osborne úr kocsisával

helyettesítik őt, megkérdezte, „mit is tudnak az ilyen Russell Square-i kocsisok a városról és arról, hogyan illik a bakon ülni egy hölgy előtt”. Jos férfi- és nőismerősei hirtelen érdeklődni kezdtek Emmy iránt, és a részvétlátogatók névjegyei egyre szaporodtak a hall asztalán. Maga Jos is, aki úgy nézett rá eddig, mint jólelkű, ártatlan koldusra, és kötelességének érezte, hogy ételmet és hajlékot adjon neki, ezután a legnagyobb tisztelettel bánt vele és gazdag kis unokaöccsével. Nyugtalanzkodott, hogy „a szegény, drága kislánynak” bajai és megpróbáltatásai után legyen elegendő része változatosságban és szórakozásban, kezdett megjelenni a reggelizőasztalnál, és aggodalmasan kérdezősködött, hogyan szándékozik Emmy eltölteni a napot.

Emília, mint Georgy gyámja, gyámtársának, az őrnagynak beleegyezésével felkérte Osborne kisasszonyt, hogy maradjon a Russell Square-i házban, ameddig csak kedve lesz ott lakni, de a hölgy megköszönte, és kijelentette, hogy sohasem tudna egyedül ott maradni abban a mélabús palotában, s mély gyászban két öreg cselédjével Cheltenhambe költözött. A többi cselédet bőkezűen kifizették és elbocsátották, a hűséges, öreg komornyik, akit Osborne-né hajlandó lett volna megtartani, visszavonult, és megtakarított pénzét egy kocsmába fektette, ahol, reméljük, kedvezett neki a szerencse. Osborne kisasszony után, aki nem volt hajlandó a Russell Square-en lakni, Osborne-né is, kellő megbeszélés után, úgy döntött, hogy nem foglalja el a komor, öreg palotát. A házat kiürítették, a gazdag bútortárat és a berendezési tárgyakat, a félelmetes csillárokat és a sivár, sima tükröket elcsomagolták és elrakták, a gazdag rózsafa fogadószoba-berendezést szalmába burkolták, a szőnyeget összehogyólták és átkötözték, a szépen bekötött művekből álló, válogatott kis könyvtárat két borosládába rakták, s az egész holmit több óriási szekéren bútorraktárba szállították, ahol Georgy nagykorúságáig maradnak. A nagy, nehéz, sötét, ezüsteneműs ládák Stumpy & Rowdy urakhoz kerültek, hogy e kiváló bankárok pincéiben tároltassanak az említett időpontig.

Egy nap Emmy kézen fogta Georgyt, s mély gyászban elment vele meglátogatni az elhagyott házat, amelybe leánykora óta nem lépett be. A ház előtti kövezet szalmával volt teleszórva, ott, ahol a szekereket megrakták és elindították. Beléptek a nagy,

pusztá szobákba, melyeknek falain meglátszott, hol függtek a képek és tükrök. Aztán felhaladtak a széles, csupasz kőlépcsőn az emeletre, abba a szobába, ahol, mint Georgy suttogva megjegyezte, nagypapa meghalt, onnan pedig még följebb, George saját szobájába. A fiú hozzásimult, de Emmy másvalakire gondolt. Tudta, hogy ugyanez a szoba volt a gyerek apjáié is.

Odalépett az egyik nyitott ablakhoz (azoknak egyikéhez, amelyekre epedő szívvel szokott felbámulni eleinte, amikor a gyereket elvitték tőle), és amint azon kinézett, a Russell Square fáit fölött, meglátta azt a régi házat is, amelyben ő maga született, s ahol a szent ifjúságnak annyi boldog napját töltötte. Most mind visszalátogattak emlékezetébe a kellemes ünnepnapok, a kedves arcok, a gondtalan, vidám, letűnt idők, s azok a hosszú kínok és megpróbáltatások is, amelyek azóta ránehezedtek. Ezekre gondolt és arra a férfira, aki állandó védelmezője, jó szeleme, egyetlen jötevője, gyöngéd és nagylelkű barátja volt.

– Nézd csak, mama – szólalt meg Georgy –, itt van egy G. és O. betű, amit gyémánttal karcoltak az üvegbe. Sohasem láttam eddig. Nem én csináltam.

– Apád szobája volt, régen, mielőtt te születnél, George – felelte Emmy, s elpirult, és megcsókolta a fiút.

Hallgatagon ült a kocsiban, mialatt visszahajtottak Richmondba, ahol ideiglenesen kibéreltek egy házat: oda jöttek ki hozzá fontoskodva a mosolygó ügyvédek (bizonyosak lehetünk benne, hogy látogatásukat beírták a számlába), s ahol persze fenntartottak egy szobát Dobbin örnagynak is, aki gyakran lovagolt át, mert sok elintéznivalója akadt kis gyámfia érdekében.

Georgyt bizonytalan lejárátú szünidőre kivették Veal úr intézetéből, s ezt az úriembert megbízták azzal, hogy felíratot szerkesszen egy szép márványlapra, amelyet a lelencek templomában helyeznek el, George Osborne kapitány síremléke alatt.

A Bullock házaspár női része, Georgy nagynénje, akit ez a kis szörnyeteg megrövidített az apjától várt összeg felével, mégis kimutatta irgalmas lelkületét azzal, hogy kibékült az anyával és fiúval. Roehampton nem esik messze Richmowntól, s egy nap a hintó, ajtaján az aranytinós címerrel s belül a vérszegény gyerekekkel, Emilia richmondi háza elé hajtott, s a Bullock

család betört a kertbe, ahol Emília éppen olvasott, Jos egy lugasban békésen eperszemeket mártogatott borbába, az őrnagy pedig indiai zubbonyában begörbített háttal állt, hogy Georgy bakot ugorhassék rajta. Georgy éppen átröpült a feje fölött, s belepottyant az előrehaladó kis Bullock-sereg kellős közepébe, melynek tagjai kalapjukon óriási fekete fátyollal, kabátjukon széles fekete karszalaggal kísérték gyászoló anyjukat.

„A kora éppen megfelel Rosának” – gondolta a szerető anya, és rápillantott a drága gyermekre, egy vézna, hétéves kisasszonyra.

– Rosa, menj, és csókold meg édes unokabátyádat – mondta Frederickné. – Nem ismeresz, Georgy? Nagynénid vagyok.

– Dehogynem ismerem – felelte George –, de nem szeretek csókolózni, kérem – és visszahúzódott unokahúgának engedelmeselelése elől.

– Vezess édesanyádhoz, te kis kópé – mondta Frederickné. S a két hölgy csakhamar találkozott, tizenöt év után először. Míg Emmy gondban és szegénységben élt, a másíknak eszébe sem jutott, hogy meglátogassa, de most, hogy világi helyzete kellőképpen megjavult, sógornője magától értetődően eljött hozzá.

Ugyanígy jártak el sokan mások is. Régi barátnőnk, Swartz kisasszony, férjével együtt megérkezett Hampton Courtból, robogva és lángoló sárga libériákkal, s éppen olyan viharosan imááda Emíliát, mint valaha. Swartz kisasszony mindig is szeretete volna őt, ha láthatta volna. Ezzel az igazságszolgáltatással tartozunk neki. De *que voulez vous?*¹ Ebben a hatalmas városban az embernek nincs ideje arra, hogy megkeresse barátait: ha kihullnak a sorból, el is tűnnek, mi pedig továbbmegyünk nélkülk. Van-e, akinek hiányát érzik a Hiúság Vásárában?

Így hát, még mielőtt az Osborne úr halála után viselt gyász ideje lejárt, Emmy kellős közepén találta magát egy nagyon előkelő körnek, melynek tagjai semmiképpen sem tudták volna megérteni, hogy valaki, akit ők befogadnak, nem érzi magát nagyon szerencsésnek. A hölgyek közt alig volt egy is, akinek ne lett volna főúri rokonsága, bár lehet, hogy férje szatócs

¹ Mit akar? (francia)

volt a Cityben. A hölgyek közt volt néhány jól tájékozott kékharisnya, aki Somerville asszonyt olvasta, és eljárt a Royal Institution ülésére, mások viszont szigorúak voltak, az evangélium alapján álltak, és az Exeter Hallhoz szítottak. Be kell vallani, hogy Emmy egészen elveszítettnek érezte magát fecsegésük közepette, és szörnyen kínlódott, amikor egyszer-kétszer kénytelen volt elfogadni Frederick Bullockné vendéglátását. E hölgy ragaszkodott hozzá, hogy pártfogásába veszi Emmyt, és kegyesen elhatározta, hogy kicsíszolja őt. Ő választotta Emilia divatárusnőit, s ő szabályozta háztartását és modorát. Állandóan átkocsizott Roehamptonból, s barátnőjét gyöngé társaságbeli pletykákkal és ízetlen udvari történetekkel mulattatta. Jos szívesen hallgatta, de az őrnagy dörögve vonult vissza, valahányszor ez a kétpennys előkelőségű asszony megjelent. Sőt, Dobbin egy ízben el is szundított Frederick Bullock kopasz fejével szemben ebéd után, a bankár egyik legfényesebb fogadásán (Fred még mindig azon buzgólkodott, hogy az Osborne-vagyont átvi-gyék Stumpy & Rowdytól hozzájuk), miközben Emilia, aki nem tudott latinul, és sejtelve sem volt róla, ki írta az *Edinburgh Review* utolsó számában azt a szellemes cikket, és a legkevésbé sem sajnálkozott, de nem is örvendezett Peel úr legutóbbi, rendkívüli köpönyegforgatásán a katolikusok egyenjogúsításáról szóló végzetes törvényjavaslat körül – némán ült a hölgyek között a nagy fogadóteremben, és kinézett a bársonyos pázsitra, a simára gereblyélt utakra és a napfényben csillogó üvegházakra.

– Úgy látszik, jóindulatú, de ostoba – mondta Rowdyné. – Az őrnagy láthatóan belebolondult.

– Nagyon hiányzik belőle a jólneveltség – mondta Hollyockné. – Drágám, sohasem leszel képes kinevelni őt.

– Rettenetesen műveletlen és közönyös – mondta Glowryné síri hangon, és szomorúan rázta meg fejét és turbánját. – Megkérdeztem tőle, mit gondol, 1836-ban döntik-e meg a pápa uralmát, ahogyan Jowis úr állítja, vagy 1839-ben, Wapshot úr jóslása szerint? És erre azt felelte: „Szegény pápa! Remélem, nem... mit vétett?”

– De hát a fivérem özvegye, édeseim – felelte Frederickné –, és így azt hiszem, mindnyájunknak kötelessége, hogy pártoljuk és útba igazítsuk, amikor belép a nagyvilágba. Elképzelhetik,

hogy *anyagi* érdek nem vezet bennünket, hiszen mindenki tudja, milyen *csalódás* ért bennünket.

– Az a kedves, szegény Bullockné – mondta Rowdyné Hollocknének, amikor együtt elhajtattak – mindig fondorkodik, ügyeskedik. Azt szeretné, ha Osborne-né átvinné a folyószámláját a mi bankunkból hozzájuk... és ahogy annak a gyerekek hízeleg, és mindig a mellé a hibás szemű kis Rosa mellé ülteti, egyenesen nevetséges.

– De bárcsak már Glowrynének torkán akadna prédikálása a Bűn Emberéről és az armageddoni csatáról – fakadt ki a másik hölgy, miközben a kocsí átrobogott a Putney-hídon.

Az effajta társaság kegyetlenül előkelő volt Emmynek, és mindnyájan ugráltak örömben, amikor felmerült az ötlet, hogy külföldi körutazásra induljanak.

HATVANKETTEDIK FEJEZET

Am Rhein

Az imént elmondott hétköznapi események után néhány héttel egy szép reggelen, amikor a parlamenti ülészak véget ért, a nyár megkezdődött, és az egész londoni nőtársaság készülődött, hogy elhagyja a várost, és szokásos évi utazásán szórakozást vagy gyógyulást keressen – a Batávia Társulat gőzhajója jókora csapat menekülő angollal megrakva maga mögött hagyta a Tower lépcsőit. A hátsó födélzet fölött kifeszítették a ponyvát, a padokon és a járatokban hemzsegték a rózsás arcú gyerekek, sürgő-forgó dadák, csinos, rózsaszín kalapos és nyári ruhás hölgyek, útisapkás, vászonkabátos úriemberek, akiknek bajsza most kezdett ütközni az utazás idejére, és kövér, kiöltözött, keményített nyakkendős, fényesre kefélt kalapú hadastyánok, amilyenek a háború vége óta előzőnlik Európát, és a kontinens minden városába elviszik a nemzeti *goddam*-et. A kalapdobozok, Bramah-táskák és útikészletes bőröndök csodálatos gyülekezete volt ez. Akadtak itt vidám, fiatal cambridge-i diákok, akik nevelőjükkal indultak tanulmányútra Nonnenwerthbe vagy Königswinterbe, akadtak bámulatos barkójú, felékszerezett ír úriemberek, akik szüntelenül lovakról társalogtak, és bámulatosan udvariasak voltak a fedélzeten megjelenő ifjú hölgyekhez, akiket ezzel szemben a cambridge-i kamaszok és sápadt képű nevelőik szűzies félnépszerűséggel elkerültek, akadtak öreg naplopók a Pall Mall környékéről, akik Emsbe és Wiesbadenbe mentek, hogy gyógyvízzel mossák el a londoni évad ebédjeit, s egy kis rulettel és *trente et quarante*-tal gondoskodjanak izgalomukról, ott volt az öreg Matuzsálem, fiatal feleségével, akinek napernyőjét és útikönyveit Papillon gárdistakapitány tartotta, ott volt az ifjú May, aki ifjú feleségét vitte kéjutazásra (azelőtt

Winterné, aki May nagyanyjának volt iskolatársnője), ott volt Sir John és hitvese egy tucat gyerekkel és megfelelő számú gyereklánnyal; ott volt a nagy és előkelő Bareacres család, zárkóztan ült a hajókormány közelében, mindenkit megbámult, és senkivel sem állt szóba. Koronás címerrel és ragyogó poggyásztartóval ellátott hintójuk ott állt az elülső fedélzeten, beszorítva egy tucat hasonló jármű közé. Ezek között nehéz volt átjutni, és a szegény fedélközi utasoknak alig maradt helyük mozgásra. Volt köztük néhány ünneplőbe öltözött houndsditchi úriember, aki magával hozta ennivalóját, és megvásárolhatta volna a nagy szalon utasainak felét; aztán néhány derék, nagybajszú fickó vázlatkönyvvel, aki még félórát sem töltött a fedélzeten, máris leült rajzolni; egy-két francia *femme de chambre*, aki már akkor szörnyen betegeskedni kezdett, amikor a hajó még csak a Greenwich mellett haladt el; egy-két lovász, aki ott őgyelgett a rájuk bízott lovak szomszédságában, vagy pedig a lapátos kerék mellett könyökölt a korlátra, és arról beszélt, melyik ló nyeri meg a Leger-t, és mennyivel fogadnak a Goodwood-serlegre.

Az inasok körüljártak a hajón, és elhelyezték gazdáikat, kit a fülkében, kit a fedélzeten, aztán összegyűltek, és elkezdtek csevegni és dohányozni, a héber úriemberek pedig csatlakoztak hozzájuk, és a kocsikat nézték. Ott volt Sir John nagy batárja, melyben tizenhárom embernek volt helye, Lord Matuzsálem hintója, Lord Bareacres málhaskocsija, bricskája és hintója, amelyet bárki megvehet, ha akar. Csoda, hogy a lord honnan szerzett pénzt az utazás költségeire. A héber urak tudták, hogy honnan. Tudták, hogy őlordságának mennyi pénze van a zsebében e pilanatban, mennyi kamatot fizet érte, kitől kapta. Végül volt egy csinos, tiszta utazókocsi, amelyen az urak sokat törték a fejüket.

– *A qui cette voiture là?*¹ – kérdezte az egyik szattyánbőr táskás, fülbevalós idegenvezető egy másik fülbevalós, szattyánbőr táskás idegenvezetőtől.

– *C'est a Kirsch je bense ... je l'ai vu toute a l'heure ... qui brenoit des sangviches dans la voiture*² – mondta a tolmács szép német-francia nyelven.

¹ Ké ez a kocsi? (francia)

² Azt hiszem, Kirsché ... nemrég láttam ... szendvicseket vitt a kocsiban. (Rossz francia kiejtéssel)

Kirsch felbukkant a hajó raktárüregének szomszédságából, ahol soknyelvű szittkokkal vegyített utasításokat adott az utasok poggyászának elhelyezésén fáradozó matrózoknak, s odalépett tolmács szaktársaihoz, hogy felvilágosítsa őket saját dolgáról. Közölte velük, hogy a kocsi egy rendkívül gazdag calcuttai és jamaicai nábobé, aki alkalmazta őt az utazás idejére. E percben egy fiatal úriember, akit a hídról valaki leparancsolt a kerékdobok közül, s aki onnan Lord Matuzsálem kocsijának tetejére esett, és a többi kocsi tetején át felkapaszkodott a maga kocsijára, az ablakon át bemászott a kocsi belsejébe, a tolmácsok tap-
sának közepette.

– *Nous allons avoir une belle traversée*,³ Monsieur George – mondta vigyorogva a tolmács, és megemelte aranycsillagos sapkáját.

– A fene a francia beszédjét – mondta a fiatalúr –, azt mondja meg, hol a piskóta? – mire Kirsch angolul vagy legalábbis az angol nyelvnek tőle telhető utánzásával felelt, mert bár ott-honos volt minden nyelvben, Kirsch úr egyetlenegyét sem tudott, és mindegyik nyelven egykedvű fürgeséggel és hibákkal beszélt.

A parancsoló modorú fiatalember, aki piskótát falt (és igazán ideje volt, hogy felfrissítse magát, mert teljes három órával ezelőtt reggelizett Richmondban), fiatal barátunk, George Osborne volt. Jos bácsi és a kisfiú édesanyja a hátsó fedélzeten tartózkodott egy úriemberrel, akit egyébként is gyakran láttak, és akivel négyesben nyári utazásra indultak.

Jos e pillanatban a kifeszített ponyva alatt ült, szinte pontosan szemben Bareacres gróffal és családjával, akiknek tevékenysége szinte teljesen lekötötte a bengáli figyelmét. Az előkelő pár némileg fiatalabbnak látszott, mint az eseményteljes 1815-ös évben, amikor Jos emlékezete szerint Brüsszelben látta őket (egyébként Indiában mindig úgy emlegette őket, mintha bizalmas barátságban lenne velük). Lady Bareacresnek akkor sötét haja most szép aranyfényt kapott, míg Lord Bareacres korábban rótt barkója jelenleg bíbor és zöld fényű, dús fekete színben ragyogott a napsütésben. De bármennyire megváltoztak is, az elő-

³ Szép átkelésünk lesz. (francia)

kelő pár mozdulatai teljesen elfoglalták Jos elméjét. Egy lord jelenléte mindig megbűvölte, és ilyenkor nem is tudott másra nézni.

– Úgy látszik, ezek az emberek nagyon érdekelnék téged – mondta Dobbin, és nevetve nézett rá. Emília is nevetett. Fekete szalagos szalmakalap volt rajta, s egyébként is gyászruhát viselt, de a kis sürgés-forgás és az utazás ünnepélyessége tetszett neki, felizgatta, és rendkívül boldognak látszott.

– Milyen gyönyörű nap! – mondta Emmy, és nagy eredetiséggel tette hozzá: – Remélem, sima átkelésünk lesz.

Jos legyintett, és ugyanakkor gúnyosan pislantott a szemközti előkelő emberekre.

– Ha olyan utakat tettél volna, mint mi – mondta –, nem sokat törődnél az idővel.

De bármilyen edzett utas volt is, az éjszakát szörnyű betegen töltötte a hintójában, ahol tolmácsa groggal és más finomságokkal gyógyította.

Ez a boldog társaság a kellő időben kötött ki a rotterdami rakparton, ahonnan másik gőzös Köln városába szállította őket. Itt a hintó és a család partra szállt, és Jos nem csekély elégtétellel látta, hogy a kölni újságírók így adták hírül érkezését: „Herr Graf Lord von Sedley nebst Begleitung aus London”.⁴ Magával hozta udvari ruháját, és ragaszkodott hozzá, hogy Dobbin is hozza magával a maga ezredének egyenruháját, kijelentette, az a szándéka, hogy bemutatkozzék néhány idegen udvarban, és tiszteletét tegye azoknak az országoknak fejedelmeinél, amelyeket látogatásával megtisztel.

Ahol csak a társaság megállt, és alkalom adódott rá, Jos úr leadta a maga névjegyét és az őrnagyét is „követünk”-nél. Csak nagy nehezen lehetett visszatartani, hogy háromszögletű kalapban és térdnagrágban ne menjen tisztelegni Judenstadt szabad város angol konzulához, amikor ez a vendégszerető közhivatalnok ebédre hívta meg utasainkat. Naplót vezetett utazásáról, és körülményesen bejegyezte a különféle fogadók előnyeit és hátrányait, és hogy hol milyen borokat és ételeket fogyasztott.

Ami Emmyt illeti, nagyon boldog volt, és jól mulatott.

⁴ Sedley gróf úr, Londonból, a kísérettel. (német)

Dobbin mindig utánavitte tábori székét, és vázlatkönyvét, s úgy megcsodálta a jólelkű kis művész rajzait, ahogyan még soha senki. Emmy ott ült a gőzhajó fedélzetén, sziklákat és váromokat rajzolt, vagy pedig két hadsegéde, Georgy és Dobbin kíséretében öszvérre ült, és úgy kapaszkodott fel a régi rablótávarakhoz. Nevetett az őrnagyon, és az maga is nevetett rajta, hogy milyen mulatságos alakja az öszvér hátán, míg hosszú lába a földet súrolta. Ő volt a társaság tolmácsa, minthogy már jó katonai ismeretei voltak a német nyelvből, s ő és az elragadtatott George együtt újraküzdötték a rajnai és a pfalzi hadjáratokat. Néhány hét alatt, miközben a kocsi bakján buzgón társalkodott Herr Kirschel, Georgy csodálatosan előrehaladt a „hochdeutsch” nyelvben, és úgy tudott beszélni a pincérekkel és a postakocsisokkal, hogy elbűvölte anyját, és mulattatta gyámját.

Jos úr nem nagyon vett részt útítársainak e délutáni kirándulásaiban. Nagyt aludt ebéd után, vagy pedig sütkérezett a kellemes fogadói kertek lugasaiban. Ti szép rajnai kertek! Gyönyörű, békés, napsütötte képek, nemes, bíborló hegyek, a hatalmas folyamban visszatükröződő ormok – van-e, aki látott beneteket, és nem emlékszik vissza hálásan a nyájas nyugalom és szépség e képeire? Ha az ember leteszi a tollat, és csak rágondol a szép Rajna-vidékre, már ez is boldoggá teszi. Az ilyen nyári estéken bögve, kolompolva jön le a dombról a tehencsorda, be az ódon városba, amely ott áll régi sáncaival, kapuival, templomtornyaival és a gyepre kék árnyékot vető gesztenyefaival, fent az ég és lent a folyó bíborban és aranyban lángol, a hold már felkelt, és sápadtan néz napnyugat felé. A nap lebukik a nagy, várrom-koszorúzza hegyek mögé, az éjszaka hirtelen beáll, a folyam egyre sötétedik, a bástyasétány ablakaiból odaverődő fények csillognak benne, s a szemközti parton békésen pislákolnak a falvak a dombok alatt.

Így hát Jos nagyokat szokott aludni, *bandanná-ját*⁵ arcára borítva, nagyon kényelmesen érezte magát, s elolvasott minden angol hírt és minden szót Galignani csodálatra méltó újságában (minden külföldön járt angol áldása legyen e kalóznymtat-

⁵ Indiai kendőjét.

vány alapítóin és tulajdonosain!), de akár ébren volt, akár aludt, barátai nem nagyon nélkülözték. Sőt, nagyon boldogok voltak nélküle is. Este gyakran járt operába, a német városok kényelmes, igénytelen, kedves, ódon operáiba, ahol egyik oldalon a nemesség ül, sír és harisnyát kötöget, másik oldalon a polgárság; a herceg öfényessége és fényességes családja kövéren és jóllelkűen megjelenik a középső nagypáholyban, míg a földszint tele van a legelőkelőbb, karcsú derekú, szalmaszín bajszerű, napi két garas zsoldon élő katonatisztekkel. Ez volt Emmy gyönyörűsége, s itt ismerkedett meg Mozart és Cimarosa csodáival. Az őrnagy zenei érzékét említettük már, és dicsértük fuvolajátékát. De fő élvezete talán az volt ezekben az operaelőadásokban, hogy figyelte Emmy elragadtatását, mialatt a zenét hallgatta. A szerelem és a szépség új világa tárult fel Emilia előtt, amikor ezekkel az isteni szerzeményekkel megismerkedett. E hölgyben a legélesebb és legfinomabb érzékenység élt, hogyan maradhatott volna hát közönyös, amikor Mozartot hallgatta? A *Don Juan* gyöngédebb részletei olyan gyönyörteljes elragadtatást keltek benne, hogy amikor lefekvés előtt elmondta imáit, azt kérdezte magában, nem bűn-e, hogy a *Vedrai Carino* és a *Batti Batti* olyan gyönyörűséggel tölti meg kis szívét? De az őrnagy, akit mint teológiai tanácsosát és mint jámbor és istenfélő lelket megkérdezett e tárgyban, azt mondta, hogy ami őt illeti, a művészet és a természet minden szépsége hálára kötelezi, és boldoggá teszi őt, s az az élvezet, amelyet a szép zene hallgatása vagy az ég csillagainak, egy szép tájnak és képnek a megtekintése okoz, jótétemény, amelyért olyan őszintén hálásak lehetünk az égnek, mint bármilyen világi áldásért. És válaszul Emilia asszony néhány gyöngye ellenvetésére (olyan teológiai művekből szedte őket, mint *A piaci kofa* és egyéb, ugyanabból az iskolából származó művek, amelyekkel bromptoni élete alatt látták el Osborne-nét), elmondott neki egy keleti mesét a bagolyról, amely úgy gondolta, hogy a napfény elviselhetetlen a szemnek, és hogy a csalogány nagyon túlbecsült madár.

– Van, akinek az éneklés a természete, másnak meg a huhogás – mondta nevetve –, és ilyen kedves hanggal, mint a magáé, feltétlenül a bülbül-párthoz kell tartoznia.

Szívesen időzöm Emilia életének e korszakánál, amikor ilyen

vidám volt és boldog. Tudjuk, eddig nem nagyon volt része ilyen életben, sem módja, hogy izlését vagy értelmét fejlessze. Idáig köznapi elmék uralkodtak rajta. Sok nőnek ez a sorsa. És mivel e drága nem minden tagja vetélytársa a többinek, irgalmas ítéletük a félénkséget ostobaságnak, a szelidséget unalmaságnak bélyegzi, és különösen a hallgatagság – amely pedig csak félénk tiltakozás a hangadók visszatetsző kijelentéseivel szemben, és így néma eretnecség – semmiképpen sem talál kegyelemre e női inkvizíció előtt. Így például, kedves, művelt olvasónóm, ha te meg én mai esténket, mondjuk, zöldségeskofák társaságában töltönnék, valószínű, hogy társalgásunk nem lenne ragyogó, ha viszont egy zöldségeskófa foglalna helyet finom és művelt teavendégeid között, ahol mindenki szellemességeket mond, és minden nő, aki ad a divatra és jó hírére, a legszórakoztatóbb módon tépi darabokra barátait – lehetséges, hogy az idegen nem nagyon lenne beszédes, és semmiképpen sem érdekes, sem pedig érdeklődő.

Emlékeztetnünk kell az olvasót arra is, hogy ez a szegény hölgy a jelen pillanatig életében soha nem találkozott nemes emberrel. Ez az emberfajta talán ritkább is, mint legtöbbször gondolják. Ki tud közülünk ismerősei körében sok ilyen emberre rámutatni, olyanokra, akiknek céljai nemesek, hűségük állandó, és nemcsak hűségük tárgya, hanem hűségük foka is mindig emelkedett, akiket csak az aljasság hiánya tesz egyszerűvé, akik becsülettel nézhetnek a világ szemébe, a nagy és a kicsi iránt egyformán férfias együttérzéssel? Százat is ismerünk, akinek jól szabott a ruhája, egy tucatot is, akinek kitűnő a modora, s egy-két olyan boldog férfit is, aki az előkelő világ legbelső köreibbe, talán magába a középpontba lőtte be magát a céltáblán, de hány *nemes* embert találunk köztük? Vegyünk csak elő papírost, és mindegyikünk írja fel a maga névsorát.

Barátomat, az őrnagyot, kétségtelenül beveszem a magaméba. Lábszára túl hosszú, arca sárga, kicsit hebeg, s ez kezdetben kissé nevetségesen hat, de gondolatai helyesek, esze jól működik, élete becsületes és tiszta, szíve meleg és alázatos. Bizonyos, hogy keze, lába igen nagy volt, s ezen a két George Osborne sokat gúnyolódott és nevetett, s talán az ő gúnyolódásuk és nevetésük földre is vezette szegény kis Emmyt az őrnagy érdeme

tekintetében. De hát nem tévedtünk-e mindnyájan hőseink megítélésében, és nem változtattuk-e meg százszor is a véleményünket? Emmy e boldog napokban úgy találta, hogy az ő véleménye az őrnagy érdemeinek tekintetében igen nagy változáson esett át.

Talán mindkettőjük életének ez volt legboldogabb korszaka, ha nem is tudtak róla – de hát ki tud az ilyesmiről? Melyikünk tudja ilyenkor kimondani, hogy ez volt a tetőpont, ez volt az emberi öröm legmagasabb foka? Ezek ketten mindenesetre meg lehetőszen meg voltak elégedve, és élvezetesebb nyári utazásokban volt részük, mint bármely párnak, amelyik abban az évben Angliából útnak indult. Georgy mindig ott volt a színházban, de az előadás után az őrnagy adta rá Emmyre a sálját, és a sétákon, kirándulásokon a fiú előreszaladt, felmászott egy bástya lépcsőjére vagy egy fára, míg a higgadtabb pár odalent maradt, az őrnagy nagy nyugalommal és állhatatossággal szívta szivarját, Emmy pedig a tájat vagy a romot rajzolta. Ezen az utazáson történt, hogy nekem, e minden szavában igaz történetírójának, szerencsém volt először látnom őket, és megismerkednem velük.

Pumpnickel nagyhercegség csinos kis székvárosában történt (ugyanabban a városban, ahol Sir Pitt Crawley annyira kitűnt mint attasé, de ez még a régi-régi időkben volt, még mielőtt az austerlitzi csata híre sürgős távozásra készítetett Németországban minden angol diplomatát), hogy először láttam Dobbin ezredest és társaságát. Saját kocsijukon, saját útimarsalljkkal érkeztek meg az Erbprinz Hotelba, a város legjobb szállodájába, s az egész társaság a *table d'hôte*-nál ebédelt. Mindenkinek feltűnt Jos méltóságteljes viselkedése és az a szakértelem, amellyel kortyolgatta, azaz inkább szopogatta az ebédhez rendelt johannisburgi bort. Azt is megfigyeltük, hogy a kisfiúnak is pompás étvágya volt, s a *Schinken*-t, *Braten*-t és *Kartoffel*-t, az áfonyabefőttet és a salátát, a pudingot, a sült csirkét és a süteményt olyan vitézül fogyasztotta el, hogy becsületére vált nemzetének. Körülbelül tizenöt fogás után csemegével fejezte be az étkezést, sőt magával is vitt belőle, mert az asztalnál néhány fiatal úriember, akit szórakoztatott a fiú hidegvére,

fesztelensége és könnyed modora, rábeszélte, vágjon zsebre egy marékka az aprósüteményből, amellyel aztán a színház felé menet végzett, ahová mindenki elment a vidám, barátságos kis német városban. A fekete ruhás hölgy, a fiú mamája, nevetett, pirult, s rendkívül jókedvűnek és félénknek látszott az ebéd folyamán, aszerint, amint fia hőstette és csintalankodásai alakultak. Az ezredes – mert nem sokkal ezután az lett belőle –, emlékszem, sokat tréfált a fiúval, rámutatott azokra a tálakra, amelyekből még *nem* vett, s arra biztatta őt, ne fékezze étvágyát, hanem kérjen csak másodszor is ebből vagy abból.

A királyi nagyhercegi *Pumpernickelisches Hoftheater*-ben, vagyis az udvari színházban, úgynevezett *Gastrolle*⁶-est volt, és Madame Schroeder Dervient, aki akkoriban szépsége és tehetsége virágában volt, Fideliónak, a csodálatos operának hősnőjét játszotta. Zsöllyénkből láthattuk *table d'hôte*-beli négy barátunkat abban a páholyban, amelyet Schwendler, az Erbprinz-szálloda tulajdonosa legjobb vendégeinek foglalt le, és akarva, nem akarva észre kellett vennem azt a hatást, amelyet a nagyszerű színésznő és a nagyszerű zene tett Osborne-néra, mert hallottuk, hogy a bajuszos, kövér úriember így nevezi őt. A rabok csodálatos kórusa közben, melyet az énekesnő gyönyörű hangja a legelragadóbb összhangban szárnyalt túl, az angol hölgy arcán a csodálatnak és gyönyörűségnek olyan kifejezése látszott, hogy meghatotta még a kis Fippset, a blazírt attasét is, aki, mikor látcsövét rászegezte, kénytelen volt kijelenteni:

– Szavamra mondom, jólesik látni egy nőt, aki ilyen lelkesedésre képes. – S a börtönjelenetben, amikor Fidelio odarohan férjéhez és felkiált: – *Nichts, nichts, mein Florestan* – a hölgy egészen elmerült, és zsebkendőjével eltakarta arcát. Ugyanekkor minden nő szipogott a nézőtérén, de azt hiszem, én azért vettem éppen őt észre, mert úgy rendeltetett, hogy éppen ennek a hölgynek a történetét írom meg.

A következő napon Beethovennek egy másik művét adták elő, a *Die Schlacht bei Vittoriá*-t. Malbrook megjelenik az előadás kezdetén, és jelzi a francia hadsereg gyors előnyomulását. Azután dobok, kürtök szólalnak meg, mennydörög a tűzéség,

⁶ Vendégjáték. (német)

nyögnek a haldoklók, és végül nagy, diadalmas áradatban felharsan a *God Save the King*.

Lehetett vagy húsz angol a nézőtéren, de a jól ismert, kedves dallam hallatára valamennyien: mi, fiatalemberek, a zsöllyékben, Sir John és Lady Bullminster (kilenc gyermekük neveltetése céljából házat béreltek Pumpnickelben), a kövér, bajszos úriember, a fehér nadrágos, hórihorgas őrnagy s a hölgy a kisfiúval, akit annyira becézett, még Kirsch is, a karzaton ülő útimarsall egyenesen álltak helyükön, s a drága öreg brit nemzet tagjainak vallották magukat. Tapeworm, az ügyvivő, felállt páholyában, hajlongott és mosolygott, mintha ő képviselné az egész birodalmat. Tapeworm unokaöccse és örököse volt az öreg Tiptoff marsallnak, akivel mint Tiptoff tábornokkal találkoztunk e történetben, közvetlenül Waterloo előtt, s aki tulajdonosa volt a ...-ik ezrednek, melyben Dobbin őrnagy szolgált, és aki ebben az évben halt meg egy bibictojás-aszpik elfogyasztásától, tele kitüntetésekkel, amikor is az ezredet őfelsége kegyesen Sir Michael O'Dowd ezredesnek, a Bath-rend lovagjának ajándékozta, aki annyi dicsőséges csatában vezényelte már az ezredet.

Tapeworm bizonyára már találkozott Dobbin ezredessel, az ezredes ezredtulajdonosának, a marsallnak házában, mert akkor este ráismert a színházban, s őfelsége követte a legteljesebb leereszkedéssel átjött saját páholyából, és nyilvánosan kezét szorított újból megtalált barátjával.

– Nézzétek csak ezt a pokoli, ravasz Tapewormot – suttogetta Fipps, és a zsöllyéből figyelte főnökét. – Ahol egy szép nő feltűnik, rögtön odasettenkedik.

De hát nem tudom, mi egyébbre valók a diplomaták?

– Dobbinné asszonyhoz van szerencsém? – kérdezte az ügyvivő legbehízeltgöbb vigyorával.

Georgyból kirobbant a nevetés, és így szólt: – Szavamra mondom, ez aztán jó móka!

Emmy és az őrnagy elpirult: láttuk a zsöllyéből.

– A hölgy George Osborne-né asszony – mondta az ezredes – ez pedig a bátyja, Sedley úr, a bengáliai polgári közigazgatás kiváló főtisztviselője, engedje meg, hogy bemutassam lord-ságodnak.

Ólordsága legelbűvölőbb mosolyával vette le Jost a lábáról.

– Itt maradnak Pumpernickelben? – kérdezte. – Unalmas hely, de szükségünk van kedves emberekre, és igyekeznénk kellemessé tenni önöknek az itt-tartózkodást. Hm, hm... úr... hm, hm...né asszony. Engedelmmükkel holnap délelőtt tiszteletemet teszem a fogadójukban.

És kiment a páholyból parthusi vigyorral és olyan pillantással, amellyel, azt hitte, véglegesen elintézte Osborne-nét.

Előadás után mi, fiatal emberek, a kijárat körül ácsorogtunk, és láttuk elvonulni a társaságot. Az anyahercegnő eltávozott rozoga, öreg kocsiján, két hűséges és fonnyadt öreg udvarhölgy és egy kis burnótfoltos, zöld kabátú, barna parókás, rendjelekkel teleaggatott, szolgálattelvő kamarás kíséretében – a rendjelek közül a pumpernickeli Szent Mihály-rend csillaga és széles, sárga szalagja volt legfeltűnőbb. Dobok peregtek, az őrség tisztelgett, és az öreg kocsi elgördült.

Aztán jött a herceg öfényessége és fényességes családja az állami és udvari főméltóságokkal. Nyájasan bólingatott mindenfelé, s az őrség tisztelgése meg a skarlátruhás, rohanó fullajtárok fáklyái között a fényességes kocsik elhajtottak az öreg nagyhercegi kastély felé, mely tornyaival és csipkés oromzatával a Schlossbergen állt. Pumpernickelben mindenki mindenkire ismert. Alighogy egy idegen mutatkozott, a külügyminiszter vagy egy másik kisebb-nagyobb állami méltóság azonnal megjelent az Erbprinzenben, és megtudta az újonnan érkezettek nevét. Mi az újonnan érkezetteket is megvártuk, míg eltávoztak a színházból, Tapeworm éppen elment, jól beburkolózva köpenyébe, mellyel óriási termetű inasa mindig készenlétben várta, hogy lehetőleg Don Juanhoz hasonlítson. A miniszterelnök felesége is éppen belepréselte magát hordszékébe, lánya, a bájos Ida pedig belebújt csuklyás köpenyébe és kalocsnijába, amikor kilepett az angol társaság, a fiú rettentően ásitózott, az őrnagy nagy gondot fordított rá, hogy a sál le ne csússzon Osborne-né fejéről, Sedley úr méltóságteljes tekintettel, félrecsapott színházi kalappal, kezét pedig a terjedelmes fehér mellény gombjai között, gyomrán tartotta. Megemeltük kalapunkat *table d'hôte*-beli ismerőseink előtt, s a hölgy viszonzásul kis mosollyal aján-

dékozott meg bennünket, és egy meghajlással, amelyért bárki hálás lehetett volna.

A fogadó kocsija a fürge Kirsch úr felügyelete alatt ott várt, hogy hazaszállítsa a társaságot, de a kövér ember azt mondta, hogy sétálni akar még, s hazafelé menet elszívja a szivarját, így hát a másik három felénk bólintva és ránk mosolyogva elment Sedley úr nélkül, Kirsch pedig a szivardobozzal gazdája nyomait követte.

Mindnyájan együtt ballagtunk, és elmondtuk a kövér úriembernek, milyen kellemetességekkel szolgál a város. Angol emberek számára csakugyan kellemes hely volt ez, lehetett vadászni menni, még hajtóvadászatra is, a vendégszerető udvar gyakran adott bált és fogadást, a társaság általában türhető volt, a színház kitűnő, az élet olcsó.

– És a mi követünk rendkívül elbűvölő és szívélyes embernek látszik – mondta új barátunk. – Ilyen külképviselettel és . . . egy jó orvossal, azt hiszem, csakugyan megfelelő hely lehet. Jó éjszakát, urak.

És Jos elindult hálósobája felé a nyikorgó lépcsőkön, Kirsch gyertyával követte. Mi meg abban reménykedtünk, hogy a csinos asszonyt rábírhadjuk, maradjon egy darabig a városban.

HATVANHARMADIK FEJEZET

melyben egy régi ismerősünkkel találkozunk

Olyan udvarias viselkedés, amilyen Lord Tapewormé volt, nem téveszthette hatását Sedley úr lelkületére, és már másnap a reggelinél kijelentette, hogy véleménye szerint Pumpnickel a legkellemesebb kisváros valamennyi között, amelyet utazásuk során meglátogatott. Jos indokait és mesterkedéseit nem volt nehéz áttekinteni, s Dobbin, amilyen képmutató volt, a markába nevetett, amikor a főtisztviselő bennfentes arkifejezéséről s abból a magától értetődő modorból, amellyel a Tapeworm-kasztélyról és a család többi tagjairól beszélt, észrevette, hogy Jos már kora reggel fenn volt, és fellapozta az utazására is magával hozott főnemesi címtárt. Igen, hiszen ismeri Bagwig gróf úr öméltóságát, ölordsága apját, bizonyos, hogy ismeri, találkozott vele a . . . királyi fogadáson . . . Dob nem emlékszik? És amikor a diplomata, ígéretéhez híven, meglátogatta a társaságot, Jos olyan üdvözléssel és tiszteletadással fogadta, amilyenben ritkán volt része a kis követségi ügyvivőnek. Amint öexcellenciája megérkezett, Jos intett Kirschnek, s az útimarsall, aki már előzőleg megkapta utasításait, kiment, és hideg húsokból, befőttekből és más csemegékből összeállított egy izelitőt, melyet tálcákra rakva behozott, és Jos úr feltétlen ragaszkodott hozzá, hogy előkelő vendégének kóstolnia kell belőle.

Tapewormnak – ameddig alkalma volt megcsodálni Osborné nagygó szemét (üde arcbőrének figyelemre méltóan jól állt a nappali világítás) – nem volt ellenére, hogy bármely meghívás jogcímén Sedley úr lakásán tartózkodjék: feltett egy-két ügyes kérdést Indiáról és az ottani táncosnőkről, érdeklődött Emiliánál a gyönyörű fiú felől, aki vele volt, és bókolt az ámuló asszonykának az óriási feltűnés miatt, melyet a színházban kel-

tett, Dobbint pedig azzal igyekezett elbűvölni, hogy az elmúlt háborúról beszélt s a pumpernickeli csapatok hőstetteiről a trónörökös, a jelenlegi pumpernickeli nagyherceg vezénylete alatt.

Lord Tapeworm nem kis adagot örökölt a család udvarlási hajlamából, és abban a boldog hiedelemben élt, hogy szinte minden nő, akire barátságosan néz, szerelmes belé. Azzal a meggyőződéssel hagyta ott Emmyt, hogy szellemességével és vonzerejével meghódította, s azzal a szándékkal ment haza lakására, hogy szép kis levelet ír neki. Emmy azonban nem volt elbűvölve, csupán zavarba hozta őt a lord vigyorgása, tetszelgése, illatosított batiszt zsebkendője és magas sarkú lakkcsmája. Felét sem értette a bókoknak, melyekkel elhalmozta, olyan keveset tapasztalt az emberiségből, hogy mindeddig sohasem találkozott hivatásos nőbűvölővel, és őlordságát inkább érdekes, mint kellemes valaminek tekintette, s ha nem is csodálta őt, annyi bizonyos, hogy csodálkozott rajta. Jos viszont el volt ragadtatva.

– Milyen nyájas ember őlordsága – mondta. – Milyen kedves őlordságától, hogy azt mondta, elküldi hozzám az orvosát! Kirsch, maga azonnal elviszi a névjegyeinket Schlüsselback grófhhoz. Az őrnagy úr és én a legnagyobb örömmel tesszük tiszteletünket az udvarnál, amilyen hamar csak lehet. Vegye elő az egyenruhám, Kirsch, mindkettőnk egyenruháját. Annyi udvariasságot minden angol úriembernek tanúsítania kellene azok iránt az országok iránt, ahová ellátogat, hogy tiszteletét teszi az uralkodóknál, valamint saját külképviselteinél.

Amikor Tapeworm orvosa, doktor Von Glauber, a nagyherceg őfelségének háziorvosa, eljött, hamar meggyőzte Jost, hogy a pumpernickeli ásványos források és az ő különleges kezelésmódja csodálatlanul visszaállítják majd a bengáli ifjúságát és karcsúságát.

– Múlt évben – mondta – itt járt Bulkeley generális, egy angol tábornok, kétszer olyan kövér volt, mint ön, uram. Egészen lefogyva küldtem őt vissza három hónap után, és a második hónap végén már táncolt is Glauber baronesszel.

Jos eltökélte magát, a források, a doktor, az udvar és a követési ügyvivő meggyőzték őt, és azt indítványozta, hogy az ősz töltsék ebben a gyönyörű városban. És másnap a követ-

ségi ügyvivő, szavához híven, bemutatta Jost és az őrnagyot XVII. Viktor Aureliusnak, s Schlüsselback gróf főudvarmester vezette őket audienciára az uralkodóhoz.

Rögtön meghívták őket udvari ebédre, s amikor tudtul adták azt a szándékukat, hogy hosszabban időznek a városban, a város legelőkelőbb hölgyei azonnal meglátogatták Osborne-nét, és mivel egy sem volt közülük, aki bármilyen szegény is, ne lett volna legalább bárónő, Jos gyönyörűsége leírhatatlan volt. Meg is írta Chutneynek a klubba, hogy a Kelet-indiai Társaság tisztviselőit Németországban igen nagyra becsülik, s meg akarja mutatni barátjának, Schlüsselback grófnak, hogyan kell indiai szokás szerint lándzsával vaddisznót szúrni, s hogy fenséges barátai, a nagyherceg és a nagyhercegné, rendkívül kedvesek és barátságosak.

Emmyt is bemutatták a fenséges családnak, és minthogy az udvarnál bizonyos napokon nem szabad gyászt viselni, rózsaszín kreppruhában jelent meg, gyémánt melltűvel, bátyja ajándékával, s olyan csinos volt ebben a ruhában, hogy a nagyherceg és az egész udvar (nem említve az őrnagyot, aki még alig látta őt estélyi ruhában, és esküdözött, hogy huszonöt évesnek se látszik) – mindenki rendkívül megcsodálta őt.

Ebben a ruhában táncolt el az udvari bálon egy polonézt Dobbin őrnaggyal, egyébként ebben a könnyű táncban Jos úrnak az a megtiszteltetés jutott, hogy ő vezethette Schlüsselback grófnét, egy púpos, öreg hölgyet, aki azonban tizenhat kimutatott nemesi ösre tekintett vissza, és rokonsági kapcsolatban állt a német királyi házak felével.

Pumpernickel kies völgy közepén fekszik, a völgyön át csillogva folyik a termékenyítő Pump folyó, hogy azután a Rajnába ömöljék valahol, de hogy hol, azt nem tudom, mert nincs kéznél a térképem. Néhol a folyó elég széles ahhoz, hogy elbírjon egy kompot, másutt legfeljebb egy malmot tud hajtani; magában Pumpernickelben a mostani fényességes úr harmadik elődje, a nagy és híres XIV. Viktor Aurelius nagyszerű hidat épített, melyen ott áll saját szobra, vízi nimfáktól s a győzelem, béke és bőség jelképeitől körülvéve, lábát egy leterített török nyakára helyezi – a történelem tanúsága szerint megtámadott és keresztüldöfött egy janicsárt, amikor Sobieski felszabadította

Bécsset –, de a lábánál szörnyűségesen vonagló, leterített mohamedán haláltusája egyáltalán nem zavarja a herceget, aki nyájasan mosolyog, s marsallbotjával az Aurelius Platz felé mutat, ahol új palotát kezdett építeni, mely századának csodája lett volna, ha a nagylelkű hercegnek elegendő anyagi eszköze lett volna ahhoz, hogy befejezze. De *Monplaisir*¹ (a derék németek „Monblaisir”-nek nevezik) építkezése készpénz hiányában abba maradt, s most a kastély és a park eléggé enyésző állapotban van, s legfeljebb tiszser olyan nagy, mint amekkora az uralkodó fejedelem udvarának befogadására elegendő volna.

A kertet úgy tervezték, hogy felülmúlja a versailles-i kertet, s a teraszok és ligetek között még mindig működik néhány óriási, allegorikus szökőkút, mely ünnepnapokon tékozlóan bugyborékolatja és tajtékozza a vizet, s roppant vízerejével ijeszti az embereket. Ott van Trophonius barlangja, melyben az ólomtritonok valamilyen ravasz szerkezet folytán nemcsak vizet lövellnek magukból, de ólomkagylóikból a legrettegetesebb morgásokat hallatják, ott van a nimfafürdő és a Niagara-vízesés, melyet a környék lakosai kimondhatatlanul csodálnak, ha a kamara megnyitásakor eljönnek az évi búcsúra, vagy azokra az ünnepélyekre, melyekkel e boldog kis nemzet még mindig megüli fejedelmi kormányzóinak születésnapját és házassági évfordulóját.

Akkor aztán a majd tíz mérföldre kiterjedő nagyhercegség minden városából – Bolkumból, amely a nyugati határon fekszik, és Poroszországgal dacol, Grogwitzből, ahol a herceg vadászkastélya áll, s ahol a Pump folyó választja el birtokát a szomszédos potzenthali herceg földjétől, valamennyi kis faluból, amely e három nagyvároson kívül szerteszórva húzódik a boldog fejedelemségben –, a majorokból és a Pump menti malmokból csoportokban gyűlik be a nép piros szoknyában és bársony főkötővel vagy pedig háromszögű kalapban és szájában pipával, özönlenek a székvárosba, hogy kivegyék részüket a búcsúk és ünnepségek örömeiből. Ilyenkor ingyen lehet színházba járni, a *Monblaisir* vízművei megindulnak (szerencse, hogy társaságban is meg lehet nézni, mert egyedül félne az ember) – jönnek a

¹ Szó szerint: Gyönyörűségem, itt inkább „Kéj lak”-ot jelent. (francia)

csepűrágók és műlovarok (közismert, mennyire megbővölte őfényességét az egyik műlovarnő, s általában azt hiszik, hogy *La Petite Vivandière*,² ahogyan nevezték, francia kémnő volt), s a gyönyörködő népnek megengedik, hogy teremről teremre végigvonuljon a nagyhercegi palotán, és megcsodálja a síkos padlót, a dús függönyöket s a megszámlálhatatlan szoba ajtóit előtt a köpöcsészéket. Van *Monblaisir*-ben egy pavilon, melyet XV. Viktor Aurelius – egy nagy, de túlságosan élvhajász fejedelem – rendeztetett be, s amelyről azt mondják, a léha elegancia tökéletes csodája. Festményei Bacchus és Ariadne történetét ábrázolják, s az asztal csigára jár ki meg be, úgyhogy a benn ülőket ki lehetett szolgálni a cselédek zavaró megjelenése nélkül. Ezt a pavilont azonban bezáratta Barbara, XV. Aurelius özvegye, gyönyöreinek teljében elragadott férjének halála után, fiának dicsőséges kiskorúsága alatt a nagyhercegség régensnője, egy szigorú és vallásos hercegnő a Bolkum-házból.

A pumpernickeli színház jól ismert és nevezetes Németország e táján. Kissé pangani kezdett, amikor a jelenlegi nagyherceg ifjúkorában ragaszkodott hozzá, hogy saját operáit játsszák benne, és azt mondják, egy napon, amikor jelen volt a próbán, és ott ült a földszinten, dühében összetört egy basszuskürtöt a túl lassan dirigáló karmester fején; ugyanebben az időben Sophie hercegnő családias vigjátékokat írt, amelyeket végighallgatni nagyon sivár szórakozás lehetett. De a herceg most már csak magántársaságban adja elő zenéjét, és a hercegnő csak a kis udvarába ellátogató kedves, előkelő idegeneket szerencsétlenni színdarabjaival.

Az udvart nem csekély kényelemmel és ragyogással rendezték be. Bál esetén, még ha négyszázan ülnek is a vacsoránál, minden négy emberre jut egy skarlátruhas, paszományos inas, és mindenkinnek ezüstön tálalnak. Az ünnepélyek és szórakozások sora soha nem szakad félbe, és a hercegnek éppúgy megvannak a maga kamarásai és lovászmesterei, a hercegnőnek pedig a maga udvarmesternője és udvarhölgyei, mint bármelyik más, hatalmasabb hatalmasságnak.

Az alkotmány mérsékelt zsarnokság, országgyűléssel enyhít-

² A kis markotányosnő. (francia)

ve, amelynek tagjait vagy megválasztják, vagy nem. Annyi bizonyos, hogy pumpernickeli tartózkodásom idején soha nem hallottam az üléseikről. A miniszterelnök egy második emeleti lakásban lakott, a külügyminiszter pedig a Zwieback-cukrászda fölötti kényelmes lakást foglalta el. A hadsereg egyetlen nagyszerű zenekarból állt, amely a színpadon is teljesítette kötelességét, ahol nagyon kellemes látvány volt végignézni a török ruhákban, kifestve és fakardokkal, vagy mint római harcosok, kürttel és harsonával menetelő derék fiúkat – mondom, kellemes volt őket így vizsgálni este, miután egész délelőtt az Aurelius Platzon hallgatta őket az ember. Ott játszottak a kávéházzal szemben, ahol reggeliztünk. A zenekaron kívül volt még a hadseregnek egy díszes és számos tagból álló tisztikara, és azt hiszem, néhány közlegénye is. A szabályos őrszemeken kívül három-négy huszárnak öltöztetett ember is szokott szolgálatot tenni a palotában, de lóháton sohasem láttam őket, és *au fait*³ mire is való lett volna a lovasság teljes békeidőben, és hova az ördögbe is nyargaltak volna a huszárok?

Mindenki – ez a *mindenki* persze csak azokra vonatkozik, akik nemesek, mert ami a polgárokat illeti, csak nem várják el tőlünk, hogy tudomást vegyünk *róluk*? – meglátogatta egymást. Madame le Burst ökegyelmessége hetenként egyszer fogadott, Madame de Scnurrbart ökegyelmességének is megvolt a maga heti fogadóestélye, a színházban kétszer egy héten volt előadás, hetenként egyszer az udvarnál volt kegyes fogadás, úgy-hogy az ember élete a pumpernickeli igénytelen módon az örö-mök szakadatlan láncolata volt.

Hogy viszály is előfordult a városban, senki sem tagadta. A politikát szenvedélyesen üzték Pumpernickelben, és a pártok élesen szemben álltak egymással. A Strumpff-frakcióval a Lederlung-párt állt szemben, egyiket a mi követünk támogatta, a másikat pedig a francia ügyvivő, Monsieur de Macabau. Ha a mi követünk kiállt Madame Strumpff mellett, aki nyilvánvalóan a nagyobb énekesnő volt kettőjük közül, és három hangjeggyel terjedelmesebb volt a hangja, mint vetélytársnőjének, Madame Lederlungnak – mondom, ha a mi követünk bármi-

³ Valóban. (francia)

ilyen véleményt hangoztatott, elegendő volt ahhoz, hogy a francia diplomata azonnal ellentmondjon.

A városban mindenki vagy az egyik, vagy a másik párthoz tartozott. Annyi bizonyos, hogy Lederlung asszony csinos kis teremtés volt, és a hangja (már amennyiben ilyenről beszélni lehet nála) nagyon édes volt, és ahhoz sem fér kétség, hogy Strumpff asszony már túl volt első ifjúságán és szépségén, és bizonyos, hogy túl kövér volt; ha például a *Sonnambula* utolsó jelenetében hálóingben és lámpással kezében lépett a színre, és ki kellett bújni az ablakon, és végigmenni a malom deszkáján, alig tudta magát kipréselni az ablakon, a deszka pedig mindig meghajolt és megreccsent a súlya alatt – de hogy kivágta az opera fináléját! és milyen érzelemkitöréssel vetette magát Elvino karjába... majdhogy agyon nem nyomta! Míg a kis Lederlung... de hát hagyjuk ezt a pletykát... Tény, hogy ez a két nő volt a francia és az angol párt lobogója Pumpernickelben, s a társaság aszerint oszlott ketté, hogy e két nagy nemzet közül melyikhez húzott.

A mi oldalunkon állt a belügyminiszter, a főlovászmester, a herceg magántitkára és a trónörökös nevelője, míg a francia párthoz tartozott a külügyminiszter, a Napóleon alatt szolgált főparancsnok felesége, valamint a főudvarmester és felesége, aki boldog volt, ha megkaphatta a párizsi divatlapokat, amint hogy Monsieur de Macabau futára a főköttőkkel együtt mindig neghozta őket e hölgynek. A francia követség titkára, a kis Grignac, olyan rosszmájú volt, mint maga a sátán, s a város valamennyi albumát telerajzolta Tapeworm torzképeivel.

Főhadiszállásukat és *table d'hôte*-jukat a Pariser Hofban, a város másik fogadóházában tartották, és bár nyilvánosság előtt ezek az urak kénytelenek voltak udvariasan viselkedni, borotvaéles epigrammákat vagdostak egymáshoz, aminthogy láttam Devonshire-ben két birkózót, akik összevissza rugdosták egymás sípcsontját, de arcizmul egyetlen rándulásával sem árulták el kinyitásokat. Sem Tapeworm, sem Macabau nem küldött haza kormányának egyetlen jelentést sem anélkül, hogy a legvadabb támadásokat ne intézte volna vetélytársa ellen. Részünkről így írtunk például: „Nagy-Britannia érdekeit itt és általában egész Németországban súlyosan fenyegeti a jelenlegi francia követ hivatal-

ban maradása. Ez az ember olyan aljas jellemű, hogy céljainak elérésére nem riad vissza semmiféle hazugságtól, és nem habozik bármilyen bűnt elkövetni. Megmérgezi az udvar lelkületét, és az angol követ ellen izgat. Nagy-Britannia eljárását gyűlöletes és erőszakos színben tünteti fel, és sajnálatos támogatásra talál egy külügyminiszterben, akinek tudatlansága és pénzhiánya ugyanolyan közismert, mint amilyen végzetes a befolyása." Rézsűkről viszont ilyeneket mondtak: „Tapeworm úr folytatja ostoba szigetországi szemtelenségét és közönséges hazudozásának módszerét a világ legnagyobb nemzete ellen. Tegnap hallották, hogy becsmérően nyilatkozott ő királyi fenségéről, Berry hercegnőről, egy korábbi alkalommal megsértette a hős Angoulême herceget, és azt merészelte állítani, hogy ő királyi fensége, az orléans-i herceg összeesküvést sző a felséges, lilíomos trón ellen. Aranyaival beférkőzik mindenüvé, ahol ostoba fenyegetései nem tudnak kellő rettegést kelteni. Egyik vagy másik eszközével megnyerte magának az itteni udvar néhány személyiségét, és Pumpernickelben addig nem lesz rend, Németországban nem lesz nyugalom, Franciaország nem kapja meg a neki járó tiszteletet, és Európa békéje nem lehet addig biztosítva, amíg ezt a mérges viperát sarkunkkal el nem tiporjuk...” és így tovább. Ha egyik vagy másik fél különlegesen fűszerezeti jelentést küldött haza, bizonyos, hogy a híre rögtön kiszivárgott.

Meg kell említenünk, hogy még mielőtt nagyon benne lettünk volna a téli évadban, Emmy szintén adott estélyt, és nagy ilendőséggel és szerénységgel látta vendégül a társaságot. Francia nyelvemester járt hozzá, s dicsérte őt kiejtésének tisztaságáért és gyors felfogásáért; tény az, hogy régen már tanult franciául, és azóta is tökéletesítette magát a nyelvtanban, hogy George-ot is megtaníthassa rá. Madame Strumpff is eljár hozzá énekleckéket adni, s ezekben olyan szépen haladt, s olyan tisztán énekelt, hogy az őrnagy, aki vele szemben lakott, a miniszterelnök lakása alatt, az énekórák közben mindig nyitva hagyta ablakát. Néhányan a német hölgyek közül, akik nagyon érzelmesek és egyszerű ízlésűek, megszerették Emmyt, és rögtön tegezni kezdték. Jelentéktelen apróságok ezek, de hozzátartoznak a boldog időkhez. Az őrnagy viszont George nevelését vállalta ma-

gára, s 'Caesart olvasta vele, s matematikára tanította. Német nyelvmesterük is volt, esténként pedig ott lovagoltak Emmy kocsija mellett – aki még mindig nagyon félénk volt, és rémülten felsikoltott, a lovak legkisebb ficáंकolására is. Rendszerint valamely kedves német barátnőjével együtt kocsizott ki, a hinto hátsó ülésén pedig Jos szendergett.

Josnak Fanny von Butterbrod grófnő tetszett meg leginkább, egy rendkívül szende, gyöngéd szívű, igénytelen, fiatal teremtes, aki születésénél fogva grófnő és alapítványi hölgy volt, de évi jövedelme alig tett ki tiz fontot, és a maga részéről kijelentette, hogy az ég nem ajándékozhatja meg nagyobb boldogsággal, mint ha Emília sógornője lesz belőle – így hát Jos odatehette volna kocsijára és villáira a maga címere mellé a grófnő pajzsát és koronáját is, de... de közbejöttek bizonyos események, és azok a nagy ünnepségek, amelyeket Pumpernickel trónörökös hercegének és a gyönyörű Homburg-Schlippenschloppen Amália hercegnőnek házassága alkalmából rendeztek.

Ezek az ünnepségek olyan fényűző módon folytak le, amilyet ez a kis német város nem látott a pazarló XIV. Viktor napjai óta. Valamennyi szomszédos herceget, hercegnőt és főurat meghívták az ünnepségre. Pumpernickelben félkoronát is elkértek egy ágyért egyetlen éjszakára, és a hadsereg kimerült a díszőrségekben, melyeket a mindenfelől érkező fenségek, fényességek és kegyelmességek számára kellett állítani. A hercegnő apjának székvárosában ment férjhez, a vőlegényt Schlüsselback gróf képviselte. Rengeteg burnótszelencét osztogattak szét (mint ezt az udvar ékszerésztől megtudtuk, aki a burnótszelencéket eladta az udvarnak, később pedig visszavásárolta a megajándékozottaktól), a pumpernickeli Szent Mihály-rendet vékaszámra vitték a nemeseknek a menyasszony udvarába, míg a schlippenschloppeni Szent Katalin-rend szalagjait és csillagjait kosarakban hozták Pumpernickelbe. A francia ügyvivő mindkettőt megkapta. – Úgy fel van szalagozva, mint egy díjnyertes igásló – mondta Tapeworm, akinek a szolgálati szabályzat nem tette lehetővé, hogy kitüntetések elfogadjon. – Csak viselje a szalagokat, de kié a győzelem? – Tény, hogy az esküvő az angol diplomácia diadala volt, minthogy a francia párt minden erejével a Potz-

tausend-Donnerwetter-ház egyik hercegnőjét akarta elvételni a trónörökösssel, aminek mi természetesen ellene voltunk.

A lakodalmi ünnepségre mindenkit meghívtak. Virágfüzérek és diadalívek hajoltak az út fölé az ifjú ara üdvözlésére. A nagy Szent Mihály-szökőkútból nem mindennapian savanyú bor csobogott, a tűzterek terének szökőkútjából pedig sör habzott. A nagy vízművek működtek, s a parkban és a kertekben póznákat állítottak a boldog parasztoknak, hogy kedvükre felkapaszkodhassanak, és leszedjék a tetejükre erősített órákat, ezüst-villákat, rózsaszín pántlikákkal díszített kolbászokat és egyebeket. Georgy is elnyert egyet, miután a nézők gyönyörködésére felkapaszkodott a csúcsig, leakasztotta a díjat, és a vizesés sebességével ereszkedett vissza a földre. De csak a dicsőségért tette. A kolbászt odaadta egy parasztnak, aki az előbb majdnem elérte, és most elszontyolodottan állt a pózna tövénél, amiért elesett a díjtól.

A francia követségen a kivilágításkor hat lampionnal több égett, mint a miénken, de a mi transzparensünk – mely a diadalmasan előrehaladó ifjú párt ábrázolta s az elmenekülő Visszavonást, aki nevetségesen hasonlított a francia követre – lefőzte a francia képet, és nem kétkedem benne, hogy Tapewormnak ez szerezte meg az előléptetést és a Bath-rend keresztjét, amelyet később megkapott.

Az ünnepségre seregestül érkeztek az idegenek, persze angolok is. Az udvari bálokon kívül nyilvános bálokat is adtak a városházán és a redoute-ban. Az előbbinek egyik helyiségében rulett-termet is rendezett be az emsi vagy aacheni nagy német társaságok egyike, de csak az ünnepségek hetére. A katonatiszteknek és a város lakosainak tilos volt részt venniük ezekben a játékokban, de idegenek, parasztok és hölgyek szabadon veszthettek vagy nyerhettek.

A többiek között a haszontalan kis Georgy Osborne, akinek zsebe mindig tele volt tallérokkal, hozzátartozói pedig a nagy udvari ünnepélyen tartózkodtak – szintén megjelent a *Stadthaus*⁴ bálján, nagybátyja útimarsalljának, Kirsch úrnak társaságában, és minthogy Baden-Badenban éppen csak bekukkanthatott a

⁴ Városháza (német)

játékterembe, Dobbin karján, aki persze nem engedte játszani – most mohón sietett ebbe a mulatságba, és ott lézengett az asztalok körül, ahol a krupiéék és a játékosok javában dolgoztak. Nők is játszottak, némelyikük álarcban: megtehették ezekben a vad farsangi napokban.

Az egyik rulettasztalnál egy vörös hajú nő ült kivágott ruhában, amely már nem volt olyan üde, mint valaha, fekete álarcval, melynek szemrésein át szeme idegenszerűen csillogott, előtte jelzőlap, egy tű és néhány forint. Amint a krupié kihirdette a szint és a számot, nagyon gondosan és szabályszerűen szúrta egyet a jelzőlapon, és csak akkor kockáztatta pénzét színre, ha a piros vagy a fekete már néhányszor egymás után kijött. Különös látvány volt.

De bármennyire figyelt is, és bármilyen állhatatos volt, rosszul számított, és az utolsó két forint is egymás után került a krupié gereblyéje alá, miután kérlelhetetlen hangján kikiáltotta a nyerő szint és számot. A nő sóhajtott, megvonta vállát, amely már amúgy is túlságosan kilátszott ruhájából, a jelzőkártyát egy tűszúrással odaszegezte az asztalhoz, és egy kis ideig ujjával dobolva ült a helyén. Aztán körülnézett, és meglátta Georgy becsületes arcát, amint a jelenetet figyelte. Kis csibész! Mi dolga lehet itt? Álarca alól csillogó szemével vizsgálódva nézte a fiút, és megszólította:

– *Monsieur n'est pas joueur?*⁵

– *Non, Madame*⁶ – felelte a fiú, de kiejtéséből a nő bizonyára észrevette, melyik országból való, mert aztán kissé idegen hangsúllyal angolul beszélt hozzá. – Sohase játszott még, ugye? Tenne nekem egy kis szivességet?

– Mit parancsol? – felelte Georgy, és újra elpirult. Kirsch úr a maga részéről a *rouge et noir*-nál⁷ volt elfoglalva, és nem látta fiatal gazdáját.

– Kérem, játssza meg ezt helyettem, tegye fel egy számra, akármelyikre. – S elővett kebléből egy erszényt, kivett belőle egy aranyat, az egyetlen pénzdarabot, ami benne volt, és Georgy kezébe adta. A fiú nevetett, és megtette, amire kérték.

⁵ Az úr nem játékos? (francia)

⁶ Nem, asszonyom. (francia)

⁷ Vörös és feketénél. (francia)

A szám kijött. Azt mondják, van valamilyen hatalom, mely így intézi ezt a kezdők javára.

– Köszönöm – mondta a nő, és beseperzte a pénzt. – Köszönöm. Hogy hívják?

– Neven Osborne – mondta Georgy, és már saját zsebében kotorászott tallérokért, és éppen szerencsét akart próbálni, amikor az udvari bálról jövet megjelent az őrnagy egyenruhában, és Jos, márkinak öltözve. Mások, akik unalmasnak találták az ünnepélyt, és előnyben részesítették a *Stadthaus*-beli mulatságot, már korábban otthagyták a palotát, de az őrnagy és Jos valószínűleg otthon járt, és felfedezte a gyerek távollétét, mert az őrnagy rögtön odalépett hozzá, vállon ragadta, és erőlesen elrántotta a kísértés helyéről. Aztán körülnézett a teremben, megpillantotta Kirschet, akiről már megmondtuk, mivel volt elfoglalva, odament hozzá, és megkérdezte tőle, hogy merészelte ilyen helyre hozni George urat.

– *Laissez moi tranquille* – mondta Kirsch úr játéktól és bortól felhevülten. – *Il faut s'amuser, parbleu. Je ne suis pas au service de Monsieur.*⁸

Amikor látta, milyen állapotban van, az őrnagy nem akart vele vitatkozni, megelégedett azzal, hogy magával vigye Georgeot, és megkérdezze Jost, jön-e már. Jos szorosan az álarcos hölgy mellett állt, és nagy érdeklődéssel figyelte annak játékát, amely most meglehetősen szerencsével folyt.

– Nem volna-e jobb, Jos – kérdezte az őrnagy –, ha te is eljönnél George-dzsal és velem?

– Én még maradok, és majd azzal a gazember Kirschsel megyek – mondta Jos, és Dobbin illendőségből nem ellenkezett vele a fiú előtt, hanem magára hagyta, és hazasétált Georgyval.

– Játsoztál? – kérdezte az őrnagy, amikor már odakint voltak, úton hazafelé.

A fiú azt felelte: – Nem.

– Add becsületszavadat, hogy nem is játszol soha.

– Miért? – kérdezte a fú. – Nagyon jó mulatságnak látszik.

Az őrnagy ékesszólóan és hatásosan megmagyarázta neki,

⁸ Hagyjon békén: szórakozni is kell, az ördögbe. Nem az úr szolgálatában állok. (francia)

miért ne játsszék, és tanácsainak megerősítésére elő is hozta volna Georgy tulajdon apjának példáját, ha hajlandó lett volna bármit is mondani, ami árnyékot vethetett volna barátja emlékére. Miután a gyereket hazakisérte, az rögtön lefeküdt, s Dobbin nemsokára látta, hogy az Emília melletti kis szobában ki alszik a világosság. Félórával később Emília ablaka is elstédett. Nem tudom, miért figyelte meg ezt az őrnagy ilyen pontosan.

Jos azonban ott maradt a játékasztal mellett. Nem volt játékos, de nem vonakodott, hogy olykor-olykor kipróbálja ezt a kis izgalmat, azonkívül udvari mellényének himzett zsebében ott csörgött néhány Napóleon-arany. Letett egyet az előtte ülő kis játékos szép válla fölött, és nyert. A nő egy kis mozdulatot tett, hogy helyet csináljon neki maga mellett, s elhúzta ruhája szélét a szomszédos üres székről.

– Jöjjön, és hozzon nekem szerencsét – mondta még mindig idegenszerű kiejtéssel, mely nagyon elütött attól a nyílt és tökéletesen angol „köszönöm”-től, mellyel George *coup-ját*⁹ üdvözölte. A testes úriember körülnézett, hogy nem figyeli-e valamilyen rangosabb személy, aztán leült.

– Ó, igazán? Nahát ilyet! Ugyan ne mondja. Én nagyon szerencsés vagyok, bizonyosan szerencsét hozok magának. – És még hasonló bókoló és zavart szavakat mormogott.

– Sokat játszik? – kérdezte a maszk.

– Hát egy-két napóleont néha-néha – mondta Jos gögösen, és maga elé penderített egy aranyat.

– Jobb aranyat lelni, mint korán kelni, ugye? – mondta pajkosan az álarc. De amikor Jos riadtan nézett rá, kedves franciás kiejtésével folytatta: – Ön nem azért játszik, hogy nyerjen, én sem. Azért játszom, hogy felejtsek, de nem tudok. Nem tudom elfelejteni a régi időket, Monsieur. Az ön kis unokaöccse mintha csak az apja képmása volna. És ön... ön nem változott... De igen, mégis. Mindenki megváltozik, mindenki elfelejt, senkinek sincs szíve.

– Üristen, ki ez? – rébegte Jos.

⁹ Ütését, fogását, (francia)

– Nem találja ki, Joseph Sedley? – szólt szomorú hangon a kis nő, levetette maszkját, és ránézett. – Elfelejtett.

– Jóságos ég! Crawleyné! – hápogta Jos.

– Rebecca – mondta a nő, és kezét Jos karjára tette, de közben egész idő alatt, míg nézte, a játékot figyelte. – Az Elefántban lakom – folytatta. – Madame de Raudont kérdezze. Láttam ma az én drága Emiliámat is. Milyen szép volt, milyen boldog! Akárcsak ön. Mindenki boldog, csak én vagyok szerencsétlen, Joseph Sedley. – S mintha csak véletlen mozdulat volna, a piros mezőről áttolta tétét a feketére, miközben egy szakadt csipkés zsebkendővel megtörölte szemét.

Megint a piros jött ki, és Rebecca elvesztette egész tétjét.

– Gyerünk – mondta. – Kisérjen el egy kicsit... hiszen régi barátok vagyunk, vagy nem, kedves Sedley úr?

És Kirsch úr, aki közben minden pénzét elvesztette, követte gazdáját a holdvilágos éjszakában, melyben a lampionok sorra kihunytak, és a transzparenst is alig lehetett már látni követésük fölött.

Kószáló fejezet

Át kell siklanunk Rebecca Crawley asszony életrajzának egy szakaszán, mégpedig azzal a könnyedséggel és tapintattal, amelyet megkövetel a világ, mármint az erkölcsös világ, amelynek talán nincs is különösebb kifogása maga a bűn ellen, azonban leküzdhetetlenül irtózik attól, hogy a bűnt nevén nevezzék. Vannak dolgok, amiket jól ismerünk, magunk is megtesszük a Hiúság Vásárában, bár sohasem beszélünk róluk. Mint ahogy Ahrimán hívei imádják az ördögöt, de sohasem említik, a művelt közönség éppolyan kevéssé tűrné el a bűn hiteles leírását, mint ahogy egy igazán finom angol vagy amerikai nő sem engedné meg, hogy a „nadrág” szó elhangozzék szűzies fülének hallatára. Pedig, asszonyom, a bűn is, a nadrág is naponta elsétál szemünk előtt anélkül, hogy különösebben megbotránkoztatna. Ha mindig elpirulna, valahányszor egyik vagy másik az útjába akad, milyen arcszíne volna, asszonyom? Csak ha illetlen nevüket hangosan kimondják, akkor talál, asszonyom, szégyenlőssége alkalmat a megriadásra és felháborodásra, és jelen sorok írója az egész történeten keresztül arra törekedett, hogy tisztelettel alá-
vesse magát a jelenleg uralkodó divatnak, s csak könnyedén, felületesen és kellemesen célozzon arra, hogy romlottság is létezik a világon, s így senkinek finom érzékenységét ne sértse. Van-e, aki azt állíthatná, hogy Beckynket, akinek pedig bizonyára van néhány vétke – nem teljesen illedelmes és kíméletes módon mutattuk be a közönségnek? A szerző szerény büszkeséggel kérdezi valamennyi olvasójától, hogy megfeledezett-e csak egyszer is a jó modor törvényeiről, és amikor leírta ezt az éneklő és mosolygó, hízelgő és ámitó szirént, felhozta-e a víz felszínére a szörny utálatos uszonyát? Nem! Akinek kedve tartja,

lenézhet a meglehetősen átlátszó hullámok alá, s megláthatja forogva és tekeregve, ördögi utálatosságában és csuszamlósságában, csontok között csapkodva, vagy holttestek köré csavarodva, de kérдем, hogy a víz fölött nem volt-e minden tiszta, kellemes és ildomos, és van-e joga akár a Hiúság Vására legkényesebb, romlott lakójának arra, hogy „pfuj”-t kiáltson? De mikor a szirén eltűnik és alámerül, le a holtak közé, a víz megzavarodik fölötte, és hiábavaló fáradozás mégoly kíváncsian is utánanézni. A szirének elég csinosan hatnak, amikor egy sziklán ülnek, hárfáikat pengetik, hajukat fésülik, dalolnak, intenek az embernek, hogy jöjjön tükröt tartani, de ha lebuknak szülő elemükbe, meg lehetünk róla győződve, hogy ezek a habléányok semmi jóban nem törik a fejüket, és leghelyesebb, ha nem nagyon kutatják a kaján, tengeri emberevőket, akik sós vízbe áztatott szerencsétlen áldozataik húsán lakmároznak. Így hát amikor Becky eltűnt szemünk elől, bizonyosak lehetünk benne, hogy nem valami üdvösen foglalta el magát, és minél kevesebbet halunk tevékenységéről, annál jobb.

Ha kimerítő beszámolót adnánk a Curzon Street-i csapást követő néhány évről, az embereknek volna némi joguk arra, hogy ezt a könyvet illetlennek nevezzék. A nagyon hiú, szívtelen, élvezetre vágyó emberek tettei gyakran illetlenek (sokszor a tied is, komoly képű, makulátlan hírű barátom – de ezt csak úgy mellesleg), milyen tetteket követ hát el egy asszony, akiben sem hit, sem szeretet, sem jellem? Hajlandó vagyok azt gondolni, hogy volt egy korszak Becky asszony életében, amikor nem megbánás, hanem valamilyen fajta kétségbeesés fogta el, már saját magával sem törődött, és még a jó híre sem érdekelte.

Ez a süllyedés nem egyszerre következett be: fokónként történt szerencsétlen esete után, miután sokat küzdött, hogy fenntartsa magát, mint ahogy a hajótörött, ameddig csak reménye van, belekapaszkodik egy szál gerendába, de elereszti és alámerül, amikor látja, hogy hiábavaló a küzdelem. Mialatt férje megtette előkészületeit, hogy kormányzói székhelyére utazzék, Rebecca Londonban lézengett, és azt mondják, többször is megkísérelt találkozni sógorával, Sir Pitt Crawleyval, hogy tovább hasson érzelmeire, melyeket már majdnem sikerült maga felé fordítania. Amikor Sir Pitt és Wenham úr egyszer gyalog az

Alsóház felé tartott, Wenham úr észrevette Rawdonnét, aki fekete fátyolban leselkedett a törvényhozói palota közelében. Tekintete találkozott Wenhaméval, mire elosont, és sohasem sikerült célt érnie a bárónál.

Valószínűleg Lady Jane lépett közbe. Hallottam, hogy egészen meglepte férjét ebben az ügyben kifejtett erélyességével és azzal az elszántsággal, hogy utasítsák el Becky asszonyt. Saját elhatározásából meghívta Rawdont, hogy amíg útra nem indul Coventry-szigetre, lakjék náluk a Gaunt Streeten, mert tudta, hogy amíg ő áll őrt a házban, Becky asszony nem kísérli meg, hogy erőszakkal behatoljon a kapun: és kíváncsian megnézte minden Sir Pittnek érkező levél címzését, nehogy férje és sógornője levelezhessen egymással. Nem mintha Rebecca nem tudott volna írni, ha akart volna, de meg sem kísérelte, hogy Pittet saját házában lássa, vagy oda írjon neki, s egy-két próbálkozás után beleegyezett Sir Pitt kívánságába, hogy e házassági viszály ügyében csak ügyvédek útján levelezzenek.

A valóság az, hogy Pittet felmérgeztették ellene. Rövid idővel Lord Steyne balesete után Wenham meglátogatta a bárónőt, s olyan életrajzot közölt vele Becky asszonyról, amely nagyon meglepte Queen's Crawley képviselőjét. Mindent tudott róla: ki volt az apja, melyik évben táncolt anyja az Operában, mi minden történt vele házassága előtt, és hogyan viselkedett házasságában – de mert nem kételkedem benne, hogy e történet nagyobb része hamis volt, és csak az elfogult rosszakarat találta ki, nem akarom itt ismételni. Beckynek azonban mindenesetre nagyon-nagyon szomorú híre támadt egy vidéki nemes úr és rokon előtt, aki valaha meglehetősen hajlandóságot mutatott iránta.

Coventry-sziget kormányzójának nem nagy a jövedelme. Egy részét bizonyos fennálló adósságok és követelések törlesztésére szánta őexcellenciája. Magas állásával járó kötelezettségei is jelentékeny összeget igényeltek, s végül is kiderült, hogy felesége részére nem tehet félre többet évi háromszáz fontnál, ezt fel is ajánlotta neki azzal a kikötéssel, hogy soha nem zaklatja őt. Ellenkező esetben következik a botrány, válás, törvényszék. De hát Wenham úrnak, Lord Steyne-nek, Rawdonnak, mindenkinek az volt az érdeke, hogy Becky kint legyen az országból, és ezzel elaludják a rendkívül kellemetlen ügy.

Beckyt valószínűleg annyira elfoglalta ezeknek az ügyeknek elintézése férje ügyvédjeivel, hogy teljesen megfeledkezett kisleányáról, Rawdonról, és egyetlenegyszer sem jutott eszébe, hogy elmenjen és meglátogassa. A fiatal úriembert teljesen nagynénje és nagybátyja őrizetére bízta, akik közül az előbbi mindig is nagyon szerette a gyereket. Mamája, amikor elhagyta Angliát, Boulogne-ból formás levelet írt neki, melyben szorgalomra buzdította, és közölte vele, hogy európai utazásra indult, és ennek folyamán örömmel ír majd neki újra. De nem írt az egész elkövetkező évben, mindaddig, míg Sir Pitt mindig betegeskedő egyetlen fia számarköhögésben és kanyaróban meg nem halt – ekkor Rawdon mamája a legszeretetteljesebb fogalmazványt küldte el drága fiának, akit ez a baleset Queen's Crawley örökösévé tett, és még szorosabban fűzött ahhoz a kedves hölgyhöz, akinek gyöngéd szíve már amúgy is magáévá fogadta őt. Rawdon Crawley, aki ekkorra már magas, csinos kamasszá serdült – elpirult, mikor a levelet megkapta. – Ó, Jane néni az én anyám! – mondta. – Nem pedig az a ... az a másik. – De azért kedves és tiszteletteljes levelet írt Rebecca asszonynak, aki ekkor egy firenzei penzióban lakott. Csakhogy ezzel elébevágunk a történetnek.

Kedvencünk, Becky, kezdetben nem repült túl messzire. A francia parton telepedett le, Boulogne-ban, annyi száműzött angol ártatlanság menedékhelyén, s ott élt mint előkelő özvegy, egy szobalánnyal, az egyik fogadó két szobájában. A *table d'hôte*-nél ebédelt, ahol az emberek nagyon rokonszenvesnek találták, s ahol szomszédait sógoráról, Sir Pittről és előkelő londoni ismerőseiről szóló történetekkel mulattatta: azokkal a könnyed, divatos szólamokkal beszélt, melyekkel nagy hatást lehet elérni bizonyos alacsonyabb műveltségű embereknel. Sokan közülük jelentékeny személyiségnek tartották: kis teadélutánokat adott szobájában, és részt vett a város ártatlan szórakozásaiban: fürdött a tengerben, kirándult nyitott kocsikban, sétálgatott a tengerparton, látogatta a színházat. Burjoice-né, a nyomdász felesége, aki nyárra családjával ugyanabban a szállóban lakott, s akihez Burjoice minden szombaton és vasárnap ellátogatott, kijelentette Beckyről, hogy elbűvölő, mindaddig, míg az a gaz Burjoice túl nagy figyelmet kezdett tanúsítani iránta. Pedig nem

volt semmi a dologban, csak annyi, hogy Becky mindig nagyon szeretetre méltó, könnyed és jókedvű volt – férfiakkal különösen.

Az évad vége felé, mint rendesen, sokan utaztak külföldre. s Beckynek bőven volt alkalma arra, hogy a londoni előkelő világhoz tartozó ismerőseinek viselkedéséből kiderítse, hogyan vélekedik róla a „társaság”. Egy napon, amikor szerényen sétált a boulogne-i mólón, ahová messziről Albion sziklái ragyogtak át a mélykék tengeren, szembetalálkozott Lady Partlettel és lányaival. Lady Partlet egy napernyő-lendítéssel maga köré parancsolta valamennyi lányát, vad pillantásokat vetett a magányosan álló szegény kis Beckyre, és visszavonult a mólóról.

Másik napon a postahajó érkezett meg. Csipős szél fújt és Becky mindig talált mulatságot abban, ha elnézhette a hajókból kiszálló emberek neveltségesen elgyötört arcát. E napon véletlenül Lady Slingstone is az utasok között volt. Őladysége nagyon rosszul érezte magát az úton, ki se szállt kocsijból, rendkívül kimerült, és alig tudott végigmenni a hajóról a rakpartra vezető pallón. De minden erejét összeszedte abban a pillanatban, amikor meglátta Beckyt, aki rózsaszín kalapja alól kajánul mosolygott. Megvető pillantást vetett Beckyre, melytől a legtöbb nő összezsugorodott volna, és támogatás nélkül ment be a vámvivatalba. Becky csak nevetett, de nem hiszem, hogy jólesett neki. Érezte, hogy egyedül van, egészen egyedül, s Anglia távolból ragyogó sziklái elérhetetlenek számára.

A férfiak viselkedése is valahogyan megváltozott. Gringstone minden fogát kimutatva, olyan bizalmasan vigyorgott az arcába, hogy az semmiképpen sem volt kellemes. A kis Bob Suckling, aki három hónappal ezelőtt még levette a sapkáját, ha vele beszélt, s egy mérföldet is gyalogolt volna szakadó esőben, hogy megkeresse kocsiját a Gaunt House előtt álló sorban, egy napon Fitzooffal, a gárdistával, Lord Heehaw fiával beszélgetett a mólón, amikor Becky éppen arra sétált. A kis Bobby csak úgy félvállról biccentett feléje, anélkül, hogy kalapját levette volna, és folytatta beszélgetését Heehaw örökösével. Tom Raikes szivarral a szájában akart belépni fogadóbeli nappali szobájába, de Becky visszalökte az ajtót, és be is zárta volna, ha Tom keze nem lett volna odabent. Kezdte érezni, hogy igazán nagyon egyedül van.

„Ha ő itt volna – mondta magában –, ezek a gyávák sohasem mernének így megsérteni.” Nagyon szomorúan, talán vágyakozva is gondolt *őrá*, derék, buta, kitartó kedvességére és hűségére, sohasem szűnő engedelmességére, jókedvére, férfiasságára és bátorságára. Valószínű, hogy sirt is, mert amikor lejött ebédelni, különösen élénk volt, s valamivel több pirosítót rakott magára.

Most már rendszeresen pirosította magát ... és a szobalánya hozott neki konyakot azon kívül is, ami benne volt a fogadói számlájában.

A férfiak sértő viselkedését azonban talán mégsem érezte annyira tűrhetetlennek, mint bizonyos asszonyok rokonszenvét. Crackenbourné és Washington White-né Svájc felé menet átutazott Boulogne-on. (A társaságot Horner ezredes vezette, s benne volt a fiatal Beaumoris és persze az öreg Crackenbury is és White-né kislánya.) Ők nem kerültek el. Vihogtak, kuncogtak, locsogtak, sajnálkoztak, vigasztaltak és pártfogoltak, míg végül is szinte vad dühbe hozták Beckyt. Hogy ezek pártfogolják! – gondolta. A hölgyek összecsóskolták, aztán mosolyogva elmentek. A lépcsőről behallotta Beaumoris visszhangzó nevetését, és nagyon jól tudta, mivel magyarázza a derűlségét.

E látogatás után történt, hogy Becky, aki mindig kifizette heti számláit, Becky, aki a házban mindenkivel kedves volt, mosolygott a fogadósnéra, „monsieur”-nek szólította a pincéretket, a szobalányoknak udvariasságban és bocsánatkérésben jóval többet adott, mint amit a borralalóából eltakarékoskodott (ettől a fukarságtól Becky sohasem szabadult meg), szóval ez a Becky felmondólevelet kapott a fogadóstól, akinek valaki azt mondta, hogy Becky nem az ő fogadójába való személy, és angol úrihölgyek nem ülnének vele egy asztalhoz. És Becky kénytelen volt hónapos szobát kivenni, melynek unalma és magányossága nagyon terhére volt.

De még e kudarcok után is tartotta magát, igyekezett megbecsülést szerezni, és felülkerekedni a botrányon. Rendszeresen eljárt a templomba, ahol mindenkinél hangosabban énekelt. Felkarolta a tengerbe fúlt halászok özvegyeinek ügyét, és kézimunkákat meg rajzokat ajándékozott a Quashyboo-misszió céljaira, adakozott a gyülekezetnek, és kijelentette, hogy *nem* táncol keringőt. Szóval mindent megtett, amit a tisztesség kívánt, és

ezért időzünk pályafutása e szakaszánál szívesebben, mint történetének következő részeinél, amelyek nem ilyen tetszetősek. Láttá, hogy az emberek kerülnek, de azért még kitartóan mosolygott rájuk, és senki sem sejthette arcáról, hogy a megaláztatás milyen kínjait szenvedte belül.

Végre is története csupa rejtély volt. A vélemények megoszlottak e tekintetben. Némelyek nem sajnálták a fáradságot, utánajártak a dolognak, és azt mondták, ő a bűnös, mások esküdöztek, hogy ártatlan, mint egy bárány, s hogy az az utálatos férje a hibás. Sokakat megnyert azzal, hogy könnyekben tört ki a fiáért, s féktelen fájdalom volt látható rajta, hacsak a nevét említették, vagy látott valakit, aki hozzá hasonlított. Így nyerte meg a jó Alderney asszony szívét is, aki jóformán királynője volt a boulogne-i brit társaságnak, s legtöbbször adott ebédet és bált az ott-tartózkodók közül. Becky sirva fakadt, amikor Alderney úrfi megjött doktor Swishtail intézetéből, hogy szünidejét anyjánál töltsen. – Ő meg Rawdon egykorúak, és *annyira* hasonlítanak egymáshoz – mondta Becky fájdalomtól megcsukló hangon, holott öt év korkülönbség volt a két fiú között, és hasonlóság sem több, mint tisztelt olvasóm és alázatos szolgája között. Wenham, amikor Lord Steyne-hez ment Kissingenbe, átutazóban felvilágosította e tekintetben Alderney asszonyt, és elmondta neki, mennyivel illetékesebben írhatja le ő a kis Rawdont, mint a mamája, aki köztudomásúan gyűlölte őt, és soha nem látogatta meg; hogy Rawdon tizenhárom éves, a kis Alderney csak kilenc, szőke, míg a másik drágaság fekete – szóval odahatott a szóban forgó hölgnél, hogy az megbánta jóindulatát.

Valahányszor Becky hihetetlen munkával és fáradsággal egy kis kört épített ki magának, mindig jött valaki, kegyetlenül elsöpörte, és Becky újra kezdhette az egészet. Nehéz munka volt ez, nagyon nehéz, csüggesztő és magányos.

Ott volt például Newbrightné, aki egy időre felkarolta, mert vonzotta őt kedves hangja, amikor a templomban énekelt, s helyes nézetei komoly dolgokról, melyekre vonatkozólag valaha Queen's Crawleyban Becky asszony alapos oktatásban részesült. Ezúttal nemcsak elvitte, hanem el is olvasta a vallásos értekezéseket. Flanell alsószőknyákat varrt a Quashyboo-misszióknak, gyapjú hálósipkákat a kókuszdió-indiánoknak, lámpaernyőket

festett a pápa és a zsidók megtérítésére szervezkedő missziónak, szerdán Rowls úrhoz járt, csütörtökön Hugleton úrhoz, vasárnap két istentiszteleten vett részt a templomban – és hiába. Newbrihtnének alkalma adódott levelezésbe kezdeni South-down grófnővel, a Fidzsi-szigetek bennszülötteinek ágymelegítő serpenyővel való ellátását szolgáló alap ügyében (e csodálatra méltó jótékonyági akció hölgybizottságának mindketten tagjai voltak), és amikor megemlítette „drága barátnőjét”, Rawdon Crawleynét, az özvegy grófné olyan válaszlevelet írt neki Beckyről, olyan részletekkel, célzásokkal, tényekkel, rágalmakkal és általános intelmekkel, hogy azonnal megszűnt a barátság Newbrihtné és Crawleyné között, és Tours-ban, ahol ez a szerencsétlenség történt, az egész komoly társaság azonnal megszakította az érintkezést az elvetemült nővel.

Akik ismerik a külföldi angol kolóniákat, tudják, hogy magunkkal visszük gögünket, piruláinkat, előítéleteinket, Harvey-mártásunkat, cayenne-i borsunkat és egyéb házi isteneinket, s egy kis Britanniát rendezünk be mindenütt, ahol csak megtelepszünk.

Becky nyugtalanul menekült egyik kolóniából a másikba. Boulogne-ból Dieppe-be, Dieppe-ből Caenbe, Caenből Tours-ba, mindenütt teljes erejéből igyekezett tiszteletre méltóan viselkedni, de sajnos, előbb-utóbb mindenütt leleplezték, és az igazi csókák kiverték a kalitkából.

Az egyik városban Hook Eaglesné karolta őt fel – egy aszszony, akinek makulátlan jelleme volt és háza a Portman Square-en. Ugyanabban a dieppe-i fogadóban szállt meg, ahova Becky menekült. Először a tengerben ismerkedtek meg egymással, ahol együtt úsztak, azután a fogadó *table d'hôte*-jánál. Eaglesné, mint mindenki, hallott valamit a Steyne-ügy botrányáról, de miután beszélt Beckyvel, kijelentette, hogy Crawleyné angyal, a férje csirkefogó, Lord Steyne pedig erkölcstelen gazember, mint mindenki tudja, s az egész hajsza Crawleyné ellen annak a gazember Wenhamnek gyalázatos és gonosz cselszövénye.

– Ha volna benned egy kis bátorság, Eagles, pofon vágnád azt a nyomorultat, ha legközelebb a klubban találkozol vele – mondta férjének. Eagles azonban csendes öregúr volt, Eaglesné

férjét csak a geológia érdekelte, és nem volt elég magas ahhoz, hogy bárkit is pofon vágjon.

Eaglesné tehát pártfogásába vette Rawdonnét, magával vitte Párizsba, hogy az ő házában lakják, összeveszett a követ feleségével, mert az nem akarta fogadni pártfogoltját, és mindent megtett, ami egy asszony hatalmában áll, hogy Beckyt megtartsa az erény és jó hír egyenes ösvényén.

Becky eleinte igen tiszteletre méltóan és rendesen viselkedett, de nemsokára rendkívül megunta ezt a taposómalomszerű, erényes életet. Mindennap ugyanaz a sorrend, ugyanaz az unalom és kényelem, ugyanaz a kocsikázás, ugyanabban az ostoba Bois de Boulogne-ban, este ugyanaz a társaság, vasárnaponként ugyanaz a Blair-féle szentbeszéd – mintha csak ugyanazt az operát hallgatná az ember elejétől végig és újra előlről. Becky már majd meghalt unalmában, amikor szerencséjére megérkezett Cambridge-ből a fiatal Eagles úr, s amikor anyja látta, hogy kis barátnője hogyan hat a fiára, azonnal útnak eresztette Beckyt.

Akkor megpróbált közös lakást bérelni egy barátnőjével, de a kettős *ménage* hamarosan összeveszett, és adósságba keveredett. Azután elhatározta, hogy penzióba költözik, és egy ideig Madame de Saint-Amour híres házában lakott a Rue Royale-on, ahol kellemét és varázserejét azokon a kopott dandyken és elhervadt szépségeken kezdte gyakorolni, akik háziasszonya szalonját látogatták. Becky szerette a társaságot, és éppoly kevésbé tudott megleenni nélküle, mint az ópiumszívó a maga adagja nélkül, így hát penzióbeli életének idején eléggé boldog volt.

– A nők itt is vannak olyan mulatságosak, mint a Mayfairén – mondta egy régi londoni barátnőjének, amikor találkozott vele –, csak a ruháik nem olyan újak. A férfiak, igaz, tisztított kesztyűt viselnek és szomorú csirkefogók, de nem rosszabbak, mint Ezmegeza Jack és Azmegaza Tom. A háziasszony kissé közönséges, de nem hiszem, hogy van olyan közönséges, mint lady... – és itt megnevezett egy előkelő divathölgyet, de én inkább meghalnék, semmint elismételjem a nevét. Csakugyan, ha az ember este belenézett Madame de Saint-Amour kivilágított termeibe, és látta az *écarté* asztalok körül a rendszalagos és csillagrendes férfiakat, kissé távolabb pedig a nőket, azt képzel-

hette, hogy jó társaságban van, és madame igazi grófnő. Sokan képzelték ezt, és Becky egy ideig a grófnő szalonjának legvidámabb hölgyei közé tartozott.

Valószínű azonban, hogy 1815-beli régi hitelezői nyomára jutottak, és Beckynek el kellett hagynia Párizst, méghozzá a szegény asszonyka elég hirtelen volt kénytelen menekülni a városból, ahonnan Brüsszelbe utazott.

Milyen jól emlékezett erre a városra! Elmosolyodott, amikor megpillantotta azt a kis *entresol*-t,¹ ahol annak idején lakott, és a Bareacres családra gondolt, ahogyan lovakért és menekülésért könyörögtek, miközben kocsijuk ott állt a fogadó kapualjában. Elment Waterlooba és Laekenbe is, ahol George Osborne sir-emléke nagyon meghatotta. Rajzolt róla egy kis vázlatot. „Szegény Cupido – mondotta magában –, milyen rettenetesen szerelmes volt belém, és milyen ostoba volt! Él-e még a kis Emmy? Jó kislány volt. És az a kövér bátyja! Valahol a papírajaim között megvan még az a mulatságos, kövér arcképe. Kedves, egyszerű emberek voltak.”

Brüsszelbe Becky magával hozta Madame de Saint-Amour ajánlólevelét barátnőjéhez, Madame la Comtesse de Borodínóhoz, Napóleon tábornokának, a híres Borodino grófnak özvegyéhez, akire az elhunyt hős nem hagyott más örökséget, csak egy *table d'hôte*-ot és egy *écarté*-asztalt. Másodrendű dandyk és *roué*-k,² özvegy hölgyek, akiknek mindig folyik valami pörük, és nagyon egyszerű angolok, akik azt képzelik, hogy „európai társasággal” találkozhatnak az ilyen házakban – hagyták ott a pénzüket, vagy fogyasztották el ebédjüket Madame de Borodino asztalainál. A fiatal gavallérok pezsgővel vendégelték meg a társaságot, a *table d'hôte*-nál, kilovagoltak a nőekkel, vagy lovakat béreltek környékbeli kirándulásokra, összeálltak és páholyt vettek a színházba vagy az operába, a hölgyek szép vállai fölé hajolva fogadásokat kötöttek az *écarté*-asztaloknál, és megírták haza, Devonshire-be szüleiknek, hogy a külföldi előkelő társaság szerencsésen befogadta őket.

Itt is, akárcsak Párizsban, Becky volt a penzió királynője, és

¹ Féleleletet. (francia)

² Élvezethajhászó világfik. (francia)

mindenki fölött uralkodott. Sohasem utasította vissza a pezsgőt, sem a virágcsokrokat, sem a sétakocsikázásokat, sem a színházi páholyokat, de mindenekfölött előnyben részesítette az éjszakai *écarté*-játékot – és merészen játszott. Eleinte kicsiben, aztán ötfrankosokban, aztán napóleonokban, aztán bankjegyekben, azután nem tudta kifizetni a penzióban havi számláját, azután pénzt kért kölcsön a fiatalemberektől, aztán megint volt pénze, és fitymálóan beszélt Madame de Borodinóval, akinek nemrég még hízelt és bókolt, aztán egy időben tíz soukban játszott, és keserű nyomorba jutott, aztán megint megjött a negyedévi járandósága, kifizette Madame de Borodino számláját, és megint tartotta a tétet Monsieur de Rossignol vagy Chevalier de Raff ellen.

A szomorú igazság az, hogy amikor Becky elhagyta Brüsszelt, háromhavi penziószámlájával tartozott Madame de Borodinónak, s erről, valamint kártyázásáról és ivásáról és arról, hogy térdre hullott az anglikán lelkész, Muff tiszteletes úr előtt, s úgy kért tőle kölcsön pénzt, Noodle lorddal, Sir Noodle fiával, Muff tiszteletes úr tanítványával pedig kacérkodott, hízelt neki, behívta a szobájába, és nagy összegeket nyert tőle *écarté*-n – mondom, minderről és még száz egyéb csínyéről Borodino grófné felvilágosít minden angolt, aki megszáll az ő intézetében, és kijelenti, hogy Madame Rawdon semmivel sem jobb egy viperánál.

Így hát a mi kis vándorunk Európa legkülönbözőbb városai-ban ütötte fel a sátorfáját, s éppen olyan nyugtalanul bolyongott, mint Ulysses vagy Bamfylde Moore Carew. Hajlama a laza erkölcsök iránt egyre észrevehetőbbé vált. Nemsokára tökéletes bohém lett belőle, s olyan emberekkel vetődött össze, hogy olvasóim haja az égnek állna, ha találkoznának velük.

Európában nincsen valamirevaló város, melynek meg ne volna a maga kis kolóniája angol csirkefogókból, olyan emberekből, akiknek nevét Hemp úr, a bírósági írnok, időnként fel ne olvasná a törvényszéken – gyakran jó családból való fiatalemberek ezek, csak éppen a családjuk kizavarta őket, biliárdtermek és kocsmák törzsvendégei, külföldi löversenyek és kártyabarlangok fenntartói. Benépesítik az adósok börtönét, isznak és hetvenkednek, verekszenek és orditoznak, fizetés nélkül távoznak,

francia és német tisztekkel párbajoznak, *écarté*-nál megcsalják Spooney urat, elszedik a pénzét, és nagyszerű bricskában hajtának el Badenbe, kipróbálják csálhatatlan rendszerüket, aztán üres zsebbel ólálkodnak a kártyaasztalok körül, kopott nagy-zolók, pénztelen gavallérok mindaddig, amíg valamilyen hamis váltóval be nem tudnak csapni egy zsidó bankárt, vagy nem találhatnak egy másik kifosztásra való Spooneyra. A fény és nyomor váltakozása, melynek ezek az emberek ki vannak téve, nagyon furcsa látvány. Életük nyilván teli van izgalommal. Becky – be kell-e vallanunk? – rátért erre az életmódra, éspedig nem is kedve ellenére. Városról városra vándorolt e bohémek között. A szerencsés Rawdonnét ismerték Németország minden játék-asztalánál. Ő és Madame de Cruchecassée együtt bérelt házat Firenzében. Azt mesélik, hogy Münchenből kiutasították, s Frederick Pigeon barátom azt állítja, hogy Rawdonné házában, Lausanne-ban, vacsoránál leitatták, s nyolcszáz fontot veszített Loder őrnagy és a tiszteletre méltó Deuceace úr ellen. Mint látjuk, kénytelenek vagyunk némileg beszámolni Becky élettörténetéről, de ami ezt a szakaszt illeti, minél kevesebbet mondunk róla, annál jobb.

Azt is mondják, hogy amikor Crawleynének különösen rosszul ment a sora, itt-ott hangversenyeket és énekórákat adott. Annyi bizonyos, hogy volt egy Madame de Raudon, aki zene-matinét rendezett Wildbadban, mégpedig Herr Spoffnak, Wal-lachia vajdájának első zongoristája kísérte, s ifjú barátom, Eaves úr, aki mindenkit ismert, és mindenfelé utazott, mindig mondogatta, hogy 1830-ban ott volt Strassburgban, amikor egy bizonyos Madame Rebecque fellépett a *Dame Blanche* című operában, és rettenetes botrányt okozott. A közönség kifütyülte a színpadról, részint tehetségtelensége miatt, de főleg mert a zsöllye-sorokból, ahol a helyőrség tisztjei ültek, tapintatlan tetszésnyilvánítások hangzottak el, s Eaves bizonyos volt benne, hogy a szóban forgó szerencsétlen *débutante*³ nem volt senki más, mint Rawdon Crawleyné.

Valóban, már csak csavargó volt a földön. Ha megkapta a pénzét, játszott, ha eljátszotta, fortélyokhoz kellett folyamodnia.

³ Kezdő. (francia)

hogy megélhessen, és ki tudja, hogyan és milyen eszközökkel sikerült ez neki? Azt is mondják, hogy egyszer feltűnt Szent-pétervárott, de a rendőrség hamarosan kitette ebből a fővárosból, úgyhogy semmi valószínűsége nem lehet annak a mende-mondának, mely szerint később Teplitzben és Bécsben orosz kém volt. Sőt azt is közölték velem, hogy Párizsban felfedezte egy rokonát, mégpedig éppen anyai nagyanyját, aki azonban semmiképpen sem volt Montmorency lány, hanem csak egy csúf, öreg páholynyitogató az egyik boulevard-színházban. Találkozásuk, melyről – mint erre másutt történik utalás – mások is tudtak, nagyon megható jelenet lehetett. Jelen történet írójának nem áll módjában, hogy erről az eseményről pontos részletekkel szolgálgon.

Rómában egyszer Rawdonné félévi járandósága éppen az ottani egyik legelőkelőbb bankárnál került kifizetésre, s mint-hogy ez a kalmárfejedelem a tél folyamán adott báljaira mindenkiket meg szokott hívni, akinek ötszáz scudinál nagyobb a folyószámlája – Becky is abban a megtiszteltetésben részesült, hogy meghívót kapott, és megjelenhetett Polonia herceg és hercegné egyik fényes estélyén. A hercegnő a Pompili családból származott, így tehát egyenes ágon Róma második királyáig vitte fel eredetét, valamint az Olympus-házból való Egeriáig, míg a herceg nagyapja, Alessandro Polonia, mosdószappant, illatszert, dohányt és zsebkendőt árult, megbízásokat végzett úriemberek számára, és apró kölcsönöket adott. Róma egész előkelő társasága ott tolongott a szalónjukban, hercegek, főhercegek, nagykövetek, művészek, hegedűsök, apátok, fiatal medvebocskok a nevelőikkel, mindenféle rendű és rangú emberek. Termei ragyogtak a fénytől és pompától, a tündöklő, aranyozott keretektől (képek is voltak bennük) és kétes régiségektől, s az óriási aranyozott korona és a hercegi házigazda címere – aranygomba karmazsin mezőben (mert a nagyapa karmazsinszínű zsebkendőket árult) – és a Pompili család ezüst forrása ott fénylett az oromzaton, az ajtókon, a házfalakon s a pápák és császárok fogadására előkészített, nagy, bársony baldachinok fölött.

Becky tehát, aki delizsánszon érkezett Firenzéből, és egy nagyon egyszerű fogadóba szállt, meghívót kapott Polonia herceg estélyére, s miután szobalánya különös gonddal öltöztette

öt fel, elment erre az előkelő bála Loder őrnagy karján, akivel történetesen abban az időben együtt utazott (ugyanazzal a Loder őrnaggal, aki a következő évben Nápolyban agyonlőtte Ravoli herceget, és akit Sir John Buckskin megbotoztatott, mert négy királyt viselt a kalapjában azokon kívül, amelyek az *écarté*-nél használt kártyacsomagban is megvoltak) – és akivel együtt lépett be a termekbe, ahol számos régi arcot látott viszont, akikre emlékezett a boldogabb időkből, amikor szintén nem volt már ártatlan, de ezt még nem tudták róla. Loder őrnagy sokat ismert az idegenek közül, elszánt tekintetű, nagy barkójú férfiakat, piszkos, csikos szalaggal gomblyukukban és olyan ingben, amelyből minél kevesebb felületet mutogattak, de meg kell jegyezni, hogy saját honfitársai elkerülték az őrnagyot. Becky is ismert néhányat a hölgyek közül, francia özvegyeket, kétése, olasz grófnőket, akikkel férjük rosszul bánt... pfuj, minek is beszéljünk mi, akik megfordultunk a Hiúság Vásárának néhány legelőkelőbb társaságában, a gazemberek e salakjáról és söpredékéről? Ha már kártyázunk, játsszunk tiszta kártyákkal, nem pedig ezzel a piszkos csomóval. De hát mindenki, aki valaha beletartozott az utazók megszámlálhatatlan seregébe, látta már ezeket a martalóc szabadcsapatokat, amelyek, akárcsak Nym és Pistol, a derékhadat követik, a király színeit viselik, és kinevezetésükkel kérkednek, de saját szakállukra fosztogatnak, és alkalomadtán az útmenti fákon himbálódznak.

Szóval, Becky belekarolt Loder őrnagyba, együtt mentek át a termeken, s nagy mennyiségű pezsgőt ittak meg a büfénél, ahol az emberek, főképpen pedig az őrnagy szabadcsapatái, dühös harcot folytattak a frissítőkért, de ők ketten, amikor már eleget ittak, továbbmentek, amíg a terem sor végén eljutottak a herceg-né saját, piros bársony szalonjába (ahol a híres Venus-szobor áll, és a falakon vertezüst keretű, nagy velencei tükrök lógnak), ahol a hercegi család legelőkelőbb vendégeivel egy kerek asztal körül vacsorázott. Beckynek eszébe jutott, hogy ez éppen olyan kis szűkkörű lakoma, mint amilyeneken ő vett részt Lord Steyne-nél – az pedig éppen ott ült Polonia herceg asztalánál. Becky meglátta.

A seb, amelyet fehér, kopasz, fénylő feje búbján vágott a gyémánt, égővörös forradást hagyott rajta; vörös barkóját

biborra festette, s ettől sápadt arca még halványabbnak látszott. Viselte az aranygyapjút és a rendjeleit, térdszalagját és térdszalagrendjét. Előkelő főúrnak látszott, előkelőbbnek, mint bárki a jelenlevők közül, pedig ott tartózkodott egy uralkodó herceg és királyi fenség is hercegnőkkel együtt, őlordsága közelében pedig a szép Belladonna, született De Glandier grófnő ült, akinek férje, a rovargyűjteményéről oly jól ismert Paolo della Belladonna gróf, már hosszabb ideje a marokkói császárnál volt kiküldetésben.

Amikor Becky megpillantotta ezt a jól ismert és tekintélyes arcot, hirtelen milyen közönségesnek tűnt a szemében Loder őrnagy, és egyszerre hogy büzlött a dohánytól az az utálatos Rook kapitány! Egy pillanat alatt újra felvette előkelő lady-modorát, és igyekezett úgy hatni és úgy érezni, mintha megint a Mayfairen volna. „Az a nő butának és mogorvának látszik – gondolta magában –, bizonyos vagyok benne, hogy nem tudja őt szórakoztatni. Nem, biztosan untatja őt – mellettem sohasem unatkozott.” Száz ilyen megható remény, félelem és emlék dobogott kis szívében, mialatt legragyogóbb tekintetével (a pirosító, melyet egészen szemhéjáig feldörzsölt: csillogóbbá tette szemét), az előkelő főúrra nézett. Azokon az estélyeken, amelyeken felöltötte térdszalagrendjét. Lord Steyne fel szokta öltetni legnagyobbúri modorát is, és úgy nézett és beszélt, ahogyan egy előkelő főúrhoz illik. Becky megcsodálta, milyen fölényesen, könnyedén, méltóságteljesen, nagyúrian mosolyog. Ó, *bon dieu*, milyen kellemes társalgó volt, milyen ragyogó szellem, milyen ötletes a beszéde, milyen előkelő a modora! S ezért kárpótlásul a szívtől, pálinkától büzlő Loder őrnagyot kapta meg és Rook kapitányt istállószagú tréfaival, bokszmérkőzéseken tanult beszédével – és hozzájuk hasonló férfiakat. „Megismer-e?” – gondolta magában. Lord Steyne egy előkelő és nagynevű hölggyel beszélgetett és nevetgélt, amikor feltekintett, és meglátta Beckyt.

Becky egész testében remegett, amikor pillantásuk találkozott, magára erőltette legelbájolóbb mosolyát, s félénken, könyörgőn, alig észrevehetően meghajolt előtte. A lord egy pillanatig rémületen meredt rá, mint Macbeth Banquo árnyára, mikor báli vacsoráján hirtelen megpillantotta – tátva maradt szájával nézett rá, míg az a borzalmas Leder őrnagy el nem vonszolta Beckyt.

– Gyerünk csak a vacsoraterembe, Rawdonné asszony – jegyezte meg ez az úriember. – Ahogy ezeket a nagyurakat falni látom, nekem is megjött az étvágyam. Gyerünk, és kóstoljuk meg a házigazda pezsgőjét.

Becky úgy gondolta, hogy az őrnagy máris túl sokat fogyasztott belőle.

Másnap elment sétálni a Pincióra, a római semmittevők Hyde Parkjába, talán abban a reményben, hogy megint megpillantja Lord Steyne-t. De egy másik ismerőseivel találkozott itt, Fiche úrral, ölordsa meghitt szolgájával, aki meglehetősen bizalmasan bólogatva közeledett feléje, és ujját a kalapjához érintette.

– Tudtam, hogy itt lesz, madame – mondta –, követtem a fogadójától idáig. Egy tanácsot szeretnék adni madame-nak.

– Steyne márki részéről? – kérdezte Becky, s igyekezett olyan méltóságteljes arcot vágni, amilyen csak kitelt tőle, mert nem kevéssé izgatta őt a remény és a várakozás.

– Nem – felelte az úriember –, a magam részéről. Róma nagyon egészségtelen hely.

– De nem ilyenkor, Monsieur Fiche, csak húsvét után.

– Én mondom, madame, hogy most is egészségtelen. Némelyek mindig megkapják itt a maláriát. Az az átkozott mocsári szél sok embert öl meg minden évadban. Nézze, Madame Crawley, maga mindig *bon enfant*⁴ volt, és én mindig kedveltem magát, *parole d'honneur*.⁵ Hallgasson rám. Menjen el Rómából, én mondom magának, különben megbetegszik és meghal.

Becky nevetett, bár majd szétvetette a düh.

– Micsoda? Hogy meggyilkolnak engem, egy ilyen szegény kis asszonyt? – mondta. – Milyen romantikus! Ölordsa brávókat visz magával a szolgái között és töröket a poggyászkocsijában? Eh! Itt maradok, már csak azért is, hogy bosszantsam. Vannak, akik megvédelmeznek, míg itt vagyok.

Most Monsieur Fiche-en volt a nevetés sora.

– Akik megvédik? – kérdezte. – Ugyan kicsoda? Az őrnagy, a kapitány, vagy bárki a játékosok közül madame társaságában száz Lajos-aranyért nyugodtan megölné. Olyan dolgokat tudunk Loder őrnagyról (éppen úgy őrnagy, mint ahogy én vagyok)

⁴ Jó gyerek. (francia)

⁵ Becsületszavamra. (francia)

őlordtsága, a márkí), hogy azzal rögtön a gályákra lehetne küldeni, vagy még rosszabb helyre. Mi mindent tudunk, és mindenütt vannak barátaink. Tudjuk, kivel találkozott Párizsban, és milyen rokonságával került ott össze. Igen, hiába néz, madame, mi ezt is tudjuk. Miért volt az, hogy a kontinensen egy követünk sem volt hajlandó madame-ot fogadni? Mert megsértett valakit, aki sohasem bocsát meg, és akinek dühe csak megkétszereződött, amikor tegnap megpillantotta. Olyan volt, mint egy örült, éjszaka, amikor hazajött. Madame de Belladonna jelenetet rendezett neki madame miatt, és tombolva rohant el.

– Ó, szóval Madame de Belladonna mérgeztette fel? – kérdezte Becky, és kissé megkönnyebbült, mert amit az imént hallott, megijesztette.

– Nem... a grófnő nem számít... mindig féltékeny. Monseigneurról van szó. Rosszul tette, hogy mutatkozott előtte. Ha itt marad, megbánja. Emlékezzék a szavamra. Menjen innen! Itt jön mylord kocsija – és megragadta Becky karját, magával rántotta egy mellékösvényre, mialatt Lord Steyne címerekkel ragyogó hintója, előtte a szinte megfizethetetlen értékű lovakkal, elrobogott a fasorban, benne Madame de Belladonnával, aki sötétben, duzzogva, virulva, ölében egy spaniel-kutyával, feje fölé fehér napernyőt tartva, dőlt hátra a vánkosokon, s mellette az öreg Steyne nyúlt végig fakó arccal, kísérteties tekintettel. A gyűlölet, a harag vagy a vágyakozás néha még megragyogtatta szemét, de rendszerint kialudt belőle a fény, s mintha belefáradt volna elnézni azt a világot, melynek jóformán minden öröme és válogatott szépsége émelyítette már a kiélt, gonosz öregembert.

– Monseigneur sohasem tért magához annak az éjszakának megrázkódtatásától – súgta Monsieur Fiche, amikor a hintó elvágtatott mellettük, és Becky utánuk nézett a bokor mögül, mely eltakarta. „Ez legalább egy kicsit megvigasztal” – gondolta Becky.

Hogy mylordnak valóban voltak-e gyilkos szándékai Becky asszonnyal kapcsolatban, mint Monsieur Fiche állította (Monseigneur halála után visszatért szülőföldjére, ahol nagy tiszteletben él, és uralkodójától megvásárolta a Ficci báró címet) – és bizalmas embere nem szívesen keveredett volna gyilkosságba;

vagy pedig csak egyszerűen az volt a megbízása, hogy elriassza Crawleynét abból a városból, ahol ölordsa a telet eltölteni szándékozott, és ahol Becky feltűnése rendkívül kellemetlen lett volna az előkelő főúr számára – ez olyan kérdés, amelyet sohasem lehet teljes bizonyossággal eldönteni, de a fenyegetésnek megvolt a maga hatása az asszonykára, aki nem igyekezett többé régi pártfogója közelébe jutni.

Mindenki tudja, milyen mélabús véget ért ez a főúr Nápolyban, két hónappal az 1830-as francia forradalom után, amikor a tiszteletre méltó George Gustavus Steyne márki – Gaunt grófja, a Gaunt-kastély ura, Írország zászlósura, Hellborough ögrófja, Pitchly és Grillsby bárója, a nemes térdszalagrend, a spanyolországi aranygyapjú, az első osztályú orosz Szent Miklós-rend és a török félhold lovagja, a királyi hajpordoboz első lordja és a hátsó lépcső kamarása, a régens nevére elnevezett Gaunt nemzetőrezred ezredese, a British Museum felügyelőbizottságának tagja, a Trinity House elöljárója, a fehérbarátok elnöke, a római jog doktora – meghalt, sorozatos gutaütések után, melyeket, mint az újságok írták, az ősi francia monarchia összeomlása miatt ölordsa érzékeny lelkiületét ért megrázkódtatások idéztek elő.

Az egyik hetilapban ékes nyelvű felsorolás jelent meg erényeiről, bőkezűségéről, tehetségéről és jótéteményeiről. Érzékenysége és ragaszkodása a nagyhirű Bourbon-házhoz, mellyel rokonágban is állt – olyan nagy volt, hogy nem tudta elviselni felséges rokonainak balsorsát. Testét Nápolyban temették el, szívét pedig, ezt a minden nagy és nemes üggyel együttérző szívét, egy ezüsturnában hozták haza a Gaunt-kastélyba. – Benne – mondta Wagg úr – a szegények és a szépművészetek jötevő pártfogójukat, a társaság egyik legragyogóbb ékességét, Anglia egyik legemelkedettebb hazafiát és államférfiúját vesztette el, stb. stb.

Végrendeletén sokat vitáztak, és kísérlet történt, hogy Madame de Belladonnát kényszerítsék, adja vissza a „zsidószem”-nek nevezett hires gyémántot, melyet ölordsa mindig mutatóujján viselt, és amelyet sajnálatos elhunytá után állítólag a grófnő lehúzott ujjáról. De a lord meghitt barátja és szolgálja, Monsieur Fiche tanúsította, hogy a márki két nappal halála előtt a

gyűrűt Madame de Belladonnának ajándékozta, valamint azokat a bankjegyeket, ékszereket, nápolyi és francia államkötvényeket is, amelyek őlordsága íróasztalának titkos fiókjában voltak elzárva, s amelyeket örökösei visszaköveteltek a megrágalmazott asszonytól.

HATVANÖTÖDIK FEJEZET

Mindenféle ügyek és örömök

A játékasztalnál történt találkozás után másnap Jos szokatlan gonddal és pompával csinosította ki magát, s anélkül, hogy szükségesnek tartotta volna családja bármely tagjának egy szót is szólni az előző éjszaka eseményeiről, vagy bárkit is felkérni rá, hogy sétájára kísérje el, már kora reggel elvitorlázott hazulról, és hamarosan ott lehetett látni az Elefánt-fogadó kapujában, ahol valami felől tudakozódott. Az ünnepségek következtében a ház tele volt vendéggel, az utcára kirakott asztalokat dohányzó és a nemzeti italt, a könnyű sört ivó emberek ülték körül, a belső termeket elárasztotta a dohányfüst, s miután Jos úr a maga dagályos módján és esetlen német beszédével tudakozódott a keresett személy iránt, felirányították a ház legtetetejére, túl az első emeleti szobákon, melyeket néhány vándorkereskedő foglalt el, s ott rakta ki ékszereit és brokátjait, túl a második emeleti helyiségeken, melyeket a játékbank vezérkara foglalt el, túl a harmadik emeleti szobákon, melyeket egy híres cseh akrobata és légtornász társulat tagjai béreltek ki, és így tovább, fel egészen a kis padlásszobákig, ahol diákok, utazók, házalók s az ünnepségekre a városba érkező parasztok között Becky is talált magának egy kis fészket – a legmocskosabb kis menhelyet, melyben a szépség valaha megbújt.

Beckynek tetszett ez az élet. Jóban volt a házban mindenkivel, házalókkal, játékbankosokkal, kötél-táncosokkal, diákokkal, mindenkivel. Szilaj, kőbor természetét apjától és anyjától örökölte, mindkettőjüket hajlamaik és körülményeik tették bohémekké. Ha lord nem volt kéznél, Becky a legnagyobb örömmel beszélgetett el a komornyikkal is; a zaj, a nyüzsgés, az ital, a dohányfüst, a zsidó házalók hadarása, a szegény légtornászok ünnepé-

lyes hengegése, a játékbank alkalmazottainak ravasz beszéde, a diákok dalolása és hetvenkedése, s a hely egész jövés-menése mulattatta és jókedvre hangolta a kis nőt, még akkor is, amikor szerencséje elhagyta, és nem volt miből kifizetnie számláját. De mennyire jólesett neki ez a sürgés-forgás most, amikor erszénye tele volt azzal a pénzzel, amelyet előző éjjel a kis Georgy nyert neki!

Amikor Jos recsegve és szuszogva felfelé kapaszkodott az utolsó lépcsőfokokon, és elfúló lélegzettel ért fel a legfelső emeletre, arcát kezdte törölgetni, közben körülnézett, hogy melyik a 92-es szoba, ahová a keresett vendég felé irányították. A szemközti 90-es szoba ajtaja nyitva állt, benne egy diák feküdt az ágyon, csizmásan és piszkos hálóköntösben, hosszú szárú pipából pőfékelt; egy másik, szőke, hosszú hajú, szintén rendkívül piszkos, de kackiás, zsinóros kabátú diák pedig éppen a 92-es szoba ajtaja előtt állt, térdén, és a kulcslyukon át könnyörgő szavakat üvöltött be a szoba lakójának.

– Menjen innen – mondta egy jól ismert hang, amely megborzongatta Jost –, várok valakit. A nagypapámat várom. Nem szabad, hogy itt meglássa magát.

– Angyali angol nő! – bömbölte a szőke fürtű, nagy pecsétgyűrűs, térdelő diák. – Könyörüljön rajtunk. Jöjjön velünk. Ebédeljen velem és Fritzcel a parkban, a vendéglőben. Sült fácánt rendelünk és portersört, aztán pedig szilvás lepényt és francia bort. Belehalunk, ha nem jön.

– Belehalunk – mondta az ágyon heverő fiatal nemesember is.

Jos hallotta ezt a beszélgetést, bár egy szót sem értett belőle, azon egyszerű oknál fogva, mert sohasem tanulmányozta azt a nyelvezetet, amelyen ez a beszélgetés lefolyt.

– *Njnumero kattervang duz, si vous plait*¹ – mondta Jos legelőkelőbb modorában, amikor újra szóhoz jutott.

– *Kvatter fantusz!* – szólt a diák, felpattant, s beugrott saját szobájába, melynek ajtaját bezárta, de Jos még hallotta, hogy ő is és ágyon heverő cimborája is hangosan nevet.

A bengáliai úriember, akit ez a kis esemény megzavart, tétó-

¹ Kérem, a kilencvenkettes szám. (Rossz francia kiejtéssel)

vázva állt a folyosón, amikor kinyílt a 92-es szoba ajtaja, s Becky ravasz és huncut mosollyal nézett ki rajta. Megpillantotta Jost.

– Ön az? – kérdezte, és kilépett a szobából. – Mennyire vártam már! Hopp! Ne még... Egy pillanat, és bejöhet.

Egy pillanat alatt egy pirosító tégelyt, egy pálinkásüveget s egy tányér maradék ételt gyorsan bedugott az ágyba, végigsimította haját, és végre bebocsátotta látogatóját.

Reggeli öltözete kissé fakult és elpiszkolódott, itt-ott pomádés-foltos, rózsaszínű dominó volt, de karja ragyogó fehéren és kecsesen tündöklött elő bő ujjából, ruháját szorosan megkötötte karcsú dereka körül, úgy, hogy nem előnytelenül mutatta viselőjének formás kis termetét. Kézen fogva vezette be Jost a padlás-szobába.

– Jöjjön be – mondta. – Jöjjön, és beszéljessünk. Üljön csak le arra a székre: – s kissé megszorította a főtisztviselő kezét, és nevetve helyezte el a széken. Ő maga az ágyra telepedett... nyugodtak lehetünk, hogy nem a palackra és a tányérra, ahogyan Jos tehette volna, ha ezt a helyet választja. Így tehát ott ült, és beszélgetett régi bámulójával.

– Magán alig látszanak meg az évek – mondta, és gyöngéd érdeklődéssel tekintett Josra. – Bárhol megismertem volna, Milyen megnyugtató, ha idegenek között újra megpillantjuk egy régi barát őszinte, becsületes arcát!

Az őszinte, becsületes arcon, az igazat megvallva, e pillanatban bármiféle kifejezés inkább volt látható, mint a nyíltsága és becsületessége, ellenkezőleg, tekintete eléggé zavart és nyugtalan volt. Jos áttekintette a furcsa kis szobát, melyben régi szerelmét megtalálta. Egyik szoknyája az ágy fölött lógott, a másik az ajtóra erősített kampón. Kalapja elföldte a fél tükröt, amelynek asztalán egyébként ott állt egy pár édes kis bronzszínű cipő. Az ágy melletti asztalkán egy francia regény hevert, mellette egy gyertya, de nem viaszból. Beckynek eszébe jutott, hogy ezt is beledugja az ágyba, de aztán csak azt a kis papírsapkát tette bele, amellyel lefekvéskor a gyertyát eloltotta.

– Bárhol megismertem volna – folytatta. – Vannak dolgok, amiket egy nő sohasem felejt el. És ön volt az első férfi, akivel... akivel találkoztam.

– Igazán én voltam? – kérdezte Jos. – Nahát ilyet, ugyan ne mondja!

– Amikor a húgával magukhoz jöttem Chiswickből, szinte gyerek voltam még – mondta Becky. – Hogy van az az édes, drága angyal? Ó, a férje rossz, elvetemült ember volt, és persze az a szegény angyal énrám volt féltékeny. Mintha én törődtem volna azzal az emberrel. Ugyan! Amikor ott volt másvalaki... de nem... ne beszéljünk a régi időről. – S rongyolt csipkékű zsebkendőjét szemhéjához dörzsölte.

– Nem furcsa – folytatta –, hogy ilyen helyen talál meg egy nőt, aki pedig egészen más világban élt, ugye? Annyi bajom és bánatom volt, Joseph Sedley, olyan kegyetlenül szenvedtem, hogy néha szinte belebolondulok. Nem tudok nyugodtan maradni egy helyen sem, hanem bolyonganom kell mindig, nyugtalanul és boldogtalanul. Minden barátom elárul... mindegyik. Nincs már becsületes férfi a világon. Nálam hűbb feleség nem élt még a földön, pedig csak dacból mentem férjhez, mert valaki más... de hagyjuk ezt. Én voltam a legboldogabb anya. Egy gyermekem volt csak, egy drágaságom, egy reményem, egy örömm, teljes anyai szeretetemmel szoritottam szívemre, ő volt az életem, az imádságom, az üdvösségem, és ők elszakították tőlem... elszakították tőlem – és a kétségbeesés szenvedélyes mozdulatával szoritotta kezét szívére, és arcát egy pillanatra elrejtette a párnákban.

Belül az ágyban a pálinkásüveg odakoccant a hideg kolbászos tányérhoz. Kétségkívül e nagy bánat kitörése indította meg őket. Az ajtónál hallgatózó Max és Fritz csodálkozva fülelte Becky asszony sóhajtozását és zokogását. Jos is nagyon megremült és meghatódott, hogy régi szerelmét ilyen helyzetben találta. És Becky belekezdett történetébe, egy olyan tiszta, egyszerű, ártatlan történetbe, hogy aki hallotta, az előtt rögtön nyilvánvalóvá vált, hogy ha volt még égből leszállt, fehér ruhás angyal, aki itt alant az ördögi gonoszság és pokoli cselszövés áldozatául esett, akkor ez a makulátlan lény, ez a szerencsétlen, mocsoktalan vértanú ott ült Jos előtt az ágyon... az ágyon, a pálinkásüvegen.

Nagyon hosszú, barátságos, meghitt beszélgetés volt ez, amelyből Jos Sedley valamiképpen megtudta (de oly módon

jutott tudomására, hogy semmiképpen sem riaszthatta el vagy sérthette őt), hogy Becky szívét legelőször az ő elbűvölő megjelenése tanította meg dobogni, hogy George Osborne, igaz, megbocsáthatatlanul udvarolt neki, és ez okozta Emilia féltékenységet s azt a kis elhidegülést kettőjük között, de ő, Becky, soha a legkevésbé sem bátorította a szerencsétlen tisztet, és soha nem szűnt meg Josra gondolni attól az első naptól kezdve, melyen meglátta őt, bár persze mint férjes asszonynak, mindenekelőtt hűnek kellett maradnia kötelességéhez, amelyet mindig teljesített, és teljesíteni is fog halála napjáig, vagy amíg az a közmondásosan rossz klíma, melyben Crawley ezredes él, megszabadítja őt attól az igától, melyet férje kegyetlensége megutáltatott vele.

Jos azzal a meggyőződéssel távozott el, hogy Becky nemcsak a legelbűvölőbb nő a világon, hanem a legerényesebb is, és mindenféle jóakarató cselszövényt forgatott elméjében Becky érdekében. Üldözéseinek véget kell vetni, Beckynek vissza kell térnie abba a társaságba, amelynek ékessége volt. Majd meglátja, mit lehet tenni. Beckynek el kell hagynia ezt a helyet, és egy nyugodt lakást kell kivennie. Emiliának meg kell őt látogatnia, és ki kell békülnie vele. Ő, Jos, majd elrendezi ezt, és megbeszéli a dolgot az őrnaggyal. Becky szívből jövő hálakönnyyekkel búcsúzott tőle, s amikor a lovagias kövér úriember lehajolt, hogy kezet csókoljon neki, megszorította Jos kezét.

Becky annyi bájjal kísérte ki Jost kis padlásszobájából, mintha egy palotában fogadta volna, s miután ez a súlyos úriember eltűnt a lépcsőházban, Hans és Fritz kijött odújából, szájában pipával, és Becky azzal szórakozott, hogy Jost utánozta nekik, miközben a hideg kolbászból és kenyérből falatozott, és kedvenc pálinkáját kortyolta.

Jos nagy ünnepélyesen átsétált Dobbin lakásába, és közölte vele azt a megható történetet, melybe az imént beavatták, anélkül azonban, hogy megemlítette volna az előző esti játékügyet. S a két úriember összedugta fejét, és mialatt ő maga folytatta félbeszakított tízoraiját, azon tanakodott, mi lenne a legcélszerűbb eljárás Becky asszony érdekében.

Hogyan került ebbe a kisvárosba? Hogyan hogy nem maradt barátja, és egyedül kóborol? A kis iskolás fiúkat már a legelső

latin könyvben arra tanítják, hogy az Avernus útja lefelé nagyon könnyű. Ugorjuk át Becky történetének lefelé vezető időszakát. Most sem volt rosszabb, mint jólétének idején, csak a szerencse kissé hátat fordított neki.

Ami pedig Emilia asszonyt illeti, olyan lágy és ostoba természetű nő volt, hogy ha bárkinek boldogtalanságáról hallott, szíve azonnal megolvadt a szenvedő iránt, és mert ő maga sohasem tett és nem is gondolt valami halálosan rosszat, nem volt meg benne az az irtózás a gonosztól, amely megkülönbözteti a járatosabb erkölcsbírákat. Mindenkit, aki a közelébe került, jóságával és bókjaival halmozott el; bocsánatot kért a cselédeitől, hogy csengetésével zavarja őket; mentegette magát a boltosinas előtt, aki egy vég selymet mutatott neki; meghajolt az utcaseprő felé, és hízelgő megjegyzést tett a rátartozó útszakasz előkelő külsejére, és Emilia képes volt jóformán mindezekre a bolondságokra – hát hogyne lágyította volna meg szívét az a tudat, hogy egy régi barátnője szerencsétlen? Arról viszont hallani sem akart, hogy valaki megérdemelten boldogtalan lehet. A világ, ha övé volna benne a törvényhozói hatalom, semmiképpen sem lenne biztonságos tartózkodási hely. De hát nem sok asszony van, különösen az uralkodó rétegekben, aki hozzá hasonlít. Azt hiszem, ez a hölgy eltörölte volna a börtönöket, a büntetéseket, a bilincseket, a megkorbácsolást, a szegénységet, a betegséget, az inséget a világban: és olyan alantas lelkű teremtmény volt, hogy – kénytelenek vagyunk bevallani – még halálos sértést is el tudott felejtetni.

Amikor az őrnagy Jostól értesült arról az érzelmes kalandról, melyben az imént része volt, be kell ismerni, távolról sem tanúsított annyi érdeklődést, mint a bengáliai úriember. Ellenkezőleg, izgatottsága egyáltalában nem volt kellemes, s egy rövid, de illetlen kifejezésre ragadtatta magát, amikor a szegény, elhagyatott nőről volt szó, amennyiben így kiáltott fel: – Megint felbukkant hát a kis cafat? – Soha a legkisebb rokonszenvet sem érezte iránta, hanem őszintén bizalmatlan volt vele szemben, az első pillanattól fogva, amikor zöld szemével ránézett, majd elfordította tőle tekintetét.

– Ez a kis bestia mindenütt bajt okoz, ahol megjelenik – mondta az őrnagy tiszteletlenül. – Ki tudja, milyen életmódot

folytatott, és mi keresnivalója van egyedül, idegenben? Ne beszélj nekem üldözőkről és ellenségekről: tisztességes asszonynak mindig vannak barátai, és soha nem szakad el a családjától. Miért hagyta ott a férjét? Lehet, hogy züllött és gonosz volt, ahogy te mondd. De mindig is az volt. Emlékszem a ravasz bitangra, és arra is, hogyan szokta becsapni és kifosztani szegény George-ot. Nem volt valami botrány a válásuk körül? Azt hiszem, hallottam erről valamit – mondta Dobbin őrnagy, aki nem sokat törődött a szóbeszéddel, s akit Jos hiába igyekezett meggyőzni, hogy Becky asszony egy minden tekintetben méltatlanul megrágalmazott és erényes hölgy.

– No, jó, jó, kérdezzük meg Emília asszonyt – mondta ez a született diplomata őrnagy. – Gyerünk csak, és kérdezzük meg őt. Azt hiszem, elismered, hogy ő mindenestre jó bíró ebben, és tudja, mi a helyes.

– Hm! Emmy... megjárja – mondta Jos, aki persze nem volt szerelmes a húgába.

– Megjárja? Esküszöm, ő a legtökéletesebb hölgy, akit életemben láttam – robbant ki az őrnagy. – Mondom, gyerünk, és kérdezzük meg tőle, meg lehet-e látogatni azt az asszonyt, vagy nem. Én belenyugszom az ő ítéletébe.

Persze, ez az utálatos, alattomos, agyafűrt őrnagy azt gondolta, hogy biztos lehet a dolgában. Emlékezett rá, hogy Emmy egy időben kegyetlenül és jogosan féltékeny volt Rebeccára, s csak borzadva és csak rémülten emlegette a nevét. Egy féltékeny nő sohasem bocsát meg, gondolta Dobbin, így hát kettesben átmentek az utca másik oldalára, Emília asszony lakásába, ahol a kis asszony elégedetten trillázott Madame Strumpff énekleckéjén.

Miután e hölgy eltávozott, Jos szokott ünnepélyes módján fogott az ügy tárgyalásához.

– Édes Emiliám – mondta –, éppen most volt részem a legrendkívülibb... igen, nahát ilyet, a legrendkívülibb kalandban... egy régi barátnő... igen, egy rendkívül érdekes, régi barátnőd... úgy is mondhatom, a régi időkől, éppen megérkezett ide, és szeretném, ha meglátogatnád.

– Barátnőm? – kérdezte Emília. – Ki az? Kérem, Dobbin őrnagy, ne törje el az ollómat.

Az őrnagy az ollót annál a kis láncnál fogva, melyen néha úrnője derekáról csüngött, megpörgette, és saját szeme világát veszélyeztette vele.

– Olyan nő, akit nagyon nem szeretek – mondta mogorván az őrnagy –, és akit magának sincs semmi oka szeretnie.

– Rebecca. Biztos, hogy Rebecca – mondta Emilia, elpirult, és nagyon izgatott lett.

– Igaza van, magának mindig igaza van – felelte Dobbin.

Brüsszel, Waterloo, a régi idők, bánatok, gyötrelmek emléke – mindez visszazúdult Emilia gyöngéd szívébe, és kegyetlen vihart kavart benne.

– Ne akarják, hogy meglátogassam – válaszolt Emmy –, nem tudnék ránézni.

– Mondtam neked – mondta Dobbin Josnak.

– Nagyon boldogtalan, és... és minden egyéb – erősködött Jos. – Nagyon szegény és védtelen, és beteg volt... rendkívül beteg, és az a gazember férje elhagyta őt.

– Ó! – sóhajtott Emilia.

– Nincs senkije az egész világon – folytatta Jos, nem is ügyetlenül –, és úgy mondta, azt hiszi, bízhatik tebenned. Olyan szerencsétlen, Emmy! Majd beleőrül a bánatába. Engem egészen megihatott a története... becsületszavamra mondom, megihatott... mondhatom, ilyen kegyetlen üldözést még senki sem viselt el ilyen angyalian. A családja borzasztó kegyetlen volt hozzá.

– Szegény teremtés! – mondta Emilia.

– És azt mondja, ha továbbra sem áll vele szóba senki, meghal – folytatta Jos halk, remegő hangon. – Az Isten szerelmére, tudod-e, hogy már meg akarta ölni magát? Laudánomot hord magával... láttam az üveget a szobájában... olyan nyomorult kis szoba... egy harmadrendű fogadóban, az Elefántban, a legfelső emeleten, a tető alatt. Jártam ott.

Ez, úgy látszik, nem nagyon hatotta meg Emmyt. Még mosolygott is egy kicsit, talán elképzelte Jost, amint felkinlódik a lépcsőn.

– Nagyon meggyötörte a bánat – folytatta Jos. – Hallani is szörnyű, mennyit szenvedett ez az asszony. Volt egy kislánya, ugyanolyan idős, mint Georgy.

– Igen, igen, azt hiszem, emlékszem rá – jegyezte meg Emmy.
– És?

– A legszebb gyerek, aki valaha létezett – mondta Jos, aki nagyon kövér volt, könnyen elérzékenyült, és meghatotta őt a történet, amelyet Becky elmondott neki. – Igazi angyal, és imádták az anyját. A bitangok kiszakították a sikítózó gyereket az anyja karjából, és soha többé nem engedték meg neki, hogy lássa őt.

– Kedves Joseph – kiáltotta Emmy, és hirtelen felpattan –, menjünk el hozzá, még ebben a percben! – És beszaladt szomszédos hálószobájába, sebtiben hajára erősítette a kalapját, kijött sáljával a karján, és megparancsolta Dobbinnak, hogy kísérje el.

Az őrnagy felállt, és a sálat – fehér kasmírsál volt, az őrnagy maga hozta neki Indiából – a vállára borította. Láta, hogy nincs más hátra, mint engedelmeskedni, s Emmy belekarolt, és elindultak.

– Kilencvenkettes szám, fent a negyedik emeleten – mondta Jos, akinek talán nem nagyon lett volna kedvére megint felmászni azon a sok lépcsőn, de azért odaült nappali szobájának ablakába, ahonnan áttekinthette a teret, melyen az Elefánt állt, és látta, ahogyan Emmy és az őrnagy áthaladnak a piacon.

Ugyanígy Becky is látta őket padlásszobájából, mert ő és a két diák éppen ott csevegett és nevetgélt, Becky nagypapájának megjelenésén mulattak, hiszen ők is tanúi voltak jövetelének és távozásának, de Beckynek volt még rá ideje, hogy elküldje őket, és rendbe hozza kis szobáját, még mielőtt az Elefánt tulajdonosa, aki tudta, hogy Osborne-né nagy kegyben áll a felséges udvarnál, s akit tehát ennek megfelelő hódolattal fogadott, felvezette a látogatókat a legfelső emeletre, s a lépcsőmászás végén előretessékelte myladyt és a Herr Majort.

– Nagyságos asszony, nagyságos asszony, kérem! – mondta a fogadós, és kopogtatott Becky ajtaján. Tegnap még csupán madame-nak szólította, és semmiképpen sem volt udvarias hozzá.

– Ki az? – kérdezte Becky, kidugta fejét, és felsikoltott. Ott állt a remegő Emmy és Dobbin, a hórihorgas őrnagy.

Botjára támaszkodva, mozdulatlanul állt, nagy érdeklődéssel figyelte a jelenetet, de Emmy tárt karokkal rohant Rebeccához, abban a pillanatban megbocsátott neki, megölelte, és szíve egész melegével megcsókolta. Ó, szegény, nyomorult, mikor érték utoljára ajkakat ilyen tiszta csókok?

HATVANHATODIK FEJEZET

*Amantium irae*¹

Az olyan őszinteség és nyíltság, mint Emíliaé, meghatja még a Becky-féle megkérgesedett kis gonosztevőket is. Emmy ölelését és kedves szavait a hálához nagyon hasonló érzéssel viszonozta, és olyan meghatódottsággal, mely, ha nem is tartós, de egy pillanatra majdnem őszinte volt. Szerencsés ötlet volt az a „sikítózó gyerek, akit anyja karjából szakítottak ki”. Ez a szívzaggató balsors adta vissza Beckynek a barátnőjét, és bizonyosak lehetünk benne, hogy ez volt az első dolog, melyet a mi szegény kis egyszerű Emmynk újra megtalált barátnője előtt szóba hozott.

– Így hát elvették tőled azt az édes gyerekedet? – kiáltotta a hiszékeny asszonyka. – Rebecca, szegény, drága, szenvedő barátnőm, én tudom, mit jelent az, elveszteni egy fiút, és együtt érzek azokkal, akikkel ilyesmi történt. Adja az ég, hogy visszakapd a fiadat, mint ahogy a jóságos gondviselés nekem is visszaadta az enyémet.

– A gyerekem, a gyerekem? Ó, igen, rettenetesen szenvedtem – ismerte be Rebecca talán nem minden lelkiismeret-furdalás nélkül. Bántotta, hogy mindjárt hazudozással kell kezdenie, válaszul annyi bizalomra és őszinteségre. De hát ez a hátránya, ha valaki belekezd a hamisságba. Mihelyt az egyik föllentés, hogy úgy mondjuk, esedékessé válik, rögtön másikat kell koholni, hogy be lehessen váltani a régebbi elfogadványt, s így a forgalomban levő hazugságok elkerülhetetlenül szaporodnak, és napról napra nő a leleplezés veszélye.

– Borzasztó – folytatta Becky –, mennyit szenvedtem – (re-

¹ A szeretők haragja. (latin)

mélem, nem ül rá az üvegre) –, amikor elvették tőlem. Azt hittem, belehalok, de szerencsére agyhártyagyulladás kaptam, az orvos már le is mondott rólam... és meggyógyultam... és itt vagyok, szegényen, és nincs egyetlen barátom sem.

– Mennyi idős? – kérdezte Emmy.

– Tizenegy éves – felelte Becky.

– Tizenegy? – kiáltott fel Emmy. – Hiszen ugyanabban az évben született, mint Georgy, aki...

– Tudom, tudom – vágott közbe Becky, aki elfelejtette, hány éves lehet a kis Rawdon. – A fájdalom egészen tönkretette az emlékezetemet, drága Emiliám. Nagyon megváltoztam, néha olyan vagyok, mint az örült. Tizenegy éves volt, amikor elvették tőlem. Az Isten áldja meg azt az édes arcát, azóta sem láttam.

– Szőke vagy fekete? – folytatta az a képtelen kis Emmy. – Mutasd meg a haját.

Becky majdnem elnevette magát ennyi együgyűségen.

– Ma nem lehet, édesem... majd máskor, ha a poggyászmegérkezik Lipcséből, ahonnan idejöttem... és van róla egy kis vázlatom is, boldogabb időkben rajzoltam.

– Szegény Becky, szegény Becky! – mondta Emmy. – Milyen hálásnak kell lennem! – (Bár kétlem, hogy a jámborságnak az a gyakorlata, melyet nőrokonaink oltanak belénk kora ifjúságunkban, tudniillik, hogy hálásnak kell lennünk, amiért jobban jártunk, mint mások – nagyon ésszerű vallásosság.) És szokása szerint megint arra gondolt, hogy az ő gyereke a legsebbebb, legjobb, legokosabb fiú az egész világon.

– Majd meglátod az én Georgymat – mondta Emmy, és azt gondolta, hogy ez a legjobb vigasz Becky bajára. Ha valami megvigasztalhatja, akkor ez bizonyosan megvigasztalja.

A két asszony egy óráig vagy még tovább is folytatta ezt a beszélgetést, mialatt Beckynek alkalmá nyílt rá, hogy teljes és kimerítő változatban adja elő élettörténetét. Megmutatta, hogy házasságát Rawdon Crawleyval a család mindvégig ellenségesen fogadta; hogy sógornője (egy álnok asszony) felizgatta ellene az urát. Rawdon elvetemült ismeretségeibe keveredett, és ezek elidegenítették tőle; hogyan tűrt el ő, Rebecca, mindent, a szegénységet, elhanyagoltatást, hidegséget attól, akit legjobban szeretett, és mindezt a gyerek kedvéért; hogy végül a leggyaláza-

tosabb sértés érte, és kénytelen volt válást kérni férjétől, amikor az a nyomorult nem átallotta rábeszélni, hogy áldozza fel saját jó hírét, s ő így jusson jó álláshoz egy nagyon előkelő és hatalmas, de elvetemült ember révén – és ez az ember Steyne márki, az a borzalmas szörnyeteg.

Eseményekben gazdag életének ezt a szakaszát Becky a leg-szemérmesebb női tapintattal és a legerényesebb felháborodással adta elő. Ez a sértés arra kényszerítette, hogy meneküljön férje házából, de a gyáva gazember úgy állt bosszút rajta, hogy elvette tőle a gyerekeit. Így lett Becky, mint ő maga mondta, kóbor, szegény, védtelen, elhagyatott, nyomorult teremtes.

Emmy úgy fogadta ezt a kissé hosszadalmasan elmondott történetet, ahogy elvárhatják tőle mindazok, akik ismerik a jellemét. Reszketett a felháborodástól, amikor a nyomorult Rawdon és az elvetemült Steyne viselkedéséről volt szó. A csodálat jelent meg szemében minden mondatnál, amellyel Becky arisztokrata rokonainak üldözését és férje elpártolását leírta. (Becky nem szidta őt, inkább szomorúan beszélt róla, mintsem haraggal. Túlságosan is szerette, meg aztán nem ő-e a kis Rawdon apja?) Ami pedig azt a jelenetet illeti, amikor fiától kellett megválnia, mialatt Becky ezt elszavalta, Emmy egészen visszavonult zsebkendője mögé, úgyhogy a tökéletes kis tragika el lehetett ragadtatva attól a hatástól, melyet játéka tett a hallgatóságra.

Mialatt a hölgyek beszélgetésükbe mélyedtek, Emilia állandó kísérője, az örnagy (aki persze nem akarta félbeszakítani tanácskozásukat, és beleunt abba, hogy fel-alá járkáljon a keskeny folyosón, melynek mennyezete kalapja szövetét horzsolta) lement a földszintre, és belépett az Elefánt minden vendégének nyitva álló, nagy közös terembe, ahová a lépcső vezetett. Ez a helyiség állandóan dohányfüstben úszott, és padlója bőségesen be volt fecskendezve sörrel. Egy piszkos asztalon tucattájjal álltak a réz gyertyatartók, bennük faggyúgyertyával a lakók számára, akiknek kulcsai ott lógtak sorban a gyertyák fölött. Emmy az imént pirulva sietett át a szobán, melyben mindenféle ember gyűlt össze: tiroli kesztyűsök, Duna menti vászonkereskedők csomagjaikkal, vajás kenyeret és húst falatozó diákok, a nedves, sörtócsás asztalokon kártyázó vagy dominózó naplopók, előadásuk közben friss erőt gyűjtő légtornászok – szóval mindaz

a *funius* és *strepitus*,² mely vásár idején egy német fogadóban megjelenhetik. A pincér magától értetődően egy korsó sört állított az őrnagy elé, az pedig elővett egy szivart, s ezzel az ártalmas növényi termékkel és az újsággal szórakozott mindaddig, míg majd gondjaira bízott úrnője lejön, és szólítja őt.

Nemsokára Max és Fritz is lejött a lépcsőn, félrecsapott sapkában, csengő sarkantyúval, cimerral és nagy bojtokkal díszített pipával. A 90-es szoba kulcsát odaakasztották a falra, és vajas kenyeret meg sört rendeltek. Az őrnagy közelében ültek le, és beszélgetésbe fogtak, amelyből az őrnagy akarva, nem akarva meghallott egyet s mást. Főleg *Fuchs*-okról³ és filiszterekről volt szó, továbbá párbajokról és versenyivásokról a szomszédos schloppenhauseni egyetemen; éppen most érkeztek a tudomány e nevezetes székhelyéről gyorskocsin, mint kiderült, Beckyvel egy kocsiban, s abból a célból, hogy jelen legyenek a pumpernickeli lakodalmi ünnepélyen.

– A kis angol nő, úgy látszik, felismerő utazáson van – mondta Max bajtársának, Fritznek. – Miután a kövér nagypapa elment, megérkezett egy csinos kis honfitársnő. Hallottam őket együtt csicseregni és vinnyogni a kis nő szobájában.

– Meg kell váltanunk a jegyeket a hangversenyére – mondta Fritz. – Van valami pénzed, Max?

– Ugyan – mondta Max. – Ezt a hangversenyt csak a levegőben fogja megtartani. Hans mondta, hogy Lipcsében is hirdetett hangversenyt, és a *Bursch*-ok⁴ megvettek egy csomó jegyet. De továbbállt anélkül, hogy énekelt volna. Tegnap azt mondta a kocsiban, hogy a zongoristája betegen fekszik Drezdában. Azt hiszem, nem tud énekelni, a hangja éppen olyan repedt, mint a tiéd, te híres söröskancsó.

– Csakugyan repedt, hallottam az ablakból, ahogy egy szörnyű angol balladát gyakorolt: *Erkélyemen a reggeli légben kinyílt a rózsá*.

– *Saufen und singen*,⁵ ez nem megy egyszerre – jegyezte meg a vörös orrú Fritz, és nyilvánvalóan az előző mulatságot része-

² Füst és láрма, (latin)

³ „Gölyákról” (elsőévesekről).

⁴ A német diákegyesületek tagjai.

⁵ Inni és énekelni, (német)

sította előnyben. – Nem kell jegyet vened. Az éjszaka sokat nyert *trente-et-quarante*-on. Láttam, egy angol kisfiúval tétetett maga helyett. Elköltjük a pénzedet, itt vagy a színházban, vagy pedig meghívjuk francia borra vagy konyakra az Aurelius-kertbe, de jegyet nem veszünk. Mit mondasz? Még egy korsó sört?

Szőke bajszukat belemerítették az émelyítő italba, aztán pődtek egyet rajta, és délcegen kiléptek a vásárba. Az őrnagy, aki látta, mikor a 90-es szoba kulcsát felakasztották a kampóra, és hallotta a két fiatal egyetemi hallgató társalgását, könnyen kitalálhatta, hogy Beckyről beszélnek. „A kis bestia folytatja régi játékait” – gondolta, és elmosolyodott, amikor eszébe jutottak azok az elmúlt idők, melyekben tanúja volt az elszánt kacérkodásnak Jossal és a mulatságos kudarcnak, amivel az a kaland végződött. Ő meg George gyakran nevetett rajta később, mindaddig, míg George néhány héttel házassága után szintén beleesett a kis Circe hálójába, és olyan tikos játékba kezdett vele, amelyet bajtársa gyanított ugyan, de inkább nem vett róla tudomást. Williamnek túlságosan fájt az eset, túlságosan szégyenkezett is miatta, semhogy mélyére akart volna hatolni ennek a kellemetlen titoknak, bár George egyszer nyilvánvaló lelkiismeret-furdalással célzott rá. Ez a waterlooi ütközet reggelén történt, amikor a fiatalemberek ott álltak csapataik előtt, és figyelték a franciák fekete tömegeit, melyek a szakadó esőben ellepték a szemközti magaslatokat.

– Ostoba kalandba keveredtem egy nővel – mondta George. – Örülök, hogy el kellett jönnünk. Ha elesem, remélem, Emmy sohasem tudja meg ezt az ügyet. Bár soha el se kezdődött volna.

Williamnek pedig jólesett elgondolni, és nemegyszer meg is vigasztalta vele szegény George özvegyét, amikor elmesélte, hogy Osborne, miután eljött feleségétől, az első napon, a Quatre Bras-i összecsapás után bajtársának komolyan és nagy szeretettel beszélt apjáról és feleségéről. Az öreg Osborne-nal folytatott beszélgetésekben William hangsúlyozta is ezt a tényt, és így segítette elő, hogy az öregúr éppen élete végén megengesztelődött fia emléke iránt.

„Ez a bestia hát még mindig folytatja cselszövéseit – gondolta William. – Bárcsak száz mérföldnyire volna innen. Ahova a lábát

beteszi, bajt hoz magával." Ilyen balsejtelmekbe merült, s ezt a kényelmetlen gondolatsort követte, miközben fejét két tenyereben tartotta, s a *Pumpernickeli Közlöny* olvasatlanul hevert orra előtt, amikor valaki egy napernyővel megkopogtatta vállát, az őrnagy felnézett, és meglátta Emilia asszonyt.

Ez asszony valósággal zsarnokoskodott Dobbin őrnagyon, mert a leggyöngébb ember is uralkodni akar valakin, s úgy rendelkezett vele, úgy simogatta, szalasztotta, apportírozhatta, mintha csak egy nagy newfundlandi kutya lett volna. Az meg, hogy úgy mondjuk, szeretett beugrani a vízbe, ha Emilia elkiáltotta: „Hé, Dobbin!”, és szeretett mögötte ügetni, szájában Emilia kézításkájával. Ez a történet nem érte el célját, ha az olvasó nem vette észre, hogy az őrnagy fajankó volt.

– Miért nem várt rám, uram, hogy lekísérjen a lépcsőn? – kérdezte Emmy, miközben kissé felvetette fejét, és rendkívül gúnyosan meghajolt.

– Nem tudtam kiegyenesedni a folyosón – felelte az őrnagy komikus bocsánatkérő tekintettel, és boldog volt, hogy karját nyújthatta Emmynek, és elvihette e borzalmas, füstös helyiségből. Boldogságában eltávozott volna anélkül, hogy eszébe jutna a pincér – ha ez a fiatalember nem szaladt volna utána, nem állította volna meg az Elefánt küszöbén, hogy kifizesse a sört, melyet nem fogyasztott el. Emmy nevetett, szélhámosnak nevezte, aki fizetés nélkül akar megszökni, és tréfás megjegyzéseket tett a helyiségre és a világos sörre. Élénk és jókedvű volt, és fürgén tipegett át a piactéren. Még ebben a pillanatban beszélni akart Jossal. Az őrnagy nevetett azon a heves vágyakozáson, melyet Emilia asszony kinyilvánított, mert az igazat megvallva, nem gyakran történt, hogy „még ebben a pillanatban” látni akarta bátyját.

A főtisztviselőt szalonjában találták az első emeleten. Fel-alá járt a szobában, körmét rágta, s az elmúlt órában legalább százszor nézett a le a piactérre, az Elefánt irányába, mialatt Emmy a padlásszobába zárkózott barátnőjével, s az őrnagy ujjaival dobolt a földszinti söntés sörtócsás asztalán. Ő maga is nagyon türelmetlenül várta, hogy beszélhessen Osborne-néval.

– Nos? – kérdezte.

– Szegény, drága teremtés, mennyit szenvedett! – mondta Emmy.

– Nahát illet, ugyan ne mondd, igen – mondta Jos fejét ingatva, úgyszólván orcái kocsonyaként rezegtek.

– Megkaphatja Payne szobáját, az pedig egy emelettel feljebb mehet – folytatta Emmy, Payne higgadt, angol lány volt, Osborne-né komornája, akinek az útimarsall kötelességszerűen udvarolt, s akit Georgy német haramiákról és kísértetekről szóló históriákkal szokott halálra ijeszteni, Idejét főleg azzal töltötte, hogy zsörtölődött, úrnőjének parancsolgatott, s kijelentgette, hogy másnap reggel hazamegy szülőfalujába, Claphambe. – Megkaphatja Payne szobáját – mondta Emmy.

– Csak nem akarja azt mondani, hogy azt a nőt ideveszi a házba? – robbant ki az őrnagy, és felugrott a helyéről.

– Persze hogy idevesszük – mondta Emília a világ legártatlanabb hangján. – Kérem, Dobbin őrnagy, ne mérgeződjék, és ne törje össze a bútorokat. Persze hogy idevesszük őt.

– Persze, drágám – mondta Jos.

– Szegényke annyit szenvedett – folytatta Emmy –, az az aljas bankárja csődbe ment és megszökött, férje, az a nyomorult, gonosz ember, elhagyta őt, és elvitte tőle a gyereket (e szavaknál két kis kezét ökölbe szorította, fenyegetően fölemelte, úgyszólván az őrnagy el volt ragadtatva, milyen rettenthetetlen amazon áll előtte), szegény, drága teremtés! Egészen egyedül áll a világon, énekórákkal kénytelen megkeresni a kenyerét... És még azt mondja, hogy ne hozzuk ide!

– Vegyen tőle énekórákat, édes Emília asszony – kiáltott fel az őrnagy –, de ne vegye ide a házba! Könyörgöm, ne tegye.

– Ugyan – mondta Jos.

– Maga, aki mindig jó és kedves, vagy legalábbis az volt idáig... csodálkozom magán, William őrnagy! – kiáltotta Emília. – Hát mikor kell rajta segíteni, ha nem most, mikor ilyen szerencsétlen? Ez az a pillanat, amikor szolgálatot tehetünk neki. A legrégebbi barátnőm, és ne...

– Nem mindig volt a barátnője, Emília – mondta az őrnagy, mert most már nagyon mérges volt.

Ez a célzás túl sok volt Emmynek, szinte vadul nézett az

őrnagy szemébe, és így szólt: – Szégyellje magát, Dobbin őrnagy! – s miután ezt a fegyvert elsütötte, fenséges tartással kiment a szobából, s az ajtót hevesen becsapta maga és megsértett méltósága mögött.

„Arra célozni! – mondta, mikor az ajtó becsukódott mögötte. – Kegyetlenség volt, hogy ezt eszembe juttatta – és felnézett George képére, amely mint rendesen, ott függött a falon, alatta a fiú arcképével. – Kegyetlenség volt. Ha már én megbocsátottam, szabad volt-e, hogy ő hozza szóba? Nem. Amikor éppen az ő ajkáról hallottam, hogy milyen gonosz és alaptalan volt a féltékenységem, és hogy tiszta voltál... ó, igen, te tiszta voltál, menyei szentem!”

Remegve és felháborodva járt fel-alá a szobában. Odalépett és rákönyökölt a fiókos szekrényre, mely fölött ott lógott az arckép, és hosszan bámulta. Úgy látszott, mintha szemrehányóan tekintene le rá, s ez a szemrehányás, minél tovább nézte a képet, annál jobban elmélyült. A szerelem rövid tavaszának egykori drága, drága emlékei megrohanták. A seb, melyet az évek alig tudtak behegeszteni, újra vérzett, és ő, milyen keserves fájdalommal! Nem tudná elviselni ura néma szemrehányásait. Nem tudná elviselni. Soha, soha!

Szegény Dobbin, szegény öreg William! Az a szerencsétlen szó sok év munkáját tette tönkre, szerelmes és hűséges életének hosszan és fáradtságosan összehordott épületét, mely ki tudja, milyen titkos és rejtett alapokra épült, és milyen szenvedélyek, el nem mondott küzdelmek, ismeretlen áldozatok voltak benne eltemetve – egy rövid szót mondott ki, és összeomlott a remény szép palotája, egyetlen szót, és elröpült a madár, amelyet egész életében igyekezett magához édesgetni.

William látta Emília tekintetéből, hogy nagy válság következett be, de azért tovább könyörgött Sedleynek a legerélyesebb szavakkal, hogy óvakodjék Rebeccától, és mohón, szinte szenvedélyesen ostromolta Jost, hogy ne fogadják magukhoz. Arra kérte Sedley urat, hogy legalább egy kicsit tudakozódjanak felőle; elmondta neki, hogy hallotta, milyen játékosok és rossz hírű emberek társaságában utazik, hangsúlyozta, mennyi bajt okozott a régebbi időkben, hogyan vitte romlásba szegény George-ot ő meg Crawley, s hogy most saját bevallása szerint külön él

férjétől, s talán nem minden ok nélkül. Milyen veszedelmes társaság lenne ez húgának, aki semmit sem tud a világ dolgairól. William minden tőle telhető ékesszólással és valamivel több eréllyel, mint amennyit ez a nyugodt úriember rendszerint tanúsítani szokott, könyörgött Josnak, hogy tartsa távol Rebeccát a háztól.

Ha valamivel kevésbé erőszakos vagy valamivel ügyesebb lett volna, talán célt is ért volna Josnál kérelmével, de a fő-tisztviselő nem kis mértékben féltékeny volt arra a fölényre, amelyet, úgy képzelte, vele szemben az őrnagy állandóan tanúsított, s e véleményét közölte Kirsch úrral, az útimarsallal is, akinek számláit az utazás alatt Dobbin őrnagy ellenőrizte, s aki ezért támogatta gazdáját, és fennhéjázó beszédbe kezdett, hogy ő maga is meg tudja védeni a maga becsületét, s az az óhaja, hogy ne avatkozzanak bele mások az ő ügyeibe, hogy nem szándékszik eltérni maga fölött az őrnagy gyámkodását – de ekkor a hosszú és meglehetősen viharos beszélgetés véget ért, és pedig a legegyszerűbb módon, tudniillik megérkezett Becky asszony, s az Elefánt-szálló egy szolgálója hozta utána igen sovány poggyászt.

Rebecca meleg tisztelettel üdvözölte házigazdáját, és félénken, de barátságosan Dobbin őrnagyot, akiről ösztöne rögtön felfedezte, hogy ellensége, és nem a javára beszél. A megérkezését követő zaj és sürgés-forgás kicsalta Emíliát a szobájából. Belépett, és a legmelegebben megölelte vendégét, s nem vett tudomást az őrnagyról, kivéve annyiban, hogy haragos pillantást vetett rá, a legigazságtalanabb és legmegvetőbb pillantást, amely születése óta valaha is megjelent a szegény asszonyka szemében. De megvolt rá a maga oka, és eltökélte, hogy megharagszik az őrnagyra. Dobbint felháborította nem annyira a vereség, mint az igazságtalanság, s eltávozott éppen olyan gögös meghajlással, mint amilyen gyilkos bókka búcsúzott tőle a kis asszonyka.

Miután elment, Emmy különösen élénk és szeretetteljes volt Rebeccához, fel-alá járt a szobában, s olyan buzgósággal és tevékenységgel helyezte el vendégét, amelyet a mi szelíd kis barátnőnk ritkán szokott tanúsítani. De amikor valamilyen igazságtalan tettet kell elkövetni, különösen ha gyöngé emberre

vár ez a feladat, legjobb hamar túlesni rajta, s Emmy úgy gondolta, hogy ezzel a viselkedésével nagy szilárdságot és Osborne kapitány emlékéhez illő mély érzést és tiszteletet árul el.

Ebéd idejére Georgy hazajött az ünnepségről, és mint rendszeren, négy terítéket látott az asztalon, de az egyik széket Dobbin őrnagy helyett egy hölgy foglalta el. – Nini! És Dob? – kérdezte a fiatalúr szokott, egyszerű nyelvezetén.

– Dobbin őrnagy, azt hiszem, máshol ebédel – mondta az anyja, magához vonta a fiút, összeecsókolta, elsimitotta haját homlokából, és bemutatta Crawleynénak. – Ez a fiam, Rebecca – mondta Osborne-né, mintha csak ezt mondta volna: „Van-e még ilyen a világon?”

Becky elragadtatva nézett rá, és forrón megszorította kezét. – Édes fiú – mondta –, éppen olyan, mint az én... – A meghatottság beléfojtotta a szót, de Emilia megértette, éppen úgy, mintha kimondta volna, hogy Becky saját, drága gyermekére gondol. De azért barátnőjének társasága megvigasztalta Crawleynét, és jó étvággal ette végig a finom ebédet.

Ebéd közben többször is volt alkalma megszólalni, s ilyenkor Georgy figyelmesen nézte és hallgatta. Csemegénél Emmy kiment, hogy további háztartási ügyekben intézkedjék. Jos nagy karosszékeben bóbiskolt a *Galignani* fölött, Georgy pedig, aki szorosban az új vendég mellett ült, tovább is figyelmesen nézte, cinkosan ráhunyorított, végül letette a diótörőt.

– Mondok valamit – mondta Georgy.

– Éspedig? – kérdezte nevetve Becky.

– Maga az a hölgy, akit álarcban láttam a *rouge et noir*-nál.

– Pszt! Kis ravasz – mondta Becky, s megfogta és megcsókolta a kezét. – A bácsid is ott volt, de a mamának nem kell tudnia.

– Ó, nem, nem... semmi esetre – felelte a kisfiú.

– Látod, már egészen jó barátok lettünk – mondta Becky Emmynek, mikor újra belépett, és be kell vallani, hogy Osborne-né igen éles eszű és kellemes társat fogadott a házába.

William, bár még nem sejtette, milyen teljes árulás várja őt, nagy felháborodással, vadul kószált a városban, míg végül találkozott Tapewormmal, a követségi ügyvivővel, aki meghívta

öt ebédre. Ebéd közben felhasználta az alkalmat, hogy megkérdezze az ügyvivőtől, hallott-e valamit bizonyos Rawdon Crawleynéről, aki, úgy emlékszik, némi feltűnést keltett Londonban. Erre aztán Tapeworm, aki tudott minden londoni pletykát, azonkívül Lady Gaunt rokona volt, az elámult őrnagynak olyan történetet adott elő Beckyről és férjéről, hogy a kérdező egészen megdöbbszent. Tapeworm adta meg ennek az elbeszélésnek valamennyi adatát, mert jelen mű írójának évekkal ezelőtt éppen ennél az asztalnál volt része abban a szerencsében, hogy a történetet meghallhatta. Tufto, Steyne, a Crawleyk és történetük, minden, ami csak összefüggött Beckyvel és korábbi életével, sorra került a maró szellemű diplomata beszámolójában. Mindent tudott, sőt még valamivel többet is a világról, szóval a legmeglepőbb leleplezéseket közölte a jámbor őrnaggal. Amikor Dobbin megmondta, hogy Osborne-né és Sedley úr házukba fogadták Beckyt, Tapeworm harsogó kacagásba tört ki, ami sértette az őrnagyot, és aztán megkérdezte, nem lett volna-e jobb, ha a börtönből hozatnak egy-két borotvált fejű, sárga zubbonyos úriembert azok közül, akik párosával összeláncolva söpri a pumpernickeli utcákat, s azokat fogadják be teljes el látásra, vagy pedig éppen nevelőnek a kis zsvány Georgy mellé.

Ez a felvilágosítás nem kis mértékben lepte meg és rémítette el az őrnagyot. Reggel, még mielőtt Rebeccával találkoztak, megbeszélték, hogy Emília elmegy este az udvari bálra. Ott mondja majd el neki mindezt. Az őrnagy hazament, felvette egyenruháját, és megjelent az udvarnál abban a reményben, hogy ott találja Osborne-nét. De nem jött el. Amikor visszatért lakására, Sedleyéknél már teljesen sötét volt. Reggelig hát nem láthatja őt. Nem tudom, milyen volt az éjjeli nyugalma e szörnű titok birtokában.

Másnap olyan korán, ahogyan csak az illendőség engedte, átküldte szolgáját egy levéllel, hogy sürgősen beszélni szeretne Osborne-néval. Azt a választ kapta, hogy Osborne-né igen rosszul érzi magát, és szobájában marad.

Emília is ébren volt egész éjszaka. Olyasmin gondolkozott, ami már százszor is felkavarta lelkét. Százszor is úgy volt, hogy már-már enged, de visszariadt az áldozattól, melyet túl nagynak

érzett. Hiába volt az őrnagy szerelme, hűsége és a maga bevalótt rokonszenve, tisztelete és hálája – érezte, hogy nem képes rá. Mit ér a jótett, a hűség, az érdem? Egy női hajfűrt egyetlen csigája, egy férfi barkójának egyetlen szála egy perc alatt megbillentheti vele szemben a mérleget, Emmynél csakúgy, mint a többi nőnél. Mérlegelte őket, szerette volna, ha a másik serpenyő bizonyul súlyosabbnak, de nem ment, és a könyörtelen kis asszonyka talált egy ürügyet, és elhatározta, hogy szabad marad.

Amikor végre délután az őrnagy bejuthatott Emiliához, a most már régóta megszokott szívélyes és meleg üdvözlés helyett meghajlás fogadta és egy kis kesztyűs kéz, melyet rögtön visszahúztak, alighogy odanyújtottak neki.

Rebecca is ott volt a szobában, mosolyogva és kinyújtott kézzel lépett az őrnagy elé, Dobbin meglehetősen zavartan hátrált.

– Bo... bocsánat, asszonyom – mondta –, de kénytelen vagyok megmondani, hogy nem úgy jöttem ide, mint a barátja.

– Hű, az ördögbe, kimélj meg minket az ilyesmiktől! – kiáltotta Jos riadtan, és szerette volna elkerülni a jelenetet...

– Kíváncsi vagyok, mi kifogása lehet Dobbin őrnagynak Rebecca ellen – mondta Emília halk, tiszta, de kissé remegő hangon és szemében nagyon eltökélt kifejezéssel.

– Nem tűröm az ilyesmit a házamban – szólt megint közbe Jos. – Mondom, nem tűröm, és kérlek, Dobbin, hagyd abba. – S remegve és erősen kipirulva körülnézett, nagyot fűjt, és elindult az ajtó felé.

– Drága barátom – mondta Rebecca angyali szelidséggel –, hallgassa meg, mi kifogása lehet Dobbin őrnagynak ellenem.

– Nem hallgatom meg – sipította Jos legmagasabb hangján, összefogva háziköntösét, és kiment.

– Csak két nő maradt itt – mondta Emília –, most már beszélhet.

– Ez a modor velem szemben aligha illik magához, Emília – válaszolta büszkén az őrnagy –, és csodálkoznék, ha azzal vádolhatna, hogy durva szoktam lenni a hölgyekhez. Nem öröm nekem, hogy teljesítenem kell azt a kötelességet, amelyért idejöttem.

– Kérem, végezzen vele gyorsan, Dobbin őrnagy, ha úgy tetszik – mondta Emilia, aki egyre ingerültebbé vált. Dobbin arckifejezése, mialatt Emmy ilyen fennhéjázó modorban beszélt, cseppet sem volt megnyerő.

– Azt jöttem mondani... és minthogy ön itt van, Crawleyné asszony, az ön jelenlétében kell megmondanom... azt hiszem, hogy ön... nem illik bele barátaim családjába. Egy hölgy, aki különvált férjétől, aki álnéven utazik, nyilvános játéktermeket látogat...

– A bálba mentem – kiáltott fel Becky.

– ...nem megfelelő társaság Osborne-nénak és a fiának – folytatta Dobbin –, és hozzátehetem, hogy vannak itt olyanok, akik ismerik önt, és azt állítják, hogy olyan dolgokat tudnak az életéből, amelyekről még beszélni sem szeretnék... Osborne-né előtt.

– Ez aztán nagyon illedelmes, kényelmes fajtája a rágalmazásnak, Dobbin őrnagy – mondta Rebecca. – Ön súlyosan megvádol, és végül meg sem mondja, hogy mivel. Mi a bűnöm? Hűtlen voltam a férjemhez? Ezt a vádat megvetem, és szeretném látni azt, aki bebizonyítja... Bizonyítsa be! Az én becsülete ugyanolyan érintetlen, mint a legádázabb ellenségemé, aki valaha is megvádolt. Vagy az a bűnöm, hogy szegény, elhagyott nyomorult vagyok, ezt hányja a szememre? Igen, ezekben a vétkekben bűnös vagyok, és naponta bűnhődöm is értük. Hadd menjek el innen, Emmy. Hiszen csak azt kell képzelnem, hogy nem is találkoztam veled, és akkor nem állok rosszabbul ma, mint tegnap. Csak azt kell képzelnem, hogy elmúlt az éjszaka, és a szegény vándor ismét útnak indul. Emlékszel arra a dalra, amelyet valaha is énekeltünk a régi szép napokban? Azóta is mindig vándoroltam... szegény, kivetett lény, akit az emberek lenéznek, mert szerencsétlen, és megsértenek, mert egyedül van. Hadd menjek el. Ha itt maradnék, keresztezném ennek az úrnak terveit.

– Úgy van, asszonyom – mondta az őrnagy. – És ha van valami jogom ebben a házban...

– Semmi joga nincs! – tört ki Emíliából. – Rebecca, velem maradsz. Én nem hagylak el pusztán azért, mert üldöznek, vagy

megsértének, vagy mert . . . mert Dobbin őrnagynak úgy tetszik. Menjünk, drágám.

És a két nő megindult az ajtó felé.

William kinyitotta előttük az ajtót, de mielőtt kiléptek, megfogta Emília karját, és így szólt: – Nem maradna még egy percig, egy szóra?

– Nélkülem akar veled beszélni – mondta Becky vértanúi tekintettel. Válaszul Emília megszorította a kezét.

– Becsületemre nem önről akarok beszélni – mondta Dobbin. – Jöjjön vissza, Emília – és Emília visszalépett. Dobbin meghajolt Crawleyné előtt, és betette utána az ajtót. Emília a tükörnek támaszkodott, úgy nézett az őrnagyra, arca és ajka teljesen elfehéredett.

– Az előbb meg voltam zavarodva – mondta kis hallgatás után az őrnagy. – Helytelenül tettem, hogy *jog*-ról beszéltem.

– Igen helytelenül tette – felelte Emília, és foga összekocant.

– De arra igényt tarthatok, hogy meghallgasson – folytatta Dobbin.

– Valóban nagylelkű, hogy emlékeztet, mennyire le vagyok kötelezve önnek – felelte az asszony.

– Arra az igényre gondoltam, amelyet George apja hagyott rám – mondta William.

– Akinek az emlékét megsértette. Tegnap. Tudja, hogy megsértette. Ezt sohasem bocsátom meg magának. Soha! – mondta Emília. E rövid mondatok mindegyikét haragtól és felindulástól remegve lökte ki magából.

– Igazán így gondolja, Emília? – kérdezte William szomorúan. – Igazán azt hiszi, hogy néhány elhamarkodva kiejtett szó többet nyom a latban, mint egy egész élet odaadása? Nem hiszem, hogy megsértettem George emlékét azzal, ahogyan beszéltem róla, és ha már odajutottunk, hogy szemrehányásokat tegyünk egymásnak, legalább George özvegyétől és fiának anyjától nem érdemlem meg. Gondolkozzék rajta, majd valamikor később . . . majd ha lesz rá ideje, és lelkiismerete visszavonja ezt a vádat. Már most is visszavonja.

Emília lehajtottá fejét.

– Nem a tegnapi kijelentés az oka – folytatta Dobbin. –

Ez csak ürügy. Emília, vagy pedig hiába szerettem és figyeltem meg tizenöt éven át. Nem tanultam-e meg ennyi idő alatt, hogy olvassak az érzéseiben, és belássak a gondolataiba? – mondta. – Tudom, mi az, amire a maga szíve képes: tud híven csüngeni egy emléken, dédelgetni egy ábrándképet, de nem képes olyan érzelmre, amelyet az enyém megérdemel, és amelyet egy nagylelkűbb nőnél elértem volna. Nem, maga nem méltó arra a szerelemre, amelyet magának szenteltem. Tudtam mindvégig, hogy azt a díjat, amelyre az életemet föltettem, nem lett volna érdemes elnyerni. Tudtam, hogy bolond vagyok, hogy ostoba képzelgéssel elkótyavetyéltem a magam hűségét és szenvedélyét a maga gyöngé kis maradék-szerelméért. Nem alkuo zom tovább: visszavonulok. Nem hibáztatom magát. Maga jószágos lélek, és megtett mindent, amit tehetett, de nem tudott... nem tudott felemelkedni annak az érzelemnek magaslatára, amellyel én közeledtem magához, s amelyet a magáénál szárnyalóbb lélek büszkén megosztott volna velem. Isten vele, Emília! Láttam a vívódását. Fejezzük be még ma. Mind a ketten belefáradtunk.

Emília ijedten és hallgatagon állt, míg William hirtelen eltörte azt a láncot, mellyel lekötve tartotta, és szabadnak, függetlennek jelentette ki magát. Olyan régóta hevert a lába előtt, hogy a szegény kis asszonyka már hozzászokott, hogy tiporjon rajta. Nem akart férjhez menni hozzá, de meg akarta tartani. Nem akart semmit sem adni neki, de meg akart tőle kapni mindent. Szerelmi ügyekben gyakran kötnek ilyen vásárt.

William kirohanása megtörte és lesújtotta Emíliát. Az ő támadása már régen elmúlt és összeomlott.

– Úgy értem hát... hogy elmegy... William? – kérdezte.

Az őrnagy keserűen nevetett.

– Egyszer valamikor már elmentem – mondta –, és tizenkét év múlva jöttem vissza. Akkor még fiatalok voltunk, Emília. Isten vele. Eleget töltöttem életemből ezzel a játékkal.

Mialatt beszéltek, Osborne-né szobájának ajtaja egészen kicsikét kinyílt. Becky ugyanis fogta a kilincset, és lenyomta abban a pillanatban, amikor Dobbin elengedte, és a kettőjük közt lefolyt beszélgetés minden szavát hallotta. „Milyen nemes szívű ez a férfi – gondolta –, milyen szégyenletesen játszik vele ez a

nő." Bámulta Dobbint, nem neheztelt rá, amiért ellene foglalt állást. Nyílt húzás volt ez a játszmában, és Dobbin tisztességesen játszott. „Ő – gondolta –, ha ilyen férjem lett volna, egy férfi, akinek szíve és esze is van! Nem bántam volna, hogy nagy a lába” – ezzel besietett a szobájába, gondolt valamit, és írt Dobbinnak egy levelet, amelyben arra kérte, maradjon még néhány napig, ne gondoljon elutazásra... ő azt hiszi, hasznára lehet még Emília mellett.

Túl voltak a búcsún. Szegény William megint csak elindult az ajtó felé, és el is távozott, a kis özvegy pedig, akinek műve volt mindez, elérte, amit akart, övé lett a győzelem, s ott maradt egyedül, hogy örüljön neki, amennyire csak tud. Diadalát hadd irigyeljük a hölgyek.

Amikor elérkezett az ebéd ábrándos órája, Georgy úrfi is megjelent, és megint csak észrevette, hogy az „öreg Dob” nincs jelen. A társaság csendben fogyasztotta el ebédjét, Jos étvágya ugyan nem csökkent, de Emmy hozzá sem nyúlt semmihez.

Ebéd után Georgy odakönyökölt a vánkosokra, egy széles eresz alól kiugró háromoldalas ódon ablakba, mely a piactérnek arra az oldalára nézett, ahol az Elefánt állt. Anyja közvetlenül mellette foglalatoskodott, amikor Georgy az örnagy háza előtt, az utca túlsó oldalán mozgolódást vett észre.

– Nini – mondta –, ott áll Dob tragacsa... kihúzzák az udvarból. – A szóban forgó „tragacs” egy kocsi volt, melyet az örnagy hat font sterlingért vásárolt, s amelyért sokat csipkelődött vele a társaság.

Emmy egy kissé megrezzent, de nem szólt egy szót sem.

– Nini – folytatta Georgy –, Francis hozza a bőröndöket, és Kunz, a félszemű postakocsis jön át a piacon három szürkével.

– Nézd csak a csizmáját meg a sárga kabátját... Hát nem furcsa? De hiszen... a lovakat Dob kocsijába fogják! Elmegy valahova?

– El – mondta Emmy –, elutazik.

– Elutazik? És mikor jön vissza?

– Ne... nem jön vissza – felelte Emmy.

– Nem jön vissza! – kiáltotta Georgy, és felugrott.

– Itt maradsz! – ordított rá Jos.

– Maradj, Georgy – mondta az anyja, és arca elborult.

A fiú megállt, fel-alá járt a szobában, hol feltérdelt az ablakba, hol leugrott onnan, s a nyugtalanság és kíváncsiság minden tünete meglátszott rajta.

A lovakat befogták, a poggyászt felrakták, Francis kijött a házból, kezében gazdája egy csomóba kötött kardjával, botjával és esernyőjével, elhelyezte a kocsi belsejében, útikészletét és régi, lapos, bádog kalapdobozát az ülés alá tette. Kihozta aztán a piros bélésű, kopott, régi kék köpenyt, melybe gazdája már tizenöt év óta burkolózott, s amely *hat manchen Sturm erlebt*⁶, ahogy egy akkoriban kedvelt dal mondta. A waterlooi ütközet idején volt új, és a Quatre Bras-i éjszaka után ezzel takarózott George meg William.

Az öreg Burcke, Dobbin házigazdája szintén kijött, aztán Francis következett további csomagokkal, a végső csomagokkal, aztán jött William őrnagy... Burcke meg akarta csókolni. Az őrnagyot mindenki imádta, akivel dolga akadt. Csak nagy nehezen tudott kibújni a ragaszkodás e kinyilvánítása elől.

– Szavamra mondom, én lemegyek! – kiáltotta Georgy.

– Add ezt oda neki – mondta Becky izgatottan, és egy papírt csúsztatott a fiú kezébe. George egy pillanat alatt lerohant a lépcsőn, át az utcára... a sárga kabátos postakocsis már csendesen pattintgatta ostorát.

William kifejtette magát házigazdája öleléséből, és beszállt a kocsiba. George utánaugrott, és (az ablakból is látták) karját az őrnagy nyaka köré fonta, és elkezdte kérdésekkel ostromolni. Aztán mellényzsebébe nyúlt, odaadott neki egy levelet. William meglehetősen mohón kapott utána, remegve bontotta fel, de arckifejezése azonnal megváltozott, olvasatlanul kettészakította a levelet, és kidobta a kocsiból. Homlokon csókolta Georgyt, s a fiú, két öklét szemére szorítva, Francis segítségével kiszállt. Még ott állt a kocsi mellett, keze a sárhányón. *Fort, Schwager!*⁷ A sárga kabátos kocsis nagyot csördített ostorával, Francis felugrott a bakra, megindultak a szürkék, és velük Dobbin, mel-

⁶ Sok vihart látott. (német)

⁷ Gyerünk, sógor! (német)

lére horgasztott fejjel. Föl sem nézett, amikor Emília ablaka alatt hajtottak el. Georgy, aki magára maradt az utcán, az egész csődület szeme láttára sírva fakadt.

Emmy szobalánya éjszaka is hallotta bömbölni, és vigasztalásul barackbefőttet vitt be neki. Aztán kettesben siráinkoztak. A szegények, az egyszerű tisztességes emberek, minden jó ember, aki ismerte – szerette ezt a jószívű és egyszerű úriembert.

Ami pedig Emmyt illeti, nem teljesítette-e kötelességét? Vigasztalásul ott volt neki George arcképe.

melyben születésről, házasságról, halálról van szó

Bármí volt is Becky titkos terve, amely szerint Dobbin igaz szerelmét sikernek kellett volna koronáznia, a kis nő jobbnak látta, ha titokban tartja. Egyébként is, minthogy semmiképpen sem érdekelte senkinek jóléte annyira, mint a sajátja, sok olyasmivel kellett törődnie, ami sokkal jobban érdekelte, mint Dobbin őrnagy földi boldogsága.

Hirtelen és váratlanul csinos, kényelmes otthonban találta magát, barátok, kedves, jóakarató emberek vették körül, amilyenekkel már régóta nem találkozott, és bármennyire kóborlóvá tette is a kényszer és saját hajlama, voltak pillanatok, amikor jólesett neki a pihenés. Mint ahogy a legedzettebb arab is, aki teve púpján járja be a sivatagot, szeret néhanapján megpihenni a forrás partján, datolyapálmák árnyékában, vagy bemenni a városokba, végigjárni a bazárokat, felüldülni a fürdőkben, és imát mondani a mecsetekben, mielőtt megint rablóportyára indul – úgy Jos sátra és piláfja is jólesett e kis izmaelitának. Kipányvázta ménjét, szegre akasztotta fegyvereit, és kényelmesen melegedett a tűznél. Csatangoló, nyugtalan életében ki-mondhatatlanul enyhítő és kellemes volt ez a pihenő.

Minthogy élvezte ezt az életet, minden erejével azon igyekezett, hogy magát is élvezetessé tegye, és mi már tudjuk, milyen kiváló sikerrel gyakorolta az élvezetszerzés művészetét. Ami Jost illeti, már az Elefánt-fogadó padlásszobájában lefolyt kis megbeszélés közben megtalálta a módját annak, hogy jóindulata nagy részét visszaszerezze. Egy hét múlva a főtisztviselő már fölesküdt rabszolgája és szenvedélyes bámulója volt. Ebéd után már nem aludt el, mint ahogy Emília kevésbé élénk társaságában szokta. Nyitott hintóján kikocsizott Beckyvel. Kis vendégségeket adott, ünnepélyeket rendezett a tiszteletére.

Tapeworm, a követségi ügyvivő, aki annyi rosszat mondott Crawleynéről, szintén eljött ebédre Joshhoz, és attól kezdve mindennap, hogy tiszteletét tegye Beckynél. Szegény Emmy, aki sohasem volt nagyon beszédes, Dobbin elutazása óta pedig borúsabb és csendesebb volt, mint valaha, egészen háttérbe szorult, mióta ez a felsőbbrendű tünemény megjelent. A francia követ éppen annyira el volt tőle bűvölve, mint angol vetélytársa. A német hölgyek, akik erkölcsi tekintetben sohasem finnyásak, különösen ha angolokról van szó, el voltak ragadtatva Osborné barátnőjének esztől és szellemességétől, és bár Becky nem kérte, hogy vigyék el az udvarhoz, a legfenségesebb és legfinnyességesebb személyiségek hallottak vonzerejéről, és kíváncsiak lettek rá. Amikor ismeretessé vált, hogy Becky nemes származású, egy ősi angol család sarjadéka, férje testőrezredes, kegyelmes úr és egy sziget kormányzója, s feleségétől csupán olyan jelentéktelen nézeteltérések miatt él külön, amelyek nem sokat számítanak egy országban, ahol még mindig olvassák *Werther-t*, és Goethe *Wahlverwandtschaften*-jét épületes és erkölcsös könyvnek tartják – senkinek eszébe se jutott volna, hogy ne fogadja be a kis nagyhercegség legelőkelőbb társaságába, sőt a hölgyek még készségesebben tegezték őt, és esküdtek neki örök barátságot, mint amikor Emiliát részesítették e megbecsülhetetlen jótéteményekben. A szerelmet és a szabadságot ezek az egyszerű németek úgy értelmezik, hogy felfogásukat a yorkshire-i és sommersetshire-i becsületes emberek aligha tudnák megérteni, aminthogy némely filozófiától átjárt és művelt városban egy hölgy akárhányszor elválhatik egymást felváltó férjeitől, és mégis megőrizheti társadalmi helyzetét.

Jos háza, amióta csak saját háztartást vezetett, sohasem volt még olyan kellemes, mint amilyenné Rebecca tette. Énekelt, játszott, nevetett, két-három nyelven társalgott, mindenkit odavonzott a házba, s hozzá még elhitette Jossal, hogy az ő nagy társasági képessége és szellemessége gyűjti köréje a város előkelő társaságát.

Ami Emmyt illeti – aki azon vette észre magát, hogy már legkevésbé sem úrnője saját házának, kivéve, amikor számlákat kellett kifizetnie –, Becky hamar megtalálta a módját, hogy lecsillapítsa, és tetszésére legyen. Örökösen az útnak eresztett

Dobbin őrnagyról beszélt, és minden habozás nélkül kijelentette, mennyire csodálja ezt a kitűnő, nemes lelkű úriembert, és megmondta Emmynek, milyen kegyetlenül viselkedett vele. Emmy védelmezte a maga eljárását, és azt bizonygatta, hogy csak a legtisztább vallási alapelvek vezették őt, hogy egy asszony, ha már egyszer stb. stb., mégpedig olyan angyalhoz ment férjhez, amelyet neki juttatott a jó szerencséje, az örökké annak a hitvese marad – de azért nem volt kifogása az ellen, hogy Becky annyiszor dicsérje előtte az őrnagyot, amennyiszer neki tetszett, sőt ő maga is, napjában hússzor is, Dobbinra terelte a beszélgetést.

Könnyen módot talált arra is, hogy megnyerje Georgy és a cselédek jóindulatát. Emília komornája, mint már említettük, szívvel-lélekkel az őrnagy pártján volt. Eleinte haragudott Beckyre, mert ő volt az oka, hogy úrnője elbocsátotta maga mellől az őrnagyot, de később megengesztelődött Crawleyné iránt, aki William leglángolóbb csodálójának és védelmezőjének mutatkozott. S azokon az esti tanácskozásokon, melyekbe a két hölgy a társaság távozása után belemerült, miközben Payne kisasszony a „bozontjukat” kefélt, ahogy az egyiknek vörös fűrtjeit, a másiknak puha, barna hajfonatait nevezte, ez a lány mindig szólt egy szót a drága jó Dobbin őrnagy úr javára. Az ő prókátorkodása az őrnagy érdekében éppen olyan kevésbé mérgesítette Emiliát, mint Rebecca csodálata. Georgyval állandóan íratott neki, és ragaszkodott hozzá, hogy az utóiratba beírja a mama szívélyes üdvözetét. És amikor esténként felnézett férje arcképére, az már nem tett neki többé szemrehányást – inkább ő hányta szemére, hogy William elment.

Emmy nem nagyon volt boldog hősies önfeláldozása után. Rendkívül szórakozott, ideges, hallgatag volt, és nehezen lehetett a kedvére tenni. Családja még sohasem tapasztalta, hogy ilyen ingerlékeny tud lenni. Sápadt lett, és rosszul érezte magát. Néha gyakorolta magát éneken, és eldalolt néhány dalt (*Einsam bin ich nicht alleine*,¹ ez volt az egyik, Weber gyöngéd szerelmi dala, mely arról tanúskodik, ifjú hölgyeim, hogy azokban a régi divatú időkben, amikor önök talán még világon sem voltak,

¹ Magányosan sem vagyok egyedül. (német)

azok, akik önök előtt éltek, szintén tudták, hogyan kell szeretni és énekelni) – szóval bizonyos dalokat, melyeket az őrnagy szeretett, de amikor a fogadószoba félhomályában trillázta őket, a közepén félbe szokta szakítani a dalt, s bement szomszédos szobájába, ahol kétségkívül férje arcképénél keresett menedéket.

Dobbin elutazása után még ott maradt néhány könyve, melybe beírta nevét, például egy német szótár, előlapján a „William Dobbin, ...-ik ezred” felírással, egy útikönyv, nevének kezdőbetűivel, és még egy-két könyv, amely az őrnagyé volt. Emmy összeszedte őket, odahelyezte a fiókos szekrényre, kézimunkadoboza, íromappája, bibliája és imakönyve mellé, a két George arcképe alá. Az őrnagy távozásakor otffelejtette kesztyűjét, és tény, hogy amikor Georgy valamivel később anyja holmija közt turkált, megtalálta közte szépen összehajtogatva az egyik, úgy nevezett titkos fiókban.

Nem érdekelte a társaság, melyben többnyire úgyszak szomorúan hallgatott – Emmy fő öröme a nyári estéken az volt, hogy hosszú sétákra ment Georgyval (Rebecca közben Joseph úr társaságára maradt), s ilyenkor az anya és a fiú az őrnagyról szokott beszélgetni, annyira, hogy néha még a fiú is mosolygott rajta. Elmondta Georgynak, hogy azt hiszi, William őrnagy a legjobb ember a világon, a legnemesebb és legjóságosabb, a legbátrabb és a legszerényebb. Újra meg újra elmondta neki, hogy e drága barátjuk jóságos gondoskodásának köszönhetik mindenüket, ami van; hogy barátjuk maradt szegénységük és balszerencsájuk idején; örködött felettük akkor, amikor senki sem törődött velük; hogy minden bajtársa csodálja őt, bár sohasem beszél saját hőstetteiről; hogy Georgy apja mindenkinél jobban megbízott benne, és a jó William mindig hű barátja volt neki. – Igen, amikor a papád kisfiú volt, sokszor elmondta, hogy William megvédte az iskolában egy zsarnokoskodó fiúval szemben, és attól a naptól kezdve barátságuk sohasem csökkent egészen addig az utolsó napig, amikor drága apád elesett.

– Megölte Dobbin azt az embert, aki a papát megölte? – kérdezte Georgy. – Bizonyos, hogy megölte, vagy megölte

volna, ha megtalálja, ugye, mama? Ha majd katona leszek, én is gyűlölni fogom a franciákat, ugye?

Anya és fia ilyen beszélgetésekkel töltötte ideje nagy részét. A mesterkéletlen asszony bizalmasává tette a fiút. Georgy pedig ugyanúgy barátja volt Williamnek, mint mindenki, aki jól ismerte őt.

Mellesleg megjegyezve, Becky asszony, hogy érzélem tekintetében ő se maradjon el, szintén kifüggesztett egy miniatúr arcképet a szobájában, a legtöbb ember meglepetésére és mulatóságára, s nagy gyönyörűségére az arckép eredetijének, aki nem volt más, mint a mi Jos barátunk. Amikor először kegyeskedett meglátogatni Sedleyéket, a kis nő, aki feltűnően kicsi, kopott felszereléssel jelent meg, talán szégyellte málháinak és szalagos dobozainak szegényességét, és gyakran beszélt áhitattal Lipcsében hagyott bőröndjeiről, melyeknek meg kell érkezniük abból a városból. Ha egy utas örökösen remek poggyászáról beszél, amely véletlenül éppen nincs vele, akkor, fiam, őrizkedj attól az utastól. Tízet egy ellen, hogy szélhámos.

Sem Jos, sem Emmy nem ismerte ezt a fontos alapelvet. Nem tartották fontosnak, van-e Beckynek sok szép ruhája láthatatlan ládáiban, hanem minthogy jelenlegi készlete rendkívül kopott volt, Emmy ellátta őt a maga készleteiből, vagy pedig elvitte a város legjobb szabónőjéhez és kiöltöztette. Elhihetik nekem, hogy megszűntek az elrongyolódott gallérok, hónaljban foszladozó, fakult selyemruhák. Becky az életben elfoglalt helyzetének változásával szokásait is megváltoztatta, a pirosítótégelyt félretette, mellőzte azt a másik izgatószer is, amelyhez hozzá szokott, vagy legalábbis csak titkon engedte át magát neki, így akkor is, amikor egy nyári estén Emmy és a fiú sétálni ment, és Jos rábeszélte őt, igyék egy kis vizes pálinkát. De ha ő nem is élt vele, annál inkább az útimarsall: azt a gazember Kirschet nem lehetett távol tartani a palacktól, és maga sem tudta megmondani, mennyit fogyasztott belőle, ha hozzájutott. Néha ő maga is meglepődött, milyen rohamosan apad Sedley úr konyakja. Hát igen, ez kínos téma. Valószínű azonban, hogy Becky nem engedélyezett magának olyan sokat, mint amennyit akkor élvezett, mielőtt e tekintélyes családba bejutott.

Végül megjöttek Lipcséből a bőröndök, amelyekkel annyit kérkedett, három darab, egyáltalán nem nagy, sem pedig ragyogó bőrönd, s az sem derült ki, hogy Becky valamiféle ruhákat vagy ékességeket szedett volna ki belőlük, amikor megérkeztek. De az egyikből, mely egy halom iratot tartalmazott, (ezeket túrta szét Rawdon Crawley, amikor dühösen vadászott Becky elrejtett pénzére), nagy mosolyogva elővett egy képet, kifüggesztette szobájában, és odavezette eléje Jost. Egy úriember ceruzával rajzolt képe volt, és az arcának még az az előnye is megvolt, hogy kifestették rózsaszínre. Az úriember elefánton lovagolt, mögötte keleti táj néhány kókuszpalmával és egy pagodával.

– Nahát ilyet, ugyan ne mondja, hiszen ez az én arcképem! – kiáltott fel Jos. Csakugyan ő volt, ifjúsága és szépsége virágában, 1804-es szabású nankingkabátban. A régi kép, mely ott függött a Russell Square-en.

– Megvettem – mondta Becky, meghatottságtól remegő hangon. – Odamentem, hogy lássam, nem segíthetek-e valamiben kedves barátainknak? Ettől a képtől sohasem váltam meg... nem is fogok.

– Igazán nem? – kiáltott Jos tekintetében kimondhatatlan gyönyörűséggel és elégtétellel. – Igazán énmiattam becsüli ennyire?

– Tudja jól, hogy így van – mondta Becky –, de minek beszélni erről... minek gondolni rá? Minek visszaemlékezni? Már késő!

Ez az esti beszélgetés csupa gyönyörűség volt Josnak. Emmy hazajött, de csak azért, hogy lefeküdjön, mert nagyon fáradt volt, és rosszul érezte magát. Jos és szép vendége elbájoló *tête-à-tête*-ben maradtak, s Jos húga hallhatta, miközben ébren feküdt a szomszédos szobában, hogy Rebecca 1815-ös dalokat énekel Josnak. Csodálatos, de ezen az éjszakán Jos sem aludt többet, mint Emilia.

Június volt, tehát főszezon Londonban. Jos mindennap végigolvasta a páratlan *Galignani*-t (a száműzöttek legjobb barátját), és reggelijük közben az újságból vett szemelvényekkel szokott kedveskedni a hölgyeknek. Az újság hetenként teljes beszámolót ad a katonai eseményekről, s ezek különösen érdekelték

Jost, mint olyan embert, aki közelről látta, mi az a katonai szolgálat. Egy alkalommal ezt olvasta fel:

A ...-ik ezred hazaérkezése. Gravesend, június 20. – A Ramchunder, a Kelet-indiai Társaság hajója, e vitéz alakulat tizennégy tisztjével és százharminckét főnyi legénységével ma reggel befutott a kikötőbe. Az ezred tizennégy évig volt távol Angliától, mert Waterloo után, amely dicsőséges ütközetben részt vett, kihajózott Angliából, és később kitüntette magát a burmai háborúban. A hadastyán ezredes, Sir Michael O'Dowd, a Bath-rend lovagja, nejével és sógor-nőjével tegnap érkezett ide Posky, Stubble, Macraw, Malony kapitányokkal, Smith, Jones, Thompson, F. Thomson hadnagyokkal, Hicks és Grady zászlósokkal együtt. A rakparton a zenekar a nemzeti himnuszt játszotta, és a tömeg hangosan éljenezte a vitéz veteránokat, akik Wayte fogadózába tartottak, ahol pompás lakomával várták az öreg Anglia védelmezőit. A lakoma közben, melyről felesleges megemlíteni, hogy a Wayte-szállóhoz méltó módon állították össze, az éljenzés olyan lelkesen folytatódott, hogy Lady D'Dowd és az ezredes megjelent az erkélyen, és Wayte legjobb vörös borával telt serleget üritett honfitársainak egészségére.

Más alkalommal Jos rövid híradást olvasott fel arról, hogy Dobbin őrnagy bevonult a ...-ik ezredhez Chathambe, továbbá beszámolt az udvari fogadról, melyen bemutatásra megjelent Sir Michael O'Dowd ezredes, a Bath-rend lovagja, Lady O'Dowd (bemutatta a Ballymalony-ágból való Molloy Malony neje), Glorvina O'Dowd kisasszony (bemutatta Lady O'Dowd). Szinte közvetlenül ezután Dobbin nevét lehetett olvasni az ezredesek között, mert mialatt a ...-esek Madrasból hazafelé utaztak, meghalt az öreg Tiptoff tábornagy, és az uralkodó kegyeskedett Sir Michael O'Dowd ezredest Angliába való visszatértekor vezérőrnaggyá előléptetni, s egyúttal kinevezte az oly hosszú ideig parancsnoksága alatt álló ezred tulajdonosává.

Ezekről az eseményekről Emilia különben is értesült. A levelezés George és gyámja közt semmiképpen sem szünetelt, sőt William elutazása óta egyszer-kétszer Emiliának is írt, de olyan

leplezetlenül hideg hangon, hogy szegény asszony érezte, mennyire elvesztette felette a hatalmát, és hogy, mint ő maga is mondta, Dobbin szabaddá vált. Elhagyta őt, és Emília szerencsétlennek érezte magát. Szinte megszámlálhatatlan szolgálatainak, emelkedett és gyengéd vonzalmának emléke állandóan eszébe jutott, és nem hagyta nyugodni sem nappal, sem éjjel. Szokása szerint elábrándozott ezeken az emlékeken, látta egész tisztaságát és szépségét annak az érzelemnek, melyet semmibe vett, és szemrehányást tett magának, amiért elhajított ilyen kincset.

Igazán elmúlt. William megszabadult ettől az érzelemtől. Már nem szereti Emiliát, gondolta, mint ahogy szerette. És nem is szeretheti őt soha többé. Az olyan érzelmet, mint amelyet ő szentelt Emiliának annyi hűséges esztendőn át, nem lehet csak úgy elhajítani és összetörni, aztán összefoltozni, hogy nyoma se maradjon a repedéseknek. A meggondolatlan kis zsarnok szétrombolta ezt az érzelmet. „Nem – gondolta William újra meg újra. – Magam bolondítottam magamat, és ragaszkodtam az önáltatáshoz. Ha méltó lett volna szerelmemre, már régen viszonozta volna. Mélységes tévedés volt. De hát nem ilyen tévedésekből áll-e az egész élet? És feltéve, hogy elnyerem, nem ábrándultam volna-e ki győzelmem másnapján? Miért gyötrődjem vagy szégyenkezzem vereségem miatt?” Minél tovább gondolkodott életének e hosszú időszakán, annál tisztábban látta csalogódását. „Megint magamra veszem az ígát – mondta magában –, és teljesítem kötelességemet azon a helyen, ahová az ég jónak látta, hogy odaállítson. Ügyelek rá, hogy az újoncok gombjai kellőképpen ragyogjanak, és az őrmesterek ne kövessenek el hibát a számadásaikban. A tisztí étkezdében ebédelek, és hallgatom a skót ezredorvos történeteit. És ha majd öreg és rokant leszek, félzsoldba megyek, és vén nővéreim zsémbeskednek majd velem. *Ich habe gelebt und geliebt*² – ahogy az a lány mondja a *Wallenstein*-ban. Bevégeztem. – Fizesd ki a számlát, és adj egy szivart, Francis, nézd meg, mit adnak ma a színházban; holnap indulunk a *Batavier-en*” – Ezt a beszédet, melynek Francis csak utolsó két sorát hallotta, Dobbin Rotterdamban mondta el.

² Éltem és szerettem. (német)

miközben fel-alá sétált a Boompjesen. A *Batavier* a kikötőben horgonyzott. Dobbin meglátta a fedélzeten azt a helyet, ahol ő meg Emmy együtt ült idefelé a boldog utazás alatt. Mi mondani-valója lehetett annak a kis Crawleynénak? Eh! Holnap hajóra szállunk, és visszatérünk Angliába a kötelességhez!

Június után az egész kis pumpernickeli udvari társaság a német szokások szerint százféle fürdőhelyre széledt, ahol gyógyvizet ivott, számaron lovagolt, *redoute*-okban játszott, ha pénze és kedve volt hozzá, a hasonszörűek százaival együtt loholt ingyenkedni a *table d'hôte*-okhoz, és áthenyélte a nyarat. Az angol diplomaták Teplitzbe és Kissingenbe utaztak, francia vetélytársaik becsukták hivatalukat, és kedvenc *Boulevard de Gand*-jukra siettek. A fényességes uralkodó család szintén fürdőre ment, vagy visszavonult vadászkastélyaiba. Aki csak igényt tartott előkelőségre, nyaralni ment, köztük persze Glauber doktor is, az udvari orvos, nejével, a bárónővel együtt. A fürdőidény volt orvosi gyakorlatának legjövödelmezőbb időszaka, a munkát összekapcsolta az élvezettel, s kedvenc helye Ostende volt, ahová sok német járt, s ahol a doktor önmagát és hitvesét is azzal kezelte, hogy „megmártogatták magukat” a tengerben.

Hű betege, Jos, állandó fejőstehene volt a doktornak, aki könnyen rá tudta beszélni a főtisztviselőt, hogy saját szervezete és bájos húga igazán megrendült egészségi állapota érdekében töltsen a nyarat ebben a förtelmes kikötővárosban. Emmy nem sokat törődött vele, hova mennek. Georgy ugrált örömben az utazás hírére. Ami pedig Beckyt illeti, magától értetődött, hogy ő foglalja el a negyedik helyet abban a szép hintóban, amelyet Jos úr megvásárolt, míg a két cseléd kint ült a bakon. Talán támadt némi balsejtelve az irányban, hogy Ostendében olyan barátokkal is találkozhatnak, akik csúnya történeteket mesélhetnek róla, de – eh, mit! – elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy megállja a helyét. Olyan mélyen horgonyt vetett Josban, hogy most már nagy vihar kellett a kiszakításához. Az arckép-ügy végképpen meghódította. Becky leakasztotta a falról elefántját, és betette abba a kis dobozba, melyet hosszú évekként ezelőtt kapott Emiliától. Emmy is becsomagolta házi istenségeit, a két arcképet, és a társaság végül is berendezkedett Ostendében. egy rendkívül drága és kényelmetlen házban.

Emília elkezdett fürödni, és várta, milyen jó hatással lesz ez rá, s bár Becky mellett tucatjával mentek el és néztek félre ismerősei, Osborne-né, aki vele sétált, és senkit nem ismert, nem vette észre, milyen viselkedést tapasztal barátnője, akit ő olyan helyes ítélőképességgel választott társnőjéül. Becky sohasem tartotta szükségesnek, hogy elmondja Emmynek, mi történik ártatlan szeme láttára.

Rawdon Crawleyné néhány ismerőse azonban eléggé szívesen állt szóba vele, talán szívesebben is, mint Becky kívánta. Köztük volt Loder őrnagy (szolgálaton kívül) és Rook kapitány (utoljára a vadászoknál szolgált), őket mindennap ott lehetett látni a mólón, amint szivaroztak, vagy a nőket bámulták, és hamarosan bejutottak Joseph Sedley úr vendégszerető asztalához, zárt-körű társaságába. Az igazság az, hogy semmibe vették a visszautasítást, betörték a házba, akár otthon volt Becky, akár nem, berontottak Osborne-né fogadószobájába, beillatosították ruhájukkal és bajszukkal, Jost „vén baknak” nevezték, s megszállták ebédlőasztalát, ahol hosszú órákon át hahotáztak és ittak.

– Mit akarnak? – kérdezte Georgy, aki nem szerette ezeket az úriembereket. – Hallottam, amikor az őrnagy tegnap azt mondta Crawleynénak: „Nem, nem, Becky, az nem járja, hogy a vén bakot teljesen magadnak tartsd meg. Nekünk is kell belőle egy jó falat, különben vigyen el az ördög, ha ki nem pakolok.” Mit akart mondani az őrnagy, mondd?

– Őrnagy! Ezt ugyan ne nevezd őrnagynak – mondta Emmy. – Nem tudom, mire gondolt.

Lodernek és barátjának jelenléte türhetetlen rémületet és ellenszenvet keltett a kis hölgyben. Részeg bókokat mondtak neki, és rávigyorogtak az asztalnál. A kapitány udvarlása éme lyítő undort keltett benne, és nem is fogadta, csak ha Georgy is mellette volt.

Hogy igazságosak legyünk Rebeccával, ő sem engedte meg soha, hogy a férfiak négy szemközt maradjanak Emíliával, mert az őrnagy is elpártolt tőle, és esküdözött, hogy elnyeri Emíliát. Két bandita mérkőzött ezért az ártatlan teremtésért, saját asztalánál vetett érte kockát, s bár Emmy nem volt vele tisztában, mit terveznek vele a gazemberek, mégis rémület és nyugtalanság fogta el jelenlétükben, és menekülni szeretett volna.

Kérte Jost, könyörgött neki, hogy menjenek már. De Jos nem akart. Nehézkes volt, orvosához is oda volt kötve, s talán más is pórázon tartotta. Legalábbis Becky nem nagyon kívánczolt Angliába.

Végül is Emiliában megérlelődött a nagy elhatározás – megtette a nagy ugrást. Levelet írt egy barátjának, a tenger túlsó partjára, levelet, melyről egy szót sem szólt senkinek, maga vitte el sálja alatt a postára, s nem is vette észre senki, csak éppen nagyon piros és izgatott lett, amikor Georgyval találkozott, akit ezen az estén összecsókolt, és sokat ölelgetett. Sétájáról hazatérve nem is hagyta el szobáját. Becky azt hitte, hogy Loder őrnagy és a kapitány rémítette el.

„Nem szabad itt maradnia – érvelt magában Becky –, a kis butának el kell mennie innen. Még mindig az után a semmirevaló után sírdogál, aki már tizenöt éve meghalt. (Úgy is kellett neki!) Ezekhez itt nem engedem férjhez menni. Ez mégis csak aljasság Lodertől. Nem, menjen csak ahhoz a hórihorgas bambuszbothoz, ezt elintézem még ma este.”

Igy hát Becky fogott egy csésze teát, bevitte Emília hálószobájába, s a hölgyet arcképeinek társaságában találta, rendkívül ideges és mélabús hangulatban. Letette a csésze teát.

– Köszönöm – mondta Emília.

– Hallgass ide, Emília – mondta Becky, s fel és alá járt előtte a szobában, és bizonyos megvető jóindulattal tekintett le rá. – Beszélni akarok veled. El kell menned innen ezeknek az embereknek zaklatása elől. Nem akarom, hogy pimaszkodjanak veled, pedig ha itt maradsz, bántani fognak. Mondom neked, hogy gazemberek, megérték a fegyházra. Ne törődj vele, honnan ismerem őket. Én mindenkit ismerek. Jos nem tud megvédeni téged, túl győnge ahhoz, magának is védelemre van szüksége. Te éppúgy nem tudsz megállni a világban, mint egy pólyás baba. Férjhez kell menned, különben te is meg az a drága fiad is tönkrementek. Neked férj kell, te csacsi. És amikor a legnagyobb úriemberek egyike, akit csak valaha is láttam, százszor is megkérte a kezedet, te visszautasítottad, te ostoba, szívtelen, hálátlan kis teremtsé.

– Megpróbáltam... megpróbáltam, amennyire csak tudtam, igazán, Rebecca – felelte mentegetőzve Emília –, de nem tud-

tam elfelejteni... – s a mondatot azzal fejezte be, hogy felnézett az arcképre.

– Őt nem tudtad elfelejteni! – kiáltotta Becky. – Ezt az önző szélhámost, ezt a közönséges, külvárosi dandyt, ezt a kipárnázott majmot, akinek sem esze, sem modora, sem szíve nem volt, és akit éppúgy nem lehet összehasonlítani a te bambuszpálcás barátoddal, mint téged Erzsébet királynővel. Hiszen az az ember már megunt téged, és otthagyt volna, ha Dobbin nem kényszeríti rá, hogy megtartsa a szavát. Ő maga vallotta be nekem. Soha nem törődött veled. Kigúnyolt előttem, és egy héttel az esküvőtök után már udvarolt nekem.

– Hazugság! Hazugság! Rebecca! – kiáltotta felpattanva Emília.

– Ide nézz, te bolond – mondta Becky még mindig kihívó jókedvvel, övéből kivett egy kis papírszeletet, szétnyitotta és odahajította Emmy ölébe.

– Ismered az írását... ezt írta nekem: azt akarta, szökjek meg vele... az orrod előtt adta ide. Egy nappal azelőtt, hogy lelőtték... úgy kellett neki! – ismételte Becky.

Emmy nem is hallotta – a levelet nézte. Ez volt az a levél, melyet George beletett a csokorba, és átadta Beckynek Richmond hercegnő bálján. Úgy volt, ahogy Becky mondta, a bolondos fiatalember arra kérte, hogy szökjék meg vele.

Emmy lehajtotta fejét, e történet folyamán talán most lesz utolsó alkalma, hogy sírjon, s meg is kezdte ezt a műveletet. Feje keblére hullott, keze szeméhez emelkedett, egy darabig így maradt, így engedett szabad folyást érzelmeinek, mialatt Becky előtte állt, és nézte őt. Ki tudja elemezni ezeket a könnyeket, ki tudja megmondani, édesek voltak-e vagy keserűek? Fájt-e neki, hogy életének bálványát ledöntötték, és összezúzva hever lába előtt, vagy felháborodott, amiért szerelmét így megvetették, vagy örült, hogy eltűnt a korlát, melyet a szemérem emelt közé és egy új, igazi szerelem közé? „Most már semmi sem tiltja – gondolta. – Most már szerethetem egész szívemmel. Ó, és szeretem is, szeretem, csak engedje, csak bocsásson meg.” Azt hiszem, ez az érzés kerekedett fölébe valamennyi érzésnek, amely gyöngéd kis szívét felkavarta.

Aminthogy nem is zokogott annyit, mint Becky várta. Meg-

simogatta és megcsókolta – ritka jele az együttérzésnek Becky asszony részéről. Úgy bánt Emmyvel, mint egy gyerekkel, és megcirógatta fejét.

– Most pedig elő a tollat, tintát, és írd neki, hogy jöjjön még ebben a percben – mondta Becky.

– Már... már reggel írtam neki – mondta Emmy, és mélyen elpirult. Becky kacagni kezdett. – *Un biglietto* – dalolta Rosina áriáját –, *eccolo quà!* – Az egész ház visszhangzott harsány énekétől.

Két nappal e kis jelenet után Emilia, bár szeles és esős volt az idő, s álmatlan volt az éjszakája, mert egész éjjel a bömbölő szelet hallgatta, és sajnálkozott valamennyi utason – akár szárazon vagy vízen utazott –, mégis korán felkelt, s ragaszkodott hozzá, hogy Georgyval elsétáljon a mólóra, ott aztán fel-alá járt vele, az arcába csapó esőben, s nyugat felé nézett, túl a tenger sötét vonalán, át a dagadó hullámok fölött, melyek bukfencezve, tajtékozva verődtek a parthoz. Egyikük sem beszélt, legfeljebb olykor-olykor, amikor a fiú néhány részvéttel és biztatással teli szót intézett félénk társnőjéhez.

– Remélem, nem jön ilyen időben – mondta Emmy.

– Tízet egy ellen, hogy jön – felelte a fiú. – Nézd, anyám, már látszik a hajó füstje.

Annyi igaz, hogy ezt a jelet szabad szemmel is ki lehetett venni.

De ha a hajó nemsokára horgonyt vet is, lehet, hogy ő nincs rajta, lehet, hogy nem kapta meg a levelet, lehet, hogy nem akar jönni... Százfajta félelem torlódott egymáson ebben a kicsi szívben, ugyanolyan gyorsan, mint a mólónak csapódó hullámok.

A füst után a hajó is feltűnt a láthatáron. Georgynak volt egy elegáns kis látcsöve, s rendkívül ügyesen a hajóra irányította. Megfelelő tengerészeti magyarázatokkal kísérte a hajó mozdulatait, amint a vízben süllyedve és emelkedve mind közelebb, közelebb jött a parthoz. A rakpart árbocán lobogva szállt magasba az angol hajót jelző zászló. Merem állítani, hogy Emilia asszony szíve legalább annyira remegett, mint a lobogó.

Emmy is igyekezett Georgy válla felett belenézni a távcsöbe,

de semmire sem ment vele. Nem látott egyebet a szeme előtt fel-alá táncoló fekete foltnál.

Georgy újra átvette a messzelátót, és átkutatta vele a hajót.

– Hogy bukdácsol! – mondta. – Átcsapott felette a hullám. A kormányoson kívül csak ketten vannak a fedélzeten. Az egyik fekszik, és a... a másik, aki... köpenyegben és ... hurrá! Dob! Éljen!

Összecsukta a távcsövet, és anyja nyakába ugrott. Ami pedig ezt a hölgyet illeti, hadd jellemezzük tettét kedvenc költőnk szavával: *σκηνοε γελασσα*.³ William az, nem lehet más. Hogy azt remélte, nem jön, ez csak képmutatás volt. Persze hogy jön, mi más tehetne, mint hogy jöjjön? Tudta, hogy eljön.

A hajó gyorsan közeledett. Amikor eléje mentek a kikötőhöz, Emmy térde annyira remegett, hogy alig tudott járni. Szeretett volna rögtön letérdelni, és hálaimát mondani. Ó, gondolta, ezt a hálaimát mondja majd egész életében!

Olyan rossz idő volt, hogy amikor a hajó partot ért, nem is álltak ott a szokásos lézengők, alig volt egy hordár, aki a hajón érkező néhány utasra lesett. Az a kis haszontalan Georgy is elszaladt, amikor az úriember a pirossal bélelt régi köpenyegben kilépett a partra, alig volt valaki, aki láthatta, mi történt, mégpedig röviden a következőt:

Egy hölgy, csuromvizes fehér kalapban és sálban, két kis kezét kinyújtva eléje lépett, s a következő pillanatban teljességgel eltűnt a régi köpeny redői között, s minden erejéből a köpönyeges ember egyik kezét csókolta, az pedig, gondolom, azzal volt elfoglalva, hogy szívéhez szorította a hölgyet (akinek feje éppen odáig ért), és megakadályozta abban, hogy összeessen. A nő olyasfélét mormolt, hogy „bocsássa meg... drága William... bocsáss meg, drága, drága, legdrágább barátom... csókolj, csókolj, csókolj”, és így tovább... és tényleg egészen képtelenül viselkedett a köpeny alatt.

Amikor Emmy előbújt a köpenyből, még mindig szorosan fogta William kezét, és felnézett arcába. A férfi arcán szomorúság, gyöngéd szeretet és részvét látszott. Emília megértette a néma szemrehányást, és lehajtotta fejét.

³ Sirva-nevetve. (Homérosz: Iliász VI. 484.)

- Ideje volt, hogy hívtál, drága Emília - mondta Dobbin.
- De most már nem mész el soha, William.
- Nem, soha - felelte, és a drága kis lelket újra szívéhez szorította.

Amikor a vámhivatal területéről kiléptek, eléjük toppant Georgy, szeméhez emelt látszóval, hangos nevetéssel üdvözölte őket, körültáncolta a párt, és útban hazafelé ugrándozott örömeiben. Jos még nem kelt fel. Becky nem volt látható (bár az ablaktáblák mögül figyelte őket). Georgy szaladt, hogy a reggelit sűrgesse. Emmy, akinek sálját és kalapját az előszobában Payne kisasszony vette gondjaiba, segített levenni William köpenyét, és ha úgy tetszik, mi is inkább Georgyval menjünk, és sűrgessük az ezredes reggelijét. A hajó befutott a kikötőbe. Dobbin elnyerte a díjat, amelyért egész életében küzdött. Megfogta végre a madárkát, most itt van, fejét vállára hajtja, szorosan a szíven turbékol, lágyan kiterjesztett, remegő szárnyakkal. Tizennyolc év óta a nap minden órájában erre kíváncszott, ez után sóvárgott. Most itt van... a tetőpont, a befejezés... a harmadik kötet utolsó lapja. Isten vele, ezredes úr... Isten áldjon, derék Willam!... Isten veled, drága Emília, zöddelj ki újra, gyenge kis folyondár, a kerges, öreg tölgy körül, amelyben megkapaszkodtál!

Rebecca talán bizonyos lelkiismeret-furdalással nézte azt a kedves, egyszerű teremtet, aki életében elsőként kelt védelmére, talán húzódozott az érzelmes jelenettől - tény az, hogy beérte a kibékülésben játszott szerepével, és soha többé nem mutatkozott Dobbin ezredes és felesége előtt. „Fontos ügyek”, mondta, Bruges-be szölitják, és el is ment oda, úgyhogy az esküvői szertartáson csak Georgy és nagybátyja jelent meg. Amikor túl voltak rajta, és Georgy is csatlakozott szüleihez, Becky asszony visszatért (csak néhány napra), hogy megvigasztalja a magányos agglegényt, Joseph Sedleyt, az pedig kijelentette, hogy jobban tetszik neki az élet a kontinensen, és visszaütöztette, hogy közös háztartást folytasson húgával és annak férjével.

Emmy szívből örült neki, hogy urának még akkor írt, mielőtt George levelét olvasta.

- Én kezdettől fogva tudtam - mondta William -, de fel-

használhattam-e ezt a fegyvert szegény fiú emléke ellen? Ezért fájt annyira, amikor te...

– Ne beszéljünk többé arról a napról! – kiáltott Emmy olyan töredelmesen és alázatosan, hogy William másra terelte a szót, és beszámolt Glorvináról meg a drága, öreg Peggy O'Dowd-ról, akikkel éppen együtt ült, amikor a visszahívó levelet megkapta.

– Ha nem hívtál volna – tette hozzá nevetve –, ki tudja, mi volna most Glorvina neve.

A neve jelenleg Glorvina Posky, Posky őrnagyné, s az őrnagygyal első feleségének halála után vétette el magát, mert eltökélte, hogy soha nem megy olyan férfihoz, aki nem tartozik az ezredhez. Lady O'Dowd is annyira ragaszkodott az ezredhez, hogy kijelentette, ha Mickkel valami történik, bizonyisten visszajön, és az ezredből választ új férjet. A vezérőrnagy azonban teljesen jól érzi magát, nagy fényben él O'Dowdstownban, ahol vizslákat tenyészt, és (talán szomszédjuk, a Hoggarty-kastélybeli Hoggarty kivételével) első ember a grófságban. Őladysége még mindig szeret dzsigget táncolni, és a legutóbbi kormányzósági bálon nem nyugodott addig, míg a falka első úrlovasa ki nem állt vele. Ő is, Glorvina is kijelentette, hogy Dobbin szégyenletesen viselkedett az utóbb említett hölggel, de mióta Posky beleesett a kelepcébe, Glorvina megvigasztalódott, egy szép párizsi turbán pedig Lady O'Dowd haragját is lecsillapította.

Amikor Dobbin ezredes kilépett a katonaságtól, amit rögtön esküvője után megtett, csinos kis birtokot bérelt Hampshireben, nem messze Queen's Crawleytől, ahol a reformtörvény óta Sir Pitt és családja állandóan tartózkodik. A peeri rangról most már szó sem lehetett, mert a báró mindkét helyét elvesztette a parlamentben. Ez a csapás zsebére is, kedélyére is lesújtóan hatott, betegeskedni kezdett, és megjósolta a birodalom gyors összeomlását.

Lady Jane és Dobbinné nagyon összebarátkozott – a pónilovas kocsik állandóan jöttek-mentek a kastély és Evergreens, az ezredes birtoka közt (barátjától, Ponto őrnagytól bérelte, aki családjával együtt külföldön élt). Őladysége lett a keresztanya Dobbinné kislányának, akit róla neveztek el, s akit nagytiszteletű James Crawley úr keresztelt meg, mert ő lépett apja örökébe

a papi javadalomban. És szoros barátság keletkezett a két kamasz, George és Rawdon között is; szünidőben együtt vadásztak, s ugyanabba a kollégiumba iratkoztak Cambridge-ben, és versenyeztek egymással Lady Jane lányáért, akibe természetesen mindketten beleszerettek. A két anyának az volt a kedvenc terve, hogy a fiatal hölgy George felesége legyen, de én úgy hallottam, hogy Crawley kisasszony inkább unokafivéréhez hajlik.

Rawdon Crawleyné nevét soha egyik család sem említette. Volt okuk rá, hogy hallgassanak róla. Mert bármerre ment Joseph Sedley úr, ő vele utazott, s úgy látszott, hogy ez az elvakult ember már teljesen a rabszolgája. Az ezredest értesítették ügyvédek, hogy sógora magas összegű életbiztosítást kötött, amiből valószínűnek látszott, hogy pénzt vett fel adósságainak kifizetésére. A Kelet-indiai Társaságtól szabadsága meghosszabbítását kérte, és valóban, egészségi állapota napról napra romlott.

Amikor Emília hallott a biztosításról, megriadt, és könyörgött férjének, hogy utazzék Brüsszelbe, ahol Jos akkoriban tartózkodott, és nézze meg, hogyan áll ez az ügy. Az ezredes kedvetlenül hagyta el otthonát (mert mélyen elmerült *Pendzsab történeté*-be – még most is ezen a művön dolgozik, és nagyon aggodott kislánya miatt, akit bálványoz, és aki éppen akkor gyógyult fel a bányahimlőből), de azért elutazott Brüsszelbe, ahol Jost a város egyik óriási szállodájában találta meg. Crawleyné, aki fogatot tartott, estélyeket adott, és nagyon előkelően élt, ugyanennek a szállónak egy másik lakosztályát foglalta el.

Az ezredes persze nem óhajtott találkozni ezzel a hölgyel, sőt azt sem tartotta helyesnek, hogy közhírré tegye Brüsszelbe való érkezését, csak titkon üzent inasával Josnak. Jos arra kérte az ezredest, jöjjön el hozzá este, amikor Crawleyné egy *soirée*-n lesz, és akkor ők ketten maguk közt lehetnek. Nyomorúságos egészségi állapotban találta sógorát, aki rettenetesen félt Rebeccától, bár buzgón magasztalta. Csodálatra méltó hűséggel ápolta őt, Jost, egy egész sor soha nem hallott betegségben. Olyan volt hozzá, mintha a lánya lett volna.

– De ... de ... az Isten szerelmére, jöjjetek ide, és költözzé-

tek a közelembbe, és... látogassatok meg néha = nyöszörgött a szerencsétlen.

Az ezredes összevonta szemöldökét. – Nem tehetjük, Jos – mondta. – Tekintettel a körülményekre, Emilia nem jöhet el hozzád.

– Esküszöm neked... esküszöm a bibliára – zihálta Joseph, és meg akarta csókolni a szent könyvet –, hogy olyan ártatlan, mint egy gyerek, olyan feddhetetlen, akár a te feleséged.

– Lehet – felelte komoran az ezredes –, de Emmy nem jöhet el hozzád. Légy férfi, Jos, szakíts ezzel a szégyenletes viszony-nyal, gyere haza a családhoz. Halljuk, hogy rosszul állnak az anyagi ügyeid.

– Rosszul? – kiáltott fel Jos. – Ki találta ki ezt a rágalmat? Minden pénzemet igen előnyösen helyeztem ki. Crawleyné... azazhogy... úgy értem, hogy... a legjobb kamatra van ki-helyezve.

– Szóval, nem vagy eladósodva? Akkor miért kötöttél élet-biztosítást?

– Úgy gondoltam... egy kis ajándék neki... ha valami tör-ténnék... És tudod, annyira gyenge az egészségem... egy kis hála, tudod... és a pénzemet nektek hagyom... a biztosítási díjat a jövedelmemből is ki tudom fizetni, igazán ki tudom – kiáltotta William gyenge sógora.

Az ezredes még egyszer kérte Jost, hogy meneküljön azon-nal... menjen vissza Indiába, ahová Crawleyné nem követheti, tegyen meg mindent, hogy szakítson ezzel a viszonyal, mely a legvégzetesebb következményekkel járhat. Jos összekulcsolta kezét, és úgy kiáltotta:

– Visszamegyek Indiába, megteszek mindent, de idő kell hozzá. Nem szabad, hogy bármit szóljatok erről Crawleynénak, mert... mert megölne, ha megtudná. Nem tudod, milyen rette-netes asszony – mondta a szegény nyomorult.

– Akkor hát miért nem jössz el velem? – kérdezte megint Dobbin. De Josnak nem volt hozzá bátorsága. Majd holnap reggel megbeszéli Dobbinnal a dolgot, de semmi esetre sem szabad elárulnia, hogy itt volt. Most már mennie kell, mert Becky minden pillanatban jöhet. És Dobbin balsejtelmekkel telve távozott.

Soha többé nem látta Jost. Három hónap múlva Joseph Sedley meghalt Aachenben. Kiderült, hogy egész vagyona elűszott különböző spekulációkban és mindenféle szappanbuborék-társaság értéktelen részvényeiben. Megfogható hagyatéként csak az a kétezer font maradt utána, amelyre életét biztosította, s amelyet „felerészben szeretett húgára, Emíliára, férjezett stb. és felerészben barátnőjére és betegségében megbecsülhetetlen ápolónőjére, Rebeccára, Rawdon Crawley ezredesnek, a Bath-rend lovagjának feleségére” hagyott, és egyúttal Crawley-nét bízta meg a végrendelet végrehajtásával.

A biztosító társulat ügyésze megesküdött, hogy ez a legsötétebb ügy, amely valaha is eléje került, arról beszélt, hogy bizottságot kell küldeni Aachenbe, és az vizsgálja ki a halálesetet, a biztosító társulat pedig megtagadta a kötvény kifizetését. De Crawleyné, vagy ahogyan ő nevezte magát, Lady Crawley, hirtelen megjelent Londonban (ügyvédei, a Thavies-szállóban székelő Burke, Thurtell és Hayes urak kíséretében), s felszólította a biztosító társaságot, hogy ne merészelje megtagadni a fizetést. Az ügyvédeken keresztül ő maga is vizsgálatot kívánt, kijelentette, hogy aljas összeesküvés áldozata, mely egész életében üldözte, és – végül Rebecca diadalmaskodott. A pénzt kifizették, becsületét helyreállították, de Dobbin ezredes visszaküldte a társaságnak a maga örökségét, és ridegen elutasította, hogy bármilyen érintkezésbe lépjen Rebeccával.

Beckyből sohasem lett Lady Crawley, bár most már állandóan így nevezte magát. Öexcellenciája, Rawdon Crawley ezredes, meghalt sárgaságban Coventry szigetén – általános szeretet és sajnálat kísérte –, hat héttel bátyjának, Sir Pittnek elhunytá előtt. A birtok ennél fogva a jelenlegi Sir Rawdon Crawley báróra szállt.

Ő sem volt hajlandó találkozni anyjával, akinek azonban elég magas évdíjat juttat, és aki, úgy látszik, egyébként is nagyon gazdag. A báró állandóan Queen's Crawleyban lakik, Lady Jane-nel és lányával, míg Rebecca, Lady Crawley, főképpen Bath és Cheltenham körül látható, ahol az előkelő emberek nagy része méltatlanul megrágalmazott asszonynak tekinti. Vannak ellenségei is, de kinek nincsenek? Élete a leghitelesebb cáfolat a rágalmakra. Nagy buzgóságot fejt ki jámbor cselekedetekben.

Templomba jár, és egy lépést sem tesz inas nélkül. Neve ott szerepel minden jótékonyági gyűjtőíven. Az Állástalan Naran-csoslány, az Elhanyagolt Mosónő, a Szűkölködő Pereces tevé-keny és nagylelkű pártfogóra talál benne. A jótékony célú bazárokbán mindig külön sátorban árusít e szerencsétlen lények javára. Emmy, a gyerekei és az ezredes, amikor nemrég London-ba látogattak, egy ilyen jótékonyági bazáron hirtelen szembe-kerültek vele. Rebecca szemérmesen lesütötte szemét, és rájuk mosolygott, miközben azok elhúzódtak tőle, Emmy sietve haladt tovább a délceg fiatalúrrá serdült George karján, az ezredes pedig felkapta kis Janeyjét, akit jobban szeretett mindennél a világon, még *Pendzsab történeté*-nél is.

„Még nálam is jobban” – gondolja Emmy sóhajtva, pedig Dobbin soha nem mondott egyetlen szót sem Emiliának, mely nem volt kedves és gyöngéd. És Emmynek nem lehet olyan gon-dolata, amelyet az ezredes ne igyekeznék azonnal teljesíteni.

Ó, hiúságok hiúsága! Ki boldog közülünk ezen a világon? Ki kapta meg azt, amire vágyott! És ha megkapta, ki van megelé-gedve? ... Elég volt, gyerekek, csukjuk be a színházat, rakjuk el a bábukat. Játékunk véget ért.

TARTALOM

A függöny előtt	5
Első fejezet	
<i>Chiswick Mall</i>	7
Második fejezet	
<i>melyben Sharp kisasszony és Sedley kisasszony had- járatra fegyverkezik</i>	15
Harmadik fejezet	
<i>Rebecca az ellenség előtt</i>	26
Negyedik fejezet	
<i>A zöld selyemerszény</i>	35
Ötödik fejezet	
<i>A mi Dobbinunk</i>	50
Hatodik fejezet	
<i>Vauxhall</i>	62
Hetedik fejezet	
<i>Queen's Crawley-i Crawley</i>	79
Nyolcadik fejezet	
<i>Bizalmas levél</i>	88
Kilencedik fejezet	
<i>Családi arcképek</i>	99
Tizedik fejezet	
<i>Sharp kisasszony barátokat szerez</i>	106
Tizenegyedik fejezet	
<i>Arkádiai egyszerűség</i>	115
Tizenkettedik fejezet	
<i>Egy érzelmes fejezet</i>	133
Tizenharmadik fejezet	
<i>Érzelmes is meg nem is</i>	143
Tizennegyedik fejezet	
<i>Crawley kisasszony otthon</i>	157

Tizenötödik fejezet	
<i>melyben Rebecca férje rövid időre megjelenik</i>	179
Tizenhatodik fejezet	
<i>Levél a tüpárnán</i>	190
Tizenhetedik fejezet	
<i>Hogyan vásárolt Dobbin kapitány egy zongorát? ...</i>	201
Tizennyolcadik fejezet	
<i>Ki játszott a zongorán, amelyet Dobbin kapitány vá-</i> <i>sárolt?</i>	211
Tizenkilencedik fejezet	
<i>Crawley kisasszonyt ápolják</i>	225
Huszdik fejezet	
<i>Dobbin kapitány mint Hymen követe</i>	237
Huszonegyedik fejezet	
<i>Veszekedés egy örökösű körül</i>	248
Huszonkettedik fejezet	
<i>Egy házasság és valami a mézeshetekből</i>	259
Huszonharmadik fejezet	
<i>Dobbin kapitány közbelép</i>	269
Huszonnegyedik fejezet	
<i>melyben Osborne úr leveszi a polcra a családi bib-</i> <i>liát</i>	276
Huszonötödik fejezet	
<i>melyben valamennyi főszereplő elhagyja Brightont ...</i>	291
Huszonhatodik fejezet	
<i>London és Chatham között</i>	313
Huszonhetedik fejezet	
<i>melyben Emilia bevonul ezredéhez</i>	322
Huszonnyolcadik fejezet	
<i>melyben Emilia behatol Németalföldre</i>	330
Huszonkilencedik fejezet	
<i>Brüsszel</i>	341
Harmindik fejezet	
<i>„Isten veled, édes rózsám!”</i>	356
Harmincegyedik fejezet	
<i>melyben Jos Sedley gondoskodik a húgáról</i>	367
Harminckettedik fejezet	
<i>melyben Jos menekül, és a háború végét ér</i>	380
Harmincharmadik fejezet	
<i>melyben Crawley kisasszonyért nagyon aggódnak</i> <i>rokonai</i>	398
Harmincegyedik fejezet	
<i>James Crawley pipája kialszik</i>	410

Harmincötödik fejezet	
<i>Özveggy és anya</i>	429
Harminchatodik fejezet	
<i>Hogyan lehet évi semmi jövedelemből jól élni?</i>	441
Harminchetedik fejezet	
<i>A téma folytatódik</i>	451
Harmincnnyolcadik fejezet	
<i>Egy család szűkös viszonyok közt</i>	468
Harminckilencedik fejezet	
<i>Egy cinikus fejezet</i>	484
Negyvenedik fejezet	
<i>melyben a család befogadja Beckyt</i>	495
Negyvenegyedik fejezet	
<i>melyben Becky viszontlátja ősei csarnokát</i>	505
Negyvenkettedik fejezet	
<i>mely az Osborne családról szól</i>	519
Negyvenharmadik fejezet	
<i>melyben az olvasónak körül kell hajóznia a Jóréménység fokát</i>	528
Negyvennegyedik fejezet	
<i>Oda-vissza fejezet London és Hampshire között</i>	539
Negyvenötödik fejezet	
<i>Hampshire és London között</i>	551
Negyvenhatodik fejezet	
<i>Küzdelmek és megpróbáltatások</i>	561
Negyvenhetedik fejezet	
<i>Gaunt House</i>	570
Negyvennyolcadik fejezet	
<i>melyben az olvasót bevezetjük a legjobb társaságba</i>	580
Negyvenkilencedik fejezet	
<i>amelyben végigélvezünk három fogást és egy csemegét</i>	593
Ötvenedik fejezet	
<i>mely egy köznap esetről szól</i>	602
Ötvenegyedik fejezet	
<i>Rejtvény, amely igazthatja is, nem is, az olvasót</i> ...	612
Ötvenkettedik fejezet	
<i>melyben Lord Steyne nagyon kedvező megvilágításban mutatkozik</i>	632
Ötvenharmadik fejezet	
<i>Szabadulás és katasztrófa</i>	644
Ötvennegyedik fejezet	
<i>Vasárnap az ütközet után</i>	655

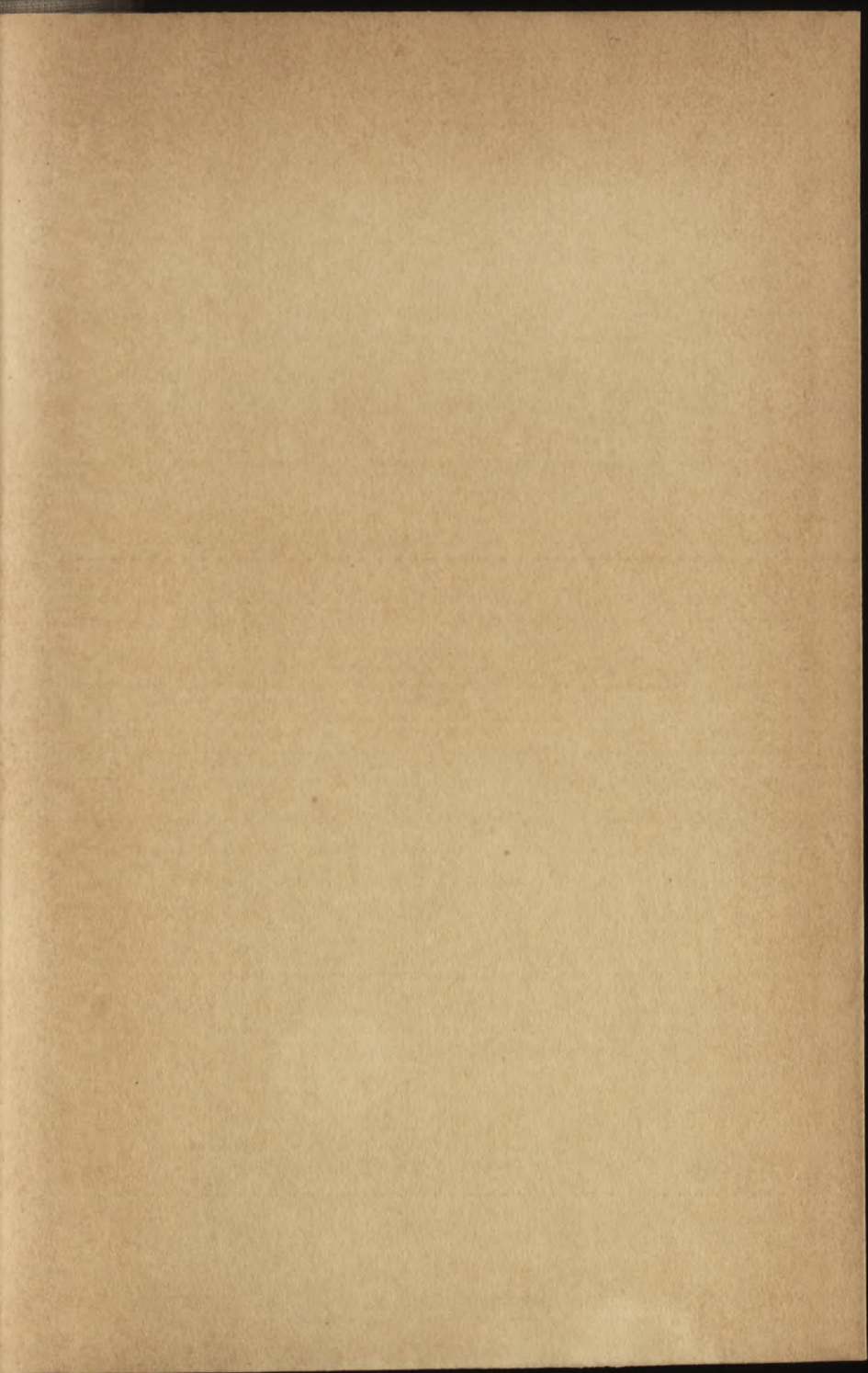
Ötvenötödik fejezet	
<i>melyben ugyanaz a téma folytatódik</i>	665
Ötvenhatodik fejezet	
<i>Georgyból úriembert taragnak</i>	682
Ötvenhetedik fejezet	
<i>Eothen</i>	696
Ötvennyolcadik fejezet	
<i>Barátunk, az őrnagy</i>	706
Ötvenkilencedik fejezet	
<i>A régi zongora</i>	719
Hatvanadik fejezet	
<i>Visszatérés az előkelő világba</i>	731
Hatvanegyedik fejezet	
<i>melyben két fény kialszik</i>	738
Hatvankettedik fejezet	
<i>Am Rhein</i>	754
Hatvanharmadik fejezet	
<i>melyben egy régi ismerősünkkel találkozunk</i>	766
Hatvannegyedik fejezet	
<i>Kószáló fejezet</i>	780
Hatvanötödik fejezet	
<i>Mindentéle ügyek és örömök</i>	799
Hatvanhatodik fejezet	
<i>Amantium irae</i>	809
Hatvanhetedik fejezet	
<i>melyben születésről, házasságról, halálról van szó</i> ...	827

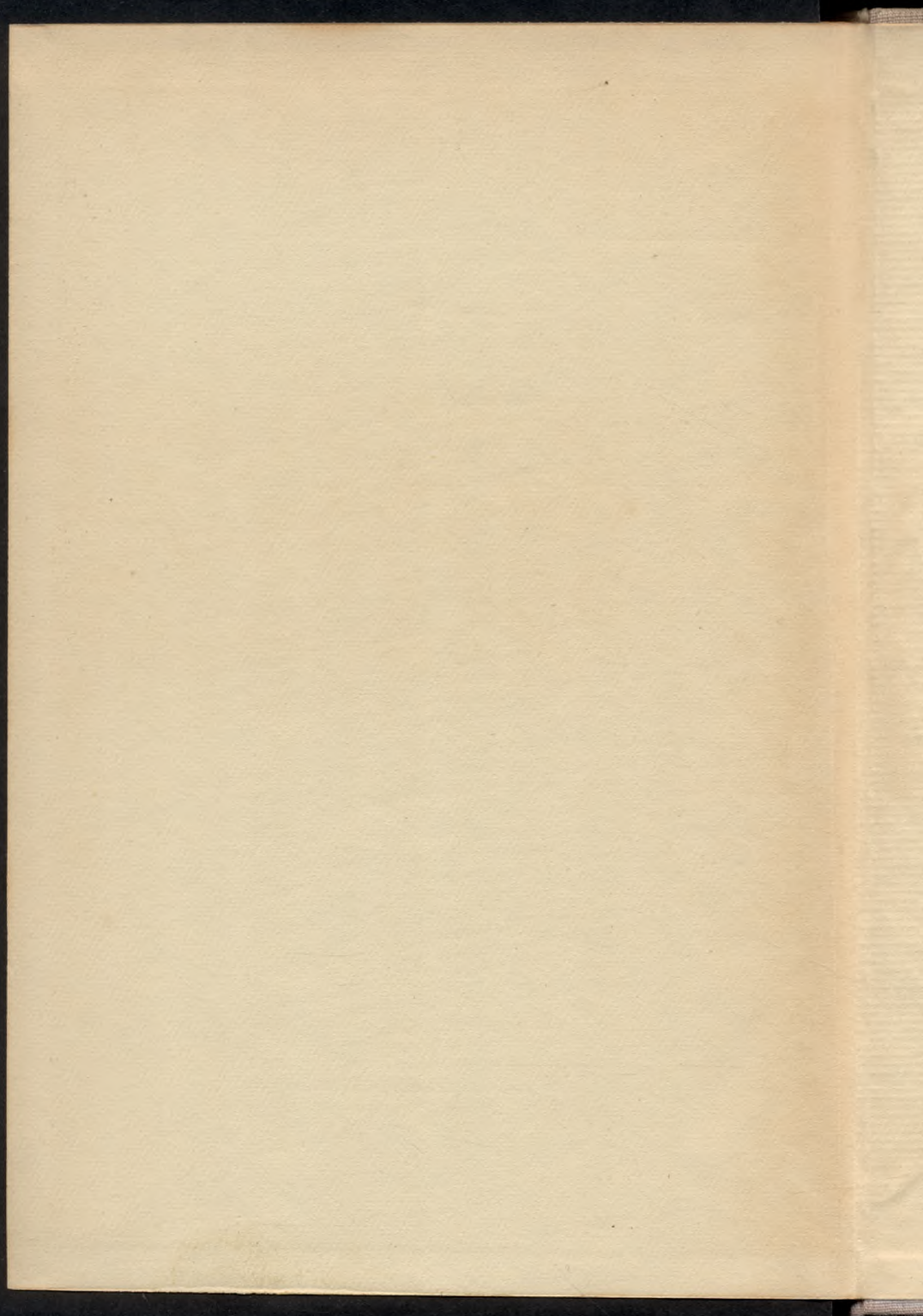

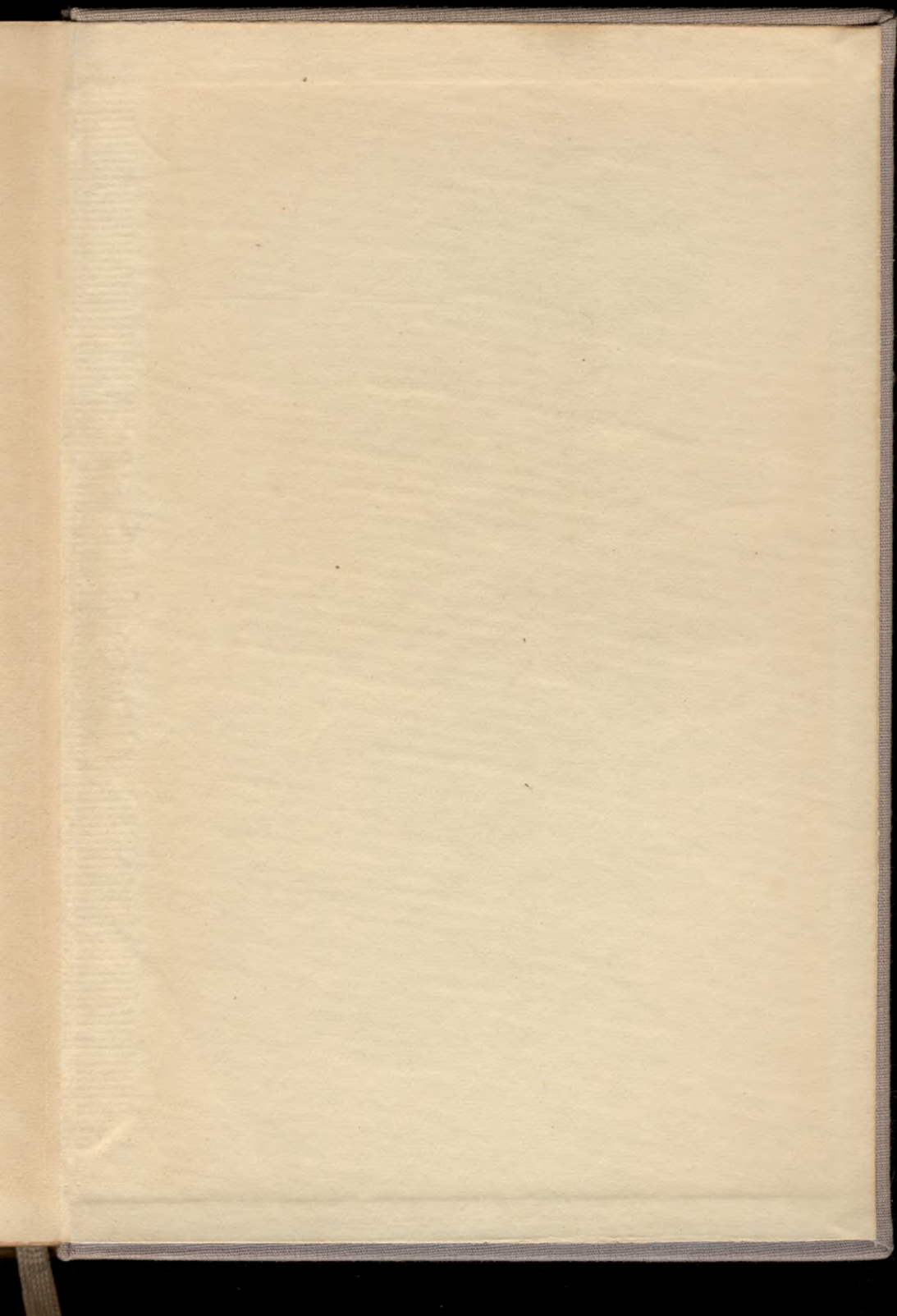
A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Borbás Mária
A szöveget az eredetivel egybevetette: Ujházy Lászlóné
A kötésterv Loránt Lilla munkája
Képszerkesztő: Láng Pálné
Műszaki vezető: Siklócs Béla

Készült 66 000 példányban, 53,25 (A/5) ív terjedelemben,
az MSZ 5601-59 sz. szabvány szerint
EU 18 - c - 6567

64.4545 Athenaeum Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Soproni Béla igazgató

170

THACKERAY

HIUSÁC

VÁSÁRA

MB

50759